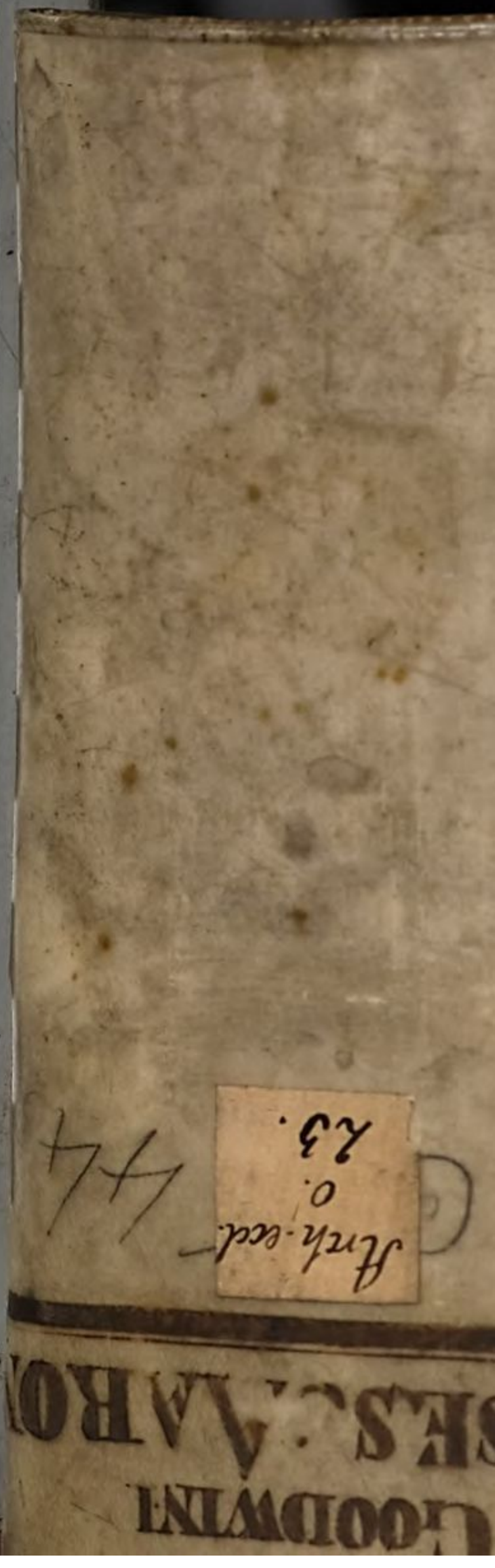

NDI
ATES S
INI
ARON

d. 44

44
23.
0.
fth-ec.

GOODWIN
SES. LABO

2
Stn

MOSES.
Goo
VINT

C. VII . 44.

Arch. ced.

0.

23.

Cont: 7 Gul. tena.
1 6. Gul. Andam.
6. Gul. ligat:

1 47 5 Gul.

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

THE INDEX

ANTIQUITATES SACRAE
VETERVM HEBRAEORVM
Delineatae
a
HADRIANO RELANDO.

Lipsiae apud IOH. FRIDERICVM WEHRMANNVM.

J. C. Oberdorffer. sculp

ANTIQUITATES
SACRÆ
VETERVM
HEBRÆO.

RVM,
DELINEATÆ

AB

HADRIANO RELANDO.

PRAEFATIONEM

PRAEMISIT

IOAN. FRANCISCVS

BVDDEVS, *Jac. Hahn.*

TH. D. ET IN ACADEMIA *1715.*
JENENSI P. P. O.

*Cum Privilegio Sacrae Regiae Majestatis Polon.
& Electoris Saxoniae.*

L I P S I Æ,

Apud JOH. FRIDERICVM WEHRMANNVM.

Typis Jo. HEINRICI RICHTERI,

ANNO M. DCC. XIII.

LECTORI BENEVOLO

S. D.

IO. FRANCISCVS
BVDDVS.

Vi diuinæ sapientiae,
quæ theologiae no-
mine hodie venit,
rite operari cupi-
vnt, hoc merito sibi
datum credunt, vt in sacrarum litte-
rarum perscrutatione diligentiam
suam studiumque præcipue collo-
cent. Id vero vt commode fieri
queat, præter alia, mores, instituta,
ritus gentis Ebraeae cognitos quo-
dammodo atque perspectos habere
oportet. Fieri enim vix aliter pot-
est,

P R A E F A T I O.

est, quam ut, qui de rebus sui seculi scribunt, ad mores, consuetudines, opiniones, eo tempore receptas, nunquam fere non respiciant. Quorum omnium cum apud homines post aliquot secula viuentes, ne dicam, ab aliis maioribus prognatos, aliisque longe moribus imbutos, vix vmbra aut vestigium superfit, non possunt non obscura admodum videri, quae hominibus ea aetate, qua scripta ista litterarum monumentis consignabantur, euidentissima erant, apertissimaeque. Atque id cum veterum scriptorum omnium, siue Graeci sint, siue Latini, quos multorum seculorum interuallum a nostra aetate remouet, tum maxime sacrorum, qui vnicam ad salutem viam nobis monstrant, exemplo comprobari potest. Hi namque de rebus aut a Iudæis, aut inter Iudæ-

P R A E F A T I O.

Iudaeos, ante mille & septingentos annos gestis loquuntur, & ita loquuntur, vt, si nesciamus, quis gentis huius eo tempore fuerit status, quae dogmata, quae opiniones, quae studia, quae consuetudines, vix accurate, quod dicitur, assequi valeamus. Idque vel noui testamenti libri, speciatim, qui vitam resque gestas Servatoris nostri exhibent, testantur, ne quid nunc de veteri testamento dicam. Qua in re providam Sanctissimi Numinis curam deuoto pectore venerari liceat, quod varia gentis Ebraeae monumenta extare voluerit, ex quibus ea condiscere licet, quae sacris scriptoribus in his omnibus lucem egregiam affundunt. Nec defuerunt sibi aut aliis viri eruditione & ingenio praestantes: sed luculentis potius commentationibus

): (3 bus

P R A E F A T I O.

bus demonstrarunt, quantum lucis in librorum noui quoque foederis explicatione, Ebraeae gentis antiquitates adferant. Non dif-
fiteor, fuisse & nonnullos, qui in hisce ultra, quam par est, procederent, & dum vbique Ebraearum antiquitatum peritiam, Rabbinicaeque lectionis adparatum ostendere voluerunt, loca euidentissima obscurarunt potius, quam illustrarunt; quod in I O. LIGHTFOOTO, viro ceteroquin doctissimo, & de hisce literis praeclare merito, aliisque, nonnullos reprehendere scio. At, ut istud euitare extremum haud difficile fuerit, ita laudandi maximopere sunt, atque commendandi, qui hancce viam, ex Iudaeorum scriptis, quae sacris scriptoribus lucem foenerari queant, eru-

erlendi, ingreſſi ſunt, aut adhuc ingrediuntur, modo & reliqua, quae ad rectam ac ſalutarem ſacras literas tractandi rationem requiruntur, non negligent. Interim & hic, quod alias dici ſolet, obtinet: non cuius licet adire Corinthum. Vt fontes antiquitatum Ebraearum, quos inter praeter ſcripturam ſacram ipſam, Miſchna cum Gemara, aliaque Ebraeorum ſcripta, praefertim MOSES MAIMONIDIS, viri patriarum rerum peritiſſimi, & excellenti ingenio praediti, primum locum obtinent, conſulat, atque ex iis, quae in ſuos uſus derivare queat, depromat, non cuius datum eſt. Pauciſſimis utique, ſive ingenium, ſive tempus, quod hiſce litteris impendere licet, ſive alia ſpectes, con-

):(4 cef-

cellum est, per vastissimos hosce doctrinae Ebraicae campos circumferre animum, atque in iis, quantum satis est, reique grauitas, aut scriptorum illorum difficultas requirit, commorari. Quamobrem de orbe litterato, praesertim de academica iuuentute, quae sacrarum litterarum studio consecrata est, praeclare merentur, qui, quae ipsi ex hisce fontibus hauserunt, in compendium mittere, & ita unico velut fasce exhibere allaborarunt, quae scitu maxime digna sunt, & lucem in obscurioribus praeferre possunt. Extantque hoc in genere variae virorum eruditorum commentationes; quorum ego laudibus ut quicquam detractum nolo, ita nihil, quod non verissimum sit, me asserere existimo, si affirmaverim, virum doctissimum ADRIANVM

NVM RELANDVM dubiam fere omnibus, qui eiusmodi quid suscepunt, palmam reddidisse. Certe, quae in compendio quodam antiquitatum Ebraearum laudari solent, in hocce omnibus se statim offerunt, quod nunc prima vice in Germania recusum tibi, **LECTOR BENEVOLE**, exhibetur. Ex ipsis namque fontibus id haustum esse, res ipsa docet. Idem praeterea & breuitate, & perspicuitate, & mira concinnitate ita se omnibus commendat, ut, quid amplius optari queat, non videam. Ceterum tantam vir doctissimus iampridem, non hocce tantum libello, sed aliquot dissertationum selectissimarum fasciculis, aliisque ingenii praestantissimi monumentis, in hisce quoque terris consecutus est celebritatem, ut me rationis expertem esse,

P R A E F A T I O.

oporteret, si existimarem, mea commendatione ad libri huius pretium aliquid accedere posse. Dare tamen hoc precibus bibliopolæ, viri honestissimi, & de orbe litterato bene mereri cupientis, volui, qui existimavit, fore, ut eo avidius ab auditoribus meis legeretur, si nomen meum eidem praefixum viderent. Proinde non dubito hoc affirmare omnibus, huncce libellum ex eorum numero esse, ex quo fructus amplissimos vberrimosque in sacrarum litterarum studio capere liceat. Illudque ut fiat, utque multorum animi ad sacras litteras serio & salutari-ter scrutandas excitentur, id quidem est, quod Deum praepotentem pariter ac benignissimum precor. Scribebam lenæ die XIX. Martii, MDCCXIII.

ARGVMENTA CAPITVM
PARTIS PRIMÆ,
DE
LOCIS SACRIS.

Ap. I. De terra sancta. p. I	
II. De urbe Hierosoly- ma	7
III. De Tabernaculo, ejusque si- tu.	14
IV. De atrio Tabernaculi.	21
V. De Sancto & Sancto San- ctorum.	27
VI. De Templo primo, ejusque atriis.	50
VII. De Æde sacra Templi pri- mi.	60
VIII. De Templo secundo, ejusque spatiis exterioribus.	70
IX. De spatiis Templi II. inte- rioribus, sive Atrio magno, & qua illo continentur.	88
X. De Synagogis.	114

ARGVMENTA CAPITVM
PARTIS SECVNDÆ,
DE
PERSONIS SACRIS.

	Ap. I. <i>De Pontifice Ma-</i> <i>ximo.</i>	127
	II. <i>De successione Pon-</i> <i>tificum.</i>	144
	III. <i>De variis Pontificum &</i> <i>Sacerdotum ordinibus.</i>	156
	IV. <i>De Sacerdotibus.</i>	165
	V. <i>De munere Sacerdotum.</i>	178
	VI. <i>De Levitis.</i>	208
	VII. <i>De Synedriis.</i>	216
	VIII. <i>De Regibus.</i>	231
	IX. <i>De Prophetis, & sectis post</i> <i>Prophetas exortis.</i>	239
	X. <i>De Naziræis.</i>	255

ARGVMENTA CAPITVM
PARTIS TERTIÆ,
DE
REBVS SACRIS.

Ap. I. <i>De Sacrificiis generatim, & ritibus ad Sacrificia spectantibus.</i>	261
II. <i>De Holocaustis.</i>	294
III. <i>De Sacrificiis piacularibus.</i>	301
IV. <i>De Sacrificiis pro delicto.</i>	310
V. <i>De Sacrificiis salutaribus.</i>	317
VI. <i>De Primogenitis animantium, Decimis eorundem, & agno Paschali.</i>	321
VII. <i>De Fertis & Libaminibus.</i>	333
VIII. <i>De Primitivis & Primitiis.</i>	346
IX. <i>De Decimis</i>	354
X. <i>De Votis.</i>	360
) : (2	AR-

ARGVMENTA CAPITVM
PARTIS QVARTÆ,
DE
TEMPORIBVS
SACRIS.

Ap. I. <i>De annis, mensibus, diebus, & horis.</i>	365
II. <i>De diebus Festis.</i>	386
III. <i>De Paschate & Festo Azy- morum.</i>	393
IV. <i>De Festo Pentecostes.</i>	409
V. <i>De festo Tabernaculorum.</i>	414
VI. <i>De die Expiationis.</i>	426
VII. <i>De Festo novi anni, & No- viluniis.</i>	440
VIII. <i>De Sabbatho, annis Sabba- thicis & Jubilæis</i>	443
IX. <i>De Festo Purim, Encenio- rum, &c.</i>	463
X. <i>De Jejuniis.</i>	467

PARS PRIMA
DE
LOCIS SACRIS.

CAP. I.
De Terra Sancta.

I.

Egio duodecim tribu-^{I. Nomina,}
bus Israeliticis a Mose
& Josua adsignata ap-
pellatur Terra Sancta:
cujus sanctitatis decem
gradus Judæi distin-
guunt in *Celim*, cap. I.

misn. 6. quorum respectu alia ejusdem terræ
loca aliis sanctiora censentur. Dicitur etiam
Terra Dei, *Hof.* IX, 3. & Terra *הארץ* *האֵרֶץ*
הַקְּדוֹשָׁה, *Ruth* I, 1. *Menachoth.* VIII. 1. *Kiddu-*
schin. I. 9. Terra Israëlitica, 1. *Sam.* XIII, 19.
Ezech. VII, 2. Syria Palæstina, Judæa, Phœ-
nice: quæ nomina, pro diversa ratione tem-
porum & auctorum, qui iis utuntur, ali-
quan-

quando latius, aliquando minus late patent. Sunt etiam, qui hanc terram Canaan nuncupent, quum tamen regio trans Jordanem, sita, & inhabitata a tribubus Ruben, Gad, & dimidia Menasse, pars terræ Canaan non fuerit, & a terra Canaan distinguatur *Jos. XXII, 9.* sic ut illa pars tantum terræ Israeliticæ, quæ cis Jordanem fuit, terra Canaan appellanda sit. Idem de nomine terræ promissæ *Heb. XI, 9.* dicendum est, quod ne-
tquam convenit toti illi regioni, quam 12 tribus occuparunt, sed ei tantum, quæ cis Jordanem fuit, *Num. XXXII, 11.*

II. Termini.

II. Fines ejus fuerunt ad austrum חמל מצרים *fluvius Egypti*, quo nomine non Nilus, sed fluvius, ad quem urbs Rhinocolura sita fuit, intelligendus est, & desertum צין *Tzin*, litus australe lacus Asphaltitis, & in parte trans Jordanica Arnon, *Jos. XV, 4. 47.* & *Num. XIII, 22.* ad boream Regio Sidoniorum, montana anti-Libani, & civitas Dan circa ortum Jordanis, a quo oppido usque ad Berschebam 160 milliarius Romanorum spatium esse scribit Hieronymus. Ad occidentem erat mare magnum, ad orientem Arabia. Fuere tamen in hac regione urbes plurimæ, quæ forte quidem tributæ Israelitis, nunquam tamen ab iis occupatæ fuerunt: & stante templo utroque diversis temporibus magna pars hujus terræ Gentibus cessit.

III. Olim

III. Olim quidem divisa fuit hæc terra in Regnum Sichonis & Ogi, quod trans Jordanem erat, & regiones gentium Cananæarum, quæ septem recensentur *Act. XIII, 19. Deut. VII, 1.* Chittæi, Girgasæi, Emoræi, Cananæi, Perizzæi, Chivvæi & Jebusæi. Decem vero *Gen. XV, 19.* Deinde in portiones duodecim tribuum divisa est, sic, ut trans Jordanem esset regio Rubenis, Gad & dimidiæ Menasse, cis vero reliquarum novem & dimidiæ, quarum termini *Jos. XV, & seqq.* describuntur. Tum in regnum Judæ, quod duas tribus continebat, Judam, & Benjaminem, & Israelis, quod complectebatur decem, *1. Reg. XI, 31. & 2. Chron. XV, 9.* distinguî cœpit: quæ distinctio abductis per Salmanassarem Israelitis cessavit, *2. Chr. XXXIV, 6.*

III. Partitiones veteres

IV. Stante templo secundo divisa est in (1) Judæam, quæ complectitur regionem tribuum Judæ, Benjaminis, Simeonis & Danis ex parte, (2) Samariam, id est, terram Ephraim & dimidiam Menassis, (3) Galilæam, id est, regionem Issascar, Zabulon, Aser & Naphtali: quæ in superiorem & inferiorem dividebatur, (4) Peræam trans Jordanem extensam a Machærunte Pellam usque, (5) Gaulonitin, Batanæam, Trachonitin, quibus Auranitis & Ituræa solet adungi. Denique in toparchias undecim

IV. Et novæ.

fuit divisa, & in tetrarchias. Vide *Act. IX, 31. Matth. IV, 25. Joseph. Antiq. XIV. 23. & III. de bell. Jud. c. IV. Plinium l. V. 14.*

V. Samaria
an pars ter-
ræ Israeli-
ticæ.

V. Postquam Samaritani aliis sacris ad-
dicti, in terra Israelitarum sedes fixerunt,
terra quidem eorum & domus & viæ & re-
ceptacula aquarum pro mundis habita fue-
runt a Judæis, *Mickvoath. VIII, 1.* & terra
ipsa ob antiquam possessionem & promis-
sionem Abrahamo factam terræ Canaan ac-
censebatur. Verum incolæ ipsi invisi maxi-
me erant Judæis, & neglecta regione Sama-
ritanorum Judæi terram suam in tres partes
diviserunt, יהודה ועבר הירדן והגליל
Judeam, Peræam & Galileam, Scheviith.
IX. 2. Bava Bathra III. 2. Cetuvoth. XIII. 10.
Atque unaquæque harum regionum divisa
iterum fuit in שפלה ההר ועמק *montanam,*
campestre & vallem.

VI. Syria
num pars
terræ Israe-
liticæ.

VI. Syria, סוריא, quo nomine Judæi
comprehendunt terras Mesopotamiæ op-
positas ad occidentem Euphratis, Syriam
Zoba, & Achlab a Davide terræ Israeliticæ
adjectas, in quibusdam rebus paris esse con-
ditionis censetur cum terra Israelis, in qui-
busdam diversæ. Ideo totum terrarum or-
bem Judæi in tres partes dividunt, in (1)
המחלקת ארץ ישראל *terram Israelis*, id est,
בשכטים quæ distributa est inter 12 tribus
(2) סוריא *Syriam*, & (3) חוצה לארץ *regio-*
nes

nes extra terram Israelis: sic ut Syria nec terra Israelis fuerit, a qua distinguitur, *Schevüth. VI. 2. Bava Kama. VII. 7.* nec tamen regionibus extra eam sitis accensenda, a quibus distinguitur, *Schevüth. VI. 6. Orla. II. 9. Gem. Hieros. Challa. 58. 3.*

VII. In tribus autem Syria similis erat ^{VII. Syria} terræ Israeliticæ. 1. Qui agrum emerat in ^{jura qua in re similia} Syria, habebatur ac si in suburbiis Hierosoly- ^{terræ Israe-} mitanis emisset. 2. Agri ejus ad decimas ^{liticæ,} & jura anni Sabbathici obligabantur. 3. Pura habebatur, si quis ex terra Israelitica eam intrare posset, non tacta terra Gentium. In reliquis similis erat regionibus extra terram: qualia tria a Judæis notantur. 1. Regio erat immunda, si quis eam intrare non posset, nisi per intermediam terram Gentium. 2. Libellus divortii e Syria allatus habebatur ac si e regionibus extra terram allatus fuisset. 3. Qui servum vendiderat in Syria, censebatur ac si in regionibus extra terram vendidisset.

VIII. Quicquid terrarum erat præter ^{VIII. Regio-} Israeliticam & Syriam, nuncupatur a Ju- ^{nes extra} dæis ^{terræ, quæ.} *לחץ חוצה לארץ extra terram, & ארץ חוצה לארץ terra Gentium, Oboloth. II. 3. Nazir. VII. 3. Gem. Hier. Schabbath. 3. 3. Gem. Hier. Jevamoth. 8. 1. Gem. Hier. Schevüth. 36. 2. unde gentes vicissim dictæ עמי הארצות Ezr. IX, 1. Gem. Cetuvoth. III. 2.*

qui diverſi ſunt omnino a עמי הארץ ſive illiteratis, qui opponuntur תוֹס חֲבֵרִים ſive literatis. *Gem. Hierof. Schabbath. 3. 1. Tahoroth. VIII. 5. Gem. Peſachim. 49. 1.* Erant tamen regiones quatuor, terræ Iſraelis vicinæ, Ægyptus, Babylonia, Ammon & Moab, quodam reſpectu diſtinctæ a reliquis regionibus extra terram, quippe quæ primitias & decimas quoque frugum dabant.

IX. Privilegia terræ Iſraelicæ in Sacris.

IX. Non niſi ex terra Iſraelitica manipulus Paſchalis & panes Pentecoſtales adduci debuerent, quum aliæ oblationes, ſive privatae ſive publicæ, etiam ex regionibus extra hanc terram peti poſſent, *Menachoth. VIII. 1.* ſecundum verba Dei *Exod. XII, 25. & Levit. XXIII, 17.* Primitiva etiam ex hac terra ſola petebantur, uti videtur dici in *Celim. I. 6.* ſed Syria hac parte cenſetur uti terra Iſraelitica, & ex ea quoque primitiva deferrebantur Hieroſolymas.

X. Fluvii & Lacus terræ Iſraelicæ.

X. Flumina & torrentes, quibus hæc terra rigabatur, maxime celebres ſunt Jordanes, cujus vera origo eſt in lacu Phiala, non circa Paneadem, Kiſchon, Cana, Cedron, Beſor, Crith, Schorec, Jaboc & Arnon. Lacus erant, Asphaltites, qui non aliunde, quam ab inſigni falſedine aquarum maris falſi nomen obtinuit, longus ſtadia 580. latus 150. Lacus Tiberiadis, ſive mare Galilææ, longum ſtadia 100. latum 40. &

Lacus

Lacus Samochonites, longus stadia 60. latus 30. *Joseph. de Bell. Jud. V. 5. & III. 18. Joseph. IV. de Bell. I.*

XI. Inter montes celebrantur Libanus, XI. Montes,
Valles &
Campi, aliis Antilibanus, Carmel, Chermon, Thabor, Gilboa, Garizim & Ebal, præter montes Hierosolymitanos. Valles sunt, vallis Cedron, Josaphat, filiorum Hennom, Rephaim, Ajalon, Achor, Schittim, Botri, Regis. Inter campos eminuit μέγα Πεδιον ad utramque ripam Jordanis, campus Megiddo sive Esdraël, & μέγα Πεδιον λεγεῶνος.

CAP. II.

De Urbe Hierosolyma.

I.

Inter urbes Terræ Sanctæ eminet I. Nomina. urbs Hierosolyma, quæ & ipsa Sancta dicitur κατ' ἐξοχήν *Matth. XXVII, 53. Gem. Sota. 47. 1. & urbs, Gem. Cetuvoth. iii. 1.* Vetus ejus nomen Jebus fuit, *Jud. XIX, 11.* deinde Jeruschalaim & Jeruschelem, (quod nomen a Salomone videtur accepisse, voce composita ex ירוש & שלם, quasi possessionem dicas perennem pacis, unde Græcum Ἱερουσαλήμ & Ἱεροσόλυμα natum est, & Salem *Psal. LXXVI, 3.* Romanis dicta est Ælia Capitolina, a Mohammedanis بيت المقدس quod nomen hodiernum est.

II. Rationes
pro situ ur-
bis in Ben-
jamin.

II. Rationes, quæ tribui Benjamin hanc urbem vendicant, hæ sunt: 1. Quod *Jos.* XVIII, 28. inter urbes Benjaminitarum recenseatur. 2. Quod *Jos.* XV, 8. terminus dividens terras Judæ & Benjamin ducatur per vallem filiorum Hennon ad latus Jebus ad meridiem, quæ est Jerusalem; sic, ut Jebus fuerit ad septentrionem hujus termini. 3. Quod *Judic.* I, 21. Benjaminitæ dicantur non potuisse expellere Jebusæos. 4. Quod Moses *Deuter.* XXXIII, 12. præcinat, fore, ut Deus inter humeros Benjaminis requiescat.

III. Ratio-
nes pro situ
in Iuda,

III. Ab altera parte rationes, quæ tribui Iuda Hierosolymam vindicant, hæ sunt: 1. *Jos.* XV, 63. leguntur filii Judæ non potuisse expellere Jebusæos. 2. *Psalms.* LXXVIII, 68. dicitur elegisse tribum Iuda montem Sion, quem dilexit. 3. Filii Iuda narrantur *Jud.* I, 8. cepisse Hierosolymas. 4. *Jer.* XXXVII, 12. Jeremias legitur Hierosolymis egressus esse in terram Benjamin.

IV. Modus
hæc conci-
liandi.

IV. Ad conciliandam utramque sententiam notandum est, (1) Hierosolymam in confiniis utriusque tribus sitam fuisse, *Jos.* XV, 8. (2) non semper urbes esse expugnatas ab iis, ad quos pertinebant, uti Bethel urbs Benjamin expugnata fuit a domo Josephi, *Jud.* I, 22. (3) Urbes non semper pertinuisse ad illam, in cujus portione sitæ erant. Vide *Jos.* XIX, 1. (4) variam fuisse

fuisse magnitudinem Hierosolymæ, pro varia ratione temporum, sic ut olim, *Jud. I, 8.* in tribu Juda, postea autem in tribu Benjamin sita esse potuerit, vel tota vel magna ex parte: adeo, ut terminus, Judam & Benjaminem dividens, per atrium Templi transire potuerit, quod Judæi tradunt in *Gem. Zevachim. fol. 54. 1. & 118. 2. Gem. Megilla fol. 26. 1.*

V. Sita fuit urbs in regione montana, insidens, quum maxime esset extensa, duobus præcipue montibus, Zioni & Acræ. V. Montis Zion situs ad austrum urbis. Zionem ad austrum, Acram ad boream esse locandum, apparet ex descriptione murorum, quæ apud *Josephum lib. VI. de bell. Jud. c. 6.* extat, & mox dabitur §. X. Porro ex historia obsidionis ultimæ apud *Josephum l. VI. de Bell. c. 8.* ubi Romani a septentrione urbem invadentes, & perrupto muro primo atque altero, redactaque in potestatem suam urbis regione septentrionali, necdum tamen Zione potiti fuisse dicuntur.

VI. Contrastare videntur (1) verba *Psf. XLVIII, 3.* ubi montem Zion ad latera aquilonis collocari volunt; sed legitur tantum in Hebræo, *mons Zion, latera aquilonis,* VI. Rationes pro situ Zionis ad boream examinatz. *הר ציון ירכתי צפון*, ita, ut hæ duæ partes præcipuæ urbis recenseantur; vel si concedamus, reddendum esse, *ad latera aquilonis,* nihil aliud eo notabitur, quam Zionis latus

aquilonare, quod Acræ erat obversum, pulcherrimum esse adspectu, quod *Josephus lib. VI. de Bell. Jud. c. 6.* confirmat. (2) Testimonium Josephi, scribentis, turres Psephinam, Hippicum, &c. fuisse ab aquilone, & illis turribus adjunctam fuisse regiam, sitam in Zione. Sed hæc ita non leguntur in Josepho. Hippicum ille non locat ad septentrionem urbis, sed Zionis. Regiam non jungit turri Psephinæ, sed Hippico. (3) Verba *Ezech. XL, 2.* ubi Propheta super montem excelsum, Moriam scilicet, collocatus vidit urbem ad austrum. At hinc non efficitur, Zionem fuisse ad boream: imo Zion ipsa illa urbs fuit, urbs Davidis dicta, quam vidit ad austrum.

VII. Mons
Moria.

VII. Pars Zionis dici potest mons Moria, cui ponte & xysto junctum fuisse constat, & murus ipse Zionis usque ad porticum Templi occidentalem protendebatur. Quare etiam Templum in monte Zion structum fuisse, & Deus in Zion habitasse legitur. Turris Antonia huic monti adiacebat ad angulum, qui occasum & septentrionem spectabat, illiusque arcis & totius montis Moriae ambitus erat 6 stadiorum, quum urbs universa ambitum haberet stadiorum 33.

VIII. Mons
Acræ.

VIII. Acræ nomen videtur accepisse ab *ἀκρά*, sive arce Antiochi illic condita, quam
Simon

Simon Chasmonæus solo æquavit. Intita illi monti erat urbs inferior, uti superior Zioni, a qua valle intermedia disjungebatur. Eminebat olim præ Moria, sed ad Templi decus & columen Chasmonæi eum depressiorem reddiderunt.

IX. Collis Bezetha, situs ad septentrio- IX. Mons
nem Templi e regione turris Antonia (quæ Bezetha.
ad boream Templi erat) sero urbi fuit ad-
jectus & munitus. Accensetur denique
collibus urbis Hierosolymitanæ Ophel,
Neb. III, 27. ad austrum Templi, & orien-
tem Sionis, quamvis Josephus hunc locum
χάρον, non λόφον aut ὄρος nuncupet, & ipse
4 modo λόφος sive colles urbis memoret,
Sionem, Acram, Moriam & Bezetham.

X. Cingebatur hæc urbs muro triplici. X. Muri tres.
Primus, isque antiquissimus, montem Zio-
nem complexus, a turri Hippico (ad occi-
dentem urbis) protendebatur ad xystum &
porro, donec desineret ad porticum Templi
occidentalem: ab altera parte ad occiden-
tem Hippici in austrum flexus orientem pe-
tebat circa fontem Siloam, & conjungeba-
tur porticui Templi orientali. Murus alter
Acram cingebat ad septentrionem, & a
porta γενναῖα usque ad turrim Antoniam
protendebatur. Tertius ab Hippico ini-
tium sumens versus turrim Psephinam, in
latere septentrionali ad occasum, & inde
regio-

regionem ad boream Templi comprehens
dens circa vallem Cedron (quæ montem
Olivarum ab urbe sejungebat ad ortum)
muro primo conjungebatur.

XI. Portæ,

XI. Portæ urbis hæ recensentur a Ne-
hemia *cap.* III. ubi ambitum urbis describit :

1. Gregis.	7. Domus Eljasib.
2. Piscium.	8. Aquarum.
3. Vetus.	9. Equorum.
4. Vallis.	10. Orientalis.
5. Sterquilinii.	11. Judicii.
6. Fontis.	

At plurimum tum in sacro codice, tum in
scriptis profanis fit mentio, quæ tamen an
ab ante recensitis distinctæ fuerint, non
adeo certum est, quum binomines esse po-
tuerint; & eidem portæ סור 2. *Reg.* XI, 6.
nomina septem in sacris literis tribui trada-
tur in *Gem. Hieros. Eruvin. fol.* 22. *col.* 3. uti
nec an omnes portæ exteriores urbis fuerint,
nec quis situs his attribui debeat aut usus,
quoniam apud Judæos usus portarum non
modo erat ad introitum & exitum, sed & de-
fensionem urbium, ac publicos conventus
Seniorum, 2. *Chron.* XXVI, 5. *Ruth* IV, 2.
Deut. XXI, 19.

XII. Loca
extra mura-
lia.

XII. Extra has loca quædam celebria
urbi proxima fuere, uti mons Olivarum ad
ortum,

ortum, in tria culmina surgens, combustione vaccæ rufæ & Sospitatoris nostri adscensu in cœlum nobilitatus, uti & loca vicina, inter quæ est Bethphage, vicus in latere orientali montis oliveti, & plane diversus a בית פני Talmudicis memorato, qui tantum non ipsis mœnibus urbis includitur, sic, ut extra mœnia Hierosolymæ idem sit, ac *extra murum Bethphage*. חוץ לחומת בית פאני *Gem. Menachot. 78. 2.* Bethania, qui locus idem est forsitan cum חנות בני חנן *Gem. Hieros. Pea. 16. 3.* vel חנויות בית *Gem. Bava metzia. 88. 1.* Gethsemane: collis Golgatha ad occasum; vallis Cedron, a torrente ejusdem nominis dicta, vallis filiorum Hinnom, & fons Siloe ad radicem Sionis versus austrum.

XIII. In *Gem. Bava kama. 82. 2.* XIII. Privilegia urbis. Hierosolymæ privilegia præ aliis urbibus Terræ Sanctæ hæc recensentur. Non pernoctare illic cadaver, nec ossa mortui eo inferri: non locari ædes: non concedi illic habitationem profelyto inquilino: non esse illic monumenta sepulcralia, exceptis iis gentis Davidicæ & Chuldæ: non esse in ea hortos: non feri, nec arari, nec plantari arbores (quid? quod arbores frugiferas ad 25 cubitos ab urbe removendas, in frugiferas ad 50 legatur in *Bava bathra. II. 7.*) nulla esse illic sterquilinia, Meniana ædium, for-

fornaces calcarias, non ali gallos gallina-
ceos, domos ibi non vendi secundum legem
mancipii *Lev. XXV, 30.* sed semper redimi
posse, domos lepra non infici, urbem exem-
tam esse ex earum numero, quæ impulsu
aliorum ad cultum falsi Numinis seduci pos-
sent, & lata sententia excindi, vitulam de-
collandam ab ea non offerri, nec eam tribui
alicui speciatim esse attributam.

XIV. Tem-
plum.

XIV. At præcipuum urbi Hierosoly-
mitanæ decus conciliabat Templum, in colle
Moria exstructum, de quo accuratius agen-
dum est, ubi prius Tabernaculum, in cuius
locum Templum successit, cum Vasis Sacris
lustraverimus, ut convenientia & distinctio,
quæ inter utrumque intercedit, clarius in-
telligatur.

CAP. III.

De Tabernaculo ejusque situ.

I.

I. Taberna-
culi no-
mina.

Tabernaculum, sive ædes sacra,
exstructa ab Israelitis, in deser-
to oberrantibus, appellatur in
Codice Hebræo אהל מועד
(quod nomen & antea tabernaculo Mosis,
extra castra erecto, datum fuit, *Exod.*
XXXIII, 7.) אהל, היכל, משכן, מקדש,
העדה Græce σκηνή τῆς μαρτυρίας, ναὸς
μεταφερόμενος, &c.

H. Ta-

II. Tabernaculum hoc erectum fuit in medio exercitus Israelitici: ita tamen, ut ab oriente Moses & Aaron cum filiis suis, a meridie Kehathitæ, ab occidente Gerfonitæ, a septentrione Meraritæ, proxime illud cingerent, *Num.* III, 23. &c. & longius remotæ essent tribus, ad orientem, Juda, Isaschar, Zabulon; ad meridiem, Ruben, Simeon, Gad; ad occidentem, Ephraim, Manasse, Benjamin; ad septentrionem, Dan, Aser, Naphtali, *Num.* II, 3. &c. His autem quatuor vexillis (ר' דגלים) quoniam ita cingebatur, uti nucis intimum (הסירה) quatuor מנורות sive partibus circumjacentibus, nuci comparari Israelitas *Cantic.* VI, 8. notatur in *Midrasch schir haschirim fol. 35. col. 1.* Atque ita tria se quasi produnt castra: I. Dei, scilicet Tabernaculum cum atrio. II. Levitarum. III. Populi Israelitici. Quibuscum convenerunt, respectu sanctitatis, rerumque & personarum, quæ ad illa admittebantur, discrimine, stante Templo tria hæc spatia: I. Atrium magnum, quod complectebatur atrium Israelitarum & Sacerdotum. II. Atrium mulierum, spatium antemurale & mons Templi. III. Urbs Hierosolyma, *Gem. Zevachim. 116. 2.* Quam traditionem confirmat scriptor *Epist. ad Hebr.* XIII, II, 12. qui extra castra populi idem censet, ac extra Hierosolymam.

II. Situs in castris.

III. Mi-

III. Transla-
tio ad loca
diversa.

III. Migrante exercitu, ipsum quoque migrabat cum iis Tabernaculum in deserto, ita, ut medium in exercitu locum obtineret, *Num.* X, 21. licet arca fœderis exercitum anteiret, *Num.* X, 33. quod ubi emensi essent Israelitæ, & transiissent Jordanem, in Gilgal primo substitit, dein Schiluntem (quod Josua Ephraimita, & locus in medio regionis, nec inamœnus esset) fuit translatum, *Jos.* XVIII, 1. ubi diutissime permansit, & parietibus lapideis, (quare בית appellatur *1. Sam.* I, 24.) & ædificiis nonnullis extrinsecus ad varios usus circumdatum videtur fuisse, *1. Sam.* III, 3. donec Nobam delatum, & inde Gibeonem, tandemque Hierosolymam, in Templo Salomonico repositum fuit, *2. Chron.* I, 3. 4.

IV. Signum
translationis.

IV. Signum translationis Tabernaculi Deus dabat per columnam, quæ noctu ignis, interdiu nubis speciem gerebat, & multa habebat singularia divinæ potentiae & providentiæ argumenta: uti, quod Ægyptiis persequentibus tenebras fecerit, dum lucret Israelitis, *Exod.* XIV, 20. quod ex illa Deus prospexerit, *Exod.* XIV, 24. quod totum exercitum superne collustrarit, *Neb.* IX, 19. *Exod.* XL, 38. *Jes.* IV, 5. Quare etiam populus Israeliticus, *Exod.* XXXIII, 10. Ægyptii *Num.* XIV, 14. & scriptores sacri, *Neb.* IX, 12. pro insigni Dei beneficio & re miranda eam habuerunt. V. Arca

V. Arca autem foederis, præcipuum Ta-
bernaculi ornamentum, pluries locum mu-
tavit, quam ipsum Tabernaculum. Quam-
vis enim certam in Sancto Sanctorum se-
dem haberet, quamdiu Hebræi in deserto
oberrabant, quum tamen Jordanem transis-
sent, jussu Dei e Tabernaculo eruta, circa
Jerichuntem ferebatur: dein ad montes
Garizim & Ebal delata fuit, (*Jos. VIII, 33.*)
tum in Tabernaculo Schilunte diu reposita,
post in aciemeducta, & a Philistæis capta,
sed remissa, in Bethsemes aliquandiu & Ki-
riathjearim substitit. Inde eam David Hie-
rosolymam transferre tentavit, sed pœna
divinitus Uzæ inflicta territus in domo Le-
vitæ Obed Edom illam reliquit: at metu
suo liberatus, maxima pompa eam intulit
in ædem, quam ei paraverat in Zion, *2. Sam.*
VI, 17. distinguendam a Tabernaculo, quod
erat Gibeone, *2. Chron. I, 3. 4.* Ubi per-
mansit, nisi, quod Zadoc eam ad breve tem-
pus inde extulerit, donec templo Salomo-
nico fuit illata, *2. Chron. V, 5.*

V. Loca ar-
cæ varia.

VI. Diversas hæc, tum Tabernaculi, tum arcæ mansiones ita per annos 479, qui
effluxerunt ab exitu *Israelitarum* ex Ægy-
pto, vel ab exstructione Tabernaculi usque
ad conditum Templum primum, *1. Reg. VI, 1.*
digerunt Hebræi in *Gem. Zevachim. 118. 2.*
Gem. Hierosol. Megilla. 72. 4. Confer
Midras Ruth, fol. 46. 1.

VI. Chrono-
logia man-
sionum Ta-
bernaculi &
arcæ.

Tabernaculum fuit in deserto annos	39
In Gilgal 7 annis, quibus occupata, & 7, quibus distributa fuit terra,	14
In Nob	13
In Gibeon	44
In Schilo fuit reliquis annis inter- mediis	369

Summa 479

Arca autem fuit in deserto annos	39
in Gilgal	14

licet indeeducta Jerichuntem
& ad montem Ebal,

In Schilo	369
-----------	-----

sed inde ad tempus educta Si-
chemum, *Jos.* XXIV, 1. Bethe-
lem, *Jud.* XX, 27. Mizpam, *Jud.*
XX, 1. & 7. mensibus ultimis in
terris Philistæorum, *1. Sam.* VI, 1.

In Kiriathjearim & æde a Davide
parata in Zione reliquos

57

479

VII. Arca

fueritne

una an duæ.

VII. Sunt, qui putent, duas fuisse arcas,
unam, quæ in Tabernaculo fuerit, alteram,
quæ præiverit exercitum. R. Juda bar Elai
illam, in qua tabulæ legis fractæ erant, præ-
ivisse, alteram, in qua integræ erant, semper
in Tabernaculo fuisse existimat, *Gem. Sche-
kalim. fol. 9. 1. Gem. Hierosol. Sota. 22. 2.*
sed verior videtur sententia, unam fuisse,
quod

quod una tantum confici jubeatur *Exod.* XXV, 10. & XXXV, 12. unam gestaverint Levitæ, *Num.* VII, 9. 10. una in Tabernaculo reposita fuerit, *Num.* X, 33. *Deut.* XXXI, 26. una transiverit Jordanem, *Jos.* III, 3. 5. & ea capta nulla superfuerit, *1. Sam.* IV, 3. Quod si arca Dei alio loco fuisse legatur, quam ubi ex Chronologia mox data liquet, arcam Tabernaculi sedem suam habuisse, non propterea altera arca fingenda est: sed ad tempus potuit e sede ordinaria fuisseeducta. Quod facit ad illustranda verba *2. Sam.* XI, 11. & *2. Sam.* VI, 12. quamvis alii per arcam cistam 78 Ephod intelligant.

VIII. Sunt inter Christianos, qui existiment, eo tempore, quo arca & Tabernaculum in terra Israelitica ad diversa loca migrarunt, licitum fuisse sacrificare in excelsis, *Jud.* VI, 26. *1. Reg.* III, 2. quæ tamen Templo exstructo prohibita fuerunt: alii vero putant, nunquam Excelsa a Deo permissa fuisse, quæ illicita agnoscunt omnes Israelitæ, *Jes.* XXII, 16. 29. quæque Deus vetuit *Deut.* XII, 2. & ubi sacra fieri jussit in loco, quem elegit, scilicet Tabernaculo, licet idem elegerit aliquando hunc illumve singularem locum; quod legem generalem non destruit. Ita enim stante Templo Elias in monte Carmelo sacrificavit, *1. Reg.* XVIII,

VIII. Vfus
Excelsorum
quis
stante Ta-
bernaculo.

XVIII, 19. quum tamen non licuerit, nisi in altari Templi Hierosolymitani, sacra facere. Sed jubente aut probante Deo id fecit, & fecerunt omnes, quotquot bene fecerunt: quotquot autem male, illorum exempla, fas & jus hoc fuisse, non testantur.

IX. Iudæo-
rum de Ex-
celsis fen-
tentia,

IX. Judæi autem de usu Excelsorum ita statuunt in *Zevachim. XIV. 14.* Confer *Gem. fol. 119. 1.* & *Midrasch coheleth. fol. 102. col. 1.* ea licita quidem fuisse ante exstructum Tabernaculum, sed hoc exstructo illicita, donec in Gilgal pervenerunt, quando castra Tabernaculum cingere desierunt, (confer *Lev. XVII, 3.*) deinde, cum in Schilo per annos 369 esset Tabernaculum, & quies מנוחה Israelitis concessa, Excelsa iterum illicita fuisse, *Deut. XII, 9.* Postea, quum Tabernaculum in Nob & Gibeon esset per 57 annos, licita fuisse (sic, ut in Nob & Gibeon esset במת ציבור, excelsum populi totius, 2. *Chron. I, 3.* vel במת גדולה, uti appellatur *Megilla. I. 10.* distinctum ab aliis privatis, במות יחיד,) donec Templum Hierosolymitanum (הנחלה l. c. & *Exod. XV, 16.*) usum Excelsorum abolevit. Confer *Gem. Megilla. fol. 10. 1.* & *Gem. Hieros. Megilla. 72. 4.* ubi quidam נחלה de Schilo & מנוחה de Templo interpretantur. Idem tradunt, Excelsa privata destituta fuisse i. Impositione manuum, *Levit. I, 4.*

2. Ma-

2. Mastatione ad septentrionem, *Lev.* I, II.
 3. Sparfione sanguinis circumquaque pera-
 genda, *Lev.* I, 5. 4. Agitatione, *Exod.*
 XXIX, 24. 5. Adductione, *Levit.* II, 8.
 6. Fertis, *Levit.* II, 16. 7. Officio Sacerdo-
 tali, *Levit.* XVII, 6. 8. Vestibus, *Exod.*
 XXIX, 30. 9. Vasis, *Num.* IV, 12. 10.
 Odore Deo grato, *Levit.* I, 9. 11. Distin-
 ctione inter sanguines superiores & inferio-
 res, *Exod.* XXVII, 5. 12. Ac lotione ma-
 nuum & pedum, *Exod.* XXX, 21. hæc enim
 Tabernaculo aut Templo in sacro Codice,
 locis citatis, adstringi.

CAP. IV.

De Atrio Tabernaculi.

I.

Atrium, in quo ædes ipsa exstru-
 cta fuit, longum erat 100 cu-
 bitos, latum 50, circumdatum
 velo, affixo columnis æreis,
 uti *Josephus Ant.* III. 5. & alii scribunt,
 licet probabilior sit Philonis sententia *l. III.*
de vita Mosis p. 667. ligneas fuisse, quoniam
 bases columnarum dicuntur fuisse æneæ,
 & capita illarum auro obducta, ipsæque co-
 lumnæ totæ argento fuere obductæ, *Exod.*
 XXXVIII, 17. Adde, inter illa, quæ ex ære
 oblato facta leguntur *Exod.* XXXVIII, 31.
 non recenseri, nisi bases harum columna-

I. Atrii ma-
gnitudo,

rum & paxillos. Fuere hæ columnæ 5 cubitos altæ, quam altitudinem nonnulli non a solo ipso, sed a vertice altaris ducunt. Vide *Gem. Eruvin. 2. 2.* Harum 20 destinatæ fuere lateri meridionali, 20 lateri boreali, 10 occidentali & 10 orientali, quarum 4 portam constituebant, & 3 hinc, 3 inde fuerunt collocatæ, quarum tamen alterutra, quum in supputatione seriei columnarum vicinarum jam numerata fuerit, in universum 59 columnæ fuerint, *Exod. XXXVIII, 9. coll. Exod. XXVII, 9.*

II. Distantia
columna-
rum a se in-
vicem.

II. De situ harum columnarum non convenit inter Philologos. Videntur omnes (exceptis 4 illis, quæ portam constituebant, & ornatus commoditatisque gratia longius a se distabant) æquali spatio fuisse a se invicem disjunctæ, sic ut spatio 5 cubitorum unius columnæ axis ab axe alterius abfuerit: quod cum *συμμετρία* & proportionem Architectonica melius convenit, quam fingere columnas ad occidentem longius a se distitas, quam ad meridiem & septentrionem.

III. Situs earundem.

III. Atque ita quidem, ubi viginti columnæ, latus meridionale composituræ, fuere constructæ, vigesima prima in eadem serie referenda est ad seriem sequentem, cujus prima est; cui novem additæ a latere atrij occidentali decem efficiunt. Unde-
cima

cima autem in eadem serie iterum ad latus sequens referri debet, cujus prima est; & illi novendecim additæ, faciunt 20 columnas lateris hujus. Sed vigesima prima ad latus orientale referatur oportet, quod decem columnas habebat (quarum tamen una angularis sive extrema in descriptione lateris meridionalis, cujus partem facit, jam recensita fuit, sed & huc æque referri potest) tres hinc & tres inde, æquali intervallo cum reliquis totius atrii distantes. Quum vero spatium 20 cubitorum in hujus lateris medio destinatum portæ fuerit, & velo distinctum, ex 4 columnis suspenso, non opus est, columnas portæ, & quasi postes, prope conjungere & fere apponere proximis columnis e tribus illis modo memoratis, sed designato hinc & inde a lateribus 15 cubitorum spatium columnas duas collocare, & inter has alias duas medias, quæ quatuor simul efficiant, *Exod. XXXVIII, 15. 18.*

IV. Erat in atrio non longe ab introitu IV. Materia altaris. Tabernaculi (*Exod. XL, 29.*) altare, Hebræis מזבח, ligneum quidem, sed ære obductum, *Exod. XXVII, 1. 2.* quare æneum appellatur 2. *Chron. I, 5.* & laminæ e thuribulis æreis, *Num. XVI, 38.* ei adaptatæ sunt. Terreum nuncupatur *Exod. XX, 24.* respectu terræ ingestæ, qua replebatur, ut

ignem & victimas sustineret. In Schilo pro terra lapides substitutos volunt Judæi: quo nonnulli referunt *Exod.* XX, 25. & *Deut.* XXVII, 6. ubi Deus jubet trajecto Jordane altare ex lapidibus impolitis sibi extrui in monte Ebal: quod & fecit Josua, *Jos.* VIII, 31.

V. Forma altaris.

V. Formæ erat quadratæ, longum 5 cubitos & totidem latum, (*Exod.* XXXIIIX, 1.) tres vero altum, intus cavum, uti dicitur *Exod.* XXVII, 8. instructum opere reticulato, & quatuor cornibus ad 4 angulos, ut & clivo annulisque quatuor ad immittendos vectes, quibus portabatur, *Exod.* XXVII, 1. & *seqq.* & XXXIIIX, 1. opus autem Bezaleelis, uti ibidem & 2. *Chron.* I, 5. appellatur.

VI. Clivus ejus.

VI. Clivus, כִּבְשׁ, per quem adscendebatur ad altare, carebat gradibus, *Exod.* XX, 26. sed æquali superficie ad illud sursum ducebat, qui an ex terra aggesta, an assere uno vel pluribus constiterit, incertum est. Quia autem circuitus altaris, qui in summo esse vix potuit ob angustiam spatii, & sub quo opus reticulatum fuit, memoratur *Exod.* XXXVIII, 4. & sanguis victimarum cornibus adspergi, infra ambitum quoque spargi, & ad basin effundi nunquam debuit, inde triplicem clivum, unum medium eumque altissimum, alterum

rum ad dextram, tertium ad sinistram, ducentes ad utrumque altaris circuitum, uti in altari Templi secundi, multi statuunt: alii tamen putant, unum circuitum sufficere huic exiguo altari, maxime quum nullorum præterea mentionem faciat sacer scriptor, & formæ altaris portatili vix conveniant.

VII. Opus reticulatum æreum **מעשה רשת** VII. Opus reticulatum. **מכבר** & **רשת**, quasi *augmentum* dicas, (cui affixi erant 4 annuli, quibus altare portabatur) nonnulli in summo altaris locant, sic, ut igni alendo & comburendis victimis inservierit; alii vero illud volunt extrinsecus cinxisse partem inferiorem altaris a basi usque ad medium, vel ipsi illi parti hoc opus insertum fuisse; quo nos ducunt verba *Exod. XXXVIII, 4.* ubi dicitur, *infra ambitum altaris fuisse, מלמטה עד חציו* ab infima parte usque ad medium. Usus ejus Judæi in *Gem. Zevachim. 53. 1.* fuisse volunt eundem, qui fuit fili rubri in altari Templi secundi, scilicet, distinguere inter sanguines victimarum vel superiori vel inferiori parti altaris adspargendos. Potuit etiam sustinuisse circuitum altaris, & quia ultra longitudinem latitudinemque altaris, quæ fuit 5 cubitorum, paulum se extendebat, nomen **מכבר** tulisse.

VIII. Ignis,

VIII. Supra hoc altare perpetuus ignis alebatur, divisus, ut Judæi volunt, in tres focos, unum ad combustionem victimarum, alterum ad adolendum suffitum, tertium ad alimentum ignis perpetui, secundum mandatum Dei, ex quo reliqui foci extincti denuo restaurari possent: qui ignis cœlo dimissus *Levit. IX, 24.* in eo conservatus fuit usque ad exstructum Templum Salomonicum, vel virtute Dei, ut quidam volunt, vel alimento novo quotidie a sacerdotibus ministrato.

IX. Labrum.

IX. Præterea erat in atrio inter altare & Sanctum, paulo tamen vicinius meridiei, uti Judæi tradunt (quia non id, sed altare dicitur esse *לפני אהל מועד*) Labrum æreum, insistens scapo æneo; non ex ære oblato, *Exod. XXXVIII, 29.* sed speculis mulierum *מראה* (confer *1. Sam. II, 22.*) confectum, e quo sacerdotes manus & pedes lavabant, *Exod. XXX, 18. Exod. XXXVIII, 8.* Alterius Labri Moyses non meminit, ad lavandas carnes victimarum: uti nec, qua ratione Labrum illud prius portaretur, quod Alexandrini interpretes, inserto commate, quod in textu Hebræo non invenitur, narrant *Num. IV, 15.* *καὶ λήψονται ἱμάτιον πορφυρεῶν, καὶ συγκαλύψουσιν τὸν λατῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτῶν, καὶ ἐμβαλῶσιν αὐτὰ εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον, καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ αὐτά.*

ἀναφορῆς. Quæ quidem hoc fere modo
lecta fuerunt a Cyrillo, *lib. XIII. de adorat.*
in spir. & ver. p. 456. Et convenit cum iis
Pentateuchus Hebræo-Samaritanus, & ver-
sio Samaritana, in quibus hoc comma legi-
tur: וּלְקַחְוּ בַגֵּר אֶרְגָּמָן וְכֶסֶף אֶת הַכִּיֹּר
וְאֵת כֶּנֶר וְנִתְּנוּ אֹתָם אֶל מִכְסֵּה תֹחַשׁ
וְנִתְּנוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

CAP. V.

De Sancto & Sancto Sanctorum.

I.

Longa erat tota ædes, Sanctum & I. Magnitu-
S. Sanctorum complexa, intus do Taber-
mensurata, cubitos 30, lata 10 naculi, &
& totitem alta. Latera ejus afferes.
constabant ex asseribus, קֶרְשִׁים, sive σύλοις,
ligni שִׁטִּים *Schittim*, quod genus arboris
esse in solitudine Arabiæ, spinæ albæ simile
colore & foliis, ea magnitudine, ut latis-
sima ex iis tabulata cædantur, fortissimum
quoque & incredibilis levitatis ac pulcri-
tudinis, testatur Hieron. *comm. ad Joel. III.*
p. 1368. Hi erant numero 48, & obducti
auro, longi 10 cubitos, lati cubitum & dimi-
dium, *Exod. XXVI, 16.* crassi cubitum
unum, quod colligitur ex testimonio Ju-
dæorum, & latitudine Tabernaculi interna,
quæ

quæ fuit, teste Philone, 10 cubitorum, quorum novem efficiunt 6 asseres occidentales, *Exod.* XXVI, 22. & dimidius cubitus hinc & inde asserum duorum angularium, ita, ut in reliquam latitudinem asserum angularium, cubitalem scilicet, impingant, eamque tegant crassitie sua asseres laterales: remaneatque internum Tabernaculi spatium latum cubitos decem.

II. Bases,
pinnae &
transtilla.

II. Hi ad meridiem, occidentem & septentrionem erecti, singuli duabus argenteis basibus, אֲרָנִים, quibus altitudo cubiti tribuitur in *Gem. Schabbath.* 98. 2. inferebantur per יָדָיו, sive protensas hinc & inde eminentias manuum ad instar, quæ duæ in unoquoque asserere ab uno & altero latere basibus immissæ, & pinnis יָתְדֵי *Exod.* XXXIIX, 34. ubi pinnae Tabernaculi distinctæ a pinnis atrii memorantur, quamvis alii putent, pinnis terræ infixis vela ipsa firmata fuisse, *Exod.* XXVII, 19. stabilitæ erectos asseres servabant. Præterea erant in unoquoque Tabernaculi latere *transtilla* (בְּרִיחַים) extrinsecus per *uncos* (טַבְּעוֹת) missa & unum medios asseres permeans, lignea illa, sed auro obducta, *Exod.* XXVI, 28. de quorum longitudine disputatur in *Midrasch schir hasschirim fol. 12. col. 2.*

III. Velorum magni-

III. Superne obductum erat quatuor velis, quorum infimam partem quoque late-

laterum extrinsecus ita tegebat, ut ad pla-
gam occidentalem unius cubiti spatium a so-
lo distaret, ad meridiem & septentrionem
duobus cubitis; longum enim erat cubitos
28, latum 40; alterum vero longum cubitos
30, latum 44: antequam, uti nonnulli volunt,
duorum cubitorum spatium complicatum &
dependens; ab occidente, æque ac ad se-
ptentrionem & meridiem a terra per spatium
cubiti distabat, *Exod.* XXVI, 12. XXXVI, 8.
Hujus complicationis causa pars una hujus
veli ex 6 cortinis fieri jubetur, ut tota sexta
cortina huic usui inserviat; & quod ad ce-
tera, laqueoli anfulæque veli primi & se-
cundi eodem loco inter Sanctum, & San-
ctum Sanctorum existerent. Sunt tamen,
qui putent, per duos cubitos sive spatium
dimidiæ cortinæ *וְהָיָה הַיָּרֵיחַ* ultra velum
primum ab occidente hoc velum secundum
fuisse porrectum, adeo, ut per spatium cu-
biti humo incubuerit, & ab oriente nihil
fuerit dependens, nec cortina sexta com-
plicata se extenderit ultra velum primum,
quod videtur convenire cum verbis Dei
Exod. XXVI, 12. 13. Tertiæ veli & quarti
magnitudinem Moses non tradit. Priora
duo *וְהָיָה הַיָּרֵיחַ* appellantur, posteriora *מִכְסָּה*.
Alexandrini primum *αυλαίας* vocant (quod
scilicet ex decem cortinis constaret, quas &
Epiphanius *adv. hær. p. 252. δέκα αυλαίας*
vocat)

vocat) reliqua *δέρρεις*. Veli primi materia linum erat retortum *שש משור* & lana trium colorum, hyacinthina, purpurea & coccinea. Secundum constabat ex pilis caprinis. Tertium ex pellibus rubris arietum. Quartum ex *תחשים*, de quibus disputatur in *Gem. Schabbath. fol. 28. 1. & 98. 2.* & in *Gem. Hier. Schabbath. 4. 4. & Midrasch Cabeleth. 90. 2.*

IV. Laqueoli & ansæ velorum,

IV. Velum primum, quod constabat ex 10 cortinis, *יריעות* (*Exod. XXVI, 1.*) 28 cubitos longis & 4 latis, quarum 5 simul junctæ & confutæ partem dimidam totius veli constituebant, uti & aliæ 5 alteram partem dimidiam, in medio connectebatur laqueolis ex lana hyacinthina *ללאות*, 50 in uno latere, 50 in altero, *Exod. XXVI, 5.* quos ansulæ aureæ *קרסים*, 50 numero, conjungebant. Sub his ansulis (*תחת הקרסים*) velum interius sive *פרכת*, distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum, jubetur suspendi *Exod. XXVI, 33.* Velum secundum constabat ex cortinis undecim, longis cubitos 30, latis 4, in duas partes divisum, quæ connectebantur sibi mutuo per laqueolos, & per ansulas areas, *Exod. XXVI, 11.* quarum una ex 5, altera ex 6 constabat.

V. Conclave anterius

V. Tabernaculum duo conclavia complectebatur, 4 columnis ligneis auro obductis

ductis insertisque basibus 4 argenteis & ^{sive Sanctum.} velo פרכת intermedio a se invicem separata, quorum unum Sanctum, & σκηνή πρώτη, *Hebr.* IX, 2. alterum Sanctum Sanctorum & σκηνή δευτέρα appellatur. Sanctum, in quod nulli, nisi Sacerdotibus, quorum opera ibi requirebatur, (nam extra tempus ministerii non licebat) intrare licuit, longum erat cubitos 20, latum & altum 10, & ab oriente in ipso introitu 5 columnas ligneas auro obductas habebat, insertas basibus sive stylobatis æreis, & velum dependens, (מסך) quod tamen respectu operis differebat a velo, Sanctum & Sanctum Sanctorum discernente, quum hoc scilicet inter Sanctum & Sanctum Sanctorum מעשה השב illud קרן fuerit, *Exod.* XXVI, 31. 36.

VI. Tria erant potissima hujus Sancti ^{VI. Vasa Sancti & eorum situs.} ornamenta, Lychnuchus, Altare suffitus, & Mensa panum propositionis. Lychnuchus collocatus erat ad latus meridionale Tabernaculi, *Exod.* XL, 24. sive Sanctum introeunti ad sinistram, Mensa panum propositionis ad latus septentrionale, utraque secundum traditiones Hebræorum a latere Tabernaculi remota spatio cubitorum duorum & dimidii, Altare suffitus inter illa erat medium. Hæc autem tria non valde propinqua velo exteriori, per quod ex atrio pate-

patebat introitus, nec etiam velo Sanctum a Sancto Sanctorum distinguenti, videntur fuisse; sed loco intermedio collocata, ita tamen, ut Altare suffitus plagæ orientali propius fuerit, secundum Hebræorum sententiam, quam Lychnuchus aut Mensa panum.

VII. Lychnuchi descriptio.

VII. Lychnuchus, dictus מנורה, totus erat aureus, constans basi (ירך) & scapo, qui & ipse מנורה dicitur *Exod.* XXV, 34. e cujus lateribus hinc & inde tres rami surgebant, sic, ut illi cum scapo septem Lychnos, instructos ellychniis, extrorsum vergentibus, quia jubentur lucere על פניה *Exod.* XXV, 37. sustinerent, crateribus (גביעים) 22, malis (כפתרים) 11, & floribus (פרחים) 9 ornati, secundum computum Gemaricorum in *Gem. Menachoth. fol. 28. 2.*

VIII. Figura Lychnuchi secundum Indæos & situs.

VIII. Lychnuchi figura describitur *Exod.* XXV, 33. & XXXVII, 17. Judæorum autem traditiones ita eum depingunt in *Gem. Menachoth. 28. 2.* Scapus fuit 18 palmorum, complectens palmos 3 (ubi erant tres pedes, quibus insistebat, & flos) palmos 2 inornatos & læves, palmum 1, (in quo erant crater, malogranatum & flos) palmos duos læves, malogranatum unius palmi (supra quod utrinque rami surgebant) palmum lævem, malogranatum unius palmi (supra quod alii duo rami) palmum lævem, malogranatum unius palmi, (supra quod alii duo

duo rami) palmos 2 læves, denique palmos tres, in quibus erant (quod ornamentum solum habebant reliqui 6 rami) crateres tres, malum & flos. Medius lychnus horum septem, ad quem ellychnia omnium aliorum erant conversa, occidentalis vel vespertinus **נר מערבי** appellatur, & uti scapus, cui insidebat, reliquis ramis erat ornatior, ita & ipse ellychnium habuisse dicitur, conversum ad Sanctum Sanctorum: quamvis alii putent, non propterea **נר מערבי** dictum, sed quod ab una vespera ad alteram luceret semper, licet alii extinguerentur. De situ Lychnuchi in Sancto disputatur: Quidam volunt, ramos ejus ab oriente ad occidentem protensos fuisse, quod omnia vasa ædis sacrae, juxta longitudinem domus collocata fuisse in *Gem. Menachot. fol. 98. 1.* tradatur, excepta arca: alii inter Austrum & Septentrionem, ut ita aptius concipi queat, medium lychnum occidentalem fuisse appellatum.

IX. Ardebant lychni septem hujus lychnuchi **תמיד** semper coram facie Dei, id est, singulis noctibus, *a vespera usque ad mane* **מערב עד הבקר** *Exod. XXVII, 21.* *Levit. XXIV, 3.* quare accendebantur **בערב** *2. Chron. XIII, 11.* aut **בערבים** *inter duas vespervas, Exod. XXX, 8.* sed mane sacerdotum munus non erat **להעלות את הנרות** accen-

IX. Vfus
lychnuchi
nocturnus.

accendere lucernas, (id erat munus vespertinum) sed להיטיב *concinnare*, id est, sordes tollere &c. quando extinguebantur lychni, 1. *Sam.* III, 3. qui duo actus distincti respectu temporis etiam nominibus his distinguuntur, *Exod.* XXX, 7. & 8. quod fieri debuisse non videtur, si quidem idem fuisset vespertinum, idem matutinum, lychnos scilicet accendendi, officium. Quod si stante Templo secundo Judæi etiam interdium lychnos hos sive omnes sive aliquos lucere voluerint, ut ignis esset ἀθάνατος in Templo, (quo Diodori Siculi & Josephi testimonia nos ducere videntur) non tamen vel jussisse hoc Deum, vel in Tabernaculo hunc morem observatum fuisse arbitramur. Usui lychnuchi inserviebat oleum, idque purum, cujus dimidius logus sufficebat unicuique lychno *Menachoth.* IX. 3. ita, ut lucere posset per noctem longissimam *Tebeth. Gem. Hier. Joma.* 39. 4. Deinde מלקחות forcipes aurei, מוחות, vascula, quibus prunæ imponebantur, & phiala olei.

X. Altare
suffitus
ejusque
fitus &
forma.

X. Altare suffitus male nonnulli in Sancto Sanctorum collocatum voluerunt, quia scilicet 1. *Reg.* VI, 22. המזבח אשר להדביר appellatur, & quia θυμιατήριον χρυσόν *Hebr.* IX, 4. in Sancto Sanctorum fuisse dicitur, nam illud להדביר notat non in

in ipſo רביר, ſed ante illad לפני הפרכת
ante velum diſtinguens Sanctum a Sancto
Sanctorum, uti dicitur *Exod.* XXX, 6. vel
לפני ארון העדות *Exod.* XL, 5. in medio ſcilicet Sancti e
regione arcæ, quæ in medio Sancti Sancto-
rum erat, collocatum fuiſſe altare, quum
menſa & lychnuchus non eſſent e regione
arcæ, ſed ad latus utrumque Tabernaculi.
De θυμιατήριον, quod *Hebr.* IX, 4. in
Sancto Sanctorum fuiſſe legitur, vide infra
§. XXIV. Ligneum erat, ſed auro obdu-
ctum, ad craſſitiem denarii, uti legitur in
Gen. Erubin. 19. i. longum cubitum unum
& latum, altum vero duos, in ſummo qua-
tuor cornibus ad 4 angulos, & limbo (זר)
circumquaque ornatum, ſuperne (בגג)
ſolidum, cui imponebantur prunæ ex
vaſculo effuſæ cum ſuffitu adolendo, *Exod.*
XXX, 1. Hæc ut commodius portaretur,
annuli duo aurei lateribus erant affixi, per
quos immittebantur vectes; qui an ſemper
annulis immiſſi manſerint, an vero tantum,
quum altare alio portandum eſſet, diſpu-
tatur.

XI. Suffitus ipſe, ſive pulvis aromati-
cus, dicitur *Exod.* XXX, 34. componi ex
his quatuor, נטף שחלת. חלבנה. לבנה.
id eſt, uti vulgo redditur, *gutta* (ſcili-
cet apobalfami, ſed Maimonides explicat

XI. Descri-
ptio ipſius
ſuffitus.

per *عون بلسان* id est, *ξυλοβάλσαμον*, quo Syri *ὡς ἀρώματι χρῶνται*, teste Strabone *lib. XVI. Γεογραφ.*) *onyche*, (*اظفار طيب*) *unguibus aromaticis* Maimonidi, vel partibus quibusdam junci odorati Syriaci, quas ungues appellari, testatur Plinius, *l. XXI. 18.*) *galbano aromatico* (*صبغة* *stacte*, *styrace*, eidem) & *thure puro*. At Judæi in *Gem. Kerituth. 78. 1.* & *Gem. Hier. Joma. 41. 4.* septem præterea memorant aromata in ejus confectione adhiberi solita, quæ Moses consulto præteriit, 1. Myrrham (*مسك*, *muscam* Maimonidi, sed male) 2. Casiam. 3. Spicam nardi. 4. Crocum. 5. Costum. 6. Calamum aromaticum. 7. Cinnamum. Confer *Jes. XLIII, 23.* *Jerem. VI, 20.* *Syracidem XXIV. 17. 18.* & *Josephum de Bell. Jud. VI. 6.* Hæc præcedentibus juncta undecim efficiunt *אחד עשר סממנין* dicta in *Midrasch Schir Hasschirim. fol. 12. 4.* & 21. 3. Quibus alii addunt, *כפית הירדן* ambram Jordanis, *מעלה עשן* herbam, qua fumus suffitus recta adscendebat, & *מלח סדומית* sal Sodomiticum, quod magis exsiccare, digerere & extenuare, quam alia salia, testatur Galenus *lib. IV. de simplic. medic. facult.* quæ sine certo pondere aromatibus miscebantur.

XII. Hæc omnia, ut probe misceri XII. Præpa-
 possint, in mortario æneo redigi debuerunt ratio suffi-
 in pulverem, *Exod. XXX, 36.* & onyx tus,
 præcipue sive שחלת fricari *sapone Car-*
schina, בורית כרשינה, & lavari *vino Cap-*
parisin יין קפריסין *Gem. Hier. Joma. 41. 4.*
 Hæc peragenda fuisse, dicunt Judæi in atrio,
 ubi & servabatur suffitus, (certe stante Tem-
 plo secundo is mos obtinuit) in usum totius
 anni quantitate 368 librarum confectus, do-
 nec vel vesperi vel mane semis ex eo adole-
 retur. Vide *Gem. Schevuoth. 10. 2.* Has
 autem libras 368 ita Gemarici supputant in
Gem. Kerituth. fol. 28. 1. ut sint,

הצרי והצפורן והחלבנה והלבנה		
Singula 70 libræ, id est, universim		280
מר וקציע שיבול נרד וכרכום		
Singula 16 libræ		64
הקושט 12 libræ		12
קילוף 3 libræ		3
קינמון 9 libræ		9
		368

XIII. Mensa ad septentrionem Sancti XIII. Mensa
 collocata erat, ita, ut ejus longitudo con-panum pro-
 veniret longitudini ædis, cui imponeban-
 tur 12 panes, dicti *facierum* פנים, sive pro-
 positionis, etiam לחם המערכת *Nehem.*
X, 33. Ligna erat, auro obducta, alta
C 3 cubi-

cubitus cum dimidio, longa cubitos duos, sive palmos 12, (*Menachot. XI. 5.*) ita quidem, ut panes (qui 10 palmos longi erant, antequam replicarentur, at 6 palmos, postquam essent replicati) longitudine sua latitudini mensæ essent æquales; & latitudine sua (quæ erat singulis 5 palmorum, adeoque junctim, quia duo erant panum ordines, palmorum 10) tegerent 10 palmos longitudinis mensæ, & spatium 2 palmorum intermedium relinquerent acerris thuris destinatum. Erat autem mensa cubitus, (nota, cubitos esse 6 palmorum omnes, excepto altari aureo, cornu, circuitu & fundamento altaris exterioris, *Gem. Hieros. Schekalim. fol. 9. col. 2. & Gem. Menachoth. 97. 1.*) lata unum, circumdata in medio, ut videtur, altitudinis mensæ cingulo palmari sive zophoro, מַסְגֵּרָה, cujus ope pedes 4 jungebantur, quodque ambiebatur corona, קָרָן dicta, distinguenda omnino ab alia corona קָרָן, quæ ipsam mensæ tabulam cingebat. De illa agitur *Exod. XXV, 25.* de hac *Exod. XXV, 24.* & quatuor pedibus, quorum singulis affixus erat annulus, non pendulus, sed fixus, (quod & ex origine vocis מַבְעָרִית & testimonio Josephi *lib. III. Ant. 7.* colligitur) cui vectis immitteri poterat, quum portaretur, innitebatur, *Exod. XXV, 23.*

XIV. Vasa quatuor præterea memo-
rantur, *Num.* IV, 7. ad usum mensæ fa-
bricata, I. קערות positæ supra mensam, <sup>XIV. Sup-
pellex ad
mensam
pertinens.</sup>
Exod. XXXVII, 16. quas lances sive patinas
fuisse putamus, (uti *Num.* VII, 14.) II. כפות
acerræ thuris, (quales *Num.* VII, 14.) III. &
IV. קשות ומנקיות, quo duplici nomine
putamus unam rem, respectu duarum qua-
litatum, insigniri, calamos scilicet duos
& intus cavos, qui inter panes ponebantur:
nam idem usus utrisque adscribitur, sci-
licet הנסך קשות nuncupantur *Num.* IV, 7.
& de מנקיות dicitur *Exod.* XXV, 29. אשר
& de קשות idem dicitur *Exod.*
XXXVII, 16. scilicet tegendis panibus in-
serviebant, ita, ut liber aëri daretur inter
panes transitus.

XV. Panes hi, pecunia ærarii sacri emti <sup>XV. Panum
figura &
usus.</sup>
(*Neb.* X, 33.) oblongi erant, 10 palmos
longi, quinque lati, (uti traditur in *Mena-
chot.* XI. 4.) quibus Hebræi eminentias
duas laterales, vel cornua, קרנות, attri-
buunt, ad altitudinem 7 digitorum, nata
ex gemina panum in extremitatibus repli-
catione, unde potissimum panes facierum
vel laterum dictos existimant. Hujus fi-
guræ character Talmudicis est ירה. 10. 5. 7.
Crassi erant digitum unum, & confecti ex
farina purissima, sine fermento, continentes
singuli duas decimas Ephæ dispositi duobus

ordinibus in mensa, distincti tamen, ne unus alterum premeret, & ut aëri liber ad illos pateret aditus, calamis aureis, quales tres inter unumquemque panem collocatos volunt, excepto supremo, qui duobus tantum innitebatur, *Gem. Menachoth. 97. 1.* Singulis autem Sabbathis panes recentes substituebantur, *Lev. XXIV, 8.* & illi, qui in Sancto collocati fuerant, comedebantur a Sacerdotibus accedentis & recedentis Ephemeriae, non ante nonum, nec post undecimum diem a coctione, *Erachin. II. 2, Gem. Pesachim. 47. 1.* Una cum hisce panibus mensae imponebantur duae acerrae thuris, quas nonnulli super geminos eorum ordines, alii verisimilius inter illos in ipsa mensa collocatas fuisse arbitrantur.

XVI. De Libamine in mensa sacra;

XVI. Non desunt, qui una cum panibus mensae sacrae imposita libamina existiment, 1. quod *Exod. XXXVII, 16.* & alibi vasa imposita mensae legantur, *לֶחֶם וְשֵׁן וְכֶרֶם*, id est, uti illi reddunt, *quibus libetur, ἐν οἷς σπείσας.* 2. Quod *σπονδεῖα* memorent in mensa fuisse interpretes Alexandrini, Philo, Josephus. 3. quod fertis libamina jungi soleant. 4. quia *Exod. XXX, 9.* de altari suffitus speciatim mandatur, super eo libandum non esse. Sed obstat hæc sententia constanti Judæorum traditioni, nec ullum in sacro Codice habet firmamentum,

tum, ipsæque illæ rationes quatuor istius ponderis non videntur, ut nos cogant illi opinioni subscribere: nam I. illud יסך reddimus *tegetur*: nec est, quod obstat. II. σπονδαῖα male reddiderunt Interpretes Græci, quos Philo sequitur: quibusque, ut in Ægypto viventibus hæc ignorantia rituum Hierosolymitanorum potuit subrepere. Josephus autem σπονδαῖα scribit a Pompejo visa, at non imposita mensæ sacræ, aut vino repleta, sed cum pecunia sacra, congestis aromatibus aliisque, quæ extra Sanctum fuerunt, aut certe esse solebant: ne dicamus de latiori usu vocis σπονδαίων, aut, quod forsitan vascula aurea, libamini vini in altari exteriori inservientia, in Sancto reposita esse aliquando potuerint: nequaquam tamen uti libatoria respectu panum sacrorum habenda. III. Fertis omnibus libamina juncta fuisse, falsum est. IV. Quia in altari suffitus libatio interdicitur, ergo in mensa libamen fuisse non sequitur.

XVII. Videtur & in Sancto fuisse Le- XVII. Reli-
cythus olei sacri, quod Zadok, Pontifex M. qua vasa
ex Tabernaculo petiisse legitur, ut Regem Sancti.
Salomonem ungeret, quod multi putant,
idem fuisse cum illo oleo, quo Sacerdotes
ungebantur, unde in *Targum Coheleth*,
VII. 2. legitur מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא דְּהוּא

מתרבי על ריש מלכיא וכהניא. Alii vero putant, quum Deus oleo sacro, quo Sacerdotes ungi voluit, ullum præterea mortalium ungi vetuerit, alio oleo unctos fuisse Reges quam Sacerdotes: utrosque tamen oleo sacro, sed diversi generis. Quamvis dici posset, id interdictum Dei spectare ea tempora, quæ tunc erant, quum nulli adhuc Reges essent in populo Israelitico, 1. Reg. I, 39. Præterea in Sancto fuisse videtur codex, in quo Samuel jura regni descripsit, 1. Sam. X, 25.

XVIII. Sanctum Sanctorum.

XVIII. Sanctissimum Tabernaculi adytum, Hebræis קדש קדשים & רביר quod per λαλητήριον reddit Hieronymus in *Comm. ad Epist. ad Ephes. cap. II.* Græcis ἅγια ἁγίων dicitur. Separatum hoc erat a Sancto columnis, & appenso velo pretiosissimo, חשב, quod appensum fuit illis columnis ligneis & auro obductis, insertisque basibus argenteis sub isto spatio, quod laqueoli & ansulæ connectentes utramque partem veli primi Tabernaculum tegentis occupabant, תחת הקרשים *Exod. XXVI, 32.* Nulli post Mosen, nisi Pontifici Maximo, introire in hoc Penetrabile concessum fuit, *Num. VII, 89. Hebr. IX, 7.* & solo quidem die Expiationis quatuor vicibus, 1. Ad suffitum adolendum. 2. Spargendum sanguinem Juvenci. 3. Et hirci. 4. Ad expor-

portandum thuribulum & acerram. At ubi vel ipsius vel aliorum quoque opera illi necessario requireretur, & ipse & Sacerdotes id intrabant.

XIX. Præcipuum hujus Conclavis ornamentum fuit Arca fœderis, dicta ארון הברית, αὐτὸς &c. opus quidem Bezaeleelis & distincta, ut nonnullis videtur, ab arca lignea Moſis, quæ fractas fœderis tabulas complectebatur, *Deut. X, 3.* alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, ex ligno Schittim fabricata, & auro obducta, supra limbo aureo, qui cingebat arcæ incumbens operculum, & ad latera in latitudine 4 annulis aureis, quibus immiſſi vectes protenſi verſus Sanctum ſemper inerant, ornata, *Exod. XXV, 10-15.* ſic, ut longitudo ejus conveniret latitudini ædis.

XIX. Arca fœderis deſcripta.

XX. Alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, extrinſecus ſcilicet menſurata: nam, quia operculum etiam cubitos duos & dimidium longum erat, incidiffet in arcam, ſi tanta fuiſſet longitudo arcæ interna. Erat autem cubitus ſex palmorum אמה בת ששה טפחים, uti dicitur *Gem. Bava bathra. 14. 1. Gem. Hier. Sota. 22. 3.* Sic ut una cum operculo altitudo arcæ fuerit 10 palmorum. Operculi enim craſſities unius palmi fuiſſe legitur

XX. Arcæ magnitudo.

tur in *Gem. Nidda*, 26. 2. *Gem. Schabbat*. 92. 1. *Gem. Sanhedrin*. 7. 1. Observant Judæi, quum reliquorum vasorum Tabernaculi memoretur in sacro Codice longitudo, latitudo atque altitudo, operculi altitudinem, sive crassitiem, non dedisse Mosen. Sed palmarem eam fuisse, colligunt ex limbo mensæ palmum alto, *Exod.* XXV, 25. quoniam scilicet eadem phrasēs de utroque adhibentur, de uno vase iudicium ferunt secundum aliud, דָּנִן כָּלִי דָּנִן כָּלִי *Gem. Hieros. Schabbath*. 2. 4.

XXI. Oper-
culum arcæ.

XXI. Pretiosissima hujus arcæ pars fuit Operculum aureum, quod Hebraice כַּפֶּרֶת dicitur, Græce ἱλαστήριον, sive Propitiatorium, quod solenni Expiationi quotannis inserviret sanguinem adpersum excipiendo. Ante hoc Pontifex Maximus inter vectes constitutus digito sanguinem spargebat solenni die Expiationis, semel sursum & septies deorsum. Sunt qui velint, ipsi huic operculo sanguinem adpersum non fuisse, nec ad illud pertigisse: alii vero omnino sanguinem ei adpersum fuisse, de qua re jam olim disputatum fuit in *Gem. Joma*. 55. 1. & in *Gem. Hieros. Joma*. 42. 3.

XXII. Cherubini supra operculum.

XXII. Supra hoc operculum duæ imagines aureæ Cherubinorum passis alis sursum, ac sibi mutuo obversæ & inclinatæ versus operculum, eminebant. Horum figura

figura quæ fuerit, incertum fere est: nisi quod constet, imagines fuisse alis, facie, pedibus manibusque instructas. Facies humana ipsis non fuit, nam *Ezech. X, 14.* facies Cherubini & facies hominis distinguuntur: nec per omnia hominibus similes fuisse, indicio est, quod *Ezech. X, 8.* legatur, manum humanam iis fuisse sub alis. Sunt, qui putent, quia, quæ *Ezech. I, 10.* facies bovis dicitur, appellatur *Ezech. X, 14.* facies Cherubini, facie illos bovina fuisse, & quia Cherubinus Jeroboami bos appellatur *Hof. VIII, 6.* sed *1. Reg. VII, 29.* distinguuntur boves & Cherubini: nec dubito, si sacri scriptores voluissent nos magis accuratam habere formæ Cherubinorum notitiam, clarius & copiosius descripturos fuisse.

XXIII. In ipsa arca servabantur duæ XXIII. Tabulæ fœderis in arca contentæ.
 tabulæ lapideæ fœderis, longæ 6 palmos,
 totidem latæ & tres crassæ, uti Judæi tradunt in *Gem. Bava Bathra 14. 1.* *Gem. Nedarim. 38. 1.* *Gem. Hier. Taanith. 68. 3.* *Gem. Sota. Hier. 22. 3.* *Gem. Hier. Schekalim. 9. 2.* quas die sexto creatas narrant in *Gem. Pesachim. 54. 1.* Has autem Hebræi ita arcae impositas fuisse volunt, ut ex longitudine arcae 15 palmorum, tabulæ juxta se invicem collocatæ occupaverint palmos 12, & tres palmi reliqui numerentur,
 duo

duo pro spatio, in quo erat liber Legis & dimidius palmus pro crassitie lateris arcæ hinc & dimidius inde. Ex latitudine vero arcæ, quæ 9 erat palmorum, tabulæ occuparunt 6, quibus si addatur dimidius hinc, & dimidius inde pro crassitie lateris arcæ, restant palmi duo vacui, ut tabulæ erui commodè ex arca & immitti possent. Vide hæc *Gem. Hieros. Schekalim. 49. 4. & Gem. Succa. 5. 2.*

XXIV. Amphora
Mannæ.

XXIV. Amphora Mannæ, **אֶמְפֹּרָה** Hebraice, *ἀμφορὰ* Græce, *Hebr. IX, 4.* continebat cibi hujus cœlestis & incorrupti quantitatem **עֶמֶר** dictam, ad memoriam ejus rei conservandam, eratque ex auro, & ansis (uti ex nummis veteribus colligitur) duabus instructa: quale vas cum Græci **ὄνον**, *asinum*, appellarent, hinc nata videtur calumnia, Judæos asinum penetrali sacravisse, cujus beneficio vitam in deserto produxerint.

XXV. Virga
Aaronis.

XXV. Virga Aaronis, **מַקְלֵוֹ שֶׁל אַהֲרֹן** in testimonium adsignati generi Aaronico sacerdotii, florens & producens amygdalos, (**שִׁקְרִים** cujus vocis literas Judæi observant per Gematriam eundem numerum [454] reddere quem **חַשְׁמוֹנִים** quod Sacerdotium nunquam illustrius fuerit, quam sub Chasmonæis) in Sancto quoque Sanctorum ad latus Arcæ fuit reposita, *Num. XVII, 10.*

Hanc

Hanc nonnulli putant virorem suum perdisse lapsu temporis, alii vero conservasse, quamdiu in Sancto Sanctorum fuit, scilicet usque dum arca fuit abscondita, regnante Josia: nam cum illa virgam hanc & oleum unctionis & amphoram Mannæ absconditam ferunt Judæi in *Gem. Kerituth. 77. 2.* Non videtur eadem illa fuisse cum baculo Moſis, quo tot opera prodigiosa præstitit, quia mirum non fuisset, eam virgam, tot miris rebus patratis inclytam, efflorescere, licet aliæ virgæ ordinariæ nullam mutationem paterentur: debebant autem omnes virgæ esse conditionis paris, ut Deus ipse ex iis unam indicaret, quam præ reliquis sacerdotio dignaretur.

XXVI. Liber Legis, ספר התורה (per quem alii exemplum omnium Legum Moſaicarum, alii Deuteronomium, alii Pentateuchum ejusve maximam partem intelligunt) a Moſe scriptus, erat hujus quoque loci κειμήλιον; quod ad latus arcæ (quidam id intra, sed minus apte, quidam extra arcam concipiunt) collocatum erat, *Deut. XXXI, 26.* Arcam quandam singularem huic usui tribuunt in *Gem. Bava Bathra. 14. 1. Gem. Hier. Sota. 22. 4. Targ. Deut. XXXI, 26.* Distinguendus ille est a ספר העזרה *Libro Atrii*, sive Pentateucho, in quo Pontifex Maximus coram populo legebat in Atrio mulie-

mulierum die Expiationis, *Kelim. XV. 6. Moed. Katon. III. 4.* & e quo Rex exemplum suum Pentateuchi describere, aut corrigere saltem, ubi opus esset, debebat.

XXVII. Nubes supra arcam.

XXVII. Supra arcam & alas Cherubimorum erat illustre præsentiæ Divinæ Symbolum, Columna nubis, quæ absoluto Tabernaculo locum illum sanctissimum inhabitavit, *Levit. XVI, 2.* & ibidem conspicua adhuc fuit tempore Samuelis, *Pf. XCIX, 7.* & postea in Templo primo, non vero in secundo, quod arca fœderis caruit. Confer *Ezech. X, 3. & XI, 22.*

XXVIII. Nihilne in arca fuerit præter tabulas.

XXVIII. Præter tabulas fœderis nihil erat in arca tempore Salomonis, *1. Reg. VIII, 9.* Antea credibile est, amphoram Mannæ, & virgam Aaronis quoque in ea fuisse, scilicet quum arca toties mutaret locum in deserto & terra Canaan, ante constructum Templum: quæ condito Templo fuerint exemptæ, & juxta arcam collocatæ in Sancto Sanctorum. Pro hac sententia faciunt *Hebr. IX, 4. ἐν ᾗ* scilicet arca, fuerunt amphora Mannæ, &c. Quamvis etiam illud ἐν, tum ex consuetudine Græcorum, tum Judæorum Græce loquentium, & illud ἐν pro $\square$ substituentium, reddi possit, cum, uti eodem illo capite, commate 25. ἐν ἀματι, cum sanguine. Sic *Gen. XXXII, 10. & 2. Sam. XXIII, 21. ἐν πάλῳ,*

ῥαβδῶ, *Pf. XXIII, 5. & Siracid. XLV, 17.*
 ἐν ἐλαίῳ, *Matth. III, 11. ἐν ὕδατι.* Scilicet,
 quod illud per $\square$ Hebræi dicerent, quod
cum & apud significat, *Lev. I, 16. Jos. XXIV,*
26. Græcos ipsos & Romanos ita nonnun-
 quam locutos, patet ex his loquendi modis,
ἵπποι ἐν πτεροῖσιν, sequi in hastis, & occur-
tere in jaculis, qui apud Pindarum, Ennium
 & Virgilium leguntur.

XXIX. Quidam existimant, ad latera XXIX. De
 arcæ capsulas fabricatas fuisse, & de iis agi capsulis ar-
 volunt. *Sam. VI, 15. Deut. XXXI, 26.* Sed cæ laterali-
 quum altum sit de iis silentium eo loco, ubi bus.
 omnes arcæ partes accurate describuntur,
 tuto creditur, capsas hasce mera esse fi-
 gmenta. Ea ipsa, quæ reponenda in his
 capsis volunt, jubentur poni **מצד ארון**
a latere arcæ, & בארון מצד in capsula a
latere arcæ. Vide *i. Sam. VI, 15. & Deut.*
XXXI, 26. illa autem capsula (**ארון**) etiam
 fatentibus Judæis in *Gem. Kerituth. 77. 2.*
 & *Gem. Hier. Sota. 22. 3.* separata fuit ab
 ipsa arca.

XXX. **Θυμιατήριον** quoque aureum XXX. Thuri-
 in Sancto Sanctorum fuisse, legitur *Hebr.* bulum:
IX, 4. quo nomine non altare aureum suf-
 fitus, sed acerra thuris, quæ quotannis in
 Sancto Sanctorum solemni die expiationis
 inferebatur, & respectu usus vas huic loco
 proprium dici potest, videtur debere intel-
 ligi,

ligi, quum & Josephus *lib. I. 5. de Bell.* θυμιατήρια ὀλόχευσα istiusmodi memoret, & Pollux *lib. I. 28. & X. 28.* Hesychius aliique acerras vocent θυμιατήρια.

CAP. VI.

De Templo Primo, ejusque Atriis.

I.

I. Templi
nomina,

Emplum Hierosolymis extructum, in loco, quem Deus elegit, secundum *Exod. XV, 2.17.* appellatur בית אלהים (quocum convenit τὰ τῷ Θεῷ *Luc. II, 49.*) & בית, (unde οἶκος *Eccles. Sirac. L, 1.*) vel בית זבול. Dicitur etiam מקדש, quod nomen Tabernaculo datum, uti vicissim nomen Tabernaculi משכן Templo, uti observatum est in *Gem. Eruvin. 2. 1.* Solet autem מקדש opponi מדינה uti in *Jevamoth. XVI. 6.* & גבולין, sic ut quædam in מדינה aut גבולין licita esse dicantur, quæ vetita sunt in מקדש: intelligiturque proprie per מקדש ædes sacra cum Atrio magno עזרה, quæ erant קדש loca sancta, & opposita reliquis locis, nomine חול sive loci profani, notis apud Hebræos. Alii putant, totam urbem Hierosolymitanam hoc nomine מקדש intelligi, sed in *Gem.*

Moed.

Moed. Katon. 26. 1. ירושלים & מקדש distinguuntur. Aliquando & היכל dicitur, quod nomen proprie ædi sacræ, non atriis convenit; & מעון in *Gem. Bava Bathra. 166. 1.* & בנין in *Echa Rabbati. LXII. 1.* & בית עולמים ut a Tabernaculo distinguitur. Græca nomina sunt ἱερόν, & ναός, ita, ut ναός minus late pateat, & cum היכל five æde sacra conveniat, ἱερόν cum מקדש, id est, atrio magno: quamvis vox ἱερός latius aliquando pro omni spatio, quod in monte Moria erat, & Templum cingebat, accipi videatur: uti & vox מקדש in Misna usurpatur de spatiis extra Atrium magnum. Vide *Schecalim. I. 3.*

II. Geminum modo Templum fuit, II. Quot prius a Salomone, posterius a reducibus ^{Templa fuerint.} ex captivitate Babylonica conditum. Iudæi ipsi non nisi duo agnoscunt, מקדש ראשון Templum Primum & מקדש שני Templum Secundum. Vide *Gem. Bava Metzia. 28. 1.* & *Echa Rabbati. LXII. 1.* ubi Templum a Tito captum בית שני vocant. Herodes auxit quidem atque ornavit Templum Secundum, ita, ut in *Gem. Bava Bathra. 4. 1.* & *Gem. Succa. 51. 2.* scribant, eum, qui Templum Herodianum non vidit, nunquam vidisse ædificium eximium, מי שלא ראה בנין הרורום לא ראה בנין נאה

ἦν, & saxa ingentia, ad id opus adhibita, ibidem celebrant, quo etiam faciunt verba discipulorum *Marc. XIII, 1. ποταποὶ λίθοι*; sed novi Templi conditor non fuit, non magis quam Chasmonæi, qui Templum hoc restaurarunt, aut Joas, qui Templum primum renovasse legitur *2. Chron. XXIV, 4.*

III. Templi
Primi de-
scriptio
unde pe-
tenda.

III. Templum Primum, a Salomone exstructum, in monte Moria non ita accurate in libris Regum & Chronicorum describitur, ut inde exacta delineatio omnium partium Templi illius peti possit, quumque multæ voces ex Architectonica desumptæ, de quarum significatione hodie disputatur, ei insertæ sint, mirum non est, adeo in hoc argumento discrepare Interpretes. Suppleri posse hunc defectum, quidam putant, ex proluxiore descriptione Templi, quam Ezechiel dedit *cap. XLI. & sqq.* quandoquidem iis persuasum est, Templum ab Ezechiele conspectum idem fuisse cum Salomonico, quum utriusque descriptio ab eodem auctore Deo profecta sit, eidem scopo utrumque fuerit destinatum, nulla in alterutro differentia inveniat respectu atriorum, Ædes Sacræ, ejusque partium, conclavium, &c. Quapropter Ezechielem parcius descripsisse, aut plane omisisse volunt illas Templi partes, quæ
in

in libris Regum & Chronicorum copiosius descriptæ extant, uti columnas duas ante Ædem Sacram, *Ezech. XL, 49. 1. Reg. VII, 21.* lychnuchum, mensam panum, altare suffitum, & ipsam arcam. Prolixius e contrario Ezechiel descripsit altare exterius, mensuras portarum, atriorum & conclavium, quorum aut nulla aut levis mentio est in libris Regum.

IV. Liquet ex collatione librorum Regum & Chronicorum, Atria duo in Templo primo Ædem Sacram cinxisse: mentio enim fit *1. Reg. VI, 36. & VII, 12.* *Atrii interioris* חצר הפנימית, quod opponitur exteriori: & *2. Reg. XXIII, 12.* שתי חצרות *duo Atria* diserte memorantur, sic, ut interius fuerit חצר הכהנים *Atrium Sacerdotum*, sive החצר אשר לפני הבית *2. Chron. VII, 7.* Exterior עזרה הגדולה *Atrium magnum*, sive populi, *2. Chron. IV, 9.* In Templo Ezechielis similiter duo tantum Atria חצר הפנימית *Atrium Interius* & החצר החיצונה *Atrium Exterius* fuisse leguntur. Horum portæ ære obductæ fuisse traduntur, *2. Chron. IV, 9.*

V. Mentio fit *2. Chron. XX, 6.* *Atrii novi*, החצר החדשה, ante quod Rex Josaphat stetit, ad populum verba facturus, unde

V. Atrium
novum
quid.

male colligitur, id tertium aliquod atrium fuisse distinctum a duobus prioribus; nam imperante Menasse, diu post Josaphatum, duo tantum Atria Templi memorantur, 2. Reg. XXI, 5. uti & apud Ezechielem *cap. X, 3.* quibus nonnisi Templi Primi Atria intelligi possunt. חֲרֵשׁ autem sive novum Hebræi appellare solent, quod renovatum est. Quapropter id Atrium novum idem videtur fuisse cum Atrio Sacerdotum, sed renovatum, ante quod Rex Josaphat populum in Atrio exteriori congregatum allocutus est. Judæi hanc rationem nominis Atrii novi assignare solent, quod eo die novo edicto caverint, ne טביל יום (qui interdum lotus ejus diei vesperam præstolari debuit, antequam perfecte mundus haberetur) intraret in montem Templi sive הַר הַבַּיִת, quem putant propterea Atrium novum, quasi nova Sanctitate donatum, appellatum fuisse, *Gem. Pesachim. 92. 1. Gem. Jevamoth. 7. 2. Gem. Zevachim. 32. 2. Gem. Horaioth. 5.*

VI. Atrium
Gentium
non fuit in
Templo,

VI. Atrium Gentium itaque in Templo Primo nullum fuit. Sacri Scriptores ejus nusquam mentionem faciunt, uti nec Interpretes Judæi. Meminit quidem Rex Salomo in precibus ad Deum fuis, quum Templum dedicaret 1. Reg. VIII, 41. הַנִּכְרִי peregrini, qui non esset ex populo Israelitico,

tico, & adoraret אל הבית הזה : verum per peregrinum intelligi debere hominem eo tempore, quo adoraret, adhuc Sacris Gentium addictum, & אל הבית debere reddi per *in hac Æde*, non *ad* vel *apud Ædem hanc*, nondum est demonstratum. Confer de hac phrasi *Gem. Beracoth. 30. 1.* & *Midrasch Schir Hassch. XXVI. 1.*

VII. Collocavit Rex Salomon in Tem- VII. Mare
pli sui Atrio ingens vas æneum, lustrationi ^{æneum in Atrio.}
Sacerdotum destinatum, הים מצק, five
mare ex ære fuso, altum quinque cubitos,
crassum palmum unum (*2. Chron. IV, 4.*)
latum ab uno labio ad aliud decem, & in
peripheria complectens cubitos triginta.
Insistebat 12 bubus æreis, & capiebat 3000
bathos aquæ, *2. Chron. IV, 2. 3. 4.* At in
1. Reg. VII, 26. 2000 bathos cepisse dicitur.
Quam differentiam alii ab impletione vasis,
vel ad summum usque marginem, vel ad
mensuram ordinariam, alii a differentia
humidorum atque aridorum, alii deni-
que a librariis arcessunt. Vide *Gem. Hier.*
Eruvin. 19. 1.

VIII. Figuram habuisse rotundam, fa- VIII. Figura
cer codex tradit *2. Chron. IV, 2.* & labium ejus.
ejus instar lilii repandum fuisse, *1. Reg. VII,*
26. Quum autem lilia שושנים a sex fo-
liis nomen habeant, videtur labium hujus
vasis sex quasi folia repræsentasse, aut sex

spatiis, quinque cubitos a se invicem distantibus, incisum fuisse, proximeque accessisse ad hexagonum. Atque ita diameter cubitorum decem conveniet cum peripheria cubitorum triginta, quoniam diameter circuli, cui hexagonum inscriptum est, si decem habeat cubitos, quodlibet latus hexagoni dabit quinque, adeoque sex latera efficient triginta.

IX. Fulcrum.

IX. Sub hoc mari fuere מכונות, quo nomine duplex fulcrum intelligimus, idque circulare, in quo repræsentati erant duo ordines formarum bovinarum, totum mare cingentium, quæ פקעים 1. Reg. VII, 24. dicuntur. Vide 2. Chron. IV, 3. ubi תחת תחת 1. Reg. VII, 24. & לו דמות בקרים תחת sub labio maris fuisse dicuntur, quod scilicet paulo supra hos ordines boum vas ipsum in formam labii flecti inciperet: nam clarum est תחת לו idem esse, quod תחת תחת ex collatione duorum locorum modo adductorum. Videtur hoc fulcrum in circuitu 10 cubitos habuisse עשר באמה 1. Reg. VII, 24. (quod alii reddunt, 10 fuisse formas bovinas in cubito: sed ארבע באמה 1. Reg. VII, 27. & commate 2, eadem verba עשר באמה quæ cubitos 4 & cubitos 10 notant, pro nobis

nobis faciunt) & ad firmiorem hujus vasis constitutionem esse fabricatum. Sub his fulcris, תחת מכונות, (*Jerem.* LII, 20.) fuere 12 boves ænei, versus 4 mundi plagas respicientes, qui תחת הים *sub mari* fuisse dicuntur *1. Reg.* VII, 44. & *2. Chron.* IV, 15. Vestigia horum fulcrorum inveniuntur quædam in verbis Josephi, qui mare æneum fultum spira in helices decem circumducta scribit, & Eupolemi apud Eusebium *lib. IX. Præp. Evang.* qui coronæ meminit ad ejus basin, Σεφάνης πρὸς τὴν βάσιν, ad quam Sacerdotes lavandi adscenderent.

X. Lavabant ex eo Sacerdotes manus X. *Vfus.* & pedes: quod qua ratione peractum sit, ambigitur. Sunt, qui ipsos Sacerdotes corpora ei immerxisse putent, aut in coronam, quæ basin cingebat, adscendisse. Alii vero per plurima epistomia semper aperta aquam defluxisse, atque ita a Sacerdotibus exceptam. Alii denique non nisi 12 epistomia ei tribuunt, ut ita duodecim Sacerdotes circa membra holocausti, & quæ eo pertinebant, occupati (nam tertius & decimus, qui mactaret, lotionem non indigebat) simul lavarentur.

XI. Præterea 10 labra ænea כיררות XI. Labra ænea. Salomon in Atrio collocavit, 5 ad dextram, & ad sinistram Ædis Sacræ, continentia singula 40 bathos, & innixa basi æneæ altæ 3 cubi-

cubitos, longæ & latæ 4, quæ & ipsa 4 rotis infiste-
bat. Ex his labris aqua petebatur
ad lavandas carnes victimarum, 2. *Chron.*
IV, 6. 1. *Reg.* VII, 27. 38.

XII. Altare
æneum,

XII. Altare etiam Salomon exstruxit
in Atrio, appellaturque æneum, quod ære
esset obductum. Longum autem erat 20
cubitos, & totidem latum, altum vero 10,
2. *Chron.* IV, 1. situm ad orientem Ædis
Sacrae. Longitudinem 20 cubitorum at-
tribuit R. Jose in *Middoth. III. 1.* summæ
parti altaris, putatque, imam partem patuisse
28 cubitos, sed 4 cubitis hinc & 4 inde
ablatis per fundamentum & circuitum, re-
stare 20 cubitos.

XIII. Quam-
diu in Tem-
plo fuerit.

XIII. Non videtur illud altare æneum,
quod Asa renovasse legitur 2. *Chron.* XV, 8.
sive ære refuso, sive alio modo perstitisse
usque ad Templi excidium, quia cum mari
æneo & labris, aliisque hujus Atrii orna-
mentis in Babyloniam delatis, fuisset me-
moratum, *Jerem.* LII, 17. & *sqq.* Sic, ut
probabile sit, lapideum aliquod ejus loco
in Templo Primo exstructum fuisse, (forte,
postquam Rex Achaz, semoto altari æneo,
altare suum Damascenum substituit, 2. *Reg.*
XVI, 14. vel a Rege Menasse, de quo legi-
tur יבן את מזבח 2. *Chron.* XXXIII, 16.
licet in visione Prophetica Ezechiel *cap.*
IX, 2. altaris ærei adhuc meminerit) ad
cujus

cujus formam Judæi e captivitate Babylo-
nica reduces lapideum quoque exstruxe-
runt. Confer *Jerem.* XLI, 5.

XIV. Varia fuere conclavia, לשכות XIV. Con-
1. *Chron.* IX, 26. ad multiplices usus com- clavia in
parata in Atriis Templi, quæ distincte me- Atriis.
morantur in circuitu Atriorum, in quibus
thesauri Sacri, 1. *Chron.* XXVIII, videntur
fuisse, distincta ab iis conclavibus, quæ
Ædem proxime cinxerunt & nomine יציע
1. *Reg.* VI. veniunt. Res ipsa docet, concla-
via quædam ad vasa, vestes, thesauros, alias-
que res sacras recondendas illic esse debuis-
se, & mentio quorundam fit, uti memoratur
Conclave Principum, לשכת השרים,
quod erat supra Conclave Maasejæ, Con-
clave filiorum Chananis, *Jerem.* XXXV, 4.
Conclave Gemariæ filii Saphanis scribæ,
quod erat in Atrio superiori, חצר העליון,
juxta novam portam Templi, *Jer.* XXXVI,
10. ubi Baruch legit coram populo verba ex
ore Jeremiæ excepta, Conclavia Levitarum,
1. *Chron.* IX, 33. Conclavia, in quibus primi-
tiæ, decimæ, aliæque res Deo sacræ recon-
debantur, jussu Chizkiæ parata, 2. *Chron.*
XXXI, 11. His accensent quidam דור
המטות Conclave lectorum, in quo Joas
per sexennium delituit, 2. *Reg.* XI, 2.

CAP. VII.

De Æde Sacra Templi Primi.

I.

I. Pronaon
ædis sacræ.

Des Sacra, sive Domus comple-
ctens Pronaon, Sanctum, &
Sanctum Sanctorum, frontem
habuit altam cubitos 120,
2. *Chron.* III, 4. Pronaon ipsum longum
fuit decem cubitos, latum viginti, juxta lati-
tudinem totius ædis, 1. *Reg.* VI, 4. In eo
clypei Davidis, 2. *Reg.* XI, 10. gladius Go-
liathi, 1. *Sam.* XXI, 9. & alia ἀναθήματα
creduntur servata fuisse. Portæ ejus,
דלתות אולם, memorantur 2. *Chron.*
XXIX, 7.

II. Columnæ
ante Pro-
naon.

II. Ante hoc Pronaon (alii dicunt in
ipso Pronao, quia לפני ההיכל erectæ di-
cuntur 2. *Chron.* III, 17. & לאדם ההיכל
1. *Reg.* VII, 21. sed & mare æneum dicitur ex-
structum (לביית) Salomon duas columnas
ex ære fuso, Jacin & Boaz dictas, collocavit,
quas Eupolemus apud Eusebium *lib.* IX.
Prepar. Evang. cap. XXXIV. auro inductas
fuisse scribit ad crassitiem digiti. Harum
descriptio exactior in Tabulis Veteris Testa-
menti legitur, quam ullarum partium Tem-
pli Salomonici, quod videtur eo scopo
factum, ut ex earum modulo & propor-
tione, quam partes harum columnarum
ad

ad se invicem habent, tota ratio structuræ Templi intelligeretur. Harum mensuræ ita in Sacro Codice traduntur diversis locis, ut modo una, modo duæ conjunctim mensurentur, tum respectu crassitie, tum longitudinis, quod forte, ut Judæi putant, in uno typo junctæ fusæ fuerint, & quibusdam in locis, uti *1. Reg. VII, 15. & 2. Chron. III, 15.* considerentur non ut erectæ, (nam de erectione earum agitur postea *1. Reg. VII, 21. & 2. Chron. III, 17.*) sed uti formabantur manu artificis.

III. Alta dicitur fuisse una 18 cubitos, scilicet cum plinthe dimidium cubitum alto, *2. Reg. XXV, 17. Jerem. LII, 21.* & apud Josephum, ambæ vero altæ 35 cubitos, *2. Chron. III, 15.* scilicet sine plinthe. Quæ altitudo columnæ scapo, sine 𐤔𐤍𐤁, id est, capitello (quod collo scapi impositum secundum proportionem Architectonicam circiter duorum cubitorum fuit) sine *trabeatione* sive כתרת quinque cubitorum, quæ *1. Reg. VII, 16.* distincte recensentur, & sine plinthe, cui dimidii cubiti altitudinem damus; quibuscum probabile est totam columnam ad 25 cubitos surrexisse.

III. Altitudo earum.

IV. Peripheria columnæ utriusque fuit 12 cubitorum comprehensa fuit, sic, ut diameter unius cujusque columnæ fuerit 2 cubitorum. Id colligitur ex *1. Reg. VII,*

IV. Crassities earundem,

VII, 15. ubi dicitur, altitudo unius columnæ fuisse 18 cubitorum, & funiculus 12 cubitorum cinxisse *alteram*, השני, sive secundam, id est, uti vulgatus interpretes recte, *utramque*. Quorsum enim secundæ columnæ potius meminisset, quæ ejusdem sine dubio crassitie cum prima esse debuit, nisi secundam quoque funiculo eodem 12 cubitorum comprehensam dicere voluisset una cum prima? Et quamvis *Jer.* LII, 21. vox יסבנו cum affixo singulari de una columna accipi possit, potest tamen affixum ejusmodi de rebus duabus (quasi hanc & illam dicas) nonnunquam usurpari, ut *Deut.* XXI, 10. & *Jos.* II, 4. Adde, quod Jeremias ita has columnas describat, ut non omnia, quæ ad primam pertinent, simul tradat, (quod nonnullis visum est eo, quod *comm.* 21. memoret distincte *columnam unam העמר האחר* & *comm.* 22. השני העמר *columnæ alterius*) quia post factam secundæ columnæ mentionem *comm.* 22. sequenti commate redit ad numerum malogranatorum & situm, quæ ad primam æque ac secundam columnam pertinent; sic ut simul eas descripsisse censendus sit.

V. Quo delatæ sint columnæ.

V. Columnas has in Babyloniam delatas fuisse una cum mari æneo & 12 bobus, liquet ex *Jerem.* LII, 16. & *2. Reg.* XXV, 13. ubi

ubi dicuntur illas uti & mare æneum & bases labrorum *fregisse* (שברו) & *as earum* כהשתם pondere innumero Babelem vexisse, sicut nullatenus integra, sed comminuta hæc vasa transtulerint, quo modo commodius vehi potuere. Factum hoc fuit non per Nebucadnezarem, quo tempore Jechoniam captivum duxit, & aureis vasis Templum spoliavit, 2. Reg. XXIV, 13. sed Nebuzaradan, 2. Reg. XXV, 8. 13. Jerem. XXVII, 20. Æs autem earum reductum fuit ex Babylonia in Judæam, uti prædictum fuit Jerem. XXVII, 22. & probabiliter colligitur ex eo, quod 5400 aurea & argentea vasa iis reddita fuerint, Ezr. I. quum qui aurea det, ærea non videatur velle recusare: & sunt, qui has columnas innui credant nomine duorum vasorum (in apocrypho lib. III. Ezr. VIII, 58. extat *duodecim*) ex ære præstantissimo, Ezr. VIII, 27. quod tamen minus probabile est.

VI. Sanctum הֵיכָל, τὰ ἅγια, VI. Sanctum. cuius porta duabus valvis ligneis auro obductis constabat, longum erat 40 cubitos, 1. Reg. VI, 17. latum viginti, quoniam utrumque conclave, Sanctum scilicet & Sanctum Sanctorum, quæ in longitudine 60 cubitos occupabant, ejusdem latitudinis fuere, scilicet 20 cubitotum, 1. Reg. VI, 2. Altitudo vero videtur eadem fuisse cum altitudine

dine Sancti Sanctorum, quod longum fuit latum ac altum 20 cubitos, *1. Reg. VI, 20.* ut ita & Sanctum & Sanctum Sanctorum, respectu triplicis dimensionis suæ, eandem proportionem habuerint in Templo hoc primo, quam in Tabernaculo, licet ibi dimidia parte minore fuerint hæc conclavia, quod ædi portatili magis conveniebat:

VII. La-
quear ejus.

VII. Quum tamen domus, Sanctum & Sanctum Sanctorum complexa, altitudinem habuisse 30 cubitorum, legatur *1. Reg. VI, 2.* difficulter videtur concilianda illa cum altitudine Sancti Sanctorum 20 cubitorum, *1. Reg. VI, 20.* & altitudine Sancto juxta eandem mensuram a nobis attributa: ad cuius nodi solutionem nihil putamus melius adferri posse, quam si statuamus, parietes quidem, quibus utrumque conclave continebatur, altos modo fuisse 20 cubitos, sed supra illos tectum sive laquear, superne convexum ad altitudinem 10 cubitorum elatum fuisse, ita, ut parietes & Sancti & Sancti Sanctorum a solo usque ad tectum, sive illum locum, unde hoc laquear inflecti cepit, alti fuerint 20 cubitos, & ædes ipsa, quo nomine & parietes & tectum comprehenduntur, 30 cubitos. Confer *1. Reg. VI, 15.* ubi parietes ædis קירות הבית asseribus cedrinis dicitur texisse a solo מקרקע הבית עד קירות הספן ædis

ædis usque ad parietes laquearis, ubi manifestum parietes ædis a parietibus laquearis, id est, lateribus convexis laquearis, distinguuntur, quum si tectum planum fuisset, illi minus apte קירות *parietes* adscribi posse videantur. Adde 1. Reg. VI, 9. ubi de Salomone dicitur: יספן את הבית גבים *Textit domum laquearibus & ordinibus cedrinis*; ubi laquearia convexa intelligi, lingua Germanorum & nostra הימלן *hemelen*, a Judæis jam observatum fuit. Eleganter ibidem Græci ἐκκοιλοσάμενος φατνώμασι.

VIII. In Sancto fuere Lychnuchi de VIII. Vasa
cem aurei, 2. Chron. IV, 7. & 20. quorum Sancti.
quinque ad dextram, quinque ad sinistram
ædis collocavit, quibus nonnulli addunt
Lychnuchum Mosaicum, de quo tamen
Codex Sacer non loquitur, ad cujus latera
hinc & inde collocatos fuisse Lychnuchos
illos Salomonicos volunt, vide *Gem. Hieros.*
Schekalim. 9. 4. Gem. Menachot. 98. 1. quum
tamen ἀπλῶς 5 ad dextram & 5 ad sinistram
(scilicet ædis) dicantur collocatae 1. Reg.
VII, 49. 2. Chron. IV, 9. uti & de labris de-
cem eadem phrasi dictum fuit 2. Chr. IV, 6.
quæ 1. Reg. VII, 39. explicatur per dextrum
& sinistrum latus ædis. Confer 2. Chron.
XXIII, 10. 2. Chron. IV, 10. & III, 17. An
hi omnes accensi fuerint, quod videtur in-

nui 2. *Chron.* IV, 20. an vero unus tantum, disputatur. Vide *Gem. Menachot.* 99. 1. quamvis dici possit, per vices modo hunc modo illum Lychnuchum accensum fuisse, sic, ut כמנפסא secundum consuetudinem (confer *Ezr.* III, 4.) unus modo Lychnuchus simul accensus fuerit, 2. *Chron.* IV, 20. Quorsum enim Salomon jugum Mosaicum gravius reddidisset? Mensæ fuere similiter decem, 1. *Chron.* XXIX, 16. 2. *Chron.* IV, 19. de quibus eadem controversia est, an Mosaica iis adjecta fuerit, ubi collocatæ sint, & an omnibus impositi fuerint panes sacri, quandoquidem 1. *Reg.* VII, 48. tantum unius mensæ, cui panes imponendi fuerint, mentio fit, & 2. *Chron.* IV, 19. plurium: quapropter & hic credi possent panes modo huic modo illi mensæ impositi fuisse, sic, ut semper Lychnuchus ille, qui e regione mensæ esset, quæ panes illa hebdomade haberet, per eam hebdomadem noctu luceret. Sub Hizkiæ regno non nisi una mensa memoratur 2. *Chron.* XXIX, 18. Denique fuit hic altare suffitus a Salomone confectum, quod male quadrigis fultum fuisse creditur ex 1. *Chron.* XXIX, 14. 18.

IX. Sanctum
Sanctorum.

IX. Sanctum Sanctorum, דביר, & בית קדש הקדשים, a Sancto divisum erat muro ligneo, sed auro obducto, in quo ostium

ostium erat, cui velum prætendebatur, 2. *Chron.* III, 14. quod ipsi vectes arcæ fœderis contingebant, 1. *Reg.* VIII, 8. sic, ut ex veli protuberantia nata ex impressione vetustum, in ipso Sancto videri posset, ubi arca esset constituta. Longum hoc erat, latum ac altum 20 cubitos, & superne tectum, uti ex antedictis probabiliter colligitur, laqueari ad altitudinem decem cubitorum surgente. De auro, quo obductum erat, dicitur, Salomonem illud immisisse ברחיקות laminis quibusdam aureis oblongis, quæ id continerent variis in locis, 1. *Reg.* VI, 21. quo facit vulgatus, *affixit laminas clavis aureis.* Erexit denique in Sancto Sanctorum Salomon Cherubinos duos maximos, qui alis, ab uno latere conclavis ad alterum extensis, arcam obumbrarent, 1. *Reg.* VI, 23. Lignei erant, & auro obducti, alti autem 10 cubitos. Hos capta urbe per Babylonios ab Ammonitis & Moabitibus in plateis urbis fuisse expositos, ut crederentur Judæi has imagines pro Diis coluisse, traditur in *Echa Rabbati* 54. 1. In Templo secundo hi non fuere: sic ut falsum sit, quod in Chronico Alexandrino narratur pag. 247. Titum eos Antiochiam transtulisse, & usque ad tempora Justiniani illos ibi fuisse conspicuos. Quod affirmat Nicephorus in vita Simeonis Stylitæ junioris.

X. De fenestris Sancti & Sancti Sanctorum,

X. De Sancto, uti & de Sancto Sanctorum, quæri solet, quomodo lux diurna in hæc loca penetraverit. Sunt, qui fenestras hic collocandas in parietibus esse existiment, & quidem τοξινὰς, quod instar sagittarum angustum in ædes lumen immittant, & intrinsecus dilatentur, uti loquitur Hieronymus ad *Ezech. XL. pag. 985.* Et facit pro iis, quod חלונֵי *fenestras* Ædi Sacræ fecisse dicatur Salomon *1. Reg. VI, 4.* Verum fecerit ædi fenestras, non inde efficitur, in parietibus Sancti aut Sancti Sanctorum fuisse: potuerunt enim in fronte Pronai locari. Verum per חלונֵי *fenestræ* proprie dictæ non semper indicantur, (late enim hæc vox patet) & in his ipsis verbis eas non intelligendas esse, colligitur ex iis, quæ adduntur, שְׁקופֵי אֲטָמִים *clausorum prospectuum*, quæ verba usum prospiciendi, fenestris illis adimere videntur. Sic, ut cavitatibus quadratis, fenestrarum ad instar, murum ornasse credi possit. Adde, tres contignationes conclavium ædem sacram proxime cingentium his fenestris nimium obesse, de quibus *1. Reg. VI, 5.* & tenebras Majestati Numinis, quod se in iis habitaturum dixerat, & œconomia illorum temporum optime convenire, vide *Exod. XIII, 22. XIV, 19. XIX, 16. 1. Reg. VIII, 11.* atque ita maiorem inter Templum & Ta-

& Tabernaculum convenientiam existere. Nec est, quod quis in tenebris dicat cultum sacrum peragi non potuisse. Eodem enim modo ille in Templo peragi potuit, ac in Tabernaculo, in quo fenestræ nullæ fuerunt.

XI. Supra hanc ædem fuisse ὑπερῶα XI. Conclavia superiora, quædam, sive conclavia superiora, colligitur quidem aliquo modo ex proportionem, quæ inter Pronaon, altum 120 cubitos, & ædem 30 cubitorum, vel 36 aut 40 cubitorum, si vel maxime basis 6 & tectum 4 cubitorum fuisset, nulla esse videtur, & ex forma Templi secundi, sed clarius ex 1. Chron. XXII, 12. 2. Chron. III, 9. ubi diserte עליות, ὑπερῶα ædis memorantur: in quæ illatum fuisse Judæi dicunt apparatus & vasa Tabernaculi Levitici, quæ tamen alii volunt abscondita fuisse sub cavernis ædis sacræ, תחת מחלות של היכל, quæ, si similiter 40 cubitos alta cum iis, quæ eo spectant, constituentur, eminuit frons Pronai supra tectum ædis 40 cubitos.

XII. Extra parietem ædis erant thalami quidam vel conclavia, nomine יצייע XII. Conclavia lateralibus, dicta 1. Reg. VI, 3. οἱ τοὶ βραχέες Josepho, quæ quidem non immediate muro ædis conjungebantur, 1. Reg. VI, 6. verum innitebantur τοῖς מרעות, ipsum parietem ædis fulcientibus, quæ quum ab imo ad sum-

mun constructæ latiores essent in ima parte, quam in summa, hinc quoque conclavia iis innixa in summa contignatione maximam habebant latitudinem, sc. 7 cubitorum, in media minorem, scilicet 6, in ima 5 cubitorum. Altitudinem vero habebant 5 cubitorum, *1. Reg. VI, 10.*

CAP. VIII.

De Templo Secundo ejusque Spatiis exterioribus.

I.

I. Præstantia
Templi Se-
cundi.

Emplum Secundum, quod auspiciis Zorobabelis conditum fuit a Judæis, ex Babylonia reversis, præstantius fuit Templo Primo, *Hagg. II, 10.* Quæ præstantia non collocanda est (1) in vasorum sacrorum pretio & numero, quum hac parte primum fuerit excellentius, quod ex ipsa ratione temporum & confessione Judæorum, generis alias in gloriam suam effusissimi, liquet in *Gem. Joma. 21. 2.* fatentium, 5 res, arcam fœderis, ignem cœlestem, Urim & Thummim, (quod ad usum oraculi attinet) Schecinam, & oleum sacrum in Templo Secundo defuisse; nec (2) in externo ornatu, & altitudine Ædis Sacræ, quod in *Gem. Bava bathra. 3. 2.* aliqui volunt, nec

nec (3) longiori duratione, quo respectu præstantius dici Templum Secundum, scribunt ibidem & in *Gem. Hieros. Megilla.* 72. 4. scilicet, quod Templum Primum steterit 110 annos, Secundum vero 120, aut (4) multitudine donariorum; sed veræ Schecinæ, Messiaæ nostri, præsentia, qui illud frequentavit, & eo stante, ad salutem generis humani in mundum descendit.

II. Gradus varii Sanctitatis Templi in II. Sanctitas.
Kelim. I. misn. 8. ita recensentur. Mons Templi *הר הבית* sanctior erat urbe, a quo excludebantur *זבים, זבות, נרות, ויולדות*, *mares fluxu seminis laborantes, fœminæ fluxu sanguinis laborantes, menstruatae & puerperæ.* Monte Templi sanctius erat spatium antemurale, *החיל*, in quod nec Gentes nec polluti a mortuo introibant. Quamvis enim alias Hebræorum sapientes decreverint, Gentes similes esse per omnia *זבים* sive maribus seminifluis, tamen respectu aditus ad loca sacra, majus privilegium habebant, & ad montem Templi admittebantur. Atrium mulierum sanctius illo erat, quod non intrabat *טבול*, qui & *מעורב שמש* & יום, qui ab immunditie lotus ejus diei vesperam expectare debet, antequam ad sacra edenda admittatur. Confer *Misnam Taboroth* Gemara carentem, I. 3. Atrium Israelitarum

illo erat sanctius, quippe in quod nulli intrabant, qui Expiatione indigent, מְחֻסְרֵי כַפֻּרִים de quibus vide *Kerituth. II. 1. Zevachim. II. 1.* Tales erant 4, qui purificati quidem erant, sed quorum sacrificia nondum fuerant adducta, & prohibebantur de Sanctis comedere, 1. בִּי גֻּוֹוֹרְרָוּהָס, vel, ut Josephus loquitur, ὁ περὶ τὴν γονὴν ῥεόμενος, mas fluxu feminis laborans, (qui fluxus vitium est, & ex mala corporis dispositione oritur, adeoque longe diversus ab emissionem feminis sani. Vide *Nidda. V. 3. Midrasch schir hasschirim. XXVI. 4.*) 2. זִבָּה אִימֹוֹרְרֹוֹסָא fœmina fluxu sanguinis laborans, qualis *Matth. IX, 20.* diversa omnino a כְּרִיָּה. Vide *Nidda. X. 4.* 3. יִלְדֵּת puerpera. 4. מַצְרַע, leprosus, cujus nonnisi caput, manus dextra, & pes in id Atrium immittebantur, *Lev. XIV, 11. 14.* Atrium Sacerdotum erat illo Sanctius, in quod Israelitæ nulli intrabant, nisi ad 1. Manuum impositionem. 2. Maestationem, & 3. Agitationem. Illo sanctior erat locus inter Pronaon & altare, a quo arcebantur ebrii, vitiiati & capite denudati (aut, ut alii, coma indecenter proluxa instructi) פֶּרֶעִי רֹאשׁ. Ædes sacra erat eo sanctior, in quam nullus nisi manibus pedibusque lotis intrabat. Sanctum vero Sanctorum erat, uti ipsa nomen indicat, Sanctissimum,

III. Situm fuit Templum in montis Moriae summo jugo, ubi area quadrata erat sustentata altissimo muro & fornicibus. III. Situs & soli dispositio.

Totus quidem mons subtus erat fornicatus, ob metum pollutionis a cadaveribus subjectis מִפְּנֵי קִבְרֵי הַתְּהוֹם, quia, etiamsi mille cubiti pulveris supra cadaver existerent, nisi aër interjectus esset, pollueret homines supra stantes, uti sciscunt Judæi in *Para. III. 3.* Non tamen erat illa area Templi in æquo sita. Si quis per portam Susan intrasset, solo plano incedebat per montem Templi usque ad extremum חֵיל sive spatium antemurale, & gradibus 12 (quorum singulis erat altitudo & latitudo dimidii cubiti) adscendebat ad Atrium mulierum. Hoc ubi emensus esset, 15 gradibus adscendebat in Atrium Israelis, & ex eo in Atrium Sacerdotum uno gradu cubitum alto, in quo suggestum erat trium graduum altitudinis semicubitalis. Inde ad Pronaon, ipsumque Templi solum 12 gradibus adscendebatur. Sic, ut solum Templi 22 cubitos circiter altius esset solo montis ipsius ad portam extimam orientalem, nec illo tantum altius, si Judæis credimus, sed omni terra Israelitica, *Gem. Kidduschin. 69. 1. Gem. Zevachim. 54. 2. Gem. Sanhedrin. 87. 1.*

IV. Omne illud spatium, quod in monte Moria erat, & Ædem Sacram undi- IV. Summa divisio spatiorum.

que cingebat, dividitur a Judæis, Templum Secundum describentibus, I. in **הר הבית** *Montem Templi*, sive spatium extimum ita dictum. II. **חצר** sive *spatium antemurale*, & III. **העזרות** *Atria*: quæ cum tria fuerint, *Atrium mulierum*, *Israelitarum* & *Sacerdotum*, mulierum quidem Atrium æque ac mons Templi & spatium antemurale habetur pro **חצר** sive *Loco minus Sancto*. Sed Atrium magnum, **עזרה** κατ' ἐξοχὴν, quod complectitur Atrium Israelitarum & Sacerdotum, habetur pro *Loco Sancto*, **קדש**. Hoc nempe loco quicquid intra vela Tabernaculi, vel intra murum Templi, in Loco Sancto, jubetur a Sacerdotibus comedi, comedendum fuit.

V. Mons
Templi.

V. *Mons Templi*, **הר הבית**, ὄρος τῷ ἱερῷ 1. *Macc.* XIII, 53. ὅσα τὰ ἑξωθεν ἱερῷ, appellatur spatium extimum, quod in monte Moria erat præter **חצר** & *Atria*: videturque ἐν ἐξοχῶν τῷ ἱερῷ dici, ubi populus congregatus fuisse legitur 3. *Ezr.* IX, 6. quod factum **ברחוב בית אלהים** *Ezr.* X, 9. Longum erat quingentos cubitos, totidemque latum, (quolibet cubito 6 palmos, palmo 4. digitos complexo) in quod intrare cum baculo, calceis, zona pecuniaria, pulvere pedibus adhærente, aut per id viæ compendium facere, vel sputo illud conspurcare, non licebat, uti in *Beracoth.*

IX. 5.

IX. 5. *Gem. Jevamoth. 6. 2. & Midrasch Cobeletb. 100. 1.* traditur. Confer *Matth. X, 9. 10.* ubi, mutata per Messiae adventum rerum facie, reverentia, ante monti Templi debita, toti terrae Israeliticae communis redditur. Maximum ejus spatium ab austro, proximum magnitudine ab oriente, dein ab aquilone, minimum ab occidente fuisse scribitur in *Middoth. II. 1.*

VI. Hic fuerunt διπλαὶ σοαὶ, porticus duplex, כפול, *Gem. Pesachim. 52. 2.* ^{VI. Quae fuerint in monte Templi,} cuius & Siracides meminit *cap. L, 2.* נצטנא appellari videtur in *Succa. IV. 4.* Nec alibi, quam in aliqua parte hujus videtur quaerenda porticus Salomonis, ubi Jesus ambulasse, claudus coram populo Deum laudasse, & Apostoli una fuisse leguntur *Job. X, 23. Act. III, 11. & V, 12.* Videtur hic quoque quaerendum πτερύγιον τῆς ἱερῆς, unde Diabolus volebat Christum se praecipitem dare, *Matth. IV, 5.* stupendam enim fuisse profunditatem vallis, huic monti adsitae, ut, si quis desuper in eam prospiceret, oculi caligarent, testis est Josephus. Erat hic quoque בית הכנסת *Synagoga*, in qua probabile est Christum confedisse in medio doctorum, *Luc. II, 46.* & confessus 23 judicum, & חנות sive *conclavia*, (est a Persico خانة) in qua Syne-
drium magnum relicto conclavi Garith,
40 an-

40 annis ante excidium Templi, migravit. Hic quoque pecudes sacrificiis aptæ vendebantur, *Gem. Hieros. Jom tof. 61. 3. Gem. Hier. Chagiga. 78. 1.* Memorantur & in monte Templi מעלות האולם supra quos confidere solebant, *Gem. Hier. Maaser Scheni. 56. 3.* Hic quoque conclavia erant, ubi Levitæ cibum capiebant & dormiebant, quum non ministrarent aut excubias agerent. Victimæ etiam minus sanctæ & temeratæ (פסולי קרשים קלים) hic comburebantur לפני הבירה, uti Judæi loqui solent. Vide *Pesachim. VII. 8. Gem. Beracoth. 49. 2.* Alios præterea mons Templi in festis usus habebat, de quibus infra dicetur.

VII. Portæ
ejus,

VII. Portæ in ambitu ejus fuerunt quinque, ad quas Levitæ noctu excubias agebant. (1) Porta Susan; quam nonnulli volunt שער המזרח portam orientalem dici, *Beracoth. IX. 5. Orla. II. 12. Taanith. II. 5.* quamque alii ab urbe Susan (cujus imaginem præferebat, ad indicium dominationis Persarum, vel liberationis Judæorum intercessione Estheræ in urbe Susan) alii a lætitia, (unde & ὠγαλία quasi *letam* vel *amœnam* dictam putant, *Act. III, 2.* quod *Cant. I, 15.* נעים per ὠγαῖος reddatur) nonnulli a vicina porta equorum ita dictam volunt. Supra hanc erat con-

conclave, dictum **ששן הכירה**, in quo mensuræ duæ cubitorum servabantur, *Ke- lim. XVII. 9.* altera in angulo orientali septentrionali, altera in orientali australi, *Gem. Pesachim. 86. 1.* (2) & (3) Portæ *Chuldæ* ab Austro, de quibus traditum est, eas nunquam destruendas in *Midrasch schir hasschirim. XVII. 3.* (4) *Kiponus* vel *Coponii* ab occidente, (5) *Teri* ab aquilone. *Tñeos* nomen proprium viri fuit, uti porta quarta a Coponio dicta est, vide *Suidam* ad voces *Διονύσιος Ἀλεξανδρεύς. Middoth. I. 3.*

VIII. Inter montem Templi & Atrium mulierum, erat **היה** sive **προτείχισμα**, VIII, Spa-
tium Ante-
murale. *Spatium Antemurale*, longum 10 cubitos, disjunctum a monte ædis septo cancellato (**סורג**) alto 10 palms. *Josephus lib. VI. de bell. cap. VI.* videtur hoc septum appellare **δρύφακτον λίθινον**, & fuisse tres cubitos altum scribit, columnisque ejus inscriptum **μὴ δεῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς τῆς ἁγίας παρίεναι**, ut Gentes arcerentur a **δευτέρῳ ἱερῷ**, quod ἁγιον appellari tradit. In hoc spatio fuit **היה ששן** *Collegium*, vel ut alii, *Auditorium magnum*, in quo Judices Sabbathis & festis diebus confidebant, qui alias in conclavi *Gazith* sedere consueverant, ut in *Gem. Sanhedrin. 88. 2.* traditur, propterea, quod magnus illis diebus populi concursus, & spatium conclavis *Gazith* nimis

nimis esset angustum. Sunt autem, qui illud in **הר הבית** collocent. In hoc quoque una porta conclavis dicti **בית מוקד** ducebat, *Middoth. I. 7.* quod conclave, quoniam ad latus Atrii Sacerdotum fuit, hoc **חיל** quoque non solum ad orientem Atrii mulierum collocandum est, sed omnia Atria cinxisse dici debet: quo etiam facit, quod porta una conclavis Gazith in **חיל** prospexerit, uti & una conclavis *Nitzotz. Middoth. I. 5.* De Velo polluto, in **חיל** expandendo, vide *Mass. Schekalim. VIII. 4* & de caterva stantium in **חיל**, tempore Paschatis, *Pesachim. V. 10.*

IX. Atrium
Gentium
nullum fuit,

IX. A spatio antemurali tendebatur ad Atria. Sunt, qui inter illa primo loco numerent Atrium Gentium. Quamvis autem in Templo Secundo, quum Judæi magis permixti essent Gentibus, & cum venia earum Templum ipsum condidissent, majori cum veri specie, quam in Templo Primo Atrium gentium a nonnullis statuatur, non videtur tamen illud ibi fuisse. Judæi quidem nonnisi tria Atria, **עזרות**, mulierum, Israelitarum & Sacerdotum statuunt. In nullum vero horum trium Gentibus intrare unquam licuit, quin ne ad **חיל** quidem sive spatium antemurale admittebantur, nec ulterius progredi, quam spatium extimum **הר הבית** dictum iis licebat,

cebat, *Kelim. I. 8.* Hoc autem spatium, siue montem Templi, si quis *Atrium* & quidem *Gentium* appellare velit, aliam voci עזרה siue *Atrii* significationem tribuit, quam Judæi veteres; & spatia, quæ ipsi accurate distinguunt, confundit, quum spatium הר הבית dictum ab iis semper opponatur Atriis Templi, העזרות. Vide *Massechet Para. III. 3. Nedarim. V. 5. Bicurim. III. 4. Kelim. I. 9. Echa Rabbati. LIII. 4. & LVII. 1. & LXXII. 4. & LXXXIII. 4. Midrasch Cobelet. XCVIII. 1. & CXV. 3.* Tantum abest, hoc reliquis Atriis uti quartum superaddi debere. Quod si fiat, quis ad arbitrium plura Atria Templo potest tribuere: nam חיל dici poterit Atrium טבוליו יום, quia his non ulterius, quam in hoc, progredi licuit; & הר הבית Atrium pollutorum a mortuis, æque ac Atrium Gentium.

X. Nonnullis quoque haud placet dispositio Atriorum in Templo secundo, uti illa in Codice Middoth fuisse traditur, maxime quum Scriptores Judæi inter se non conveniant de situ portæ Nicanoris, (quam alii secundum veterem traditionem Judæorum inter Atrium mulierum & Israelitarum, alii inter spatium antemurale & Atrium mulierum collocant,) quumque Atrium Israelitarum, quod maximum esse oporteret,

X. Conjectura quorundam de situ Atriorum Templi Secundi.

ret, exiguo satis spatio undecim cubitorum in latitudine, & 135 in longitudine ab iis definiatur; & Atrium mulierum magnum nimis fingatur, scilicet longum 135 cubitos, & totidem latum, respectu exigui usus, quem habere potuit; & idem podio ornetur, unde mulieres prospicerent. Adeoque existimant, licet a Judæis recedant, (quos certo non scire plurima ad Templi descriptionem spectantia, diversæ, in quas abeunt, sententiæ, sæpe ostendunt) se non male consulere proportioni totius ædificii & naturæ rei, si statuant, tria quidem Atria, sive spatia distincta fuisse, sed non intermedio muro, qui conspectum Ædis Sacræ & altaris impediret, divisa, & portam Nicanoris ad orientem magni hujus Atrii, cujus spatium extremum ad orientem Atrium mulierum appellatur, collocandam. Atque ita quidem, uti in Templo primo, ita in secundo Atria duo proprie concipienda essent. I. Interius sive Sacerdotum. II. Exterius, sive populi, in quo duplex spatium, alterum mulieribus, alterum viris destinatum est. Sic quoque usus, & aliqua necessitas illius *podii* sive צִדְּמָה, extructa ad tria latera Atrii, e quo mulieres superne prospiciebant in Atrium Israelitarum & Sacerdotum, intelligitur, & spatium, quod populus occupabat, quum Sacris adesset, pluri-

plurimum ampliatur. Verum, si hoc modo Atria concipiantur, fatendum est, Talmudicorum descriptionem cum iis nulla ratione convenire, quos tamen nos hic sequi constituimus.

XI. Atrium mulierum, **עזרת נשים**, XI. Atrii
uti illud a Doctoribus Hebræorum descri- ^{mulierum}
bitur in Templo secundo, longum erat cu- ^{magnitudo}
bitos 135, totidemque latum. In quatuor ^{& conclavia.}
angulis hujus Atrii erant quatuor conclavia,
quibus longitudo ab oriente ad occiden-
tem 40, latitudo quoque 40 (ab aliis 30)
cubitorum tribuitur. Superne tecta non
erant ex omni parte, sed spatium aliquod
aëri expositum continebant. A dextra, si
quis Atrium perambulare, erat I. Con-
clave lignorum, **לשכת דיר העצים** vel
דיר העצים *Eduioth. VIII. 5.* ubi illa, quæ
cariam contraxerant, a Sacerdotibus, ad
ministerium altaris ineptis, separabantur.
Sub hoc conclavi arcam fœderis abscondi-
tam fuisse, vetus est traditio, *Schekalim.*
VI. 1. 2, Gem. Joma. 54. 1. & Gem. Hier.
Schekalim. 49. 3. II. Conclave leproso-
rum, **לשכת המצורעים**, in quo se ablue-
bant leprosi, antequam ad portam Nicano-
ris tenderent, *Negaim. XIV. 8.* III. Con-
clave vini & olei libaminis **לשכת בית**
לשכת IV. Conclave Naziræorum, **שמיא**
לשכת ubi coquebant sacrificia eorum

Eucharistica, & capilli tondebantur. Erant præterea duo conclavia Atrio quidem Israelis subiecta, sed quorum introitus erat in Atrio mulierum, in quo instrumenta Musica Levitarum servabantur. In hoc Atrio Rex singulo septennio Legem populo prælegebat, & festum Tabernaculorum celebrabatur magna cum lætitia. Erat illic quoque Podium exstructum, a latere Orientali, Australi & Septentrionali, e quo mulieres prospiciebant. Hoc הרצוצה appellatur in *Gem. Hieros. Succa. 55. 2.* quam vocem cum ζῶσρα, quæ ζῶνας sunt & ἐνδύματα, eandem multi putant. Sed videtur potius esse Græcorum ἐξωσρα, id est, τῆς σκηνῆς ἐκκύκλωμα apud Hesychium. Glossæ veteres Ἐξωσρα *Menianum* reddunt: quo faciunt hæc Hieronymi ad *Ezechiel. XLI.* Ἐκθετὰς *Romæ appellant solaria de cœnaculorum parietibus eminentia, sive Meniana ab eo, qui primus ea invenit, quæ nonnulli Græcorum ἐξώσρας vocant.*

XII. Cistæ
tredecim
in hoc
Atrio.

XII. Erant in Atrio mulierum collocatæ tredecim cistæ, pecuniis excipiendis destinatæ, quæ trapezitas collybo inhiantes alliciebant, a forma תופרת appellatæ: quarum duæ priores semisiclos Israelitarum solvendos quotannis (*Exod. XXX, 13.*) tum labentis tum proxime elapsi anni comprehendebant. Officii hujus admoneban-
tur

tur Israelitæ, primo die mensis Adar, quando per præconem solutio semisicli, & evulsio heterogeneorum ex agris præcipiebatur, *Schekalim. I. 1.* Die autem 15 Adar, mensæ ad siclos recipiendos per universam terram collocabantur, & die 25 in Templo. Tertiæ inscriptum erat קנין, in quam pecuniam conjiciebat, qui turtures offerre debuit, unum in holocaustum, alterum in sacrificium piaculare. Ita puerpera aut ἀιμωπρόσστα, mundata quidem, sed *Expiatione indigens* (vide *suprap. 72.*) injecta in hanc cistam pecunia, qua turtures emi possunt, vespera illius diei sacris tuto vescitur, ac si ipsa vidisset turtures suos offerri; quoniam Sacerdotes quotidie hanc cistam evacuabant, & tot turtures offerebant, quot offerri debuisse, ex pretio illic contento apparebat. Quarta, inscripta גוזלי עולה, notabat *pullos columbarum holocausto* destinatos. Quinta, עציב nummos continebat ad emenda *lingna* in usum altaris. Sexta לבונה, *thus*. Septima, זהב לכפורת, *aurum ad conficiendas pelves & vasa ministerii*, (כפרי) *Chron. XXVIII, 17.*) ita dicta aut ab Expiatione, cui destinatum sanguinem victimarum continebant, aut quod ad eorum oras digitos suos Sacerdotes abstergerent: vel, ut alii, ad reficiendas laminas

aureas Sancti Sanctorum, quod בית הכפרת uti dicitur, sive ריקועי זהב צפוי לב'ק'ק' legitur in *Gem. Cetuvoth. 107. 1.* & *Gem. Temura. 130. 2.* Reliquæ sex erant secundum numerum 6 animalium sacrificiis aptorum, פר, עגל, שעיר, איל, גרי, טלה, vel 6 familiarum sacerdotium, uti in *Gem. Hier. Schekalim. 11. 1.* & *Gem. Menach. 107. 2.* legitur, & complectebantur pecuniam נרבה oblationum votarum: & si quis certam pecuniæ summam destinasset sacrificio piaculari, & hoc coëmto, residuum aliquod mansisset, cistæ octavæ indebat. Nona capiebat residuum sacrificii pro delicto. Decima, avium pro maribus feminifluis, foeminis sanguinifluis, & puerperis oblatarum. Undecima, oblationum Naziræi. Duodecima, leprosi. Decima tertia, residuum oblationum voluntariarum generatim. Ex pecunia ultimarum 6 holocausta parabantur, *Schekalim. VI. 5.* *Gem. Joma. 55. 2.*

XIII. Quo
ordine col-
locatz.

XIII. Hæ autem non videntur in una serie ita dispositæ fuisse, uti in Codice Misnico modo laudato recensentur; sed vel in circuitu, ut ultima cistæ oblationum votarum, & prima Siclorum sibi proximæ fuerint, vel ita, ut series inceperit ab cistis sex oblationum votarum, נרבה, & dein contiguæ iis cistæ siclorum fuerint, & his

his, turturum, columbarum, ligni, atque
ita porro : quia *ibid.* §. 7. disputatur de
pecunia inter cistam oblationis votæ &
siclorum, ad quam pertineat, uti de pecu-
nia inter cistam ligni & thuris reperta.

XIV. Videtur etiam in aliquo latere XIV. *Gazo-*
Atrii mulierum collocandum *Γαζοφυλά-* *phylacium & usus pe-*
κιον, e cujus regione Christus sedisse legi- *cuniæ ter*
tur *Marc.* XII, 41. Sedere autem in Atrio *quotannis*
magno nulli licuit, nisi Regibus e stirpe *inde edu-*
Davidis & Sacerdotibus, dum cibos sacros
in Loco Sancto consumendos ederent. In
Taimude *לשכה* κατ' ἐξοχήν appellatur
conclave, in quo sicli omnes recondebantur
in usus sacros. Ter in anno, 15 die-
bus ante tria festa majora, tres cistæ siclis
repletæ inde educebantur, & hæc pecunia
תרומת הלשכה & תרומת שקלים
dicitur. Hinc emebantur sacrificia jugia,
addititia & libamina eorum, manipulus Pa-
schalis, duo panes Pentecostales, panes fa-
cierum & sacrificia publica coetus. Sol-
vebatur etiam hinc merces iis, qui anno
Sabbathico sponte nata custodiebant
שומרי ספירה, ut esset, unde manipulus
Paschalis & panes Pentecostales fierent, qui
ex proventu novo esse debuerunt, *Schekalim.* IV. 1. Hinc etiam vacca rufa emi-
debut, & lingua coccinea in ignem ejus
injicienda, & hircus azazel: hinc merce-

dem percipiebant, qui in vitia rerum sacratarum inquirerent **מבקר מומי קרשים** & mulieres in texendis velis occupatæ, *Midrasch schir hasschirim. XXII. 1.* alii tamen his ex **לשכת ברק הבית** mercedem solutam existimant: familia quoque Gar-mu & Abtines, correctores librorum, & qui docebant Sacerdotes ritum maectationis & suffitus, hinc mercedem suam percipisse dicuntur, *Gem. Cetavoth. 106. 1.* Si quid autem pecuniæ post primum diem mensis Nisan (qui erat initium anni **לתרומת שקלים**, sic, ut eo die primum sacrificia ære siclorum illius anni emta offerrentur, nec postea sacrificia publica liceret ex siclis anni præteriti offerre) superesset in his tribus cistis, ter in anno eductis, illud **מותר התרומה** dicitur, vel ad vasa ministerii, vel ad reficiendum Sanctum Sanctorum fertur fuisse adhibitum.

XV. Vfus pecuniæ, quæ in eo supererat,

XV. Æs, quod in Gazophylacio erat, eductis tribus illis cistis, appellatur **שירי הלשכה**. Hinc apparatus viæ, sive pontis ad deducendam vaccam rufam extra urbem, & hircum azazel, & lingua coccinea inter cornua ejus figenda, & canales Atrii, & muri urbis ac turres reparabantur, *Gem. Cetavoth. 106. 2.* Quod autem ex illa quoque pecunia supererat, **מותר שירי הלשכה** nuncupatur, & inde vinum, oleum & si-

& similam emebant ad ferta & libamina, quæ privatis hominibus vendebantur, ita, ut lucrum cederet ærario sacro.

XVI. Ad hoc Atrium quidam refe-
runt conclavia duo, quorum fit mentio in
Schekalim. V. 5. alterum לשכת השאים
conclave silentum, in quod viri pii clam
eleemosynas suas conferebant, alterum
לשכת הכלים *conclave vasorum*, in quo
vasa ab aliis consecrata erant, quæ serva-
bantur ad varios usus, aut pretium eorum
inferebatur לשכת קרבנות ברק הבית
conclavi munerum restorationi Templi de-
stinatorum: quem in finem semel quo-
libet mense גזברין *conclave vasorum in-*
gredebantur, & vasa ministerio apta ser-
vabant, at inepta vendebant, de quibus
vide in *Temura. I. 6. & VII. 1. 2. Eracin.*
VIII. 6. Schekalim. V. 6. Videntur tamen
hæc conclavia ad Atrium Israelitarum aut
Sacerdotum potius pertinuisse, quum ex
conclavi vasorum quotidie vasa ministerii
peterentur.

XVI. Num
hic fuerit
Conclave
silentium &
vasorum

CAP. IX.

De Spatiis Templi Secundi interioribus, sive Atrio magno, & quæ illo continentur.

I.

I. Adscensus
ex Atrio
mulierum
ad Atrium
magnum.

Er quindecim gradus formæ semilunaris, & altitudinis semicubitalis, adscendebatur ex Atrio mulierum ad Atrium magnum, *succa. V. 4. Middoth. II. 5.* Ab his 15 gradibus dictos esse, multi putant, Psalmos quindecim *המעלות, ἀναβάθμων*, quos Latini *gradiles* nuncuparent. Sed hic locus, utpote in *חור*, & extra Atrium magnum, Locum Sanctum cultui divino & congregationi populi destinatum, minus aptus videtur fuisse canendis hymnis, & nomen *המעלות ἀναβάθμων* adeo late patet, ut multi ad *ἀναβάσεις καρδίας*, vel *ἀνάβασιν* populi ex Babylonia, alii alio id referendum esse autumarint.

II. Atrii magni descriptio.

II. Atrium magnum voco spatium omne, quod a porta Nicanoris, & muro, quem illa pervium faciebat, se extendit occidentem versus usque ad murum oppositum, undecim cubitis distantem a postica parte Ædis Sacræ, sic, ut longitudo Atrii magni fuerit ab oriente versus occidentem cubi-

cubitorum 187, latitudo ab auitro versus septentrionem cubitorum 135, *Gem. Zevachim. 56. 1. Gem. Hier. Maaser Scheni. 54. 2.* Hoc Atrium magnum Hebræi, non adjecta alia voce, *Atrium*, sive עזרה appellare solent, & spatium *intra murum*, quia Atrium mulierum postea demum Templo fuit adjectum. Distinguitur hoc Atrium magnum in partes duas, quarum una, scilicet orienterior, dicitur Atrium Israelitarum, altera Atrium Sacerdotum.

III. Atrium Israelitarum, in quod ex III. Atrium Atrio mulierum introitus erat per portam Israelitarum. Nicanoris, longum erat, ab ortu versus occasum, cubitos undecim, latum ab austro versus septentrionem, centum triginta & quinque. Distinctum erat ab Atrio Sacerdotum uno gradu cubitum alto, qui tamen in loco adscensus, in duos gradus videtur fuisse divisus, in quo erat דוכן *suggestum*, ubi Levitæ caneabant, (distinguendum omnino a דוכן Sacerdotum in gradibus Pronai) graduum trium semicubitalium, sic, ut solum Atrii Sacerdotum cubitis duobus & dimidio altius esset Atrio Israelitarum. Vox דוכן Persica est & Arabica, notans *locum*, in quo artifices opus suum peragunt, *officinam*, *sedile*: licet in eo starent, non sederent Levitæ, 2. Chron. V, 12. Videtur hic locus, qui

adscensum præbebat ex Atrio Israelitarum ad Atrium Sacerdotum κρηπὶς dici 2. *Macc.* X, 26. ubi hi, qui cum Juda erant, precaturi dicuntur ἐπὶ τὴν ἀπέναντι τῷ θυσιαστηρίῳ κρηπίδα προσπεσόντες, & locus cantorum erat κατέναντι τῷ θυσιαστηρίῳ, *Jes. Sirach.* XLVII, II. Ita in Circo suggestum medium, circa quod quadrigæ ferebantur, κρηπὶς dicitur.

IV. Portæ
Atrii ma-
gni.

IV. Portæ in Atrio magno tredecim recensentur. I. Nicanoris, ad orientem. Hæc nomen adepta creditur a miraculo, quum Nicanor valvas ejus per mare ex Ægypto in Terram Sanctam deferret, *Gem. Joma.* 38. 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. quamvis forsitan a manu Nicanoris (cujus mentio quoque fit in *Gem. Hier. Megilla.* 70. 3.) hic suspensa κατέναντι τῷ Ναῶ esse dicta potuerit, 2. *Macc.* XV, 33. Hæc porta alta erat cubitos 20, & lata 10, uti omnes portæ majores Atriorum, *Eruvin.* I. 1. solaque habebat Mezuzam, *Gem. Joma.* II. 1. In hac porta leprosi & puerperæ mundari, ac mulieres adulterii suspectæ potari solebant, *Sota.* I. 5. Denique quæcunque coram facie Dei לִפְנֵי יְהוָה peragenda fuisse jubentur, in vel ante portam Nicanoris peragi debuisse in Templo, tradunt Judæi *Gem. Hier. Sota.* 17. 1. Ad meridiem erant portæ quatuor, quarum prima est superior, quam

quam multi pro eadem habent cum porta Nicanoris. Vide *Succa. V. 4.* II. Ardoris. III. Primogenitorum. IV. Aquæ. Ad boream, I. Jechoniæ. II. Oblationis. III. Mulierum. IV. Cantici. Ad occasum duæ anonymæ, & ad utrumque latus portæ Nicanoris, duæ minores 12. 13. Vide *Massechet Schekalim. VI. 3.* & *Middoth. II. 6.* In *Middoth* autem cap. I. m. 4. *Gem. Joma. 19. 1.* *Gem. Cetuvoth. 106.* portæ Atrii magni septem fuisse traduntur. In oriente, 1. Nicanoris. Ad meridiem, 2. Porta ardoris, 3. Primogenitorum, 4. Aquarum, supra quam erat conclave Abtines. Ad septentrionem, 5. Porta Nitzots, juxta vel supra quam erat conclave Nitzots, 6. Oblationis, 7. Domus foci. In *Gem. Tamid. 61. 1.* octo Atrii portæ fuisse leguntur, quod porta domus foci duplex fuerit. Occidentales nullæ memorantur, & eas fuisse, negat quoque Josephus.

V. Præterea conclavia erant, dicta V. Conclavia comestioni Sacerdotum destinata, לשכות & πασσοφώγια, 1. *Macc. IV, 57.* in Atrio magno, in quibus Sacerdotes sedentes, (alias enim in Atrio sedere non licebat) (אין, שיבה בעזרה אלא בשעת אכילה) sanctissima comedebant. Confer *Ezech. XLII, 13.* At sunt, qui putent, conclavia ipsa in solo loci profani condita fuisse, sed aperta versus Atrium magnum, (לשכות בנריות)

(בנויות בחור ופתוחות לקדש) & hoc modo satis fieri mandato Dei jubentis Sacra quædam comedere in Loco Sancto. Vide *Gem. Zevachim* 56. 1. Ceterum sellas plumbeas Sacerdotibus sedentibus attribuit Josephus.

VI. Conclavia reliqua,

VI. Conclavia hic porro numerantur octo in *Middoth. V. 2.* quamvis & בית האבן in angulo Euroaquilonari, & alia præter hæc in Talmude commemorentur.

Ad Septentrionem,

1. Conclave Salis, ad usum altaris.
2. Conclave Parvæ, ubi pelles victimarum sale condiebantur. *Parva*, *پرو لي* Persis est *conditum*, *saginum* & *salire* dicunt *לשכת* & inde *בית הפרה* nuncupatur, non *לשכת הפרה* ut hic usus indicetur, *Gem. Pesachim. 57. 1.*

3. Lavantium, ubi victimarum intestina lavabantur. Vide *Tamid. IV. 2.*

Ad Austrum.

4. Ligni, in quo ligna selecta & apta ad usum altaris servabantur. Supra hoc erat conclave *Panhedrin*, sive *βουλευτῶν*. *Πάρεδρος* quum sit, interprete Hesychio, *παρακαθήμενος*, *παραμένον*, & in conclavi *Paredrin* constet Pontificem continenti

tinenti septiduo ante diem Expiationis agere consuevisse, ipsique adsederint membra quædam Synedrii זקני בית דין, ut eum ritus festi secuturi docerent, hinc apte nomen *Paredrin* ei datum fuit. Vide *Joma. I. 1.* Nomen autem *buleutarum*, (ut voce Spartiani utar) eosdem illos notare potest *Senatores* aut *Consiliarios*. Judæi ipsi in *Echarabati. LXXV. 2.* βουλευτὰς בליוטין explicant עצה וחכמי העשירים divites & sapientes, quales erant Nicodemus Ben Gorion, &c. Vide *Midrasch Cobeletb. CVII. 4. Gem. Hier. Taanith. 67. 4.*

5. Putei, בור הגללה unde aquam ad usum Atrii hauriebant, situlam ope rotæ extrahentes. Ex quo solo puteo, ut & בור הגרון, *puteo magno*, permisisse Prophetæ dicuntur, ut per rotas diebus festis aquam haurirent, *Eruvin. X. 14.*
6. Gazith, sive cæli lapidis, structum a Simeone Ben Shetach, הנשיא, id est, Præside Synedrii. Hoc conclave partim in Atrio, partim in בית דין fitum erat, confessu Synedrii Magni nobilitatum, *Gem. Joma. 25. 1.* adeoque totum in portione tribus Juda; nec collocandum, uti alii faciunt, ad septentrionem Atrii, *Gem. Zevachim. 118. 2.*

Ad latera Portæ Nicanoris.

7. Phineas vestiarii, in quo 96 erant distincta vestium sacerdotalium reconditoria, pro numero 24 ephemeriarum, & 4 specierum vestimentorum. Credibile est, de nomine unius Phineasi omnes vestibus his præfectos Phineasos dictos esse, quod & Talmudici scribunt, & Josephus confirmat scribens, Phineasum vestes Sacras Tito ostendisse, *de Bell. VII. 5.*
8. Eorum, qui duodecim חביתין crustula Pontifici Maximo conficiebant. Ad hunc locum conveniebat utraque turba Sacerdotum, quæ quotidie mane ex Beth Moked egressa, Atrium hinc & inde lustraverat, *Tamid. I. 3.*

VII. Et Beth
Moked.

VII. Ad Septentrionem Atrii Sacerdotum collocatur בית מוקד *domus foci.* ubi perpetuus ignis alebatur ad calefaciendos Sacerdotes, qui nudis pedibus incedebant supra solum Atriorum marmoreum, de quo vide *Middoth. I. 6. & Schabbath. I. 11.* & ubi Seniores familiæ Sacerdotalis, quæ proximo mane Sacris operari debuit, dormiebant, & claves Atrii servabant in lacuna, sub pavimento suspensas. Sita erat partim in Loco Sancto, partim profano, (adeoque male collocatur a quibusdam ad
latus

latus Atrii mulierum septentrionale, quoniam ita nullo modo in Loco Sancto fuisset) in cuius quatuor angulis quatuor erant conclavia: 1. Panum propositionis. 2. Lapidum altaris a Syris temerati, qui 1. *Macc.* IV, 46. dicuntur repositi ἐν τῷ ὄρει τῶ ὄρει (בהר הבית) ἐν τόπῳ ἐπιτηδεύῳ, *Gem. Joma.* 15. 1. Quo in balneum descendebatur. 4. Agnorum sacrificii jugis, (quod & לשכת קרבן dicitur) ubi 6 agni legitimi ad minimum semper erant, *Eracin.* III. 5. Ita est in *Middoth.* I. 6. sed in *Tamid.* III. 3. cum conclavi agnorum junguntur hæc tria, I. החותמות Sigillorum, II. בית מוקד domus foci. III. In quo parabant panem facierum. Verum hæc facili negotio conciliari queunt, quandoquidem unum conclave duobus usibus inservire potuit, & inde duplex nomen sortiri.

VIII. Altare exterius, collocatum in VIII. Altaris
Atrio, constructum erat ex lapidibus im- magnitudo.
politis, *Exod.* XX, 25. 1. *Macc.* IV, 44. qui
quotannis bis dealbabantur, longum 32
cubitos, totidem latum, & altum 10. In
Gem. Succa. 45. 1. ita cubiti decem altitu-
dinis digeruntur, ut fundamentum altaris
cubitum fuerit altum, & recessus ejus, sive
latitudo, etiam cubitum: deinde supra fun-
damentum fuerint 5 cubiti, & supra hos
cir-

circuitus latus unum cubitum. Denique supra circuitum tres cubiti, & locus cornuum, qui cubiti quoque spatium occupabat. Notandum tamen, omnes hos cubitos sex palmorum non fuisse, sed 1. Fundamentum habuisse cubitum palmorum 5, in altitudine sua ac latitudine. 2. Circuitum habuisse cubitum 5 palmorum in latitudine. 3. Cornua habuisse cubitum 5 palmorum in altitudine sola, non in longitudine ac latitudine. Hinc liquet, altitudinem altaris fuisse palmorum 58.

Fundamentum altum erat 5 palmos. 5

Dein 5 cubiti sex palmorum faciunt palmos 30

Tum 3 cubiti sex palmorum efficiunt 18

Cornu 5

58

IX. Adscensus ad altare per cli-
vos.

IX. Per clivum, sine gradibus, adscendebatur ad altare, qui ad meridiem ejus constitutus longus erat 32 cubitos (in adscensu nempe, nam in solo tantum 30 occupabat) latus 16, & exiguo intervallo (אֵייר מעט) ab altari sejunctus. In hoc erat ad occidentem cavitas, ad recipienda sacra piacularia ex avibus polluta, *Midloth. III. 1. 3.* Spargebatur hic clivus sale, ne

ne pedibus Sacerdotum firmitas insistendi negaretur ob lævitatem soli a pluviis, pinguedine carnis destillante, aliisve causis, *Eruvin. X. 4.* Sacerdotes, qui hunc clivum adscendebant, ad dextram ibant; & postquam altare circumivissent, ad sinistram redibant, exceptis tribus hisce: 1. Qui vinum libaret, 2. Qui aquam libaret, 3. Qui avem in holocaustum offerret, si ad orientem altaris locus vacuus non esset. Hi enim recta ad sinistrum latus altaris, harum rerum peragendarum causa, tendebant, eademque via redibant, *Zevachim. VI. 3. Gem. Succa. 48. 2.* Solus Pontifex Maximus, vinum libaturus, altare a dextra circuibat, usque ad angulum altaris notozephyrinum, & illic porrectum, a Sacerdote vinum effundebat, *Tamid. VII. 3.* In hoc clivo erat cumulus salis publici, quo omnia altari admovenda adspergebantur, præter vinum libaminis, sanguinem & ligna. Ab hoc clivo tendebant hinc & inde duo clivi minores, כבשים קטנים, unus scilicet occidentalis, per quem ex circuitu medio descendebant, versus fundamentum effusuri reliquum sanguinem ad fundamentum, alter, orientalis nempe, ad circuitum medium ducens.

X. Planities erat in summo altaris 28 cubitorum, a quibus, si cubiti spatium X. In summo altaris quæ fuerint.

undequaque tollas pro loco cornuum, & alterius cubiti spatium pro loco ambulationis Sacerdotum, (quem alii ἱσόμενον cum altaris planitie, alii depressiorem fuisse volunt) remanebat spatium 24 cubitorum. In hoc erant *tres ignes*, unus ad combustionem victimarum & fertorum ad ortum, alter ad adolendum suffitum ad austrum, tertius perpetuus ad septentrionem, unde reliqui incendi poterant, (quod colligunt in *Gem. Joma. 45. 1. ex Lev. VI, 9. 10. 12.* at quidam duos focos, alii quatuor fuisse dicunt, *Joma. IV. 6.*) & inter illos medium, pomum cineris. *Cornua* hic quoque erant quatuor non efficta ad similitudinem taurinorum, sed prominentiæ altæ cubitum palmorum 5, & latæ longæque cubitum palmorum 6, quadrata & intus cava. Dein *duo foramina* heic fuerunt ad cornu notozephyrinum, unum orientale ad vinum libaminis, alterum occidentale ad aquam in festo Tabernaculorum excipiendam, quibus ספלים, *simpula* argentea erant inserta, *Succa. IV. 9.* Vinum sacrum, per illud in cavitatem subterraneam delapsum, & ibidem concretum, singulis 70 annis a Sacerdotibus eximebatur & comburebatur in Loco Sancto, *Gem. Succa. 49. 1.*

XI. Filum
rubrum al-

XI. Præterea in altari spectanda sunt סֵיל חֵית שֵיל *sive filum rubrum*, cingens
totum

totum altare in medio, supra quod sanguines sacrificiorum piacularium comedendum & holocaustorum avium, at infra quod sanguines reliquorum sacrificiorum spangebantur. *Duo foramina* ad angulum altaris notozephyrinum, quæ excipiebant sanguinem, ad basin effusum, eumque per canalem subterraneum מִנְחָה (cujus mentio in *Temura. VII. 6. & Middoth. III. 2*) ad rivum Kedron trans mittebant, *Joma. V. 6.* ita, ut in foramen unum, quod erat ad occidentem, sanguis, qui in Sanctum illatus fuerat, effunderetur, in aliud vero, quod ad meridiem, qui non fuerat eo illatus. *Fundamentum*, יסוד, altum cubitum unum, quod lateri orientali & meridionali defuit, sic, ut angulus Euro-Australis eo caruerit, *Gem. Joma. 14. 2. Gem. Zevachim. 54. 1.*

taris, meatus sanguinum & fundamentum.

XII. Ad ortum altaris, 3 palmis a clivo, & 10 cubitis remotus septentrionem versus ab infima parte clivi, erat Locus cinerum בית הַרֶּטֶן, in quem quotidie cinis altaris exterioris, interioris, lychnuchi, & nonnulla ex avibus offerendis conjiciebantur. Præterea ad septentrionem altaris erat sub dio בית מטבחי, sive *Locus mactationis* sanctiorum victimarum, ubi sex erant ordines annulorum, vel uncorum, semi circularium, qui una sui parte solo erant affixi, altera ab eo retrahi, & comprehenso victimæ

XII. Locus cinerum, laniena, &c.

mæ capite affigi rursus poterant. Hos Johannes, Pontifex Maximus, fieri iussit, quorum singuli ordines quatuor annulos complectebantur, ut ad illos constrictæ victimæ minori cum incommodo jugularentur. Dein octo mensæ marmoreæ ad excipiendas carnes victimarum, & intestina in conclavi lavantium jam lota; ac totidem columnæ, trina uncorum serie instructæ, e quibus suspensæ hostiæ excoriabantur. Præter has erant mensæ ad occidentem clivi altaris, una marmorea, *adipum* dicta, cui membra victimarum dissecta imponebantur; altera argentea, quæ sustinebat vasa ministerii, aurea & argentea numero 93, vel, ut alii, 83 ex לשכר הכלים *petita. Vide Massechet Schekalim. VI. 4. Tamid. III. 4. Gem. Chagiga. 79. 4.*

XIII. Labrum.

XIII. Inter Pronaon & altare, in plaga australi (בין האולם ולמזבה ומשוך) erat Labrum sive כוור *Gem. Hier. Jevamoth. 12. 3.* ad quod aqua ex fonte *Etam* עיטם ferebatur. Qui idem cum eo esse videtur, qui hodieque non longe a Bethlechem conspicitur, | cuius aquæ tribus capacibus piscinis exceptæ per aquæ ductum, cuius rudera adhuc supersunt, deferebantur Hierosolymas. Hoc nomine urbs memoratur 2. *Chron. XI, 6. & Jos. XV, 60.* 'Εταμ (sed in codicibus Græ-

Græcis tantum: nam in Hebræis totum illud comma non legitur) & apud Joſephum *Ant. VIII. 2.* Ἦταν, χώριον duobus ſchœnis diſtans Hieroſolymis amœnum hortis & ναμάτων ἐπιρροίαις. Tempore quidem Pontificis Maximi Simonis, filii Oniæ, Labrum ingens ex metallo ſtructurum eſſe inſtar Maris Salomonici, multi colligunt ex his verbis *Eccleſiaſt. Sirac. L, 3.* Ἐν ἡμέραις αὐτῆς ἤλαττώθη ἀποδοχῆιον ὑδάτων, χαλκός, (alii legunt λάκκος) ὡς εἰς θαλάσσης τὸ περίμετρον. Sed hæc diſverſo modo leguntur, & variam explicationem patiuntur. Vulgatus certe interpres ita: *In diebus ipſius remanaverunt putei aquarum, & quaſi mare adimpleti ſunt ſupra modum.* Ubi nihil de Labro. Poſtea Ben Catin machinam ligneam Labro huic aptavit, ne aquæ ejus noctu in Labro remanerent, ut ejus ope demitti veſpera, & educi mane poſſent. Quicquid enim in vaſe ſacro conſecratum erat, ſi noctu in eo remaneret, pollui exiſtimant Judæi. Vide *Tamid. III. 8. Gem. Joma. 25. 1. Gem. Zevachim. 21. 2.* & quum antea duo tantum epiſtomia Labro eſſent, ipſe fecit duodecim, ut tot ſimul Sacerdotes lavarentur.

XIV. Hæc omnia ita erant ſita inter IV. Situs horum omnium, Septentrionem & Austrum, ut a muro Atrii ſeptentrionali uſque ad columnas eſſet ſpatium

tium cubitorum 8.	8
Inde ad mensas mormoreas, 4.	4
Ad locum annulorum 4.	4
Annuli ipsi 24 cubitos occupabant.	24
Ab annulis ad altare 8.	8
Altare autem cum clivo erat 62 cubi- torum, quia clivus in solo tantum 30 cubitos occupabat.	62
Inde ad murum Atrii 25.	25
	135

Vide *Middoth. V. 1.* Ab ortu autem versus occasum ita se habuit longitudo totius Atrii magni, in quo hæc sita fuerunt,

A porta Nicanoris, usque ad Atrium Sa- cerdotum, cubiti	11
Deinde usque ad altare	11
Altare ipsum occupabat	32
Inter Altare & Pronaon	22
Ædes Sacra longa erat	100
Inde usque ad murum occident.	11
	187

XV. Ædes
Sacra, ejus-
que nomina
& altitudo.

XV. Ad Ædem Sacram tandem acce-
dimus, quo nomine augustam illam do-
mum intelligimus, ad quam ex Atrio Sa-
cerdotum adscendebatur gradibus 12, per
intervalla distinctis, & dimidium cubitum
altis. Tota hæc ædes aliquando **היכל**
dicitur, uti in *Middoth. IV. 6.* **היכל** erat
longum, latum ac altum 100 cubitos. Quam-
vis

vis alias היכל Sanctum significet, uti in *Gem. Megilla. 26. 1.* vel Sanctum & Sanctum Sanctorum, distinctum a Pronao, *Middoth. III. 8. & IV. 7.* thalami תאים ab היכל distinguantur, *Tamid. III. 7.* Frons alta fuit cubitos 60, *Ezr. VI, 13.* quæ & totius ædis altitudo fuit, cui altitudini Herodes 60 alios adjecit, ut ita Templum Salomonico minus non esset, qui cum tectum reliquæ ædis ad 100 cubitos altitudinis extulerit, eminuit hæc frons 20 cubitos. Rex Agrippa ædis hujus altitudini alios quoque 20 cubitos addere constituerat, jamque ligna ex Libano curaverat advehi, sed Johannes, unus e ducibus seditiosorum, illa turribus bellicis exstruendis adhibuit, *Josephus de Bell. VI. 1.*

XVI. Lapidibus habebat λευκός, & eminus conspectum Templum monti niveo simile apparebat, teste *Josepho Ant. XV. 4. & de bell. VI. 6.* Sic, ut hoc quoque respectu Templum לבנון *Libanus* ab albedine appellari potuerit, quamvis a copia cedrorum, ex Libano petitarum, ita in primis dictum videatur, ut alter quasi Libanus esset in regione, ubi maxima erat arborum penuria, vel etiam præcipua parte cultus sacri ibi peracta, Expiatione scilicet peccatorum, quæ dealbationi comparatur, *Jes. I, 11.* Hoc nomen certe (quod in scriptis

XVI. Ædis
Sacrae facies
externa.

propheticis Templo primo datur) Templo huic secundo aptavit, quum apertas sponte fores ædis sacræ (דלתות של היכל) mane conspiceret R. Jochanan Ben Saccai (cujus prodigii Tacitus quoque & Josephus meminere) exclamans, prope esse tempus excidii a Zacharia prædictum פתח לבנון Zachar. XI, 1. Gem. Joma. 39. 2.

XVII. Alti-
tudo Ædis,
tempore
Herodis.

XVII. Ipsa Ædes, uti erat sub imperio Herodis, alta erat 100 cubitos, (fronte, uti dictum, excepta) lata totidem & longa. Altitudo hoc modo colligitur in *Mid-
doth. IV. 6.*

Basis, דאומס, fundamentum ex solido lapide, Arab. لاط, 6 cubiti. 6

Murus, 40 cubiti. 40

כיור, ubi erant capita trabium ope insertarum. Rem ita præfectam in extremitate قوت appellant Arabes, cub. 1. 1

Locus stillicidii vel intertignium. 2

תקרה, tabulatum ligneum, 1. cub. 1

מעזיבה, pavimentum ex alia materia supra illud (vide *Succa. I. 7. Oholoth. XII. 5. Bava Metzia. X. 2. Bava Bathra. II. 2. Gem. Bava kama. 61. 1.*) exponitur per Arab. لال lutum, calcemve, quæ supra tabulatum sternitur, 1. cub. 1

Murus

Murus conclavis superioris <i>cub.</i> 40.	40
Capita trabium, כִּיּוֹר. 1. <i>cub.</i>	1
Locus stillicidii vel intertignium. 2. <i>cub.</i>	2
Tabulatum. 1. <i>cub.</i>	1
Pavimentum. 1. <i>cub.</i>	1
Lorica vel Podium. 3. <i>cub.</i>	3
Lamina acuta ad arcendas aves. 1. <i>cub.</i>	1

100

XVIII. Latitudo ejus ab Austro ver- XVIII. Lati-
sus Septentrionem erat cubitorum 100, ^{tudo.}
quamvis non ubique eandem habuerit, sed
a fronte latior existens, speciem leonis re-
tulerit. Hoc spatium per cubitos hac ra-
tione digeritur:

Paries Pronai, latus <i>cub.</i> 5.	5
Spatium ab hoc pariete usque ad parie- tem primum conclavium ad latus Sancti, <i>cub.</i> 10.	10
Inde usque ad parietem secundum. <i>cub.</i> 5.	5
Inde ad tertium. <i>cub.</i> 3.	3
Inde ad quartum. <i>cub.</i> 5.	5
Inde ad quintum. <i>cub.</i> 6.	6
Inde ad sextum sive intimum. <i>cub.</i> 6.	6
Latitudo Sancti. <i>cub.</i> 20.	20
Muri ejus & spatia ad Septentrionem, uti ad Austrum. <i>cub.</i> 40.	40
	100

Spatia autem, quæ ad Austrum & Septentrionem ultra Sancti & conclavium muros excurrerant, nomine בית החליפות veniunt, quod ibi secespitæ fervarentur, vel, quod illic secespitæ usui ineptæ absconderentur. ששם היו גונזים את הסכינין. *Gem. Hier. Joma. 41. 1. & Gem. Hier. Succa. 55. 4.*

XIX. Longitudo.

XIX. Longitudo ædis ab oriente ad occidentem per cubitos ita deducitur in *Gem. Joma. 52. 1.*

Murus Pronai.	5 cub.	5
Pronaon ipsum.	11 cub.	11
Murus Sancti.	6 cub.	6
Sanctum.	40 cub.	40
Spatium velorum.	1 cub.	1
Sanctum Sanctorum.	20 cub.	20
Murus ædis.	6 cub.	6
Conclavia.	6 cub.	6
Murus conclavium.	5 cub.	5
		100

XX. Partes.

XX. In hac Æde considerata veniunt Pronaon, Sanctum, Sanctum Sanctorum, conclavia superiora, & appendices sive conclavia, quæ exterius hanc ædem circumdabant.

XXI. Pronai nomina & magnitudo.

XXI. אולם, (ab אולם ductum, quasi partem ædis anteriorem dicas) sive Πρόναον, Aquilæ προόδομον, Symmacho προπύλαιον appel-

appellatur, teste Hieron. *ad Joël. II. pag. 1353.* at idem ad *Ezech. VIII. pag. 750.* Aquilæ primam editionem *προσάδα* habere affirmat, alteram *Elam*, Symmachum *πρόπυλον*. Minus accurate hoc *vestibulum* nuncupatur, quæ pars ædium non fuit, teste Cæcilio Gallo apud *Gellium lib. XVI. 5.* Nomen autem *Πρόναος* ei convenit, vel quod sit ante *Ναόν*, id est, Sanctum, & Sanctum Sanctorum, vel potius, quod sit pars anterior *τῆς Ναῶς*, id est, ædis sacræ, uti *πρόλογος* & *πρόγλωττις* anteriora sermonis & linguæ nuncupantur. Insistebat basi ædis, ab *לכני* distinctum (*Eruvin. X. 15.*) latumque fuit, uti tota ædes, 20 cubitos longum vero in Templo primo decem, *1. Reg. VI, 3.* quos Herodes ad 11 vel 15 aut 20 auxisse dicitur: uti & ipsius ædis tectum (quod altum fuisse creditur in Templo primo cubitos 80, in secundo 60) ad 100 cubitorum altitudinem extulit.

XXII. Porta Pronai tempore Herodis XXII. Porta
five introitus. alta fuisse dicitur 40 cubitos, lata 20, ejusdem cum ipso Sancto mensuræ, *Gem. Hier. Eruvin. 18. 2.* Supra eam 5 erant *מלתראות* *μέλαθρα*, totidem seriebus lapidum distincta. Erant autem hæ trabes diversæ longitudinis, sic, ut infima trabs incumbens postî utrique 22 cubitos lata esset, secunda 24, tertia 26, quarta 28, quinta 30, *Mid- doth.*

doth. III. 7. Valvas non habuit, sed pretiosissimum velum (quod in *Schekalim. VIII. 5. & Gem. Tarnid. 63. 2.* scribitur eandem cum porta magnitudinem & crassitiem palmi habuisse) earum locum tenebat, cui aliud vilius prætensum fuisse dicitur, ad arcendas a priori aëris injurias.

XXIII. Ornamenta
Pronai.

XXIII. In Pronao ἀναθήματα plurima fuerant a variis Regibus ad ornandum Templum missa, quæ Antiochus Epiphanes abstulit, 2. *Macc. V. 16.* confer 2. *Macc. III, 2.* inter quæ etiam mensa aurea fuisse videtur a Rege Ægypti Ptolemæo Philadelpho dedicata, teste Josepho, & ῥάλλοι νομιζόμενοι τῷ ἱερῷ, 2. *Macc. XIV, 4.* quos Alcimus, Pontifex Maximus, Regi Demetrio donavit. Fuit etiam Lampas aurea, suspensa supra portam Sancti, quæ quum radios solis orientis reflecteret, admonebantur Sacerdotes, tempus esse legendi שמע, *Gem. Joma. 37. 2. Gem. Hier. Joma. 41. 1.* Donum illa erat Helenæ Reginae Adiabenorum, factæ profelytæ, quæ etiam Templo donavit טבלא tabulam auream, cui פרשת סוטה, sive Pericopa Biblica de muliere adulterii suspecta, erat inscripta, *Gem. Gittin. 60. 1. Gem. Hier. Sota. 18. 1. Gem. Hier. Joma. 41. 1.* Credunt, ut etiam in Pronao suspensæ fuisse coronæ duæ aureæ, memoratæ *Zach. VI, 14.* (alii unam tan-

tantum fuisse putant) quas Antiochus in Syriam dicitur detulisse: volunt enim, eas intelligi per *σεφάνης καὶ τὸν κόσμον χρυσὸν τὸν κατὰ πρόσωπον τῷ Ναῷ*, 1. *Macc.* I, 23. Sed has coronas *κατὰ πρόσωπον τῷ Ναῷ* alias fuisse putem, similes illis, quibus 1. *Macc.* IV, 57. Chasmonæi ornasse Templum leguntur. Verum maxime celebris fuit in Pronao vitis aurea, *גפן של זית*, incumbens trabibus (*כלונסות*) cedrinis, quæ inter parietem Pronai & Sancti erant: nata ex muneribus privatorum, qui folium uvamve voverant, & molem ejus augebant, *Middoth. III. 8. Gem. Tamid. 63. 1. Joseph. VI. de bell. 6.* Præter hæc erant in Pronao mensæ duræ, marmorea, cui panes deferendi, in Sanctum imponebantur, & aurea, quæ e Sancto delatos excipiebat, *Menachot. XI. 7. Schekalim. VI. 4. Gem. Tamid. 65. 2.*

XXIV. Sanctum, *קדש*, τὰ ἅγια, vel XXIV. Sanctum *היכל* (distinctum ab *אולם* sive Pronao & *Sancto Sanctorum* in *Gem. Megilla. 26. 1.*) aut *בית החיצון* *domus exterior* respectu Sancti Sanctorum (*Joma. V. 1.*) locus erat inter Pronaon & Sanctum Sanctorum intermedius, latus 20 cubitos, longus & altus 40. Porta Sancti, magna dicta, (quod reliquis major videretur, ob insignem magnitudinem portæ Pronai) lignea & auro

& auro obducta, cui velum erat prætenſum, alta fuit 20, lata 10 cubitos, & quatuor valvis inſtructa. Ad Septentrionem hujus portæ erat **טפול** ſive exigua porta, per quam introibat, qui portam magnam aperiret, *Tamid. III. 7.* & ſupra portam magnam Sancti, aurea Lampas ab Helena donata.

XXV. Vafa
ejus præci-
pua.

XXV. Tria erant hujus loci præcipua ornamenta, **θαυμασιώτατα καὶ περιβόη-
τα πᾶσιν ἀνθρώποις ἔργα, λυχνία, τρά-
πεζα, θυμιατήριον**, ut Joſephus loquitur *lib. V. 14. de bell. Jud.* quorum duo priora ne tempore feſtorum ab imperitis Sacerdotibus polluerentur, quum loco removeri & immergi non poſſent, cavebant quam maxime. Altare autem ſuffitus, quia erat ſicuti ſolum, **כקרקע**, immerſione non indigebat, *Chagiga. III. 8.* Hæc tria Antiochus e Templo eruta, in Syriam detulit, *1. Macc. I, 23.* ſed Chasmonæi alia eorum loco fabricarunt, *1. Macc. IV. 49.* Lychnus quidem, ante quem Talmudici in *Gem. Menachoth. 29. 1.* lapidem tres gradus altum locant, ut ei Sacerdos aptaturus lucernas inſiſteret, unicus fuit. Menſa quoque una tantum fuit, quam Titus cum aliis vafis ſacris in triumpho circumtulit, quæ in arcu triumphali Titi Veſpaſiani Romæ conſpiciuntur. Inter menſam & lychnu-

chnuchum erat altare suffitus, ad formam, ut videtur, Mosaici exstructum.

XXVI. Hoc autem nec murus nec ostium a Sancto Sanctorum dividebat; sed duo vela, cubiti intermedii spatio sejuncta, inter quæ Pontifex Maximus Sanctum Sanctorum intraturus ab Austro, versus Septentrionem incedebat, quæ putamus fuisse illud καταπέτασμα, quod moriente Christo ruptum tradit Matthæus cap. XXVII, 51. nulli quippe usui futurum, postquam Christi mors peccata vere expiasset.

XXVII. Spatium cubiti, quod inter Sanctum & Sanctum Sanctorum erat in Templo secundo, appellatur טרקטין, quod ex Græca voce τάρταξις, qua perturbatio oculi a fumo, pulvere &c. notatur, vulgo deducitur, ut innuatur, conditores Templi secundi, dubitantes an ad Sanctum, an vero ad Sanctum Sanctorum pertineret, vitio oculorum mentis laborasse. Sed quum non credibile sit, superbam Judæorum gentem tam ignominioso nomine ignorantiam suam fateri voluisse, nec nomen τάρταξις, perturbationis scilicet, a causa externa, satis bene huic rei conveniat, videtur potius esse nomen Persicum, uti multa alia in Talmude memorata, טר טי סקר יבן. Notat טר vel טי Portam, Introitum,

tum, & קסין *electum*: quippe nulla portarum *Ædis electa*, בית הבחירה, uti appellatur *Gem. Maccoth. 10. 1. Gem. Nazir. 25. 1. Gem. Hier. Avodazara. 43. 1. Midras schir hasschirim. 27. 2.* erat sanctior; & spatium hoc ita definitum & electum erat a conditoribus Templi secundi, inter duo sanctiora conclavia, ut tamen ad neutrum pertineret. Quod autem R. Jona Bostrensis in *Gem. Hier. Kilaim. 31. 3.* & in' *Gem. Hier. Joma. 42. 2.* tradit, hanc vocem significare מבפנים מבחוץ *intus & extra*, verum est de voce priore סך vel טר, aptissima ad hujus historiae memoriam conservandam. Quod si quis Græcam vocis originem mavult, videat, annon a Θείγχασις vel Θειγκός, quod est περίφραγμα, μινεὸν τεῖχος He-sychio duci debeat.

XXVIII. La-
pis in San-
cto Sancto-
rum.

XXVIII. Arcam fœderis in Templo secundo non fuisse, certum est. Ejus loco saxum erat illic collocatum, quod אבן שתיה *Lapis positionis* dicebatur, altum supra terram tres digitos, *Joma. V. 2.* Mira de hoc saxo narrant Judæi, crediturque ipsum illud hodieque a Mohammedanis servari in fano, quod extruxerunt in loco Templi secundi, appellantque propterea *adem saxi* قبة الصخرة.

XXIX.

XXIX. Supra Sanctum & Sanctum
Sanctorum videntur conclavia quædam
fuisse, per quorum (aut certe unius ex iis,
scilicet, quod supra Sanctum Sanctorum
erat,) pavementum demitti solebant arti-
fices, partes læsas Sancti Sanctorum resti-
tuturi, eaque tria ejusdem altitudinis, lon-
gitudinis & latitudinis cum Pronao, Sancto
& Sancto Sanctorum; & velis intermediis,
ut infra distincta, *Gem. Cetuvoth. 106. 1.* In
hoc Sancto Sanctorum superius semel sin-
gulo septennio tantum intrasse Pontifex
Maximus legitur, ut videret, an omnia recte
se haberent, *Gem. Pesachim. 86. 1.* Supra
hæc tectum ædis eminebat, non planum,
sed acclive, & cingulo 4 cubitos alto cir-
cumdatum. Cingulis sive loricis ejus-
modi tecta plana ædium privatarum muniri
Deus jusserat, *Deut. XXII, 8.* at ædis sacræ
tectum licet planum non esset, sed culmen
haberet, *ἀέτον & ἀέτωμα* dictum (nam &
in oriente ædes privatæ tecta plana, sed
templa culmen ejusmodi habebant) tamen
lorica circumdatum fuit. Loricæ huic
trium cubitorum altitudinem tribuunt Ju-
dæi, & supra eam cubitum unum eminuisse
laminam acutam volunt ad arcendas aves.
Josephus lib. VI. de bell. c. 6. ὄβελος hic
constituit, κατὰ κορυφὴν χρυσέος ὄβελος
ἀνέχετεθηγμένους, ὡς μή τινι προσκαθεζο-
μένῳ μολύνοιτο τῶν ὀρνέων.

XXIX. Con-
clavia supe-
riora &
tectum.

XXX. Con-
clavia late-
ralia.

XXX. Circa ædem conclavia structa fuisse dicuntur οἶκοι τρεῖς εἴκοσι πολλοὶ Josepho de *bell. VI. 6.* numero 38, quorum 15 & 15 hinc & inde, 8 ad posticam ædis partem fuere collocata, per tres ordines contignationum. Hæc Sanctum & Sanctum Sanctorum ambiebant, a Septentrione, Occidente & Austro, ad ornatum & custodiam variarum rerum, ita, ut ad Septentrionem & Austrum quinque essent sita supra alia quinque, & super hæc totidem alia; ad occasum vero tria tribus imposita, & his duo, *Middoth. IV. 3.* Quibus addi possunt conclavia duo ad Austrum & Septentrionem Pronai, secespitis destinata.

C A P V T X.

De Synagogis.

I.

I. Nomina.

Inter Loca Sacra numerandæ quoque sunt Synagogæ, quas Philo ἱερὸς τόπος, alii προσευχὰς, σαββαθεῖα, τόπος εὐκτηρίας & ἱερὰ, (licet Hierosolymis ἱερὸν, Templum, a Synagogis distinguatur, *Joh. XVIII, 20.*) Hebræi vulgo כְּנֶסֶת בְּתֵי appellunt. Et uti hæc vox apta nata est significare quosvis locos, in quos homines conveniunt, ita etiam vox συναγωγή (qua interpretes Alexandrini τὸ עדה, paucissimi-

cissimis locis exceptis, vertunt) quamvis congregationem, uti impiorum, *Pf. XXII, 17. apum, Jud. XIII, 8.* notare apta, strictius tamen accepta, pro loco publici conventus sumitur, in quo preces & reliquæ partes cultus sacri ab incolis urbium majorum Sabbathis & statis temporibus peragebantur. Nonnunquam & Synagogæ nomen scholis tribuitur, quæ plerumque Synagogis strictè dictis conjunctæ erant, præcipue quum sub imperio Gentium Judæi viverent: verum, quod ad rem ipsam attinet, *Synagoga* בתי כנסיות & *Scholæ* בתי מדרשות erant diversæ, illæ quidem precibus, להתפלל, hæ למשנה ולתלמוד *doctrinæ Misnæ & Gemaræ*, uti Judæi loquuntur, destinatæ, vide *Gem. Avoda Zara. 38. 1. Gem. Moed katon. 22. 2. & 29. 1. Gem. Bava mezia. 28. 2. Gem. Nazir. 23. 2.*

II. Sanctitas Synagogarum ex nomini-II. Sanctitas. bus, quibus insigniuntur, & usu, cui destinatæ erant, innotescit. Illa autem tanta erat, ut, etiamsi destructæ essent, in loco earum non licuerit lugere, torquere funiculos, retia extendere, aut viæ compendium per eundem locum facere, *Megilla. III. 3.* Major tamen erat, secundum Judæorum opinionem, sanctitas scholarum בתי מדרש, quam Synagogarum, & quia in sacris adscendunt, non descendunt, מעלין בקרש

מורידן בקדש ולא מורידן fas est, Synagogam in scholam convertere, non vicissim: illudque *Pf. LXXXIV, 8.* מחיל אל חיל explicant de progressu a Synagogis ad scholas, in *Gem. Hier. Scheviith. 35. 3.* Quod si quis preces funderet in ædibus privatis, vel in plateis (sive unus sit, sive totus coetus, uti in jejuniis publicis) אין בהן קדושה nulla Sanctitas iis locis accedit, uti loquuntur Hebræi.

III. Origo.

III. Quum a temporibus antiquis, ἐκ γενεῶν ἀρχαίων, in Synagogis codicem Mosaicum populo prælectum tradat Jacobus *Act. XV, 21.* origo earum inde ducenda est. At quum id tempus indefinitum sit, nonnulli viventibus primis Patriarchis loca quædam sacro cultui dicata, & statis temporibus frequentata fuisse existimant, eaque nomine Synagogarum insigniunt: alii in *Deut. XXXI, 12.* ortum Synagogarum quærunt, quod singulo septennio Lex prælegi debuerit: alii denique, quum etiam sub imperio Regum Judæ & Israelis frequenter & diu in idololatriam prolapsi fuerint Judæi, & sine תורה & כהן מורה & vixerint (2. *Chron. XV, 3.*) & rarissima Legis Mosaicæ exempla fuisse videatur liquere ex 2. *Chron. XVII, 6.* & Josiæ admiratione, quum verba reperti fortuito Sacri Codicis perciperet, 2. *Reg. XXII, 11.* Synagogas

gogas tunc non fuisse (secundum illud Hebræorum in *Midrasch Esther. 123. 1.* & *Tanchuma. fol. 54. 2.* **אם אין תורה אין** *ubi non est Lex, non sunt Synagoge*) sed post reditum Judæorum e captivitate Babylonica eas ortas esse arbitrantur: inprimis quum Judæi ipsi, ultimam antiquitatem rebus suis & ritibus tribuere soliti, non altius quam ab Ezra, ritus Synagogarum, & quæ eo spectant, arcessere consueverint.

IV. Partes sacri cultus, in Synagogis IV. Vfus,
peragi soliti, hæ fere sunt: Lectio Sacri Lectio Pen-
Codicis, (quam lectionem præcedebant tateuchi &
Preces.
preces matutinæ, quas viri stantes, & ante ingressum Synagogæ loti, velato capite fundebant, & formula **קריש**) præcipue quidem Pentateuchi, quæ non Græco, sed Hebraico sermone fiebat, non in Palæstina tantum, sed & Alexandriæ & alibi, quamvis imperante Justiniano de versione Græca ad librorum sacrorum publicam lectionem assumenda lis mota fuerit. Codex ipse traditur fuisse, ut hodieque in Synagogis, sine punctis vocalibus. Singulis autem Sabbathis, matutino tempore, sectio quædam prælegitur, sive Parascha (quales in Pentateucho 53, ut Masorethæ, 54, ut alii dicunt) ita, ut spatium annuo, cujus initium ducitur a Sabbatho primo, post festum ta-

bernaculorum, tota Lex Mosaica absolva-
tur: pro ratione enim anni unam vel duas
Paraschas uno Sabbatho prælegebant. Sin-
gulæ Paraschæ in septem partes erant divisæ,
pro numero lectorum. Hi erant vel Sa-
cerdotes, vel Levitæ, aut Israelitæ ת"ח
הממונים פרנסים על הציבור, deinde
ת"ח, qui hoc munere digni erant, tum
filii ת"ח, quorum patres erant ממונים
על הציבור, postea *capita Synagogarum*
כל ראשי כנסיות, denique *quivis e populo* כל
העם. Hic enim ordo dignitatis præscri-
bitur in *Gem. Gittin. 60. 1.* Confer *Gem.*
Pesachim. 49. 1. Horum ultimus ubi mu-
nere suo functus esset, & Codex in arcam
reductus, (*Luc. IV, 20.*) קריש repetebatur.

V. Lectio
Propheta-
rum.

V. Deinde instituebatur lectio τὸν
הפטרות sive pericoparum ex scriptis Pro-
pheticis excerptarum, *Act. XIII, 27.* (quam
δοξολογία quædam præcedebat, & quatuor
sequebantur) & preces addititiæ, תפלת
המתרגם. Aderat autem huic lectioni
sive interpres, (quem nonnulli volunt eun-
dem fuisse cum הרשן *Concionatore*, ita,
ut interpretationem suam latius sæpe dif-
funderet; alii distinguunt, sic, ut הרשן
orationem ad populum, post lectionem
Sacri Codicis habeat) qui comma unum
e scriptis Mosaicis prælectum, e Propheti-
cis tria, coram populo Hebrææ linguæ
ignaro

ignaro interpretaretur, *Megilla. III. 3.* quem nonnulli inde a captivitate Babylonica, alii demum a temporibus Chasmonæorum eo officio functum fuisse existimant. Benedictio quoque per Sacerdotes stantes in suggesto (רוֹכֵן) ante armarium sive הֵיכָל, vel absentibus iis per שְׁלִיחַ צִיּוּר peragebatur, junctis & sublatiis manibus ad altitudinem humerorum (in Templo altius, scilicet supra caput, nisi Pontifex Maximus benediceret) & expansis digitis, ita, ut quinque inter eos intervalla cernerentur. Post hæc, ubi populus *Amen* respondisset, (quod in Templo fieri non solebat, sed ejus loco dicebatur בשֵׁכַח מֶלֶךְ, quod etiam hodie post primum comma ק'ש' ט'ש' Judæi mussitare solent, exemplo, ut ferunt, Patriarchæ Jacobi,) & שְׁלִיחַ צִיּוּר aliam orationem subjunxisset, dimittebatur concio.

VI. Solent quoque in Synagoga, vel ^{VI. Lectio} quotidie, vel certe Sabbathis, diebusque ק'ש' hebdomadæ secundo & quinto, legere קריית שמע, sive Pericopas tres Biblicas, *Deut. VI, 4-9. Deut. XI, 13-21. & Num. XV, 37-41.* Fit illud bis de die, mane & vesperi a maribus liberis, qui mane phylacteriis instructi sunt, (at non nisi diebus profestis: nam Sabbathis & in ימים טובים ea non induunt) sive תפילין, quorum originem

ginem ex *Exod.* XIII, 9. repetunt. Loca hæc sunt, continentia hasce pericopas, *Exod.* XIII, 3-10. *Exod.* XIII, 11-16. *Deut.* VI, 5-9. *Deut.* XI, 13-21. quæ thecis inclusæ, capiti & manui sinistrae adaptatæ, gestabantur, *Gem. Menachot.* 34. 2. *Gem. Eruvin.* 95. 2. Notandum tamen, Karaos hæc phylacteria non gestare, & verba *Exod.* XIII, 9. explicare de memoria Legis mente conservanda. Sacerdotes ipsi in Templo ab hoc officio legendi ק'ש' immunes non erant, quamvis hoc iis esset peculiare, quod ante ק'ש' recitarent decalogum, quod בגבולין, id est, in locis extra Atrium magnum, necessarium non erat. Hunc enim ordinem cultus Sacerdotalis fuisse, tradunt in *Gem. Beracoth.* 12. 1.

1. קורין עשרה הרבות, legunt decalogum.

2. שמע *Deut.* VI, 4-9.

3. ויהי אם שמע *Deut.* XI, 13-21.

4. ויאמר *Num.* XV, 37-41.

5. אמת ויצויב. Sunt voces initiales formulæ precum, hodieque Judæis in usu post ק'ש' mane.

6. עבדך. Opus sacrum quisque suum peragunt.

7. ברכת כהנים. Benedicunt populo.

VII. Flagellationem in Synagogis per-
 agi solere, liquet ex *Matth.* X, 17. & XXIII,
 37. Alii quidem hic per Synagogas innui-
 putant conventus civiles sive juridicos, ut
1. Macc. VII, 12. *Addit.* ad *Daniel.* XIII, 41.
 vel speciatim Synedrium triumvirale, quod
 in unaquaque Synagoga erat: sed alii Syna-
 gogas proprie dictas intelligunt, in qui-
 bus uti Excommunicatio, ita flagellatio,
 poena minor, in usu fuit.

VII. Flagel-
 latio.

VIII. Inter actus quoque sacros, in
 Synagogis peragi solitos, (quamvis a qui-
 busdam Judæis in ædibus privatis fiat) est
 circumcisio, מילה. Cujus omissio pœ-
 nam כרת mereri dicitur in *Kerituth. I. 1.*
 graviorque putatur, quam si quis celebra-
 tionem Paschatis aut festi Tabernaculorum
 neglexisset, *Nedarim. III. 11.* Hanc insti-
 tuit מילה ejus artis gnarus coram Armario,
 in puero octavo die post nativitatem, sive
 Sabbathum sit, sive non: I. auferens ei no-
 vacula partem præputii (quæ actio proprie
 מילה appellatur) & II. discerpens ungui-
 bus partem reliquam, donec glans plane
 nudetur, quod פריעה dicitur. Si quis
 hanc פריעה omisisset, censetur tota circum-
 cisio nulla, *Gem. Hier. Jevamoth. 9. 1.* Ita
 individuo nexu junguntur מילה & פריעה
 veluti ציצית & תפילין aliaque, de quibus
 dictum volunt *Proverb. XXXI, 11.* ædem

VIII. Cir-
 cumcisio.

esse לבוש שנים *tectam duplicibus operimentis*. Vide *Midrasch Mischle*, fol. 75. col. 3. Quem ritum alia nonnulla comitari solent, uti formulæ acclamandi ברוך ה' הכה, collocatio sedis Eliæ, accensio facis, sanguinis e vulnere exsuctio, ejusque immissio in calicem vini sive מציצה, impositio nominis, preces & convivium domi paratum. Vide *Schabbath. XIX.* per totum caput.

IX. Partes.

IX. Partes in Synagoga præcipue spectandæ sunt quatuor. I. Armarium, Hebr. ארון, Arca, quæ & היכל dicitur, sive *Sacellum*, & תיבה (quamvis alii putent, pluteum, cui Lex legenda imponitur, ita esse dicendum, aut ipsum בימה) in quo Libri Sacri asservantur, collocandum in latere Synagogæ, quod Hierosolymam respicit, ut in precibus versus Sanctum Sanctorum facies suas convertant, & velo appenso ornatum. Quis gradus Sanctitatis ei respectu Synagogæ & utensilium ejus tribuatur, vide in *Megilla. III. 1.* II. Suggestum ligneum, Hebraice, אלמימברא (ex Arab. المنبر), מגרל, בימה, βήμα, exstructum in medio Synagogæ, ut in illud conscendant, qui Codicem Sacrum prælegent, aut pro concione verba facierit, super quo est כסא sive כורסיא (Pers. کرسی) pulpitum, cui

cui Codex Sacer, dum eum legebant, imponebatur. III. Subsellia, קתדראות, inter quæ varia erat distinctio, ita, ut subsellia Seniorum obversa essent populo, & terga confidentium versus armarium essent, & populi subsellia spectarent armarium, quamvis in omnibus Synagogis id non observetur. Huc spectant πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς a Christo reprehensæ, *Matth.* XXIII, 6. Tales Cathedræ 71 deauratæ in Synagoga Alexandrina fuerunt, secundum numerum membrorum Synedrii magni, *Gem. Succa. 51. 2.* id Judæi explicant de Synedrio, quod Alexandriae erat, a quo versio Græca videtur esse dicta τῶν LXX. quod ab istis LXX. Senatoribus esset probata. IV. Lucernæ in Synagoga suspensæ, ad usum quidem in precibus vespertinis, ad ornatum vero & decus Sabbathis festisque diebus accensæ. Talem Antonius Imperator donasse legitur *Gem. Hier. Megilla. 74. 1.*

X. Frequenter Judæi mentionem injiciunt, quum de Synagogis loquuntur, decem otiosorum בטלנים, id est, quorundam hominum, qui ab opere cessantes, ad id pretio conducti erant, ut in Synagoga præsentessent tempore precum, & decem saltem ibi invenirentur. Vide *Gem. Beracoth. 1. 3.* Ubi hi essent, illa עיר גרוולה urbs magna habebatur; ubi non essent, censebatur modo כפר, *Megilla. I. 3.* Alii vero existimant, hos decem

X. Decem
otiosi in
Synagoga.

XI. Rectores
ejus & mi-
nistri.

decem fuisse homines literatos, qui Synagogam moderabantur, & curam ejus gerebant.

XI. Personæ, quarum opera circa Synagogæ regimen & ministerium sacrum versabatur, his nominibus fere appellantur.

Ἀρχισυναγωγοὶ ראשי כנסיות, qui proximi dignitate τοῖς גדולי הדור statuuntur in *Gem. Pesachim. 49. 1.* פרנסים, זקנים,

ממונים, quos nonnulli eosdem faciunt cum collectoribus eleemosynarum, alii pro Præfectis habent vel Doctoribus Synagogæ.

הזנים, id est, ὑπηρέται, sive *Ministri, Luc. IV, 20.* qui Synagogis deserviunt, *l. 4.*

Cod. Theod. de Jud. 5 cælic. שליחי צבור, qui conferri solent cum ἀγγέλοις ἐκκλησίας, *Apos. I, 20.* Certe שליח idem est,

quod ἀγγελος: & speciatim hoc nomine dicebantur illi, qui ad puellas nubiles mittebantur matrimoniorum causa; atque ita

Moses שליח dicitur in *Midrasch Schir Hafschirim. V. 2.* quod ejus interventu Deus populum Israeliticum sibi in uxorem assum-

ferit. Confer *1. Cor. XI, 10.* διὰ τὰς ἀγγέλους. Ceterum diversi ab his erant Apostoli

Patriarcharum Judaicorum, qui mittebantur ad primitias & decimas colligendas, aurum coronarium (ita semisiclum appella-

bant, ob convenientiam aliquam cum auro coronario Imperatoribus offerri solito) exigendum, statum Ecclesiarum in his &

illis locis examinandum, ea cum autori-

tate,

tate, ut Præfectos Synagogis, & chazanitas dignitate sua possent exuere. Vide Epiphanium *Hæres.* 30. p. 135. sed hæc dignitas Apostolatus, uti & Patriarcharum, tempore Theodoretij jam desierat inter Judæos. Præterea erant גבאי צדקה & גבאים *collectores Eleemosynarum*, ומחלקי צדקה *qui eas distribuunt*. Dabant autem ex תמורי omnibus hominibus, & quidem quotidie: sed ex קופה tantum incolis illius urbis, & semel in hebdomade, die Sabbathum antecedente, *Gem. Hier. Pea. 21. 1. & conf. Gem. Bava Bathra. 8. 11. Gem. Hier. Gittin. 47. 3. Gem. Hier. Demai. 24. 1. Gem. Hier. Avoda Zara. 39. 3.*

XII. Celeberrima inter Synagogas Judæorum fuit Alexandrina una, quam qui non vidisset, & ejus דפלו איסטבות, vel דיפלס סואס, proverbio ferebatur, non vidisse gloriam Israelis, *Gem. Succa. 51. 2.* quæ præ reliquis ejus urbis Synagogis *μεγίστη καὶ περισημοτάτη* Philoni nuncupatur. In aliis urbibus, tam extra quam intra Palæstinam, ipsaque Hierosolyma, ubi τῶν Λιβερτίων, Κυρηναίων, & aliarum *Act. VI, 9.* memorantur, plures Synagogæ fuerunt. Hierosolymis olim 480 fuisse legitur in *Echa Rabbati. LV. 1. & LXXIV. 4.* Cujus numeri memoriale est מלאתי *Jes. I, 20.*

XII. Numerus Synagogarum.

XIII. Non videntur tamen omnia, quæ de numero Synagogarum in his & illis locis, *XIII. Talmudicæ hyperbolæ de uti illo.*

uti urbe Beter & alibi, leguntur in Talmude, (vide *Gem. Gittin. 58. 1.*) accipienda esse לפי הפשט, id est, *sensu literali & historico*, sed potius על דרך גזמא והבאי, sive *hyperbolice*, secundum morem loquendi populorum orientalium, quod res ipsa indicat, ac sæpissime ex verbis adjectis liquet; ipsi quoque Talmudici in *Gem. Chullin. 90. 2.* monent, ubi de 300 modiis cinerum in altari inventis sermo est, & in *Gem. Tamid. 63. 1. 2.* ubi non hoc tantum, sed & narrationem de vite aurea in Pronao Templi, & velo, quod a 300 Sacerdotibus lavabatur, esse לשון הבאי hyperbolen, traditur: quales inveniuntur in libris sacris, uti quum urbes magnæ & munitæ usque ad cœlos, terra clamore hominum fissa & similia leguntur. In his autem Judæi tradunt sacros Scriptores sequi modos loquendi in Oriente usitatos, sive, ut illi dicunt דברה תורה בלשון בני אדם *Lex more humano loquitur*, *Gem. Gittin. 41. 3. Gem. Bava Mezia. 31. 2. Gem. Nedarim. 2. 1.* Nisi aliquis credere malit (& erunt, qui credere malint) viros, qui in summa dignitate constituti rempublicam Judaicam, & Academias rexerunt, homines fuisse usque adeo delirantes, ut sibi & aliis ineptissimas nugas persuaferint, quas hodie sibi obtrudi, nec pueri nostri nec aniculæ paterentur.

PARS SECUNDA
D E
 PERSONIS
 SACRIS.

CAP. I.
De Pontifice Maximo.

I.

Personæ Sacræ, quarum I. Nomina Pontificis Maximi.
 opera in Tabernaculo
 & Templo statis tem-
 poribus requireretur,
 in tres classes commo-
 de dividi queunt, qua-
 rum primam consti-
 tuit Pontifex Maximus, alteram Sacerdo-
 tes, tertiam Levitæ. Pontifex Maximus
 כהן גדול vel הכהן (Nehem. VII, 65.) &
 Ἀρχιερεὺς μέγας aut ὁ προηγούμενος πάν-
 των Ἀρχιερεὺς (in Macc. I, 11.) ad distin-
 ctionem aliorum Ἀρχιερέων, qui certis Sa-
 cerdotum classibus præerant, appellatur:
 quo

quo nomine Julianus Imperator *in Epist.* se vocat, qui Romanis Pontifex Maximus dicebatur. In veteribus Nummis Pontifices Maximi Romanorum Ἀρχιερεῖς μέγιστοι sæpe nuncupantur, & alias ἀπλῶς, Ἀρχιερεῖς, imo & ἱερεῖς, uti Appianus, Pontifex Maximus, Lepidum vocat: atque ita quoque Judæi Pontificem suum modo Ἀρχιερέα μέγαν, & Ἀρχιερέα, modo ἱερέα τὸν μέγαν & ἱερέα, non addito epitheto, appellant: vide versionem Alexandrinam, *Exod.* XXIX, 30. *Libr. Judith.* XV, 9. *1. Macc.* XIV, 3. *3. Ezr.* IX, 39. Confer *Deut.* X, 6.

II. Dignitas.

II. Summa fuit dignitas Pontificis Maximi in eo posita, quod Sacerdotes ceteros anteiret, קַהֲנוֹת מֵאַחֵר *Lev.* XXI, 10. qui, cum omnes essent sancti, & quidem sanctitate perpetua קְרוֹשֶׁת עוֹלָם (*Nazir.* VII. 1.) hunc Sanctissimum dici posse, clarum est: quare & ἅγιον ἁγίων eum nuncupari *Dan.* IX, 24. Aquila opinabatur, teste Eusebio, *Demonstr. Evang. lib. VIII. pag. 381.* & Sanctissimas partes cultus divini perageret, sed summorum quoque conciliorum præses plerumque constitueretur, & solo Rege minor esset; quocum tamen conveniebat in eo, quod, uti textores, tonsores, coriarii, balneatores, aut qui in negotiis sordidis versantur, non ad Regiam, ita nec ad Pontifi-

tificiam dignitatem admitterentur. Philo, in *legat. ad Cajum*, ἀρχιερωσύνην tantum præstare τῇ βασιλείᾳ, contendit, quantum curarum divinarum præstat curæ humanarum. Nec defunt, qui Pontificem Maximum æquiparent universo populo Israelitico הכהן הגדול שקול כנגד כל ישראל.

III. Videtur Pontifex Maximus eligendus fuisse a fratribus suis, Sacerdotibus nempe, supra quos evehi debuit: adeoque ad Synedrium, in quo Sacerdotes maximam partem constituebant, hæc cura spectavit, aut ad aliquod aliud *Concilium Sacerdotum*, בית דין של כהנים. Nec enim, uti regnum, hæreditario jure a parentibus ad filios ea dignitas manavit, aut primogeniti necessario parentum loco substituti sunt, quamvis sæpe id factum haud negemus. Ideo ungi eos oportuit, non reges. At stante Templo secundo sæpe electi fuerunt Pontifices a Regibus non tantum familiæ Herodianæ, sed Syriacis aliisque.

IV. Inauguratio ejus, stante Tabernaculo & Templo primo, consistebat in lotionem, unctionem, indutionem vestium Pontificalium & sacrificio, *Lev. VI, 20.* Quum vero oleum sacrum in Templo secundo defuerit, quod a tempore Regis Josiæ absconditum fuisse Judæi tradunt, non nisi lotionem, vestium indutionem & sacrificio

Pontifex Maximus inauguratus fuit, & מרובה בגדים, (quem Latini *præditum vestibis* dicerent, eo sensu, quo vox *Præditus* notat προαχθέντα, ὡχυρομένον, *promotum, roboratum*) non, ut olim, משיחה, cui confertur dignitas unctiōne, dici potuit. Hic autem, qui vestibis sacris præditus erat, non unctiōne, functionem illam non peragebat, quam Lex Sacerdoti uncto præscripsit, quæ est oblatio juvenci, *Lev. IV, 3. Horaioth. III. 4. Megilla. I. 9. Gem. Nazir. 47. 2.* R. Meir tamen putabat, illum juvencum etiam a Pontifice, solis vestibis prædito, licite offerri, *Gem. Megilla. 9. 2.*

V. Vnctionis
modus.

V. Unctio hæc peragebatur oleo sacro, quod המשחה, *unctionis*, appellatur. Judæi id distinguunt ab oleo opobalsami אפרסמון, quo Reges Israelis ungebantur, atque illo nonnisi Pontifices, Sacerdotes feciales, five castrenses, & Reges e genere Davidico, ungi consuevisse tradunt. Olim hoc oleo vasa quoque Tabernaculi, ipsumque Tabernaculum unctum fuerat & altare exterius ac labrum, *Exod. XL, 9.* Alii vero nonnisi Sacerdotes eo ungi debuisse, ex mandato Dei *Exod. XXX, 31.* arguunt. Modus unctiōnis describitur *Exod. XXIX, 7.* & *Levit. VIII, 12.* ubi quum in priori loco *comm. 6.* in posteriori *comm. 9.* dicatur, pileum

leum capiti Aaronis impositum jam fuisse, nec feriem rerum, uti illic narrantur, perturbare necessitas ulla urgeat, putamus, tecto capite unctum fuisse Pontificem. Sacer Codex porro memorat, hoc oleum effusum fuisse in caput Aaronis, quod inde in barbam descenderit, *Ps. CXXXIII, 2.* Judæi autem in *Gem. Horaioth* tradunt, distinctos actus indicari per voces יצק *effudit*, & משה *unxit*, *Lev. VIII, 12.* sic, ut posterius innuat, oleum supra oculos Pontificis ductum fuisse in formam Græci *Chi*, כמין, *Gem. Kerituth. 77.* id est, ὡς γράμμα τὸ χι γράφεται, uti loquitur Hippocrates de capitis vulneribus, *cap. I.* Χιάσμον vocat ejusmodi figuram Arataeus Cappadox, *lib. I. de sign. & caus. diut. morb. cap. VII.* Nec videtur esse ratio, cur hæc Judæorum traditio rejici debeat: inprimis, quum adversus Judæos pro cruce Christi urgeri possit.

VI. Componebatur hoc oleum unctio- VI. Olei Sa-
nis ex quatuor aromatibus, quæ *Exod.* cri materia
XXX, 22. recensentur. I. מר vel ררר *& Auctor,*
myrrha. II. קנמן בשם *cinnamon aro-*
maticum. III. קנה בשם *calamus aroma-*
ticus. IV. קרה *casia*: quorum omnium
succum in oleo videntur macerati expressique.
Ceterum mira Judæi narrant in *Gem. Hier.*
Schekalim. 9. 1. Gem. Horaioth. 11. 2. Gem.
I 2 *Keri-*

Kerituth. 77. 2. de exigua ejus olei quantitate, scilicet 12 logis, (quorum indicium est *לֵךְ Exod. XXX, 31.* vel *לֵךְ*. Vide *Gem. Hier. Sota. 22. 3.*) quæ per multa secula vi Divina conservata suffecerit ad plurimas unctiones eo peractas. Auctorem hujus olei Judæi vulgo, præeunte Talmude in *Gem. Kerituth. 77. 2.* Mosén esse dicunt, (*שמן המשחה שעשה משה*) qui a Deo jussus est *Exod. XXX, 25.* accipere aromata, quæ ibi recensentur, & conficere oleum. Sed cum clarissimis verbis *Exod. XXXVII, 29.* & *XXXIX, 38.* Bezaleel hoc oleum parasse legatur, videtur *Exod. XXX.* Mosés juberi, ut oleum & cetera, de quibus ibi agitur, confici curet, petens aromata ab Israëlitis, quemadmodum *Exod. XXX, 1.* jubetur conficere altare suffitus, quod tamen Bezaleel *Exod. XXXVII, 25.* fecisse legitur. Quid? quod ipse Deus *Exod. XXXI, 6.* dicat, Bezaleelem & Oholiabum confecturos esse omnia illa, quæ Deus ante Mosén jusserat. Sic ut sententia Judæorum hoc quoque modo accipi debeat, Mosén curasse illud oleum a Bezaleele confici.

VII. Pontifex Maximus oleo effuso largiter unctus, Sacer-

VII. Soline Pontifices Maximi uncti fuerint hoc oleo, an vero eodem & Sacerdotes gregarii, disputatur. Appellatur Pontifex Maximus *Levit. XXI, 10.* *אֲשֶׁר יִרְצַק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה*, *cujus capiti infu-*

infusum est oleum unctionis, & hac re distingu- ^{dotes alii}
 guitur a fratribus suis. Nam maxima co- ^{adsperfi.}
 pia effundebatur hoc oleum in caput Pon-
 tificis, ita ut in barbam ejus descenderet,
 & על פי מרותיו, usque ad oram vestis,
 summam nempe, quæ collum cingebat,
 σόμα Græcis dictam, uti πέζα dicebatur
 infima, Ps. CXXXIII, 2. Verum, oleum
 unctionis adhibitum quoque fuisse ad in-
 augurationem Sacerdotum, patet ex *Exod.*
XXIX, 21. ubi Deus jubet, תמשח *unges*
Aaronem & filios ejus, colligiturque ex
Exod. XXVI, 21. ubi jubetur oleum תמשחהו
unctionis, sanguini mixtum, *adspergi* (הזית,
non effundi, יצק, vide *supra*) Aaroni (cujus
 inauguratō singularis & ei propria *comm. 7.*
 jam narrata fuerat, nunc, quæ ei communis
 erat cum aliis Sacerdotibus, describitur)
 & vestibus ejus, & filiis ejus & vestibus eo-
 rum. Sacerdotes vulgares autem semel
 modo in deserto adsperfi fuere, uti Judæi
 tradunt, sic, ut vi unctionis illius, vel ad-
 spersionis, posterī eorum consecrati cense-
 rentur; verum Pontifices Maximi post
 Aaronem unctione opus habebant, quum
 nova dignitas iis conferretur præ fratribus
 suis.

VIII. Vestes Pontificales duorum ge- ^{VIII. Vestes,}
 nerum fuere, alteræ Albæ, alteræ Auræ ^{earumque}
 appellatæ, quod vel ex auro constarent, ^{distinctio,}

vel illud appensum aut intextum haberent. Illæ quatuor numero erant, 1. *Femoralia*, 2. *Tunica*, 3. *Balteus*, & 4. *Cidaris*, quas induebat Pontifex, ingressurus Sanctum Sanctorum die Expiationis, aut crematurus vaccam rufam: nec nisi uno die in vita sua (*Lev. XVI, 23.*) iis utebatur, ut Judæi tradunt, quum aureæ post ministerium illius diei in certo loco servarentur. Aureæ dictæ שמונה כלים, (uti & Græci vestes *σνευαῖς* dicunt) vel שמונה זהובים, *Gem. Hier. Joma. 44. 2.* erant octo, *Joma. VII. 5.* *Femoralia, tunica, balteus, cidaris, pallium, ephod, pectorale & lamina.* Quatuor ex iis communes illi erant cum reliquis Sacerdotibus, quatuor propriæ, מעיל אפור חשן, 1. *Pallium*, 2. *Ephod*, 3. *Pectorale*, & 4. *Lamina* ei prætenfa.

IX. Albæ.

IX. Albæ vestes (*Levit. XVI, 4.*) constabant ex lino בר, quod distinguitur a lino שש vestium aurearum, *Exod. XXVIII.* & probabile est, illud hoc pretiosius fuisse ratione artificii, quo contextum erat, quod plurima, quorum eo die in Templo usus erat, pretiosiora essent. Has vestes albas (alii dicunt *tunicas* modo, כתנות, nam sæpe tunicæ nomine omnes vestes intelliguntur) duplices habuisse dicitur Pontifex Maximus, ut aliis mane, aliis vesperi die Expiationis uteretur. I. *Femoralia*, מכנסיים, *brac-*

bracce alias, Græcis περισκελῆ, describuntur *Exod.* XXVIII, 42. quibus a lumbis vel a pectore ad genua corpus tegebatur.

II. *Tunica*, כתונת, χιτῶν, corpus tegebat a collo ad talos, induenda supra femoralia.

III. *Balteus*, אבנט, quo tunica constringebatur πρὸς τοῖς μασοῖς (confer *Apoc.* I, 13.)

Arabibus & Persis بِنْد, Ἑμίαν a Judæis dictus, voce a Babyloniiis petita, teste Josepho *Ant.* III. 8. (quod est Persicum

חֲמִיָּאן Chaldæis) & Hieronymo

Epist. ad Fabiolam, ex lino constabat: quum

reliquorum Sacerdotum baltei ex lino & lana constarent, & ipse balteus Pontificis

Maximi vestibus aureis induti: uti legitur

in *Gem. Hier. Joma.* 44. 2. ubi de balteo

Pontificis Maximi vestibus albis induti, die

Expiationis certum esse dicitur, eum tum

fuisse של ברך *lineum*, & reliquis diebus

anni ex lino & lana, יש בו כלאים: verum

de Sacerdotum balteo dissensus est inter

Doctores, an fuerit ex lino & lana nec ne.

Hujus latitudo fuit 4 digitorum Josepho &

Hieronymo, Maimonidi longitudo 32 cu-

bitorum, latitudo digitorum trium. IV. *Ci-*

daris, מצנפת dicta, & distincta a pileis

Sacerdotum מגבעות, κίδαρις Græcis inter-

pretibus, Josepho ταινία, fascia aliis, infula,

galerus &c. Longum fuisse 16 cubitos,

tradunt Judæi. Distinctionem autem cidaris hujus a Sacerdotalibus plurimi in eo ponunt, quod illa depressior fuerit, hæ vero altiores & ad figuram collis. Sic ut vestes albæ Pontificis Maximi non fuerint distinctæ a vestibus vulgarium Sacerdotum, nisi quod horum balteus ex lana & lino picto constiterit, quum omnes albæ vestes Pontificis Maximi ex candidissimo lino sive bysso essent, & horum cidaris fuerit altior quidem, sed non tam lata. Vide *Gem. Joma. 12. 2.*

X. Et Aureæ. X. Vestes aureæ, quibus indutus erat Pontifex, dum Sacris quotidie operabatur, aut in Sancto Deum per Urim & Thummim consulebat, præter eas, quas cum Sacerdotibus communes habuit, hæ fuere ipsi propriæ. I. *Pallium* laneum מעיל, sine manicis. (Confer *Jes. LIX, 17.*) cui quidem aurum intextum non erat, sed tintinnabula aurea appensa. Præter quæ רמנים, malogranata ex lana hyacinthina purpurea & coccinea, ad oram tunicæ infimam inter tintinnabula erant collocata, quæ 72 fuisse Hebræi tradunt in *Gem. Zevachim. 88. 2.* II. *Ephod*, עֶפֶד, (quod nomen etiam vestibus aliorum, quam Pontificis Maximi datur, 2. *Sam. VI, 15. 1. Sam. II, 18.*) ἐπωμὶς, amiculum, constans ex lana hyacinthina, purpurea, coccinea, & bysso retorta, pal-

pallio brevius, sine manicis, quod supra pallium induebat Pontifex, ab humeris, quos כתפיה humeralia ei adfuta tegebant, ultra dimidiam corporis partem dependens, & partem pectoris intectam relinquens a Pectorali tegendam; compositum ex duabus plagulis, quas fibulae aureae in utroque humero connectebant, ubi duo lapides יהוה sive zmaragdi, (uti Philo, Epiphanius & alii reddunt) nominibus tribuum inscripti erant, ab anteriori parte loris duobus instructum, quibus corpori adstringebatur, & duobus annulis, ad vittas Pectoralis recipiendas, *Exod. XXXVIII, 6.* III. *Pectorale*, יהוה, λόγιον *Syracidi XLV, 12.* Josepho & interpretibus Alexandrinis, quod quidam *Rationale* reddunt, malletem tamen a notione sermonis quam rationis deducere, quum λόγος utrumque significet: quia Deus cum Pontifice, hoc יהוה induto, loquebatur. Λόγιον κρίσεων Cyrillo dicitur *lib. XI. de ador. in spir. 5 ver.* id est, יהוה יהוה. Constabat ex eadem materia, qua Ephod, longum & latum tres palmos, (*Exod. XXVIII, 16.*) quando erat duplicatum, quodque ornamentum & יהוה aptius quam בגד, vestis, appellatur, quatuor annulis instructum, quos duae catenulae aureae supra, vittae hyacinthinæ infra, cum Ephod connectebant. Huic

infertæ erant 12 gemmæ, per 4 ordines digestæ, quibus insculpta erant nomina filiorum Israelis, quas ipsas nomine **אורים ותמים** appellatas fuisse, videtur liquere ex *Exod.* XXXV, 9. & collatis *Exod.* XXXIX, 10. & *Levit.* VIII, 8. licet alii putent, ea esse distinguenda, ex eo, quod legitur *Exod.* XXVIII, 17. & 30. Aliquando & **אורים**, non adjecta voce **ותמים** nuncupantur, *Num.* XXVII, 21. IV. *Lamina* aurea prætenſa cidari, **כִּתְרוֹן** dicta, **πέταλον** & **ἱλαστήριον** in Lexico Græco-Hebræo Origenis (nam *Lamina* hæc quædam expiat **כִּתְרוֹן**, *Gem. Hier. Joma.* 39. 1. Vide *Exod.* XXVIII, 38.) cum inscriptione **קדש ליהוה**, quæque vitis hyacinthinis cidari adnectebatur, *Gem. Succa.* 5. 1. *Gem. Hier. Joma.* 41. 3. *Gem. Hier. Megilla.* 71. 4.

XI. *Vsus earum.*

XI. Vestibus hisce indutus erat Pontifex Maximus, quum Sacris operabatur in Templo, *Exod.* XXXVIII, 3. In Urbe extra **מקדש** non licuit sacras vestes gerere, sed ordinarias: quare, si Templo vellet egredi, vestes sacras exutas deponebat in conclavi suo, quod in Atrio erat, & vestibus induebatur, quæ eum a reliquis haud distinguerent, *Act.* XXIII, 5. At post relegatum Archelaum, quum Judæa in provinciæ formam redacta est, in turri Antonia hæ vestes a Romanis servatæ sunt, unde depromptæ qua-

quater in anno in tribus **רַגְלִים** & die Expiationis Pontifici Maximo tradebantur. Poterat autem Pontifex Maximus quotidie, si vellet, eas induere & Sacris operari, easque toto illo die (noctu enim non licuit) gerere, quamvis ministerium sacrum peractum esset, modo Templo non egredere-
tur, id est, dum erat **בַּמִּקְדָּשׁ**, in Æde Sacra scilicet, aut in Atrio magno. Si vero usu essent detritæ vestes aureæ Pontificis Maxi-
mi, abscondebantur, nec adhibebantur, ut vestes Sacerdotum, ad ellychnia lampadum : vestes autem albæ abscondebantur, ubi se-
mel iis usus fuisset Pontifex Maximus.

XII. Præter hæc inaugurabatur Pon-
tifex Maximus Sacrificio, quod describitur
Exod. XXIX, 1. & Levit. VIII, 2. Hoc Sa-
crificium impletionis appellatur, & inde
nomen habent *septem dies impletionis*,
שִׁבְעָה יָמֵי הַמִּילֻאִים *Gem. Hier. Joma.*
38. 3. Gem. Hier. Sota. 22. 3. & aries ipse
offerendus nuncupatur *Exod. XXIX, 24.*
אֶרֶץ מִלֻּאִים *aries impletionum*, quod ab-
legmina & armus dexter cum pane, placenta
& lagano, imposita volæ manuum Aaronis
agitarentur, *Lev. VIII, 27.* Atque ita *2. Chr.*
XIII, 9. Sacerdos vitio creatus legitur
בָּרַךְ מִלֵּא יָדוֹ בַּבֵּר *Juvenco implevisse manum*
suam: quamvis non desint, qui putent, *im-*
pletionis nomine designari indutionem ve-stium sacrarum, aut actum inaugurationis.

XIII. Nu-
ptiæ.

XIII. In nuptiis contrahendis distin-
guebatur Pontifex Maximus a reliquis Sa-
cerdotibus, quod his quidem permissum
fuerit, cum viduis inire matrimonium, illi
nequaquam, *Lev. XXI, 14. collat. comm. 7.*
atque ita nec fratris sui viduam jure Levi-
ratus ducere poterat. De hoc jure agitur
Deut. XXV, 5. ubi frater renuens ducere
uxorem fratris, sine liberis defuncti, publice
jubetur excipi sputo & exui calceo: qui
ritus confundendus non est cum publica
calcei exutione, usitata in emtione vendi-
tione, *Ruth. IV, 7.* Quod porro quidam
existimant, non extra tribum Leviticam
licuisse Pontifici Maximo uxorem ducere,
non videtur probabile. Licuit certe aliis
omnibus extra tribum suam inire matri-
monia, solis iis exceptis, per quas hæreditas
ex una tribu ad aliam transferretur. Vide
Num. XXVII, 8. & XXXVI, 8. & quod
ad Pontifices attinet, nusquam illi ab hoc
communi jure excluduntur, & Jojada, Pon-
tifex Maximus, sororem Regis Judæ Ocho-
ziæ uxorem duxit, *2. Reg. XI, 1.*

XIV. Luctus,
scissio vesti-
um & nuda-
tio capitis.

XIV. Solo polluebatur Pontifex mor-
tuo, quem *מת מצוה* vocant Judæi: vel-
uti, si in via cadaver insepultum reperiatur.
Non autem polluebatur Pontifex Maximus
propinquis suis defunctis, uti reliqui Sacer-
dotes, *Lev. XXI, 11. Nazir. VII. 1.* & licet
in

in luctu constitutus Sacris operari poterat, quum alii Sacerdotes, accepto nuncio de morte propinqui, quem lugere debebant, sacrificium, licet inchoatum, perficere non possent, quamvis tempore luctus Sacris vesci Pontifici Maximo non magis quam Sacerdotibus licuerit, *Lev. X, 19. Deut. XXVI, 14.* Præterea nec e domo sua vel Templo egrediebatur, nec vestes suas lacerabat, *Lev. XXI, 10.* quod Judæi ita intelligunt, non scidisse eum vestes suas, uti alii solebant, in summo circa humeros, *Horaiot. III. 5.* Confer *Matth. XXVI, 65.* Nec caput suum denudabat, quam vocem יפרע Judæi vulgo interpretantur, *nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos demittendos, ut operta sit cutis.* Vide Hieronymum ad *Ezech. XLIV. pag. 1029.*

XV. Offerebantur quotidie a Pontifice Maximo, vel ejus nomine 12 *Crustula*, XV. Munus
ejus quoti-
dianum. חביתין *Lev. VI, 20.* composita ex decima Ephæ farinæ, & imbuta 3 logis olei, quæ igne tosta, & in 24 partes divisa, cum pugillo thuris mane & vesperti offerebantur in altari exteriori, igne consumenda ante libamen Sacrificii jugis, ita, ut dimidia pars eorum uti & thuris matutino, dimidia vespertino tempore offerretur. Quæ crustula,

stula, quum quotidie fuerint offerenda, intelligi videntur 1. *Chron.* IX, 31. per מעשה חביתין, cujus illic mentio fit inter præparationem aromatis suffitus, & panum propositionis, quæ certis temporibus parari debuerunt, & illi præpositus fuisse dicitur Mattathia Levita. Quod si vellet Pontifex Maximus quotidie Sacris operari, suffitum adolere, victimas in altari offerre &c. poterat. Verum, in primis stante Templo secundo, non nisi diebus festis plerique hoc munere fungebantur: de qua re, quoniam in Parte IV. dicemus, illinc assumi possunt, quæ ad hunc locum pertinebunt.

XVI. Interrogatio Dei per Urim & Thummim.

XVI. Duo erant præcipue munera, quæ Pontifici Maximo erant propria, officium diei Expiationis, & consultatio per Urim & Thummim. De illo dicetur postea Parte IV. Ad hoc quod attinet, Deum consulebat per Urim & Thummim, ita, ut in Sancto, facie ad Arcam versa, & vestibus aureis indutus, Deum interrogaret. Nec enim per כלִי הקֹדֶשׁ *vasa sancta*, quæ Phineas *Num.* XXXI, 6. vivo adhuc parente in bellum Midianiticum secum tulit, necessario Ephod vel Gemmæ Sacræ intelligendæ sunt: nec 1. *Sam.* XXX, 7. David induisse Ephod dicitur, sed id ad eum fuisse delatum; uti nec Saul 1. *Sam.* XXVIII, 6. licet Deum per Urim rogaverit, quod interventu Pon-

Pontificis fieri potuit & debuit. Oraculum autem hoc Divinum alta voce editum fuisse, quidam existimant, alii perceptum ex fulgore gemmarum & literarum protuberantia, alii denique, Pontificem Maximum interno Dei verbo & revelatione persuasum fuisse de eo, quod Deus roganti responsum vellet, quodque dare Pontifici Deus noluit, nisi pectorali hoc & gemmis ornato. Stante autem Templo secundo, oracula per Urim & Thummim edita non fuerint.

XVII. Unus tantum erat Pontifex XVII. Pon-
 Maximus, proprie ita appellatus, secundum ^{tifex non-}
 Canonem *Gem. Hieros. Sanhedrin. 29. 1.* ^{nisi unus.}
 אין ממנים שני כהנים גדולים כאחת.
 Verum, si contingeret, Pontificem Maxi-
 mum inquinari, ita, ut ineptus redderetur
 ad peragendum munus suum solenni die
 Expiationis, alius ei substituebatur, qui
 vicariam ei operam præstaret, dicebaturque
 כהן משמש, uti ille, cujus erat vicarius,
 כהן שעבר, *Megilla. I. 9.* Hic autem,
 quod partes Pontificis Maximi egisset, Pon-
 tifex quoque Maximus appellabatur: quo
 sensu in *Avot. R. Nathan. cap. XXXV. Gem.*
Joma. 47. 1. Gem. Hieros. Joma. 38. 4.
Gem. Hieros. Megilla. 72. 1. legitur, duos
 filios Camchiti fuisse כהנים גדולים Pon-
 tifices Maximos eodem die, quum, Simeone
 Pon-

Pontifice Maximo inquinato, frater ejus Juda in Sanctum Sanctorum ingressus est: qualis vicarius Josepho ἑτερος Ἀρχιερεὺς dicitur, uti in *Joma. I. 1. & Gem. Megilla. 9. 2.* כהן אחר. Quapropter, quum *Luc. III, 2.* Annas & Cajaphas Ἀρχιερεῖς appellantur, ea phrasis hinc lucem accipit. Alias quoque Ἀρχιερέων nomen latius patet, & iis, qui inter Sacerdotes dignitate eminebant, tribuitur.

CAP. II.

De Successione Pontificum.

I.

I. Pontifices
qui ex Eleazaridis,
qui ex Ithamaridis,

Ostquam Sacerdotium solis posteris Aaronis tributum est, Aaron quidem primus Pontifex Maximus constitutus est, post cujus mortem cum soli Eleazar & Ithamar filii ejus superessent, Eleazar natu maximus patri successit, Eleazari filius Phineas, atque ita porro, ut in familia Eleazaris Pontificatus permanferit, usque dum in Eli ad familiam Ithamaris transferretur, a qua in Zadoko ad Eleazaridas rediit, & apud hos fuit usque ad captivitatem Babyloniam.

II. Catalogus Pontificum ab

II. Hæc autem series est Pontificum, qui hoc munere functi sunt ab Aarone, usque

usque ad captivitatem Babylonicam, secundum Hebræorum traditionem, in *Seder olam*.

Aarone usque ad captivitatem Babylonicam.

Aaron.

Josaphat.

Eleazar.

Jojada.

Phineas.

Phadea.

Abishua.

Zedekia.

Bukki.

Joël.

Ozi.

Jotham.

Eli.

Ulria.

Achitob.

Neria.

Achias.

Osbaja.

Achimelech.

Sallum.

Abjathar.

Chilkia.

Zadok.

Azaria.

Ahimaas.

Saraia.

Azarja.

Josedek, abductus

Joas.

in Babyloniam,

Jojarib.

1. Chron. VI, 15.

Series a Josepho tradita non multum ab hac recedit. Verum si, quod ille & Talmudici tradunt, filii parentibus semper successerint, plane alius catalogus Pontificum conficiendus esset ex *1. Chron. VI, 3-15*. ubi genus Josedeki ab Aarone deduci-

ducitur, & conferendum caput septimum
Ezra comm. 1. 5 sqq.

III. Catalo-
gus Pontifi-
cum sub
Templo Se-
cundo.

III. Postquam vero redierunt Judæi ex
captivitate Babylonica, Josua, filius Jose-
deki, Pontifex Maximus creatus est, cui alii
successerunt hoc ordine, uti ex scriptis Jo-
sephi colligitur, quæ hac parte videntur
aliis præferenda.

Ἰησῆς υἱὸς Ἰωσεδέκῃ, τῷ Ἀρχιερέως.

Ἰωάννης παῖς Ἰησῆς.

Ἐλεάσιβος παῖς Ἰωαννίμ.

Ἰῆδας παῖς Ἐλεασίβῃ.

Ἰωάννης παῖς Ἰῆδα.

Ἰαδδῆς παῖς Ἰωάννης.

Ὀνίας παῖς Ἰαδδῆς.

Σίμων ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, παῖς
Ὀνίῃ.

Ἐλεάζαρος, ἀδελφὸς Ὀνίῃ.

Μανάσσης ὁ θεῖος Ἐλεαζάρῃ.

Ὀνίας, υἱὸς Σίμωνος τῷ δικαίῃ κληθέν-
τος.

Σίμων παῖς Ὀνίῃ.

Ὀνίας παῖς Σίμωνος.

Ἰησῆς ἀδελφὸς Ὀνίῃ.

Ὀνίας, ὁ καὶ ἐκλήθη Μενέλαος.

Ἀλκιμος ὁ καὶ Ἰάκειμος κληθεὶς.

Ἰῆδας

- Ἰῶδας ὁ Μακκαβαῖος.
 Ἰωνάθης ἀδελφὸς Ἰῶδα.
 Σίμων, ἀδελφὸς Ἰωνάθ.
 Ἰερκανὸς υἱὸς Σίμωνος.
 Ἀρισόβελος υἱὸς Ἰερκάν.
 Ἀλέξανδρος Ἰανναῖος, ἀδελφὸς Ἀρισο-
 βέλ.
 Ἰερκανὸς υἱὸς Ἀλεξάνδρου.
 Ἀρισόβελος ἀδελφὸς Ἰερκάν.
 Ἰερκανὸς, ὁ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, πάλιν Ἀρ-
 χιερεὺς.
 Ἀντίγονος υἱὸς Ἀρισοβέλ.
 Ἀνάνηλος.
 Ἀρισόβελος.
 Ἀνάνηλος πάλιν Ἀρχιερεὺς.
 Ἰησῆς ὁ τῷ Φάβητος.
 Σίμων υἱὸς Βοηθῆ.
 Ματθίας ὁ Θεοφίλος.
 Ἰωάζαρος υἱὸς Βοηθῆ.
 Ἐλεάζαρος υἱὸς Βοηθῆ.
 Ἰησῆς παῖς τῷ Σιέ.
 Ἰωάζαρος πάλιν ἀρχιερεὺς.
 Ἀνανὸς υἱὸς τῷ Ζέθ. Hic est Annas
 memoratus in Evangeliiis.
 Ἰσμάηλος παῖς τῷ Φαβί.
 Ἐλεάζαρος υἱὸς Ἀνάν.

Σίμων παῖς Καμίθ.

Ἰώσηπος ὁ Καϊάφας. Hic est Caphas, sub quo Christus passus est.

Ἰωνάθης υἱὸς Ανάν.

Θεόφιλος ἀδελφὸς Ἰωνάθ.

Σίμων ὁ Βοηθὸς ὃς Κανθήρας ἐπὶ κλη-
σις ἦν.

Ματθίας υἱὸς Ανάν, ἀδελφὸς Ἰωνάθ.

Ἀλιωναῖος παῖς τῶ Κιθαί.

Κανθήρας πάλιν ἀρχιερεὺς.

Ἰώσηπος ὁ τῶ Κανεῖ, ἢ Καμύδ.

Ἀνανίας ὁ Νεβεδαί.

Ἰωνάθης.

Ἰσμάηλος παῖς Φαβεῖ.

Ἰώσηπος ἐπικαλόμενος Καβεῖ.

Ἀνανος υἱὸς Ανάν. Hic Jacobum Apo-
stolum securi percussit.

Ἰησὺς ὁ τῶ Δαμνέ.

Ἰσὺς ὁ τῶ Γαμαλιήλ.

Ματθίας ὁ Θεοφίλ.

Φαννίας υἱὸς Σαμαήλ.

IV. ExNice-
phoro.

IV. Nicephorus autem, Archiepiscopus Constantinopolitanus ita eos recenset in *Chronograph. Compend.* pag. 407. atque ita fere *Chronicon Paschale*, quod vulgo Alexandrinum dicitur, pag. 188. & 208.

Ἰσὺς,

Ἰησῦς.	Ἰωαζάρ.
Ἰωακείμ.	Ἐλεάζαρ.
Ἐλιασῆμ.	Ἰησῦς.
Ἰωδαέ.	Ἔσθῆ.
Ἰωνᾶν.	Ἰωάζαρ.
Ἰαδδῶ.	Ἀνᾶνος.
Ὀνίας.	Ἰσμάηλος.
Σίμων.	Ἐλεάζαρ.
Ἐλεάζαρ.	Σίμων.
Μανασσῆς.	Καϊάφας.
Ὀνίας.	Ἰωνάθης.
Σίμων.	Θεόφιλος.
Ὀνίας.	Σίμων.
Ἰάσων.	Ἰωνάθαν πάλιν.
Μενέλαος.	Ἰωνάθης.
Ἀλκιμος.	Ἀιλωνέων ὁ καὶ Ἰώ-
Ἰδδας.	σηππος.
Ἰωνάθης.	Ἀνανίας.
Σίμων.	Ἰσμάηλος.
Ἰωάννης.	Ἰώσηππος.
Ἰανναῖος.	Ἀνανίας.
Ἰερκανός.	Ἰησῦς ὁ τῷ Δαμ-
Ἀνάνηλος.	ναίῃ.
Ἀριζόβελος.	Ἰησῦς ὁ τῷ Γαμα-
Ἀνάνηλος πάλιν.	λήλ.
Σίμων Βοηθῆς.	Ματθίας.
Ματθίας.	Φινεές.

V. De Pontificibus in Talmude memoratis.

V. Verum in Talmude Pontificum quorundam mentio fit, quos frustra in catalogo Josephi & Nicephori quæras. Quapropter Scriptores Hebræi vulgo aliam seriem Pontificum, stante Templo secundo, exhibere solent, quæ desumpta est ex שַׁעֲרֵי צִיּוֹן R. Isaaci de Lattes. Nec tamen Pontifices Maximi, quos vixisse constat stante Templo secundo, & quorum Talmud ipsum meminit, in hoc catalogo omnes recensentur. Speciminis loco sit יוֹחָנָן בֶּן נֶרְבַּאי, de quo legitur in *Gem. Kerituth. 100. 2.* nunquam in Atrio ex cibis sacris quidpiam superfuisse, dum ille viveret. Hic videtur idem esse cum illo, qui Josepho Ἀναβίας ὁ Νεβδαίος dicitur. Sic פְּנִיָּאל dicitur in *Gem. Gittin. 58. 1.* Pontifex Maximus fuisse. Sed in hoc catalogo Pabi filius Phanielis agricolæ antepenultimus Pontificum fuisse legitur; Paniel ipse non memoratur. Sic שִׁמְעִי *Simei* filius Simeonis & frater Oniæ, qui in Ægypto celebre fanum crexit, Templi Hierosolymitani æmulum, Pontifex Maximus fuit, isque commemoratur in *Gem. Menachoth. 109. 2.* Ejus mentio quoque non fit in hoc catalogo, nisi sub שִׁמְעִי (qui ab Ezra nonus est) lateat. Sunt enim, qui Oniæ fratrem Simeonem nuncupent: atque ita in *Gem. Hier. Joma. 43. 4.* appellatur.

VI. Ecce

VI. Ecce tamen seriem Pontificum Maximorum, uti illam Isaacus de Lattes exhibit, hoc ordine nomina, & aliquando genus, patriamve eorum recensens, quæ, quia paucis exceptis nomina propria sunt, Latine repetere non est necesse.

VI. Catalogus Pontificum ex Isaac de Lattes.

יהודה אחיר	עזרא
אלעזר אחיר	יהושע בן יהוצדק
יונתן אחיר	יהויקים
יהודה בן שמעון	אלישוב
הורקנוס	יהוירדע
ינאי	ידוע
יששכר איש כפר	חנניא
ברקאי	מנשה
Memoratur in Gem.	ואחיר הונא
<i>Kerituth. 100.</i>	שמעון
אלכסנדרוס	ישוע אחיר
הורקנוס	חנניא בנו
אנטנוס	יוחנן בנו
אריסטובלוס	שמעון יתיב מן
הורקנוס אחיר	הגליל
בן יוחנן	חשמונאי
בן הננאל	מתתיא בנו
בן מתתיא	יוחנן בנו
אלישוב	שמעון אחיר
יונתן	יהוסף
	ענניה

היובלום	ענניה
חנמאל	יועזר
מתתיה בן פנחס	יוסף בנו
ישמעאל	יחזקאל
הנמאל המצרי	ענן
ישמעאל	יחושע בן גמלא
שמעון	<i>Jevamoth. VI. 4.</i>
יוחנן	<i>Gem. Jevamoth. 61.</i>
יחזקאל	<i>1. Echa Rabbati. 71.</i>
פאבי	<i>hujus uxor erat Ma-</i>
ישמעאל בנו	<i>ria filia Baithos.</i>
<i>Gem. Hier. Joma.</i>	טבלום בן הורקנוס
<i>40. 4.</i>	חננאל בן יונתן
טבאי	אליהוועני
יהודה בנו	שמעון הגדול
ענני	יוסף בנו
אליעזר בנו	חנניא
פאבי בן פניאל איש	ישוע
שדה	ישמעאל
אלישע	שריה
<i>Videtur idem cum</i>	שמני בני קמחית
אלשמע בן פיכאי	<i>Gem. Joma. 47.</i>
<i>Pontifice Max. Gem.</i>	<i>1. septem fuisse filii</i>
<i>Kerituth. 100.</i>	<i>Camchith leguntur,</i>
ישמעאל בנו הנחרג	<i>atque ita in Gem.</i>
על ידיו טיטוס	<i>Hier. Joma. 38. 4. 5</i>
	<i>Hier. Megilla. 72. 1.</i>

VII. Non fuit eadem dignitas Pontificum Maximorum, stante Templo secundo, quæ stante primo fuerat, præcipue circa ejus excidium, & illa tempora, quibus Sospitator noster in his terris vixit, quando singulis fere annis contra Dei mandatum novi Pontifices creabantur, & in adolescentes 16 & 17 annorum, hominesque rudes & imperitos, quos Judæi ipsi כֹּהֲנִים אֲרָץ appellant, hoc munus conferebatur, quibus necesse haberent dicere, *Lege tu ipse, שְׂמָא שְׂכַחַת אִו שְׂמָא לֹא לִמְדַת* forsitan oblitus es, aut forte nunquam didicisti, *Joma. I. 3.* quique δὲ ἀγροικίαν, præ rusticitate, nesciebant, quid ipsum nomen Pontificatus significaret, τί ποτε ἦν Ἀρχιερεῶσύνῃ, teste Josepho *l. IV. 5. de Bell.* Eligebantur quoque modis illicitis, vel fortitione facta, uti Phani filius Samuelis, vide *Jos. de Bell. IV. 5.* vel a Regibus, uti Jonathan ab Alexandro, filio Antiochi Epiphanis, Hyrcanus a Regina Alexandra, Jason, frater Oniæ, ab Antiocho Epiphane, emto Pontificatu & schola instituta, ut populus formaretur ad mores Græcorum, sic, ut Sacerdotes neglecto Templo & sacrificiis, disco & aliis ludis se oblectarent, & ipsius jussu sacra fierent Herculi Tyrio, *2. Macc. IV, 7. 19. 24.* Judæi quidem scribunt, post mortem Pontificis Maximi

VII. Stante Templo secundo fuit minor dignitas Maximi Pontificis.

Ismaelis, filii Phabi, *decus & splendorem Sacerdotii*, דִּיר כְּהֹנֵה (ἱερατικὴν τιμὴν) cessasse, uti est in *Sota. IX. 15.* Verum jam antea Pontificatus honorem insigniter imminutum fuisse, satis liquet, quum ex obscurissimi generis hominibus atque indignissimis, & sæpe iis, qui ex familia Pontificali non erant, eligerentur: quod exempla Alcimi, Ananelis, & aliorum sub imperio Herodum ostendunt. Nec Josephus modo, sed & Talmudici in *Gemara Joma. 9. 1. & 18. 1.* & in *Hieros. Joma. 38. 3.* fatentur, stante Templo secundo, Pontifices Maximi fuisse pecunia, & malis artibus, promotos, atque impios plurimos, quibus dies paucos Deus concessit, *Prov. X, 27.* Sic ut annum non perduxerint ad finem, si Simeonem Justum, qui 40, Johannem, qui 80, Ismaelem, filium Phabi, qui 10 annos ministravit, & Eleazarem, filium Azariæ, qui 11 annos, excipias.

VIII. Quod
signum erat
Judæis ad-
ventus
Messiæ.

VIII. Hoc ipsum Pontificalis dignitatis decrementum, stante Templo secundo, convenit cum illo statu reipublicæ, quem fore sub adventum Messiae crediderunt Judæi veteres. Illo enim tempore, quo Messias, filius Davidis, veniret, frons seculi esset similis fronti caninæ, impudentia cresceret, concilium judicum verteretur in lupanar, & viri in honore constituti, nefandis arti-

artibus uterentur, uti est in *Gem. Sanhedrin. 97. 1.* & in *Midrasch schir hasschirim. 18. 1. 2.* Quem statum fuisse illius seculi, gravissimis criminibus immergi, quo Sospitator noster inter Judæos vixit, ipsa Judæorum confessio, & Scripta Evangelica satis declarant, uti & Messiae ipsius cædes, & subsecuta paulo post pœna divina: quæ cum illos ante ob plurima peccata, eaque maxima, (quale idololatria, qua nullum gravius esse ipsi fatentur **אין חטא המור מעכ'ם**) sæpe, sed per exiguum temporis spatium, punivisset, nunc eos, everso Templo & urbe, sine ulla vel minima spe restitutionis, per sexdecim sæcula ita afflixit, ut, nisi velum cordibus eorum impositum esset, agnoscere deberent, nonnisi ob infandum aliquod scelus, majus omnibus iis, quæ ante commiserant, & maximum, quod concipi potest, Christi necem scilicet, hanc pœnam iis a justo Judice inflictam fuisse. Quod jam olim contra Judæos urserunt Hieronymus *in epist. ad Dardanum*, Chrysostomus, *homil. 77. in Matth.* Theodoretus, *quest. 38. in Deuter.* ad quorum ætatem quum quatuor modo secula ab excidio urbis effluerint, nunc autem tanto plura, fortius nunc premit, quam olim, hæc argumentatio Judæos.

CAP III.

De variis Pontificum & Sacerdotum Ordinibus.

I.

I. Gradus
dignitatis
distincti in-
ter Sacer-
dotes.

Radunt Judæi, Sacerdotes certis ordinibus distinctos fuisse, quorum alter altero erat excellentior; atque ita duodecim recensent, quorum primus in maxima dignitate constitutus habebatur, ultimus in minima. Sunt autem gradus dignitatis hi. Vide *Gem. Hier. Horaioth. 48. 2. Gem. Nazir. 47. 2.*

1. כהן גרול המשוח *Pontifex Maximus, oleo unctus.* Qui omnes reliquos anteibat. Eo minor erat
2. כהן גרול מרובה בגדים *Pontifex Maximus solis vestibus sacris præditus.*
3. העובר מחמת קרי *Pontifex Maximus, qui fluxu seminis temeratus, Sacris non operabatur.* Illi dicebantur עוברים, qui dignitate sua exuebantur, uti Princeps עבר מגדולתו *Horaioth. III. 1.* De Pontifice Maximo dicunt quidem in *Gem. Hier. Sanhedrin. 19. 4.*

אֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ מִגְדֻלוֹתוֹ quod reddam verbis Senecæ Philosophi, *magnitudine sua illum non exuunt.* Scilicet ad exiguum tempus privatur illo jure, quod alias habebat, intrandi in adytum, sed plane non exuitur Pontificatu, ut Pontifex in perpetuum esse desinat.

4. עוֹבֵר מַחֲמַת מוֹם *Pontifex Maximus, qui ob vitium corporis ineptus redditus, Sacris non operabatur.*
5. כֹּהֵן מְשׁוּחַ מַלְחָמָה *Sacerdos unctus belli causa.*
6. סָגֵן *Sagan.*
7. קַתּוֹלֵק *Catholicus.*
8. אֲמֵרְכָל *Qui claves Atrii habebat.*
9. גִּזְכָּר *Thesaurarius.*
10. רֹאשׁ מִשְׁמֵר *Caput ephemeriae ea hebdomade ministrantis.*
11. רֹאשׁ בֵּית אֵב *Caput familiae eo die ministrantis.*
12. כֹּהֵן הַדְּיוֹט *Sacerdos ἰδιωτεύσας, sive privatus, nulla dignitate præ aliis Sacerdotibus conspicuus. ἰδιώτης enim hic non notat Sacerdotes illiteratos, hi quippe כֹּהֲנֵי כְּהָנִי עִם הָאָרֶץ dicuntur & opponuntur כְּהָנִים חִבְרִים τοῖς.*

At

At quum dignitas inter has ordine secunda nunquam eodem tempore subsistere cum prima potuerit, nec simul Pontifex Maximus oleo unctus, & alius solis vestibus præditus fuerit, & qui tertio, quarto ac quinto loco recensentur, ad tempus aliquod solum in ista *σχέσει* esse potuerint, restat, octo tantum gradus statos dignitatum inter Sacerdotes fuisse, de quorum primo & secundo, scilicet Pontifice Maximo, & de eodem Pontifice, si contingeret eum pollui, qui tertium & quartum locum obtinet, quoniam egimus, ad quintum progredimur.

II. Sacerdos
castrensis.

II. Sacerdos castrensis, vel unctus belli causa כהן משוח מלחמה, stante Tabernaculo & Templo primo, is Judæis dicitur, qui oleo unctionis perfusus, Israelitas bellum gesturos monere debuit, non alia lingua, quam Hebræa, de iis, quæ *Deut. XX, 2.* leguntur, *Sota. VIII. 8.* Hunc in denu- datione capitis, scissione vestium, pollu- tione ex luctu & nuptiis parem fuisse Pon- tifici Maximo, non verum in successione filii, scribunt, & maiorem dignitate τῷ Sagan, qui oleo unctionis non erat inau- guratus, *Gem. Joma. 73. 1.*

III. Sagan.

III. Proxima illi inter Sacerdotes fuit dignitas *Saganis* סגן הכהנים, qui & *Præfectus Sacerdotum* dicitur, & sæpissime Pon-

Pontifici succedebat. In *Schir tamen Hasschirim Rabba. fol. 22. 1.* videtur dignitas Saganis præponi dignitati Sacerdotis castrensis: nam ibi de Elisabetha, filia Amiadab, dicitur, eam vidisse maritum suum Aaronem, Pontificem Maximum, & duos filios suos Saganes, & *Phineasum filium, filii sui Sacerdotem castrensem*, *וּפְנִיָּה בֶן בְּנֵה מִשׁוֹחַ מִלְחָמָה*. Eadem fere leguntur in *Midrasch Cobelet. fol. 92. 3.* unde & illud discimus, plures simul aut duos certe Saganes fuisse, quod duo filii Aaronis illic, uti & in *Tanchuma. 55. 1.* dicantur *סַגְנֵי כְהוֹנָה*. Sic ut videatur hæc vox relationem majorem habere ad Sacerdotes minores, supra quos illi erant *סַגְנֵי* quasi præfecti, quam ad Pontificem Maximum: uti & in *Midrasch Schir Hasschirim. 35. 2.* Israelitæ dicuntur *סַגְנֵי עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם* Seganim *supra omnes venientes in mundum.* Eundem & *מַמְוֵה* *Præfectum κατ' ἐξουχὴν* appellari consuevisse, scribunt Judæi, (quod multi putant, convenire cum *στρατηγῶ τῷ ἱερεῖ*, *Act. V, 24.* qui & *προσάτης τῷ ἱερεῖ*, *2. Macc. III, 4.* nuncupatur, & operam suam addixisse Pontifici, cujus etiam Vicarius constituebatur plerumque, si contingeret illum pollui, & cui dexter incedere solebat: uti liquet ex & illis functionibus, quas eum die expiationis obivisse in *Tamid & Joma* nota-

notatum est; omnes autem reliquos Sacerdotes Sagani paruisse. Hunc stante Templo primo appellatum כהן המשנה 2. Reg. XXV, 18. multi existimant, (certe סגן in Codice sacro aliam significationem habet, ac ei postea datam fuisse constat) in secundo tamen, quum minorem curam Sacrorum gererent Pontifices Maximi, munus Sagani magis erat necessarium.

IV. Catho-
lici.

IV. קהולוקין, uti R. Nathan, auctor Lexici Aruch, ex Talmude citat, vel קתלקא ut Talmud in *Gem. Hier. Schekalim. cap. 5.* exhibet, vel קתאליקי uti scribitur in *Midrasch Schir Hasschirim. 38. 2.* constituebantur, ut essent Sagani, quod Sagan erat Pontifici Maximo. Erant hi ad minimum duo, & sunt, qui eos thesaurarios fuisse putent. Ben Mussaphia in *Musaph Aruch* ait, hanc vocem in lingua Græca & Romana *Præfectum* notare, qui pro lubitu res omnes, quæ ad curam domus pertinent, administrat, איש ממונה על דברי בית ובירו לעשות מה שירצה. Hos Martianus Capella *generales præfules* vel *præstites*, quod præsent gerundis omnibus, diceret. Videtur vox esse Græca καθολικός, (uti in *Tanchuma* קתליכוס clare scribitur) quæ in Glossis exponitur *Rationalis, Consularis*. *Rationales* appellati sunt illi, qui sæculo Augustæo Procuratores Cæsaris dicebantur, quo sensu

sensu illa vox apud Scriptores seculi tertii & quarti a Christo nato legitur. *Consulares* vero dicti sunt iisdem temporibus, qui provincias Cæsaris administrabant, licet Consules nunquam fuissent: & hæc nomina tandem latius extendi cœperunt ad Curatores aquarum, rerum privatarum, &c. qui *Consulares aquarum, Rationales rerum privatarum, &c.* in *Notitia Imperii, Sect. 37. & 43.* appellati fuerunt. De quibus titulis præter scripta monumenta antiqua marmora testantur.

V. **אמרכלן** fuere septem, quibus commissa erat cura clavium Atrii. Nomen id Persicum esse videtur **امير کلید** *præfectus clavium.* **זכרון** **זא-φύλακας** Josepho dicti, *Antiq. XX. 7.* custodes thesaurorum, vel quæstores erant tres. Caput ephemeræ ministrantis præerat universæ curiæ Sacerdotum, quæ illa hebdomade in Templo Sacris operabatur. Caput autem familiæ ministrantis præerat uni familiæ ex septem Sacerdotalibus, quæ illo die functiones suas obibat.

VI. Præter hos recensent Judæi Præfectos quindecim, sive **ממונים**, qui non e Sacerdotibus semper, sed & Levitis nonnunquam (e quibus Nehemia præfectos

V. Amarcælin & alii,

VI. Præfecti
varii sive
Memun-
nim;

ærario Sacro creavit, *Nehem. XIII, 13.*) eligebantur: quorum series hæc erat: confer *Schekalim. V. 1.*

Præfectus temporibus, qui & כרוז dicitur, uti quidam volunt, vide *Gem. Joma. 20. 2.* ad cuius monitum unusquisque in Templo se ad opus suum accingebat, qui his verbis mane utebatur, עמרו כהנים לעבודתכם ולוים לרונכם וישראל למעמרכם (ita hæc formula extat in *Gem. Joma. 20. 2.* atque ita fere in *Gem. Hieros. Schekalim. 7. 4.* & in Aruch ad vocem גביני) *Sacerdotes ad opera vestra, Levitæ ad suggestum vestrum, Israelitæ ad stationem vestram.*

Præfectus claudendis januis & aperiendis, qui נעילת שערים & גבר בן dicitur.

Præfectus vigilibus, quem & dictum volunt על הפקיע (alii existimant, hunc conficiendis ellychniis e vestibulis Sacerdotum fuisse præpositum, שהיה מזויג את הפתילות, *Gem. Hieros. Schekalim. cap. 5.*) quod Levitas dormientes verberibus exciperet, & vestes eorum

eorum adureret. Confer *Apoc.* XVI, 15. Appellabatur quoque אִישׁ הָרַר הַבַּיִת *Middoth. I. 2. Gem. Tamid. 62. 1.*

עַל הַמְשׁוֹרְרִים *Præfectus cantoribus*, qui & מְמוֹנָה עַל הַשִּׁיר & Levitas canturos unoquoque die eligebat.

עַל הַצִּלְצֵל *Præfectus cymbalo.*

עַל הַפְּרִיסוֹת *Præfectus sortibus*, quæ quater quotidie ducebantur, ut per eas officia Sacerdotalia distribuerentur.

עַל הַקִּינִיּוֹם *Præfectus avibus*, qui turtures aut pullos columbarum vendebat.

עַל הַחֻתְמוֹת *Præfectus sigillis*, qui accepto libaminum pretio tesseram dabat, deferendam ad præfectum libaminum.

עַל הַנְּסֻכִּים *Præfectus libaminibus*, qui ferta & libamina ad Sacrificia in tesseris notata dabat.

עַל חֻלֵּי מַעֲיִים *Præfectus aegris*, qui viscerum doloribus potissimum torquebantur, quod nudis pedibus incederent, plurimum carne vescerentur, & aquam biberent.

ממנה על המים & חופר שיחן
Præfectus aquis & puteis.

Præfectus על מעשה לחם הפנים
conficiendis panibus facierum. Con-
 fici autem debuere ab Ephemeria
 ministrante, quum שתי הלחם
 duorum panum Pentecostalium
 confectio ex æquo ad omnes Ephe-
 merias spectaret.

Præfectus על מעשה הקטרת
suffitui.

Præfectus velis tredecim
Templi. Quæ in *Germ. Cetuvoth.*
 106. 1. recensentur ז' כנגד ז' שערות
 שערות אח' לפתחו של היכל
 ואחד לפתחו של אולם
 ב' ברביר ב' כנגדן בעלייה
 7 in septem portis Atrii magni,
 unum ante portam Sancti, unum
 ante portam Pronai, duo ante San-
 ctum Sanctorum, & duo in conclavi
 superiori.

Præfectus vestibus Sa-
cerdotum, על מעשה בגדי
 כהונה.

CAPVT IV.

De Sacerdotibus.

I.

Sacerdotes, quo nomine posterius I. Divisio
duorum filiorum Aaronis, eorum in 24
Eleazaris scilicet & Ithamaris Epheme-
rias,

intelliguntur, a quibus omnes
familia Sacerdotalis defluerunt, ut singuli
ordine Sacris operari possent, divisi fuerunt
in 24 classes, sive Ephemerias, פלגות
Exod. VI, 18. משמרות, ἑφημερίδας Jose-
pho dictas. Theodosius Judæorum Ἀρχη-
γός, imperante Justiniano, numerum fami-
liarum Sacerdotalium fuisse 22 scribit, se-
cundum numerum librorum sacrorum, uti
Suidas narrat ad vocem ἱεροῦς. Debuisset
scripsisse 24, nam & ita olim (licet alii li-
bros sacros 22 numerent) numerarunt, &
cum his ipsis Ephemeris Sacerdotalibus
compararunt Judæi in *Midrasch Cobeletb.*

הספרים עשרים וארבע 3. 121.
המשמרות עשרים וארבע
Libri Sacri sunt 24, & tot sunt Ephemerie. Hiero-
nymus etiam in prologo galeato meminit
utriusque numeri, & 22 & 24 librorum
sacrorum.

II. Quidam putant, 8 a Mose esse insti- II. Origo
tutas, 4 in Eleazaris, 4 in Ithamaris fami- Ephemeriarum & ordo,
lia,

lia, alii vero 16, quibus David 8 alias addiderit, cujus tempore 24 fuisse, constat ex 1. *Chron.* XXIV, 4. ex familia Eleazaris 16, ex Ithamaris 8 desumptas, quarum nomina illic leguntur. Vide *Gem. Taanith.* 27. 1. & *Gem. Hieros. Taanith.* 67. 4. Quum autem ordo harum Ephemeriarum per captivitatem Babylonicam esset turbatus, & 4 tantum in Palæstinam redierint, *Ezr.* II. 36. hæ divisæ videntur in 24 Ephemerias, eodem servato ordine, excepta classe prima, quæ olim Jojaribi fuerat, nunc secundæ Jedaïæ cesserat, & iisdem nominibus. Quum vero sub Antiocho Epiphane cultus sacer per tempus aliquod cessaverit, licet dein a Juda Maccabæo restitutus, quia tamen certo nescitur, quo ordine tunc cœperint Sacris operari, & non diu ante Templi secundi excidium, ob defectum ἀνδρῶν vel ἀμνῶν sacrificium jure intermissum fuerit, non videtur inde ratio firma peti posse ad demonstrandum Sosпитatoris nostri natalem.

III. Ephemeriarum divisæ in 6 familias.

III. Singula Ephemeria statuto tempore (quod nomine ἡμερῶν λειτουργίας venit, *Luc.* I, 23.) munus suum obibat per hebdomadem, a Sabbatho initium faciens, 2. *Reg.* X, 6. 2. *Chron.* XXIII, 4. (quamvis & in festo Paschatis & aliis, si opera plurium requireretur, plures adessent, & omnes Ephemer-

meriæ tunc æquale jus haberent ad Sacra, quæ ad festum pertinebant: sed tamen una erat Ephemeria, cujus vices erant hebdomade illa, שבת קבוע *Succa. V. 8.*) & unaquæque Ephemeria in 6 familias vel domos Patrum erat distributa, ab ראש המשמר. Ita ששה בתי אבות הכהנים *sex domus Patrum Sacerdotales* memorantur in *Gem. Menachoth. 107. 2.* Sic, ut singulæ suum diem haberent, quo Sacris operabantur, & Sabbatho omnes simul. Alii vero inter Judæos putant septem fuisse domos Patrum. Alii denique putant, plures paucioresve domos Patrum in Ephemeris fuisse, & si 5 essent familiæ, sive domus Patrum, tres ex iis ministrasse tribus diebus, & duas reliquis diebus quatuor; si octo essent, sex ministrasse diebus sex, & duas uno; si novem, quinque ministrasse diebus quinque, & quatuor duobus, vide *Gem. Hier. Taanith. 68. 1.* Omnibus autem Sacerdotibus ejus Ephemerie אנשי משמר interdictum erat, hebdomade illa barbam radere, excepto die quinto, ob honorem Sabbathi, commercium cum uxore habere, & vinum interdium bibere, quia forte familiæ Sacerdotali certo die ministranti opem ferre cogerentur. Illis vero, quibus certus dies ministerii obtigerat, אנשי בית אב, interdictus erat vini usus & die & nocte, quia

etiam noctu in altari adeps & renes crema-
bantur, *Taanith. II. 7.* Quam constitu-
tionem eo usque nonnulli extendunt, ut
putent, si quis Judæorum sciat, e qua fami-
lia ortum ducat, ei non licere illa hebdo-
made, qua novit, familiæ suæ vices esse in
Templo ministrandi, vinum interdium bi-
bere, ne, si Deus forte Templum vellet re-
staurare, illum imparatum offenderet.
Hecataeus autem Abderites in *Histor. Jud.*
Sacerdotibus omnibus vini usum in Tem-
plo interdictum scribit: διατρέξαι δ' ἐν
αὐτῷ καὶ τὰς νυκτὰς, καὶ τὰς ἡμέρας ἱερῆς,
ἀγνεύας τινὰς ἀγνεύοντες, καὶ τὸ παρὰ-
παν οἶνον ὃ πίνοντες ἐν τῷ ἱερῷ.

IV. Aptitu-
do Sacerdo-
rum ad mu-
nus exami-
nata.

IV. Sacerdotes non admittebantur, nisi
prævio examine Synedrii magni vel fra-
trum suorum Sacerdotum. De genealo-
gia legitima constare ante omnia debuit,
quam nisi probare possent, arcebantur,
Ezr. III, 62. Nehem. VII, 56. Ille autem,
cujus natales legitimi erant, albas vestes in-
duebat, ministrabatque cum aliis. Cujus
autem non erant legitimi, nigris indueba-
tur, & egrediebatur ex Atrio, *Middoth. V.*
ult. Confer *Apoc. III, 5.* Debebant quo-
que esse edocti a discipulis sapientum, id
est, hominibus literatis, ritus sacros, macta-
tionem, exceptionem & sparsionem san-
gui-

guinis, pugillationem &c. ת'ח' מלמדין לכהנים שחיטת והלכות זריקה וקבלה
 utili legitur in *Gem. Ketuvoth. 106. 1.*
 & *Schir hasschirim Rabba. 22. 1.*

V. Sacerdotes quoque erant vel literati V. Discrimen Sacer-
 five תלמידי חכמים, qui studiis dotum lite-
 operam dederant, & mundum ab immun- ratorum &
 do, licitum ab illicito, sacrum a profano illiterato-
 accurate distinguere poterant, vel כהנים rum.
 Sacerdotes illiterati, quasi ple-
 bejos dicas. Literati ditiores erant ple-
 rumque, & frequentiora dona accipiebant,
 illa scilicet, quæ ab Israelitis dari poterant
 Sacerdoti, cuicunque aliquis vellet: si
 enim darentur illa Sacerdoti illiterato, in-
 certum erat, an legitimo modo ea dona
 consumpturus esset, adeoque siue huic daren-
 tur siue leoni, qui illa pedibus conculcare
 posset, idem fere censebatur. Vide *Mi-*
drasch Cobeletb. 120. 2.

VI. Quemadmodum autem familiæ VI. Viri sta-
 Sacerdotales, ita etiam viri ex populo Israe- tionis qui?
 litico, divisi sunt in 24 classes, quarum sin-
 gulis unus præfectus erat, ut cum unaqua-
 que classe Sacerdotali & Levitica Hierosq-
 lymas adscenderent, Sacris adstarent, popu-
 lumque universum, qui Sacrificiis publicis
 interesse non poterat, nec Atriis Templi
 comprehendi, repræsentarent, אנשי מעמד
 viri stationis appellabantur. Horum focii,
 L 5 qui

qui in urbibus suis, procul ab Hierosolyma disitis, remanserant, tota illa hebdomade cultui divino vacabant, Deum orantes, jejunantes, vel legentes sacrum Codicem.

VII. Leges,
quas illi
observa-
bant,

VII. Hi viri stationis, quorum 24 ad minimum Sacris adesse debebant, quatuor dies suæ hebdomadæ jejunio transigebant, secundum, tertium, quartum & quintum. Sabbatho jejunare non licebat, uti nec die antecedente, ערב השבת, *vespera Sabbathi*, ob honorem Sabbathi, nec primo, ne statim post Sabbathi delicias in molestiam jejunii inciderent, vel ne diem Christianis Sacrum aliquo honore prosequi viderentur. Interdictum quoque erat viris stationis, uti & Sacerdotibus Ephemeræ ministrantis, tota illa hebdomade, qua officio suo fungebantur, barbam radere, capillum tondere, aut se lavare, ut, antequam ministerium suum exordirentur, rasi & bene loti accederent. Excipiebatur tamen dies quintus, quo hic cultus corporis permittebatur, ut honor haberetur secuturo Sabbatho, *Taanith. IV. 3. Gem. Moëdkaton. 14. 1.* eadem ratione, qua quinto die se tondere & lavare licet in illa funesta hebdomade, in quam incidit dies nonus mensis Ab, quo Templum primum & secundum dirutum, urbem Bether captam, & alias calamitates sibi obtigisse, Judæi tradunt.

VIII.

VIII. Vestes, omnibus Sacerdotibus communes, quatuor sunt, constantes ex שש vel בר, id est, lino (respectu enim materiae utrumque idem est) femoralia, tunica, balteus & cidaris: quarum formam supra indicavimus, ubi de vestibus albis Pontificis Maximi egimus. Non tamen albæ appellari solent, licet ex lino albo tres constiterint, quia balteus Sacerdotum erat variis coloribus distinctus: nec aureæ, quod nulla ex iis aurum insertum haberet, uti octo vestes aureæ Pontificis, quæ nomen aurearum a quatuor ex iis proprie aureis adeptæ sunt. Balteus erat שששש ex lino & lana mixtus, uti & balteus, Ephod, & pectorale Pontificis Maximi, quale vestimenti genus aliis hominibus, & ipsis Sacerdotibus extra Templum interdictum erat, *Levit. XIX, 19.* Quamdiu in Templo erant, licebat, etiamsi Sacris non operarentur, eas vestes gerere, excepto balteo, qui, quum ex lino & lana constaret, statim deponendus fuit post ministerium, *Gem. Tamid. 61. 2. Gem. Joma. 69. 1.* Non tamen licebat in iis vestibus dormire, aut capiti eas supponere, quod tamen alii affirmant, *Tamid. I. 1.* Servabantur hæ vestes in Conclavi, (putatur fuisse Conclave Phineasi) ubi singulæ classes Sacerdotales 4 arcas habebant, custodiendis 4 vestibus destinata-

VIII. Vestes
Sacerdotum.

stinatas. Tritæ autem & lacerae inferviebant conficiendis ellychniis lychnorum facrorum, tum in Sancto, tum in Atriis, *Gem. Schabbath. 21. 1. & 79. 2.*

IX. Nuptiæ
eorum &
tonfura,

IX. Interdictum erat Sacerdotibus, nuptias inire cum repudiata, & *נדה*, quæ calceum exuit, quia a leviro repudiatur, *Sota. VIII. 3. Kidduschin. III. 12.* Interdicta quoque erat Sacerdotibus profanata, per quam Hebræi intelligere solent natam ex foemina Pontifici Maximo interdicta, veluti vidua alterius Pontificis Maximi, denique scortum, *Levit. XXI, 7.* Viduæ autem permissæ erant Sacerdotibus, & soli Pontifici Maximo interdictæ. Frustra opponitur *Ezech. XLIV, 22.* ubi Sacerdotes dicuntur non inituri conjugium cum viduis & repudiatis, quum ex verbis additis liqueat, viduas Sacerdotum iis permissas fuisse, nec ibi de jure, quod a temporibus Mosis inter Judæos obtinuit, agatur, sed seculis futuris. Nec Josephus nobis obest, quoniam *Antiq. III. 10.* viduas Sacerdotibus permissas, soli autem Pontifici negatas, scribit. Præterea calvitiam capiti inducere non licebat, aut angulum barbæ auferre, aut caput *פרע* *Levit. X, 6.* nudare, (alii, crines alere) quod ita Judæi intelligunt, non licuisse Sacerdoti crines omnes abradere, aut comam ultra trigesimum diem alere, sic, ut tonderi sin-

singulo mense semel debuerit. Ut autem bene culta & rasa ad opus accederet quælibet classis, interdictum erat, capillos tondere, aut lavare vestimenta illa hebdomade, qua ministrabat.

X. Sacris operaturus justæ debebat esse ætatis, & licet a prima pubertate aptus videretur ad Sacerdotium, tamen Sacerdotes eum in ordinem suum non adlegebant ante annum ætatis 20, *Gen. Chullin. 24. 2.* Hieronymus autem, *prolog. ad Ezech.* ætatem Sacerdotalis ministerii vocat annum tricesimum. Præterea non debebat esse

1. Cultor idolorum.
2. Ex gente aliena, id est, qui non esset ex tribu Levitica.
3. Vitio corporis laborans, (cui tamen ligna seligere licuit. Vide supra pag. 73. Talia vitia 140 enumerant Judæi.)
4. In-circumcissus.
5. Immundus.
6. Talis, qui vesperam ejus diei expectare deberet ad lustrationem suam.
7. Qui Expiatione indiget. (vide supra pag. 72.)
8. Lugens.
9. Ebrius.
10. Vestibus paucioribus, quam par erat, indutus.
11. Vestibus pluribus indutus.
12. Veste scissa indutus.
13. Capite nudus.
14. Pedibus manibusque non lotus.
15. Sedens dum Sacris operatur, aut se lavat.
16. Qui nuda manu vas non attingit, sed ita, ut intercedat aliquid inter manum & vas.
17. Qui solo ita insistit,

ut

X. 18. Requi-
sita in Sa-
cerdoribus.

ut inter pedem & solum aliquid interjectum sit. 18. Qui sinistra manu Sacra peragit.

XI. Dona 24
Sacerdoti-
bus debita.

XI. In Gem. Chullin. 133. 2. & Gem.
Hier. Challa. 60. 2. hoc modo recensentur
24 dona Sacerdotalia, מתנות כהונה.

עשר במקדש

10 consumenda in Templo.

חטאת	<i>Sacrificium piaculare ex quadrupedibus.</i>
חטאת העוף	<i>Sacrificium piaculare ex avibus.</i>
אשם ודאי	<i>Sacrificium pro delicto certo.</i>
אשם תלוי	<i>Sacrificium pro delicto dubio.</i>
זבחי שלמי ציבור	<i>Sacrificia salutaria publica.</i>
לוג שמן של מצורע	<i>Log olei leprosi.</i>
שתי חלחם	<i>Duo panes Pentecostales.</i>
לחם הפנים	<i>Panes facierum.</i>
שירי מנחות	<i>Reliquiae fertorum.</i>
מנחת העומר	<i>Manipulus Paschalis.</i>

ארבע בירושלים

4, quorum usus est Hierosolymis.

הבכורה	<i>Primogenita pecudum.</i>
הביכורים	<i>Primitiva.</i>

מזרם

מורם מן התורה ומאיל נזור	<i>Partes elevatae ex Sacri- ficio confessionis & arie- te Nazirai, id est, חזה, שוק, וד' חלות זרוע, חלה, ורקיק pectus, crus, 4 placen- tae, armus, placenta & laganum.</i>
עורות קדושים	<i>Pelles Sacrificiorum san- ctissimorum.</i>

עשר בגבולין

10, quorum usus licitus est extra
Hierosolymas.

(Notandum tamen, omnia hæc dona 24
aliquando distingui in species duas, scilicet
קדשי הגבול & קדשי המקדש. Vide
Midrasch Escher. 127. 3. sic, ut tunc גבול
sit, quodcunque extra Atrium magnum
est)

תרומה	<i>Primitiae.</i>
תרומת מעשר	<i>Decimæ de decimis.</i>
חלה	<i>Placenta. Num. XV, 18. Rom. XI, 16.</i>
ראשית הגן	<i>Primitiae lanæ. Deut. XVIII, 4.</i>
מתנות	<i>Dona ex animantibus profanis, id est, הזרוע והלחיים, והקיבה armus,</i>

*armus, maxilla & ἐν-
σῆρον sive venter : nam
vetitum est, animal ede-
re, de quo hæc tradita*

*Sacerdoti non sunt,
אסור לאכול מבהמה
שלא תורמה מתנות*

*Pretium redemptionis filii
primogeniti.*

פדיון הבן

*Pretium redemptionis asi-
ni.*

פדיון פטר חמור

שדה אחרונה

*Ager possessionis. Lev.
XXVII, 16.*

שדה חרמים

*Ager devotus : alii
הרמים hic habent,
non שדה.*

גזל הגר

*Rapina profelyti. Si sci-
licet profelytus, cujus
bona direpta sunt, mo-
riatur, raptor Sacerdo-
tibus ea, & quintam
partem, restituit.*

XII. Quibus
Sacerdoti-
bus danda,

XII. Ex his ultimis decem, priora
quinque dabantur Sacerdotibus omnibus,
pro lubitu dantis, posteriora Sacerdotibus
Ephemeriae ministrantis : quamvis dissen-
sus sit de nonnullis inter doctores Hebræos.
Nam ita quidam volunt in חרמון
לכל כהן מטרלין *mobiles* posse dari

Sacer-

Sacerdoti cuivis, sed immobilia קרקעות esse danda Sacerdotibus Ephemerie ministrantis לאנשי משמר, Gem. Hier. Challa. 60. 2. Ita de rapina profelyti disputant in Gem. Bava kama. 109. 2. Confer Bava kama. IX. 12. Distinguebant tamen inter Sacerdotes literatos & illiteratos, sic, ut hæc dari possent לכל כהן unicuique Sacerdoti, sive doctus esset, sive indoctus, quia harum rerum sanctitas tanta non erat ac reliquarum, Challa. IV. 8.

חרמים	<i>Res devotæ.</i>
בכורות	<i>Primogenita pecudum.</i>
פדיון הבן	<i>Pretium redemptionis filii.</i>
פדיון פ'חמור	<i>Pretium redemptionis astini.</i>
הזרוע לחיים ו'	<i>Dona ex animantibus profanis.</i>
ראשית הגז	<i>Primitiæ lanæ.</i>
שמן שרפה	<i>Oleum combustionis : id est, Primitiarum pollutarum.</i>
קדשי המקדש	<i>10 Res consumendæ in Templo.</i>
ביכורים	<i>Primitivæ.</i>

CAP. V.

De Munere Sacerdotum.

I.

I. Distribu-
tio Talmu-
dica fun-
ctionum Sa-
cerdota-
lium.

Unctiones Sacerdotum in Ge-
mara Chullin *fol. 132. 2.* recen-
sentur quindecim, quibus si
addamus tres alias in Gemara
Sanhedrin *fol. 82. 2.* memoratas, erunt octo-
decim numero, & quidem hæ :

1. היציקות effusiones olei in fertis.
2. הבלילות permixtiones fertorum
cum oleo.
3. הפתיות fertorum quorundam
confractiones in frusta.
4. המליחות salitiones.
5. תנופות agitationes.
6. הגשות additiones ad angulum
altaris notozephyrinum.
7. הקטורות suffitus.
8. המציות expressiones sanguinis
avium.
9. קבלות exceptiones sanguinis
quadrupedum.
10. הזאות sparsiones sanguinis.
11. השקות סוטה potationes mulieris
adulterii suspectæ.

עריפת 12.

12. עריפת עגלה ערופה decollatio vitulae, *Deut.* XXI, 6.
13. טהורת מצורע mundatio leprosi.
14. נשיאות כפים benedictio elevatis manibus in Templo מבפנים.
15. ומבחוץ eadem extra Templum peragenda.
16. סדר השלחן ordinatio panum facierum in mensa Sancti.
17. היטיבת נרות aptatio lychnorum in Sancto.
18. קמיצה pugillatio.

II. Nos vero, quandoquidem hæc distributio Talmudica omnes functiones Sacerdotum non comprehendit, & videmur aptius alio loco de quibusdam harum functionum dicturi, scilicet Parte III. hujus libelli, ubi de Sacrificiis agendum est, hunc ordinem sequi non constituimus. Sed hic persequemur primo munus, quo quotidie fungebantur, in offerendis Sacrificiis jugibus, accensione lychnorum, adolendo suffitu, Templi custodia & inflatione tubarum: dein alia, quæ non ita quotidiana erant, uti de immunditie & lepra cognoscere, res devotas æstimare, mulierem adulterii suspectam examinare, vitulae decollandæ adesse, panes facierum in Sanctum inferre,

inferre, & elatos comedere, vaccam rufam comburere, ac populum scientia rerum divinarum imbuere. His accenferi potest conlectio vasorum sacrorum, a Levitis portandorum, stante Tabernaculo, & portatio arcæ fœderis, quod tamen Kahathitarum munus erat ordinarium. Sed ter leguntur Sacerdotes arcam tulisse, scilicet quum transiverunt Jordanem, circumviverunt Jerichuntem, & quum arcam in Templum re-duxerunt, *Gem. Sota. 33. 2.*

III. Quoti-
dianæ ope-
ræ Sacer-
dotum
forte distri-
bute.

III. Quain re opera quotidiana Sacerdotum posita fuerit, colligi potest ex fortibus, quæ quater singulis diebus in Conclavi Gazith ducebantur inter Sacerdotes, ut unusquisque munere illo, ad quod forte, sive χειροτονία, designatus erat, fungere-tur: quo spectat *Luc. I, 9. κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τὸ θυμιάσαι.* Pri-mo, forte designabatur ille, qui altare exte-rius purgaret, (non, ut quidam volunt, cineres omnes removeret) quod olim non a forte, sed ab arbitrio uniuscujusque pen-debat, *Joma. II. 1. Tamid. I. 2.* Secundo, fortes ducebantur inter tredecim. 1. Qui maclabat agnum. 2. Spargebat sanguinem ejus. 3. Cinerem removebat ab altari in-teriori. 4. Lychnos aptabat. 5. Caput & crus posterius (ראש ורגל) agni defe-rebat ad altare. 6. ב'הירים *Armos duos.*

7. העוקץ

7. *והרנל העוקץ* *vertebras* extremas cum cauda, & *crus* alterum posterius. 8. *חזה* *Pectus & guttur*. 9. *ב'רפנות* *duas costas*. 10. *קרבים* *intestina*, patinae imposita, & *כרע* *pedes* supra illa. Nota, *כרע* in sacro Codice aliquando *crus* significare, *Lev. XI, 21.* sed quum de Sacrificiis agitur, uti *Lev. VIII, 21.* notat infimos pedes, *πόδας*, uti illic Græci reddunt, atque ita Judæi vestigia pedum gallinaceorum in pulvere conspicua appellant *כרעי דתרנגולא*. 11. Fertum ex simila. 12. *חביתון* crustula Pontificis maximi. 13. Vinum libaminis, *Joma. II. 3. Tamid. III. 1.* Tertio, sortiebantur de adolendo suffitu, *Luc. I, 10.* Qui de eo sortiebantur, omnes tales erant, qui nunquam suffitum adoleverant: nec enim, nisi semel eo officio fungebantur. Quarto, forte designabatur, qui membra victimæ per clivum ad altare deferret.

IV. Ex his aliquo modo cultus quoti-
dianus in Templo peragendus intelligitur, IV. Cultus
quotidianus
in Templo
descriptio
ex Tamid.
quem ita fere in *Tamid* descriptum habemus, unde uberior harum rerum explicatio petenda est. Sacerdotes in Atrium ingressi, & in duas turmas divisi, Atrium circumibant accensis facibus, (excepta nocte Sabbathi, qua lucernæ in Atrio erant accensæ) & circa conclave crustulariorum Pontificis Maximi sibi mutuo occurrentes crustularios

excitabant, ut crustula conficerent. Altare exterius purgaturus, sine lucerna ad labrum se contulit, ubi lotis manibus pedibusque altare purgabat. Dein alii loti fuscini & palis removebant membra & adipem, quæ consumpta non erant, ad latus altaris, & cineres in cumulum colligebant. Allatis dein lignis fortiebantur de mactatione &c. uti modo dictum, cujus tempus advenisse monebantur voce Præfecti, **ברקאי**, agnumque adducebant ex conclavi agnorum, adaquatum ex poculo aureo, quod cum aliis 92 vasis aureis & argenteis, ex conclavi vasorum petierant. Qui cinerem ab altari interiori tolleret, & qui lychnum aptaret, habentes claves duas & vascula **טני** & **כז** per ostium exiguum ad septentrionem portæ magnæ intrabant in **תנ** sive conclave, & per illud in Sanctum, cujus portam aperiebant; quo stridore audito mactabatur agnus, qui, si ante apertam hanc portam mactatus fuisset, haberetur reprobus sive **פסול**. Postea purgato altari, & aptatis lychnis (ad quem actum bis in Sanctum intrasse Sacerdotem volunt, distinctis aliquo intervallo temporum momentis, ita, ut prima vice 5, altera duos reliquos concinnaret) exhibant. Mactato autem agno, & membris delatis ad clivum altaris, ac salitis, in conclave Gazith redibant ad legendum **שמע**. V. Tum

V. Tum fortiebantur de suffitu, & de-
latione membrorum victimæ ad summum
altaris. Quibus vero nulla functio forte
obtigerat, vestibus Sacerdotalibus exuti,
profanas induebant. Qui suffiret, acci-
piebat vas הכף, in cuius medio erat בזך,
vas suffitu plenum & operculo clausum,
& cum מחתה vel πυρίων (vide *Num.*
XVI, 18.) argenteo, capaci 4 caborum, altare
adscendens, prunas accipiebat, easque, ubi
descendisset, in πυρίων aureum, capax ca-
borum 3, effundebat. Deinde tum illi, qui
בזך thure plenum gerebat, tum ille, qui
gerebat πυρίων, (qui forte non erat desi-
gnatus, sed eligebatur ab eo, qui suffiret,
Gem. Joma. 25. 2.) intrabant in Sanctum:
& cui munus suffiendi contigerat, prunis su-
pra Altare dispositis, suffitum ex בזך immit-
tebat, ad vocem Præfecti קטר, quo tem-
pore nullus erat in Atrio inter Pronaon &
altare, & populus in Atrio preces fundebat,
Luc. I, 10. Postea Sacerdotes hi in gradi-
bus Pronai constituti, populo benedice-
bant: de quo ritu notandum est, Sacerdo-
tes Ephemerix ministrantis manibus lotis
& sublatis, vel ad altitudinem humerorum,
si Pontifex Maximus, vel altius, si Sacerdos
vulgaris esset, pollice utroque & indice
junctis, duobus autem minimis digitis a re-
liquis separatis, coram populo benedictio-

V. Conti-
nuatio ejus-
dem.

nem *Num.* VI, 23. pronuntiasse. Sex autem res erant, quæ ineptum reddebant Sacerdotem, ad benedictionem pronuntiandam, literis his מעשיטל indicatæ, 1. מים vitium corporis. 2. עבירה peccatum grave, quale idololatria, homicidium &c. etiam si poenitentiam egerit. 3. שנים anni, ætas non legitima. 4. יין vini usus; si quis plus quarta parte Logi biberit. 5. טומאת impuritas. 6. לשון Lingua. In Scholis quoque & Synagogis populo benedicebant Sacerdotes eadem formula, sed nec adeo habebatur ratio Sacerdotis benedicturi, ut in Templo, nec nomen יהוה, sed אדני pronuntiabatur, nec tres partes benedictionis sine intermissione jungebantur: nec supra humeros manus elevabant, *Sota. VII. 6.* Sacrificium jube vespertinum iisdem ritibus, quibus matutinum peragebatur, exceptis fortibus, quæ denuo non ducebantur, & benedictione: sed eadem functio iisdem mane & vesperi obtingebat, si suffitum excipias, ad quem novo sortium ductu opus erat, *Gem. Joma. 26. 1.* Et circa vesperam Sacerdotes comedebant suas תרומות *Beracoth. I. 1.*

VI. Series
horum in
tabella pro-
posita.

VI. Verum haud erit inutile, hæc omnia, ut clarius distinctiusque percipiantur, in tabella proponere secundum ordinem temporis.

Ordo

Ordo Ministerii quotidiani.

SORS PRIMA, qua designatur, qui altare exterius mundaret.

Decineratio altaris exterioris.

Dispositio struis primæ, in foco scilicet majori altaris, qui erat ad ortum.

Dispositio struis secundæ.

Apportatio duorum segmentorum ligni imponendorum foco majori altaris.

SORS SECUNDA, qua designantur, qui circa agnum & mundationem lychnuchi & altaris interioris versarentur.

Præparatio agni mactandi.

Apertio portæ magnæ Sancti.

Jugulatio agni.

Introitus duorum Sacerdotum in Sanctum, ad decinerandum altare interius, & aptandos lychnos.

Mundatio vel decineratio (דִּישׁוֹן) altaris interioris.

Sparso sanguinis agni ad altare.

Concinnatio quinque lychnorum in lychnucho.

Delatio membrorum agni ad clivum & salitio.

Introitus Sacerdotum in Conclave Gazith, ad legendum 'ש'פ.

SORS TERTIA, qua designatur,
qui suffitum adoleret.

SORS QUARTA, qua is designatur,
qui membra agni a clivo ad summum altaris, לִגְבִי הַמִּזְבֵּחַ, deferret.

Oblatio suffitus in Sancto.

Concinnatio duorum lychnorum lychnuchi sacri.

Delatio membrorum agni ad summum altaris.

Fertum.

Crustula Pontificis Maximi.

Libamen vini & cantus Levitarum.

Denique, quum Sancto egreditur ille,
qui suffitum adoleverat, in gradibus
Pronai constitutus, cum aliis Sacerdotibus expectat, donec membra agni consumpta sint in altari, & populo benedicit.

VII. Custodia Templi.

VII. Ad munus etiam quotidianum Sacerdotum pertinet Templi custodia. Sacerdotes excubias agebant in tribus locis, uti Levitæ in 21, illi quidem ad loca interiora Templi, hi ad exteriora. Loca illa sunt Conclave Abtines, Nitzotz & Beth Moked. In Beth Moked cubabant ordinario capita familiæ, ministraturæ die sequenti, & claves Atrii illic servabant. Mane autem Præfectus montis Templi
janu-

januam Beth Moked pulsabat, & accepta clave ostium aperiebat, per quod in Atrium Sacerdotes intrabant, *Middoth. I. 1. Tamid. I. 1.*

VIII. Sacerdotum quoque erat, tubas VIII. Buccinas & tubas inflare. inflare in Templo quotidie: ubi inprimis notanda est differentia buccinae & tubarum.

Buccina, שופר dicta, erat cornu animalis.

Vaccæ autem cornu nomine שופר non comprehendunt, quod illud קרן appelletur,

Deut. XXXIII, 17. & nunquam dicatur

שופר, *Rosch haschana. III. 2.* Cornu

erat plerumque arietis, incurvum.

חצוצרות vero sive tubæ σάλπιγγες σημασιῶν *1. Macc. VII, 45.* dictæ, & Hebræis

סלפיונס in *Midrasch Cobeletb. 110. 4.*

Echa rabbati. 56. 4. ex metallo constabant,

& rectæ erant; quare aquam buccina, non

item tubis, hauriri potuisse, Talmudici tra-

dunt. Buccinarum usus in Templo &

extra Templum erat: & extra Templum

quidem non requirebatur, eas inflari a Sa-

cerdotibus, sed & ab aliis fieri poterat, *Jud.*

VII, 16. At si in Templo essent inflandæ,

ut in festo clangoris & alias, ad Sacerdotes

ea cura pertinuit, *Nehem. XII, 41.* Tubas

autem argenteas duas Moses facere jubetur

Num. X, 2. eratque R. Josua Sycanensis in

ea opinione, has tubas absconditas fuisse,

vivente Mose, & Josuam sibi alias confe-

cisse,

cisse, vide *Midrasch Cobeletb. 110. 4.* quia scilicet *Num. X, 2.* legitur לַעֲשֹׂה לְךָ *fac tibi,* & *Deut. XXXI, 28.* nulla fit tubarum mentio. Has Sacerdotes inflabant certis temporibus festis, *Num. X, 9. & 10.* quibus proinde tubarum usus, ut Levitis cymbalorum, *1. Chron. XVI, 42.* attribuendus est, uti *comm. 5. & 6.* distinguuntur, & aliis in locis, uti totus populus tubis claxisse dicitur, id est, Sacerdotes per totam multitudinem dispersi. Hæ tubæ duæ in Arcu Titi Vespasiani, ante mensam panum sculptæ conspiciuntur. Tubis clangebant quotidie 21 vicibus, ter ad apertionem portarum, novies ad libamen vini matutinum, novies ad vespertinum, *Succa. V. 5.* Stabant autem ad mensam adipum in oblatione Sacrificii jugis & Sacrificiorum, (at in Paschate, tempore mactationis clangebant, non ad libamen vini) quæ publico vel privato nomine offerebantur in diebus festis, unde nonnisi in holocaustis quadrupedum & salutaribus, quæ sola libamen requirebant, tubarum usum fuisse colligitur. Præterea in initio & fine festorum, & temporibus lætitiæ vel tristitiæ extraordinariis, in jejuniis, præliis & triumphis. His autem conjungere usum buccinæ in Templo quidem solebant, *Pf. XCVIII, 6.* בְּחִצְצֹרֹת וְקוֹל שׁוֹפָר & *2. Chron. XV, 14.*

שׁוֹפָרֹת

שופרות וחצוצרות : sed extra illud vel
buccina vel tubis solis utebantur, secundum
hoc Talmudicum כגבולין מקום שיש
חצוצרות אין שופר מקום שיש שופר
אין חצוצרות, *Gem. Rosch. hasschana. 27. 1.*

IX. Sacerdotum porro erat, de mundo ^{IX. De im-}
& immundo cognoscere: quæ sane pars ^{munditie}
officii Sacerdotalis difficillima fuit. Variæ ^{cognoscere.}
autem sunt immundities, quædam ex ipsa
Dei Lege scripta ortum ducentes, quædam
ex constitutionibus Doctorum Hebræico-
rum. Quædam res immundæ sunt, nec
tamen alias polluant, quædam & immundæ
sunt ipsæ, & polluant alias. Quædam res
puræ, uti semina, contactu cadaveris non
polluantur: sed si aqua iis affusa sit,
omnino, vide *Levit. XI, 37. 38.* & Codi-
cem Mischnicum *Maschirin*, sive de liqui-
dis res ad pollutionem disponentibus.
Quædam polluant hominem, ita, ut per
diem immundus maneat: quædam per
dies septem, quædam per mensem, quædam
ulterius. Quædam polluant cubili & se-
dili, quædam gestatu, quædam contactu,
quædam tentorio, id est, si quis cum iis in
eodem conclavi existat: quædam pluribus
modis ex hisce. Quædam polluant homi-
nes tantum, quædam homines & vasa:
vasorum scilicet 8 species, vestes, cilicia,
testacea, coriacea, ossea, vitrea, metallica,
lignea.

lignea. Quædam arcebant hominem ab urbibus muro cinctis, quædam a monte Templi, quædam a spatio antemurali, quædam ab Atrio mulierum, quædam ab Atrio magno, & hoc respectu gradus quinque immunditiei sunt in 1. leprosis, 2. feminifluis זבין, 3. pollutis a mortuo. 4. טבילי יום eo die lotis, sed ante vesperam non mundis, & 5. indigentibus piaculo מחסרי כיפורים. Ita, ut quid gravissime polluat, omni respectu dici vix possit: nam cadaver habetur quidem gravissimum omnium, חומר כולן, quod in tentorio polluat, *Kelim. I. 4.* Sed tamen cadaver non ita polluit res cubili ac sedili, uti זב live vir fluxu feminis laborans, qui etiamsi 100 panni sibi mutuo impositi essent, & contaminasset supremum, omnes pro pollutis haberentur: sed cadaver hominis impositum, illis pannis nonnisi tres pollueret.

X. Gradus
sex immunditiei.

X. Sunt autem *gradus immunditiei*, זבין מעלות הטומאה, uti Judæi loquuntur, sex, quorum primus appellatur אבי אבות *Pater Patrum*, secundus אב הטומאה *Pater immunditiei*, (de quibus §. sequenti) tertius ראשון לטומאה *Primum immunditiei* contractæ scilicet a Patre immunditiei: & in hoc gradu omnia esse considerantur, quæ ab aliquo Patre immunditiei pol-

polluta sunt, five homo fuerit, five vas, five cibi, five liquores: quartus שני *secundum*: quintus שלישי *tertium*: sextus רביעי *quartum*. Ulterius se non extendunt immundities, & quod præter Patres est, omne ילד *proles* immunditiei dicitur, five sit primum, secundum, tertium aut quartum. Patres polluunt אדם וכלים *homines & vasa*: sed proles nonnisi cibos & liquores, excepto liquore immundo, qui solus inter proles immunditiei vasa polluit. De his autem varii sunt Judæorum Canones, veluti in Codice *Taborot. II. 3.* Scilicet *de rebus profanis*, חולין: quod est primum respectu immunditiei a Patre immunditiei contractæ in rebus profanis, five ראשון, pollutum est ipsum, & alias res polluit, id est, טמא ומטמא. Quod est secundum שני, ineptam reddit rem profanam ad esum, פוסל ולא מטמא, at non polluit ulterius, id est, non reddit eam rem ita immundam, ut aliæ res ab ea immundentur contactu &c. sic, ut פסול alia non polluat. Quod est tertium, comeditur cum juscule, quocum primitiæ mixtæ sunt. Et ibidem *de primitiis*, תרומה. Primum & secundum in primitiis polluta sunt & polluunt. Tertium פוסל ולא מטמא ineptas eis reddit ad esum, at non polluit. Quartum comeditur cum juscule, cui קרש

קֹרֶשׁ *cibi sacri* (de quibus mox) immixti sunt. De קֹרֶשׁ sive *cibis sacris in Atrio comedendis*. Primum, secundum & tertium in cibis his sacris polluta sunt & polluant. Quartum ineptos hos reddit ad esum, פִּיֶסֶל, sed non polluit. Quintum editur cum juscule sacro.

IX. Species
undecim
immundi-
tiei Legalis.

XI. Undecim a Judæis recensentur species immunditiei legalis, quarum scilicet in Lege Dei scripta sit mentio, omnes, excepta lepra, ab animali ortum trahentes, suntque 1. Immunditiei reptilis, si scilicet sit unum ex iis octo, quæ *Levit. XI, 30.* enumerantur. Nam reliqua reptilia, uti viperæ, ranæ, testudines, serpentes, munda sunt, nec polluant. 2. Cadaveris bestię, quo nomine intelligitur quodvis cadaver animalium, sive mundorum sive immundorum: ita tamen, ut mundum, si rite mactatum sit, mundum sit: immundum, sive mactetur, sive morte naturali moriatur, immundum maneat: præterea, quod mundi adëps non polluat. 3. Cadaveris humani, quo nomine venit vel minima cadaveris particula, olivæ magnitudinem superans. Nec differt cadaver Israelitæ a cadavere aliarum Gentium, nisi respectu immunditiei tentorii, quoniam Gentium cadavera non polluant in tentorio, אֵין הַגִּירָה מִמָּטְמֵאִין בְּאֹהֶל. 4. Concubitus seminis. 5. Aquæ

5. Aquæ piacularis sive lustralis, quæ מִן הַנֶּחֱסֵה in Codice sacro & מִן הַטְּמֵאָה in Misna appellantur, destinatae scilicet, ut cineri vaccae rufae mixtae pollutos a mortuis mudent. 6. Sacrificii piacularis. 7. Mulieris fluxu laborantis. 8. Viri fluxu laborantis. 9. Menstruatae. 10. Puerperae. 11. Leprae.

XII. Solent Judæi de his undecim speciebus notare, quot modis unaquæque polluat, & 32 Radices, sive Patres pollutionis, מִן הַטְּמֵאָה recensere, quibus opponuntur surculi, sive proles pollutionis מִן הַטְּמֵאָה. Appellantur autem surculi sive proles, quaecunque ab his radicibus sive patribus polluuntur. Prima species non nisi unum habet Patrem pollutionis, scilicet

XII. Patres
32 immunditiei Legis.

- I. Reptile ipsum est Pater pollutionis.
- II. Cadaver bestiae quoque.
- III. Cadaver humanum novem patres complectitur. 1. Cadaver ipsum polluit. 2. sepulcrum polluit. 3. homo Israelita (nam Ethnicus nec polluitur cadavere, nec polluit eo respectu) cadavere pollutus. 4. vasa ab ejusmodi homine tacta. 5. vasa cadaver tangencia. 6. homo tangens vasa illa, 7. vasa ejusmodi hominem tangencia. 8. vasa, quæ illa vasa te-

tigerant. 9. tentorium cadavere pollutum.

IV. *Concubitus feminis.* Unus hic pater est, ipsum scilicet semen.

V. *Aquæ piacularis, מֵי חַטָּאת*, id est, aquæ vivæ, cui cinis vaccæ rufæ immixtus est ad mundandos alios, non nisi unus pater est, ipsa aqua scilicet, contacta aut gestata ab eo, qui illa opus non habet, antequam scilicet alius ea mundatus sit : nam postea non polluit.

VI. *Sacrificii piacularis* tres patres erant.
1. Vacca rufa. 2. Juvencus & hircus die Expiationis comburendi.
3. Hircus azazel. Polluebant enim hæc omnia vestes eorum, qui circa illa occupabantur.

VII. *Mulieris fluxu laborantis, & Viri*
VIII. *fluxu laborantis*, quorum uterque septem habebat patres immunditiei.
1. Ipsa mulier erat pater immunditiei, atque ita etiam vir. 2. Concumbens cum illa vel illo. 3. Sanguis aut semen illius fluxus. 4. Sputum
5. Urina. 6. Sedile. 7. Cubile.

IX.X. *Menstruata & Puerperæ* etiam septem illos habebant immunditiei patres.

XI. *Lepræ* immundities 4 patres immunditiei complectitur, qui sunt

1. Le-

1. Leprosus, quatenus erat seclusus.
2. Leprosus, quatenus immundus erat pronuntiatus.
3. Vestis lepra infecta.
4. Domus lepra infecta.

XIII. Præter has sex numerant Judæi XIII. Patres species immunditiei, quæ complectuntur immunditiei ex decreto & ipsæ suas *Radices*, sive *Patres immunditiei* ex *instituto scribarum* אבות הטמאה *Doctorem.* סופרים, scilicet 1. Immundities cadaveris humani. 2. Fluxus זיבורת. 3. Menstruata. 4. Puerperæ. 5. Idoli. 6. Cadaveris bestiae. Patres autem immunditiei in his sunt

1. Immundities cadaveris humani; undecim habet Patres. 1. Officulum, quantitate grani hordeacei, polluit contactu & gestatu. 2. Terra Gentium. 3. בית הפרס, ager, in quo sepulcrum aut cadaver esse aratrum indicat, aut in quo sparsæ sunt cadaveris particulae. 4. Sanguis conculcationis, דם תבוסה, qui partim ex vivo, sed morti proximo, partim ex mortuo homine fluit, *Oboloth. II. 2. & III. 5.* 5. Tentorium pollutum sanguine conculcationis. 6. Homo uno ex quatuor modis prioribus pollutus. 7. Vasa, quæ illum hominem

tetigerunt. 8. Vasa, quæ illa vasa tetigerunt. 9. Homo, qui illa vasa tetigit. 10. Vasa, quæ illum hominem retigerunt. 11. Vasa, quæ tetigerunt illa vasa.

2. Immundities fluxus 9 patres continet. Sub quibus Ethnici comprehenduntur.
3. Immundities menstruatae etiam 9 patres habet.
4. Immundities puerperae eosdem habet 9 patres.
5. Immundities idoli 4 habet patres.
 1. Ipsum idolum. 2. Quaecunque inserviunt idolo. 3. Quæ oblata sunt idolo. 4. Vinum, quod ei libatur.
6. Immundities cadaveris duos continet patres.
 1. Animal ab extraneo homine, id est, non Israelita, mactatum. 2. Cadaver avis mundæ.

XIV. Numerus eorum ad 29 reductus.

XIV. Quandoquidem vero iidem patres fere sunt fluxus, menstruatae & puerperae, illos nominatim repetere nil attinet: adeoque ad 29 patres, omnes referuntur radices immunditiei, ex his 6 speciebus ortæ. Undecim scilicet patres in immunditie cadaveris humani, quatuor in immunditie idoli, duo in immunditie cadaveris, id

id est, 17 universim, & his adduntur 12 hi:

1. Homo Ethnicus, qui similis habetur homini fluxum passo.
2. Menstruata dies retrorsum numerans.
3. Fœmina videns maculam ignotam, retro numerando polluit cubile & sedile.
4. Fœmina, quæ tempore legitimo se non exploravit, & postea se explorans, pollutam cernit.
5. Fœmina pariens abortum.
6. Qui cum iis rem habuerit.
7. Sedile earum.
8. Cubile earum.
9. Sputum earum.
10. Urina.
11. Sanguis.
12. Fluxus hominis Ethnici.

At semen ejus mundum est.

XV. Inter immundities graviores at-
 tentionem singularem Lepra meretur, mor-
 bus eo modo, quo describitur Levitici ca-
 pite XIII, solis Israelitis proprius, & cujus
 cura atque examen ad solos Sacerdotes per-
 tinuit. Dividitur illa in species duas, Le-
 pram res animatas inficientem, & quæ res
 inanimatas afficit. Lepra res animatas
 inficiens, est humana, eaque duplex, vel
 capitis vel cutis. Lepra capitis sive barbæ
 וְהָיָה הָאִשׁ מְצֹרֶת אֶת הָרֶאשׁ אוֹ הַזָּקֵן
 & signis.

duo habet signa.
 Vide Lev. XIII, 30.

1. Maculæ depressionem infra superficiem cutis.

2. Pilum fulvum in ea.

Lepra cutis humanæ tria signa habet, Lev.
 XIII, 2.

1. טַּחַח tumorem. Color est instar lanæ agni unius diei.
2. סַפְחָת abscessum, ἀπόστημα. Color est instar calcis.
3. בְּהָרַת candoris nivei. Confer *Exod.* IV, 6.

Et hæc signa particularia, *Lev.* XIII, 3.

1. Pilum album redditum.
2. Plagæ aspectum cute profundior.
3. Diffusionem.
4. Vivacitatem.

XVI. Leprosi
examen a
Sacerdote
instituen-
dum.

XVI. Si ex his notis edoctus fuerit Sacerdos (qui, etiamsi unus esset, de lepra iudicium ferre poterat, *Gem. Nidda. 50. 1.*) lepram esse, immundum pronuntiabat hominem. Quod si modo בְּהָרַת fuerit, nec pilus albus sit redditus, nec plagæ ad- spectus cute profundior, secludebat illum hominem Sacerdos continenti septiduo, quo exacto Sacerdos eum accedebat, & si plaga se ulterius in cute non diffudisset, altero septiduo eum secludi curabat. Si nec tum se plaga diffudisset, mundus pronuntiabatur a Sacerdote, & lotis vestibus pro mundo habebatur. Quod si omnino se diffudisset plaga exacto septiduo, Sacerdos eum immundum pronuntiabat & leprosum. Hic autem vestes scissas, uti in luctu, gerere, caput nudare, (רֹאשׁ פָּרוּעַ), quod

quod per capillos alere etiam redditur) barbam superiorem velare, obviis immunditiem suam indicare clamando, **נָמֹט**, **נָמֹט**, & extra castra degere, sive extra urbes, tempore Josuæ muro cinctas, debuit. Nec tamen soli erant, & ab omni hominum consortio semoti. Quatuor simul fuisse leguntur 2. Reg. VII, 3. & Christo decem occurrerunt, Luc. XVII, 12. quid? quod nec ab ipsa Synagoga eos Judæi excludunt.

XVII. Sex res requirerantur ad mun- XVII. Leprosi mundatio.
dationem leprosi. 1. Duo passeret. 2. Lignum cedrinum. 3. Hyssopus. 4. Lana coccinea. 5. Aquæ vivæ. 6. Vas fictile. Quum enim lepra liberatus esset homo, Sacerdos adduci jubebat duas aves mundas **ציפורים**. Quo nomine Macarius quidem *Hom. XLVII.* δύο περιστεράς sive columbas intelligit, Origenes & Hieronymus gallinas, quoniam vulgo Græci gallinas *ὄρνιθας* dicerent; sed frustra tunc vox *mundarum* addita fuisset: & probabile est, quod in *Gem. Hier. Nazir. 51. 2.* legitur, omnem avem puram dici *Zippor* **כל עוף טהור** **קרוי ציפורין**. Hirundines aut passeret fuisse, multi Judæorum tradunt: alii vero turtures, quod de passeribus dubitent, sintne inter aves mundas censendi. Harum avium una mactabatur in vase testaceo, supra aquam vivam, & sanguini intingebatur

batur avis altera viva, lignum cedrinum, lana coccinea & hyssopus: scilicet lignum cedrinum longum erat, uti Judæi tradunt, pedem & dimidium, crassum quartam pedis partem: hyssopus lata erat palmum: hæc autem lana coccinea erant colligata, & extremitates alarum avis vivæ & cauda circa lignum id & hyssopum fuere convolutæ, atque ita hæc omnia simul sanguini intincta fuerunt. Quibus adspergebat leprosum septies, mundumque pronunciabat, vivam dimittens avem, *Levit. XIV, 2.* His peractis erat adhuc leprosus **מחוסר כפרה** *indigens piaculo*, & lotis vestibibus, raso corpore & loto, in castra vel urbes admittebatur, & post dies septem iterum vestes lavabat, tondebat corpus & lavabat. Tum die sequenti, id est, octavo, in conclavi leproforum lotus ad portam Nicanoris tendebat, (stante Templo secundo) & Sacrificium suum offerebat, agnos duos, unum piaculare, alterum pro delicto, & agnam in holocaustum, fertum trium decimarum similæ oleo mixtæ, & logum olei. Si pauper esset, agnum dabat in Sacrificium pro delicto, decimam similæ oleo mixtæ & turtures duos, alterum in Sacrificium piaculare, alterum in holocaustum, *Lev. XIV, 21.* Quum autem ipsi intrare in Atrium magnum non liceret, nec sanguis Sacrificiorum

rum sanctissimorum extra Atrium efferri posset, ipse dextram aurem, pollicemque manus dextræ, & pedis dextri in Atrium porrigens sanguinem & oleum illita membris illis, digito Sacerdotis excipiebat.

XVIII. Lepra, quæ res inanimatas inficiebat, erat lepra vestium & ædium. XVIII. Lepra vestium & ædium. Lepra vestium non polluit, nisi lanam & linum, *Levit. XIII, 47. Kelaim. IX. 1.* adeoque pelles ea non inficiebantur, nisi lana iis adhæreret, uti pelles ovium & caprarum. Indicium hujus erant maculæ virides & rubræ, quæ si post septiduum seclusionis se diffudissent, judicabatur vestis lepra infecta & comburenda, *Levit. XIII, 47.* Lepra ædium (nonnisi in terra Canaan, at nunquam Hierosolymis visa, uti Judæi tradunt) cognoscebatur ex maculis viridibus & rubris, si se diffunderent: tum enim tota domus erat diruenda, *Levit. XIV, 45.* at si maculæ se non diffudissent, mactatione duarum avium & immersione ligni cedrini, lanæ coccineæ & hyssopi in sanguinem alterius ex iis, ut ante, domus mundabatur, *Levit. XIV, 48.*

XIX. Æstimabant etiam Sacerdotes XIX. Res Deo devotas æstimare munus Sacerdotum. res, personasve, quas Deo aliquis voverat, ut certo pretio redimerentur. Ubi tamen distinctio observanda est inter votum simplex חרם & נדר. Quæ posteriori modo
N 5 erant

erant devota, redimi non poterant; sed usui sacro vel Sacerdotibus cedebant, aut, si homines essent, mortem subibant, *Levit. XXVII, 28. 2. Reg. XII, 4.* At de his votis capite ultimo partis tertiæ copiosius dicitur. Filii quoque primogeniti redempti pretium, 5 sicli, Sacerdoti cedebant. Vide *Levit. XII. & XV. Num. XVIII, 16. Exod. XIII, 1. 2.*

XX. Mulierem Sota
examinare.

XX. Mulier quoque, adulterii suspecta, quam *zelotypicam* nuncupat Hieronymus *Comm. in lib. Reg. VII.* adducenda erat ad Sacerdotem, pro qua postquam decima Ephæ farinæ hordeaceæ (sine oleo & thure) fuerat allata, Sacerdos eam in porta Nicanoris collocabat, aquamque e labro æneo haustam vasi fictili, admixto pulvere Atrii (ut quidam: alii vero illo, quod in Sancto sub tabula marmorea erat) infundebat. Dein ipsius caput a Sacerdote nudabatur, & ut nonnulli volunt, pars vestium diripiebatur ab eodem. Postea Sacerdos munus in corbe saligna allatum, sancto vasi inditum, manibus mulieris imposuit, eamque certa formula exhibita, *Num. V, 19.* & inscripta schedulæ, adjurabat, manu tenens aquas amaras. Quantitas aquarum erat dimidium Logi, petitum ex Labro sacro, *Gem. Hier. Sota. 18. 1.* Tum corbem e manu mulieris Sacerdos arripiebat, & mu-

munus sancto vasi inditum agitabat, & ad angulum altaris notozephyrinum deponebat, acceptumque farinae pugillum sale conspersum, in altaris ignem conjiciebat. Denique uxor aquas amaras imbibebat, si innocens, innoxie: si rea, venter ejus intumescebat, & concidebat femur ejus, eaque solutis crinibus & pectore nudo e templo ejiciebatur.

XXI. Præterea Sacerdotes aderant decollationi vitulae, quam, si cadaver hominis interfecti in campo inveniretur, & reus lateret, proximæ civitatis (quam 5 membra Synedrii magni indicabant) Seniores emere debebant, *Deut. XXI, 5. Sota. IX. 1.* Decollatio fiebat a parte posteriore colli, מאחוריה, secus ac in maſtatione ordinaria. Hinc interpretes Alexandrini reddunt ערופה νενευροκοπημένη, & Josephus τὰς τένοντας, id est, tendines cervicales, κεκομμένη. Sepeliebatur illa in eadem נחל valles inculta, nec postea colenda, ubi decollata erat.

XXI. Vitulae decollandæ adesse.

XXII. Sacerdotum quoque erat panes facierum, quolibet Sabbatho auferre e Sancto, & novos substituere; quod hoc modo fieri consuevisse, Judæi tradunt. Intra-
bant in Sanctum Sacerdotes quatuor, quorum duo duos ordines panum recentium ferebant, duo reliqui duas acerras thuris.

XXII. Panes facierum inferre & offerre.

Hos

Hos anteibant quatuor, qui panes & acerras de mensa tollerent, & panes veteres in Pronao deponerent, donec thus in acerris contentum cremaretur, addito sale in illo foco, e quo prunæ suffitus petebantur, & quidem ipso Sabbatho. Sic ut mensæ adessent Sacerdotes octo, 4 ad septentrionem, (eorum enim ministerium locum honoratiorem postulabat) qui panes recentes apponebant, 4 ad austrum mensæ, qui veteres tollerent. Recentibus in mensa dispositis, egressi panes veteres in mensa aurea Pronai reponebant, thus admixto sale adolebant, dein panes partiebantur Sacerdotes accedentis Ephemeræ, illi ad aquilonem Atrii, ut ostenderetur, ministerium illius hebdomadis ad eos pertinere, hi ad austrum, qui dein eos in loco sancto comedebant. Quum autem panes erant divisi, Sacerdotes Ephemeræ recedentis renunciabant plane Sacris, & locum cedebant Ephemeræ accedenti; nec tamen Templo excedebant, quia panes in Atrio, loco sancto, comedi debere, & quidem eo ipso die, id est, usque ad mediam noctem, quæ sequebatur Sabbathum. Hieronymus autem, *Commentario ad Malachiam pag. 1810.* non tantum curam adferendi & auferendi, comedendique Sacerdotibus adscribit, sed *Panes propositionis juxta traditiones Hebraicas ipsos* (Sa-

(Sacerdotes) serere, ipsos demetere, ipsos molere, ipsos coquere debuisse, tradit.

XXIII. Inter alia munera Sacerdotalia XXIII. Vac
 (licet enim Pontifices Maximi eo functi cam rufam
comburare
 fuerint, ut liquet ex *Para. III. 8.* tamen
 etiam aliis Sacerdotibus id concessum fuit,
Num. XIX, 3.) erat quoque combustio
 vaccae rufae, cujus cineres aqua mixti adhi-
 bebantur ad tollendam immunditiam, quam
 aliquis ex contactu mortui contraxerat,
Num. XIX, 1. Corinth. XV, 29. Hebr. IX, 13.
 Vacca hæc, colore rufa (quod genus in Pa-
 læstina rarum erat, ut liquet ex historia
 Damæ Ben Nethinæ, cui vacca rufa, singu-
 lari Dei beneficio, nascebatur, quum jaspide
 sub capite parentis sui dormientis arcæ
 inclusam dare nollet, jaspide ex λογίω Pon-
 tificis Maximi deperdita, *Gem. Kiddushin.*
31.1. Gem. Avoda Zara. 23. 2. Gem. Hier. Pea.
15. 3.) integra, & expers jugi, publico ære
 emta, deducebatur a Sacerdote, qui septi-
 duo ante domo sua relicta in conclave la-
 pidis בית אבן (ita dictum a vasis lapideis,
 quæ in illo erant) ductus fuerat, per כבש
 (Arabibus الغنجرى suppedaneum) five
 viam novam arcubus vel fornicibus in-
 nixam, ad vitandam pollutionem, in הר
 המנוחה montem oliveti, ubi rogo imposita
 facie versus occidentem mactabatur. Dein
 san-

sanguinem manu sinistra exceptum Sacerdos occidentem versus dextræ, digito intincto, septies spargebat e regione Ædis sacrae, cujus portam intuebatur, per portam Susan & alias (per quas non modo ad octavum gradum Pronai pertingere visu poterat, ut quidam scribunt, sed ad ipsam Templi portam) vel trans murum orientalem ceteris humiliorem, circa portam Susan, *Middoth. II. 4.* vel trans portam Susan per reliquas. A constituta Republica Judaica, usque ad urbis excidium non nisi novem fuisse combustas vaccas rufas, Judæi tradunt. Prima combusta est a Mose, vel potius vivente Mose ab Eleazare. 2. ab Ezra, sive ejus jussu; atque ita etiam de reliquis statuendum videtur. 3. & 4. a Simeone Justo ultimo membrorum Synagogæ magnæ. 5. & 6. a Johanne, Pontifice Maximo, qui pater Matatthiæ vulgo fuisse creditur. 7. ab Eljehœnai, filio Hakkaf, Pontifice Maximo, tempore Simeonis, filii Shetach, & Judæ, filii Tabbai. 8. a Chanameele Ægyptio, Pontifice Max. & 9. a successore ejus Ismaele, filio Phabi, qui vixit tempore R. Jochananis Ben Zaccai. Aliis tamen vix videtur vero simile, toto illo intervallo temporis, quod fuit inter Mosem & Ezram, unam vaccam modo fuisse combustam; maxime quum

tan-

tantum sanguinis in eo effusum sit, & stante Templo secundo 8 numerentur, quod multo brevius spatium est. Cineres hujus vaccae (dicti *אפר חטאת*, uti & vasculum, in quo servabantur *קלל של חטאת*, *Eduth. VII. 5. Para. III. 3.*) collecti in tres partes dividebantur. Una in monte oliveti servabatur & inserviebat (postquam aquae vivae injecta esset portio cinerum, ea quantitate, ut conspici posset in aquae superficie (tantum enim requirebatur, uti hic, ita in pulvere Sotæ dato & sputo fratriæ. Vide *Gem. Hier. Sota. 18. 1.*) adspersioni populi, quæ a quovis viro puro fieri poterat, licet Sacerdos non esset, etiam a puero, ut quidam existimant. Altera in Templum delata, inserviebat Sacerdotibus. Tertia in *לח* sive antemurali servabatur, in memoriam exustionis. Alii ita volunt, partem primam, in monte oliveti sepositam, inserviisse consecrandis aliis vaccis; alteram, extra Templi Atrium servatam, ad usum omnium pollutorum contactu cadaveris: tertiam in antemurali locatum ad rei memoriam. Vide *Cod. Para.*

XXIV. Sacerdotum denique erat, ut XXIV. Populum docere.
 & Levitarum, publice docere, Leges Dei
 tum coram populo tum Levitis junioribus
 explicare, & de jure sacro respondere,
Levit. X, 11. Ezech. XLIV, 23. 2. Chron.
 XVII,

XVII, 9. *Hagg.* II, 12. *Malach.* II, 6. quod munus optime iis conveniebat, qui per omnes tribus erant dispersi, nec agricultura similibusve modis quærendi victum occupati. Unde ad eos potissimum cura Scholarum & Academiarum pertinuit. In quo tamen officio negligenter se tum Sacerdotes tum Levitas sæpe gessisse, nec bene illo functos, liquet ex 2. *Reg.* XXII, 10. & Prophetarum querelis *Ezech.* XXII, 26. &c. Præterea ex iis iudices plerumque constituebantur, *Ezech.* XLIV, 24. 2. *Chron.* XIX, 8.

C A P V T VI.

De Levitis.

I.

I. Nomen & inaugura-
tio,

Levitæ, quorum dignitas inter Sacerdotes & Israelitas media fuit, (*Horaioth. III. 1.*) illi omnes dicti sunt, qui ex tribu Levi (unde nomen habent, non a לוי) ortum traxerunt, exceptis posteris Aaronis. Dati sunt Sacerdotibus, *Num.* IV, 9. 12. & inaugurabantur adspersione aquæ, razione totius corporis, (quæ tribus hominum generibus, leprosis, Naziræis & Levitis, at in deserto solum, a Deo fuit mandata, *Negaim. XIV. 4.*) lotionem vestium & corporis, ac Sacrificio juvenci gemini, unius in Sacri-

Sacrificium pro peccato, alterius in holocaustum, quibus Levitæ manus imponebant, uti vicissim Israelitæ Levitis manus imponebant, & hi agitabantur a Sacerdote, *Num.* VIII, 6-14.

II. Divisi fuere olim in Gersonitas, Ka-^{II, Divisio,} hathitas, Meraritas, de nomine trium filiorum Levi, quorum munus in translatione Tabernaculi, & numerus describitur *Num.* IV, 4. Postea vero, uti Sacerdotes, in 24 classes divisi sunt, quibus totidem Capita præerant, & quælibet classis in septem alias, quibus munus suum Caput familiarum assignabat, ita, ut per vices singulis hebdomadis ministrarent.

III. ^{III. Ætas.} Ætas, qua apti ad munus censebantur, *Num.* IV, 3. dicitur fuisse a trigésimo anno ad quinquagesimum: confer *1. Chron.* XXIII, 3. sed *Num.* VIII, 24. a quinto & vigésimo. Quam differentiam quinquennii Judæi vulgo derivant ex tempore, quo Levitæ munus suum addiscere debuerunt, scilicet 5 annis. Verum alii putant, in posteriori loco Levitas ætatis annorum 25 memorari, quod ibi tantum de ministerio ordinario cantus & excubiarum agatur, quibus juvenes illius ætatis pares erant; sed in priori de portandis quoque oneribus agi, ad quæ Levitæ ætate magis proveci & valentiores requirebantur.

Quod autem anno 50 dicantur dimittendi, *Num. VIII, 25.* spectat ea tempora, quibus Tabernaculum transferre debebant: postea enim nec ætas, nec vitia corporis (quæ Levitam non reddebant ineptum) eum immunem a ministerio præstabant, *Chullin. I. 6.* Structuræ Templi & excubiis Levitæ ab anno vigesimo præpositi fuisse leguntur *1. Chron. XXIII, 24. 27. Ezr. III, 8. 2. Chron. XXXI, 17.*

IV. Vestes.

IV. Vestes eorum fuere distinctæ a vestibus Sacerdotum. Id liquet ex Josepho *Ant. XX. 8.* Lineæ tamen, uti **אפוד בר** *1. Sam. II, 18.* quo etiam alii induebantur, *2. Sam. VI, 13.* Nec videtur illud Ephod cum Ephod Pontificis Maximi convenisse, sed alterius vestis nomen fuisse: quum & Græci eam per *σολήν*, & Chaldæus **כרדוט** tunicam *χειροδωτόν* reddiderint. *2. Chron. V, 12.* comparent **מלובשין ברך** induti bysso, (est hoc optimi lini genus) ubi Græci reddunt *ἐνδεδυμένοι σολὰς βυσσίνας*, & *1. Chron. XV, 27.* cantores induti tunica byssina **ברך** fuisse leguntur, & *3. Ezr. VII, 9.* *ἐσολισμένοι* & Levitæ & Sacerdotes appellantur. Quum autem proficiscebantur per terram Israeliticam, baculo, marsupio & Libro Legis plerumque erant instructi, *Jevamoth. XVI. 7. 2. Chron. XVII, 9.*

V. Munus.

V. Munus eorum fuit, stante Tabernaculo

culo, Arcam Dei & vasa sancta portare, *Num.* IV, 15. *1. Chron.* XV, 2. deinde inservire Sacerdotibus in rebus sacris, & a Davide quidem variæ partes iis fuere assignatæ, cura Conclavium & Atriorum, mundationes rerum sacrarum, ministerium domus Dei, cura panum propositionis, fertorum, mensurarum, cantus & instrumentorum Musicorum, Sacrificiorum ordinariorum & extraordinariorum, denique excubiarum, *1. Chron.* XXIII, 28. Quod non ita debet intelligi, ac si hæc omnia a solis Levitis fuissent peracta, sed quod Sacerdotibus in nonnullis horum inservierint, quatenus, salva Lege Dei, ipsis inservire poterant. Uti in Sacrificiis, non quidem spargendo sanguinem, (quod Sacerdotum erat) sed excoriando victimas, & coquendo atque assando agnos Paschales, *2. Chron.* XXXV, II. 14. Ita legimus *2. Chron.* XXIX, 15. 16. quum Levitis & Sacerdotibus mandata esset cura purgandi Templi & vasorum ejus, Sacerdotes solos intrasse ipsam Ædem Sacram, & quæ in Sancto **בְּהִיכָל** polluta inveniebant, extulisse **לְחֵצֵר** in Atrium ad Levitas, & Levitas ea detulisse foras ad vallem Kedron. Confer *1. Chron.* IX, 32. ubi Kahathitæ conficiendis panibus propositionis præpositi dicuntur, & alii e Levitis operi **עֲבָדוּ** **בְּבֵיתֵי**, per quod viden-

videntur crustula Pontificis Maximi intelligenda, & cantui, & excubiis, & portationis vasorum sacrorum: sed præparatio aromatum suffitus Sacerdotibus assignatur *comm.* 30. Fuere & aliquando præpositi decimis, primitiis, aliisque rebus sacris conservandis, quas populus obtulit, 2. *Chron.* XXXI, 13. iisque distribuendis *comm.* 14.

VI. Canere,

VI. Ceterum munus eorum, stante Templo, præcipue in duobus consistebat, in Cantu & Excubiis, 1. *Chron.* XXV. & XXVI. & ita *Nebem.* X, 29. tantum memorantur **הלויים השוערים המשוררים** *custodes & cantores.* Nam Sacerdotum erat ministerium altaris. Cantores, id est, qui canerent voce & qui psallerent, a Davide in 24 classes fuisse divisos, juxta numerum filiorum Asaph, Jedithun & Heman, liquet ex 1. *Chron.* XXV. Cantorum Instrumenta Musica tria fuerunt **נבלין, כנורות, הצלצל** *Nablia*, 2 ad minimum, cytharæ 9, & cymbalum unum, *Nebem.* XII, 27. & 1. *Chron.* XXV, 1. & 2. *Chron.* V, 12. & 2. *Chron.* XXIX, 25. *Eracin.* II. 3. 5. At ore potissimum canebant, consistentes in **רוכן** suo sive fuggesto, 2. *Chron.* XX, 19. *Neb.* IX, 4. ubi non pauciores quam duodecim Levitæ erant, *Eracin.* II. 6. quibus alii tractantes Instrumenta Musica adstabant, qui non modo Levitæ, sed & Israelitæ genere clari erant.

erant. Primo autem die hebdomadis ad motum sudarii Saganis, tempore libationis in Sacrificio jugi, canebant *Pf.* XXIV, secundo *Pf.* XLVIII. tertio *Pf.* LXXXII, quarto *Pf.* XCIV. quinto *Pf.* LXXXI. sexto *Pf.* XCIII. Sabbatho *Pf.* XCII. *Tamid.* VII. 4. *Gem. Rosch Hasschana.* 31. 1. & *Midrasch Schir Hasschirim.* 25. 4. Sunt qui putent, etiam mulieres in Templo cantasse, quum *Nehem.* VII, 67. *משוררות* cantatrices memorentur, sed Judæi negant, dicentes, ita appellari cantorum uxores: vel possunt intelligi cantatrices aliæ, quales *2. Sam.* XIX, 35.

VII. Vigiles autem Levitæ a Davide VII. Et excubias agere. quoque in 24 classes divisi, *1. Chron.* XXVII. excubias agebant in Templo primo, locis *1. Chron.* XXVI. memoratis; in secundo, 21 locis, ad 5 portas montis Templi, in monte ad 4 angulos intrinsecus, ad 4 angulos Atrii magni extrinsecus, & ad 5 portas Atrii, (nam portam Nitzotz & Ardoris observabant Sacerdotes) uti & conclave oblationis, veli, & post Sanctum Sanctorum, *Gem. Tamid.* 61. 1. *Middoth.* I. 1.

VIII. Præterea Levitæ fungebantur VIII. Docere populum & judicare. munere docendi populum, uti & Sacerdotes, *2. Chron.* XXXV, 3. *Nehem.* VIII, 10. quod a Mose prædictum erat, *Deut.* XXXIII, 8. in quem finem videntur dispersi fuisse

fuisse per regiones ceterarum tribuum, uti Jacobus prædixerat *Gen.* XLIX, 7. quo facit *Judic.* XVII, 9. Denique Judices erant, שופטים ושוטרים, quos Moses constituere jubetur, & David suo tempore e Levitis elegit, 1. *Chron.* XXIII, 4. 2. *Chron.* XIX, II.

IX. Ministri
eorum Nethinai.

IX. Dati sunt Levitis ministri, Nethinai dicti, quo nomine omnes intelligimus, qui aliquando dati sunt Levitis, ut iis intervirent. Ita *Num.* XXXI, 29. Midianitæ dicuntur dati Levitis נתתה אותם ללוויים. שומרי משמרת משכן יי. Postea etiam Gibeonitæ a Josua dati fuerunt toti populo & altari Dei, uti ministri in cædendis lignis, & haurienda aqua, *Jos.* IX, 26. Confer *Gem. Jevamoth.* 78. 2. Sic ut Nethinai non e solis Gibeonitis constiterint, sed omnibus, qui unquam Levitis dati fuerunt. Verum nomen נתינים ante tempora Davidis non memorant Scriptores, divino spiritu instincti, qui Levitis ministros hoc nomine dictos dedit, *Ezr.* VIII, 20. In conjugiiis contrahendis par spuriorum & Nethinæorum erat ratio, sic ut filia Israelitæ interdicta fuerit utrique, uti vidua Pontifici, & repudiata Sacerdotibus, *Jevamoth.* II. 4. *Kidduschin.* IV. 1. Licet alias spurius Israelita Nethinæo præponatur, *Horaioth.* III. 8.

X. Urbes

X. Urbes Leviticæ 48 numero recensentur *Jos.* XXI. e quibus tamen tredecim Sacerdotibus & triginta quinque Levitis (quatenus a Sacerdotibus distinguuntur) fuere adsignatæ. Sacerdotes urbes habuere in locis Hierosolymæ vicinis, portione scilicet Judæ, Simeonis & Benjamin, *Jos.* XXI, 4. 1. *Chron.* VI, 57. Inter Levitas Kahathitæ 10 urbes, Gersonitæ 13, Meraritæ 12 adepti sunt, *Jos.* XXI, 6. Omnes has 48 Leviticas asyla *מקלט* (quod ibi manus vindicis contraheretur, quum illic homicida tutus usque ad mortem Pontificis Maximi habitaret, dein liber esset; vel ut alii, quod viæ eo ducentes essent brevissimæ) *πόλεις Φυγαδευτηρίων*, fuisse Judæi volunt, quum alii 6 tantum ex iis id tribuant. Sex enim, tres cis Jordanem, *Kades, Sichem & Chebron*, tres vero trans, *Bezer, Ramoth & Golan*, numerantur *Deut.* IV, 41. *Jos.* XX, 7. *Maccoth.* II. 4. Has quidem Moses, illas Josua designavit. Confer *Num.* XXXV, 14. & ipsum illum locum *Josue* XXI, 27. ubi in contextu Græco omnes 48 urbes Leviticæ *πόλεις ἀφωρισμέναι τοῖς φονεύσασι* appellantur, sed in Hebræo *גלגל* de sola Golan intelligi id jubet, & distinguit asyla a reliquis urbibus: quemadmodum & *Num.* XXXV, 6. clarissime 48 urbes in 6 asyla & 42 alias divi-

dividuntur. Non tamen idem jus asylo-
rum 6, & 42 fuisse, volunt Judæi, sed illa
homicidam protexisse, siue gnarum ei esset,
siue ignarum, loca ista jus asyli habere:
hæc vero tantum, si id illi gnarum esset;
& in illis homicidam pretium pro usu
ædium non solvisse, in his omnino: atque
tria asyla restare a Messia designanda, quod
colligunt ex *Deut. XIX, 8*. Denique sub-
urbia bis mille cubitorum quaquaversum
unicuique urbi adsignata sunt, *Num.*
XXXV, 4. 5. quorum pars altera agros
communes, altera proprios complecteba-
tur. Confer *Gem. Eruvin. 56. 2.*

C A P V T VII.

De Synedriis.

I.

I. Tria ge-
nera Con-
ciliorum.

Quandoquidem, uti mox indica-
vimus, ex Sacerdotibus & Le-
vitis potissimum Confessus Ju-
dicum constabant, ad hunc
locum disquisitio de iis pertinet. Fuisse
autem, Judæi tradunt, tria genera Conci-
liorum. 1. Synedrium magnum. 2. Syn-
edrium viginti trium virorum. 3. Con-
fessum trium. Præter quæ memorantur
quidem בית דין של כהנים *Concilium Sa-*
cerdotum, Ketuvoth. I. 5. & בית דין של
כהן

כְּהֵן גָּדוֹל *Concilium Pontificis Maximi*,
Gem. Hier. Ketuvoth. 28. 3. sed de quibus
 vix liquet, & quot membris constiterint,
 & quem in finem fuerint instituta. Sacer-
 dotes autem & Reges intelligendos esse
 nomine **שׁוֹפְטִים**, uti membra Synedrii per
זִקְנִים, tradunt Judæi in *Gem. Sota. 45.*

II. Synedrium Magnum, **סְנֵדְרִין** II. Syne-
גְּדוֹלָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל dictum in *Midrasch* **גְּדוֹלָה** *Schir Hasschirim. 9. 1.* & alibi, non confun-
 dendum est cum concilio dicto **כְּנֶסֶת**
הַגְּדוֹלָה *Synagoga magna*, quod perpetuum
 non erat, & ex 120 viris constabat, & in
 alium scopum fuit institutum. Erat hoc
 summum totius populi Concilium, unicum
 modo, & confidens Hierosolymis, ubi a
 tempore Simeonis Ben Schetach, usque ad
 40 annos ante excidium Templi secundi,
 in Conclavi Gazith, & quidem parte ejus,
 quæ erat in **חֵיל**, habebatur, & de causis
 gravioribus, & ad universum populum
 spectantibus, summa cum auctoritate de-
 cernebat.

III. Tradunt Judæi hoc Synedrium a III. Ratio-
 Mose jussu Dei institutum, *Num. XI, 17.* **נֵסֵן** *pro an-*
 ne in solum Mosen onus judicandi popu- *tiquitate*
 lum recumberet, & rationes, quæ suadent, *Synedrii,*
 illud continuatum fuisse temporibus secu-
 tis, usque ad excidium Templi secundi, &
 ulterius hæc, sunt: I. Quod si Moses Syne-
 drio

dris hoc indignum, impar ferendo oneri, sibi imposito, utique Josua aliique viri pii, qui ei successerunt, nec sapientia æquare Mosen potuerunt æque, imo magis, Synedrion indignerent, adeoque non videatur probabile, eos voluisse Concilium prudentissime a Mose institutum abrogare, seque ipsos tacite supra Mosen extollere. II. Quia memorantur *Jos. XXIV, 1. Jud. II, 7. Ps. CXXII, 5.* seniores, judices, throni judicii confidentes Hierosolymis: quos judices credibile est fuisse tales, quos Deus instituit, potius quam qui aliunde originem & auctoritatem arcesserent. III. Quia Republicæ Israeliticæ forma a piis Regibus restituta fuisse legitur ad formam pristinam, quam vivente Mose habuit. IV. Quia *Matth. XXIII, 2.* Scribæ & Pharisei dicuntur sedere in Cathedra Moysi, omnia itaque, quæ illi mandaverint, esse facienda. Ita in Targum *Ps. XLV, 1.* appellantur *sedentes in Synedrion Moysi* יתבי סנהדרין דמושה. V. Quia limitibus suis coercita fuit potestas Regia, sic, ut contra virorum Principum in populo potestatem nil agere posset, *Jerem. XXXVIII, 4. 5.* Hæc potissima sunt, quæ eo tendunt, ut Synedrion antiquitas & origo a Mose repetatur: quamvis negari non possit, sæpe nullum Synedrion in Republica Israelitica fuisse, vel quum Reges impii

impii principatum tenerent, vel quum aliis gentibus Israelitæ parere coacti sunt: & per Prophetas divino spiritu instinctos, sæpe quædam cum auctoritate facta esse, quæ alias ad Synedrium pertinuissent.

IV. Ab altera parte non desunt rationes, quibus hoc Synedrium recens esse, nec antiquius temporibus Chasmonæorum, demonstrare conantur. **IV. Rationes contra Synedrii antiquitatem.** I. Quod in historiis Judicum & Regum nulla plane fiat Synedrii mentio, quæ non magis videtur omitti potuisse, quam mentio Senatus in historia Romana. II. Quod tempore Judicum sæpe in idololatriam sint prolapsi, quodque etiam Reges ita secutus fuerit populus, ut si pii essent aut impii, ipsi quoque eorum mores sequerentur. Atqui videtur huic crimini Synedrium, si aliquod fuisset, obviam fuisse iturum. III. Quod & iudices & Reges omnia fecerint pro arbitrio, inconsulto Synedrio: vide 1. Sam. VIII, 1. 2. Sam. X, 2. & 1. Reg. III, 16. IV. Quod Jud. XXI, 25. legatur, Regem non fuisse in populo Israelitico, ideoque unumquemque fecisse, quod volebat. Quibus verbis Synedrium certe eo tempore nullum fuisse ostenditur. V. Quod Jud. XIX, 29. Levita ad 12 tribus miserit, ut scelus a Beniaminitis commissum vindicarent; non ad Synedrium.

V. Per-

V. Membra,
ex quibus
componi-
tur.

V. Personæ in hoc Synedrium adlectæ (ut Judæi tradunt) LXXI. fuere, *Sanhedrin. I. 6.* quapropter in *Echa Rabbati. 59. 2.* סנהדרין של שבעה ואחת dicitur. Plerumque erant e tribu Levi, quamvis & si ex illa tribu nullus fuisset, legitimum tamen fuisset Synedrium; qui antea in urbibus suis personam judicis jam sustinuerant; deinde in Synedrio viginti triumvirali montis Templi, tum in illo, quod ad ostium Atrii erat, unde tandem in hoc adlegebantur, *Gem. Sanhedrin. 88. 2.* Inter illos eminebat הנשיא *Princeps* vel *Præses* (qui aliquando, non semper, Pontifex Maximus erat) non confundendus cum Academiae Rectore ראש ישיבה, licet serioribus temporibus, quum Synagogæ & Scholæ confundi cœpere, ita nonnunquam appellatus sit, & in eandem personam utraque, quamvis distincta, dignitas collata fuerit. Secundus a Præside appellabatur אב בית דין *Pater domus judicii*, tertius חכם *Sapiens*. Hi in Synedrium intrantes, diversis cerimoniis excipiebantur, *Gem. Horaioth. 13. 2.* Præterea erant in Synedrio scribæ duo, qui vota Judicum in acta referebant, stantes עומדים uti legitur in *Sanhedrin. IV. 3.* At in *Schir Hasschirim Rabba* legitur fol. 22. 2. eos sedisse שני סופרי דיוקן שיושבים לפניהם duo,

duo, & nonnunquam rei ipsi, vel partes litigantes, aut causarum patroni, & testes duo ab una, duo ab altera parte, & tres ordines candidatorum 23, *Sanhedrin. IV. 3. 4.*

VI. Decernebat hoc Synedrium de re- VI. Munus
eorum, ju-
dicare &
pœnas irro-
gare.
bus majoris momenti, tam politicis quam
sacris, privatis quam publicis, uti de integra
tribu, gerendo bello, Sacerdotibus, *San-
hedrin. I. 5.* Et Sacerdotes non tantum ac
Pseudo prophetas, sed ipsos Reges (qui ad-
scisci in Synedrium magnum non solebant,
quia eis contradicere non licebat, uti scri-
bunt Judæi) ab eo judicatos fuisse, Hebræi
tradunt, ex ejus arbitrio ordinata fuisse
Synedria minora, & pœnas capitales reis
irrogatas. Hæ autem 4 fuere apud Ju-
dæos, quarum descriptio accurata legitur
in *Sanhedrin. VI. & VII.* Lapidatio, com-
bustio, decollatio & strangulatio, (cruci-
fixio enim pœna Judaica non fuit, uti qui-
dam colligunt ex 2. *Sam. XXI, 6. Num.*
XXV, 4. Jos. VIII, 29. Jos. X, 26. nam illa
suspensio non erat hominum vivorum, sed
mortuorum, adeoque pœnæ consequens,
non pœna.) Minores erant, flagellatio 39
ictibus peragi solita, 2. *Corinth. XI, 24.*
licet Deus *Deut. XXV, 3.* quadraginta præ-
cepisset, & excommunicatio, cujus species
levior נָרִי etiam שְׁמָתָא dicta fuit, gra-
vior חֲרָם : quibus addi possunt bonorum
adju-

adjudicatio fisco (*Ezr. X, 8.*) talio, exilium & carcer. Quarum tamen poenarum irrogatio non ad solum Synedrium magnum, sed & minus pertinebat.

VII. Tem-
pus.

VII. Synedrium magnum confidere solebat quotidie a Sacrificio jugi matutino ad vespertinum, *Gem. Sanhedrin. 88. 2.* Synedrium viginti triumvirale & confessus trium confidebat die secundo & quinto hebdomadis, nec ultra horam diei sextam. Sabbathis autem & in ימים טובים non solebant judicare: si tamen judicarent, non in Atrio, sed in חיל confidebant.

VIII. Locus
Synedrii
magni in
Templo.

VIII. Olim quidem ad ostium Tabernaculi iudices confedissee dicuntur *Num. XI, 24.* tam in deserto, quam terra Canaan, donec Templum primum exstructum est. In eo autem locum Synedrii ex Sacro Codice definiri posse ex *Jerem. XXXV, 3.* quidam putant, ita, ut prope portam orientalem confederit, & locus לשכת השרים *Conclave Principum* dictus fuerit. In Templo secundo Conclave celeberrimum לשכת הגזית ei destinatum fuit, partim in Atrio, partim in חיל situm, ita, ut iudices forma semilunari in parte minus sancta, scilicet חיל considerent. Vide *Echa Rabbati 56. 3.* Multi hunc locum λιθόσσωλον *Job. XIX, 13.* appellari volunt, sed nec nomen *Gabbatha*, huic loco datum, cum notissimo *Gazith*

con-

convenit, nec tribunal Pilati in Conclavi Gazith fuit, aut ille ut Præses, vel ut judex, ibi confidere potuit, (illud enim Judæi, hoc Pilatus passus non fuisset) & alia loca fuere Hierosolymis, quæ λιθοστρώτα nomen merentur.

IX. Quadraginta annis ante Templi se- IX. Ante
cundi excidium (quod tempus exit fere in mortem
aeræ Christianæ annum 30) migrasse di- Christi
citur hoc Synedrium e Conclavi Gazith transit in
Tabernas.
(quo tamen rediisse aliquando ad tempus
volunt, ut in causa Jesu) in Tabernas
חנייות, quæ in monte Templi erant, quo
tempore דיני נפשות *judicia capitalia* sibi
adempta fuisse, Judæi conqueruntur in *Gem.*
Schabbath. 15. 1. quod convenit cum eorum
voce *Joh. XVIII, 31.* ἡμῶν οὐκ ἔξεστιν ἀπο-
κτεῖναι ὁδεύειν. Quibus verbis licet varia
interpretatio dari a viris doctis soleat, vi-
dentur tamen ita esse intelligenda, uti so-
nant; non licuisse scilicet Judæis, occidere
quenquam. Hoc convenit cum statu Ju-
dææ, quæ tum facta erat Romana provincia,
relegato Archelao, χώρα εἰς ἐπαρχίαν
περιγγραφεῖσα, uti Josephus loquitur *lib. II.*
de Bell. cap. 11. tributa solvebat, soli Cæsari
se subjectam agnoscebat, *Joh. XIX, 15.* & a
Procuratoribus Cæsaris, qualis erat Pilatus,
regebatur. Hi habebant jus vitæ ac necis,
uti ipse Pilatus præ se fert *Joh. XIX, 10.*
& ex

& ex jure ac consuetudine Præsidum & Procuratorum in provinciis Romanis clarum est. Quod si aliquando Judæorum Synedrium alios condemnavit, & jus vitæ ac necis exercuit, veluti cum Ananias convocato Synedrio Jacobum condemnavit, (vide Josephum *lib. XX. Antiq. cap. 8.*) hinc jure factum hoc esse non probatur: hoc enim ipsis non licuisse, Romani monuerunt, adeo ægre ferentes, absente Procuratore Cæsaris id factum fuisse, ut Pontificatu propterea Ananiam exuerint. Sic quoque negari non potest, Seniores populi Judaici sæpe in consilium fuisse adhibitos a Procuratoribus, quum de rebus Judaicis, quarum ignari erant Procuratores, plerumque ageretur, ita tamen, ut summa potestas & ἐξουσία ἐπὶ πάντων, ut Josephus loquitur, *Antiq. XVIII. 1.* penes Procuratorem fuerit. Confer *Act. XXV, 5. & 15.*

X. Dein ad
alia loca.

X. Postea translatum est hoc Synedrium ex Tabernis ad ipsam urbem Hierosolyman, & inde ad alia loca, quæ omnia in *Gem. Rosch haschana. 31. 1. 2.* recensentur.

1. לשכת הגזית Conclave Gazith.
2. חנויות Tabernæ in monte Templi.
3. ירושלים Hierosolyma.
4. יבנה Jafne. Hic post excidium urbis fuit, Præside R. Jochanan Ben Zaccai.

אשרה. 5.

5. **אִשָּׁה** Usha, vivente R. Gamaliele.
6. **יבנה** Jafne, iterum, vivente eodem.
7. **אִשָּׁה** Usha, vivente R. Simeone, filio Gamalielis.
8. **שֶׁפְּרָעָם** Sepharam. Hic & præcedenti loco fuit Præside R. Simeone, filio Gamalielis Jafnensis.
9. **בֵּית שְׁעָרִים** Beth Shearim. In *Gem. Nidda. 27. 1.* videtur **כֶּפֶר שְׁעָרִים** nuncupari. Hic & duobus locis sequentibus fuit Præside R. Juda Sancto, *Gem. Ketuvoth. 103. 2.*
10. **צִיפּוֹרִי** Zipporis.
11. **טִבֵּרְיָא** Tiberias.

XI. Præsides Synedrii Magni ita Judæi recensent ab Ezra usque ad Rabban Gamalielelem, filium R. Judæ Sancti. XI. Præsides Synedrii.

1. *Ezra.*
2. *Simeon Justus.*
3. *Antigonus Sochæus*, ita dictus a patria urbe Soco **סוֹכִי**, sita in limitibus Judææ & Regionis Philistæorum. Hujus discipuli Sadok & Baithos sectis Sadducæorum & Baithosæorum nomen & originem dederunt.

Quinque **זוגות**,

sive virorum paria, quorum prior Præses Synedrii fuit, posterior **אֶבְרָהָם בֶּרֶךְ**.

P

Vide

Vide *Chagiga. II. 2.* ubi tamen Juda Ben Tabbai præponitur Simeoni ben Schetach, quia scilicet, uti in *Gemara Chagiga. 16. 2.* monetur, ea Misna tantum proponit sententiam R. Meir, quum sapientes, quos nos heic sequimur, statuant, Simeonem ben Schetach fuisse Præsidem Synedrii, & Judam ben Tabbai a Præside secundum. Nota, nec hos decem, nec ullos antea titulo Rabbi dictos fuisse.

4. *Jose ben Jofer & Jose ben Jochanan.*

5. *Josua ben Perachia & Nittai Arbelita.*

6. *Simeon ben Schetach & Juda ben Tabbai.*

7. *Schemaia & Abtalion.*

8. *Hillel & Schammai.* אבות העולם dicti a R. Simeone, ben Jochai, *Gem. Hier. Chagiga. 77. 4.* qui titulus Abrahamo & Isaaco datur in *Echa Rabbati. 58. 1.* Antea Menahem socius Hillelis fuerat, sed postea ipse cum 80 paribus discipulorum se Regi Herodi addixit, & transiit לעבודת המלך, qui videntur Herodiani appellati, *Matth. XXII, 16. Gem. Chagiga. 16. 2.*

9. *Rab-*

9. *Rabban Simeon*, filius Hillelis. Quem *Luc. II, 25.* innui, multi putant: sed obstat, illum Hilleli parenti suo successisse annis aliquot post Christum natum, id est, annis sexaginta ante Templi excidium: quod concipi non potest de viro, qui Christum publice Messiam esse confessus fuerat.
10. *Rabban Gamaliel*, filius Simeonis, dictus רַבִּי גַמְלִיֵּל *Senior*, cujus mentio fit *Act. XXII, 3. & V, 34.* cujus discipulus erat Samuel parvus, postea factus apostata; quem multi eundem cum Paulo faciunt.
11. *Rabban Simeon*, filius Gamalielis, qui in excidio urbis periit.
12. *Rabban Jochanan ben Zaccai.*
13. *Rabban Gamaliel Jafnensis.*
14. *Rabban Simeon*, filius ejus.
15. *Rabbi Juda Sanctus*, filius ejus.
16. *Rabban Gamaliel*, filius ejus.

XII. Synedrium minus סנהדרין קטנה XII. Synedrium 23 virorum. constabat ex 23 Judicibus, eratque in omni loco, ubi plures essent incolæ quam 120; non universim, sed tales, qui apti erant ad illa munera, quæ mox indicabuntur. Hierosolymis duo erant ejusmodi Synedria, unum ad ostium montis Templi, alterum

ad ostium Atrii, *Sanhedrin. I. 6.* Numerum horum incolarum ita ineunt Gemarici in *Gem. Sanhedrin. 17. 2.* scilicet 23 Judices, tres ordines 23 virorum, e quibus, ubi opus erat, allegebantur in confessum Judicum (id est, 69 viri) 10 otiosi Synagogæ, 2 scribæ confessus, 2 lictores, 2 partes litigantes, 2 testes falsi, 2 iis oppositi, 2 alii iis oppositi, collector Eleemosynarum, medicus unus, chirurgus, libellarius, lanio, & ludi magister. Nec Sacer Codex, nec Josephus Synedrii hujus viginti triumviralis meminerunt, uti nec Confessus virorum trium. Josephus autem Confessus septem Judicum καθ' ἐκάστην πόλιν, in singulis urbibus mentionem facit, *Antiq. IV. 8.* Hoc quoque judicia capitalia exercuit, *Sanhedrin. I. 4.*

XIII. Confessus trium.

XIII. Confessus minimus judicum trium nunquam Synedrium appellatur, uti priora duo, sed בית דין, eratque in locis, quæ 120 incolas istos (de quibus mox) non continerent. Hi non de causis capitalibus דיני נפשות, qualis erat blasphemi, & ligna colligentis die Sabbathi, sed levioribus, decernebant; & flagellationem irrogare, non pœnas capitales, poterant, *Sanhedrin. I. 2. & III. 1. Nidda. VI. 4.* Tales causæ erant דיני ממנות veluti quum Moses *Num. XXXVI, 6.* de filiabus Zelo-

Zelopchadi, & alibi de immundis, qui impediti fuerant, Pascha celebrare, judicavit. Vide Targum ad *Levit.* XXIV, 12. Præterea erant *ריני קנסות*, quando iudicium ferebatur de multis in Lege præscriptis ob damnum passum, veluti si homo homini, bos bovi, bos homini, homo bovi nocuisset, *Exod.* XXI, 18. In hoc confesso quilibet esse iudex poterat, uti spurius & peregrinus, modo mater ejus Israelitis fuisset; sed ad judicia capitalia nonnisi Sacerdotes, Levitæ, & nobiliores Israelitæ, quibuscum affinitatem contrahere Sacerdotes non detrectarent, aditus patebat, *Sanhedrin.* IV. 2. *Jevamoth.* XII. 1.

XIV. Ita quidem Israelitæ judicabantur: verum profelyti, qui inter Judæos habitabant, non fruebantur eodem jure, sed vel ab uno iudice poterant judicari, & ad unius etiam propinqui testimonium ad mortem condemnari. Quum autem profelytorum nomen duas hominum species notare possit, observandum est, hic illos profelytos intelligi, qui *גרי תושב* five *גרי שער*, *profelyti inquilini* dicuntur, quibus concedebatur, in terra Israelis (non Hierosolymis) habitare, modo observarent 7 præcepta, data partim Adamo, partim Noacho. 1. De vitando cultu fide-
rum. 2. Honore nomini & rebus divinis

XIV. De Iudice profelytorum.

habendo. 3. Homicidio vitando. 4. Et stupro. 5. Ac rapina. 6. Colendo magistratu. 7. Non edendo membro vivi animalis. Alii erant *profelyti justitiæ* גרי צדק dicti, *Gem. Bava kama. 113. 2. & Gem. Jevamoth. 48. 2.* qui & גרים גרורים *profelyti tracti, Gem. Avoda Zara. 24. 1. Gem. Jevamoth. 79. 1.* (confer *Job. VI, 44.*) & ab Sacris Gentium ad Judaismum transierunt, & pari modo, quo Judæi, judicabantur. Hi tribus ritibus initiabantur olim, nunc duobus. 1. Circumcisione. 2. Baptismo, sive immersione totius corporis, *Pesachim. VIII. ult.* 3. Sacrificio: per quæ tria olim Israelitæ in fœdus Dei intrarunt, *Exod. XII, 48. & XIX, 10. ac XXIV, 5.* Talem profelytum instar infantis modo geniti Judæi considerant, (גר שנתגייר כקטן שנולד דמי in *Gem. Jevamoth. 22. 1. & 48. 2. & 62. 1.*) sic ut consanguinei ejus, quos inter Gentes habet, non censeantur ejus consanguinei esse.

Hinc lucem accipiunt *Job. III, 5.*

1. *Petr. I, 23.* 2. *Cor. V, 17.*

CAP. VIII.

De Regibus.

I.

Atum fuisse Israelitis præceptum de Rege eligendo, contendunt Judæi ex *Deut.* XVII, 15. sic, ut in ipsa Regis petitione non peccaverint, sed petitionis modo & scopo, ut similes essent aliis gentibus: quamvis vero similis sit, ibi agi de Rege ex Israelitis eligendo, tum quum dicerent, Regem se velle, qualem aliæ gentes haberent, non vero juberi illic electionem Regis: & *1. Sam.* VIII, 6. 7. & *1. Sam.* XII, 17. 19. peccatum eorum ipsa Regis petitio dicatur. Quod si mandatum ipsis fuit, Regem eligere statim ac terram ingressi essent, cur id omiserunt per tot secula?

I. Mandatum de Regis electione.

II. Aboluerunt ita Israelitæ, electo Rege, formam regiminis Theocraticam, qua hætenus usi fuerant: quando scilicet Deus singulari ratione ea præstitit, quæ alias Regum esse solent, Leges scilicet politicas ferens, easque pœnis sanciens, bellum pacemque indicens, in præliis antecedens, & signum dans proficiscendi aut manendi, prospiciens iis de annona, aliisque ad vitam necessariis, jus dicens ipse

II. Theocratia ante Reges.

in causis gravioribus, in reliquis iudices alios vicarios sibi substituens, aulam suam, ignem, mensam, & ministros in populo Israelitico habens, & quæ plura sunt talia; quare quum Regem sibi ex hominibus vel- lent, Deus se spretum agnoscit, ne sit Rex super illos, 1. Sam. VIII, 7.

III. Rex,
qualis eli-
gendus.

III. Rex debebat esse, non Regina, qui Hebræos regeret, nec ex Gentibus, etiamsi inter eas Idumæi, fratres Israelitarum re- spectu originis dicantur, Deut. II, 4. Quare Rex Agrippa, qui מקהל גרים ex cætu profelytorum erat, quum publice coram populo legeret, in Deut. XVII, 15, inci- dens, generis sui conscius, in lacrymas solvebatur, quem populus hac acclamatio- ne solatus est; אל תירא אנריפס אחינו. אתה אחינו אתה. Non est quod timeas, Agrippa. Et Tu frater noster es. Et Tu frater noster es, Sota. VI. 8.

IV. Unctio
Regum, se-
cundum
placita Iu-
dæorum.

IV. De unctione, qua Reges inaugu- rabantur, tradunt Judæi, eam factam fuisse oleo המשחה, sive unctionis, ex קרן cornu, & quidem juxta fontem 1. Reg. I, 33. si Reges essent ex stemmate Davidico, alios vero oleo אפרסמון opobalsami, ex פך lenticula, Gem. Hier. Schekalim. 9. 1. Gem. Horaioth. 12. 1. Midras Cobelet. 104. 4. Confer 1. Sam. X, 1. & 1. Sam. XVI, 13. Sicut secundum hanc opinionem Reges hi eodem

eodem oleo, quo Sacerdotes uncti fuerint : quod tamen videtur repugnare *Exod.* XXX, 32. Præterea nullos Reges parentibus suis succedentes unctos fuisse, nisi quum lis iis mota fuisset de imperio, uti Salomoni per Adoniam, *1. Reg.* I, 18. & 39. Joaso per Athalias, *2. Reg.* XI, 12. Jehu ob Joramum, quem occidit, *2. Reg.* IX, 1. Joachazo ob fratrem Jojakim, *2. Reg.* XXIII, 30. Quæ tum in Misna tum Gemara *Horaioth. XI. 2.* pluribus disputantur, ut & in *Gem. Kerituth. 77. 2. & Gem. Hier. Sota. 22. 3.*

V. Alii vero distinguunt in unctionem V. Secundum alios. privatam & publicam. Privata est præ-nunciatio regni futuri, uti quum Samuel *1. Sam.* X, 1. Saulem unxit, & fiebat per Prophetam, & quidem oleo communi. Publica est ipse actus Regiæ inaugurationis, uti cum *2. Sam.* II, 4. & *2. Sam.* V, 3. David primum a viris Judæ, dein Israelitis unctus est. Hanc fieri consuevisse volunt per Sacerdotem. Sic Jojada unxit Joasum, *1. Reg.* XI, 12. Sadoc Salomonem, *1. Reg.* I, 39. Hæc fiebat oleo, non quidem illo oleo unctionis, quo Sacerdotes ungebantur, nec tamen oleo communi, quod urgente necessitate sine dubio adhibuisset Sadok, *1. Reg.* I, 38. & nisi sanctum fuisset oleum, non tam facile Salomoni Adonia

cessisset, aut tanta asseclarum ejus fuisset consternatio, *1. Reg. I, 49.* Sanctum ergo fuit, & in loco sancto asservatum, *Psal. LXXXIX, 21.* uti & oleum lychnuchi Sanctum dicitur, licet non esset oleum unctionis.

VI. De Regibus non unctis.

VI. Quod porro Judæi tradunt de Regibus quibusdam non unctis, qui tranquille parentibus in imperio succedebant, multis non probatur, quum omnes Reges uncti videantur, & voces *Rex & Unctus* ut Synonymæ passim permutentur, uti & *ungere ac constituere* Regem. Ita Judæi ipsi *משיחה* sive *unctionem* dicunt significare Principatum aut magnitudinem, *ענין קצינות וגדולה*. Confer *1. Sam. II, 10. Ps. CV, 15. 1. Reg. XIX, 15. Jud. IX, 8. 2. Sam. I, 14. 21.* Qui locus ultimus omni emphasi destituitur, si credamus, ob solum dissidium Reges ungi consuevisse, & videretur indicare Reges illos, quibus lis de imperio mota fuerat, majori quam reliquos sanctitate gavisos fuisse, quod haud facile quispiam sibi persuadeat.

VII. Ius Regium & officium.

VII. Officium & jus Regis describitur *Deut. XVII, 16.* unde liquet, non licuisse ei, multos equos alere ad pompam, ne ob hanc quoque causam ad Ægyptios animus eorum inclinaret. Ægyptiis enim Judæi, aliique Cœlesyriæ populi maxime erant de-

dediti: τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον αἰεὶ πῶς
οἱ κατὰ κοίλῃν Συρίαν ὄχλοι προσκυνῶσι,
scribit Polybius *Hist. lib. V.* Salomon
tamen ex Ægypto equos arcessivit, *1. Reg.*
X, 29. & postea plurimi Judæi ibi habita-
verunt. Nec uxores multas sibi adsciscere
licebat, id est, uti Judæi volunt, (*Sanhedrin.*
II. 4.) non ultra octodecim tam legitimas
uxores, quam pellices, uti colligunt ex
2. Sam. III, 2. & *2. Sam. XII, 8.* Nec
magnam vim auri & argenti in usus priva-
tos corradere licebat. Exemplum quoque
Legis (משנה תורה, per quod alii duo
exempla intelligunt) describere jussus est,
& perpetuo illud secum ferre, ut suos &
subditorum suorum mores juxta id com-
poneret. Denique se efferre superbe supra
alios non debuit, sed ab omni fastu semo-
tus mansuetudinem & comitatem Moſis,
quæ *Num. XII, 3.* celebratur, imitari in
regendis subditis suis.

VIII. Longe aliter Samuel describit VIII. Quod
rationem agendi, qua Reges uterentur, qui jus diver-
iis imperarent, *1. Sam. VIII, 11.* & appellat sum erat a
eam משפט המלך (ut *1. Sam. II, 13.* & mores
alibi) *mores Regum* tyrannicos scilicet & Regum, a
illegitimos, quippe qui directe oppositi Samuele
sunt juri Regio, *Deut. XVII.* descripto, qui- descriptis.
que, si jus Regis continerent, vineam Na-
botho jure suo adimere potuisset Achabus,
1. Reg.

1. *Reg. XXI, 2.* Hæc autem sex capita ibi memorantur: 1. Filios vestros assumet, ut ante currum suum eant, & messem Regis colligant, agros arent, & arma aliaque conficiant; filias, ut cibos & unguenta ei præparent. 2. Agros, vineas & oliveta optima, veris dominis erepta, distribuet inter servos suos. 3. Decimas capiet e vineis & agris, & dabit eas servis suis. 4. Servos vestros & ancillas & asinos in usus suos convertet. 5. Decimas capiet de pecoribus. 6. Servi ejus eritis. Confer *Deut. XX, 11.* & *Neh. IX, 37.* ubi corpora & jumenta subesse Regibus, & proventum terræ iis cedere, inter pœnas reputatur.

IX. Privilegia Regum.

IX. Triginta sunt, quæ Regibus erant propria. Baal Aruch ad vocem מלך ad hunc numerum ea redigit, petita ex *Misna Sanhedrin. cap. II. misn. 2.* 1. Non judicat. 2. Nec judicatur. 3. Non dicit testimonium. 4. Nec de eo dicitur. 5. Calceum non tradit. 6. Nec alii id faciunt ob uxorem ejus. 7. Non ducit jure leviratus. 8. Nec conjux ejus nubit. 9. Nemo viduam ejus ducit. 10. Si propinquus moritur, non egreditur palatio. 11. Ipse in lecto, populus humi accumbit, quum epulum funerale datur. 12. In bellum ducit ex consilio Synedrii magni. 13. Diruit itineris causa, quod vult. 14. Et viam sibi facit

facit quam latam vult. 15. Offeritur ei ex spoliis, ut dimidium capiat, si vult. 16. Et primus suam partem capit. 17. Uxores habeat non ultra XVIII. 18. Equos ne alat nimia quantitate. 19. Aurum & argentum ne corradat. 20. Scribat Librum Legis. 21. Ferat secum in bello. 22. Referat domum. 23. Secum habeat in loco iudicii. 24. In lecto. 25. Non equitant super equum ejus. 26. Nec sedent super thronum ejus. 27. Nec sceptro ejus utuntur. 28. Nec nudum eum vident. 29. Nec cum tondetur. 30. Nec cum lavatur.

X. Ceremoniæ inaugurationis & insignia Regum aliquo modo colliguntur ex ludicro ritu, quo Judæi Christum Regem salutarent, *Matth. XXVII, 28.* chlamyde eum coccinea velantes, coronam capiti imponentes, arundinem dantes in dextram, & genu submisso eum Regem nuncupantes. Sic quoque *Philo lib. in Flaccum* narrat de Judæis Alexandrinis, eos quendam, cui nomen Κάραβας, in loco alto constituisse, & diadema papyraceum, βύβλον ἀντὶ διαδήματος, dedisse, & storem pro chlamyde, χαμαισρωτὸν ἀντὶ χλαμύδος, & frustum arundinis pro sceptro, βραχὺ παπῦρος τμήμα ἀντὶ σκήπτρου, & eum salutasse Μάρον, id est, Κύριον παρὰ Σύροις. Nam ܡܪܝܢ Syris Dominus est.

X. Insignia Regum.

XI. Auctori-
tas Regum.

XI. Summa erat auctoritas Regum tam in pace quam bello. Israelitæ ob hæc duo potissimum Reges petierunt, 1. *Sam.* VIII, 20. ut eos judicarent, & bella eorum gererent. Judæi tamen vehementer eam auctoritatem imminuunt, quum penes Syhedrium magnum summam rerum fuisse scribunt, nec in id unquam adscitos, nisi qui ex stemmate Davidico ortum ducebant, qui judicabant & judicabantur, *Jerem.* XXI, 12. & XXII, 3. unde tritum illud, de reliquis Regibus מלך לא דן ולא דנין אותו *Regem nec judicare, nec judicari, Sanhedrin. II. 2.* Dicuntur tamen membra Syhedrii magni ita pertimuisse Regis præsentiam, ut cum Jannæus Rex, arcessitus a Præside, Syhedrium intrasset, judices sententiam suam proferre non auderent, sed cogitabundos se simularent, quos Præses Simeon ben Schetach hac voce corripuit, בעלי מחשבות אתם יבית בערל *Num vos cogitabundos fingitis? veniet Deus, qui cogitationes novit, & vos ulciscetur, Gem. Sanhedrin. 19. 2. ibid. 37. 2.* est יודע מחשבות pro בעל מחשבות, quod indicat, eo sensu, quo nos reddidimus, illud esse reddendum.

CAP. IX.

*De Prophetis, & Sectis post
Prophetas exortis.*

I.

Prophetarum nomen tribuitur I. Nomen & dignitas. vulgo iis, qui Numine divino afflati futura prædixerunt. Sed vox נביא, qua Prophetæ vulgo appellantur (nam ante ראי dicti sunt, 1. Sam. IX, 9.) latioris est significationis, nec ad solam futurorum prædictionem restringenda, Exod. VII, 1. quin aliquando per Interpretem מתורגמן redditur, uti Exod. VII, 1. quo multi referunt το προφητεύειν, 1. Corinth. XIV, 1. At præcipue illos notat, quibus a Deo aliquid revelatur, sive res sint præteritæ, præsentis aut futuræ. In V. T. primum Abrahamo id nomen datum legitur, Gen. XX, 7. Magnus iis honos ab hominibus piis semper delatus fuit, quum Legati essent a Deo missi: & tradunt Judæi, nullius mortalium cadaver licuisse Hierosolymis sepelire, præter Reges e gente Davidica, & Prophetas. Vide & Schevuoth. II. 2.

II. Omnes, quibus id nomen datum II. Catalogus eorum est, 48 numero fuisse dicuntur e sexu masculino, & septem ex fœminino, Gem. ante & post latam Lemgem.

Megilla. 14. 1. Possunt autem commode in duo dividi, respectu temporum. 1. Ante Legem latam. 2. Post Legem. Prima periodus complectitur Adamum, Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Iosephum, Jobum, Bileamum &c. Altera Moſen, (quem omnium Prophetarum maximum fuisse, & plura opera miranda præstitisse, quam reliquos Prophetas, Judæi credunt) Aharonem, Eldad & Medad, Josuam, illum cujus mentio *1. Sam. II, 27.* Samuelem, Nathanem, Gad, Davidem, Salomonem, Ahiam Silonitem, Semaïam, Iddo, Azariam, Oded, Aniam, Jehu, Eliam, Micham, Jahazielem, Eliezerem, Elisam, Zachariam, filium Jojadæ, Oded, Uriam, Jonam, Hoseam, Amos, Joelem, Jesaïam, Micham, Nahum, Habacuc, Obadïam, Zephanjam, Jeremiam, Ezechielem, Haggai, Zachariam, Malachiam & alios anonymos. Danielelem vulgo Judæi numero Prophetarum eximunt, uti & Davidem ac Salomonem, non quia nimis clare tempus adventus Messiaë prædixit, uti multi putant, sed quia revelationem a Deo ipsi factam *somnium* vocat. Vide *Daniel. VII, 1. & VIII, 27. 1. Reg. III, 15.* quamvis Auctor *Seder Olam Rabba*, & alii, eum inter Prophetas recenscant.

III. Prophetarum ultimus sub V. Test. III. De Pro-
statuitur vulgo & a Judæis in *Gem. Bava* phetis sub
Bathra. 14. 2. & Christianis (quamvis non- Templo
nulli iis Zachariam, Joannis Baptistæ paren- secundo.
tem, accenseant, *Luc. I, 14.* quem alii Si-
meoni, Agabo & reliquis N. Test. Pro-
phetis adjiciunt) Malachias, quem R. Josua
Ben Korcha Ezram, alii Haggæum, R.
Nachman Mordechæum, (in *Gem. Me-*
gilla. 15. 1.) alii alium hoc nomine dictum
fuisse volunt. Verum Josephus de Juda quo-
dam Esseno, *Antiq. XIII. 19.* de Pollione,
lib. XV. 5. Manahemo, *lib. XV. 13.* Johanne
Hyrcano, *lib. XIII. 18.* narrat, eos futura
prædixisse, & alii putant, credibile non esse,
spatio quatuor circiter seculorum Deum
hoc dono privasse populum suum, nullis
novis criminibus ei invisum; quo refe-
runt *Joh. XI, 50. Luc. II, 26. 27. 36.* &
argumentum *Pf. XLIV. comm. 7.* ubi di-
cunt Israelitæ, se non oblitos fuisse Dei, &
comm. 18. quum tamen, si hoc respiciat
captivitatem Babyloniam, dici nequeat;
quoniam ob peccata sua traditi sunt, *Nehem.*
IX, 30. quare videtur, ad tempora Antio-
chi Epiphanis referendum. Sic quoque
Pf. LXXIV, 9. dicitur, non esse Prophetas,
& Templum igne vastatum, *commate 7.*
Concedunt tamen illi, Prophetas Canoni-
cos Veteris Testamenti post Malachiam
Q nullos

nullos fuisse. Quamvis dici possit, illos Psalmos antea compositos describere statum secuturorum temporum: sic, ut Antiochi tyrannis prædicatur futura, non narretur præterita.

IV. Oracu-
lum Templi
secundi
Bath Kol.

IV. Quidam Prophetarum defectum Templo secundo stante compensatum volunt voce cœlesti, **בַּת קוֹל** dicta, *Gem. Sanhedrin. 11. 1. Gem. Jevamoth. 9.* Notat nomen *filiæ vocis* nil aliud, quam vocem. Sic Syrus Interpres in principio *Psal. CXXXVII.* voces appellet **בָּנֵי חַיִּים** *filiæ vocum.* Sic Syrus *Hebr. III, 7. & 15.* modo habet **בָּנֵי חַיִּים** modo **בָּנֵי חַיִּים**. Confer eundem *Gal. IV, 20. & Rom X, 16.* In *Midrasch Cobeletb. 120. 1.* de lobis pulmonis dicitur *inde egredi filiam vocis*, id est, *vocem*, **בַּת קוֹל יוֹצֵאת** & in *Vajikra Rabba*, ubi eadem repetuntur, legitur **בַּת קוֹל יוֹצֵאת הַקּוֹל**, unde videmus **בַּת קוֹל** & **בַּת קוֹל** esse idem. Falluntur autem, qui putant, Bath Kol tantum attribui Templo secundo. Judæi etiam Abrahami Mosis ævo auditam Bath Kol scribunt in *Midrasch Cobeletb. 112. 1. Gem. Horaioth. 11. 2.* Et Davidis *Gem. Moëd. Katon. 16. 2. & Salomonis, Gem. Rosch Hasschana. 21. 2. & Nebucadnezaris, Midrasch Schir Hafschim. 18. 1.*

V. Mu-

V. Munus eorum varium erat, respectu V. Munus Prophetarum.
rerum, quas iis Deus mandaverat, voluntatem divinam revelare, populum monere, corripere, docere, futura prædicere, operibus mirandis veram religionem confirmare, indigentibus opem ferre, de rebus gravioribus respondere, (1. Macc. IV, 46.) aliaque hujus generis præstare, quæ passim memorantur in sacris literis, quarum consignatio etiam iis, instinctu divino actis, debetur.

VI. Huic muneri initiatos eos fuisse VI. Inauguratio,
unctione olei, uti Reges & Sacerdotes, quidam colligunt ex *Psal.* CV, 15. & 1. *Reg.* XIX, 16. Alii tamen putant, in loco priori non necessario per unctos intelligendos esse Prophetas; & posteriorem conferri debere cum 1. *Reg.* XIX, 19. ubi Elisam inauguratum fuisse sola pallii injectione, non unctione, legitur. Certe מָשַׁח sive ungere pro inaugurare aut promovere ad dignitatem usurpatur aliquando, quare Chaldæus Interpres רָבִי ponit pro מָשַׁח, *Exod.* XXVIII, 41. & XXIX, 7. *Levit.* VII, 35. Et Judæi מְשִׁיחָה notionem habere גְּדֻלָּה magnitudinis fatentur. Sic Interpres Armenus, Scholiastæ Syro laudatus, *Act.* I, 20. ἐπισκοπὴν αὐτῶν reddit מְשִׁיחָה unctionem ejus, quod *Psal.* CIX, 8. est פְּקֻדָּתוֹ.

Græci eodem modo usi sunt voce χειροτονεῖν. Ita Alexander Magnus (vide *Joseph. XIII. 5.*) scribit ad Jonathanem, χειροτονῶμεν σε σήμερον Ἀρχιερέα, id est, *constituimus Pontificem.*

VII. Vestes.

VII. Vestibus eos distinctos fuisse a reliqua Hebræorum turba, videtur colligi posse ex *Zach. XIII, 4.* ubi אדרת שער *pallium hirsutum* vel villosum iis tribuitur, & *2. Reg. I, 8.* ubi Elias בעל שער, *pilosus* appellatur. Huc facit, quod *Hebr. XI, 37.* oberrasse amicti pellibus caprinis & ovillis legantur.

VIII. Sectæ
post Pro-
phetas
ortæ.

VIII. Tempore Prophetarum nefariæ idololatriæ sæpius se reos fecerunt Israelitæ, (ob quam destructum præcipue Templum primum fuisse legitur *Jer. XLIV, 22. Gem. Joma. 9. 2.*) & præter infandum illud scelus, in adoratione vituli aurei commissum, (cujus poenam se in hunc usque diem ferre existimant) omnes fere Gentium vicinarum Deos, Molochum, Baalem, Adrammelech, Anamelech, Kiun, Remphan, Camos, Tammuz, Astaroth, Baalpeor, Baalzebub, Baalberith & alios coluerunt. At nullæ inter eos toto illo temporis spatio sectæ exortæ fuisse leguntur. Verum post Prophetarum excessum solliciti sibi caverunt ab idololatria, quam in hunc usque diem execrantur, & sectæ inter

eos exoriri cœperunt, quarum præcipue tres sunt, Sadducæi, Pharisæi & Essæi.

IX. Sadducæi **צַדֻּקִים**, ita dicti a Sa- IX. Saddu-
dok, discipulo Antigoni Sochæi, antiquis-
simam sectam Judæorum constituunt. Nata
illa dicitur ex male intellectis, vel in ma-
lignum sensum detortis verbis Magistri eo-
rum, *Pirke avoth. I. 3.* Negabant resurre-
ctionem mortuorum, & consequens præ-
mium, pœnamque post hanc vitam, uti &
existentiam Angelorum & Spirituum, *Act.*
XXIII, 8. Rejiciebant præterea traditio-
nes & explicationes Pharisaicas Sacri Co-
dicis. Ex quo fonte manarunt plurima, in
quibus abeunt a Pharisæis, quæque in Sacro
Codice longe aliter ac illi interpretantur,
quale est, quod falsum testem non occiden-
dum dicant, antequam reus occisus sit,
quod gallinas non comedant, putantes, esse
animal immundum, **רוֹכִיפֶת** dictum, *Levit.*
XI, 19. quod libamen aquæ rejiciant, quod-
que circa suffitum die Expiationis adolen-
dum, vaccam rufam, aliaque diversum
sentirent a Pharisæis. Cum Sadducæis
convenisse in nonnullis saltem capitibus
Herodianos (de quibus vide supra
pag. 226.) colligitur ex *Matth. XVI, 6.* ubi
ζύμη φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων nuncu-
patur, quæ *Marc. VIII, 15.* **ζύμη φαρι-
σαίων καὶ Ἡρώδου.**

X. Num so-
lum Penta-
teuchum
pro S.S. ha-
buerint.

X. Sunt, qui eos solum Pentateuchum pro verbo Dei habuisse scribant, sed idoneis testimoniis destituti: quæ opinio ex eo nata videtur, quod Josephus eos soli Legi scriptæ Mosis adhærere tradat, (*Antiq. XIII. 18.*) oppositæ scilicet ad traditiones, quodque Christus *Matth. XXII, 31.* resurrectionem mortuorum ex Pentateucho demonstraverit contra Sadducæos, quum ex aliis libris Sacri Codicis clariora testimonia mutuari potuisse videretur. Denique nata est hæc opinio, aut firmata ex eo, quod Sadducæi communi cum Samaritanis nomine כותיים *Cuthæi* appellentur, Samaritani autem solum Pentateuchum pro libris divinis agnoscant.

XI. Baitho-
fæi,

XI. Condiscipulus Sadoci, ביתוס *Baithos*, nomen dedit sectæ Baithosæorum, quos male nonnulli cum Essæis confundunt, ac si ביתוסיים componeretur ex בית אוסיים *secta Essæorum*, quum *Baithos* nomen sit satis notum, *Avoda Zara. V. 2. Bava Mezia. V. 3. Gem. Hier. Ketavoth. 30. 2. Gem. Bava Bathra. 13. 2. Gem. Hier. Eruvin. 23. 3. Gem. Gittin. 56. 1. Gem. Pesachim. 37. 1.* Videtur natum ex Græco Βαῖθος aut Πᾶντος. Non satis distincte liquet, quæ in re a Sadducæis diversi fuerint, quibuscum in eo convenerunt, quod resurrectionem negaverint, ex male detortis

Anti-

Antigoni verbis, quod crimen utrique & Sadoco & Baithoso tribuitur. Quidam putant, Sadducæos fuisse iis peiores: Sed quum Judæi nomina Sadducæorum, Cuthæorum, מינים *hereticorum*, Baithosæorum, Epicuræorum & Karæorum sæpe confundant, & vere in iis ludant, tanquam synonymis, vix aliquid certi de Baithosæis statui posse videtur. In *Gem. Hier. Joma.* 39. 1. quædam narrantur singularia de Baithosæis, uti quod libationem aquæ rejicerent, & quod suffitum incendendum esse extra Sanctum Sanctorum, & deinde inferendum dicerent: sed hæc etiam Sadducæi dicebant, sic, ut credibile sit, aut eosdem fuisse Baithosæos cum Sadducæis, aut certe haud multum diversos.

XII. Karæi, בני מקרא & קראים, XII. Karæi. *scripturarii*, ita dicti, quod rejectis traditionibus plurimis Phariseorum sensum literalem פשוט Sacri Codicis observent, & hac parte oppositi רבנים, quando ita appellari cœperint, vix constat. Memoratur in Misna Eliezer quidam קראי *Karæus*. Et alibi quoque in Basileensi & Amstelodamensi Talmudis editione in Misna *Megilla* קראים Karæi memorantur, sed quum in prima, quæ Veneta est, pro ea vox מינות legatur, quas voces confundere Judæi solent, vix inde certo colligas,

Karæos proprie dictos ibi innui; nec solet nomen Sectæ nominibus Rabbinorum unquam addi. Non sunt habendi pro Sadducæis, aut eorum propagine, licet cum iis in rejectione Legis ore propagatæ sive traditionum conveniant. Præterea ab aliis Judæis discrepabant in die festi Novilunii, quem non ex calculo Astronomico, sed apparitione Lunæ figendum autumabant; in tempore mactandi Agnum Paschalem, quod *אַחַר שְׁקִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ* *post solis occasum* statuunt; & personis ad Pascha edendum idoneis, quas Karæi solos mares esse dicunt; in tempore, quo reliquiæ cœnæ Paschalis comburi debebant, quod ipso die 15 fieri debuisse contendunt; quum Rabbanitæ non die 15, qui est *יום טוב*, sed die 16, aut, si dies 16 sit Sabbathum, die 17 id fieri oportere statuunt; in tempore oblationis manipuli Paschalis, quem illi *מִחֲרַת הַשַּׁבָּת* *crastina Sabbathi* hebdomadalis, non Sabbathi, sive diei primj festi azymorum, putant offerendum fuisse, unde & Pentecoste in alia tempora incidit; in ceremoniis festi Tabernaculorum, gestatione mali citrei & *לֵילַב*, ac libatione aquarum, quos ritus Karæi negligebant.

XIII. Phari-
sæi & eo-
rum institu-
ta theore-
tica.

XIII. Pharisei, *פְּרִישִׁים*, *ἡ Φαρισαῖοι*, interpretibus Epiphanio & Suida (quo Pauli verba spectant *Rom. I, 1.*) ita dicti, quod

quod vitæ sanctimonia, sive vera, sive ficta, se ab aliis separarent, creduntur propago fuisse τῶν חסידים Chasidæorum, quos generis nobilitas, & studium pietatis, ac ardor pro religione, commendabant; quique ἀγαθοὶ Græce dicuntur *Job. VII, 12. Rom. V, 7.* A tempore Simeonis Ben Schetah, & deinceps fit eorum mentio in scriptis Hebræorum. At non simul orta est hæc Secta, sed lapsu temporis incrementa cepit, prout traditiones magis magisque in honore esse cœperunt, & סופות *sepes* Legi facta est. Quod singulare huic Sectæ erat, verfabatur circa res credendas vel faciendas. Ad prius genus pertinet, quod jactarent, se præ aliis notitiam Legis habere, & Traditiones πατροπαράδοτος magni facerent, atque instituta humana populo obtruderent pro divinis, *Matth. XV, 9. Marc. VII, 8. 13.* quod, fato & providentia Dei res omnes regi, asseverent, contra ac Sadducæi; licet Josephus modo scribat illos εἰμαρμένη καὶ Θεῷ προσάπτειν πάντα, & λέγειν τινὰ καὶ ὃ πάντα εἰμαρμένης εἶναι, modo illos credere πρᾶσσεσθαι εἰμαρμένη πάντα.

XIV. Sunt, qui dogmatibus Pharisaicis μετεμψύχωσιν annumerent, quod Josephus scribat, eos credere, animas piorum in aliud corpus migrare, μεταβαίνειν εἰς ἕτερον

XIV. Num
metempsy-
chosis do-
gma sit Pha-
risaicum.

ἕτερον σῶμα; alii vero putant, hac phrasi tantum innui animarum immortalitatem, ita, ut hoc corpore relicto, in aliud gloriosum, non substantia, sed qualitate diversum (confer *Luc. IX, 29. εἶδος ἕτερον*) transeant: ut ita de Sadducæis tradat, eos negare animarum præmia aut pœnas post hanc vitam; de Essæis, animas sine corporibus permanfuras; de Pharisæis, mansuras quidem animas, sed ita, ut in alterum corpus migrent, uti *lib. III. de Bell. 14.* dicit de animabus in cœlo ἀγνοῖς πάλιν ἀντενοικίζοντας σώμασιν. Huc quoque trahunt nonnulli *Matth. XVI, 14.* ac si credidissent Pharisei, animam Eliæ in Christum migrasse: sed ita Christus Elias dici non potuisset, non magis quam ille, in quo anima Eliæ ante Eliam fuit; & probabilius est, eos credidisse, Christum ipsum Eliam fuisse, vel Prophetam alium ex mortuis resuscitatum, *Luc. IX, 7. 8.*

XV. Institut-
ta practica.

XV. In praxi opera eorum ad inanem ostentationem erant comparata, ut ab hominibus conspicerentur, & famam pietatis sibi acquirerent. Huc spectant frequentes lustrationes *Marc. VII, 3. 4.* jejunia, *Luc. V, 33. & XVIII, 12. Matth. IX, 14.* decimarum exacta solutio etiam de rebus minimis, *Matth. XXIII, 23.* preces longæ, & in locis publicis ac frequenter peractæ, *Matth.*

Matth. VI, 5. *Luc.* V, 33. observatio Sabbathi eo usque, ut gestationem lecti, spicarum evulsionem ad sedandam famem, sanationem ægrorum, eo die prohibitam censerent, *Matth.* XII, 2. *Luc.* VI, 7. *Joan.* IX, 16. vitatio consortii aliorum hominum, quos ne tangere quidem audebant. Dicuntur etiam Pharisei dilataſſe phylacteria sua, *Matth.* XXIII, 5. Per quæ intelliguntur תפילין composita ex certis Sacrae Legis pericopis, quæ thecis inclusæ capiti & manui sinistrae adaptatæ, a Judæis gestabantur: alii tamen dubitant, an illorum phylacteriorum dilatatio, quæ ea illegitima fuisse redditura videtur, ibi intelligatur: quamvis certum sit, aliquas partes phylacteriorum potuisse dilatari, veluti קשר nodum, vasculumve, in quo membranae includuntur, & cujus magnitudo definita non est, sic, ut vel majus sit vel minus pro arbitrio dominorum. Epiphanius in ἀνακρ. pag. 134. Φυλακτήρια, scribit, fuisse clavos sive segmenta purpuræ, σήματα πορφύρας vestibus intexta, idemque lib. I. contra hæreses pag. 33. Τὰ δὲ σήματα τῆς πορφύρας Φυλακτήρια εἰώθασιν οἱ ἡκριβωμένοι μετονομάζειν. Scilicet, ne quis eos tangeret, ἵνα μηδεὶς ἅψηται, gessisse eos, & hæc Φυλακτήρια & fimbrias in oris vestium majores, & quatuor corymbos

bos malorum Punicorum specie e pallio
pendentes, ibidem legitur: sic ut illa Φυ-
λακτήρια dicta credi possit, quod eorum
ope tuti præstarentur a contactu homi-
num aliorum. Confer *Chagiga. II. 7.*
Mikvaoth. IX. 6. Fimbriis quoque vestium
longioribus usi sunt, quæ cum Φυλακτη-
ρίοις junguntur *Matth. XXIII, 5.* uti Judæi
quoque תפילין & ציצית jungunt, (vide
supra pag. 121.) de quibus *Num. XV, 38.*

XVI. Essæi.

XVI. Essæi, Ἐσσαιῶν, ita dicti sunt,
uti quidam volunt, per apocopen a חסידים
Chasidæis, vel ab נסן, quod multi ex iis
medicinam exercerent, vel חסן, quod ad
loca deserta confugerent, vel verosimilius
a Græco ὀσίοι. Philo ipse eos dictos παρὰ
τὴν ὀσιότητα scribit. Chrysostomus *hom.*
XLVII. in Acta cap. XXII. Essæos ὀσίους ap-
pellari notat: & nomen Θεραπευτῶν, ipsis
datum, non ad medicinam corporis, sed
animi, poenitentiam scilicet, referendum
est. Origo eorum non arcessenda est a
Rechabitis, *Jerem. XXXV, 2.* quod non
sectæ, sed familiæ nomen est, ortæ non e
populo Dei, sed Kenitis, (תקנים) uti
1. Chron. II, 55. in libris accuratis se inve-
nisse Judæi testantur, non תקנים) quique
alia instituta servabant; verum a tempori-
bus Antiochi Epiphanis, quum plurimi ad
loca deserta fugerent, licet demum Hyr-
cano

cano imperante expressa eorum mentio fiat. Quidam ex iis erant κοινόβιοι, alii μόναχοι: utrique abstemii vitam agebant a voluptatibus remotam, plerumque cœlibes, bona privata non habentes, a juramentis alieni, nec eementes, nec vendentes, in martyriis constantissimi, loca deserta sectantes, (unde in N. T. altum de iis silentium) & dantes operam pietati. Quare cum Pythagoreis in multis conveniebant, uti Sadducæi cum Epicureis, Pharisæi cum Stoicis.

XVII. Solent Sectis Judæorum accenseri Scribæ, Γραμματεῖς. Nomen quidem Scribarum apud Judæos late patet, & eos nonnunquam notat, qui præfecti aut שטרים nuncupantur. Ita *Deut.* XX, 5. 9. Versio Samaritana habet ספרים, Græca Γραμματεῖς, quam & confer *Exod.* V, 6. 10. Aliquando vox Scribæ Prophetam indicat. Vide Targum *Pf.* LXII, 12. & Targum *Hier. Num.* XI, 26. Pro מחוקק *Deut.* XXXIII, 21. ספרא in Targum legitur. Judæi Doctores suos סופרין appellant, uti quum dicunt חביבין דברי סופרין *amabilia esse verba scribarum, quam verba Legis divinæ, in Midrasch Schir Hasschirim.* 6. 2. & Christus quidem hos doctores fuisse indicat, quum, eos in Cathedra Moſis sedere cum Pharisæis, affir-

XVII.
Scribæ.

affirmat *Matth.* XXIII, 2. quumque *Marc.* I, 22. populum docuisse leguntur: Confer *Matth.* XVII, 10. Multa eos cum Phariseis communia habuisse, liquet non ex eo tantum, quod passim in Evangeliiis jungantur: vide *Matth.* XXIII, 13. & *sqq.* sed quod diserte *Luc.* XX, 46. Scribis tribuantur, quæ alias Phariseis. Vide *Matth.* XXIII, 6. & *Marc.* XII, 39. Fuisse tamen etiam inter eos, qui cum Phariseis non facerent, colligitur ex *Act.* XXIII, 9. & *Luc.* XI, 44. Auctoritate illos valuisse inter Judæos, patet ex eo, quod Christum examinarint, & eorum jussu captus & iis traditus fuerit, *Marc.* X, 33. *Luc.* XXII, 2. Commemoratur denique 1. *Macc.* VII, 12. Synagoga Scribarum, *Συναγωγή γραμματέων*: & gradus quosdam dignitatis inter eos fuisse, patet ex eo, quod 2. *Macc.* VI, 18. legitur *τις τῶν πρωτεύόντων γραμματέων*.

XVIII. Legis
Doctores,

XVIII. Νομικοὶ denique aut νομοδιδάσκαλοι creduntur Sectam singularem constituisse: suntque, qui eos Karæos fuisse putent, qui Legem scriptam, *נִקְמָה*, neglecta orali, docerent. A Phariseis distingui videntur *Luc.* XI, 45. sed multa tamen cum iis habebant communia. Vide *Luc.* V, 17. & VII, 30. & XIV, 3. Sicut eosdem fuisse illos cum Scribis, probabile sit, quod & Epi-

Epiphanius ἐν ἀνακρηφῶν. pag. 133. scribit, & quo facit *Luc.* XI, 45. dictum Νομικῶς ad Christum Scribas corripientem, *etiam nos afficis injuria.* Sed quibus in rebus aut hi Νομικοὶ aut Scribæ cum Phariseis conveni- rint, & quibus dissenserint, vix reor accu- rate explicari posse.

C A P V T X.

De Naziræis.

I.

NAziræi, נזירים, Ναζιραῖοι, vel I. Nomen. Ναζειραῖοι, ut est in onoma- stico Origenis, Ναζηραῖοι, Να- ζαραῖοι, uti *Jud.* XIII, 5. 7. *1. Macc.* III, 49. *Thren.* IV, 7. appellantur, distinguendi sunt a Ναζωραῖοις, quod pa- triam & sectam indicat. Incolæ scilicet urbis Nazareth Ναζωραῖοι appellantur locis io in Novo Testamento, & in 4 Ναζαρενοὶ: idemque esse Ναζωραῖος & Ναζαρενός, li- quer ex collatione *Marc.* XIV, 67. & *Matth.* XXVI, 71. Secta quoque Ναζωραίων me- moratur ab Epiphanio & Hieronymo. Ita dicuntur quasi *separati* ab aliis certo vivendi genere ex voto, omnium maximo, quo quis non res suas, sed se ipsum Deo sacrat:

facrat: quare Μεγάλην εὐχὴν dici, Philo tradit: vel quod נָזַר coronam Dei, promissos capillos, gererent, *Num. VI, 7.*

II. Species.

II. Dividuntur in species duas. I. Naziræos, qui in perpetuum se devoverunt, & dividebantur iterum in נָזִיר עוֹלָם *Naziræos perpetuos*, ἀπλῶς ita dictos, qui ad hæc duo tenebantur, alendos capillos, (quos tamen, si incommode iis essent, semel quotannis tondere licebat, quod exemplo Abschalomi probant, *Gem. Nazir. 4. 2.*) & abstinentiam a vino, qui, si polluantur, tres pecudes offerunt & tondentur, & in נָזִיר שְׂמִשָּׁן *Naziræos Schimschoneos*, quibus tondere capillos nunquam licuit, quique polluti nihil offerunt, *Nazir. I. 2.* II. נָזִיר זְמַן קָצוֹב *Naziræos ad tempus devotos*, id est, minimum ad 30 dies, qui non tantum capillos alere, a vino abstinere, sed puros se servare a mortuis debebant, *Nazir. I. 3.* Confer *Eduioth. IV. 11. & VII. 5.*

III. Leges
Naziræatus
temporarii.

III. Posterioris Naziræatus Leges *Num. VI, 2. & sqq.* enarrantur. In *Nazir. VI. 1.* ea, quæ Naziræis prohibita sunt, tria esse dicuntur. 1. Immundities. 2. Tonsura. 3. Quicquid a vite proficiscitur: alias solent Leges Naziræatus ad hæc 10 capita refer-

referre, 2 praecepta scilicet & 8 interdicta. Quae in Catalogo praeceptorum & interdictorum sunt 365-374. Horum etiam Hieronymus meminit in *Comm. ad Amos. XI. pag. 1386.*

1. Ut comam alat.
2. Se non radat.
3. Abstineat vino, aceto & omni potu inebriante.
4. Ne uvas recentes comedat.
5. Ne passas. Confer Hieronymum in *Jes. VI. pag. 55.*
6. Ne acinorum nucleos comedat.
7. Ne corticem uvarum edat.
8. Ne domum mortui ingrediatur.
9. Ne polluatur a mortuis, exceptis 6 propinquis, *Levit. XXI, 2.* memoratis, & mortuo praecepti, **מִתּוֹמֵי מֵצוֹת** : sic, ut Sanctitas eorum conveniat hac parte cum Sanctitate Sacerdotum.
10. Ut finito tempore Naziræatus offerat ea, quae a Deo praescripta sunt; quemadmodum & si casu pollutus sit, id est, si quis ad latus ejus mortuus fuerit, quo in casu prius 7 dies immundus esse, se radere die septimo

ptimo, & capillos sepelire, cinere vaccae rufae aspergi die tertio & septimo, & die octavo munus suum afferre, *Num. VI, 10.* & denuo tot dies, quot ante voverat, in Naziræatu transigere debuit, *Nazir. III. 3.*

IV. Voti solutio.

IV. Ea autem, quæ exacto tempore Naziræatus peragenda fuere, sex sunt:

1. Ut agnus offeratur in holocaustum.
2. Agna in Sacrificium piaculare.
3. Aries in Sacrificium salutare.

Hæc & præcedentia solent שלש בהמות *tres pecudes* Naziræorum appellari. Vide *Gem. Hier. Nazir. 54. 2. Midrasch Cobeletb. 107. 3.* ubi historia 300 Naziræorum, quibus 900 pecudes partim Rex Janæus, partim Schimeon Ben Sche-tach ad hunc usum donabat.

4. Simila infermentata oleo mixta, & ריקי מצות oleo uncta, cum ferto & libaminibus eorum offerantur.
5. Capillos radat ad ostium Tabernaculi, vel stante Templo in Conclavi Naziræorum, & eos conjiciat in ignem sub olla, in qua Sacrificium salutare coquitur.

6. Ar-

6. Armus coctus arietis, placenta azyma & רִקְקִין five lagana, azyma quoque (sed quibus pro pane azymo in Paschate uti non licuit, *Pesachim. XI. 5.*) oleo uncta a Sacerdote agitentur una cum pectore & armo crudo, ut sit תְּנוּפָה *Num. VI, 20.*

V. Votum Pauli *Act. XVIII, 18.* se ton-
dentis Cenchreis, non erat votum Naziræa-
tus: sed longe diversum. Nam non fuit
tonsura munditiei, תְּגִלַּת טְהוֹרָה uti Ju-
dæi loquuntur, id est, tonsura Naziræi
voto suo soluti, quoniam illa non alibi,
quam in Templo fieri debuit: nec fuit *ton-*
sura immunditiei, תְּגִלַּת טוֹמְאוֹת, id est,
tonsura Naziræi, qui ante dies Naziræa-
tus sui impletos polluitur, quoniam illa
tonsura fieri debuit in terra Israelitica, vel
in tali loco, unde spatium diurno ad Tem-
plum aliquis pervenire potest; nam die
septimo jubetur tonderi, & octavo afferre
Sacrificium. Nec licebat Naziræo esse
extra terram Israeliticam, *Nazir. III. 6.*
Si quis vovisset Naziræatum extra terram,
proficisci debuit in terram, & illic votum
implere, *Eduioth. IV. 11.* Sic Helena Re-
gina Adiabenorū Naziræa fuit per 21
annos, quamvis modo septennii Naziræa-

V. De voto
Pauli, num
fuerit Na-
ziræatus.

tum vovisset, quia extra terram voverat, & circa finem alterius septennii polluebatur. Sic quoque Naziræatus locum non habuit, nisi stante Tabernaculo & Templo; quoniam voto solvi non potuere, nisi ad Tabernaculum vel Templum accessissent. Hinc *1. Macc.* III, 50. Naziræi voto solvi non poterant, Templo partim polluto, partim destructo.

PARS TERTIA
DE
REBVSSACRIS.

CAP. I.

*De Sacrificiis genera-
tim, & ritibus ad Sacrificia
spectantibus.*

I.

Mnes Oblationes, quæ I. Nomen
secundum voluntatem Sacrificiorum
Dei certis ritibus ei
sacratae consumeban-
tur, generali nomine
קרבנות appellantur.
Dicuntur etiam Dona

מתנות *Exod. XXVIII, 38. Ezech. XX, 26. 39.*
& δῶρα *Matth. V, 23. & XXIII, 18. &*
κορβάν *idem est, quod δῶρον, Marc. VII, II.*
uti & *Josephus Ant. IV. 4. Κορβάν δῶρον*
σημαίνει. Hæ, quum vel ex animalibus
constent, vel ex farina oleove, vino & thure,

in duas species dispescuntur, quarum illa, scilicet cruentæ oblationes, *Sacrificiorum* nomen vulgo accepit, hæc vero, scilicet incruentæ, *fertorum & libaminum*. Quæ fere conveniunt cum nomine זבחים, quod prioribus, & מנחות ac נסכים, quod posterioribus datur: quamvis זבח de holocausto avium recte dici negent Judæi, quod קרבן est, & זבח proprie id est, quod mactatur.

II. Species
diversæ.

II. Quum vero plurium Sacrificiorum in Sacro Codice fiat mentio, ad certas species referenda sunt, ut distinctius de iis agi possit. Sunt, qui in tres species ea dividant, unam eorum, quæ Deo cedebant, ut holocausta, alteram, quæ Deo & Sacerdotibus veluti piacularia, tertiam, quæ dominis, uti Pascha. Sed Judæi in *Gem. Rosch Hasschana. 4. 1.* & alibi vulgo quatuor recensent, tam publica quam privata עולה. 1. Holocausta. 2. Sacrificia piacularia. 3. Sacrificia pro delicto, & 4. Salutaria. Quibus addunt tria privata, רומים לשלמים, quæ similia sunt salutaribus, בכור מעשר ופסח. 5. Primogenita animantium. 6. Decimas eorundem, & 7. Agnum Paschalem. Quem ordinem nos quoque in eorum descriptione servabimus, ubi prius illa, quæ pluribus Sacrificiis communia sunt, hoc Capite breviter indicaverimus.

III. So-

III. Solent præterea Judæi dispescere III. Qualia
 Sacrificia in quatuor alias species. I. In publica.
 Publica. II. Privata. III. Publica priva-
 tis similia, & IV. Privata similia publicis.
 Publica pellunt Sabbathum & immundi-
 ditiam, דרוחין טומאה ושבת, sed privata
 nequaquam. Publicis nihil addendum erat,
 nec de illis detrahendum. In Publicis, a
 Deo jussis, nunquam animal sexus foeminei
 oblatum fuit, Temura. XI. 2. Præterea
 hirci erant in omnibus Sacrificiis publicis
 Catalogi mox dandi §. IV. excepto primo,
 secundo & quinto. Erantque hi hirci Sa-
 crificia piacularia שעייר חטאת. In
 Midrasch Schir Hasschirim. 24. 3. legitur,
 ubique in Lege Dei de hircis dici, quod
 fuerint לחטאת piaculares, excepto hirco
 offerendo die festo Pentecostes בעצרת
 אין כתיב חטאת, de Azereth haud scri-
 ptum est, חטאת, quia scilicet Israelitæ illo
 die Legem accipientes, ab omni peccato
 erant puri. Fateor illud חטאת omitti
 Num. XXVIII, 30. ubi legitur שעייר עזים
 אחר לכפר עליכם, sed notatu dignum est,
 Interpretes Alexandrinos illic vocem
 חטאת legisse, reddentes χίμαρον ἐξ
 αἰγῶν ἓνα ΠΕΡΙ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ἐξιλάσασθαι
 περὶ ὑμῶν. Et fuisse hircum hunc
 piacularem, patet ex adjecta voce
 לכפר ad expiandum, & loco parallelo

Levit. XXIII, 19. ubi diferte legitur fuisse
 מנחה.

IV. Quot
 Publica.

IV. Undecim Publica enumerantur.
 I. Agni duo in Sacrificio jugi sive quoti-
 diano, *Exod. XXIX, 38. Num. XXVIII, 3. 8.*
Ezr. III, 5. Neb. X, 33. Eccles. Siracid,
XLV, 5. II. Additamentum Sabbathicum,
 quum duo Agni præterea offerebantur,
Num. XXVIII, 10. III. Additamentum
 novilunii, duo juvenci, aries, & 7 agni in
 holocausta, & hircus in Sacrificium piac-
 ulare, *Num. XXVIII, 11.* IV. Oblatio festi
 Azymorum: quum per 7 dies quotidie
 idem, quod in Novilunio, offertur, *Num.*
XXVIII, 16. 25. Deut. XVI, 2. V. Agnus
 in holocaustum die oblationis manipuli.
 VI. Additamentum diei עצרת festi Pente-
 costes, quod idem erat ac in Novilunio,
Levit. XXIII, 17. Num. XXVIII, 27.
 VII. Oblatio ejusdem diei, scilicet cum pa-
 nibus duobus, juvencus, arietes duo, 7 agni
 in holocausta, hircus in Sacrificium piac-
 ulare, & 2 agni in salutare, *Levit. XXIII, 18.*
 VIII. Additamentum novi anni, quum præ-
 ter Sacrificia jugia & addititia Novilunii
 offerebantur juvencus, aries, & 7 agni in
 holocaustum, & hircus in Sacrificium pia-
 culare, *Num. XXIX, 2.* IX. Oblatio diei
 Expiationis, juvencus, aries, & 7 agni in
 holocausta, hircus in Sacrificium piaculare.

Præ-

Præterea hircus, emissarii focius, in Sacrificium piaculare, aries in holocaustum, Num. XXIX, 8. X. Oblatio primo die festi Tabernaculorum, 13 juvenci, arietes 2, 14 agni, & hircus in Sacrificium piaculare. Ex arietibus, agnis, & hircis numerus idem per omnes dies hujus festi offerebatur, sed juvencorum numerus decrescebat indies, sic, ut septimo die 7 essent offerendi juvenci, duo arietes, 14 agni & hircus in Sacrificium piaculare, Num. XXIX, 12. XI. Oblatio diei octavi עֶצְרַת festi Tabernaculorum, juvencus, aries, 7 agni in holocausta, & hircus in Sacrificium piaculare, Num. XXIX, 36.

V. Privata (id est יְחִיד, unius hominis, sive sit persona publica sive privata, sive Pontifex Maximus, sive alius) sunt quinque, scilicet I. Offerenda ob peccatum dicto vel facto commissum. II. Ob aliquid, quod corpus tangit, quales oblationes 6 sunt. 1. Maris aut foeminæ fluxu laborantis. 2. Leprosi. 3. Menstruata. 4. Puerperæ. 5. Polluti a mortuo. 6. Profelyti. III. Ob aliquid, quod bona tangit, ut, si quis haberet primogenita animalium, decima &c. IV. Ob certum tempus, quod advenit, utי עֹלַת רֵאִיָּה holocaustum presentie in 3 festis majoribus, קָרְבַּן חֲגִיגָה oblatio celebritatis, & שְׁלָמֵי שְׂמֻחָה sal-
taria

taria lata. V. Ob votum vel promissum, uti oblatio Naziræi.

VI. Publica
quasi priva-
ta, & vice
versa.

VI. Publica, sed privatis similia, quæ ob errorem a populo commissum &c. *Levit. IV, 13. Num. XV, 24. 25. 26.* Privata, sed quæ speciem habebant publicorum, quod a statuto tempore, nec ob Sabbatum, nec immunditiem dimoveri, nequiverint, sunt agnus Paschalis, juvencus in Sacrificium piaculare, & aries in holocaustum, quos Pontifex Maximus die Expiationis offerebat, & propterea hæc pellebant Sabbatum, *Temura. II. 1.*

VII. Quæ
Sanctissima
& minus
Sancta.

VII. Distinguunt Judæi inter קדשי קדשים *Sacrificia Sanctissima*, & קדשי קלים *minus Sancta*, *Zevachim. V. 1. 7. Gittin. II. 8. Eduioth. VIII. 6.* Sacer Codex hanc distinctionem confirmat, & quemadmodum *Sancta Sanctorum*, id est, *Sanctissima* nuncupat altare exterius, *Exod. XXIX, 37. & XL, 10. & interius Exod. XXX, 10. suffitum Exod. XXX, 36. vasa Tabernaculi interiora, Num. IV, 19. reliquias fertorum post pugillationem comedendas a Sacerdotibus, Levit. II, 3. & X, 12. & XXIV, 9. Num. XVIII, 9. res devotas per חרם Levit. XXVII, 28. ita quoque ex Sacrificiis Piacularia קדש קדשים, id est, *Sanctissima* appellantur *Levit. VI, 17. & Sacrificia pro delicto, Levit. VII, 1. & XIV, 13.**

Qui-

Quibuscum quoniam holocausta conveniebant, mactanda scilicet jussu Dei, *Levit. XIV, 13.* eodem loco sanctiore, id est, ad septentrionem altaris, & Deo tota consecrata in altari exteriori, cumque iis etiam salutaria publica comedenda a Sacerdotibus ephemeriae ministrantis in Atrio, Loco Sancto, ideo quatuor species Sacrificiorum sanctissimorum statuuntur. 1. Holocausta omnia. 2. Sacrificia piacularia omnia. 3. Sacrificia pro delicto omnia. 4. Sacrificia salutaria publica. Reliqua, scilicet salutaria privatorum hominum, Primogenita animantium, Decima eorundem, & Agnus Paschalis minus sancta appellantur. Sacrificia Sanctissima mactabantur ad septentrionem altaris, *Levit. XIV, 13. Levit. VI, 18. 22. & X, 17.* Sacrificia minus Sancta ad ortum vel austrum. Sacrorum Sanctissimorum, sive ea publica sive privata essent, pelles erant Sacerdotum, exceptis illis victimis piacularibus, quæ integræ comburi debuerunt, *Levit. XXVII.* at Sanctorum levium, sive minus Sanctorum, redibant ad dominos, *Levachim. XI, 3.* Sanctissimis quoque aut vesci omnino non licuit, aut solis Sacerdotibus masculis, & quidem in Loco Sancto, id est, in Atrio magno: verum Sanctis levibus & viri & foeminae vescebantur, etiam in urbe Hierosolymitana, exceptis

ceptis Sacrificiis primogenitorum animantium, quibus soli vefcebantur Sacerdotes, *Levit. VI, II. Sota. II. 7.*

VIII. Gradus 10 Sanctitatis in Sacrificiis.

VIII. Gradus Sanctitatis in Sacrificiis varii a Judæis statuuntur in *Zevachim. X. 2.*

1. Sacrificii piacularis sanguis, quia expiat, est sanctissimus שְׁהוֹן מִרְצָה, & sanguine holocausti sanctior.

2. Membra holocausti sanctiora sunt ablegminibus Sacrificii piacularis, quia omnia cedunt in אֵשׁ ignita.

3. Sacrificium piaculare sanctius est Sacrificio pro delicto, quia sanguis adspargitur 4 cornibus, & infunditur fundamento altaris.

4. Sacrificium pro delicto sanctius est Sacrificio תֹּרֶה & ariete Naziræi, quia est e numero Sanctissimorum.

5. Sacrificium תֹּרֶה & aries Naziræi sanctiora sunt שְׁלָמִים Sacrificiis salutaribus, quia eduntur die uno, & requirunt panem.

6. Sacrificia salutaria sanctiora sunt Primogenitis, quia requirunt 4 sparsiones sanguinis, impositionem manuum, libamina & agitationem חֹזֶה וְשֹׁק pectoris atque armi.

7. Pri-

7. Primogenitum sanctius est Decimis animantium, quia Sanctitas ejus incipit a nativitate, & a Sacerdotibus comeditur.
8. Decimæ pecudum sanctiores avibus oblati, quia sunt veri nominis זבח Sacrificium scilicet cultro mactatum, & sanguis earum ac adipēs sunt Sancta Sanctorum, & semper altari cedunt, quod non ita est in Sacrificiis avium.
9. Avium oblationes sanctiores fertis, quia sanguine constant.
10. Fertum peccatoris sanctius ferto נדרבה, quia pro peccato est.

IX. Sanctissima mactabantur, & sanguis eorum excipiebatur, ad septentrionem altaris, *Levit. I, II. Levit. VI, 25. Lev. VII, 2. Levit. XXIII, 19.* sed minus Sancta, sive Sacra levia mactari poterant in omni loco Atrii, excepta parte ad septentrionem & occidentem altaris, *Levit. III, 2. 8.* ubi plaga septentrionalis non est definita, ut in Sanctissimis: & quia ibidem dicitur ad introitum Tabernaculi debuisse offerri, colligunt inde Judæi, non ante reſeratas Templi fores jugulari licuisse, *Zevachim. V. 6.* Ceterum non nisi in loco, quem Deus elegit, *Deut. XII, 14.* Templo scilicet Hierosolymitano, sacri-

IX. Locus Sacrificiorum peragendorum.

sacrificare licuit, postquam id exstructum fuit; & eo loco, quem designavimus: secus qui faceret, diceretur שוחט אר מעלה *maclans vel offerens extra*. Victima loco illegitimo maclata comburebatur; quod Judæi colligunt ex *Levit. VI, 23. Temura. VII. 6.* & qui hoc prudens faceret, poenam כרת *Excidii* meruerat, qui imprudens, חטאת קבועה *Sacrificium piaculare statum* offerre debuit. Quod si victimæ ab eo maclatæ aptæ non essent, ut offerrentur in altari, poenæ hujus reus non habebatur. Hodie, si quis extra locum Atrii victimas sacrificaret, quæ idoneæ essent, ut intra Atrium sacrificarentur, licet Templum non sit, reus tamen esset.

X. Tempus
Sacrificio-
rum,

X. Lex communis omnia Sacrificia tangebatur, quod interdiu debuerint offerri; id Judæi colligunt ex *Levit. VII, 38.* adeoque de die maclari victima, & sanguis ejus adspergi debuit. Quod si de die victima altari fuisset admota, exta noctu in altari adolere licuit, uti & membra holocaustorum, usque ad auroram diei sequentis, *Megilla. II. 6.* quamvis usque ad mediam modo noctem ea adolere consuevissent, & quantum poterant, operam darent, ut de die forent consumpta.

XI. Anima-
lia Sacrifi-

XI. Quinque sunt species animalium, quas sibi offerri Deus jussit, tres ex genere qua-

quadrupedum, quæ distinguebantur in mi- ciis apta
nores, quæ annum ætate non superabant, quot &
& majores, quæ omnino, duas ex avibus, qualia,
הבקר כבשים עזים תורים ובני יונה
boves, oves, capras, turtures, & pullos
columbæ: ita quidem, ut voce פר indice-
tur juvenus infra triennium ætatis, עגל
infra primum ætatis annum, כבש agnus
infra primum ætatis annum, ab octavo sci-
licet die nativitatis, *Levit. XXII, 27.* איל
mas ovium & caprarum intra primum &
secundum ætatis annum, & שעיר עזים
bir-
cus caprarum supra annum ætatis primum,
infra secundum, *Para. I. 3. Gem. Rosch*
hasschana, 10. 1. Tres autem hæ species
animalium respectu ætatis & sexus evadunt
duodecim, his nominibus in sacris literis
distinctæ: vide *Menachoth. VIII. 7.*

Sexus masculini.

1. פר, juvenus.
2. עגל, vitulus.
3. איל, aries.
4. טלה, agnus.
5. שעיר, caper.
6. גדי, hædus.

Sexus foeminini.

1. פרה, vacca.
2. עגלה, vitula.
3. רחל, ovis.
4. טלייה, agna.
5. שעירה, capra.
6. גדייה, hæda.

Turtures autem debebant esse adulti, &
ex columbis non nisi pulli. Nam Princi-
pium splendoris in utrisque est illegitimum,

Ebul-

Chullin. I. 5. id est, turtures tum demum legitimi sunt, quum incipiunt splendere: sed pulli columbæ tum fiunt legitimi. Ad holocaustum non nisi animalia sexus masculini admittebantur ex quadrupedum speciebus modo memoratis, sed ex turturibus & pullis collumbarum tam mares quam foeminae, *Gem. Temura. 114. 1.* ad Sacrificium piaculare eadem 5 species animalium, mares æque ac foeminae: ad Sacrificium pro delicto soli agni mares: ad Sacrificia salutaria mares & foeminae ex tribus speciebus quadrupedum, nullæ autem aves. Hæc autem debebant esse תמימים *perfecta*, non בעלי מומין *vitiata*, *Malach. I, 8.* Erantque ad examinandas victimas constituti מבקרי מומי קדשים, qui ex Teruma Conclavis mercedem percipiebant: vide supra *Levit. XXII, 20.* Vitia ejusmodi, quæ hominem æque ac pecudem polluebant, 50 Judæi recensent, quæ pecudi propria erant 23. Præterea permutare illa animalia Deo sacrata non licebat, *Levit. XXVII, 10.* quod si factum esset, utrumque animal Deo sacrum erat. Vide Codicem *Temura*, qui de hoc argumento agit.

XII. Munda
animalia
sacrifi-
canda.

XII. Munda hæc esse animalia debuerunt, & quidem ex domesticis. Sunt enim בהמות *animalia domestica* & חיות *fera*. Ex domesticis tria sunt genera animalium mun-

mundorum, quæ comedere Judæis licebat, eademque sacrificare, *bos* scilicet, *ovis* & *capra*. Ex feris septem sunt munda.

1. Cervus. 2. Caprea. 3. יחמור. 4. אקר. 5. דישון. 6. תאו. 7. זמר. Vide de his *Tanchuma*. 55. 3. ubi voce בחמור latius sumpta dicitur esse non nisi עשר בהמור decem animalia munda in orbe, Deut. XIV, 4.

XIII. Distinctio animalium in munda & immunda jam ante diluvium fuit, Gen. VII, 2. quumque & Sacrificia celebrata sint, & pastæ legantur oves, & pelles animalium usum amictus præbuerint, probabile est, etiam carne usos ad alimentum Patres ante diluvium. Accedit, carniū usum post diluvium fuisse licitum, nec uspiam legi, antea licitum non fuisse, nec rationem ullam esse discriminis hac parte temporum ante diluvium & post diluvium. Præterea dominium hominis in animantia concessum id suadet, quum v. g. pisces certe usui sint hominibus fere nulla alia ratione, quam alimentum præbendo: & post diluvium illud hominis privilegium latius, quam antea patuisse, non sit verosimile: quod tamen fuisset, si tum demum creophagia generi humano esset concessa.

XIII. Inde argumen-
tum pro
creophagia
ante dilu-
vium.

XIV. Varii ritus fuere, quibus victimæ Deo offerri consuevere. In his autem

XIV. Distin-
ctio rituum

ad Sacrifi-
cium perti-
nentium.

partes aliæ Sacerdotum erant, aliæ domi-
norum offerentium. Judæi vulgo hæc
quinque, 1. Manuum impositionem, 2. Ma-
ctationem, 3. Excoriationem, 4. Dis-
sectionem, 5. Lotionem viscerum, a do-
minis peragi potuisse tradunt; at quinque
alia, 1. Sanguinis exceptionem, 2. Spar-
sionem, 3. Ignis accensionem. 4. Li-
gnorum dispositionem in altari, 5. Dela-
tionem membrorum ad altare, & quod-
cunque in altari peragendum erat, ad fun-
ctiones Sacerdotales pertinuisse. Cujus
distinctionis fundamentum est in descri-
ptione rituum, ad Sacrificia pertinentium,
Levit. I, 3. 4. & sqq. ubi quædam præstare
jubetur dominus victimæ, quædam Sacer-
dos. Nos & hos ipsos ritus, quales fue-
rint, lustrabimus, & alios, qui sub his con-
tinentur, vel præter hos in sacris literis &
scriptis Judæorum memorantur, suis locis
inferemus.

XV. Consti-
tutio victi-
mæ ante fa-
ciem Dei.

XV. Requiritur ante omnia, ut victima
adducatur a domino, qui eam Deo offert,
& constituatur ante faciem Dei: olim qui-
dem ante ostium Tabernaculi, id est, in
Atrio, *Levit. I, 3.* postea in Atrio interiori
Templi לפני יהוה *coram facie Dei*, uti
& de ipsis Levitis, qui agitandi fuere, ut
Sacrificium תנופה *agitationis*, & quibus
manus imponebantur, bis dicitur הקרבת לפני

לפני יהוה *duces eos in conspectum Dei*, Num. VIII, 9. Ad quem ritum alludere videtur Paulus Rom. XII, 1. voce παραστήσαι, quum vult, nos *constituere* corpora nostra in Sacrificium vivum, sanctum & gratum Deo. Sacrificia autem sanctissima eo ducebantur per portam Atrii septentrionalem, quæ oblationis dicitur, minus sancta per meridionalem: quodsi victimæ teneræ essent, pedibus ligatis portabantur a dominis. Vide *Malach. I, 13.*

XVI. Hanc sequebatur impositio manuum vel manus, ut quidam volunt, licet probabilius sit, utramque manum victimis fuisse impositam, quæ per enallagen numeri sæpe per ידו indicatur. Confer Num. XXVII, 18. & 22. Hæc autem in eo consistebat, quod dominus vel domini, si plures essent, unus post alium, manus suas antea lotas maximo nisu (בכל כוחו) imponeret capiti victimæ occidentem spectantis. Debebat illa fieri ab ipso domino, non ejus vicario: nec ea legitime peragebatur a muliere, alienigena, stulto, minorenni, servo, furdo aut cæco. Victimis privatis omnibus imponebantur manus, excepto Sacrificio primogenitorum ex animalibus, decimis, atque agno Paschali, argumento loci *Levit. III, 2.* quibus addi debent oblationes ex avibus. Victimis publi-

publicis non imponebantur manus, nisi his duabus, hirco dimittendo die Expiationis, *Levit. XVI, 21.* & juvenco ob peccatum ignorantiae, quibus tria membra Synedrii manus imponebant, *Levit. IV, 15.* Ita quidem Judaei tradunt in *Menachoth. IX. 7.* licet 2. *Chron. XXIX, 23.* hircis piacularibus, pro toto populo oblatis, manus impositae legantur, & hinc alii colligant, victimis omnibus piacularibus, iisque publicis, quarum sanguis Templo inferri debuit, manus impositas fuisse. Eodem tempore, quo manus imponebantur, dominus peccata sua confitebatur, aut transferebat in victimam; quod si Sacrificium salutare esset, Deum laudabat.

XVII. Agi-
ratio,

XVII. Erant tamen victimae quaedam, quibus non statim manus imponebantur, postquam essent adductae, sed quae agitandae fuere coram facie Dei, *Levit. XIV, 12.* & *XXIII, 20.* Haec actio תנופה appellatur, & non victimas tantum vivas, sed & membra quaedam earum & ferta nonnulla spectat, *Exod. XXIX, 27.* *Levit. VII, 34.* & *VIII, 27.* *Num. V, 25.* *Menachoth. V. 7.* Sed distinguenda est illa agitatio, qua membra mactatae victimae agitabantur, uti pectus & armus dexter victimarum salutarium cum אֵימורים ablegminibus, ab hac agitatione vivarum victimarum, quam hic ex-
pli-

plicamus, & quæ mactationem præcessit. Consistebat autem in eo, (vide *Gem. Kid-
duschin. 36. 2. Gem. Succa. 37. 2.*) quod
victimam impositam manibus domini Sa-
cerdos manibus suis, quas supponebat ma-
nibus domini, agitare versus quatuor oras,
1. Promovendo eam. 2. Reducendo. 3. Sur-
sum elevando, quod תרומה proprie dici-
tur, & cum תנופה jungitur, *Exod. XXIX,*
27. & 4. Deorsum ducendo: quæ his ver-
bis in *Menachoth. V. 6.* notantur מוליך
ומביא מעלה ומוריד. Eadem phrasi utun-
tur in *Rosch haschana. II. 2.* ubi de facibus
in monte oliveti accensis agunt, quæ his
4 modis quatiebantur, ut aliis innotesce-
ret consecratio Novilunii. Sunt, qui sex
motus in hoc ritu distinguunt, antror-
sum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum,
fursum & deorsum. Si plures Sacrifi-
cium salutare offerrent, quod agitandum
erat, eo modo & tempore, quo post di-
cetur, poterat unus omnium nomine
agitare, secus ac in impositione manuum
fieri solebat. Mulieres nunquam agita-
bant, nisi suspecta adulterii & Naziræa,
*Num. V, 18. Num. VI, 2. & 19. Kiddu-
schin. I. 8.* Ceterum in *Menachoth. V. 7.*
tres species rerum agitandarum ita recen-
sentur:

1. **שְׁלָמֵי יָחִיד** Sacrificia salutaria privata agitantur maētata, non viva; & iis imponuntur manus.
2. **שְׁלָמֵי צִיבּוֹר** Sacrificia salutaria publica agitantur & maētata & viva; nec iis imponuntur manus.
3. **אֶשֶׁם מִצֹּרֶעַ** Sacrificium pro delicto leprosi agitur, non maētatum, sed vivum. Ei imponuntur manus.

XVIII. Ma-
ctatio.

XVIII. Eodem loco, quo manus impositæ erant, victima maētabatur: & quidem nulla mora interposita, *Gem. Beracoth, 42. 1.* quum scilicet illi (constrictæ ad annulos in loco maētationis ad septentrionem altaris, si essent Sacrificia sanctissima, quorum erat **שְׁחִיטַת צֶפֶן**, at si minus sancta, in quovis loco Atrii, vulgo tamen ad orientem) œsophagus & arteria aspera, quæ Judæi **שְׁתֵּי הַסִּימָנִין** *duo signa* vocant, manu prehensa, cultro, plerumque sacro dicto **סִכִּין**, inciduntur, ut sanguis in vas **הַמִּזְרָק** influat. Peragi maētatio potuit etiam ab Israelita, *Levit. I, 5.* licet essent victimæ Sanctissimæ, & maētans mulier, servus vel immundus esset, sic ut Atrium ei intrare non liceret; si scilicet ipse extra Atrium constitutus, cultro in Atrium porrecto maētasset, *Zevachim, III, 1. Gem. Hier. Joma. 39. 2. Midrasch Schemuel. 52. 1.* scili-

שחיטה כשרה בזרים ובנשים : atque
ita omnes hujus ritus periti mactare pot-
erant, excepto furdo, stulto & minorenni,
qui animum advertere ad actum sacrum
non poterant, *Chullin. I. 1.* Sacerdotes
tamen has partes plerumque in se suscepisse
videntur, aut, si hi non sufficerent, *Levitæ,*
2. Chron. XXIX, 24. 34. quod etiam ex
fortibus aliquo modo liquet, de quibus
supra.

XIX. Quinque autem res mactatio-
nem reddebant illegitimam. I. שחירה, *Quibus*
rebus vitia-
retur, *Mora*, si quis in actu mactationis cultrum
ad tempus retraheret ante perfectam macta-
tionem. II. דרסו, *Pressio*, si quis sine
ductione & reductione cultri ma-
ctaret, & guttur perumperet, premens illud
acie cultri. III. חלדו, *Occultatio*, si
culter in mactatione absconderetur.
IV. גרמו, *Aberratio*, si culter supra
annulum הטבעת aberraverit, *Chullin. I. 3.*
V. עיקור, *Eradicatio*, si totum guttur ab-
scinderet. Ad hæc bene attendere debuit,
quicumque victimam jugularet, & aliquo-
ties se exercere in hoc actu coram sapien-
tibus, antequam solus mactaret.

XX. Necabantur quidem aves, (vide *XX. Vngue-*
factio avi-
um, *Chullin. II. 1.*) sed alio modo: מליקו
dicitur hic ritus: nec dicuntur זבחי

sacrificantes, sed הונקין *strangulantes* eas. שחט tamen de avibus usurpatur in *Midrasch schir basschirim*, יונק פושטרה יונק פושטרה לשהיטה *columba collum extendit, ut mactetur*, & in *Chullin. II. 1.* Sacerdos duos pedes avis apprehendebat duobus digitis manus sinistrae, minimo scilicet, & qui ei proximus erat, alas vero duobus aliis, atque ita inter pollicem & indicem collum retortum ungue secabat. Quæ inter functiones Sacerdotales difficillima fuisse dicitur, vide *Gem. Joma. 47. 2. & 49. 2. Gem. Zevachim. 64. 2.* Judæi volunt, in holocaustis avium caput a corpore plane fuisse separatum, sed in Sacrificiis piacularibus incisum quidem, sed non penitus ablatum, *Zevachim. VI. 4. 5.* Confer *Levit. I, 16. 17. & V, 8.* Poterat illa peragi in quavis parte altaris: at sanguis exprimebatur ad altare, si holocaustum esset, supra filum rubrum; si piaculare sacrum, infra, *Zevachim. VI. 2.*

XXI. Sanguis victimarum vase argenteo, מזרק dicto, (αἷμνιον Græci vocant & σφαγγεῖον, Philo Φιάλην) eoque sat magnam sanguinis copiam continente, quo facit phrasis *Zach. IX, 15.* מלאו כמזרק excipiebatur. Hæc actio לקיחה dicitur. Philo *lib. de victimis pag. 838.* alium fuisse scribit, qui mactaret, alium, qui sanguinem exciperet. Aliquando tamen manu, non vase,

XX, Sanguinis excipio.

vase, sanguis excipi solebat: veluti, quum vacca rufa maꝓtabatur, manu sinistra Sacerdos sanguinem excipiebat, & digitum manus dextræ immittens, in sanguinem sinistra contentum eum spargebat versus Ædem sacram. Illegitimum enim esse sanguinem vaccæ rufæ, nisi exceptum manu, דם ביר legitur in *Siphre. 20. 3.* Ita quoque, quum leprosus in porta Nicanoris constitutus, sanguine victimæ maꝓtatae adspergi debuit, duo Sacerdotes sanguinem excipiebant, unus vase, alter manu. Qui vase exceperat, sanguinem ad altare spargebat, qui manu, ibat ad leprosum, & illum tingeat, *Negaim. XIV. 8. Gem. Zevachim, 47. 2. Confer Levit. IV, 25.*

XXII. Sequitur sparsio sanguinis זריקה XXII. Varii modi spargendi sanguinem, & נתינה dicta, (uti apud Fabium Pictorem *lib. XVI. Juris Pontificii* legitur, *aquam manibus dato*) vel הזייה: secundum illud Talmudicum in *Gem. Hier. Terumoth. 45. 2.* זורק מקבל ואח"כ זורק & dein spargit. Quatuor diversis modis sanguis victimarum, a Sacerdote agitatus aliquando, ne concreceret, spargebatur, 1. Ad cornua altaris exterioris. 2. In Sancto & Sancto Sanctorum. 3. Ad angulos quatuor Altaris exterioris. 4. Ad basin altaris. Hic ritus ex præcipuis est, qui ad Sacrificia re-

S 5

qui-

quiritur, עֵיקָר הַקָּרְבָּן, quum ipsam Expiationem peccati tum demum factam esse, Judæi tradant, quando victimarum sanguis altare humectabat: secundum verba Gemaræ *Zevachim. 26. 2.* כִּין שֶׁהִגִּיעַ דָּם לְמִזְבֵּחַ נִתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו quum sanguis attingit altare, expiantur peccata offerentium: quo & illud *Hebr. IX, 22.* facit, χωρὶς αἱμάτων χυσίᾳς ὁ γίνεταί ἁφεσις, sine effusione sanguinis (non illa effusione, qua ex corpore victimæ effluit, sed illa, qua effunditur in altari) non fit remissio peccatorum. Sic ante sparsionem sanguinis jus non habebant Sacerdotes in pelles victimarum: nec ante illam licuit Naziræo vinum bibere, aut pollui mortuis, *Nazir. VI. 9.*

XXIII. Ad-
spersio san-
guinis ad 4
cornua al-
taris.

XXIII. Ut autem distinctius intelligatur ritus adspersionis sanguinis ad quatuor cornua altaris, quæ propria est victimis piacularibus, quæ comedebantur, *Levit. IV, 7.* (quæ sparsiones 4 מִתְּנוֹת nuncupantur) notandum est, Sacerdotem sanguinem vase exceptum detulisse ad altare, & conscenso clivo, qui ad orientem clivi maximi erat, in circuitu medio ad cornu altaris, quod inter orientem & austrum erat, substitisse. Hoc loco digitum indicem manus dextræ in sanguinem intingebat, & illum exemptum admoto ungue pollicis ita premebat, ut sanguis angulum illius cornu hume-

humectaret, *Gem. Zevachim. 53. 1.* Αἵματι
 δέυει τῶν γωνιῶν τὰς ἐξοχὰς, scribit de
 hac sparsione Josephus *Antiq. III. 10.* Re-
 liquias sanguinis, digito adhærentes, qui-
 bus aliud cornu adspargere non licuit, (ad
 unamquamque enim sparsionem intingere
 denuo digitum in sanguinem debuit, secun-
 dum canonem Judæorum על כל הזירה
 טבילה) ad marginem vasis abstergebat:
 dein ad cornu alterum perrexit, repetito
 eodem ritu; tum ad tertium, denique ad
 quartum, sive notozephyrinum, in quo
 omnes sanguinum adspersiones & effusio-
 nes desinebant, & ad cujus basin in fora-
 men meridionale reliquiæ sanguinis effun-
 debantur, ad rivum Kedron deferendæ,
Meila. III. 2. non sine respectu, ut videtur,
 sanguinis Christi, ante quidem in Gethse-
 mane circa rivum Kedron, & ultimo ad
 occidentem Hierosolymæ effusi.

XXIV. Illarum autem victimarum XXIV. Spar-
 piacularium, quæ comburebantur, sanguis sio in Æde
 inferebatur in Ædem Sacram, ubi sparsio-
 nes vel in Sancto Sanctorum, vel ad cornua
 altaris suffitus fiebant, & reliquum ad basin
 altaris exterioris in foramen occidentale
 effundebatur, vide *Levit. IV, 7. & VIII, 15.*
 Vacca quidem rufa comburebatur, sed uti
 multa habebat singularia, ita non tantum
 cum pelle & fimo, sed & ablegminibus,
 (quæ

quæ alias in altari adolebantur, *Levit. VIII, 16.*) tanta, quanta igne consumebatur: nec sanguis in Ædem Sacram inferebatur, sed quicquid supererat, præter sanguinem manu Sacerdotis sparsum versus Ædem Sacram, igni cedebat.

XXV. Spar-
sio sangui-
nis ad 4 la-
tera altaris.

XXV. Sanguis holocaustorum, uti & Sacrificiorum pro delicto & salutarium, tam privatorum quam publicorum, ad-
aspergebatur altari hac ratione, quæ mul-
tum diversa est ab adspersione sanguinis
Sacrificiorum piacularium. Sacerdos san-
guinem, vase exceptum, deferebat ad angu-
lum altaris, qui orientem & aquilonem in-
terjacet, & ibi sanguinem ex vase spargebat
in ipsum angulum, infra filum rubrum, ita,
ut sanguis hac & illac instar Græci Γ diffu-
sus latus orientale & boreale (זיוור
המזבח, *Zach. IX, 15.*) humectaret. Hoc
appellant Talmudici sparsiones duas, quæ
efficiunt quatuor. Deinde ad angulum
notozephyrinum pergens, eodem ritu duo
latera altaris, occidentale & australe, ad-
aspergebat, & reliquias sanguinis effundebat ad
basin.

XXVI. Effu-
sio sangui-
nis ad
basin.

XXVI. Denique in Sacrificiis primo-
genitorum ex animantibus, decimis eorun-
dem, & agno Paschali sufficebat, uti He-
bræi tradunt, sanguinem effundi ad funda-
mentum altaris: quo cum caruerit angu-
lus

lus altaris Euro australis, uni ex reliquis tribus ille affundi debuit: solebat autem fieri ad angulum altaris noto zephyrinum: sic, ut hic unica tantum sparsio requiratur, *Num. XVIII, 17. Zevachim. V. 8.*

XXVII. Nonnunquam sanguis effundebatur in canalem Templi **מִנְחָה** dictum, per quem in torrentem Kedron deferebatur. Id fiebat in Sacrificiis pro delicto dubio: si post mactationem ejus intelligatur offerentem non peccasse. Tunc scilicet caro in **בֵּית שְׂרָפָה**, loco combustionis, cremabatur, & sanguis infundebatur in canalem Templi. Ita quidem R. Eliezer opinabatur, secundum cujus tamen opinionem **הִלְכָה** non est, *Kerituth. VI. 1.*

XXVI. Effusio sanguinis in canalem Templi.

XXVIII. Excoriatio, ad quam non requirebatur (poterat tamen adhiberi, *2. Chron. XXIX, 34.*) opera Sacerdotis, fiebat, post sparsionem sanguinis. Ut autem hæc commodius peragi posset, octo columnæ lapideæ ad septentrionem altaris erant collocatæ, quibus imposita erant ligna cedrina, quæ transtra appellari possunt, *Midloth. III. 5.* Hinc suspendebantur victimæ, ita, ut pedes posteriores perforarentur.

XXVIII. Excoriatio.

XXIX. Hanc sequebatur dissectio victimæ in partes, *Levit. I, 6.* caput, crura, armos, atque ita porro decenti ordine, ad

XXIX. Dissectio.

ad quem creditur spectare τὸ ὀρθοτομεῖν, 2. *Timoth.* II, 15. Viscera autem & crura eruta lavabantur (*Levit.* I, 9.) in conclavi lavantium, stante scilicet Templo secundo, & dein referebantur ad mensas marmoreas, positas inter columnas, ubi eadem accuratius lavabantur, excepto stomacho, & ut quidam volunt, intestinis, bile, liene, & si quid aliud hominum alimento minus conveniens est; quum ob eandem rationem etiam pellis in altari offerri non consueverit, aut mensæ Dei (quo nomine altare *Malach.* I, 7. nuncupatur) imponi. Hæc omnia videntur, antequam ad altare deferrentur, spongia siccata fuisse, ut flammam citius conciperent, cujus ritus Hebræi meminere in enarrando holocausto arietis ab Abrahamo oblatis, loco Isaac, *Gen.* XXII. Vide *Tanchuma.* 78. 4. *Schekalim.* VI. 4. Potest & hoc sub καθαροποιεῖν comprehendere, quam vocem de Sacerdotibus, circa victimas occupatis, Josephus usurpat, *Antiq.* III. 10.

XXX. Delatio ad altare.

XXX. His peractis, deferrebantur membra victimæ a loco mactationis, per spatium inter altare & Ædem Sacram, usque ad mensam marmoream ad occidentem clivi altaris, & inde ad altare, si holocaustum esset, & quidem, si ex minori pecore, per sex Sacerdotes, *Schekalim.* VIII. 8.

Quid

Quid singuli tulerint, dictum est supra, p. 180. sqq. Quod si non esset ovis vel capra, sed aries, duo Sacerdotes intestina portabant. His si addamus unum, qui fertum, alterum, qui libamen portabat, intelligitur ad Sacrificium ovis & caprae 8 Sacerdotes pertinuisse, ad arietes II, (nam duo fertum, duo libamen portabant) ad bovis 24, quia majores partes erant, & per plures portandae. Ita legitur in *Echa rabbati. 62.1.* Diversis quoque locis in altari reponebantur partes victimarum offerendarum, antequam in ignem altaris conjicerentur. Vide *Schekalim. VIII. 8. Gem. Succa. 54. 2.* חלבי תמיד, *membra* (nam nomine חלבי omnia membra victimae intelligi כל איברי Sacrificii Judaei monent) רעולה קרי חלבי jugis collocabantur in clivo altaris, medio ad ortum חלבי infra partem clivi mediam. Sacrificia addititia, מוספין, ad occasum infra partem clivi mediam. Sacrificia Noviluniorum infra כרכוב, ambitum altaris supremum.

XXXI. Deinde saliebantur partes victimarum in ipso clivo על גבי הכבש, XXXI. Sali-
Gem. Menachot. 21. 2. At in summo altaris, בראשו של מזבה, saliebantur pugillus farinae, thus, pulvis suffitus, fertum Sacerdotum, fertum Pontificis Maximi, ferta libaminum, & holocausta avium.

Adhi-

Adhibebant plerumque ad hunc usum Sal Sodomiticum, petatum ex lacu Asphaltite; quod si illud haberi non posset, licebat uti מלח איסתרונות, id est, sale Ostracinenfi. Urbs Ostracine vicina fuit Rhinoculuris & lacui Sirbonis, cujus aquæ forsitan huic sali conficiendo fuere adhibitæ.

XXXVII. Co-
mestio.

XXXII. Quædam Sacra comedebantur ex parte, uti victimæ piaculares & pro delicto, (si scilicet non essent totius populi vel Pontificis Maximi; eæ enim extra castra comburebantur) uti & quædam ex fertis. Hæc autem tria, ut & salutaria publica, nonnisi a Sacerdotibus familiæ ministrantis, iisque maribus, & quidem in Atrio magno comedebantur, *Num. XVIII, 10.* Sed salutarium privatorum pectus & armus comedebantur a foeminis æque ac maribus mundis, *Num. XVIII, 11.* (Confer v. 18.) per totam urbem, *Levit. X, 14.* Ita quoque se res habebat cum decimis & agno Paschali. Primogenitis vero soli Sacerdotes vesciebantur. Sorte autem distribuebantur sancta edenda inter Sacerdotes. Vide *Schabbath. XXIII. 2.* licebatque iis ea assata, elixa, cocta, pro arbitrio comedere, *Zevachim. X. 7.*

XXXIII. De
פגול
sive profa-

XXXIII. In quatuor actibus, scilicet
1. mactatione, 2. exceptione sanguinis,
3. delatione ejus ad altare, 4. sparsione
(qui

(qui quatuor actus conveniunt cum his 4, nato Sacrificio. qui in fertorum, in quibus & פגור obtinebat, oblatione adhibentur, 1. Pugillatione, 2. Impositione pugilli in vas sacrum, 3. Adductione, 4. Incensione thuris) poterat Sacrificium fieri פגור sive *abominandum*, quod pejus erat quam טמא, quod pollutum erat ipsum, & alia polluebat, uti טמא pejus erat quam פסול, quod pollutum erat, nec alia contaminabat. Sic ut nec Sacerdoti, nec Israelitæ, cujuscunque sexus foret, id comedere liceret, secundum Legem Deut. XIV, 3. Quando, verbi gratia, Sacerdos, dum victimam mactat, vel sanguinem excipit, aut spargit, profanas intentiones circa illam concipit, & sibi proponit, illam edere extra tempus a Deo comestioni destinatum. Illæ autem cogitationes ad tria referri possunt מחשבת שנוי השם, מחשבת המקום, ומחשבת זמן, id est, 1. Nomen Sacrificii non suum sive illegitimum, si scilicet holocaustum offerre proponat nomine Sacrificii piacularis, 2. Locum illegitimum, 3. Tempus. Hujus mali propositi, & inde ortæ pollutionis poena solum Sacerdotem sequitur, & illum, qui sciens de illo Sacrificio comederit. Si quis autem inscius de eo comedisset, offerebat חטאת קבועה Sacrificium piacularare fixum. Ne autem profanum reddere-

T

deretur hoc modo Sacrificium, aderant ma-
ctationi, qui Sacerdotes admonerent, ne
committerent ejusmodi facinus **היו מזהירין**
אותם בעת ששוחטים שלא יפגל אחר
מהזבח *Schir Hasschirim Rabba. fol. 22. 1.*

XXXIV.
Tempus
comestio-
nis.

XXXIV. Tempus comestioni desti-
natum in Sacrificiis piacularibus, pro de-
licto, ac salutaribus publicis (quibus addi-
tur hoc respectu Sacrificium **תרורה**, &
aries Naziræi) erat dies mactationis &
nox sequens, *Levit. VII, 15.* sed in reliquis
Sacrificiis salutaribus privatis, primogenitis
animantium, & decimis, erat dies mactatio-
nis, nox, & dies sequens usque ad occasum
solis. Agni Paschalis comestio usque ad
mediam noctem erat permissa, non ulte-
rius: quod constituerunt Judæorum Do-
ctores, ut eo longius a peccato homines
arcerentur, sepem Legi circumdantes, uti
loquuntur Gemarici, licet secundum man-
datum Dei tota nox apta esset ad comestio-
nem, & qui modo ante ortum auroræ
comedisset, officio suo satisfecerat, quod
Hebræi dicunt, **יצא ידי חובתו**. Quod
autem extra tempus comestioni destinatum
supererat, igne cremari, & quidem interdum,
debuit, *Levit. VII, 17.*

XXXV.
Comestio-
nis locus.

XXXV. In Atrio igitur, vel intra vela,
stante Tabernaculo, nonnulla comedi a Sa-
cerdotibus debuerunt, nonnulla extra Atrium
fuere

fuere licita. Quum Schilunte esset Tabernaculum, Sanctissima quidem intra vela comedebantur, sed minus Sancta in omni loco, unde Schilo videri poterat, *Megilla. I. II.* Ut autem distinctius intelligatur, quæ extra Atrium comedenda a Sacerdotibus fuerint, examinanda sunt 24 מתנות, sive *dona*, quæ ad Sacerdotes pertinebant, & partim ex animantibus, partim e rebus inanimatis constabant; quæque respectu comestionis aut usus distinguuntur. Vide supra, pag. 174.

XXXVI. Ad Sacrificiorum quorundam comestionem ipsi domini admittebantur, uti agnum Paschalem, decima & salutaria: ad Sanctissima autem, & ad omnes illas decem res, quas pag. 174. recensuimus, nomine קרשי המקדש soli Sacerdotes, quos liquido constabat esse ex posteris Aaronis, *Nehem. VII, 65.* & quidem mundi, iique mares, *Levit. VI, 22.* Ad illa, quæ Hierosolymis comedi debuerent, Sacerdotes, eorumque uxores & filia, ac filii apti erant, *Num. XVIII, II.* etiam servi & ancillæ: non tamen illa tradebantur, nisi Sacerdotibus ephemeriae ministrantis, qui ex 24 donis, modo recensitis, 19 accipiebant. Sed ad omnes promiscue Sacerdotes pertinebant, & dari poterant, cui aliquis vellet. 1. Primitiæ. 2. Decimæ & deci-

XXXVI. Personæ comedentes.

decimis. 3. Placenta, חלה. 4. Armus, maxillæ & ventriculus ex animantibus profanis. 5. Primitiæ lanæ tonsæ. Alii tamen paulo aliter ea distinguunt. Vide supra, pag. 175.

XXXVII.
Combustio.

XXXVII. Nonnullæ erant victimæ, quæ comburebantur, vel in altari exteriori, uti holocausta; vel extra Urbem, qui locus בית הדרשן, quod cineres altaris eo deferrentur, *Meila. II. 4.* vel בית שרפה dicitur, *Joma. VI. 7. Kerituth. VI. 4.* uti illæ, quarum sanguis in Ædem Sacram fuerat illatus; vel in monte Templi ad locum לפני הבירה, si hostiæ piaculares cremandæ fuissent, & postquam elatæ fuerant, ex Atrio vitium contraxissent; vel denique in ipso Atrio, ubi omnes victimæ sanctiores in Atrio temeratæ comburebantur, *Temura. VII. 6.* Prima combustio a Sacerdote fieri debuit, ad reliquas alii quoque erant idonei. Erant præterea victimæ, quarum אימורים, *ablegmina*, comburebantur in altari exteriori, & quidem e tribus sanctioribus Sacrificiorum speciebus, Sacrificiis piacularibus, Sacrificiis pro delicto, & salutaribus publicis, quæ אימורי קדשי קדשים *ablegmina Sacrificiorum sanctissimorum* nuncupantur, distincta ab אימורי קדשים *ablegminibus Sacrificiorum minus sanctorum*, scilicet 1. Sacrificiorum salutarium

tarium privatorum, 2. Primogenitorum animantium, 3. Decimorum animantium, & 4. Agni Paschalis. Vide *Echa Rabbati*. 54.3. *Midrasch Esther*. 127. 2. *Seder Olam rabba*. cap. 7.

XXXVIII. Non videtur inconueniens ^{Series rerum comburendarum.} huic loco, dum de combustionem agimus, seriem exhibere rerum illarum, quas Judæi comburendas fuisse tradunt, quasque sepe- liendas; quum natura Sacrificiorum hinc lucem accipiat, & omnes illæ res sacræ dici possint. Comburenda hæc sunt: 1. Omnia Sacra, tempore aut loco non suo mactata, & ferta contaminata. 2. Sacrificium pro delicto dubio, si ante sparsionem sanguinis domino innotuerit, se nihil deliquisse. 3. Sacrificium ex ave pro delicto dubio. 4. תרומות sive primitiæ pollutæ. 5. Miscella vineæ, *Deut.* XXII, 9. 6. Præputium arborum, ערלה, *Levit.* XIX, 23. Confer Codicem *Orla*. 7. Capilli Naziræi munda- ti, *Num.* VI, 18. R. Juda his addit fermentum tempore Paschatis, *Temura*. VII.5.

XXXIX. Sepelienda vero hæc sunt: ^{Series rerum sepeliendarum.} 1. Victimæ vel altari sacratæ, vel reficiendo Templo, quæ mortuæ sunt. 2. Quæ abortum fecere: quodsi secundinas enixæ fuissent, solæ secundinæ comburebantur. 3. Bos lapidandus, *Exod.* XXI, 28. & quæ illo nomine continentur, feræ & aves, quæ

nocere possunt. 4. Vitula decollanda, *Deut.* XXI, 4. 5. Avis leprosi, *Lev.* XIV, 7. 6. Capilli Naziræi immundi. 7. Primogenitus asinus. 8. Caro lacte condita, *Deut.* XIV, 21. *Exod.* XXIII, 19. & XXXIV, 26. (Quæ tria loca indicantur in *Gem. Kiddushin*, 57. 2. notaturque, esse ad interdictum 1. אכילתו, *edere*. 2. בשור, *coquere*. 3. הנאה, *fructum inde percipere*) & 9. Bestiæ profanæ, aut feræ in Atrio mactatæ, *Temura. VII.* 4. Nunquam illa, quæ comburenda erant, licebat sepelire, aut comburere sepelienda.

C A P V T II.

De Holocaustis.

I.

I. Nomen.

E septem generibus Sacrificiorum, ante memoratis, acturi ab Holocaustis initium facimus. Appellantur ea עולות, Græcis interpretibus καρπώματα, *Exod.* XXX, 9. ὀλοκαυτώματα, *Exod.* X, 25. Philoni & aliis ὀλόκαυστα, & Latine *solida*, quod tota, paucis exceptis, quæ mox indicabuntur, igne consumerentur: unde & nomen עולה *Psal.* LI, 21. & נמירא iistribuitur.

II. Distinctio ab aliis Sacrificiis.

II. Hieronymus ad *Ezech.* XLV. pag. 1042. scribit, *Holocaustum esse, quod totum offertur Deo, & sacro igne consumitur, idemque*

que ad *Jes. LVI. pag. 411. Holocausta sunt,*
quæ super altare integra concremantur.
Victimæ & hostiæ, quarum pars offertur
altari, pars Sacerdotibus traditur. Heic
distinguuntur Holocausta a reliquis Sacri-
ficiis, veluti *Exod. XVIII, 12.* Jethro obtu-
lisse legitur *עולה וזבח*, quod Hierony-
mus reddit, *Holocausta & hostias.* Josephus
etiam *lib. III. Antiq. cap. 10.* ubi distinxisset
ἱεργίας omnes in duo, publicas scilicet
ac privatas, subjungit, utramque *κατὰ δύο*
τρόπους duobus modis fieri, aut enim *όλο-*
καύτωμα esse, quod totum igne consumi-
tur, vel esse *χαριστήριον*, & in epulum offe-
rentium cedere: subditque *χαρισηρίοις*
sive Sacrificiis salutaribus piacularia & pro
delicto, quia modo non multum diverso
a salutaribus *όμοίως τῷ προειρημένῳ τρόπῳ*
τῶν χαρισηρίων ἱεργίας, illa offeruntur.

III. Holocausta dignitate excellunt III. *Præstan-*
tia,
præ aliis Sacrificiis, quod tota Deo cede-
rent, flammis in altari exteriori combu-
renda, quum reliquorum portio ad Sacer-
dotes aut dominos offerentes rediret.
Philo propterea *lib. de victimis pag. 838.*
ab Holocaustis initium se facere descri-
bendorum Sacrificiorum scribit, quod illa
essent præstantissima, *τὴν ἀρχὴν ποιησα-*
μένους ἀπὸ τῆς ἀρίστης ἀρίστη δὲ ἐστὶν ἡ
όλόκαυτος. Mosos etiam *Levit. I, 3.* ab

Holocaustis exordium ducit Legum a Deo de Sacrificiis latarum.

IV. Antiquitas.

IV. Creduntur vulgo omnium Sacrificiorum antiquissima, quod Jobus, Abrahamus *Gen. XXII, 13.* & ipse Noachus *Gen. VIII, 20.* **עולא** Deo obtulisse legantur. An vero Sacrificium Abelis, qui **מבכורות צאנו ומחלביהן** *de primogenitis pecudum suarum & adipe earum* Deo munus obtulit, ad Holocausta potius referri debeat, quam ad Sacrificiorum speciem quintam, scilicet primogenitorum animantium, multi dubitant; licet respectu rituum magnam differentiam fuisse concedant inter Abelis Sacrificium primogenitorum, & illud, quod stante Republica Judaica offerebatur. Porro oblatio Caini, quæ ante Sacrificium Abelis describitur *Gen. IV, 3.* & appellatur **מנחה מפרי האדמה** *munus e fructu terræ*, a nonnullis in censum **שלמים** *τῶν* sive Sacrificiorum salutarium referri solet, quum frugum primitiæ una cum agnis duobus, Sacrificium salutare constituentibus, oblatae legantur *Levit. XXIII, 17. & 19.* sed præstat eam *Fertis* **מנחות** annumerare. Disputatum fuit olim de hac re inter R. Lazarum & R. Josen, filium Chaninæ in *Gem. Hier. Megilla. 72. 1.* & in *Schir haschirim rabba. 29. 4.* R. Lazar dicebat Abelem, & alios ante Mosen, quos **בני נוח** appellant,

lant, obtulisse שלמים, quia legitur *Gen.* IV, 4. מחלביהן. sed R. Jose dicebat, fuisse עולות; ideoque, quum in Levitico legitur, hæc est Lex שלמים, addi אשר יקריבו, quod offerent, deinceps scilicet, quoniam Holocausta jam olim obtulerant. Verum & de Holocaustis legitur יקריבו æque ac de salutaribus.

V. Erant illa duorum generum: Pu- v. Divisio.
blica, qualia agni Sacrificii jugis, & Privata, qualis agnus leprosi. Præterea dispesci possunt in illa, quæ Israelitæ offerebant, & quæ a Gentibus offerebantur: sola enim inter omnes Sacrificiorum species Holocausta (quamvis alii his sacra salutaria addant) tam avium, quam quadrupedum fuerunt, quæ Gentes offerre Deo poterant: nec tamen licebat Judæo hostias earum extra Atrium sacrificare. Quum sub Romanis essent Judæi, hostias ab iis datas sacrificabant: unde Tertullianus in *Apolog. Cujus & Deum victimis, & templum donis, & gentem fœderibus aliquamdiu Romani honorastis.* Vide Josephum de *Bell. II. 30.* Eleazar autem, filius Ananiæ, persuasit Sacerdotibus ministrantibus, ne Holocaustum ab Ethnicis acciperent: & hinc origo tumultuum contra Romanos. Hebræi scriptores narrant, hostias a Romanis missas ad Templum Hierosolymitanum

num a Bar Kamza, scelerato homine, clam mutilatas vitiatasque fuisse, ut evaderent בעלי מומין, & quum propterea illas offerre recusarent Judæi, Romanis id significasse homines alios, Præfecto, sive אילין קורבניין השולטון דארז משלח ליהודאי למיקרבינהו אינון אכלין להון ומקרבין אוחרין בחילופייהו *Hostiis, quas mittis Judæis, ut eas offerant, non utuntur: sed alias earum loco offerunt.* Ita legitur in *Echa Rabbati. 82. 3.* Imperator Augustus jussit quotidie in Templo Holocausta, agnos duos scilicet, & taurum offerri pro se, διατάξατο ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ Θεῷ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, αἱ μέχρι νῦν ἐπιτελεῖνται. Ἄρνες εἰσι δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα, οἷς Καῖσαρ ἐφώδευε τὸν βωμόν. Sunt verba Regis Agrippæ, in epistola ad Cajum, quæ leguntur apud Philonem, *Legatione ad Cajum, pag. 1036.* Si cum his Holocaustis Gentes *ferta & libamina*, נסכים misissent, offerebantur: si non, ære publico empta Holocaustis addebantur. Huc referunt Judæi verba *Deut. VII, 16.* ואכלת את כל העמים נסכיהם של אומות העולם *ferta Gentium*, vide *Midrasch schir hasschirim. 36. 3.* Ceterum in his Gentium Holocaustis

istis multa erant singularia: manus iis non imponebantur, Leges de מותר & פגול in iis locum non habebant, id est, non profanabantur mala intentione Sacerdotis, nec necesse erat, ut reliquiæ post tempus comestioni destinatum comburerentur.

VI. Quinque erant animalium species, VI. Animalia & eorum oblatio. e quibus Holocausta parari poterant, boves, oves, capræ, turtures & pulli columbarum: quorum tria priora sexus masculini esse debuerunt, *Levit. I, 3. 10.* Josephus *Antiq. III, 10.* Ἀρρῆνα ὁλοκαυτῆται τὰ πάντα. Atque ita Hebræi, אין עולה נקבה. Cui legi contraria non est oblatio vaccarum a Bethsemitis in Holocaustum, *1. Sam. VI, 14.* qui casus plane erat extraordinarius: vel combustio vaccæ rufæ, quod Sacrificium proprie non erat. Hæc si integra essent & immaculata, nec morbo aut senio confecta, (id est, bos supra triennium ætatis, agnus supra biennium) in Tabernaculum aut Templum deducta, & quo dictum est, modo supra *cap. I.* mactata, pelle nudata, ad altare delata, in altari conflagrabant, & quidem omnes omnino animalium partes, excepto stomacho, & ut quidam volunt, intestinis, liene & folliculo fells. Eximebatur etiam ex victima גיד הנשה, *nervus luxationis*, & in pomum cineris, quod erat supra altare, conjiciebatur,

batur, vide *Chullin. VII. 1.* & *Gen. XXXII, 33.* Nervus hic e sanctis æque ac profanis animalibus, quum maectantur, eximi debet, tam intra quam extra terram, sive stante Templo, sive non. Licitum quoque erat ex ave Holocaustum facere, *Levit. I, 14.* quod non זבח sed קרבן appellatur, quum sanguine ad altare expresso, (*Kinnim. I. 1.*) & ingluvie ad locum cineris ad orientem altaris rejecta, corpus salitum igne cremabatur. Pelles Holocaustorum cedebant Sacerdotibus, qui inde quæstum percipiebant uberrimum: ita Philo notat *lib. de Sacerdotum honoribus, pag. 833.* Δορὰς προσάττει τὰς ὑπηρετῶντας ταῖς θυσίαις ἱερεῖς λαμβάνειν, ὃ βραχεῖαν, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα πολυχρήματον, δωρεάν.

VII. Holo-
caustum
avis.

VII. Si aut turtures aut pulli columbarum in Holocaustum offerrentur, eo modo, quo Capite primo indicavimus, Sacerdos avem ungue secuit in quavis parte altaris, & sanguine omni expresso, ad latus altaris supra filum rubrum, (quum sanguis Holocaustorum e quadrupedibus infra illud spargeretur) caput a corpore separatum, & in summo altaris salitum, in ignem injecit: dein ingluvie & extis minus aptis ad hominis alimentum, & ut quidam volunt, etiam plumis, in locum cineris ad orientem altaris abjectis, alis nequaquam avulsis, corpus ipsum avis salitum igni tradidit, *Lev. I, 14-17.*

C A P.

CAP. III.

De Sacrificiis piacularibus.

I.

Ecunda Sacrificiorum species I. Nomen.

תַּטֵּחַ appellatur, Græcis in-

terpretibus περὶ ἁμαρτίας,

Josepho περὶ ἁμαρτάδων, La-

tine vulgo Sacrificium piaculare, vel pro

peccato. Vocem תַּטֵּחַ explicant in

Gem. Hier. Joma. 40. 4. per שגגות errores,

veluti פשע per מרדים rebelliones, &

עונות per זדונות commissa de industria.

In Targum תַּטֵּחַ Gen. XVIII, 20. reddi-

tur חובתהון *debitum eorum*, uti & *Matth.*

VI, 12. ὀφειλήματα appellantur peccata,

& remittere *debitum* ibidem, quod Chaldæi

dicunt שבק הובין, vide Targum, *Exod.*

XXXII, 32. Certe, qui non per errorem,

sed sciens prudensque peccaverat, ἐκασίως

ἁμαρτάνων, non expiabatur culpa ejus ullo

Sacrificio piaculari, ἢ ἐτι περὶ ἁμαρ-

τιῶν ἀπολείπεται θυσία, *Hebr. X, 26.*

Debet etiam animus adesse erroris sui con-

scius cum dolore, & uti Philo fatetur *lib. III.*

de vita Mosis, Sacrificia ab hominibus pra-

vis, qui se non corrigunt, oblata nil pro-

movent, quoniam Sacrificia nequaquam

abolent ipsa peccata, sed in memoriam revo-

cant, ἢ λύσιν ἁμαρτημάτων ἀλλ' ὑπόμνη-

σιν

σιν ἐργάζονται. Paulus quoque in Epist. ad Hebræos *cap. X, 3.* in Sacrificiis factam ἀνάμνησιν ἁμαρτιῶν, *commemorationem peccatorum*, agnoscit. Hæc sunt Sacrificia stultorum, *Ecclesiast. IV, ult.* quæ ab iis offeruntur, qui non resipiscunt, דמקרבין קרבני על חוביהו ולל תיבין מן עובדיהו. Ita est in Targum eo loco. *Si enim in sceleribus permanentes putaverimus votis atque Sacrificiis redimere nos, vehementer erramus*, sunt verba Hieronymi ad *Jerem. XIV. pag. 597.*

II. Distinctio a Sacrificiis pro delicto.

II. Sunt inter Judæos & Christianos, qui Sacrificia hæc sub uno genere & nomine ἱλαστικῶν cum אשמו, Sacrificiis pro delicto (quæ nobis tertia species est) comprehendant, quod utraque pro culpis commissis eodem nomine חטא (vide *Zevachim. IV. 6.*) offerrentur, & neutris ferta aut libamina addi consueverint, quæ Holocaustis & Sacrificiis salutaribus addebantur; quod neutra fierent ex voto vel promisso; quodque nihil ex his duobus Sacrificiis domini comederent, sed pars altari, pars Sacerdotibus cederet. Nos tamen, quum hæc duo Sacrificia habeant distincta nomina, culpæ quoque, quæ unum & alterum postularunt, & animalia ad oblationem idonea, & ritus diversi sint, separatim ea exponi debere, arbitramur. Adde, quod

quod nomen ἱλασικῶν non his tantum, sed & aliis Sacrificiis conveniat. Noachus Holocausto ἱλασικῶ Deum placavit, *Gen.* VIII, 21. & in *Tanchuma* 52. 4. Holocaustum scribunt esse ἱλασικόν, עולה מכפרת על עונותיהם של ישראל *Holocaustum expiat peccata Israelis.*

III. Erant ea vel publica vel privata, ^{III. Publica & privata, qua in re diversa,} uti superius *Cap. I.* videri potest. Inter illa autem magna intercedebat distinctio. Ex Publicis nulla comburebantur præter 1. שְׁעִיר יוֹם הַכּוֹפֹּה hircum die Expiationis offerendum, socium hirci emissarii, & 2. שְׁעִירי עֵז hircos ad idololatriam, & 3. juvencum ob errorem, *Lev.* IV, 13. cetera enim a Sacerdotibus comedebantur. Publica omnia masculis, privata constabant animalibus foeminis, excepto hirco Principis, juvenco ob errorem Pontificis uncti, על כל המצוות, (*Levit.* IV, 2.) & ejusdem juvenco die Expiationis offerendo, *Gen. Temura.* 116. 1. Privata nulla comburebantur præter 1. פֶּרֶה הַבָּא עַל כָּל מַצֹּוֹת, *Levit.* IV, 2. juvencum ob errorem Pontificis Maximi. 2. פֶּרֶה יוֹם הַכִּיפּוֹר, & ejusdem juvencum die Expiationis offerendum, quem statim memoravimus, sed comedebantur.

IV. Dividuntur quoque Sacrificia pia- ^{IV. Piacularia fixa,} cularia 1. In *stata & non variantia*, quæ
sive

sive a divite sive a paupere offerrentur, eandem oblationem postulabant; quum scilicet, ut Judæi volunt, peccatum erat 1. Per errorem. 2. Contra præceptum negativum, sive *interdictum*, מצות לא תעשה, qualia sunt 365, uti præcepta affirmativa sive *mandata*, מצות עשה sunt 248, quæ juncta 613 efficiunt. 3. Opere, non verbo, 4. Quod si data opera admissum fuisset, poenam *excidii* כרת meruisset, quæ poena a Deo infligitur, כרת בירו שמים dicta, *Gem. Kidduschin. 74. 2. Gem. Schabbath. 69. 2.* & quidem ob sex & triginta res, quæ recensentur in *Kerituth. I. 1.* veluti 1. si quis rem habuerit cum matre, 2. cum noverca, 3. cum sponsa; atque ita porro. Et II. In *Sacrificia variantia*, quæ plus a divite quam a paupere offerri jubebant. Illam speciem קבוע Judæi appellant, quasi Sacrificium *fixum* aut definitum, hanc עולה ויורד *crescens & decrescens* (*Kerituth. II. 3. Gem. Horaioth. 8. 2.*) sive *majus & minus*, quod pro facultatibus hominum offerentium augeretur vel minueretur.

V. Gradata.

V. Sacrificia posterioris generis, sive variabilia, a sex hominibus offerri poterant. I. Leproso, qui a lepra mundatus agnum unum ad Holocaustum, alterum ad Sacrificium pro delicto, & agnam ad Sacrificium piaculare afferebat: quod si facultates
ejus

ejus id non paterentur, turtures duos, aut pullos columbæ, alterum ad Holocaustum, alterum ad Sacrificium piaculare, & agnum ad Sacrificium pro delicto, *Levit. XIV, 21.* II. Puerpera, quæ agnum anniculum ad Holocaustum, & pullum columbæ vel turturum ad Sacrificium piaculare, offerebat die 41 a puerperio, si masculum, die 81, si foeminam peperisset. Quod si pauper esset, turtures aut pullos columbæ duos, unum ad Holocaustum, alterum ad Sacrum piaculare, uti Maria, obtulit, *Luc. II, 24.* Confer *Levit. XII, 4.* III. Qui rem sibi cognitam celaverat, de qua *Levit. V, 1.* id est, si testimonium ab eo requiratur, & juret, se id præbere non posse. IV. Qui inscius falso juraverat. V. Qui, quum pollutus esset, inscius rem sacram comederat. VI. Qui pollutus existens templum intraverat. Hi quatuor agnam aut capram ad Sacrificium piaculare offerebant: quod si pauperes essent, turtures duos vel pullos columbæ, alterum ad Holocaustum, alterum ad Sacrum piaculare, *Levit. V, 2. 3. &c.* Quod si ne hoc quidem præ paupertate sibi comparare possent, decimam partem ephæ similaginis, sine oleo & thure, in Sacrum piaculare offerebant, quod *fertum peccatoris* appellatur. In *Kerithth. II. 4.* & in Gemara ejusdem tractatus 37. 2. quinque

u

que

que tantum recenferi videntur, qui Sacrum hujusmodi gradatum afferunt, sed hoc inde est, quod, quem nos quinto & sexto loco memoravimus, pro uno censeant, aut ita jungant על טומאת מקדש וקדשיו, qui tamen *capite I. Kerituth. m. 1.* distinguuntur, uti duo טמא שאכל את הקדש *immundus, qui Sacra comedit, & qui in Templum (id est, in Atrium magnum) ingreditur.*

IV. Sacrificia, quæ comedebantur.

VI. Quædam Sacrificia piacularia comedebantur a Sacerdotibus, quædam comburebantur. Illorum, quæ ex priori genere erant, sanguis 4 cornibus altaris exterioris adspergebatur a Sacerdote, altare a dextra circumeunte, *Zevachim. V. 3.* אימורים Deo dabantur in altare, & in focum quidem majorem, ubi adolebantur. Hæc *ablegmina, interanea, vel adipes* appellari solent. In Codice Sacro *Levit. IV, 8.* quinque res distinctæ nomine ablegminum recensentur:

1. כל חלב המכסה על הקרב, id est, omnis adeps tegens intestina.
2. על הקרב, Adeps, qui est על הקרב.
3. Renes duo.
4. על הכסלים, Adeps, qui est על הכסלים.
5. יותרת על חכבר על הכליות, *Επίπλοον, omentum supra jecur, juxta renes.* יותרת

תרתי reddunt Judæi per טהר, τρά-
 पेζαν. Est τράπεζα, uti & ὄνυξ, μά-
 χαιρα, πύλαι, κάνεον, pars hepatis ita
 dicta. Vide scholiasten Nicandri pag. 27.
 & Rufum Ephesium *de nominibus partium*
corporis humani, cap. 28. Solebat autem
 hepar, quum apponitur in cibis, (uti altare
 erat mensa Dei) involvi omento. Athe-
 næus lib. III. Δειπνοσοφ. cap. 25. ἥπατα
 περιειλημμένα τῷ καλκμένῳ ἐπίπλω.
 Philo, lib. *de victimis*, ad tria hæc refert,
 1. adipem, 2. lobum hepatis, 3. renes duos,
 τὸ σέαρ, λόβον ἥπατος, καὶ νεφρὲς δύο.
 Josephus autem *Antiq. III. 10. renes,*
omentum, & omnem adipem cum lobo he-
patis, τὰς νεφρὲς, καὶ τὸν ἐπίπλυν καὶ πάν-
τα τὰ πιμελῇ σὺν τῷ λοβῷ τῷ ἥπατος,
 addens, si agni sint victimæ, caudam.
 Nota, hunc quoque adipem triplicem, in-
 testinorum, renum, & iliorum, esu inter-
 dictum fuisse Judæis, *Levit. VII, 23.* Caro
 ipsa victimæ comedebatur a Sacerdotibus
Levit. VI, 19. intra vela, stante Taberna-
 culo, at in Atrio magno, stante Templo, &
 quidem eo die, & nocte sequenti, non
 tamen integra, ut sapientes constituerunt,
 sed usque ad medium. Si vero ex avibus
 Sacrificium piaculare fieret, nil præter san-
 guinem infra filum rubrum, נקד, expres-
 sum, quod plerumque fiebat ad angulum

notozephyrinum (*Zevachim. VI. 2.*) altari cedebat, caput non avellebatur, *Levit. V, 8.* & vel gula vel arteria aspera secabatur: nam in mactatione quadrupedum & gula & arteria aspera שני סימנין perrumpebantur, sed in ave altera tantum, בהמה נותרת בשני סימנין ועוף נותר בסימן אחד, *Midrasch Cobeletb. 109. 2.* Ipso corpore vescebantur Sacerdotes, *Zevachim. VI. 4.*

VII. Quare
combure-
bantur.

VII. Quæ ex posteriori genere erant, non in altari, ut Holocausta, sed extra castra, in loco cineris, vel stante Templo, extra urbem, ἐν προατείοις, uti Josephus scribit, dissecta in partes, comburebantur. Hæc erant omnia illa, quorum sanguis inferebatur in Ædem Sacram, ubi spargebatur coram velo & ad cornua altaris interioris, at reliquum effundebatur ad basin altaris exterioris, *Levit. IV, 3. 12. Hebr. XIII, 11.* ita tamen, ut אימורים eorum, ex corpore extracta, in altari exteriori adolerentur. Pellis ipsa non detrahebatur his victimis, *Levit. I, 17.* & quum altare carnem non nancisceretur, etiam Sacerdotes jus in pellem non habebant, *Zevachim. XII. 2.* Confer *Levit. X, 16.* ubi Moses indignabatur, hircum piacularem pro peccato populi combustum fuisse, quum comedendus fuisset: Quare, inquit, non com-
edi-

edistis illum in loco sancto? Nam sanguis ejus non est illatus in Sanctuarium interius, id est, in Sanctum. Omnino comedendus fuisset in loco sancto, quemadmodum precepi.

VIII. Inter alia, quæ Sacrificio piacul-
lari propria sunt, hoc est, quod, quum in
reliquis Sacrificiis nihil interesset, siue a
Principe, siue ab homine privato offerren-
tur, sed idem omnium jus esset, in hoc Sa-
crificio differentia esset inter personas
offerrentes. Ita, si Sacerdos unctus, vel
Pontifex Maximus peccasset, juvenicum da-
bat in Sacrificium piaculare, qui combure-
batur extra castra vel urbem, quum exta in
altari essent oblata. Ita quoque se res ha-
bet cum coetu, qui per imprudentiam erra-
verat. Si Princeps peccaverat vel judex,
hircum caprarum offerebat, cujus able-
gminibus in altari adolitis ipse comedeba-
tur. Si privatus peccaverat, foeminam
ovem vel capram debebat offerre.

VIII. Distin-
ctio perso-
narum hoc
Sacrificium
offerren-
tium.

IX. Magnus erat rigor, חומר, in of-
ferendo Sacrificio piaculati, major quam
in aliis Sanctissimis. Omne, quod attige-
rat carnem victimæ illius, יקרשׁ, *Levit.*
VI, 19. quicquid sanguine ejus (antequam
altari adpersus esset) inficiebatur, erat
pollutum: & vestimentum sanguine ejus
infectum, lavari debuit in loco sancto siue
Atrio; vas testaceum, in quo coctum fuit

IX. Rigor in
hoc Sacrifi-
cio singu-
laris.

Sacrificium piaculare, in Atrio quoque confringi debuit, vas æneum ibidem mundari & immergi, *Levit. VI, 20. Zevachim. II. 4.* Huc spectat, quod in *Chagiga. II. 7.* legitur **בגדי קדש מדרס להטאת** *vestes sacras esse instar strati, ab homine fluxum passo conculcati, respectu Sacrificii piacularis.* Ab-erat quoque *ἐνώδια* (quæ Sacrificio piacul-ari Christi *Ephes. V, 2.* adscribitur) nec oleum aut thus huic Sacrificio addebatur, nullum fertum, nulla libamina.

C A P. IV.

De Sacrificiis pro delicto.

I.

I. Nomen.

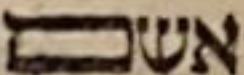
Uccedit Sacrificium, quod **דון** Hebræis, Græcis *τῆς πλημμελείας*, (*πλημμελεῖν* Suidas reddit per *ἀτακτεῖν, ὑβρίσεν καὶ ραθυμεῖν*. Glossæ *πλημμελέω*, *delinquo*) Latinis dici solet Sacrificium pro reatu, vel delicto: quod nomen licet id a Sacrificio pro peccato non ita videatur distinguere, uti nomina Hebræa postulant, quia tamen aptius aliquod non occurrit, & usu hæc appellatio invaluit, nos quoque Hieronymum & alios secuti **τὸ δון** *Sacrificium pro delicto* nuncupabimus.

II. Sententia variæ de

II. Mire se torserunt tum Judæi, tum Christiani, in distinctione invenienda, inter Sacri-

Sacrificium pro delicto, live **זשן** & pia-^{differentia}
 culare, live **חטאה** vel potius inter culpas^{Sacrifi-}
 ipsas, aut peccata, quæ hoc & quæ illud **חטאות**
 Sacrificium postulabant. Quidam putant, &
חטאה esse peccatum, quod se commisisse, **אשמות**.
 certo aliquis novit, **זשן**, de quo dubitat.
 Alii putant, **זשן** esse culpam talem, quæ
 non Deum modo, sed & proximum læde-
 bat, & hoc convenire tribus prioribus pec-
 catis, ex quinque mox recensendis, existi-
 mant, duorum vero posteriorum hic nul-
 lam esse rationem habendam, quia non tan-
 tum Sacrificium **זשן**, sed & **חטאה**
 offerre debebant. Ita tamen illis in hoc
 argumento aqua hæret, ut nihil sibi, licet
 diu multumque de ea re cogitaverint, certi
 occurrere fateantur, quo culpæ liquido
 internosci queant.

III. Difficultas maxime in peccatis tri-^{III. Difficul-}
 bus prioribus consistit, qua ratione illa a^{tas in quo}
 reliquis peccatis distinguantur, & peculia-^{sita.}
 rem speciem constituent, ita, ut singulari
 ritu Sacrificia pro iis offerri debuerint.
 Nam duo posteriora constat in eo conve-
 nire, quod hominem reum faciant ob con-
 tractam immunditiem, ex casu, quem evi-
 tare non erat in ejus potestate, uti si ad latus
 Naziræi homo moreretur, vel lepra quis-
 piam infectus fuisset. Illa non satis apte
 videntur peccata **חטאות** dici posse: quia
 U 4 tamen

tamen hominem reum constituebant, & peccata ejus meruerant, ut is casus ei eveniret, pro contracta immunditie offerre debuit.

IV. Collatio
S. C. Iosephi
& Philonis
ad eam tol-
lendā.

IV. Tria igitur priora peccata, qua in re a peccatis aliis distingui dicemus? Forte ex collatione Sacri Codicis, Iosephi ac Philonis, quorum uterque ex genere Sacerdotali ortum traxit, lux aliqua his tenebris affulgebit. Pro his peccatis tribus aries offerri debuit, uti Moses testatur. Iosephus autem *Antiq. III. 10.* ait, arietem fuisse oblatum ab homine, qui peccaverat, ita, ut sibi quidem conscius esset, se peccasse, sed a nullo alio redargui posset, aut criminis convinci, ὁ δὲ ἀμαρτῶν μὲν, ἑαυτῷ δὲ συνειδὼς καὶ μηδὲνα ἔχων τὸν ἐλέγχοντα κριὸν θύει. Philo quoque de victimis agens scribit *pag. 844.* si quis, arguente conscientia sua, crimen commissum confessus fuerit, eum Sacrificium pro delicto obtulisse, εἴαν τις δόξας ἐκπεφευγέναι τὸν ἀπὸ τῶν κατηγοριῶν ἐλεγχον αὐτὸς ἑαυτῷ γένηται κατήγορος ἔνδον ὑπὸ τῇ συνειδότῳ ἐλεγχθείς. Unde suspicari licet, tria alia peccata clam sine teste commissa fuisse, sic, ut per alios testes non potuerint illum ejus criminis convincere. Hinc culpa minor erat hujus, qui non per testes, sed vim conscientia, convictus crimen erat

con-

confessus. Nam & qui convincitur de rapina per alios, solvebat duplum, *Exod. XXII, 9.* sed si ipse sponte fateatur, non solvebat, *Levit. VI, 2.* Confer *Bava Kama. IX. 8.* Huc facit, quod ob peccatum idem אשם, ob quod חטאה offerri debuerit, ita tamen, ut Scriptor facer, quando ob id vult offerri חטאת, addat plerumque post indicatum peccatum ipsum, ut *Levit. IV, 28.* אר הודע אליו חטאתו *Et si indicatum fuerit ipsi peccatum, quod commisit, offerret חטאה.* Verum *Levit. V, 17.* ubi idem peccatum describitur, dicitur, si hoc commiserit quispiam, afferet אשם, nec additur, *si quispiam id ei indicaverit.* Hinc quoque videtur esse, quod pro toto cœtu, si aberraverit, & peccatum id ei indicatum fuerit, offeratur חטאה, non vero אשם, quod publicum non fuit; quia nunquam in totum cœtum cadit Sacrificium pro delicto dubio; aut pro certo, quod sine teste committi debuit, *Levit. IV, 14.* Confer *Levit. IV, 23.* & *Pf. LXIX, 6.* אשמותי *delicta mea* (quæ scilicet clam sine teste commisi) *tibi non sunt abscondita*, quamvis alios lateant.

V. Dividi solent illa in duas species, V. Sacrificium pro delicto dubio. respectu causarum, quæ eorum oblationem requirunt. Harum prima est אשם תלוי *Sacrificium pro delicto dubio, Levit. V, 18.*

U 5

si quis

si quis dubitet, an illa commiserit peccata, quæ si ex industria essent commissa, excidio teneretur, si ex errore, Sacrificio pro peccato fixo ; quod quidem esse proprie dictum Sacrificium pro delicto, plurimi contendunt, quodque Hebræi volunt obligare privatum quemlibet & Principem, non vero Pontificem Maximum, aut Senatū, secundum *Levit. IV, 14.* qui non tenentur sacrificare, nisi ob peccatum notum. Tale Chasidæi quotidie offerebant & id **זֶבַח חֲסִידִים** nuncupatur, *Kerituth. VI. 3.* In *Gem. Hieros. Jevamoth. V. 3.* culpa, ob quam Sacrificium pro delicto dubio offerri debet, ita illustratur. Si quis ex duabus portionibus, quarum una est adeps esu interdictus, id est, **חֵלֶב**, a carne separabilis, alteram comederit, nec scit, comederitne cibum interdictum, an licitum, teneretur offerre Sacrificium pro delicto dubio ; vel si certo sciat, se adipem, cibum interdictum, comedis, at de quantitate dubitet, num tantum comederit, quantum olivæ quantitatem æquat, offert **זֶבַח חֲסִידִים** sive *Sacrificium pro delicto dubio.* Sed si una sit in mensa patina vel portio, & dubitet, an sit cibus licitus vel illicitus, non tenetur ad Sacrificium. Scilicet, quodocunque comedens potest eadem actione peccare & non pec-

peccare, (uti in duobus prioribus exemplis) tenetur ad Sacrificium hoc: sed quando non potest simul peccare & non peccare, (ut in posteriori exemplo, ubi necessarium est, ut vel peccet, vel non peccet) non tenetur. Sic in *Gem. Hier. Beracoth. 2. 2.* legitur: qui die Veneris circa initium Sabbathi viderit tres stellas mediocris magnitudinis, & operatus fuerit, tenetur offerre Sacrificium piaculare, **חטאת**, quia peccavit. Qui viderit unam, & operatus fuerit, liber est a Sacrificio. Qui viderit duas stellas, & fuerit operatus, quia dubium est, an sit dies vel nox, adeoque an peccaverit, nec ne, tenetur offerre Sacrificium pro delicto dubio. Sic quoque, qui circa finem Sabbathi conspexit duabus stellis opus fecerit, tenetur ad hoc Sacrificium pro delicto dubio.

VI. Altera species **אשם ודאי** *Sacrificium pro delicto certo*, secundum doctrinam Hebræorum privatum, Principem & Pontificem Maximum obligat, non vero Senatū, quod secundum 5 casus, in Lege definitos, & hoc ordine in *Massechet Zevachim. cap. 5. m. 5.* memoratos, quintuplex est:

VI. Sacrificium pro delicto certo.

1. **אשם גזילות**, ob rapinam, *Levit. VI, 2.*

2. **אשם מעילות**, ob res sacras inscien-

scienter in usum suum converſas,
Levit. V, 15.

3. אשם שפחה חרופה, ob concu-
bitum cum ſerva deſpecta Do-
mino, *Levit. XIX, 20.*

4. אשם נזיר, ob immunditiem
contractam ex repentina cujusdam
morte ad latus Naziræi, *Num. VI, 9.*
Ex eo nihil unquam ſe comediffe,
niſi ſemel, quum ex *Daroma*, דרומ, aliquis ad eum veniſſet, Simeon
juſtus profitetur, *Gem. Hier. Na-
zir. 51. 3.* Et de eodem ibidem
legitur, quod nec de Sacrificio pia-
culari unquam comederit לֹא
אכל חטאת מימיו.

5. אשם מצורע, ob purgationem a
lepra, *Levit. XIV, 22.*

VII. Anima-
lia offe-
renda.

VII. Tria priora Sacrificia arietem
(אֵיל) requirunt offerendum, quartum &
quintum agnum, כבש, ſic, ut non niſi
maſculi huic Sacrificio inſerviant, (unde
ſimul colligunt Judæi, culpam אשם eſſe
leviorem חטאת קטנה) & oblatio capræ, de
qua *Levit. V, 6.* non in אשם proprie di-
ctum, ſed חטאת Sacrificium pro peccato
ceſſerit: nec turturum aut pullorum co-
lumbæ ſubſtitutio locum hic habuerit.
Arietis vel agni maſtati ſanguis adſperge-
batur

batur e vase סביב, id est, *duabus adspersionibus, quæ erant quatuor*, שתי מתנות שהן, uti loquuntur Judæi, infra filum rubrum altaris. Ablegmina cremabantur in altari; reliqua, caro & pelles, pertinuerunt ad Sacerdotes, qui ea comedebant.

CAP. V.

De Sacrificiis salutaribus.

I.

Uarta species Sacrificiorum est I. Nomen. illorum, quæ שלמים Hebræis, Græcis Σωτήρια, εὐχαιρινὰ, χαριστήρια, Εὐχαριστικά, Latinis *Pacifica & Salutaria* dicuntur. Sunt, qui illa *Completoria* nuncupent, quia in oblatione plurium Sacrificiorum hoc genus nunquam primo, sed contra ultimo offerri solebat, & inde putant שלמים esse appellata.

II. Sacrificia salutaria in duas species II. Sacrificia dividi queunt, Privata & Publica. Privata Privata iterum sunt I. תורה Confessionis τῆς ἀνέσεως Aquilæ, pro accepto beneficio singulari, quod proprie εὐχαριστικὸν erat. Hujus victimæ carnes ab offerente & familia ejus comedebantur, ne quid remaneret in crastinum mane, *Levit. VII, 15.* II. Votiva & quidem generalia, ad impetrandum bene-

beneficium aliquod, ex voto, נָרַר, ut si quis dixerit: sancte promitto, me oblatum Sacrificium salutare. Et III. נִרְכָּה, Vota specialia, ut si quis dixerit: sancte promitto, me hanc pecudem Deo oblatum in Sacrificium salutare. Hæc duo quoque comedebantur ab offerente & familia ejus, sed longius tempus iis concessum fuit, *Levit. VII, 16.*

III. Publica.

III. Publica sunt vel necessaria vel voluntaria. Necessarium fuit Sacrificium, idque unicum, duorum agnorum masculorum die Pentecostes, *Levit. XXIII, 19.* Sacerdotes ephemeræ ministrantis eos comedebant, exceptis tamen ablegminibus, quæ in altari erant comburenda. Voluntaria sunt, quæ in solemnitatibus publicis oblata fuerunt, uti quum foedus inter Deum & Israelitem sanciretur, *Exod. XXIV, 5.* quum arca foederis Hierosolymas a Davide transferretur, *2. Sam. VI, 17.* & Templum dedicaretur, *1. Reg. VIII, 63.* & in Paschate, *2. Chron. XXX, 22.* & XXIX, 31. Judæi solent Sacrificia hæc salutaria quoque distinguere in 1. illa, quæ שְׁלָמִים ἀπλῶς appellantur, & sine מִצּוֹר placentis offeruntur, uti salutaria שְׁמֹחֵה & חֲגִיגָה, quæ sunt שְׁלָמִים בְּלֵן לַחֵם *salutaria pane destituta.* Et 2. illa, quibus placentæ addebantur, הַבָּאִים עִם הַלֶּחֶם,

ut

ut Sacrificium confessionis & aries Naziræi, Num. VI, 17.

IV. Publicum erat, quod pro toto po- IV. Oblatio
pulo offerebatur, scilicet agni duo masculi Sacrificii
in festo Pentecostes. Hoc accensetur San- publici.
ctissimis, ideoque victima ad septentrio-
nem altaris maclari debuit, & ablegminibus
altari exteriori impositis, caro ipsa comedebatur a Sacerdotibus masculis in Atrio. Agitabantur autem bis, tum ante tum post maclationem, *Menachot. V. 7.*

V. Privata offerri poterant ex bubus, V. Oblatio
ovibus, capris, tam foeminis quam mascu- privato-
lis, *Levit. III, 1.* modo sine foetu essent, rum.
Levit. XXII, 28. Aves vero non licebat
offerre. Victima maclabatur ad meridiem
altaris, & nonnunquam ad ortum. San-
guis exceptus a Sacerdote spargebatur ad
latera altaris infra filum rubrum, & reli-
quum ad basin effundebatur. Dein dis-
sectæ victimæ ablegmina eadem scilicet,
quæ in Sacrificiis piacularibus (λωβὸς
ἥπατος, σέας καὶ νεφροὶ, lobus hepatis,
adeps & renes, uti Philo lib. de victimis
pag. 845. loquitur : σέας ἀφωρισμένον,
מֶרֶם, ἀπὸ σωτηρίᾳ solum memorat *Eccles.*
Siracid. XLVII, 2.) in patina collocata, &
una cum pectore & armo dextro manibus
offerentis, imposita agitabantur, & ablegmina quidem in altari exteriori combureban-

bantur. Cetera dividebantur inter Sacerdotes & personas offerentes, ita, ut Sacerdotes partes optimas nanciscerentur, scilicet pectus, rite agitandum, armum dextrum, rite elevandum, maxillas, & linguam & ἔνυστρον five ventriculum: ex munere farinaceo autem placentam, at rite elevatam: reliqua, excepto pugillo, & thure altari sacro, tradebantur offerentibus, *Levit. VII, 14.*

VI. Com-
estio.

VI. Carnes hæ Sacerdotum coctæ, quod non adeo sanctæ essent ac carnes Sacrificiorum piacularium & pro delicto, a Sacerdotibus puris, non tantum masculis, sed & foeminis, ipsisque servis & vernis emtis, comedebantur vel in Atrio vel extra Templum in ædibus privatis, modo extra mœnia Hierosolymæ non efferrentur, *Levit. XXII, 11. Deut. XII, 18.* Carnes autem, quæ ad dominos pertinebant, in Templo coctæ, vel in eo vel in urbe comedebantur ab ipsis & domesticis eorum, & convivis, five Levitis, five aliis, at puris, habita ratione carniū, ne polluantur, & quidem eo ipso die vel sequenti, *Levit. VII, 17.* id est, per dies duos & noctem unam, uti Judæi loquuntur. His autem, si in Atrio Templi carnes suas comedere vellent, etiam vinum modice bibere permissum erat, nequaquam vero Sacerdotibus.

CAP.

CAP. VI.

*De Primogenitis animantium,
Decimis eorundem & Agno
Paschali.*

I.

Postquam de quatuor summis generibus Sacrificiorum egimus, ad reliqua tria transitum facimus, quæ non recensentur in enumeratione præcipuorum Sacrificiorum *Levit. VII, 37. 38.* quæque privata tantum erant, & a quibusdam annumerantur Sacrificiis salutaribus privatis, quia cum iis conveniunt in loco mactationis, combustione ablegminum, & personis comedentibus, quæ vel fœminæ vel servi sunt, & tempore comestionis, excepto Agno Paschali.

I. De tribus
reliquis Sa-
crificiorum
generibus.

II. Omnes primogenitos sibi sacros esse Deus jussit, sed alia ratione filios primogenitos, alia pecudes mundas, alia denique immundas. Voluntas hæc Dei revelata extat *Exod. XIII, 2. Num. III, 13.* Et Lex quidem de primogenitis hominum & animalium immundorum Sacerdotes & Levitas non obligabat, *Num. III, 45. & XVIII, 15.* sed de primogenitis pecudum mundarum, id est, boum, ovium & caprarum,

II. Lex de
primogeni-
tis.

rum, quas æque offerre tenebantur, ac reliqui Israelitæ, *Becoroth. II. 1.* Nunc, Templo destructo, primogenita *pascunt, donec labem contrahant*, ירעו עד שיסתאבו & tunc a dominis comeduntur.

III. Locus, unde adducuntur.

III. E terra Israelitica adduci debuere primogenita animantium: quod ex *Deut. XIV, 23.* Judæi colligunt, ubi primogenita cum Decimis frugum conjunguntur, quæ non nisi e terra Israelis adferri solebant, *Temura. III. 5.* Quod si aliquis illa ex regionibus extra terram in terram Israelis adduxisset, offerri debebant, si integra & legitima essent: si non, comedebantur cum vitiis, ac si ex terra Israelis venissent.

IV. Primogeniti hominum.

IV. Hominum quidem primogeniti respectu matrum redimebantur die 30 ætatis quinque siclis, quos Sacerdos accipiebat, *Num. XVIII, 16.* quorum singuli argentei stante Templo secundo dicuntur æquasse pondus 384 granorum hordeaceorum. Excipiebantur, qui e tribu Levitica erant: illi enim omnes Deo sacri erant. Inter Ismaelitas ἀπογόνους τῆς Ἰσμαήλ etiam hunc morem viguisse, οἱ ἀντιλαντεύουσι τοῖς εὐθυγενέσι βρέφεσιν ἄργυρον, καὶ τῶτον προκοσμίζουσι τῷ Θεῷ notat Theodoretus, *quæstione 38 in Leviticum.*

V. Primogeniti asinorum.

V. Primogenitus asini, animalis immundi, ipse quoque redimi substituta ove
(aut

(aut si ovis ad manum non sit, pretio ejus, quod עֶלֶם est) vel capite truncari, *Exod.* XIII, 13. & quidem בקופי *copide*, non alio instrumento, uti Judæi volunt, & dein sepeliri debuit, isque, si Judæis credimus, solus; quia equi, cameli, aliæve species animalium immundorum apud Israelitas in Ægypto habitantes non erant. Quamvis *Num.* XVIII, 15. redemptionem animalis immundi ἀπλῶς Lex divina jusserit. Confer caput primum Codicis *Becoroth*.

VI. At primogenita pecudum mun- VI. Primogenita ani-
darum intra primum ætatis annum (scilicet mantium
ab octavo ætatis die numerandum, nisi cum mundorum.
vitio natum esset) adducta ad Sacerdotes in
Templo ministrantes, (vide *Nehem.* X, 36.
& *Gem. Hier. Challa.* 60. 2.) & Deo con-
secrata hac formula קָדַשׁ ה' זה קָדַשׁ *Sacrum*
hoc esto, mactari in Atrio debuerunt, san-
guis adspersi adspersione una ad basin, ab-
legmina Deo dari in altare & adoleri, ad-
mixto sale, & caro reliqua Sacerdotibus
comedi per totam urbem Hierosolymita-
nam, quocunque modo in cibum præpa-
rata, sive tosta, sive cocta, sive condita,
secus ac cum Agno Paschali fiebat, qui non-
nisi assatus comedebatur, *Zevachim.* V. 8.

VII. Quod si primogenitum vitio affe- VII. Vitia
ctum esset, sive ab ipsa nativitate, sive post- primogeni-
ea labem contraxisset, mactari quidem non torum.

poterat, sed sacrum tamen erat, & dandum Sacerdotibus, qui id comedere poterant, ubicunque vellent, aut vendere, aut Gentibus in cibum dare, *Deut. XV, 21. Maaser scheni. I. 1. 2.* Si labem contraxerat intra annum, usque ad finem ejus anni dominus id retinere potuit, & post annum nonnisi ultra triginta dies, *Becoroth. IV.*

VIII. Primogenita, quæ commercio sunt interdicta.

VIII. Ceterum comedenda erant primogenita, quæ labem contraxerant, nec commercium iis exercere licebat, אסור לסחור בהן. Res, quas emere aut vendere non licet, octo recensent Judæi. Harum quatuor priores a commercio excluduntur ob excellentiam suam, quator posteriores ob vilitatem. Sunt autem hæ

1. הקדש וצדקה *Sancta & elemosynæ*: non licet ad lucrum percipiendum aliis ea mutuo dare, aut ex vasis nummisve sacris destinatis לבדק הבית *reparationi Templi* licet גזבר טו utilitatem capere.

2. בכור *primogenita animantium*, quæ ob vitium in Atrio mactari nequeunt.

3. מעשר *decima animantium*, si & hac vitio contracto inepta essent mactationi.

4. פירות.

4. פירות שביעית *fructus anni Sabbathici: sunt לאכלה* Levit. XXV, 6.
5. נבלות *cadavera.*
6. טרפה *discerptum.*
7. שקצים *pisces immundi, qui pin- nas & squammas non habent, Deut. XIV, 9. 10.*
8. רמשים *reptilia.*

Vendere quidem nonnulla ex his licebat, sed non ultra commercium exercere. Sic primogenita vitata dabantur Sacerdoti, qui ea comedere poterat ubicunque locorum, aut vendere aliis, *Maaser Scheni. I. 2.* Sic cadaver venditur, *Deut. XIV, 21.* Ceterum quædam ex hisce rebus octo mox recensitis, sunt *usu quoque prohibita*, id est, *אסורים* & quædam *esu אסורים הנאה לאכלה*. Esu prohibita sunt reptilia, pisces immundi, uti & omnia animalia immunda, sanguis, adeps *חלב*, &c. Usu prohibita sunt omnia, quæ sunt esu prohibita, exceptis hisce septem, e quibus duo priora per Legem Dei prohibita, quinque reliqua per constitutiones Doctorum.

1. Cadaver.
2. Adeps.
3. Pisces immundi.

4. Reptilia.
5. Membra vivi animalis.
6. Nervus luxationis.
7. Sanguis.

IX. Quis de
iis judica-
ret.

IX. De vitiis autem primogenitorum, siue manifesta essent, & in oculos omnium incurrerent, siue dubium esset, forentne **קבועות** *perduratura*, an vero **עוברות** *peritura brevi tempore*, judicare nonnisi illorum hominum erat, quibus a Præsidente Synedrii in terra Israelitica (quod proprie **בית דין** appellatur) hæc potestas data erat, quique **ממחי בית דין** dicuntur: quorum sapientia inde colligi potest, quod, si in urbe aliqua sapiens non esset, qui quæstionem de votis **נדרים** motam decidere posset, tres idiotæ viri pii id præstarent: sed de primogenitis non ita, nisi vitium esset manifestissimum, uti auris ablata, oculus effossus, &c. Vide, quæ habet auctor libri Juchasin in vita sapientis **אילא** *Ila*, qui habitabat in urbe Jafne, & pro inspectione pecudis primogenitæ tam perfectæ quam vitiosæ quatuor **איסרות** assarios accipiebat, si ex genere parvorum pecorum essent, si ex magnis, sex. De vitiis iis agitur in *Becoroth. cap. VI.* uti & de vitiis hominum *cap. VII.*

X. Decima

X. Voluit Deus decimam pecudem ex bubus,

bubus, ovibus & capris sibi sacram esse, ita, <sup>ex animan-
tibus, Deo
Sacra.</sup> ut non seligeretur ab ipso domino, sed nulla habita ratione præstantiæ illud animal, quod decimo loco sub virga transiret, ei sacraretur, *Levit. XXVII, 32.* Quodsi illud Sacrificio aptum erat, sine impositione manuum mactabatur in Atrio, sanguis adspargebatur altari adspersione una, uti Primogeniti & Agni Paschalis (*Zevachim. V. 8.*) excoriabatur, & ablegmina in altari offerebantur: caro ipsa a dominis offerentibus Hierosolymis comedebatur, uti decimæ secundæ: quodsi temerata esset victima, etiam extra urbem comedi poterat. Debuerunt enim decima animalium comedi, qualiacunque essent, sive perfecta essent & viva, sive vitiata & viva, sive mactata; non vendi, *Maaser Scheni. I. 2.*

XI. Hebræi ita describunt modum decimas pecudes legendi in *Becoroth. IX. 7.* <sup>XI. Modus
decimandi.</sup> Cogebantur omnes in caulam, cui erat exiguum ostium, per quod non nisi una simul ovis vel capra transire posset. Tum exeuntes dominus virga instructus numerabat, & quæ decima egrediebatur, virga minio infecta notabat, dicebatque *הרי זה מעשר* hoc decimum sacrum esto. *Gem. Becoroth. 58. 2.* ad hunc morem respici *Jerem. XXXIII, 13.* *transibunt pecudes על ירי מונה* sub manu numerantis, multi putant: alii

tamen existimant, iis verbis indicari numerationem, a villico præsente domino institutam, quum pecudes caulam ingrediuntur.

XII. Tempus,

XII. Tria tempora sunt decimationi pecorum destinata, quæ Hebræis **תרומה** *areæ* appellantur, dies decimus quintus ante festum Paschatis, dies 15 ante Pentecosten, & dies 15 ante festum Tabernaculorum, *Becoroth. IX. 5.* Hæc autem tempora constituerunt, ut pecudum copia esset in usum eorum, qui ad solennia illa festa quotannis adscenderent: quia vendere aut mactare illas ante decimationem non solebant, (quamvis liceret: vide *Gem. Hier. Rosch haschana. 56. 4.*) quia plerique malebant præceptis Dei satisfacere, quamprimum tempus advenerat, maxime, quum id sine damno fieri poterat: ipse enim dominus has decimas comedebat, *Gem. Becoroth. 58. 1.* Ceterum novilunium mensis Elul est initium anni pro decimandis pecudibus: sic ut ovis eo anno nata diceretur, quæ inter initium unius Elul & initium alterius nata esset, *Rosch haschana. I. 1.*

XIII. Quæ decimanda sint,

XIII. Nata debuerunt esse hæc animalia decimanda eo anno in grege domini sui, non emta vel dono data, quæ Legi decimarum non adstringuntur, *Becoroth. IX. 3.* & nisi 10 talia fuerint, non decimantur.

Præ-

Præterea, quum Lex dicat, non esse distinguendum inter bonum & malum, tradunt Hebræi, omne genus pecudum aptum decimationi esse, licet ineptum sit Sacrificiis, uti destinatum cultui idolorum, hermaphroditum, &c. Exceptis tamen discerpitis, morbo confectis, miscellis, orphanis, e latere materno excisis, & מחוסרי זמן, quorum tempus decimandi nondum advenit, *Becoroth. IX. 4.*

XIV. Ultimum ex septem Sacrificiis ante recensitis fiebat Agno, quem quotannis die decimo quarto mensis Nisan inter duas vespervas sibi offerri Deus voluit. Appellatur autem hoc חבית *Num. IX, 7.* θυσία Iosepho. Græci dicunt, διαβατήρια θύειν, & πάσχα θύειν, *Marc. XIV, 12.* Verum & θύειν usurpant Græci etiam de iis, quæ proprie Sacrificia dici nequeunt, uti Xenophon ἀναβασ. κυρ. lib. I. τὰ λύκαινα ἔθυσε, ad quæ Aristides notat τῷ ὀνόματι τῆς ἐορτῆς ἔτω κέχρηται ὡς αὐτῷ τῷ θυομένῳ. Dicitur etiam ποιεῖν Πάσχα, *Matth. XXVI, 18.* Et quamvis ποιεῖν, uti & ῥέξαι, id est, ποιῆσαι (vide Suidam ad hanc vocem) & facere apud Romanos idem sit, quod θύειν & sacrificare, quia tamen etiam de festis legitur ποιεῖν, uti ποιεῖν τὰ Ὀλύμπια, apud Xenophontem *lib. VII. 1509.* hoc solo argumento non liqueret, Agnum Paschalem esse verum Sacrificium.

XIV. Sacrificium Agni Paschalis.

XV. Agnus
qualis esse
debeat.

XV. Ad hoc Sacrificium requirebatur **שה** *Pecus*, quæ ex duabus speciebus **מן הככשים ומן העזים** *ex agnis aut hædis* eligi debuit, *Exod. XII, 5.* eaque immaculata, sexus masculini, & **בן שנה**, quæ annum ætatis implevit. Agnus talis decimo mensis Nisan separari debuit a reliquo grege, & servari diligenter ab omni macula, *Exod. XII, 6.* quem in finem lectis suis agnos alligare consueverant, *Kelim. XIX. 2.* & hinc Clemens Alexandrinus *σρωμάτων lib. II. pag. 280.* Ἡ τῆς Πάσχα ἑορτὴ ἀπὸ δεκάτης ἤρχετο. Voluntque in *Pesachim. IX. 5.* illam separationem a decimo die spectasse singulari ratione ad Pascha Ægyptiacum, non ad Paschata deinceps celebranda, **פסחיו דורות**: & constat ex historiis posteriorum temporum, agnos non decimo die, sed bi-duo, triduove demum postea a dominis acceptos fuisse, & Sacrificio Paschali destinatos.

XVI. Maſta-
tionis tem-
pus, inter
duas vespere-
ras.

XVI. Agnus ille die decimo quarto mensis Nisan maſtari debuit, *Exod. XII, 6.* post peractum Sacrificium jure vespertinum, sed ante adolitum suffitum & accensos lychnos, ut Judæi tradunt, in *Gem. Pesachim. 58. 1.* תנו רבנן תמיד קודם לפסח פסח קודם לקטורת קטורת קודם קודמת לנרות *Tradiderunt Rabbini.* Sacrificium jure præcedit Sacrificium Agni Paschalis.

Agnus

Agnus Paschalis præcedit suffitum. Suffitus accensionem lychnorum. Comedebatur autem nocte sequente, quæ partem faciebat diei decimi quinti, *Exod. XII, 7 8.* Sacer Codex tempus mactationis *Exod. XII, 6.* definivit, בין הערבים *inter duas vespertas:* per quæ verba Judæi Rabbanitæ (Karæi enim dissentiunt) intelligere solent maximam, & tantum non omnem, temporis postmeridiani partem, sic, ut innuatur spatium diei omne, quod ab hora sexta, id est, meridie protenditur usque ad solis occasum. Alii vero putant, proprie innui tempus proximum occasui solis, quod alias ἀπλῶς ערב *vespera* appellatur, etiam, quum de Paschate mactando agitur, uti *Jos. V, 10.* dicitur בערב esse mactatum, quod *Num. IX, 5.* & alibi בין הערבים factum legitur. Ita quoque בערב *Exod. XVI, 8.* legitur, & commate 12 idem tempus בין הערבים appellatur. Sicut existiment, tempus vespertinum, id est, quod proxime antecedit occasum solis, proprie a Deo esse destinatum mactationi Paschatis; sed quum id spatium non sufficeret postea mactationi omnium agnorum, florente Republica Judaica, potuisse, imo debuisse, partem magnam inclinati jam in postmeridianum tempus diei mactationi agnorum tribui. Huc facit, quod in *Negaim. II. 2.* legi-

legitur: non lustrant plagas mane nec בין הערבים inter duas vespervas: Quando igitur? hora tertia, quarta, quinta, septima, octava & nona. Ubi opponuntur mane & τὸ inter duas vespervas, uti tempora obscuriora, & lustrationi non opportuna: & post nonam innuitur incepisse proprie τὸ בין הערבים. Ita & Josephus lib. VII. 45. de bell. Jud. a nona ad undecimam, ἀπὸ ἐννιάτης ὥρας μέχρι ἐνδεκάτης Pascha mactari consuevisse scribit: quo tempore etiam Christus, verus Agnus Paschalis, exspiravit, Matth. XXVII, 46. 50.

XVII. Ritus
mactationis.

XVII. Mactatio peragebatur interea dum Sacerdotes tubas inflarent, licet Libamina hic nulla essent, (vide Gem. Hier. Pesachim. 32. 3.) & Levitæ Hymnum canerent, sive Psalm. CXIII - CXVIII. in Atrio ab Israelitis, qui in tres catervas divisi, per vices in Atrium intromittebantur, ita, ut Atrii fores mox clauderentur, Eduioth. V. 6. Gem. Beracoth. 19. 1. Non enim tunc, ut alias, Israelitæ victimas ad altare adducunt, quas Sacerdotes mactant, sed quisque Sacerdotis vices gerit & mactat, ἐν ἡ (ἐορτῇ) ἔχ' οἱ μὲν ἰδιῶται προσάγχει τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύχει δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμος προσάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερεῖας τῶν κατὰ μέρος ἐκάστη τὰς ὑπὲρ αὐτῆς θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειροεργῶντος, uti Philo scri-

scribit *de vita Mosis, pag. 686.* Sacerdotes quidem seriatim constituti sanguinem ab uno ex societate sua exceptum vase **בזיך** de manu in manum trans mittebant, donec Sacerdos altari proximus eum ad basin altaris effunderet, *Pesachim. V. 6.* Excoriationi autem tot agnorum, quum non sufficerent unci & columnæ, quæ in Atrio erant, dicuntur *baculos tenues* **מקלות דקים** humeris suis sustinuisse, unde agnos suspensos excoriabant: dein fisso agni ventre educebantur ablegmina ejus, & patinæ (**מניס**) imposita comburebantur in altari, *Exod. XXIII, 18. Gem. Pesachim. 65. 2.* Ex numero renum (qui inter ablegmina sunt) Rex Agrippas legitur edoctus fuisse numerum Israelitarum, vide *Gem. Pesachim. 64. 2. & Echa rabbati. 62. 1.*

XVIII. Agnum sibi redditum dominus portabat ad locum destinatum comestioni. Debit autem ille assari, non coqui; **אש צלי** igne assatum comedetis illud, *Exod. XII, 9. quod 2. Chron. XXXV. 13.* dicitur **מבשל באש**. Confer *Gem. Nedarim. 49. 1. Gem. Hier. Nazir. 55. 3. & Gem. Hier. Eruvin. 20. 4.* Dicunt autem Judæi, veru ex ligno malogranati ori agni infixum ipsum totum penetrasse, *Pesachim. VII. 1.* & suspensum eum fuisse in furno, ita tamen, ut ignis in furno remaneret, (de-

XVIII. Assatio & comestio.

(debut enim *ipso igne*, שֶׁבֶן, assari) & viscera ejus extra corpus agni in furno suspenſa fuisse, ne, si intra agnum mansissent, speciem elixationis haberent. Furni hi Paschales lateritii erant, formam habentes ollæ sine fundo, foramine instructi פֶּיֶן dicto (uti & Græci ὀφθαλμόν vocant foramen, per quod remi triremium mittebantur) per quod ignis immitti solebat & cineres educi. פֶּיֶן autem foramen erat in summo, per quod agnus Paschalis demittebatur in furnum, sic, ut agnus esset in medio furni, & ignis infra eum, vide *Schabbath. I. 11. Kelim. IX. 8. Eduioth. VII. 7. Taanith. III. 8. Moëd katon. I. 9. Bava bathra. IV. 3.* Ita vero assabatur agnus, ut ligna agnum penetrantia formam crucis Christi repræsentaverint, quoniam lignum unum ab inferioribus agni partibus ad caput usque se extendebat, & aliud transversum armos ipsos sustineret, quod Justinus Martyr, Sichemis in terra sancta natus & patre Samaritano, ipse rituum Judaicarum gnarus, testatur *in dialogo cum Tryphone Judeo.* Ossa autem confringi non debuerunt, & ipse agnus cum pane azymo & oleribus amaris comedi a domino & convivis ejus, quibuscum *societatem* quandam, חֲבֵרָה, inivit, quique non infra decem nec supra viginti esse solebant.

Hinc

ffari) &
furno
manfi-
Furni
haben-
ucti 79
ant fo-
mitte-
ebat d
en era
dema-
flet in
vile
L. 7
banu
man
nian
ari-
dind
uol
a cu
Je-
ne
gi
ry
no
e

I.

ffari) &
furno
manfi-
Furni
haben-
ucti 79
ant fo-
mitte-
ebat d
en era
dema-
flet in
vile
L. 7
banu
man
nian
ari-
dind
uol
a cu
Je-
ne
gi
ry
no
e

II. Fer-

II. Ferta Li-
baminum
nomine di-
cta quæ?

II. Fertorum alia erant נסכים *libamina* dicta, vel נסכים הבאים עם הזבח, uti appellantur in *Gem. Temura. 114. 2.* vel הבאים עם הבהמה, uti in *Zevachim. IV. 3.* id est, quæ Sacrificiis quadrupedum junguntur, & quibus semper Libamina ex vino juncta erant, quæque quasi appendices addi solebant לעולות בהמה ישלמים, id est, holocaustis quadrupedum (non avium) & Sacrificiis salutaribus, non autem piacularibus & pro delicto, nisi solius leprosi, *Menachoth. IX. 6.* Hæc autem constabant e סלת simila triticea, oleo, sale & vino; & nihil horum Sacerdoti, omnia altari cedebant, *Menachot. VI. 2.* Alia erant Ferta נסכים הבאין בפני עצמן *Libamina* dicta *per se*, sive *sola*, quæ separatim offerebantur sine Sacrificiis quadrupedum. Illa constabant ex simila triticea, &c. excepto manipulo עמר & ferto zelotypiæ, quæ hordeacea erant, *Sota. II. 1.* ille quidem, quia hordeum tritico citius maturefcebat; hoc autem, quia, quo peccatum gravius erat, oblatio erat vilior, uti Judæi tradunt: & quia hordeum *vita damnavit, quadrupedumque tradidit refectibus*, uti Plinius loquitur *lib. XVIII. 7.* & κτηνοπρεπής est vita adulteræ κτηνοπρεπὲς ἔδεσμα esse debuit ejus oblatio, uti & Cyrillus in *Hof. pag. 61.* & Judæi obser-

observant. Omnis autem farina erat sine fermento in omnibus Fertis, exceptis panibus Pentecostalibus, *Levit. XXIII, 17.* & fermentato Sacrificii salutaris, *Levit. VII, 13. Amos. IV, 5.* quorum proinde nihil altari inferebatur, *Levit. II, 11. Menachot. V. 1.* His addunt nonnulli panes duos fermentatos, שני תורות dictos, qui, quum locus esset sacrandus, aut amplianda urbs, ad finem loci sacrandi deferrebantur, ita, ut unus combureretur, alter comederetur, vide *Nehem. XII, 31.*

III. Secunda hæc species Fertorum dividitur in מנחת צבור Fertum publico nomine oblatum, & מנחת יחיד Fertum hominis privati. Fertum, publico nomine oblatum, triplex est. I. עמר sive manipulus agitationis, constans hordeo, oleo & thure mixto, offerendus secundo die festi Paschalis, e quo pugillus exemptus adolebatur, ita tamen, ut omne thus cum pugillo hordei simul adoleretur, quod erat מנחת אש igne consumendum, *Levit. XXIII.* reliqua a Sacerdotibus comedebantur. II. Panes duo ex tritico offerendi in festo Pentecostes, & a Sacerdotibus comedendi, dicti vulgo שתי הלחם. III. Panes propositionis, quos Sacerdotes quoque singulis Sabbathis comedebant. Tribus his Fertis nonnisi Sacerdotes mundi vefcebantur, *Pesachim. VII. 4.*

III. Ferta
sola: quæ
Publica
erant.

Quinque enim hæc: 1. Manipulus Paschalis. 2. Panes duo Pentecostales. 3. Panes propositionis. 4. Salutaria publica. Et 5. hirci noviluniorum, non nisi a mundis edi debuerunt, uti Judæi notant. Nec unquam aliquid פסול pollutum in his fertis reperi-
tum fuisse, traditur in *Pirke avoth. V. 5.*

IV. Et Pri-
vata,

IV. Ferta privata sunt vel a Deo jussa, vel ex voto offerenda. A Deo jussa sunt quatuor. I. מנחת חוטא *Fertum peccatoris*, qui scilicet unius ex 4 peccatis, recensitis *Levit. V, 1-4.* reus est, idemque pauperior, quam ut hostiam solvere posset. II. מנחת סוטה vel קנאות *Fertum mulieris declinantis, aut zelotypiæ, Num. V, 15. 26.* III. מנחת חינוך *Fertum initiationis*, scilicet Sacerdotis gregarii, offerendum eo die, quo primum munus suum aggredieretur, *Lev. VI, 20.* cum Sacrificio jugi. IV. מנחת חביתין *Fertum crustulorum* Pontificis Maximi, quod mane & vesperi offerebat. *תִּהְיֶאֱנוֹן טֶסֶם מֵגָדֹל יִשְׂרָאֵל, 1. Chron. IX, 31.* Ferta בנדר ובנדבה ex voto offerenda sunt quinque. 1. מנחת הסלר *Fertum simila*, constans e simila oleo subacta, *Levit. II, 1.* 2. מנחת מאפה תנור *Fertum in clibano coctum*, constans e placentis. 3. מנחת מאפה ריקין *Fertum laganorum coctorum, Levit. II, 4.* & unctorum oleo. Sunt ריקין tenuia, sed חלור crassa. מנחת. 4.

4. מנחת על המחבת, *Fertum in patina* frictum, aut vase plano sine margine, ita, ut, quod in eo paratur, durum sit & consistens. 5. מנחת על המרחשת, *Fertum in abeno* paratum, quod vas profundum est, & quod in eo coquitur, tenue & fluidum est, *Menachot. V. 8.* Novem hæc Fertorum species eodem ritu offerebantur, sic, ut quum pugillus, inde exemptus, in altari combureretur, reliquiæ eorum a Sacerdotibus comederentur, quæ *reliquiæ Fertorum Israelis* nuncupantur. Excipiuntur Ferta Sacerdotum masculorum, quæ tota ignis sibi vindicabat, *Levit. VI, 23.* qualia sunt Ferta initiationis Sacerdotalis, & crustula Pontificis Maximi, quæ similia erant Fertis, quæ נסכים sive Libamina appellantur, juncta scilicet Sacrificiis. Solebant autem singulis vespers hæc inter se ברמשה יהוה כהניא מפלגין divideri, קורבניא דבני ישראל, uti legitur in Targum Hierosolymitano *Gen. XLIX, 27.* Pugillatio, dicta קמיצה, ita fiebat a Sacerdote, ut tribus mediis digitis ad volam manus incurvatis, farinam acciperet, & pollice ac minimo digito superfluum abraderet.

V. Ferta privata nunquam excedebant V. Fertorum quantitas. 60 decimas, *Menachot. XIII. 1. & XII. 4.*

quia publica non erant plura quam 61, scilicet die primo festi Tabernaculorum, si in Sabbathum incideret, nempe decimæ tres pro quolibet juvenco, secundum hanc Tabellam.

13	Juveni	decimæ	39
14	Agni		14
2	Arietes		4
2	Agni Tamid		2
2	Agni Sabbathi		2
			61

Æquum vero erat, privatum Fertam esse publico minus. Nunquam autem Fertum erat minus una decima.

VI. Fertorum adductio & agitatio.

VI. Quædam ex iis agitari debebant, uti Fertum pro delicto leprosi, & panes Pentecostales, quædam adduci ad cornu altaris notozephyrinum, & non agitari, uti Ferta quinque privata ex voto, & Ferta Sacerdotum. Ferta Zelotypiæ & manipulus Paschalis agitabantur & adducebantur. Ferta Libaminum & panes propositionis, nec agitationem nec adductionem requirebant, quæ ex hac Tabella melius intelliguntur. Confer *Menachot. V. 5.*

Debue-

Debuerunt

Ferta Libaminum	Nec agitari, nec adduci.
Manipulus Paschalis	Agitari & adduci.
Panes Pentecostales	Agitari, non adduci.
Panes propositionis	Nec agitari, nec adduci.
Fertum peccatoris	Adduci, non agitari.
Fertum Zelotypiæ	Agitari & adduci.
Fertum initiationis	Adduci, non agitari.
Fertum crustulorum	Adduci, non agitari.
P. M.	
Quinque Ferta spontanea	Adduci, non agitari.
Log olei Leprosi, & pro delicto ejus	Agitari, non adduci.

VII. Quibusdam Fertis addebatur oleum VII. Oleum & thus, ita ut ex hac Tabella videri potest, & thus, *Menachot. V. 3.*

Requirebant

Oleum & thus.	Ferta quinque privata scilicet <i>fertum simile</i> & 4 consequentia, Fertum Sacerdotum & Pontificis Maximi, Fertum Gentium & mulierum, & manipulus Paschalis.
---------------	--

Y 3

Oleum,

Oleum, non thus. { Ferta Libaminum,
מנחות נסכים

Thus, non oleum. { Panes propositionis

Nec oleum, nec thus. { Panes duo Pente-
costales, Fertum
peccatoris & Ze-
lotypia.

Sola lagana sive רִיקִין ungebantur oleo,
ad formam Græci X, ut quidam volunt,
quum reliquis, quæ oleum requirebant,
oleum immisceretur.

VIII. Modus
affusionis
olei &
unctionis.

VIII. Tradunt Judæi, in præparatione
Fertorum, quæ parantur in vase, requiri tres
מתנות השמן *effusiones olei*. I. Oleum in-
ditur vasi ministerii sive sacro, tum oleo ad-
ditur simila. II. Oleum superfunditur &
miscetur simila. Hæc actio est בִּלְיָהּ.
Tum sequitur לִישָׁה *subactio*, deinde coctio.
Post comminutio in frusta, dicta פְּתִיתָה,
vide *Levit. II, 6.* & *Menachoth. VI. 4.*
III. Oleum tertio affunditur. Hæc est
יִצִיקָה. Denique pugillus eximitur &
adoletur: reliquum comeditur a Sacerdo-
tibus. Ceterum רִיקִין *Lagana* oleo un-
gebantur, (erant משוחים non בלולים)
& reliquum oleum, quod a laganis non im-
bibebatur, effundi debuit super ignem.

Huc

Huc facit dictum R. Simeonis: si videris oleum, quod partiuntur inter se Sacerdotes in Atrio, ne quære, quid sit: est enim Log olei leprosi vel *reliquia laganorum ex Ferti Israelis* מותר רקיקי מנחות ישראל, quæ ungebantur & reliquum comedebant Sacerdotes. Si videris oleum effundi super ignem, ne quære, quid sit: est enim reliquum ex laganis Fertorum Sacerdotum, מנחות כהן vel רקיקי מנחות כוהנים Ferti Sacerdotis uncti, *Menachoth. XII. 5. & VI. 3. Zevachim. X. 8.*

IX. Quatuor erant mensuræ diversæ Fertorum ac Libaminum, quæ tesseris 4, quarum usus in Templo erat, fuere distinctæ, IX. Mensuræ Fertorum & Libaminum diversæ. *Schekalim. V. 3.* Primæ tesserae inscripta erat vox גִּרִי *hircus*, Sacrificia omnia notans ex genere caprino & parva generis ovini. Illa requirebat decimam Ephæ similæ, & quartam partem Hin olei, & quartam partem Hin vini. Alteri tesserae inscriptum erat זכר *masculus*, scilicet aries, Sacrificia notans ex genere ovium majora, & requirebat duas decimas similæ cum tertia parte Hin olei & pari quantitate vini. Tertiæ tesserae inscriptio erat עֵגֶל *vitulus*, Sacrificia notans ex genere boum. Ad hanc requirebantur tres decimæ similæ & dimidium Hin olei, ac par quantitas vini. Quarta tessera erat חַטָּאת *peccatoris*, scilicet lepro-

leprosi divitis, qui tres decimas similæ oleo mixtas offerebat, & Log olei. Si pauper esset, offerebat cum agno decimam similæ. Hinc videmus, Libamina agnorum & caprarum, sive holocausta, sive Sacra salutaria fuerint, fuisse trium Logorum, arietum quatuor, boum sex : 12 Logi autem faciunt unum Hin. Excipiebatur tamen a communi regula agnus die primo Paschatis sive 15 Nisan, in holocaustum Deo offerendus cum manipulo hordeaceo : ei enim addebantur 2 decimæ similæ, quum alias una decima sufficeret tertia pars Hin olei, & quarta pars Hin vini.

X. Tabella
mensura-
rum sacra-
rum.

X. Quod ut distinctius intelligatur, trademus hoc loco Tabellam mensurarum sacrarum, quibus in Fertis dimetiendis & aliis rebus utebantur, ad quantitatem ovorum gallinaceorum a Judæis redactas. L præfixum notat mensuras Liquidorum, A Aridorum.

Liq. רביעית *Quartarius*, sive quarta
pars Logi, continet ova $1\frac{1}{2}$

Hæc erat mensura poculi Paschalis,
nec licebat Sacerdoti, sacris operatururo, plus vini bibere.

} L. לית. 6
} A. רובע. *Quadrans*, sive quarta
pars Cabi. 6

A. קב.

A.	קב. <i>Cabus.</i>	24
A.	עומר. <i>Omer.</i>	43 $\frac{1}{5}$
L.	הין. <i>Hin.</i>	72
A.	סאה. <i>Satum.</i>	144
{	L. בת. <i>Bathus.</i>	432
	A. איפה. <i>Epha.</i>	432
A.	כור. <i>Corus.</i>	4320

Ejus dimidium in aridis quoque לתך
dicitur.

Atque ita liquet, decimam partem Ephæ
æqualem esse quantitati ovorum 43 &
quintæ parti ovi, quam mensuram Josephus
vocat ἀσάριον, עשרון, Moses עומר
Exod. XVI, 36. & tertiam partem Hin esse
4 Logos seu 24 ova, quartam partem Hin,
3 Logos, sive 18 ova, atque ita porro.

XI. Vinum quum libaretur, id על גבי XI. Libamen
חמזבח in summo altari fiebat, in alterum vini.
ex duobus simpulis, ad angulum altaris no-
tozephyrinum constitutis, *Eduioth.* VI. 1.
Succa. IV. 7. ita quidem, ut inde versus
inferiora altaris, לשיתין, descenderet; &
hoc modo videntur debere intelligi, qui
scribunt, vinum effusum fuisse in funda-
mentum altaris, uti in *Ecclesiast.* *Siracid.*
L, 18. legitur ἐξέχεεν εἰς θεμέλια θυσια-
σίων ὁσμὴν εὐωδίας. Scilicet angulus al-
taris notozephyrinus tribus rebus inserviit
parte sui superiore, 1. Libamini aquæ.

2. Libamini vini. 3. Holocaustis avium; si ab ortu altaris spatium non esset. Parte autem sui inferiore tribus his rebus inserviit. 1. Sacrificiis piacularibus avium. 2. Additioni Fertorum. 3. Excipiendis reliquiis sanguinis. Vide *Zevachim. VI. 2.*

C A P. VIII.

De Primitivis & Primitiis.

I.

I. Primitiva
quæ?

Uæ Hebræi בכורים appellabant, vulgo *Primitiva* dicimus, ad distinctionem τῶν תרמות, sive *Primitiarum*, de quibus postea agetur: quamvis non desint inter Christianos, qui nullam inter hæc duo distinctionem agnoscant, quum tamen & ex ipso Sacro Codice *Num. XVIII, 12. & 13. & Nehem. X, 35.* ubi de בכורים sive *Primitivis* agitur, & commate 37, ubi de *Primitiis*, uti ex traditionibus Judæorum appareat, ea fuisse diversissima. Græcis πρωτογεννήματα appellantur, *Num. XVIII, 13. 1. Macc. III, 50.* at *Primitiæ ἀπαρχαὶ τῶν γεννημάτων, Tob. I, 6.*

II. Quando
& unde af-
ferenda.

II. Lex de afferendis *Primitivis* non obligabat Judæos, (ita ipsi contendunt) nisi stante Templo, vel Tabernaculo Schilunte exstructo, quia Deus ea ad בית אדם

Sa-

Sacram afferri iussit, *Exod.* XXIII, 19. *Deut.* XXVI, 2. *Nehem.* X, 35. *Schekalim.* VIII. 8. Atqui ædes Schiluntica בית appellatur, 1. *Sam.* I, 24. Verum ego quidem existimarem, Primitiva deferenda fuisse ad Tabernaculum, ubicunque locorum esset, non ad solum Schilunticum. Fuit enim revera בית, quamvis hoc nomen in emphasi sua Templo magis conveniat: nam Deus 2. *Sam.* VII, 6. negat, se ab exitu ex Ægypto usque ad tempora Salomonis habitasse in בית. Atque ita nec Tabernaculum Schilunticum בית fuit, aut certe Tabernaculum alibi fixum, æque ac Schilunte, בית dici poterit. Eaque ex terra Canaan afferri debuerunt, cui accensentur regiones Sichonis & Ogi, ac Syria a Davide subjugata. Ægyptus autem, Babylonia, Ammonitis & Moabitis, terræ Israelitis propinquæ, ad Decimas & Primitias tenebantur, secundum traditiones Judæorum, neutiquam vero ad Primitiva.

III. Ex septem rerum generibus Primitiva adducebantur, tritico, hordeo, uvis, ficibus, malogranatis, olivis & dactylis: non ex aliis, si Judæis credimus, *Biccurim.* I. 2. *Gem. Beracoth.* 35. 1. quia hæ species tantum recensentur *Deut.* VIII, 8. & in Pentateucho aliorum fructuum illius terræ non fit mentio. Deus autem iusserat, ex
III. Species
eorum septem,
 omni

omni fructu terræ illa adferri, *Deut.* XXVI, 2. Atque ita etiam *Nehem.* X, 35. legimus, eos attulisse **בִּכּוּרֵי אֲדָמָתָנוּ וּבִכּוּרֵי כָּל פְּרִי** *Primitiva terræ suæ, & Primitiva omnium fructuum arboreorum ad Templum.* Debuerunt hæc omnia esse optima & selecta. Quodsi viæ longinquitas non pateretur, ea recentia adduci, uti uvas aut ficus, siccatas eas aut passas afferebant. Si autem hæc 7 species uni corbi essent imponendæ, infimum erat hordeum, supra id triticum, dein olivæ, dactyli, malogranata, ficus, & circa illas vel supra uvas.

IV. Primitivorum
quantitas.

IV. Lex divina non definivit, quæ quantitas in Primitiva adduci debuerit, uti in Decimis, sic, ut quispiam omnem agri proventum in Primitiva consecrare possit, *Biccurim.* II. 4. At si quis totius agri proventum in **תְּרוּמָה** five *Primitias* sacrare voluisset, non licebat, quia scriptum est, non **מֵרֵאשִׁית** omne **רֵאשִׁית**, sed aliquid de eo, **מֵרֵאשִׁית** esse dandum, *Gem. Hier. Pea.* 15. 1. *Gem. Hier. Terumoth.* 42. 4. Recensentur scilicet Primitiva inter sex res, quibus in Lege Dei nulla mensura est statuta. Vide *Pea.* I. 1. Sunt autem hæc

1. **פֶּאֶה**, angulus agri demessi pauperibus relinquendus.
2. Primitiva.

3. Sa-

3. Sacrificia præsentiæ, ראיות, in festis.

4. Sacrificia solennitatis, חגיגות.

5. Officia pia, גמילות חסדים, scilicet mortuos sepelire, ægrotos visitare: quod corpore præstatur: sed si nummis alios juvet, quinta pars bonorum est mensura, quam non transgrediuntur: erant enim Jeschubab & alii, qui omnia bona sua erogabant in pauperes. Sapientes itaque in Usha constituerunt, ne quis ultra quintam bonorum partem daret.

6. Studium Legis, Jos. I, 8.

Addunt in *Gemara Hierosol. Pea. 16. 1.*

7. עפר סוטר, pulverem mixtum aquis Sotæ.

8. רוק יבמה, sputum fratriæ a le-viro repudiatae.

9. אפר פרר, cinerem vaccæ rufæ.

10. דם צפור של מצורע sanguinem avis leprosi.

Sed ex decreto sapientum unum de 60 dari debet, אחד משישים *Gem. Hier. Biccuring. 65. 3.*

cujus numeri memoriale est in voce טנא, *canistrum.*

V. Non ante Pentecosten licuisse ea V. Tempus. Hierosolymas afferre, colligunt Judæi ex *Exod.*

Exod. XXIII, 16. Levit. XXIII, 16. 17. nec post festum Encoeniorum, 25 diem mensis Cisseu ; quia viles illi fructus erant, qui post hoc tempus maturefcebant, *Biccurim. I. 6. Challa. IV. 10.*

VI. Modus
ea separan-
di & offe-
rendi.

VI. Nonnunquam dominus fructus, primos ante maturitatem in ipsa arbore notabat & destinabat primitivis, *Biccurim. III. 1.* aliquando ex fructibus decerptis, & simul collectis Primitiva separabat, ita tamen, ut separatio Primitivorum præcedat Primitias & Decimas, *Terumoth. III. 7.* Dein vel ipse, vel alius ejus nomine, ea imposita canistro, (cui turtures plerumque vel pulli columbarum appensi erant) afferebat ad Atrium (quod maxima pompa fieri solebat, uti videre est *Biccurim. III. 2.*) & traiebat, recitata confessione (*Deut. XXVI, 3-10.*) Sacerdotibus ephemeriae ministrantibus, qui ea inter se dividebant, & Hierosolymis comedebant, ipsi & uxores, & servi & pecora, dum dominus ipse Hierosolymis pernoctabat. Est enim hoc quoque unum e 7 requisitis Primitivorum, quæ hoc ordine Judæi recensent. 1. Requiritur eorum adductio Hierosolymas, quam Primitiæ & Decimæ non requirebant. 2. Vasi debent indi, quod si metallicum esset, Sacerdotes domino reddebant, si junceum, servabant. 3. Confessio *הגדה* super iis recitanda est, a qua

a qua tamen liberæ sunt mulieres, tutores, servi, *Biccurim. I. 5.* quæque tantum recitabatur inter Pentecosten & festum Tabernaculorum. Quæ postea afferebantur, confessione carebant, *Biccurim. I. 6.* 4. Sacrificium requiritur: id colligunt ex *Deut. XVI, 14.* 5. Canticum, quod Levitæ canebant, *Pf. XXX, 2.* 6. Agitatio & collocatio eorum ad angulum altaris notoze-phyrinum. Vide *Gem. Hier. Biccurim. 65. 4.* Contra stare videtur *Misna Menachot. V. 6. 7.* Pernoctatio dominorum in urbe, *Deut. XXVI, 2. Biccurim. II. 2. 3. 4.*

VII. Primitias nuncupamus, quas Hebraei תרומת כהנים dicunt & תרומת ^{VII. Primitiarum nomen & distinctio a Primitivis.} *Nehem. XIII, 5.* (licet Primitiva *Deut. XII, 17.* dici תרומת fateantur) Græci ἀφαιρέματα & ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων, vel πρωτογεννημάτων, *Eccles. Sirac. XLVI, 28.* (quæ una cum πρωτοουσίας, Primitiis lanæ detonsæ, Tobias Sacerdotibus dare solebat, *Tob. I, 6.*) alii delibationes, ablationes vel oblationes primas. Hoc nomine intelligimus dona, quæ Israelitæ Sacerdotibus dabant e fructibus terræ Israeliticæ, (e vicinis quatuor, Babylonia, Ægypto, Ammonitide & Moabitide, uti & e Syria dabantur, sed eas inferre in terram Israeliticam non licuit, *Schevüth. VI. 6.* jam ad usum humanum præparatis, פירות הנגמרים

הַנְּגִמִּים, qua ratione a בכורים five Primitivis distinguuntur, quæ constant ex fructibus, non elaboratis, *Deut. XVII, 4.* Appellatur hoc ipsum תְּרוּמָה גְּדוּלָּה *Ablatio magna*, ἀφορισμὸς μέγας, & sequitur illa separationem Primitivorum, *Terumoth. III. 7. Gem. Betza. 13. 2.*

VIII. Quantitas Primitiarum.

VIII. Quantitas non erat a Deo definita: verum Judæi tradunt, vulgo unum ex 50 pro Primitiis datum fuisse: si liberalis quispiam esset, unum ex 40 dabat; (ita Hilleliani statuunt) vel secundum Schammæanos, 30: quo refertur *Ezech. XLV, 13.* si avarus, unum ex 60. Ipsam vocem תְּרִי מֵמֵאָה volunt innuere תְּרוּמָה *duo de centum*: & hujus traditionis Judæorum meminit Hieronymus ad *Ezech. XLV. pag. 1040.* qui tamen has תְּרוּמֹת appellat *Primitiva*, quæ nunc vulgo, ut a בכורים distinguantur, *Primitias* nuncupamus.

IX. Cui dandæ.

IX. Dabantur hæ Sacerdoti, cuicunque dominus vellet. In *Nehem. X, 37.* Primitiæ leguntur datæ fuisse Sacerdotibus in Templo ministrantibus, & delatæ ad conclavia domus Dei, (confer *Neh. XIII, 5.*) quod eo tempore factum fuisse videtur, ut major frequentia Sacerdotum ad Templum conflueret. Simile quid & eodem scopo videtur factum 2. *Chron. XXXI, 4.* In Apocrypho libro Judith legitur quoque ἀπαρ-

ἀπαρχὰς τῶ σιτῶ, scilicet, has Primitias destinatas fuisse Sacerdotibus ministrantibus Hierosolymis.

X. Comedi debuere in Terra Sancta a Sacerdotibus mundis, *Num. XVIII, II. Terumoth. IX. 3.* Nec illi tantum, tam adulti quam impuberes, sed & uxores, liberi, servi eorum & pecudes (*Terumoth. XI. 9.*) ad harum Primitiarum comestionem admittebantur. Scilicet Primitiæ erant intermedia sanctitatis inter decimas & קֹדֶשׁ, cibos sacros. Decimæ, חֲוֵלִין sive *res profanæ* appellantur respectu Primitiarum: & Primitiæ respectu קֹדֶשׁ, sive ciborum sacrorum, quasi profanæ censentur. Ita homo leprosus, die septimo rufus, & corpore ac vestibus lotus, mundus est, nec alios polluit, & טָהוֹר existing, edit illo die de decimis. Postquam sol ejus diei occidit, edit de Primitiis. Denique, quum obtulit Sacrificium suum, admittitur ad קֹדֶשׁ sive edendos cibos sacros, *Chagiga. III. 3. Kelim. I. 5.* Ceterum filia Sacerdotis nupta Israelitæ non licebat comedere de Primitiis, *Jevamoth. IX. 6.* nec servis ejus, *ibid. VII. 2.* sed filia Israelitæ nupta Sacerdoti comedit de Primitiis, *ibid. IX. 5.* etiam servi ejus, *ibid. VII. 2.* sed mortuo marito non, *Gittin. III. 4.* Præterea in *Sota. I. 3.* recensentur quinque uxores Sacerdotum, quæ, X. Quomodo comedendæ.

Z etiam-

etiamsi filiae essent Sacerdotum, prohibentur in perpetuum edere Primitias. Non licebat autem ex dactylis mel, e pomis vinum, acetum ex uvis hyemalibus conficere, vel ullos fructus coctione vel mixtione ita permutare, ut aliam naturam induant, & ex cibo convertantur in liquores, exceptis solis olivis & uvis, e quibus vinum & oleum parare licitum erat, *Num. XVIII, 12. Terumoth. XI. 3. Schevüth. VIII. 4.*

C A P V T IX.

De Decimis.

I.

I. Decimarum nomina & species 4.

Blatis Primitiis reliquum acervum fructuum lustrabat dominus, & decimam partem inde decerptam Levitis dabat, quibus vellet, *Num. XVIII, 21.* Hæc מעשר *Decimæ*, & מעשר ראשון sive δεκάτη πρώτη *Decimæ primæ* nuncupabatur, respectu Decimarum secundarum, quas ipsi domini comedebant. Ex his decimis primis Levitæ decimam partem pendebant Sacerdotibus, quæ תרומת מעשר sive מעשר מן המעשר *Ablatio Decimarum* vel *Decimæ a Decimis*, dicebantur. Tum dominus ex reliqua massa alias Decimas separare debebat, easque Hierosolymis comedere, quæ sunt מעשר שני *Decimæ secundæ*

cunda. Hæ quum anno tertio & sexto ab anno Sabbathico non comederentur Hierosolymis, pauperibus eorum loco dari solebant, dictæ *מעשר עני* *Decimæ pauperum.* Sic ut quatuor hinc nascantur species Decimarum. 1. *Decimæ primæ.* 2. *Decimæ e Decimis.* 3. *Decimæ secundæ.* 4. *Decimæ pauperum.*

II. Singulis annis, excepto anno Sabbathico, Decimæ primæ solvebantur de omni proventu terræ, scilicet Israeliticæ, & 4 regionum vicinarum, Babylonix, Ægypti, Ammon & Moab, secundum scilicet constitutiones Doctorum: alias enim *נפטרו מן חוצות לארץ* *liberi sunt a Decimis, Echa Rab-bati. 57. 3. Midrasch. Ruth. 47. 4.* Proventum intellige, qui in escam cedit & custoditur, *Maaseroth. I. 1.* etiam filiquis, oryza, cumino, ex institutis scribarum, *De-mai. II. 1. Matth. XXIII, 23.* De tribus fructibus præcipuis nuncupantur *Nehem. XIII, 5. 12.* Decimæ frumenti, musti & olei.

III. Levitis dabantur, *Num. XVIII, 21. Nehem. XIII, 5. 10.* qui eas comedebant, nec ii tantum, sed & uxores eorum ac liberi. Tobias scribit *cap. I, 7.* se *πρώτην δεκάτην* dedisse Sacerdotibus *τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς θεραπεύουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ.*

Quod non convenit cum prima Dei institutione, qua Levitis Decimæ primæ assignatæ sunt. Sed in Hebræo libro Tobiaë dicitur, מעשרות *Decimas* & primogenita (animantum, ut videtur) ad Sacerdotes detulisse, & frumentum, vinum &c. ad Levitas, ac Decimas secundas tertiasque dedisse peregrinis & pupillis. Quia autem hæ Decimæ תרומות, non sanctæ habebantur, negligentiores fuisse in his solvendis Judæi, & licet primitias, תרומות, studiose solverent, quarum neglectus poenam כרת, sive Excidii, mereretur, vendebant sæpe fruges, non decimatas pro decimatis, *Gem. Hier. Maaser. Scheni. 56.*

IV. Illustratur Hebr. VII, 5.

IV. Quæri hoc loco potest de sensu verborum Pauli *Hebr. VII, 5.* Οἱ ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, *mandatum habent accipiendarum Decimarum a populo.* Ubi non Levitis, sed Sacerdotibus Decimæ videntur tribui. Dici posset, respici hic ad Decimas, quas Levitæ dabant Sacerdotibus, ita, ut populus Sacerdotibus per Levitas Decimas solveret, quemadmodum Deus ipse primitias accipere dicitur, quæ Sacerdotibus dabantur, in *Gem. Sanhedrin. 39. 1.* At videtur potius hic agi de Levitis ipsis, sic ut illi, qui *Jerem. XXXIII, 21.* appellantur הלוויים הכהנים, hic nuncupentur illi, qui ex filiis Levi sunt, id est, Levitæ, quorum tribui jura Sacerdotii concessa sunt, sive τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, illi jus habent ad Decimas.

Nam

Nam commate 14 tribui Leviticæ Sacerdotium a Mose tributum memorat, & commate 9 *Levi* scribit *Decimas accipere*. Ita in Targum *Hieros. Gen. XXV, 31.* legitur, Pontificatum maximum datum tribui *Levi* אִתִּיהֵיבַת כְּהֹנָתָא רַבָּתָא לְשִׁיבְתָּא לֵוִי & *Jos. VIII, 7.* Sacerdotium esse hæreditatem Levitarum. Nec dubium esse potest, quin Levitæ illi fuerint, quibus Deus mandaverit, Decimas a populo accipere, non Sacerdotes: etiamsi, ut Judæi tradunt in *Gem. Ketuvoth. 26. 1.* stante Templo secundo, Decimas Levitis aliquando non dede- rint, vetante hoc Ezra, sed Sacerdotibus. Hic autem agit Paulus non de consuetudine, sed de mandato Dei, quo certe Levitæ ad Decimas jus acceperunt.

V. Ex his Decimis Levitæ Sacerdotibus ^{v. Decimis} Decimas pendebant, juxta mundatum Dei, ^{c. Decimis.} *Num. XVIII, 26. Nehem. X, 38.* ubi illæ ad Templum delatæ fuisse dicuntur, (uti & in libro *Tobiae cap. V, 19.* legitur δεκάτας τῶν γεννημάτων Hierosolymas fuisse delatas) quum tamen Judæi velint, licuisse eas dare, cuicunque Sacerdoti aliquis vellet, quod ad consuetudinem, non jus, referri debet, & ad illa tempora referendum videtur, ad augendam Sacerdotum in Templo frequentiam, utque eo magis Templo adhærerent, uti commate ultimo ejus capitis monetur. Solebant enim a Templo aufugere, quod illuc

debita munera non afferrentur: id de Levitis notatur *Nehem.* XIII, 10. Sæpe enim cibis deerat Sacerdotibus, atque ideo Decimæ jubentur afferri ad Templum, ut Sacerdotes haberent, quod ederent, *Maleach.* III, 10. Et Chizkias conclavia paravit ad eundem usum in Templo, *2. Chron.* XXXI, 11. Has Hieronymus *Comment.* ad *Ezech.* XLV. pag. 1040. δευτεροδεκάδας appellat, sive *Decimas secundas*: quo nomine Judæi aliter utuntur, uti §. sequenti videre est. Nec tamen erat necessarium, ut Levita has Decimas ipse Sacerdoti daret: poterat id Israelita facere, & portionem Levitis dandam ea parte imminuere. Sic David legitur dedisse Sacerdoti Iræ Jairitæ Decimas, quapropter volunt, *2. Sam.* XX, 26. dici, illum fuisse , Davidi, Sacerdotem, cui David dona daret, non aliis.

VI. Decimæ
secundæ.

VI. Decimæ autem secundæ Hierosolymis a domino (cui licebat Sacerdotes & Levitas in convivium adsciscere) debuerunt comedi, nec in luctu, nec immunditie, *Deut.* XII, 17. & XIV, 27. vel dum Tabernaculum Schilunte fuit, in omni loco, unde Schilo conspici potuit, *Megilla.* I. 11. Non licuit pretium earum aliis rebus impendere, quam cibo, potui, vel unctioni, *Schevüth.* VIII. 2. Tobias testatur, se Decimas secundas vendere consuevisse, & pretium earum Hierosolymis quotannis impendisse, *Tob.* I, 7.

Maa-

Maaser scheni. I. 7. & 11. in quo Codice hoc argumentum copiose illustratur. Decimis his accensetur fructus plantæ quarti anni, Hierosolymis, uti Decimæ secundæ, comedendus, *Levit. XIX, 24. Maaser scheni. V. 1. Gem. Hier. Pea. 20. 3.*

VII. Ad Decimas pauperum, *שְׁשָׁלֹשׁ דְּעֵאָדָּא* dictas Hieronymo, non tantum Israelitæ, sed Sacerdotes & Levitæ tenebantur, quia scilicet urbes suas *עֲרֵי מְגֹרָשׁ* habebant. Quod unum erat ex quinque privilegiis, quæ Deus pauperibus concesserat, quorum primum hoc erat, alterum *פֶּאֶר*, *angulus* agri non metendus, sed relinquendus iis, *Levit. XIX, 9.* (confer *Massechet Pea.*) tertium, spicæ decidentes, *לֶקֶט*, *Lev. XIX, 9.* quartum, uvæ cadentes, *ibid. v. 10.* quintum, manipulus per oblivionem in agro relictus, *Deut. XXIV, 19.* Confer *Pirke Avoth. V. 9.*

VII. Decimæ pauperum & eorum privilegia.

VIII. Omnibus his rite & legitime ablatis confessionem Decimarum *הִרְיִיר* edebat dominus, quæ extat *Deut. XXVI, 13.* quamque abrogavit Jochanan P. M. *Sota. IX. 10. Maaser scheni. V. 15.* quia in illa occurrunt hæc verba, *dedi Levitis --- & secundum omnia, quæ præcepisti mihi:* quod vere dicere non poterant, quia Ezras constituerat, (ita Judæi scribunt, sed alii negant) ne Levitis Decimæ darentur, sed Sacerdotibus, quia recusabant cum ipso Hierosolymas adscendere, *Ezr. VIII, 15.*

VIII. Confessio Decimarum,

CAPVT X.

De Votis.

I. Vota quæ.

Oterat aliquis res profanas Sa-
cras facere, suscepto voto, &
vel personas, se & alios, qui sub
potestate ejus erant, vel res,
Deo sacrare. Vota hæc נדרים appellantur:
de quibus agitur *Num. XXX.* & per totum
Codicem Talmudicum *Nedarim*.

II. Personæ
& res devo-
tæ quæ.

II. Personæ, secundum æstimationem
suam Deo consecratæ, ἀπλῶς redimi pot-
erant, *Levit. XXVII, 3.* & Sacerdotum erat,
eas æstimare, ut jam ante indicatum fuit.
Maris נָרַע sive æstimatio, a nato 20 annos
usque ad 60, erat 50 siclorum argenteorum,
fœminæ 30 siclorum. Maris a nato 5 an-
nos usque ad 20, siclorum 20, fœminæ 10
siclorum. Maris a nato mensem unum, 5
siclorum, fœminæ trium. Maris supra æta-
tis annum 60, siclorum 15, fœminæ siclorum
10. Qui victimam Deo sacraverat, altari
idoneam, offerre eam debuit: nec redi-
mere, nec commutare eam licuit, *Levit.*
XXVII, 10. Bestiæ immundæ redimeban-
tur, addita quinta parte pretii, *ibid. comm. 13.*
Primogenita animantium, & si quæ etiam
sine Votis Deo sacra erant, denuo voveri
non poterant. Domum Deo devotam, &
agros hæreditarios æstimabat Sacerdos &
vendebat; quæ si ipse dominus non redi-
me-

meret, etiam in Jubilæo ad eum non redibant. Quod autem per חרם erat devotum, redimi non poterat, sive esset homo, sive bestia, sive ager possessionis, לא יגאל קדש קדשים לוהוה; sed erit res sanctissima, Deo sacra. Homines per חרם devoti mortem subibant, Levit. XXVII, 29. Confer Erachin. VIII. 6.

III. Judæi dispescunt Vota in species III. Vota prohibentia quæ, duas, quarum priorem constituunt נדרו נדרו Vota prohibentia, posteriorem נדרו הקדש Vota consecratoria. Vota prohibentia illa nuncupantur, quum aliquis vovet abstinentiam a relicta, veluti si cibis, vestibus, actionibus his aut illis, se non usurum promittat. Formula horum Votorum erat: hæc res sit mihi כקרבן sicut res Deo sacra: & per illam interdicebat sibi illius rei usum. Aliquando per compendium hæ formulæ pronunciabantur, verbi gratia, שאני אוכל me non comesturum: talesque Judæis ידות, quasi ansas dicas, appellantur, quas qui habet, reliquum vasis facili negotio adsequetur.

IV. Vota consecratoria, sive נדרו הקדש IV. Vota consecratoria quæ, sunt illa, per quæ aliquid vovetur in usus sacros, dividunturque & ipsa in species קדשי I. קדשי המזבח sacra altari, & II. קדשי ברק הבית sacra reparationi Templi. Sacra altari distinguuntur in נדרים, Vota generalia, veluti, si quis dicat, voveo holocaustum, &

& נִרְבּוֹת, *vota specialia*, ut si quis dicat, *voveo hoc animal in holocaustum*. Confer *Levit. XXIII, 38*. Quod si essent animalia immunda consecrata altari, veluti equi, habebantur ac si consecrata non essent: at si quis ea holocausta voverat, vendi debueret, & pretium in holocausta impendi. Animalia munda offerebantur: sed si vitium contraxissent ante votum sive consecrationem, ipsa a Sacerdote æstimabantur, & communi usui mittebantur, ita tamen, ut eorum pretium simili victimæ esset impendendum. *Sacra* autem *reparationi Templi* spectabant vel personas vel res. Poterat aliquis pretium æstimationis sui vovere, *Levit. XXVII, 2*. vel res, animalia scilicet, domos, agros, aut res mobiles.

V. Votum
Jephthæ erat
bipartitum.

V. De Voto Jephthæ, quo illud devovit, quod sibi reduci primum occurreret, disputari solet, quomodo intellexerit ipse hæc verba וְהָיָה לַיהוָה וְהָעֵלִיתִיו לְעֹלָה quæ nos, existimantes, Jephtham non immolasse filiam suam, reddimus, *erit illud Deo sacrum, aut in holocaustum id offeram*. Quandoquidem enim constat ex *Exod. XXI, 15*. & aliunde, literam Vav per *aut* æque ac *et* posse verti, hunc sensum fuisse verborum ejus, suspicamur, quia de eo agens, quod egrediens ex domo sibi occurreret, de solis hominibus cogitare non potuit, quod illos in holocaustum Deo offerre nec licitum, nec Deo

Deo gratum esse sciret: & de solis animantibus brutis cogitare non potuit, quod homines magis quam bruta animantia ei occursuros esset probabile, nec omnia animantia Deo in holocaustum offerri possent. Videtur itaque ipsa rei natura flagitare, ut bipartitum concipiatur votum: sic, ut vel generatim Deo sacrum esset, quo poterat modo; & speciatim, si animal esset Sacrificiis aptum, quod Divina providentia ei in occursum mitteret, holocaustum esset. Oblatio quidem animalis mundi in holocaustum res tanti momenti non erat, ut ea sola in signum grati animi pro reportata victoria Deo voveri debuerit: sed nec hoc solum vovit Jephta, & se in illo discrimine constituit, ut non animantibus, sed rebus carissimis, privari posset.

VI. Ad voti hujus illustrationem sequentia notari merentur. Primo quidem, Votum hoc ita debere explicari, ut Jephta credere potuerit, rem, quam vovebat, fore Deo gratam. Ideo enim vovit, ut a Deo victoriam consequeretur, aut certe grati animi signum ederet. Non potuit itaque vovere, se unumquemque domesticorum, qui ei occurreret, interfectorum. Id gratum esse Deo non poterat. Secundo, res omnes posse sacrari Deo, licet modis diversis: & de mulieribus ipsis legi *Num. XXXI, 35.* quæ concubitus maris non cognoverant, eas Deo datas, id est, sacras fuisse.

VI. Illustratur idem.

fuisse. Tertio, per *Cherem* non licuille devovere homini Israelitæ domesticos suos Israelitas, qua data licentia cædibus lata porta fuisset aperta. Hominem immolans Deo erat abominatio, *Jes. LXVI, 3*. Servos ipsos non licuit lædere, oculisque aut dentibus privare, *Exod. XXI, 26*. Quid? quod nullum proximum lædere licuerit, *Levit. XXIV, 20*. Adeoque devoti per *Cherem* fuere ex Cananæis, captivis &c. *Num. XXXI, 7*. *1. Sam. XV, 33*. Quarto, de immolatione filiaë Jephthæ, ubi, quando & per quos illa peracta sit, nihil in Sacro Codice legitur. Fuissent autem sine dubio hæ circumstantiæ notabiles: e contrario status innuptus filiaë deploratur, nupiam mors: ne jam dicam de itinere puellarum ad filiam Jephthæ, *commate. 40*. & pietate ejus, *Hebr. XI, 32*. celebrata, quacum immane hoc facinus parum convenit.

VII. Formula Voti temerarii ex N. T.

VII. Mentio fit in N. T. alterius Voti temerarii, quo se Pharisei subtrahere solebant officiis, quæ parentibus debebant, dicendo: *Κορβαὶν ὁ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὡφελῇ θῆς, Matt. XV, 5*. quod Hebraice esset קרבן שאתה נהנה לי: nam נהנה est utilitatem percipiens, ut in *Midrasch sebir hasschirim. f. 7. 1*. מרית לא חסר נהנה אתרוג לא חסר, utilitatem percipit, qui odoratur, & pomum ipsum non minuitur. Quales formulæ in Codice *Nedarim. VIII. 7. XI. 11*. & alibi plures inveniuntur, uti קרבן קונם נהנה לך

PARS QUARTA
DE
TEMPORIBVS
SACRIS.

CAPVT I.

De Annis.

I.

Annus initium quadruplex ab Hebræis statuitur in *Rosch hasschana. I. 4.* I. A mense Nisan incipit Annus sacer, secundum quem festa disponuntur, quæ si celebranda essent mense primo vel tertio, a Nisan Anni initium capiebatur, *Exod. XII, 2.* Inde etiam Anni Regum Hebræorum supputabantur, ita, ut si quis Rex in Adar regnaret, a Nisan alter annus imperii ejus inciperet; & hinc quoque annos tum ante tum post diluvium videntur Patriarchæ

I. Annorum
initium
quadruplex.

chæ fuisse exorfi. II. A mense Tisri incipit annus Civilis, quo in contractibus, supputandis Jubilæis & annis Sabbathicis utebantur, uti & in annis plantarum, quæ, si modo 30 dies ante primum diem Tisri fuissent plantatæ, Anno scilicet decimo, censebatur id spatium pro Anno primo: dein manebat in præputio Anno undecimo, duodecimo & decimo tertio, usque ad diem 15 mensis Schebet, *Gem. Rosch hasschana. 10. 1.* III. A mense Elul incipit Annus pecorum decimandorum, sic, ut, quæ inter initium unius & alterius Elul nata essent, ejusdem Anni foetus censerentur. IV. A die 15 Schebet initium capiebat Annus fructuum ex arboribus decimandorum.

II. Anno-
rum in-
æqualitas,

II. Anni omnes veterum Hebræorum non uno eodemque modo se habuerunt, sed alter altero longior fuit, quum illi quidem secundum cursum Solis essent dispositi, menses vero secundum cursum Lunæ (unde differentia dierum undecim nascitur inter dies 354 & 365) & nonnunquam mensis integer intersereretur. Annum quidem Solarem 365 dies complecti, scribunt in *Gem. Hier. Nazir. 51. 3. Gem. Beracoth. 32. Gem. Rosch hasschana. 6. 2.* vel ut alii distinctius notant, dies 365, horas 5, minuta 817. Lunarem vero dies 354, horas 8, minuta 777. Annus *Communis*, שנה פשוטה

פשוטה appellabatur, alter vero *intercalaris*, שנה מעוברת. Ille complectebatur aliquando dies 352, si menses plenos 4, cavos 8 contineret; 353, si plenos 5, cavos 7; 354, si plenos 6 & cavos 6, (qualis hic Annus est, in quo Judæi nunc versantur) 355, si plenos 7, cavos 5, & 356, si plenos 8, cavos 4. Hic autem Annus sive *intercalaris*, auctus mense cavo, sive 29 dierum, modo erat 381, modo 382, 382, 384 & 385 dierum: si vero augeretur mense pleno, Annus minimum erat 382 dierum, atque ita porro. Sic, ut in Anno communi inter Pentecosten unam & alteram, aut inter festum novi Anni unum & alterum, esset tantum 4 dierum differentia, & in Anno *intercalari* dierum quinque אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר' השנה לר' השנה אלא ר' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה' uti legitur in Gem. Schabbath. 87. 2. Gem. Erachin. 9. 2. Gem. Rosh hasschana. 6. 2. & 20. 1. Gem. Succa. 5. 4. Confer Erachin. II. 2.

III. Anni intercalatio fiebat inserto inter Adar & Nisan mense uno, ואדר appellato, & אדר בתראה Gem. Rosh hasschana 6. 2. & שני אדר ibid. 19. 2. (de quo disputant, an ille, an vero præcedens Adar sit institutus, in Gem. Hier. Megilla. 71. 1.) quasi alterum Adar dicas. Hæc erat necessaria, quia

III. Anni Intercalares qui.

quia sine illa festum Paschatis, quod in tempore maturefcentis hordei incidere debuit, in ipsam hyemem incurrisset: eaque fiebat, uti Talmúdici tradunt, per Præsidentem Synedrii & nonnullos ex collegis ejus, qui ad hanc rem electi erant, *Gem. Sanhedrin. 11. 1.* Erant autem ad minimum tres, sed ad septem augeri poterant: inter quos summa erat auctoritas Præsidentis Synedrii, sine cujus voluntate Annus intercalari non poterat, & cujus nomine literæ ad Judæos procul degentes scribebantur, ut, Annum intercalatum esse, & quas ob causas, noscerent. Formula earum legitur in *Gem. Sanhedrin. 11. 2.* & in *Gem. Hier. Maaser scheni. 56. 3.* Tradunt Judæi in *Gem. Sanhedrin 18. 2.* inter illos, qui de intercalatione deliberarent, nunquam fuisse Pontificem Maximum, quippe cui intercalatio Anni non placebat, quod per eam dies Expiationis (quo se lavare aliquoties debuit, & diu insistere solo frigido) in tempora hyemi propiora incideret; aut Regem, cui intercalatio Anni placebat, quod ita stipendium Anni communis extendere ad 13 menses posset. Karæi autem intercalationem stante Templo a Pontifice Maximo & reliquis Sacerdotibus aut Propheta, factam fuisse, existimant.

IV. Tres causæ præcipuæ intercalandi IV. Causæ
Annum recensentur in *Gem. Sanhedrin. 11. 2.* intercala-
tionis.

תקופה *Æquinoctium* (quam vocem non-
nulli volunt æquinoctium autumnale sem-
per indicare, uti *Exod. XXXIV, 22.* sed ob-
stat 2. *Chron. XXIV, 23.* coll. cum 2. *Sam.*
XI, 1.) si ex tabulis Astronomicis Synedrium
deprehenderet, æquinoctium vernum fu-
turum esse die 16 Nisan, aut postea, an-
num intercalabant. Sunt autem 4 Teku-
phæ, Nisan, Tammuz, Tisri & Tebeth.
Inter unamquamque erant 91 dies, 7 horæ
& dimidia, *Gem. Eruvin. 56. 1.* II. **על פירות**

האביב. Si seges hordeacea tardius pro-
veniret, quam ut die secundo Paschatis, id
est, 16 Nisan, meti posset. III. **על פירות**

האילן. Si arbores, quarum **בכורים** in
Pentecoste offerri debuere, baccas suas non-
dum, ut solebant, profudissent. Præter
has erant aliæ causæ intercalandi, in *Gem.*
Sanhedrin. 11. 1. memoratæ, scilicet I. **מפני**

הדרכים si viæ, per quas proficisci Hiero-
solymas debebant, refici deberent; vel 2.
מפני הגשרים, si pontes deberent restau-
rari, vel 3. **מפני תנורי פסחים**, si furnos,
in quibus Agni Paschales assabantur, im-
ber ita vitiaffet, ut inepti essent ad usum;
vel denique 4. **מפני גליות ישראל**

si Judæi procul in exilio degentes in itinere
hærerent, nec statò tempore Hierosoly-

mis adesse possent; vel si ante initium Anni instantis Sabbathici vindemia sperari non posset.

V, Tempus.

V. Non ante festum novi Anni intercalare licuit, & plerumque expectabatur mensis Adar. Toto autem mense Adar labente, usque ad diem 29, poterat Annus intercalari, & Senatus dicere; mensis, qui cras initium capiet, erit *ואדר* *Adar secundus*, *Eduioth. VII. 7. Gem. Rosch hasschana. 7. 1. Gem. Hier. Sanhedrin. 18. 4.* & pro arbitrio illum Veadar plenum aut cavum statuebat. Non autem licuisse Annum intercalare die 30 Adar, tradunt Judæi, quia, si Nisan sequeretur, is dies ad Nisan pertineret: at quum sunt duo Adar, prior 30, posterior 29 dies complectitur. Hinc sapientes Chiskiaë vitio verterunt, quod *עִיבַר נִיסָן בְּנִיסָן* *intercalarit Nisan in Nisan*, *Pesachim. IV 9. Gem. Sanhedrin. 12. 2. Gem. Hier. Nedarim. 40. 1. Gem. Beracoth. 10. 2. Gem. Hier. Sanhedrin. 18. 4.*

VI. De vario initio Anni Politici.

VI. De initio Anni Politici, sive primo die Mensis Tifri, observandus est Canon Judæorum *לֹא אָדָר רִאשׁוֹ וְלֹא בִדְרִי פֶסַח* *Nunquam Adu caput Anni est, nec Badu Pascha.* Id est, primum diem Tifri, si incideret in diem hebdomadis primum, quartum aut sextum, non ab illo, sed sequenti demum mensis initium esse faciendum; ad

ad vitandum concursum duorum festorum
se consequentium, uti Sabbathi & festi Ta-
bernaculorum, si in diem primum hebdo-
madæ incidat; diei Expiationis & Sabbathi,
si in quartum diem incidat; festi Taberna-
culorum & Sabbathi, si in sextum. Hanc
trajectionem dierum vocant יָרֵד יָרֵד: at
ea usitata semper apud Hebræos non fuit,
quum ex ipsa Misna probari possit, diem
Expiationis proxime Sabbathum præces-
sisse. Vide *Menachot. XI. 7.*

VII. Olim quidem Anni supputati VII. Anno-
rum æræ
antiquæ.
fuere initio ducto a vitis Prophetarum aut
clarorum hominum, uti *Gen. VII, 11.* vel
exitu ex Ægypto, *Exod. XIX, 1. Num.*
XXXIII, 38. 1. Reg. VI, 1. vel exstructione
Templi, *2. Chron. VIII, 1.* & Annis Regum.
Postea ab initio captivitatis Babylonicæ
epocham duxerunt, *Ezech. XXXIII, 21. &*
XL, 1. & quum in patriam rediissent, a
condito Templo secundo. Verum Anno
quadregesimo hujus epochæ, quum Ale-
xander Macedo urbi Hierosolymitanæ pe-
percisset, ab eo tempore æram novam in-
choarunt, qua ultra mille annos usi sunt,
quæque מִנִּין שְׁטָרֵר *Æra contractuum*,
dicitur, vel ut aliis placet, *Æra Princi-*
patuum, a 4 imperiis, in quæ scissum
fuit Alexandri regnum post ejus obitum,
Avoda zara. I. Annus labens est secun-

dum hanc æram contractuum ex mente Judæorum 2020.

VIII. Æra
hodierna.

VIII. Hac æra abolita aut neglecta, post Gemaræ obsignationem cœperunt Annos numerare a creatione mundi, quem morem nunc quoque habent; ita ut Annus, qui nobis est 1708, ipsis sit 5468, si scilicet addamus partem aliquam anni 1707: nam Annus Judaicus 5468 incepit a die 27 Septembris Anni nostri 1707, qui ipsis erat primus dies Tisri, & desinet in 14 diem Septembris Anni labentis 1708, qui ipsis erit ultimus sive 29 Elul. Compendii causa solent millenarios numeros abjicere, & Annum ל'פ'ק' תסח , secundum æram minorem scribere, id est, 468; cui numero si addamus 1240, resultabit Annus 1708 æræ Christianæ.

IX. Sex tem-
pestates
Anni,

IX. Dividitur Annus in sex tempestates a Judæis in *Gem. Bava mezia. 106. 2.* Quarum singulæ duos menses integros complectuntur.

דרע
Sementis.

חורף
Hyems.

{ Dimidium Tisri.
Marchesvan.
Dimidium Cisleu.
Dimidium Cisleu.
Tebeth.
Dimidium Schebat.

קור <i>Frigus.</i>	{	Dimidium Schebat.
		Adar.
קציר <i>Messis.</i>	{	Dimidium Nisan.
		Dimidium Nisan.
		Ijar.
קייץ <i>Æstas.</i>	{	Dimidium Sivan.
		Dimidium Sivan.
		Tammuz.
חום <i>Calor.</i>	{	Dimidium Ab.
		Dimidium Ab.
		Elul.
	{	Dimidium Tifri.

X. Hinc illustrantur multa tum in Sa- X. Vfus huius
cro Codice, tum scriptis Judaicis. *Job. X, 22.* ^{ius divisio-}
hyems fuisse dicitur in feſto Encœniorum, ^{nis.}
ſcilicet 25 Cisleu. Scilicet tunc erat חורף.
Dies quinquageſimus poſt חג, id eſt, fe-
ſtum Tabernaculorum, incidit in חורף.
Vide *Schir Haſſchirim Rabba. 36. 1.* Menſe
nono Rex ſedebat ad ignem, *Jer. XXXVI,*
22. Die vigefimo menſis noni, ſcilicet
Cisleu, erat tempus pluviarum, *Ezr. X, 30.*
Nota, tria fuiſſe potiffima pluviarum tem-
pora, *Gem. Nedarim. 63.* Pluvia prima de-
ſcendit die 17 menſis Marchefvan. Tunc
armenta redibant domum: nec paſtores
in tuguriis amplius habitabant in agris, ut
pecora obſervarent: ſed circa Paſcha ite-
rum pecora educebant. Pluvia ſecunda

die 23 ejusdem mensis. Pluvia tertia primo die mensis Cisleu : atque hinc æstas nomine **ימית החמור** hyems vero **ימית הגשמי** nuncupari solet. Sic in *Gem. Joma. 15. 2.* dicitur fuisse **תקופת טבר** & nix Hierosolymis descendisse super Hillelem, in fenestris Auditorii sedentem. Et in Targum Coheleth, *da partem 7 & da partem 8*, ita redditur : Partem feminis optimam terræ manda in Tisri mense septimo, sed & ne negliges mensem octavum. In *Nedarin. VIII. 4.* **קייץ** id tempus esse legitur, quo ficus maturæ in corbes colliguntur. Hæc & similia ex tabella, modo exhibita, haud parum lucis accipiunt.

XI. Mensium nomina.

XI. Menses, **חודשים**, in Anno Hebræorum sunt duodecim, nisi Annus esset intercalaris, quo tredecim erant. Solebant autem olim nominari ab ordine, quem in Anno obtinebant, unde primus, secundus &c. dicebantur, *Gen. VIII, 13. Num. IX, 11. 2. Chron. XV, 10.* Postea his Chaldaicis nominibus insigniti sunt, quibus nuncupantur in *Gem. Pesachim. 94. 2. &c.*

- I. **ניסן** Nisan. *Nehem. II, 1.*
- II. **אייר** Ijar.
- III. **סיון** Sivan. *Esth. VIII, 9.*
- IV. **תמוז** Tammuz.
- V. **אב** Ab.

VI.

- VI. אלול Elul. *Nehem.* VI, 15.
- VII. תשרי Tifri.
- VIII. מרחשון Marchesvan.
- IX. כסליו Cisleu. *Zach.* VII, 1. *χασλεῦ*,
1. *Macc.* I, 57.
- X. טבת Tebet.
- XI. שבט Schebat. *Zach.* I, 7.
- XII. אדר Adar. *Esth.* III, 7. ita dictus
Συριακῇ Φωνῇ. 2. *Macc.* XV, 37.

Nomina alia mensium, ut זיו, mensis se-
cundi, 1. *Reg.* VI, 1. & בול octavi, 1. *Reg.*
VI, 38. & mensis 7, ירח האתנים 1. *Reg.*
VIII, 2. aut אביב mensis 1, *Exod.* XIII, 4.
creduntur nomina non esse propria. Vel-
uti de אתנים legitur, quia eo mense nati
sunt Patriarchæ איתני עולם, hoc nomen
tulisse, in *Gem. Rosch basschana.* 11. 1. (quo
faciunt hæc Hieronymi ad *Mich.* VI,
pag. 1538. Sunt, qui fortia fundamenta
terræ Abrahamum, Isaacum & Jacob, &
Patriarchas reliquos interpretentur) & ibi-
dem de זיו, quia venit זיוא דאילני, vel
quod eo nati sint זיותני עולם. Eadem-
que fere de mensibus בול, אתנים, & זיו
in *Gem. Hierosol. Rosch basschana.* 56. 4.
leguntur.

XII. Certo dici nequit, quis horum XII. Conve-
mensium cum mensibus nostrorum Anno- nientia cum
rum conveniat, siquidem Anni Judæorum nostris.

& menses inæqualis mensuræ sunt. Ple-
 runque *Nisan* cum nostro Martio, *Ijar*
 cum Aprili convenire dicitur : atque ita
 etiam in *Midrasch Megillath Esther*. 132. 2.
 dicitur מִזְל טֹלַהּ מִשְׁמַשׁ כְּחֹרֶשׁ נִיסָן,
signum arietis convenire mensi Nisan, tauri
 טָוֹר *Ijar*, atque ita porro, ut signum piscium
 mensi Adar tribuatur. Sed nonnunquam
 dies mensis *Nisan* in *Majum* incidunt, uti
 Anno elapso, æræ scilicet Judaicæ 5467,
 quum dies 30 mensis *Nisan* idem esset cum
 2 Maji, Anni æræ nostræ 1707, propter
 insertum mensem יָאָדָר. Atque ita Jose-
 phus *lib. VII. de bell.* 12. diem festum azy-
 morum scribit fuisse nonum Aprilis. Quo-
 modo autem menses Judaici hoc Anno
 conveniant cum nostris, hinc colligitur :

<i>Anno Judaico</i>	<i>Anno æræ Christianæ</i>
5468.	1707.
Primus dies Tisri est	Dies 27 Septembris 1707.
1. Marchesvan.	27 Octobris. 1707.
Cisleu.	25 Novembr. 1707.
Thebet.	25 Decembr. 1707.
Schebat.	23 Januar. 1708.
Adar.	22 Februar. 1708.
Nisan.	22 Mart. 1708.
Ijar.	21 April. 1708.
Sivan.	20 Maj. 1708.

Tam-

Tammuz.	19 Jun. 1708.
Ab.	18 Jul. 1708.
Elul.	17 August. 1708.

XIII. Menses Judaici sunt vel *pleni* XIII Distin-
ctio in ple-
nos & ca-
vos.
מלאים sive 30 dierum (quales omnes
fuisse viventibus primis Patriarchis, vulgo
colligitur ex collatione *Gen. VII, II. &*
VIII, 4.) vel *cavi* **חסרים** dierum 29, *Gem.*
Beracoth. 30. 2. Olim quidem, stante Tem-
plo, id a Lunæ phasi plurimum depende-
bat, nunc a solo calculo Astronomico: sic
ut aliquando 8 cavi vel e contrario toti-
dem pleni in Anno inveniantur. Nun-
quam fuere plures pleni quam octo, & pau-
ciores quam quatuor, *Erachin. XI. 2.* Ita
in Anno 5467 proxime elapso, *Tisri* erat
mensis plenus, *Marchesvan* cavus, *Cisleu*
cavus, *Tebet* cavus, *Schebat* plenus, *Adar*
plenus, *Veadar* cavus, *Nisan* plenus, *Ijar*
cavus, *Sivan* plenus, *Tammuz* cavus, *Ab*
plenus, *Elul* cavus. Hoc autem Anno
5468 alternatim menses pleni sunt & cavi,
Tisri plenus, *Marchesvan* cavus &c. Tra-
dunt Talmudici in *Gemara Hieros. Megilla.*
71. 1. semper mensem illum *Adar* cavum
fuisse, qui præcedebat mensem *Nisan*, sive
Veadar esset, sive alius (**לעולם אדר סמוך**
לניסן חסר) & in *Gem. Betza. 6. 1. & 22. 1.*
uti & *Gem. Rosch basschana. 19. 2.* *Elul*
Aa 5 ple-

plerumque fuisse cavum, nec a diebus Ezræ ullum Elul plenum fuisse: quapropter, si Synedrium Judæis, procul habitantibus, per legatos non significasset, Elul esse plenum, Judæi eum pro cavo habebant, & post diem 29 Elul novum Annum ordiebantur. Nunc cessat destructo Synedrio inter Rabbanitas consuetudo menses plenos cavosque pronuntiandi secundum phasin Lunæ, sed secundum Cyclum Hillelianum novendecim annorum annos suos mensesque disposuerunt, inde ab Anno 670 æræ Contractum, ita, ut non dependeat Anni intercalatio, mensiumque quantitas & numerus, a causis incertis, ut olim, sed certissimis. In Cyclo hoc Hilleliano Anni intercalares sunt 3, 6, 8, 11, 14, 17, 19.

XIV. Consecratio eorum, an semper a phasi dependenterint.

XIV. Menses stante Templo, & sedente in Palæstina Synedrio, consecrari solebant, non secundum solas rationes Astronomicas, sed phasin Lunæ, a Præside Synedrii, & quidem interdum, hac formula, *מקורש*, consecratus est: quum per testes fide dignos, (vide *Rosch hasschana. II. 6.*) & a Synedrio examinatos constaret, novam Lunam conspectam esse: sed postea, everso Synedrio, phasin Lunæ neglexerunt Judæi Rabbanitæ, a quibus hac in parte Karæi abeunt, qui semper a *ראייה* apparitione Lunæ, non *חשבון* calculo astronomico, menses metiuntur.

tiuntur, si scilicet sit dies 30, nam si dies sit 31, non est ראיה necessaria: posset enim cœlo nubilo per dies plures latere Luna, & tamen novi mensis initium faciendum erat, ne confusio temporum nasceretur. Urgent illi 1. *Sam.* XX, 5. ubi David ait, cras fore novilunium, quod si a Lunæ phasi dependisset, scire David non potuisset, & 1. *Chron.* XII, 32. ubi scientia rerum Astronomicarum tribuitur filiis Isaschar, unde Israelitæ scirent, quid sibi faciendum esset: quod plus arguit requiri ad figenda tempora, quam conspectum Lunæ. Quibus addunt ex *Nehem.* IX, 19. totis 40 annis in deserto Lunæ conspectu destitutos fuisse majores suos, quum columna ignis noctu illustrarentur: & etiam si Luna die 31 non appareret, tamen alterius mensis initium eo die constitutum esse stante Templo, quia ex calculo Astronomico notum est,ensem longiorem esse non posse 30 diebus.

XV. Dies vel spatium *νυχθημερόν* in- XV. Dies. dicat, adeoque 24 horas complectitur, uti *Pf.* LXXXVIII, 2. vel spatium, quod ab ortu ad occasum solis protenditur, & opponitur nocti. Illum naturalem, hunc civilem appellare possumus. Diem naturalem inchoant Judæi ab ortu stellarum, quando nempe tres stellæ mediocres apparent, quia *Nehem.* IV, 21. 22. finis diei statui-

tuitur **בצאת הכוכבים** *in ortu stellarum*. In *Gem. Schabbath. 35. 2.* dicitur, si una stella appareat, esse adhuc diem; si duæ, esse tempus, quod **בין שמשות** *inter soles* appellatur; si tres, esse noctem. Adeoque diem inchoant, uti Athenienses, de quibus ex Varrone Gellius Noctium Atticarum III. 2. *eos a sole occaso ad solem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem esse dicere*. Tempus nocturnum diurno præmittunt, quum tenebræ priores luce fuerint, *Gen. I, 3.* (quo loco Judæi jam olim coram Alexandro Macedone ad hanc rem probandam usi fuisse leguntur in *Gem. Tamid. 66. 1.*) & integri diei spatium primo per vesperam, deinde per mane deducatur, *Gen. I, 5.* In Sacrificiis tamen comedendis dies præcedit noctem : **בקרבות הלילה**, uti legitur in *Gem. Hier. Joma. 38. 2.* & *Gem. Chullin. 83. 1.* quod colligunt Talmudici ex *Lev. VII, 15.* ipso die Sacrificii comedetur, nil remanebit usque ad mane. Confer *Berachot. I. 1. Menachot. XI. 9.* & *Chullin. V. 5.*

XVI. Horæ
maiores &
minores.

XVI. In 12 horas minores & vulgo ita dictas dies dispescitur, *Johan. XI, 9.* **12 שעות הן היום** *12 horæ sunt diei*, *Gem. Sanhedrin. 1. 4.* quæ καίριαι vel longiores erant, vel breviores pro mensura diei. Porro dies, quatenus nocti opponitur, dividitur in

in 4 quadrantes, *Nehem.* IX, 3. רביעית היום *Quadrans diei* unus & alter memorantur. Et per hæc quoque intervalla operæ hominum conductorum ad vineam colendam fuere distributæ, *Matth.* XX, 1-5. summo mane, hora tertia, sexta & nona. Patitur autem linguæ Græcæ genius spatium ejusmodi ὥραν dici, uti quadrantes Anni ὥρας vocant. Quapropter hinc conciliatio a multis petitur locorum *Marc.* XV, 25. & *Joh.* XIX, 14. ubi ille Christum hora tertia crucifixum, hic sexta traditum scribit a Pilato, ut crucifigeretur. Nam Marcum volunt horam tertiam majorem intellexisse, id est, tertium die quadrantem, Johannem vero horam sextam minorem.

XVII. Sed nobis hæc conciliatio non probatur, quod horarum illarum majorum nulla plane in scriptis Judaicis fiat mentio, & Marcus ipse, quemadmodum & omnes scriptores sacri, de horis loquentes, soleant horas ordinarias, id est, particulas diei duodecimas, intelligere. Quid? quod Marcus in hoc ipso capite, commate 33 & 34 scribat, *hora sexta* tenebras esse obortas, *hora nona* exclamasse Jesum: quibus ostendit, se horas ordinarias intelligere. Voluisse autem illum in eodem hoc capite, commate 25, per *horam tertiam* indicare tertium diei quadrantem, & voci ὥρας non ad-

XVII. Num
per illas
conciliari
queant di-
cta Marci &
Iohannis,

admonito lectore, aliam notionem dare, quam semper consuevit, ego mihi non persuadeo: hoc enim esset, si quid judico, de industria obscuritatem sectari. Crediderim itaque, illa Marci, *erat hora tertia, & crucifixerunt eum*, referenda ad divisionem vestium Christi, quæ facta sit hora tertia, postquam Christum crucifixissent: uti *Neb. VIII, 1.* legitur καὶ ἔφθασεν ὁ μὲν ὁ ἔξδομος καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν. Vel, si hora tertia crucifixionis actus potest dici cepisse initium, legendum esset *Joh. XIX, 14.* τρίτη pro ἑκτῇ. Extatque hæc scriptura in variis Codicibus MSSis, & ita jam olim in antiquissimo Codice Ephesino, qui ipsius Johannis αὐτόγραφον putabatur, lectum fuisse, Petrus Alexandrinus testatur, cujus hæc verba in Chronico, quod vulgo Alexandrinum dicitur, leguntur, *pag. 5. 6. 219.* Ὅρα ἦν ὡσεὶ τρίτη καθὼς τὰ ἀκριβῆ βιβλία περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τῶ Εὐαγγελιστῆ ὅπως μέχρι τῶ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ. Quod si olim notis expresserint numeros, facile 5 pro 7 scribi potuit, id est, ἑκτῇ pro τρίτῃ.

XVIII. Vigilia noctis.

XVIII. Nox dividitur quoque in Quadrantes, dictos **ΠΕΡΤΕΡΑ**, vigiliæ, Græcis Φυλακάς, *Luc. XII, 38. Matth. XIV, 25.* Sæpe quidem apud Judæis **ΠΕΡΤΕΡΑ** sive vigi-

vigilia tertiam partem noctis significat, & propterea quidam putant, divisionem noctis in quatuor vigilias a Romanis profectam esse, cujus meminit Censorinus *de die natali*, cap. 21. verum in ipso initio Gemaræ *Beracoth. 3. 2. & Echa rabbati 78. 2.* ubi sententia R. Eliezeris refertur, dicentis, tres esse noctis vigilias, scriptum est תנו רבנן ר' משמרות הוי הלילה *tradidisse Doctores*, 4 esse vigilias noctis, & testimoniis Sacri Codicis eas firmare satagunt.

XIX. Dividuntur hōræ in minuta vel XIX. Horarum partes 1080. חלקים 1080, quod is numerus commodissime per 2, 4, 8 & 3, 6, 9 & 5, 10 & plurimos alios numeros dividi possit. Sic mensem verum Lunarem Synodicum terminant diebus 29, horis 12, & minutis 793: & Annum Lunarem 354 diebus, horis 8, & 876 minutis: solarem Lunari majorem statuunt diebus 10, horis 21, & minutis 204. Habent quoque illorum minutorum rationem in figendo initio mensis veri Lunar, seu nativitate Lunæ, ut loqui amant, vel המורר: & nostram divisionem hōræ in 60 minuta negligunt, quod per 8 & 9 dividi nequeat. Denique Judæi memorant minimam hōræ & temporis particulam, רגע, *momentum*, ἀτομον χρόνος, quales in unaquaque hora sint 56848. uti legitur in *Gem. Hier. Beracoth. 2. 4.* & in *Echa rabbati. 78. 2.*

XX. De-

XX. Pars
horum
omnium
pro toto
accipitur.

XX. Denique observandum est, partem horum omnium, scilicet Anni, mensis, diei & horæ accipi nonnunquam pro toto, & partem Anni Annum nuncupari. Difertis verbis hoc monetur in *Gem. Rosch hasschana. 2. 2. & 7. 2. & Gem. Nidda. 48. 1.* יום אחד בשנה חשוב שנה *unus dies in Anno habetur pro Anno.* Ita tres menses dicuntur intercessisse inter Pascha & Pentecosten, quæ tamen festa dierum modo quinquaginta, adeoque ne duorum quidem mensium spatio distabant: & Deus in *Schir hasschirim rabba fol. 15. 4. & 5.* ita loquens introducitur de Israelitis, ex Ægypto egressis יתעדנו בני עד שלושה חודשים, & mox, יתעדנו בני כשלושה חודשים *delicientur filii mei usque ad tres menses*, antequam nempe Legem in Sinai accipiant. Sic in *Seder olam rabba. cap. V.* legitur שלש ימים *nudius tertius esse tres dies.* Nam Hebræis idem est ביום השלישי & לשלשת ימים, significatque diem tertium, uti liquet ex collatione *Exod. XIX, 15. & II.* & hinc Græci illud τρεῖς ἡμέρας, Vulgatus interpretes in diem tertium reddiderunt.

XXI. Hinc
illustratur
tempus resurrectionis
Christi.

XXI. Hunc morem loquendi imitatus etiam Christus est, quum se resurrecturum ex mortuis dixit μετὰ τρεῖς ἡμέρας, *Matth. XXVII, 63.* ἐν τρισὶν ἡμέραις, *Matth.*

*Matth. XXVII, 40. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, Matth. XVI, 21. & XVII, 23. & XX, 19. Illud post tres dies, idem est ac tertio die, uti Deut. XIV, 28. μετὰ τρία ἔτη exponitur cap. XXVI, 12. ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, & apud Josephum, Antiq. I. 12. μετ' ὀγδόνῃ ἡμέραν, id est, octavo die, circumcidi infantes leguntur. Quod si quem male habeat nihilominus, Christum Matth. XII, 40. dixisse, se tres dies & tres noctes fore in sepulcro, quum nonnisi noctes duas fuerit, die Veneris nempe sepultus, & die Solis resurgens, sciat, genium linguæ Hebrææ id pati, ut dies tres & noctes duæ appellentur dies tres & noctes tres, quoniam partes sunt integri *νυχθημερίων*: quare etiam Græci Interpretes Gen. VII, 17. pro diebus 40 reddiderunt 40 dies & 40 noctes. Et illa verba Christi hanc interpretationem pati, nec abhorruisse ab usu sermonis, eo tempore inter Judæos usitati, abunde liquet ex eo, quod nunquam Christo aut Apostolis controversia mota fuerit a Judæis de spatio hoc dierum trium & noctium, quo se Christus in sepulcro mansurum esse prædixerat.*

CAP. II.

De Diebus festis.

I.

I. Festa ma-
jora tria.

Er quotannis Hierosolymas ad-
scendere unumquemque ma-
rem inter Israelitas Deus ius-
serat, ut se coram facie Dei
sisterent, tribus Festis majoribus, **יָגֵל**,
quæ & **חַגֵּי** nuncupantur, *Paschate*,
Pentecoste & *Festo Tabernaculorum*, *Exod.*
XXIII, 17. institutis in memoriam trium
beneficiorum insignium, quæ Deus in po-
pulum Israelitarum contulit, egressum ex
Ægypto, lationem Legis, & possessionem
terræ. Mulieres itaque, surdi, cœci, stulti,
infirmi, pueri, senes, & quiscunque tandem
foret, qui pedibus proficisci Hierosolymas
non poterat, eo non obligabantur. Et
quamvis nunc Templum destructum sit,
tamen tenentur hæc Festa aliqua ratione
ubivis terrarum celebrare, *Midrasch. Schir*
basschirim. 13. 2. Olim tamen major erat
illorum Festorum celebritas, quod Sacri-
ficia peragi possent, & Templum staret:
solebant enim puerperæ, fluxu seminis la-
borantes, & alii differre oblationes suas
usque ad hæc Festa, (confer *Job. XI, 55.*)
& rei plectendi ad Festa hæc servabantur,
quia tunc magna vis populi congregata
erat

erat Hierosolymis, secundum dictum *Dent.* XVII, 13. *ut omnis Israel videat & timeat.*

II. Tria in illo præcepto contineri, tradunt Judæi in *Gem. Chagiga. 2. 1. & 6. 2.* ad quæ obligantur, I. *פְּרִיָּה* *Præsentiam*, ut unusquisque se sistat in Templi Atrio, & primo die Festi, si possit, alias sex sequentibus, holocaustum sive ex quadrupedibus sive ex avibus adducat, quod inde holocaustum *קָרְבַּן* sive Præsentia appellatur, *Exod. XXIII, 15. Deut. XVI, 16.* & ex *חֻלִּין* *profanis* debebat adduci, non ex decimis animantium, &c. II. *חֲגִיגָה* *Celebritatem*, ut unusquisque Sacrificium salutare offerat primo die Festi. Quod constabat ex quadrupedum generibus, tam masculis, quam foeminis, comedebaturque per duos dies & noctem unam. Hoc quoque e profanis adduci debuit, poterat tamen offerri ex argento decimarum secundarum, mixto cum pecunia profana: verum ita, ut tota *אֲכִילָתָא רִאשִׁית* prima comestio esset, vel censi possit esse facta ex *חֻלִּין* *profanis*. Notandum omnino, hic intelligi *חֻבַּת חֲגִיגָה* sive *Sacrificia celebritatis a Deo mandata*, quæ erant ex *חֻלִּין*, nam in Festo Paschatis erat duplex Sacrificium Chagigæ, scilicet Chagiga diei decimi quarti, quod est Sacrificium, quod comedi poterat ante Agnum Paschalem, & liberum

II. Requisita
horum Fe-
storum.

erat, sive **רשור**, comedebaturque, ut omnia alia Sacrificia salutaria intra duos dies & noctem unam, *Pesachim. VI. 4.* poteratque e Sacris, uti e decimis animantium, desumi. Sed Chagiga diei decimi quinti est hoc Sacrificium, quod erat **חובה** *præceptum*: nec ex rebus Deo sacris offerri poterat, *Levit. XXIII, 41.* III. **שמחה** *Latitiam*, *Deut. XXVII, 7.* sive *Hilaria*, ut voce utar Lampridii, aut *latam celebritatem feriarum*, uti Gellius *XVI. 10.* ut scilicet præter illud Sacrificium modo memoratum, alia offerat Sacrificia salutaria, quæ a lætitia nomen habent. Hæc poterant ex rebus votis & decimis animantium offerri. Ad postremum etiam obligantur mulieres, quod Judæi colligunt ex *Deut. XXVII, 7.* Si quis autem neglexisset, holocaustum illud aut Sacrificium salutare offerre die primo Festi, poterat offerre sequentibus sex, usque ad finem Festi: & quum Festum Pentecostes unum modo diem habeat, septem tamen habere censebatur, quibus aliquis illa Sacrificia offerre poterat, *Moed katon. III. 6. Chagiga. I. 6.* Nulla mensura his Sacrificiis erat præscripta, *Deut. XV, 17. Pea. I. 1.*

III. Dies in
his minuo
festi.

III. Erant in his Festis quidam dies *minus festi*, scilicet inter primum & ultimum intermediis, quorum tanta non erat san-

sanctitas, quanta aliorum, quique nomine
 חורל מועד & מועד קטון, ἐορτῆς μεσότης,
Job. VII, 14. veniunt. His offerebantur
 Sacrificia נדרים & נדרבה, *Chagiga. I. 3.*
 Nonnulla opera, quæ incepta erant, & vi-
 tium contraherent, ni perficerentur, iis li-
 cuit absolvere, *Sota. IX. 10.* Licebat etiam
 opera facere, quorum omissio damnum in-
 ferret, & quæ ad publicam utilitatem spe-
 ctant, uti sepulcra calce signare, ne quis in-
 scijs iis pollueretur, (quæ *Matth. XXIII, 27.*
 τὰ Φοι κεκονιαμένοι appellantur, quæque,
 calce deleta per succrescens gramen, aut alio
 modo, apparent instar terræ puræ, quum
 sepulcra sint transeuntes contaminantia)
 irrigare agrum siticulofum, si absque ma-
 gno labore fieri possit, & similia, de quibus
 vide *Moed katon.* At Dies maxime festi
 erant sex, quibus omne opus, excepto illo,
 quod ad cibi præparationem pertinet, erat
 interdictum, secundum *Exod. XII, 16.*
 Nam si instituta esset עירוב תבשילין *mix-*
tura ciborum die Festum antecedente, id
 est, בערב יום טוב, tunc licebat Die festo
 coquere & assare: quia in re ימים טובים
 a Sabbatho distinguebantur, vide *Gem.*
Hier. Jevamoth. 8. 4. Hi dies sex erant
 primus dies Paschatis & septimus: primus
 Festi Tabernaculorum & octavus, dies
 Pentecostes, & primus dies mensis Tifri.

Hi appellantur proprie ימים טובים *dies boni*, id est, *Festi*, uti apud Plautum *dies bonus*, & *bona verba*, & καλὰ ἡμέραι pro *Festis*, & de his agitur in Codice Betza. Sed aliquando nomen ימים טובים latius patet, uti quum in *Gem. Schabbath. 21. 2.* octo dies Encœniorum ita appellantur, & in *Gem. Pesachim. 47.* & *Echarabbati. 60. 1.* שני ימים טובים ר"ה duo Dies festi novi anni. Confer *Taanith. IV. 8.* ubi legitur, non fuisse ימים טובים Israelitis, quales dies 15 Ab & dies Expiationis.

IV. Græca
Festorum
nomina.

IV. Græci Festos dies ἑορτὰς dixerunt, ἡμέρας πανηγύρεως, & κλητὰς ἀγίας: quæ tamen nomina modo latius, modo minus late, patent. Nonnunquam vero vox ἑορτὴν diem 15 Nisan notat, qui אָחַד dicitur, *Num. XXVIII, 16. 17. die 14 primi mensis erit פֶּאֶסְחָא קַדְשָׁא, & die 15 ἑορτή.* Quare dies 14 Nisan, quo Pascha macabatur, a Christo comedendum, erat hoc sensu πρὸ τῆς ἑορτῆς ante Festum, *Johan. XIII, 1.* id est, ante diem 15: & cœna Paschali peracta, ac Juda abeunte, putabant, Christum ei dixisse, *Eme, quæ nobis necessaria sunt ad Festum, εἰς τὴν ἑορτήν*, scilicet ad solemnitatem diei 15, qui אָחַד, ἑορτή erat. Aliquando & illos dies, qui Festi ipsis habebantur, ἡμέρας μεγάλας appellabant. Ita *Joh. VII, 37.* postremus dies Festi

Festi Tabernaculorum magnus dicitur ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἐορτῆς, & *Johan. XIX, 31.* ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῇ Σαββάτῃ, quia incidebat in diem 16 mensis Nisan, (quod Judæi dicerent *הל ששה עשר להיות בשבת*, vide *Pesachim. VII. 10.*) quo manipulus meti & offerri debuit, & is dies jura Sabbathi pel- lebat. Vide *Menachot. X. 1.* Fiebat autem id magna cum solemnitate, & publice ro- gabatur *אן שבת* an hoc Sabbatho? scilicet metam, & respondebant: *hoc Sabbatho*, *ibid. X. 3.* Præterea ab hoc die supputatio Pentecostes sumebat exordium.

V. Tribus hisce Festis majoribus æqua-
lis portio ex Sacris ad omnes Ephemerias
24 perveniebat, ex Sacrificiis Festorum &
panibus facierum. At Ephemeria mini-
strans, cujus vices erant ea hebdomade Sa-
cris operari, offerebat Sacrificia cœtus, uti
juvencum a cœtu ob errorem offerendum,
Succa. V. 8. Quod si *יום טוב* Sabbathum
proxime antecederet, vel sequeretur, in dis-
tributione panum facierum omnes Ephe-
meriæ quoque æquales erant. Alias panes
dividebant inter se Ephemeriae accedens &
recedens, illa ad septentrionem, hæc ad
meridiem Atrii, excepta sola Ephemeria
Bilgæ, (quæ 1. *Chron. XXIV, 14.* ordine
quinta & decima numeratur) ob facinus

V. Portio-
nes Ephe-
meriarum
in tribus
Festis ma-
joribus.

Mariæ filia Bilgæ, quod narratur in *Gem. Succa. 56. 2.* cujus proinde annulus etiam fixus in loco mactationis ab utraque parte manebat, sic, ut ea mactatura aliarum Ephemeriarum annulis uti debuerit, & cista vestium fuerit occlusa.

VI. Mensis
tria Festa
præcedens,

VI. Mensis, qui proxime præcedebat unumquodque ex tribus his Festis, dicitur a Judæis destinatus fuisse exponendis Festi secuturi ritibus, *Gem. Megilla. 29. 2. Gem. Schekalim. 5. 1. Gem. Becoroth. 58. 1. Gem. Rosch basschana. 7. 1.* Præterea solebant die 15 Adar, id est, spatio menstruo ante Pascha, pontes, plateas, vias, aliaque restituere in usum adscendentium ad Pascha, potare mulieres adulterii suspectas, vaccam rufam comburere, aures fervorum terebrare, saxa a puteis amovere, & sepulcra calce pingere. Sepulcra talia calce superfusa notata *τάφοι κενονιαμένοι* in sacris literis appellantur: quod si calx non appareret iis, qui illac iter facerent homines, ignorantes ibi sepulcrum esse, & transeuntes quasi per locum purum, polluebantur. Coemiteria quidem erant cadaveribus condendis extra urbes destinata: poterant tamen etiam alibi cadavera esse sepulta. Hanc enim unam ferunt ex decem constitutionibus Josuæ, ut *מת מצוה*, id est, cadaver hominis insepultum, in agro conspe-

spectum, sepeliretur vel eo loco, quo jaceret, vide *Gem. Bava kama. 79. 2.* Dies hujus mensis medius, sive decimus quintus ante Festum, si Pascha sequeretur, פרוס dicebatur, si Festum Pentecostes פרוס עצרת, si Festum Tabernaculorum פרוס החג. Qui tres dies quotannis insignes erant decimatione pecudum, tunc instituenda, & collectione Siclorum, de qua vide *Schekalim. III. 1.*

VII. Præter hæc tria Festa majora dicta רגלים alia erant, quorum nonnulla sunt ab ipso Deo instituta, uti dies Expiationis, Festum novi anni, Novilunium, Sabbathum, Anni Sabbathici & Jubilæi; aliqua a Judæis, uti Festum Purim, Encœniorum, &c. de quibus nos suo loco breviter agemus.

VII. Divisio
Festorum in
species.

CAP. III.

De Paschate & Festo Azymorum.

I.

Pascha, פסח, vel פסח, Græc. I. Pascha, quid? cis Διαβατήρια & ὑπερβά-
σια, transitum notat, & non-
nunquam Festum in memo-
riam transitus Angeli, *Exod. XII.* institu-
tum, aut quandoque ipsum Agnum, die

14 mensis Nisan mactandum, *Ezr. VI, 20.*
 פסח הוא, *Exod. XII, 11. 1. Corinth. V, 7.*
 Simili loquendi modo utuntur hodieque
 Judæi Patresfamilias in cœna Paschali de
 pane azymo, quem elevant, dicentes **הַזֶּה
 לַחֲמַת דַּעֲנִיָּא דִּי אַכְלוּ אֲבֹהֵתָנוּ בְּאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם** *Hic est panis afflictionis, quem com-*
ederunt patres nostri in Ægypto: unde illu-
 stratur formula cœnæ Dominicæ, *Matth.*
XXVI, 26.

II. Festum
 Azymorum.

II. Pascha quoque ἑορτὴ τῶν ἀζύμων,
 vel Ἀζυμοφαγιῶν, **חג המצות** *Festum Azy-*
morum dicitur, quia ei quasi immixtum est,
 (συνάπτεται τοῖς διαβατηρίοις ἑορτῇ, Ἀζυμα,
 uti Philo loquitur *lib. de Festis pag. 1190.*)
 & cum Agno Paschali panes azymos com-
 edebant, *Luc. XXII, 1. Marc. XIV, 12.*
 quamvis nonnulli id distinguant, uti &
 distinguitur *Ezr. VI, 20. & 22. & in Chro-*
nico Alexandrino pag. 227. Ἐκείνην τὴν
 ἡμέραν μόνην Πάσχα οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ προσ-
 ηγόρευον, τὴν δὲ 14 καὶ τὰς μετ' αὐτὴν 5
 ἡμέρας ἑορτήν Ἀζύμων, quia *Levit. XXIII, 5.*
 & 6 legitur: *die 14 inter duas vespervas est*
Pascha Domino: Et die 15 est Festum Azy-
morum. Hoc nomen autem convenit huic
 Festo, quod per septem dies (*Deut. XVI, 8.*
 est sex, omisso primo, quem Hierosolymis
 transigebant, *comm. 7.* vel quo ex proventu
 anni elapsi comedebant, reliquis sex diebus
 com-

comesturi de proventu novo anni hujus) panibus in fermentatis vesci deberent, a die 14 Nisan usque ad 21, *Exod. XII, 18. Num. XXVIII, 17.* sic, ut dies 15 Nisan fuerit primus Azymorum, in cuius nocte Agnum Paschalem & panes azymos comederunt.

III. Quum autem *Matth. XXVI, 17. & Marc. XIV, 12.* ipse dies 14 Nisan appellatur primus dies Azymorum, intelligendum id est secundum canonem Judæorum mox traditum, scilicet in Sacris comedendis diem præcedere noctem; sic, ut tempus vespertinum diei 14 & nox subsequens hoc modo diei 14 accenseantur. Vel dies 14 appellatur *πρώτη τῶν ἀζύμων*, id est, *πρωτέρα*, dies scilicet antecedens *τὰ ἄζυμα* (nam *τὰ ἄζυμα* hoc Festum nuncupatur *Marc. XIV, 1.*) uti *Job. I, 30. πρώτος μὲν* est *πρώτερος*, & *Luc. II, 2. πρώτη ἡ γενομένη*, id est, antequam Quirinius præesset. Quomodo & *יְשַׁבֵּן* Hebræis accipitur pro die, qui est *לפני השבע* ante septem, vide & *Job. XV, 7.* Nam alias certum est, diem 15 Nisan primum Azymorum a Judæis appellari. Sic olim Josephus, *δεύτεραν τῶν ἀζύμων* esse *ἑκτὴν καὶ δεκάτην*, diem 16 Nisan, *lib. III. Antiq. cap. X.* & ibidem: *Πέμπτη δὲ καὶ δεκάτη διαδέχεται τὴν τῷ Πάσχα, ἢ τῶν Ἀζύμων ἑορτήν.* Dies 15, scilicet Festum Azymorum sequi-

III. An dies 14 Nisan sit primus Azymorum.

sequitur diem Paschatis. Hodie quoque in Ephemeridibus suis Judæi notant ad diem 14 Nisan, esse **ערב הפסח** *vesperam Paschatis*, (**עירוב פסח**) appellatur in *Midrasch Ruth. 46. 4.*) ad diem 15, **יום ראשון** *diem primum Paschatis*: ad 16, **יום שביעי של פסח**, & 21, **יום ב' דפסח** *diem septimum Paschatis*. Sic in *Midrasch Cobeletb. fol. 118. 3.* **ד' ימי הפסח** septem dies Paschatis.

IV. Divisio
Paschatis in
species.

IV. Pascha distinguitur in Primum, die 14 Nisan celebrandum, & Secundum, quod & Parvum dicitur, *Challa. I. 11. Midrasch Megillath Esther. 132. 2.* quodque in diem 14 mensis sequentis, Ijar scilicet, incidit. In utroque Agnus assatus cum ole-ribus amaris & pane azymo comedebatur: in utroque ad pernoctationem Hierosoly-mis tenebantur, (disputatur tamen, sitne ea nox, qua Agnus comeditur, an vero se-quens) utrumque pellebat jura Sabbathi: in utriusque immolatione cantabatur hy-mnus: sed inter comedendum non cane-batur hymnus in secundo; & omne fer-mentum aboleri non debuit ante, & ali-quam partem Agni ex societate efferre li-cuit, nec conjunctum habebat Sacrificium **חומר**. Secus itaque se res habebat ac in Paschate primo, ut Rabbanitæ tradunt. Karæi has differentias ignorant, *Num. IX, 12.*

Pesa-

Pesachim. IX. 3. Porro aliud est Pascha Ægyptiacum, celebratum i. ita, ut Agnus die 10 separaretur. 2. Sanguis ejus fasciculo hyssopi limini & duobus postibus ad-
 spergeretur, sic, ut quasi trium altarium speciem haberent, (ג' מזבחות היו במצרים) *Gem. Pesachim. 96.* 3. Adeps in altari non combureretur. 4. Puri & impuri eo vescerentur. 5. In festinatione. 6. Sine hymno. 7. Sine panegyri. 8. In loco profano. Hæc aliter se habuerunt in Paschate Hierosolymitano, uti scilicet stante Templo celebratum fuit. Præterea Hierosolymitanum differt ab eo, quod nunc, eversa Urbe, celebrant, quod olim i. captivus dimitteretur in memoriam exitus e servitute Ægyptiaca, *Matth. XXVII, 26.* quem morem alii a Lectisterniis Romanorum derivant. Verum id minus probabile est, I. quod Judæi illo tempore ritus hos idololatricos non admisissent. II. quod Pilatus Christum cum Barabba simul dimisisset liberum, quoniam non unum, sed omnes captivos e carcere dimittere solebant in Lectisterniis Romani: certe hoc fecisset Pilatus, qui studebat Christum dimittere. III. quia Pilatus dicit, *vos habetis consuetudinem*, non nos, aut Romani. IV. quod Agnus mactaretur comedereturque.

V. An

V. Num Pa-
fcha cedat
Sabbatho,

V. An Pascha pelleret Sabbathum, פסחא
השבת, uti Judæi loquuntur, id est, an
ceremoniæ Paschales rite peragi deberent,
etiamsi dies mactandi agni, id est, dies 14
Nisan, incideret in Sabbathum, disputatum
olim fuit inter Judæos. Verior sententia
& recepta quoque in populo Judaico est,
quæ affirmat, quum Pascha sit Festum alli-
gatum a Deo tempori suo, במיערו, qualia
Festa a tempore suo dimoveri non potue-
runt. Sic circumcisio pellit Sabbathum,
quia die octavo peragi debuit: si itaque
die nono fuisset peracta ob Sabbathum,
quod erat die octavo, satis factum haud
fuisset mandato Dei, qui die octavo, non
nono, aliove, eam institui jusserat. Sic
Sacrificium jure pellebat Sabbathum, &
hac argumentatione olim usus fuisse Hil-
lel dicitur, quum filii Betiræ de hac re du-
bitarent, qui præterea auctoritate magistro-
rum suorum Schemaïæ & Abtalionis, a
quibus ita fieri oportere acceperat, confir-
mavit hanc veritatem, Pascha pellere Sab-
bathum, *Gem. Pesachim. 33. 1. & 66. 1.*

VI. Come-
stio panum
azymorum.

VI. Ad tria præcipue capita referri ea
possunt, quæ in hoc Festo observanda sunt,
panes scilicet azymos, Agnum Paschalem,
& manipulum hordeaceum. Panes azy-
mi jussu Dei comedendi fuere per septem
dies, a die 14 Nisan usque ad 21. Fermen-
tum

tum omne debuit summa cura aboleri (in
cujus inquisitionis tempore, modo, & per-
sonarum ad hanc rem delectu multi sunt
Judæi. Vide *Pesachim. I. & II.*) ante
diem 15 Nisan, nec a meridie diei 14 (ita
definiverunt sapientes: confer Suidam ad
vocem Ζώνη) deinceps comedere fermen-
tatum licuit. Vide *Deut. XVI, 4. Exod.*
XII, 19. Hinc lucem accipit *1. Corinth.*
V, 7. Nocte autem diei 15 Nisan (quæ
dicitur ליל יום טוב הראשון של פסח
in *Echarabbati. 55. 4.*) panis azymus com-
edendus erat, etiamsi tantum quantitate
olivæ, *Challa. I. 2.* & memorari a Patre
familias exitus ex Ægypto, quatuorque
pocula vini (dicta ארבעה כסין בפסחא
in *Gem. Nedarim. 49. 2.*) ebibi ab unoquo-
que, etiamsi esset Israelitarum pauperrimus,
& ea quidem, aqua mixta, quorum tertium
הכלה כוס ברכה *calix benedictionis*, (confer
1. Corinth. X, 16.) dicitur, & inter quæ הלל
sive *Hymnus Psal. CXIII-CXVIII.* recitatur.
Hymnus ille canitur 18 diebus in anno &
nocte una, scilicet 8 diebus Festi Taberna-
culorum, 8 diebus Encoeniorum & יום ט'
Pentecostes, & primo יום טוב Paschatis,
& nocte ejus, *Gem. Hier. Succa. 54. 3.*
Post illa quantum bibi poterat, si quis Hy-
mnum majorem recitare vellet, id est, *Psal.*
CXX-CXXXVII. uti dicitur *Gem. Pesachim.*

chim. 118. 1. Cum pane azymo etiam olim, ut nunc חרסת pulmentum in memoriam luti Ægyptiaci appositum fuisse volunt.

VII. Agni
Paschalis.

VII. Leges autem, quæ Agnum Paschalem spectant, a Judæis ad hæc 16 capita referuntur, quæ nos singula eo ordine, quo nobis præeunt, prosequemur, (licet ad pauciora referri commode potuissent) ut eo facilius sit scriptorum Judaicorum intellectus, in quibus hic ordo observatur, quoniam ii singula præcepta & interdicta (מצות עשה & לא תעשה) diligenter solent distinguere, & certum eorum numerum jam olim constituerunt, qui nunc haud ita facile mutari posset, auctoritate magnorum nominum & longo sæculorum intervallo stabilitus.

- I. Agnus Paschalis suo tempore mactetur, scilicet die 14 Nisan, inter vespervas duas post Sacrificium jуге. Vide, quæ nos de illo diximus, Part. III. Cap. VI.
- II. Ne mactetur ab eo, in cujus ædibus aliquid fermenti invenitur, *Exod. XXIII, 18.*
- III. Ne ablegmina ejus pernoctent semota ab altari, *Exod. XXIII, 18.*
- IV. Pascha secundum celebretur mense secundo, quod est institutionis Divi-

Divinæ, *Num.* IX, 10. propter pol-
lutos, aut illos, qui ob viæ longin-
quitatem primo Paschati interesse
non poterant. Hoc פסח קטון
& פסח שני appellatur. Diffe-
rentias, quæ inter hoc sunt & Pa-
scha primum, vide *Peschim.* IX. 3.
Ad hoc non obligari mulieres,
volunt Rabbanitæ, nec pueros,
Challa. IV. 11.

V. Caro Agni vel *corpus*, uti Judæi
loquuntur, (גופו של פסח, *Pesa-*
chim. X. 3.) nocte 15 Nisan com-
edatur cum pane azymo & oleri-
bus amaris, *Exod.* XII, 8. *Pesa-*
chim. V. 6. Mulieres æque ac
viros ad hoc admittunt Rabbanitæ,
Peschim. VIII. sed viri tenentur,
(est חובה) mulieres non tenen-
tur, (est רשות) si velint, licet iis
adscendere Hierosolymas, & Pa-
scha celebrare, *Gem. Pesachim.*
91. 2. *Gem. Hier. Kidduschin.* 61. 3.
Karæi solos admittunt viros adul-
tos.

VI. Pascha secundum quoque cum
pane azymo & oleribus amaris
comedatur, *Num.* IX, 11.

VII. Ne subcruda vel elixa, sed assata
caro comedatur, *Exod.* XII, 9.

- VIII. Ne quicquam carnis Agni extrafo-
cietatem convivarum sive חבורה
deportetur, *Exod.* XII, 46. Nam
Pascha κατὰ Φεατείας celebra-
tur, uti Iosephus loquitur *Antiq.*
lib. III. 10.
- IX. Ne de ea quicquam comedat Apo-
stata, *Exod.* XII, 45.
- X. Ne profelytus, inquilinus aut mer-
cenarius, *Exod.* XII, 45. Nam
profelytus iustitiæ eodem die, quo
factus erat profelytus, secundum
Schammaëanos טובל ואוכל את פסחו לערב *lavat se & comedit*
Pascha vesperti: sed Hilleliani di-
cebant, qui se a præputio separat,
est, ac si a sepulcro se separaret,
Pesachim. VIII.
- XI. Ne incircumciscus, *Exod.* XII, 48.
- XII. Ne os Agni aliquod frangatur,
Exod. XII, 46. *Job.* XIX, 33.
- XIII. Nec in Paschate secundo, *Num.*
IX, 12.
- XIV. Ne quicquam Agni relinquatur ad
crastinum mane, *Exod.* XII, 10.
- XV. Nec in Paschate secundo, *Num.*
IX, 12.
- XVI. Ne quid supersit ad mane de car-
ne Sacrificii die 14 oblatis, *Deut.*
XVI, 4. id est, uti quidam expli-
cant,

cant, ad mane diei decimi sexti:
nam quia erat Sacrificium salutare,
comedebatur intra dies duos &
noctem unam.

VIII. Manipulus ex hordeo, עומר di- VIII. Obla-
ctus, metebatur die 16 mensis, qui inde יום tio mani-
הנף *dies agitationis*, scilicet manipuli, dici-
tur, *Succa. III. 12.* יום קצור & העומר *Mi-*
drasch Ruth. 47. 1. πανήγυρις ἐπὶ τῷ δρό-
γματι Philoni, vel potius ipsa nocte, in-
eunte scilicet die 16. Ideo in *Gem. Rosch*
hasschana. 7. 2. dicitur, diem 16 Nisan esse
ששה עשר שנה עשר : atque uti
לעומר *sive manipulus Paschalis* permittebat
novum proventum ad usum במרינה, ita
במקדש in Tem-
plo permittebant, ut scilicet ferta ex novo
illius anni proventu offerrentur. Et hinc
est, quod Josephus narrat *Antiq. III. ult.*
fame urgente maxima, licet cori septua-
ginta farinae allati essent, neminem sacer-
dotum micam comedisse, quia panes Pen-
tecostales demum proventum ejus anni
permittebant in Templo. Utrumque &
manipulus Paschalis & panes Pentecostales,
ex proventu novo illius anni, & quidem ex
Terra Sancta offerri debuerent, *Gem. Hier.*
Schekalim. 6. 2. Hæ erant primitiæ messis,

רִשִּׁית קִצִּיר, *Levit. XXIII, II. Challa. I. 1.*
ante quarum agitationem solennem & ob-
lationem falx in segetem quinque rerum
tritici, hordei, speltæ, avenæ, & fecalis
(vide *Challa. I. 1.*) immitti non debuit.
Jerichuntini tamen leguntur messuisse ante
oblatus manipulum, & sapientes hoc non
improbasse. Fiebat illud maxima cum
solennitate, & cerimonie ipsæ, Christum
captum & patientem clarissime adumbran-
tes, merentur breviter notari ex *Menachot.*
X. 3. Delegebantur circa finem diei 15
Nisan aliqui a Synedrio Magno, qui Hie-
rosolymis egressi cum corbe & falce, tra-
jecto torrente Kedron, in agro vicino, &
Hierosolymis, quantum fieri poterat, pro-
ximo partem hordei, ære publico emtam
(*Schekalim. IV. 1.*) demeterent. Nocte
ipsa ingruente, a qua dies 16 initium capit,
aliquis ex iis rogabat, **בֵּן הַשֶּׁמֶשׁ** *occiditne*
Sol? cui alii respondebant, **וַיֵּן** *ita est.*
Atque ita ter rogabat, ter responsum tulit.
Dein ter, **זוֹ מִנֵּה זֶה** *an hac falce?* Respon-
derunt **וַיֵּן** *Ita:* quæ cum ter rogata essent,
ter ad ea responsum, pergebat, **זוֹ קוֹפֶה זֶה**
an hoc corbe? & dein **אֶקְצֹר** *Metamne?*
ad quæ singula quum **וַיֵּן** respondissent,
metebatur manipulus, & ad Sacerdotes de-
ferebatur in Atrium, qui illum igne tostum,
in vase undique perforato, **אֶבֶר** dicto,
vento

vento expositum in Atrio, & mola contusum cribrarunt 13 vicibus, donec decima pars Ephæ floris farinæ inde educeretur, (*Menachot. VI. 6.*) quæ oleo & thure addito, rite agitata & adducta, pugillo inde exempto & combusto in altari, comedebatur a Sacerdotibus. Confer Joseph. *Antiq. III. 10.* Simul cum eo agnus offerebatur in holocaustum, addito ferto & libamine suo, *Levit. XXIII, 10.*

IX. His omnibus constitutis sequitur, IX. Christus statum fuisse diem 14 mensis Nisan, præter ^{eodem die} quem Pascha immolari nec debuit, nec ^{Pascha edie} potuit; Quid? quod in Atrio Templi, non alibi, Agnum Paschalem mactari potuisse, Judæi Rabbanitæ omnes uno ore tradant, & Karæi hoc ipsum confirmant. Sic, ut omnino Christus Paschatis tempus non anticipaverit, sed Pascha suum ultimum eodem die cum Judæis comederit, (adeoque usus fuerit in S. Cœnæ celebratione pane azymo, quod & Ecclesia Romana contra Græcam tuetur) id est, die ineunte 15, & eodem crucifixus sit, qui erat simul *πρὸ σαββάτου*, quum dies 16 Nisan Sabbathum fuerit, quem diem Christus in sepulcro transegit. Quod si Christus contra communem morem Judæorum agnum suum aut mactasset aut comedisset, illo tempore, quo reliqui Judæi Pascha non celebrabant,

quis dubitat, quin Judæi hoc ipsum ei vitio vertissent, & inter alia tanquam præcipuum hoc objecissent, quod ea ipsa nocte contra Legem Moſis (quam utique ſe ſequi credebant) Paſcha cum diſcipulis ſuis celebraret? Atqui ne γερὺ quidem coram Pilato hac de re memorant, quum tamen ſpecioſum hoc fuiſſet, & ipſi cauſas Chriſtum accuſandi undique conquirerent. Conferantur in hanc rem *Matth.* XXVI, 17. *Marc.* XIV, 12. *Luc.* XXII, 7. ubi Paſcha Chriſti præparatum dicitur die illo, quo Paſcha maſtari ſolebat & debuit, id eſt, die 14; *πρώτη τῶν ἀζύμων, ὅτε Πάσχα ἔθνον, & ἐν ἧ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα.* Heic pars diei 14 appellatur primus dies Azymorum, quia in Sacris comedendis, ut ante monuimus, dies præcedit noctem; quum alias a nocte, diem 14 ſequente, proprie dies primus Azymorum incipiat. Vel *πρώτη* dicitur veluti *πρωτέρα*, vide ſupra.

X. Et maſta-
vit quidem
die Jovis.

X. Atque ita Chriſti Paſcha maſtatum eſt eodem die hebdomadis, id eſt, die quinto, (quem Latini diem Jovis dicunt) id eſt, die 14 Niſan, quo olim Iſraelitæ ex Ægypto egredi parabant, qui die 14 Niſan Paſcha maſtarunt, die 15 comederunt & egreſſi ſunt ex Ægypto, qui dies erat dies hebdomadis ſextus, ſive dies Veneris, ſecundum Judæorum teſtimonium, in *Gem.*

Schab-

Schabbath. 88. 1. Seder olam rabba. cap. 8.

בחמשה עשר יצאו ואותו היום ערב
שבת היה. Atque eodem illo die 15 Ni-
fan, quo Christus mortuus est, Deum fœ-
dus pepigisse cum Abrahamo inter cælas
victimas, Angelos nunciasse Abrahamo
Isaaci conceptum, natum esse Isaacum, &
Israelitas egressos esse ex Ægypto, tradunt
Judæi, *ibid. in Seder olam rabba.*

XI. Tria tamen sunt, quibus huic sen-
tentia præcipue occurrunt, ex Evangelio
Johannis petita. Primo, quod *Johan.*
XIII, 1. cœna Christi Paschalis dicatur ce-
lebrata *πρὸ τῆς ἑορτῆς ante Festum*, vel
ante diem Festum Paschæ, uti Interpres vul-
gatus reddit. Quidam respondent, non
dici, Christum ante Festum edisse Pascha,
sed scivisse, horam suam prope esse; alii
ἑορτὴν Festum Paschatis proprie circa me-
diam noctem diei 15 demum incepisse,
quando Angelus *מסב transiit* ædes Israe-
litarum, *Exod. XI, 4.* & hanc cœnam ante
illud tempus celebratam fuisse, tempore
tamen legitimo, & eodem cum Judæis.
Alii negant, illic de cœna Paschali agi, sed
eandem innui volunt, quæ Bethaniæ habita
fuit, jubentque conferri *Luc. XXII, 3.* &
Joh. XIII, 27. Alii denique dicunt *πρὸ*
τῆς ἑορτῆς ita Festum præcessisse, ut simul
pars Festi esset, uti *πρόγλωσσις* dicitur

XI. Obje-
ctiones re-
pelluntur.

pars linguæ anterior. Sed nos per ἑορτήν intelligimus solennitatem diei 15, יג di-
ctam, *Num.* XXVIII, 17. ubi Græci Inter-
pretes habent ἑορτή. Ita quoque in *Gem.*
Rosch hasschana. 4. 1. legitur, die 15 Nisan
esse Festum, בִּטּוֹ' בְּנִיסָן הַיּוֹם, scilicet
יגל unum e tribus, quod *Deut.* XVI, 16.
פֶּסַח חַג הַמִּצּוֹת nuncupatur. Atque ita פֶּסַח
sive Pascha septiduum durare dicitur, *Pesa-*
chim. IX. 5. Secundo, quod *Joh.* XVIII, 28.
post cœnam Paschalem Christi, nocte præ-
cedente habitam, Judæi dicant, se debere
comedere Pascha. Verum Pascha non sem-
per Agnum Paschalem notat, sed Sacrificia
solennitatis, *Deut.* XVI, 2. 3. & 2. *Chron.*
XXXV, 8. 9. Ita in *Gem. Zevachim.* 99. 2.
& in *Gem. Rosch hasschana.* 5. 1. rogant,
quid appelletur *Pascha*, מַאי פֶּסַח & re-
spondent שְׁלָמֵי פֶסַח *Sacrificia salutaria*
Paschatis, id est, Sacrificia Chagigæ diei
decimi quarti, quæ, si numerosa esset so-
cietas illorum, qui Agnum Paschalem simul
edere constituerant, edebantur, & quidem
spatio duorum dierum & noctis unius, uti
omnia salutaria, *Pesachim.* VI. 4. Qui
panem azymum comedit, dicitur illa com-
estione Pascha celebrare, & ita invitant con-
vivas hodie ad panem, *edat quisque panem,*
veniat, וְיֵפֶסֶח & *Pascha celebret.* Ter-
tio urgent, diem crucifixionis Christi dici

παρασκευὴν τῇ Πάσχα, *Joh. XIX, 14.* præparationem Paschatis, sive diem antecedentem Pascha: sed παρασκευὴ tantum respectu Sabbathi dicitur: quapropter *Marc. XV, 42.* explicatur vox illa per προσάββατον, eaque appellatur παρασκευὴ Paschatis, quod in diem primum Festi Paschatis incidere, uti eadem παρασκευὴ τῶν Ἰουδαίων *Joh. XIX, 42.* dicitur, (quod Judæorum traditiones huic diei ob incidens Sabbatum aliam formam darent, permittendo ea coquere in hoc **יום טוב**, quæ sequenti die, Sabbatho scilicet, erant comedenda, quum alias in **יום טוב** edenda illo die, non sequenti, coquere liceret) & παρασκευὴ nulla voce addita, vel παρασκευὴ Sabbathi, *Joh. XIX, 31. Luc. XXIII, 54. Matth. XXVII, 62.* Quod si notetur, vocem παρασκευὴ usurpari veluti nomen proprium diei sexti, sive Veneris, quemadmodum **עירובתא** in Talmunde, facile intelligetur, cur dicatur vel τῇ Πάσχα, quum in Pascha incidat, vel τῶν Ἰουδαίων.

CAP. IV.

De Festo Pentecostes.

I.

Estum alterum ex tribus majoribus, institutum in memoriam datæ Legis, & oblationem Primitivorum, appellatur.

חג השבועות Festum hebdomadum, quia

septem hebdomades numerandæ erant a die oblationis manipuli Paschalis ad hunc diem festum, חג הקציר *Festum messis*, scilicet triticariæ, quæ ferior erat messe hordearia, & messis ἀπλῶς dici solet, (*Nedarim. VIII. 4.* Sed R. Samuel bar Nachman in *Midrasch Ruth. 47. 2.* putat, tam de messe hordearia, quam de triticaria accipi posse, קציר סתם משמש לכאן ולכאן) finemque habebat circa diem 15 mensis *Tammuz*, *Midrasch Ruth. 49. 4.* & יום הבכורים *dies primitivorum*, ἐορτὴ πρωτογεννημάτων *Philoni, lib. de Festis, pag. 1192.*

II. Cur dicatur Atzereth.

II. In *Misna Erachin. II. 3.* & nunc vulgo nomine עצרת indicatur, quod in *Sacro Codice* de die 7 Festi Paschatis & octavo Tabernaculorum, nunquam de Pentecoste, usurpatur, *Deut. XVI, 8. Levit. XXIII, 36.* & apud *Josephum* Ἀσπερθὰ (עצרת, in *Midrasch Cobeletb. 110. 2.*) ὁ σημαίνει Πεντεκοστήν. Sunt, qui rationem nominis עצרת petant a convocatione solenni, vel interdictis operibus ordinariis, vel retentione fructuum: sed videtur potius ita dici, quasi *clausula* vel *conclusio*, respectu scilicet Paschatis, a cujus die secundo, id est, die sexto & decimo mensis *Nisan*, usque ad Pentecosten jubentur numerari dies 49, sic, ut ea, quæ ad Pascha pertinent, hoc demum die finem omnino adipiscantur. Hinc est, quod Pentecoste appel-

appelletur **עצרת של פסח** *Azereth Pas-*
chatis, uti dies octavus festi Tabernaculo-
 rum **עצרת של חג** *Azereth Festi Taberna-*
culorum, in *Midrasch schir basschirim*. 36. 1.
 ubi etiam disputatur, quam ob rem **עצרת**
של פסח absit a Paschate 50 dies, **עצרת**
של חג vero cum ipso Festo Tabernaculo-
 rum arcte jungatur; ne scilicet, si hoc
 quoque per 50 dies differretur, incommo-
 dum esset iter hyemali tempestate. Huc
 etiam facit, quod Philo Pascha & Pente-
 costen ita jungat, *lib. de Festis*, ut *pag. 1129.*
 scribat, diem secundum Paschatis, sive diem
 manipuli, *προέροτον* esse *ἐτέρας ἐορτῆς μεί-*
ζονος, id est, præcedere alium diem festum
 majorem, nempe Pentecosten, quæ, nu-
 mero ducto a secundo die Paschatis, die 50
 post illum celebratur: 49 dierum nume-
 rum obsignante unitate, *ἐπισφραγισμέ-*
νης μονάδος. Scilicet hic dies unus ob-
 signat, & claudit illorum 49 dierum nu-
 merum, qui a secundo die Paschatis efflu-
 xerunt. Quid? quod idem hic dies clau-
 dat & obsignet omnes dies festos totius
 anni, quoniam *ἡ τῶν σκηνῶν ἐορτὴ τῶν ἐτη-*
σίων ἐορτῶν συμπέρασμα ἐστὶ, uti Philo
 scribit *lib. de Festis*, *pag. 1174.* & dies octa-
 vus Festi Tabernaculorum *ἐξόδιον*, id est,
עצרת appellatur non tantum illius Festi,
 sed omnium totius anni, *ἐκ ἐκείνης μόνον*
τῆς

τῆς ἑορτῆς ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐτησίῳ.
Idem *ibid.* pag. 1196.

III. Tempus
secundum
Rabbani-
tas.

III. Incidebat illud in diem quinquagesimum, a die 16 Nisan, uti Rabbanitæ volunt, id est, *septem hebdomades integræ*, תמימות שבע שבתות intercedere debebant inter Pascha & Pentecosten, nec vices ephemerix nonæ aut decimæ, sive *Jeschua* & *Schecanja*, inter hæc esse debebant בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם, uti traditur in *Midrasch Cobeletb.* 87. 2. Ab hoc die 16 Nisan, sic, ut ille esset primus dierum supputandorum, dies numerare jubentur Judæi, quem in finem formulas habent typis expressas, dictas סדרי חספירה פסח, quibus singulis diebus in precibus vespertinis utuntur, diem illum, qui incipit, ita numerantes, verbi causa, diem 40 ארבעים יום שהם חמשה שבועות וחמשה ימים *dies 40 sunt, ita, ut 5 hebdomades & 5 dies elapsi sint post oblationem manipuli.* Atque adeo hoc anno 16 Nisan nobis est 6 Aprilis, & prior dies Pentecostes 6 Sivan, & 25 Maji. Nec tamen semper in sextum Sivan incidit : nam si Nisan & Ijar sint pleni, incidit in quintum mensis Sivan, si uterque cavus, in septimum, si alteruter, in sextum, *Gem. Rosch haschana.* 6. 2. Cavent autem, ne hoc Festum incidat in ג'ז' Gabaz, id est, tertium, quintum aut septimum diem hebdomadæ. IV.

IV. Quum vero dissentiant cum Rabbanitis Karæi, in eo, quod intelligi debet per Sabbathum in mandato Dei *ממחרת השבת* a *crastina Sabbathi* numerandas esse hebdomades septem; & illi quidem per *שבת* diem festum, primum scilicet Paschatis, intelligant; hi vero Sabbathum hebdomadale, sive creationis, ut vocant, facile deprehendimus, alio tempore Pentecosten a Rabbanitis, alio a Karæis celebrari; nisi forte Sabbathum & is dies coincident. Atque ita secundum Karæos Pentecoste semper incidebat in diem primum hebdomadis, *Chagiga. II. 4.* Sed secundum Rabbanitas in quemvis diem hebdomadis poterat incidere. Sic in *Midrasch Ruth. 46. 3.* legitur, Pentecosten in diem Sabbathi incidisse, *עצרת שחל להיות בשבת*, alibi in alios. Accedit, quod Rabbanitæ initium numerandi faciant a vespera & nocte, Karæi a die.

IV. Secundum Karæos.

V. Unius tantum diei festum est, quamvis nunc, dum in exilio & locis extra Cananæam agunt, per biduum id celebrent, uti hoc anno sextus dies mensis Sivan est *יום א' שבועות* dies prior festi hebdomadum, & septimus *יום ב'* dies posterior, qui in Sabbathum incidit: & in Gemara *Pesachin. 52. 1.* memoratur *יום טוב שני של עצרת*. Adde *Gem. Rosch basschana. 5. 1.* Et olim quidem cum Sacrificiis (vide supra *cap. 1.*)

V. Celebratio ejus.

PA-

Panes duo, שתי הלחם κατ' ἐξοχὴν dicti, ex novo proventu tritici illius anni offerebantur, fermentati, non velut ante ex hordeo, quum Ægypto primum egressi, sine cognitione & lege essent instar pecudum, (uti scribunt Judæi) sed postea Lege & scientia a Deo donati. His oblatis, licebat demum ferta ex proventu illius anni in Templum adducere, *Menachot. X. 6.* Quantitas horum panum in *Menachot. XI. 4.* ita describitur, quod longi fuerint 7 palmos, lati 4, & cornua habuerint 4 digitorum, cuius rei memoriale est ז' ז', id est, 7. 4. 4. Una decima farinae adhibebatur ad panem unum, *Levit. XXIII, 17.* Comedebantur autem die secundo vel tertio a coctione, *Menachot. XI. 9. & Erachin. II. 2.* Iosephus *Ant. III. 10.* nihil ex iis in crastinum diem εἰς τὴν ἐπιῤῥσταν remanere debuisse scribit. Maximo denique gaudio hoc Festum agere oportuit, *Deut. XVI, 11.*

CAP. V.

De Festo Tabernaculorum.

I.

Nomen.

IN Codice Sacro Festum hoc חג סוכות & Σκηνοπηγίας appellatur, in Talmude sæpe חג אֵפֶלֶאָס, Philoni ἑορτὴ σκηνῶν, (quod Hebræum סוכות exprimit) nobis vulgo

vulgo Festum Tabernaculorum vel umbra-
culorum, quod ex præcepto Dei per septem
dies in Tabernaculis habitare quotannis de-
berent Israelitæ, *Levit. XXIII, 33.*

II. Vix aliqui dies festi tanta cum so- II. Celebri-
lennitate & gaudio acti fuere, unde & tas. אין
קאט' עֲזֹחָהּ dicti, & Philo ἐορτῶν μεγίστην
omnium Festorum maximum nuncupat
lib. de Festis, pag. 1183. Quare ad Gentium
notitiam præ reliquis pervenerunt, eosque
in illa opinione confirmarunt, Bacchum
præcipue a Judæis coli. Plutarchus *lib. IV.*
Συμποσιακῶν cap. 5. hoc ita describit, esse
μεγίστην καὶ τελειοτάτην παρ' αὐτοῖς ἐορ-
τήν, celebrari tempore vindemiæ, ἀκμά-
ζοντι τρυγητῶ, sub Tabernaculis eos con-
sidere ἐκ κλημάτων καὶ κιττῶ potissimum
textis, & in mensis varias fruges esse ex-
positas. Tum etiam κρηνησοφῶρια &
δυρσοφῶρια celebrari paucis diebus post :
id respicit libamen aquæ & לילביב : &
סάλπιγγים μικραῖς eos uti aliosque citha-
ris : id ad לילית pertinet : de quibus supra.
At quod ait, Festum hoc νηστειαν appellari,
falsum est, nisi scripserit forte μετὰ τὴν
νηστειαν, quoniam quinto die post νηστειαν
hoc Festum inchoatur : & primum diem
σκηνην dici, quum continens septiduum
סוכות sive σκηנῶν nomen habeat.

III. Primus dies hujus Festi incidebat III. Tempus,
in

in diem quintum & decimum mensis Tisri, quo die erat **מקרא קדש** *convocatio sancta*. Licet autem Deus præcipue hoc Festum instituerit in memoriam commorationis Israelitarum in tentoriis, quæ diu ante mensem Tisri exordium cepit, videtur tamen differre voluisse hoc Festum in hæc anni tempora frigidiora, quæ habitationi in tentoriis minus apta erant, ne quis hos dies in tentoriis voluptatis modo & umbræ capiendæ gratia celebrari crederet, & ut singularis Dei providentia & institutum clarius in his ritibus agnosceretur. Fateor, aliquando æstum insignem in Tisri fuisse, quod Judæi ipsi non negant: sed plerumque tamen jam a die 15 mensis Ab calor Solis imminuebatur, sic, ut postea ligna cedere ad usum altaris non licuerit, quia ficcari non poterant, **שחגיע חמשה עשר באב תשש כוחה של חמרה ולג היו למערכה**, uti legitur in *Gem. Bava Bathra. 121. 2.* Postea tamen æstus aliquando urit inter frigora, uti Ovidius canit:

*Sæpe sub autumnum, quum formosissimus
annus,*

*Plenaque purpureo subrubet uva mero,
Quum modo frigoribus premimur, modo
solvimur æstu,*

Aere non certo corpora languor habet.

IV. Deus ipse hanc rationem reddit in-
stituti Festi *Levit.* XXIII, 43. ut ætates se-
cuturæ scirent, Deum fecisse, ut Israelitæ
habitarent in tentoriis, quum ex Ægypto
educerentur: & ideo die 15 mensis institu-
tum est, quia die 15 Nisan Ægypto egressi
sunt, uti Hieronymus notat ad *Hos.* XII.
pag. 1321. Alii addunt, quod Succoth,
סוכות, primus locus dictus fuerit, ad quem
post fugam suam appulerunt, & ubi struxe-
runt tentoria: nec desunt, qui putent, in
memoriam quoque Divini mandati, de ex-
struendo Tabernaculo, conventus hos dies
fuisse institutos, quod tempus utriusque rei
conveniat.

IV. Ratio
institutio-
nis.

V. Ritus præcipuus, qui hoc Festum
ab aliis distinguebat, erant Sacrificia offe-
renda, *Levit.* XXIII, 23. 33. & habitatio in
Tabernaculis, *Num.* XXIX, 12. Illa qui-
dem erant, primo die Festi (qui in *Mena-*
chot appellatur יום המרובה quod nullo
die anni tot Sacrificia publico nomine of-
ferrentur) 13 juvenci, 2 arietes, 14 agni in
holocausta, & hircus in Sacrum piaculare
comedendum. Atque tot singulis diebus
Festi, id est septem, Sacrificia offerebantur,
nisi quod juvencorum numerus uno mi-
nueretur, sic, ut septimo die Festi offerren-
tur juvenci 7, 2 arietes, 14 agni, & hircus
in Sacrum piaculare. In his offerendis

V. Sacrificia
offerenda.

D d

omnes

omnes ephemeriae occupabantur, sic, ut die primo 13 juvenci, 2 agni & unus hircus, quæ sunt 16 victimæ, a 16 ephemeris offerrentur; octo reliquæ ephemeræ 14 agnos offerrent, scilicet sex, ita, ut quælibet duos, duæ reliquæ, ut singula unum offerret. Secundo die 5 ephemeræ, quælibet duos, reliquarum quælibet unum. Tertio die quatuor &c. Vide *Succa. cap. V. misna 6.*

VI. Habita-
tio in Ta-
bernaculis.

VI. De Tabernaculis, eorumque figura & magnitudine fuse disputatur in *Succa cap. 1. &c.* Verum Karæi eorum constructionem cujusvis arbitrio permittunt, quod in lege scripta non sit definita mensura Tabernaculorum.

VII. Libatio
aquæ.

VII. Præter hos ritus a Deo præceptos, alios adjecerunt Rabbanitæ, quos inter eminet **ניסוך המים** *Libamen aqua*, 7 diebus hujus Festi institutum, quo facit *Joh. VII, 37.* Sunt tamen, qui velint, jam a Davide hunc ritum observatum fuisse, 2. *Sam. XXIII, 16.* In *Midrasch Ruth. 48. 3.* dicit Bar Caphra, tunc fuisse Festum Tabernaculorum, & quia excelsa tunc erant licita, Davidem aquam in excelsis libasse. Confer *Gem. Hier. Schevüth. 33. 2.* ubi hic ritus a priorum Prophetarum temporibus deducitur, & *Gem. Hier. Succa. 54. 2.* ubi dicitur, esse **הלכה** Mosis a Sinai, sed quum neglectui esset data, a Prophetis post secutis revocata

cata in usum. Sacerdos libaturus ampullam auream, צלוחית, capacem logorum trium, implebat aqua fontis Siloë. Quærere solent Judæi (vide *Tosephot ad Succa. 48. 1.*) quum canon sit, in sanctis adscendendum esse semper, non descendendum, quo jure ex ampulla aurea in simpula altaris argentea aquam effuderint. Respondent 1. etiam thus panibus propositionis adpositum, quod in vase aureo fuerat, effundi in altare. 2. Simpula non esse vasa separata, sed partem altaris. 3. Locum, in quo simpula erant, scilicet altare, esse sanctiorem omnibus aliis locis, in quibus ampulla fuerat. Repleta itaque ampulla, per portam aquæ Atrium ingressus, adscendebat per clivum medium ad altare, & illic se statim convertens ad sinistram foramini, vel simpulo occidentaliori tempore libaminis Sacrificii jugis matutini aquam infundebat. Postquam vero Sacerdos Sadducæus, cui hic ritus, nulla Lege Dei præceptus, displicebat, aquam non simpulis, sed pedibus suis affudisset, ipse quidem malis citreis impetebatur, & cornu altaris frangebatur, ita, ut salis quadratam molem בור של מלח (in *Gem. Hier Joma. 39. 1.* est גוש של מלח) loco cornu substituerint, ne mutilum altare appareret, ac postea clamare consuevit populus הגבה

שְׁנֵי יָדָיו *attolle manum*, scilicet שְׁנֵי יָדָיו
 תִּתֵּן מִים בְּסִפְלָא *ut videamus, an aquam*
infundas simpulo, Succa. IV. 9. & in
Gem. Joma. fol. 26. fac. 2. Hunc ritum
 Rabbanitæ volunt innui *Jes. XII, 3. Gem.*
Succa. 50. 2. Midrasch. Ruth. 48. 2. & po-
tissimum spectare ad eliciendas a Divina
gratia pluvias in annum sequentem, quum
tempus sementis instaret. Uti manipulus
Paschalis offerebatur ad impetrandum fa-
vorem Dei circa fructus agrestes, בְּשִׁירָה,
& panes Pentecostales ad impetrandum
Numinis favorem circa fructus arboreos,
פִּירֵי הָאֵילָן, Gem. Rosch hasschana.
16. 1.

VIII. Lati-
 tia no-
 urna.

VIII. In Atrio quoque mulierum (alii
 dicunt in Atrio magno, vide *Gem. Hier.*
Succa. 55. 2.) lychnuchi aurei, alti 50 cu-
 bitos (*Gem. Succa. 52. 2.*) accendebantur
 die primo Festi, post Sacrificium jube ve-
 spertinum, & 6 diebus sequentibus, quibus
 4 סְפִירִים sive pelves erant impositæ, ad
 recipiendum oleum & ellychnia, facta ex
 detritis Sacerdotum braccis. Quælibet
 pelvis capiebat olei logos 120, unde mirum
 non est, quod Judæi narrant, omnia Atria
 urbis Hierosolymitanæ hac luce perfusa
 fuisse, *Succa. V. 2. 3.* quæ appellatur, אֵר
 בֵּית הַשְּׁוֹאבִים, *Gem. Hier. Succa. 55. 2.*
 quamvis alii velint, unamquamque pelvin
 30 lo-

30 logos, atque ita quatuor 120 cepisse, *Gem. Succa. 52. 2.* Saltabant quoque illic viri, faces accensas manibus tenentes, canentes, & alia edentes signa lætitiæ, quæ in proverbium abiit, *Succa. V. 1.* dum mulieres ex Podio suo desuper spectabant.

IX. Huc quoque pertinet gestatio IX. Mali citrei & ramorum gestatio.
אתרוג *mali citrei* sinistra, & **לולב** *fasciculi ramorum* dextra, ex spatha palmarum una, ramis 2 salicum, & 3 myrti, confecti, de quibus vide 2. *Macc. X, 7.* Aliquando malum citreum, uti pars **לולב** censetur, *Menachot. III. 6.* aliquando distinguitur. Vide *Succa. III. 4.* & *Gem. Succa. 31. 2.* Gestationem hujus **לולב**, & agitationem Rabbanitæ juberi volunt *Levit. XXIII, 40.* Verum Karæi putant, ea non manibus gestanda, sed ad constructionem Tabernaculorum esse adhibenda. Confer *Nehem. VIII, 16.* Quovis die cum Lulaf semel altare circumibant, at extra Hierosolymas uno tantum die **לולב** gestabant (*Rosch hasschana. IV, 3.*) clamantes **הושענא**, (*Ὁσαννά*, *Matth. XXI, 8.* *Job. XII, 13.*) at septimo die septies, in memoriam obsidionis Jerichuntinæ, in *Gem. Hier. Succa. 54. 3.* Unde dies **הושענא רבא** dicitur, & magnus dies, *Job. VII, 37.*

X. Non eodem Tempore hæc omnia X. Tempus horum omnium, usurpabantur: sed in *Succa. cap. IV. & V.* docemur, ita se hæc habuisse:

לולב, *fascem ramorum* in usu fuisse per septem dies: si scilicet dies primus Festi sit Sabbathum: nam, quia est יום טוב, ideo pellit Sabbathum.

ערבה, *salicem* (non illam, quæ erat in לולב, sed qua altare circumdabant, qui rami dicuntur alti fuisse undecim cubitos, ארוכות וגבוהות, *Gem. Succa. 45. 1.*) septem dies in usu fuisse: si dies septimus sit Sabbathum, pellit Sabbathum; at si alius dies sit Sabbathum, non pellit, & 6 dies tantum in usu est. Hinc legitur in *Gem. Succa. 43. 2.* לולב דוחר ארץ השבת בתחילתו וערבה בסופו *Fascem ramorum pellere Sabbathum in initio, sed salicem in fine.*

הלל ושמחה, *Hymnum & letitiam* dies octo.

סוכה וניסוך המים, *Habitationem in tentoriis, & libamen aque* dies septem.

החליל, *tibiam* dies sex, si Sabbathum in diem primum Festi incideret, dies 5, si non: nam tibia nec Sabbathum pellebat, nec diem festum.

teridos Sabbathicae (מקץ שבע שנים *a fine* singulo septennio. 7 annorum, uti est *Deut.* XXXI, 10.) praelegebat Rex in Atrio mulierum, sedens in suggesto ligneo, quod ad hunc usum parari solebat, pericopas quasdam Deuteronomii, quæ recensentur in *Sota. VI. 8.* scilicet ab initio Deuteronomii, usque ad *Deut. VI, 4.* dein transiliit ad *cap. XI, 13.* & inde *cap. XIV, 22.* tum ad *cap. XXVI, 22.* postea ad *cap. XVII, 14.* quæ est Parascha de Rege. Denique vota & diras, quæ habentur *Deut. XXVII. & XXVIII.*

XII. Octavus dies, עשרה dictus *Levit. XII.* Dies XXIII, 36. five ἐξόδιον in versione Græca, octavus festus. *Levit. XXIII, 36.* & in Chronico Alexandrino: unde *Hieron. ad Zachar. I.* Σκηνοπηγίας extrema dies egressionis appellatur & terminus. Nam ἐξόδιον τέλος σημαίνει τῶν ἐορτῶν, uti Theodoretus scribit *Quest. 32. in Leviticum.* Atque ita Philo *lib. de Festis pag. 1196.* scribit, ἐξόδιον dici octavum diem Festi Tabernaculorum. Accenseri solet Festo Tabernaculorum, veluti dies ejus octavus, quare in *Gem. Eruvin. 40. 2.* *Midrasch Coheleth. 118. 3.* legitur esse שמונה ימי החג octo dies Festi Tabernaculorum, & *2. Macc. X, 5.* & *I, 18.* octo dies celebrati dicuntur, secundum consuetudinem Festi Tabernaculorum.

XIII. A quibusdam, ut Festum singulare *XIII. Estque Festum singulare.*

lare consideratur, quia *Nebem.* VIII, 18. distinguitur a Festo Tabernaculorum, nec habitabant eo die in Tabernaculis, & illo offerebantur juvencus, aries, & 7 agni in holocaustum, & hircus in Sacrum piaculare. Non autem ephemeriae eo ordine victimas offerebant, quo in Festo Tabernaculorum, sed ad sortes redibant, ut in reliquis רגלים, sive Festis majoribus, *Succa.* V. 6. Et hoc ipsum a quibusdam רגל appellatur, בפני עצמו & quidem ab aliis diversum ob sex res, quæ id distinguunt a Festo Tabernaculorum, & indicantur his litteris פז"ר קט"ב, *Gem. Rosch hasschana.* 4. 2. & *Gem. Chagiga.* 17. 1. quæ sunt initiales totidem vocum, uti id explicatur in *Gem. Succa.* 47. 1.

1. פייס *sors.* Quod scilicet operæ sacerdotales sorte distinguerentur.
2. זמן *Tempus.* Quod singulari ברכה gratias Deo agant, se vixisse usque ad tempus illud. Ita solent Deum laudare שהחיינו לזמן הזה qui vitam nostram producit usque ad tempus hoc, *Gem. Beracoth.* 14. 1. & 59. 2. atque ita in libellis תפילות frequentes sunt formulæ ברוך &c. שהחיינו - - - והגיעו ברוך &c. שהחיינו לזמן הזה qui

qui vitam nobis concessisti - - - ut
perveniremus ad tempus hoc.

3. רגל *Festum* est, & hoc nomine dictum, ab aliis distinctum.

4. קרבן *Sacrificia*, diversa sunt ab iis, quæ 7 diebus Tabernaculorum offeruntur, quæque Judæi oblata fuisse volunt non pro Israelitis, sed gentibus, על שאר עמין, uti est in libro *Zohar ad Leviticum*, pag. 198. & *Echa Rabbati fol. 66. col. 3.* Ideo 70 juvenci fuere sacrificati, secundum numerum 70 gentium, אותם שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שעים אומות הן. Ita etiam legitur in *Midrasch schir hasschirim. fol. 13. col. 2.*

5. שיר *Canticum Levitarum.*

6. ברכה *Benedictio.* Formula precum, ברוך &c.

XIV. Non parum ad solennitatem hujus Festi faciebat חלילין *tibia* cani coram altari, per octo dies hujus Festi בשמוני ימי, uti legitur in *Erachin. II. 3.* Tibia autem non lætitiæ modo, sed & tristitiæ חלילין לילה ולמה, tempore in usu erat, Cantabat templis, cantabat tibia ludis, Cantabat mæstis tibia funeribus.

XIV. Tibia
sonus per
octo hos
dies,

vide *Bava mezia. VI. 2.* Erant duodecim modo dies quotannis, quibus tibia coram

altari inflabatur; præter hos scilicet octo, dies, quo maclabatur Pascha primum, dies, quo maclabatur secundum, dies primus Festi Paschatis, & dies Pentecostes. Alias tria erant quotidiana instrumenta Musica, *nablia, cytharæ & cymbalum*, נבלים כנורות, וצלצל, quibus canebant Levitæ, uti Sacerdotes clangebant *tubis*, five חצוצרות & *buccinis* שופרות.

C A P. VI.

De Die Expiationis.

I.

I. Nomen.

Dies decimus mensis Tisri, five dies Expiationis κατ' ἐξοχήν יומא a Talmudicis appellatur, aut יום סליחה ומחילה, *dies placationis*, *Gem. Bava bathra 121. 1. ἡμέρα ἐξιλασµῶ* Interpretibus Alexandrinis, alias & יום הכלורים Dies Expiationum, quod non pro singulari quodam peccato, sed pro peccatis totius anni Expiatio fiat: quare & illo die Satanæ nullam potestatem in gentem Judaicam esse volunt, uti reliquis diebus 364 totius anni, quem numerum per Gematriam efficit vox השטן, *Gem. Joma. fol. 20. fac. 1.* Quo spectant ea, quæ leguntur in *Midrasch schir hasschirim. 9. 1.* ad illustrationem verborum, quæ scripta sunt *Cant. I, 5.* שחורה אני כל ימי השנה ונאה

וְנִאֲרָה אֲנִי בְיוֹם הַכִּיּוּרִים *Nigra sum,*
scilicet omnibus diebus anni, at pulcra sum,
scilicet die Expiationis. Appellatur צוֹמָא
 jejunium magnum in *Midrasch Ruth.*
 46. 4. & *Echa Rabbati.* 80. 1. Græcis Νηστεία
Jejunium, uti *Act.* XXVII, 9. & in scriptis
 Iosephi & Philonis: atque ita jejunium
 nuncupatur a Tertulliano, *libro adversus*
Judeos; duorum hircorum, qui jejunio offe-
rebantur. Erat יוֹם טוֹב, atque ita appel-
 latur in *Taanith.* IV. 8. at in *Gem. Pesa-*
chim. 50. 2. videtur distingui אֶרֶב יוֹם הַכִּיּוּרִים
 a עֶרֶב יוֹם הַכִּיּוּרִים. Cavebant autem, ne
 hic dies incideret in אָגוּ *Agu,* i. e. primum,
 tertium & sextum diem hebdomadæ.

II. Dies, qui inter initium novi anni, id est, primum Tisri & diem hunc Expiationis intercedunt, appellantur יְמֵי תְשׁוּבָה *II. Antecedentes dies novem quales.*
dies conversionis, animorum scilicet ad
 Deum, ita, ut dies Expiationis ultimus sit,
 atque ita decem ejusmodi dies numerentur,
Gem. Rosch hasschana. 18. 1. & in *Gem.*
Hier. Rosch hasschana. 57. 1. *Gem. Hier.*
Biccurim. 64. 4. & hos indicari volunt per
 כַּעֲשָׂרָה *dies,* 1. *Sam.* XXV, 38. post quos
 Nabal, non acta poenitentia, mortuus est.
 Dies autem duo præcedentes diem Expiationis יְמֵי נֹרָאִים *dies terribiles* ap-
 pellantur: & jam tum cilicium, סַרְגָּס, induunt.

III. Sancti-
tas.

III. Summa erat hujus diei sanctitas, & cum Jejunio, ac omissione operum ab unoquoque celebrari debuit, *Levit. XXIII, 27.* Ita quidem, ut ipso die nono præcipiti in occasum jam inceperit jejunii & quietis observatio, duraveritque paulo ultra finem diei decimi: quo sensu dici volunt *Levit. XXIII, 32. nono die mensis vespere, a vespera ad vesperam, Sabbathum vestrum in cessatione ab opere transigetis.* In Judæa certe non nisi aves & pisces edebant die nono, sed in Galilæa etiam carnem. Exacto autem die vesperam & noctem cum amicis hilarem agebant & Pontifex Maximus & alii: quo referenda reor verba Theodoret, *Quest. 22. in Leviticum, ἀλλ' οἱ Ἰσραῆλ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἔσκυθροπάσσιν, ἀλλὰ γελοῦσι καὶ παίξι, καὶ χορεύουσιν, καὶ ἀκολάστοις ῥήμασι, καὶ πράγμασι κέχρηνται, ἄντικρυς τῷ νόμῳ μαχόμενοι.* Ipso enim die decimo ante solis occasum hæc a Judæis non patrari, certum est.

IV. Tempus.

IV. Cur dies decimus mensis Tisri a Deo destinatus sit solenni huic Expiationi, inter Judæos non convenit. Quidam volunt, Adamum a peccato suo resipuisse hoc die, alii Abrahamum eo circumcisum, alii denique, Mosén tertia vice de monte Sinai descendisse post 40 dierum jejunium, ter
repe-

repetitum, *Dent. IX, 9. 18. & cap. X, 10.*
& Deum cum populo suo reconciliatum
nunciavisse, *Gem. Bava bathra. 121. 1.*

V. Quibus ritibus celebrari soleret, <sup>V. Præpa-
ratio ante
hunc diem.</sup> stante Templo secundo, solennis hic dies,
copiose traditur in Codice *Joma*, unde pri-
mum illa, quæ hunc diem antecedeabant,
& præparationis locum tenebant, notabi-
mus, & deinde illa, quæ ipso illo die erant
peragenda. Septem diebus ante diem Ex-
piationis secedebat Pontifex Maximus ædi-
bus suis, relictis in conclave Parhedrin, &
singulis his diebus, ut se cultui sacro assue-
faceret, sanguinem Sacrificii jugis sparge-
bat, adolebat suffitum, aptabat lychnos,
& caput pedemque agni offerebat. Die
tertio & septimo hujus septidui Pontifex
vaccae rufæ cinere adspergebatur. Senio-
res Synedrii legebant coram eo Sacrum
Codicem, & exponebant ritus diei Expia-
tionis. Tradebant quoque eum Seniori-
bus Sacerdotum, qui eum adjurabant, ne
mores Sadducæorum in adolendo suffitu
imitaretur. Ipsa autem nocte diei decimi
parce cœnare debuit, & a cibis Venerem
irritantibus (*Menander βρώματα ὑποβι-
νητιῶντα* diceret) abstinere, ne in somnum
incideret, quem juniores Sacerdotes ab eo
arcebant, ne pollueretur.

VI. A media nocte ministerium hujus <sup>VI. Ordo
diei Sacrorum
die</sup>

ipso Expiationis.

diei cepit exordium, in quo præcipuæ fuere partes Pontificis Maximi, qui quinquies corpus suum, manus ac pedes decies & sexies, ac toties mutare vestes debuit, quæ, uti & ipse ordo Sacrorum peragendorum, ex hac tabella perspicue intelligentur :

1. Exuit Pontifex Maximus vestes communes, & *corpus* lavit.
2. Induit vestes aureas, & lavit *manus ac pedes*.
3. Mactavit agnum Sacrificii jugis, adolevit suffitum, aptavit lychnos, obtulit Sacrificium juche, crustula & libamina: dein juvencum & 7 agnos diei Festi, & lavit *manus ac pedes*.
4. Exuit vestes aureas, & *corpus* lavit.
5. Induit vestes albas, & lavit *manus ac pedes*.
6. Peregit cultum illi diei proprium, initium ducens a confessione pro se & familia, & impositione manuum in juvencum suum, sortitione de hirco utroque, reditu ad juvencum, ac confessione pro fratribus suis Sacerdotibus, & postea ejus mactatione. Deinde in Sanctum Sanctorum ingressus, prima vice adolevit suffitum, secunda sanguinem juvenci sparsit, tertia hirci a se mactati sanguinem sparsit, & Sancto

Sancto Sanctorum egressus, dimisso hirco altero, redit ad juvencum & hircum, quorum sanguinem in æde sacra sparserat, & ablegmina tum juvenci tum hirci cremandi exemit, & lavit *manus ac pedes*.

7. Vestes albas exuit, & *corpus* abluit.
8. Induit vestes aureas, & lavit *manus ac pedes*.
9. Obtulit hircum piacularem, arietem pro se, & arietem pro populo in holocausta: tum ablegmina juvenci & hirci comburendi obtulit, & juven- cum ipsum hircumque, pelle sua haud nudatos, aliis comburendos dabat extra urbem, ἐν τοῖς προασείοις ἐν τό- πῳ καθαροτάτῳ, ut Josephus loquitur *Antiq. III. 10.* Deinde Sacrificium jube vespertinum fecit, & lavit *manus ac pedes*.
10. Exuit vestes aureas, & *corpus* lavit.
11. Induit vestes albas, & lavit *manus ac pedes*.
12. Intravit in Sanctum Sanctorum, ut acerram & πυρεῖον repeteret, & lavit *manus ac pedes*.
12. Vestes albas exuit, & *corpus* lavit.
14. Vestes aureas induit, & lavit *manus ac pedes*.

15. Ado-

15. Adolevit suffitum vespertinum, lychnos accendit, & lavit *manus ac pedes*.

16. Exuit vestes aureas, & communes induit.

VII. Sacrificia illius diei 15.

VII. Quindecim erant victimæ, quas hoc die offerebant, duodecim holocausta, & tria Sacrificia piacularia. In his publica erant tredecim; privata, Pontificis scilicet, duo tantum, aries in holocaustum, & juvencus in Sacrificium piaculare פֶּר חַטָּאת וְאֵיל לְעוֹלָה, quæ tamen, privata licet, publicis erant similia, quod Sabbatum & immunditiem pellerent. Sunt autem hæc: duo agni Sacrificii jugis; juvencus, aries & agni 7 in holocaustum, diei Festi causa; recensiti *Num. XXIX, 8.* & II. aries Pontificis in holocaustum, hirci duo piaculares, quorum alter vesperi comedebatur, & sanguis ejus adspergebatur altari exteriori, alter comburebatur, & sanguis ejus inferebatur Sancto. Denique erat juvencus piacularis Pontificis Maximi, qui comburebatur; sic ut essent agni 9, arietes 2, hirci 2, & juvenci 2. Sunt, qui duos arietes inter Sacrificia publica hujus diei numerent, sic, ut unus fuerit diei Festi causa oblatus, alter ille, qui *Levit. XVI, 2.* memoratur. Josephus etiam *Antiq. III. 10.* recensens Sacrificia hujus diei, numerat duos arietes publicos, & unum privatum Pontificis.

Ταῦτον.

Ταῦρον.	I
Κριὸς δύο.	2
Ἄρνας ἑπτὰ.	7
Ἐριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων.	I
Ἐριφον ὃν καίσσι ἐν προασείοις.	I
Ταῦρον Ἀρχιερέως.	I
Κριὸν Ἀρχιερέως ὀλοκαύτωμα.	I
adde Sacrificia jugia, agnos duo: fient	16

Sed notandum est, pro κριὸς δύο (quod in Græcis Josephi codicibus nunc legitur) legisse veterem interpretem Epiphanium κριὸν, quia reddit *arietem*, sic, ut 15 victimæ fuerint. Sed alii eundem fuisse putant arietem, Festi causa oblatum, & pro populo; cui, si addatur aries Pontificis Maximi, Sacrificium privatum, duo tantum arietes hoc die oblati fuerunt.

VIII. Præcipua hujus diei solennitas **VIII. Pontificis Maximi introitus in Sanctum Sanctorum.** consistebat in eo, quod hoc die solo in Sanctum Sanctorum Pontifex Maximus introiret. Tum quidem Pontifex Maximus summum gradum honoris adipiscebatur, quum in Sancto Sanctorum esset. Philo *lib. de somniis, pag. 1134.* non dubitat, ei dignitatem inter Deum & reliquos homines mediam tribuere illo tempore, & μεθόριον τῷ θεῷ φύσιν, τῷ μὲν ἐλάττονα, ἀνθρώπῳ δὲ κρείττονα. Verum male id confir-

firmat verbis Sacri Codicis, in quo scriptum sit, ὅταν εἰσὶν εἰς τὰ ἁγία τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεὺς ἄνθρωπος ἢ ἔσται, *quum ingreditur Pontifex Maximus in Sanctum Sanctorum, homo non erit, Levit. XVI, 17.* ita non legitur, sed, *homo non erit in Tabernaculo, quum Pontifex Maximus ingreditur in Sanctum Sanctorum.* Intrabat autem Pontifex Maximus in hunc locum illo die quatuor vicibus. *Primo* quidem post matatum juvencum suum, & sanguinem ejus Sacerdoti traditum, ne concreceret, prunas ab altari exteriori desumtas, & vasi aureo המחתה impositas, una cum vasculo aureo הכף suffitus intulit in Sanctum Sanctorum, & deposito vase המחתה inter vectes arcæ, vel stante Templo secundo, supra lapidem foundationis, suffitum super prunas congestum adolevit & exivit. *Secundo* intravit in Sanctum Sanctorum cum sanguine juvenci sui, ut, antequam pro populo intercederet, se expiaret, & inter vectes arcæ constitutus semel sursum supra operculum, septies deorsum, digito sanguinem sparsit, & vasculum in Sancto deposuit. *Tertio* cum sanguine hirci, unius ex duobus piacularibus, quorum alter, hic scilicet, forte לשם Deo erat designatus, alter לעזאזל, לעזאזל *secessioni, ἀποπο-*
πομ-

πομπᾶτος, & in desertum emittendus. Loc-
cus, quo pellebatur, erat 90 stadiis ab urbe
πρὸ dictus in ὑπερορίᾳ ἐρημιά. Ex Tal-
mudicis, & Josepho id discimus. Post-
quam igitur iuveni sui sanguinem in San-
ctum Sanctorum intulisset, mactavit hir-
cum, & sanguinem illius eo quoque tulit,
& similes octo sparsiones peregit. Dein
regressus in Sanctum, iuveni sanguinem
accipiebat, & contra velum octies eum
sparsit: atque ita similiter sanguinem hirci.
Postea sanguine hirci & iuveni commixto,
cornua altaris interioris adpersit, initium
ducens a cornu euroboreali, (*Gem. Joma.*
42. 4.) & partem ipsius superficiei altaris
in summo ad latus meridionale septies;
reliquumque sanguinis effudit ad basin al-
taris exterioris, & manibus impositis hirco
emissario, editaque confessione, illum emi-
sit in desertum: quo eum pervenisse ex lin-
gua coccinea, in Templo portæ Pronai af-
fixa didicisse dicuntur, quæ tum solebat al-
bescere, exceptis annis 40 ante Templi se-
cundi excidium, uti Judæi tradunt in *Gem.*
Joma. 39. 2. id est, circa tempus passionis
Christi. Confer de lingua coccinea *Schab-*
bath. IX. 3. Joma. VI. 8. Pars altera lin-
guæ coccineæ inter hirci emissarii cornua
erat ligata, quem Tertullianus *lib. III. cap. 3.*
adv. Judeos, hircum coccino circumdatum

nuncupat, & *maledictum convulsumque a toto populo*: vellicabant enim illi pilos, clamantes *וָאֵל וָצֵל vade & exi*: confer, quod Christo ad supplicium damnato & exeunti accidit. Deinde Pontifex Maximus in Atrio mulierum partem Legis divinæ populo prælegit. *Quarto* in Sanctum Sanctorum intravit, ad repetendum thuribulum.

IX. An quatuor hi introitus repugnent dicto Mosis & Pauli.

IX. Sunt, qui putent, quatuor hosce introitus Pontificis Maximi in Sanctum Sanctorum adversari verbis Mosis *Levit. XVI, 34. Exod. XXX, 10.* ubi *אחת בשנה* *semel quotannis*, non quater, ingredi Sanctum Sanctorum Pontifex jubetur, & *Hebr. IX, 7.* ubi semel tantum in anno *ἀπαλὺ κατ' ἐνιαυτὸν* legitur Pontifex ingressus fuisse, & non licuisse illi sine sanguine eo intrare. Pro iis quoque faciunt verba Regis Agrippæ, in Epistola ad Cajum Imperatorem, quæ leguntur apud Philonem, in *legatione ad Cajum*, pag. 1035. ubi semel tantum intrasse in adytum quotannis Pontificem Maximum scribit, & si eodem die ter vel quater intrasset, mortem meruisse, *καὶν αὐτὸς ὁ Ἀρχιερεὺς δυσὶν ἡμέραις τῆς ἑτέρας, ἢ καὶ αὐτῇ τρεῖς ἢ τετράκις εἰσφοιτήσῃ θάνατον ἀπαραίτητον ὑπομένει.* Addunt, rationem typi & antitypi hoc postulare, quum semel tantum Christus in *coelum*

coelum adscenderit. Verum vix uno introitu omnia peragi potuere, quæ *Levit. XVI.* peragi in Sancto Sanctorum jubentur; & post sparsum in Sancto Sanctorum iuvenci sanguinem legitur, & mactabit hircum, & sanguinem ejus inferet in Sanctum Sanctorum, & sparget, uti sparsit sanguinem iuvenci, videnturque distincti introitus commemorari, *Levit. XVI, 12. 15. 18.* nec similitudo inter typum & antitypum se ad omnia plane extendit; nec repugnat, si quis dicat, semel in anno tantum ingressum in Sanctum Sanctorum Pontificem, licet vel decies eo die ingressus fuisset. Nam & ipsi Judæi, qui quater Pontificem illo die intrasse volunt, ita loquuntur, כנס בר כנס *semel in anno Pontificem ingressum fuisse in Sanctum Sanctorum, in Gem. Hier. Joma. 43. 1. Gem. Pesachim. 86. 1.* Ita & Josephus, & scriptor *lib. 3. Maccab. I, 12.* testantur, ἀπαξ κατ' ἐνιαυτὸν in Sanctum Sanctorum introivisse. Ita Israelitæ se ter quotannis in Templo stitisse dicuntur, licet vel sexies uno die Templum intrassent. Sic semel baptizatus aliquis esse dicitur, licet ter immerfus sit, quod hi actus continuati pro uno habeantur. Quod autem ad verba Agrippæ attinet, majorem fidem merentur Doctores Talmudici, de ritibus patriis testantes, quam Rex Agrippa, qui in ea-

dem, epistola de hoc ipso introitu Pontificis in adytum agens, scribit, solum ad incendendos odores & preces fundendas illum eo intrasse, *μόνον ἐπιθυμιάσων καὶ κατὰ πάτρια εὐξόμενος Φορὰν ἀγαθῶν*, quum expiatio peccatorum & sparsio sanguinis juvenci & hirci primaria causa hujus introitus fuerit, & incensio odorum quasi præparatio.

X. Spar-
sionum san-
guinis in
æde sacra
numerus.

X. Frequens est mentio in scriptis Tamudicis trium & quadraginta sparsionum sanguinis quæ intus sive in æde sacra fiunt die Expiationis, vide *Gem. Zevachim 42. 1.* Sunt autem hæ;

Una sparsio fursum, & septem deorsum
inter vectes arcæ ex sanguine juvenci,
quæ efficiunt

8

Tot ibidem ex sanguine hirci,

8

Tot contra velum.

16

Quatuor ad cornua altaris interioris
ex sanguine hirci & juvenci com-
mixto.

4

Septem super ipsum altare.

7

43

XI. Et mo-
dus.

XI. De modo spargendi ambigitur. Quidam putant, sparsionem, quæ facta dicitur *עַל הַכִּפֹּרֶת*, non pertigisse usque ad ipsum

ipsum arcæ operculum, nisi aliquando per
accidens, vide *Gem. Hier. Joma. 42. 4.*
Videtur tamen probabilius, sanguinem
ipsum operculum arcæ semper tetigisse,
quod inde ἱλασῆσιον dictum est. Certe
distinguitur una hæc sparsio faciendā על
הכפרת, veluti *Levit. XVI, 15.* legitur
על פני הכפרת, a reliquis septem, quæ
לפני הכפרת, id est, *coram operculo* fa-
ciendæ erant. Eadem quoque loquendi
ratione dicitur *Levit. XVI, 19.* de sparsione
sanguinis super altare interius הוֹרָה עָלָיו
sparget super illud sanguinem, qua
commate 16. dicitur על הכפרת הזה
sparget eum super operculum. At dubium
non est, quin sanguis ipsum altare tetigerit:
adeoque quum idem sit loquendi modus,
nil vetat credere, etiam ad operculum arcæ
sanguinem pertigisse. Præterea sparsiones
ad cornua altaris interioris fiebant superne
deorsum versus, excepto isto cornu, quod
erat proximum Pontifici spargenti: ad
quod sanguinem spargebant fursum
versus, ne vestes suas sanguine
inficeret, *Gem. Hier.*

Joma. 42. 4.

CAP. VII.

De Festo novi anni, &
Noviluniis.

I.

I. Festum
Novi anni.

Iem, qui novo anno civili præbet initium, & primus est mensis Tisri, יום תרועה *diem clangoris* appellatum legimus Num. XXIX, 1. זכרון תרועה *memoriam clangoris* Lev. XXIII, 24. Judæis vulgo ראש השנה *initium anni*, quo titulo Codex Misnicus extat. Ἰσχυμηνία & σαλπίγγων ἑορτή Philoni *lib. de Festis pag. 1193.* Sunt autem duo dies hujus Festi שני ימים טובים של ראש השנה *uti liquet ex Schabbath. XIX. 5. & Gem. Pesachim. 47. 1.* etiam in terra Canaan celebrati: quos observandos esse secundum placita *Prophetarum priorum* נביאים scribitur in Gem. Hier. Eruvin. 21. 3. Sunt duo hi dies ejusdem sanctitatis, quum in Noviluniis dies posterior non adeo sanctus sit ac prior, Gem. Betza 6. 1. Eruvin. 39. 2.

II. Clangor buccinæ & Sacrificia.

II. Clangebatur eo die in Templo a mane ad vesperam *buccina* שופר, sive *cornu arietino incurvo*, קרן הבבשים הכפוף, quum in aliis Noviluniis tantum uterentur *tubis* sive חצוצרות *uti Num. X, 10. præcipi-*

cipitur (licet enim id in Sacro Codice diferte non extet, שופר *buccinam* fuisse adhibitam, colligunt tamen Judæi ex *Levit. XXV, 9.* & antiqua traditione) vide *Rosch hasschana. III. 2.* Quamobrem *Pfal. LXXXI, 4. buccinate in Novilunio* בשופר de solo Novilunio Tisri, id est, Festo novi anni, intelligendum docent in *Gem. Rosch hasschana. 8. 2.* Nunc autem, Templo diruto, nunquam buccina & tubis simul utuntur: id tantum in Templo licuit *Pf. XCVIII, 6.* atque initio novi anni sola buccina, in jejuniis solis tubis, utuntur. Buccina, qua nunc utuntur, tum in Synagoga urbis Trajectinæ, tum alibi in Belgio, constat ex cornu arietis, quod planum est ab hoc & illo latere, & ab eo foramine, quod ori clangentis admovetur, recta protensum est fere ad spatium pollicum quindecim, & inde inflectitur, fere ad angulum rectum (uti Mathematici loquuntur) per spatium pollicum quinque usque ad foramen latius, per quod sonus exit. Quod si dies novi anni in Sabbathum incideret, Hierosolymis clangebant, non alibi, *Rosch hasschana. IV. 1.* Præterea offerebantur Sacrificia quædam singularia, quæ recensuimus *Part. III. cap. 1.*

III. Quam ob rem clangor buccinæ III. Ratio clangoris. hoc festo institutus sit, disputant Judæi. Vo-

lunt, respici eo ad libertatem populi, quum in fine Jubilæorum clangore buccinæ libertas publicaretur, vel ad liberationem Isaaci & substitutionem arietis, *Gem. Rosch hasschana. 16. 1.* vel Legislationem, vel Dei Regis imperium in eos, vel futuram liberationem per Messiam, *Gem. Rosch hasschana. 11. 2.* vel futuram resurrectionem. Alii buccina figuram Lunæ falcatae indicari existimant. Confer Philonem *de Festis p. 1193.*

IV. De
Noviluniis.

IV. Novilunia quomodo a calculo Astronomico & phasi dependerint supra *cap. 1.* diximus. Celebratur Hierosolymis unus modo dies hujus Festi, at in locis remotis duo ob incertam mensis consecrationem; non enim per nuncios resciscere poterant sat mature, quo die Hierosolymis Novilunium esset indictum: sed in iis locis, ad quæ tempestive nuncii appellere poterant, unus modo dies celebrabatur, quem morem hodieque servant, licet solum calculum Astronomicum sequantur, ultimum diem unius & primum alterius Festum habentes: qui secundus dies יום שני של גליות dicitur, in *Gem. Pesachim. 52. Gem. Betza. 4. 2.* Sunt, qui olim quoque biduum celebratum putent ob *1. Sam. XX, 27.* Hanc consecrationem olim per ignes accensos significare consueverunt: sed postea, fraude Samaritanorum detecta, per nuncios.

cios, *Rosch hasschana. II. 2. 4. Gem. Betza. 4. 2.* Canebant Sacerdotes *tubis חצוצרות* in festo Novilunii, *Num. X, 10.* & offerebantur Sacrificia, superius *cap. 1.* recensita, undecim sc. victimæ, quod annus Lunaris minor esset per spatium undecim dierum anno Solari. In *Gem. Chullin. 60. 2.* fingitur Deus dixisse: *offerte sacrificium, quod minorem fecerim Lunam Sole,* אמר הקב"ה & הביאו קרבן שמיעטתי את הירח & *mox; hircus hic* (in Noviluniis offerendus, expiat peccatum hominis mundi, qui comedit cibum immundum, uti est in *Schevuoth. I. 4.*) *sit in memoriam hujus rei, quod Lunam fecerim minorem Sole,* שער זה יהי זכרון על שמיעטתי את הירח וכו'

C A P. VIII.

De Sabbatho, annis Sabbathicis, & Jubilæis.

I.

Abbathi nomen in Sacro Codi- I. Nomen
ce nonnunquam latius, non- שבת
nunquam minus late, sumitur;
& præter diem septimum he-
bdomadis, aliis diebus festis tribuitur, *Lev. XXV, 4. & XXIII, 32.* & integris hebdomadibus, *Luc. XVIII, 12.* illud vero & *Lev. XXIII,*

XXIII, 16. hebdomadem notare, quidam existimant. Certe totam hebdomadem שבת Judæi nuncupant in *Cetuvoth. I. 1.* perinde ac שבע atque ita ἑβδομας pro Sabbatho accipitur 2. *Maccab. VI, 11.* Hic vero per Sabbathum diem septimum hebdomadis intelligimus, quieti & cultui Divino singulari ratione consecratum, qui יום השבת & ἡμέρα τῆς σαββάτης opposite ad ששה ימי המעשה *sex dies operum*, & ἡ τῶν σαββάτων ἑορτή Plutarcho *lib. IV. Συμπος. ἡμέρα τῶν σαββάτων*, 1. *Macc. II, 32. 41. & IX, 34.* dicitur.

II. Nomen

שבת
quid.

II. Appellatur idem ille dies שבת, quod tribus diversis modis voci שבת conjunctum legitur שבת קדש *Exod. XVI, 23.* שבת שבתין קדש *Exod. XXXI, 15.* & קדש שבת שבתין *Exod. XXXV, 2.* Quæ perperam Origenes *in homil. 1. ad Canticum Canticorum* dicta esse credidit, uti *Sancta Sanctorum, Canticum Cantico- rum*, ac si Σάββατα σαββάτων uti ἁγία ἁγίων diceretur. Ita tamen & Hilarius, *in prologo ad Psalmos*, Theodoretus, *quest. 22. in Leviticum*, & Philo ipse *de Festis. pag. 1194.* reddens σάββατον σαββάτων per ἑβδομάδες ἑβδομάδων. Quia scilicet Interpretes Græci *Lev. XXIII, 32.* שבת שבתין reddiderant per Σάββατα σαββάτων. Nec tamen de solo Sabbatho hæc vox

שבת

שבתון usurpatur, sed & de die Expiationis, Lev. XVI, 31. primo & octavo Festi Tabernaculorum, Lev. XXIII, 24. & anno Sabbathico, Lev. XXV, 4. Adeoque nullis aliis Festis datur, nisi quæ in mensem Tisri incidunt, qui mensis in anno Sacro septimus ac quasi Sabbathicus erat, & quieti destinatus, peracta messe & collectione fructuum istius anni. Quare & Philo *lib. de Festis p. 1183.* huic mensi tributum festorum maximum scribit. Nec ullus erat mensis anni, in quo tot dies festi agebantur, quos Chronicon, vulgo Alexandrinum dictum, ita recenset *pag. 196.*

die 1. Ἑορτὴ σαλπίγγων.

8. Ἐγκαίνια τῷ ναῷ

10. Ἡμέρα ἐξιλασμοῦ.

15. Σκηνοπηγιῶν.

22. Ἐξόδιον, id est, מוצאי מצרים vel תעצ, dies octavus Festi tabernaculorum.

Alii perperam hoc de exitu ex Ægypto acceperunt.

Adde diem 23. שמחת תורה, Gaudium Legis, quo ultimam sectionem Pentateuchi publice legunt.

III. In N. T. hic dies nomine Σαββάτων sæpe innuitur, uti *Matth. XII, 1.* Σάββα. *Marc. I, 21.* Τοῖς Σάββασιν, atque ita ὁψὲς τα in Σαββάτων, idem est quod ὁψὲς Σαββάτῃς. N. T. Similiter quia שבת aliquando totam hebdomada-

bdomadem notat, inde in Nov. Test. μία
 Σαββάτων idem est, quod μία Σαββάτῃς
 בשבתא חר primus dies hebdomadis, in
 Gem. Schabbath 156. 1. & בשבתא חר.
 Gem. Maccoth. 5. 1. Gem. Nedarim. 12. 1.
 & sunt, qui putent, μία Σαββάτων olim
 dictum fuisse ex Hebræo שבתא, quod
 deinde in terminationem Græcam pluralem
 abiit, Σαββάτων, uti χειμαρρὸν τῶν Κε-
 δρῶν formarunt ex נחל קדרה 1. Reg. XV,
 13. Job. XVIII, 1. Alii vero suspicantur,
 plurale Σάββατα formatum esse ex eo,
 quod sono conveniret cum שבתא vel
 שבת, uti ex Horatio lib. II. Sat. 9. uni-
 cus dies *tricesima Sabbath* dicitur, & Jo-
 sephus *Antiq.* III. 10. ἐβδόμην ἡμέραν scri-
 bit, ἥτις σάββατα καλεῖται, & lib. III. 8.
 τὴν ἐβδόμην ἡμέραν Σάββατα καλῶμεν.
 Ita quoque Philo *de confusione linguarum*,
 ἐβδόμην οἱ Ἑβραῖοι σάββατα καλῶσιν.

IV.
 Quid Sab-
 bathum
 δευτερο-
 πρῶτον.

IV. Quid in N. T. intelligi debeat
 per Σάββατον δευτεροπρῶτον, Luc. VI, 1.
 non minus exercuit ingenia Interpretum.
 Priscis doctoribus Christianis aqua hic hæ-
 sit, uti liquet ex diversis sententiis, in quas
 abeunt, & lepido responso Gregorii Na-
 zianzeni, quod ab illo accepit Hieronymus,
 & narrat *Epistola XXIV. ad Nepotianum*.
Rogatus, inquit, *a me*, ut exponeret, quid sibi
 vel-

vellet in Luca Sabbathum δευτεροπρωτον, id
 est, secundo primum, eleganter ludit; docebo
 te, inquit, super hac re in ecclesia, in qua
 mihi omni populo acclamante cogaris invitus
 scire, quod nescis, aut certe si solus tacueris,
 solus ab omnibus stultitiae condemnaberis.
 Nihil tam facile quam vilem plebeculam &
 indoctam concionem linguae volubilitate deci-
 pere, quae, quicquid non intelligit, plus mira-
 tur. Sunt, qui putent, duo fuisse Sabba-
 tha in quolibet anno πρωτα dicta, respe-
 ctu duplicis initii anni Sacri & Civilis, sic
 ut primum Sabbathum in Tisri appelletur
 ראשון שבת ראשון שבת סάββατον πρωτο-
 πρωτον, primum in Nisan שבת ראשון
 שבת סάββατον δευτεροπρωτον. Judæos
 certe olim peculiarem primi Sabbathi in
 anno rationem habuisse, constat quoque ex
 Clemente Alexandrino Strom. l. VI. εὰν μὴ
 Σελήνη Φανῇ Σάββατον οὐκ ἄγασσι τὸ λε-
 γόμενον πρωτον, nisi Luna apparuerit, Sab-
 bathum non celebrant, quod Primum dicitur.
 Plurimis recentiorum sententia illa proba-
 tur, quæ Sabbathum primum a collectione
 manipuli die secundo Festi Paschatis ita di-
 ctum esse vult, quasi πρωτον μετὰ τῆς δευ-
 τέρας τῆς Πάσχα, quia dies omnes, tam
 Sabbatha quam alios numerant & appel-
 lant primos, secundos, &c. ראשון, id est,
 ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀζύμων, uti Jose-
 phus

phus diem 16 Nisan nuncupat, quo manipulus offerebatur. Sane videtur, illud Sabbathum posterius fuisse die 16 mensis Nisan. Si enim Sabbathum hoc ante diem 16 Nisan, id est, diem manipuli fuisset, non modo dixissent, *discipuli tui faciunt, quod non licet ἐν τοῖς σάββασι*, sed, *faciunt, quod omnino non licet*, sive Sabbatho, sive alio die, quoniam nondum est oblatus manipulus, qui die 16 Nisan offerri solebat: ante quod tempus metere, aut evellere spicas illicitum esse, Judæi credebant. Nam spicas vellere est species messis. Ita Philo lib. de vita Mosis pag. 657. scribit, Sabbatho ne folium quidem aut fructum decerpere ab arbore fas esse, *ὁ γὰρ ἔρνος ὁ κλάδον, ἀλλ' ὁδὲ πέταλον ἐφείται τεμεῖν ἢ καρπὸν ὄντινα ἐν δρέψασθαι*.

V.
Observatio
Sabbathi in
quibus sita.

V. Ad legitimam Sabbathi observationem requiri quietem, & sanctificationem ejus diei, sic, ut publice Deus singulari ratione colatur eo die per preces, lectionem Sacri Codicis, atque alia exercitia pia, & ab omni opere cessandum esse, nec iter peragendum, colligitur ex *Exod. XVI, 29. & XXIII, 12. & XXXI, 14.* Quum vero Judæi multa subtiliter de his rebus disputare soleant, non pauca tantum ex iis delibabimus, acturi de observatione quietis & iis ope-

operibus, quæ Judæi prohibita esse hoc die censent, de celebratione hujus diei cum lætitia, & itinere Sabbathico.

VI. Olim quidem hanc quietem adeo sollicitè observabant, ut a defensione sui & rerum suarum abstinerent: quare sæpius ab hostibus eo die capti sunt; maxime quum Antiochi Epiphanis tyrannide premerentur. Postea vero Matthias defensionem corporis sui contra hostes ipso Sabbatho licitam esse pronuntiavit, Joseph. lib. XII. 8. Nec tamen fas esse putant hostem ipsum Sabbatho agredi, aut munimenta ab eo structa demoliri: quæ res non mediocre momentum attulit ad expugnationem Urbis, ab Imperatore Tito obsessæ. Et inventi fuere homines adeo superstitiosi, qui salutem & vitam suam in discrimen vocaverint ob eandem causam: qualis ille gubernator, Synesio *Epist. IV.* memoratus, qui oborta vehementi tempestate circa initium Sabbathi μεθῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν τὸ πηδάλιον, *clavum e manibus dimisit*, nec arripere voluit, etiamsi necem ei stricto gladio minarentur.

VI.

Quies quousque olim iussa crederetur.

VII. Opus omne servile מלאכה Deus prohibuerat. Judæi autem in Schabbath. VII. 2. opera præcipua, Sabbatho prohibita, in certum ordinem rede-

VII.

Opera prohibita.

F f

gerunt,

gerunt, quæ *אבות מלאכות* *Patres operum* vocant, ἀρχηγινώματα αἵτια Philoni dicta, lib. III. de vita Moſis, pag. 686. Ex his nascuntur, vel cum his aliquo modo cognationem habent *תולדות* sive *proles*. Uti v. g. ædificare est *Pater operis*, caseum conficere, *proles*, quia species quædam est extructionis. Opera præcipua, quæ *Patres operum* nuncupant, recensent 39. hoc ordine: 1. Serere. 2. Arare. 3. Metere. 4. Colligere in manipulos. 5. Triturare. 6. Ventilare. 7. Purificare. 8. Molere. 9. Cribrare. 10. Pinfere. 11. Coquere. 12. Tondere lanam. 13. Dealbare eam. 14. Eam excutere. 15. Eam tingere. 16. Nere. 17. Stamen subtegere. 18. Inducere in spatium filorum. 19. Texere fila duo. 20. Rumpere fila duo. 21. Ligare. 22. Solvere. 23. Suere futuras duas. 24. Dissecare ut consuas. 25. Venari e. g. capream. 26. Mactare eam. 27. Excoriare. 28. Salire. 29. Pelle parare. 30. Eam radere. 31. Discindere eam. 32. Scribere literas duas. 33. Delere, ut scribas literas duas. 34. Ædificare. 35. Destruere. 36. Exstinguere. 37. Accendere. 38. Percutere malleo. 39. Adducere quidpiam ex *רשות* dominio uno in aliud, e. g. e loco privato in publicum. Hinc lucem accipiunt *Job. V, 10. & IX, 14. Marc. III, 2. Matth. XII, 2.*

VIII.

Quando & ubi Sabbathum non ita observatur.

VIII. In Templo ratio non habetur Sabbathi in his & similibus. **אין שבת במקדש** dicunt Judæi, quod Christus *Matth. XII, 5.* dicit, *ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλῶσι καὶ ἀναίτιοι εἰσίν.* Mactabant enim, onera ferebant, aliaque faciebant Sacerdotes, uti diebus profestis. Ita quoque circumcisio & Pascha pellunt Sabbathum, quia hæc adstricta sunt **במיעד** certo tempori, quod proferre non licuit. *Job. VII, 22.* Legitur etiam in *Gem. Joma. 15. 2.* Hillelem, quum nive tectus reperiretur, Sabbatho ablutum, unctum, & portatum in hypocaustum fuisse, & dixisse Schemaïam & Abtalionem **ראוי זה לחלל עליו את השבת**, *dignus hic est, ob quem Sabbathum profanetur.* Sic si bestia in foveam aquæ inciderit, pulvini adducendi sunt & substernuntur ei, ut possit adscendere: aut si pabulo solo ibi conservari in vita possit, pabulum ei illic datur, *Gem. Schabbath. 128. 1.* confer *Luc. XIV, 5.*

IX. Ritus antecedentes Sabbathum.

IX. Ad celebrationem Sabbathi cum gaudio pertinent ritus quidam præ-*vid. Gem. Schabbath. 35. 2.* ter ut cessarent homines ab operibus. 1. Ut cessarent fodientes & arantes. 2. Ut officinæ clauderentur. 3. Ut ollæ ab igne removerentur, & accenderentur lucernæ:

deinde ter, ut distinguerent tempus sacrum a profano, להכבירה. In templo fiebat id ex tecto Sabbathi, 2. *Reg.* XVI, 18. *Joseph. de bell.* V. 9. Accensio lucernarum Sabbathinarum foeminae mandata est, quia lucem mundi in Adamo exstinxit; & haec quoque ipsa vespera Sabbathi ערב השבת, id est, die sexto, Sabbathum antecedente, fieri debet: nam Judaeos non accendere lucernas Sabbathis, ipse haud ignoravit Seneca *lib.* XV. *ep.* 95. Praeparatio ciborum fiebat etiam die sexto hebdomadis, quapropter a scholiaste epistolarum Ignatii Ἐωλα ἐσθιοντες *hesterna edentes* die Sabbathi appellantur, & tepida bibentes χλιαρά πίνοντες, quod calidis uti non possent, quia coquere non licuit. Quod vero calorem cibi & potus, olla calida cophino imposita, & foeno circumjecto, conservabant, quantum fieri poterat, ideo cophinum & foenum Judaeorum supellectilem nuncupat Juvenalis *Sat.* III. 15. & VI. 541. Quod si dies Veneris festus sit, non licet eo cibos parare in usum sequentis Sabbathi, sed facienda est die Jovis עירוב תבשילין *sive mixtura ciborum*, quam vocant, vide *Betza.* II. 1. Exstruuntur etiam mensae exquisitissimis cibis ad epulas Sabbathinas. Tria porro dicenda esse movent Judaei die Sabbathum antecedente עשרתם עירבתם הרליקו את הנר

1. *Decimastisne cibos?* 2. *Institulistisne mixtu-*
ram sc. *תַּוֵּן חֲצֵרוֹת*? & 3. *accendite lucer-*
nam, *Gem. Gittin. 6, 2.* Denique in initio
 & fine Sabbathi singularis diei consecratio
 per poculum vino & aqua repletum in usu
 est, qua separatio fit temporis sacri & pro-
 fani.

X. Porro in ipso Sabbatho requiritur X. Ritus in
 indutio vestium pretiosarum in honorem ipso Sabba-
 Sabbathi, *Gem. Schabbath. 113. 1.* & summa tho obser-
 lætitia, cujus plurima signa edunt, epulan- vandi.
 do & indulgendo Genio, quantum res uni-
 uscujusque patitur: quo trahunt illud,
 quod *Jes. LVIII, 13.* Sabbathum appelle-
 tur *עֲנַנְךָ voluptas*, *Gem. Schabbath 118. 1. 2.* at
 non est lætitia sine epulis, *אֵין שִׂמְחָה אֵלֶּיךָ*
בְּמָקוֹם סְעוּדָה *Gem. Succa. 25. 2.* Dispu-
 tant quoque, an ter (quia *Exod. XVI, 25. ho-*
die ter repetitur) an quater eo die sit epu-
 landum, quia cœna videtur excipi, *Gem.*
Keturvoth. 64. 2. Pea. VIII. 7. ubi pauperi
 oberranti in Sabbatho jubetur cibus trium
 epularum *סְעוּדוֹת* dari.

XI. Iter, quod Sabbatho licitum erat XI. Iter
 (quamvis enim *Exod. XVI, 29.* jubeantur Sabbathi-
 manere loco suo, *Lev. XXIII, 3.* tamen Sab- cum,
 bathum dicitur convocatio sancta) defini-
 tur a Judæis spatium bis mille cubitorum, &
σαββάτης ὁδός dicitur *Act. I, 12.* Hoc
 scilicet spatium erat, quo arca & castra in-
 ter

ter se distabant, *Jos.* III, 4. Hinc extra urbem, sive exigua, sive magna sit, spatium hoc 2000 cubitorum pro itinere licitum statuunt. Ignatius propterea, *Epistola III.* (vel dicamus potius, illa verba non ipsius Ignatii, sed scholiastæ esse) appellat Judæos *μευνητημένα βαδίζοντας*, & Epiphanius *her. 66.* sex stadiis iter hoc Sabbathicum definit, *ὅτι ἐξῆν βαδίζειν ἐν σάββασι ὑπὲρ τὸ μέτρον τῶν ἐξ ἑαδίων.* Sicut fere iter quadrantis horæ fuerit iter Sabbathicum, quoniam 24. stadia efficiunt tria milliaria Romana, sive horam unam itineris, & sex partem quartam τῶν 24 constituunt.

XII.
Mixture
termino-
rum atque
atriorum.

XII. Et hoc ipsum extenderunt longius per *עירובי תחומין* *Mixturas terminorum*, vel potius *mixturas ciborum in terminis Sabbathicis*, quas ita vocant, quum quis cibum in duas epulas sufficientem (*מזון שתי*) die Veneris deposuit in loco aliquo extra urbem intra terminum Sabbathicum, atque illic Sabbathum agere decrevit, quamvis intra urbem redeat, licet ei per spatium 2000. cubitorum ab eo loco, quo cibos deposuit, Sabbatho proficisci. Vide totum Codicem *Eruvin*; ubi non tantum de hac *mixture* τῶν *תחומין*, sed & *Atriorum* agitur, *עירובי חצרות*, quum die Veneris omnes incolæ loci alicujus privati vel atrii cibum ad unum locum collatum simul com-

comedentes efficiunt ex locis, quæ antea diversi erant dominii (רשות dicunt) locum dominii unius, sic, ut vi hujus commixtionis liceat omnibus ejus loci incolis Sabbatho aliquid educere ex una domo in aliam, quod alias non licebat. Hæc mixtura si fiat ab incolis urbis, appellatur שיתוף *Associatio*. Cæterum auctorem עירובין τῶν Salomonem Regem faciunt in *Gem. Schabbath. 14. 2.*

XIII. Annus Sabbathicus dicitur qui-
libet annus septimus. Ita, ut primus Sabbathicus fuerit septimus ab eo tempore, quo terra divisa atque occupata agris colendis vacare poterant, id est, ab anno 14 post ingressum in terram Canaan, quia septennio uno terram ceperunt, altero diviserunt: vide *Gem. Kidduschin. 40. 2. Gem. Bava mezia 89. 1. Gem. Hier. Pea. 20. 3. Gem. Hier. Scheviith. 36. 2.* Dicitur & annus שמיטה *Intermissionis*, vel Sabbathicus, *Levit. XXV, 2.* Græcis ἐνιαυτὸς τῆς ἀφύσεως & ἀργὸν ἔτος, Suidæ in v. Ἰωβιλαῖος. Anno huic Sabbathico nomen שבת *Sabbathi* dari, ante monuimus: & uti dies Sabbathum præcedens ערב השבת *Vespera Sabbathi* appellatur, ita annus sextus ערב שביעית quasi *vesperam anni septimi* dicas (*Scheviith. I. 1.*) & octavus מוצא שביעית *ib. VI. 4.* appellatur. Hoc sensu, quo annus Sabbathi-

XIII.
Annus Sabbathicus
quis.

cus Sabbathum dicitur, illud Chritti *Matth.* XXIV, 20. intelligunt quidam, *Orate, ne fuga vestra fiat hyeme vel Sabbatho*, sc. anno Sabbathico, quo nullæ fruges in agris inveniabantur, uti & hyeme tempora sunt fugientibus maxime incommoda. Alii volunt, Christum attendisse hoc dicto ad spatium itineris Sabbathici.

XIV. Initium annorum Sabbathicorum.

XIV. Annos Sabbathicos a Tisri, non Nisan, esse numerandos, constans est Judæorum traditio, nec destituta firmamento, ex Sacris literis petito. Nam *Lev.* XXV, 3. dicitur: *Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam & colliges proventus ejus. Et septimo anno erit Sabbathum שבתן terræ, Sabbathum Domino; agrum tuum non seres, nec vineam putabis. Exod.* XXIII, 10. Unde liquet, quum tempus agrum ferendi sit in Tisri, metendi in Nisan, & sexies ager seri, sexies meti debeat ante annum Sabbathicum, a tempore sementis, sc. Tisri, ducendum esse initium. Quod etiam liquet ex *commate XX.* Si dicatis, *quid comedemus anno illo septimo?* Si enim annus septimus a Nisan incipiat, quum tempus messis est, fruges antea fatas metere & comedere potuissent: sed si annus septimus incipiat a Tisri, quum tempus sementis est, iusta erat sollicitudo, quid illo anno ederent, quo nihil ferebant, nihil metere poterant.

XV. Ad

XV. Ad duo capita referri solent ea, XV. Iura
anni Sab-
bathici.
quæ anno Sabbathico præcipiuntur, quo
sensu duplex Schemitta statuenda est. I.
שְׁמִטַּת הָאָרֶץ *Quies terræ Israētica* vel
שְׁמִיטַת קֶרֶק in *Gem. Gittin. 36. 1. &*
Gem. Moëd katon. 2. 2. quod sc. non ferere-
tur, nec mereretur, *Exod. XXIII, 10.* aut
alio modo tellus coleretur. Licitum ta-
men esse statuerunt aliquando anno Sabba-
thico ferere, tantum quantum nomine
tributi debebant. Sub quo comprehen-
ditur usus promiscuus sponte natorum,
Levit. XXV, 5. quamvis Judæi statuant, li-
cere sponte nata anni septimi domi recon-
dere & iis uti, quamdiu similes fructus
restant in agro: si non restent, debere
iterum palam omnibus exponi: & hoc
בִּירוּר *polluctura* appellatur, *Scheviith. IX,*
8. cujus formula hæc erat אַחֵינוּ בֵּירַת
יִשְׂרָאֵל כֹּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִיטוֹל יָבֵא וְיִטוֹל
Fratres nostri, Israelitæ: quicumque vestrum
opus his habet, veniat & sumat. II. שְׁמִטַּת
כֶּסֶּפִּים *Remissio debitorum*, sex annis ante
elapsis contractorum, *Deut. XV, 2. &*
XXXI, 10. Disputatur tamen, an illa debita
ita remissa fuerint, ut post annum Sabbathi-
cum licuerit ea exigere, an vero omni ra-
tione debita remissa fuerint & creditor nil
juris in debitorem retinuerit anno Sabba-
thico & postea, conf. *Scheviith, X. 1. & sqq.*

XVI. Spon-
te nata, quæ
& cui usui.

XVI. Nuncupant Judæi illa, quæ abs-
que ope & cura humana proveniunt in
agris, ספירחים. Ea potissimum debent
originem suam granis deciduis, quæ inter
metendum spargebantur, & granis, quæ in
trituratione imprimebantur solo: quoniam
trituratione apud veteres Judæos ope vehicu-
li fiebat in ipsis agris. Relinquebantur
hæc sponte nata annis Sabbathicis usui pau-
perum & pecudum, *Exod. XXIII, II.* quam-
vis enim vineæ & oliveti illic tantum fiat
mentio, sub iis, ut præcipuis, reliquæ spe-
cies comprehenduntur. Aliqua tamen por-
tio horum sponte natorum servabatur ab
hominibus, ad id conductis, ut manipulus
Paschalis & panes Pentecostales inde fierent,
quos ex novo proventu illius anni Deus pa-
rari jusserat, *Schekalim. IV. 1.*

XVII. Num
dimissio ser-
vorum huc
pertineat.

XVII. Sunt, qui ad jura anni Sabba-
thici etiam *dimissionem servorum* שְׁמִטָּה
דַּרְוֹר, vel שִׁלּוּחַ עֲבָדִים, recenseant,
putentque, servos eo dimittendos & in li-
bertatem restituendos fuisse. Verum vi-
dentur servi omnes non anno Sabbathico,
sed septimo anno servitutis, debuisse dimit-
ti, uti *Exod. XXI, 2.* & *Jerem. XXXIV, 14.*
legitur: quæ etiam Judæorum est opinio.
Dabantur servis e servitute exeuntibus
triginta sicli, pretium Christi venditi, *Matth.*
XXVI, 15. Quod si servus oblatam liberta-
tem

tem amplecti recusaret, aures ei perforabantur ad postes ædium Domini, *Exod.* XXI, 6. at seruo e familia sacerdotali id non fiebat, ne evaderet בעל מום sive *vitatus*, *Gem. kidduschin.* 16. 2. & 21. 2. & 22. 1. 2.

XVIII. Annum Jubilæum יובל qui- XVIII. Ju-
dam ita dictum autumant ab הוביל, quod bilæi no-
men.
prædia redirent ad pristinos dominos; alii
vero a יובל cornu arietino, quo Jubilæus
publicabatur die 10. mensis Tisri, *Lev.*
XXV, 9. nam arietem in Arabia יובל ap-
pellari, testatur R. Levi in *Gem. Hieros.*
Beracoth. 13. 3. & R. Akiba, *Gem. Rosch*
haschana. 26 1. Quid autem proprie יובל
significet, disputatur, quum alii quidem eo
nomine arietem dici, alii buccinam ipsam,
alii denique sonum, quem buccina certo
modo inflata edebat. Confer *Jos.* VI, 4.
שופרות יובלים.

XIX. Sitne annus Jubilæus annus 49, XIX. Annus
an vero 50, respectu Sabbathicorum, dis- Jubilæus
quirent Interpretes. Nobis quidem vide- sitne 49, an
50.
tur, post elapsos septies septem annos, id
est, 49 integros, annum, qui sequitur, esse
Jubilæum: & hæc est communis Judæo-
rum opinio tam Rabbanitarum quam Ka-
ræorum. Hoc Schema mentem nostram
cla-

clarius exponet, ab anno sexto Schemittæ initium capiens, qui Jubilæi præteriti respectu simul est 48.

VI.	Sabbathicus.	Jubil.	I.	II.
	VII.			
Schemittæ.	Schem.		Schem.	Schem.
48	49	50	51	52

Eo nos ducunt diserta verba *Levit. XXV, 8.* numerandos esse שבע שנים שבע פעמים septem annos septies, qui sint תשע שנה anni 49. & ubi hoc factum esset, die 10. mensis Tisri buccina clangerent per totam terram, & sanctificarent את שנת החמשים שנה *annum quinquagesimum*, proprie, *annum 50. annorum.* Ita *Gen. VII, 11.* שש מאות שנה *est annus sexcentus*, & *2. Reg. IX, 29.* שנת אחת עשרה שנה *annus undecimus.* Hinc observant quidam, Jubilæum nunquam שבת appellari, uti annus Sabbathicus nuncupatur. Confer *v. 11.* & *Deut. XVI, 9.* ubi 7. hebdomades numerari jubentur, & post eas dies 50, Pentecoste celebrari. Præterea si annus Jubilæus esset quadragesimus novus, cur prohibetur feri & meti, quod jam ante prohibitum fuerat, quum de anno Sabbathico ageretur?

XX. ^{XX. Quid} Objiciunt quidem præcipue, quod ^{toto bien-} si annus Jubilæus a Sabbathico distinctus ^{nio ederint.} fuerit, & per biennium agri non culti jacerint, unde ergo victum sibi acquirere potuerint? Respondemus, uti quolibet septennio Deus benedicturum se promiserat proventui anni sexti, ut sufficeret isti anno, anno septimo, & octavo, quo ferebant denuo, usque ad ipsius anni noni initium, quo collecto anni octavi proventu frui possent, *Lev. XXV, 20.* ita etiam instante Jubilæo eadem spe ali debebant, argumento ducto a simili. Confer *2. Reg. XIX, 29.*

XXI. Porro disquiritur; fueritne annus Jubilæus primus novæ Schemittæ, an vero annus eum sequens. Judæi, tam Rabbanitæ quam Karæi, putant, annum Jubilæum non esse primum novæ Schemittæ, sed annum sequentem. Verum alii existimant, ne ordo annorum Sabbathicorum continuo interrumpatur per Jubilæos, qui interrupta serie per omnia tempora deduci potest, Jubilæum fuisse primum Sabbathicum. Sic quidem in prima Schemitta 5 tantum annis fereretur ac meteretur, quum Deus de 6 jubeat, *Levit. XXV, 3.* verum ibi de prima Schemitta agi, notant, quam nullum Jubilæum præcessit, & de eo, quod semper contingeret, excepto solo interventu Jubilæi.

XXII.

XXII. Iura
Jubilæi.

XXII. Tria erant Jubilæi privilegia, quamdiu scilicet terra a tribubus 12 fuit possessa: nam quam primum tribus trans Jordanem sitæ, Gad, Ruben & dimidia Manasse, captivæ fuere abductæ, cessarunt Jubilæi כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היוכלות. Stante Templo Secundo anni Sabbathici quidem observati fuerunt, sed observationis Jubilæorum post tempora Chasmonæorum nulla fit mentio. Privilegia ipsa Jubilæi hæc sunt: 1. Dimissio servorum, *Lev. XXV, 40. Kidduschin. I. 2.* 2. Terræ quies sine cultura, & 3. agrorum venditorum reditus ad primum dominum. *Quamprimum scilicet buccina inflabatur die expiationis, ab ea hora liberi erant servi, & agri redibant ad pristinos dominos כיון שהגיע יום הכיפורים תקעו ב'ד' בשופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהם* uti legitur in *Gem. Rosch haschana 8. 2.* Agros quidem vendere non licebat, nisi ob angustias rei domesticæ: quod si quis vendidisset, per biennium in emtoris potestate manebant, at post illud redimi potuere, *Lev. XXV, 25.* quum sc. emtor bis proventu anni fructus est: quare in horum annorum censum non veniunt anni steriles aut Sabbathici. Si agri redempti non essent, redibant tempore Jubilæi ad primum

num dominum, etiamsi fuissent venditi. Quod si agrum quis donasset alteri, recipiebat eum anno Jubilæo. Ager ejusmodi donatus alicui vel emtus שדה מקנה dicitur, opponiturque agro hæreditario שדה שחזה, vid. *Lev.* XXVII, 16. Ædium in villis & pagis (כפרים) idem jus erat, quod agrorum. Sed qui domum venderat, in urbe muro cincta (sc. quæ tempore Josuæ murum habuit) sitam, redimere eam potuit, quam primum ei liberet, intra spatium anni: postea non, *Lev.* XXV, 29. 30. adeoque illa domus ipso Jubilæo non redibat ad pristinum dominum, sed emtori manebat propria. Domus autem Levitarum perpetuo redimi poterant, *Levit.* XXV, 32.

CAPVT IX.

De Festo Purim, Encarniorum, &c.

I.

Inter Festa, quæ a Judæis institu- I. Nomen.
ta sunt, excellit Festum Purim,
ita dictum a voce Persica פור
qua fors indicatur. פור הוא
פור פור five פור
Esth. III, 7. Hodie פור
Persice notat *chalybem*, atque ideo conje-
ctura ducimur ad suspicandum, Regem Per-
sarum

ſarum *σιδηρομαντεία* ſive divinationem per chalybem exercuiſſe, vel *βελομαντεία*; modum fortiendi in Oriente olim uſitatum, confer *Ezech.* XXI, 26. קלקל בחצים: Feſtum hoc 2. *Macc.* XV, 37. nuncupatur *Μαρδοχαική ἡμέρα*.

II. Tempus.

II. Celebratur Feſtum Purim die 14 & 15 menſis Adar, *Eſth.* IX, 21. & per canones translationis dierum feſtorum cautum eſt, ne primus dies Purim incidat in ז' בר, id eſt, ſeptimum, ſecundum aut quartum hebdomadis diem. Quod ſi annus ſit intercalaris, in primo Adar die 14 & 15 קטן פורים *parvum Purim* celebrant, in altero גדול פורים *Purim magnum*: ſic, ut tunc bis in anno Purim recurrat, quod iisdem ritibus agebatur, niſi quod in lectione voluminis *Eſther*, מגילה, & largitione donorum eſſet differentia. *Megilla.* I. 4. In *Gem. Megilla*, fol. 6. fac. 2. Eliezer fil. Joſe vult, *Megillam* non legi in Veadar, ſi in Adar primo lecta fuerit.

III. Ritus
antecedentes.

III. Duo ſunt, quæ ante hoc Feſtum obſervantur, tria, quæ in ipſo Feſto. Illorum prius eſt Jejunium, die 13. menſis Adar, aliquo modo ad exemplum Reginae *Eſtheræ* inſtitutum: quod ſi dies Purim 14 Adar in diem Sabbathi incideret, jejunium retrahatur in diem quintum hebdomadis, qui

qui *יום הכניסה* *dies congregationis* dicitur, uti & dies secundus. Die autem illo quinto Megilla quoque legebatur, *Megilla. I. 1. 2.* quia Sabbatho non licebat. Posterius est cura eleemosynarum & donorum, quæ pauperibus mittuntur, ut ipsi quoque cum lætitia festos hos dies celebrent.

IV. Ad tria autem referuntur illa, quæ in ipso Festo observanda sunt. I. Lectio *Megillæ* vel libri *Esther* (quem solum cum Lege Mosis non abrogandum fore per adventum Messiae credunt) quæ die 14, ipsa vespera vel nocte, quæ huic diei initium dat, instituenda in Synagoga, nisi is dies in Sabbathum incidat. Mane sequente *Parascham* de *Amaleko* legunt, sc. *Exod. XVII, 8. Megilla. III. 6.* Notanda tamen est distinctio Judæorum in *כרכים* urbes muro cinctas tempore Josuæ, sive in *Palæstina*, sive extra eam, *עירות* urbes, quæ eo tempore muris cinctæ non erant, & *כפרים* pagos: sic, ut in *כרך* *Megilla* legatur die 15, in *עיר* die 14, in *כפר* vel secundo, vel quinto hebdomadis die, qui Festo proximus est.

V. Reliqua duo sunt otium & epulæ. v. Otium & Quiescere enim iussi sunt *Esth. IX.* & convivium agere. Quo pertinet vulgatum illud, tantum vini bibendum esse, ut di-

stinguere nequeant inter ארור המן & מרדכי ברוך *maledictus sit Haman & benedictus Mordechai.*

VI. Festum
Encænio-
rum.

VI. Festum חנוכה vel ἐγκαίνιον, *Joh. X, 22. 1. Macc. IV, 59.* aut Dedicationis, institutum est in memoriam Templi, per Chasmonæos denuo dedicati post expulsos Syros, celebraturque per 8 dies sc. ab 25 Casleu. 1. voluntque, id indicari *Num. VIII, 1.* Jejunium & luctus eo tempore prohibita sunt, & accensis noctu luminibus, in memoriam inventi olei sufficientis in tot dies non sine prodigio (quod narratur in *Gem. Schabbath. 21. 2.*) gaudia sua testantur: unde quidam id Festum Luminum, & Φῶτα ac λυχνοκαΐαν (quo nomine Festum singulare ab Ægyptiis celebratum tradit Herodotus *lib. II. cap. 62.*) dictum autumant. Tertullianus *lib. I. adversus nationes pag. 59.* id vocat *Judaicos ritus lucernarum.*

VII. De
Festo
Ξυλοφο-
ρίας.

VII. Præter hæc erat Festum Ξυλοφορίας, ita dictum Josepho, quo ligna ad usum altaris afferebantur a certis familiis per vices, *Nehem. X, 35.* Id זמן עצי כהנים והעם *Tempus lignorum Sacerdotum & populi* dicitur *Taanith. IV. 5.* quod si in Sabbathum incidisset, differebatur in diem proximum, *Megilla. I. 3.* Erant autem novem tempora quotannis aliationi horum lignorum destinata, 1. Primo die

die Nilan, posterius Arach e tribu Juda suam
portionem afferebant, 2. Vigesimo Tam-
muz, posterius Davidis, 3. Quinto Ab, po-
sterius Parosch ex Juda, 4. Septimo ejusdem,
posterius Jonadab Rechabitæ. 5. Decimo
ejusdem, posterius Senaa ex Benjamin, 6.
Quinto decimo ejusdem, posterius Satthu (alii
זתואל *Sathuel* eum vocant) ex Juda, &
cum iis Sacerdotes ac Levitæ, profelyti,
servi, Nethinæi, & Israelitæ stirpis incertæ.
Hic dies in codice veteri, *Megillath Taanith*
dicto, cap. 5. appellatur זמן אע"י כהניא
Tempus, quo Sacerdotes ligna adferunt.
7. Die 20. ejusdem mensis, posterius Pachat
Moab ex Juda. 8. Die 20. Elul, posterius
Adin ex Juda. 9. Die primo Tebeth, po-
sterius Parosch. Confer *Gem. Hierosol. Sche-*
kalim. fol. 6. col. 1. & Gem. Babyl. Taa-
nith. fol. 28. fac. 1. Gem. Hier. Megilla.
70. 3.

C A P. X.

De Jejunis.

I.

Ox תענית, qua *Jejunium* ap- I. Nomen,
pellant Judæi, præcipue *affli-*
ctionem notat; sed desumpta
illa notio est ex *Lev. XVI, 29.*
locisque similibus. Νηστεία, non addita
alia voce, tum in sacris literis, tum alibi diem

solennem Expiationis notat. Et hinc illustranda reor verba Epiphanii *adversus haereses pag. 159.* scribentis, Judæis esse unum jejunium magnum dictum quotannis, & alterum parvum. Hæc erunt יום כיפורים *dies Expiationis* decimo die mensis Tisri, & יום כיפור קטן *dies Expiationis parvus*, quem adhuc celebrant 30. diebus ante solennem Expiationis diem.

II. Tempus.

II. Jejunare Sabbatho non licuit, nec aliis temporibus festis, quæ cum gaudio singulari transigenda erant, uti ימים טובים, Noviluniis, Festo Encæniorum, aut Purim, vel diebus festis intermediis, qui חול שני מועד appellantur, *Gem. Hier. Taanith. 66. 1.* Quare nec publica jejunia indicebantur eo tempore, *Taanith. II. 10.* Ita de Juditha legitur in *lib. Judith. VIII, 6.* jejunare eam solitam πάσαις ταῖς ἡμέραις, χωρὶς προσαββάτων, καὶ Σαββάτων, καὶ Πεντημενηνῶν, καὶ Νημηνιῶν, καὶ ἐορτῶν, καὶ χαρμοσυνῶν οἷα Ἰσραήλ. Incidit tamen aliquando dies Expiationis in Sabbathum, vide *Gem. Hier. Taanith. 69. 1.* Solebant usque ad occasum solis & ortum stellarum, ἕως ἐσπέρας, uti Josephus loquitur, se a cibis abstinere; & tantum quod exorientibus stellis tribus mediocribus dies jejunio sacratus præteriisse censebatur: quo spectant hæc Hieronymi *lib.*

lib. II. adversus Jovinianum, non expectans stellam more Judaico, sed hora 6 pransurus adscendit. Et Tertulliani de jejuniis pag. 713. Judaicum certe jejunium ubique celebratur, quum omissis Templis per omne litus quocunque in aperto aliquando jam precem ad coelum mittunt, & licet cultu & ornatu mœroris nomen infament, tamen fidem abstinentiæ affectant, & stellæ auctoritatem demorantis suspirant. Fuere, qui noctu quoque & interdiu per triduum jejunarunt, Estb. IV, 16. At jejunium trium hebdomadum, Dan. X, 2. videtur de jejunio, a mane ad vesperrum, non de abstinentia ab omni cibo, tam interdiu quam noctu, intelligendum.

III. Jejunia alia erant publica תעניות III. Species. jejunia coetus, alia privata תעניות
הציבור jejunia hominis singularis. Illa indicebantur propter calamitates majores, quibus res publica premitur, uti sunt repens adventus hostium, obsidiones urbium, pestis, animalia noxia, terræ motus, procellæ, rubigo segetum, annonæ caritas, defectus pluviarum, & similia. Hæc vero ob calamitates privatas, uti si quis a fortuna aut spe derelictus sit, vel a re familiari destitutus, si quis amicus ægrotet, aut in carcere victus detineatur, aut erret in loco deserto. At nonnunquam aliqui jejunium celebrare consueverunt, solo Deum colendi & Nu-

men sibi propitium reddendi animo, cui diem secundum & quintum hebdomadis plerumque sacrabant, quod & alii ad speciem imitabantur, quemadmodum Phariſæus, notatus idcirco *Luc. XVIII, 12. Gem. Bava kama. 82. 1.* Nec defuerunt, qui, ut re desiderata fruerentur, jejunio se affligerunt, uti R. Aſe, qui 30. dies jejunavit, ut videret R. Chaïam, צום תלתין יומין למיחמי *Midraſch Gobelet. 112. 4.* & R. Zadoc, qui 40. annos jejunavit, ut averteret Templi Secundi excidium, *Gem. Gittin. 56. 1.*

IV. Personæ
jejunantes.

IV. Ex his aliquo modo intelligitur, qui jejunare soliti fuerint. Mulieres gravidæ, lactantes, & pueri a jejunio liberi sunt, exceptis 7 jejuniis a בית דין *Confessu Judicum* indictis, de quibus in *Taanith. I. 6.* & nono Ab.

V. Ritus.

V. Varii fuere ritus jejunii, tam publici, quam privati. Ad publicum pertinuit clangor tubarum, eductio arcæ, תיבה, ex Synagoga in plateas, convocatio populi, cineris inspersio eidem arcæ, oratio habita ad populum, preces tum 18 ordinariæ, tum 6 superadditæ, & εὐλογίαι, *Taanith. II. 1. 2. Rosch hasschana. III. 4.* Cæterum personæ jejunantes etiam in jejuniis privatis se cilicio, sive sacco, induebant *Pſ. XXXV, 13.* (non tamen semper, 2. *Sam. XII, 16. Nehem. I, 4.*

I, 4. uti & publica sine cinere & cilicio peracta leguntur *Jud.* XX, 26. 1. *Sam.* VII, 6.) quem nigrum esse debuisse multi contendunt, quique corpus ambiebat, *Job.* XVI, 15. 1. *Reg.* XXI, 27. 2. *Reg.* VI, 30. & capiti suo inspergebant cinerem, *Thren.* II, 10. 2. *Sam.* XIII, 19. His addi possunt scissio vestium, capillorum solutio, aliaque luctus indicia. Hieronymus Epist. 22. ad Paulam ritus jejunii Judaici ita describit: *Flent usque hodie Judæi & nudatis pedibus in cinere volutati sacco incubant: ac, ne quid desit superstitioni, ex ritu vanissimo Pharisæorum primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes, quali edulio primogenita perdiderint.*

VI. Memorantur in Zachariæ *cap.* VIII. ^{VI. Quatuor jejunia Zach.} *comm.* 19. jejunia mensis quarti, quinti, septimi & decimi. In *Gem. Hier. Taanith.* 68. ^{VIII, 19, que.} illa ita explicantur:

Jejunium mensis quarti est die 17 Tammuz, ob fractas tabulas Legis & cessationem sacrificii jugis.

Jejunium quinti est nono die Ab.

Jejunium septimi est tertio die Tifri, ob cædem Gedoliæ.

Jejunium decimi est die decimo Tebeth, quando urbs perrupta est *הרבקה העיר*. Alii hoc die 9 Tammuz factum contendunt.

Ita quoque in *Gem. Rosch basschana*. 18. 2. legitur, nisi quod die 9. Tammutz urbis mœnia perrupta scribant. Hieronymus autem ex Hebræis, in *commentario ad Zachariam* pag. 1752. hoc modo jejunia illa digerit:

Jejunium mensis quarti est die 17 mensis quarti, id est, Tammuz, quando descendens Moses de monte Sina, tabulas Legis abjecit, & juxta Jeremiam muri primum rupti sunt civitatis.

Jejunium mensis quinti, quum propter exploratores terræ Sanctæ seditio orta esset in populo, jussi sunt montem non adscendere, sed per 40 annos circuire. In hoc mense & a Nabuchodonosor & a Tito Templum incensum est, capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Judæorum, aratum Templum a Tito Annio Ruffo.

Jejunium mensis septimi, quum occisus est Godolias, & Judæ tribus ac Jerusalem reliquæ occupatæ.

Jejunium mensis decimi, quum Ezechiel fuit in captivitate, & populus audivit, Templum esse subversum.

VII. Lubet hic subijcere brevem Index Jejuniorum, sive dierum, quos Romani religiosos aut nefastos dicerent, secundum seriem mensium.

VII. Index
Jejuniorum.

Nisan.

- 1. Die, jejunium, ob mortem filiorum Aharonis.
- 10. Ob mortem Mirjam.
- 26. Ob mortem Josuæ.

Ijar.

- 10. Ob mortem Eli.
- 28. Ob mortem Samuelis.

Sivan.

- 23. Ob defectionem 10. tribuum ad cultum vitulorum.
- 25. Ob necem martyrum decem illustrium a Romanis occisorum, הרורי מלכות.
- 26. Ob combustionem R. Chaninæ ben Teradjon cum Sacro Codice.

Tammuz.

- 17. Ob fractas tabulas Legis & expugnationem urbis per Babylonios. Scilicet eo die muri urbis perrupti sunt הובקעה העיר & cessavit sacrificium jube, Gem. Hier. Taanith. 68. 3.

Inter hunc diem & diem 9 mensis Ab spatium est 21. dierum. Sunt autem omnino 21 dies inter illud tempus, quo amygdali flores producant, & illud, quo fructum perficiunt: & huc referunt verba *Jerem.* I, II. *baculum amygdali video.* Philo *lib. III. de vita Mosi* notat, amygdalum primam florere ex fructibus arboreis, & postremam folia amittere. Hi dies 21, qui inter diem 17 Tammuz & 9 Ab labuntur, יומין דעקא *dies angustiae* nuncupantur, vid. *Echa rabbati.* 57. 2. & 67. 1.

Ab.

1. Ob mortem Aharonis.
2. Ob dictum Dei de non introituris in terram Sanctam. Hoc in *Seder olam Rabba cap. VIII.* ad diem 9 mensis Ab refertur.
9. Ob excidium Templi primi & secundi. In Babylonia nullum jejunium publicum observarunt Judæi, excepto hoc solo die nono Ab, *Gem. Pesachim.* 54. 2. Erat is dies, quo Templum secundum destructum est, dies primus hebdomadis, מוצ' שב' id est,

id est, dies Dominicus, erantque vices ephemeræ Jojarib ea hebdomade, & annus erat primus Schemittæ, מוצאי שביעית, *Gem. Erachin. 11. 2.*

18. Ob extinctionem lychni occidentalis in lychnucho sacro, imperante Achaz.

Elul.

18. Ob mortem exploratorum terræ Sanctæ.

Tisri.

3. Jejunium Gedoliæ. Huc faciunt hæc Suidæ, Γεδολίας, ὄνομα κύριον καὶ μὴν. Mhèn illic est ἡμέρα.
5. Ob incarcerationem R. Akibæ.
7. Ob sententiam latam in cultores aurei vituli.
10. Dies expiationis.

Marchesvan.

6. Ob excœcationem Zedekiæ.

Cisleu.

28. Ob Codicem Sacrum, a Rege Jojakim combustum.

Tebeth.

Tebeth.

8. Ob versionem Græcam Pentateuchi factam, imperante in Ægypto Ptolemæo Philadelpho.
9. Ob mortem Ezræ.
10. Ob Urbem corona cinctam a rege Babylonix.

Schebeth.

5. Ob mortem Seniorum. *Jud.* II, 7.
23. Ob congregationem Israelitarum contra Benjaminitas. *Jud.* XVIII.

Adar.

7. Ob mortem Mosis, *Gem. Kidduschin.* 38. 1. *Gem. Sota.* 12. 2. at in *Midrasch Megillat Esther*, 132. 2. dicitur Moses primo die Adar natus & mortuus.
9. Ob dissensum Hillelis & Schammai.
13. Jejunium Esther.

F I N I S.

INDEX

I N D E X

L O C O R V M S. C O D I C I S,

Quae aut citantur aut illustrantur.

GENES.			Cap.	Vers.	Pag.
Cap.	Vers.	Pag.	VI,	18.	165
I,	3.	380	VII,	I.	239
	5.	<i>ibid.</i>	X,	25.	294
IV,	3.	296	XI,	4.	407
	4.	297	XII,		393
VII,	II.	371. 377.		2.	365
		(460		5.	330
	17.	385		6.	<i>ibid.</i> 331
VIII,	4.	377		7.	331
	13.	374		8.	331. 401
	20.	296	XII,	25.	6
	21.	303		9.	333. 401
XV,	19.	3		II.	394
XVIII,	20.	301		16.	389
XX,	7.	239		18.	395
XXII,		286		19.	399
	13.	296		45.	402
XXXII,	10.	48		46.	<i>ibid.</i>
	33.	300		48.	230. 402
XLIX,	7.	214	XIII,	I, 2.	202
	27.	339		2.	321
EXOD.				3-10.	120
IV,	6.	198		4.	375
V,	6, 10.	253			Cap.

I N D E X

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XIII,	9.	120	XXII,	9.	313
	11-16.	<i>ibid.</i>	XXIII,	10,	456.457
	13.	323		(20.	
	22.	68		11.	458
XIV,	19.	68		12.	448
	20.	16		15.	387
	24.	<i>ibid.</i>		16.	350
XV,	2.	50		17.	296.386
	16.	20		18.	333.400
	17.	50		19.	294.296.
XVI,	8.	331			(347
	23.	444	XXIV,	5.	230.318
	25.	453	XXV,	10.	19
	29.	448.453		10-15.	43
	36.	345		23.24.25	38
XVII,	8.	465		25.	44
XVIII,	12.	295		29.	39
XIX,	1.	371		33.	32
	10.	230		34	<i>ibid.</i>
	11.	384		37.	<i>ibid.</i>
	15.	<i>ibid.</i>	XXVI,	1.	30
	16.	68		5.	<i>ibid.</i>
XX,	24.	23		11.	<i>ibid.</i>
	25.	24.95		12.	29
	26.	24		16.	27
XXI,	2, 6.	458.459		21.	133
	15.	362		22.	28
	18.	229		28.	28
	26.	364		29.	39
	28.	293			Cap.

LOCORVM S. CODICIS.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XXVI,	31.	31	XXX,	18.	26
	32.	42		21.	21
	33.	30		22.	131
	36.	31		25.	132
XXVII, 1. <i>sq.</i>		23. 24		31.	130. 132
	5.	21		32.	233
	8.	24		34.	35
	9.	22		36.	37. 266
19.	28. 29		XXXI,	6.	132
21.	33			14.	448
XXVIII, 16.		137		15.	444
17, 30.		138	XXXIII,	7.	14
38.	138. 261			10.	16
41.	243		XXXIV,	22.	369
42.	135			26	294
XXIX,	1.	139	XXXV,	2.	444
	7.	130. 243		9.	138
	21.	133		12.	19
24.	21. 139		XXXVI,	8.	29
27.	276. 277		XXXVII,		39. 40
30.	21. 128			(16.	
37.	266			25.	132
38.	264			29.	<i>ibid.</i>
XXX,	1.	35. 132	XXXVIII,	1.	24
	6.	35		3.	138
7, 8.		33		4.	24. 25
9.	40. 294			6.	137
10.	266. 436			8.	26
13.		82		9.	22
				15, 18.	23
					Cap.

I N D E X

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XXXVIII,		21. 32	II,	6.	342
	(17.			8.	21
	29.	26		26.	21
	31.	21. 28	III,	1.	319
XXXIX,	10.	138		2.	275
	38.	132		2, 8.	269
XL,	5.	35	IV,	2.	303
	9.	130		3.	130
	10.	266		3, 12.	308
	24.	31		7.	282. 383
	29.	23		8.	306
	38.	16		13.	266. 303
				14.	313. 314
				15.	276
				23.	313
				25.	281
				28.	313
			V,	1.	305
				1-4.	338
				2, 3.	305
				6.	316
				8.	280. 308
				15.	316
				17.	313
				18.	<i>ibid.</i>
			VI,	2.	313
				9, 10, 12.	98
				11.	268
				17.	266
				18.	267
				Cap.	
I,	3.	274. 295			
	3. 4. <i>sq.</i>	<i>ibid.</i>			
	3, 10.	299			
	4.	20			
	5.	21. 278			
	6.	285			
	9.	21. 286			
	11. 21.	269. 337			
	14.	300			
	14, 17.	<i>ibid.</i>			
	16.	49			
	16, 17.	280			
	17.	308			
II,	1.	338			
	3.	266			
	4.	338			

LOCORVM S. CODICIS.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
VI,	19.	307.309	X,	16.	308
	20.	129.141.310		17.	267
	22.	267.291		19	141
	23.	270	XI,	19.	245
	25.	269		21.	181
VII,	1.	266		30.	192
	2.	269		37, 38.	189
	13.	337	XII,		202
	14.	320		4.	305
	15.	290. 317.	XIII,	2.	197
		(380		3.	198
	16.	318		30.	197
	17.	290. 320		45.	201
	23.	307		47.	201
	34.	276		48.	<i>ibid.</i>
	35.	243	XIV,	2.	200
	37, 38.	321		7.	294
	38.	270		11.	72
VIII,	2.	139		12.	276. 316
	8.	138		13.	266. 267
	12.	130. 131		14.	72
	15, 16.	283. 284		21.	200. 305
	21.	181		45, 48.	201. 202
	27.	239. 276	XV,		202
IX,	24.	26		16.	20
X,	6.	172	XVI,	2.	48. 432
	11.	207		4.	134
	12.	266		12, 15, 18.	437
	14.	288		15.	439
			Hh		Cap.

I N D E X

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XVI,	17.	434	XXIII,	II.	404
	19.	439		16.	444
	21.	276		16, 17.	350
	23.	134		17. 6.264.	337.
	29.	467			(414
	31.	445		18.	264
	34.	136		17, 19.	296
XVII,	3.	20		19. 264.	269.
	6.	21			(318
XIX,	9.	359		20. 456.	276
	10.	<i>ibid.</i>		23, 33.	417
	19.	171		24. 440.	445
	20.	316		27.	428
	23.	293		32. 428.	443.
	24.	359			(444
XXI,	2.	257		33. 415.	417
	7.	172		36. 410.	423
	10.	128. 132.		38.	362
		(141		40.	421
	II.	140		41.	388
	14, 7.	140. 172		43.	417
XXII,	II.	320	XXIV,	3.	33
	20.	272		8.	40
	27.	271		9.	266
	28.	319		12.	229
XXIII,		337		20.	364
	3.	453	XXV,	2.	455
	5, 6.	394		3. 461.	456
	10.	405		4. 443.	445
					Cap.

LOCORVM S. CODICIS.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XXV,	6.	451. 325	IV,	15.	26. 211
	8.	460		19.	266
	9.	441. 459	V,	15, 26.	338
	11.	460		18.	277
	20.	461		19.	202
	25.	462		25.	276
29, 30.		14. 463	VI,	2. <i>seqq.</i>	256
	32.	<i>ibid.</i>		2, 19.	277
	40.	462		7.	256
XXVII,	2.	362		9.	316
	3.	360		10.	258
	10.	272. 360		17.	319
	13.	360		18.	293
	16.	176. 463		20.	259. 338
	28.	202. 266		23.	184. 339
	29.	361	VII,	9, 10.	19
	32.	327		14.	39
NUMER.				89.	42
			VIII,	1.	466
II,	3. <i>seqq.</i>	15		6-14.	209
III,	13.	321		9.	275
	23. <i>seqq.</i>	15		24.	209
	45.	321		25.	<i>ibid.</i>
IV,	3.	209	IX,	5.	331
	4.	209		7.	329
	7.	39		10.	401
	9, 12.	208		11.	374. 401
	12.	21		12.	396. 402
			Hh 2		
			Cap.		

I N D E X

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
X,	2, 9, 10.	187. 188	XXVII,	8.	140
	10.	440. 443		21.	138
	21.	16		18, 22.	275
	33.	<i>ibid.</i>	XXIIX.	3, 8.	264
XI,	17.	217		10.	<i>ibid.</i>
	24.	222		11.	<i>ibid.</i>
XII,	3.	235		16, 25.	<i>ibid.</i>
XIII,	22.	2		16, 17.	390
XIV,	14.	16		17.	395. 408
XV,	18.	175		27.	264
	24, 25, 26.	266		30.	263
	37-41.	119. 120	XXIX,	1.	440
	38.	252		2.	264
XVI,	18.	183		8.	265
	38.	23		8, 11.	432
XVII,	10.	46		12.	265. 417
XVIII,	10, 11, 18.	288		36.	<i>ibid.</i>
	9.	266	XXX,		360
	11.	292. 353	XXXI,	6.	142
	12.	345		7.	364
	12, 13.	346		29.	214
	15.	321. 323		35.	363
	16.	202. 322	XXXII,	11.	2
	17.	285. 408	XXXIII,	38.	371
	21.	354. 355	XXXV,	4. 5.	216
	26.	357		6.	215
XIX,	3.	205		14.	215
XXV,	4.	221	XXXVI,	6.	228
				8.	140
					DEVT.

LOCORVM S. CODICIS.

DEVTERON.			Vers.	Cap.	Pag.
			XV,	2.	457
Cap.	Vers.	Pag.		21.	324
II,	4.	232	XVI,	2, 3.	264. 408
	41.	215		4.	399. 402
VI,	4-9.	120.		8.	394. 410
	4.	423		9.	460
	5-9.	119. 120		11.	414
VII,	I.	3		14.	351
	16	298		16.	387. 408
VIII,	8.	347		17.	388
IX,	9, 18.	429	XVII, 13, 14.		387. 423
X,	3.	43		15.	231. 232
	6.	128	XVIII,	4.	175. 352
	10.	429	XIX,	8.	216
XI,	13.	423	XX,	2.	158
	13-21.	119. 120		5-9.	253
XII,	2.	19		11.	236
	9.	20	XXI,	4.	294
	14.	269		5.	203
	17.	351		6.	179
	18.	320		10.	62
XIV,	3.	289		19.	12
	4.	273	XXII,	8.	113
	9. 10.	325		9.	393
	21.	294. 325	XXIV,	19.	359
	22.	423	XXV,	3.	221
	23.	322		5.	140
	27.	358	XXVI,	2.	347. 348.
	28.	385			(351

I N D E X

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XXVI,	3-10.	350	X,	26.	221
	12.	385	XV, <i>seqq.</i>		3
	13.	359	XV,	4.	2
	14.	141		8.	8
	22.	423		47.	2
XXVII,	6.	24		60.	100
	7.	388		63.	8
XXXI,	10.	423. 457	XVIII,	1.	16
	11, 12.	116		28.	8
	26.	19. 47. 49	XIX,	1.	8
	28.	188	XX,	7.	215
XXXIII,	8.	213	XXI,	4, 6.	215
	12.	89		21.	215
	17.	187	XXII,	9.	2
	21.	253	XXIV,	1.	18. 218
				26.	49

J O S.

I,	8.	349
II,	4.	62
III,	3, 5.	19
	4.	454
V,	10.	331
VI,	4.	459
VIII,	7.	357
	29.	221
	31.	24
	33.	17
IX,	26, 27.	214

J V D I C.

I,	8.	8. 9
	21.	8
	22.	8
II,	7.	218. 476
VI,	26.	19
VII,	16.	187
IX,	8.	234
XIII,	5, 7.	255
	8.	115
XVII,	9.	214
XVIII,		476
		Cap.

LOCORVM S. CODICIS.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XIX,	II.	7	VIII,	I.	219
XX,	29.	219	6, 7.	231.	232
	I.	18	II.		235
	7.	18	20.		238
	26.	471	IX,	9.	239
	27.	18	X,	I.	233
XXI,	25.	219	25.		42
R V T H.			XII,	17, 19.	231
			XIII,	9.	I
			XV,	33.	364
I,	I.	I	XVI,	13.	232
IV,	2.	12	XX,	5.	379
	7.	140	27.		442
I. SAMVEL.			XXI,	9.	60
			XXV,	38.	427
			XXVIII,	6.	142
I,	24.	16. 347	XXX,	7.	<i>ibid.</i>
II,	10.	234	II. SAMVEL.		
	13.	235			
	18.	136. 210			
	27.	240	I,	14, 21.	234
III,	3.	16. 34	II,	4.	233
	22.	26	III,	2.	235
IV,	3.	19	V,	3.	233
VI,	I.	18	VI,	12.	19
	14.	299		13.	210
	15.	49		15.	136
VII,	6.	471		17.	17. 318
			VII,	6.	347
			Hh	4	Cap.

INDEX

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
X,	2.	219	VI,	9.	65
XI,	I.	369		10.	70
	II.	19		15.	64
XII,	8.	235		17.	63
	16.	470		20.	64
XIII,	19.	471		21.	67
XIX,	35.	213		22.	34
XX,	26.	358		23.	67
XXI,	6.	221		36.	53
XXIII,	16.	418		38.	375
	21.	48	VII,	12.	53
				15.	61. 62
				16.	61
				21.	53. 61
				24.	56
				26.	55
				27.	56
				27, 38.	58
				29.	45
				39.	65
				44.	57
				48.	66
				49.	65
			VIII,	2.	375
				8.	67
				9.	48
				11.	68
				41.	54
				63.	318
					Cap.

LOCORVM S. CODICIS.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
X,	29.	235	XXI,	5.	54
XI,	12.	233	XXII,	10.	208
	31.	3		11.	116
XV,	13.	446	XXIII,	12.	53
XVIII,	19.	19		30.	233
XIX,	15.	234	XXIV,	13.	62
	16.	243	XXV,	8.	62
	19.	<i>ibid.</i>		13.	62
XXI,	2.	236		17.	61
	27.	471		18.	160
XXV,	13.	62			

II. REG.

I,	8.	244
VI,	30.	471
VII,	3.	199
IX,	1.	233
	29.	460
X,	6.	166
XI,	1.	140
	2.	59
	6.	12
	10.	60
	12.	233
XII,	4.	202
XVI,	14.	58
	18.	452
XIX,	29.	461

I. CHRONIC.

II,	55.	252
VI,	3-15.	145
	57.	215
IX,	26.	59
	31.	142. 338
	32.	211
	33.	59
XII,	33.	379
XV,	2.	211
	27.	210
XVI, 5, 6, 42.		188
XXIII,	3.	209
	4.	214
	24, 27.	210
	28.	211

Hh 5

Cap.

I N D E X

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XXIV,	4.	166	IV.	15.	57
	14.	391		10.	65
XXV, &				19.	66
(XXVI,		212		20.	65. 66
XXVI,		213	V,	5.	17
XXVII,		<i>ibid.</i>		12.	89. 210. 212
XXVIII,		59	VII,	7.	93
	12.	69	VIII,	1.	371
	14.	66	XI,	6.	100
	16.	<i>ibid.</i>	XIII,	9.	139
	17.	83		11.	33
	18.	66	XV,	3.	116
				8.	58

II. CHRONIC.

I,	3.	20		9.	3
	3, 4.	16. 17		10.	374
	5.	23. 24		14.	188
III,	4.	60	XVII,	6.	116
	9.	69		9.	207. 210
	14.	67	XIX,	8.	208
	15.	61		11.	214
	17.	60. 61. 65	XX,	6.	53
IV,	1.	58		19.	212
	2, 3, 4.	55	XXIII,	4.	166
	3.	56		10.	65
	6.	58. 65	XXIV,	4.	52
	7.	65		23.	369
	9.	53. 65	XXVI,	5.	12
			XXIX,	7.	60
				15, 16.	211

Cap.

L O C O R V M S. C O D I C I S.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
XXIX,	18.	66	VII,	I. <i>sq.</i>	146
	23.	276	VIII,	15.	359
24,	34.	279		20.	214
	29.	212		27.	63
	31.	318	IX,	I.	5
	34.	285		6.	74
XXX,	22.	318		39.	128
XXXI,	4.	352	X,	8.	222
	II.	59. 358		9.	74
	13, 14.	212		13.	373
	17.	210			
XXXIII,	16.	58	N E H E M.		
XXXIV,	6.	3			
XXXV,	8, 9.	408	I,	14.	471
	3.	213	II,	I.	374
	II, 14.	211	III,	27.	II
	13.	333	IV,	21, 22.	379
			VI,	15.	375
E Z R A.			VII,	56.	168
				65.	127. 291
I,		63		67.	213
II,	36.	166	VIII,	I.	382
III,	4.	66		10.	213
	5.	264		16.	421
	8.	210		18.	424
	62.	168	IX,	3.	381
VI,	13.	103		4.	212
	20.	394		12.	16
	22.	<i>ibid.</i>		19.	16. 379
					Cap.

I N D E X

Cap.	Vers.	Pag.	P S A L M.	Cap.	Vers.	Pag.
IX,	30.	241		XXII,	17.	115
	37.	236		XXIII,	5.	49
X,	29.	212		XXIV,		213
	33.	37.39.264		XXX,	2.	351
	35.	346.347.		XXXV,	13.	470
		(348.466		XLIV,	7,18.	241
	36.	323		XLV,	1.	218
	37.	352		XLVIII,		213
	38.	357			3.	9
XII,	27.	212		LI,	21.	294
	31.	337		LXIX,	6.	313
	41.	187		LXXIV,	9.	241
XIII,	5.	351.352		LXXVI,	3.	7
	10.	358.355		LXXVIII,		8
	5, 12.	355			(70.	
	13.	162		LXXXI,		213
E S T H E R.					4.	441
				LXXXII,		213
III,	7.	375.463		LXXXIV,	8.	116
IV,	16.	469		LXXXIX,	2.	379
VIII,	9.	374		LXXXIX,		234
IX,		465			(21.	
	21.	464		XCII,		213
				XCIII,		213
J O B.				XCIV,		213
				XCVIII,	6.	188.441
XV,	7.	395		XCIX,	7.	48
XVI,	15.	471		CV,	15.	234.243
						Cap.

LOCORVM S. CODICIS.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
CIX,	8.	243	LVIII,	13.	453
CXIII-CXVIII,	332.	399	LIX,	17.	136
CXX-CXXXVII,		399	LXVI,	3.	364
CXX I,	5.	218			
CXXXIII,	2.	131.			
CXXXVII,		242			
ECCLESIAST.			J E R E M.		
			I,	11.	474
			VI,	20.	36
			XXI,	12.	238
IV,	17.	302	XXII,	3.	<i>ibid.</i>
			XXVII,	20.	63
PROVERB.				22.	<i>ibid.</i>
X,	27.	154	XXXIII,	13.	327
XXXI,	11.	121		21.	356
			XXXIV,	14.	458
C A N T.			XXXV,	2.	252
				3.	222
I,	5.	426		4.	59
	15.	76	XXXVI,	10.	<i>ibid.</i>
VI,	8.	15		22.	373
			XXXVII,	12.	8
J E S.			XXXVIII,		
			(4,5.		218
I,	11.	103	XLI,	5.	59
	20.	125	XLIV,	22.	244
IV,	5.	16	LII,	16.	62
XII,	13.	420		17. <i>sq.</i>	58
XXII,	16, 29.	19		20.	57
XLIII,	23.	36		21.	61. 62
			THREN.		

I N D E X

T H R E N.			Cap.	Vers.	Pag.
Cap.	Vers.	Pag.	IX,	24.	128
II,	10.	471	X,	2.	469
IV,	7.	255			
E Z E C H I E L.			H O S.		
I,	10.	45	VIII,	6.	45
VII,	2.	1	IX,	3.	1
IX.	2.	58	A M O S.		
X,	3.	48.54	IV,	5.	337
	8.	45			
	14.	45	H A G G.		
XI,	22.	48	II,	10.	70
XX, 26, 39.		261		12.	208
XXI,	26.	464			
XXII,	26.	208	Z A C H A R.		
XXXIII, 21, 22.		371	I,	7.	375
XL,	1.	371	VI,	14.	108
	2.	10	VII,	1.	375
	49.	53	VIII,	19.	471
XLI,		52	IX,	15.	280. 284
XLII,	13.	91	XI,	1.	104
XLIV,	22.	172	XIII,	4.	244
	23.	207			
	24.	208	M A L A C H.		
XLV,	13.	352	I,	7.	286
D A N I E L.				8.	272
VII,	1.	240		13.	275
VIII,	27.	ibid.			Cap.

L O C O R V M S. C O D I C I S.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
II,	6.	208	XX,	I-5.	381
III,	10.	358		19.	385
MATTH.			XXI,	8.	421
			XXII,	16.	226
				31.	246
III,	11.	49	XXIII,	2.	218
IV,	5.	75		5.	251
	25.	4		6.	123. 254
V,	23.	261		13.	254
VI,	5.	250		18.	261
	12.	301		23.	250. 355
IX,	14.	250		27.	389
	20.	72		37.	121
X,	9, 10.	75	XXIV,	20.	456
	17.	121	XXVI,	15.	458
XII,	1.	445		17.	395. 406
	2.	251. 450		18.	329
	5.	451		26.	394
	40.	385		50.	335
XIV,	25.	382		65.	141
XV,	5.	364		71.	255
	9.	249	XXVII,	26.	397
	19.	<i>ibid.</i>		28.	237
XVI,	6.	245		40.	385
	14.	250		46, 50.	332
	21.	385		51.	III
XVII,	10.	254		53.	7
	23.	385		62.	409
				63.	384
					MARC.

I N D E X

M A R C.			Cap.	Vers.	Pag.
Cap.	Vers.	Pag.	II,	25.	227
I,	21.	445		26, 36.	241
	22.	254		46.	75
III,	2.	450		49.	50
VII,	3, 4.	250	III,	2.	144
	8, 13.	249	IV,	20.	118. 124
	11.	261	V,	33.	250. 251
VIII,	15.	245		17.	254
X,	33.	254	VI,	1.	446
XII,	39.	254		7.	251
	41.	85	VII,	30.	254
XII,	1.	52	IX,	7, 8.	250
XIV,	1.	395		29.	250
	12.	329. 392.	XI,	44.	254
		(395. 406		45.	<i>ibid.</i> 255
	25.	382	XII,	38.	382
	67.	255	XIV,	3.	254
XV,	25.	381		5.	451
	33, 34.	<i>ibid.</i>	XVII,	12.	199
	42.	409	XVIII,	12.	250. 443.
L V C A S.					(470
I,	10.	181. 183	XX,	46.	354
	9.	180	XXII,	1.	394
	14.	241		2.	254
	23.	166		3.	407
II,	2.	395		7.	406
	24.	305	XXIII,	54.	409
					Cap.

LOCORVM S. CODICIS.

JOHANN.			Cap.	Vers.	Pag.
Cap.	Vers.	Pag.	XIX,	31.	391. 409
I,	30.	395		33.	402
III,	5.	230		42.	409
V,	10.	450	ACTA APOSTOL.		
VI,	44.	230	I,	12.	453
VII,	12.	249		20.	243
	14.	389	III,	2.	76
	22.	451		II.	75
	37.	390. 418.	V,	12.	<i>ibid.</i>
		(421		24.	159
IX,	14.	450		34.	227
	16.	251	VI,	9.	125
X,	22.	373. 466	IX,	31.	4
	23.	75	XIII,	19.	3
XI,	9.	380		27.	118
	50.	241	XV,	21.	116
	55.	386	XVIII,	18.	259
XII,	13.	421	XXII,	3.	227
XIII,	1.	390. 407	XXIII,	5.	138
	27.	407		8.	245
XVIII,	1.	446		9.	254
	20.	114	XXV,	5, 15.	224
	28.	408	XXVII,	9.	427
	31.	223	R O M.		
XIX,	10.	223	I,	1.	248
	13.	222	V,	7.	249
	14.	381. 382.	X,	16.	242
		(409	XI,	16.	175
	15.	223	XII,	1.	275
			I i		I. CO-

I N D E X

I. CORINTH.			Cap.	Vers.	Pag.
Cap.	Vers.	Pag.	XIII,	II.	308
V,	7.	394. 399		II, 12.	15
X,	16.	399		I. P E T R.	
XI,	10.	124	I,	23.	230
XIV,	I.	239		A P O C A L.	
XV,	29.	205	I,	13.	135
II. CORINTH.				20.	124
V,	17.	230	III,	5.	168
XI,	24.	221	XVI,	15.	163
G A L A T.					
IV,	20.	242	<i>Ex Libris Apocryphis</i>		
II. TIMOTH.				T O B.	
II,	15.	386	I,	6.	346. 351
E P H E S.				7.	355. 358
V,	2.	310	V,	19.	357
H E B R.				J V D I T H.	
III,	7, 15.	242	VIII,	6.	468
VII,	5.	356	XV,	9.	128
IX,	2.	31		III. E Z R Æ.	
	4. 34. 35. 46.		VII,	9.	210
	(48. 49		VIII,	58.	63
	7.	42. 436	IX,	39.	128
	13.	205	ADDIT. ad DANIEL.		
	22.	282	XIII,	41.	121
X,	3.	302		I. M A C C A B.	
	26.	301	I,	II.	127
XI,	9.	2		Cap.	
	32.	364			
	37.	244			

L O C O R V M S. C O D I C I S.

Cap.	Vers.	Pag.	VI,	II.	
I,	23.	109		18.	254
	57.	375	X,	5.	423
II,	32, 41.	444		7.	421
III,	49.	255		26.	90
	50.	260. 346	XIV,	4.	108
IV,	44.	95	XV,	33.	90
	46.	<i>ibid.</i> 243		37.	375. 464
	49.	110	III. M A C C A B.		
	57.	91. 109	I,	12.	437
	59.	466	ECCLES. ben SIRACH.		
VII,	12.	121. 254	XXIV,	17, 18.	36
	45.	187	XLV,	12.	137
IX,	34.	444		17.	49. 264
XIII,	53.	74	XLVI,	28.	351
XIV,	3.	128	XLVII,	2.	319
II. M A C C A B.				II.	90
I,	18.	423		I.	50
III,	2.	108	L,	2.	75
	4.	159		3.	100
IV,	7, 19, 24.	153		18.	343
V,	16.	108			

F I N I S

Indicis Locorum Sacri Codicis.

INDEX

LOCORVM MISCHNICORVM.

סדר זרעים			Cap.	Misn.	Pag.
I. SEDER SERAIM.			IX,	2.	4.
ברכות				8.	457
BERACOTH.			X,	i. seq.	457
תרומות			TERVMOTH.		
Cap.	Misn.	Pag.			
I,	I.	184.380	III,	7.	350.352
II,	I.	322	IX,	3.	352
IX,	5.	74.78	XI,	3.	354
פאה				9.	353
P E A H.			מעשרות		
I,	I.	348.388	MAASEROTH.		
VIII,	7.	453	I,	I.	355
כלאים			מעשר שני		
KILAIM.			MAASER SCHENI.		
IX,	I.	201	I,	I, 2.	324
שביעית				2.	34.325.327
SCHEVIITH.				7, II.	359
I,	I.	455	V,	I.	ibid.
VI,	I.	351		15.	ibid.
	2.	5	חלה		
	4.	455	CHALLA.		
	6.	5.351	I,	I.	404
VIII,	2.	358		2.	399
	4.	354		II.	396
				Cap.	

INDEX LOC. MISCHN.

Cap.	Misn.	Pag.	עירובין		
IV,	8.	177	ERUVIN.		
	10.	350	Cap.	Misn.	Pag.
	11.	401	I,	1.	90
	עירלה		X,	4.	97
	O R L A.			14.	93
II,	9.	5		15.	107
	12.	76	פסחים		
VII,		293	PESACHIM.		
	בכורים		I.		399
	BICCVRIM.		II,	5.	259
I,	2.	347	IV,	9.	370
	2, 3, 4.	351	V,	6.	333. 401
	6.	350		10.	78
II,	4.	384	VI,	4.	388. 408
III,	1.	350	VII,	1.	333
	2.	ibid.		4.	337
	4.	79		8.	76
	5, 6.	351	VIII,	10.	391
				401.	402
				ult.	230
	סדר מועד		IX,	3.	397. 401
	II. SEDER MOED.			5.	330. 408
	שבת		X,	3.	401
	SCHABBATH.		XI.		399
I,	II.	94. 334	שקלים		
VII,	2.	449	S CHEKALIM.		
IX,	3.	435	I,	1.	83
XIX,		122		3.	51
	5.	440	III,	1.	393
XXIII,	2.	288	IV,	1. 85. 404. 458	
			Ii 3	Cap.	

I N D E X

Cap.	Misn.	Pag.	Cap.	Misn.	Pag.
V,	I.	162	III,	4.	421
	3.	343		12.	403
	4.	335	IV, V,		421
	5, 6.	87	IV,	4.	75
VI,	1, 2.	81		7.	345
	3.	91		9.	98. 420
	4.	100. 109.	V,	1.	421
		(286		2, 3.	420
	5, 7.	84		4.	88. 91
VII,	5.	108		5.	188
	8.	286, 287.		6.	418, 424
		(347		8.	167. 391

יומא

J O M A.

I,	I.	93. 144
	3.	152
II,	I.	180
	3.	181
IV,	6.	98
V,	1.	109
	2.	112
	6.	99
VI,	7.	292
	8.	435
VII,	5.	134

סוכה

S V C C A.

I,	7.	104
----	----	-----

ביצה

B E T Z A.

II,	I.	452
-----	----	-----

ראש השנה

R O S C H H A S - S C H A N.

I,	I.	328
	4.	365
II,	2.	277
	2, 4.	443
	6.	378
III,	2.	187
	4.	470
IV,	1.	441
	3.	421
V,	15.	359

תענית

LOCORVM MISCHNICORVM.

תענית TAANITH.			חגיגה CHAGIGA.		
Cap.	Misn.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
I,	6.	470	I,	3.	389
II,	1, 2.	470		6.	388
	5.	76	II,	2.	226
	7.	168		4.	413
	10.	468		7.	252. 310
III,	8.	334		3.	353
IV,	3.	170	III,	8.	110
	5.	466			
	8.	390. 427	III. SEDER NASCH.		
מגילה MEGILLA.			יבמות JEVAMMOTH.		
I,	1, 2.	465	II,	4.	214
	2.	358	VI,	4.	150
	3. 119. 123.	466	VII,	2.	353
	4.	464	IX,	5, 6.	<i>ibid.</i>
	9.	130. 143	XII,	1.	229
	10.	20	XVI,	6.	50
	11.	358. 291		7.	210
II,	6.	270			
III,	1.	122	כתובות KETVBHOTH.		
	3.	115. 119	I,	1.	444
	6.	465		5.	216
מועד קטן MOED KATON.			XIII,	10.	4
I,	9.	334	קידושין KIDDVSCHIN.		
III,	4.	48	I,	2.	462
	6.	388	li	4	Cap.

I N D E X

Cap.	Misn.	Pag.	Cap.	Misn.	Pag.
I,	8.	277	II,	7.	268
	9.	1. 6	VI,	8.	232. 423
III,	12.	172	VII,	6.	184
IV,	I.	214	VIII,	I.	158
	גִּטין			3.	172
	GITTIN.		IX,	I.	203
II,	8.	266		10.	359. 389
III,	4.	353		15.	154
	נְדָרִים				
	NEDARIM.			סדר נזיקין	
III,	11.	121	IV,	SEDER NE-	
V,	5.	79		SIKIN.	
VIII,	4.	374. 410		בכא קמא	
	7.	364		BAVA KAMA.	
XI,	11.	<i>ibid.</i>	VII,	7.	5
	נוזיר		IX,	8.	313
	NAZIR.			12.	177
I,	2, 3.	256		בכא מציעא	
III,	3.	258		BAVA METSIA.	
	6.	259	V,	3.	246
VI,	I.	256	VI,	I.	425
	9.	282	X,	2.	104
VII,	I.	128. 140		בכא בתרא	
	3.	15		BAVA BATHRA.	
	סוטה				
	S O T A.		II,	2.	104
I,	3.	353		7.	13
	5.	90	III,	2.	4
II,	I.	336	IV,	3.	334
					סנהדרין

LOCORVM MISCHNICORVM.

סנהדרין SANHEDRIN.			עבודה זרה AVODA ZARA.		
Cap.	Misn.	Pag.	Cap.	Misn.	Pag.
I,	2.	228	I.		371
	4, 6.	220. 228	V,	2.	246
II,	5.	221	אבות AVOTH.		
	2.	236. 238	I,	3.	245
	4.	235	V,	5.	338
III,	1.	228		9.	359
IV,	2.	229			
	3, 4.	220. 221			
VI, VII.		221	סדר קדשים V. SEDER KODASCH.		
שבועות SCHEVUOTH.			זכחים ZEVACHIM.		
I,	4.	443	II,	I.	72
II,	2.	239		4.	310
ערוות EDVIOTH.			III,	I.	278
IV,	II.	256. 259	IV,	3.	336
V,	6.	332		6.	302
VI,	1.	345	V,	1, 7.	266
VII,	5.	207. 256		3.	306
	7.	334. 370		5.	315
VIII,	5.	81		6.	269
	6.	266		8.	285. 323. 327
הוריות HORAJOTH.			VI,	2.	280. 308.
III,	I.	156. 208			(346
	4.	130		3.	97
	5.	141		4.	308
	8.	214	X,	4, 5.	280
				2.	268
			Ii 5		Cap.

I N D E X

Cap.	Misn.	Pag.	Cap.	Misn.	Pag.
X,	7.	288	XI,	5.	38
	8.	343		7.	109. 371
XI,	3.	267		9.	380. 414
XII,	2.	308	XII,	4.	339
XIV,	14.	20		5.	343
מנחות			XIII,	1.	339
MENACHOTH.			בכורות		
III,	6.	421	BECHOROTH.		
V,	1.	337	II,	1.	322
	3.	341	IV.		324
	5.	340	VI, VII.		326
	6, 7.	351	IX,	3.	328
	6.	277		4.	329
	7.	276. 277.		5.	328
		(319)		7.	327
	8.	339	ערכין		
VI,	2.	336	ERACHIN.		
	3.	343	II,	2.	40. 367. 376.
	4.	342			(414)
	6.	405		3.	410. 425
VIII,	1.	1. 6		3, 5, 6.	212
	7.	271	III,	5.	95
IX,	3.	34	VIII,	6.	87. 361
	6.	336	XI,	2.	377
	7.	276	תמורה		
X,	1, 3.	391	TEMVRA.		
	3.	404	I,	6.	87
	6.	414	II,	1.	263. 266
XI,	4.	39. 414	III,	5.	322
					Cap.

LOCORVM MISCHNICORVM.

Cap.	Misn.	Pag.	Cap.	Misn.	Pag.
VII,	I, 2.	87	IV,	2.	92
	4.	294	VII,	3.	97
	5.	293		4.	213
	6, 99, 270, 322				

מעילה

MEILAH.

II,	4.	292
III,	2.	283

כריתות

KERITHVTH.

I,	I.	121, 304
		(306)

II,	I.	72
	3.	304

	4.	305
--	----	-----

VI,	I.	285
-----	----	-----

	3.	314
--	----	-----

	4.	292
--	----	-----

תמיד

TAMID.

I,	I.	171, 187
----	----	----------

	2.	180
--	----	-----

	3.	94
--	----	----

III,	I.	181
------	----	-----

	3.	95
--	----	----

	4.	100
--	----	-----

	7.	103, 110
--	----	----------

	8.	101
--	----	-----

מדות

MIDDOTH.

I,	I.	187, 213
----	----	----------

	2.	163
--	----	-----

	3.	77
--	----	----

	4.	91
--	----	----

	5.	78
--	----	----

	6.	94, 95
--	----	--------

	7.	78
--	----	----

II,	I.	75
-----	----	----

	4.	206
--	----	-----

	5.	88
--	----	----

	6.	91
--	----	----

III,	I.	58
------	----	----

	I, 3.	96
--	-------	----

	2.	99
--	----	----

	5.	285
--	----	-----

	7.	108
--	----	-----

	8.	103, 109
--	----	----------

IV,	3.	114
-----	----	-----

	6.	102, 104
--	----	----------

	7.	103
--	----	-----

V,	I.	102
----	----	-----

	2.	92
--	----	----

	4.	168
--	----	-----

קוים

INDEX LOC. MICSN.

קנים KINNIM.			Cap.	Misn.	Pag.
			XIV,	4.	208
Cap.	Misn.	Pag.		8.	81. 281
I,	I.	300	פרה P A R A.		
סדר טהרות VI. SEDER TAHOR.			I,	3.	271
			III,	3.	73. 207
כלים KELIM.				8.	205
I,	4.	190	טהרות TAHOROTH.		
	5.	355			
	6.	I. 6.	I,	3.	71
	8.	71. 79	II,	3.	191
	9.	79	VIII,	5.	6
IX,	8.	334	מקואות MIKVAOTH.		
XV,	6.	48			
XVII,	9.	77	VIII,	I.	4
XIX,	2.	350	IX,	6.	252
אהלות OHOLOTH.			נדה NIDDA.		
II,	2.	195			
	3.	5	V,	3.	72
III,	5.	195	VI,	4.	228
XII,	5	104	X,	4.	72
נגעים NEGAIM.			מכשירין MACSCHIRIN.		
II,	2.	331	Totus tractatus. 189		
<i>Finis Indicis Locorum Mschi-</i>					
<i>nicorum.</i>					

I N D E X

LOCORVM GEMARICO- RVM EX GEMARA HIE- ROSOLYMI- TANA.

I. SEDER SERAIM.			THERVMOTH.		
BERACOTH.			Fol.	Col.	Pag.
Fol.	Col.	Pag.	42.	4.	348
2.	2.	315	45.	2.	281
	4.	383	MAASER SCHENI.		
13.	3.	459	54.	2.	89
	P E A H.		56.		356
15.	1.	348		3.	76. 368
	3.	205	CHALLA.		
16.	1.	349	58.	3.	5
	3.	13	60.	2.	174. 177. 323
20.	3.	359. 455	BICCVRIM.		
21.	1.	124	64.	4.	427
	נמך		65.	3.	349
	DEMAI.			4.	351
24.	1.	125	II. SEDER MOED.		
	KILAIM.		SCHABBATH.		
31.	3.	112	2.	4.	44
	SHEVIIT.		3.	1.	5
33.	2.	418		3.	5
35.	3.	116		4.	30
36.	2.	5. 455	4.		ERU-

INDEX LOCOR. GEMAR.

ERUVIN.			Fol.	Col.	Pag.
Fol.	Col.	Pag.	42.	2.	112
18.	2.	107		3.	44
19.	1.	55		4.	439
20.	4.	333	43.	1.	437
21.	3.	440		4.	150
22.	3.	12	44.	2.	134. 135
23.	3.	246		SVCCA.	
SCHEKALIM.			54.	2.	48
5.		162. 467		3.	399. 421
6.	2.	403	55.	2.	82. 420
7.	4.	162		4.	106
9.	1.	131. 232		JOM TOF.	
	2.	38. 45	61.	3.	76
	4.	65		ROSCH HAS-	
11.	1.	84		SCHAN.	
49.	3.	81			
	4.	46	56.	4.	328. 375
JOM A.			57.	1.	427
38.	2.	380		TAANITH.	
	3.	139. 154	66.	1.	468
	4.	143. 152	67.	4.	93. 166
39.	1.	247. 138.	68.		471
		(419		1.	167
	2.	278		3.	45. 473
	4.	34	69.	1.	468
40.	4.	152. 301		MEGILLA.	
41.	1.	90. 106	70.	3.	90. 467
	3.	138	71.	1.	367. 377
	4.	36. 37		4.	138
					Fol.

EX GEMAR. HIEROSOL.

Fol.	Col.	Pag.	N A Z I R.
72.	1.	143. 152.	Fol. Col. Pag.
		(296	51. 2. 199
	4.	17.20.71	3. 316. 366
74.	1.	123	54. 2. 258
	CHAGIGA.		55. 3. 333
77.	4.	226	S O T A.
78.	1.	76	17. 1. 90
	III. SEDER NA-		18. 1. 108. 202.
	SCHIM.		(207
	JEVAMMOTH.		22. 2. 18
5.	3.	314	3. 43. 45. 47.
6.	4.	252	(49. 132. 139. 233
	1.	5	4. 48
	4.	389	
9.	1.	121	IV. SEDER NESIKIN.
12.	3.	100	SAN HEDRIN.
	KE TVBHOTH.		
28.	3.	217	18. 4. 370
30.	2.	246	19. 4. 156
	KIDDVSCHIN.		29. 1. 143
61.	3.	401	HORAJOTH.
	GITTIN.		48. 2. 156
47.	3.	125	AVODA ZARA.
	NEDARIN.		39. 3. 125
40.	1.	370	43. 1. 112

*Finis Indicis Locorum Gemaricorum ex Ge-
mara Hierosolymitana.*

INDEX

INDEX

LOCORVM GEMARICORVM EX GEMARA BABYLONICA.

I. SEDER SERAIM. Fol. Fac. Pag.

BERACOTH.					
			28.	I.	30
Fol.	Fac.	Pag.	35.	2.	451
1.	3.	123	69.	2.	304
3.	2.	383	79.	2.	172
9.	1.	335	87.	2.	367
10.	2.	370	88.	I.	407
12.	I.	120	92.	I.	44
14.	I.	424	98.	2.	28. 30
19.	I.	332	113.	I.	453
30.	I.	55	118.	I.	453
	2.	377	128.	I.	451
32.		366	156.	I.	446
35.	I.	347			
42.	I.	278			
49.	2.	76			
58.	I.	392			
59.	2.	424			

ERUVIN.

II. SEDER MOED. SCHABBATH.

			19.	I.	35
			39.	2.	440
			40.	2.	423
14.	2.	455	56.	I.	369
21.	I.	172		2.	216
	2.	390. 466	95.	2.	120

PESA-

IND. LOC. EX GEM. BABYL.

PESACHIM.			Fol.	Fac.	Pag.
Fol.	Fac.	Pag.	9.	2.	244
33.	I.	398	11.	I.	90
37.	I.	246	12.	2.	136
47.		390	14.	2.	99
	I.	40. 440	15.	I.	95
49.	I.	6. 118	124	2.	374. 451
50.	2.	427	18.	I.	154
52.		442	19.	I.	91
	I.	413	20.	I.	426
	2.	75		2.	162
54.	I.	45	21.	2.	70
	2.	474	25.	I.	93. 101
57.	I.	92		2.	183
58.	I.	330	26.	I.	184
64.	2.	333		2.	420
65.	2.	333	37.	2.	108
66.	I.	398	38.	I.	90
86.	I.	77. 113	39.	2.	104. 435
91.	2.	401	42.	4.	435
92.	I.	54	45.	I.	98
94.	2.	374	47.	I.	152. 143
96		397		2.	280
118.	I.	400	49.	2.	ibid.
SCHEKALIM.			52.	I.	106
5.	I.	392	54.	I.	81
9.	I.	18	55.	I.	44
J O M A.				2.	84
		429	69.	I.	171
9.	I.	154	73.	I.	158
K k					SVC.

INDEX LOCOR. GEM.

S V C C A.			Fol.	Fac.	Pag.
Fol.	Fac.	Pag.	6.	2.	366.367.
5.	I.	138			(412
	2.	46	7.	I.	370.392
	4.	367		2.	384.403
25.	2.	453	8.	2.	441.462
31.	2.	421	10.	I.	271.366
37.	2.	277	11.	I.	375
43.	2.	422		2.	442
45.	I.	95.422	16.	I.	420.442
47.	I.	424	18.	I.	427
48.	2.	97		2.	472
49.	I.	98	19.	2.	367.377
50.	2.	420	20.	I.	367
51.	2.	51.123.125	21.	2.	242
52.	2.	420.421	26.	I.	459
54.	2.	287	27.	I.	189
56.	2.	392	31.	I.	213.224
B E T Z A.			TAANITH.		
4.	2.	442.443	27.	I.	166
6.	I.	377.440	28.	I.	467
13.	2.	252	MEGILLA.		
22.	I.	377	6.	2.	464
ROSCH HAS.			9.	2.	130.144
SHAN.			10.	I.	20
2.	2.	384	14.	I.	240
4.	I.	262.408	15.	I.	241
	2.	424	26.	I.	9.103.109
5.	I.	408.413	29.	2.	392
MOED					

EX GEMAR. BABYLON.

MOED KATON.

Fol.	Fac.	Pag.
2.	2.	457
14.	1.	170
16.	2.	242
22.	2.	115
26.	1.	51
29.	1.	115

CHAGIGA.

2.	1.	387
6.	2.	<i>ibid.</i>
16.	2.	226
17.	1.	424
79.	4.	100

III. SEDER NASCHIM.

JEVAMMOTH.

6.	2.	75
7.	2.	54
9.		242
22.	1.	230
48.	2.	230
61.	1.	152
62.	1.	230
78.	2.	214
79.	1.	230

KETUVOTH.

Fol.	Fac.	Pag.
26.	1.	357
64.	2.	453
103.	2.	225
106.	1,2.	86.91.113. (164.169)
107.	1.	84
111.	1.	7
	2.	5

KIDDUSCHIN.

16.	2.	459
21.	2.	<i>ibid.</i>
22.	1,2.	<i>ibid.</i>
31.	1.	205
36.	2.	277
38.	1.	476
40.	2.	455
57.	2.	294
69.	1.	73
74.	2.	304

GITTIN.

6.	2.	453
36.	1.	457
41.	3.	126
56.	1.	246.470
58.	1.	126.150
60.	1.	108.118

INDEX LOCOR. GEM.

NEDARIN.			Fol.	Fac.	Pag.
Fol.	Fac.	Pag.	28.	2.	115
2.	I.	126	31.	2.	126
12.	I.	446	88.	I.	13
38.	I.	45	89.	I.	455
49.	I.	333	106.	2.	372
	2.	399			
63.		373	BAVA BATHRA.		
NAZIR.			3.	2.	70
4.	2.	256	4.	I.	51
23.	2.	115	8.	II.	125
25.	I.	112	13.	2.	246
47.	2.	130. 156	14.	I.	43. 45. 47
S O T A.				2.	241
12.	2.	476	121.	I.	426. 429
33.	2.	180		2.	416
45.		217	166.	I.	51
47.	I.	7			
IV. SEDER NESIKIN.			I.	4.	380
BAVA KAMA.			7.	I.	44
			II.	I. 2.	368. 369
61.	I.	104		I.	242. 369
79.	2.	393	12.	2.	370
82.	I.	470	17.	2.	228
	2.	13	18.	2.	368
109.	2.	177	19.	2.	238
113.	2.	230	37.	2.	ibid.
BAVA MEZIA.			39.	I.	356
28.	I.	51	82.	2.	178
					Fol.

EX GEMAR. BABYLON.

Fol.	Fac.	Pag.	Fol.	Fac.	Pag.
87.	I.	73	42.	I.	438
88.	2.	72.220.222	47.	2.	281
97.	I.	155	53.	I.	25.283
			54.	I.	9.99

MACCOTH.

5.	I.	446	56.	I.	89.92
10.	I.	112	64.	2.	280
			88.	2.	136

SCHEVUOTH.

10.	2.	37	99.	2.	408
			116.	2.	15
			118.	2.	9.17.93
			119.	I.	20

HORAJOTH.

5.		54
8.	2.	304
11.	2.	131.133.242

CHVLLIN.

12.	I.	232	24.	2.	173
13.	2.	220	60.	2.	443
			83.	I.	380

AVODA ZARA.

23.	2.	205	90.	2.	126
24.	I.	230	132.	2.	178
38.	I.	115	133.	2.	174

MENACHOTH.

V. SEDER KODA-			21.	2.	287
SCHIM.			28.	2.	32
SEVACHIM.			29.	1.	110
21.	2.	101	34.	2.	120
26.	2.	282	78.	2.	13
32.	2.	54	97.	1.	38. 40

IND. LOC. EX GEM. BABYL.

Fol.	Fac.	Pag.	Fol.	Fac.	Pag.
98.	I.	33. 65	37.	2.	305
99.	I.	66	77.	2.	47.49.231
107.	2.	84. 162			(132. 233
109.	2.	150	78.	I.	36
			100.	2.	150
BECHOROTH.			TAMID.		
58.	I.	328	61.	I.	91. 213
	2.	327		2.	171
			62.	I.	163
ERACHIN.			63.	2.	108. 109.
9.	2.	367			(126
11.	2.	475	65.	I.	109
			66.	I.	380.
TEMVRA.			VI. SEDER TAHO-		
114.	I.	272	ROTH.		
	2.	336	NIDDA.		
116.	I.	303			
130.	2.	84	26.	2.	44
			27.	I.	225
KERITHVTH.			48.	I.	384
28.	I.	37	50.	I.	198

F I N I S

*Indicis locorum Gemaricorum ex Gemara
Babylonica.*

INDEX

INDEX

RERVM PRÆCIPVARVM.

A.

Belis Sacrificium quale.	Pag. 296
Ablegmina quæ.	277. 292
Absolomi Naziræatus.	256
Academiæ cura præcipue spe-	
ctavit ad Sacerdotes.	208
- - - Rectores aliquando Præsides Synedrii.	220
Acra, mons.	10
Adulterii suspecta mulier quomodo tentata.	202
Adductio fertorum.	341
Ædium lepra.	201
Ædes Sacra Templi II. 103. <i>sq.</i> ejus altitudo. <i>ibid.</i>	
facies externa. <i>ibid.</i> altitudo ejus tempore	
Herodis. 104. latitudo. 105. longitudo.	
106. partes. <i>ibid.</i> Pronaon.	107
Æræ annorum variæ.	371. <i>seq.</i>
Ægypti torrens.	2
Æquinoctium vernum.	369
Æstatis tempus.	272
Agitatio fertorum.	341
Agitatio Sacrificiorum.	276. 319
Agni Sacrificii jugis ubi servati.	95
Agnus paschalis. 400 fuit Sacrificium. 329. qua-	
lis esse debeat. 330. Maetationis tempus,	
quod. <i>ibid.</i> Ritus. 332. assatio & comestio.	333
Agros vendere quomodo liceret.	462. <i>sq.</i>
Alexandrina Synagoga.	123

I N D E X

Altare holocausti Tabernaculi, ejus materia & forma. 23. clivus. 24. opus reticulatum. <i>ib.</i> ignis perpetuus in illo.	26
- - - lapides ejus repositi in conclavi.	112
- - - purgatio ejus a cineribus.	180
Altaris suffitus Tabernaculi situs. 31. non erat in S. Sanctorum. 34. ejus forma. <i>ib. seq.</i> vid. etiam in suffitus. Altare suffitus Templi I. 68. Templi II.	110
Altare æneum Templi I. 58. quamdiu in Templo fuerit.	<i>ibid.</i>
Altaris Templi II. magnitudo. 95. adscensus ad altare per clivos. 96. In summo altaris quænam fuerint. 97. <i>seq.</i> ejus filum rubrum, cui usui 98 <i>seq.</i> fundamentum. 99. cornua 98. ad altaris latus septentrionale quænam sacrificia mactata. 267. 270. 278	161
Amarcalin.	474
Amygdali.	108
Anathemata in Templi II. pronaon illata.	270. <i>sq.</i>
Animalia, quæ apta ad Sacrificia.	316
- - - ad holocausta. 299. ad Sacrificia pro delicto.	147
Annas, quis.	10
Antonia turris.	77
Antemurale.	225. 245
Antigonus Sochæus.	366
Anni Hebræorum varii.	366
- - - inæquales.	367. 379
- - - intercalares.	An-

RERVM PRÆCIPVARVM.

Anni politici initium.	370
- - - æræ variæ.	371
- - - tempestates variæ.	372
- - - novi Festum.	440
- - - Sabbathici.	455
- - - Jubilæi.	459
Apostoli patriarcharum Judaicorum.	124
Annuli in loco mactationis atrii.	99
Aquæ libamina.	418
Aqua ad usum atrii unde.	93
Aquam haurire rotis ubi permissum diebus festis.	93
Arborum præputia.	312. 366
Arca fœderis, varia ejus loca. 17. fueritne una an duæ. 18. <i>seq.</i> arcæ fœderis descriptio. 43. ejus magnitudo. <i>ibid.</i> ejus operculum. 44. Tabulæ fœderis in ea. 45. Nubes supra ar- cam. 48. an præter Tabulas fœderis nihil in arca fuerit. <i>ibid.</i> de capsulis arcæ laterali- bus. 49. arca in S. S. Templi primi. 67. in ejus locum positus est lapis in Templo II. 112.	
Arca & castra distabant 2000. cubitis.	454
Asphaltites lacus, unde ita dictus.	6
Asseres Tabernaculi.	27
Afinus a Judæis penetrali sacratus quid.	46
- - - primogenitus ejus.	322. <i>sq.</i>
Atria duo Templi I. 53. Atrium novum quid. 54.	
Atrium gentium in Templo primo nullum fuit. <i>ibid.</i> conclavia in atriiis Templi I. 59.	
Atrium mulierum Templi II. 81. cui in eo federe licuerit. 85. inde Adscensus ad	
K k 5	Atri-

I N D E X

Atrium magnum. 88. Atrii magni descriptio. <i>ibid.</i> Atrium Israelitarum.	89
Afyla.	215
Atrii liber quis.	47
Atriorum mixtura.	456
Atrium Tabernaculi. 21. Templi II.	29
- - - Gentium nullum in Templo II.	78
Auditorium magnum, ubi in Sabbatho iudices sederunt.	77
Aurium perforatio.	459
Avium unguesectio.	280
Avis holocaustum.	300
Azalel hircus.	435
Azymorum festum. 393. <i>sqq.</i> quis primus ejus dies.	395
B.	
B acchus an a Judæis cultus.	415
Baithosæi qui	246
Balsamum.	35. <i>sq.</i>
Balteus Pont. Max. ex lino, reliquorum Sacerdotum ex lino & lana.	135
- - - Sacerdotum deponendus extra tempus ministerii.	171
Bath-Kol.	242
Baptismus profelytorum.	230
Benedictio Sacerdotalis in Synagogis.	119
- - - in Templo.	183
Beth-Moked.	94
Beter urbis Synagogæ.	126
Bethania, Betphage.	13
Bezetha.	11
an nman	Bil-

an nman nman nman

an nman nman nman

RERVM PRÆCIPVARVM.

Bilgæ Ephemeria annulis aliarum usa.	419. 391
Bitumen Sodomiticum.	145
Boaz. vid. columna.	
Buccinas & Tubas inflabant quoque Sacerdotes.	187
Buccinæ.	440
- - - clangor quare novi anni Festo institutus.	442
- - - Sabbathis singulis.	452
C.	
C Aiphas quis.	148
C Caini oblatio.	296
Calix benedictionis.	399
Caloris tempus.	372
Campi terræ Israeliticæ celebres.	7
Canaan, quænam terra ita vocetur.	2
Cantus Levitarum.	212
Captivus festo Paschatis dimissus.	397
Carnem antediluviani ederunt.	273
Capulæ laterales arcæ foederis.	49
Castrorum Israeliticorum situs.	15
- - - eorum convenientia cum spatiis Templi.	ib.
Catholici qui.	160
Cherubinorum forma qualis	44
Christi natalis annus & mensis.	166
Christus an in eodem die cum Judæis Pascha suum ederit.	405
Christus quando resurrexerit. 384. azymo in S. cœna usus.	405
Cidaris Pontificis M. quomodo distincta a Sacer- dotum.	135
	Cir-

I N D E X

Circumcisio.	121
- - - pellit Sabbathum.	398
Cistæ tredecim in atrio mulierum.	83. <i>sq.</i>
Cineres ab altari nunquam omnes remoti.	180
- - - eorum locus.	99
Clavium præfectus.	161
Clivus altaris Tabernaculi. 24. altaris Templi II.	96
Clypei Davidis.	60
Codex, in quo Samuel Regis jus descripsit.	42
Collegium magnum in antemurali Templi.	77
Columna nubis & ignis.	16. 48
Columnæ atrii Tabernaculi.	21
- - - earum situs.	22
Columnarum Jacin & Boaz descriptio. 60. earum mensuræ. 61. altitudo. <i>ib.</i> crassities. 62. quo fuerint delatæ.	62. <i>sq.</i>
Coma Sacerdotum.	172
Comestio victimarum. 288. victima profanata, de qua edere nulli licebat. 289. Tempus comestionis. 290. locus. <i>ib.</i> personæ comedentes. 291. sacrificia piacularia quænam comederentur.	306
Comestio sacrificiorum salutarium.	320
Comestionis sacrorum locus.	91
Combustio victimarum. 292. Comburendarum rerum series.	293
- - - quænam sacrificia piacularia combusta.	308
Concionatores Judaici.	118
Conclave silentium & vasorum.	87
Conclavia in atriis Templi I. 59. conclavia Templi I. 69. conclavia comestioni sacrorum in atrio Templi destinata. 92. <i>sq.</i>	Con-

RERVM PRÆCIPVARVM.

Conclavia varia in monte Templi II.	76. <i>sq.</i>
Conclavia atrii mulierum Templi II.	81
- - - atrii interioris.	92
- - - lateralìa & superiora Ædis Sacræ	113
Confessio decimarum.	359
Consulares qui.	161
Constitutio victimæ ante faciem Dei.	274
Coponius vid. Kiponus.	
Cornu altaris fractum.	419
Cornua altaris exterioris Templi II.	98
Cornua panum facierum.	39
- - - Pentecostaliũ.	414
Coronæ aureæ in Templi II. pronao suspensæ.	118
Crustula Pontificis M. ubi præparata.	94. 141
Cubiti mensura duplex.	38
Cultus quotidianus in Templo.	180
Custodia Templi.	186. 213

D.

D anielem quare Judæorum aliqui exemerint e numero Prophetarum.	240
Debitorum remissio.	457
Decimæ ex Syria quoque & regionibus terræ Israelis vicinis solvebantur.	5. 6
Decima ex animantibus Deo sacra. 326. <i>sq.</i> Modus & tempus decimandi. 327. quæ decimanda sint.	328
Decimarum nomina & species 354. decimæ primæ quæ. 350. decimæ e decimis. 381. decimæ secundæ. 357. decimæ pauperum. 359. confessio decimarum.	<i>ibid.</i>
Dei nomen יהוה quando pronuntiatum.	183
Devo-	

I N D E X.

Devota Deo quomodo redimenda.	201
Dies Hebræorum.	379
- - - Expiationis.	426. 468
- - - Congregationis qui dicantur.	465
Dierum trajectio apud Hebræos. 371. boni. 390.	
427. unde initium capiant. 406. divisio.	
379. <i>seq.</i> pars pro toto.	384
Dissectio victimarum.	285
Docere populum officium Sacerdotum 207. &	
Levitarum.	213
Domos vendere quomodo liceret.	463
Dona Sacerdotalia. 174. quibus Sacerdotibus	
danda.	176

E.

E leemosynarum collectores.	125
Eleemosynæ pauperibus Festo Purim missæ.	(465
	466. <i>sq.</i>
Encæniorum festum.	
Ephemeræ Sacerdotales. 165. origo Ephemeria-	
rum & ordo. <i>ibid. sq.</i> Ephemeræ divisæ	
in familias.	166
- - - earum functiones in Festis tribus majori-	
bus. 390. in Festo Tabernaculorum.	418
Ephod Pontificis M.	136
Epulæ Sabbathinæ.	453
- - - Festi Purim.	465
Essæi.	252
Estheræ liber.	464
Eram, ejus situs.	100. <i>sq.</i>
Excelsa quando licita.	19
- - - privata quibus rebus destituta.	20
	Exci-

RERVM PRÆCIPVARVM.

Excidii pœna.	304. 356
Excommunicationis species.	221
Excoriatio victimæ.	285
Expiationis dies.	427
Expiationis die quater Pontifex summus intravit in S. S.	42
Expiatione indigentes qui dicantur.	72. 83
Ezechielis Templum.	52

F.

F Emoralia Pontificis M.	134. <i>seq.</i>
Fenestras an habuerit S. S. Templi I.	68
Fermentum.	399. <i>sq.</i>
Ferta, eorum nomina. 39. 335. ferta libaminum no- mine dicta quæ. 336. fertorum species. 337. fertorum quantitas. 339. adductio & agi- tatio. 340. quibusdam addebatur oleum & thus. 342. Modus adfusionis olei & un- ctionis. 342. mensuræ fertorum & libami- num diversæ.	343
Festum, εορτή, Paschatis est dies 15 Nisan. 390. (403. <i>seq.</i>	
Festa tria majora. 386. eorum celebritas & requi- sita. 387. eorum dies maxime festi. 388. <i>seq.</i>	
Græca nomina.	390
- - - reliqua.	393
Flagellatio in Synagogis facta.	121. 221
Fluvius Ægypti qualis.	27
Foramina altaris exterioris Templi II.	98
Frigoris tempus.	373. 416
Furni Paschales.	369
	Gal-

I N D E X

G.

G Allus vel præfectus temporibus.	161. <i>sq.</i>
Galilæa.	3
Rabban Gamaliel.	227
Gazith conclave. 93. in eo Sacerdotes sortem ducebant. 180. ibi aliquando sedebat Syne-	
drium M.	222
- - - num λ. θ. ο. σ. ρ. ω. τ. ο. σ.	<i>ibid.</i>
Gazophylacium in atrio mulierum.	85
Gentes holocausta offerre poterant.	296. <i>sq.</i>
Gentium atrium vid. atrium.	
Gethsemane.	13
Gibeonitæ.	214
Gladius Goliathi.	60
Golgatha.	13

H.

H Asidæi.	252
Hebdomas Sabbathum vocatur.	444
Helena Regina Naziræa.	259
Herodes novum Templum non condidit. 51. fa-	
cies Templi II. sub ep.	104
Herodiani qui.	226
Hiemis tempus.	372
Hierosolymæ nomina. 7. urbis situs. 8. ejus mu-	
ri. II. portæ. 12. privilegia. 13. loca extra-	
muralia.	<i>ibid.</i>
Hillel & Schammai.	226
Hippicus turris.	10
Hizkias Rex intercalavit Nisan in Nisan.	370
Holocaustorum nomina. 294. distinctio ab aliis	
sacrificiis. <i>ibid. sq.</i> præstantia. 295. antiqui-	
tas.	

RERVM PRÆCIPVARVM.

tas. 296. divisio. 297. animalia & eorum oblatio. 299. holocaustum avis.	300
Holocaustum præsentia.	114
Horæ Hebræorum.	381. <i>seq.</i>
Hofanna.	421
Hymni Festorum.	399
Hyperbolæ Talmudicæ.	125. <i>seq.</i>
I.	
I Acin vid. columna.	
I Janua vestibuli.	106
Idola ab Hebræis olim culta.	244
Jephthæ votum.	363
Jejunium Festi Purim.	463
Jejunium virorum stationis.	170
- - - diei Expiationis.	427
Jejunia.	467 <i>seqq.</i>
Jejunantium ritus.	470
Ignis perpetuus super altari Tabernaculi. 26. Tres ignes super altari exteriori Templi II.	98
Ila, sapiens in Urbe Jafne.	326
Immunditiei variæ species, de quibus Sacerdotes judicare debebant. 189. sex immunditiei gradus. 190. species undecim immunditiei legalis. 192. Patres. 32. immunditiei legalis. 193. Patres immunditiei ex decreto doctorum.	195
Impositio manuum victimæ.	275
Insignia Regum Israël.	238
Instrumenta musica Levitarum ubi reservata.	82
• usus eorum.	212
Intercalatio annorum.	367
	Inter-

I N D E X

Intercalatio, ejus causæ.	369
- - - tempus.	370
Jordanes.	2. 6
Iter Sabbathicum.	453
Jubilæus annus. 459. cessatio & jura.	465
Judæa. 3. quando in provinciam redacta.	235
Judex profelytorum.	229
Judicum confessus in Sabbatho & diebus festis.	(77. 78
Jus vitæ ac necis Judæi non habuerunt, quum Christus pateretur.	224
- - - Regum. 234. differt ab illo Samuelis.	235
K.	
K Aræi. 247. 368. 378. 401. 413. 418. 421	
Kedron torrens.	283. 285
Kiponus.	77
L.	
L Abra. 10. in Atrio Templi I.	57
Labrum Tabernaculi.	26
- - - Templi secundi.	100
Lacus terræ Israeliticæ.	6
- - - asphaltites, unde ita dictus.	6
Lætitia Festi Tabernaculorum.	421. sq.
- - - Sabbathi.	451. sq.
- - - Festi Encoëniorum.	466
Lamina aurea Pontificis M.	138
Lampades num interdiu quoque arserint in Sancto.	34
- - - Sabbathinæ.	452
- - - accensæ in atrio mulierum in Festo Taber- naculorum.	420
Lam-	

RERVM PRÆCIPVARVM.

Lampades in Synagogis.	123
Lampas Helenæ.	108
Lanæ primitiæ.	177
Laniena in atrio Templi II.	99
Lapis foundationis quis.	112. 434
Lapides edis sacrae quales fuerint.	103
Lectio Legis & Prophetarum.	118
- - - singulo septennio instituta.	422
Lectisternia Romanorum.	397
Legem Dei explicare erat Sacerdotum & Levi- tarum.	207. 213
Legis gaudium. 445. legis doctores.	254
Lepra, ejus species & signa. 197. Leprosi examen a Sacerdote instituendum. 198. ejus mun- datio. 199. Lepra vestium & ædium.	201
Leprosi, eorum conclave.	81
- - - eorum Sacrificia.	304
Levitæ, eorum nomina & inauguratio. 208. divi- fio. 209. ætas. <i>ibid.</i> vestes. 211. munus. <i>ibid.</i> excubiæ. 213. urbes. 215. suggestum eorum. 212. præfectus cantoribus inter eos. <i>ibid.</i>	
Libaminum diversæ mensuræ. 343. libamen vi- ni. 345. aquæ.	418. 422
Libaminibus præfectus.	163
Libanon unde.	103
Liber Legis in atrio.	47
- - - in S. Sanctorum.	<i>ibid.</i>
- - - in Synagogis.	117
Ligna inepta ad usum altaris.	81
- - - oblata ad usum altaris novies quotannis.	(466
	Lignum

I N D E X

Lignum Schittim quale.	27
Lotio Sacerdotum in mari æneo.	57
Luctus Pontif. Max.	140
Lunæ phasis initium mensium.	378
Lunæ conspectu Israelitæ in deserto destituti.	378
Luminum Festum.	466
Lychnuchi situs .31. in Tabernaculo. 31. 33. formæ descriptio. 32. usus ejus nocturnus. 33.	
Lychnuchi in Templo I. decem. 65. an omnes simul arserint.	<i>ibid. sq.</i>
Lychnuchi aurei.	420
Lychnuchus Templi II.	110
M.	
M Actatio ad Septentrionem altaris.	278
- - - quibus rebus vitaretur.	279
- - - locus ejus in Atrio.	99
Malachias quis.	247
Mannæ amphora.	46
Manuum impositio.	275
Manipulus Paschalis.	403. 420
Mare æneum Salomonis.	55
- - - figura. 55. fulcrum. 56. usus.	57
Maria, filia Bilgæ.	391
Mensæ panum propositionis situs in Taberna- culo. 31. ejus forma. 37. (vid. etiam panes propositionis.) supellex ad mensam per- tinens. 39. an libamen in mensa quo- que fuerit appositum.	40
Mensæ decem Templi I. 65. an omnibus panes fuerint impositi. 66. Mensa panum propo- sitionis unica fuit in Templo II.	110
	Men-

RERVM PRÆCIPVARVM.

Menſa marmorea & argentea in atrio.	102
- - - marmorea & aurea in veſtibulo.	108
Menſes Hebræorum.	374
Menſis pars pro toto. 384. convenientia cum no- ſtris.	375
Meſſurarum ſacrarum Tabella.	344
Meſſiæ adventum qualia tempora designarent.	(154
Meſſis Hebræorum duplex, hordei & tritici. 369.	(373. 410
Minuta Hebræorum.	383
Mixtura terminorum quæ.	454
Montes terræ Iſraeliticæ.	7
Mons olivarum. 12. Golgatha.	13
Mons Templi. 74. quæ fuerint in monte Templi.	(75
Moria, mons. 74. ejus ſitus. 10. quare ſubtus fue- rit fornicatus.	73
Mofes intravit in S. Sanctorum.	42
- - - ejus mors.	476
Mulier adulterii ſuſpecta.	202
Muri circa Hieroſolymam.	II
Muſica inſtrumenta Levitarum tria.	212. 425

N.

N Abal.	427
Natalis annus Chriſti.	166
Naziræorum nomen. 255. ſpecies. 256. Leges Na- ziræatus temporarii. <i>ibid.</i> voti ſolutio. 258.	
Naziræatus Pauli.	259
- - - eorum conclave.	81
Nebuzaradan ſpoliavit Templum I. vaſis æneis. 63	

I N D E X.

Nethinæi qui.	214
Nicanoris porta. vid. Porta.	
Nilus.	2
Noachidarum præcepta septem.	229. <i>sq.</i>
Noctis vigiliæ.	382
Novi anni Festum.	440
Novilunia.	442
Nubes supra arcam.	48
Nuptiæ Pontif. Max.	140
- - - Sacerdotum.	172

O.

O leum Sacrum an fuerit in Tabernaculo.	41
- - - unctionis absconditum. 129. ejus materia & auctor. 131. quibus fertis adderetur.	(341
Oleum, ad lychnuchum adhibitum, & ejus quantitas.	34
Oleum quo Reges & Sacerdotes uncti, diversum.	(42
Olivarum mons.	13
Operculum arcæ. vid. Arca & Propitiatorium.	
Opera 39 Sabbatho prohibita.	449. <i>sq.</i>
Ophel.	10
Orbis terrarum secundum Judæos divisio.	4. <i>sq.</i>
Otiosi decem.	123

P.

P allium Pontificis M.	137
Panes facierum. 39. 391. 164. eorum figura & usus. 39. pertinebant ad Sacerdotes. <i>ib.</i> qui eos inferebant & efferebant. 203. conf. Mensa panum propositionis.	
	Panes

RERVM PRÆCIPVARVM.

Panes duo Pentecostales.	413. 174
- - - azymi comedendi Festo azymorum.	394. (398
Parasceve Hebræorum.	409
Parhedrin conclave.	92
Pascha. 386. 391. 394. <i>seq.</i> ejus species. 396. pellit Sabbathum.	398
Paschalis agnus. 329. 400. vid. Agnus.	
Pastores quando pecora eduxerint.	373
Patriarchæ quando nati.	375
Patriarchæ Judaici.	124
Patres 32 immunditiei.	193
Pauli Naziræatus.	259
Pauperum privilegia.	359
Pectorale Pontificis M.	137
Pecunia in gazophylacio ad quem usum adhibita.	(85. 86
Pelles victimarum sale conditæ.	92
- - - quibus cederent.	267
Pentateuchi lectio in Synagogis. 117. num Saddu- cæi solum Pentateuchum pro S. Scriptura habuerint.	246
Pentecoste. 386. 409. <i>seqq.</i> pentecostales panes.	(403. 414. 420
Pharisæi. 248. eorum instituta theoretica. <i>ibid.</i> an metempsychosis sit dogma ipsorum.	
249. instituta practica.	250
Phineas vestiarius.	94
Philacteria.	119. 251
Planta quarti anni.	359
Plantarum anni.	366
	Plu-

I N D E X

Pluviarum tempora.	374 <i>sq.</i>
Pœnæ capitales quatuor,	221
Pœna Excidii.	304. 356
Polluctura quid,	457
Pontifex Maximus, ejus nomina. 127. <i>sq.</i> Digni- tas. 128. electio. 129. inauguratio. <i>ibid.</i> oleo effuse unctus. 132. vestes. 133. sacrificium ejus inaugurale & nuptiæ. 139. luctus. 140. munus ejus quotidianum. 141. nonnisi unus. 143. Pontificum Catalogus ab Aaro- ne usque ad Captivitatem Babyl. 145. sub Templo II. 146. Pontifices in Talmude me- morati. 150. sub Templo secundo minor dignitas Pont. Max. 153. varius ordo. 156	
Pont. M. quater intravit in S. S. die expiationis. 42. 433. ejus functiones in die expiationis. 429	
Porta Nicanoris ubi collocetur. 80. 88. unde ita vocetur. 90. ejus usus.	<i>ibid.</i>
Portæ pronai Templi I. 60. Templi II.	107
- - - Atrii magni Templi II.	90
Portæ urbis Hierosolymæ.	12
- - - montis Templi.	77
Porta Susan. 76. Sancti in eo.	99
- - - Chuldæ.	77
- - - Teri Kiponus.	<i>ibid.</i>
Porticus Salomonis.	75
Præfecti varii Templi.	161. <i>seq.</i>
Præsides Synedrii M.	255
Preces in Synagogis.	117
Primogenita unde adducuntur. 322. vitia primo- geni-	

RERVM PRÆCIPVARVM.

genitorum. 323. primogenita, quæ com- mercio interdicta.	324
Primogeniti asinorum. 322. quis de primogenitis judicaret.	326
Primitiva quæ. 346. Primitiva quando & unde afferenda. <i>ib. sq.</i> septem eorum species. 347. quantitas. 348. Tempus. 349. - modus se- parandi & offerendi.	350. <i>sqq.</i>
Primitiæ quæ. 351. Primitiarum nomen & distin- ctio a primitivis. <i>ibid.</i> quantitas & cui dan- dæ. 352. quomodo comedendæ.	353
Privilegia terræ Israeliticæ in sacris. 6. Regum Israeliticorum.	236
Procuratorum Cæsaris jus.	223. <i>sq.</i>
Pronaon Templi I. ejus magnitudo & quid in eo fuerit. 60. Templi II. 106. ejus portæ seu introitus. 107. ejus ornamentum.	108
Prophetarum lectio in Synagogis.	118
- - - nomen & dignitas. 139. Catalogus eorum ante & post legem. <i>ib. sq.</i> Prophetæ sub Templo II. 241. Prophetarum munus. 243. Inauguratio. <i>ibid.</i> vestes.	244
Propitiatorium. 44. sparsio sanguinis ad illud quomodo facta.	<i>ibid.</i>
Proselyti. 402. quotuplices.	229
- - - bona eorum direpta	176
- - - eorum oblatio.	265
- - - eorum judex.	229
Pugillatio quid.	339
Purim.	463. <i>sq.</i>

I N D E X

Q.

Quies Sabbathi quousque olim iussa crederetur. 449
 - Terræ Israeliticæ. 457

R.

R Amorum fasciculi in Festo Tabernaculorum. 421. *sq.*
 Rationales qui. 160
 Rechabitæ qui. 252
 Rectores Synagogarum. 124
 Redemptio rerum Deo devotarum. 202. 361
 - - - primogenitorum. 321. *sq.*
 Reges, præceptum de Rege eligendo. 231. Rex qualis eligendus, 232. unctio Regum, 233. Reges non uncti. 234. Regium jus & officium. 234. *sq.* Regum privilegia. 235. insignia. 237. auctoritas. 238
 Reges ex lege prælegebant Festo Tabernaculorum, 422.
 Regum Hebræorum anni unde inchoandi. 366
 Resurrectio Christi. 384
 Reticulatum opus altaris Tabernaculi, 25
 - - - ejus usus, *ibid.*

S.

Sabbatho jejunare non licet, 170
 Sabbathum, 443. *seq.*
 Sabbathum δευτεροπρωτον. 446
 Sabbathicum iter, 453
 Sabbathicus annus, 455
 Sacerdos castrensis, 158
 Sacerdotes, eorum divisio in Ephemerias. 165. aptitudo Sacerdotum ad munus examinata. 168. discrimen literatorum & illiteratorum. 169. eorum vestes. 171. nuptiæ & tonsura, 172. requisita. 173. eorum 24 dona. *ib. sq.* Munus Sacerdotum. 178. opera quotidiana sorte distributa. 180. cætera eorum munera, 186. plerumque erant membra Synedrii, 220
 Sacerdotes quomodo se in mari æneo laverint. 57
 - - - quomodo circuierint altare. 97
 - - - quomodo oleo adpersi. 132
 Sacer-

RERVM PRÆCIPVARVM.

Sacerdotes, eorum ordines varii.	156
Sacrificia, eorum nomina. 261. species. 262. publica. 263. <i>seq.</i> privata, 265. publica quasi privata. 266. sanctissima & minus sancta, 266, gradus sanctitatis in sacrificiis. 268. locus sacrificiorum peragendorum, 269. tempus sacrificiorum. 270. animalia sacrificiis apta. 270. <i>seq.</i> ritus varii ad sacrificia pertinentes, 273 <i>seq.</i> sacrificiorum comestio. vid. comestio, Salitio sacrificiorum. 287. sacrificium profanatum. 288 <i>sq.</i> v. victima, Sacrificium piaculare, ejus nomen. 301. distinctio a sacrificiis pro delicto. 302. species. 303. <i>seq.</i> personæ hoc sacrificium offerentes. 309. rigor in hoc sacrificio singularis. 309. <i>seq.</i> sacrificium pro delicto. 310, differentia inter hoc & sacrificium piaculare. 311. <i>sq.</i> pro delicto dubio. 313. pro delicto certo. 315. animalia offerenda. 316, sacrificia salutaria, eorum nomen, 317. species, <i>ib. sq.</i> comestio,	320
Sacrificia Festorum trium majorum,	386. <i>sq.</i>
- - - Festi Tabernaculorum,	417
- - - diei expiationis,	433
- - - noviluniorum.	443
Sacrificium Initiationis P. M.	139
Sacrificium Naziræi,	257. <i>sq.</i>
Sadducæi. 245. num solum pentateuchum pro S. Scriptura habuerint,	246
Sagan distinctus a Vicario Pontif. Max.	159
Sal Sodomiticum,	38. 288
- - - ad usum altaris.	92
Salis cumulus in clivo altaris.	98
Samaria an pars terræ Israeliticæ,	4
Samsonis Naziræatus.	256
Sanctitatis gradus 10 in sacrificiis,	268
- - - in Templo.	71
Sanctum Tabernaculi, ejus descriptio. 31. Sanctum Sanctorum ejusdem. 42. in id summus Pontifex quater in die expiationis intravit, <i>ibid.</i> Thuribulum	

I N D E X.

lum quale in S. Sanctorum. 49. Sanctum Templi I.	
63. magnitudo ejusdem. <i>ib.</i> ejus laquear. 64. vasa.	
65. S. Sanctorum Templi I. 66. <i>sq.</i> ejus fenestræ.	
68. Sancti in Templo II. magnitudo. 109. ejus præ-	
cipua vasa. 110. vela inter Sanctum & S. Sancto-	
rum. 111. spatium inter hæc vela Tarkefin. <i>ib.</i> Lapis	
in S. Sanctorum. 112. conclavia ejus superiora	
& tectum. 113. conclavia lateralìa.	114
Sanguinis victimarum exceptio. 280. varii modi spargen-	
di sanguinem. 281. adpersio sanguinis ad 4. cor-	
nua altaris. 282. defluxus per foramina altaris. 99.	
sparsio ad operculum arcæ. 44. sparsio in æde sa-	
cra. 284. in die expiationis. 438. sparsio ad 4.	
latera altaris. 248. effusio sanguinis ad basin. <i>ib.</i>	
effusio sanguinis in canalem Templi.	285
Schilo.	347. <i>sq.</i> 358
Schiluntem quare translatus Tabernaculum.	16
Schittim quale lignum.	27
Scholæ Judaicæ.	114
Scribæ.	253
Sectæ post prophetas ortæ.	244
Sementis tempus in Tisri.	372
Semificlus Israelitarum quot annis solutus.	82
Sepulcra <i>κεκοβιαμένα.</i>	389. 392
- - - Hebræorum ubi.	392
Sepelienda quæ.	293
Servorum dimissio.	458. 462
- - - aurium perforatio.	459
Siclus.	322
Sigillis præfectus.	163
Siloë fons.	13. 419
Simeon, vir justus, qui Christum ulnis excepit, quis.	227
Sion, mons. vid. in Zion.	
Sortes jactæ inter Sacerdotes quotidie.	180
Sortium species in oriente.	463
Stadia.	454
Succoth unde dictum.	417
	Suf-

RERVM PRÆCIPVARVM.

Suffitus unde constaret. 35. ejus præparatio. 37. ejus quantitas.	<i>ibid.</i>
- - - quis ei præpositus.	164
- - - a quo adolendus, & modus adolendi. 183. vid. et- iam altare suffitus.	
Suggestus, ubi Levitæ canebant.	89
Sufan porta.	76
Synagogæ nomina. 114. sanctitas. 115. origo. 116. usus. 117. partes. 122. Rectores & Ministri. 124. nu- merus.	125
Synagoga in monte Templi.	75
Synagoga magna.	217
Synedria tria erant. 216. Synedrium M. 217. ejus anti- quitas. 217. <i>sq.</i> membra, ex quibus componeba- tur. 220. munus eorum. 221. tempus confessus. 222. locus in Templo. <i>ibid.</i> ante mortem Christi transiit in tabernas. 223. dein ad alia loca. 224. ejus præfides.	225
Synedrium 23 virorum. 227. confessus trium.	228
Syria num pars terræ Israeliticæ.	4
- - - ejus jura, qua in re terræ Israeliticæ similia.	5

T.

T Abernaculi nomina. 14. situs in castris. 15. Trans- latio ad loca diversa. 16. signum translationis. 16. chronologia harum translationum. 17. atrium tabernaculi. 21. ejus magnitudo. <i>ibid.</i> situs co- lumnarum. 22. altare ejusdem. 23. & labrum. 26. tabernaculi magnitudo. 27. bases, pinnae & trans- tilla. 28. vela, eorumque situs & materia. <i>ib. seq.</i> laqueoli & ansæ. 30. tabernaculi Sanctum. 31. S. Sanctorum.	42
Tabernaculorum Festum. 386. 414. postremus ejus dies. 391. 421. octavus ejus dies.	423
Tabernæ in monte Templi.	75. 223
Tabulæ foederis in arca descriptæ.	45
Talmudicæ hyperbolæ quomodo intelligendæ.	125. <i>sq.</i>
Tarkefin vox quid.	110
Tectum ædis sacræ.	113
	Tem-

I N D E X

Templum primum. 50. <i>sqq.</i> ejus nomina. <i>ibid.</i> quot Templa fuerint. 51. Templi I. descriptio unde petenda. 52. Templum Ezechielis. <i>ibid.</i> Templi I. pronation. 60. columnæ duæ Templi. <i>ibid.</i> Sanctum Templi I. 63. S. Sanctorum Templi I. 66. <i>seq.</i> an habuerit fenestras. 68. Templi hujus conclavia. 69. Templi II. præstantia. 70. sanctitas. 71. situs & soli dispositio 73. ejus spatia in monte Moria. 73. <i>sq.</i> mons Templi. 74. spatium antemurale. 77. atrium gentium in eo nullum fuit. 78. situs atriorum. 79. atrium magnum. 88. <i>sqq.</i> vid. etiam Atrium. Altare exterius. 95. ædes sacra ejusque nomina & altitudo. 102. qualis tempore Herodis. 104. latitudo. 105. longitudo. 106. parietes. <i>ibid.</i> Sancti magnitudo & porta. 109. S. Sanctorum.	III
Templum incensum, aratum. 472. destructum.	474
Tempestates anni apud Hebræos.	372
Teri porta.	77
Terra sancta, ejus 10 sanctitatis gradus. 1. varia nomina. <i>ibid.</i> ejus Termini. 2. Divisio. 3. ejus fluvii, montes &c. 6. Regiones extra eam quæ. 5. privilegia terræ Israeliticæ in sacris.	6
Terra Canaan quænam ita vocetur.	2
Terrarum orbis divisio secundum Judæos.	4. <i>sq.</i>
Tesseræ quatuor libaminum.	343
Theocratia Israelitarum ante Reges.	231
Thuribulum in S. Sanctorum.	49
Thus, quibus fertis adderetur.	341
Thus in mensa panum propositionis.	40
Tibiæ sonus in Templo.	425
Tisri mensis pluribus Festis sacer.	444
Tonsura Sacerdotum.	172
Trapezitæ in Templo.	29
Trituratio apud veteres.	458
Tubæ quando inflatæ.	440. 443
- - - a sacerdotibus inflandæ.	187
Tunica Pontificis M.	135
	Tur

RERVM PRÆCIPVARVM.

Turres Hierosolymitanæ.	II
Turtures quinam idonei ad sacrificia.	271
V.	
V Accæ rufæ combustio. 205. quot combustæ.	207
Valles terræ Israeliticæ.	7
Vasa Templi primi, Babylonem delata, reddita.	63
Vasorum in Sancto Tabernaculi situs & descriptio. 31.	
vasa in Sancto Templi I. 65. in Sancto Templi II.	(110
Vela Tabernaculi.	28. sq.
- - - inter Sanctum & S. Sanctorum Templi II.	111
- - - polluta ubi extendenda.	78
- - - tredecim Templi.	164
Velum portæ pronai Templi II.	108
- - - inter S. S. & Sanctum in Templo I.	67
Vesperæ duæ quæ.	330
Vespera Sabbathi, dies sextus.	443
Vestes Pontificis M. 133. sq. a Romanis in turri Antonia custoditæ.	138
- - - Sacerdotales ubi custoditæ.	94. 171
- - - pretiosæ Sabbatho indutæ.	453
- - - laceratio earum.	140
- - - Sacerdotum.	171
- - - Levitarum.	210
- - - Prophetarum.	244
- - - Ephemerix Bilgæ.	392
Vestium Christi divisio quando facta.	382
Vestiarius Phineas.	94
Vestibulum Templi.	59. 106
Vexilla tribuum.	15
Vicarius Pontificis Max.	143
Victimæ minus sanctæ ubi combustæ.	76
- - - mactatio. 278. excoriatio. 285. dissectio. <i>ibid.</i> delatio ad altare. 286. salitio. 287. combustio. 292.	
Vigiliæ nocturnæ quatuor.	382
Vini usus quibus Sacerdotibus interdictus.	167. 320
- - - quantitas in libaminibus diversa.	344. sq.
- - - usus in Festo Purim laudatur.	465
	Vir-

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM.

Virga Aaronis non fuit eadem cum baculo Moſis.	47
Viri ſtationis quī. 169. leges obſervabant.	170
Vitis aurea in Templo.	109
Vitia primogenitorum.	323
Vituli aurei adoratio quam immane peccatum.	244
Vitula decollanda, ſi auctor homicidii ignoraretur.	203
Vota quæ. 360. perſonæ & res devotæ quæ. <i>ibid.</i> vota prohibentia & conſecrantia. 361. Votum Jephthæ. 363. formula voti temerarii ex N. T.	365
Unctionis modus.	130
Unctio Pontificis M. effuſo in caput oleo.	132 ſq.
- - - reliquorum Sacerdotum per adſperſionem.	133
- - - Regum.	232
- - - Prophetarum.	243
Ungueſectio avium.	279
Urbes Leviticæ.	215
Urbium diſtinctio.	465
Urim & Thummim.	142

Z.

Zion montis ſitus ad austrum urbis.

9

TH: GOODWINI
ANTIQUITATES HEBRAICÆ
OPERA
IOH: HENR: HOTTINGERI.

THOMÆ GOODWINI
MOSES

ET

AARON

seu

Civiles & Ecclesiastici

RITUS

Illustrati, emendati & præcipuis the-
matibus aucti

studio

JOH. HENR. HOTTINGERI,

Henr. ex Henr. Nep. Tig.

Contenta præmissus Index Librorum & capitum indicabit.

Editio, quæ novum opus haberi possit.

Francofurti ad Mœnum,

Apud DOMINICUM à SANDE.

ANNO MDCCF.

THOMAS GOODWIN

DOMINICUS

IN ROMA

Civitas Ecclesiastica
R 112

Illustratio, emendatio & praeparatio
textus

JOHANNES HOTTENROTH

Hann. ex Off. Joh. Hoffm.

Imprimi curavit Joh. Hoffm.

Edidit, quondam Joh. Hoffm.

1712

1712

1712

AGUS DOMINICUS

ANNO MDCLXXII

*AMPLISSIMIS CONSULTISSI-
MIS STRENUISSIMIS VIRIS*

D_N. JOH. JACOBO HULDRI-
CO, REIPUBLICÆ TIGURI-
NÆ PROCONSULI MERI-
TISSIMO, COLLEGII CA-
ROLINI CURATORI INTE-
GERRIMO.

D_N. DAVIDI HOLZHALBIO,
EJUSDEM REIPUBLICÆ
PROCONSULI DIGNISSI-
MO, NOSODOCHII CURA-
TORI FIDELISSIMO, PRÆ-
FECTURA COMITATUSKY-
BURGENSIS SUMMA CUM
LAUDE DEFUNCTO.

D_N. JOH. CONRADO ESCHE-
RO, SENATORI PRUDEN-
TISSIMO, LIBRORUM CEN-
SORI ERUDITISSIMO, PRO-
VINCICIARUM TRANSAL-
PINARUM SYNDICO DEX-
TERRIMO.

D. D. D.

JOH. HENR. HOTTINGERUS.

X

Ad

D vos, AMPLIS-
SIMI VIRI, Tho-
mæ Goodvini Mo-
ses & Aaron, sive
ritus Hebræorum civiles &
Ecclesiastici cura mea haud
parùm aucti & illustrati re-
feruntur. Ab illis enim se
ex-

DEDICATIO.

*excipi & defendi cupiunt, qui in rem litterariam propensione, Historiæ, in primis sacræ cognitione & in Editorem benevolentia imbuti sunt. Tales quum mihi diligendos constitui opusculi tutores patronosque, non diu mihi quaerendieratis, VIRI EXCELLENTISSIMI, qui studiorum & studiosorum amanti-
 simi existitis. Nam, quum ipsi omnem cultiorem litteraturam exactè intelligatis, atque inter gravissimas muneris vestri curas ex studiis voluptatem quaeratis, litteras singulari favore prosequimini. Historiam, divinam*

D E D I C A T I O.

imprimis, ita perfectè nostis, ut non tantùm difficultatum historicarum arbitri censeamini, sed & vita & prudentissimis consiliis exprimatis, quàm illam ad ingens Reipublicæ & Ecclesiæ commodum plenè possideatis. Vos, OPTIMI FÄUTORES, me ante tres circiter annos Patriam invisentem, peculiari complexi estis benevolentia, & quum, quæ gratiosissima Benignissimi Numinis providentia superioribus annis in his oris mihi contigerunt, maximam SERENISSIMI PRINCIPIS & DOMINI MEI CAROLI I. gratiam
recen-

D E D I C A T I O.

*recenserem, ex illa gaudium
capere & CLEMENTISSI-
MI NUTRITII beneficia in
me collata admirari mihi
videbamini; Non dubito, quin
nuntius de gratia hac mihi
non tantum conservata, sed
supra meritum & expecta-
tionem humeris meis præter
labores Antiquitatum sa-
crarum, etiam honorifi-
centissimum & maxime ar-
duum Theologi munus im-
ponendo, admodum aucta
vos ingenti adfecerit læti-
tia.*

*Gloriam Virtutum Ve-
strarum* **AMPLISSIMI
VIRI, Tuam CONSUM-
MA-**

DEDICATIO.

MATÆSAPIENTIÆ ET
ERUDITIONIS HUL-
DRICE, *in rebus divinis hu-
manisque multivariam co-
gnitionem, in partibus com-
ponendis miram felicitatem,
in rebus domi & foris fortiter
gestis dexteritatem, tranquil-
litate præprimis Genevæ, in-
defessa Tua ad tumultus se-
dandos cura, reddita atque
firmata; Tuam quoque,
PRUDENTISSIMÆ
HOLZHALBII, in rebus
Patriis incredibilem notiti-
am, in consiliis capiendis vim
& promptitudinem, in senten-
tiis enuntiandis cum æqui-
tate conjunctam gravitatem,
hinc*

DEDICATIO.

hinc ad posterios mansura lau-
 de, quam in dexterrima præ-
 fecturæ Illustris Comitatus
 Kyburgensis administratione
 merito Tuo consecutus es;
 Tuam denique PRÆNOBI-
 LISSIME ESCHERE, in o-
 mnes, Literatos maximè, ra-
 ram propensionē, officiorum,
 quæ aliis molestissima videri
 possent, promptitudinem, pe-
 ctoris niveum verè candorem,
 & in vultu atque ore suavissi-
 mam comitatem, in erroribus,
 & quæ parùm honesta sunt
 aut proximum lædunt, cen-
 sendis laudatissimam ἀκριβειαν,
 in consiliis dandis, exequen-
 dis, sapientiam atque sanctam
)(4 fidei,

DEDICATIO.

*fidem, prædicare & laudibus
circumferre, quæ latissimè
patent, supersedeo.*

*Vos, PATRES PA-
TRIAE, clementissimum Nu-
men servet atque donis & vir-
tutibus in Vos largiter colla-
tis perpetuitatem addat, ut
universæ Helvetiæ, TIGU-
RO cumprimis, Vestra con-
silia diutissime in omni inco-
lunitate sufficere queant.
Dabam Marburgi die VII.
Aprilis A. M. clbcccx.*

PRÆ-

PRÆFATIO.

NOva facie prodeunt Doctissimi
 Angli Thomæ Goodvini ri-
 tus Hebræorum. In quibus
 quis labos noster fuerit & quare illum
 suscepimus, paucis perdocendus es,
 Benevole Lector.

Ante breve tempus nihil minus cogi-
 tabam, quam animadversiones meas in
 prænominatum Auctorem publicare.
 Sufficere putabam, si quæ circa hanc Ma-
 teriam notavi, in horis privatis monere
 atque hoc tantò magis, quantò accre-
 scentibus publicis laboribus tempori
 parcendum noveram. Verùm ex quo
 Dominicus van Sanden, Bibliopola di-
 ligens, novam Editionem secum consti-
 tuisse non tantum indicabat sed & ejus
 curam mihi sollicitè committebat, pe-
 cito

tito honestissimo varias ob causas tandem cessi. Præcipuam solum memoro: Jam à tribus annis vix unum alterumve exemplar in usum Auditorum meorum venale exponebatur: Hæc verò penuria magnum laboribus meis & profectui Amantissimorum Commilitonum detrimentum adferebat. Arbitrabar itaque, nec sine ratione, omnem molestiam publico commodo, cui inservire muneris ratio jubet, longe postponendam esse.

Postquam autem laborem meum huic Opusculo addixeram, tum proprio tum amicorum consilio loco notarum, quas prioribus Editionibus Doctissimus Reizius adjecit, meas adjiciendas putavi. Norunt illi, quorum institutioni alii committuntur, quanta utilitas sit Auditores suos secundum propria cogitata ducere atque erudire. Diversa quoque à me Methodo usus est Vir Reverendus, nam, ut videtur, de
stitu-

stitutus libris, in quibus fontes Anti-
 quitatum pure fluunt, atque notitia
 Talmudica, Rabbinica, observationes
 alias dare non poterat, quam quas apud
 Coccejum, Seldenum, Wagenfeili-
 um &c. repererat atque ex iis collegerat.
 At meum propositum est Antiquitates
 ex antiquis monumentis protrahere, &
 eò, qui me audiunt, pro viribus manu
 ducere. Quem in finem fontes semper
 (si pauca exceperis loca) inspexi, ipsa
 verba Originalia (nisi testimonia paulò
 proluxiora fuerint) adposui: Hac enim
 ratione prodesse volui exercitatis atque
 etiam minus exercitatis; Illis, ut dicti
 veritatem ex testimonio certiùs cerne-
 rent; His verò, ut sensim ad Scripta
 Judaica legenda se assuefacerent. Sa-
 nè fateor me non posse istud scribendi
 genus probare, quod his nostris diebus
 oppido pluribus in usu, conscribere scil.
 Systemata de iis rebus, quas quis non nisi
 alienis oculis intelligere atque dijudi-
 care.

care valet. Prolixus dein subinde est
 idem Vir Doctus in sensu rituum spiri-
 tuali ex Coccejo, Burmanno, Momma
 aliisque Celeberrimis Theologis docendo.
 Quod ejus institutum minimè impro-
 bo: Imò δήλωσιν πνευματικὴν rituum Sa-
 crorum quasi animam esse persuasissi-
 mus sum. Sed hujus laboris mei alius
 omninò scopus erat & eò unicè obser-
 vationes meas direxi, ut sensum litera-
 lem & Historicum docerent atque ar-
 gumentis probarent. Hoc enim verè
 cognito tutiori pede ad alterum progre-
 di licet. At prorsus non cognito aut
 confuse vel falso, sensus Mysticus non
 potest non vitio aliquo laborare. Ri-
 tus sacri enim σκιά sunt. Qua autem
 ratione ex pictura personam digno-
 scam, si lineamenta illam non refe-
 rant? Dabit aliquando Deus, quod
 rogamus, otium & vires, ut finem le-
 gis, qui Christus est, his præmissis cla-
 rius & certius cognoscamus.

Noli

Noli putare , quisquis es Lector, hæc eum in finem à nobis dici ut Clarissimo Reizio aut ejus in Goodvvinum annotationibus quidquam derogemus. Hisce nos non delectamur. Illo vel me, prout commodius tibi visum, utere, aut, si vacat, utrumque conjunge; Reperies quædam in illo, quæ in me præterita; Alia in mea editione, quæ ille omisit; Alibi liberè, sed cum ratione, dissentio; Et ubi convenimus, deprehendes alium probandi modum, quam quem ille secutus est.

Quod vero in priori Editionis nostræ parte subinde prænominati Reizii verba dedimus, causa non alia, quam quòd putaveramus librum, qui tamdiu frustra desiderabatur, de novo non ultra cûsum iri. Quamprimum autem præter omnem spem de mustea Bremenfi editione monebamur, ne verbo quidem illam attigimus. Imò non leviter adficiemur, quando quidem alii iique

✠) ○ (✠

magis necessario labori manus nostras
admoveere potuissemus, sed telam, qua
ad medium fermè perducta erat, abrum-
pere non licuit.

Cæterum circa Auctorem nostrum
ita versati sumus, ut quæ brevius aut
obscurius dixit, prolixius deduxerimus
aut illustraverimus. Ea, quæ Aucto-
ritate Historica carebant, testimoniis
fide dignis munire contendimus. Plura
quoque emendavimus, non contradi-
cendi studio, sed solo veritatis amore,
quod argumenta, quæ pro nobis alle-
gavimus, abunde testabuntur. Nec
tamen omnia, quæ in Auctore displi-
cent, mutavimus.

Quum verò multa eaque & egregia
Antiquitatum Judaicarum themata in
systemate Goodwiniano desint, non-
nulla addidimus. Plura addidisse-
mus, si libri crassescantis, temporis &
concatenatorum laborum ratio permi-
sisset. Quæ de sacrificiis, fertis, pre-
cibus,

cibus, jejuniis &c. affecta possidemus, ea alia occasione σὺν Θεῷ perficiemus. Ex thematibus, quæ huic Editioni addidimus, primum Introductio ad studium Antiquitatum Judaicarum, ut ratio & modus hanc Literaturam excolendi ὡς ἐν τύπῳ constaret. Alterum Theocratia Israelis à Mose præsertim usque ad Saulem: Minimè conveniens enim esset de Judæorum Republica differere, illam autem regendi formam omittere, quâ omnem aliam gentem, liberrimam quamque, Judaica longè excellabat. Tertium Geographia Terræ Canaan: Nam plura in Antiquitatibus sacris, quæ sine Palæstinæ Geographia rectè intelligi nequeunt. Ita præter Josephum etiam Bochartum, Lightfootum, Cellarium secutus sum, ut salva illorum Auctoritate novam aliquando ingressus fuerim in terra Canaan viam. Quartum describit Tabernaculum ejusque atria & vasa. Quintum

Hierosolymam & montes circumjacentes, loca ob frequentem apparitionem Dei & cultum sacrum celebratissima. Sextum init numerum, sed breviter, annorum à mundo condito ad obitum Salvatoris nostri: Multum enim ad Historiam Judaicam distinctè intelligendam facit notitia temporis.

Quando non omnia ad gustum tuum, B. L. accommodata, scito hoc nemini aut paucissimis datum esse; Maxime in Antiquitatibus, quæ de rebus vulgò ignotis & ipsa vetustate varie involutis agunt. Labores publici, qui me huic Opusculo intentum ex improvviso obruerunt, permultum temporis, quod alioquin castigatori Editioni impendendum fuisset, sibi vindicarunt. Vale & fave.

PRÆ-

PRÆFATIO HERMANNI WITSII

Editioni Belgicæ præmissa.

Lectori Benevolo
S.

Quantum emolumenti Hebraicarum Antiquitatum peritia ad intelligendas utriusque Testamenti tabulas adferat, ii soli ignorare possunt, qui neutris scrutandis suam unquam impenderunt diligentiam. Inter ingentia beneficia, quibus Divini Numinis benignitas seculum hoc nostrum auxit atque ornavit, infimo nequaquam loco censeri debet ea præstantissimorum virorum industria, quæ tot nobis

nobis antiqua, paucisque olim, etiam
 eruditissimis hominibus cognita, erude-
 ravit, & in publicam lucem protra-
 xit. Indignos nos oppidò tantà Dei be-
 neficentià præberemus, nisi & ipsi lau-
 datissimis illis insisteremus vestigiis, vel
 saltem ab aliis monstrata in nostrum se-
 dulò converteremus usum. Non vide-
 tur, præsertim uti nunc sunt tempora,
 Theologi nomen sustinere posse, qui non
 Hebraicè doctus, sacræ gentis terram,
 instituta, mores ritusque in explorato
 habeat: non eos solum, quos populo suo
 præscripsit Deus, sed & quos de suo
 ipsi addiderunt, siue pravâ vicinarum
 gentium æmulatione, siue genio supersti-
 tionis, sponte suâ ad rerum inania ver-
 gentis. Ad quæ tamen sæpius alludi vi-
 deas. Non lubet nobis eorum improbare
 diligentiam, qui veteres Græcorum ac
 Romanorum res magna accuratione ex-
 posuerunt. Indidem quoque aliquid
 han-

PRÆFATIO.

hauriri potest, quod illustranda sacræ pagine faciat. Ceterum id exiguum admodum est, si cum illo conferatur lumine, quod vetusta Hebræorum monumenta, etiam aliud agentia, attendentibus fanerantur. Eorum enim Rempublicam quum formaverit ipse Deus, eorumque sermone utatur; Et quum iis erudiendis principe loco destinata fuerint, Prophetarum, Christi, Et Apostolorum conciones, in ipsorum quoque terra habitæ; mirum non est, si multa quandoque occurrant, quorum explicationem frustra alibi quam ex ipsorum scriptis petas. Tot illud, tamque luculentis exemplis à doctissimis hominibus demonstratum est, Et quotidiana omnium experientia comprobatur, merita ut mora sit huic observationi prolixius insistere. Atque hæc me res movit, ut iis qui operam mihi dant Sacrarum literarum studiosis, non perfunctorie Hebrai-

braicarum Antiquitatum scrutinium
 frequenter commenda verim. Neque
 officio me meo satisfacturum autumavi,
 nisi meam quoque ad eam rem manu du-
 ctionem offerrem, ipsoque facto presta-
 rem. Multum enim vero pubes nostra
 Academica debet scriptis & viva insti-
 tutioni Clarissimi Viri, JOHAN-
 NIS LEUSDEN, Collegæ mei con-
 junctissimi, & Philologi Celeberrimi :
 cui ipse quoque meæ in his literis eruditio-
 nis, si qua est, haud contemnendam
 partem ex antiqua formula Lubens Me-
 ritoque acceptam fero. Tantum mihi
 de cætero negotiorum domi est, ut de
 falce in alienam messem mittenda vix de-
 liberandi tempus supersit. Sed adeo
 Theologiæ ac Philologiæ sacræ studia
 innexa sibi sunt, ut neque hoc sine illo,
 neque illud sine hoc, tractari commodè
 possit. Sic altera alterius

Poscit opem res, & conspirat amice.

Non

PRÆFATIO.

Non tam feliciter Philologum ageret Clarissimus Leusdenus, nisi Theologiae scientiâ excultam haberet mentem. Nec ego Theologi numeros, ut par est, exple-rem, nisi Philologiae face Auditoribus meis quandoque praekestatâ. Quod pro sua humanitate, eaque quæ inter nos viget amicitia, non invisurum mihi virum optimum, sat scio. Initio quidem liberiori spatio per hunc campum decurri; & in recitationibus tam publicis, quam privatis, ductum Evangeliorum sequens, ea ex Hebræorum commentariis protuli, quibus lux aliqua Historiæ Novi Testamenti adfulgeret. Deinde quum nonnulli ex Auditoribus meis, quibus plurimum indulgere soleo, instituto suo convenientius esse indicarent, si paullo adstrictiori ordine procederem, præsertim in Scholis domesticis, ut & ipsi privata lectione se ad materiam, quæ tractanda veniebat, preparare possent; reli-

religioni mihi fuit votis ipsorum non obsequi. Agi itaque cœptum est de Libro aliquo huic fini seligendo : multisque aliis, quorum laudibus nemo quidquam detrectare volebat, prælatus est THOMÆ GOODWINI MOSES & AARON. In quo rerum ubertas & dictionis brevitās de palma certant. Ubertas quidem tanta, ut haut jure queraris multa esse præterita : & brevitās tam concisa, ut & exiguotempore multa expediri possint, & amplificationi atque illustrationi non sit prærepta materies. Cæterum vix orsi eramus has exercitationes, quin deprehenderetur Exemplarium defectus ; neque inveniebant studiosi in officinis nostris unde prospicere sibi quirent. Commodum itaque se obtulit Balthasar Lobe, Bibliopola industrius, ita rerum suarum satagens ut & publicæ literarum utilitati inseruiat : & in se novæ editionis curam susce-

PRÆFATIO.

scepit. Pollicitus se daturum, quæ chartæ puritate, typorum elegantia, characterum varietate, mendorum paucitate, cæteras omnes longo post se intervallo relinqueret. Quod & præstitisse eum confido: adhibito ad hanc rem non perito solum correctore, sed & erudito rerum arbitro. Denique ne quid pulchritudini editionis deesset, aut lectoris commoditatem moraretur, videbis capita in minores quasdam sectiones distincta esse; ex quibus quæ partitim & singulatim pertractantur facilius erit cognoscere. Illustris SALMASIUS, cujus

uno se pectore cuncta vetustas
Condidit, & major collectis viribus
exit,

in Prolegomenis suis ad Solinum, prolixè ostendit, Veterum codices ad eum modum editos non fuisse; sed unâ serie, quam nulla sectio interrumpere, contextos

textos ac continuatos : ante autem an-
 nos mille & citra, præcipue invaluisse
 hanc consuetudinem apud Græcos &
 Latinos Scriptores, ut libros in varia
 τμήματα partiantur. Neque impetrare
 ab animo suo potest, quin irascatur fa-
 tali illi desidiæ quæ hodie in literis re-
 gnat, ut nullus probetur liber qui non
 sit per minutias capitum & titulorum
 fractus atque concisus. Sed, quod
 pace Viri Maximi dictum sit, ego non
 omnes, non plerasque Veterum consue-
 tudines, Recentiorum inventis ante-
 ponendas esse existimo. Multa ex an-
 tiquitate rudia polivit sequens ætas ;
 atque omnium, nisi fallor, experientia
 hodie comperitur, haut paullo minori
 molestiâ distinguimaterias de quibus agi-
 tur, reperiri etiam ea quæ quis quærit,
 si suis singula veluti areolis quibusdam
 discreta sint. Nunquid ad lectionis &
 facilitatem & accuratorem plurimum
 con-

PRÆFATIO.

confert ea quæ nunc obtinet periodorum percola commataque distinctio; præterquam si unò tenore cuncta, sine id genus notis, uti antiquitus, scripta forent? Idem de majoribus his partitionibus judicium esto. Quarum institutum vix est ut displicere possit nisi iis quorum scribendi genus, per confusaneam indigestarum rerum copiam, ejusmodi partitiones non admittit. At hæc propter viam dicta sunt.

Ad Goodwinum nostrum redeo. Quem notis suis illustrare, & quandoque castigare aggressus est vir doctissimus, Johannes Henricus Reizius. Eas hic integras videbit Lector: cujus arbitrio per me quidem stabunt cadentve. Uti enim meo haut indigent elogio; ita nec est quod censuram meam metuant. Clarissimo Coccejo se pleraque debere, & ad ejus mentem omnia fere esse composita; ne ipse quidem Author abnuerit. Mihi

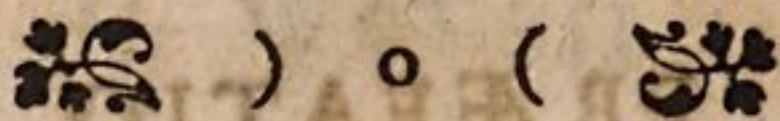
)()()(

in

in exponendo Goodvino modesta liber-
tate uti placuit ; ut quandoque senten-
tiam ejus confirmarem , quandoque ea
substituerem quæ certiora & firmiora
esse rebar ; aliquando etiam supplerem
quæ deesse videbantur. Ubi illud qui-
dem primo loco mirari animum meum
subiit , quod , formam Reipublicæ He-
braicæ enarraturus , magnum illud caput
 de THEOCRATIA ISRAELI-
 TARUM prorsus omiserit. Cui de-
 fectui ut aliquo saltem modo subvenire-
 tur , non inconsultum duxi , præfigere
 Sermone Academicum , super divino
 isthoc regimine à me habitum , Anno
 M DC LXXXVII. Die XVII.
 Mart. quando fasces Academicos tra-
 debam Clarissimo Jurisconsulto & An-
 tecessori, JOHANNI à MUIDEN.
 Deprehendi etiam , Libri primi caput
 octavum , inscriptione sua aliquid de
 RECHABITIS polliceri ; de quibus
 tamen

PRÆFATIO.

tamen vix quidquam ibi invenitur.
Hinc nata mihi de iis Dissertatio, quam
hic quoque exhiberi, de vidia, ut spero,
Lectori non erit. Quæ fusius aliquando
de selectis materiis commentatus sum,
sine ulla ad Goodwinum relatione, ea,
si vitam & valetudinem concesserit
Deus, faxo ut brevi cum Studiosis no-
stris communicentur. Vale, mi Le-
ctor, & conatibus meis, ad nullius
injuriam, ad juventutis nobis commissæ
commodum unice spectantibus, favere
perge. Scribebam Ultrajeſti. Prid. Id.
Aug. Anno Æræ Vulgaris M DC XC.

Scazon.

A Bramidarum lectus à Deo Rector
Moses & Aron inclyti ducis frater,
Miraculis divinitus datis clari,
Populum Dei, fidelium Patrum germen,
Ex servitute per pericla ducentes,
Sic Legibus, sic Ritibus statim sacris,
Monita supremi Numinis, revinxerunt,
Ut sit per orbem nulla visa terrarum
Gens sanctior, seu Græca sive Romana.

Hoc eruditè cum docere nos pergis,
Amice plurimum & colende Collega,
Post Goodewinum & Reizium viros doctos
Obscuriora clarà luce perfundens,
Falsisque motis vera pluribus firmans,
Tibi Goodwin multa, multa Reizius debet.
Sed plura nos, dum certiora das illis.

Sic perge Avitum nomen & decus
Patris

Augere doctis istius modi scriptis:
Et clara Gentis fama concidet nunquam.

*In honorem Magnifici Dn. Autho-
ris & laudem eruditi operis lu-
bens meritoque apponit*

GEORGIUS OTHO

Lingg. & Poës. Prof. Ord.

*Ille sacra Heberidum ritusque edoctus
& artes,*

*Quem Civem Solyme diceret esse suum;
Ille vel inprimis summi mysteria doctus
Numinis, & Christi iussa verenda Dei,
Hottingeriades; triplici jam maectus honore
Magnum habet in doctis perque Lycææ
decus.*

*Cui defert summos Cattorum Academia
fasces,*

*Atq; sibi laudem hinc præsidiumq; petit;
Et quem sublimem sacra locat Ipse cathedra
CAROLUS, Ille decus, Teutonis ora,
tuum;*

*Quemq; illustrati Moses Aaronq; celebrant,
Fassi, hunc jam sese restituisse sibi;*

*Et tamen Is cunctis præclare sufficit unus,
Parque istis a se dat decus, atque capit.*

*O felix! quem sic exornant maxima quæque,
Lumine ut ornentur non minus ipsa tuo.*

*suo primum amico ac necessario, post-
modum etiam in inclyta Marbur-
genſi in annum tertium Collegæ,
omni tempore conjunctissimo
l. m. q. p.*

*Fac. Christophorus Iselius,
Hist. in Ac. Bas. P. P.*

INDEX LIBRORUM ET CAPITUM.

*Quæ asterisco * notata sunt, illa de
novo huic Editioni ab Editore
inserebantur.*

	Pag.
* Εἰσαγωγή ad studium Antiquitatum
sacrarum breviter exhibens varios
usus, qui ex illis in Theologum ad
scripturam intelligendam redundant	I
* De Theocratia Israelitarum à Mose
præsertim usque ad Saulem	24

Liber

Index.

Liber I.
De
Personis.

Cap.		Pag.
I.	De forma Reipubl. Judaicæ usque ad Christum, & quando sceptrum de eo ablatum sit	39
II.	De Publicanis	51
III.	De Profelytis seu Judæis adventitiis	57
IV.	De Regibus	68
V.	De Pontificibus summis, Sacerdoti- bus, Levitis & Nethinæis	74
VI.	De Prophetis	107
VII.	De Titulo Rabbi	123
VIII.	De Naziræis & Rechabitis	132
	Inserta est Dissertatio Cel. Witsii de Rechabitis	144
IX.	De Assidæis	167
X.	De Pharisæis	174
XI.	De Sadducæis.	207
XII.	De Essenis	224
XIII.	De Gaulonitis & Herodianis	242
*	Dissertatio de Geographia Terræ Canaan	251
	)))) 4	* De

Index.

Cap.	Pag.
* De Tabernaculo, ejus atrio & vasis	316

Liber II.

De

Locis.

I.	De Templo	341
II.	De Synagogis, Scholis & προσευχαῖς	369
* Differtatio de Hierosolyma & circum-		
	jacentibus montibus	384
III.	De Portis Hierosolymæ	392
IV.	De Lucis & Celsis	400
V.	De Asylis	407
* Chronologia à Mundo condito us-		
que ad obitum Christi		420

Liber III.

De

Diebus & Temporibus.

I.	De diebus, horis, septimanis & an-	
	nis	461
II.	De Festis & Conviviis	476
III.	De Sabbatho	512
		Cap. IV.

Index.

Cap.		Pag.
IV.	De Paschali & Festo Azymorum	532
V.	De Festo Pentecostes	568
VI.	De Festo Tabernaculorum	578
VII.	De Festo Buccinarum & Novilunio- rum	596
VIII.	De Festo Expiationum.	614
IX.	De Anno Sabbathico seu Quietē Septennali	625
X.	De Anno Jubilæo	635
XI.	De Festo Purim & Festo Encænio- rum	643

Liber IV.

De

Idololatria.

I.	De initio Idololatriæ	647
II.	De Molochu, Adram-Melecho, A- nam-Melecho, Baale, Tabernaculo Molechi, Chiun & Remphan	660
III.	De Baal-Peore, Baal Tzeophone, Baal-Zebab, Baal Berith, Bel & Dracone	686
IV.	De Dagone	695
V.	De vitulo fuso	697
		Cap. VI.

Index.

Cap.		Pag.
VI.	De Astharoth, Ammonia Junone, Regina coeli, Diana Ephesina	705
VII.	De aliis Diis, qui referuntur in scri- ptura	713
VIII.	De peculiari Oraculorum & χρημα- τισμῶν ratione	718
IX.	De Theraphim	735
X.	De peculiaribus generibus interdictæ divinationis	739

Liber IV.

De

Consistoriis

seu

Confessibus.

I.	De Judiciorum Curiis, præsertim Consistorio Ecclesiastico	753
II.	De ipsorum excommunicatione	760
III.	De Collegio seu confesso Civili, quas personas id requisiverit	770
IV.	De numero Curiarum Civilium	779
V.	De qualitatibus, quæ requirebantur à Judicibus, & modo electionis	791

Cap. VI.

Index.

Cap.		Pag.
VI.	De communibus Cæremoniis in omnibus Capitalibus Judiciis	797
VII.	De Pœnis & Suppliciis capitalibus	804
VIII.	De Pœnis non capitalibus	814
IX.	De Suppliciis ab aliis nationibus adscitis	826

Liber VI.

De

Ritibus Mixtis.

I.	De Circumcisione	835
II.	De ἀπαρχῇ fructuum frugumque, & primogenitis	848
III.	De Decimis	864
IV.	De Matrimonio	880
V.	De Sepultura	906
VI.	De Jurejurando	922
VII.	De modo scribendi, Masorethis, ipsorumque opere	930

Cap. VIII.

Index.

Cap.		Pag.
VIII.	De Metationibus tentoriorum & castris Israëlitarum	939
IX.	De Mensura	953
X.	De Moneta ipsorum cuprea, argentea & aurea	964

ΕΙΣΑ=

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ad

STVDIVM ANTIQUITATUM JUDAICARUM.

Breviter exhibens varios usus,
qui ex illis in Theologum ad Scri-
pturam intelligendam
redundant.

I. **P**rudenter solent illi, qui studium *Ea demum*
aliquod excolunt, finem respicere *studia ex-*
& mente sua secum trutinare, num *colenda*
tanto labori, qui impendendus est, mer- *sunt, quae*
ces respondeat. Aliter imprudenter, ne pejus *utilia.*
quid dicam, is agit, qui prodigus temporis
totos dies noctesque consumit ea tractan-
do, quæ nec sibi, nec proximo, proficua sunt.
Igitur haud inconsultum puto statim ab
initio breviter delineare commoda minimè
contemnenda, quæ studium Antiquitatum

A

Sacra-

Talia
Antiqui-
tates lu-
daica,

Sacrarum secum fert. Hac ratione illi, qui animum ad has literas applicant, facile cognoscent, quid ex iis sperandum, quo fine, quo quoque modo monumenta Judæorum in usum adhibenda sint. Discent forsitan alii de iis benignius judicare, neque cuncta, nullo habito discrimine, ceu aniles Judæorum fabulas traducere.

Descri-
buntur.

II. Latè *Antiquitatum Judaicarum* nomine veniunt, omnia Veterum Judæorum monumenta, quæ Gentis illius originē, progressum, linguam, libros, dogmata, mores, ritus tam Divinos quam humanos, loca, tempora, magistratus & si quæ alia, fideliter tradunt, ad utrumque Codicem Veteris & N. Testamenti facilius & clarius assequendum.

Illustrant
Scripturæ.

III. Præcipuus quum sit illarum usus ad intelligentiam Scripturæ, distinctè nonnulla enarrabo, quæ primò Vetus, dein Novum Testamentum illustrant.

V. Testa-
mentum.

IV. Vetus Testamentum lucem accipit ab Antiquitatibus tum in genere, tum in specie.

tum in
genere.

V. Generatim: I. Constat λόγια ἡς θεοῦ primū Judæis concredita esse Rom. III, 2. tanquam pretiosissimum ἱερὸν depositum, à quibus Christiani, successores in bonis Ecclesiæ, acceperunt. Itaque ut sciamus, quodnam Ecclesiæ V. T. commissum verbum fuerit

fuerit, Judæos adire & audire utile. Quare & olim & hodie in discernendis libris Canonici ab Apocryphis Judæorum testimonia meritò magni habebantur. 2. Dein iidem plura de partibus, Paraschis, Haphtharoth, variis notis criticis circa textum, Autoribus &c. quæ cognita expositionem Scripturæ plurimùm juvant, nobis reliquerunt. 3. Insuper versus, voces, literas, minutissima quæque vel ad superstitionem usque annotarunt, ut genuinam lectionem integram ex iis disceremus. Quale est Masoretharum laudabile opus, encomio ספר לתורה sepis circa legem, rectè insignitum.

VI. Speciatim. N. Primò quidem notum ^{tum in specie.} est Codicem V. T. Linguâ Hebræâ plurimum consignatum esse: Illam autem Lin- ^{N quoad Linguam Hebraam.} guam Veteribus Judæis vernaculam fuisse, recentioribus ob continuam Lectionem uti Scripturæ ita librorum à Majoribus collectorum familiarem, qui adeoq; in significatione vocabulorum, præsertim אֲרָאָה λεγομένων, rariorum constructionum, non sine insigni usu consuluntur. Exempli passim prostant. Æquissimum autem est, ut iis majorem Linguae notitiam assignemus, plus in difficultatibus solvendis tribuamus, qui linguam traditione & usu callent. Absittamen, ut quis putet illis sine prævio exami-

mine fidem simpliciter adhibendam esse: cum inspectos Lectores requirunt.

ἐν αὐτοῖς
παρῶν.

VII. 3. Notum quoq; plura *δυσωνία*, *ἐναντιοπαρῶν* quæ adversa fronte pugnare videntur, nobis ad ultimam hanc ætatem reservatis in antiquo illo codice apparere. In quibus intelligendis, quum consultum sit aliorum Judicia expiscari, ita præprimis Virorum antiquitate, peritia in ejusmodi scriptis venerandorum. Communiter res notiores solent esse iis, qui ætate propiores vixerunt, quique ex ea Gente, in qua aliquid contigit, ortum sumserunt. Agnovit hoc Linguae Hebraicæ præ omnibus Patribus primitivæ Ecclesiæ peritissimus Hieronymus. *In hoc loco, ait, nostrorum multi multa dixerunt & inter se dissonantia &c. Cogimur igitur ad Hebraeos recurrere & scientiæ veritatem de fonte magis quàm de rivulis querere; præsertim cum non prophetia aliqua de Christo, ubi tergiversari solent, & veritatem celare mendacio sed Historia ex præcedentibus & sequentibus texatur.* ad Zach. VIII, 1. Satis feliciter ex Judæis lucem locis obscuris affudit Abarbanel.

contenta
alia,

VIII. 1. Omnia quidem, quæ Codice memorato continentur, Interpretes Hebræi exponere aggressi sunt. Sed ut ex infinitis unum alterumve exemplum præbeam, so-
lùm

lūm memoro dogmata fidei & Ceremonias.

IX. Illa ex exegeſi Veterum fidem Chriſtiana-^{uti dog-}
nam clarè nonnunquam confirmant atque^{gmata.}
recentiores Judæos, quod à *φρονήσει Συναγωγῶν*
receſſerint, confundunt. Abundè id ab
illis monſtratum, qui foedos hodierni Ju-
dæiſmi errores detexerunt, atq; infelices po-
ſteros Majorum pugione confoderunt. Ex
his præſertim *Δίσκος* ille Raymundi Martini.

X. Hæ, niſi illuſtrentur ex Antiquitati.^{Ceremo-}
bus, vix ac ne vix lectæ & relectæ clarum &^{nia.}
firmum conceptū cuiquam ingenerabunt.
Tum quod conciſis verbis latæ, tum quod
de actionibus, instrumentis, locis & ſimili-
bus agant, quæ ad alium ſtatum populi,
quam qualem nos vivimus, accommoda-
ta ſint. Accedit quod illæ generalibus ver-
bis conceptæ, poſtea, quando in uſum voca-
bantur, ulterius definiri, mutari, tolli &c.
debuerint. Hinc tanta differentia inter
Veteres & recentiores Commentarios in E-
xodum, Leviticum, Numeros, Deutero-
nomium: nam quoniam illis plurimū
hæc lux decrat, pauca, ambigua, nonnulla
ridicula & apertè falſa de ritibus Moſaicis
tradiderunt. Nunc autem pro ineffabili
Benigniſſimi Numinis gratia, quæ ætatem
noſtram felicitavit, Antiquitatibus in lucem
pro-

protractis Mosis scripta facilius & certius intelligimus & quod maximum est, Christum ejusque officia & beneficia doctis penicillis depicta oculis nostris intuemur & sapientiam absconditam admiramur.

*Insuper
Para-
phrases
Chaldaica.*

XI. 7. Addo insuper Paraphrases Chaldaicas, quæ antiquissimæ publicè receptæ luculentò testantur, aliam Veterum de vaticiniis, de Messia mentem fuisse, quam quâ recentiores vulgò laborant. Phrases quoque Auctoribus Interpretationum harum receptæ notatu dignissimæ sunt, qualis præprimis est, quando personam Divinam haud semel *מימרא דוי* & *מימרא* *verbum* & *verbum Adonai* appellant: Veluti dum Jonathan verba *Israel salvatus est* ביהוה Es. c. XLV, 17. convertit *Israel salvatus est* במימרא דוי *verbo Adonai*. Hinc enim illustratur Johannis λόγος, quo æternum Patris verbum, ejusdem divinæ essentiae filius, sæpius venit.

*Illustrant
dein N.
T. quoad
verba &
quoad
rem.*

XII. Novum Testamentum variè quoque ex lectione scriptorum Hebræorum lucem accipit, quippe illa in subsidium vocata verba non minus ac rem quandoque feliciter exponunt.

*N Quoad
verba.*

XIII. Ad verba latius sumta refero singulas voces, vocum constructiones, phrases, sententias, proverbia, modum proponendi parabolicum. Nec id mirum cuiquam

videri potest, Græca ex Hebræis exponi, modo attendere velit ad rem, ipsos scriptores, ipsum denique populum, cujus gratiâ veritates Evangelicæ primùm conscriptæ erant. Res plurimùm sacra, quæ à Mo-^{Rationes.}se & Prophetis Linguâ Hebraicâ jam dudum conscripta erat, quæque illa in Lingua lecti-
tabatur. Itaque ex Hebræa exscribentes & in Græcam convertentes multum de illa in versione retinuerunt. Atque hoc interpre-
ti, illi præsertim, qui ex vernacula in peregrinam convertit, facillimè contingere so-
let. Scriptores ad unum omnes ex Hebraica Gente ortum sumebant, adeoque jam à prima ætate tum Hebraicam lectione & auscultatione Legis, precibus, tum Syro Chaldaicam in communi vita edocti erant; Græcam autem, quam postea didicerunt, ad indolem Linguæ Hebrææ, Syro Chaldaicæ sæpe inflectebant. At notum Spiritum Sanctum se ad ingenium scriptoris accommodasse. Simillimū deprehendes in omnibus iis, qui præter vernaculam alias addiscunt linguas, sed eas non satis excolunt: Horum sermones & scripta plures patriæ Linguæ Idiotismos retinebunt. Denique populus, ad quem veritates Evangelicæ primùm conscribebantur, Hebraicus erat, qui libros ad genium suum propius accedentes

facilius intelligebat. Quia autem hic primarius scopus, ut doctrina coelestis cognoscatur, nulla ratio movebat Auctorem Divinum ut illa nitidiori stylo traderetur. Non cogitabat de Lingua Græca docenda, Res magis ardua agebatur.

*Singulae
voces*

XIV Rem se habere, uti dixi, clarè patebit, quando ex memoratis unumquodq; exemplis illustra vero. 1. Primò quod attinet singulas voces: Illæ sunt vel quæ Originem Hebraicam aut Syriacam tenent veluti ἀλληλούια Apoc. XIX, 1. 3. 4. quod est Hebræorum הללו יה *laudate Deum*, πάχα. Matth. XXVI, 1. Chald. ܦܚܡܬܐ. ܥܡܕܐܝܐ Joh. V, 1. ut puto, quasi בית שית *locus ovium*, quo aquatum ducebantur; vel quæ origine Græcæ sunt, sed tamen potestatem habent à vocabulo correspondente Hebraico aut simili, veluti σάξ quæ uti Hebræorum שׂוּר tot significatus admittit. Sic ἀμαρτία, 2. Cor. V, 21. ܐܡܐܪܬܝܐ Rom. VIII, 3. *Sacrificium pro peccato est*, quemadmodum ܐܡܢܐ. Similiter αἰών more Rabbinorum עולם & mundum & durationem temporis indicat Hebr. 1, 2. XI, 3. Matth. VI, 13. &c. vel quæ terminationem Græcam habent sed à scriptoribus sacris noviter inventæ, ex quibus σπαραγχνίζομαι Matth. XV, 32. exprimens Hebræorum ܥܡܪܐ Ps. CIII, 13.

XV. 2. Constructiones vocum: quan- *Constru-*
do vocabula Græca cum ad modum con- *ctiones.*
struuntur, ad quem Hebraica, aliter ac ordi-
nariè apud Græcos construi solent. Ex in-
numeris duo saltem dabo. & Hebræi neutra
muliebriter sive terminatione foemina
pronuntiant, ad quem modum Matth.
C. XXI, 42. παρα κυρίῳ ἐγένετο αὐτῇ καὶ ἔτι θάυ-
μας ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. Hæc enim verba de-
sumsit Evangelista ex Ps. CXVIII, 23. ubi
textus Hebræus מֵתָּה יְהוָה הִתָּה זָרָה
terminationem mulie- הִנֵּנִי נִפְלְאוֹת בְּעֵינַי
brem habet eamque Lxx. servarunt & ex
illis Matthæus. ב. Hebræi sæpissimè solent
verbis ejusdem radicis nomina substan-
tiva, adjectiva adjicere, quos subinde scripto-
res Græci in N. Testamento imitantur, veluti
Matth. II, 10. ἐγάγησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.
confer cum gaudio, quod Hebræi testati
sunt propter Salomonem Regem crea-
tum i. Reg. I, 40. וְשִׂמְחָה שְׂמָחָה גְּדוּלָּה
latantes latitia magna. Nec quidquam
impedit, si objicis Græcos quoque & Lati-
nos nomina affinia verbis conjungere, quan-
do quidem rarissimè, minimùm si compa-
ras cum Hebræis, id in usu habent.

XVI. 3. Sequuntur phrases: Dantur *Phrases.*
Phrases in N. Testamento, quæ receptæ in
Synagoga atque ex ea commodè explican-
tur,

tur, uti illa βασιλεία τῶν ὐρανῶν, *regnum caelorum*
 Matth. III, 2. quod idem ac βασιλεία τοῦ θεοῦ
regnum Dei. Marc. I, 15. Solent enim Do-
 ctiores Judæi coelum pro Deo sumere, uti
 tritum illud שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם *profanatur nomen caelorum Dei*. Sic inte-
 gra phrasis מַלְכוּת שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם *regnum celo-
 rum* notat obedientiam, quam subditi puro
 corde soli Deo, non homini cuipiam, exhi-
 bent. Hieros. Kiddusch f. 59. Conf. Lightfoot.
 ad Matth. II, t. II. p. 264.

Sententia

XVII. His adduntur sententiæ: Uti
 quæque Gens certas, easque plurimum bre-
 ves, sententias ore versat, ita Judaica tales
 quoque habuit atque etiamnum habet, qui-
 bus Christus, Judæus cum Judæis, loquens
 sæpius usus est. Ex his sequentes duæ sunt.
 A. Matt. VII, 2. ἐν ᾧ μέτρον μέτετε, ἀνταμείψεται
 quod verbotenus est illud Mischnicū במדה
 לו מודד מודד בה מודד לו *mensura, qua
 homo metitur, remetiuntur illi*. Sota cap. I. 7.
 Eadem in tr. Sanhedrin & alibi. Brevius aliàs
 במדה כנגד מדה *mensura juxta mensuram*. B.
 Matth. XVIII, 20. cum quo Christi, qui
 שְׁכִינָה toties in scriptis. Judæorum decan-
 tata est, dicto haud male convenit illud in
 Pirke Abhoth c. III, 2. שנים שיושבין ויש ביניהם
ubi duo confident שְׁכִינָה ביניהם
 & unâ verba legis tractant, ibi שְׁכִינָה est, is,
 qui

qui *ισκηνωσας* typicè habitavit in Tabernaculo,
 qui sine dubio Christus, præfigurans in ha-
 bitationem in carne Joh. I, 14.

XVIII. Insuper Proverbia sive sententiæ *Proverbia*
 obscuriores, quæ à vulgo ad certum aliquid *bia*
 significandum adhibebantur. Exemplum
 exstat Matth. XIX, 24. facilius est *καμηλον*
δια τρυπήματος παριδεν ut transeat came-
 lus per foramen acûs &c. quo impossibilitas
 rei, de qua sermo, indicatur: quomodo
 Talm. Babylon. tr. *ברכור* f. LV. c. II. f.
תדע דלא מחו ליה לאניש לא דקלא דדהבא
ולא פילה דעיוור *scito homi-*
ni non ostendi vel palmam auream vel Ele-
phantem qui per foramen acûs intrat: hoc est
rem impossibilem. Unde glossa habet
לראות דבר שלא הורגה *Intelligitur res,*
qua nunquam visa est *ולא הרהר בו מעולם*
vel in mentem hominis ascendit.

XIX. Tandem similitudines & Para- *Similitu-*
 bolæ. His referta est Historia Evangelica. *dines.*
 Talis docendi modus nonnullis, qui aperta
 potius quam involuta locutione delectan-
 tur, mirus videtur, qui tamen, uti in genere
 Orientalibus, ita speciatim Judæis, frequen-
 tissimus erat. Hos Prudentissimus Doctor
 noster imitatus est, ita quidem, ut in modo
 similitudines atque Parabolas proponendi,
 in ipsis quoque similitudinibus atque Pa-

rabolis haud obscuram convenientiam deprehendamus. Quod modum proponendi attinet, Christus nonnunquam quaestionem præmittere solet, uti Matth. XI, 16. *τίμι ὁμοιωσω* cui assimilabo generationem hanc? Marc. IV, 30. *τίμι ὁμοιωσωμεν* cui assimilabimus regnum Dei? Consimiliter Judæi, quibus hac in materia nihil usitatius quam quærere *למה הדבר דומה* vel *למה דומה* *cui res similis? cui ille similis.* Exemplum mox fidem faciet. Dein convenientia ex testimonio jam apponendo elucebit. Sic similitudinem Matth. VII, 24-28. confero cum illa in *פרקי אבות* c. III, 17. quam prolixam aliquantulum Latinè tantum dabo. *R. Elieser fil. Asariae ait: Cui similis est is, cujus sapientia opera excedit? similis est arbori ramosæ, cui radix exigua, quod si ventus in illam irruit, eradicat atq; subvertit eam. Cui verò similis is est, cujus opera sapientiâ plura sunt? Hic quoque similis arbori sed radicosæ & quæ ramos paucos habet. Quod si omnes venti, qui in mundo sunt, hanc irruunt & fortiter inflant, de loco tamen minimè movent.* Habes utrobique eadem subiecta, eadem quoque fata, variata nonnihil similitudine, proposita. Confer, si vacat, præfationem Seringhamii in tr. נדב.

XX. Nunc quoque dicendum de rebus seu contentis, quæ cum Antiquitatibus Judaicis collatæ elucidantur. Quia enim Co-
dex N. Testamenti tradit Historiam Christi & Apostolorum, prout illi collo-
cuti sunt cum Judæis, eorum Pontificibus, Sacerdotibus, Levitis, Scribis, Pharisæis, Sadducæis, Herodianis, errores Gentis memoratæ in doctrina, vitia in vita refutarunt, varia loca, sacra, civilia. adiverunt, ceremonias vel divinas vel humanas, quæ prudenter & piè institutæ erant, observarunt, evidentissimum est allegata optimè ex vetustis atque probatis monumentis exponi. Quando illa conscribebantur, omnia in vulgus nota erant, adeoq; pleniore pertractatione personarum, doctrinarum, locorum, ceremoniarum minimè indigebant. Sed aliter nobiscum, qui post tot secula demum vivimus, aliam terram incolimus, alios mores tenemus, comparatum. Nobis genuina cognitio non nisi ex Historia Veteri esse potest.

XXI. Quandoquidem autem hæc fusius in ipso libro exemplis probabuntur, minus necessarium nunc est, ut illa, quod factu esset facillimum, accumulemus. Pauca igitur illustrationis ergò adduxisse sufficiet. *Primum* est de Pontificibus in Historia Evangelica recensitis. Ex lege Divina unus
Exemplū
1. in nomine.
ali. ἀρχιεπίσκοπος

aliquis ἀρχιερεὺς Pontifex constituebatur.
 Frequentissimum autem scriptoribus N.
 Testamenti plures ἀρχιερεῖς numero me-
 morare Math. II, 4. XXVI, 3. Marc. XIV, 1.
 Act. XIX, 4. & alibi. Unde hoc? Vel an
 plures uno tempore privilegiis Pontificatus
 gaudebant? Non: sed nomen, quod uni
 proprium, latius accipiebatur. Etiam illi, qui
 propriè summi non erant, ἀρχιερεῖς *Principes*
Sacerdotum audiebant, quoniam alios
 subiectos habebant, quales v. gr. סגן *Suffra-*
ganeus Pontificis. Dein ראש משמר ἀρχων
 ἰσχυρίας *Princeps classis*: nam unicuique
 classi sacerdotum (erant autem XXIV.)
 Antistes præficiebatur. Maim. tr. מלך המקדש
 C. IV. Præterea ראש בית אב *princeps domus*
paternæ. Unaquæque classis subdividebatur
 in certas domos sive familias, quarum præ-
 fectioni ראשי אֲשֵׁרֶס & sic ἀρχιερεῖς dice-
 bantur quomodo Lxx. per ἀρχοντες τῶν πα-
 τριῶν vertunt Hebr. ראשי אבות Jos. XIV,
 1. XIX, 51. Intelliguntur iidem, qui He-
 braicé שריהכהנים appellantur, uti II. Pa-
 ralip. XXXVI, 14. Neh. xii, 7. & commo-
 dè uno vocabulo vertuntur ἀρχιερεῖς.
 Accedit quod etiam Iosephus latiori sensu
 certissimè sumat. Veluti L. B. J. IV, c. 6. p.
 696. edit. Col. Τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις
Præfectis sacerdotum seditio erat adversus sacer-

sacerdotes gregarios & statim infra. Τοσαύτη
 τὴν ἀρχιερεῖς κατέλαβεν ἀναίδεια καὶ τόλμα ὥς τε
 καὶ πέμπειν δούλους ἐλάμων ἐπὶ τὰς αἰλῶνας τὴν λη-
 φομένης τὰς τοῖς ἱερεῦσιν ὀφειλομένας δεκάτας.
Tanta praefectos sacerdotum impudentia cepit
ut auderent servos suos in areas mittere, quib
auferrent debitas sacerdotibus decimas. His
 subjungo ex tr. נומי c. VI, 3. ubi men-
 tio fit הכהנים הגדולים *Sacerdotum Magnorum*,
 qui iidem forsan sunt, ac nostri ἀρχιερεῖς. Lektionem hanc, quæ observan-
 te Lippmanno *ibi* in nonnullis codicibus
 desideratur, retinet Rambam.

XXII. *Secundum* de doctrina: tum qua-
 tenus Evangelica ex libris Judæorum con-
 firmatur; tum etiam quatenus error popu-
 li Judaici toties à Christo refutatus clarior
 cognoscitur. Priori modo: Notum est sum-
 mam doctrinæ Evangelicæ hanc esse, quod
 Messias tempore apud Prophetas designato
 apparuerit. Hanc veritatem confirmatam
 reperies siue ad tempus, siue ad regimen, siue
 ad reliquum populi statum attendis. Quo-
 ad tempus ita Sanhedrin c. xi. §. 29. *juxta*
ed. Coccejanam vetustissima παράδοσις legitur.
 חנני דני אליהו ששרת אלפים שנה
 דני עלמא שני אלפים תורה שני אלפים
Traditio תורה שני אלפים ימורת המשיח
domus Elia: sex mille annis durat mundus.
Bis mille annis inanitas & vastitas. Bis
item

item mille annis Lex. Denique bis mille annis dies Christi. Quoad regimen: Exstat tr. c. c. §. 34. אמר רב אין בין דוד בן עדר שתתפשט מלכות רשעו על ישראל תשעה Dixit Raf. filius Davidis [Hic משיח Messias est. conf. Matth. xx, 30. 31.] non prius venturus quam extenderit se regnum super Israelem novem mensibus. Intelligit Imperium Romanū, cui, sceptro à Juda ablato juxta Gen. XLIX. 10. Judæi subijciendi erant, cui quoq; ævo Christi subiecti vivebant. Denique quoad statum populi reliquum: Traditio; R. Jehuda ait: Qua ætate filius David venturus est, domus conventus lupanar erit; Galilæa vastabitur; Gabilene desolabitur; homines limitum circuibunt; neque obtinget illis miseratio; sapientia scribarum putebit; qui metuunt peccare, spernentur, vultusque seculi frontis instar caninæ erit & veritas נעדרת deficiet Es. LIX, 15. Ajunt familiares Raf: gregatim quasi abscedet veritas (alludunt ad עדו nomen gregis) Quid? Et qui recedit à malo, insanit. Familiares R. Sila. Quicunque recedet à malo, apud reliquos omnes pro insano erit. tr. cit. §. 27. Compara statum populi in sacris & apud Josephum descriptum nec ovum ovo similis invenies.

XXIII. Posteriori modo. Justissimam causam atque etiam vim refutationis do-

ctrina

Strinxit erroneæ Judæorum, cujus passim codex N T. meminit, tum demum clarissimè intelligemus, quando ex iisdem notitia erroris plenius nobis constabit. Frequens Salvatori nostro cum Scribis & Pharisæis disputatio erat de traditionibus sive Lege Orali, Math. cap. V. & XV. Ad illam autem intelligendam optimè facimus, si scripta Judæorum legimus, visuri judicia de traditionibus. Hæc autem sunt: Legem oralem æque esse divinam ac scripta est. 2. Nullam inter utramque differentiam esse. 3. Legem Orale[m] fundamentum esse fidei Judæicæ. 4. Melius facere illos, qui Legi Orali cognoscendæ incumbunt, quàm qui scriptæ. 5. Gravius peccari circa verba scribarum quàm circa verba Legis. Hæc & alia impia ostendunt gravissimam causam Christo fuisse traditiones Patrum rejiciendi. Vide B. Avi Thesaur. Philol. lib. II. c. III. §. 3.

XXIV. Tertium de vitiis in vita. Vix ^{3 De vitiis in vita.} scelus aliquod nominari potest, quod non ævo Christi in scelerata Gente grassatū fuerit. Notamus non nisi Hypocrisin, cujus toties à Salvatore integritatis & Doctore & Exemplo accusabantur Math. VI, 2. VII, 5. XV, 7. XVI, 3. XXII, 18. Omnis Judæorum vita tantum simulata erat. Hypocrisis conspiciatur in cultu sacro, externa corporis

B mun?

munditie, gestatione Phylacteriorum dilatatorum &c. uti hæc clarescent ex l. I. c. de Phariseis. Neque abnuunt ipsi Judæi, quando novem Hypocriseos partes Hierosolymitanis datas agnoscunt, unam autem reliquo mundo. Testantur idem varix appellatio- nes Phariseorum, uti Phariseus Sichemita, impingens ad parietes, &c. qui nihil nisi Hypocritæ, ut necesse habuerit Rex Jannæus dicere ad uxorem suam: *Ne metuas à Phariseis neque ab iis qui non sunt Pharisei* אלהם לא מן פרושין *sed à fucatis, Hypocritis, qui similes sunt Phariseis, quorum facta sunt facta Zimri & nihilominus exspectant mercedem Pinchazi.* Sota f. xxii, 2. Notatu præsertim dignum est, quod ipsi Talmudici tradunt, *odium absque causa & secretam iniquitatem* Joma f. IX, 2. (externè enim sancti videbantur) causam exstitisse everisionis Templi secundi.

4 De Geo-
graphia.

§. XXV. *Quartum* de locis: Quando- quidem toties legimus Salvatorem nostrum cum Apostolis iter fecisse in Galilæa, Samaria, Judæa, Urbe Hierosolymitana, Templo, modo huc, modo illuc se contulisse, nemini dubium esse potest itinera illa & loca frequentata ex Geographia Canaan insigniter exponi posse. Ne quoque hac in parte exemplum desit, lubet apponere locum ob-
ejecta

ejecta Dæmonia, quæ postea porcos in lacum præcipitabant, illustrem, sed simul difficilem, qui apud Mathæum c. VIII, 28. regio γεργυσανῶν *Gergesenorum*, sed apud Marcum c. V, 1. & Lucam VIII, 26. γαδαρανῶν *Gadarenorum* & *Gadarenorum* appellatur. Varie hæc conciliatio tentata est, sed illa mihi præ aliâ aliqua placet, quæ judicat regiones vicinas fuisse ut adeo dici queat contigisse in regione Gergesenorum & Gadarenorum. Josephus l. II. c. 19. B. p. 813. de Judæis ob crudelitatem Flori efferatis hæc, quæ huc pertinent, habet. Judæι τὰς κώμας τῶν σύρων καὶ τὰς προσεχεῖς ἐπὶ ὅρθον πόλεις, φιλαδέλφειαν τε καὶ γεβωνίτην καὶ γέρασαν καὶ πέλλαν καὶ σκυθόπολιν, ἔπειτα γαδάρους καὶ ἰσσω προσπεσόντες, *Syrorum vicos ac finitimas urbes vastaverunt Philadelphiam, Gebonitin, Gerasan, (quæ eadem ac Gergesa vide Adrichom. p. 88.) & Pellam & scythopolin: Deinceps irruerunt in gadaram & Hippon.* Utraque ad latus Orientale maris Galilææ in dimidia tribu Manassis sita erat. Inspice tabulam Geographicam. Sed & hoc mirum videri potest atque quibusdam etiam visum, porcos tanto numero (Marcus c. V, 13. bis mille numerat) ibi pasci. Constat enim Judæis ex lege Divina porcos animalia impura esse. Imò constat ex legibus sapientum neminem illos alendi licentiam

B 2

habere.

habere. Itaq; non putandum est illos ad Judæos pertinuisse, verum Ethnicos, qui his eo tempore permixti vivebant, quod clare ex Josepho exemplo scythopoleos patet; B. J. II. c. 19. p. 814. *Judæi incurrentes in scythopoleos fines, etiam Judæos, qui illic habitabant, carere sine hostes.* Ταξάμενοι γὰρ μετὰ τῶν σκυθοπολιτῶν καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀσφαλείας ἰνδεύοντες δόμενοι τὴν συγγένειαν ὁμῶς τοῖς ὁμοφύλοις ἐχώρουν. *Hi enim paciscentes cum scythopolitanis consanguinitatem propria securitati proponebant atque adversus contribules unā tenebant.* Quod Gadaram attinet, de illa scriptor modo citatus Antiq. I. XVII. c. 13. p. 611. ἦσαν πόλεις αἱ ἀρχαῖαι ὑπετέλουν στρατῶνός τε πύργῳ καὶ σελαστὴν σὺν ἰόππῃ καὶ ἱεροσολίμοις. γὰρ καὶ γὰρ δαρεα καὶ ἵππος ἑλληνίδος εἰσὶ πόλεις, *Arche-lao tributum persolvebant stratonis turris, Sebaste, Joppe, Hierosolyma. Ac Gazam, Gadaram & Hippon, quæ GRÆCÆ urbes cæsar separavit atque Syriæ adjecit, conf. B. J. I. II. c. XX.* Quod ad Gergesam aut Gerasam illa, uti originaliter Cananæa Gen. X, 16. est, ita etiam ævo Salvatoris infideles incolas procul dubio aluit, quod idem rerum Judaicarum diligentissimus Scriptor I. cit. innuit. Γερασσηνοὶ οὗτε εἰς τὴν ἐμμενῆαντας ἐπλημνίσαν καὶ τοὺς ἐξελεῖν ἐθελύσαντες περιέμεψαν μὲν χειλῶν ὄρων, *Geraseni illos, qui manere volebant,*

lebant, non malè tractabant & egredi volentes ad fines suos deducebant. Vide Seriem.

XXVI. *Quintum* de Ceremoniis. Habes ^{s. De Co-}
^{remoniis.}
 loca N. Testamenti, quæ disertè ritum ceu
 receptum in Gente Judaica memorant, cu-
 jus tamen certum vestigium in V. non con-
 spicitur; sunt dein alia, quæ ad Ceremoni-
 as Judaicas alludunt. Utriusque speciei
 ita comparata ut tum demum intelligantur,
 quando Ceremoniæ illæ è monumentis
 vetustis in lucem protractæ sunt. N. Pri-
 oris specimen cernitur Luc. I, 9. κατὰ τὸ ἔθος
 τῆς ἱερωσύνης ἔλαχε τὸ θυμιάσαι, *secundum consue-*
tudinem Sacerdotii sorte adeptus est (munus) ^{Veluti}
suffiendi. Provocat hic Divinus Scriptor ^{sorte, quæ}
^{munus}
 ad consuetudinem, quâ functio suffitus for- ^{suffiendi}
 te inter Sacerdotes distribuebatur. ^{distribue-}
^{batur}
 Illam autem in institutis sacris frustra quæris neq;
^{Luc. I: 19.}
 enim vetustissimis temporibus valebat, sed
 demum posterioribus. Igitur petenda è li-
 bris, qui Ministerium Templi secundi nobis
 reliquerunt, qualis est Mischna, quæ Mate-
 riam hanc abundè tradit, tum in tr. נדב' tum
 in נדב' referens quatuor sortes singulis die-
 bus projectas, quarum tertia de suffitu tr.
 נדב' c. II, 2, 3. facta in conclave Gazith
 Maim: *de sacrificiis jugib.* c. IV. 1. porre-
 ctione digitorum §. 2. Constituebatur à
 Præfecto sortilegii certus numerus atque in-
 quie-

quiebat, is, in quo numerus definit, ad hanc functionem dignus habebitur. Incipit igitur in sacerdote, cuius cidarim prius tollebat & pergit donec in aliquo numerus finitur. Qui verò ad hanc sortem admittuntur, illi prius hoc munere nunquam functi sunt: Dicebat enim Antistes חדשים לקטורת *novi ad suffitum accedant & sortiantur*. Mischn. tr. תמיד c. V, 2. Plenius Maim: tr. & c. cit. §. 7. הפנים השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב שר אותו וסמי שלם הקטיר קטורת מימיו יבנה ופנים יתקבצו אצל הממונה ויפסו ומי שיעצו בפנים זה ראשון הוא שיוכה להקטיר קטורת *ad sortitionem tertiam quod attinet, denun- tiabat præfectus omni familia, quæ erat de die operatura, ut quisquis eorum suffimentum nunquam incendisset, ad Sortitionem accederet: conveniebant ad præfectum & ducebatur sors, qua qui primus exhibet, ejus erat suffimentum adolere. Hinc ergò clarè cognosces, quid sit juxta consuetudinem Sacerdotii sorte adeptus est (munus) suffiendi. ב. Posterioris Apoc. III, 5. qui vincit, ille vestibus candidis amictetur & non delebo nomen ejus è libro vite & confitebor nomen ejus coram Patre meo & coram Angelis ejus. Novi alios è more Romano explicare sed puto rectius illos facere, qui allusionem ad judaicum latere putant. Commate 4. egit de Sardensibus*

Dein
Apoc. III.
ubi evi-
dens re-
spectus ad
modum
exploran-
di Sacer-
dotes &
explora-

sibus numero paucis, qui vestes non inqui-^{ros albis}
 narunt, quique digni ut cum Pontifice N.^{vestibus}
 Testamenti *in λευκοῖς in albis* incedant. Ne-^{induendi.}
 mo, ut puto, diffitebitur verba hæc ad legi-
 timum Sacerdotum Aaronicorum vestitum
 respicere. Ergò commodè immediate se-
 quentia ad eundem referuntur, uti liquet ex
 traditione in tr. מדרות c. V, 3. quam L'Em-
 pereur ita vertit: *In conclavi cæsi lapidis con-*
sessus Magnus Israelis sedebat, ac etiam דנה *ju-*
dicabat Sacerdotes. Sacerdos in quo inve-
niretur vitium induebat sibi atras ac atris in-
volvebat se, itaque egressus abibat; cui verò
non inerat vitium, לובש לבנים induebat
sibi vestes albas ac se albis involvebat & in-
gressus ministrabat cum Sacerdotibus fratri-
bis suis. Atque festum celebrabant diem,
cum non inveniretur vitium in semine Aa-
ronis Sacerdotis; hæc locuti, laudibus effera-
tur Deus ille laudandus, quia non invenitur
vitium in semine sacerdotali Aaronis & lau-
detur is, qui elegit Aaronem ejusque filios ut
astarent ad Ministerium coram Deo in ade-
sancta. Revelator loquitur de illo, qui vin-
cit: promittit ei vestes albas: promittit
quoque non deletionem è libro vitæ. Con-
fer hæc cum Sacerdote, qui in Synedrio M.
judicatur ac vincit, hoc est rationibus probat
se & puro sacerdotali sanguine natum (nam

& de hoc quaestio instituebatur vide Ma-
im tr. *בית המקדש* c. VI, II.) & corpore
integrum : Est enim *מִנְיָן* phrasis forensis
quoque, uti Rom. III, 4. etc. Talis autem
vestitu candido decoratur ejusque nomen
è libro Sacerdotum probatorum non dele-
tur, Hæc *Introductionis* loco sufficient.

DISSERTATIO

D E

THEOCRATIA ISRAELITARUM (*)

*à Mose præsertim usque ad
Saulem.*

I.

Regnum
Dei uni-
versale.

Quoniam Deus creavit coelum ter-
ram atque omnia, quæ in iis sunt:
eadem creata potenter conservat
& sapientissimè ad fines ab æter-
no præstitutos gubernat, meritò appellatur
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד Matth. XI, 27. conf.
Jer. X, II. *יְהוָה אֱלֹהֵינוּ* *Dominus totius
terra*

(*) Loco Eruditæ Cel. Witsii de Theocratia Is-
raelitarum Orationis constitui dissertationem
ejusdem Materię heic apponere ceu commodio-
rem expositioni regiminis Theocratici in Colle-
giis nostris.

terra Jos. III, 11-13. atque ejus מלכותה בכל
משה regnum in omne dominium Ps.
CIII, 19. Sive universale.

II. Habet idem particulare sive civile in ^{Particu-}
gentem israelitica: quatenus, postquam eam sibi ^{lare sive}
potenti manu justè acquisivit, in ito solenni ^{civile in}
foedere à subditis Rex declaratus est atque ^{Israele.}
abhinc solus titulum, pompam & reliqua
jura regia usurpavit.

III. Rex populi jure dicitur is, qui illum ^{Deus Rex}
tyrannide injusti Domini forti brachio li- ^{Israelis}
berat: cui à populo liberato potestas regia ^{pleno ju-}
solenniter confertur: quique dignitate & ^{re dicitur}
privilegiis Regiis fruitur: quique etiam pas-
sim titulis regiis ornatur: Nec alius quispi-
am summam ea in Gente potestatem sed à
Deo tantum delegatam exercet. Atqui
omnibus memoratis modis Deus Rex Isra-
elis dici potest. Quod nunc eo ordine,
quem hic indigitavi, probabo.

IV. 1. Rex populi jure dicitur is, qui il- ^{I. quia}
lum tyrannide injusti Domini forti brachio ^{bello illi}
liberat. Atqui Deus Hebræos sub sævissi- ^{sibi ac-}
mo & injustissimo Pharaonis jugo gemen- ^{quisivit.}
tes atque liberationem anhelantes gratiosè
exaudivit, pluribus prodigiis perpetratis
נחלה לך in populum hereditarium Deut.
IV, 20. sibi acquisivit: Unde merito Moses
laudes liberationis factæ decantans Deum
ut

ut regem sistit Exod. XV, 18. *Jehova יהוה regnabit in seculum & aeternitatem.* Conf. 1. Sam. X, 18, 19.

II. *Dein à subditis Rex agnoscebatur,*

V. II. Insuper liberatus sentiens summam sub ejusmodi Rege felicitatem atque tutissimum adversus quosvis hostes auxilium *יהוה unanimiter* legitimum Regem declarat. Ita enim ad Moysen nomine Dei Regnum ambientem populus ait *כל אשר דבר יהוה נעשה* *Omne, quod loquitur Jehova, faciemus* Exod XIX, 8. conf Deut. XXVI, 17.

III. *Hinc valem se gessit.*

VI. III. Deus Rex declaratus talem quoque se variis modis conspiciendum & cognoscendum exhibet, partim se comparando ad morem Regum vicinorum, partim etiam demonstrando se illis longe potentiorum & sanctiorum esse, quod ex sequentibus patet.

N. *in inauguratione*

VII. N. Nam mox suffragiis collectis præcipit vestium & corporis sanctificationem, alios longius à se arcet, alios verò proprius ad se admittit ut Ministros interioris admissionis atque internuncios se inter & populum: Ipse inaugurandus vehitur celsis nubibus, fulgura coruscabant, tonitrua audiebantur & buccinae fortissimum edebant sonum (Conf. cum inauguratione Salomonis 1. Reg. I. 38, 39. 40.) voce majestatis plena *יהוה המלך* *Jus regium*, quale hoc

hoc tempore publicandum est vide I. Sam. X, 25. eloquitur atque præter leges morales ^{& vana} etiam ceremoniales & forenses, quæ alio- ^{scia.} quin Regem terrestrem auctorem habent, fert c. xx, XXI, XXII, XXIII.

VIII. 2. Ne verò quidquam ad mutu- ^{2.} am Regis atque subditorum obligationem ^{fœdere.} deficeret fœdus illud solenniter confirmandū censuit Deus. Secutus autem est morem illo tempore in fœderibus, speciatim quæ fiebant inter Regem & subditos, receptum, juxta quem victimas mactabant, sanguinem in fœderatos adspergebant & oblatae victima partem aliquam comedebant. Conf. Gen. XV, 2 Sam. V, 3. Uti plenè recen- setur Exod. XXIV, 4-12. *Scriptis Moses omnia verba Jehovæ, & surrexit multò manè edificavitque altare infra montem [quod Deum repræsentabat unde inferius una sanguinis pars illi inspergenda dicitur] & duodecim statuas pro duodecim tribubus Israelis. Misitque Juvenes filiorum israelis qui offerrent holocausta & sacrificarent sacrificia pacifica, juvencos. Postea sumsit Moses dimidium sanguinis, posuitque in crateribus: dimidium autem sanguinis sparsit super altare. Mox sumsit librum fœderis, legitque in auribus populi, qui dixit, omne, quod locutus est Jehova, faciemus & audiemus. Tum sumsit*

sumsit Moses sanguinem & sparsit super populum dixitque: Ecce sanguis fœderis, quod pepigit Jehovah vobiscum super omnibus verbis illis. Dein ascendit Moses & Aaron, Nadab & Abihu & 70. Seniores Israelis, qui postquam viderant Deum, comederunt & biberunt.

I. IX. **1.** Regi recens electo subditi ad lætitiam & reverentiam testandum animo spontaneo dona mittere quandoque soliti sunt 1. Sam. X, 27. Pariter Regi Israelis aurum, argentum, cuprum, lanam hyacinthino, purpureo, coccineo colore tinctam, linum subtilissimum, lanam caprarum, pelles arietum ruforum ut & hircorum ætate provectiorum [ita probabiliter כִּי־וַיִּתְּנוּ exponendum putamus] ligna Schittim, oleum, odoramentum, unguentum, tandem gemmas sponte magna copia obtulerunt Exod. xxv, 1-8. Exod. xxxv, 24. xxxvi, 9.

7. X. **7.** Reges quoque, ut subditis consilio & auxilio facilius prospicere valeant, inter eosdem habitant. Quo se tamen discernant neque nimis familiares contemnantur, loca incolunt quæ nemini nisi vocato aditum concedunt Esth. IV, 11. Loca illa nitidè extructa, dicta בֵּית־הַמֶּלֶךְ 2. Reg. xx, 18. auro tota splendent aut si alia conspicitur Materia, non minus pretiosa atque artificio magno.

magnoperè commendata est; Intuere Palatium Salomonis 1. Reg. VII. Vasa quoque splendida & ad pompam regiam affabrè facta in iis cernuntur, ea præprimis notabilia, in quibus dapes coquuntur & coctæ imponuntur, ubi incensis odoramentis omnes tetri odores dispelluntur, tenebræ fugantur, sordes eluuntur. Adde folium, נדב נדב nuncupatum, quod ad judicia ferenda, responsa danda Reges conscendunt. 1. Reg. VII, 7. Non minus Rex Hebræorum locum in populo suo sibi elegit Exo. xxv, 9. Sacrum tamen non solum plebi sed & summis Ministris sub poena mortis à promiscuo aditu exclusis Lev. x, 1, 2. xvi, 1, 2. qui non minus, ac aliud Regium Palatium, הֵיכָל 1. Sam. I, 9. dicitur, nam æque auro rutilabat aut alia pretiosa materia mire picta oculos intuentium in stuporem trahebat: Parietes enim auro obducti & tegumentis variè coloratis tecti conspiciebantur. Conspectus in eo ara sacrificiis sive cibo Dei parando destinata: Mensa aurea, quæ jugiter XII. panes egregiè dispositos ferebat: Alia ara, ab usu suffitûs vocata, in qua quotidie duabus vicibus fragrantissimi odores incendebantur. Præterea Lychnuchus septem lucernis instructus. Labrum dein ex optimo metallo conflatum ne quis pollutus rem sacram faciat. Tandem

dem thronus, ex quo oracula fundebat. Vide Exod. xxv. xxvi. xxvii.

ה.

Variis Ministris qui varias functiones ad Regiam dignitatem pertinentes obibant.

XI. ה. Solent insuper Reges variis Ministris ad Regiam pompam condecorandum alere, quorum quidam interioris admissionis proximè in conspectu Regis stant, Dan. I:5 Alii non item viliora obeunt munera, excubias agunt, canunt, instrumentis musicis amœnum excitant sonum. Omnes tamen labis vel minimæ expertes Dan. I, 4. pulchris vestibus ornati, prout vires jubent, Regi serviunt atque è regis redditibus victitant. Regi Israelis numerosum non minus famulitium erat, ordine tamen distinctum. Omnes anteibat Pontifex: Hunc sequebantur gregarii Sacerdotes כהני [quo nomine alias veniunt ministri Politici 2 Sam. VIII, 18.] Tum Levitæ. Illi jugiter versabantur לפני יהוה *in conspectu Jehovæ* in sancto atque atrio proximo. Hi remotiora occupabant loca, observabant, ne immundus quispiam Palatium ingrederetur Num VIII, 26 Sacerdotes juxta ac Levitæ cantabant, buccinas inflabant Rege comedente & bibente, hoc est, quando sacrificium cibus Dei igne devorabatur atque libamen ejus effundebatur. Num. X, 8, 10. Nullus è Sacerdotibus, cujus corpus macula aliqua notatum erat, ministrandi jure

jure pollebat, Lev. XXI, 18--24. vel vestibus laceris aut conspurcatis, quare Rex mox ac palatium suum exornandum præceperat sacerdotes eorumque pro varietate ordinis elegantissimas artificiosissimas vestes descripsit Exod. xxviii. iisque non minus ac Levitis redditibus ad jus regale pertinentibus clementissimè prospexit ad honeste vivendum.

XII. 1. Pensio tributaria Regalis erat vi-
de 1. Reg. IX, 21. Exod. I, 11. Regi quoque
solvebantur decimæ 1. Sam. VIII, 15 Deus
tanquam Rex Israelis tributum annuum di-
midii sicli unicuique viro imposuit Exod.
xxx, 13. 14. 15. atque decimas proventuum
agri arborumque jure à subditis suis postu-
lavit, Num. XVIII, 8. Mal. III, 8. quas dein
Levitis & Sacerdotibus ceu aulicis suis ad
sustentationem donavit.

XIII. i. Rex, si difficultas aliqua Judici
bus ab illo constitutis oritur, adeundus est.
Neque enim Judices ea decidendi, quæ le-
ges Regiæ non deciderunt, potestate pol-
lent. Ita Rex Israelis leges quidem tulit
sed illæ breviores, quam ut inde omnes ca-
sus definiri potuerint. Quare difficultas ju-
ris orta vel per Mosen vel per Urim & Tum-
mim ad regis decisionem immediatè con-
sequendum deferrebat Num. IX, 8. 9.
XXXVI, 5.

1. Pensio-
ne tribu-
taria &
solutione
decimarum

1. Respon-
sione ad
difficul-
tates ju-
ris.

n. XIV. n. Clarissimè *Deonpaloia* Israelitica
in castris. è castris, quibus Deus tanquam summus
 Imperator præsuit, insuper cognoscetur.
exercitiū Primò summi ducis est exercitum præire at-
præeundo. que exemplo suo milites ad fortiter pugnan-
 dum incitare vide 1. Sam. VIII, 20. bella in-
 dicere, hostem, qui aggrediendus est, desi-
 gnare, præcipere quoque, quo ordine adver-
 sus illum pugnandum sit, Substituere illos,
 qui operam vicariam subeunt. Talem du-
 cem se gessit Deus, qui in nube Israelitas an-
 teibat, cujus solium humeris Levitarum in
 fronte exercitus gestabatur Num. X, 33, 34.
bellum in- Ille bella adversus Gentes Cananæas geren-
dicendo. da imperabat. Illum Israelitæ interrogant:
Quis ascendet è nobis ad Cananæum in princi-
pio ad pugnandum contra eum? Et dixit Jeho-
vah scil. per Urim: Jehuda ascendet Jud. I,
 1. 2. *Quis ascendet è nobis in principio ad bel-*
lum cum filiis Benjaminis? Et dixit Jehova
scil. per Urim: Jehudah in principio. XX, 18.
 conf. 23. 28. Ille quoque Josuam, Othni-
 lem, Gideonem & reliquos duces elegit.
 Hinc bella à Gente gesta מלחמות *bella Je-*
hova. Num. XXI, 15. 1. Sam. XVIII, 7.
 quemadmodum 2. Chron. XII, 15. מלחמות
 רחבעם וירבעם *bella Rehabeami & Je-*
robeami dicuntur, & ipse נצח ישראל triumphator
Israelis 1. Sam. XV, 29. nominatur.

XV. *Secundò*: Imperatores militares sub tentoriis degunt, quæ figere & refigere, prout necessitas poscit, facile queunt: Vasa, quæ secum ferunt, ad gestationem composita sunt. Quiescentes locum plurimum medium ad consilium & auxilium omnibus æqualiter suppeditandum maximè commodum eligunt. Custodes corporis proximè circa ducem castra metantur. Sed remotioribus in locis circumquaque reliquus exercitus benè dispositus jacet. Imperator Israelis omnitempore, quo hostes superandi reliqui erant, sub tentoriis degebat 2. Sam. vii, 2. Vasa, ut commodè è loco in locum gestari possent, vectibus instruebantur. Ex. xxv. Tentorium in medio exercitûs figebatur, quò alluditur Ps. XLVI, 6. Circa illud Moses, Aaron, Sacerdotes, Levitæ, castra ponebant, Num. III, 23. 29. 35. 38. Verum reliquus populus ad omnes quatuor plagas, tres tribus ad unamquamque plagam, castra miro ordine extendebant, ut Bileamus iis conspectis in laudem erumpere coactus fuerit: *Quam pulchra sunt tabernacula tua ô Jacob! habitacula tua ô Israel!* Num. XXIV, 5.

*Commodo
rando sub
tentoriis.*

*in medio
exercitûs*

XVI. iv. Hactenus evicimus Deum se Regem Israelis constituisse, à populo declaratum fuisse atque variis modis se talem gefisse, Superest ut demonstremus ipsi quoque

*IV. Com-
petunt
Deo titu-
li regii.*

competere titulos Regios. Atque hoc ex antecedentibus sequi necesse est. Igitur ea solum allegabimus testimonia, quæ non tantum illum Regem dicunt sed alium quemvis excludunt, imò regnum ejus cum Rege ex hominibus desumpto stare haud posse aperte dicunt. 1. Sam. XII, 12. *quum vidistis quod Nachasch Rex filiorum Ammon veniret contra vos, dixistis mihi; non* (vide c. VIII, 19.) *sed מלך ימלך Rex regnabit super nos: יהוה אלהינו מלכנו* *quum tamen Adonai Deus Vester Rex vester esset. E. Deus ante Saulem, primum Regem humanum, Rex exstitit. Saule electo regnum Dei rejiciebatur. Nisi enim speciali modo Deus rexisset Israelem, quo postea non rexit, verba Samuelis non valerent. Mansit enim postea Deus populi. Pariter c. VIII, 7. Audi vocem populi juxta omne, quod ad te dicturus est, nam non te aspernati sunt כי אתי לא סמנו sed me aspernati sunt, quo minus regnem super eos. Quando populus ad Samuelem ætatis paulo profectæ dicebat: Da nobis Regem qui judicet nos, id Judex pientissimus tum Dei, tum suo nomine ægre tulit: Illum autem Deus verbis cit. consolatur q. v. d. Samuel noli hanc populi petitionem ægre ferre ac si dignitati tuæ adversaretur. Tu non nisi Judex à me Rege constitu-*

ius es: Regem adeoque petentes non te sed me aspernati sunt, meum regimen sublatum cupiunt. Quomodo jam Majores *θεοκρατία* substituis-
 sent, nisi Gideon me-^{Dominus.} mor officii à Rege sibi demandati obstitisset
 Jud. VIII. 23. *Non dominabor in vos ego: ne-
 que dominabitur filius meus in vos.* יהוה יהיה
Jehovah in vos dominabitur.

XVII. Theocraticam Regiminis formam <sup>V Testi-
 monia.
 cum Iose-
 phi.</sup> pluribus argumentis hætenus adstructam
 illustrabunt duo sequentia testimonia. Pri-
 mum Josephi l. II. Contr. Apion. p. 1071. ed.
 Col. ἀπειροὶ μὲν αἱ κατὰ μέγας τῶν ἰθνῶν καὶ τῶν νόμων
 πῶς τοῖς ἀπασιν ἀνθρώποις διαφοραὶ, οἱ μὲν γὰρ
 μοναρχίας, οἱ δὲ τῶν ἐλίσγων δυναστείας, ἄλλοι δὲ τοῖς
 πλήθεσιν ἐπέτρεψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτευμάτων,
 ὃ δ' ἡμέτερος νομοθέτης εἰς μὲν ἑτέρων ὑπόλειπεν ἀπεῖδεν,
 ὡς δ' ἂν τις εἰποι βιασάμενος τὸν λόγον θεοκρατίαν ἀπεῖ-
 πειν τὸ πολίτευμα θεῷ μᾶλλον μόνῳ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ
 κράτος ἀναθεῖς. Gelenio interprete. *Infini-
 te quidem particulatim gentium atque le-
 gum apud cunctos homines differentia sunt.
 Alii siquidem monarchis (supple alii pauco-
 rum imperio) alii Democraticis Reipublicæ po-
 testatem commisere. Noster vero legislator
 nihil horum intendens veluti si quis hoc di-
 cendo mensuram transcendat verbi (vel ve-
 luti si quis ita diceret & vim faceret verbo, nā
 διοκροτεία vocabulum à Josepho effectum
 est) divinum imperium (θεοκρατία) declara-
 vit.*

Tum R.
Schem
Tobh.

vit. Deo principaliter conversationem no-
stram [potius principatum] atque potesta-
tem excellenter assignans. Alterum R.
SchemTobh. ad Maim. Doct. Perplex. l. III,
c. XLV. p. 174. c. 1. השם יתברך צוה לעשות
בית כבירת מלך ובבירת מלך ימצא כל אלו
הדברים אשר אמרנו אנשים שישמרו את
היכליו ואנשים שיעבדוהו בעבודות המיוחדות
למלך לתקן מאכליו ועשות כל שאר הדברים
הצריכים למלך ויש אנשים אחרים שישוררו
לפניו בכר יום תמיד בשירה נאה ובקול
זמרה ויש בבירת המלך מקום אחד מוכן
לעשות המאכל ויש גם כן מקום
להקטיר לפניו קטורת סמים ויש שלחן
בביתו ויש גם כן מקום מוכן אשר בו
יושב המלך אשר לא יכנס אדם שם
כי אם המשנה לו ואהביו עד מאד וכן רצה
השם שיהיה בביתו כל אלו הדברים
אשר לא יחסר לו ממלך מלכי אדמה אף כי
הוא מלך גדול ואינו צריך למלך זה ונמשך
מזה מתנורת כהונה ולויה כמו שהמלך נותן
לאנשי משמרתו וזה כדי שיאמינו ההמון
שהמלך ו' צבאור יושב בקרבנו והוא מלך
גדול נורא על כל העמים כמו שאמר
מקדש ו' בוננו ידך ו' ומלוך לעולם ועד
כי בור הבירה תפרסם מלכותו וגדולתו
ולכן צוה בכל אלו הדברים *Deus éuloyñlòs*
præcepit, ut exstrueretur domus similis domui
regiæ, in qua omnia, quæ diximus, reperien-
tur; scil. vigiles qui palatium custodiunt: Viri
dein, qui ea faciunt officia, quæ ad Regem per-
tinent, qui ordinant cibos ejus atque alia Regi
necef-

necessaria: Præterea alii, qui quotidie coram Rege cantant cantu amæno & instrumentis musicis. In domo Regia solet reperiri locus paradiscibus; itē locus suffitui aromatum incendendo. Est quoque mensa, conclave in quo Rex consideret, & quo alius quisquam intrare haud valet nisi qui ei secundus aut quos maximo prosequitur amore. Ita placuit quoque Deo, ut hæc omnia in domo sua essent neque quopiam Regum terrestrium inferior existeret. Quoniam ipse Rex Magnus minimè harum rerum indigus est, patet hæc Sacerdotibus & Levitis data esse, prorsus quemadmodum Rex custodibus suis dare solet. Hoc omne autem eò pertinet ut plebs credat Regem Dominum Exercitusum inter nos versari, qui Rex Magnus est atque omnibus Gentibus timendus, quemadmodum dicitur Exod. XV, 17, 18. Sanctuarium Adonai præpararunt manus tue. Adonai regnabit in seculum & eternitatem. Hac enim domo publicabitur regnum & magnificentia ejus, quare hæc omnia inculavit.

XVIII. Hoc autem divinum imperium ^{Initium & finis regiminis Theocratici.} propriè duravit ab educatione ex Ægypto usque ad primum Regem ex hominibus electum. Ostendimus enim Deum jure liberationis Ægyptiacæ jus sibi in populum acquisivisse: Ab eo tempore jura regia exercuisse. Desisse verò Regibus in Gente

constitutis, quandoquidem l. cit. Deus dis-
fertè ait *me aspernati sunt*, quo minus re-
gnem super illos atque ita testatur se antea
regnasse. Ante & post memoratum tem-
pus haud clara *Deo parias* vestigia cernun-
tur.

*Difficul-
tas solvi-
tur.*

XIX. Non obstat Mosen, Josuam, ali-
os Judices, Synedria quoque præfuisse po-
pulo Israelitico. Nam omnis horum po-
testas subordinata tantùm erat. Quæ judi-
cabant, ad legem jam datam cognoscere te-
nebantur. Difficilia, nova immediatè abs
Deo petebant. Qui plura hac de Divina
Regiminis forma scire cupit, adeat Cl. Wit-
sium, præprimis Eruditiss. Spencerum, qui
primus hanc Materiam ex professo
pertractavit.

MOSES

MOSES ET AARON.

LIBER I.

DE

PERSONIS.

CAP. I.

*De forma Reipublicæ Judaicæ, usque
ad adventum Christi, & quando
sceptrum de ea sublatum sit?*

- I. Orma Regiminis mutationi-
bus inter omnes populos ob-
noxia fuit; præprimis autem
Judaica, quæ diversissimas fa-
cies induit: quarum sequentes nobiliores
fuere. Primo *Patres familias* cum *Primoge-* Primò Pa-
tres fa-
miliâs cū
primoge-
nitis re-
gimen
admini-
strabant.
nitis omnem regiminis speciem administra-
bant, & tanquam ædium suarum Reges &
Sacerdotes tum *Sacram* tum *Civilem rem*
obibant. Ipsi clavum domestici imperii
tenentes, benedicere, maledicere, domo &
hæreditate eliminare, imò capite plectere
C 4 pote-

poterant : ut liquet ab exemplis *Noachi* adversus *Chamum* Gen. IX, 25. *Abrahæ* adversus *Hagarem* & *Ismaelem* Gen. XXI, 14. *Jacobi* adversus *Simeonem* & *Levi* Gen. XLIX, 5. *Judæ* adversus *Thamar* Gen. XXXVIII, 24. Tempore *Mosis* hoc primogenituræ jus penitus elisum est. (1.)

II.

Annot. (1.) Auctor cum Hebræis sentit, qui vulgò dicunt עַל שְׁלֵשׁ הַקָּמָרִים הַמְשָׁכֵן הֵיוּ *Tabernaculo* nondum exstructo excelsa licita erant : Ministerium autem fiebat per primogenitos. Exstructo verò *Tabernaculo* excelsa illicita erant & functio sacra à Sacerdotibus obibatur. Ita in Beresch. Rabb. §. 71. משפט הבכרה *jus primogenituræ* aliquod in sacris aliisque scriptis fundatissimum est sed quod præeuntibus Magistris Auctor noster affirmat primogenitos rem sacram pro fratribus nati minoribus curasse, de eo altum silentium, etiam in iis locis, quæ prærogativas primo genituræ docent I. Chron. V, 1. 2. Adversantur exempla veluti *Caini* & *Abelis* nati minoris, cujus tamen oblatio Deo gratior. Sacrificia quoad scopum offerentium considerata talia, quæ liberrimo illo tempore ab omnibus commodè offerri poterant, & oblata erant. Aliàs in sacrificiis publicis, si tum quæ fiebant, potiores partes primogenitis fuisse ultro fatemur. Plura dabunt hac de Materia Cl. Heideg. Hist. Patr. T. I. Ex. I. §. 19. Cel. Virringa Observ. S. I. II. c. 2. 3.

II. Quemadmodum autem *Aaron* ipsiusque posterij iure & titulo sacerdotali gaudebant, ita *Moses*, & ab eius morte *Josua*, totum populum specie quâdam monarchici statûs flexit: ille enim (2.) *Rex in Jeschu- rum* audiebat *Deut. XXXIII. 5.* Dein
Moses:
Josua

III. Secuti *Josua* *Judices*, statim ab electione absolutâ & ferè independenti potestate fruebantur, haud absimiles Regibus. Longissima autem interregna & intervalla, quæ plerumque intercessere inter denatum substitutumque Judicem, rem Judæorum gravissimè affligebant, usque dum periculum in mora, armorumque metus ipsis Judicem extorqueret, licet strepitu (3.) metu-
C 5 que

(2.) Num *Moses* *Rex* *Israelis* fuerit, de eo *Judæi* & *Christiani* in explicatione *Deut. XXXIII, 5.* valdè controvertunt. Si tamen ad seriem attendimus l. cit. & usum vocabuli מלך *Rex* laxiorem, nihil obstat. Alibi quoque *Moses* מוֹשֶׁה *Domini* principum populi *Num. XXXVI, 2.* audit & populus nomine עֲבָדָיו *servorum* *Num. XXXII, 31.* venit. *Moses* ex hominibus superiorem neminem habuit, adeoque pro potestate vocis מלך *Rex* dici potest, quomodo *Maim tr. de domo selecta* c. VI, II. מוֹשֶׁה רִבִּינוּ מֶלֶךְ הוּא *Moses Magister noster Rex erat.* Licet idem alio respectu fuerit מֶלֶךְ הַמִּשְׁכָּן *Hebr. III, 5.* Hæc enim non pugnant.

(3.) *Judices* strepitu sopito ad privatam vitæ condi-

qui stre-
pitu sopito
ad priva-
tam vita
conditio-
nē descen-
derunt.

que sopito ad privatam rursus vitæ condi-
tionem descensurum. Gideon enim ex-
cusso Midianitarum iugo, & restituto pristi-
næ libertati populo, cum ipsi summa rerum
sceptrumque deferrentur; *non ego, ait, ne-
que filius meus, dominabimur vobis* Jud. VIII,
23. Extraordinarium erat, quod Samuel Is-
raelem judicavit omnibus diebus vite sue
1. Sam. VII, 15. Zepper lib. 2. leg. Mos. c. 6.
Hoc respectu horum Judicum dignitas non
abluit ab autoritate *Dictatorum Romanorum*.

Judicum
tempus.

IV. Hæc moderaminis facies juxta com-
putationem *Augustini de Civ. D. lib. 18. cap.*
22, post trecentos & viginti novem annos
(4) de.

conditionem descendisse parum probabile vide-
tur: Judicibus non tantum ad liberationem à Ty-
rannide, sed securitatem, constantem erga verum
Numen pietatem indigebant. Hoc non obscu-
rè indicatur Jud. II, 19. III, 11. 1. Sam. VII, 15.
Consentit Josephus Antiquit. l. V. c. 4. p. 151.
κενιάζος ὡς ἔργῳ πείσθαι αὐτὸν λαμβάνει παρὰ τῆς πλη-
θους ἀρχὴν ὡς τε κρίνειν τὸν λαόν. καὶ ἀρξάς ἐπ' ἐτη
τεσσαράκοντα καταστέφει τὸν βίον Ceniazus (qui
Othniel filius Cenaz. Jos. I, 16.) egregie navata
opera præmium principatum à populo accepit, no-
mine Judicis, in quo postquam annos XL. exegit,
vitâ defunctus est. Quod verò Gideonis exem-
plum attinet, ille non dignitatem Judicialem sed
dominium, quod soli Deo ut Regi Israelis compe-
tebat, detraxit Jud. VIII, 22. 23.

(4.) demum, inter Judæos collapsa est. Ubi res alicujus momenti sub interregnis eveniebant, deferrebantur ad magnum consessum LXX. virorum, h. e. *Synedrium*, cujus intuitu Regiminis forma videbatur *Aristocratica* esse.

V. Judices insecuti *Reges*, rerumque potiti Judæis jura dixerunt à *Saule* usque ad captivitatem Babylonica annis circiter quingentis & viginti. *Zepper leg. Mos. lib. III. cap. VI.*

*Postea
Reges.*

VI. A captivitate Babylonica usq; ad *Incipit adventum* Christi (qui apparuisse putatur anno quingentesimo trigesimo sexto: vid. *Chronol. Funcii.*) Respublica Judæorum multi formi mutationi subjacuit. Interdum enim parebant *Legatis & Praesidibus*, qui non absoluto jure utebantur, sed à submissis Persarum Regum decretis mandatisque dependebant; hos appellabant *נְתָנִים* *αἰχμαλωτάρχας*, *Principes seu capita deportationis*. *Maim. in Jad. Lib. cii. tract. Sanhed.*

*Post captivitatē
Babylonicam
Praesides
à Persis.*

(4.) Quæ Auctor §. 4, 5, 6. Chronologiam concernentia tradit, ex iis, quæ ab initio l. III. dicturus sum, judicari queunt. Constitui §. 3. brevem Chronologiam à mundo condito usque ad excidium Urbis Hierosolymitanæ sub Tito apponere.

vel Gra.
cis depen-
dentes.

Sanhed. cap. 4. §. 13. Talis erat Zorobabel & ipsius Successores, quos *Chronicon* Judæorum, *Seder olam minus*, dicit fuisse *Mesul- lamum, Hananiam, Berechiam & Hesadum*. Hi omnes creduntur rem Judaicam administrasse sub Monarchia Persica, & descendisse ex stirpe Davidis, uti & cæteri successores decem Gubernatores post Alexandrum Magnum, in quorum decem ultimo subdit gloria domus Davidicæ, scepro translatum in gentem Maccabæorum, qui ortum debebant tribui Levi.

Tandem
Maccabæi.

VII. *Maccabæi* vocitabantur de *Juda Maccabæo*, qui condecoravit vexillum suum his literis initialibus, M. C. B. A. I. quas decerpserat ex יהוה מִי־כִמְכָּה בְּאֱלֹהִים, *Quis sicut tu inter Deos, sive fortissimos, Jehovah?* *Chron. Carion. lib. 1. p. 144. (5.)*

VIII.

(5.) Qui à nostris vulgò Maccabæi dicuntur, ii à Judæis חַשְׁמוֹנִי *Chaschmonai*. Nam propriè *Maccabæus* solus Judas Matathiæ filius dicendus est. Quæ verò nominis ratio sit, in varias distrahuntur sententias Viri Docti. Quamvis non displiceat, quod reperio apud Josippon B. G. l. III. c. 9. יהודה בן הנקרא מכבי על שם גבורתו *Jehuda filius (Mattathiæ) Maccabæus ob fortitudinem suam ita vocatur.* q. s. à כִּבָּה *delere* qui hostes delevit. Genuinas tamen ignoro rationes, propter

VIII. Hæc Maccabæorum plena & ab ^{Ultimo} soluta potestas viguit, usque dum Herodis ^{Herodes.} Ascalonitæ regnum ingrueret, sub quo Salvator noster *σαῦξ ἐγένετο incarnatus est*, juxta vaticinium Jacobi Gen. XLIX. 10. Non ^{juxta} recedet Sceptrum à Juda, & Legislator, qui ^{Gen.} est ex eo, quod est inter pedes ejus, usque dum ^{XLIX.} veniat Schilo (h. e. Messias:) Targum Uziel; eadem penè verba recitat Targ. Hieros. (6.) IX.

propter quas ea ab Auctore allata in re obscura saltem ut probabilis tolerari nequeat. Dictum sane illi, qui *בשם יהוה רגל* in nomine Dei vexillum erigit Ps. XX, 6. convenientissimum *Quis sicut tu inter Deos?* Exod. XV, 11. qualis cum Mo- se fatetur se in Deo Israelis hostem vincere. Ma- xima videtur difficultas in eo, an compendia scri- bendi per literas initiales in Gente Hebraica tantæ vetustatis sint. Extra dubitationem omninò positum curtos Judæos hoc nostro tempore curto scribendi genere plurimùm delectari: Etiam à Ve- teribus non alienum fuisse probat Mischna tr. *מעשר שני* c. IV, 11. & Glossa Bartenoriana. Qui plures Etymologias nosse cupit, adeat B. Avi Thes. Philol. l. II. c. 2. §. 1. f.

(6.) Commodè hic locus adducitur ad pro- bandum, qualis status regiminis tempore Messiaæ futurus sit, quamvis expositio Auctoris optima non videatur. Quia verò ex præcipuis est, pau- ca ad illustrationem ejus adferre conabimur. Primò quidem non dubitamus verba Jacobi pro- prie

esse, *duas illas tribus*, quæ partibus Rehabeami studuerunt, quæque post defectionem cæterarum tribuum simul nomine Judæorum venêre, quod factum non sit prius, quàm decem tribus desciverint. *Cunæus de Rep. Hebr. lib. 1. cap. 9. p. 81. C.* Alii sumunt hîc Judam pro *toto corpore Israël*, vel *duo-^{Rursum}* *decim tribubus*, quas omnes deinde singu- *lari* ^{*Iuxta*} *laris Dei providentia nomine isto Judæo-* ^{*alios XII.*} *rum, de Juda accepto, insigniverit, quod as-* ^{*tribus no-*} *serunt Euseb. demonstr. Evang. lib. 8. cap. 1.* ^{*tar.*} *Montacut in. Analect. p. 72. Casaubonus con-*
tra Baron. p. 10.

XI.

mis à Davide usque ad Captivitatem Babyloniam, quo temporis intervallo Reges ex Juda constituti erant. Rudera potestatis hujus etiam absoluta captivitate videbantur. Insuper *פְּרִמֹּן*, qui titulus Ps. LX, 9. CVIII, 9. eidem Judæ assignatur & indicat illum, qui *פְּרִמֹּן דִּבְרֵי מִלְכָּא* statuta tradit, quomodo Moses *פְּרִמֹּן* qui ex jussu Dei ejusmodi *פְּרִמֹּן* placita populum docuit. Quia verò ex Juda plurimi oriundi erant, qui statuta, Ceremonias Ecclesiasticas à Deo datas populo inculcaturi, ob transgressiones in illum animadverturi, pro temporum variatione priores immutaturi, novas addituri sunt, ideo speciatim vates ait *non recedet פְּרִמֹּן è medio pedum ejus.* conf. Deut. XXXIII, 3. Constat autem plurimos ex Juda in Synedrium cooptatos fuisse, imò Synedrium.

Ita
Sceptrum
explica-
tur vel
summa
potestas

vel for-
ma regi-
minis

XI. Quod ad vocabulum, *Sceptrum*, A. Quidam id interpretantur pro *Summa rerum & suprema Potestate*, quâ primariò unus fungebatur. Huic sententiæ manus dant Patrum plerique. B. Alii tuentur, istud vocabulum, *Sceptrum*, positum esse pro *forma Regiminis & Reipublicæ*, aut totiusque propriisque legibus ac ritibus suffultæ; eoque nomine tam depressiorum Magistratum & Sacerdotum, quàm Principum Regumque auctoritatem denotari. *Cesaub. adv. Baron. p. 19. 23 Just. Mart. in dial. cum Tryph. Cumanus de Rep. Hebr. lib. 1. cap. 9. p. 82.*

XII.

um, circiter usque ad annum XXX. Salvatoris nostri, in conclavi Gazith, quod ad tribum Judam pertinebat, consedisse. Quo quoque R. Moses Concionator respicit. *Vid. Alting Schiloh l. I, c. IX.* Hæc dignitas regia & legislatoria unâ à Judæa non recedet, donec venerit שִׁילֹה Schiloh. Messiam intelligendum esse Veteres Judæi, etiam nonnulli recentiores, cum Christianis, qui Spiritum Prophetiæ testimonium Jesu esse verè credunt, minime dubitant, licet in expositione vocis rarissimè convenire nequeant. Commodè tamen vertitur *filius* aut *embryo ejus* in quem sensum Jonathan מורעיה è *semine ejus*: Kimchius בְּנוֹ *filius ejus*: sub שִׁיר in *Lex*: donec in lucem editus fuerit *filius ejus*, quomodo Pater Judæam certiorat semen promissum filium suum fore uti Gen. III, 15. זרעך *semen ejus* XXII, 18. זרעך *semen tuum*

ita

XII. Ex his diversis vocum expositionibus gignuntur varia & diversæ ^{Hinc nonnulli dicunt aut vocant} interpretationes prophetiæ Jacobi. Quidam enim ^{putant} *Sceptrum* secundo significato sumptum concreditum esse *Judæ*, h. e. duabus ^{fuisse usque ad excidium pe- nes duas tribus.} tribubus, quæ favebant partibus Rehabeami in defectione populi; & hoc *Sceptrum* ipsius *Judæ* manui extortum non esse, usque ad desolationem Hierosolymorum, quoniam ab ipso Herodis tempore ad istam destructionem, *Judæorum* Leges, Sacerdotium, & Respublica etsi concussa fuerint, non tamen penitus corruerint. *Cunæus de Rep. Hebr. lib. I. cap. II. p. 96.*

XIII. Aliorum sententia defendit, *sceptrum* secundo sensu captum *Judæ*, h. e. duodecim ^{Alii penes XII.} tribubus insinuatum esse tempore ^{duplici modo.} *Mosis*, illudque ipsis ablatum non esse, usque ^{1.} ad dirutionem Hierosolymæ, neque regnum *Judæ*

ita hic *embryo ejus*, quod cum fide Veterum optimè convenit & major ratio, quare vaticinium ad *Judam* dirigatur, in eo latet quàm in alia aliqua exegefi. Dein ex lingua Arabica & Hebraica æque probabiliter hic significatus adstrui potest ac alius aliquis. Minimè autè fides vaticinii labefactata est, quoniam filio *Judæ* prognato nulla supererat potestas regia. Supererat tamen potestas legislatoria quæ plurimum à *Judæ* posteris & in *Juda* sive ejus portione usque ad annum xxx. Christi exercebatur.

Judæ defecisse in ipso Herode, utpote Judæo adscititio seu Profelyto: ajunt enim *Judæum* esse nomen *Religionis*, non *nationis*. Scalig. & ex eo *Casaub. adv. Baron. p. 19. & 39.*

2. XIV. Alii opinantur *sceptrum* secundo sensu intellectum *Judæ* porrectum fuisse, h. e. duodecim *tribubus* tempore Mosis, sed ab Herode ablatum, sicutamen ut eo imperium exercente, *Judæ* gloria languescere modò cœperit, solo verò æquatis Hierosolymis penitus marcuerit. *Montacut. in Anal. pag. 74.*

Alii verò
verū sum-
mam à
Juda per
Herodem
ablatam
affirmant

XV. Alii sustinent, *sceptro*, si primâ sumatur significatione, *Judam*, h. e. duodecim *tribus* potitas fuisse Mosis tempore, sed istud rursus ipsarum manibus excussum, sãviente Herodis Imperio. *August. contr. Manich. lib. 12. cap. 47. Euseb. demonstr. lib. 8. Chron. Car. p. 143.* Prior sententiæ tuentur Messiam anticipasse suo adventu sceptri ablationem; posteriores sceptri ablationem constituunt signum & prodromum *παρουσία* Messiae.

Posterior
sententia
probatur.

XVI. Quod ipsum esse puto, quod à prophetia ista intenditur. Nam hæc opinio, quò latior patet, eò certioribus etiam firmioribusq; talis stare posse videtur. Tum enim defecerat Sceptrum ad profelytum scil. Herodem, quod antea factum non erat; &

& tum etiam ipse Legislator discesserat è medio pedum ejus, quando Christus ἐφανερώθη ἐν σαρρὶ apparuit in carne. Galatin. lib. 4. cap. 6. p. 203. ex Thalmud. Hieros.

CAP. II.

De Publicanis. (I.)

I. **P**ostquam delibavimus notatu dignissimas Hebrææ Reipubl. mutationes, accingemus nos ad descriptionem *Personarum*, quæ partes istius Reip. constituerunt; & primò quidem *Publicanorum*, qui (2.) ul-
Publica-
timis ni qui?

Annot. (1.) Publicanos, qui æs publicum ærario inferunt, Hebraicè dixeris נְשִׂיָּם vide 2. Reg. XXIII, 35. Magistamen propriè מוֹכְסִים à Rabbinis vocantur, uti inferius exempla probabunt, quasi à חָסַב computare Exod. XII: 14. vel potius ab Arabum كِسْ tributum, decimas, vectigal collegit. Græci τελωναι Matth. V: 47. &c. qui vectigal emere solent.

(2.) Non tantum ultimis diebus sub Imperio Romano publicanos fuisse puto, sed multò ante. Quando enim Judæi Persis, Græcis aliisque populis subjecti vivebant, procul dubio publicanos aluerunt. Sic Esræ c. IV: 13, 20. VII: 24. legimus populum sub Imperio Persico מִנְדָּה בָּלוּ וְהֵלֶךְ solvisse. Sunt certæ tributorum species, quæ non satis accuratè intelliguntur. Ultima, quæ ab הֵלֶךְ descendit, probabiliter portoria notat. Con-
simi-

timis diebus erant membra heterogenea istius Reipublicæ. Judææ itaque in Provinciam Romanam redactæ, adeoque censibus tributisq; pressæ (quod Judæi ipsimet flagitarent à Pompejo sexaginta annis ante *φανέρωσιν* apparitionem Jesu Christi, teste Joseph. lib. I. de B. J. cap. 5. pag. 720.) certi *Præsides* assignati erant à populo Rom. quibus adjuncti *Quæstores*, tam in Judæa quàm cæteris provinciis, colligendi tributi, quantum iis imperatum fuit, gessere curam. Illi autem, quorum fuit colligere pecuniam Publicam, *Publicani* vocabantur, populis tributariis plerumque ob rigidas exactiones exosi.

Eorum
species.

II. Hi ergo Publicani in cunctis provinciis in suas *Societates* fuerunt distributi (3.) quibus rursus Magistri præerant; quo sensu

Za.

similiter sub Græco, unde Jaddus ab Alexandro τὸ ἐβδομὸν ἔτος ἀνείσφορον εἶναι septimo anno tributorum immunitatem nonnisi petit apud Josephum in Antiq. l. XI. c. ult. p. 386.

(3.) Rectè Auctor exemplo Zachæi ordinem inter publicanos obtinuisse observat, quum reliqui in Scriptura simpliciter τελῶναι appellantur, Luc. XVIII: 13. Matth. IX: 9. vidit ἀνδρῶπον καθήμενον ἐπὶ τοῦ τελωνίου scil. in publica via. Hunc compara cum קטן מוכה publicano minore, qui distinguitur à גדול מוכה majori, de quo Glossa

ad

Zachæus dicitur fuisse ἀρχιτελώνης *Princeps*
Publicanorum Luc. XIX. 2. Harum Societa-
 tum frequens mentio injecta apud Cicer. in
 Orat. pro Sex. Rosc. Murena, Cn. Plancio &c.
 Quæstores Provinciales parebant insuper
 summo cuidam Præfecto, qui Romæ agebat,
 & cui de tributis rationem dare tenebantur.
 Sigon. de jure civium Rom. lib. II. cap. IV.

III. Publicanos istos omnes Provinciæ *Malè an-*
 summo odio detestabantur (4.) ob violen- *diabant*
 tas ac iniquas extorsiones, quibus isti portito- *apud Ju-*
 res stipendiarios Rom. Imperii coërcebant. *daos.*
 Præsertim autem eos gens Judæorum (5.) *Rationes,*
 D 3 *vehe-*

ad Schabb. f. 78. *Aliquando est publicanus major,*
cui grave nimis est stare in ponte toto die, substi-
tuit ergo sibi publicanum inferiorem.

(4.) Avarissimum plerumque erat hominum
 genus, quod vectigalia certâ pecuniæ summa à
 Romanis emerat; non alium in finem, quam ut
 opes, per summum quoque nefas, corradere pos-
 sent. Quare communiter publicanus idem ac
 ἡμιρπὴς qui bona proximi injustè rapit, συκοφάντης
 Luc. xix, 8. qualis pessimè audiebat. Ut itaq; Johan-
 nes necesse habuerit ad illos dicere μὴ δὲν πλέον ἄρρε
 ἵδὲ δὲ τὰ μάνον ὑμῶν πρὸς σε π. Luc. III, 13. Et Ulpia-
 nus: Cum nemo est, qui nesciat; quanta audacia,
 quanta temeritatis sint publicanorum factiones.

(5.) Causa est summus libertatis amor. Hic
 credibiliter inde ortus aut saltem confirmatus,
 quod

vehementissimè fastidivit: etsi enim Galilæi præ cæteris pro libertate starent, Judæi tamen generatim tributa in sua ditione pendi ægerrimè tulerunt. Hujus odii luculentus testis est Regula illius Rabbi, quem citat *Cajaub. Exerc. III. 37.* quæ sic habet; *ne ducite in matrimonium quandam ex domo publicani, omnes enim ejus domestici Publicani sunt.* Eos sanè sæpè provincias injustis tributis onerasse inde claret, quòd *Sabino* ob benè gestum istud munus ad immortalem nominis memoriam imago posita sit, sub hoc titulo, *καλῶς πλωήσαντι, Bene sancto Publicani munere.* *Sueton. in Flav. Vesp. cap. I.* Propterea mirum non est *publicanos & pec-*
catores

quod sæpenumerò in Lege legerint Israelitas esse gentem à reliquis omnibus distinctam quæque soli Regi cœlesti obedientiam & servitium debet. Quare putabant hominibus, exteris præsertim, servire maximo dedecori esse. Itaque ingenti publicanos persecuti sunt odio, ceu qui vectigal, servitutis tesseram, nomine Imperii Romani exigebant. Præprimis ævo Christi & brevi post odium illud invalescebat, quo nonnulli libertatem adversus Romanos vi tueri conabantur. Judas Gaulonites censum nihil aliud quam manifestam servitutis professionem dictabat atque populum ad defectionem sollicitabat. vid. *Joseph. Ant. l. 18. c. 1. p. 616. Conf. Jud. VIII, 33.*

catores (6.) in Evangelio jungi.

IX. Hodie ab omnibus, tanquam invicta <sup>Iudai pu-
blicani</sup> veritas receptum est, ista munia non solos ^{quoque} Gentiles, sed & ipsos Judæos obiisse, etsi <sup>esse potu-
erunt.</sup> Tertullianus in contrarium abiret, de pudic. cap. 9. Verum postmodum Hieronymus ep. ad Damas. illius opinionem prorsus confecit. Et ratio ipsa dictat Judæis istud munus non penitus displicuisse. (7.) Nam i. Mat-
D 4 thæus

(6.) Scil. Math. c. XVIII, 17. IX, 11. & c. V, 46. Coll. Luc. VI, 32. Luc. XIX, 7. & alibi. Prorsus uti in profanis Judæorum scriptis, in quibus publicanus idem ac רשע *improbis*. Annumerantur furibus & pessimis quibusque hominibus Main. de Rap. c. V. Hinc in Bava Kama f. 94. 1. הרעים הרעין *Pastorum, exactorum & publicanorum resipiscentia difficilis est:* quo alludere videtur Christ⁹ Matt. XXI, 31. In idonei quoque ad testandum uti in Sanh. fol. 24. אלו הן הפסולין הרועין והגבאין והמוכסין *Illi [ad testandum] reprobis sc. pastores, exactores, telonarii, ceu qui præsumuntur ultra statutum exigere. vide Aruch sub מכס f. 90. 4. in. Non tamen sine ulla restrictione accipiendum, de qua consulendus Rambam l. cit. Conferendus Coccejus in Sanh. c. III. annot. II.*

(7.) Plures circumstantiæ in Historia Zachæi illum Religione Judæum faciunt, illa præprimis, quæ v. 9. αὐτὸς ὄνς Ἀβραάμ ἐστίν. Unicum addo, quod huc communiter referri solet ex Sanh. Gem. c. III.

thæus ipse fuit *τελώνης*. Apostolico post mu-
nere insignis; nec credi potest ipsum è Pa-
ganismo ad istud munus vocatum. 2. Za-
chæi nomen purum putum Hebraicum est,
nec ullo modo Latium sapit. 3. Nervus ar-
gumentorum quo *Terullianus* nititur, fu-
mus est; nam fraudi fuit acutissimo *Pæno*
Hebraicæ linguæ ignoratio, nusquam enim
in fonte occurrit spurius ille textus, cui *Ter-
tullianus* potissimum fidit; *non erit vecti-
gal pendens, ex filiis Israel; Deut. xxiv. 7. (8.)*

CAP.

סתר נבאי כשר אבדו דרבי מירא עבר. ו. ו. ו. C.
Coccejus ita: *simpliciter* שנין *publicanus* (ad dicendum jus & testimoni-
um) *non prohibetur*. Pater sc. R. Siræ egit publica-
num tredecim annis. Nomen נבאי, quod in textu,
folet aliàs distingui à מוכס *publicano*, uti modò
supra.

(8.) *Quæ Reizius ex Seldeno ad detegendum errorem Tertulliani notavit, hic appono.* יְהוָה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ubi voce קָדֵשׁ, quæ notat cinædum, iste Paterabusus est. Is autem error manavit ex versione Hellenistica, quâ τελεσφόρος & τελεσφόρος usurpantur, sive pro eo, qui est scortum masculinum, vel fæmineum, pretium pendens, vel accipiens, sive pro eo, qui est mysteriorum Gentilium præfectus seu initiatus. *Selden. de jur. nat. & gent. lib. 2. cap. 5.*

CAP. III.

De Profelytis, seu Judæis adventiis.

I. **T**otam Israelis Rempubicam consti- ^{Qui He-}
 tuebant duûm generum homines, (1.) ^{brai?}
Hebrai & Profelyti, h. e. qui religionem Ju-
 daicam amplectebantur. Is, qui vel patre
 Hebræo, vel matre Hebræâ prognatus erat,
Hebraus fuit; ast (2.) qui utrisque Hebræis
 parentibus obediebat, *Hebraus* audiebat ex
Hebræis. Talis erat Paulus *Phil. III, 5.*
 'Εβραῖος ἐξ 'Εβραίων. Is, qui ortus fuit vel pa- ^{Qui Pro-}
 tre profelyto, vel matre profelytâ, vocaba- ^{felyti?}
 tur בן גר *ben ger*, *filius profelyti*, vel בן גרה *ben*
gerah, *filius profelytæ*, qui autem editus
 erat utroque parente profelyto, appellaba-
 tur בגבג *bagbag*. *Pirk. Aboth. cap. 5.*

D 5

II. He-

Annot. (1.) Huc frequens allusio est in Lege
 veluti Lev. xvi, 29. זר וזרה *indigena* qui
 זר *oriundus est ex Israele* & *peregrinus* qui
 posthabita propria terra & regione peregrina-
 tur. conf. Num. xv, 30. Lev. xvii, 15. xxiv, 16. &
 alibi. Hinc in N. T. Act. ii, 10. 'Ιουδαῖοι τε καὶ
 ἑσθῆνοι.

(2.) Nolitamén hinc colligere illum, qui sæpi-
 us simpliciter עברי *Hebraus* dicitur, talem non-
 nisi esse vel ex Patre aut Matre. Paulus se *Hebræ-*
um ex Hebræis vocans indicare voluit sibi maxi-
 mè de carne gloriandi materiam esse, si illâ uti vel-
 let aut liceret.

*Judei vel
Hebraei*

*vel Gra-
cissantes.*

II. Hebræi quoque specie differebant; quidam Palæstinam incolentes Hebraicutebantur textu, & hos vocabant *Hebræos*, seu Judæos, alii dispersi per Græcorum distributiones versionem Græcam tractabant, unde traxerunt nomen Ἑλληνιστῶν *Græcissantium*. *Scalig. Animad. Euseb. 124. 1. & in Can. Isag. 278.* Utrosq; memorat Lucas Act. VI, 1. *ortu est murmur τῶν Ἑλληνιστῶν adversus Hebræos; (3.)* ubi nota Ἑλλῆνες differentiam inter Ἑλλῆνες & Ἑλληνιστῆς *Græcos & Græcissantes.* *Græci* sive Ἑλλῆνες Apostolo sunt illi, qui opponuntur *Hebræis* late sumtis, sive capias eos pro dispersis inter græcos sive pro Palestinæ incolis. Ἑλληνιστῶν sive *græcissantes* & natu & cultu Hebræi erant, in oppositione Hebræorum strictè sumptorum, h. e. eorum, qui Palæstinam colebant.

III. To.

(3.) Meritò Ἑλληνιστῆς origine & Religione Judæi habentur. Tales enim intelligendi, qui Christianismum professi sunt. Hoc autem nemo dicet de Origine & professione Græcis, neque etiam de iis, qui ejurata Græca religione primum Judæismum & dein Christianismum amplexi sunt. Qui enim ad Judæos transierunt οὐκ Ἑλλῆνες nominantur, non Ἑλληνιστῆς. Paucissimi quoque Profelyti illo tempore reperiebantur; Qua igitur ratione Act. VI, 1. ceu plures, qui se Hebræis opposuerunt, citantur? Imò si tot numero sacra Judæorum reliquerunt, ex illis alios

III. Totum Israelis corpus in XII. tri-^{Hebraorū}
bus erat distributum, & certi genealogia-^{Catalogi}
rum catalogi uniuscujusque familiam tri-^{Genealo-}
bun-^{gici.}que docebant. Has genealogias flam-
mâ delevit (4.) Herodes, ut ab insequentibus
ævis Israelitarum gente satus videretur,
sublatis his publicis genealogiis. Hoc de
ipso testatur *Eusebius Eccl. Hist. lib. I. c. 8.*
Mea est sententia, ipsum hoc ob alium quo-
que finem fecisse, ne scil. distinctio famili-
arum tribuumque appareret, sed velut con-
fufum

in semel assumpta Religione perstitisse credibile
est. Quod tamen cum statu Judæorum eo tem-
pore minus convenit. Ergo alii intelligi neque-
unt, quam Judæi Græca Lingua non tantum in
communi vita sed & publica Scripturæ Lectione,
precibus, utentes. Tales autem exstitisse atque
apud illos, qui Hebraicè noverant, exosos fuisse
cum plura alia documenta probant, tum quam
maximè Novella CXLVI. *Γογγυσμός* ille apud
Lucam monstrat animos nequidem satis, profes-
sione Christi coaluisse.

(4.) Herodem id quidem tentasse facile credo.
Etenim *benè convenit*: Avulpino & ursino ejus ani-
mo alia expectanda haud erant. Verum provi-
da Dei manu scopum suum non magis assecutus est
quàm in infanticidio, quippe Catalogus Genea-
logicus Christi ex Davide secundum carnem in-
teger apud Matthæum & Lucam prostat, ut Paulus
jure dixerit *ὅτι ἐξ' Ιουδα ἀγατέταλκεν ὁ κύ-
ριος*

fusum chaos genealogiarum, domum Davidis, cui jure competebat raptum ab ipso Sceptrum, obnubilaret, adeoque ipse cum posteris tanto tutius regium fastigium occuparet.

*Profelyti
unde?*

IV. *Profelyti* sive Judæi adventitii erant Paganis, qui abdicato Paganismo se in gremium Judaicæ Ecclesiæ recipiebant. Profelyti vocabantur ἀπό τῆς ἀποστασίας, ab *adventando*, & ad Judæos se conferendo. Quod ad hos Profelytos, tria hæc ponderabimus; 1. Peculiares profelytorum species; 2. Modum eos initiandi. 3. Quo pretio inter Judæos habiti fuerint.

*Eorum
species.
1. Profelytus
fæderis.*

V. I. Species Profelytorum duæ erant
גר ברית (a.) *ger berith*, *profelytus fæderis*,
qui præputio abscisso se totum pædagogicæ
Mosis subdebat. Talem Rabbini nomine
גר צדק *ger tsedek*, *profelytus justitiæ*, honestabant. *Rabbi Salomon Deut. XXIII, 14.*

*2. Domi-
ciliis*

(b.) Erat & גר שער *ger schagnar*, *profelytus porta.*

ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ Hebr. vii, 14. Unde illa certitudo? Non aliunde quàm ex Catalogo Genealogico. Quod si enim ortus Christi ex illa tribu, ex familia Davidica incertus dubiusve fuisset, dudum Judæi ipsi genuinum Messiaῖ κειμήριον competere negassent. Neque putandum est Herodis consilium aut conatum in aliorum Genealogiis flamma extinguendis successisse. Obstat, quod legimus Luc. II, 3. 4.

porte. Deut. XIV, 21. de quo & legimus in *Hujus ratio.*
 decalogo. Ipsi licebat sedem figere inter Is-
 raelitas, ob quam causam etiam תושב *to-*
schab, incola dicebatur. (2.) Hic non circum-
 cidebatur, nec ritus & δόγματα Mosis vere-
 batur, adstrictus tantum observandis septem
 Noachidarum praeceptis, (5.) quæ Hebræo-
 rum

(5.) Sex è memoratis praeceptis jam Adamo
 data erant: Septimum verò tempore Noachi sc.
 de abstinentia membri vivi Gen. ix, 4. addeba-
 tur. Maim. de Regib. c. ix. ab init. ער ששה
 דברים נצטוה אדם הראשון ער עבודה
 זרה וער ברכת השם וער שפיכות
 דמים וער גילוי עריות ועל הגזל וער
 הדינים אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממש
 רבינו והדעות נוטה להן מכלל דברי תורה
 יראה שער אלו נצטו' חוסים לנח אבר מן
 החי שנ' אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו
 נמצ' ו' מצוות וכן היה הדבר ככל העולם
 ער אברהם *Homini primo sex injuncta sunt*
praecepta: sc. de fugienda Idololatria, maledictio-
ne Numinis, homicidio, turpitudinis revelatio-
ne, rapina, judiciis. Quamvis omnia haec cen-
à Mose Magistro nostro in manus nostras tradita,
in qua potius quam reliqua Lege contenta ho-
mines inclinare solent, videtur illis praeceptum de
abstinentia membri vivi Noacho additum, sicuti
exstat Gen. IX, 4. Veruntamen carnem cum a-
nima sua, quae sanguis ejus, non comedetis. Quo-
modo septem numero praecepta sunt, quae in toto
mundo ad Abrahamum usque obtinebant.

rum Magistri hæc esse produnt. A. Poenas
& judicia de maleficis B. Benedictionem
nominis Divini, (6.) sub qua comprehen-
debatur observatio Sabbathi. C. Detesta-
tionem omnis idololatriæ D. Nuditatis
obtectionem. E. Homicidii. F. Rapinam &
G. membri vivi abstinentioniam. *Schindler in*
Pent.

(6.) Quod Auctor transfert *benedictionem*
Nominis divini verterem *maledictionem*, quod
cum mente Rabbiorum magis convenit. Signi-
ficatûs hujus exempla in sacris quoque prostant
Job. II, 9. 1. Reg. XXI, 10. Conf. *Seld. de Jure N.*
& G. l. II. c. II. & c. Quando Auctor noster addit:
sub qua comprehendebatur observatio Sabbathi
valde dubito hanc *עֲשֵׂה נְסִיכָא* Magistros ei suggestis-
se, qui quidem Profelytos sub poena mortis ad ob-
servationem septem præceptorum Noachidico-
rum [*Maim. de Idolol. c. x. f.*] adstringunt, mi-
nimè tamen ad Sabbathum colendum, aut festa.
Ramban. in Leg. fol. 125. b. Profelytus seu adve-
na portæ simpliciter sumtus intelligitur de Profelyto
Domicilii, qui advenerat, ut peregrinaretur in
portis civitatis alicujus & qui suscepit in se ob-
servationem septem præceptorû Noachidarû. Atq;
idem vocatur etiam profelytus edens carnem mor-
ticinam, de quo loquitur Scriptura (Deut. XIV, 21.)
Profelyto, qui in portis tuis, dabis ut comedat. Et
propterea non datur ei mandatum, quod imperet,
ne in Sabbatho opus omnino faceret aut profelytus
aut indigena. Sed nobis datur mandatum ut in
usum

Pent. pag. 1530. Ex his præceptorum isto- ^{Exempla}
rum cultoribus erat *Naaman Syrus, Eunu-*
chus, Cornelius, (7.) & illi, qui memorantur
Act. II, 5. Habitabant Hierosolymæ Judæi,
ἀνδρες ἑυλαβεῖς, viri pii ex omni gente sub cælo.

VI. II. Ad Profelytum fæderis initian- ^{Initiatio}
dum, differunt ritus initiationis, respectu ^{profelyti}
tum generis, tum temporis. Ad virum ini-
tiandum, Profelytum fœderis, (8.) tria re-
quire-

usum seu commodum nostrum opus is non faciat, uti
nec minores aut jumenta. Adeo ipsi profelyto non
datur mandatum hoc, quippe cui opus sibi facere
in Sabbatho licitum. Insp. Seld. Jur. N. & G. l. iii.
c. 12 ubi citatum testimonium aliaque, quæ sen-
tentiam nostram fortiter probant, reperies.

(7.) Eunuchum, Cornelium profelytis domi-
ciliū annumerari Canones Judæorum vix permit-
tunt; veluti *Maim. de Idolol. c. X. f.* אין מקבלין
גר תושב אלה בומן שהיובר נוחג אבר
שלה בומן היובר אין מקבלין אלה גר
Profelyti domicilii non recipiuntur, צדק כלכר
nisi illo tempore quo Jubileæ celebrantur. Quando
autem non observari solent, non nisi profelytos
Justitiæ recipiunt. Ast ævo Christi Jubilæa ex-
spirabant.

(8) Quæ enim ratio Veterum Judæorum, qui
ad radicem montis Sinai fœdus cum Deo inie-
runt, eadem aut similis illorum, qui ex Gentibus
ejusdem fœderis participes fieri cupiunt. Illi au-
tem circumcisi esse debebant. Dein baptizati sunt
Exod.

Razione
viri.

quirebantur. *Moses Kots. fol. 20. col. 2. A.*
Circumcisio (9.) B. Ablutio C. Sanguis victi-
ma. Hebr. במילה ובטבילה ובהוצאת דמים
bemilah, ubhithbilah, ubhebozaath damim

Exod. xix. 10. 1. Cor. x, 2. Et tandem sacrificia
obtulerunt Exod. XXIV. 5. conf. Maim. tr.
ביאה c. iii. ab init. Hinc ita nominatus
Magister colligit: בן לדורות כשירצה הגוי ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבר עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והוצאת קרבן ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנ' בכם כגור מה אתם במילה וטבילה והוצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והוצאת קרבן
Ita perpetuo se habet, quando Gentilis fœderi accedere atque sub alis Majestatis Divinae (conf. phr. Matth. XXIII. 37.) colligi vult atque jugum legis subire. Tenetur talis ad circumcisionem, immersionem atque oblationem sacrificii. Si vero fœmina, immergenda est & tenetur sacrificium adducere, nam dictum: sicut vobis ita Profelyto. Quomodo vos [scil. fœderati factis istis] Circumcisione, immersione & sacrificio, ita quoque perpetuo Profelyti.

(9.) Huc facit Canon Maim: tract. מילה c. i. 7.
גוי שנכנס לקהל ישראל חייב מילה תחלה ואם מל כשהיה גוי צריך להטין ממנו דם ברירת ביום השמיני שנתגיר
Profelytus, qui se cœtui Israelitico addit, tenetur ad circumcisionem primò: si verò in Gentilismo jam circumciscus fuerit, necesse est, ut eliciatur sanguis fœderis die octavo, ex quo Profelytus factus est.

damim schel korbam. Hæc oblatio constabat plerumque duobus turturibus, vel domesticis columbis. (10.) Ad initiationem *Profelyta*, solam ablutionem & oblatio ^{Fœmina.} e^a adhibebant. *Drusius de trib. Sect. 2. p. 102.* Et quum Judæi nunc altari & victimis careant, dicunt sufficere, uti vir solâ ablutione & circumcissione, fœmina solâ ablutione initientur, *Moses Ægyptius in Issure biah, Perek. 13. fol. 337. vide Serar. Trihar. lib. 2. cap. 2.* Addunt tempore Davidis multis millibus profelytorum Ecclesiam, citra circumcissionem, solo ablutionis ritu usurpato, auctam fuisse.

VII. Hinc facile possumus colligere, ritum istum ablutionis diu multumque (11.) ^{Baptismus ritus ante Christum obtinuit} inter Judæos ad initiationem præstandam ^E viguis.

(10.) Plenius Sacrificium ex eodem Maimonide l. c. discimus *מהו קרבן הנר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהן עולה* Quodnam profelyti sacrificium est? Holocaustum ex jumento aut duo turtures vel duo pulli columbini: Ambo autem in holocaustum.

(11.) Constat Gentem Israeliticam ex præscripto Dei varios *ἑρτισμοὺς* habuisse Hebr. IX, 10. quid obstat quominus dicamus obtinuisse etiam *ἑρτισμὸν* in recipiendis Profelytis quandoquidem eodem ritu Patres in fœdus cooptati sunt, Mose & Paulo testantibus? Unanimis est Judæo-

viguiffe, licet sacramentalis non fuerit usque dum Christus illum ritum in Sacramentum converteret. Imò non hallucinaremur, si diceremus, ob id in usu fuisse ritum istum abluendi vel immergendi, quoniam expectabant tale quippiam in adventu Messiae, Ut patet exinde, quòd Johannem convenientes, non tam de ipsius Baptismo, quam autoritate litē moveant, dicentes; *quid igitur baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque ille propheta? Joh. I. 25.*

*Existima-
tio profe-
lytorum.*

VIII. III. Pretium & honor, quo culti sunt profelyti à Judæis, amori junctus fuit; non exprobrabant ipsis quidpiam, nec dicebant, *memento præteritorum factorum. P. Fag. Exod. XXII. 21.* Nihilominus constitutum fuit, ne quis Profelytorum in confes-
sum

dæorum consensus. Ritus receptioni insuper conveniens. An dignitati S. Cœnæ obstat, quod Judæi cœnam Paschalem comesturi simul haberint panem & vinum, quæ dein Sacramentum N. Testamenti constituere debebant? certè non. Ita consimiliter ritus ablutionis in Gente usitatissimus prudentissime alterum N. Testamenti Sacramentum à Christo instituebatur. Nam quia nunc Ecclesia ex Gentibus colligenda erat, Salvatori placuit baptismum Profelytorum in Sacramentum Ecclesiæ, quæ ex Gentibus plurimùm constare debebat, convertere. Transeo plures inter utrumque baptismum convenientias.

sum Sanhedrin admitteretur, (12.) *Moses Aegypt. lib. cit. Jad. tract. Sanh. cap. 2.* imò in communi (13.) vitæ commercio crepabant frequenter hoc proverbium, quod ipsis pru-

E 2

den-

(12.) Quæ de promotionibus Profelytorum ad dignitates ex Antiquitatibus cognoscenda, de iis more suo præclare Maim. tr. de Regibus c. I.

אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר
כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל שנ'
לג תוכר לתת עליו איש נכרי אשר לא
אחיו הוא ולא למלכות בלכד אלג
לכר שרות שבישראל לא שר צבא
לא שר חמשים או שר עשרת אפילו ממונה
על אמרת המים שמחלק ממנה לשרות
ואין צריך לומר דיון או נשיא שלג
יהא אלג מישראל שנ' מקרב אחיו תשים
עליו מלך כר משימור שאתה משים
לא יהו אלא מקרב אחיו *Rex non constituitur*
ex cœtu advenarum, ne quidem post plurimas etâ-
tes, nisi mater ejus ex Israele, quia scriptum est
Deut. XVII, 15 non poteris tibi virum alienigenâ,
qui non sit frater tuus, præficere. *Neque hoc de re-*
gno solum valet sed et omnibus aliis præfecturis ve-
luti [e Profelytis] non constituitur dux, non præfe-
ctus quinquaginta, neq; decem, ne quidem præfe-
ctus fosse, ex qua in agros aqua ducitur. Nec ne-
cessarium est dicere Judicem aut Principem [ex
iis non eligi] qualis ex Israele, juxta legem ex me-
dio fratrum tuorum constitues Regem. Omnes
præfecturae tuae ex fratribus tuis erunt.

(13) *Ex Reizio:* Mirū est, quòd Pharisei, tam anxie atq; sedulò profelytos captaverint, juxta Matth.

dentiam & cautionem inculcabat, vel ad
decimam usque generationem à profelytis ca-
ve. Casaub. adv. Baron. p. 27.

CAP. IV.

De ipsorum Regibus.

Tres spe-
cies Regū.

I. **D**E triplici Regum specie legitur in
V. Test. Melchizedek erat & Rex &
Sacerdos. David. & Rex & Propheta; cæ-
teri(1.) solummodò Reges. Mechizedeck
& Regio & Sacerdotali, David Regio &
Prophético munere clarus erat. Conjun-
ctio *συζυγία* sacri ordinis & fastigii civilis,
(2.) docebat, Antistites Rerumpublicarum
opor.

XXIII, 15. cùm tamen iidem apud Talmu-
dicos pessimè audiant. *Nidda fol. 13. 2.* exstat; tra-
dunt Rabbini nostri profelytos & paderastas im-
pedire adventum Messie. Imò profelytos Israeli
esse sicuti scabiem *כספחת לוישראל*
De profelytis præ aliis consuli possunt Jac. Altin-
gius in Disput. de profelytis: Seldenus passim de
J. N. & G.

Annot. (1.) Salomo non minus utraque di-
gnitate, Regia & Sacerdotali, clarus erat. Moses
Sacerdos Exod. xxiv. xxix. Rex Deut. xxxiii. 5. &
Propheta Deut. xviii, 15. hinc perfectissimus Chri-
sti typus l. cit.

(2.) Postulabat hoc Deus à Regibus populi
sui

oportere esse Curatores Religionis. Quo respectu Rex *Joas* unctus, cum diademate *Testimonium* accepit, sive *librum legis*. 2. Reg. XI. 12. Inter ipsos Gentiles sæpè idem homo & Sacerdotio & Sceptro gaudebat. Hinc canit *Virg. Æneid lib. 3.*

*Rex Anius, Rex idem hominum; Phæbi-
que Sacerdos. Trismegistus (I.) Τριμέγιστος
Ter maximus* dictus est, quoniam fuit *Phi-
losophus Maximus, Sacerdos Maximus, &
Rex Maximus. Alex. Neapol. lib. 2. cap. 6.*

E 3

II.

sui ut exactam haberent Juris Divini notitiam, quò subditos ritè juxta illud regere possent. Hinc ex conditionibus Regis haud ultima illa est Deut. XVII, 18. *quando sederit in throno regni sui, scribet sibi* **את משנה התורה הזאת** *exemplar legis hujus juxta librum, qui ante Sacerdotes Le-
vitas, quam plenius ex mente Judæorum tradit Maim. tr. de Regibus c. III, 1.* **בעת שישב המלך** *על כסא מלכותו כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הכפר שהניחו לו אבותיו ומגיהו מספר העזר על פי בית דין של ע"א אם לא הניחו לו אבותיו או שנאבד כותב שני ספרי תורה אחד מניחו בבית גנזך שהוא מצווה בו בכל אחד מישראל והשני לא יזוז מלפניו אלא בעת שיכנס לבית הכנסת או לבית המרחץ או למקום שאין ראוי לקריאה יוצא למלחמה והוא עמו נכנס יושב בדין וחוא עמו מסיב והוא כנגדו שנ' והיתה עמו וקרא בו כר' ימי חייו* *Quando Rex thronum suum conscendit, tenetur li-
brum*

Quinam
Reges
angun-
tur?

II. (3.) Non omnes Reges uncti sunt, sed ii soli. In quibus defecit stirpis legitima successio, & tum primus lineæ illius Regiæ pro omnibus posteris oleo unctus est, nisi lite ortâ cuidam sceptrum disputatum fuerit; tum enim ad firmandam stabiliendamque

autori-

brum in usum proprium describere præter libram, quem ipsi Patres reliquerunt. Recenset illum è libro, qui in atrio asservatur juxta sententiam domus judicii populi terræ. Si verò Parentes nullum reliquissent, vel si periisset, tum obligatur duplum describere, unum, quem reponit in Gazophylacio suo, de quo omnibus Israelitis injunctum est, alterum, qui semper in conspectu suo, nisi secretum aut balneum vel alium locum ad legendum minus decorum petat. Si egreditur in bellum aut quando judicat, liber legis penus illum erit. Si discumbit, è regione ejus: Hoc omne, quia scriptum Deut. XVII, 19. & erit cum ipso & in eo leget omnibus diebus vitæ suæ: quare eidem maximè solennis Legis lectio quovis septennio in festo Tabernaculorum incumbibat Deut. xxxi, 10--14. Tr. סוטה c. vii, 8.

(3.) Hac de re proferam Maim. tr. de Reg. c. i. מאחר שמושחין המלך הריזרה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה postquam unxerunt Regem, ille pro se & pro filiis suis jus in perpetuum sibi acquisivit, quoniam regnum hereditarium est Paulo post כל הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה והבן הנרול קודם לקטן ממנו qui alterum in hereditate præcedit, præcedit quoque in hereditate regni. Filius natus ma-

ior

autoritatem, unctio iterabatur. Hæc ratio fuit, cur Salomon unctus æquè fuerit ac pater David, ob similitudinem scilicet inter ipsum & Adoniam accensam.

III. Præterea Saul & Jehu uncti fuere *Instrumentum unctio-
nis* כפך השמן *lenticula sive vase unguentario*, (4.) quod portendebat brevitatem ipsorum imperii; David autem & Salomon perfusi

E 4

fuere

אין מושחין מלך בן מלך אלא אם היתה שם מחלוקת או מלחמה מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת לפיכך משחו שלמה מפני אדוניה ויואש מפני עתליה ומשחו יהואחז מפני יהויקים *Rex, qui filius Regis, non ungitur, nisi aut diffidium aut bellum interveniat. Tum ungitur ad tollendum diffidium: Hac ex causa Salomo propter Adoniam, Joas, propter Athalias, Jehoachaz propter Jehojakim fratrem suum ungebatur. conf. quæ habet Abarb. in Leg. f. CCVII. 1. ubi plurima ad unctionem Regum pertinentia nobis tradit. Quia vero non tam ad ἐξύμνωσις Auctoris faciunt, quam in genere præclarant hanc de Unctione Materiam jejune admodum à Goodvino pertractatam, concernunt, nunc illa silentio prætereo.*

(4.) Est eadem observatio, cujus jam memin- nit Kimchius in *Comment. 1. Sam. X, 1.* Sed nescio an solida. Videntur præsupponere כף constituisse ex fragili materia, nullo tamen argumento. Credibiliter vas oleum continens, angusti orifi-
cii,

fuêre קַרְנֵי *cornu unguentario*, h. e. abundanti copiâ, quod præfagium erat regni ipsorum longiùs duraturi.

*Vestitus
Regius*

IV. Quemadmodum corona, sceptrum, thronus, &c. aliaque Regalia *εσπερήματα* & prærogativæ Reges à Vulgo discrimina- bant, ita habitus corporis; (5.) unde Achab in prælium descendens vestimenta sua mu- tat 1. Reg. XXII. 30. Etsi verò purpura al- bæque vestes non solis Regibus usurparen- tur *Valer. Max. lib. i. cap. 6.* attamen hi co- lores in summo pretio, & ab ipsis plerumq; gestati erant; purpuram præsertim amabant Imperatores Equitesque Romani. *Alex. ab Alex. lib. i. cap. 20.* Albas (6) verò vestes sibi deligebant Nobiles Hebræorum, unde ipsi,

eii, intelligitur vide Ezech. XLVII. 2. Quale, quoniam ad manus erat, Samuel Saulem unctu- rus sumebat, neque de brevitate imperii cogita- bat.

(5.) Vestitum peculiarem eumque pretiosis- simum regibus fuisse indicat 1. Sam. XXVIII, 8. 2. Sam. I, 9. Math. VI, 29. Act. XII, 21. qui Jose- pho βασιλικὸν χῆμα *Antiq. l. viii, c. 10. p. 295. & Raschio כְּנֵי מַלְכוּת vestes regia* dicuntur.

(6.) Vestes candidæ Hebræis præprimis pla- cuerunt, Ratio varia dari potest. Illa tamen præprimis mihi placet, quæ petitur ab instituto Dei, juxta quod Sacerdotes ἐν λινῷ εἰς lino *Egy- ptiaco*

ipsi, & cæteri præclaro stemmate insignes, vocabantur **חורים** *Chorim Albates*; illos autem, qui obscuro loco editi erant, **חשוכים** *Chaschuchim*, obfuscatos, obscuros dicebant. Hinc natum illud *Jacobi cap. 11. vs. 2. Si intret in cætum vestrum vir cum annulo aureo, in veste splendida* **ἐν ἱματίῳ λαμπρῷ**, *intret verò etiam pauper* **ἐν ἱματίῳ ῥυπαρῷ** *in veste sordida.*

V. Hæc forsan ratio fuit, cur milites, Judæis Christum seditionis arguentibus coram Pilato, ipsi purpuram injecerint *Matth. XXVII. 28. Herodes autem* **ὁ τετραρχῶν τῆς Γαλιλαίας** ipsum albâ veste texerit *Luc. XXIII. 11. quo facto suum jus & morem non sine amara illusione in Christum transtulerunt, quando Christum Regio cultu amiceverunt.*

*Hinc illustratur
vestitus
Christi
illusorius*

E 5

CAP.

ptiaco perquam candido incedere debebant. Longè aliter ac **כמרי** *pullati Sacrificuli Gentium.* Hinc vestis alba ut **ἐνδοξος** ponitur *Eccles. IX, 10. qualem gestabant Angeli ministratorii Math. xxviii, 3. Marc. xvi. 5. Spiritus consummati Apoc, iii, 4. vi, 11. Christus glorificatus Math. xvii, 2. insigne puritatis, sanctitatis, triumphi.*

CAP. V.

De Pontificibus summis, Sacerdotibus, Levitis, & Nethineis.

Varii Ministri I. **T**Empli cura tribus ordinibus ministro-
rum rum demandata fuit; *Sacerdotibus,*
Templi *Levitis, & Nethineis;* qui comparari pos-
ordines sunt *Episcopis, Diaconis, & Subdiaconis* Ec-
Summus clesiae primitivae. Horum caput erat *sum-*
Pontifex, mus Pontifex sive *summus Sacerdos.* In A-
Dein aronis posteritate perstitit Sacerdotium;
Sacerdo- ejus prosapiae autem primogenito [1] cede-
tes. bat Pontificatus, cum caeteri posterii ἀπλῶς
simpliciter *Sacerdotes,* h. e. *Sacerdotes secun-*
di ordinis, dicerentur. 2: Reg. XXIV. 4. Sic
prae-

Annot. [1] Primogenito Pontificatum ordi-
nario cessisse credibile, est, sed non semper, nec
lege aliqua. Neque aliàs Eli ad hanc dignitatem
evehì potuisset, quippe inter posteros Eleazaris
non reperitur 1. Chron. vi, 3--9. sed ut habet Jo-
sephus Ant. l. V. c. ult. p. 167. ἰθαμάρ τὸ ἐτέρον τῶν
ἀπαρῶνος υἱὸν ὀνίας ex *Thamaris* familia, qui
fuit alter *Aaronis filius.* Magistri quoque diffe-
rentiam in successione Regni & Pontificatus at-
que diversa unctionis ratione quærun, dicentes
non obtinere ירושה רגל *ius hereditarium* in ob-
tinenda dignitate Pontificali atque ideo omnes
Pontifices unguento perfundendos esse. Textus
Gemaricus כ"ג בן כ"ג טעון משיחה ואין
משחין

præter Aaronem ipsiusque lumbis natos
(quibus Sacerdotium datum erat) omnis
reliqua Levi posteritas *Levita* vocabantur. *Levita?*

II. Et in *Summis* & in *Secundis Sacerdoti-*
bus duo occurrunt observatu digna: 1. ipso-
rum *initiatio*. 2. ipsorum *functio*. In his
duabus

Sacerdos summus, qui fit מֹשֶׁה בֶּן מֶלֶךְ
lius Sacerdotis summi, ungendus est: Non item Rex
filius Regis cit. ab Abarb. in Leg. f. ccvii. 1. c. f.
nec alia, quam in jure successionis, ratio, quod A-
barbanel clarè nos docet. אֲמַנָּה הַכֹּהֵן שֶׁלָּא
יִירָשׁ הַכֹּהֵן גְּדוּלָּה מֵאָבִיו כִּי אֵינָה יְרוּשָׁה
לְבָנָיו לְרִשְׁתָּהּ אוֹתָהּ הֵבֵן הַבְּכוֹר כְּמַלְכוּת אֲבִל
מִמוֹנָה מִיד אֲחָיו הַכֹּהֲנִים לְהִיּוֹת כֹּהֵן בְּעִבּוֹר
הִיּוֹתוֹ יוֹתֵר הַגּוֹן לְאוֹתָהּ מֵעֵלָּה מִצַּד עֲצָמוֹ כְּמוֹ
שֶׁאָמַר וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו וְאֵל גְּדוֹל
בָּנָיו גְּדוֹל בְּעוֹשֶׁר גְּדוֹל בְּכֹחַ הִיא רְאוּ
שִׁיְהִיָּה נִמְשָׁח כְּדִי שֶׁמֶתוּךְ אוֹתָהּ הַמִּשְׁיָח
יֹדֵעַ שֶׁהוּא הַמִּמוֹנָה לְכֹהֵן מִכֵּין כָּל שֶׁאֵר אֲחָיו
Veruntamen Pontifex sacerdotium summum non
consequitur jure hereditario à Patre suo, quippe
non hereditario obtingit filiis ut illud primogeni-
tus accipiat. quemadmodum se habet cum regno.
Verum à fratribus Sacerdotibus is constituitur,
qui magis ex se ad hanc dignitatem idoneus est,
prout dicitur Lev. xxi, 10. Sacerdos, qui maximus
est è fratribus suis. Sapientes p.m. dixerunt Pul-
cherrimus, ditissimus, fortissimus [Pontifex con-
stituendus,] qui quoque ungendus, ut hoc ritu alii
cognoscant ipsum è medio fratrum suorum præ-
fectum fuisse.

duabus partibus differunt quadantenus, & conveniunt quadantenus.

2. Diffe-
rentia
Pontificis
& Sacer-
dotum in
unctione.

III. Differunt in initiatione, nam 1. *Sum-
mus Sacerdos* ungebatur; materia (2) hu-
jus *χσίου* & describitur *Exod. XXX. 23*
Effundebatur in caput Aaronis *Lev. VIII. 12.*
descen.

(2) Ex quinque componitur myrrha, quæ ex-
tra corticem liberè fluit & præstantissima habetur,
Cinnamomo, calamo, casia & oleo, vide quæ de
his speciebus *Main. tr. c. i.* unde
compositionem nonnisi describo: לקח מן המור
והקנמון והקדרה מבר אחד משלשתן חמש
מאות שקל בשקל הקדש ומקנה הבושם
חמשים ומאתים וזהו שני בתורת וקנמון
בשם מחציתו חמשים ומאתים ששוקלין
אותו בשני פעמים חמשים ומאתים בכל
פעם ושוחק כל אחד ואחד לברו וערב
הכל ושרה אותן במים זכין ומתוקין עד
שיצא כל כחם במים ונתן על המים
שמן זית הין והוא שנים עשר לוג כל לוג
רביעי' ובשר הכל על האש עד שאברו
המים ונשאר השמן והניחו בכלי לדורות
Ex versione Lud. de Comp. de Veil *Moses sum-
sit de unaquaque ex his tribus, myrrha,
cinamomo, casia quingentorum pondus siclorum,
videlicet sanctorum: de calamo autem odorato du-
centorum & quinquaginta siclorum pondo. Quod
autem in Lege dicitur. Et cinamomi aromatici
dimidium ejus, id est, quinquaginta & ducentos.
Hujus ea causa & ratio est, quoniam illud duabus
vicibus librabant, ducentorum & quinquaginta
siclorum*

descendebat in barbam & vestimenta ejus
 Ps. CXXXIII. 2. *Secundani Sacerdotes tan-*
tum (3) adspangebantur oleo isto unctionis
admixto sanguine, qui erat super altari,
Levit. VIII. 30. Hinc Sacerdos Summus in
fonte legitur Sacerdos unctus, Levit. IV. 5.
Jonathan habet; Sacerdos magnus, vel sum-
mus. Disertè Aben-Esra; Sacerdos magnus
ipse est Sacerdos unctus. Lyranus adhuc cla-
riùs; Sacerdos unctus est Sacerdos magnus,
quia inferiores Sacerdotes non ungebantur.

IV. Per hoc denotata fuit unctio nostri Sal- ^{Mysteri-}
 vatoris, *uncti oleo alacritatis supra consortes* ^{um unctio-}
suos Ps. XLV. 8. Unctus fuit supra confor- ^{onis.}
tes suos extensivè & intensivè. Extensivè;
nam etsi Aaron fuerit Sacerdos unctus, Saul
 Rex

siclorum pondus unaquaque vice: contrivit deinde
unumquodq; separatim; tum contusa simul omnia
in aqua pura & dulci diluit tandiu, dum omnino
vis eorum in aquam transisset omnis. Hinc aqua
addidit hinnem olivi: hin autem capit logos duo-
decim, logus autem quartarios capit quaternos.
Postremò totum hoc igni subdito concoxit usque
dum omni aqua exhalata relinquebatur solum
olivum, quod in vas seposuit ac condidit in poste-
rum.

(3) Obstat Exod. XXVIII, 41. XL, 13, 30.
 præpr. 15. Differentia ponenda videtur in copia
 Lev. VIII, 12. Ps. CXXXIII, 2.

Ratione
Christi

Rex unctus, Elisa propheta unctus, Melchisedek & Rex & Sacerdos, Moses Sacerdos & Propheta, David Rex & Propheta; nemo tamen nisi solus Christus *xesós*, משיח simul & Rex, & Sacerdos & Propheta fuit. Intense; Ipse est unctus, nos adpersi; ipse plenus gratia & veritate, nos ex ipsius plenitudine accipimus gratiam pro gratia *χάρις ἀντὶ χάριτος*. Job. I. 14. 16. Et omnes Christiani, præprimis ministri, sunt *χριστὸς ἐν οὐδία τῷ Θεῷ* fragrantia Christi Deo 2. Cor II. 15.

& ratio-
ne Chri-
stianorū

II. diffe-
rentia
quoad
vestitum.

Pontifex
habebat
VIII.
vestes
I. Femo-
ralia

V. II. Differunt quoad vestes, quæ erant necessarium adjunctum & requisitum initiationis ipsorum. Summus Sacerdos tempore ordinariæ functionis in Sanctuario VIII. vestibus ornatus erat. Exod. XXVIII. quæ erant I. Femoralia (4) linea ad regendam carnem

(4) Femoralia מכנסים hinc Josepho corruptè *μαναχασή* à colligendo dicuntur Jes. xxviii, 29. Formam ita describit Maim. tr. *כלי המקדש* c. viii. c. f. המכנסים בין שרל כהן גדול בין של כהן הדיוט הם ממתנים עד ירכיבם שהוצא למעלה מן הטיבור קרוב הלב עד סוף הירך שהוצא הארכובה ושנצוים יש להם ואין להם לא בית הנקב ולא בירת הערוה אלף מוקפין כמין כים Femoralia tam Sacerdotum Magnorum quàm gregariorum pendebant à lumbis ad genua usque: hoc est supra umbilicum paulo infra cor usque ad extremum femoris quod genu.

carnem nuditatis II. Toga ocellata, sive tessellata, (s) ex bysso, sive Xylino, quæ ob- *II. Togam ocellatam*
tege-

genu. Habebant autem ligamenta, nec enim aperta erant vel ad nates vel à dōia: Sacci instar (Sacerdotes) circum dabant scil. hoc modo putabant satisfacere intentioni Legislatoris Exod. xxviii. 42. qui castos Ministros elegit, distinctos maximè à sacrificulis impudicorum Deorum, præprimis Baal Peor More Nev. c. XLV. l. iii. conf. alia in exercit. nostris ad Lev. XVI. §. 29, 30.

(s) Hebraice כתנור unde Gr. χιτών & Latinorum *tunica* per μέλας. Auctor ocellatum sive tessellatum vertit, quod in textu originali est תשבץ vide Exod. xxviii, 4. 39. Singulari texturæ artificio ejusmodi ocellos sive tessellas intexebant tunicis. De hac veste Main. tr. & c. cit. הכותנות בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט משבצות היתה שהוא בתים בתים באריגת' כמו בית הכוסות כדרך שעושין האורגין בבגדים הקשים ובית יד שלה נארג בפני עצמו ומחברין אותו עם גוף הכתונת בתפירה אורך הכתונת עד למעלה מן העקב ואורך בירת יד שלה עם פס ידו ורוחבו כרוחב היד *Tunica Sacerdotis M. & Sa-*
cerdotum gregariorum erant tessellate hoc est textura earum tota constabat domunculis, quales in reticulo & quales textores in vestibus crassioribus intexere solent. Manica texebantur sejunctim & postea assuebantur majori tunica parti. Conficiebantur talaris: manica verò pertingebant usque volam manûs: Latitudo autem secundum latitudinem manûs.

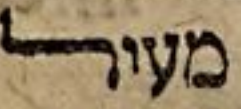
III. Bal-
theum

IV. Tuni-
cam hya-
cintina-
m

tegebatur femoralia linea. III. *Baltheus* (6) *ac-*
pictus opere phrygionico, ex bysso, hyacinti-
thino, purpureo, & coccineo dibapho, quo
tunica stringebatur. IV. *Tunica tota hya-*
cintina,

(6) Notandum, quod hæc vestis constiterit ex
lino & lana, quum communiter & extra Ministe-
rium sacrum talis vestis lege prohibita fuerit Lev.
XIX, 19. Quod linum attinet Exod. XXXIX, 29.
Baltens שש משיור ex lino contorto: scil. שש lini
speciem notat, quæ sex inter se contortis filis con-
stat & ita distinguitur ab alia specie כר dicta, un-
de conficiebantur femoralia Exod. XXVIII, 42.
De hac differentia plenius in Exercit. nostris ad
Lev. XVI. §. 27. Lana quidem disertè non expri-
mitur sed intelligenda sub coloribus Ex. xxxix, 29.
hyacinthino ex conchylii marini specie, *purpureo*
ex murice, *coccineo dibapho* ex cocco. Hoc vult
constructio, quæ subinde occurrit. Paulus Hebr.
IX, 19. collatus cum Lege Veteri. Josephus
Ant. l. III. c. 8. p. 84. Maim. l. c. Concessum est
Sacerdoti vestibus sacris utי חזן האבנט
ממי שהוא שעטנו אסור לכהן הדיוט ללובשו
Si excipis balthem, אלא בשער עבודת
quoniam ille è mixta lino lana. Quare gregarius
Sacerdos tum nonnisi illum induendi potestatem
habet, quando ministrat, & alii plurimi. Addo
ex eodem longitudinem & latitudinem. אבנט
רוחבו כמו של אצבעות וארכו שנים
Latitudo balthei trium circi- ושלשים אמה
ter digitorum, sed longitudo duorum & triginta
cubitorum.

cinthina, (7) ex cujus fimbriis depende-
bant LXXII. (8) aurea tintinnabula, in-
ternexis malogranatis hyacinthinis, purpu-
reis, & coccineis. Hæc toga opperiebat tu-
F nicam

(7) Vestis, quæ Auctori *tunica*, à Mose appel-
latur communiter *pallium* alius longè
formæ, quam nostra esse solent. Solet tamen pal-
lium dici, quia tunicam interiorem palliat sive
tegit. Josephus Ant. Jud. l. III. c. 8. p. 85. ἴσι δὲ
ὁ χιτῶν ἔστι οὐκ ἐκ δυοῖν περιμημάτων ὡς τερά-
τος ἐπὶ τῶν ὤμων ἔστι καὶ τῶν ποδῶν πλευρὰν φάρος
δ' ἐν ἐπίμηκες ὑφασμένον χιτῶν ἔχει βρογχωτῆρα πλά-
γιον, ἀλλὰ καὶ μῆκος ἐρεωγότα πρὸς τε τὸ σῆρνον καὶ
μέσον τὸ μεταφρενον, πῆζα δ' αὐτῷ προσδέσσεται
ὥστε ἵε μὴ διελέγχθαι τῆς ἰομῆς τὴν δυσπρόπειαν.
ὁμοίως δὲ καὶ ὅθεν αἱ χεῖρες διέρχονται χιτῶς ἐσιν.
Gelenio Interprete: *Hæc tunica non constat è
duobus segmentis, ut suturas habeat in hume-
ris ac lateribus; sed unica tela in longum con-
texta aperturam in summo habet non transver-
sam, sed in longum descendentem à tergo & ante
usque ad medium pectus: cui decoris causa assu-
ta est fimbria, ne scissura appareat: eodem modo,
qua manus exeruntur, est scissa. Limbus non so-
lum decoris sed maxime firmitatis causa Exod.
xxviii, 37. texebatur, Cum Josepho etiam Rab-
bini pallium manicatum esse negant Maimon.
tr. cit. c. IX. 3.*

(8) Numerus tintinnabulorum & malogra-
natorum incertus. Ferme nimius, quem Auctor
tradit & cujus jam meminerunt Talmudici tr.

וְכִתְּוֹתָם

V. Ephod

nicam ocellatam & balthum acupictum.
 V. Ephod אֶפְדֹּד *amiculum* (9) ex auro, hyacinthino, purpureo, coccineo dibapho, & Xylino seu bysso internexo, opere artificiosissimo; in hujus Ephod humeralibus erant duo *sardonyches*, in quorum unoquoque insculpta

זכרים c. x. atque ex iis Hieronymus. Quomodo enim 72. tintinnabula & totidem malograna à finbria pallii dependere potuerunt? Credit, qui velit. Formam quidem tintinnabulorum [num illa rotunda, num verò oblonga fuerit] ignoramus, sed materiam è Mose cognoscimus *tintinnabula aurea*; Malogranata verò è lana hyacinthini, purpurei, coccinei coloris. Exod. xxviii, 33.

(9) Ephod è triplici Materia, auro, lana, lino Exod. xxviii, 6. quam in sequentem modum conjunctam refert Main. tr. & c. cit. §. 5. הזהב שבאריגת האפוד והחושן האמור בתור' ככה הוא מעשהו לוקח חוט אחד זהב טהור ונתנו עם ו' חוטין של תכלת וכופל השבע' חוטין כאחרת וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן וחוט אחד עם ששה של תולעת וחוט אחד עם ששה של פשתים נמצאו ארבע חוטין זהב ונמצאו כל החוטין כ"ח שנ' וירקעו אר' פחי הזהב ונ' לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולע' השני ובתוך השש מלמד שחוט הזהב כפוף לתוכן *Aurum, quod juxta Legem Ephodo & pectorali intexendum, ita paratur. Sumebatur unum auri puri filum atque adde-*

insculpta erant sex nomina tribuum Israel. Hoc amiculo seu **חֹשֶׁן** tegebatur *ἀμικτω* tunica **חֵטֶא**. Istud amiculum ambibat etiam cingulum ejusdem operis, ex auro scil. hyacinthino, purpureo, coccineo dibapho, & bysso intertexto. VI. *Pectorale Judicii*, (10) ^{VI. Pectorale} ^{rale} operis artificiosissimi, ex auro, hyacinthino, purpureo, coccineo, & Xylino intexto;

F 2

quod

*addebatur sex filis hyacinthinis, quæ septem una conduplicabantur; similiter filum aureum conjungebatur cum sex purpureis & aliud cum sex coccineis & rursum unum cum sex lineis. Quomodo erant auri fila IV. in universum XXVIII. Hoc est, quod legitur Exod. XXXIX, 3 & extenderunt laminas auri &c. ut texerent in medio hyacinthi & in medio purpuræ & in medio coci & in medio lini. Docemur ita filum aureum reliquis implicandum esse. Hæc autem aptè sibi jungere, ut ab utroque latere formæ conspiciantur, magni ingenii est, ut meritò artificium **חֹשֶׁן** ingeniosum dicatur Exod, xxviii, 6. conf. quæ de hac veste, ejus partibus, lapidibus idem paulo inferius §. 9. & Joseph. l. iii. c. 8.*

(10) Nomen Hebræum **חֹשֶׁן** incertæ valdè Originis. Probabilis nonnihil Etymologia illa mihi videtur, quæ vestigia significatûs in Arabismo latere putat scil. **حش** circumdedit, *præcinxit*; unde Lxx sæpius *περικεκαταβιβασεν*, sed neque hæc in assensum trahit. Majorem fidem mereatur, quod Maimon. de hoc vestimento more suo, hoc

quod spithamam longitudine & spithamam latitudine extensum, & catenulis annulisque aureis, extremitatibus amiculi connexum erat. Huic inserti fuerunt duode-

cim

hoc est præclare nos edocet tr. & c. c. §. 6, 7, 8.
 ארכו אמה ורחבה זרת וכופלו לשנים נמצ'
 זרת על זרת מרובע וקובע בו ארבעה
 טורים של אבן המפורשין בתורה כל אבן
 מהן מרובע ומשוקע בבירת של זהב שמקיפו
 מלמטה ומו' רוחותיו ומפתח על האבנים
 שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב
 על האודם ראובן ועל ישפה בנימן וכותב
 בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב
 וכותב למטה מבנימין שבטי יה כדי שיהיו כל
 האותיות מצויות שם ועושה על ארבע זוויות
 של חושן ארבע טבעות זהב ונותן בשתי הטבעות
 של מעלה שהחושן נתלה בהן שתי עבותות
 זהב והם הנקראים שרשות ונותן בשתי
 טבעות של מטה שהן כנגד הדדים שני
 פתילי חלרת *erat longitudo cubitalis, sed latitudo unius spithame. Postea duplicabatur, qua ratione unius spithame quaquaversum erat, figura quadrata. Tum determinabat in eo quatuor gemmarum in Lege expressarum ordines. Lapidem illi erant quadrati atque fundis aureis ita infixi ut & inferius & quatuor latera illis fuerint circumdata. Insculpebantur dein nomina tribuum, uti ordo generationis est. Primo lapidi, qui אדם Odem dicitur, inscribatur Ruben. Ultimo, qui ישפה Jaspis, Benjamin. Supra Ruben scribebatur ABRAHAM*

cim pretiosi lapilli quaternis ordinibus, quibus lapillis insculpta erant nomina duodecim tribuum. Insuper in hoc pectorali posita erant *Urim & Thummim* (11) VII. ^{VII. Cidar}

F 3

Cidar^{rim}

HAM, ISAAC, & ACOB. Infra Benjamin TRIBUS & AH sive Dei, quo omnes literæ Alphabethi in illo invenirentur. Conficiebantur quatuor annuli ex auro in quatuor angulis pectoralis: Duobus superioribus, à quibus pectorale suspensum erat, indebantur duo vincula aurea, quæ catenæ dicuntur: Duobus autem inferioribus, qui mammis respondebant, duo funes hyacinthini. Talis erit forma.

אברהם יצחק יעקב

לוי ברקת	שמעון פטרה	ראובן אדם
נפתלי יהלם	דן ספיר	יהודה נפך
יששכר אחלמה	אשר שבו	גד לשם
בנימין ישפה	יוסף שהם	זבולן תרשיש

שבטי יה

(11) Quid *Urim & Tummim* sint, puto nos indigere decisione per *Urim & Tummim*. Auctor distinctum quid à gemmis intelligendum judicat. Si aliquam, hanc certè conjecturam defenderem, *Urim & Tummim* esse lapides pectorales. Nam, lapides illi à fulgore & perfectione com-

Cidaris ex bysso sedecim cubitorum, (12)
VIII Bra- ipsius caput circumûit. VIII. *Bractea aurea,*
etiam (13) sive *corona Sanctitatis*, duos digitos
lata,

commodè ita dicuntur. 2. Vult phrasis Exod.
XXVIII, 30. & pones **אֶת הַמְּשָׁפֵט אֶרֶץ**
על אל (*pro super*) **הָאוּרִים וְהַתְּמִיִּם**. Nihil
autem præcedebat, ad quod **ה'** demonstrativum
æquè referri potest. 3. Collatio trium locorum
Parallelorum Exod. xxviii. xxxix 8. &c. Lev. viii.
8. 4. Moses cuncta alia, unde desumpta sint, no-
minavit. Nulla firma causa, quare non etiam, quæ
ad Naturam Urim & Tummim pertinent, nomi-
nasset. 5. Accedit Auctoritas Virorum Erudi-
torum: sufficiat mihi nominasse Josephum Antiq.
l. iii. c.9. & Maimon. tr. cit c.10. §. 10. **עָשׂוּ בְּבֵית
שְׁנֵי אוּרִים וְתוֹמִים כְּדִי לְהַשְׁלִים מִמֶּנָּה בְּגָדִים**
Sub Templo secundo Urim & Tummim conficie-
bantur ad perficiendum octonarium vestium nu-
merum. Omnia ferme, quæ de Urim & Tum-
mim cognosci possunt, nobis in lucem protraxit
Celeberrimus Buxtorfius F. in Exercit. III.
p. 68--333.

(12) Pontificis מצנפת Exod. xxviii, 4. Sacer-
dotum gregariorum מנבעות v. 40. audiunt; scil.
hæ magis cuspidatæ. Aliàs in materia & etiam in
longitudine, uti Magistri tradunt, conveniebant.
Maimon, tr. cit. c. viii. 19. המצנפה של כהן
גדול או הדיוט ארבה ששה עשר אמות
Cidaris Pontificis aequè ac Sacerdotis privati se-
decim cubitos longa erat.

(13) Bractea modò Exod. XXVIII, 36.
modò

lata, cui insculptum erat: *Sanctum* Domino
קדש ליהוה, quæ ipsius cidaris parti anteriori
affixa erat vittâ hyacinthinâ.

VI. His octo vestimentis usus est Sum- ^{vestes 8.}
mus Sacerdos in functione sua, vocantur- ^{Pontificis}
^{aurea}

F 4

que

modò נזר Exod. XXIX, 6. à forma & usu dicitur:
Illi respondet *σέταλον* quod Lxx. Huic Josephi
σήρανος. Figuram bractæe plenius describit idem
Celeberrimus Magister c. IX, 1. כיצד מעשה
הציץ עוש' טס שר' זהב רחב שתי אצבעות
ומקיף מאזן לאזן וכותב עליו שני שיטין
קדש לה' קדש מלמטה לה' מלמעלה ואם
כתבו בשיטה אחד כשר ופעמים כתבוהו
בשיטה אחד והאותיות בולטות בפניו חופר את
האותיות מאחוריו והוא מדובק על השעוה עד
שבולט' והוא נקוב בשתי קצתיו ופתיל תכלית
למט' ממנו נכנס מנקב לנקב כרי שיהיה נקשר
בפתיל כנגד העורף *Que ratio operis bractæe? Fi-*
ebat lamina aurea duos digitos lata, quæ ab aure
ad aurem attingebat. Illi inscribatur duabus li-
neis SANCTITAS & EHOVAE scilicet SANCTITAS
inferius: superius autem & EHOVAE. Si vero in una
linea scripsisset, nihilominus legitimum habebatur.
Aliquando uni lineæ inscripserunt. Literæ protu-
berabant à parte faciei: Si literæ insculpebantur à
parte posteriori, eæ ceræ adhærebant, donec protube-
rabant. Perforata in super erat ad duas extremi-
tates & funiculus hyacinthinus inferius per ut-
rumque foramen ducebatur, ut funiculo ad cer-
vicem colligari posset.

que Rabbinis בגדי זהב *vestimenta aurea*, (14) ob pretiositatem ipsorum respectu vestium illarum, quas induit anno semel, nempe quando intravit *die expiationis* Sanctū Sancto-
 rum Lev. xvi, 4. 23. Has verò posteriores ve-
 stes nominabant בגדי לבן *vestimenta alba*; quæ quatuor numero sunt 1. *Femoralia li-
 nea* 2. *Tunica linea*. 3. *Baltheus lineus*. 4. *Ci-
 daris linea*.

*Alie 4.
 quæ alba
 dicuntur.*

*Hinc sub
 Templo
 11. Ponti-
 fex dice-
 batur
 Auctus
 vestibus.*

VII. Tempore secundi templi, quum il-
 lud χρίσμα & sacrum oleum defecerat, non,
 sicut antea, dictus est Sacerdos Summus
 מתרבה משחה *Auctus unctione*, sed tantum
 ratione vestium servatarum, מתרבה בגדים
Auctus vestibus. Cuneus de Rep. Hebr. l. 2.
 cap. 7. p. 222.

*Locus
 vestium
 gerenda-
 rum.*

VIII. Has 4. (15) posteriores vestes Sacer-
 doti Summo in publico urbis gestari mini-
 me

(14) *Aurea* appellantur, quia partim aurum
 intextum, partim appensum habebant. Lamina
 Pontificis tota ex puro auro constabat. Sed *alba*
 ex lino candido nonnisi Lev. XVI, 4. contexe-
 bantur. Aliæ de his vestibus non addimus, utpo-
 te de illis prolixè in Exercit. nostris ad Lev. xvi,
 §. 35. & seq.

(15) Facile aliquis hinc colligeret IV. priores
 in publico urbis gestatas fuisse, quod æque fal-
 sum ac quoad IV. posteriores. Omnium eadem
 ratio. Ministerio sacro consecratæ nonnisi in lo-
 co

mè licebat, nisi necessitatis telum ipsum eò
adigeret; uti fecit Simeon justus, qui obvi-
am processit Alexandro Magno in talicul-
tu. *Moses Kots. Præcept. affirm. 173. fol. 2.*
2. Col. 3.

IX Hoc *τολισμῳ* *vestitu* adumbratur *triplex* *Vestitus*
Christi munus: Coronâ sive bracteâ aureâ *Pontifi-*
Regium; τοῖς Urim & Thummim, ut & au- *cialis*
 reis nolis, ac malogranatis *Propheticum*; per *præfigu-*
 tintinnabula denotabatur sonus doctrinæ *triplex*
 Christi; per malogranata *iuodis* *fragrantia* *Christi*
 Sanctitatis ejus. *Sacerdotale* munus exhibi-
 tum fuit duodecim nominibus tribuum
 Israël, amiculo sive τοῦ Ephod & pectorali
 insculptis, quâ re præfiguratus fuit Christus,

F 5

Deo

co sacro gestandæ Exod. xxviii, 3, 5. Maimon. tr.
כהן גדול מניח בגדי זהב c. viii, 10. כלי המקדש
בלשכה שלו כלילה או בעת שיצא מן המקדש
*Sacerdos summus noctu, aut quando sanctuario
egreditur, vestes aureas in conclavi suo reponit*
Pari ratione Sacerdotes gregarii, quibus hunc
in finem sex & nonaginta cistæ vestiariæ pro nu-
mero vestium & classium in Templo destinatæ
erant. Paulo supra §. 8, 9. Potius tamen Inter-
pretem, qui, quum ritum minus rectè intellexit,
ad verba Originalia non satis attendit, quam
Goodvvinum, errasse puto. Saltem ita credere
fermè persuadet Interpretatio Linguâ Belgicâ
facta, quæ hunc errorem non committit.

Deo sistens partam Ecclesiam, proque suis
ovibus intercedens, quas κατ' ὄνομα novit,
Joh. X, 3.

vestes sa-
cerdotum
gregario-
rum.

X. Sacerdotes Secundani tantum 4 sacris
vestibus amiciebantur in functione sua; 1.
Femoralibus lineis, 2. *Tunicâ lineâ*, 3. *Bal-
theo lineo*, & 4. *Tiarâ lineâ*. *Exod. XXVIII,*
40. 42. &c.

II. diffe-
rentia in
matrimo-
nio.

XI. III. Differunt etiam quoad *matrimo-
nia* & conjugia; non integrum erat *Sacer-
doti Summo* sibi copulare vel *viduam*, vel
dimissam, vel *corruptam*, sed *virginem in-
tactam* *Levit. XXI, 14.* Ex vidua non pote-
rat frui *primo amore*; ex dimissa, nec *primo*,
nec *sincero*; ex prostibulo, nec *primo*, nec *sin-
cero*, nec *ullo*; quos tamen amores Christus,
Summi Sacerdotis ἀντίτυπος, ab Ecclesia sua
requirit, exigit, expectat. Reliquis Sacerdo-
tibus lex viduas indulget. *Levit. XXI, 7.*

Conveni-
entia in
initiatio-
ne quin-
plex.

XII. Conveniunt in sua *INITIATIO-
NE Sacerdotes Summi & Secundani*, quo-
ad hos ritus. 1. Requirebatur, ut utrique
sine vitio corporis (16) essent, *Levit. XXI, 17.*

2. Ut

(16) Nonnulla 1. cit. à Mose nominatim ex-
primuntur, sed hæc non sola Sacerdotes temera-
bant. Species quædam, uti alibi sæpius, nomina-
tæ sunt & intelliguntur omnes aliæ sub eodem
genere contentæ. Atque hoc innuere videntur
verba generalia *Lev. XXI, 17. Omnis vir è semi-*

ne

2. *Ut sisterentur utrique Deo* ad portam tentorii conventus. Exod. XXIX, 4. 3. *Utrique aquâ mundari* debebant. Exod. XXIX, 4. 4. *Consecrabantur utrique* ad offerenda Sacrificia, Exod. XXX, 1. 5. *Utrorumque auricula & pollex dexter pedis ac manus alterius arietis sanguine* tangebantur. Exod. XXIX, 20.

XIII. Tempore initiationis, Sacerdotis ^{Impletio} manus certis partibus rerum offerendarum ^{manuum} implebantur, *Exod. XXIX. 9.* Ad hunc ritum ^{Sacerdotis,} collimat ceremonia; quæ obtinet in Eccle.

ne Aharon, in quo fuerit מום vitium. Quare, ne quispiam vitiatus functionem faceret, in vitiis describendis, discernendis, numerandis magnam sapientes adhibuerunt curam atque recens constituendos Sacerdotes in synedrio M. accuratè examinarunt. Dabo nonnisi summam vitiorum, quorum unicum Sacerdotem à ministerio sacro dimovebat. Maim tr. ביאת המקדש c. viii, §. ult. נמצאו כר המומין הפסולין בכהנים מאה וארבעים וזה כלל שמנה בראש ושנים בצואר ותשעה באזנים וחמשה בגבינות ושבע בריס העין ותשעה עשר בעינים ותשעה בחוטם ותשעה בפה ושלוש בבטן ושלוש בגב ושבע בידים וששה עשר באיברי הזרע ועשרים ברגלים ושמונה בכל הגוף ושמונה בעור הבשר ושבעה בכוח הגוף וריחו וכבר נפרטו כולן אחד אחד ואלו פסולין מפני מראית העין מי שנשרו ריסי עיניו אף על פי שנשאר השיער

præfigu-
rabit
initiationem
eius.

Ecclesia Christiana, ubi Episcopus ordinando Ministro Biblia tradit. Utrumque significare potest, nefas esse quempiam sibi met sumere τὴν τιμὴν, hunc honorem, nisi vocatus sit à Deo ut Aaron, Hebr. V, 4. Hinc initiatio juxta genium Hebrææ linguæ vocatur Impletio manûs. Huic ordini contrariabantur Sacerdotes Jerobeami, qui pro lubitu suas impleverant manus, 1. Reg. XIII, 33. h. e. sacerdotium invaserant.

III. differe-
rentia in
obitione
muneris.

XIV. In OBITIONE MUNERIS Sacerdos Summus differt à reliquis Sacerdotibus. i. Dum quotannis semel Sanctum Sanctorum intrabat, Levit. XVI, 34. ii. Dedecebat Sacerdotem Summum ob mortem cognati aut consanguinei se ad mœrorem abjicere, Levit. XXI, 10. ii. vel tristitiam suam

השיער בעיקרון ומי שניטלו שיניו
Centum quadraginta vitia sunt, quæ pollunt Sacerdotes, quæ hæc: VIII. in capite: in collo II. In auribus IX. In superciliis V. In palpebris oculorum VII. In oculis XIX. In naso IX. In ore IX. In ventre III. In dorso III. In manibus VII. In membro genitali XVI. In pedibus XX. In toto corpore VIII. In cute VIII. In robore & odore corporis VII. Hæc jam sigillatim descripta sunt. Sequentia verò propter aspectum temerabant: cujus pili de palpebris exciderunt, quamvis reliquæ essent pilorum radices: cujus dentes desunt.

suam testari (17) 1. *Denudatione capitis.* 2. *Scissione vestium*, de quibus luctûs notis quidpiam dicendum erit cap. de *Sepultura*. Attamen non abs re erit annotare, quòd Talmudicorum sententia sit, licuisse Summo Sacerdoti discindere extreimam vestis suæ oram, sed nefas fuisse desuper à pectore lacerare vestes, quæ sententia si stat, non sequetur necessariò, Cajapham contra Scripturam egisse lacerando vestes suas, Math. XXVI, 65.

XV.

17) Plures quidem cum Auctore verba Lev. XXI, 10. ראשו לא יפרע *caput suum non denudabit* vertunt. Habent quoque hujus versionis præsidium Num. V, 18. Lev. XIII, 45. & alibi. Judæi tamen, qui à traditionibus stant, vertendum censent: *Capillitium suum non alet* sive non nutriet comam promissam, uti & olim Ezech. IV, 20. & hodie lugentes Judæi facere solent. Eundem significatum obtinere putant Lev. X, 6. Ægre quidem probabitur ex Lingua Hebraica: Attamen ex Arabica, annotante B. Avo in *fure Hebr.* p. 212. in qua correspondens radix *longo & humeris involitante capillitio esse*. Raschius ad l. cit. לא יגדל פרע ער אבר ואיורו גדול פרע יותר משלשים יום *non alet comam propter luctum Tum autem comam alit, quando ultra 30. dies illā nutrit, nec detondet.* Hæc lucem accipient ex tonsura Pontificis & Sacerdotum gregariorum legibus circumscripta. De illa Main.

XV. Sacerdotibus Secundanis permiffum erat lugere hos sex. (18) Patrem, matrem, filium, filiam, fratrem, sororemque virginem, Levit. XXI, 2. 3.

Ejusdem
Conveni-
entia

XVI. Conveniunt verò in functione sua Sacerdotes Summi cum Secundanis his in rebus i. Utrique adolebant in altari fuffitûs & holocausti, i. Chron. VI, 49. ii. Utrique clangebant tubis, quarum duplex usus erat; vel adhibebantur ad imperandam

Maini. tr. אנו מרבה פרע c. V. 6. כלי המקדש לעולם שנ' את ראשו לא יפרע ואפילו בעת שלא יכנס למקדש אלא מספר מערב שבת *Pontifex promissam comam nunquam nutriet, nam dictum Lev. XXI. 10. comam suam non nutriet. Etiam eo tempore, quo sanctum non intrat, sed singulis vespers Sabbathi detondebit.* De hac tr. ביאת המקדש c. I §. II. כמה הוא גידול פרע שלשים יום כנויר שנ' בו גרל פרע שער ראשו ואין נוירור פחותה משלשים יום לפיכך כהן הדיוט העובר מגלח משלשים יום לשלשים יום *Coma triginta diebus nutritur, uti coma Naziræ sicuti scriptum Num. VI, 5. Sinendo crescere comam capitis sui. At nullus Naziræatus paucioribus quam 30. diebus constabat. Igitur Sacerdos privatus, qui ministrat, tricesima quoque die comam detondebit.*

(18) Mirum fanè omitti propriam uxorem, quæ memoratas personas vicinitate sanguinis & amore

dam profectiorem castrorum, sive ad ducendum in hostes, vel ad convocandum populum eorumque principes, Num. X. iii. Utrique mactabant victimas, 2. Chron. xxix, 22. iv. Utrique erudiebant populum, Mal. II, 8. v. Utrique statuebant de lepra, Levit. XIII, 2.

XVII. Ad meliorem ordinem tenendum, erat Sacerdoti Summo suus *suffraganeus* (19) sive vicarius, nomine סגן ^{Pontifici erat suffraganeus.} si quid vitii acciderat Summo Pontifici, vicem ejus obibat. *Elias Tisb.* Talis substitutus fuit *Zephania*, Jer. LII, 24. & talis censebatur fuisse *Annas*, Pontificatum obtinente *Caja-*

amore longè excedit Gen. II, 24. Non dubito ejus quoque luctum permissum fuisse & quidem vi legis Lev. XXI, 2. *nisi pro carne sua, quæ propinqua sibi.* Planè subscribo *Raschio* אין שארו *Per* שאר *caro ejus, intelligitur uxor ejus.* *Maimonides* tr. אשתו הנשואה c. II. §. 1. אכל *uxorem in domum suam ductam, non tamen quæ solùm desponsata, lugendam dicit* מכריהם *ex sententia sapientum.* Negat adeoque vi Legis luctum illum licitum, sed male: Verba *Mosis* citata haud commodius quàm de uxore accipi possunt. *Conf. Goussset. Lex. sub rad.* שאר

(19) Uti nomen כהנים à dignitate Politica ad Templum transferebatur, ita quoque סגן *Sagan* quo illi, qui maxima post Regem dignitate polle-

Cajaphâ Casaub, adv. Baron. pag. 242. Jos. Hinc. in Scal. in prol. ad. Euseb. Hoc sensu exponunt, quomodo Annas & Cajaphas eodem anno dicantur fuisse Ἀρχιερεῖς Pontifices Summi Luc. III, 2. Summus Pontifex ipsiusque vicarius haud discrepant à nostro Episcopo ipsiusque suffraganeo, Patriarcha Constantinopolitano, ipsiusque Protosyncello, vel à Romanorum Centurione, ipsiusque Optione, qui vicem Centurionis urgente necessitate gerebat.

XXIV. XVIII. Et ut æqua functio ordoque inter Sacerdotes Secundanos vigeret, Rex David ipsos omnes in XXIV. classes & turmas,

pollebant, veniunt Jer. LI, 23, 28. 57. Efr. IX, 2. Hinc primus à Pontifice סגן appellabatur 2. Reg. XXV, 18. את שריה כהן הראש וארץ צפניהו Seraja Sacerdotem summum & Zephaniam Sacerdotem secundum quæ ita Jonathan את שריה כהנא רבא וירץ צפניה סגן Serajam Sacerdotem summum & Zephaniam Sagan Sacerdotum. In scriptis Mischnicis sæpius ממונה tr. איומא. III. 1. & alibi. Dignitatem hanc cum Sacerdotio incepisse, Successu autem temporis variè immutatam, novis functionibus auctam fuisse probabile est. Primi, qui illam obtinuerunt, non quidem dicebantur סגנים [nomen enim recens] sed tales erant. Ex functionibus, quæ posteriori tempore ex præscripto

mas totidemque dierum vices, sive ἰσόμεριαι, distinxit. (20) Defunctis vitâ Nadab & Abihu superstitibus soli fuerunt ex filiis Aaronis Eleazer & Ithamar; sicut ergo successio Sacerdotum his duabus familiis & ramis propagata fuit, ita David suo tempore in utra-

G

que

pto obcundæ erant, eminent illæ in die expiationis, uti dextram Pontificis claudere in fortitione tr. נדב c. IV. 1. *conf. in exercit. nostris* ad Lev. XVI, 6. 76. librum legis in manus Pontificis tradere c. VII, 1. pro illo sanctissimum ingredi, si pollutus fuerit c. I, 1. Quoniam autem de his ad ductum c. XVI. in Levitico partim egimus, partim 6. 9. agemus, alia hic non addo. Plura de hoc Sagane superiori anno. *Ven. Vitranga observ. s. l. VI. c. 23. & præprimis Eruditiss. M. 7. 7. Quandt.*

(20) Etiam ante Davidem Sacerdotes in certos ordines divisos fuisse Hebræi referunt. Maim. tr. משה רבינו חלק הכהנים c. IV. 3. כליו המקדש לשמנה משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר וכן היו עד שמואל הנביא *Moses Magister noster Sacerdotes in octo divisit classes, quarum quatuor ex Eleasare, quatuor ex Ithamare. Hac autem partitio duravit ad Samuelem Prophetam. Aliam adhuc memorat Raschius, quæ huic repugnat in Comment. ad 1. Annal. c. XXIV. 5. כי לא היו כו' מתחילה במשכן שילה לא היו כו' אביתמר ח' מאלעזר וח' מאיתמר כמפורש במסכת תענית* *Ab initio, quando Tabernaculum in Schilo erat, XVI. Sacerdotum ordines*

que familia ratione numeri distributiones fecit. Familiam Eleazaris descripsit in xvi. classes, Ithamaris in VIII. fortibus (21) distributione factâ. Prodit sors prima *Jehojaribo*, secunda *Jedaja*, tertia *Charimo*, &c.

i. Chron.

ordines nonnisi erant, octo scil. ex posteris Eleazaris & octo ex Ithamaris, sicuti explicatur in tract. תעניות sive de jejuniis. Nisi forsitan obtineat opinio Rabh. in tr. תעניות de Jejun. f. 27. 1. אמר רב משה תקן להם לישראל שמונה משמרות ד' מאלעזר וד' מאתמר בנא שמואל והעמידן ערל שש עשרה בנא דוד Rabh dicebat: *Moses Israeli octo custodias ordinavit, quatuor ex Eleasare & quatuor ex Ithamare. Venit Samuel & constituit sedecim: David verò quatuor & viginti.*

(21.) Sortitione distributio facta, quo omnis inter ordines lis tollatur. Actui sortitorio intererant Rex, Pontifex, Principes, aliique i. Chron. xxiv. 6. ne fraus aliqua committatur. His presentibus sortes urnæ injiciebantur atque probè comixtæ extrahebantur, unde phrasis *exivit sors* util. cit. v. 7. quæ dein cuilibet classi certum assignabant locum, & sic ordinem functionum, quem constanter usque ad captivitatem Babylo-nicam tenuerunt. Postea ex XXIV. classibus quatuor nonnisi recensentur Efr. II: 36, 37, 38. Jedaja, Immer, Paschur, Charim. Nihilominus, si fides Talmudicis habenda, rursus totidem numero & nominibus classes ex memoratis institutæ fuerunt.

Rem

1. Chron. X X I V. Quævis classis singulis ^{illarum}
 (22) septimanis suæ functioni in templo ^{officia.}
 satisfaciebatur , suscepto nomine ab iis, qui
 tum temporis capita familiarum erant,
 quod nomen deinceps semper gessit Cu-
 jusvis classis sive ordinis caput dicebatur ^{Capita}
 G 2 Sum-

Rem omnem pandit Talin. Hieros. ad tr. תענית
 f. 68. 1. Verba nonnisi Latinè ex interpreta-
 tione Seldeni dabo l. 1. c. 1. de Success. in Pontif.
*Quatuor classes ascendeant è captivitate, feda-
 jah, Harim, Paschur & Immer. Pactum autem
 cum eis inierunt Propheta, qui inter eos (viri in-
 ter eos præstantiores) ne quidem fehojaribum, si
 è captivitate ascenderet (id primæ in distributio-
 ne Davidica classis nomen est) prerogativam ha-
 biturum præ classe (jam forte) ante eum constitu-
 ta, sed ei tantum fore adjungendum. Ex autori-
 tate igitur Prophetarum, qui inter eos, fiebant
 sortes viginti quatuor membranulis educenda.
 Venit fedajab & eduxit præter se ipsum quinque:
 ita fiebant etiam sex. Et venit Charim & edu-
 xit præter se ipsum quinque: ita fiebant etiam sex.
 Venit similiter Paschur & eduxit præter se ipsum
 quinque, unde & sex fiebant. Quod itidem fe-
 cit Immer. Hinc explica Luc. I: 5. coll. 1. Chron.
 XXIV: 10.*

(22.) Hic enim distributionis finis erat, ut fun-
 ctiones sacras inter se partirentur atque illas suc-
 cessivè obirent Maim. tr. c. IV: 3. כל המקדש
 על כל משמר ומשמר ראש אחר ממונה ועולין
 לירושלים לעבוד משמר לכל שבת ומיום
 השבת

Summus Sacerdos istius Classis ; unde est, quòd sacra pagina loquitur de pluribus
 ἀρχιερεῶσι *Summis Sacerdotibus* unà coactis,
 Matth. XXV, 1. 3. Marc XIV, 1.

Sorte
 functiones distri-
 bueban-
 tur

XIX. Restat ut annotemus, quòd, quem-
 admodum hebdomadalis functio sorte
 fuit definita, ita munus cujusvis Sacerdotis
 in specie (23) fors describebat; nimirum,
 cujus

השבת ליום השבת הן מתחלפין משמר יוצא
 והאחר שהוא אחריו נכנס עד שיגמרו וחוזרין
 חלילה *Unicuique classi unus aliquis praefectus erat.*
Quolibet Sabbatho classis Hierosolymam ad ser-
viendum ascendebat: Ab hoc ad sequens Sabba-
thum vices immutabant: Tum una abibat, & al-
tera, quae ordine priorem sequitur, succedebat,
donec omnes functiones perfecissent, & tum per
circulum redibant. conf. 2. Chron. XXIII: 8. Ex-
 cipienda tamen sunt festa. Præterea classes prout
 magnæ aut parvæ, in certas בתי אבות *domos*
Paternas dividebantur.

(23) Primitus munerum partitio per sortes non
 valebat, sed tū demū usurpata, quando spontanei-
 tas illa in Sacris operandi aliis damno esse incepit.
 Tum quatuor præsertim sortes celebres institue-
 bantur, quarum prima de altari expurgando. Se-
 cunda מי שוחט מי זורק מי מרשן מזבח הפנימי
 ומי מרשן את המנורה ומי מעלה אברים
 לכבש הראש והרגל ושתי היריב העוקץ
 והרגל החזה והגרה ושתי הרפנות והקרבים
 והסלרת והחביתין והיין, *quis debeat mactare,*
 sanguis

cujus jam esset thymiamata adolere, cujus jumenta immolare, cujus lampadas parare &c. Zacharias Pater Johannis erat ἐξ ἐφημερίων, ex vice seu classe Abiæ; Luc' I, 5 h. e. octavo ordine, καὶ ἔλαχε τὸ θυμιάσαι sorte adeptus erat munus suffiendi, vs. 9.

XX. LEVITARUM munus fuit, curam <sup>Levitarum munda-
nera sub
Mose</sup> habere tabernaculi vasorumque, ea ferre, erigere, componere. Levierant tres filii, Gerschon, Kahath, & Merari, & juxta hæc tria nomina tres familiæ, Gerschonitarum, Kahathitarum, & Meraritarum. Custodia Gerschonitarum versabatur circa operimenta, tegumenta tentorii, & tapetes ocellatos atrii. Custodiæ Kahathitarum demandatæ fuerunt res sanctuarii, ut arca, mensa, lychnuchus, altare &c. Custodiâ Meraritarum asservabantur asseres tabernaculi, pessuli, columnæ, stylobatæ, & reliqua instrumenta. Num. III.

XXI. Hoc erat officium Levitarum Mo-
sis ævo, & cum in deserto oberrarent; at ^{sub} Davide.

G 3

occu-

sanguinem spargere, altare interius, lychnuchum decinerare, membra in clivum apportare veluti caput, pedem, duas manus, spinam dorsi, pedem, pectus, guttur, duas costas, intestina, similam, frux & vinum? Tertia de suffitu faciendo. Et quarta de apportatione membrorum à clivo ad ipsum altare, vid. Tr. נדב c. II: 2--5.

patâ terrâ promissionis Rex David ipsorum munus immutavit, concreditâ quibusdam *γαζοφυλακῇ thesaurorum custodiâ*, 1. Chron. XXVI, 20. quosdam verò constituit *Modratores, & Judices*; quosdam *Janitores, Cantantes* quosdam, 1. Chron. XXIII, 3. 4. *Musici* inter cantandum amicti erant bysso, h.e. amiculo lineo ornati, 2. Chron. V, 12. Hi *cantores* in X XI V. classes sive ordines reducti erant, 1. Chron. XXV. in totidem classes *Janitores*. 1. Chron. XXVI. Ut munia sua hebdomadatim, per sortem indicata, Sacerdotum more obirent. Præterea Mo-
 sis tempore Levitæ initiabantur *ætatis* (24) *anno vigesimo quinto*, Davidis ævo, ætatis *anno vigesimo*, 1. Chron. XXIII, 24. Efr. III. 8.
 XXII.

(24) Robustiores requirebantur eo tempore, quo Tabernaculum hinc inde ab ipsis gestandumerat. Itaque Templo Salomonis exstructo non ultra necessarium, ut anno demum tricesimo functiones publicas aggredierentur, adeoque prudentissimè illi, qui viginti annos nati, à Davide idonei ad Ministerium agnoscebantur 1. Chron. XXIII, 24, 27. conf. Efr. III, 8. Nec obstat ψ. 3. nam illa recentior constitutio. R. *Obad. de Barten.* ad tr. חולין c. I. 6. Postquam dixerat numerum annorum Levitam idoneum aut inidoneum reddere, monet בשילה ובכירת עולמים שלא היה שם משא בכתף אין השנים

XXII. Hic notanda est libertas Ecclesiæ, ^{Ex hac diversi-} quæ illi tum temporis in commutandis ce- ^{tate pæ-} remoniis indulta fuit: munus ipsaque ini- ^{tet liber-} tiatio Levitarum, quæ facta Davidis tempo- ^{tas Eccle-} re, discrepat ab institutis Moſis. Sic jacta ^{sia in} fors in electione *Matthæi*, non autem in ^{commu-} vocatione vel *Pauli*, vel reliquorum Apo- ^{tandis} stolorum. Sic nunc, quæ olim in primitiva ^{Ceremo-} Ecclesia obtinuerunt, oblitterata sunt, ἀσ- ^{niis,} πασμός ἐν φιλήματι ἀγίῳ. *Salutatio osculo san-* cto, in occurſionibus usurpata, & ἀγάπαι, *convivia amorem testantia* apud Sacram Coenam.

XXIII. Insuper Levitarum *gradus* non ^{IV. Levi-} prætermittendi sunt. Scil. I. *Initiatio* ipso- ^{tarum} rum, ubi nati unum mensem Deo sisteban- ^{gradus.} tur, *Num. III, 15.* II. *Consecratio*, ubi suum ^{I.} munus annumque vigesimum quintum ^{II.} ingredientiſ, consecrabantur χειροθετία, *ma-* *nuum impositione*, *Num. VIII, 24.* Ex eo tem- pore usque ad annum trigessimum, quinque annis adsuescebant paulatim obeundo mu- neri. Qui manus imponebant Levitis, tex- tus ait fuisse *filios Israelis*, *Numer. VII I, 10.*

G 4

Chazku-

השנים פוסלים בלויים אלא הקול בלבד
obtinuisset non in Schilo aut Templo, quia tum hume-
ris nihil gestare debebant. Sola vox Levitas te-
merabat.

Chazkuni exponit hunc locum per primo-
genitos Israelis; hi erant *Ecclesia Represen-*
tativa, & per allusionem *Ecclesia Christi*
 vocatur ἐκκλησία πρωτόγονων *Ecclesia primo-*
genitorum. Tum temporis separabantur
 Levitæ à Sacerdotibus, hoc est, ἀφωρίζοντο,
 uti legunt LXX. Num. VIII, 11. Ἀφωρίζει Ἀα-
 ρὼν *separabit Aaron*, pro *agitabit*, vel *admo-*
vebit, quod vocabulum adhibetur Mini-
 stris Jesu Christi, Act. XIII, 2. Ἀφορίσατέ μοι
 111. *separate mihi Barnabam & Saulum*. III.
Functio, ubi tabernaculum huc illuc fere-
 bant ab anno trigesimo usque ad quinqu-
 17. gesimum, Num. IV, 3. IV. Tandem *solutio*
 ipsorum à gravi isto ferendi tabernaculi
 onere. Nihilominus tamen tenebantur ca-
 stra metari circa tentorium, cantare & arce-
 re extraneos à tentorio, ut & erudire juniores
 Levitas, Episcoporum more. *Franc. Jun.*
Anal. expos. Num. VIII.

Allusio
 1. Tim. III,
 13.

XXIV. Ad hos gradus videtur Aposto-
 lus allusisse, 1. Tim. III, 13. *qui benè ministra-*
verint, *parant sibi καλὸν βαθμὸν bonum gra-*
dum. Tales gradus in usu fuerunt inter vir-
 gines Vestales: Triginta annos necesse erat
 eas manere innuptas & castas; primis de-
 cem annis discebant suæ professionis my-
 steria, sequentibus decem sacra perficiebant,
 postremis decem alias edocebant, *Dionys.*
Halicarn. lib. 2. XXV.

XXV. Ab hoc manuum impositionis ^{Ab im-}
 (25) ritu in Levitis manavit similis mos usi- ^{positione}
 tatus Apostolis in ordinum consecratione, ^{manuum}
 Act. VI, 6. 1. Tim. V. 22. Notate *ἐγσελήν* ^{in Levi-}
differentiam χειροθεσίας manuum impositionis; ^{tis mana-}
χειροτονίας manuum elevationis, in signum ap- ^{vit simi-}
 plausus vel suffragationis, Act. XIV, 23. & ^{lis mos in}
ἐκτάσεως χειρῶν manuum extensionis. Priores ^{Ecclesia}
 ritus adhibebantur *ordinationibus* vel *initi-* ^{Christi-}
ationibus ordinum. *χειροθεσίαν* mutuati erant ^{ana.}
 ab Hebræis; *χειροτονία* signum erat Atheni-
 ensium, quibus duo magistratus erant,
καὶ πρῶτοι sorte electi, & χειροτονητοὶ ἀρχαὶ ^{manuum}
elevatione designati magistratus. *Æschin.*
cont. Ctesiphont. *Χειρῶν ἐκτασις manuum ex-*
tenso vocabatur interdum *τῆς χειρὸς νεῦμα*
nutus manûs, signum ut multitudo linguis
 faveret, *Herodian. pag. 45.* Ita Paulus se ex-
 cusavit *ἐκλείνας τὴν χεῖρα extensâ manu.* *Act.*
XXVI, 1.

XXVI. Alia adhuc fuit sacrorum Mini- ^{Virorum}
 G 5 stro- ^{stationa-}
 riorum ^{Origo}

(25) *Χειροθεσία*, quæ Levitis facta, Num. VIII, 10, 12. rectius confertur cum usitata victimarum. Verum, quæ obtinet in ordinum conservatione, magis convenit cum illa Num. XXVII, 18. Deut. XXXIV, 9. qua & potestatis & donorum collatio præfigurabatur.

classes
XXIV.

strorum species, (26) teste *Mose Kots. fol. 2. II. col. 4.* quos vocabant אנשי מעמד *viros stationis, sive stationarios.* Lex volebat offerrentem aliquid, sive illud fuerit oblatio, sive victima, propriâ manu offerre Jehovæ, & *adstare* quoad oblatio vel victima consummata fuerit, Verùm, quia totus Israel *adstare* non poterat, quum tantam multitudinem loci angustia excluderet, propterea, quando immolabatur pro toto populo, certi homines ad id lecti, vicem locumque populi implebant. Divisi erant, velut Sacerdotes & Levitæ, in XXIV classes sive ordines, ut hebdomadatim ministerium suum in templo exercerent. Ista verò electio non soli

tri-

(26) Quæ de Viris stationariis ex monumentis Judæorum cognoscenda, jam in peculiari dissertatione pertractavimus. Capita hæc sunt:
 א Dicit אנשי מעמד à statione & precibus א Ortos ex Israele א Electos fuisse viros pios א divisos in XXIV. classes, quarum unaquæq; præfectum habebat. א Illorum fuisse officium adstare sacrificiis publicis, precari, legere scripturam, jejunare quater in septimana א Atque hoc tum, quando ordo ad classem perveniebat א Sive in Hierosolyma sive extra eam, א Omne hoc non à Divina, sed humana tantum institutione non multò ante, aut credibiliter post Captivitatem Babylonicam, dependere.

tribui Levi alligata fuit, sed indiscriminatum sumptis è populo. Cuivis ordini suus præerat *Stationum princeps* שַׁרְמַתָּה

Capitula.

XXVII Officium NETHINÆORUM occupatum fuit circa ligna cædenda, & aquam hauriendam pro domo Dei: non erant Levitæ, nec Israelitæ, sed *Gibeonitæ*, quos Josua ob subdolam captionem, quâ Israelitarum arma eluserant, ad hocce munus damnavit, Jos. IX, 23. Postmodum dicti sunt נְתִינִים Efr. II, 43. à rad נתן *dedit*, quasi diceret *dedititios*, quod huic *functioni* in templo dati erant. Ab *Conditio.* jecta fuit ipsorum conditio, ut patet ex Deut. XXIX, 11. à *putatore lignorum tuorum usque ad haustorem aquarum tuarum.*

CAP. VI.

De Prophetis.

I. **L**Egis interpretes diversis nominibus insigniti sunt. Et licet annus & tempus, quo cujusvis nomen ortum est, antiquitate tectum sit, nec ullis monumentis pateat, concipere tamen possumus tres diversos temporis articulos & periodos, quibus nomina mutationi succubuerunt. Ab *Adamo* usque ad *Mosen*. II. A. *Mose* usque ad *reditum* populi ex Babylone. III. Ab isto *reditu*

Tres
periodi
Prophetarum.

reditus usque ad dies *Salvatoris nostri* & deinceps.

*Propheta
2. periodi
ut i
Adamus,*

*qui etiam
sacerdos*

II. In prima temporis periodo, (1) sicut *Adamus & Propheta & Sacerdos* suæ familiæ fuit, ita postmodum quivis *primogenitus*, his duobus muniis præfuit, simulque regimen suæ domus gessit. Quòd autem suas familias *Regum* instar moderati sint, & tanquam *Prophetae* condocerint, non nisi hospitem in Sacris Literis latere potest. Sed maximum de ipsorum *Sacerdotio* dubium est. Adami Sacerdotium exinde concluditur, quòd Gen. IV, 3. 4. Abel & Cain dicantur tulisse munus suum, (2) scil. ad Adamum, qui ipsorum nomine illud Deo offerret. *Bertram Polit. Jud. c. 2. p. 17.* Sacerdotium primogenitorum inde conjicere licet,

Annot. (1) Adamum laxè admodum *Prophetam* dixeris, præprimis post peccatum. Rectius Enoch Jud. v. 14, 15. Noachus Gen. IX, 25--28. Abrahamus Gen. XX, 7. Isaacus Hebr. XI, 10. coll. Gen. XXVII, 28, 29. Jacobus Gen. XLIX. *Prophetae* habentur. Omnem de Prophetis sub prima & reliquis periodis Historiam doctissime deductam reperies apud Cel. Görtlerum in *Theol. Prophet.* à c. V--XIII.

(2) Adamum sacrificia obtulisse valde probabile est. Non tamen ob Gen. IV, 3. 4. quemadmodum inde prisci quidam Hebræorum Interpretes,

licet, quòd Levitæ addicebantur altari loco primogenitorum (3) tanquam ipsorum ἀντίστοιχον pretium redemptionis, Num III, 41.

III. In secunda temporis periodo, etiam si κατήχησις Legis privata solius esset parrisfamilias; publica tamen debebatur Sacerdotibus & Prophetis. Propheta
II. Peri-
odi.

IV. In tertia periodo, quando prophetiæ siluerunt, manus exponendi Sacras Literas vulgatori usui cessit & Prophetarum loco, aliorum interpretum insignis multitudo succrevit, quos generali voce notare & omnes διδασκάλους Doctores vocare possumus, Joh, III, 20. Distinguere eos licet in I. Σοφίς Propheta
III. Peri-
odi.
Sapientes

pretes, probante Bertramo, colligunt. Etenim נָבִיִּים adduxit de ipsis Sacerdotibus usurpatur Lev. IV, 4. 5. Adami autem nulla mentio. Pariter Paulus Hebr. XI, 4.

(3) Levitæ quidem substituebantur primogenitis Num. III, 45. Sed Levitæ Sacerdotes non erant, verum ab istis ceu Dominis ut servi distinguebantur c. c. v. 6, 9. easdem functiones circa altare sub pœna mortis obire prohibebantur, 7, 8, 10. Unde sequitur Sacerdotium primogenitorum hinc probari non posse. Quare quando Levitarum munera Num. III. VIII. 1. Chron. XXIII. plenè describuntur, nullibi functionis Sacerdotalis circa altare aut in Sanctuario mentio injicitur. Conf. §. 20. c. V.

Sapientes II. *Γεγραμμένοι* Scribas, sive legisperitos III. *Σιζιτηνὰς* *Disquisitores*, 1. *Cor.* 1, 20. Unusquisq; horum, aut quicumque *Doctor* alios donis præstantibus antevertebat, titulo *R A B B I* condecorabatur. *I. Prophetæ. II. Sapientes. III. Legisperiti. IV. Disquisitores V. Rabbini.*

*Quinam
prophetæ
diceban-
tur.*

V. *I. Prophetæ* in Sacra Scriptura variis veniunt nominibus. *I. Dicuntur propriis Prophetarum libris. Habent Moſen & Prophetas, Luc. XVI, 29. II. Pro toto Scripturarum codice. Nulla Prophetia Scriptura eſt propriæ interpretationis, 2. Petr. 1, 20. III. Illi, quibus Deus ſe familiari manifeſtatione aperuit, vocabantur Prophetæ. Abraham Prophetæ fuit, Gen. xx, 7. Mirjam Prophetiſſa, Exod. xv, 20. IV. Ordinarii Verbi Divini interpretes dicebantur Prophetæ; qui acceperunt Prophetam in nomine Prophetæ. Matth. X, 41. V. Tandem ſumuntur pro illis, qui *χρηματιſθέντες* *divinitus docti*, occulta myſteria, quæ omnem humanam ſapientiam explodunt, eruunt. (4) Hinc olim*

(4) Addo Prophetas illos quoque dici, qui Spiritu Dei ducti laudes Divinas voce, instrumentis decantabant. Exemplum in Miriam Tympaniſtria Exod. XV, 20. caterva Prophetarum 1. Sam. X, 5. qui res Divinas in Scholis Propheti-
cis

olim Prophetæ ראי Videntes, 1. Sam. IX,
9. ipsorumque prophetia חזון Visio, vocan-
tur, Esa. I, 1. quia Deus modo extraordina-
rio mentem ipsorum cognitione horum
mysteriorum illuminavit.

VI. Tres notatu dignæ appellationes dan-
tur prophetiæ in S. Scriptura ; vocatur I. *Verbum Domini*. II. *Visio*. III. *Onus*. Pri-
mum nomen infert Dominum loquentem,
sive sua myſteria denudantem ; Secundum
Prophetæ attentionem ſive contemplatio-
nem ; Tertium iudicia denotat, quæ ille
populus, adverſus quem prophetia lata eſt,
onerandus ſit.

VII. Di-

cis pertractabant. De his : ante illos na-
blium, Tympanum, ותף וחליל **לפניהם נבל**
tibia, cythara & pro- **וכנור והמה מתנבאים**
phetabant Chald. משבחין ואנון **וילך הלוך ויתנבא**
bant. Rursum 1. Sam. xix, 23. **משבח** *lauda-*
progrediebatur & prophetabat Chald. **במסבחה**
dabat. Clarissimè 1. Chron. XXV, 1. *Filii Asaph*
Heman & Jeduthun **הנבאים בכנרות בנבלים**
prophetantes citharis, nabliis, cymba-
lis. Ubi Raschius **כשהיו מנגנין בכלי שירים**
quando instrumenta hæc **הללו היו מתנבאים**
Musica pulsabant, prophetabant. Et 3. Jedu-
thun cum cythara **הנבא על הוררת**
qui prophetabat confitens & lau-
dans Dominum. Haud parùm valent instru-
menta musica ad animum excitandum. Etiam in
N. Testamento 1. Cor. XI, 5.

Schola
propheta-
rum

VII. Diversis in locis Auditoria & Scholæ, profeminandæ Prophetarum doctrinæ, exstructæ fuere; horum discipuli nominabantur *Filii Prophetarum*, 2. Reg. VI, 1. Ad quem loquendi modum alluditur *Matth. XI, 19. Sapientia justificata est à filiis suis.* Hoc intuitu Propheta fert interdum nomen *Patris*: Elisa clamavit, *pater mi, pater mi*, 2. Reg. II, 12. Eodem sensu Græci nuncupant artis medicæ candidatos *ιατροῦ παῖδας*, *Erasm. Ep. Dedic. Hilario præfixâ.* Targum locum 2. Reg. II, 12. ita exponit, ac si dictum esset, *Rabbi*, sive *magister mi, magister mi.* Et sanè enixâ ambitione Rabbini arripiebant istud nomen *Patris*, unde Christus dixit *Matth. XXIII, 9. Non vocabitis quempiam patrem vestrum in terra.*

Propheta
modo
jungitur
nomen
Patris

modo non

Modo
nomen
urbis:
Modo
non.

VIII. S. Scriptura Prophetæ nomini sæpè jungit *nomen Patris ejus*, ut *Hos. I, 1. Hoseas filius Beer.* Et talem Hebræi ajunt fuisse & Prophetam & filium Prophetæ. *Kimch. præf. ad Hos.* Interdum & S. Scriptura memorat nomen Prophetæ, *non vero Patris*; & talem tum dicunt fuisse Prophetam, sed non filium Prophetæ. Interdum suffigit nomini Prophetæ *nomen urbis*, in qua prophetavit; & tum talis Propheta ipsis est *Propheta hujus urbis*; ubi autem supprimitur nomen

nomen urbis, tum talem Prophetam ex Hierosolymis deducunt. (5)

IX. *Sapientes*. Licet hic titulus generalior sit, omnibusque Doctoribus & Pastoribus communis, tamen multis annis ante *μαρτυρίαν* adventum nostri Salvatoris *Pharisæi* cum vel sibi ipsis arrogaverant, vel aucupati erant à plebecula ignorante, quæ stupebat ipsorum sapientiam in inculcandis traditionibus *πατροδιδάτοις*, quas supra Legem extollebant *Gorienid lib. 4. cap. 20.* Inde fecerunt Phariseis nomen, *Magistros Traditionum. Drus. de trib. sect. pag. 86.* Ejus farinae fuit consilium istud, quod dedit *Rabbi Eleazar* suis discipulis, ut reflecterent filios suos à S. Scriptura, ipsosque ponerent *ἡμῶν τὰς νόδας* ad genua Sapientum, *Buxtorf. Recens. oper. Talmud. p. 195.* Inde etiam fluxit ipsorum tritum *οἱ σοφοὶ ἡμῶν δευτεροῦσι*, *Sapientes nostri traditiones docent*; quo utebantur, si quando Doctorum quis crudiebat, *Hieron. ad Algas. quest. 10.*

H

X. Æ.

(5) Idem Kimchius l. cit. aliud, quod huc quoque pertinet, refert *אמרו מי שנוכר אביו ואביו אביו הוה לנדולת אבותיו שהיו גדולים* *Dixerunt sapientes: Cujus pater & avus memorantur, sit propter honorem Majorum, qui honoratiores Majoribus ejus, cujus Pater tantum exprimitur.*

Appella-
tio similis
inter
Græcos.

X. Æqualem ambitionem notare possu-
mus inter Græcos, qui omnes inhiabant ti-
tulo σοφῶν *sapientis*. Hinc factum, ut, ubi
cujusdam oratio fuerat ad palatum circum-
fusæ multitudinis, applauderetur ipsi, σοφῶς,
sapienter dictum; usque dum Pythagoras
tædio turgidi illius tituli se mallet appellare
φιλόσοφον *sapientiæ studiosum*. Quam humi-
litem postmodum imitati Hebræorum
Magistri, ut suspicionem ambitionis aver-
runcarent, superfederunt nomine חכמים
sapientum, contenti se nuncupare תלמידי
חכמים *discipulos sapientum*.

Quinam
Scribae?

XI. III. Scriba γερματεῖς ספרים. Hoc
nomen tribuitur duobus hominum gene-
ribus, vel puris *Laicis*, vel *Ecclesiasticis*.

Laicorū
Scriba-
rum

officium.

Tales
Simeoni-
tae.

XII. Laici γερματεῖς erant, quibus institu-
endi pueri minorenes mandabantur, præ-
primis ut ipsos literas pingere docerent;
eos ἀπλῶς dicere possumus γερματεῖς *Scri-
bas*. Hoc officioungebatur tribus *Simeon*.
(6) Hoc quidem sensu nomen *Scribarum*
non occurrit in Sacris Literis, etsi originem
suam

(6) Simeonitas habuisse curam puerorum in-
stituendorum Vetusta in Gente Judaica παρὰ δόξιν
vult, cujus jam meminit Targum Hierosolym. ad
Gen. XLIX, 7. אפלוג ירת שבטא דשמעון
כברין מלפי אוריתא בכנישתא דיעקב
Divi-

suam inde derivarent, verbisque Divinis probarent, quæ Jacob dixit *Simeoni & Levi*, *Gen. XLIX, 7. Distribuem eos in Jacobo, & dispergam eos in Israele*: nam, quemadmodum tribus *Levi* nullam propriam hæreditatem & portionem accepit, sed passim habitabat, sparsaque inter reliquias tribus ex altari victitabat: ita tribus *Simeon* nullam propriam Rempublicam constituebat, sed dissipata per cæteras tribus alimoniam vitæ. que subsidia instituendis liberis parabat; *Salomon Jarchi, Gen. XLIX. Ambr. Tom. 4. cap. 3.* Num verò hocce officium scholasticum soli tribui isti destinatum fuerit, alii disquirant. Certus sum *Simeonitis* sorte datam esse portionem & hæreditatem, *Jos. XIX, 1.* Et prophetia de dispersione ipsorum in hoc impleta esse creditur, quòd *Simeoni* hæreditas sua cessit ex hæreditate *Juda, vs. 9.* Cæterum constat, quod si non omnes *Scribe*, tamen hi *publici Notarii*, quorum opera usurpatur in litibus, contractibus &c. ex quacunque etiam orti fuerint tribu,

H 2

nun.

Dividam tribum Simeon, peritos doctores legis, in synagogis Jacobi. Posteriori tempore Raschius ad h. l. *אין לך עניים סופרים ומלמדי* *Pauperes scribe & informatores puerorum* è tribu *Simeon*. Ex scriptura tamen probari nequit.

nuncupati sint *γερμαλεῖς ספרי*, ad quod alludit *Ps XLV, 2. Lingua mea est stilus Scribae velocis.*

Secretarii Regis:

XIII. Ex horum numero censeo viros perspicaci mentis acie electos publico usui; quosdam, ut à manu consiliisque Regis essent, tanquam *Secretarii γερμαλεῖς βασιλέως*, 2 *Reg. xii, 10. Tales erant Seja, 2. Sam. XX, 25.*

Populi:

& *Saphan, 2. Reg. XXII, 3. Quosdam verò, ut operam suam ferrent publicis dicasteriis & consistoriis; hi similes sunt nostris Secretariis Grammatophylacii, & dicebantur γερματεῖς λαῶ Scribae populi, Matth. II, 4. 1. Macb. V, 42.*

Scribae populi sunt Interpretes Legis. Munus.

XIV. Hæc secunda Scribarum species pertinet ad *personas clericas*; erant enim interpretes Legis, & hinc vocati *γερματεῖς τῷ νόμῳ, νομικοί, νομοδιδάσκαλοι, Legisperiti, Esr. VII, 6. Luc. VII, 30. Luc. V, 17. Munus ipsorum fuit scribere, legere, & populo Legem Mo-
fis exponere. Nomen erat non sectæ, sed officii. (7) Talis fuit Esra, Esr. VII, 6. ex tribu Levi; tales alii ex tribu Juda; nam nulla tribus ab hoc munere excludebatur.*

Ortus.

Drus.

(7) Non necessario sectæ Pharisaicæ addicti esse debebant. Quamvis plurimum ex illa oriundi erant, saltem illi, quorum Historia Evangelica meminit. Hinc illis *φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα* Math.

Drus. de Sect. lib. 2. cap. 12. Chald. Paraphrast. Huic nomini tantumdem pretii de-^{dignitas.} putatum fuit ab Hebræis, ac *Magis* à Chaldæis, *Quindecim-Viris* à Romanis, qui oracula Sibyllarum interpretabantur, Canonistis à cœtu Romano.

XV. Vox ספרים, quæ exponitur per *Masore-*
Scribas, & *Legisperitos*, notat *calculatores*,^{thæ sunt}
numeratores daturq; *Masorethis*, qui com- סופרים
putando & versus & voces & literas cujus-
vis libri in Sacra Scriptura censuerunt, (8)
quod uti est insigne monumentum ipso-
rum

H 3

Math. xxiii, 4. coll. ψ. 2. tribuuntur, qui decima-
tioni subjiciunt etiam olera, ψ. 23. Hæc & alia
proveniunt ex lege Orali, quemadmodum exc.X.
de *Phariseis* constat. Hinc vulgatum illud דברי
סופרים חביבים מדברי תורה
Verba scri-
barum sunt amabilia verbis Legis. Tales Pha-
risæi Doctiores, in lege magis exercitati Math. I I,
4. VII, 27. XVII, 10. Marc. XII, 35. hinc honora-
tiores Math. xxiii, 2. & membra synedrii consti-
tuebantur Math. xvi, 21. xxvi, 3. Attamen alii,
quamvis pauciores, à partibus Sadducæorum
stabant Act. xxiii, 9. Quod benè cum officio eo-
rum in Scriptura legenda, numeranda stare pot-
est, nam etiam Sadducæi legi scriptæ fidem ha-
bebant.

(8) Vocem commodè exposuit Elias Levita
in præfatione tertii libri sui Masoreth אך המעשה
אשר עשו בעלי המסורת הוא שהשתדלו
בכר

rum perspicacitatis, ita divinæ providentiæ,
quæ ita illæfas Literas Sacras custodire vo-
luit. *August. in Psal. XL.*

XVI. Que-

נכר מאמצי כחם ולא נחו ולא שקטו
עד שמנו כל הפסוקי והתיבות והאותיות
מכל ספר וספר לפיכך קראו להם סופרים

*Cæterum opera, quam Masorethæ fecerunt, ea fuit
ut omnibus viribus curarent neque quiescerent
donec numerarint omnes versus, voces & literas
singulorum librorum : Hac ex causa vocarunt*

סופרים *numerantes.* Exemplis illustrabo quo-
ad versus, voces, literas. Quoad versus: veluti

illos, ex quibus Genesis constat, סכום פסוקי

דספר בראשית אלף וחמש מאות ושלשים

וארבע וסימן א"ך ל"ד וחציו ועל חרבך תחיה

Numerus versuum Geneseos est 1534. Symbolum

sunt literæ sequentes א"ך ל"ד Versus dimidius

est cap. XXVII, 40. & super gladio tuo vives.

Consimiliter in reliquis scripturæ libris.

Quoad voces: Exemplum esto locus vexa-

tissimus Ps. XXII, 17. Ubi Masora בתרי ב' קמצין

ליושני *Duo sunt cum Kametz in duplici significatu*

sc. Jes. xxxviii, 13. ubi Leonis notio obtinet. Alia

itaque obtinere debet l. cit. Quoad literas: quas

maiusculas, minusculas, suspensas, inversas an-

notarunt, veluti Deut. VI, 4. שמע ישראל

Adonai Deus noster Adonai אחד unus Ubi

Masora דל"ת רבתי ע"ן Ain magnum & דל"ת רבתי

daleth magnum. Volunt autem ita indicari De-

um unum nonnisi esse in omnibus quatuor mun-

di plagis atq; unitatis testimonium præberi ab

Israelitis.

XVI. Quemadmodum Sapientes in suis *Legisperitorum* *professio* *et no-*
lectionibus *δευτέρωσις traditiones* urgebant, *men.*
ita νομικοὶ *Legisperiti* adhærebant verbo scri-
pto, (9) unde nominabantur *Textuales*,
Scripturarii, מִקְרָאִים *Drus, de 3. sect. lib. 2. cap.*
13. Huc facit, quòd & Legisperiti & Pha-
risæi sua in innocentem Jesum accusatio-
num tela unà contorquerent, Matth. xi.
Γραμματεῖς ipsum onerabant crimine βλασ-
φημίας vers. 3. Pharisei ipsum damnabant,
quòd ederet cum publicanis & peccatori-
bus vers. 11. Accusatio γραμματέων erat de
transgressione Legis, Phariseorum de con-
temptu traditionis.

XVII. IV. *Disquisitores*. Hic disquisitor *Quinam*
nectit allegorias, & anagogicis subtilibusq; *disquisi-*
tores?
H 4 exposi-

(9) Quantum ex Historia Evangelica liquet,
νομικοὶ non tantum Legi scriptæ adhærebant, sed
& orali Luc. XI, 46. 47. 52. conf. Matth. XXIII,
4. Idem fèrme cum scribis Matth. XXII, 25.
Marc. XII, 28. Luc. XI, 43, 44, 45. non tamen
prorsus iidem, quod tum ex quæstione Legisper-
iti ψ. 45. tum ex responsione Christi ψ. 46.
elucet. Credibiliter gradualis differentia erat,
juxta quam Scribæ honoratiores Legisperitis.
Quando autem Auctor νομικὸς eosdem facit ac
מִקְרָאִים uti pariter Celeberrimus Triglandi-
us in sua diatr. de secta Karraorum, meum cal-
culum iis addere nequeo.

expositionibus textum excutit. (10) Propterea talis enucleator vocabatur דרשן h.e. *disputator, inquisitor*; ipsius homilia sive explanatio מדרש *allegoricus commentarius*; ipsorumque Schola בית מדרש. Vid. *Thisb. in דרש*. Hi disquisitores habebantur expositores acutissimi & profundissimæ perspicacitatis; unde illud Psalmistæ, *Eunt de turma*
ad

(10) Abundant plerumque Judæorum libri ejusmodi Mysticis expositionibus, præprimis textus Gemaricus. Apponam specimen ex tr. חגיגה f. III. c. 1. 2. quod paulò prolixius Latine tantum dabo. *Tradunt Rabbini Historiam de R. Jochanan fil. Beroka & R. Eleesar fil. Chasma, qui quum inviserent R. Joschuam Pekia, interrogabantur: Quid hac die novi במדרש בית המדרש in schola sive domo disquisitionis? Responderunt: Nos sumus discipuli tui atque cupimus abs te edoceri [ad verbum de aqua tua bibimus] Ille verò dixit: Quamvis sim præceptor vester; Nequit tamen schola haberi, quin novi aliquid proferatur. Quem ordo Sabbathi tetigit [in concionando]? R. Eleesarem fil. Asaria. Quam ille materiam hodiè mysticè exposuit? Responderunt illi sectionem הקהל Rursum quasi- vit מה דרש בה quid in illa explicuit? Verba convoca populum, viros, fœminas, parvulos: si veniunt viri ad discendum & fœmina ad audien- dum, Parvuli quem in finem? Ut adducant præ- mium illis, à quibus adducuntur. Tum ille: Præ- stans margarita penes vos erat, quâ me spoliare*
quæ-

ad turmam, sive de robore ad robur, huc rapiunt & applicant suo gymnasio sic; q. d. eunt ex templo ad scholam לבית המדרש. Ex inferiori ad sublimiorem scholam. Targum psal. LXXIV, 8.

XVIII. Hinc videmus differentiam inter has tres Doctorum species apud Paulum. *Illustratur locus 1. Cor. 1. 20.*
 Sapientes sunt Doctores traditionum; Legisperiti νομικοί, Doctores textus scripti, secundum expositionem literalem; Disquisitores,
 H 5

quaesivistis. Præterea שרר mysticè exposuit verba Deut. XXVI, 17, 18. Tu hodie Jehovam laudasti: Et Jehova rursum te hoc die laudabit: Dixit Deus εὐλογῶς ad Israelem, Tu mihi in mundo laudem unam parasti: Ego quoque unam in mundo tibi parabo. Laudem illam mihi in mundo parasti, verbis Deut. VI, 4. Audi Israel, Jehova, Deus noster, Jehovah unus: Et ego tibi unam in mundo parabo, juxta id, quod exstat. Quis sicut populus tuus Israel: Gens una in terra 2. Sam. vii, 23. Præterea שרר mysticè exposuit verba Eccles. XII, 11. Verba sapientum sunt sicut stimuli & clavi infixi: Domini congregationis dati sunt ab uno pastore Quæ ratio assimilationis verborum legis cum stimulo? Stimulo vacca ad sulcos ritè ducendos impelluntur atque ita ad vitam mundo dandum. Ita verba Legis instruunt discentes recedere à viamortis ad viam, quæ ad vitam ducit. An quemadmodum stimulus transportatur, transportantur quoque verba legis. Non: ideo textus addit

tores, Doctores allegoriarum & subtilitatum abstrusarum; quas fabulosas & exanguis expositiones, quoniam ζητήσεις παρέχουσιν *questiones & disputationes suggerunt*; Apostolus damnat, 1. Tim. I, 4. unde talis explinator vocatur συζητήτης *disquisitor, disputator*, 1. Cor. I. 20. Hos tres Doctores, quorum citato loco S. Paulus meminit, Hebræi nuncupant. חכם *sapientem*, סופר *computantem*, seu scribam, דרשן *subtilem inquisitorem*.

CAP.

dit, accomparari clavis. Sed clavi imminuunt, non vero ampliant. Nec hoc: nam ideo additur נטועים *plantatos esse* (l. c. infixos significat; sed דרשן alludit ad R. נטע, quæ etiam plantare significat) *Quemadmodum hæc fructificat & multiplicat, ita verba Legis fructificant & multiplicant.* Domini congregationis sunt discipuli sapientum, qui cattervatim sedent & legi vacant. Illi impurum, purum alii pronuntiant: Hi prohibent, permittunt illi: Nonnulli temerant, quidam rectificant. Fortè aliquis dicet: *qua egoratione Legem addiscam* [ubi tam oppositæ obtinent sententiæ] *Textus dicit: Omnes dati sunt à pastore uno.* Sed desino integram concionem describere: Ex allatis de aliis iudicium ferri & Auctoris Paragraphus clarè intelligi potest.

CAP. VII.

De Titulo Rabbi.

Circa nativitatem Christi nostri Redem-
ptoris numerus titulorum valde cre-
vit; (1) inter quos רב, רבי, רבן, Rab, ^{Tituli Rabbi}
Rabbi, Ribbi, & Rabban usitatissimi, descen- ^{ortus & varia}
dunt, à rad. רב ^{Scriptio-} multiplicatus fuit; valent- ^{nes.}
que tantum ac πολυμαθῆσαι Magistri variâ
& multiplici rerum scientiâ instructi quod
ad

Annot. (1) Simplicioribus temporibus, qua-
lia ævo Prophetarum, vix alii tituli, quam quos
functiones imponebant, innotuerunt, uti Reges,
Sacerdotes, Propheta additis Majorum nominibus.
Si qui alii, liciti honoris & amoris testimonium
præbebant uti 2. Reg. II, 12. minimè animi super-
bi & vana doctrina elati. Neque statim ab ex-
cessu Prophetarum titulos affectabant. Nullus
enim Doctorum Mischnicorum usque ad Hille-
lem sub Herode M. titulo Rabban aut Rabbi in-
signitus legitur. Lege c. i. tr. פירקי אבן. Adde
Hist. Doct. Mischn. I. Henr. Othonis qui Jocha-
nan Choronitam primò nomine Rabbi salutat.
Præprimis huc pertinent verba Maim. in pref.
ad Mischnam, quæ ex interpretatione Pocokii
ita sonant. Cum quis apud ipsos in magno honore
fuerit, atque omnium supremus, illum nomine suo
appellat [Auctor Mischnæ] ex: grat. Hillel, Sche-
majah, Abtalion, quod magnitudinis ipsorum [in-
dicium] est, cum non potuerit reperiri Epitethon
aliquod,

ad hos titulos, scribunt, רבי *Rabbi* esse præstantius nomen, quàm רב *Rab*; רבן *Rabban*, quam רבי *Rabbi*; & nudum nomen, ut Haggai, Zacharia, Maleachi, quàm רבן *Rabban*. Aruch in voce אב"י.

Discipu-
lorum
nomina.

II. Eadem tempestate utebantur certâ quâdam disciplinæ formâ in suis scholis. Scholaris vocabatur תלמיד *discipulus*, ratione doctrinæ; קטן *parvus*, ratione minoræ nitatis; בחר *electus*, ratione electionis in numerum discipulorum.

III. Da-

aliquod, quo fama ipsorum illustrior redderetur uti neque Propheta Epitheto aliquo celebrantur. At qui apud ipsum gradu his inferiori fuerint, illos appellat Rabban, ut cum dicit Rabban Gamaliel & Rabban Jochanan fil. Zachai. Qui his denique gradu inferiores, audiunt apud ipsum Rabbi, ut cum dixit, R. Meir, R. Juda. Appellat etiam eos, qui hoc gradu sunt Aba, ut cum dicit, Aba Saul. Aliquando tamen ultro omittitur ipsorum titulus, veluti cum dicit: Simeon frater Azaria & Eleazar vir Bartuta. Omnes autem illi, quos honoris gratia nominibus suis appellavit, hi sunt. Simeon Justus, Antigonus Vir Socho, Josif. Joazeris, Josif f. Jochanan, Jochanan Sacerdos summ. Josua f. Perachia, Nathans Arbelita, Honi Hammagel, Elihoini f. Hakkaphi, Chanameel Egyptius, Juda fil. Tabbei, Simeon fil. Setahi, Akabiah fil. Mahaleelis, Schemajah, Abtalion, Chanan, Admon, Hillel, Schammai, Nahum Hal-lablar,

III. Dato profectuum suorum speci-
mine, ubi dignus aliquo gradu inventus
fuit, per χειροθεσίαν *manuum impositionem*
factus est *Graduatus* חבר *consors* alicujus
רבי. Hanc χειροθεσίαν dicebant סמיכה *sive*
סמיכה, quam ceremoniam à Mose Num.
xxvii, 18. hauserant: *Edixit Jehova Mosi,*
sume tecum Josuam, filium Nunis, virum, in
quo est Spiritus, וקמכר את ירך עליו
impone manum tuam ipsi. Quo tempore
ipsi manus imponebat Rabbi, usus est his
verbis, *אני סומך אותך תהיה במוך* id est,
Scaligero interprete, *Ego tibi impono manum,*
& ma-

Qui
חבר?

סמיכה.

Formula
in promo-
tione.

lablar, Hananiah fil. Hezekia, fil. Garonis Baba
fil. Buta, si quos autem præter hos nominibus suis
indigitatos reperies, Epitheta à nominibus ipso-
rum ultro separata esse (scias.) At tempore
Christi, nimium cupido honoris crevit, ut Chri-
stus necesse habuerit discipulos suos dehortari
ne more Doctorum Judaicorum titulis efferri
desiderent Matth. xxiii, 7--11. Hoc autem cla-
rius intelligemus, quando noverimus Magistros
non solum nomine Rabbi, Aba sive Patris appel-
latos fuisse ex civilitate aliqua, sed & lege. Hinc qui
in salutationibus titulum omiserunt, perpetu-
um odium sibi conciliarunt. Impium est, quod
R. Gedalia f. xxx, 11. è Talmude refert R. Ho-
nam Anathema denuntiasse ei, qui R. Ananum,
non simpliciter appellaret Ananum, non alia ex
causa quam quod R. Ananus omisso titulo Rabbi
illum

& manus tibi imposita est. *Tribar. cap. 5. 26.* Vide etiam *Cunaum de Rep. Heb. lib. 1. cap. 12.* quod & ita sonare potest: *recipio te in societatem, & sis receptus.* Postmodum ubi aptus est alios docendi, vocatur tunc *Rabbi.*

Varia pro
gradu
doctrina
appellati-
ones.

VI. In *minorenitate* autem, quum ipsis nomen proprium tectum sit, patris nomen mutuatur, diciturque *Filius N.* Cùm creatur *Graduatus* per *חגודסיה*, tum venit proprio suo nomine, scil. *N. Filius N.* Deinde ubi dignus habitus est, qui doceat, ipsi confertur titulus *Rabbi* hoc modo: *Rabbi N. Filius N.* E. g. *Maimonides* primò nuncupatus est *Ben. Maimon. Filius Maimonis*; *Graduatus*, vocatus est proprio suo nomine *Moses*

illum tantum appellaverit *Honam.* Lex est in libro *אסור n. 15. כבוד רבו ות"ח. שלחן ערוך* לתלמיד לקרור לרבו בשמו לא בחיו ולא *Prohibitum est discipulo Magistrum suum vel vivum vel mortuum nomine suo [simpliciter] appellare n. 16. לא יתן שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום כדרך שאר העם אליה שוחה לפניו ואומר לו ביראה ובכבוד שלום עליו מורי ורבי non salutabit Magistrum neque resalutabit eo, quo vulgus, modo sed meditate ipsum alloquetur atque cum reverentia & respectu dicit: Salve Domine mi, Magister mi. Nec mirum, quum majorem reverentiam sibi, quam parentibus, eandem,*

Moses Ben Maimon; tandem permissus docere, dictus est רמבם Rambam, per abbreviationem, quæ conflatur ex Literis Capitalibus, Rabbi Moses Ben Maimon. Ita Rabbi Levi Ben Gerson, in minorennitate solum modò appellatus est Ben Gerson; Deinde Levi Ben Gerson, tandem רלבג Rabbag.

V. Hæc differentia discipulorum, socio-^{unde discipuli,} rum, & Rabbinorum pater ex dicto antiqui^{socii,} alicujus Rabbin^{Rabbin.}i; *multum didici ex Rabbinis meis sive magistris, plus ex sociis, plurimum ex discipulis meis.* P. Fag. in scholiis suis ad cap. 4. Pirke Aboth.

VI. Cuivis Rabbi suos adhæsisse disci-^{Discipulæ} pulos, & ab his, aliisque fautoribus datum^{Magi-} esse titulum Rabbi diebus Salvatoris nostri,^{strum} extra controversiam est. Judas progressus^{Rabbi} ad Christum dixit, καίγε 'Ραββί, *Salve Rabbi,*^{nomina-} *Matth. XXVI, 49.* Ita ipsum titulo Rabbi^{bant.} salutâ-

dem, quam Deo exhibendam per summum nefas statuunt. l. cit. n. 1. 2. חייב אדם בכבוד רבו ויראתו יותר מבשר אביו: כל החולק על רבו כחולק על השכינה וכל העושה מריבה עם רבו וכעושה עם השכינה *Quilibet Magistrum suum majori honore & reverentia excipere debet, quam proprium Parentem. Qui dissentit à Magistro, ille idem ac si dissentiret à Deo: Et qui contendit cum doctore suo, ille idem ac si contenderet cum Deo. Hujus commatis plura alia l. cit. reperiuntur.*

salutârunt Johannis discipuli, Joh. I, 39. & quoque *Johannem* Joh. III, 26. Sed dubitatum *χρεισθῆναι* usurpatam fuisse.

Modus,
confessus.

VII. Modus disputandi in Synagogis ipsorum ita se habuit; *Philo Jud. quod omnis probus* pag. 679. *Rabbini primarii* sedebant cathedris distinctis, & hæ erant *πρωτοκαθήμενοι* *primi confessus*, quos Pharisei & Legisperiti amabant, *Matth. XXIII, 6. Socii & Consortes* ipsorum confidebant scamnis sive depressioribus subselliis; *Discipuli* planè ad (2) pedes suorum Præceptorum. Paulus educatus erat

(2) Rectius stetit discipulos ad pedes Magistrorum, quàm confedisce temporibus priscis juxta monumenta Judæorum affirmare licet. Interpres, cujus annotata in Mischnam inscripsit c. l. i. *פרקי אבן' ad tr. תוספתא יום טוב* *מימור משה עד ימור רבן גמליאל* *הו לומדין בעמידה והרב יושב על הכסא* *à diebus Mosi ad etatem Rabban Gamaliel stantes discebant. At Magister solio insidebat.* Conf. Cens. in maim. tr. *תלמוד תורה* c. iv. Neque hoc intelligendum exclusivè, quasi jam sub celebri Magistro confessus inceperit: Etenim demum à morte ejus modus pristinus immutabatur, quod patet ex Megilla f. XXI, *משמרת רבן גמליאל בטר כבוד תורה* *ex quo Rab-* *ban Gamaliel decessit, cessavit quoque honor legis* *hactenus exhibitus.* Quare Act. XXII, 3. *ἀναστήσας γαμαλιήλ* nequit eo acci-

erat *אֶתְּ לִישׁ פִּדְאֵי גַמְלִיִּיל*, ad pedes Gama-
lielis. Act. XXII, 3. & Maria confidens *אֶתְּ לִישׁ פִּדְאֵי* *וְיֵשׁוּעַ* audiebat ipsius verbum. Luc.
X, 39.

VIII. Dispositio quoque corporum ipso- *Hinc*
rum pro gradibus variavit; Scalig. Trib. *Rabbi ut*
cap. 5. &c. c. 1. Berachoth. Rabbi fuit *רַבִּי* *sedens;*
socius
sedens; (3) Socius *רַבִּי*, quod notat in- *ut in*
I *clina-* *clinans;*

accipi sensu, quo Auctor vult. Itaque mavult
Sam. Petitus verba illa referre ad educationem
Pauli in contubernio Gamalielis, quo cum quo-
tidie cibum capiebat, eodem cum Gamaliele ac-
cumbens lecto & ita ad ejus pedes assidens in ob-
serv. S. l. III. p. 254. Magis tamen placet mo-
dum informationis in cit. verbis quærere, atque
hoc commodè: scil. Rabbinum Cathedram subli-
mem, quæ hinc *מִן הַמִּצְדָּה* turris conf. Neh. viii, 4.
conscendebant atque ex ea ad Auditores verba
faciebant: Hi igitur informabantur *אֶתְּ לִישׁ פִּדְאֵי*,
quo forte alluditur 2. Reg. II, 5. Deut. XXXIII,
3. Illi sunt in loco medio, ad pedes tuos accipiunt
verba tua, quemadmodum Deus in loco ex-
celso verba faciebat, inferius, quasi ad pedes, illa
ab auditoribus excipiebantur.

(3) Magistros docentes consedisse in aperto
est, atque etiam ex modò dictis patet. Solum il-
lustrabimus hinc morem ceu convenientem,
quem Christus in informatione sua secutus est
Math. XXVI, 55. Luc. IV, 10, Math. XIII, 1. 3. V, 1.
Unde confidens est nonnunquam idem ac pote-
state docendi pollens 1. Cor. XIV, 30. conf. Act.
XIII, 14. 15.

Discipu-
lus ut in
arena se
exten-
dens de
scribitur.

clinationem in lectum vel scamnum illius, qui caput reflectit in sinum alterius, juxta morem accumbendi Antiquis usitatum; eratq; quies membrorum minor quàm sessio. *Pirke Aboth. cap. 1: 4. Discipulus* dicebatur *מתאבק*, qui in arena se extendebat, (4) quod signum erat humilitatis discipulorum, qui se ita ad pedes suorum magistrorum abjiciebant. Hanc ceremoniam D. Paulus putatur voluisse introducere in Ecclesiam Christianam, *1. Cor. XIV, Ambros. l. cit.*

IX.

(4) Duo hîc notanda erunt I. Situs discen-
tium à morte Gamalielis, de quo Maimon. tr.
כיצד מלמדים הרב יושב c. IV. תלמוד תורה
בראש והתלמידים מוקמים לפניו כעשרה
כדי שיהיו כולם רואים הרב ושומעין דבריו
ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על
הקרקע אלא או הבר על הארץ או על
הכסאות ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים
עומדים *Quomodo informant? Magister*
in fronte sedet, quem discipuli corona instar cir-
cumdant, quo illum omnes intueri & verba asse-
qui queant. Non autem Magister solus solio in-
sidet & discipuli pavimento: Verum aut omnes
terre aut omnes soliis insident. Antiquitus qui-
dem Magister sedebat stantibus discipulis. II. Pa-
rùm appositè dictum è *Pirke Avoth* citatur:
Auctor est, uti indicat l. cit., Jose fil. Joeser qui
secundum *Tzemach David* vixit 3500. sed Rab-
ban

IX. Ipsorum discipuli non erant ejusdem ^{Quatuor} capacitatis, (s) propterea inquiebant; quòd ^{discipulo-} quidam eorum haberent *conditionem spon-* ^{rum di-} *gia*, alii *conditionem clepsydrae*, alii *sacci faci-* ^{versa in-} *nacei*, alii *cribri*; qui spongiæ similes erant, ^{genia,}
 I 2 omnia,

ban Gamaliel demum 3768. Ille adeoque nequit alludere ad ritum, qui nonnisi post elapsa duo integra secula & ultra dimidium ortus est. Memorati Doctoris verba hæc sunt יהי ביתך כיר וער לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שוטה בצמא אר רגליהם *Esto Domus tua Domus conventus sapientibus; Sinitate conspergi pulvere pedum eorum & bibito cum siti verba eorum.* Alterum membrum vult, ut discipuli Magistrorum vestigia premant atque eos ubivis locorum sequantur, etiam in via incedentes, quando pulvere pedibus eorum excitato consperguntur. Neque enim hoc insolitum Doctoribus Gentis Judaicæ, uti nec Christo.

(5) Hæc desumpta ex utilissimo tractatu מרקי c. V, 15. in quo plurima, quæ vitam nostram concernunt, prudentissima, & quæ legere neminem, ut puto, pœnitebit, reperiuntur. Non possum, quin aliud ex eod. l. c. c. §. 12. de diversa discipulorum indole describam ארבע מדות בתלמידים מהר לשמוע ומהר לאבד וצא שכרו בהפסדו קשה לשמוע וקשה לאבד וצא הפסדו בשכרו מהר לשמוע וקשה לאבד חכם קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע ^{Quatuor} ^{or sunt discipulorum genera: Est qui cito intelli-} ^{git & cito obliviscitur, quod hic ab una parte lu-} ^{eratur,}

omnia, quæ audierant, imbibebant sine iudicio; qui clepsydræ, alterâ aure iis destillavit, quod alterâ hauserant; qui sacco facinaceo, illi effuso & emisso vino, quod captaverant, solam faciem retinent; tandem quos cribro comparaverunt, illi sunt, qui excussis furfuribus, acere, & paleâ, probum frumentum servant.

CAP. VIII.

De Naziræis & Rechabitis.

IN V. T. memorantur duæ species eorum, qui voto obstricti erant, רַבִּיִּים *RECHABITÆ* Jer. XXXV. & נָזִירִים *NAZIRÆI*, Num. VI. Vix rem certiore invenio, quàm quod S. Scriptura de his dicit *loc. cit.* Propterea quod attinet materiam ipsorum votorum, Lectorem ad dictos textus remitto. Hic tantùm observabimus differentiam *NAZIRÆORUM*. Primi erant *Nuncupatores*, *Voventes*, dicti נָזִיר *separavit*,

Naziræorum
Nomen

cratur, ab altera perdit. Est alius, qui difficulter intelligit, sed etiam difficulter obliviscitur. Hic damnum suum alio refarcit lucro. Rursum alius, qui cito intelligit & difficulter obliviscitur, qualis sapiens: Et denique, qui difficulter intelligit & cito obliviscitur, cuius sors misera.

paravit, secrevit, continuit; quia se continebant & avertebant à tribus, i. a *Vino*, (1) *Leges,*
 omnibusque vitis & vini γενήμασι *progenie-*
bus. 2. *A novacula.* quoniam omnibus die-

I 3

bus

Annot. (1) Maimon. *tract. נזירות ab init.*
 ampliat legum numerum, quando decem Nazi-
 ræis injunctas ait. Sed si ultimam, quæ de obla-
 tionibus finito Naziræatu vel interveniente pol-
 lutione agit, exceperis, easdem cum Auctore nu-
 merat, veluti quando Auctor hanc primam ponit,
 ut Naziræus se contineat à vino omnibusq; vitis &
 vini γενήμασι, ille distinctius: 1. ut abstineat vino
 aut potu vino mixto, vel etiam aceto. 2. Ne co-
 medat uvas recentes 3. Neque passas 4. Non et-
 iam acinorum nucleos: 5. aut corticem. Aliter
 tres generales Naziræorum leges quoque tradit
 tr. Misch. נזיר c. VI, 1. שלשה מינין אסורין בנזיר
 השומאה והתגלחת והיוצא מן הנפץ
Tres species Naziræis prohibita sunt. Immundities,
Tonsura & quod vite egreditur. Quod attinet
 oblationes finito Naziræatu Deo sacras, de iis
 Moyses Num. VI, 14. 15. quod plenius Maim. tr.
 cit. c. VIII, 1. מביא ב' בהמורת כבש לעולה
 וכבשה לחטאת ואיר לשלמים: הביא
 שלשתן ול' פירש הראויה לחטאת תקרב
 חטאת והראויה לשלמים שלמים והראויה
 לעולה עולה ומביא עם איר השלמים
 ששה עשרונות ושני שלישי עשרון סולת
 אופה מהן עשרים חלות עשר חלות מצות
 ועשרה רקיקי מצות ומושה העשרים ברביעות
 שמן ושיעור זה הלכה למשה מסיני ומביא
 העשרים

vel *Naziræatus dierum* certorum, vel *Naziræatus seculi*, hoc est totius vitæ. Illius fortis fuit Paulus (3) cum ipso quatuor illi,

I 4

A&.

mun eidem classi Talmudici Hierosolymitani annumerant **אבשלום נזיר עולם היה** *Ab-salomus Naziræus perpetuus erat* f. LI, 2. quibus accedit Ligtfootus Hor. Hebr. in 1. ad Corinth. c. XI, 14. Hebræis Naziræus perpetuus non prorsus idem ac Simsonæus, quod patet ex tr. c. I, II. **הריני כשמשון כבן מנח כנער דלילה כמי שעקר דלתורת עזה כמי שנקרו פלשתים את עיניו הרי זה נזיר שמשון מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביר שער מיקר בתער ומביא שלש בהמות ואם נטמא מביא קרבן טומאה נזיר שמשון הכביר שער אינו מיקר ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה: *Si quis dixerit; Ecce ego ut Simson: ut filius Manoah: ut maritus Delila: ut qui evulsi januas Gaze: ut cujus oculos effoderunt Philistæi, Ecce talis est Naziræus Simson. Quenam est differentia inter Naziræum perpetuum & Simsonæum? Hæc: Naziræus perpetuus comam capitis aggravatam novacula allevat atque tum tres bestias offert. Si pollutus fuerit, offert sacrificium pro immunditie. At Simsonæus capillos capitis aggravatos novacula non allevat: Si pollutus fuerit, nullum pro immunditie offert sacrificium. Ubi Glossa Bartenoriana notat Naziræo perpetuo licitum fuisse elapsis XII. mensibus comam detondere atque id probat ex 2. Sam. xiv, 26.***

(3) Duo sunt in Actis Apostolicis loca scilicet: A&.

Act. XXI, 23. hujus sortis fuere Simson,
Jud. XIII. & Johannes Baptista &c.

III.

Act. xviii, 18. xxi, 23. 24. 26. quæ ex quorundam
opinionem Paulum Naziræum faciunt. Sed, quod
priorem attinet, ille nulla ratione de voto Nazi-
ræatus accipitur: Neque enim Cenchrea tonsuræ
locus. Posterior quoque Paulum Naziræum non
constituit. Nihil ultra indicat quàm Apostolum
cum quatuor viris, qui votum habebant, sancti-
ficatum fuisse atque sumtus fecisse ἵνα ἐξυψήσωμαι
τὴν κεφαλὴν & ideo Templum intrasse ad percon-
standum τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τῷ ἀγνισμῷ ἐαυ-
τοῦ προσενέχθαι ὅτι ἐνδὲς ἑκάστη αὐτῶν ἡ προσφορὰ. Ni-
hil hic de voto Naziræatus Paulini. Circumstan-
tiæ aliud longè suadent. Quæ ergo Apostoli
persona? Ejus, qui juxta statuta Judæorum vo-
vere poterat solutionem sumtum vel totalem,
vel partialem in tonsura Naziræi faciendorum.
Talis quidē sanctificabatur, non tamen Naziræus
erat. Hoc autem facilè è vetustioribus atque re-
centioribus Hebræorum monumentis patet.
Mischna tr. נזיר c. II, 5. [si quis dixerit] הריני נזיר
Ecce ego Naziræus atque [in- ועלי לגלח נזיר
super] suscipio ἵνα ἐξυψήσωμαι τὴν κεφαλὴν νάζωρα
ut coram radat Naziræus. Ubi Glossa Barte-
noriana קבר עליו נזירות ועוד קבר עליו
suscipit in נזיר אחר קבר קרבנות ער
se Naziræatum: Præterea suscipit oblationem sa-
crificiorum pro alio aliquo Naziræo. Ita Paragra-
pho mox sequente הרי עלי לגלח חצי נזיר
promitto rasuram dimidii Naziræi, hoc est, dimi-
dian

III. Numerus dierum Naziræatûs non *Tempus* expressus est à S. Scriptura, sed Hebræorum Magistri definiunt 30. dies, (4) quòd dicantur *Num. VI, 5. Jehova sanctus erit יהיה*,
 I 5 quod

diam sumtum partem in tonsura expendam. Ita inferius c. iv, 7. constitutio alia vult filium tonderi posse *על נזירות אביו pro Naziræatu Patris sui*. Hinc sua Maimon. tr. *נזירות* c. viii. desumfit, quæ ad illustrationem loci allegati doctissime à *Petito Var. Lect. lib. I. c. II.* applicata reperies. Hac explicatione admissa omnia se rectè habent. Paulus sumtus vel omnes vel quosdam pro tonsura aliorum solvens simul sanctificabatur: Ejus erat nosse tempus, quo Naziræatus quatuor illorum virorum ad finem perducitur. Hæc ratione se non omnem cultus Levitici curam abjecisse probabat, quod fratres ad evitandam malam suspensionem ipsi suadebant.

(4) Potius symbolum temporis, quod Naziræatui destinatum, quam argumentum aliquod. Neque memini me id pro ratione in Mischna aut Maimonide legisse. Solent nonnunquam recentiores causam ritus fingere, de qua Veteres nunquam cogitarunt. De tempore Naziræatûs, quod Rambâ pluribus persequitur, hæc appono c. iii. *סתם נזירות שלשים יום כיצד מי שאמר הריני נזיר אין פחות משלשים יום ואפילו אמר הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה הרי זה נזיר שלשים יום שהרי לא פירש זמן פירש זמן פחות משלשים כגון שאמר הריני נזיר יום אחד או ימים או כ*
 יום

quod vocabulum efficiens numerum 30. determinat numerum dierum, quos libera hæc separatio observare debebat. *Schindl. in pentagl.*

Nazirai, qui Christi doctrinam amplectebantur.

IV. Secunda Naziræorum species dicitur à נָצַר, unde & *Nazereth* sive *Nazareth*, pagus quidem Galilææ, ubi Christus conceptus

יום הרי זה נזיר שלשים יום שאין נזירות פחותה משלשים יום ודבר זה מפי הקבלה פירש זמן יותר משלשים יום כגון שאמר אחד ול' יום או ארבעים או מאה יום או מאה שנה הרי זה נזיר כומן שפירש לא פחות ולא יתר האומר הריני נזיר שעה אחת הרי זה נזיר שלשים יום וכו' *Naziræatus simpliciter* [cujus tempus determinatum haud est] *triginta dies durat. Quomodo? si quis dixerit: Ego ero Naziræus: Tum talis infra 30. dies non erit: Quamvis aliquis dixerit: Ego Naziræatum magnum ad longum admodum tempus suscipio, talis Naziræus per 30. dies, quoniam tempus disertè non nominavit. Si verò tempus aliquod infra 30. nominaverit, veluti si quis dixerit: Naziræus ero per diem aut 10. vel etiam 20, ejus Naziræatus tamen durabit per 30. dies scil. quia nullus infra hoc tempus suscipi potest. Hoc verò traditione ad nos pervenit, si quis expresserit ultra 30. dies veluti 31. aut 40. aut 100. vel etiam 100. annos, tunc talis tanto tempore Naziræus erit, quantum determinavit non plus, nec minus. Qui dixerit: Ecce ero Naziræus per horæ spatium, nihilominus tenetur esse spatium 30. dierum &c.*

ptus & educatus est; & de quo pago Salva-
tor noster denominatus est *Nazarenus* (s)
Ναζωρεῖ & *Matth. II, 23.* & qui recipiebant
ipsius doctrinam *Ναζωρεῖοι Nazareni.*

V. Post-

(s) *Ex Reiz.* Variæ sententiæ etymologiam *Ναζω-
ρεῖ* resolvunt, sed infeliciori eventu. Quidam pu-
tant Christum dictum *Ναζαρεθὸν* sive *Ναζαρεῖον* in
illis libris, quos Judæorum vel socordia vel malitia
aboleverit, quod falsum; alii Christum ita dictum
à *נָוִיר*, & sic locum commemorationis dedisse occa-
sionem ejus cognomini, sed hanc derivationem,
vel allusionem diversæ literæ Tzade & Sajin re-
spuunt. Vid. *Spanh. dub. Evang. part. 2. dub. 91-
94.* Alii à *נָצַר* *surculus*; *Esa. XI, 1. LX, 21.* Sed
Christus ob commemorationem in Nazareth *Ναζω-
ρεῖ* dictus est, quomodo ergo in ista voce ratio
nominis quærenda? Pontificii cum quibusdam
Patribus malunt statuere, non quidem in Prophe-
tis exstare, Christum vocandum *Ναζωρεῖον*, sed
Matthæum accepisse traditione orali à Majori-
bus, quam sententiam suis patronis relinquimus.
Restant duæ verisimiliores sententiæ, quarum
prior putat Christum vocatum *Ναζωρεῖον* modo
mystico, ut per id nomen notaretur ipsum ve-
rum & bonum illum esse *נָצַר* *pastorem*, qui à Jobo
dicatur *נָצַר הָאָדָם* *Custos hominis*, *cap. VII,*
20. Vid. & *Esa. XXVII, 3. XLIX, 6.* Quam sen-
tentiam tuetur *Witsius Oecon. lib. 4. cap. 3. §.*
29. ubi ait: *Mirum est, in tanta opinionum di-*
versitate nemini, quod sciam, ex nostris, hujus loci
memoriam in mentem venisse. Tangit tamen
istam

*Transit
dein no-
men ad
Sectarios.*

V. Postmodum exorti Sectarii, qui, sicut Samaritani, Judaïcis ceremoniis infarferunt Gentiles ritus, ita Christum & Mosen, Evangelium & Legem, Baptismum & Circumcisionem copulârunt. *Hieron. in Esa. VIII.* Idem refert *Epiph. Lib. 1. T. 2. Her. 29.*
De

istam sententiam *Momma tom. 2. cap. 4. §. 321.* Sed hæc sententia etiam in eo laborat, quòd nomen Ναζωραῖος non det occasione habitationis in Nazareth. Posterior sententia, quæque omnium videtur verisimillima, est, quæ statuit prophetias esse, quæ dicant, Christum, ut veram lucem, Joh. I, 9. videndum à populis, sedentibus in tenebris, hoc est, Galilæa gentium, in qua fuit Gennesaret & juxta eam urbem Capernaum, ubi Christus tanta miracula & saluberrimas doctrinas edidit, *Esa. VIII, 23. IX, 1. Gen. XLIX, 21* ita ut dictus sit *Galilæus*; quando autem habitavit in Nazareth, tunc impleta est prophetia ipsum in Galilæa & in Zabulon & Nephtholim apparituum; non quidem αὐτολεξεί legitur in Scriptura ipsum vocitandum Nazarenum; sed dicitur in Galilæa versaturus; qui autem est *Nazarenus*, is etiam *Galilæus*, & qui in *Nazareth*, etiam in *Galilea* est. Præterea hoc addo, sæpe in Scriptura verbum *vocare, vocari*, sumi pro τῶ esse, quod omnibus constat; quando ergo Evangelista ait Ναζωραῖος καὶ θήσεται, explicari potest per *Nazarenus erit*, h. e. in Galilæa educabitur, ambulabit, euangelizabit; quod impletum est. Sic occasione habitationis Christo hoc nomen impositum videmus, & simul respectum ad prophetias citatas.

De horum prima eruptione legimus *Act. XV, 1.* *Quidam descendentes ex Judaea decebant fratres, dicentes: si non circumcidi-
mini juxta ritum Moſis, non poteſtis ſalvari.* Hi Hæretici appellabantur *Nazaræi*, (6) ſive ex malitia Judæorum, quô Religioni Chriſtianæ iſtam labem adſpergerent; ſive ex eo, quòd prius erant veri, etſi debiles & infirmi, *Nazaræi*, h. e. Chriſtiani, abducti τῷ Ἰουδαϊσμῷ *Judaizatione* Petri Antiochiæ, impellentis Gentes, ut viverent Ἰουδαϊκῶς, *Gal. II, 14.*

VI. Et propterea Eccleſia Antiochena ^{Tum} putatur exuiſſe hoc nomen *Nazaræorum*, ^{primè} & aſſumpſiſſe nomen *Chriſtianorum*, ut ^{Nazaræi} iſtam Sectam, quæ in ipſa ebulliverat, com- ^{Chriſtia-} ni dice- ^{bantur.} prime-

(6) Hi *Nazaræi* plurimum ab excidio Urbis Hieroſolymitanæ, quando Deus cœlitus teſtatus fuerat ſe priſcum illum Ceremoniarum cultum ſibi exhiberi nolle, ita appellabantur, à quibus Chriſtiani libertatis per Chriſtum partæ ſtudioſi ſe magis & magis ſeparabant. Uſi ſunt Evangelio Mathæi Hebraicè ſcripto, quod à *Nazaræis* in Beroea Syriæ urbe habitantibus Hieronymo monſtratum ipſe Doctiſſimus Pater refert. Hinc haud paucis, qua Veteribus, qua recentioribus, aſſerere placuit Evangelium Mathæi originaliter Hebraicè ſcriptum fuiſſe, quod negat & argumentis contrarium oſtendit ὁ μακάριος Heidegger *Enchirid. Bibl. l. III, c. 2.*

primerent. *Act. XI, 26. Franc. Jun. parall. Lib. 1. Cap. VIII.*

*Exemplū
Nazarei.*

VII. *Symmachus* celebr ille interpretes V. T. acerrimus propugnator hujus hæresios fuit, ita ut suis sociis tempore insequenti nomen *Symmachianorum* dederit. *August. lib. 19. contr. Faust. cap. 4.*

*Nazare-
orum &
Iudæoru
odium*

VIII. Judæi, in ipsos novercali odio flagrant, ut Samaritanos detestabantur, quare quotidie ter in precibus suis matutinis, meridianis, & vespertinis ipsos devovebant, additâ hâc orationibus suis clausulâ: *maledic, Domine, Nazaraeis, Epiph. Lib. 1. tom. 2. Her. 29. (7)*

IV. Tan-

(7) Probabiliter eadem precatio, quam etiam num infideles quotidie deblaterant. Sonat autem, uti exstat in libro precum Amstelodamensi, quo Lusitani vulgò utuntur, ita למלשינים אל תהי תקוה וכל הזרים כרגע יאבדו וכל איבד וכל שנאך מהרה יכרתו ומלכות רשעה מהרה תעקר ותשבר ותכלם ותבניעם במהרה בימינו בא"י שובר איבים ומכניע זרים *Detrectatoribus nulla sit spes. Omnes superbi in momento pereant: Omnes quoque inimici & ocores tuicito exscindantur. Tu regnum nequitia brevi eradica, confringe, consume, deprime. Benedictus sis Domine Deus, qui hostes confringis atque elatos animo deprimis. Loco* למלשינים *detrectatorum vetusta exemplaria legebant*

IX. Tandem fuit adhuc alia *Nazaræorum* Nazariæ species, qui denominati sunt à נִשְׂרֵי *diffecare*, ^{in super} *qui Pen-* quòd rescinderent & rejicerent quinque li- ^{tateuchū} bros Moſis velut Apocryphos. *Epiph. lib. rejicie-*
1. Tom. 1. Her. 18. ^{bant.}

CAP.

legebant לְמַשְׁוִּימֵי *Apostata à fide*, sed metu Christianorum, ut verosimile est, substituerunt prius illud, quod in meliorem partem explicari posse sperant. Ad hæc clarius cognoscenda tenendum est Viros Sxnagogæ M. quibus Ezras præfuit, precationem aliquam quotidie à toto cœtu fundendam præscripsisse: Hæc, quæ constat XVIII. minoribus, & usitatè שְׁמֵנָה עֶשְׂרֵה appellatur, continuò usque ad tempora Rabban Gamalielis, Præceptoris Apostoli Pauli, eadem serie dicebatur. Tum quidam Samuel קטן *Juvenis*, [hic conjecturâ Ven. Alting. est *venias juvenis Saulus* Act. VII, 58. *in Schilo*] composuit בְּרַכַּת הַמִּינִי *precationem adversus Hæreticos*, quæ postea prioribus inferebatur, quo precibus Hæreticorum, quales iis videbantur, interitum abs Deo expeterent. Nemo autem ad tempus, quo illa conscribebatur, attendens dubitare poterit bruto fulmine Christianos peti, illos qui sacra aut potius profana Judæorum relinquentes Christianismum amplexi sunt. Conf. *M. Buxtorf. in Lex. Talm. sub rad. שֶׁמֶר & מִן*
Insuper in Synag. Jud. c. X. p. 209.

Dissertatio De Rechabitis. (*)

I. Singu-
laris vi-
vendi
ratio ex
triplici
causa est.

I. **A**B omni ævo, & in quavis propemo- dum gente, reperti fuerunt mortales, qui non contenti communibus virtutis pietatisque officiis, singularem quandam vivendi rationem sectati sunt; qua non à vulgo solum, sed & cæteris infucatae honestatis cultoribus, secernerentur. Horum alii singularitatem aliquam affectarunt, ex ambitione, errore, superstitione; quæ neque in ratione recta, neque in aliqua Numinis revelatione fundata est. Alii ex Divino præscripto se ad extraordinariam vivendi rationem composuerunt. Alii denique prudentibus majorum suorum institutis morem gerentes, mentem suam à reliquis omnibus secretam isthoc modo conservare annisi sunt. Ad istos *Essæi, Pharisei, Monachi* sive *Muhammedanorum*, sive *Gentilium*, sive *Christianorum*, referri possunt. Ad istos *Naziræi* pertinent. In his nomen sibi vindicant **RECHABITÆ**. Quorum Historiam

(*) Ordinis tenendi gratia placuit Cel. Witsii Dissertationem, qua nobis plenam de Rechabitis Historiam reliquit, debito suo loco inferere, quæ in aliis Exemplaribus ab initio cernitur.

historiam brevi dissertatione illustrare animus nunc est.

II. Duo autem potissimum de iis enucleanda sunt. I. GENS. II. VIVENDI INSTITUTUM. II. Capita Dissertationis.

III. GENTEM quod attinet, non fuerunt *Rechabite* ex *Populo Dei*, neque pertinuerunt ad aliquam tribuum *Israelis*; sed *KENÆI* origine. Id docemur 1. Chr. II, 5. III. Rechabite ex gente Kenao-rum sunt.
Hi sunt KINÆI advenæ, orti Chamato, Patre familie RECHABI. Kenæi autem nomen habent ab aliquo *Kain*, gentis illius Principe. Num. xxiv, 21. 22. Ex illa gente erat *Hobab*, sive *Jethro*, socer *Mosis*: qui idcirco *Kenæus* vocatur. Jud. I, 18. Is autem, quum fuerit כֹּהֵן *Sacerdos* aut *Præses Midianitarum*, Exod. II, 16. & *Midianita* dicatur Num. X, 29. hinc credibile est, *Kenæos* hosce gentem *Midianiticam* fuisse. *Midian* ipse erat filius *Abrahami* ex *Ketura*. Gen. xxv, 2. Unde palam est, *Kenæos*, ex quibus *Rechabite* oriundi, distinguendos esse ab iis, quorum *Moses* meminit Gen. xv, 15. Quique *Kenizæis* & *Kadmonæis* aliisque populis *Cananæis* annumerantur, quorum terram *Abrahamo* & posteritati ejus in hæreditariam possessionem pollicetur *Deus*.

IV. Porro *Jethro Kenæus* cum familia sua, IV. Qui se Israelitis asso-
 ad invitationem *Mosis* adjunxit se populo
 Dei,

ciave-
runt in
deserto.

Dei, in desertis adhuc Arabum palanti. Pri-
mo quidem ad Moſen acceſſit, ut uxorem
eius liberosque adduceret; ubi reverenter
pariter, comiterque à genero acceptus, &
edoctus de prodigiis illis incredibilibus, qui-
bus populum Iſraeliticum ex Ægyptiaca
ſervitute aſſeruerat ſibi Deus, Jehovam præ
omnibus diis magnum eſſe agnovit, eique
holocauſtum & viſtimas obtulit; Aarone
omnibuſque ſenioribus Iſraelis cibum cum
ipſo in conſpectu Dei capientibus. Et poſt-
quam præclari conſilii auctor Moſi exſtitif-
ſet, ab ipſo deductus, in regionem ſuam re-
diit. Exod. XVIII Redit: at reverſurus
cum familia Nam uti Num. X, 29. narra-
tur, dixerat Moſes ſocero ſuo, *profeſturi ſu-
mus ad locum, quem pollicitus nobis Jehova
eſt; veni nobiſcum, & bene faciemus tibi,
quia Jehova promiſit bona Iſraeli.* Et ſer-
monibus ultro citroque habitis, eo tandem
conſenſiſſe Jethro videtur, ut terra ſua &
cognatione ſalutata, reverteretur cum
ſuis. Ita enim diſtinctæ hæ narrationes, ex
libris Exodi & Numerorum, conjungendæ
eſſe videntur, unicam ut abſolvant histori-
am rei eodem tempore geſtæ. Vel certe ſi
ipſe Jethro reverſus non ſit, poſteri ipſius,
paternis monitis excitati, Iſraelitis ſe ad-
junxerunt. Ab eo enim tempore *Kenita* af-
ſociati

sociati fuerunt populo *Israelitico*: beneficiis quidem ejus fruentes, sic tamen ut distincta semper ab Israele gens fuerint.

V. Atque hanc eorum tam prudentiam ^{V. Quo nomine laudantur à Bileamo.} quam felicitatem laudavit *Bileamus*. Cujus hoc de iis exstat oraculum: Num. xxiv, 21. *Quum vero adspiceret Kenæum, proferens sententiam suam dixit: Forte est habitaculum tuum, & posuisti in petra nidum tuum.* In eo nimirum fortitudo habitaculi ipsorum constabat, quod fæderati, socii atque amici essent populi Dei, & communia iis cum fata habituri. Et quandoquidem Jehovaham pro vero Deo agnoscebant, illiusque cultum suscipiendo confugerant ad petram salutis; hinc merito dicuntur nidum suum in petra posuisse. Sed & calamitates iis prædicit, quas in communione Israelis subituri erant. Sic enim pergit: *At tamen erit quum depascetur Kain, tantisper dum Assyrius captivum tenebit te.*

VI. Postquam Israelitæ promissam terram occupaverant, *Kenæi* tribui *Judæ* maxime adhæserunt, fortasse præ eminentia & fidelitate tribus illius allekti, & adscenderunt è ^{VI. Deinceps partim tribui Judæ adhæserunt.} civitate palmarum, quæ est Jericho, cum filiis *Judæ* in desertum *Judæ*, quod est ad australem plagam *Haradi*, atque habitaverunt ibi cum populo. Jud. I, 16. *Harad* autem idem fuisse

fuisse creditur cum *Thamar* aut *Engedi*, civitas in extremis Judæ limitibus sita, in tractu qui nulli alteri fertilitate cederet. Hic *Kenai* nostri habitabant, extendentes se ad confinia *Amalechitarum*. Quibus innexi erant tempore Saulis: qui priscæ societatis memor edixit, ut celeri profectioe è medio *Amalechitarum*, internecioni devotorum, se eriperent, ne eorum involverentur exitio. I. Sam. XV, 6.

VII.
Partim
habita-
runt
prope
Kades.

VII. Alii Kenæorum profecti sunt *Kedeschum*, in tribu Naphtali, in extremo septentrione. Jud. IV, 11. *Cheber* autem, *Kenaus*, separaverat se à *Kenæa* gente, de filiis *Chobabi* soceri *Mosis*; tetenderatq; tentorium suum ad quercetum in *Tzahanaimis*, quod est prope *Kedeschum*. Ex iis erat *Jaël*, animosa illa, ac *Deboræ* laudata foemina. ib. vers. 17.

VIII.
Ex utra
domo
Rechabi-
æ, disqui-
ritur.

VIII. Atque ex hac ipsa domo oriundos *Rechabitas* nostros esse, asserit Clarissimus *Burmannus* ad *Jud. I, 16*. Nescio tamen, quo argumento. Illi enim, quorum mentio est I. Chron. II, 55. Non in *Kades*, sed in *Jabes* habitasse narrantur, neque *Chebero* orti, sed *Chamato*: atque à *Kadeschitis* illis, qui *Cheberita*, ea ratione videntur distingui. Unde ipse sese corrigit *Burmannus* ad I. Chr. II, 55. ubi *Rechabitarum* genealogiam arcessit ab iis, qui tribui *Judæ* associati erant. Quod & probabilius est.

IX. Hi

IX. Hi autem loco mox laudato סופרים IX.
 sive *Scribe* dicuntur, propter literarum peri- *Eorum*
 tiam: erantque doctores sive Politici, sive *apud Is-*
 Ecclesiastici. Quia enim carebant possessio- *raelitas*
 ne terræ, ab ingenio quæsiwerunt ea, quæ *astimatio*
 ad vitam honeste tolerandam faciunt. Rab-
 binorum nonnulli eo usque ipsorum inge-
 nium, eruditionem atque existimationem
 apud Israelitas celebrant, ut ferant eos as-
 sessores fuisse Synedrii Magni. Cujus ta-
 men rei penes ipsos fides sit. Mihi enim non
 est verisimile, alienigenas, profelytos, cum-
 primis tales, qui discretam ab Israelitis gen-
 tem semper constituerunt, ad maximam
 illam Reipublicæ Israeliticæ dignitatem
 fuisse promotos. Ne dicam, quod demon-
 strandum erit alibi, fortassis ante captivita-
 tem Babylonicam nullum tale Synedrium
 Magnum in Israelitarum Republica fuisse.

X. Inter *Kenæos* celebre fuit *Rechabi* no- *X. Re-*
 men: qui quo tempore vixerit, non ita li- *chabi*
 quidum est. Id constat, *Jonadabum* filium *atas.*
Rechabi, virum magnæ existimationis fuisse
 tempore *Jehu*, trecentis fere annis ante capti-
 vitatem Babylonicam. 2. Reg. X, 15. 23. Cæ-
 terum an *Jonadab* proximus *Rechabi* filius
 fuerit, an Hebræorum more ita dicatur, quia
 pronepos aut progenitus *Rechabi* erat, di-
 sputat adversus *Serarium Scaliger. Elench.*
Trihæres. cap. XXIV. XI.

XI. In-
stitutum
Rechabi-
tarum.

XI. Haftenus de GENTE *Rechabita*: nunc de INSTITUTO istius gentis agamus. Idipfi his verbis exponunt. Jer. xxxv, 6. 7. *Jonadab filius Rechabi, Pater noster, interdixit nobis, dicendo: NE BIBITOTE VINUM, VOS AUT FILII VESTRI UNQUAM. ET DOMUM NE AEDIFICATOTE, ET SEMEN NE SERITOTE, VINEAMQUE NE CONSERITOTE, NEQUE ESTO VOBIS: SED IN TENTORIIS HABITETIS OMNIBUS DIEBUS VESTRIS, UT VIVATIS DIEBUS MULTIS IN SUPERFICIE TERRÆ. UBI INQUILINI ESTIS.*

XII.
*Quæ in
eo obser-
vanda.*

XII. Observa hic I. Instituti AUCTOR. II. REGULAS. III. RATIONES. IV. OBLIGATIONEM.

XIII.
*Auctor
Instituti
Jonadab,
an is qui
occurrit
Jehu?
Negat
Scaliger.*

XIII. AUCTOR est JONADAB, filius *Rechabi*, qui à plerisque interpretibus idem fuisse creditur, qui occurrit Regi Jehu, quando domum & idololatriam Achabi eversum ibat. Contra tamen contendit *Scaliger*, atque his potissimum pugnat argumentis. *Ille enim Jonadab, inquit, qui 2. Reg. X, 15. occurrit Regi, neque in tentoriis habitabat, quum obviam venerit Regi; neque homo quieri instituti fuisse videtur, quum Rex ab eo quærat, an ejus cor sit rectum ac pacificum erga se; ut homo militaris sine du-*
bio

bio fuerit, & ideo propter ejus dignitatem collocaverit eum in curru suo. Sane hæc non conveniunt ἀσυντινῶσι βίῳ. Sed ita est: Ille Jonadab filius Rechab dicitur, tanquam pronepos, & ille cujus mentio est apud Jeremiam, auctor castimoniarum victus, est ab eodem proge-nitore Rechab. Sed in eadem gente quis dubitat multos ejusdem nominis fuisse apud Hebraeos, ut apud Græcos & Romanos? Igitur ille Jonadab Rechabita apud Jeremiam verus Pater erat illorum quos vocavit ad se Jeremias. Temporibus ergo Jeremia illa severa regula instituta.

XIV. Sic Scaliger; nescio an tam solidè, XIV Sed quam dictatoriè. Nihil enim obstat, quo non sat minus homo quieti instituti, & in tentoriis firmis, plerumque vitam transigens, obviam venire Regi potuerit: neque à genio Jehu alienum est, quod homini Ascetæ, pietatis & zeli nomine incluto, suum pro Jehova zelum approbare annisus fuerit; & ut zeli illius testis esset, currum suum conscendere jufferit. Quod profecto eum venerabiliorem faciebat piis veri Dei cultoribus, quorum tunc maximè captabat gratiam, quam si hominem aliquem militarem lateri suo admovisset. In cætera disputatione nihil est quod vel speciem argumenti tueri valeat. Non enim quia in eadem gente mul-

ti ejusdem nominis sunt, idcirco Jonadab memoratus 2. Reg. X. diversus est ab eo qui laudatur Jer. XXXV. Neque quia Rechabitæ apud Jeremiam eum *Patrem* suum vocant, ideo verus, id est proximus, ipso- rum pater fuit. Quis Scaligero eam potestatem fecit, ut quum Jonadabum Rechabi *filium* dici audit, id de *pronepote* interpretetur? & quum eundem Jonadabum *patrem* Rechabitarum vocari legit, id de *proximo parente* intelligendum esse postulet? Quæ demum ratio suadet, temporibus Jeremiæ severam illam regulam esse institutam, *sic ut Rechabite eodem fere tempore caperint, & desierint?* Qui tam confidenter loquitur, cum oportet ab argumentis melius instructum esse.

XV.

XV. Mea sic est ratio, quandoquidem *Jonadabum* aliquem *Rechabi* filium tempore *Jehu* zelo pro religione insignem existisse constat, plures ejusdem nominis existisse non constat: proclivis est in eam sententiam animus, ut, quando *Jonadabum Rechabi filium* laudari cernimus, de eo cogitemus quem fuisse certum est; non alium fingamus, quem in rerum natura fuisse probari non potest. Nisi fortassis aliquid narretur, quod cum persona, quam prior ille gessit, conciliari nequeat. Quale hic nihil est. Illis itaque Theologis lubens accedo, qui existi-

existimant institutum hoc circa initium regni Jehu coeptum, & ad Jojachimi regnum continuatum, Jeremiae ætate per tria fere secula substituisse.

XVI. In REGULIS instituti occurrit I. ^{XVI.}
Interdictum. II. Mandatum. III. Instituti ^{Regula}
Ratio. *Interdictum* complectitur. I. *Enu-*
merationem eorum, quæ *vetantur*. A.
 NON BIBERE VINUM. B. NON ÆDI-
 FICARE DOMUM. C. NON CON-
 SERERE SEMEN ET VINEAM. D.
 Imo NE HABERE QUIDEM. II. *Per-*
sonas obligatas. VOS ET FILII VESTRI.
 III. *Tempus obligationis.* IN SECULUM.
 Quamdiu nimirum gens Rechabitica à cæ-
 teris distincta erit, & Oeconomia tempo-
 rum id patietur. *Mandatum* est de CON-
 STANTI HABITATIONE IN TEN-
 TORIIS, Nomadum instar; & uti Israeli-
 tæ per quadraginta annos fecerunt in deser-
 to. *Ratio instituti* additur, UT VIVATIS
 DIEBUS MULTIS IN SUPERFICIE
 TERRÆ. Quod referri potest partim ad
 commodum & facilem victum, qui tam
 frugaliter viventibus vix deesse poterat, par-
 tim ad Divinam promissionem, quam lu-
 buit Numini annectere præcepto de obe-
 dientia parentibus præstanda.

XVII.

*Jonada-
bum hoc
instituto
posteris
suis de
parabili
victu
prospice
re volu-
isse, He-
brai pu-
tant.*

XVII. Non indigna hæc sunt, quibus aliquantulum immoremur. Quum Jonadabus vir non minus pius quam prudens fuerit, cur posteritatem suam universam asceticis hisce regulis adstrictum voluit? Hebræi existimant, Jonadabum posteris suis consultum voluisse de commodo & parabili victu: quorum mentem *Petrus Martyr*, in commentariis suis in libros Regum, ex *Kimchio*, sic exponit: Qui possident vineas aut agros, & domos habent affixas certis locis, oportet ut subeant varias calamitates. Proventus enim annui, quum frugum tum vini, quandoque malignè proveniunt, aut interdum prorsus auferuntur. Unde coloni, fraudati sua spe, conficiuntur fame, & acriter egent. Vitiatur item quandoque aer, aut coloni rapinis vicinorum malè afficiuntur. Hæc mala Nomades facile possunt evitare, discurrendo rhedis suis, quocunque libuerit. Nam sic fugiunt mala imminencia, & bona prosequuntur, ubi fuerint. Fuit ad hæc pastoritia ea ars Rechabitis patria, imo & avita. Nam Jethro, socer Moïsis, greges habuit, & ad eos pascendos & custodiendos filias mittebat. Noluerunt itaque à suis majoribus degenerare. Nec præterea ignoramus, eos qui urbes incolunt fere deliciosos & molles evadere,

dere, qui vero ruri degunt plerumque robustos esse. Voluit igitur Jonadabus, inter suos vires & robur corporis integra conservari. Vetuit item ne biberent vinum; cujus nimius usus multis modis corpori & animo officit. Haftenus ex Hebræorum mente *Martyr*.

XVIII. At credibile est, subfuisse majora. XVIII.
 Quandoquidem Rechabitæ inquilini erant Sed majora sub-
 apud Israelitas, prudentia Politica suadebat fuerunt.
 iis moribus vivere quibus nemini essent graves, nihil experientes eorum quæ alii possidebant, totoque vitæ suæ instituto edentes humilem professionem peregrinitatis. Unde judiciosè observatum est à Clarissimo Viro *Iacobo Altingio*, Israelitis illicitum fuisse institutum illud vel præscribere, vel imitari. Quia terra illis in possessionem hæreditariam data, eoque colenda fuit, & domus ibidem ædificandæ, quas ad posteros transmitterent. Sic ergo se Rechabitæ ab Israelitis prudenter distinxerunt, ad vitandam invidiam; ne viderentur invadere possessiones non suas.

XIX. Faciebant etiam hæc omnia ad fovendam pietatem. Ita enim Jonadabus corruptis illis temporibus suos à vitæ hujus commodis & deliciis avocare & avertere voluit. Vino interdixit, quod multorum XIX.
 crimi-

criminum occasio & incentivum esse solet. Interdixit quoque structura ædium, & cultura prædiorum, earumque rerum possessione: quia animus illis solet esse affixus, & multi coelum non affectare, saltem non impetrare, quoniam arctius, quam par est, glæbæ suæ adhærent.

XX.

XX. Hac ratione fides adstruebatur Prophetarum oraculis? quæ imminentes Judæis calamitates repetitis carminibus canebant. Ideo in tempore suos ad exilii incommoda ferenda assuefaciebat. Nam Bileamus Kenitis etiam deportationem denunciaverat. Num. XXIV, 22.

XXI.

XXI. Denique hoc vitæ suæ instituto ostendebant, terram istam quam Judæi tam efflictim deperibant propter se tanti faciendam non esse. Ideo ne Hierosolymis quidem, quando eo vi bellica pellebantur, aliter quam in tentoriis habitare voluerunt. Et fortasse rectius fecissent, si non venissent Hierosolymas, neque tam prope accessissent ad communionem populi refractarii. Modo alia ipsis via patuerit hostiles incursationes & deprædationes evadendi. Forſan & alia subfuerunt, nobis incognita.

XXII.

Reſtene
fecerit
Jonadab,

XXII. Nunc de OBLIGATIONE ad hoc institutum videamus. Quæ considerari potest, vel respectu *Jonadabi*, qui obligatio-

nem

nem *imposuit* ; vel respectu *filiorum*, qui eam ^{posteriores}
susceperunt. Ac *Jonadabum* quidem quod ^{suos his}
attinet, merito quaeritur, rectene fecerit po ^{regulis}
steritatem suam ad tam difficile institutum ^{obligando?}
in perpetuum obligando? Non enim desunt
rationes dubitandi. I. Vinum, agri, vineta,
domus, civitates, sunt res bonae, à Deo ad
usum generis humani conditae; homini-
busque à Dei bonitate clementer concessae:
cur interdicit iis quae concessit Deus? II.
Præceptum tale aliquando pro laqueo est,
quo se conscientia miserè constrictam
deprehendit. Potest enim incidere tenuis
valetudo, atque ea corporis infirmitas, ut
vino sit utendum. III. Videtur his omni-
bus quaedam inesse superstitio, & ἰδελοπείσ-
σοθρησκέια, qua Sanctitas & religio collocatur
in iis rebus, in quibus eam non collocavit
Deus.

XXIII. Equidem, ut verum fatear, si ex ^{XXIII.}
rigore examinentur omnia, forsan in huma- ^{Mirum}
no ejusmodi instituto deprehendi posset ^{non foret,}
aliquid quod non omnem culpam effugiat. ^{si huma-}
Et sane nusquam legimus illud à Deo pror- ^{num}
sus approbatum, laudatumve esse. Lauda- ^{ejusmodi}
tur quidem obedientia posterorum, utpote ^{institu-}
respondens voluntati Dei, expresse præcepto ^{tum habet}
quinto. Sed exinde non sequitur, quia obe- ^{prorsus}
dientia laudabilis, laudabile idcirco fuisse ^{vacaret}
man-

mandatum. Rex Saul imprudenter interdixit populo cum execratione, ne quis gustaret quicquam donec plenam de hostibus victoriam reportasset: cui tamen interdicto piè à populo obtemperatum est.

XXIV.

*Attamen
non diffi-
culter
exculpa-
tur.*

XXIV. Attamen commitendum non esse videtur, ut probum pii hominis institutum, nusquam etiam à Deo culpatum, atro carbone notetur. Nam, uti ostensum est, haut contemnendas facti sui rationes habuit. Et quæ modo in contrarium sunt allatæ, eæ nequaquam tales sunt, ut non commoda ad ipsas suppetat responsio.

XXV.

XXV. Nam I. Illicitum non est à rebus concessis licitisque certo quodam consilio abstinere. Imo est ubi prudentia, & pietas exigunt, ut ab iis abstineamus. Apud Hebræos *Naziræi* voto sibi abstinentiam à similibus rebus indicebant, sive ad tempus, sive in perpetuum. In quo aliquid *Rechabitarum* instituto simile, aliquid etiam dissimile est. Similitudo consistit in abstinencia à rebus cæteroqui concessis. Dissimilitudo in eo est, quod *Naziræi* id facerent ex lege voti Divina; eoque ad cultum; Jonadab suo consilio, ex prudentia, citra opinionem cultus. Nimirum afflictionis imminens cogitatio merito quem movent, ut quæ hujus mundi commoda sunt, sibi tempesti-
vè

vè neget, animumque ab iis avertat, inque ea aversione per consuetudinem confirmet.

XXVI. II. Non est existimandum obser- XXVII.
vantiam hanc tanta severitate præceptam esse, nullam intercedere potuerit exceptio. Etenim præcepta non tantum hominum, sed & ipsius Dei, lege charitatis condienda sunt, & temperanda, juxta regulam, *Misericordia delector, & non sacrificio*. Interpretanda igitur erant præcepta Jonadabi, ut non adstringerent liberos, si qua forte urfisset necessitas, quæ extra legem est. Proinde si per valetudinem quispiam Rechabitarum opus habuisset vino, per Jonadabum uti licebat. Quemadmodum, quia compellebantur necessitate, Jeremiæ tempore ingressi sunt urbem Hierosolymorum, nec tamen accusantur violatæ obedientiæ. Imo vero Deus testimonium iis perhibet exactæ observantiæ. Jer. XXXV, 18. Vide sodes eruditè de his differentem *Petrum Martyrem*.

XXVII. III. Jonadabi institutum, non XXVII.
fuit religiosum, neque animus ei fuit, aut certe non debuit esse, religionis vinculo constringere posterorum suorum conscientias, quasi instituti illius observatione magis placituri essent Deo, aut aliquid apud ipsum meritori. Nulla Dei in mandato mentio, nihil ejus profitentur Rechabitæ,
nihil

nihil tale de eo testatur aut Deus, aut Jeremias. Idcirco non videtur accensendum esse statutis sequentium Pharisaorum, qui Deum se colere postularunt, ex mandatis hominum.

XXVIII
In posteris
Jonadabi
est rarissi-
mum fili-
alis obe-
dientia
exem-
plum.

XXVIII. *Posteris Jonadabi* obligatio ad instituti hujus observantiam incubuit, non ex aliquo religionis vinculo, sed propter reverentiam paterni mandati; quod quum suapte natura malum non esset, imo prudens, ac temporis apprime conveniens, bonum factum est, quod ei constantes paruerint. Eoque nomine ab ipso Deo laudati, Israelitis in exemplum proponuntur; quo præfractæ genti sua exprobratur rebellio. Jer. XXXV, 13. 14. 15. Habemus sane hic rarissimum filialis obedientiæ exemplum: obedientiæ, inquam, per tria secula continuatæ, à viris & foeminis, filiis & filiabus, succedentibus sibi generationibus: idque in iis rebus quæ carni ingratae, & à communi hominum consuetudine valde remotæ sunt.

XXIX.
Gemina
difficul-
tas.

XXIX. Difficultas aliqua nascitur ex Jeremiæ historia: & quidem gemina. 1. An non positum iis ex præscripto Numinis per Jeremiam offendiculum sit; quando contra mandatum parentis vinum bibere jubebantur? quod tam acriter insectatur Deus, quan-
do

do ita cum Naziræis agebant Israelitæ.
Amos. II. 11. 12. An bene fecerint paterna
jussa sermoni Prophetico antepponentes?

XXX. Utramque hac ratione non in-
commode tolli arbitror: Non poterat male
agere Jeremias, ea agendo quæ à Deo jussus
erat. Deus non posuit eis offendiculum, sed
sanctissima sua providentia occasionem is
objecit explorandæ constantiæ; quam præ-
sciebat non aliter quam in ipsorum laudem
evasuram esse. Neque per hanc exploratio-
nem insolubilibus vinculis constricta fuit
ipsorum conscientia, ut vel Deo, vel Paren-
ti obsequium detrectare coacti fuerint. Si
enim ita ipsis res fuisset proposita, ut Dei
nomine vinum bibere juberentur, palam est,
ipsos id faciendo non fuisse peccaturos.
Quum omnia instituta humana Divinis
mandatis cedere oporteat: & parentibus
non debeantur obsequia, nisi usque ad aras.
Non sanè eo animo posteros obligavit Jona-
dabus, ut mandatis ipsius insisterent, etiam
contrarium jubente Deo. At non jussit
Deus: licet Jeremias jussus, ad vinum bi-
bendum eos invitaret. Qui non dixit, *sic*
ait Jehova, sed simpliciter, *bibite vinum*. Et
credibile est eos ex vultu Jeremiæ, sermonis
sono, aliisve circumstantiis, potuisse cogno-
scere, non esse hanc præcisam Dei volunta-

XXX.

Sublata

tem, ut recederent ab instituto majorum. Facile saltem judicarunt, non posse se peccare, si, allegando Patris sui jussum, Divinae voluntatis ampliolem, clarioremque explanationem poscerent.

XXXI.
Cur in
conclavi
templi
Rechabi-
tarum
constan-
tiam ex-
plorare
voluerit
Deus.

XXX. Certe accepta admodum Deo hac Rechabitarum constantia fuit; quam quum huc evasuram prænisset, voluit explorationem illam eo loci fieri, qui convincendis Israelitis apprimè esset idoneus. Adduxit enim eos Jeremias *ad domum Jehova, in cubiculum filiorum Chananis, filii Jigdalia viri Dei, quod est prope cubiculum Principum, quod est supra cubiculum Mahaseja, observantis limen.* Nimirum ad eum modum constructa vasta Templi moles erat, multa ut ei annexa essent ædificia, conclavia, thalami, aut quocunque demum appellentur nomine, ubi sacerdotes & Levitæ, functionis suæ vices obeuntes, diverterent; nonnulli etiam ex principibus Ædis sacrae ministris ordinariam commorationis suæ sedem haberent. Non nisi consulto consilio factum est, ut in ejusmodi aliquod conclave Rechabitas convocaverit Vates. Forsane coitio illa in suspensionem seditionis aut tumultus veniret; quum custodes conclavium templi, principesque eorum, quæ gerebantur, testes essent, & fortassis petenti Jere.

Jeremiæ, tam locum, quam instrumenta, quibus uteretur, suppeditarent. Sed maximè ut constantia Rechabitarum appareret illustrior, utque convictio hæc in loco sanctissimo, tam solemniter facta, præsentibus primoribus populi, eo esset efficacior.

XXXII. At non potuit Deus luculentiori testimonio comprobare Rechabitarum obedientiam, quam insigni illa promissione: *Idcirco sic ait Jehova exercituum, Deus Israelis, NON EXSCINETUR VIR JONADABO FILIO RECHABI QUI STET CORAM ME OMNIBUS TEMPORIBUS.*

XXXII.
*Promissio
Rechabi-
tis facta.*

XXXIII. In quæ verba lubet appingere amplissimum Jacobi Altingii commentarium. Sic ergo ille: *Non tantum longævitatem obedientibus promittit; ut in præcepto quinto, quam proselyti juxta cum Israelitis habebant promissam: sed singulatim, non perituram posteritatem Jonadabi, & habituram locum in Ecclesia Dei, atq; admissionem ad gratiosam fruitionem Dei, non ut Sacerdotes & Levitæ, sed ut alii Israelitæ & peregrini. Jes. LVI, 4. 7. Adeoque debet adhuc superesse posteritas Jonadabi, & illi spes restitutionis cum Israelitis manet. Ut Ier. XXXI, 36. 37. Sed eodem modo: ut pariter exsilio consortes sint; post longam interruptionem restituta.*

XXXIII.
*Explacata ab
Altingio.*

stituendi. Equidem non agnoscitur hodie illa familia. Sed ab ignorantia hominum ad negationem rei non valet consequentia. Familia confundi nequeunt; quum per patres descendant, matres ad eam non pertineant: & qualis pater, quoad tribum, talis quoque sit filius & nepos, ac sic deinceps. Potest series genealogica perire ex notitia hominum: sed non ex rerum natura, & notitia Dei. Confundantur licet semina tritici, siliginis, hordei, & quaecunque sunt alia, ut homines nequeant discernere; non tamen perit illis distinctio, & Deus eam non novit solum, sed prodit quoque, quando unum quodque semen suo corpore facit surgere, 1. Cor. XV, 37. 38. Sic de familiis statuendum est. Hæc Altinius.

XXXIV.
Et Scali-
gero.

XXXIV. Aliter instituit Josephus Scaliger, Elencho Tribaresi cap. XXIV. Cujus commentatio huc redit: Dicit Deus in ea stirpe semper aliquem fore, qui coram se ministrabit. Nam illud עֹמֶר לַפָּנִי stans coram me, interpretatus est Chaldaicus Paraphrastes מְשִׁיב מִיָּדָא ministrans. Hoc non potest dici nisi ὁ ἐν τῷ ναὸ ἑστῶς λειτουργῶν. Rabbi Juda apud Kimchium exponit, sedebunt in Syneodio: alii, filie ipsorum nubent Sacerdotibus, & erunt ex nepotibus eorum offerentes super altari. Utraque expositio ridicula.

Prior,

Prior, quia *stare coram Deo*, quod de templo dictum esse manifestissimum est, non est *sedere in Synedrio*, & legem docere. Altera, quod tametsi posteritas ex filiabus Rechabitarum, & filiis Sacerdotum, sint Sacerdotes, tamen hoc non pertinet ad Rechabitas: quia, ut testatur *Abraham Zachuth*, משפחת אבנן קרית *familia matris non vocatur familia*. Quid ergo? cessabit verbum Dei? Absit ut putemus. Locus est insignis. Significat ab eo tempore instituta fuisse primordia corporis *Hasideorum*, qui quotidie offerebant in templo, & ab eo nunquam recedunt. Per se autem non offerebant (non enim erant Sacerdotes) sed Sacerdotes eorum nomine, & quotidie victimam immolabant, quæ vocabatur זבח חסידים *victimæ Hasideorum pro peccato*. Igitur filii Jonadab sunt ii, qui *Hasidæi* postea vocati, neque à templo recedebant: ut merito dictum sit: *Non deficiet vir de stirpe Jonadab stans coram me*. Hæc Scaliger. Utra verò expositio præferenda sit, & an tertia excogitanda, quæ utraque sit melior, per me quidem peritus, ac nullo aliunde præjudicio occupatus, Lector judicet.

XXXV. Ego manum de tabula tollam, XXXV.
ubi adscripsero narrationem Benjaminis Benjaminis de
L 3 Tude-

Regno
Rechabi-
tarum
fabula
Itin. p. 82.

Tudelensis de Regno Rechabitarum, ad septentrionem Babylonie, in tractu Thema, unde & ipsi alias homines Thema, dicuntur. Thema autem est initium regni ipsorum, in qua magna civitate, Benjaminis tempore, si credere fas est, imperabat Annas Princeps. Districtus vero ditionis illorum inter montes septentrionales sedecim dierum itinere terminatur, & magnas munitasque habet civitates: nulliusque gentis imperio premuntur incolae; sed insuper, ut spolia praedamque auferant, remotas regiones adoriuntur. Omnes Judaeorum vicini admodum sibi ab iis metuunt: ipsorum vero multi agriculturam & pecuariam exercent regionemque habent amplissimam. Porro institutum ipsorum ita describit: Hi Judaei, inquit, (quasi Rechabitae Judaei essent) omnium bonorum decimas largiuntur sapientiae studiosis, qui jugiter in Scholis resident, & Israelitis pauperibus & devotis, qui Zionem lugent & Hierosolyma: qui nec carnem edunt, nec vinum bibunt, quique atrati in speluncis vivunt aut casulis; & per totam vitam morerent Sabbathis & festis diebus, assidue divinam misericordiam pro Israelitarum exsilibus implorantes, ut eorum propter nomen suum maximum misereatur. Cæterum hæc Rabbinica suaviludia sunt, & putida miseri nugatoris mendacia; merito castigata à

Con-

Constantino L' Empereur. Atque hæc nobis
de Rechabitis dicta sunt.

CAP. IX.

De Affidæis.

I. **M**Ultum disputatum est de ASSI-
DÆIS, utrum studuerint *Phari-*
sæis, an *Essæis*, vel alii parti. Si dignus sum
meam sententiam in medium proferre, vel,
ut habet Hebræorum proverbium, *caput*
meum sapientum capitibus addere; hoc de
Affidæis sentio.

II. Ante μεταξὺ Βαβυλῶνος, *transporta* Varius
sionem Babylonicam, reperimus vocem ^{sus vo-}
^{cum} חסידים (quæ vertitur *Affidai*) idem de- חסידים
notasse ac צדיקים *justos*, sive *bonos*: (1) צדיקים
Utrique sine ulla ἁγιστὴν *differentia* venie- רשעים
bant, opponebanturque רשעים *improbis*

L 4

Tum

Annot. (1) Non tantum discrimen agnoscit
Scriptura חסיד inter & צדיק, quantum scriptores
post Captivitatem Babylonicam. Attamen ali-
quod ponendum videtur, quod indicat Ps. CXLV.
17. וחסיד *justus est Jehova in omnibus viis suis*
in omnibus operibus suis. Usus חסיד scrutantes
deprehendimus nomen competere Deo Psalm.
CXVIII, 26. l. c. speciatim Messiae Ps. XVI, 10.
Deut. XXXIII, 8. hominibus Ps. IV, 4. XII, 2. Il-
le ceu

Tum temporis tota Judæorum massa divisa fuit in duas partes, *חסידים*, & *רשעים* *bonos*, & *improbos*. Solutâ captivitate discernebant

חסידים *bonos*, *benignos*, à *צדיקים* *justis*.

Hi explicantur.

III. *Tzaddikim* *justi* se meditationi Scripturæ dabant; *Chasidim* *benigni* autem in eo toti erant, ut Scripturæ aliquid assuerent. (2) *David Kimchi* Ps. CIII, 17. *Tzaddikim* *justi* omnibus Scripturæ mandatis se subiciebant, volentes juxta ea se componere; *Chasidim* *boni* suâ vitæ integritate non

leceu promptus exerendi gratiam suam convenienter objecto, circa quod versatur veluti Psalm. XVIII, 26. & Jer. III, 12. *revertere aversa Israel, dicit Jehovah, non irruere faciam faciem meam in vos* *כי חסיד אני* *nam ego benignus sum* sive promptus ad gratiam illi faciendum, qui eam decenter cupit. Iste ceu summè studiosus gloriæ Patris, quique pro illa animam deposuit Ps. XVI, 10. Hic pariter ceu cupiens sanctè ad voluntatem Dei vivere Ps. XII, 12. Inest adeoque voci notio inclinationis ad benignè & decenter agendum in usum aut jussum alterius. *צדיק* est, qui facit justum, nec à jure suo recedit Eccles. VII, 20. Opponitur *רשע* Gen. XVIII, 28.

(2) *חסיד* à Barten. ad Pirk. Av. c. II. 8. ita describitur *שעושה לפניו משורת הדין* Pariter c. V, 10. Sic etiam alibi exstat: Variè verti solet: Buxtorfii Interpretatio hæc est: *qui facit antea extra lineam vel ordinem judicii*: qui sponte sua benè

non solum Scripturæ se satisfacere, sed plus, quàm exigeret, præstare jactabant. *Pirke Aboth. c. 5.* In conservando templo, jugulandis victimis, sustentandis egenis &c. ultra præcepta Legis evolare se, non dubitabant. Illi erant חסידים *benigni*, qui crepabant; *quod meum est, tuum est, & quod tuum est, tuum proprium est.* Illi erant רשעים *improbi*, qui eructabant: *quod tuum est, meum est, & quod meum est, meum proprium est;* & est plausibile, eos, qui mediâ viâ in-

L 5

cede-

bene agit, antequam judex illud decernat, ipsique sic agere imponat. Aliis magis placet: *Qui facit opera supererogatoria.* Paucissimi hunc sanctitatis gradum attigisse videntur, quare R. Jose חסיד l. cit. appellatur ceu qui pares in pietate non habeat & tr. סוטה c. IX, 15. משמת ר' יוסי קטנותא פסקו חסידים ולמה נקרא שמו קטנותא שהיה קטנותו של חסידים ex quo mortuus est R. Jose parvus, defecerunt Affidai Religiosi. Quare autem parvus dictus est? quia religiosorum minimus erat. Glossa supra citata הולכים ומתקטנין והוא היה מקטניהן וסופן Religiosi sensim imminuebantur. Jose autem minimus & ultimus eorum. Sed alii malunt illum ita quasi quintam eorum essentiam vocari atque id elucere ajunt ex Thalm. Jeruschalm. ubi תמציתן של צדיקים ושל חסידים compressio justorum & religiosorum hominum dicitur, Conf. Wagenfeil. ad l. סוטה allegatum.

cedebant (Vid. loc. cit.) dicebantque: *quod meum est, meum est, quod tuum est, tuum proprium est*, fuisse *רֵעִים Tsaddikim*.

IV. Ratione sanctitatis Judæi tum temporis in tres partes distinguebantur. I. *רשעים* *àsebais Improbos*, II. *צדיקים* *sinajus Justos*. III. *חסידים*, quod vocabulum plerumque vertitur *סוסי Sancti*, interdum etiam *אֲגָדוֹי Boni. Assidai*, de quibus agitur *1. Macc. VII, 13*, vocantur à *Josepho lib. 12, cap. 16*. *אֲגָדוֹי* *רַגְלֵי סוֹסוֹי & עֲדָרִים*. Hi supra omnes elati & dilecti à populo sunt.

Hinc illustratur
Rom. V,
6, 7.

V. Apostolus demonstraturus summum Jesu Christi amorem, mortui pro nobis, eum, per allusionem ad hanc populi differentiam, commendat *Rom. V, 6, 7*. *Christus vixit àsebais pro impiis mortuus est. Vix enim quis vixit sinajus pro justo moriatur: nam vixit & אֲגָדוֹי pro bono forsitan etiam quis mori sustineat: quæ commendatio fit à majori, ut ajunt: quidam fortè morerentur pro aliquo ex τοῖς חסידים bonis, vix pro aliquo ex τοῖς צדיקים justis; nemo autem occumberet pro τοῖς רשעים impiis; & tamen Christus mortuus est pro nobis impiis רשעים enormibus peccatoribus, hostibus. (3)*

VI.

(3) Lucem quoque accipit dictum illud Christi Math. V, 45. Deus solem suum oriri facit *לְעֵינֵי*

לְעֵינֵי

VI. Donec hæc opera supererogatoria *Ab Affi-*
 fiebant liberè & indifferenter, non tanquam *da is orti*
 necessaria, etsi eveherentur supra nudam *sunt Pha-*
 legis observantiam, pestis schismatum ex *risai &*
 partium illarum studiis ebullire nequivit; *Essai.*
 ast quum opera illa supererogatoria regu-
 lis & canonibus inculcarentur, & quidem
 velut summè necessaria, tum ex τοῖς חסידים
 bonis pullulavit γέννημα progenies Phariseo-
 rum; & ab iis etiam manavit (uti verisimile
 esse putant. *Vid. Scalig. Trib. c. 22.*) hære-
 sis

συνεχὲς καὶ ἀγὰς & pluviam demittit ἐπὶ δούλους
 καὶ δούλους. Ubi quatuor hominum genera, in quæ
 beneficia Naturæ promiscuè redundant, nomi-
 nantur. Confer aliquatenus cum dicto *tr. Pirke*
Avoth. c. V, 10. quod, quia ex parte ab Auctore
 tantum allegatum, integrum describo ארבע
 מדות באדם האומר שלי שלך ושליך שלי
 עם הארץ האומה שלי ושליך שלך ו
 מדה בינני ויש אומרים ו מרת סרום
 שלי שלך ושליך שלך חסיד שלי ושלי
 שלי רשע *Quatuor hominum conditiones sunt:*
Qui dicit, quod meum, tuum est & quod tuum,
meum est, ille è populo terræ. Qui verò dicit: quod
meum, meum, & quod tuum, tuum esto, talis con-
ditionis mediocris. Juxta alios conditionis Sodo-
miticæ. Sed qui dicit, meum tuum & tuum tu-
um, ille Affidæus, pius. Is verò, qui dixerit, quod
tuum, illud meum, & quod meum, meum maneat,
impius.

sis *Esseorum*, qui utique *δευτεριώτερος* *παλαιός* *δίκος* *traditiones non scriptas* invehebant, tanquam necessarias & ipsâ Scripturâ perfectiores sanctitatis regulas.

Quinam
קראים

VII. Hâc tempestate *צדיקים* *justi* studio & æstu se opponendi abrepti, non solas traditiones, sed omnem Scripturam, excepto Pentateucho Mosis, respuerunt, unde & vocabantur *קראים* *Karaim*. (4) *Sunt, qui eos solas traditiones rejecisse existimant, retentis omnibus S. Scripturae libris.* Cui sententiæ si adstipulamur, nomen suum *קראים* *Textuales, Scripturarios*, habebunt inde,

(4) Auctor hoc suo asserto nullam prorsus meretur fidem: Neque enim probat aut probare valet *צדיקים* *Justos* post Captivitatem Babylo- nicam solum Pentateuchum Divinum habuisse aut rejecisse omnes traditiones. Tantum discrimen inter hæc duo nomina in nullo probato Auctore constat. Superius §. 3. provocat ad Kimchium, qui eò non procedit; Sic enim *חסיד* *Religiosus* is dicitur *שעושה יותר על מה שנצטווה* *qui ultra, quam preceptum est, prestat.* Verum *צדיק* *Justus* *שעושה מה שנצטווה* *qui facit ea, quæ sibi mandata sunt.* Atque hoc benè. Nemo Simeonem *κατ' ἑξοχὴν* *הצדיק* *Justum* appellatum Soli Pentateucho ceu integro Canoni credentem dixerit, aut alienum ab omnibus omninò traditionibus. *Vid. Henr. Ottho in Hist. D. M.*

inde, quòd à sola Scripturarum lectione penderent, omni vi traditiones debellantes.

VIII. Et tum etiam eo tempore קרראי *Karraim* isti alieni planè fuerunt ab hæresis crimine; *Sadduceos de* lapsu verò temporis, cùm ipsis *Sadok & Baithos de* *thus* pestiferam illam doctrinam instillassent, quòd nulla ἀπόδοσις retributio bonorum operum, aut poena malorum, vel mortuorum resurrectio futura sit, (s) קרראי *Karraim* illi penitùs in Sadducæos degenerarunt, adeoque insignes Hæreticos, qui nomen debent

(s) Haud majorem fidem merentur, quæ tum hoc, tum præcedente Paragrapho de קרראי *Karraim* Auctor tradit. Hi neque צדיקי *Iusti* dici solent, neque etiam Sadducæi. Nam, ut jam dictum, קרראי non est nomen sectæ cujusdam. Karraim vix in alio cum Sadducæis conveniunt quàm quod unâ adversus Rabbanistas Auctoritatem traditionum divinam omninò negent ceu quæ ἐντάλματα ἀνθρώπων. Cæterum per invidiam & calumniam quandoque ab adversariis suis Sadducæos nominari in aperto est. At non sequitur: E. tales sunt. Audi enim, quid Karraim de Sadducæis judicent, & num se fidei socios profiteantur. R. Moses Beschizi *Et hoc meritò miramur in doctoribus Kabbala, quod illi nos cognominent de nomine Zadok & Baithos, statimque non pudeat, verum exinde illorum invidia patescit. Et rursum:* אנרי הצדוקים אינם כי אם מינים *At Sadducæi non* ואפיקורסים מכחשים הע'הב *sunt;*

debent autori suo *Sadok*. Tempus, quo
cujusvis hæresis primum ortum & incre-
mentum sumpsit, peculiaris capita doce-
bunt.

CAP. X.

De Phariseis.

Etymolo-
gia Pha-
risei.

I.

TRes sententiæ sunt de etymologia no-
minis *Pharisei*. Quartam etymolo-
giam, cujus fundus & autor putatur *Hiero-
nymus Præf. in Amos*. scriptura Hebraïca
refellit; Si enim Phariseus diceretur à פָּרַץ
disrupit, divisit, scriberentur Pharisei פָּרִישִׁים
non פְּרוּשִׁים.

II.

Prima ergo trium earum sententiarum
deducit à פָּרַשׁ *expandere, explicare*, sive pro-
pter *extensionem & dilatationem* suorum
phylacteriorum, sive propter *ostentationem*
bonorum operum omnium oculis expositam;
Pharisei enim insanâ cupidine & siti hono-
rem laudemque hominum venabantur.

III.

*sunt, nisi Hæretici & Epicuræi, qui negant secu-
lum futurum.* Hæc & plura alia magna cum dili-
gentia & eruditione nos docuit Celeberrimus
Triglandius p. m. qui primus integram de Karræ-
orum differentia à Sadducæis, Antiquitate, dog-
matibus, Controversiis, quæ illis cum traditio-
nariis intercedunt, moribus, fatiis Historiam ex-
hibuit in peculiari diatribe *de secta Karræorum.*

III. Secunda sententia derivat à **פְּרָשִׁי** *ex-* 5.
ponere, explanare, quoniam eximiâ apud
 populum autoritate & honore vigeabant.
 credebanturque subtilissimi *Explanatores*
Legis, ita ut vocitarentur **פְּרָשֵׁי תּוֹרָה**; quia
פְּרָשֵׁי תּוֹרָה *expositores Legis erant. Gorionid. c. 22.*

IV. Tertia sententia originem ex eadem 4.
 radice petit, sed in conjugatione Pihel, ubi
 est dividere, separare. Hoc significatu Græ-
 cis dicebantur *ἀφαισμένοι* *separati*, aut uti
 nunc loquimur, *Separatistæ. Suidas.*

V. Separatio ipsorum notabilis, ratione rei
 ad quam, & ratione rei à qua se separabant.

VI. Separabant ergo se I. *Ad meditationem legis*, quo respectu possumus eos vocare *quia se separabant*
ἀφαισμένοι *eis τὸν νόμον* separatos ad legem, *bant*
 Ex hoc intuitu creditur Apostolus I. *ad meditationem*
 se nuncupasse *separatum ad Evangelium*
Rom. I. 1. quum à Pharisaïsimo ad præ- *Legis*
 conium Evangelii secerneretur. *Drus. de 3. II. ad*
sect. lib. 2. cap. 2. II. Separabant se ipsos, *vite sanctimoniam*
vel *potius prætendebant separationem, ad exactis-*
simam vitam sanctimoniam, & ultra vulga-
rem hominum sortem ascendentes; hinc ille
Pharisæus: ô Deus! ago tibi gratias, quod
non sum ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων sicut re-
liqui homines, rapaces, injusti, adulteri, &c.
Luc. XVIII, 11. Suidas. *Dei se separabant a*

VII. Res à qua se separabant triplex est. *commer-*
 Separabant se I. *A commercio reliqui populi,*
ut *cio plebis,*

uti plenius patebit in ipsorum traditionibus, unde plebem ob inscitiam vocitabant **עַם הָאָרֶץ** *populum terra*. Job VII, 49. dicitur **עַלְלֵי** *turba*. (1) *Hæc turba, quæ Legem non novit,*

Annot. (1) Intolerandus erat Magistrorum, Phariseorum, quo se nimium supra vulgus extollebant, fastus, cujus rei, quum luculenta satis vestigia in Historia Evangelica deprehendantur, confirmationem è scriptis Judæorum depromere haud erit inutile. Superbiæ huic testimonium perhibent nomenclationes plebejorum, frigida judicia de illorum vita & morte, negata officia, quæ alioquin proximus proximo vel adversario debet. Nuncupabant **עַם הָאָרֶץ** *populum terra* qualis ex descriptione Maimonidiana ad Pirke Avoth. c. V. 7. **שֵׁשׁ לֹא מַעֲלוֹת הַמְּדוּרָה** *in quo quidam* **אֵין לֹא מַעֲלוֹת שְׂכָלֵי הַדָּבָר** *morum gradus, sed non intellectus*, qui quædam ad terræ conservationem, unde *populus terra*, pertinentia agere valet. Quandoque **בֹּר** *rudem*, cujus, ex mente Judæorum, status priori longè deterior ceu destitutus non tantum intellectu verum quoque æquis moribus l. cit. Boni quidquam ab his provenire posse negant, unde dictum illud Pirke Avoth. c. II, 5. **אֵין בֹּר יִרְאֶה** *qui rudis, peccatum non timet, nec populus terra* Assidæus pius est. Et ideo exsortes resurrectionis mortuorum declarant Cetubh. f. III, 2. **אָמַר ר' אֶלְעָזָר עָמִי** *Dixit R. Eleasar: populum terra non esse resurrecturum* levi admodum argumentum.

novit, *ἡ καλὰ ἐστὶν* execrabilis est. II. Ab habitu & cultu aliorum hominum: (2) utebantur enim peculiarib⁹ vestib⁹, quibus à vulgo dignosci volebant. R. David. Sophon. i. 8. *Ab habitu ejus.*

M

Hinc

gumento ex Es. XXVI. 14. Imò illos jugulare fas esse, vel in die expiationis incidente in diem sabbathi: Testimonium ei non esse perhibendum neque ab eo recipiendum &c. Indignos esse Eleemosynâ, quare, quum aliquando R. Jehuda, *הקדוש* sanctus ille vulgò dictus [egregiam sanctitatis ejus rationem mox audies] plebejum cibasset, pœnitens in hæc erupit verba. *אני לי ואני לעם הארץ* *Væ mihi, qui panem meum plebejo dedi* Bava Bathra f. viii, 2. Confer. Wagenfeilii *Sotam* Exc. Gem. c. III. §. VIII. 2. ubi posteriora prolixius pertractata invenies. Contemtus hujus & odii vix alia ratio, quam quod vulgus *זלזל* Magistorum, externam munditiem parùm curæ habuerit, neque sapientibus servilia præstare officia voluerit. Conf. quoque *Ligtfoot. Op. T. II. p. 271.*

(2) Etiam in habitu sanctitatem præ plebejis affectabant Math. xxiii, 5. Unde ad quæstionem: quisnam plebejus terræ dicendus? respondisse fertur R. Josua *כל שאינו סניח תפילין* qui non aptat sibi Phylacteria. Ben Assai verò: *כל שאין לו ציצית בבגדו* qui filamina non gestat in veste sua. Hinc feminalia Sacerdotum accomparantur *פרשים* feminalibus Phariseorum. Vide Cl. Braun. de Vestitu Sac. l. II. c. 1. §. 14. Adde Kimch. ad Soph. i. 8. cujus verba prostant in B.

^{3.}
A mori- Hinc natum tritum illud: *Vestes populiter-*
ribus & consuetudinibus hujus seculi. This-
bites.

Ortus. VIII. Hæc hæresis videtur ortum duxisse
 (3) ab *Antigono Socho*; qui, quum esset
 Phariseus, sequebatur *Simeonem Justum*
 viventem circa tempora *Alexandri Magni*,
 trecentis annis ante nativitatem Christi.
 Phari-

in *B. Avi Thes. Philol. l. i. c. i. §. V.* Tritum il-
 lud, ad quod Auctor provocat, desumptum è tract.
 חנינה c. ii. §. ult. Quia autem sensus non adeo
 tritus, apponam glossam Bartenorianam. מדרם
 אנ השומאה לטמא אדם וכלים כמדרם הזב
 שטמא אדם וכלים כדכתיב וכל אשר
 יגע במשכבה יכבס בגדיו *Patrem immunditiei, quo homo & vasa polluun-*
tur, sicut conculcatio seminis flui polluit hominem &
vasa, prout scriptum Lev. XV, §. quisquis tetige-
rit cubile ejus, abluet vestes suas, adeoque Pha-
risei, qui vestes plebejorum contrectabant, ha-
bebantur ac si contrectassent calceum hominis
seminis flui.

(3) Certum ortus Phariseorum tempus desi-
 gnari nequit. Semina, quæ jam statim à Captivi-
 tate Babylonica jacta sunt, magis & magis creve-
 runt, donec tandem ex iis religiosi, dicam super-
 stitiosi, Pharisei prognati sunt. Multum qui-
 dem dictum Antigoni Sochæi, quod ejus disci-
 puli Zadok & Baithos in sinistram partem inter-
 preta-

Pharisæi non una è tribu prodibant, vel familia, sed indiscriminatim ex quavis, *Chrysost. Matth. XV. Paulus erat Benjamita, Hyrcanus Levita. Joseph. lib. 13. c. 18.*

IX. Cuivis Sectæ sua erant dogmata, aphorismi, constitutiones & canones, ita & Phariseis. Meum propositum est, solos eos notare canones & aphorismos, qui hæresin redolent in hac & aliis Sectis, quique Sectarios ab invicem distinguunt.

X. Primò Pharisei aliquas res *Fato* subiciebant, aliquas *libero hominis arbitrio*. *Dogmata Phariseorum.* *Joseph. lib. 13. c. 8. 9. Secundò* confitentur esse *Angelos & Spiritus. Act. XXIII, 8. Tertiò* credunt mortuorum resurrectionem, docentque animas improborum denatorum

M 2

extem-

pretabantur, ad utramque sectam Pharisæam & Sadducæam constituendam contribuit; sed, an ejus ætate Pharisei esse atque nuncupari inceperint, affirmari certò vix potest. Hoc ex Josepho certum, existisse jam tempore Jonathæ Pontificis *Antiq. l. XIII, 9. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς τῶν Ἰουδαίων ἡσαν, αἱ δὲ τῶν ἀνδραπείων παραγμάτων διαφόρως ὑπελάμβανον, ὥς ἢ μὴ φαρισαίων ἐλέγγο.* Hoc tempore tres Judæorum sectæ erant, quæ de rebus humanis inter se dissentiebant; una *Phariseorum secta &c.* Non ante, quantum novi, illorum diligentissimus scriptor meminit, nec etiam Josippon B. Gorion, sed sæpius post, veluti sub Johanne Hircano Vid. l. IV, c. 6, 12.

extemplò migrare ad æternos cruciatus animas autem piorum statim ab excessu Pythagoricâ μετεμψυχῶσι in aliorum piorum corpora (4) transfundi. *Joseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 12.* Hæc ratio putatur, cum tam diversam de Salvatore nostro opinionem foverint: quidam censebant ipsum esse *Johannem Baptistam*, alii *Eliam*, alii *Jeremiam*.

(4) Frequens itaque hoc de dogmate inter Sadducæos & Phariseos in Talmude contentio exstat. Quare Judæi moderni, Phariseorum soboles, ut se ab illis distinguerent, dogma resurrectionis articulum fundamentalem posuerunt. Hinc in Catechismo R. Abraham Jagel היסוד הי"ג הוא האמנת שר' זמן הקבוע והנודע לה' לבדו לא לזולת יחיו המתים שכבר מתו ואין דת ולא דנקות כדת יהודית למי שלא יאמין זה *Fundamentum decimum & tertium est fides, mortuos, qui jam mortui sunt, certo tempore, quod soli Deo notum nec alii cuiquam, ad vitam revocandos esse. Qui hoc non credit, ille neque Religionem, neque conjunctionem aliquam cum fide Judaica tenet. Verum Pharisei insuper docebant animam μεταβαίνειν eis ἐκ τοῦ σώματος τῶν ἀγαθῶν μόνην, τὴν δὲ τῶν φαύλων αἰδίου τιμωρίᾳ πολεάζειν.* *Joseph. l. II. de B. l. c. VII. p. 788.* Quo pertinet, quod quidam è Judæis dicunt 'אדם' five אדם, דוד, משיח *Adamo, Davidi, Messia*, per סוד הגלגול *mysterium revolutionis* eandem esse animam ab

remiam. (5) *Matth. XV I, 14.* quasi Christi corpori anima vel Johannis, vel Eliæ, vel Jeremiæ vitam afflâisset. *Scal. Trihar. lib. 2. cap. 3.* item *Drus. in Præter.* Quartò mordicùs tenebant *ᾠδὸς traditiones* Antiquorum.

XI. Ut meliùs intelligantur ipsorum dogmata, sciendum est, Judæos dicere, quòd Lex duplex sit, scripta, quam appellant *שכחה* *Legem scriptam*; & *מאגד* *Legem* à patribus tradita, quam vocant *תורה* *Legem*; quam utramque Mosi datam in monte Sinai; legemque oralem fuisse *κατὰ νότον* *instructionem* & commentarium legis
 M 3 scri-

ab illo in istum & ultimò in hunc transiisse. Hanc tamen doctrinam non scripturæ, sed potius Philosophiæ Ægyptiorum, Pythagoræ debent, juxta quos

Morte carent animæ, semper priore relicta sede, novis domibus vivunt.

Dogma resurrectionis mortuorum ex mente Judæorum prolixè & doctè pertractavit Cel. Daffovius.

(5) *Expositio Math. XVI, 4.* ex *μὴ ἐκ ψυχῶν* depromi nequit. Non valet ratione Eliæ, nam nunquam mortuus: non ratione Jeremiæ, quem surrexisse putabant *Luc. IX, 19.* non etiam ratione Johannis Baptistæ. Aliter credere debuissent Christum vel prius nullam animam habuisse, aut postea geminam.

scriptæ dicunt, quam Moses postea ore tenus Josuæ tradiderit, Josua Senioribus, Seniores Prophetis, Prophetæ Viris magnæ Synagogæ, qui deinde sequentibus seculis eandem propinârunt. *Moses Kotsens. in præf. lib. præcept.*

Quod
plurimum

Phariseos
à Saddu-
cæis di-
stingue-
bat.

XII. Hæc traditio una ex primariis differentiis fuit, de quibus Sadducæi & Pharisei conflixerunt. *Gorionid. cap. 29. Pharisei in-
quiebant; observemus legem, quam majores
nostri nostris manibus insinuârunt, explana-
tam ore Sapientum, qui eam per traditiones
exposuerunt. Sadducæi autem replicabant:
ne fidem demus, nec aurem ullis traditioni-
bus & κατηχήσεσι, sed attendamus ad solam
legem Moysis.*

Traditio-
num I.

Lotio
manuum
ante cibũ.

XIII. Traditiones autem, quas præpri-
mis urgebant, hæ fuerunt. I. Non capiebant
cibum χειρὶν ἀρίστοις illotis manibus. (6) *Cur
trans-*

(6) Hoc constat è Jure Judaico tr. חנינה c. II, 5. נוטלים לידים לחולין aqua mani-
bus affundenda, quando cibus profanus comedi-
tur. Quia autem hæc generalia valdè, factum ut
variis lotionum obortis difficultatibus sequiori
ætate constitutiones lotoriæ multiplicatæ fue-
rint, accuratè vel si mavis supersticiosè aquam,
ejus quantitatem, qualitatem, modum, vices, va-
sa, &c. describentes. Mirum sanè Gentem Sor-
dibus

transgrediuntur discipuli tui ἡ μαγείδου τῶν
 ἡγεσβυτέων *Seniorum traditionem? non enim*
abluunt manus suas, quando panem edunt.
Matth. XV, 2. Hæc lotio dicitur facta esse
 סוג'מ'

dibus animi adeo maculatam & sanguine con-
 sperfam tantam munditie corporis curam habe-
 re, nullam animi, non expetere מים טהורים
aquas puras quæ à peccatis mundant Ezech.
 xxxvi, 25. Sed hæc in alio foro. Nunc ritus per-
 tractans ea, quæ in *Schulchan Aruch ex Ord.*
Orach Chajim const. de lot. man. huc pertinent,
 describo: כשיבא לאכול פת שמברכים עליו
 המוציא יטול ידיו אפילו אינו יודע להם שום
 טומאה ויברך ע"ל נטילת ידים אבר
 לפת שאין מברכים עליו המוציא כגון לחמניות
 דקות או פת הבאה בכסנין ואינו קובע
 סעודתו עליהם אין צריך נטילת ידים
Qui cibum comedere vult, cujus gratia dicen-
da est precatio המוציא qui educis &c. ille mani-
bus aquam affundet, licet nullius immunditie
sibi conscius fuerit: simul benedictionem in aqua
manibus affundenda solitam dicet. Hoc autem
non necessarium, si propter cibum illum memora-
ta precatio non recitanda est, veluti si fuerint
crustulae tenues aut placentula tosta, quæ coenam
non constituunt. Oratio, quam loturi dicunt,
 hæc est ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם
 אשר קדשנו במצותיו וצונו ע"ל נטילת ידים
Benedictus sis Domine Deus noster, Rex Mundi,
qui sanctificasti nos præceptis tuis atque aquam
manibus nostris affundendam injunxisti.

Qua
facta

πυγμαῖ.

πυγμαῖ (7) crebrò Marc. VII, 3. uti quidam hanc vocem transferunt, putantes eam idem significare hîc, quod πύνα apud Homerum, scil. crebrò, frequenter. Alii hanc vocem vertunt accurrate, diligenter, quod docet attentam diligentiam eorum in lavando; cum qua versione Syrus facit, qui habet נטילת ידיה μετὰ σπουδῆς diligenter. Alii putant hoc loquendi modo alludi ad ritum istum lavandi, quo utebantur Judæi, quemque appellabant נטילת ידים levationem manuum.

(7) Quanta sit Interpretum in voce πυγμαῖ dissensio, vel ea, quæ Auctor adfert, abundè docent. Provenit illa partim ex ignorantia ἑρμηνείας Judæorum. Satis luculentò enim ex Marc. VII, 3. patet, intelligi ritum aliquem in lavandis manibus receptum. Credibiliter illum ipsum, quem lib. cit. paulo infra ita descriptum legimus, שיעור נטילת ידים כל היר עד קנה שרזע ויש אומרים עד מקום חיבור האצבעות לכה היר וראוי לנהוג כדעת הראשון. *Integra manus usque ad calamus brachii aquâ affunditur; Alii dicunt: nonnisi ad eam partem, in qua digiti cum vola manûs conjunguntur. Ritus prioris sententiæ magis placet. Tum aquâ affusâ manus convoluta alteram נטילת ידיה fricat.* Hac ratione πυγμαῖ τίπτεν nihil aliud quam pugno alteram manum defricare. Favet significatus; πυγμαῖ enim σύγκλεισις δακτύλων pignus, quomodo etiam Lxx loco אגרף adhibent Exod. xxi, 18. Es. LVIII, 14.

num. Græcum vocabulum *πυγμή* creditur exprimere hanc ceremoniam, quoniam in ista lotionem summitates digitorum cum pollice conjungebant, ita ut quævis manus speciem *τῆς πυγμῆς pugni* referret *Scalig. Trihar. c. 7.* Hæc ceremonia ita habuit. I. Manus abluebant. II. Eas dicto modo complicabant. III. Eas elevabant, ita ut aqua ad cubitum delaberetur. Tandem remissis rursus manibus, aqua humum defluebat. Et ut abundans liquor in brachiis ascendendo & defluendo luderet, elevatis iis puram aquam affundebant, demissis autem bis aquam adspergentes. *Munster. in Deut. VII.* Hanc lotionis speciem nobis videtur *Theophylactus* depingere, in *Marc. VII. 3.* ubi inquit: *Phariseos ἑὸς ἑ ἀγκῶν*, cubitaliter lavare. Tandem alii exponunt *πυγμῆν* per pugnum, manum plicatam, ita ut lotio fieret, pugno palmam alterius manûs defricante. *Beza in Major. annot. suis ad Marc. VII.* In summa, notat accuratam & exactam lavandi curam.

XIV. Ceremonialis illa lotio elatarum ^{supersti-} demissarumque manuum satis denudat ^{tiosa est.} superstitionem, quam solam vellicat reprehensio dicta; etsi omnes istiusmodi lotiones superstitione non carerent, quòd eas non ponerent inter honestos civilesque mores;

sed ad religionem (8) pertinere crederent, βαπτίζεσθαι πρὶν ἢ ἀφίσιν se lavare ante prandium, aut ἐσθίειν τὸν ἀγρὸν χερσὶν ἀνίπτοις sumere cibum illotis manibus; imò quòd earum lotionum tantam assererent necessitatem, ut si homo acceptâ aquâ non simul manus ablucere, sitimque restinguere ob paucitatem posset, etsi contabesceret siccitate, non tamen anhelanti gutturi, sed purgandis manibus eam affundere deberet. *Drus. prater. Matth. XV. in addend. & Buxtorf. Synag. Iud.*

(8) Multoties de die, levissimis de causis ad χειρὸς λουσίαν obligantur. Qui aqua destituti sunt, analogum quid illi substituere tenentur אם אין לו מים יקנה ידיו בצרור או בעפר ויברך על נקיונת ידיו *cui deest aqua, ille tenetur manus suas lapillis aut pulvere abstergere atque propter puritatem manuum preces fundere* conf. insuper Schulch. Ar. pag. 29. Vel qui annulos gestant, tempore lotionis illos deponere jubentur Schulch. Toh. p. 13. Nec quidquam interpositum aquam & carnem inter esse debet. Comedere χερσὶν ἀνίπτοις gravissimis accensent sceleribus atque præsentem adversus talem Numinis vindictam ajunt, quod ridiculo illo exemplo Judæi carnem suam ex ignorantia comedentis, eo quod manuum lotionem intermiserit Chol. c. 8. probare fatagunt. De quo consule Buxtorfii Synag. Jud. c. XI. p. 239. edit. Basil. 1680.

Jud. c. p. p. 93. ex Talmude. Et cibum cape-
re ἀνίπλοισ χερσὶ tantum crimen , ac ipsam
fornicationem judicabant.

XV. Etsi autem hæc traditio lotionum
acerrimè à Phariseis inculcaretur, attamen
isti ritui omnes Judæi obediebant, ut con-
stat ex locis citatis. Possumus autem tres ^{Triplices}
lotionum species usitatas Judæis observare. ^{lotionum}
^{species.}

1. *Pharisaicam* & superstitiosam, quæ repre-
hensa est, 2. *Ordinariam* , quam externa
morum honestas admittit. 3. *Significati-*
vam, (9) quæ nota erat innocentiae, man-
data Senioribus proximæ urbis , in causa
ignoti homicidii. *Deut. XXI, 6.* Ita se la-
vit

(9) De hoc ritu accipe verba Maim. tr.
בית דין שרל אותה c. IX. רוצח ושמירת נפש
העיר עם כל זקניה אפילו הן מאה כולן
רוחצין את ידיהן שם במקום עריפת
שרל עגלה ואומרים שם בתוך הנחר
בלשון הקודש ידינו לא שפכה את הדם הזה
ועינינו לא ראו *Confessus judicialis civitatis*
(prope quam interfectus reperiabatur) *una cum*
omnibus senioribus, si vel centum fuerint, manus
suas lavat illo in loco, ubi vitula decervicatur at-
que ibidem intra fluvium Lingua Hebraica
confitetur in sequentem modum. Neque manus
nostræ sanguinem hunc effuderunt, neque etiam
oculi viderunt. Significativa quoque erat Sacer-
dotum rem sacram administrantium *Exod. xxx,*
21. ad quam David *Pf. xxvi, 6.* clarè respicit.

vit *Pilatus Matth. XXVII, 24.* & ad eandem
lotionem allusit David *Ps. XXVI, 6. Lavo*
in innocentia palmas meas, & circa tuum
altare versor. Jehova.

II. Lōtio *XVI. II. Cum redibant ex foro, manus*
manuum lavabant. Marc. VII, 4. Ratio fuit, quia,
post redi- quum ibidem cum variis hominum gene-
tum ē ribus commercium habuissent, facile pollui
foro, potuerant. Verbum, quo utitur *Marcus*, est
βαπτίζεν, quod denotat *totius corporis* (10)
παντοῦν *mundationem*. Videntur etiam Pha-
rīſæi, ut pote quos major superstitionis ze-
lus, quàm alios agitabat, sic se lavisse *ἐν ᾧ*
ἀγίσου *ante prandium. Phariseus miratus est,*
quod

(10) Malè, quantum intelligo, Auctor *βαπ-*
τισμών de mundatione totius corporis accipit
Marc. VII, 4. Luc. XI, 38. Id neque vocabulum in-
dicat: Nec additur *corpus* sive vox æquivalens. Po-
tius ex nexu *Marc. VII, 3. 4.* patet manus Lotionis
subjectum esse. Præprimis notatum volo Judæ-
os non quavis de causa totum aquæ immerfisse
corpus, non redeuntes ex foro, nisi gravem ali-
quam contraxissent immunditiem. Et quæ ratio
admirationis in Pharīſæis *Luc. XI, 38.* quando ne
ipsi quidem, traditionum Patroni, cibum sumtu-
ri integrum corpus aquæ immergere soliti sint?
Est tamen discrimen inter *ἵπτεσθαι* *Marc. VII, 3.*
& *βαπτίζεσθαι* *ψ. 4.* Illud notat aquam manibus
affundere: Hoc manus ingenti aquarum copię
immer-

quod Christus non ante prandium.
 עֲבָרְלִידָן lotus esset. Luc. XI, 38. Ad hanc su-
 perstitionem Petrus inclinasse creditur, di-
 cens: non solum pedes meos, sed & manus &
 caput. Job. XIII, 9. Is, cum civilem suam
 modestiam lædi crederet, si lavandos pedes
 Magistro suo permetteret, ad alterum ex-
 tremum deinde relabitur; q. d. non solos
 pedes, sed totum corpus. Hæc superstitione
 genuit Sectam Hemerobaptistarum, sic dicto-
 rum,

immersere. Illud vocant Magistri : נטילת ידים
 Hoc verò טבילת ידים. Quod discrimen
 clarè reperitur tr. חגיגה c. II, 5. נוטלין לידים
 לחולין ולמעשר ולתרומה ולקדש מטבילין
 Quando cibum communem aut decimas vel Tru-
 mam comedunt, aquam manibus affundunt: sed
 pro re sancta immergunt. Audi glossam Barte-
 norianam. לאכור שלמים וחטאת ואשם
 יש מעלה יתירה שצריך להטביל את
 Immergunt scil. הידים בארבעים סאה
 quando comedunt de sacrificiis pacalibus aut pro
 peccato vel pro reatu. Est gradus major (immer-
 sio, quàm affusio) nam manus intingenda copie
 aquarum, quæ XL. satorum est. Unum autem sa-
 tum continet tantum, quantum 144. ova. Mi-
 nor longè mensura ad affusionem, de qua Schulch.
 Ar. ex Ord. Orach Chajim צריך שיהא במים
 necesse est ut peragatur in quartario
 aquæ, qui unius ovi & dimidii.

rum , quòd quotidie ita suas lotiones & baptismos iterarent. *Epiph. I. I, Tom. I. c. 17.*

III. Pocu-
lorū &c.

XVII. III. *Eluebant sua pocula, sextarios, aramenta, & lectos. Marc. VII, 4.*

IV. Absti-
nentia à
comestio-
ne cum
peccato-
ribus.

XVIII. IV. *Illicitum putabant edere cum peccatoribus. Matth. IX, 11. (11) Imò censebant esse pollutionis speciem , tangi ab iisdem. Luc. VII, 39. Hic si esset propheta, nōset*

(11) Peccatores enim immundos agnoscunt, five qui eam corporis munditiem non curant, quam leges divinæ & humanæ agnoscunt. Dein cibos eorundem suspectos habent, de quibus Sacerdotibus, Levitis, pauperibus debita non solverunt. Egregiè Maim tr. *c. xvi, 6. ult. אע"פ שמותר לאכול אוכלין שמאין ולשתות משקים שמאין חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה ונוהרין מן הטומא' כולן כל ימיהם והן הנקראים פרושים ודבר זה קדושה יתירה היא ודרך חסידות שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמהם שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים וטהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות וקדשת הנפש גורמת להדמו' בשכינה שנ' והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' מקדשכם &c. Licet licitum sit &c. cibos immundos comedere atque humores immundos bibere , attamen prisci Assidai cibum communem in puritate comedebant & toto vite tempore*

nōset utique, quæ & qualis sit ista fœmina, quæ tangit ipsum; nam peccatrix est. De istiusmodi hominibus loquitur Propheta; qui dicunt, accede ad te, sive recede, ne appropinques mihi, sive אל תגשׁ בי ne tangas me, nam sanctus tibi sum, Es. LXV, 5. Frigidus ille sanctitatis fervor & Samaritanis fuit, qui obvianti peregrino ogganiebant; מן מעֹסֵי אֲנֹכִי, ne attingas, ne me vel leviter stringas. Scalig. de emend. temp. lib. 7. & Epiphan. Tom. 1. Lib. 1. c. 13.

XIX. V. Jejunabant bis (12) in septima-^{v. leju-}na Luc. XVIII, 12. nimirum, die Luna & die ^{nium ge-}Jovis. Theophyl. in Luc. XVIII, 12. Epiph. ^{minum in}septima-^{har. na.}na.

tempore sibi ab omnibus immunditiis cavebant: Hi appellantur Pharisei: Id, quod diximus, sanctitas excellens est & pientissima vivendi ratio, ut homo se separet à reliquo populo neque illum tangat vel edat aut bibat unâ. Etenim, si quis se ita separat, facit ut corpus suum à malis actionibus purgatum sit. Corporis autem mundities causatur sanctitatem animæ à pravis opinionibus: Sanctitas vero animæ nos Deo similes reddit, sicut scriptum est Levit. XX, 7. 8. Sanctificate vos & sancti estote, quia ego Jéhova, qui sanctificavi vos. Conf. Math. XV: 11, 17, 18, 19, 20.

(12) Nollem affirmare מִצְוַת דֹּסֵי, cujus vi secta Pharisaica bis singulis septimanis jejunare debebat penes Judæos existisse. Neque enim, quæ

har. 16. quia Moses, uti ajunt, montem Si-
nai adscendit die *Jovis*, descendens die *Luna*.
Drus. in Luc. XVIII, 12.

VI. Dila-
tatio phy-
laeterio-
rum &
fimbria-
rum.

XX. VI. *Dilatabant* (13) *sua phylacteria,*
& *amplificabant suarum vestium fimbrias.*
Matth. XXIII, 5. Hic tria veniunt pen-
tanda; 1. Quid fuerint *phylacteria*. 2. Quid
ipsis inscriptum fuerit. 3. Cur ita dicta.

Epipha-
nio Phy-
lacteria
sunt cli-
vi purpu-
rei.

XXI. *Epiphanius lib. 1. Tom. 1. c. 15.* ex-
ponit hæc *phylacteria* fuisse *παλῖα σήματα*
πορφύρεα clavos purpureos vestibus intextos.
Quasi Phariseorum vestes similes fuissent
tunicis istis, queis amiciebantur Romani
Senatores, nempe *laticlavii* (*vellatis cla-*
vis) ita dictis, quoniam erant segmentis &
latis

quæ Phariseus ille de se dicebat, statim de omni-
bus aliis verum. Hoc certum & ex scriptis Ju-
dæorum facile confirmatur, quod legitur *Math.*
IX, 14. Phariseos *ἡστειν πολλά* nam præter plu-
ra statuta Jejunia levi de causa arbitraria ordina-
bant. De gemino jejunio quavis septimana à
Phariseis celebrato non memini me apud quem-
quam legisse. Unus alterve sanctior pro se hanc
vitæ austeritatem eligendi facultatem habebat.

(13) Dilatabant vascula quibus schedæ legales
insertæ erant, atque ita solito majora gestabant.
Dein probabiliter nodum ingentem, lorum pro-
pendens & latius & longius fecerunt, quo famam
magni erga legem studii consequerentur.

latis bracteis vel clavis interpuncta. Sed ^{Sed male!} quum hæc phylacteria tantum fuerint ad-
 juncta ornamenta, quorum duo erant; al-
 terum fronti, alterum sinistrae affixum; tum
 claret, per phylacteria non posse intelligi
 totas vestes, vel aliqua segmenta & clavos
 vestibus insutos. In genere putantur fuisse ^{Potius}
schedula, tabella vel membrana, quarum, ut ^{membrana vel}
 notavi, duæ fuerunt: *Phylacteria sive ta-* ^{frontis}
bella vel bractea, fronti annexæ, (14) & ab
 N una

(14) Phylacteria capitis Rabbinii vocant
 תפילין של יד Sed manus של ראש. Pau-
 ca solum de his referemus. Plenam eorum Histo-
 riam desideranti consulimus lectionem Maimo-
 nidis, in peculiari tractatu de Phylacteriis &c.
 E Christianis legi possunt Cl. Surenhusius *in ex-*
posit. Tab. T. I. Buxtorff. Synag. Jud. c. IX. Wa-
genseilius in Sota Excerpt. Gem. c. II. Sect. I. 10.
 De modo conficiendi Phylacterium capitis, qui
 simul formam nos edocet: ביצד עושין תפילין
 של ראש לוקחין עץ מרובע ארכו ורחבו
 כגבהו ואם היה גבהו יותר ער רחבו או
 פחור ממנו אין בכך כלום ואין מקפידין
 אלא ער ארכו שיהא כרחבו וחופרין שלשה
 חריצין כדי שיעשה לו ארבע ראשיים כגון זה
 ולוקחין עור ומרטיבין אותו במים ומשימין
 בו ארץ העץ ומכניסין את העור בין כר
 חריץ ומכמשינ אותו והוא רטוב מכאן עד
 שעושין בו דמות שין שיש לו שלשת ראשין
 מומין המניח תפילין ודמות שין שיש לו ארבע
 ראשין

una ad alteram aurem pertingentes, ligulâ-
que ab occipite adstrictæ; & *phylacteria* alli-
gata

Quæ ratio conficiendi **המניח** **משמאר** **לראש**
Phylacteria capitis? Sumendum est lignum qua-
dratum, cujus longitudo, latitudo & altitudo
equalis est; si vero altitudo latitudine major aut
minor, nihil refert. Id solum observare solent, ut
longitudo latitudini correspondeat. Tum tres
faciunt incisuras, unde exurgunt quatuor (ligni)
capita hoc modo [vide illum apud Wagenfeil.
in Sota l.c.] Postea sumenda est pellis aquâ mace-
rata, cui lignum illud imponunt atque pellem in
quamlibet incisuram immittunt. Præterea illam
flaccidam reddunt vel potius corrugatam. [Puto
enim obtinere significatum Arabicum **ممش** *corrugata fuit pellis. Codex MSC. Ez Hechajim*
Conf. Wagenfeilii legit **מכבש** *nisi error sit in*
Sota] dum adhuc madida ab utroque latere, do-
nec fecerint figuram literæ ם tribus capitibus
constantem, quæ ad dextram induentis & dein fi-
guram literæ ם quatuor apicum ad sinistram ejus,
qui Phylacterium induit. Postea pelliculam are-
factam à typo ligneo abstrahunt, atque ædiculis
pericopas legis [de quibus §. 23.] indunt. Mo-
dum induendi tr. cit. c. IV, 1. ita describit.
מניחין אותן על הקדקד שהוא סוף השיע'
שכנגד הפנים והוא המקום שמוחו שר'
חינוק רופף בו וצריך לכוין אותם באמצע
כדי שיהיו בין העינים ויהיה הקשר בגובה'
העורף שהוא סוף הנלגלג *Phylacterium ver-*
tici, ubi pili capitis desinunt, apponunt nempe
juxta

ligata brachio (15) sinistro supra cubitum; ^{vel brachii sinistri.} eâ parte, quæ spectat cor, ut eidem eo pro-
piora essent. Moses Korsens. præc. affirm. 22.

XXII. Utraque hæc phylacteria & Phari- ^{Phylacteria alia Phariseorum:} sæis & Sadducæis in usu fuerunt. Maimon.
in Tephillim. c. 4. §. 8. Sed cum distinctio-
ne: Pharisei ad maiorem ostentationem

N 2

sua

juxta faciem eo in loco, ubi cerebrum infantis se movet. Probe attendendum, ut in media [frontis parte] dependeat, quò inter oculos sit: Nodus vero in summitate cervicis ad alteram cranii extremitatem faciendus est.

(15) Tradidimus modum conficiendi Phylacterium capitis: Nunc quoque de Phylacterio manus ex eodem Auctore §. 4. dicendum erit
לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו ויהיה גבהו כאצבע או יתר על זה מעט או פחות מעט ומחפין אותו בעור רטוב ומניחין את העור על האימום עד שייבש וחולץ את העור ומניח את ארבע הפרשיות במקום העץ ומחזיר מקצת העור מלמטה ותופרו מארבע פנותיו ומניחין סן העור תובר מקום הרצועות
Accipiendum est lignum quadratum ejusdem longitudinis & latitudinis: Altitudo verò digiti instar, plus minusve. Tum illud obducendum est pelli madafactâ, quam tamdiu mustricole impositam relinquunt, donec arefacta sit. Postea pellis abstrahitur atque loco, quem lignum occupavit, quatuor Legis Pericopæ induntur. Insuper pellis ab aliqua parte inferius convolvitur: Quatuor latera consuntur: Relinquitur in pelle transitus loris.

*Alia. Sadd.
duca-
tum.*

sua phylacteria manuarum brachio supra cubitū affigunt, Sadducæi palmæ. Imò omnes Judæi talia phylacteria gestârunt nō excepto nostro Salvatore. (16) *Scalig. Tribar. p. 258.*

Manda-

(16) Nullum dubium Christum quoque gestasse Phylacteria, si illa divinitus instituta sunt: De quo tamen controversia moveri solet. Mea *intel-*
lectionis hæc est. Deum quidem in lege Phylacteria sive signa cultus sui in fronte & manibus gestanda præcepisse, sed posteriori ævo Sapientum consilio & auctoritate in hanc redacta fuisse formam, quam nunc conspiciamus. Hæ probabiles rationes sunt 1. Quater Exod. XIII: 9. dein *ψ*. 16. Insuper Deut. VI: 8. Et XI: 18. à Legislatore præcipiuntur, iis quidem verbis, quæ præcepta ad litteram exponenda esse docent, veluti Exod. XIII: 9. *Erit tibi in signum super manum tuam & in memoriale inter oculos tuos.* consimiliter *ψ*. 16. Deut. VI: 8. *וּקְשַׁרְתָּם* & alligabitis ea in signum super manum tuam & erunt tibi *לְטוֹטוֹפוֹת* inter oculos tuos. Rursum c. XI. 18. Si figuratè verba intelligenda essent, procul dubio Legislator in uno aut altero figuram exposuisset. Nec enim semel tantum hac de re mentem suam aperit. Legislatoris non est figuratè loqui; Ejus enim interest, ut verba sua clarè & distinctè intelligantur. 2. *אוֹת* signum, *זִכָּרוֹן* memoriale, & per consequens *טוֹטוֹפוֹת* quod respondet *memoriali*, in Scriptura usurpantur de signis externis, uti *אוֹת* de iride, Gen. IX: 12. 17. circumcisione XVII: 11. *זִכָּרוֹן* de lapidibus humeralibus Exod. XXVIII: 12. iis, qui miraculosum Israelitarum transitum per Jordannum

Mandatum enim generale fuit *Exod. XIII, 9. Erit tibi in signum super manu tua & in memoriale inter oculos tuos.* Sic ipse ritus

N 3

gestan-

num posteris indicare debebant *Jos. IV: 2. 3.* Nul-
lam video causam, quo minus asseram signa talia
Gentem Israeliticam, quæ tot similibus præceptis
obedientiam debebat, gestasse. Hæc ratione for-
tius ad cultum soli Deo, Creatori cœli & terræ te-
standum, *Deut. VI: 4.* legem jugiter mente ex-
pendendum, actionibus exprimendum admone-
bantur. Eadem prorsus ratio, quæ vestis fimbria-
rum & Mezuzæ *Deut. VI: 9. 4.* Phylacteria quo-
que gestabantur à Sadducæis & Karræis. Hi ve-
rò soli scriptæ Legi adhærent neque *πατεροεγδο-
σεis* amant. Solùm in forma differunt, quam re-
centiorem lubens agnosco. 5. Addo Gentiles ævi
Mosaici signis plurimùm indicasse, quale Numen
colant: Num Molochum, num alium aliquem fi-
ctitium Deum. E. prudens admodum institutum,
ut & veri cultores se, rejectis falsis Diis, famulos
æterni Dei publicè declarent, quod egregiè con-
firmatur verbis, quæ inscribenda erant, ex quo-
rum numero illa veluti *Deut. VI: 4. Audi Israel,
Jehova Deus noster Jehova unus.* Exemplum de
signis Idololatrarū *Maim. Mor. Nevoch. l. III. c. 37.*
p. 159. 2. in. הקפת פאת ראשו פאת וקו אסור מפני
Buxtorfius: Cir- שהו תקו כומרי עבוד ורה
cum datio anguli capitis (h. e. ratio comæ instar)
& anguli barbæ prohibita, propterea quod ita se
radere & tondere solerent Sacerdotes Idololatrici.
Ex dictis explica Apoc. XIV: 1, 9.

gestandi phylacteria non fuit à Salvatore nostro improbatus, sed ea dilatandi, quo viderentur sanctiores reliquis.

*Pericopa
legis iis in
scripta.*

XXIII. His schedulis vel membranis inscribebant Decalogum solum, juxta sententiam *Chrysostomi & Hieronymi in Matth. XXIII.* Sed firmior ratio persuadet, eos in iis exarâsse has quatuor pericopas. (17)
1. Prima pars inchoabat ita; *Consecra mihi omne primogenitum, Exod. XIII, 2.* ad finem *vs. 10.* 2. Secunda erat; *Et erit, quum introduxerit te Jehovah in terram Cananitarum, Exod. XIII, 11.* ad finem *vs. 16.* 3. Tertia ita; *Audi Israel, Jehova Deus noster, Je-*
hovah

(17) Ordo ab Auctore observatus est secundum Rabbenu Tam, Rabbenu Hai, & R. Abraham Bar David, Maimonidi, Auctori Ez Hachajimi sequens placet.

Ad fini-
stram in-
duentis

יהוה יי יהוה יי יהוה יי	יהוה יי יהוה יי יהוה יי	יהוה יי יהוה יי יהוה יי	יהוה יי יהוה יי יהוה יי
-------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	-------------------------------

Ad dex-
tram in-
duentis

Ab hac parte depen-
det lorum,

hovah unus. Deut. V 1, 4 usque ad finem
 v. 9. 4. Quarta sic incipiebat; Erit itaq;
 si seriò auscultaveritis præceptis meis, &c.
 Deut. XI, 13. ad finem v. 21.

XXIV. Has 4. partes convolutis mem- ^{Aliter}
 branulis inscriptas capiti annexuerunt & ^{phylacte-}
 sinistrae: eas sententias, quas fronti præfixe- ^{rio ca-}
 re, in quatuor diversis membranulis exarâ- ^{pitic.}
 runt. Mos. Kotsens. fol. 104. col. 3. ubi verò
 uni membranulae vel pelliculae eas quatuor
 sententias dabant, tum fiebat istud quam-
 vis partem distinguente lineola; posuerunt
 postea eas quatuor sententias in pellicula, in

N 4

qua

Unaquæque Pericopa peculiari membranæ in-
 scribi solet. Aliter se habet cum Phylacterio
 manûs, de quo Maimon: l. cit. כותבם בר' דפין
 בעור אחד ארוך כספ' תורה, על סידור
 בתורה, כגון זה, Scribendum est in unica
 oblonga membrana quatuor distinctis columnis, eo
 ferme modo, quo legem scribunt; Ordo Pericopa-
 rum is, quem Sacra Litera observant, scil.

והיה אם	שמע ישראל	והיה כי	קדש לי כל
שמע	ידוה אלהינו	יביאך	בכור

Invertit Auctor Ez. Hechajim & in columna
 קדש לי כל בכור ille legit והיה אם שמע
 Quem ordinem verba Maimonidis citata quoque
 poscere videntur. Eundem cerno observatum
 in Phylacterio, quod aliquando Amstelodani
 mihi comparavi.

*Aliter
Phylacte-
rio ma-
nus:*

qua erant quatuor ædiculæ, loculamenta, vel cellulæ; non autem in quatuor pelliculis; quævis cellula distincta erat ab aliis. Illæ verò partes, queis manum ornabant, inscribebantur uni membranæ, distinguen-
tibus eas quatuor regulis; si eas quatuor peculiaribus membranulis inscriberent, de-
scendenti ordine fiebat ponebantque in una pellicula, unam cellulam habente.

*Substi-
tuebatur
filum
rubrum.*

XXV. Tempore persecutionis, cum publicè (18) phylacteria sua gestare non auderent, manus suas rubro filo cinxerunt, ut refricarent memoriam sanguinis foede-
ralis. *Munst. de præc. affirm.*

*Nomina
Phylacte-
riorum
טפוח*

XXVI. Quod ad nomen, Moses phy-
lacteria vocavit טפוח; quod vocabulum
tot fermè etymologias, quot expositores
habet.

(18) Quoniam Phylacteria lege præcepta sunt, nullum dubium illa publice gestata fuisse nisi vis major aut irrisio Gentis, inter quam Judæi habita-
bant, obstiterit Vide test. tr. שבת c. IV, f. XLIX,
1. ap. Buxtorf. Synag. Jud. c. IX. c. f. præprimis
ab iis factum, qui singularem sanctitatem profe-
tebantur Matth. XXIII, 4. Hodie, ne à Christia-
nis irrideantur, nonnisi tempore precum in Sy-
nagogis induunt aut iter facientes paulisper ab
aliis recedunt & Phylacteriis ornati precantur
vel si aliter fieri nequit, clam capiti & manui
applicant & palliant.

habet. Verisimillimum mihi videtur, ea sic dicta fuisse per ἀντίθεσιν locutionē à contrario, ἀπὸ τοῦ incedere, movere; quia erant immota; ob id vertunt LXX. ἀσάλευτα *ornamenta immobilia*. Rabbinī ea vocant וְהָיָה, q. d. *precum monumenta*. Alii amant ea dicere, *Pittacia, & Pittaciola*, à voce *πιτλέκιον*, quæ *Pittacia* notat vestis partem, vel modicum pannum. *Hieron. in Matth. XXIII.*

XXVII. In Evangelio vocantur φυλακ-
 φυλακτῆρια à φυλάττω *custodio, conseruo*. 1. τῆρια
 Quia eorum usu Lex servabatur, assiduâ-
 que recordatione ruminabatur. 2. Quia
 Phariseis superstitio anilis persuaferat, quòd
 iis velut pendentibus ex collo amuletis &
 εἰάμμασι, vel antidotis, contra omne peri- *Hinc su-*
 culum muniti essent. Vocabulum φυλακτῆ- *perstitia-*
 ριον notat amuletum, & teste Hieronymo, *nes.*
 Pharisei talem fidem his ornamentis fece-
 runt; quo loco comparat Phariseos certis
 superstitiosis mulierculis, quæ eâdem inani
 fide inductæ circumferebant tum temporis
parvula Evangelia, & crucis ligna, hoc est
 excerptas ex Evangelio sententias, & cru-
 cis reliquias.

XXVIII. Eadem superstitio apud mul-
 tos ultimis seculis invaluit, qui collo appen-
 debant initium Evangelii Johannis. *Scalig.*
Triher. cap. 7. Et circa annum Christi 692.

condemnati sunt quidam nigromantici in-
cantatores, earumdem delusionum diabo-
licarum rei, unde à *φυλακτήριοι* Phylacteriani
vocati sunt. *Concil. quin. sext. can. 61.*

*Nomina
fimbria-
tum.*

XXIX. Tantum de phylacteriis. Eodem
versu scil. Matth. XXIII, 5. reprehenduntur
dilatata & didactæ fimbriæ, seu oræ vestium.
Vox, quæ in Evang. legitur, *neg'σ'π'ida fimbria*
vocatur Num. XV, 38. פְּתִילֵי צִיִּצְתָּי peniculatus filorū
sextus, & פְּתִילֵי צִיִּצְתָּי, 73 fila contorta, institæ (19) Deut.
XXII, 12 Vid. D. Kimch. Radic. Locis citatis
fimbriarum peniculamenta mandantur, ab
ipso

(19) Nomina Hebr. sunt ציצית & גרילום
 פתור *Illud* ex coll. Ezech. VIII, 3. notat fim-
 briam à qua fila dependent Main. tr. ציצות
 ענף שעושין ערל בנף הכנר ממין הכנר c. I, i.
 הוה הנקרה ציצית מפני שהוא דומ'
 לציצית של ראש שנ' ויקחני בציצית ראשי
Ramus, (h. e. ῥαμάσπιδον) qui ad angulum vestis,
 ex eadem vestis specie confici solet, dicitur ציצות
 quoniam similis est cincinnorum fimbria, quem-
 admodum dictum Ezech. VIII, 3. cepit me cincin-
 no capitis mei , *Istud* fila contorta : Hic verò
 significatus ex locis Parallelis, praxi Judæorum &
 præprimis ex aliis Linguis Orientalibus probatur
 nam Chaldæis גריל torsit instar funis hinc גרילא
 filum. Similiter Syris & Arabibus. Hoc pariter
 filum Chald. חוטא quod idem. Quando Num.
 XV. in fine c. 39. existat ציצית הכנף ונתנו ערל
 פתור ציצות de panniculo תכלית

ipso nostro Servatore non neglecta; (20) ἡψατο δὲ ἡρεσπιδὺν τῆς ἱματίου αὐτοῦ, tetigit fimbriam vestis ipsius; Luc. VIII, 44. Ultimum Hebraicum vocabulum notat *institam* vel *fimbriam latam*: unde magis patescit superstitio Phariseorum, qui, quum Lex latas institas permisisset, decoro & mandato latiores vestibus (21) assuebant. Hanc literalem expositionem optimè convenire puto cum

de filis hyacinthinis secundum legem, communiter albis ob defectum coloris hyacinthini, quæ à panniculo dependent, intelligendum esse.

(20) Nec non Math. XIV, 36. Lxx ad Num. XV, 39. ποιησάτωσαν ἑαυτοῖς κέσπδα ἐπὶ τὰ πέ-
 ρυγία τῶν ἱματίων αὐτῶν. Christus Legi subjectus pariter ejusmodi fimbrias ab exteriori veste pro-
 pendentes publicè gestavit, unde in via Luc. viii, 44. extra synagogam Math. xiv, 33. ægroti illas tetigerunt. Aben Esra in Comment. Num. מצוה ער כר מי שיש לו בגד בארבע כנפים שיתכסה בו ביום תמיד ולא יסורנו מעליו Unicuique, qui vestem quadrangulam habet, præceptum ut illa interdum jugiter se amiciat neque deponat. Hanc vestis partem præ alia forsan contrectarunt, quoniam sanctiorem credebant.

(21) Lex nihil de latitudine fimbriarum. Quod enim Auctor ex voce ערילי eruit, infirmum est. Omne hoc arbitrio Israelitarum relinquebatur. Sed probabile posteriori ævo communiter certam aliquam mensuram uti, panniculi, ita

cum textu, etiamsi *amplificare*, *μεγαλύνει* Latinis & Græcis sæpè sonet *gloriar*; *jaçtare*; qui sensus apprimè tumidum Pharisæum delineat. τὸ *μεγαλύνειν* apud Eurip. in Bacchis, est *magnifice jaçtare*, *efferre*. *Magnificare* etiam apud Varron. & Plin. eadem significatione usurpatur. Beza in Matth. XXIII.

Ratio
eorum-
dem.

XXX. Ratio præcepti de conficiendis peniculamentis fuit; ut videntes ea recordarentur mandatorum Jehovæ. Num. XV, 38. Ad majorem autem hujus debiti observationem suis institis sive fimbriis interserebant rigidas acutasque spinas, ut inter ambulandum vel sedendum iisdem ad recordationem legis stimularentur. Hieron. in Matth. III.

XXXI.

ita filorum, observatam fuisse, quam Pharisei studio externæ sanctitatis excefferunt Math. xxiii, 4. Maim. tr. *בוצר עושין את הציצית* c. I, 6. *בוצר עושין את הציצית מתחיל בווירת של טלית שהיא סוף הארון ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות למעלה ולא פחות מקשר גדר ומכנים שם ארבעה חוטין וכופלן באמצע נמצאו שמנ' חוטי' משולשים תלויין מן הקרן ואורך החוטים השמנ' אין פחות מארבע אצבעות ואם היו יותר על כן אפי' אמה או שתים כשרין *Quæ ratio regionis conficiendi? Incipiunt in angulo pallii, ubi textura desinit**

XXXI. Septem verò Phariseorum genera fuere. (22) *Talmud. tract. Soia. cap. 3.*

I. Phariseus Sichemita, qui pellem Pharisæicam vel induit vel exuit lucri gratiâ, instar Sichemitarum se circumcidentium. *II.*

Phariseus truncatus, ita dictus, ac si pedibus destitutus fuisset, quum eos vix humo vellet levare, ut suæ profundæ meditationis admirationem relinqueret. *III. Phariseus impingens*, qui oculos suos clausit, ad evitandum adspectum mulierum, ita ut crebro caput muris impingeret & cruentaret. *IV.*

desinit atque producunt plurimum per spatium trium digitorum, minimum per spatium, quale est articulo pollicis. Tum fila quatuor per fimbrias transmittunt, quæ in medio duplicata, alia octo faciunt: Hæc dependent à limbo & minimum quatuor digitos longa sunt: Si vero memoratâ dimensione longiora extiterint, ita ut vel cubitum, aut etiam duos cubitos in longitudine habuerint, tamen rectè se habet.

(22) Nomina, quibus apud Talmudicos veniunt, ex textu, unde Auctor sua petiit, disci queunt, תנו רבנן ז' פרושי' הם פרוש שכמי פרוש נקמי פרוש קיואי פרוש מדוכה פרוש מה חובתי ואעשה פרוש מאהבה פרוש מירא. Wagenfeilius: Tradunt Magistri: Septem genera sunt Phariseorum, Phariseus sichemita, Phariseus allidens, Phariseus venæ sector, Phariseus pistilli, Phariseus (quærens) quid teneatur & se id facturum

4. *IV. Phariseus quid debeam facere, & faciam illud: (23)* Ita dictus, quia istud sæpè crepabat. Ejusdem commatis videtur fuisse ille in Evangelio, qui Christum conveniens, *Bone Doct̃or, ait, quid faciam? &c.* tandemque subjungit; *hec omnia observavi ab infantia mea. Luc. XVIII, 18. 21.*
5. *V. Phariseus mortarius*, qui pileum gestabat instar profundi mortarii, in quo conterunt aromata, ne posset oculos attollere, nec in ullam partem flectere, sed tantum vel antrosum conj-

um [pollicens], *Phariseus ex amore*, denique *Phariseus ex metu*. Plura de his dabit nominatus Interpres in annot. Buxtorfius *Lex. Talm.* p. 1852. B. Avus *Thes. Philol.* l. 1. c. 1. §. 5.

(23) Hujus farinæ plerique in Historia Evangelica fuisse videntur, qui accuratam legis observantiam crepabant Math. V, 20. Luc. XVIII, 10. præprimis ille Math. XIX, 16. Licet nomen Pharisei non exprimatur, quæstio tamen satis ostendit. Insuper *ŷ. 20. תי עת וצדק* Talmudicè diceret *מה חובתי תו* quid præterea teneor? Qualis quoque reperiebatur inter Judæos, uti quæ l. cit. sequuntur, evincunt: *פרוש מה חובתי ואעשנה הא מעליות הן היא אלל ואמר מה חובתי תו ואעשנה* *Phariseus (quærens) quid debeam facere acque faciam illud? Hoc bonum est. Sed (non,) qui dicit: quid insuper teneor & faciam illud.* Wagenfeilius verba posteriora transfert (nempe de eo sermo, qui arroganter) *ad quid præ-*

conficere, vel humi defigere. VI. *Phariseus* 6.
ex amore, qui morem gerebat Legi virtu-
 tis amore. VII. *Phariseus ex timore*, qui 7.
 obsequebatur Legi formidine poenæ. Qui
 se accommodavit illis ex timore, sola præ-
 cepta negativa, qui vero ex amore, præpri-
 mis positiva reverenter coluit.

CAP. XI.

De Sadduceis.

I. **Q**Uod attinet etymologiam hujus no-
 minis, duæ sententiæ sunt, quæ ve-
 rifimiles videntur. Quidam enim deducunt ^{Sadducei}
 eam à צדק *Justitia*, quasi fuissent *justitiiarii*,
 qui se coram tribunali Dei ausint justificare,
Epiph. lib. 1. cap. 14. Alii derivant, & qui-
 dem solidiori fundo, à *SADOC*, primo
 hujus Sectæ autore; uti Arrianos ab Arrio,
 Pela-

prætereate neor? inquit & faciam illud. Perpla-
 cet responsio, quam Akibha Magistro suo R.
 Eleazari Phariseo ad hanc quæstionem dedit
 כִּלּוֹם חִסְרָתִי מִן הַתּוֹרָה כּוֹלָה *An quicquam*
ex tota lege intermisi? Tum discipulus לִימְדָתֵנוּ
 רַבֵּינוּ כִּי אֵרָם אֵין צְדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 מִטָּב וְלֹא יַחַטֵּא *Magister docuisti nos: Nul-*
lum hominem justum in terra dari, qui faciat
bonum & non peccet. Sanh. c. XI.

Pelagianos à Pelagio, Donatistas à Donato
&c. ὑπὸ ἀγιογραφῶν Σαδωκ ὀνομαζέται. Theophyl.

Tempus
Sadoci.

II. Hic *SADOC* vixit sub *Antigono Socho*,
qui secutus est Simonem Justum; fuitque
discipulus *Antigoni*, lactatus doctrinâ *Pha-*
riseorum, etsi deinde descisceret ab eo, Se-
ctamque *Sadduceorum* pareret, quum ma-
gnam cum hæresi *Dosithei* affinitatem com-
munitatemque haberet: (1) propterea *Sad-*
ducae dicebantur esse γέννημα *fœtus Dosi-*
theanorum; *Epiph. haer. 14.* item *Tertull.*
de praescript. cap. 45. licet *Dositheus* post
Christum esset in vivis *Origen. contra Celsum.*

III.

Annot. (1) Quæ hîc notanda sunt, non meis
sed Rev. Buddæi verbis *Introd. ad Hist. Philol.*
Ebraeor. p. 68. utar. Nonnulli *Dositheanos* cum
Sadducæis confundunt, perperam quidem, licet
forte eorum dogmata in quibusdam inter se con-
venerint. Sed probè notandum duos fuisse *Dosi-*
theos, quorum unus Apostolorum tempore vi-
xit, alter autem ante Christum natum. De hoc
loqui videtur *Epiphanius haeres: XIII.* *Tertullia-*
nus de praescript. c. XLV. aliique qui aut *Saddu-*
cæos cum *Dositheæis* confundunt, aut illos γέννη-
μα seu fœtum *Dositheanorum* vocant. Illius
tamen etiam, qui tempore Apostolorum vixit,
affectæ talia docuerunt, quæ ad dogmata *Saddu-*
cæorum propè accedebant. Namque inter alia
resurrectionem illos negasse, mundum incorru-
ptibi-

III. Erſi autem inſignis cognatio inter ^{Differen-}
 duas has hæreſes intercederet, diffidebant ^{tia inter}
 tamen in re magni momenti. Doſitheus ^{Sadduca-}
 ſcil. credidit reſurrectionem mortuorum; ^{os &}
 Sadducæi negârunt eam; & ſic per conſe- ^{Dofithe-}
 quens Doſitheani affirmabant omnes arti- ^{nos}
 culos, qui neceſſariò ex illa reſurrectionis
 fide fluunt. *Epiph. hæ. 13.*

IV. *Cauſa* huius Sectæ hæc fuit. Cùm ^{Cauſa}
Antigonus doceret, nos Deo non debere ^{ſ. et Sadd-}
 obedire tanquam ſervos ſuis dominis, ſp̄ ^{ducaica.}
 mercedis; (2) *Sadoc & Baithus*

O

(3)

ptibilem, animam corruptibilem aſſeruiſſe, nec
 aliud dæmonum genus, quam Idola ſeu ſimula-
 chra agnoviſſe ex Eulogii decreto contra Doſi-
 theanos promulgata conſtat, quod Photius ex-
 cerpit *Bibl. Cod. 23. add. Stephanus le Moyne in*
Notis ad varia ſacra p. 1099. Caſaubonus con-
tra Baronium Exercit. I, n. 8.

(2) Dictum integrum ita ſonat: אלה תהיו
 כעבדים המשמשין את הרב על מנת
 לקבל פרס אלה היו כעבדים המשמשין
 את הרב שלא על מנת לקבל פרס
Ne ſitis ut ſervi, qui Dominis ſuis ea ſerviunt con-
ditione, ut mercedem accipiant: Eſtote autem
ſervi, qui non ſerviunt ſub conditione, ut merce-
dem reportent. tr. פרקי אבות c. 1. 3. Annota-
 tor Lippmanus obſervat Antigonum Sochæum
 non prohibitum cenſuiſſe, ſi quis iutuſu merce-
 dis Legi vacaſſet, ſed ſolùm Servum, qui ex amo-
 re Dei

re Dei & legum sanctissimum Numen colit, longè nobiliorem declarasse

וראי המשמשין על מנת לקבל פרס עבדים הם אבל אתם אל תהיו כמותן אל לא גדולים מהם

In confesso est illos quoque servos dicendos esse, qui serviunt ut mercedem consequantur. Vos autem ne sitis tales, sed longè prestantiores, qui ex amore tantum serviunt. Hac mirè illustrabuntur ex Maim. tr. c. x. i. & c.

אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות

הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה מהן

כדי שאנצור מן הקללות הכתובות בתורה או כדי שלא אכרת מחיי העולם הבא אין ראוי

לעבוד את השם על הדרך זה שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלרת

הנביאים ולא מעלרת החכמים ואין עובד ה' על דרך זה אל לא עמי הארץ והנשים

והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה עד שתרכה דעתן ויעבדו מאהבה העובד מאהבה

עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת

הרעה ולא כדי לירש הטובה אל לא עושה האמרת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבא

בכללה ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה והיא מעלת אברהם

אבינו שקראו הק' בה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה והיא המעלה שצונו בה הק' בה

על ידי משה שנ' ואהבת אר' ה' אלהיך ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה

מיד יעשה כל המצו' מאהבה: *Nemo dicat: En impleo præcepta Legis atque operam do sapi-*

entia ut reportem omnes benedictiones in Lege scri-

(3) discipuli ejus, intelligentes ipsum negare omnem futuram *ἀνταπόδοσιν* retributionem,
 O 2 nem,

scriptas aut ut consequar vitam futuram, sive cavebo mihi à transgressionibus lege prohibitis ut eripiar à maledictionibus Lege scriptis aut ne exscindar à futura vita. Minus conveniens ut Deo hac ratione cultus præstetur, nam qui ita Deum colit, colit ex metu, quomodo neque Propheta neque sapientes serviverunt. Nemo ita Deum colit, nisi plebeji, fœminæ, minorennæ, quos ita initiant ut timore servitium Deo præstant donec in cognitione crescant atque tum ex amore ipsi serviant. Qui Deum ex amore colit, ille in lege occupatus atq; præceptis, incedit in semitis sapientiæ non propter rem mundanam aut metum mali neq; ut bonum hereditet & sed ideo verum facit, quia verum est & tandem bonum in summa ejus ipsi accedet. Hic autem gradus excellens est, quo non omnis sapiens ascendit. Estque gradus Abrahami Patris nostri, quem Deus *ἐὺλογητὸς* amicum suum appellat, quoniam ipsi ex solo amore serviit: Hic quoque à Deo nobis inculcatus per Moysen Deut. VI. 5. Diliges Jehovah Deum tuum. Quando autem homo Deum convenienti prosequitur amore, ille omnia præcepta amore impulsus præstabit. Hinc patet discipulos verba, quæ in bonam partem interpretanda sunt, in pessimam exposuisse atque inde conclusisse nullam operum mercedem expectandam esse.

(3) De Baithoso incerta plura referuntur: Nec ea sibi apprimè conveniunt, quæ ipsi Judæi habent. Ipsū condiscipulum Sadoci præter Maimonidem

nem, præmiumve bona opera sequens, inde effinxerunt suam hæresin, negâruntque resurrectionem mortuorum, seculum futurum, Angelos, Spiritus. Aboth. cap. 1.

V. Eo.

nidem, Lippmannum aliosque R. Obad. d. Bart. facit. כְּמוֹ שֶׁקָּרָה לְאַנְשֵׁינוֹם אִישׁ סוֹכּוֹ עִם צְדוֹק וּבִיתוֹם תַּלְמִידָיו שֶׁאָמַר לָהֶם אֵל תְּהִי כַעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מִנַּת לִקְבֹּל פֶּרֶם וְאָמְרוּ הֵם אִפְשָׁר פּוֹעֵל עוֹשֶׂה מַלְאָכָה כָּל הַיּוֹם וְטוֹרַח וְלַעֲרֹב אֵינוֹ מְקַבֵּל פֶּרֶם וַיֵּצְאוּ מִן הָרֶב הֵם וְתַלְמִידֵיהֶם וּנְקִרְאוּ צְדוֹקִים וּבֵיתוֹסִים עַד הַיּוֹם — Prout contin-
git Antigono Socho cum Sadoc & Baithos discipulis suis: dixerat enim ad illos: Ne sitis ut servi, qui serviunt Dominis, quò recipiant mercedem. Tum illi: An potero tota die laborare & defatigari, & tamen vespere adveniente nullum accipio præmium. Reliquerunt itaque unà cum discipulis suis (pristinam) Religionem atque ad hoc tempus vocati sunt Sadducei & Baithosæi. De Sadducæis res clara est: Non item de Baithosæis. Quia enim alia monumenta de illorum progressu, dogmatibus &c. deficiunt, meræ conjecturæ sunt. R. Gedalia Schal. Hakkab. p. 104. Sadducæos Baithosæis peiores dicit. Alii, forsan non sine omni ratione, Essenos eosdem cum Baithosæis habent. Nomen facilè id admittit: Ita quoque ratio dari potest, quare Josephus Baithosæos non memoret & quare Magistri silentio prætereant Essenos: scil. eandem sectam variato nonnihil nomine exprimunt. Conf. B. Avi Thejaur. Philol. l. I. c. I. §. V.

V. Eorum *dogmata*, canones vel constitutiones fuerunt; 1. *Respuerunt Prophetas* ^{Dogmata i. Solum Pentateuchum} *ceterosque Scripturæ libros*, (4) *excepto eo*, ^{traditum Divinum agnoverunt.}

O 3

(4) Cum Auctore olim plurimi judicarunt Sadducæos solum Pentateuchum ceu librum Canonicum agnovisse. Ex quo tamen hæc studia majori curâ tractata sunt, numerus Patronorum hujus sententiæ valde imminutus. Observarunt enim Viri Docti Christum, qui quandoque cum Sadducæis disputavit, illos hujus enormis erroris non accusare. Imò nequidem Phariseos, qui alioquin minima quæque in Sadducæis reprehendunt, vel iis nova, quæ pro suis non ducunt, etiam affingunt. Contrarium potius è concertatione, quæ Rabban Gamalieli cum Sadducæis intercessit, liquet. Sanh. Gem. c. xi, §. ii. *juxta edit. Coccej.*

שאלו צדוקין את רבן גמליאל מנין
שה"ב מחיה המתים אמר להם מן התורה
ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קיבלו
ממנו מן התורה דכתיב ויאמר יי אר משה
הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו ליה ודילמא
וקם העם הזה וזה וזה מן הנביאים דכתיב יחי
מתים נבלתי יקומון הקיצו ודננו שוכני עפר
כי טל אורורת שלך ודילמא מתים שהחיה
יחזקאל מן הכתובים דכתיב וחכך כיון הטוב
הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודילמא
ריחושי מרחשן שפותיו בעלמא
Interprete Cl. Coccejo. *Rogarunt Sadducei R. Gamalielē unde-
nam probaret Deum mortuos resuscitaturū? Is re-
spondit; Ex lege, ex prophetis & ex Hagiogra-
phis. At hi non acquieverunt. Ex lege. Q. D.*
Deut.

*tradidit arcano quodcumque volumine Mo-
ses ; ob quam rem Salvator noster con-
fossurus errorem eorum de resurrectione
mortuorum, argumenti sui telum non ex
Prophetis, sed Exodo depromit cap. 3. 6.
Ego sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, &
Deus Jacobi. Matth. XXII, 32. Vid. Joseph.
Antiq. lib. 13. cap. 18.*

VI. 2.

Deut. XXXI, 16. Et dixit dominus Mosi. Ecce
tu cubans cum patribus tuis & surgens. Repli-
carunt isti: Annon hoc ita exaudiendum. Et sur-
gens populus hic scortabitur? Ex prophetis? Q.
S. E. Es. XXVI, 19. Vivent mortui tui, resurgent
cadavera mea, expergiscimini & cantate, habitan-
tes pulverem. Nam ros olerum ros tuus est.
At fortè id pertinet ad mortuos, quos Ezechiel
vivificavit. Ex hagiographis Q. S. E. Cant. VII,
10. Et palatum tuum sicut vinum optimum,
manans amico meo in rectitudine, quod facit
loqui labia dormientium. At forte, aiebant illi
labia motitando motitabuntur profectò. Neces-
sitas quoque, quæ erat Phariseos inter & Sad-
duceos in Templo, synedrio &c. pariter poscere
videtur illos in Canone scripto convenisse, licet in
expositione in diversa abiverint. Etiam tempus,
quo Sadducei orti, quo scil. Canon Scripturæ
jam obsignatus erat. Ex adverso nulla proba-
bilis, nedum firma, ratio ab opinione Auctoris stat.
Christus argumentum resurrectionis desumpsit è
phrasi fœderali; *Ego sum Deus Abrahami &c.*
Fortius

VI. 2. *Rejecerunt omnes traditiones. Elias* 2. *Rejece-*
in קדו. Propterea nuncupabantur מניי *runt*
Minei, (5) h. e. *Hæretici*, respectu generalis *omnes*
 oppositionis Phariseorum & ipsorum. A. *traditio-*
nes.

O 4

quia

Fortius enim vix datur: Nam impossibile est ut Deus sit Deus alicujus & ille, cujus Deus, æternum à morte detineatur. Argumentum quod ob firmitatem suam etiam Phariseis adversus eosdem adversarios placuit. vide Ligtfoot. Op. T. II. p. 355. Nihil minus quam quod Josephus cum Auctore faciat, quemadmodum integra ejus verba probabunt. Ant. I. XIII. c. 18. p. 453. νῦν δὲ λέγειν βούλομαι ὅτι νόμιμα πολλὰ παρέδωσαν τῷ δήμῳ οἱ φαρισαῖοι ἐκ πατέρων διδασχῆς, ἅπερ οὐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς μωυσέως νόμοις. Καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα τὸ σαδδουκαίων γένος ἐκβάλλει λέγον ἐκεῖνα δεῖ ἡγεῖσθαι νόμιμα τὰ γεγραμμένα, τὰ δ' ἐκ παραδόσεως τῶν πατέρων μὴ ἡγεῖσθαι. *Nunc animus est indicare Phariseos multas constitutiones à Patribus acceptas populo tradidisse, quæ in libris Moysis handscriptæ sunt. Quare Sadducei has rejiciunt atque ajunt illa, quæ scripta sunt, pro legibus habenda esse, non item, quæ ex traditione.*

(5) Raschius ad Rosch Haschana f. XVI, 1 Minim sunt האִשִּׁים אֲשֶׁר הִפְכוּ דְּבָרֵי אֱלֹהִים לָרָעָה *homines, qui pervertunt verba Dei in malum, quales fuerunt Tzadokim & Baithosai. Non ita tamen de Sadduceis usurpatur, ut aliis Hæreticis non competat. Minim sunt, qui aliam מין speciem, Religionem à Catholica profitentur. Primi hoc nomine notantur,*
 de

quia Pharisei soli *Catholici* reputabantur.
 B. Quia Phariseorum doctrina veritati propior erat. Sicque respectu oppositionis particularis; Cum aliqui conculcarent traditiones, aliqui inculcarent. Hinc etiam Sadduceis impositum est nomen קראים *Textuales, Scriptuarii*. Drus. de 3. Sect. I, 3. cap. 3. pag. 130.

3. VII. 3. *Bonis operibus denegabant omne premium in futuro seculo, malisque supplicium*; ob id Paulus, cognito unam partem in Synedrio esse Sadduceorum, alteram verò Phariseorum, clamavit; *De spe & resurrectione mortuorum in iudicio vocor.* Act. XXIII, 6.

VIII.

de quibus tr. כר חותמי c. ult. §. ult. ברכות היו אומרים מן העולם משקלקלו המינין ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם *In omnibus benedictionum clausulis in sanctuario dicere solebant à seculo. Ex quo corruptelas invexerunt Minim Hæretici, unicum tantum seculum asserentes, dicendum statuerunt, à seculo in seculum.* Hi cum Sadduceis, ætate licet posterioribus, conveniebant conf. glossam Barten. ad h. l. Eorum forsan meminit Malach. III, 18. Cæterum clausula benedictionum in N. T. quoque pluraliter efferri solet Matth VI, 13. Rom. XI, 36. XVI, 27. Judæ v. ult. ad errorem Sadduceorum & qui cum iis errabant, eximendum.

VIII. 4. Dicunt μὴ εἶναι ἀνάστασιν νεκρῶν non 4. Resur-
esse resurrectionem mortuorum. Act. XXIII, ^{rectio-}
8. Matth. XXII, 23. Luc. XX. 27. ^{nem}
^{mortuo-}

IX. 5. Asserebant animas hominum in ^{rum.}
morte annihilari. Joseph. de bello Jud. l. 2. c. 12. 5. Per-

X. 6. Negabant existentiam Angelorum ^{tiam ani-}
& Spirituum. Act. XXII, 8. (6) ^{marum}

XI. 7. Tollebant penitus omne fatum & ^{post mor-}
providentiam, dominium totum libero ho- ^{tem.}
minis arbitrio deferentes. Joseph. l. 13. c. 9. 6. Exi-

XII. Samaritani & Sadducei valdè affines ^{Angelo-}
sibi erant, discrepabant tamen; nam i. Sama- ^{rum &}
ritani sacra perficiebant in templo montis ^{Spirituū.}
Garizim (7) Sadducei in Hierosolymitano. 7. Tolle-
bant
omne fa-
tum.

O 5

Epiph.

(6) Simplicissimum est ut per πνεύματα ani- ^{Discre-}
mas hominum à corpore distinctas Joh. XIX, 30. ^{tantia}
i. Cor. V, 5. & ἀγγέλους Angelos intelligamus. ^{Samari-}
Si verò alicui lubet aliorum quoque sententias ^{tanorum}
nosse, is ex Reizio, cognoscet. ^{& Sad-}
^{duceorū.}

(7) De variis contentio erat inter Samari-
tanos & Judæos: Non tamen gravior, quam de
loco cultus. Illi montem Gerizim aut Garizim
in tribu Ephraim; Hi verò, nec sine ratione,
montem Moriah genuinam cultus sedem affir-
mabant, vide Joh. IV. 20. 21. 22. Luc. IX, 52. 53.
quæ clariore lucem accipiunt è satis noto testimo-
nio Bereschit Rabba Parasch. XXXII. רבי יונתן
סלק למצליה בירושלים עבר בהרין פלטנוס
וחמוריה

Epiph. tom. 1. lib. 1. hær. 14. 2. Samaritani non utebantur familiariter (8) Judæis. Joh. IV, 9. Imò mutuum odium adeo Samaritanorum Judæorumq; animos inflammaverat, ut Judæis non liceret edere aut bibere cum Samaritanis. Quomodo tu Judæus quum sis, potum à me poscis, quæ tamen sum fœmina Samaritana? Joh. IV, 9.

ExSamaritanis

non recipiebant profelytos ob odium.

XIII. Et cùm omnibus gentibus facultas esset concessa & libertas accedendi ad Judaïsmum & profelytismum, solos tamen Samaritanos eâ libertate ferale Judæorum odium

וחמתיה חד שמריו אמר ליה להיכן את אור
אמר ליה למיסק למצלי בירושלים אמר ליה
לאת שב לך למוצלי בהדין טורא בריכא ולת
בהיה ביתא קלקלתא
Rabbi Jonathan Hierosolymam ad adorandum profectus iter fecit per istum Platanum (ex Conjectura Cel. Relandii est vox Græca quasi στελεδὸν vaos stercoreum delubrum Tom. I. diff. III. §. 3.) Quem cum vidisset Samaritanus quidam, interrogavit: Quo abis? Abeo ut Hierosolymis adorem. Tum Samaritanus: Prestaret, ut orares in hoc monte benedicto, quàm in domo ista maledicta.

(8) Noli de omni commercio intelligere, quasi nullum intercesserit Samaritanos inter & Judæos. Res aliter se longè habet vid. *Ligtfoot. Op. T. II. p. 614. b.* Neque circumstantiæ aliud docent, quàm Christum aquam à fœmina Samaritana petentem contra consuetudinem Judaicam egisse:

odium indignos censebat. Id liquet ex
solemni ista anathematizatione, quæ dici-
tur: *Excommunicatio in secreto nominis*
tetragrammati. Drus. de trib. sect. lib. 3. cap.
11. Forma ejus, uti illa in Samaritanos [prout
ajunt] à Nehemia & Esra fulminata est, ita
se habuit: *congregant totum populum in*
templo Domini, adducentes 300 Sacerdotes,
300 tubas, & 300 codices legis, totidemque
cantores; resonantibus tubis cantantes Le-
vite devovent Samaritanos, omnis generis
execrationibus, in secreto nominis tetragram-
mati Jehovah, & in decem præceptis, & cum
execratione sublimioris domûs judicii & quoque
cum execratione inferioris domûs judicii, ne
quis

egisse: Judæos ob odium versus Samaritanos non
potum vel cibum aut simile quid à Samaritanis
petiisse. Hoc verò tum verbum συγγεγοναι tum
alia ex Historia Judaica probant. Illud notat
utendum, fruendum rogare aut potius mutuò ro-
gare quomodo Lxx γεγοναι usurpant pro Hebr.
שן I. Sam. II, 20. *der tibi Dominus semen de*
muliere hac וְלִי אֵלֶּיךָ הַשָּׂמֶל אֲשֶׁר שָׂאָל לַיהוָה
τῷ γεγοναι, ἢ ἐχρησας τῷ κυρίῳ pro petitione, quam
rogasti à Domino. Rursum Exod. XII, 36. *Deus*
dedit gratiam populo coram Aegyptiis וַיִּשְׂאֵל
וַיִּתֵּן מִצָּרִים וַיִּתֵּן אֶלֶּיֶם. Convenit cum
quæstione illa in Hieros. Avad. Zarah f. XLIV, 4.
Cuthæi Cesarienses interrogarunt R. Abbu. Patres
vestri וְלִי אֵלֶּיךָ הַשָּׂמֶל אֲשֶׁר שָׂאָל לַיהוָה
igi-

quis comedat panem Samaritani [hinc inquit bant, cum, qui vesceretur pane Samaritani, similem esse illi, qui vescitur suillâ] *nec permittatur Samaritanus fieri proselytus in Israele, adeoque portionem habere in resurrectione mortuorum.* R. Gerson interdixit reclusionem epistolarum sub poena hujus anathematis. *Buxtorf. Epist. Heb. p. 59.*

XIV. Hoc statuminat ea, quæ præmissa sunt, scil. nullum vitæ usum commerciumve inter Samaritanos & Judæos fuisse: Sadducæi autem fruebantur familiari consuetudine aliorum Judæorum, ac Pharisæorum quoque, in idem Synedrium cum ipsis asciti. *Act. XXIII, 6.*

Conve-
nientia
eorum
idem.

XV. Conveniunt autem Samaritani & Sadducæi in hisce: 1. *In rejectione omnium aliarum constitutionum.* 2. *In rejectione omnium aliarum Scripturarum præter libros Moysi.*

igitur non vos pariter nobis? familiarius unâ vivebant cibum & potum invicem dantes & accipientes conf. Deut. II, 7. Hof. XIII, 5. Gen. XIV, 22. ap. Interpr. Chald. Non item tempore Christi & postea. Hinc Raschius ad fota c. III. Cuthai sive Sa- כוּתֵי אֲסוּר לֵאכּוֹר פֶּתַח וְלִשְׁתּוֹת יַיִן *samaritani panem edere & vinum bibere prohibitum est. Qui verò contra agebat, ille ad testandum inidoneus habebatur Vid. Coccejum in Not. II. ad c. 3. tr. Sanh.*

Mosis. 3. Inficiatione (9) resurrectionis, & consequentium exinde, futura pœna, & præmii secundum hominis opera. Samaritani verò contra Sadducæos existentiam Angelorum tuebantur. Ad maiorem fidem huius consensûs & dissensûs inter eos lege Epiphanium Her. 9. & 12.

XVI. Quod attinet *Samaritanos*, tres ^{*samaritanorum*} mutationis gradus in ipsorû religione observatudigni sunt, 1. Coloni, quos Salmanaasser ^{*tres mutationis gradus*} in Samariâ deduxerat, Israele in Assyriacam captivitatem misso, colebant Deos suæ gentis 2. ^{1.} ^{2.} Reg.

(9) Samaritanos, qui Cuthæi usitatè à Magistris vocitantur, ante Captivitatem Babyloniam mortuorum resurrectionem inficiatos fuisse, admodum credibile est. Non item posteriori ætate, quâ illis plurimi Judæi, iique non indocti, permiscebantur. Quando igitur Epiphanius *lib. de Heres. 1.* illos huius erroris accusat, credibile illum à Judæis, hostibus gentis Samaritanæ, qui vel malitia vel errore aliquo Sadducæos & Cuthæos confundebant, hausisse: Aliàs luculenta satis vestigiâ de hac Samaritanorum fide cernuntur. Palmarium est, quòd B. Avus de illis è Chronico Bibliothecæ Mazarinianæ refert, quando de resurrectione ita loquentes producit: *Resurrectio unum est ac precipuum ex Religionis fundamentis & una ex ejus basibus: In dissert. Theol. Phil. Confer insuper Cel. Relandi dissert. de Samarit. T. II.*

Reg. XVII, 2. Videntibus se interfici à leonibus, quum non vererentur Jehovam, submisit Rex Assyriæ unum ex Sacerdotibus captivis, ut illos imbueret vero Deicultu: quem cultum etsi reciperent, nolebant tamen valedicere patriæ idololatriæ sed mistâ & confusâ utrâque religione, & Deo vivo, & mutis suis idolis procumbebant(10)

3. *Manasse* frater Jaddi Pontificis Hierosolymitani, ductâ in matrimonium filiâ *Sanebala*.

(10) Idem fermè de Idololatria Samaritanorum judicium ferendum erit: Neque enim incursibus Leonum, (unde *Profelyti Leonum* nominari solent) ad veram Religionem permovebantur. Verùm non credendum est Manassem, aliosque ex gente Judaica ad castra Samaritanorum defecisse, si illo adhuc tempore fictitiis Idolis cultum exhibuissent aut minimum in cultu Idololatricose persistere velle dixissent. Deterior quidem Samaritanorum præ Judæis de Messia notitia Joh. iv, 22. erat, sed inde non sequitur, illos nullam prorsus Messiae notitiâ habuisse atq; in foedissimam prolapsos fuisse Idololatriam, quemadmodum Judæi memorant R. Obad. de Bart. tr. ברכות c. VII, i. נדקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה (Quando) ad illos curatius attenderant, invenerunt simulachrum columbæ in vertice montis Garizim, cui cultum fecere. Columbâ simplicior sit oportet, qui hac illorum fabulâ capitur.

ballathi Horonitæ, mandato Nehemiæ de dimittendis mulieribus peregrinis eò angustia redactus, ut vel uxorem, vel spem Sacerdotii abjicere deberet, ope Saneballathi potestatem nactus est ab Alexandro Magno extruendi templum in Garizim, monte Samariæ altissimo; ad quod deinde pluri-
mi apostatarum Judæorum confugientes Pontificatum Manassæ arrogârunt. Tum erupit Secta Samaritanorum, quos inter & Judæos postea novercale odium arsit; tunc apertum est asylum, & præsidium factum omnibus prioribus erroribus. *Joseph. Antiq. lib. 11. c. 8.* De hoc monte sermocinatur Samaritana illa mulier. *Joh. IV, 20. Patres nostri in hoc monte θεοσεβύντες adorârunt &c.* Ubi dogmata Phariseorum cum doctrina Sadducæorum contulerimus, clarescet ἡ ἀντιθέσις *oppositio* insignis inter ipsos, qui tamen uniti Christum aggrediuntur. *Marc. XII.*

XVII. Quamvis autem hæc Secta inter *Sadduceis* Judæos crassissima fuerit, suos tamen habuit *quoque* *favebant* *Pontifices.* *Pontifices:* *Johannes Hircanus* Sadducæus fuit; *Gorionides cap. 29.* Ipsiusque filii *Aristobulus Alexander*, ut & *Ananus junior*, hujus Sectæ erroribus fuere incrustati, sic ut ipsam Mosis cathedram pestifera errorum hæresium

sumque contagio corrumpere. *Euseb. lib. 2. cap. 23. ex Joseph. Antiq. l. 10. c. 18.*

CAP. XII.

De Essenis.

Origo no-
minis Es-
senorum
seu Essao-
rum.

I. **D**iversæ sunt etymologiæ nominum *ESSÆORUM* seu *ESSENORUM*; Eam sententiam plurimùm facio, quæ derivat eos à Syriaca voce *ܠܕܢ* *Aša*, *ܕܝܥܬܐܝܢ* *sanare, mederi*. Hinc viri toties vocantur *ܕܝܥܬܐܝܢ*, & foeminae *ܕܝܥܬܐܝܢܝܕܝܢ*. *Joseph. de bello J. lib 2. cap. 12. p. 786*. Licet enim primariò operam darent Sacris Literis, se tamen totos *Medicinæ* studio applicuerunt.

Essenoriū
duæ spe-
cies,

II. Horum Essenorum duæ fuerunt species *ܕܝܥܬܐܝܢܝܕܝܢ*, qui *speculationibus* animum pascebant, & *ܕܝܥܬܐܝܢܝܕܝܢ*, qui huic *arti*, in qua eximii erant, quotidie sedulò manus operamque suam tradebant. De his posterioribus agit *Philo lib. quod omnis vir probus &c. De prioribus, libro seq. de vita contemplativa*.

Conve-
nientia
dogma-
tum cum
dogmati-
bus Py-
thagori-
corum,

III. *Dogmata*, constitutionesque ipsorum ut plurimùm congruunt cum doctrina *Pythagoræ*. (1) Quamobrem animus est, primò

Annot. (1) Quoniam Deus Israellem præ omni alia Gente sapientiâ instruxit, mirum non est

primò proferre dogmata *Pythagoræ*, & deinde rem *Essæorum* persequi. In his ergo conveniunt.

IV. 1. *Pythagorici docebant communio-* ^{1. Ratione}
nem bonorum. Aul. Gel. lib. 1. 9 Item Laert. ^{commu-}
in Pythag. Κοινὰ τὰ φιλῶν εἶναι. ^{nionis bo-} Commune ^{norum.}

marsepium habebant etiam *Esseni*, æqualiter divites, pauperesque. *Joseph. l. 18. c. 2.*

Ex hoc communi thesauro suo quisque defectui consulebat, injussu aliorum quoque necessitatibus succurrens; solos cognatos absque Inspectorum consensu juvare nefas est. Inter se neque vendunt, neque emunt, sed alter alterius defectum complet. Permissum est, alterum ab altero, quo destituitur, petere citra commutationem.

P

Mutu-

est desiderium cognitionis, quod nobiliora inter Gentiles pectora tenuit, in causa fuisse ut Judæos adirent, cum iis de rebus Divinis humanisque agerent. Quod à captivitate Babylonica facile fieri poterat, quum misera Gentis fata ad longe distitas nationes pervulgarentur, ipsa quoque Gens in varias distraheretur terras. Tum Philosophica, quæ audiverunt, pro lubitu discipulis suis vel purius aut permiste propriis ratiocinationibus tradiderunt. Saltem Patres, qui scripta Gentilium diligenter evolverunt, maximam deprehendentes convenientiam id non semel indicarunt. *Tertullianus Apolog. c. XLVII, ii. Quis Poeta?*

Mutuum sibi servitium præstant, quum
dominium & servitium, vigente bonorum
communione, consistere nequeant; servi-
que plerumque fortunas dominorum suo-
rum arrodant ac minuunt, juxta dictum hoc
R. Gamalielis: מרבה עבדים מרבה גזל
*multiplicans servos multiplicat raptores. Pir-
ke Aboth. c. 11. 7.* Peregrè euntes nihil nisi ar-
ma, quibus vim propellant, assumunt;
quocunque enim vel oppido vel pago sunt,
societati Essenorum se adjungunt, atque
ibidem

*Poetarum, quis Sophistarum, qui non omnino de
Prophetarum fonte potaverit? inde igitur philo-
sophi sitim ingenii sui rigaverunt. Ex Philoso-
phis Gentilium non ultimum occupat locum
Pythagoras, cujus ætas, itinera, dogmata ipsum
quædam à Judæis hausisse fidem faciunt. Vixit
enim circa Captivitatem Babylonicam aut sta-
tim post. Pythagoras in Syria natus lustravit Ba-
byloniam, Ægyptum aliasque terras, in quibus
tum Hebræi procul dubio vixerant. Præcepta
ejus non unam habent convenientiam cum do-
ctrina Judaica. Præterea, quæ Auctor profert,
observare licet illum prohibuisse imaginem Dei
annulo inscribi, præcepisse ut sacra nudis pedibus
fierent. Hæc & alia pertractata reperies apud
Grot. de Verit. Rel. Christ. l. I. Seldenum l. N. &
G. l. I. c. 2. Huetium demonstr. Evangel. propos
IV. §. 7. qui testimonium Jamblichi referens
ipsum Sidone congressum fuisse cum Mochi Phy-
siologi*

ibidem tanquam membra sustentantur. Præterea si *Josephum* attentè legimus, observabimus Essenos cujusvis urbis cōvillē in communem societatem sive collegium, quod, ubicunque fuit, duas ministrorum species habuit. Primò *thesaurarios*, qui communis gazophylacii, victūs, potūs, aliarumque rerum ac necessitatum curam gerebant. Secundò *alios*, quibus hospites peregrini è grege suo commendati erant.

V. 2. *Pythagorici vitia & instrumenta* ^{2. Absti-}
luxuriæ evitabant. Justin. lib. 20. c. 4. sic & ^{ne uti- &}
^{vitiis &}
^{luxuria.}
P 2 Essen

siologi successoribus, de Mosis successoribus accipit. Huc faciunt Hermippi & Josephi testimonia. Ejus ap. Originem adv. Celsum. λέγεται Ἑρμιππον ἐν τῷ πρώτῳ περὶ νομοθετῶν ἱστορικῶν πυθαγόραν τὴν ἑαυτῷ φιλοσοφίαν ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς Ἕλληνας ἀγάγειν. Fertur Hermippus in libro primo de Legislatoribus prodidisse, Pythagoram Philosophiam suam à Judæis ad Græcos traduxisse. Hujus l. I. contr. Ap. p. 1046. πυθαγόρας ὁ σάμιος, ἀρχαῖος ὢν, σοφία δὲ καὶ τῇ θεῷ τὸ δεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειλημμένος διανεγχεῖν τῶν φιλοσοφημάτων, ἔμῳνον ἐγνωκὸς τὰ παρ' ἡμῖν δῆλος ἐστὶν ἀλλὰ καὶ ζηλώτης αὐτῶν ἐκ πλείστων γεγεννημένος. Gelenio interprete: Pythagoras Samius, cum sit antiquus quidem ætate, sapientia verò & divina pietate philosophos omnes excellens non solum, quæ nostra sunt, agnovisse manifestus est, sed etiam emulatus ea ex multis apparet. Vide insuper quæ sequuntur.

Esseni. (2) Joseph. de bello Jud. lib. 2, c. 12.
Huc referendum est, quòd oleum adeo fugiebant, ut, si quis incautus eo adpersus fuerat, extemplo detergerent.

3. Vestium
albarum.

VI. 3. *Pythagorici amabant vestes albas.*
Suid. item Ælian. de var. hist. lib. 12. c. 32.
Ita & *Esseni* amicti incedebant indumentis
candi.

(2) Josephus I. II. c. VII. aut. XII. B. I. *ἔτοι λὰς ἡδονὰς ὡς κακίαν ἀποσρέπονται* Hi voluptates quasi maleficium vitabant & ideo oleo abstinebant, quo reliqui Judæi, Orientales alii, valdè delectabantur. Quia enim oleum consolidat Ps. CIX, 18. refrigerat, præstantissimi saporis est Num. XI, 8. & odoris si alii liquores permiscantur, quemadmodum fieri solet, cutem nitidam reddit Ps. CIV. 15. aliaque commoda secum fert, Oriens æstu solis intensiore fruens illud magnificiebat, in capita convivarum honoratiorum effundebat Luc. VII, 46. quo alluditur Ps. xxi i i, 5. nec se illo alio quam lato tempore perfundebat, hinc Math. VI, 17. non tristi Tr. *יום אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובטיבה* Die expiationis interdictum est cibo & potu & lotionem & unctionem. Aliquando autem eo Judæi ad crapulam & luxum abusi sunt, quando præstitisset gravissima Dei judicia precibus & jejuniis præoccupare Ezech. XVI, 18. XXIII, 41. Amos. VI, 6. Igitur *Esseni* tristitia tempora viuentes rectius ejus usum intermittere credebant.

candidis, (3) non ultra decorum & modestiam pretiosis. *Joseph. de B. J. lib. 2. c. 12.* Ubi vestem sumpserunt, non mutârunt eam, nisi longus usus eam attrivisset.

VII. 4. *Pythagorici jurejurando inter- 4. Iuris dicunt; Laërt. in vit. Pyth. Sic Esseni. Philo jurandi* *Judeus.* Eum insignem nugatorem & mendaciorum propolam esse censebant, qui jurejurando fidem sibi parare deberet. (4)

VIII. 5. *Pythagorici eximie veneraban- 5. Vene- tur suos Seniores. Suidas & Laert. Sic Esseni, rationis erga seni- ores,* *Joseph. de B. J. lib. 2. cap. 12.* Totum corpus sive sodalitium Essenorum dispecuerant *eis μοίgas λέσσαντες in quatuor ordines se-*

P 3

cun-

(3) *Josephus l. cit. τὸ ἀνυχεῖν ἐν καλῷ τῖθεν τε, λευχειμονεῖν τε διαπαντὸς squalorem decorem putant dummodo semper veste candida induti sint* Scil. habebant colorem album innocentiae & sanctitatis signum: Volebant Sacerdotibus similes videri.

(4) Non ab omni prorsus juramento abstinendum esse putabant *Joseph. l. II, c. 12. p. 786.* *πρὶν κοινῆς ἀψαδαί ἰσοφῆς, ὅρκους ἀυλοῖς ὁμνῶσι φρι- καῖδες prius quam incipiat communem habere cibum, magnis execrationibus adjurat se.* Sed illo levi de causa in conversatione humana, in qua iis *πάν τὸ ῥηθὲν ἰχυρότερον ὅρκος cuncta ore prolata juramento fortiora sunt, abstinent.* Convenienter legi divinae & dicto Christi *Math. V, 37. atq; ita de-* testa-

cundum ætatem; jam si quis ex ordine primo attigerat alium ex ordine ultimo, se contaminatum pollutumque reputabat, ac si Paganum attrectasset.

6. Haustus aquæ

IX. 6. *Pythagorici aquam potabant. Suidas.* Ita *Esseni* meram aquam bibentes, à vino omni alieni erant. *Philo de vit. contempl.*

7. Sacrificiorum inanimatorum.

X. 7. *Pythagorici utebantur θυσιαις ἀψυχῶν* sacrificiis inanimatis (s) *Laërt. in vit. Pythag.* Sic *Esseni*. Dona templo submiserunt, nullum sacrificium offerentes; Quoniam pluris fecerunt sacram suam aquam quam sacrificia; ob quam rem reliqui Judæi ipsos è limine templi arcuerunt. *Joseph. Antiq. l. 18. c. 2.*

8. Fati

XI. 8. *Pythagorici statuminabant fatum in omnibus rebus. Suidas.* Sic *Esseni. Joseph. Antiq. lib. 13. cap. 9.* Tres hæreses in hoc apho.

testabantur levitatem & temeritatem reliquorum Judæorum, quam Christus Math. V, 34. 35. &c. reprehendit & benè noverunt Ethnici *Martial.*

Ecce negas jurasq; mihi per Tempia tonantis
Non credo: Jura, verpe, per Anchialum.

(s) *Philo libro. Quod omnis probus* p. 876. edit. *Francos. οὐ ζῶντα καὶ ἀδύοντες, ἀλλ' ἱεροπρεπὲς τὰς ἐαυτῶν διαβολὰς καὶ ἀκρεβέζου ἀξίοντες* (*Esseni*) non mactant victimas, sed, ut decet Sacerdotes, proprias mentes componunt conf. *Rom. XII, 1.*

aphorismo differunt. Ex mente *Phariseorum*, fatum quædam, quædam arbitrii libertas gubernat. *Esseni* cuncta subdunt fatali necessitati, nihil arbitrio libero. *Sadducæi*, rejecto fato, arbitrii libertatem omnium humanarum rerum moderatricem statuunt.

XII. 9. *Pythagoricis non concessum fuit* ^{9. Silen-}
verba facere in schola quinque primis annis; ^{tii primis}
 quod quinquennale silentium à Pythagora
 suis auditoribus indictum vocabant *ἐχεμ-*
σία ab inhibendo sermone. Sic initiati fue-
 runt per quinquennale silentium, nec prius
 in conspectum & præsentiam Pythagoræ
 admissi. *Laërt. in Pyth.* Huc referimus si-
 lentium *Essenorum*, quo mussabant accum-
 bentes, cum decem simul sedentibus nemo
 loqueretur invitis novem. *Drus. de 3. sect.*
lib. 4. Non fuit ipsorum mos loquentem
 interstrepere; sed vel capitis manûsque nu-
 tu, vel digiti erectione, vel capitis motione,
 aliisq; istiusmodi mutis signis aut fastidium
 suum, aut dubitationem, aut approbatio-
 nem &c. indicare.

XIII. Referri quoque potest ad quin- ^{*Essenorum*}
 quennale Pythagoræorum silentium Esse- ^{*initiatio.*}
 norum *initiatio*; nam non statim quis ad
 societatem eorum admissus est plenâ liber-
 tate, sed quatuor annis probandus fuit.
 Primo anno accipiunt *dolabellam*, quâ com-
 modum

modum locum exonerandæ alvo egerunt; *ἡλζομα* *subligaculum*, quo lavantes utuntur, & *vestem* niveo candore nitentem, quâ hæc Secta præprimis capitur. *Joseph. de B. J. lib. 2. cap. 12.* Hoc temporis fluxu familiaribus consuetudinibus, extra tamen commune triclinium, utebantur. Secundo anno datur ipsis sacrarum rerum communio, earumque instructio. Sequentibus duobus annis plenâ potestate admissos, observantiamque Essenorum legibus & constitutionibus jurejurando sanctè pollicitos, in societatem sive collegium recipiunt.

*Pœna
violati
jurisju-
randi.*

XIV. Quando quidam jusjurandum violat, congregantur centum eorum, perjurum exturbantes, brevi hanc ejectionem subsequente morte; nulli enim, suscepto semel hoc ordine, eleemosynam vel ullum cibum ab alio mendicare licebat; quapropter talis corpus suum insipidis noxiisque herbis pascens corrumpebat illud, mortemque accelerabat. Interdum istiusmodi hominem morti proximum volebant recipere, plerumque autem contabescere sinebant.

*10. Ado-
rationis
versus
Solis or-
tum.*

XV. 10. *Esseni adoravêre versûs Solis (6)
ortum. Philo, item Joseph.*

XVI.

(6) Essenos adorasse versûs solis ortum, non autem ipsum solem rectè dicitur. Posterius, quam-

XVI. 11. *Esseni se ipsos sacramento de- Cultus
vinxerunt ad servandum nomina Angelo- Angelo-
rum. Joseph. de B. J. l. 2. c. 12. qui loquen- rum.*
di modus indigitat speciem adorationis.

XVI l. 12. *Supra omnes accurati & solli- 12. Ob-
citi erant in observando Sabbatho. Joseph. servatio-
ibidem. Hoc die cibos parare, ignem suf- nis sabbat-
flare, vasa à locis transferre, vel naturam le- thi.*
vare timebant. Observant etiam, teste Phi-
lone de vit. contempla. εβδομαΐδων εβδομαΐδας,
quâvis septimâ septimanâ solennem Pen-
tecosten, quotannis septem Pentecostas.

XVIII. 13. *Abstinerunt quoque connubiis; 13. Absti-
non quòd conjugium in se turpe ipsis vide- nentia à
retur, aut quòd meditarentur finē imponere connu-
propagationi, sed quòd extimescerent mu- biis.*
lierum intemperantiam, persuasique essent, In absti-
nencia à
connu-
biis

P 5

nullam

quamvis nonnulli asserant, cum insigni Esseno- Esseni in-
rum pietate, quam tantopere Josephus & Philo ter se di-
commendant, minimè consistit. Hic μάλας δε- screpant.
γαμεύλας δὲ precipuos Dei cultores appellat, l. cit.
Qua igitur quæsiō ratione solem adorasse dici
queunt, quum Solicolæ ceu Idololatræ potius
Athei sint? Duo reperiuntur in Josepho, quæ
Viris doctis imposuerunt: Primum est quod l. II.
c. VII. al. XII. p. 785. exstat. πρὸς γε μὴν τὸ θεῖον
ἰδίως εὐσεβοῦς πρὶν γὰρ ἀναγεῖν τὸν ἥλιον, οὐδὲν φθεγ-
γονται τῶν βεβήλων πατρίους δὲ πᾶς εἰς αὐτὸν εὐχὰς
ὥς περ ἱκετεύοντες ἀνατεῖλαι. Ex Interpretatione
Rufini. *Præcipuè circa Deum religiosi sunt. Nam-
que*

nullam foeminam constanti amore in maritum suum ferri. Hic coelibatus non de omnibus Essenis in genere intelligendus, in hoc enim puncto ipsi inter se studiis partium diffident. Quidam itaque prioris sententiae sunt, quidam nuptias contrahunt propagationis amore. Nihilominus tamen tantâ ipsi moderatione conveniunt, ut per triennium explorent valetudinem foeminarum, & si constanti purgatione partui idoneae apparuerint, ita eas in matrimonium

que ante solis ortum nihil profani loquuntur, sed ei Patria quaedam vota celebrant, quasi ut oriatur precantes. Nemo autem non videt verba priora cum ultimis minus convenire. Quis ille praecipuus erga Deum cultus, si Esseni solem invocant? Omnino feliciter levissima immutatione, sed quæ mentem Josephi clarè aperit, verba restituit in hoc studiorum genere peritissimus Sam. Petitus pro eis αὐτὸν legens eis αὐτὸ γ' εὐχὰς patrias quasdam preces ad eum quidem (Deum scil.) fundunt. Hoc ipsum quod quoque Philo de illis nobis reliquit l. de vita contemplativa p. 893. δὲ καὶ ἐκάστην ἡμέραν εἰσώθασιν εὐχεσθαι, περὶ τῶ ἐω, καὶ περὶ τῶ ἐσπέραν, ἡλίου μὲν ἀνίσχοντος, εὐημερίας αὐτῶν ὅπως εὐημερίαν, φωλὸς ἔραν τῶ διάνοιαν αὐτῶν ἀναπληθεῖναι δομένους δὲ ὑπὲρ τῶ ψυχῆν τῶ τῶν αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν ὅγκου παντελῶς ἐπικυφισθεῖσαν ἐν τῷ ἐκκλησίᾳ συνεδρίῳ καὶ βουλευτηρίῳ γενομένην ἀλήθειαν ἰχνηλατεῖν: Quotidie bis prece-

nium adsciscunt. Nemo autem cum prægnante concumbit, ut ostendant, quòd nuptias non voluptatis, sed liberorum causâ inierint. Ultimus autem hujus Sectæ ordo propagatione liberorum hæresin suam profeminat; primus ordo eam ab interitu tuetur adoptione liberorum alienorum, quos tanquam cognatos juxta suæ disciplinæ regulas moderantur; uti testatur *Josephus*. Addit *Plinius l. 5. hist. c. 17* multos alios, Judæos in senium vergentes, ultrò se ipsis applicuisse, qui moti fuerint ad hoc, vel mutabili rerum turbidaque facie, vel memoriâ prioris curriculi vitæ, utpote cui totas habenas laxavissent; quasi hoc medio se ipsos poenitentia quâdam vellent castigare.

XIX. Quando & à quo hæc Secta exclusa sit, difficile est (7) dicere; quidam eos *Origines
Essenorum
falsæ.*
ætate

precari solent, mane ac sub vesperam, oriente sole petentes diem verè felicem, utque mentes eorum cœlesti repleantur lumine: occidente verò, ut anima in totum exonerata sensibus moleque rerum sensibilibus veritatem vestiget in consistorio domestico. Alterum c. cit. p. 787. foveam fodiebant *ὧς μὴ τὰς αἰγὰς ὑβρίζοιεν ἡ Θεὸς*. Idem Eruditissimus Vir legendum putat *τὰς αὐλὰς ἡ Θεὸς*. Malo priorem lectionem, quæ contrariæ sententiæ nihil patrocinator. Radii solis sunt *radii Dei*, quemadmodum *Math. V, 45. sol Patris dicitur.*

(7) De ortu Essenorum longe facilius aliorum
rum

ætate *Rechabitis* æquales faciunt. *Scal. Tricar. lib. 3. c. 9.* Statuuntque RECHABITAS tantum additis quibusdam peculiari-
bus regulis & constitutionibus distinctos
fuisse à *Kenitis* *Jud. 1. 16.* atque ita percon-
sequens *Essenorum* origo & ætas adscendet
ad migrationem Israelitarum ex Ægypto;
Jerthro enim focer *Mosis*, ut patet ex textu,
Kenita fuit; sed neutrum horum verisimile
est: nam, I. *Kenita* non dicuntur in S. Scri-
ptura fuisse ordo peculiaris sive secta, sed
tantum distincta familia, genus, natio. Num.
XXIV, 21. II. *Rechabite* non exstruxerunt
ædes, sed habitârunt sub tentoriis; neque
terram agriculturâ exercentes, neque seren-
tes neque vineas colentes, neque possiden-
tes. Jer. XXXV, 7. Esseni autem non sub
tentoriis, sed ædibus mansitârunt, seduloq;
humum coluerunt. *Joseph. Antiq. l. 18. c. 2.*
XX.

rum conjecturas refutare, quam certum aliquod
tempus definire. Venia *Plinio*, homini Gentili,
danda, qui ita scribit. *Per seculorum millia* (in-
credibile dictu) *gens aeterna est, in qua nemo na-*
scitur. Hist. l. V. c. 17. Vix illam ex Christianis
merentur, qui brevi post exitum ex Ægypto *Es-*
senos ortos ajunt, quum de illis S. Literæ altè file-
ant neque sectarum nomen ante Captivitatem
Babylonicam quærendum sit. Igitur post exces-
sum Prophetarum, quando gens Judaica gravis-
sima

XX. Aliquis ex Hebræorum Magistris ait, quòd *Esseni* fuerint *Naziræi*. *Scalig. Tribar. c. 23.* Sed hoc refellit Lex Naziræorum, jubens, ut, ubi dies Naziratus ipsorum completi fuerint, comparerent ad portam tentorii templi. *Num. VI, 13.* Sed aditus templi Essenis, ut dictum est, non patebat.

XXI. Quamobrem incertum est, quando & quo autore hæc hæresis eruperit. Pri-
mus, quem invenio insignitum nomine *Essene*, fuit Judas, qui vixit tempore Aristobuli, Johannis Hircani filii, annis circiter centum ante incarnationem Salvatoris nostri. *Joseph. lib. 13. c. 15.* Ut ut sit, hæc Secta vetu-
Esseni mi-
mini-
mum 150
annis an-
te Chri-
stum
extite-
runt.

fima subiit Judicia, neque Pastore aliquo divinitus misso oves dispersæ in unum ovile colligebantur, meritò Essenos prodiisse conjectaveris. Dogmata & præcepta fermè omnia ita comparata sunt, ut indicent Auctores misera vixisse tempora, quibus parsimonia & vitæ sanctitate remedium parabant. Credibiliter erant vel ipsi הסידים *Assidæi* de quibus, *i. Mach. II. VII.* aut eorum quædam progenies à Pharisæis in dogmatibus, vitæ institutis, Templo, loco commorationis aliisq; haud parùm distincta. Si ipsi *Assidæi*, tum qui Hebraicè הסידים, Græcè *ἑσείροι* unde *Esseni* vel correctius *Essæi*, dicuntur: *Josepho ἑσείροι*, melius *Philoni ἑσσεῖροι*. Lxx plurimum הסידים vertunt per *ἑσείροι*.

vetustissima fuit, nam tres Sectæ *Sadduceorum*, *Phariseorum*, ac *Essenorum* jam tempore Jonadabi, qui fuit frater Judæ Maccabæi, adeoque quinquaginta annis ante Aristobulum, viguerunt. *Joseph. l. 13. c. 9.*

Ratio-
nes quare
illorum
in N. T.
nulla
mentio.

XXII. Exploratum est, hanc Sectam prorepisse ad dies Salvatoris nostri, & ulterius; nam *Philo & Josephus* de ipsis loquuntur, ut eo tempore adhuc superstitibus. Quæ ergo ratio est, quòd in N. T. eorum nulla injiciatur mentio? Resp. 1. Numerus illorum *Philonis & Josephi* ætate videtur exiguus fuisse, circiter quatuor millia; *Philo lib. quod omnis probus & c. p. 6 & 8.* Et quum per multas urbes sparsi essent, Sectam suam distractam minuebant; tempore autem nostri Redemptoris Hierosolymis forsan vel nulli fuere, vel perpauci. 2. Si historias consulimus, invenientur illi nobis pacifici, moderati, nullique molesti, nec adeo lites conferentes, uti *Pharisei & Sadducei*, qui, invicem opinionum studiis distracti, Christum tamen unanimi consensu adoriuntur. 3. Cur illi non æquè taceantur in N. T. præsertim cum nullos motus obloquendo, vel aliis in rebus excitârint, ac *Rechabita* in Vet. Test. quorum semel tantum fit mentio, & quidem tum, cum jam ipsorum ordo stetisset per 300 annos, scil. ante testimonium Jere-
miæ

miæ de ipsis; nam inter Jchu, qui tempore Jonadabi vixit, & Zedekiam Chronologi totidem annos numerant.

XXIII. Tandem, etsi nomen Essenorum in Scriptura non occurrat, in Epistolis tamen Pauli multa reprehensa legas, quæ Esseni in suis Scholis docebant. *Chemnit. Ex. Conc. Trid. part 4. p. 120.* Ejus naturæ fuit istud consilium, quod Timotheo datur: *Ne amplius potato aquam, sed utere paululo vini. 1. Tim. V, 23.* Rursus, *1. Tim. IV, 3. Prohibere connubia & cibos, est doctrina demoniorum diabolorum.* Præsertim Col. II. multa loca videtur Apostolus ipsorum dogmatibus opposuisse; *ne quis vos judicet in cibo & potione; (8) ἢ 18. nullus ὑμᾶς καταβροβδέτω vobis dominetur, volens, in humilitate,*

(8) Locis paulò supra citatis 1. Tim. V, 23. IV. 3. Apostolum ad Essenos respexisse valdè dubito. Certiora vestigia, quæ ad Coloss. II. ubi Paulus Colossenses hortatur ut constantes in Christo & ejus doctrina mancant, libertate sanguine ejus parta fruantur, neque adeo se seduci patiantur διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀνθρώπων quibus verbis omnis hominum doctrina à Christo abducens, sive illa Gentilis, sive Judaica, notatur. Triplex quodammodo libertas per Christum adducta scil. à maledictione Legis, jugo Ceremoniarum divinarum,

& cultu Angelorum; τι δὲ ὁμοιωθεῖσθαι, quid dogmatibus gravamini? Ὑ. 20. Apostolus utitur voce ὁμοιωθεῖσθαι, quæ Essenorum aphorismos & constitutiones notat. Sequenti Ὑ. 21. tangit quasdam res peculiares; *ne attinῃς, neque contrectes*; jam autem diximus, quòd Senioribus religio fuerit contrectare Juniores; & in sua diæta gustum ad panem, sal, aquam, & hyssopum adstrinxerant; quam victûs rationem observârunt, ut Philo ait, *ὁ δὲ πόθος σοφίας ex amore sapientiae*; Apostolus verò concludit, Ὑ. 23. quòd talia habeant λόγον σοφίας *prætextum sapientiae*. Et ubi Philo Essenorum religionem vocat θεραπείαν, h. e. *cultum divinum*, Apostolus eodem Ὑ. vocat ἐθελουθρησκείαν *cultum voluntarium*; ubi autem ille doctrinam ipsorum nominat

φιλο-

rum, servitute denique dogmatum humanorum De illa Ὑ. 11--14. de ista Ὑ. 14--18. de hac Ὑ. 18--f. Christianorum itaque est hæc beneficia bene tueri, nec dominium peccatorum aut rituum Moisaicorum molestiam, multò minus hominum placita suscipere. Ex his quatuor præprimis atro carbone notata, cultus scil. Angelorum, interdicta ne tangas, ne gustes, ne contrectes, quæ cuncta ἐν φιλοσοφίᾳ ἱερατικῶν reperiunda erant, ceu qui cultum Angelorum, matrimonia vetita, discrimina ciborum, atque nimiam erga Seniores reverentiam docebant.

φιλοσοφίαν πατέρων *Philosophiam à patribus hau-*
stam, traditionibusque acceptam, hic ab ea
 deterret γ. 8.

XXIV. Antea notavimus duas *Essenorum* Essenorum
 species; quorum quidam sunt *Practici*, Theoreti-
 quidam *Theoretici*: utrique in constitutio- corum &
 nibus suis atque regulis & canonibus con- Practico-
 veniunt, discrepant verò in quibusdam cir- rum con-
 cumstantiis. 1. *Practici* incoluerunt urbes, venien-
 quas vitantes *Theoretici*, villarum ac pago- tia &
 rum solitudines quæsiiverunt. 2. *Practici* disconve-
 vitam suam terunt opificiis, ovium, apum, nientia,
 agrorumque curâ &c. Suntque τεχνίται *arti-*
fices. *Theoretici* consenescent meditando,
 precandoque, unde κατ' ἐξοχὴν ipsi à Philone
 vocantur ἰκέται *supplicantes*. 3. *Practici* quo-
 tidie prandium & coena indulgebatur,
Theoreticis sola coena. *Practi* *orum* quis-
 que ex singulari scutella jus sorbet ac pane
 vescitur. *Theoretici* famem pellunt solo
 pane & sale. Si cujus palatum verò delica-
 tius fuit quàm alius, concessum ipsi est co-
 medere hyssopum. Utrorumque verò si tim
 restinxit aqua communis.

XXV. Quidam arbitrantur hos *Theore-* Esseni
ticos fuisse Monachos Christianos, sed con- Theore-
 trarium dictitant hæ rationes. 1. Toto illo tici mini-
 Philonis libro de his *Theoreticis* nulla men- mè erant
 tio vel Christi, vel Christianorum, vel Evan- Monachi
 geli. Ch-ristia-
 ni.

gelistarum, vel Apostolorum fit. 2. *Theoreticorum* Secta eodem libro non nova & haud pridem inchoata dicitur, quemadmodum Christiani tum temporis primò ori erant, ut patet ex verbis Philonis, A. quando eorum doctrinam appellat πατρων φιλοσοφίαν à patribus acceptam Philosophiam. B. Quando inquit: habent priscorum commentarios, qui hujus Sectæ autores &c. 3. Inscriptio libri non tantum est καὶ βίβλος θεωρητικὴ de vita contemplativa, sed & καὶ ἐκκλησιάζουσα de supplicantibus; quum autem Philo totam Judæorum gentem vocitet τὸ ἐκκλησιαζόμενον nationem supplicabundam; in aprico est, Essenos illos non è Christianæ, sed Judaicæ gentis sinu prodiisse.

CAP. XIII.

De Gaulonitis & Herodianis.

I. **A**Liæ præterea factiones sciderunt rem Judæorum, quæ improprie (1) Sectæ vocantur. Harum præprimis duæ fuerunt

Annot. (1) Nam proprie tres tantum sectæ rem Judæorum sciderunt Joseph. Antiq. l. xviii, c. 2. p. 617. Ἰουδαίοις φιλοσοφίαι τρεῖς ἦσαν ἐκ τῆ παλαιοῦ ἀρχαίου Tres Judæis Philosophicæ sectæ erant à diebus antiquis sc. Esseni, Sadducæi, Pharisei. Quar-
tama

fuerunt. 1. GAULONITÆ. 2. HERODIANI.

II. Gaulonitis (2) nomen dedit aliquis ^{Gaulonitarum} Judas, qui subinde nominatur Judas Gaulonites, Joseph. antiq. lib. 18. cap. 1. subinde etiam Judas Galilæus, de quo loquitur Gamaliel Act. V, 37. Postea surrexit Judas Galilæus in diebus descriptionis. Joseph. ibid. c. 2.

Q²

III.

tam Gauloniticam inferius subjicit, sed mox addit τὰ λοιπὰ πάντα τῇ γνώμῃ τῶν φαρισαίων ὁμολογοῦσι in cæteris omnibus Phariseis consentiunt Gaulonitæ, si exceperis nimium libertatis studium, de quo mox. Pariter se res habet cum Herodianis, quorum ζῦμη erat ζῦμη σαδδουκαίων Math. XVI, 11. coll. Marc. VIII, 15.

(2) Modò dicitur ἰσδὰς γαυλωνίτης ἀνὴρ, quia oriundus ἐκ πόλεως ὀνόμα γαμάλα ex urbe Gamala, quæ in inferiori Gaulonitidi. Conf. Geogr. Terre Canaan §. 17. Modò Judas Galilæus, non tantum in actis c. V, 37. Sed & ipso Josepho l. c. τῇ δὲ τελευτῇ τῶν φιλοσόφων ὁ γαλιλαῖος ἰσδὰς ἡγεμὼν καλέσθῃ hoc est, quartæ Philosophorum sectæ dux constitutus est Judas Galilæus. Gamala, quæ ad ortum maris Galilææ, accuratè loquendo in Galilæa sita non est. Sed quandoque latior nominis usurpatio obtinet. Quomodo Petrus è Bethsaida Joh. I, 45. Galilæus dicitur Luc. XXII, 54. Hic Judas Galilæus socium habuit Sadducum Pharisæum, cum quo populum ad defectionem sollicitabat atque omnia cædibus & latrocini-

Ortus.

III. Hæc descriptio ea fuit, quæ facta est per *Cyrenium*, aliàs *Quirinum*; quod nomen uno modo in Græco habuit, at diversimodè apud Interpretes lectum. Hic Cyrenius, ab Augusto in Syriam Româ missus, in Judæam venit, quam Coponius Præses moderabatur; ubi istam descriptionem inîit, quam quidam incautè cum ea, cujus Lucas meminit c. II. 1. confundunt. Utraque hæc descriptio imperata sub Augusto, differunt tamen; nam 1. Ea descriptio Act. V, solum Syriam & Judæam censuit; (3) Hæc Luc. II. *πάσαν τὴν οἰκουμένην totum orbem habita-*

trociniis miscebat. Malum, quod hi inchoarunt, eò tandem progressum est, ut hostilis flamma Dei templum invaderet.

(3) Differentia duplicis descriptionis optimè ex sequentibus Josephi verbis cognoscetur. *Κυρήνιος Quirinius Senator Romanus per omnes honorum gradus ad consulatum usque provectus & imprimis clarus à Cesare mittitur in Syriam, ut jura populis redderet καὶ τιμῆς τῶν ἑσίων γυναικῶν facultatesque censeret. Κοπώνιος Cum eo mittitur Coponius præfectus turmae equitum ἰσδαίων τῇ ἐν πάσιν ἐξουσίᾳ omni potestate in Judæos polens. Quin & ipse Quirinius in Judæam venit jam attributam provinciae Syriæ ἀποτιμωσόμενος τὰ αὐτῶν ἑσίας καὶ ἀποδιδόμενος τὰ ἀρχελαίου χήματα ut percenseret facultates eorum atq; bona Arche-*
lai

habitabilem. 2. Ea descriptio fuit facta, Archelao Herodis filio Viennam in exilium relegato, cum novennale Imperium gessisset; Hæc publicata sub Herode Magno; Quam sententiam stabiliunt verba Lucae, qui hanc descriptionem vocat *πρώτην* *primam* vel *priorem*, resp. *secundæ* illius.

IV. Causa hujus factionis ita se habuit: *Causa.* Cyrenio hunc censum colligente, opesque Archelai arripiente, surrexit hic Judas, recusatâque descriptione, populo dixit, descriptionem istam esse apertum signum servitutis, & quòd neminem deberent dicere Dominum, nisi eum, qui esset Dominorum Dominus, cœli Deus atque terræ. *Vid. Joseph.*

Q₃

lai venderet. Illi verò tametsi primùm agre ferrent τὴν ὅτι ταῦτ ἀπορροαὶς ἀρρώστων recensio-
descriptionis, non sunt tamen reluctati pertinaciter, parendo auctoritati Pontificis Joazari, qui Boethi fuit filius atque ita illius suasu sine controversia census peractus est. Extitit tamen quidam Judas Gaulonites, ortus ex oppido Gamala, qui adjuncto sibi Phariseo Sadduco sollicitabat ad defectionem populos. Antiq. l. xviii, 1. Confer cum descriptione Luc. II, 1. 2. 3. & deprehendes differentias ab Auctore notatas: Præterea quia posterior non solum personas, sed & facultates percensebat, factioni Gauloniticæ an-
ansam præbuit,

loc. cit. Qui ergo ipsi studuerunt, nuncu-
pati sunt *Gaulonitæ*, & etiam *Galilæi*.

Exempla

V. Eorum sanguis fuit, quem sacrificiis
ipsorum miscuit Pilatus Luc. XIII, 1. qui
aliàs nationi Galilæorum non præerat, aut
imperitare poterat. Ratio hujus commix-
tionis esse putatur, quòd Galilæi vetarent
victimas cædi pro salute Romani Imperii,
aut Cæsaris; quâ re ad iram impulsus Pilatus
ipsoſ victimas parantes victimas fecit. *Oecu-
men. Art. 5. 37. Theophyl. in Luc. XIII, 1.
Joseph. lib. 7. de B. J. cap. 28. p. 985.* Hujus
factionis consortes fuêre illi latrones, *σινάεροι*,
quorum meminit Lucas Act. XXI, 38.

*Herodia-
ni juxta
quosdam
erant,
qui Hero-
dem M.
Messiam
habebât.*

VI. Quod ad *Herodianos*: Illi,
qui hos Herodianos Hæreticis accen-
sent, hæresin eorum in duobus consi-
stere dicunt. 1. Quòd *Herodem Magnum*
haberent pro Messia promisso, quia ipsius
ἀντιόχου imperio cesserat Sceptrum Judæ;
quale tempus adventum Messiae indicare
debebat. 2. ipsius natalem diem (4) super-
stitiosis

(4) Videtur antiquissima consuetudo, qua
primates Regni *לזכרון* in memoriam diei,
quo Rex vel in lucem editus est aut Rex consti-
tutus, lauto convivio excipiebantur, & qua so-
lennitate Reges se liberales exhibebant Gen. XL
20. Die autem tertia, *יום הולדת ארת פרעה*
qua die natus erat Pharaos, convivium paravit
omni-

stitiosis facris & festivitatibus quotannis restaurarent. De cujus natalitio die Poeta *Persius Sat. 5.* ita canit: ——— Cūm

*Herodis venēre dies, unctāque fenestrā
Dispositæ pinguem nebulam vomuēre lucernæ,
Portantes violas; rubrumq; amplexa catinum
Cauda natat Thynni; tumet alba fidelia vino.*

Num hīc sermo sit de *Herode Magno*, dubito; quoniam ne ullum quidem ex Antiquis novi, qui meminerit natalis diei *Herodis Magni*; alius fuit *Herodes*, scil. *Antipas*, τετραρχης Galilææ, cujus legimus natalem celebratum, *Marc. VI, 21.*

VII.

omnibus servis suis &c. quo à quibusdam refertur *Hof. VII, 5.* מלכנו יום dies Regis nostri, qui potationibus consumitur. Pariter de Persis *Herodot l. 1.* testatur. *Vid. Grot. ad Math. XIV, 6.* Addo ex tr. עבודה זרה c. 1. 3. inter festa Idololatrarum recenseri יום גנוסיה של מלכים & γένεσις regum: diem quoque natalem & diem obitus. Ad hæc *Glossa Bartenoriana.* גינוסיה יום שמעמדין בו שלך יום הלידה יום שנולד בו המלך *Per γένεσις intelligitur dies, quo Rex designatus est: Per diem nativitatis verò, quo Rex prognatus est.* Quando igitur *Math. XIV, 6.* γενεσίων ἀγορέων conf. *Marc. VI, 21.* exstat, rectè intelligitur dies *Herodis II.* quo in memoriam revocabatur Tetrarchatus à populo Romano ipsi

Rejicitur
opinio.

VII. Prius, quòd *Herodiani* Herodem pro Messia habuerint, licèt id multorum Autorum gravitate nitatur, scil. *Epiph. her. 10. Theophyl. in Matth. XXII, 16. &c.* alii tamen non sine ratione eludunt. *Hieron. in Matth. XXII, 17.* Si enim *Herodiani* fuissent Judæi, quod plurimi eunt affirmatum, quomodo sibi potuissent persuadere, Herodem ἀλλόφυλον *alienigenam* esse Messiam; quum constaret ex Prophetis, Messiam futurum esse *Judeum*, ex tribu *Juda*, & familia *Davidis*?

Juxta alios sunt
certi gnathones in
aula Herodis.

VIII. Aliis placet, *Herodianos* fuisse certos gnathones in aula Herodis, in gratiam sui Regis multa religionis puncta deferentes. *Beza in Matth. XXII, 17.*

IX. Ut prætereamus multas alias opinionum (5) nugas, ambabus ulnis amplector sen-

ipsi concessus. Sed *Herodis dies* apud Persium de Herode Agrippa majore, aut potius minore, quia ille jam defunctus anno Christi 44. At Persius demum lucem vidit anno xxi. Tiberii vid. *Joh. Britannicus in vita Persii.* De Herodis M. natalitiis vid. *Joseph. Antiq. l. xv. c. ult. p. 546.*

(5) Nugas meritò dixeris illam Cel. Drusii opinionem, quando ex columbis Herodianis Herodianos in Historia Evangelica memoratos facit, legens ὡς *Græci* pro ὡς *columba* vide M. Bux-

torf, Lex-Thalm, 631, 632. Incidit alius non minus

sententiam Hieronymi in Matth. XXII, 17. statuentis, Herodianos eos fuisse, qui ^{luxta} *dimi-* ^{alios de-} *cabant pro censu Cæsari dependendo.* Herodis ^{nique,} enim fuit, Cæsaris descriptionem urgere, ^{qui dimi-} cui coronam debebat, non tam ratione ^{cabant} gratitudinis, quàm prudentiæ politicæ, ne ^{pro censu} *Cæsari* ^{dando.} is, qui ipsi coronam indulserat, quique eam ipsi rursus auferre poterat, regio ipsum folio excuteret. Quo respectu, cum Herodes quæreretur Christum neci dare, & Herodiani cum Pharisæis fallaci verborum nexu intricare eum vellent, (6) consiliumque contra eum inirent, dixit Salvator noster Marc. VIII, 15. Βλέπετε ὑπὸ τοῦ ζύου κα-

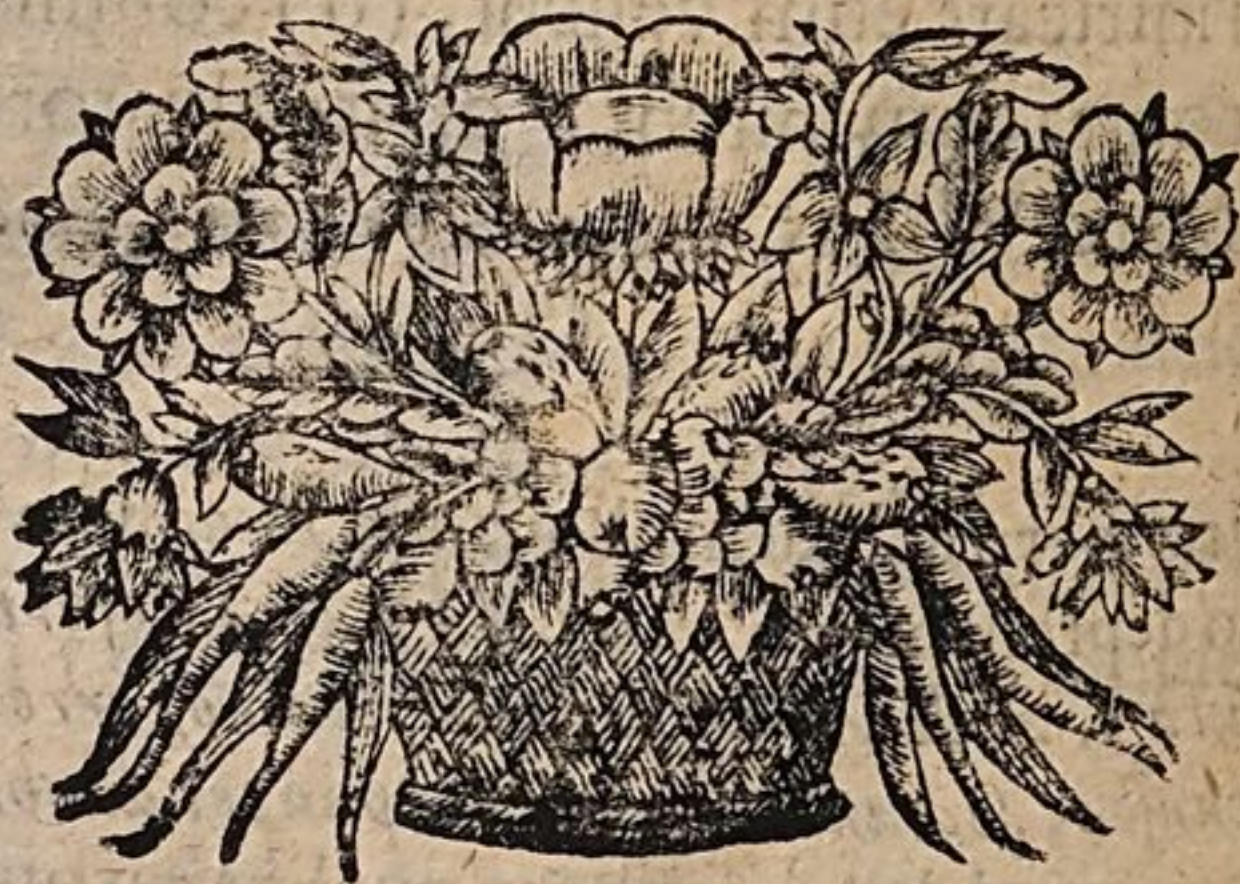
Q S vete

nus gravis error, quem aliquando in eodem Viro docto deprehendi ad Marc. XII, 43. Refertur in Phesicta 3. 4. de Agrippa, qui voluit offerre mille holocausta, sed antevertit eum pauper duobus bobus, quum deberet scribere duobus turturibus. Imposuit illi vocabulum תור.

(6) Illustratur hinc Math. XXII, 16. &c. Calidissimum Phariseorum consilium erat, quo Christum vel populo vel Herodianis & ita Cæsari invisum reddi certò judicabant. Nam illo tempore populus & ex Pharisæis aliqua pars pro libertate adversus Romanos, Herodianos pertinaciter stabat atque negabat Cæsari censum, qui servitutis signum, à libera Gente solvendum esse. At contra Herodiani. Jam sive negasset sive affirmasset Salvator noster, alterutram partem offendisset.

250 *Lib. I Cap. XIII. de Gaul. & Herod.*
vete à fermento Phariseorum & Herodis, (7)
h. e. funestâ doctrinæ luc, vulpinâque
fraude.

(7) Ζύμῃ Ἡρώδου in loco parallelo Math. XVI, 6.
Ζύμῃ Σαδδουγαίων *fermentum Sadduceorum* dici-
tur: Unde sequitur, eandem Sadducæis & Hero-
di atque Herodianis falsam doctrinam (nam fer-
mentum ita accipiendum ob ἐξήγησιν Math.
XVI, 12.) fuisse.

erod
adi
inap

XVI
com
Ho
com
luc

X

34
GEOGRAPHIA

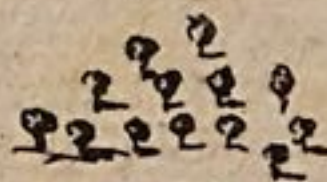
TERRE

CANAAN

33
MARIS

Occasus
MEDITERRANEI

PARS:

Tzidon
Tzarepta
Eleutherus Fl.

Tyrus
Aczibh
Ptolemais

M. Carmel
Legio
Nazareth
Thabon
Nain

ISCHASCH

Dora
Casarea
Turris Stratonis
MANASSES
cis Jordan
Iezrael

Appollonia
EPHRAIM

Y. Sarab
Ioppo
Lodda
Bethchoran
Laphne
Rama
Nobe
Emmaus
Nicomolis
Rama

Bethschemesch
Tzarah
Timnatah
Ekron
DAN

Gath
Thekop

Aschdod

Ascalon

Ziklag

Gaza

Rhinocura
Rhinocolura

Gerar

Beer scheba

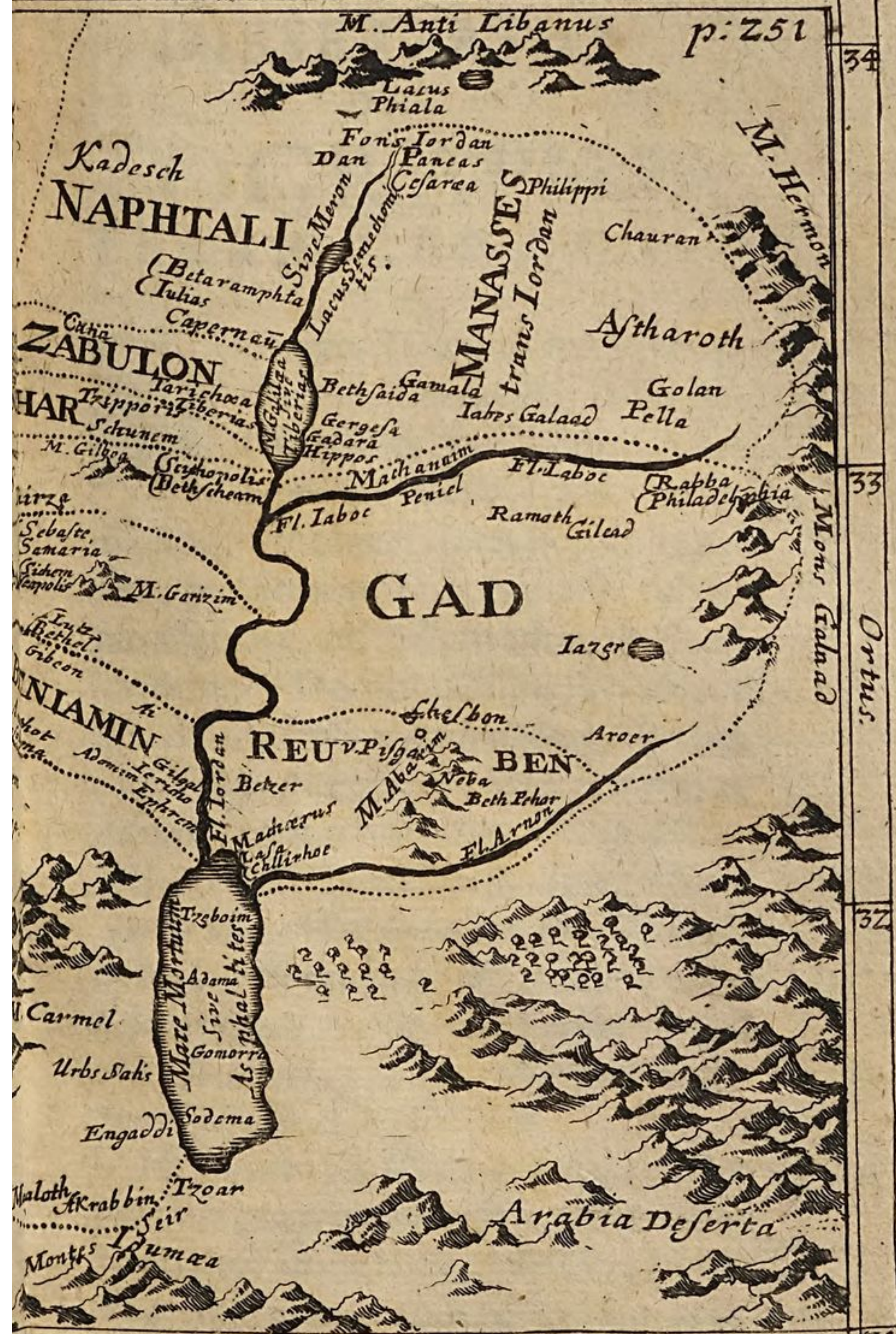
Fl. Sichon

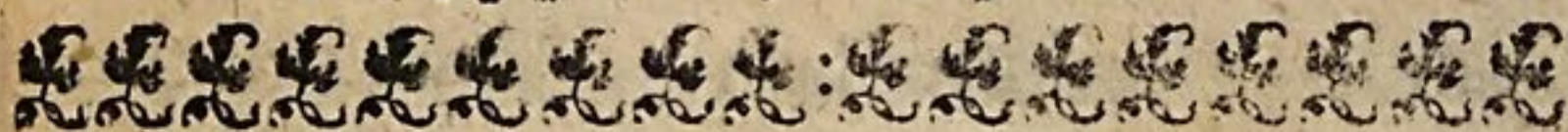
Chebron. M.

Desertum Zn M.

Meridi

DISSERTATIO

DE

GEOGRAPHIA

TERRÆ CANAAN.

I. Uoniam Domini terra est & Deus, cu-
 omne, quod in illa: orbis ha- ius terra,
 bitabilis & qui hunc inhabi- illam na-
 tant Psal. XXIV, 1. patet penes tionibus
 ipsum quoq; esse terram inter homines dis- mundi
 tribuere, pro arbitrio regiones huic vel illi distribuit.
 populo assignare, aut rursus adimere, si ipsi
 aliter videtur. Dominus dispersit posteros
 Noachi per universam terram & **בהפרדו בני**
dum separabat si- **אדם יצב גבולות עמים**
lios Adami, statuit terminos populorum Deut.
 XXXII, 8. conf. Genes. XI, 8. Ipse fecit to-
 tum genus humanum habitare **ἐπὶ πᾶν τὸ σελή-**
σωπον τῆς γῆς (respondet Hebr. **על פני כל הארץ**
super superficiem totius terræ) desinens τὰς
ὁρίδας τῆς κατοικίας αὐτῶν, certos terminos ha-
 bitationis eorum Act. XVII, 26.

II. Hoc suum jus Dominus terræ, uti in Hinc Ca-
 tota terra ita præprimis notabiliter in Canaan naan va-
 exercuit, alios atque alios possessores nomi- riis posses-
 nando, terminos mox contrahendo, mox di- soribus oc-
 latan- cupandis
 aedit.

latando, prout incolæ honestâ vitâ gratitudinem testati sunt, vel impietate iram Supremi Domini provocarunt. Nam primitus habitandam dedit Cananæis; sed quando hi detestandis facinoribus orbis partem fertilissimam, saluberrimam foedarunt, non tam hominum operâ, quàm potentissimâ ipsius Dei manu ejecti sunt. *וַיִּגְדֹּל עַמּוֹרָאִים* *Ecce ego expulsurus sum ante faciem tuam Emoræum* Exod XXXIV, 11. *mittam crabronem ante te, ut expellat Chivæum* c. XXIII, 28. conf. usq; ad 32. Dein tradidit semini Abrahami juxta promissionem Patribus datam, sed non simpliciter, verum sub hac expressa conditione, ut observarent judicia & statuta divina. Quare posthabita voluntate divina etiam hi ad tempus solum vertere coacti sunt. Postea recepti magis & magis à Deo & vera fide desciscientes, denuò extorresfacti, terra verò Anathemate percussa est.

Tria maxime notabilia fata hujus terræ.
I. Ante Josuam.

II. A Josua usque ad captivitatem Babylon.
III. Post

III. Quoniam tres memoratæ mutationes terræ Canaan maxime notabiles sunt & unaquæque nonnulla sibi propria continet, utile erit distinctè agere expendendo I. Qui extiterint primi incolæ: qui limites regionis: quæ dein loca ab iisdem inhabitata fuerint. II. Qui termini terræ Israelis tempore Josuæ assignati fuerint: quæ partes; urbes illustriores & alia. III. Quis dein status terræ

ræ

ra post captivitatem Babylonicam, propri^{captivi-}
 mis ævo Christi: quomodo illa divisa fuerit.^{tatem}

IV. Primi & præcipui incolæ Chanaan^{Babylon.}
 erant posterii Chanaan. Hic credibiliter cum^{Primi in-}
 filiis suis è Babylonia eò se contulit, cuius^{cola Cha-}
 posterii aucti diversa occupârunt loca. Hinc^{naan &}
 totus ille tractus nominabatur יְצִדוֹן LXX.
 modò צידון Ezech. XVI, 3. 28. modò צידון
 Exod. XVI, 33. Chanaan autem progenuit
 XI. filios, quorum nomina à Mose unico re-
 rum ante sua tempora factarum fideli scri-
 ptore relicta sunt Genes. X, 15--19. Tzidon
 primogenitus, Chittæus, Jebusæus, Amor-
 rhæus, Gergeschæus, Chivæus, Harkæus,
 Sinæus, Arvadæus, Tzemoræus, Chama-
 thæus.

V. Termini priscæ hujus Cananææ in^{Termini}
 mox sequentibus Mosis verbis designati^{priscæ Ca-}
 cernuntur: scil. *Exstitit limes Chananaeus*^{naanæ.}
 (filiorum, qui à Chanaan descenderunt)^{Genes. X,}
 à Tzidone, qua venis Geraram ad Gazam
 usque (atque illinc) qua venis ad Sodomam,
 Gomorram & Tzeboim & (hinc) Lasam usq;
 hoc est עַד קַלְרֵהוּ usque ad Callirhoen. Ter-
 minus septentrionalis erat Tzidon, urbs &
 regio notissima. Meridionalis Gerara, sita
 inter Kades & Sur, Gen. XX, 1. Nonnihil
 occidentalis Gaza. Orientalis, saltem com-
 paratè ad Geraram & Gazam, Sodoma, Go-
 mor-

morra, Tzeboim. Quod Lasam, huius sit-
tus aliquantulum obscurus. Quamvis in re
incerta tutissimum videatur cum Jonatha-
ne, Hieronymo habere pro Callirhoe op-
pido & fonte medico ad latus orientale ma-
ris mortui, in quod ille effluit. vid. Joseph.
Ant. I XVII. c. 8. p. 58.

*Loca ubi
habita-
bant*

*1. Tzido-
nii.*

VI. Paucis indigitanda sunt loca prisco-
rum incolarum, quantum illa ex Sacris defi-
niri queunt.

1. Tzidonii habitabant inter-
mino septentrionali ad mare Mediterrane-
um, qui inde à piscatione nomen sortiti sunt,
uti probabiliter conjectat Bochart, *Phal.* p.
342. Tzidon urbs maritima, Gen. XLIX,
13. vetustissima, potentissima, Jos. XI, 13. quæ
securitatem incolis maximam præbuit, ce-
lebris est.

2. Chittai

2. Chittæi incolebant terminum
Tzidoniis oppositum, australem scil. circa
Hebron, quemadmodum patet ex Genes.
XXIII, 2. 10. XXV, 9. 10. Tantâ fortitudi-
ne pollebant, ut vicinis extiterint *terror*,
unde *Chittai* dicti. Hinc inter Chit-
tæos erant gigantes, speciatim Arba, *homo
magnus inter gigantes*, & à quo Hebron prius
appellabatur *urbs Arba*, Jos. XIV, 15. conf.

3. Jebusæi.

Num. XIII, 22. 3. Jebusæi habitatores ur-
bis Hierosolymitanæ atque vicini districtus.
Hi corporis viribus valentes atque loca na-
turâ munita incolentes sedibus suis ante
tem.

tempora Davidis expelli non poterant, Numer. XIII, 29. Jos. XV, 63. 2. Sam. V, 8. 4.

Amorrhæi: Hi quoque primitus cis Jordana^{4. Amorrhæi.} sedes suas fixerunt ob Gen. X. 19. non procul à Chittæis & Jebusæis, nam iis unâ montana Judææ assignantur, Num. XIII, 29. Sed hisce non contenti, Jordanem trajece-
runt, atque superatis Moabitis & Ammoni-
tis, eorum regionem maximam partem in-
tra fluvios Jabok & Arnon occupârunt,
Num. XXI, 29. donec vi fortiori Israelita-
rum postea expulsi erant, nam Israel habita-
vit in terra אֲמֹרְיָה *Amorrhæorum*, v. 31. 5.

Ubi Gergeschæi habitaverint, vix licet ex ve^{5. Gergeschæi.} teri Codice nosse: Nam loca, quæ de iis agunt, nihil definiunt, Gen. XV, 21. Deut. VII, 1. Jos. III, 10. Credibile tamen est inhabi-
tâsse illam regionem, quæ propè ad ortum
maris Galilææ sita erat, nam ibi regio γεργες-
σινω⁶ nominatur, Math. VIII, 28. Confer,
quæ diximus in Introduct. nostra §. 25. 6.

De Chivæorum sede clarè Josua cap. XI, 3. ^{6. Chivæi} *Chivæus infra Chermon in terra Mitzpah.*
Sed Jud. III, 3. *Chivæus incolebat montem Li-
banon à monte Baal Chermon usq; ad ingres-
sum Chamathæ.* Ergo sedes incipiebant ad
radices Chermon atque versus Libanum se
extendebant. Qui Palæstini Chivæi dicun-
tur, illi ab his eò migrarunt, uti Gibeonitæ,
Jos.

7. *Harkai* Jos XI, 19. 7. Qui nunc sequuntur, è Scriptura minus innotescunt uti Harkai urbem in Libano inhabitantes. Hinc in Bereschit
8. *Sinai*, Rabba אַרְקַס דְּלִיבָנָן *Arcas Libani*. 8. *Sinai*, Bocharto sunt Pelusiotæ, qui urbem *Παλαιοσιν* tenuerunt, siti ergo ad meridiem. Sed Hieronymo non procul ab Arca aberant, quorum urbs *Sin* vario eventu bellorum subversa nomen tantum loci pristinum reservavit. Cujus sententia priori illa probabili-
 9. *Arvada* lior. 9. Arvadæi vel Aradii Aradum insulam occuparunt, ad os Eleutheri fluminis & partem vicinæ continentis, ubi Antaradus. Inde Hierosolymitanus Interpres pro Arvadais habet אַנְטַרַדִּין *Antaradios*. Eorum mentio fit Ezech. XXVII, 8. ubi Tyro assignantur remiges, qui inhabitant *Tzidon* & אַרְוַד *Arvad*, quia enim Insulani, artis navalis peritissimi existebant. Iidem nunquam ab Israelitis expulsi ceu quibus aqua fortissima arx fuit. Qui Eleutherum fluvium prope Simyram collocant, quod fit à Bocharto & Cellario, alterum verò inter Tyrum & Sareptam falsum statuunt, nequeunt Arvadarum regionem intra terminos Gen. X, 19. definitos demonstrare, nam, ut diximus §. V. Tzidon est terminus septentrionalis, fatente ipso Bocharto. Sed Aradus ex mente memoratorum Geographorum multo propior est

est Septentrioni ad idem mare mediterraneum sita. Igitur rectius in Phœnicia, (quomodo apud Stephanum *Aradus* ἡ νῆσος Φοινίκης *insula Phœnices*) ad meridiem Tzidonis collocatur.

10. Tzemaræorum habitatio quoque incerta. Josua meminit צֶמְרַיִם *Tze-*

10 *Tze-*
marai.

moraim in tribu Benjamin c. XVIII, 22. Cre-

dibiliter ejecti tempore Josuæ versus Septen-

trionem se contulerunt atque ibi habitacula

fixerunt, quod etiam à reliquis, qui aciem

Israelitarum effugerunt, factum verosimilli-

mum est. Hinc in Phœnicia & Syria nomi-

na, quæ conveniunt cum priscis in Chanaan,

veluti Simyra inter fluvium Eleutherum &

Orthosiam. Judæi Paraphrastæ & Talmudi-

stæ substituunt עֲמַשְׁסָּה *Emessenos*. Quomo-

do Hieronymus *Samarai*, quibus *Edessa* (le-

git Bochartus *Emessa*) *nobilis Syria Cœles*

civitas. Posteriori tempore ex Tzemaræis

ibi habitasse negare nolo, sed nequit dici de

Tzemaræis & eorum regione, qui Gen. X.

memorantur. 11. Chamathæi versus Sep-

11 *Cha-*
mathæi.

tentrionem habitasse videntur, nam חַמַּת

Chamath meridiei opponitur Num. XIII, 21.

explorarunt terram à deserto Tzin ad Recho-

burn ubi venit in Chamath, conf. Jos. XIII,

5. prope Libanon.

VII. Hæc sunt, quæ in tanta obscuritate

Alii in-
super in-
cola erant

R

qua

qua probabilitate dici queunt, hi tamen non omnes sunt. Quare etiam reliquorum alia.

1. *Chanaanai.* qua mentio injicienda est. & Chananæorum. Appellabantur latè omnes memorati Chananæi, sed alii strictè atque à reliquis distinguuntur Exod. III, 8. *locus Chananæorum, Chittæorum, Æmorrhæorum, Perizæorum, Chivæorum, Jebusæorum.* Sic Gen. XV, 19-22. à pluribus aliis distinguuntur. Probabiliter etiam hi à Chanaane orti sunt, sed quo filio, pro certo asseri nequit. Habitarunt verò à mari usque ad Jordanem adeoque magnam partem terræ Israeliticæ tenuerunt, vide Num. XIII, 30. Lightfoot ad Math. XV, 22. conjectat, Chanaanem peculiarem partem terræ istius (Septentrionalem sc.) inhabitasse cum primogenitis suis Sidone & Heth (quoad hunc non convenit Eru-
ditissimus Anglus cum Scriptura) Atque inde speciali isti progeniei nomen Chananæorum inditum fuisse, regionem istam peculiari nomine Chanaan vocatā distinctivè à reliqua terra Chanaanitide. Ex qua foemina illa *Χαναανίτις* apud Mathæum: Sed apud Mar-
2. *Kenai.* cum *Καναανίτις*. 3 Kenæorum. Hoc solum ex Genes. XV, 19. verè dici potest hos Chanaan cum aliis possedisse. Spanhemius & alii ajunt, Kenæos nusquam aliàs memorari, tempore Mosis nomina deleta esse. At
Joh.

Joh. Clericus annotavit Kenæorum nominatim meminisse Scriptorem libri I. Samuelis c. XXVII, 10. & XXX, 29. & inde liquere, in meridionali tractu Tribus Judæ vixisse. Sed alii malunt, loca hæc de posteris Jethronis intelligere, quàm vetustis illis Kenæis. 3 Kenizæorum. Horum nomen non-³ nisi notum. 7 Pherizæorum: Hos pro² paganis (nam apud Hebræos פרוזי ⁴ *pagi*)² nonnulli habent, qui non in urbibus sed pagis, locis montanis sylvestribus habitarunt, quod posterius elucet ex Jos. XI, 3. XVII, 15. & credibiliter in montibus Judæ. 7 Kad-⁵ monæorum. Sunt ex mente Bocharti iidem⁵ ac Chivæi. Sed juxta Clericum quærendi in deserto & urbe קדמות Kedemoth, quæ dicta etiam fuerit Kadmon. Ea verò ad Orientem Jordanis erat in finibus Ruben, Deut. II, 26. 7 Rephæorum. Incolæ di-⁶ cuntur in Astaroth Karnaim, Gen. XIV, 5. urbe, quæ in Basan sita, cessit dimidiæ tribui Manassis trans Jordanem, Jos. XIII, 31. 7 Philistæorum. Hi expulerunt Ivæos Deut. II, 23. atque sedes maritimas & quasdam in-⁷ teriores extenderunt à Joppa usque fluvium⁷ Ægypti. 7 Moabitarum. Moabitæ à Lo-⁸ thi filia nati majori Gen. XIX, 37. prognati⁸ intra Arnon, mare mortuum & torrentem Zared vixerunt. 7 Ammonitarum, qui à⁹ Lothi⁹

Lothi filia natu minori orti ad Septentrionem Moabitarum intra fluvium Jabok in montibus Galaad & ultra confederunt.

Nomina
terra di-
visa inter
XII. tri-
bus.

VIII. Nunc progredimur conspecturi eandem terram ab Israelitis occupatam & divisam. Hæc cum novis possessoribus nova nomina sortita est, scil. ארץ ישראל *terra Israel* 1. Sam. XIII, 19. audit, uti terra Philæorum, Moabitarum à possessoribus. Jos. XXII, 19. ׀ ארץ אלהים *terra possessionis Domini*, quam Dominus possidendam promissit & dedit; Nomina alia ad tertium membrum, ubi commodius recensentur, reservamus.

Termini
ejusd.

IX. Terræ, quæ ad XII. tribus pertinebat, fines juxta quatuor mundi plagas hi sunt. ✠ Ab ortu: Montes Chermon, Galaad, Arabia deserta. ☐ A meridie Idumæa, desertum Tzin, Beer Scheba & torrens Ægypti, qui modò Rinocoloura modò Rhincouroura dicitur. ☐ Ab occasu mare mediterraneum. ☐ A Septentrione Tzidon, Antilibanus. Hunc terræ tractum terminis suis definitum Geographi inter gradus latitudinis Borealis xxxi. & xxxiv. collocare solent.

Terra di-
viditur
in trans
& cis flu-
vium
Jordanis.

X. Limitibus positis, ipsam terram intra illos sitam cognoscemus. Pars trans Jordanem versus Ortum: Aliâ cis versus Occasum collocata. Illa jam tempore Mosis

occu-

occupata & cessit Rubeni, Gadi & dimidia
tribui Manassis. Hæc tempore Josuæ &
postea hæreditaria facta reliquis novem tri-
bubus & dimidia. Tribus verò Levi per
totum populum convenienter vaticinio
Gen. XLIX, 7. dispersa esse debebat. Pri-
mò de terra trans Jordanem, quæ etiam pri-
mò in manus Israelis pervenit. In hac de-
scribenda pergemus à Meridie versus Sep-
tentrionem.

XI. A Meridie habitarunt Rubenitæ, qui *Termini
tribus
Ruben.*
circumscripti fluvio Arnon, Jos. XIII, 9. ad
plagam Meridionalem & Orientalem; Sed
ad Occidentalem partim mari mortuo, in
quod Arnon effluit, partim Jordane: Ad
Septentrionem verò tribu Gad.

XII. Ex urbibus Jos. XIII, 15--24. cele *Ejus ur-
bes cele-
brior.*
briores sunt I. Chesbon, urbs regia: nam
quando Moabitæ ab Amorrhæis inde ejecti, *Chesbon.*
Rex Sichon ibi confidebat, Jos. XIII, 10.
celebris est in vaticiniis Jesajæ c. XVI, 4. 17.
Jeremiæ c. XLVIII, 45. præprimis ob pi-
scinas Cant. VII, 5. In libro Jos. c. XXI, 39.
tribui Gad accensetur. Probabiliter in utrius-
que tribus confinio sita erat. II. Beth Pehor. *Beth Pe-
hor.*
Hic olim fanum obscœni Moabitarum ido-
li Baal Peor probabiliter erat. III. Kirjatha- *Kirja-
thaim.*
im. Eadem habetur ac ea, quæ Gen. XIV, 5.
Schovek Kirjathaim (nisi *ו* malis pro pla-
nitie

nitie vertere.) & propria viris, qui aliis ob fortitudinem terrori erant, **וְיָמִין** *nuncupati*. Terminatio dualis innuere videtur *Betzer*, duas ibi urbes conspectas fuisse. IV. *Betzer* urbs refugii è regione Jericho cis Jordanica, J. c. XX, 8. V. *Lasa*, quæ Gr. καλλιρρόη à saluberrima aqua dicebatur. Locus hic propinquus mari mortuo. Josephus l. XVII. c. 8 p. 598. Ποταμὸν παρὰ τὰς Ἰορδάνην θερμοῖς τοῖς κατὰ καλλιρρὸν αὐτὸν παρεδίδυ, ἅπας οὖν τῇ ἐς πάντῃ ἀρετῇ καὶ ποπυά ἐστιν. Ἐξίσι δὲ τὸ ὕδωρ τῆτο εἰς λίμνην τὴν ἀσφαλιφόρον λεγομένην: *Profectus ultra Jordanem fluvium, calidis aquis se fovebat apud Callirhoen, quæ præter vim medicam potu quoque jucunda sunt. Hæ aquæ in lacum bituminis feracem effluunt.* VI. *Machærus* Machærus haud procul à Calliroe distabat, paulò magis versus Septentrionem. Oppidum ibi & castellum in rupe munitissimum erat, notabile ob summam Herodis impietatem, quâ in Johannem utebatur. Johannes δέσμιος εἰς τὸν Μαχαρρῆντα πεμφθεὶς *vinculus in Machæruntem missus ibi occiditur.* Joseph. Antiq. l. XVIII. c. VII. p. 627.

*Montana
Rubeni-
tarum,*

XII. Ascendendi quoque sunt quidam montes in Rubenis tractu eminentes, quales Abarim, Nebo, Pisga, de quibus Deut. XXXII, 49. *Ascende in (unum) montem Abarim, hunc montem Nebo, qui in terra Moab*

Moab è regione Jericho & c. XXXIV, 1. Ascendit Moses è campestribus Moabi in montem Nebo verticem Pisga. Abarim plures montes notare credibile est, qui tamen ab oppidis adjectis diversa nomina nanciscuntur. Quomodo unus è montibus istis נבו ob oppidum נבו Nebo Num. XXXII, 38. appellabatur. Vertex autem פסגה Pisga.

XIII. Rubeni adjacebat Gad: Fines tribus Gad hi sunt: Ad meridiem Ruben: Ad occasum Jordan & exitus maris Galilææ, Jos. XIII, 27. Ad aquilonem dimidia Manasses: Ad ortum montes Galaad & Arabia.

XIV. Hujus tribus urbes memorantur Jos. XIII, 25-29. Ex illis sequentes notamus 1. Aroer Jos. XIII, 16. in confinio Gad & Ruben super ripam torrentis Arnon. Antiqua satis atque potens urbs habetur, jam ante Moabitas ab Omnium, gente veterrima, ut Hieronymus habet, possessa. 2. Jazer, cui propinquus lacus Jer. XLVII, 32. ad fines Orientales respiciebat. 3. Ramoth in Gilead: Quoniam plurima loca montana erant & à רמת celsitudine Ramoth dicebantur, utile erat nomen, quod magis determinat, addere, uti Gilead. Ita ad eandem tribum pertinebat רמת המצפה Ramath Hammitzpah, Jos. XIII, 26. Ramoth Gilead juxta fluvium Jaboc homicidis involuntariis

Termini
Gaditarum.

Urbes illustiores.

Aroer.

Jazer.

Ramoth
in Gilead

præsidium dabat, Deut. IV, 43.. Posterioris situs incertior : Non tamen sequitur, Ramoth in Gilead & Ramath Hammitzpan non differre, quod Bonfrerio, Spanhemio, & aliquatenus etiam Cellario videtur. 4.

Rabba.

Rabba à magnitudine & potentia dicta, à possessoribus insuper רבת בני עמון *Rabbath filiorum Ammon* 2.Sam. XII, 26. Illam enim

Ammonitæ ad tempora Davidis tenuerunt. Cessit tandem Philadelpho Regi Ægyptiaco, qui illi proprium indidit nomen, unde posteriori ævo Philadelphia. Sita erat in finibus memoratæ tribûs versus ortum, Jo-

Machanaim.

seph. de B. J. I. III. c. 4. p. 833. 5. Machanaim trans torrentem Jabok, Gen. XXXII, 23. conf. v. 3. Locus ita nuncupatus ob ca-

stra מַחֲנֵי אֱלֹהִים Angelorum à Jacobo ibi visa, quare ad memoriam inter posteros propagandum exstructa erat urbs Levitis data: Celebris dein ob regiam Isbosethi, 2.Sam. II,

Peniel.

8. & fugam Davidis, XVII, 27. 6. Peniel cis Jabokum, quod ex Gen. XXXII, 32. &c. patet, ubi simul vera nominis ratio panditur 7. v. & *Jacobus vocavit nomen loci פְּנֵיֶל Peniel, nam vidi Deum à facie ad faciem.*

XV. Hic quoque aliquid dicendum de

Montes Gaditani.

monte Gilead. Origo nominis evidens ex Gen. XXXI, 47. quando Jacobus cumulum ex lapidibus aggestum testem se inter & Labanem

banem גלעד Galead sive *cumulum testimonii* nominavit. Hinc ille mons Gilead dictus, imò totus ille tractus montanus, quem Hieronymus sic describit: *Galaad est mons Libani collibus copulatus cecidit in sortem Ruben, Gad & dimidia tribus Manasse*. Hinc est, quod pars terræ, quæ trans Jordanicis tribus cessit, Galaad dicatur, Deut. III, 12. 13. Strictius tamen de Gad vel Manasse dicitur, uti modò *Ramoth in Gilead* §. 14. & Num. XXXII, 39. 40. *Filii Machir, filii Manasse, perrexerunt in Galaad, & vastaverunt eam occiso Amorrhæo habitatore ejus*. Dedit ergò Moses terram Galaad Machir, filio Manasse.

XVI. Gadi adjacebat dimidia Manasse. Cujus fines ad meridiem Gad. Ad occasum mare Galilææ, Jordan & Meron: Ad septentrionem Antilibanus. Ad ortum montes Hermon & Gilead.

XVII. De portione filiorum Manassis trans Jordanem Josua c. XIII, 30. 31. *fuit terminus eorum à Machanajim omnis Baschan, omne regnum Ogi & omnes villæ Jair quæ in Baschane, sexaginta urbes. Item dimidium Gileadis & Astaroth & Edrei*; Notamus sequentes urbes insigniores, quarum quædam jam vetustis temporibus cognitæ erant; aliæ verò post captivitatem

*Jabes Gi-
lead.*

Babyloniam demum innotescere cœpe-
runt. 1. Jabes Gilead: Urbs in monte si-
ta expugnabatur ab undecim tribubus, eo
quod auxilium adversus Beniaminitas nega-
bat Jud. XXI. Eandem postea Nachaschus
Ammonitarum Rex summo cum contem-
tu sibi dedendam expetiit; verum mox
Saulis copiis cum toto exercitu hinc inde
profligabatur 1. Sam. xi. Quare Jabesitæ in-
gentis beneficii memores Saulis & filiorum
ejus corpora è patibulis suspensa sustule-
runt 1. Sam. xxxi. 11. 12. laudati ideo à Davi-

Golan.

de 1. Sam. II, 5. 2. Golan sive Gaulan olim
Regis Ogi, postea dimidiæ tribui Manasses
ea conditione data, ut esset refugium homi-
cidis involuntariis Deut. iv, 43. Ad hujus
nomen integra regio Gaulonitis, quæ vel in-

Gamala.

ferior vel superior dicebatur. 3. Gamala
inferioris Gaulonitidis caput extitit, de qua
plura Joseph B. I. l. iv. c. l, 11. pag 863.

*γάμαλα πόλις ταριχαῶν ἀντικρὺ ὕπὲρ τὴν λίμ-
νην κειμένη. Gamala civitas contra Tarichæos*

posita supra lacum, quæ ad fines pertinebat
Agrippæ & statim. Gamala freta locorum dif-
ficultate magis quàm Josapata. Jugum nam-
que asperum ex alto monte deductum mediam
cervicem erigit, & ubi supereminet, in lon-
gitudinem tenditur tanquam contra declive,
quantum à tergo ὡς εἰκάζεσθαι καμήλω τὸ χῆμα,
πας ἢν ὠνόμασαι, ut cameli similitudinem præ-
ferat,

ferat, unde etiam nomen duxit nam Chald.
 אֶלְמַן *Camelus* Vide alia in loco cit. Ad-
 dimus solum locum hunc asperrimum in
 lucem dedisse audacem illum Judam Ga-
 lilæum Act. v, 37. de quo Joseph. Antiq.
 l. XVII, i. p. 6. 6. Ἰούδας γαυλωνίτης ἀνὴρ ἐκ πό-
 λεως ὀνόμα γαμάλα. *Judas Gaulonites ortus ex*
oppido Gamala. 4. Astharoth, Regis Ogi regia
 Deut. I, 4. in ortum ad fines Arabiae vergens.
 Nomen habuit à famoso Idolo Astaroth, *Astha-*
 quod Lunam indigitabat, quæ subinde hi *roth.*
 cornis potuit nomini *Astharoth* addere
 קַרְנַיִם *Karnaim* Gen. XVI, 5. 5. Chavran חַוְרָן *Chavran.*
 Vulg. Auran locus in confiniis Damasci
 Ezech. XLVII, 16. excelsus admodum,
 ceu in quo Veteres Judæi flammæ eleva-
 bant ad indicandum novilunium tr. Rosch.
 Haschonah c. II, 4. Hinc regio Auranitis
 nomen suum habet, quæ Philippo Herodis
 filio præter alias regiones data est. 6. Beth *Bethsai-*
 saida, quæ postea ab Julia Cæsaris filia Iulia *da.*
 nuncupabatur. Joseph l. XVIII. 3. Antiq.
 quæque in inferiore Gaulonitide ad ortum
 adeoque maris Galilæi sita dicitur. Hinc na-
 vi tendentes in Capernaum rectè trajiciunt,
 Joh. vi, 24. 25. Ita contra tot alios sentit
 Lightfootus atque ipsum, sed trepidè, sequi-
 tur Cellarius. Urbs in scriptis Evangelicis
 Celeberrima, ex qua oriundi Petrus, Philip-
 pus, Andreas Joh. I, 44. quamque Salva-
 tor

tor pluribus miraculis nobilitavit. Proximè ibi situm desertum ejusdem nominis

Gadara. 7. Gadara, de qua Hieronymus. *Gadara urbs trans Jordanem contra Scythopolim & Tiberiadem ad orientalem plagam sita in monte, ad cujus radices aquæ calidæ erum-*

Gergesa. *punt, balneis desuper ædificatis.* 8. Gergesa proximè, paulò versùs Septentrionem, ponitur. De his vid. *Introducēt. ad Antiquit.*

Hippon. Mitto *Hippon*, urbem aquæ Galilææ propinquam & *Pellam*, insignem præsertim ob Christianos, qui de excidio urbis Hierosolymitanæ divinitus admonebantur, ibitutum latentes.

*Eorundē
monta-
na.*

XVIII. Non prætereundi sunt duo altissimi montes, qui dimidiam hanc tribum à duplici latere Orientali & Septentrionali cingunt scil. Chermon & Antilibanus. Chermon ordinariò, ut terminum Regionis hætenus descriptæ constituens, allegatur Deut. III, 8. Ille jungitur Libano, vel potius Antilibano, quemadmodum à Lxx. vocari solet illa pars, quæ Palæstinam terminat.

XIX. Nunc trajiciendus est fluvius Jordan, ut loca à ix. tribubus & dimidia occupata simul cognoscamus. Initium faciemus cum Juda atque hinc paulò declinabimus versùs occasum. Postea procedemus versùs Septentrionem, donec ad finem Palæstinæ pervenerimus.

XX. Iu.

XX. Juda ad austrum finiebatur Idumæa, *Terminu*
 deserto Tzin, Beer Scheba & torrente Ægy- *Iuda.*
 pti, qui aliquantisper Occidentalis est. Ad
 occasum tribu Simeon & Dan. Ad Septen-
 trionem tribu Benjamin: Ad ortum situm
 erat mare mortuum & extremitas Jordanis
 in mare jam dictum effluentis.

XXI. Quemadmodum tribus hæc prin- *Ejus ur-*
 ceps semper exstitit, ita quoque præ aliis spa- *bes me-*
 tiosa & urbibus incolisque dives erat. Vide *morabi-*
 Jos. xv. More itaque nostro illarum non- *liores, uti*
 nisi urbium mentionem faciemus, quæ no-
 tatu digniores sunt & cognitæ Geographi-
 am sacram illustrent. Huc pertinent 1. Maa- *Ascensus*
 loth Akrabbim, sive *ascensus Scorpionum*, *Akrab-*
 (quales ibi numero plures reperiebantur) *bim.*
 qui distinguebant Judam Australem ab
 Idumæa. Hieron. in Obad. 2. Urbs Salis, *Urbs Salis.*
 quæ in solitudine propè mare mortuum po-
 nitur, Jos. xv, 62. Nomen probabiliter ha-
 bet à salis copia ibi reperta. Atque hoc con-
 venit cum loco, quippe in lacu dicto & circa
 illum salis abundantia inveniebatur, & apud
 Rabbinos celebratissimus est sal Sodomiti-
 cus, de quo *in Disput. nostra de Usu Salis in*
cultu sacro. 3. Engaddi, urbs ejusdem so- *Engaddi.*
 litudinis l. cit. Jos. *Vocatur usque hodie*, ait
 Hieronymus, *vicus prægrandis Judæorum*
Engaddi juxta mare mortuum: unde & opo-
balsa-

balsamum venit, quas vineas Engaddi Salomo nuncupat, Cant. I, 14. Urbs illa in montibus sita erat, quorum horrida sanè & admiranda dispositio est, nam cum altissimi sint, & ipsæ rupes præruptæ prominent & quasi ruinam minentur, ita transeuntes perturbant, dum sibi quisque timet, ne in se & subjectas valles concidant, si verum, quod Adrichomius habet Tit. *Juda* N. 116. 4.

Chebron. Chebron ad latus occidentale memoratarum urbium à nonnullis collocatur. Urbs ab antiquitate commendata, Num. xii, 22. quam quidam eo assurgere ajunt, ut locum commorationis atque sepulturæ Adamo, Abrahamo, Isaaco & Jacobo (quasi קריית ארבע *civitas quatuor horum virorum*,) quomodo prius vocitabatur, assignent, sed fundamentum asserti admodum fallax est. De Abrahamo, Isaaco, Jacobo fidem quidem facit historia Geneseos, referens frequentem eorum habitationem in loco Mamre, qui apud Hebronem, quo tempore adhuc subjecta erat Gigantibus, sed à Josua subjugata una è sex urbibus refugii denominata est, Jos. xx, 7. Quoad situm rectè observat Cellarius, illum ita fuisse australem Hierosolymæ, ut simul in Orientem ab Hierosolymitanorum meridiano declinaverit, quoniam ex Judæorum recensione ad Joma c.

III. hal. i. mittebatur quolibet mane, qui ex
 summo templo ortum diei pro sacrificio
 offerendo observaret, cui acclamarunt **האיר**
num lux totius **פני כל המזרח עד שבחרון**
Orientis usque ad Chebron illuxerit ? Ad
 hunc locum notat R. Obad. de Barten. **כרי**
להזכיר זכות אבות מוכירין חברון
Chebron propter honorem Patrum (ibi se-
 pultorum). Aliàs alia loca magis ad Or-
 tum prospiciebant. 5. Bethlehem, quæ an- *Bethle-*
 tiquitus dicebatur Ephrat, Gen. XLVIII, 7. *hem.*
 hinc conjunctim Mich. V, 2. *Bethlehem*
Ephrata: Utrumque ab ubertate ortum
 habet. Mathæus c. II, 1. *Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας*,
 ad distinguendum à *Bethlehem Galilæa*. Urbs
 Luc. II, 4. quæ vico Joh. VII, 42. (uti apud
 alios Auctores quoque nominatur) simili-
 or, non adeò procul à Metropoli diffusa erat.
 Hieronymus *Bethlehem, civitas David, in*
sorte tribus Judæ, in qua Dominus noster at-
que Salvator natus est, in sexto milliario ab
Ælia contra meridianam plagam juxta viam,
quæ ducit Chebron, ubi & sepulchrum Jesse
& David ostenditur. Quia ipsum mundi
 panem protulit, Bethlehem non tantum
 principes Judæ Mich. V, 2. Math. II, 6. di-
 gnitate multum antecedit, sed alia omnia
 præclarissima loca. 6. Thekoa tantum di- *Thekoa.*
 stabat à Bethlehem, quantum hæc ab Hie-
 roso.

rosolyma, scil. sex millibus, atque plagam australem ita respiciebat ut nonnihil declinaverit ad mare mortuum. Magna ibi erat solitudo, non tamen tanta, ut solum prorsus sterile exstiterit, quippe oleum optimum ibi reperiebatur, Menach. c. VIII, 3. תְּקוּאָה לְשֵׁן זַיִת *Thekoa optimum oleum profert.* Urbs dein famam accepit à foemina illa prudentissima Thekoesi, 2 Sam. x. v.

Ex montes.

XXII. Ex locis montanis solum memoro montes, qui vel ad hanc tribum pertinent, aut in finibus ejus sunt, Judæ, Seir & Carmel. Montes Judæ ad Meridiem magnum spatium continebant, in quo plures urbes, speciatim Chebron, Jos. xi, 21. quæ probabiliter Luc. I, 39. intelligitur. Dein montes שֵׁעִיר *Seir*, qui adhuc ultra ad Austrum in finibus Judæ altissimi conspiciantur atque Edomitarum erant. Præterea Carmel, mons fertilitate nulli secundus, quemadmodum ipsum nomen indicat. In illo positum erat oppidum Carmel, Jos. xv, 55. quod stultitiâ Nabalis atque sapientiâ Abigaelis inclaruit, 1. Sam. xxv. Mons hic probè distinguendus est ab altero in Galilæa. Non multum distabat à Chebron nonnihil ad Ortum, ut Hieronymus vult.

Simeonitarum limites.

XXIII. Termini tribus Simeonis: Ad Ortum Juda: ad Meridiem Beer Scheba &

tor.

torrens Ægypti: Ad occasum mare mediterraneum: ad septentrionem tribus Dan.

XXIV. Juvat hic nosse vaticinium Jacobi de Simeone, qui cum Levi per Israhellem dispergendus erat Gen. XLIX, 7. Ita-<sup>Siti in
portione
tribus lu-
da juxta
Gen.
XLIX, 7.</sup> que Simeon aliter, quam reliquæ tribus, hæreditatem terræ adire tenebatur, quod confirmatum, quando ei portio in tribu Juda contigit, unde quædam urbes, quæ Jos. xv. Judæ assignantur, postea Simeonitis datæ sunt conf. c. xix, 1-9. Urbes Levitarum unâ è Iuda & Simeon desumebantur xxi, 9.

XXV. Præcipuæ urbes sunt I. Gerar <sup>Urbes uti
sunt Ge-
rar.</sup> ad meridiem, unde opponitur termino Veteris Cananæ Aquilonari Gen. x, 19. Sita inter Kadesch & Schur Gen. xx, 1. Regia erat Abimelechi, quando Abrahamus propter uxorem in summum periculum adducebatur. I. cit. II. Beerscheba ad meridiem <sup>Beer-
scheba.</sup> urbis Gerar. Nomen habet à בֵּאֵר & שֶׁבַע quasi puteus juramenti vide Gen. xxi, 33. & in antecedentibus, nam Patriarcha juramento illum suum fecit. Hinc & oppidum & circumjacens regio Beerscheba audiebat. Locus innotuit partim commemoratione Abrahami Gen. xxi. xxvi. partim trita illa phrasi à Dan ad Beerschebah, quæ terminos oppositos septentrionalem & meridionalem exprimit. III. Ziklag magis ad ^{Ziklag.} septen-

septentrionem, licet genuinus situs adeo clarus non sit. Philistæos habuit possessores ad longum tempus. Adjudicabatur quidem primitus Iudæ, Ios. xv, 31. dein Simeoni c. xix, 5. Sed quando Simeonitarum facta sit, non liquet. Rex Achis illam Davidi dono dedit & ejus postea probabiliter mansit.

*Tribus
Dan ter-
mini.*

XXVI. Progredimur ad tribum Dan, quam ad meridiem Simeon, ad occasum mare mediterraneum Ios. xix, 46 ad septentrionem Benjamin, sed ad ortum Iuda terminabat.

xxvii. Etiam hic notandum est, urbes quasdam, quæ primùm Iudæ dabantur, postea Danitis annumeratas fuisse. Ignorabimus aliàs rationem, ob quam eadem loca illi & huic tribui adscribantur.

*Urbes no-
tiores.*

Tzarah.

Thimnata.

Iir Schemesch.

XXVIII. Urbes Celebriores sunt 1. Tzarah à vespis, quæ frequenti numero volitabant. Erat natale solum Simsonis Jud. XIII, 2. 2. Thimnata pertinebat quidem ad Dan, sed à Philistæis diu possidebatur, unde uxor Simsonis Philistæa oriunda. Vicina Ekroni videtur, cum qua jungitur Ios. xix, 43. 3. Iir Schemesch Ios. xix, 41. quæ forsan eadem ac Beth Schemesch Ios. xv, 10. *civitas sive domus solis*, gr. Heliopolis dicta. Sita inter Ekron & Kiriat Jearim 1. Sam. VI, 20, 21. VII, 1. Atque ob ingen-

tem

tem illam Bethsemitarum arcam intuentium cladem in sacris notatu dignissima.

4. Kiriat Jearim sive civitas sylvarum, quæ ^{Kiriat} quoque vocatur Baal, Baalat & Kiriat Baal ^{learim.} conf. Jos. xv, 9. 6. xix, 45. Huc allata est arca ex Heliopoli sive Bethschemesch, 1. Sam. vi, ult. quâ illa tribui Benjamin vicinior videtur.

XXIX. Memorandæ dein sunt aliæ ur- ^{Quinque} bes maritimæ plurimum Philistææ, quæ ad ^{urbes} certam aliquam tribum minus commodè ^{Philistæo-} referuntur, vel quæ nunquam in Israelitarum ^{rum.} manus venerunt, aut mox defecerunt, multum tamen ad Geographiam sacram intelligendam conducunt. Philistææ celeberrimæ quinque sunt & unâ exprimuntur 1. Sam. vi, 17. Aschdod, Aza, Askalon, Gath, Ekron. Alibi alius ordo observatur, de quo tamen haud solliciti erimus. I. Aza, ^{Gaza.} vel ut Græci γ per γ vertentes scribunt Gaza à loco munito rectius dicitur (unde γ validus, γ arx munimentum) quàm ærario, uti vult Pompon. Mela l. i. p. 67. edit. Basil. 1522. In Palestina est ingens & munita admodum Gaza (sic Persæ ærarium vocant) & inde nomen est, quod cum Cambyses armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Sita est non procul à mari mediterraneo in extremitate Palæstinæ,

ubi cum Ægypto jungitur, quare Jos. xv, 47. cum torrente Ægypti junctim legitur. postquam à Juda capta est Jos. I, 18. Postea rursum Philistæis paruit, nam tempore Simsonis Philistæorum erat Jud. xvi, 13. Ejus quoque mentio fit Act. viii, 26. II. Ascalon supra Azam versus Septentrionem ad idem mare plerorumque judicio ponitur, qua ratione eadem cum Gerara haberi nequit, quod Samaritanus & qui illum sequuntur, statuunt. *Est non minor Ascalon* ac Gaza juxta Pomp. Melam l.c. Hujus meminit Historia Simsonis Jud. xiv, 19. III. Aschdod protracta versus Septentrionem ad idem mare aut saltem non procul ab eo. Quia autem incolæ maritimi, Idolum Dagon, quod ex parte piscem referebat, ex parte hominem, sibi constituerunt, inclytum ob gloriosum à Deo Israelis perpetratum miraculum i. Sam. v. Multò post Philippus à Gaza ascendens in hac Idololatrica urbe & aliis usque ad Cæsaræam Evangelium prædicavit Act. viii, 40. IV. Gath: situs variè collocatur & verus Cellario cognitu difficillimus est. Quantum colligere licet, medius inter Aschdod & Ekron, nam arca ex fano Dagonis Aschdodæo ducebatur Gatham & hinc Ekronem uti i. Sam. V, 7. 8. 9. 10. Hieronym. in Mich. Geth. (idem ac Gath) *ut Regnorum quoque*

quoque testatur Historia, una est de quinque urbibus Palestina vicina Judæo confinio & de Eleutheropoli euntibus Gazam: nunc usque vicus vel maximus, unde fuit & Goliath ille Gethæus, quem David occidit in prælio. V. Ekron paulo supra retracta nonnihil à Ekron, mari versùs Bethschemesch, uti duo illa capita de arca Dei capta I. Sam. v. & vi. poscere videntur. Ad breve tempus in potestate Judææ fuit Jud. I, 18. mox excusso ejus jugo eosdem possessores tenuit. Famosum est Idolum Ekronitarum בעל זבוב Baalzebub II. Reg. I, 2. non בעל זבוב Baalzebub, ceu distinctum ab illo, uti alibi monebimus. Baalzebub est idem ac Dominus muscarum, ceu qui potestatem habet in muscas, quæ in regionibus illis maritimis aut saltem non adeo remotis, uti Ekron probabiliter erat, scatebant. Quoniam autem incolæ valde ab iis affligebantur, Deos, qui sibi auxilium ferant, constituebant. Dictis fidem facit quod in confinio (minimum loco ejusdem tribus Dan Jos. xix, 41. 43. erat) Tzarah à vespis dicta exstiterit.

XXX. Præter quinque has Philistæas aliæ ^{in super} maritimæ notatu dignissimæ sunt: Prima ^{urbes ma-} Rhincolura: Aliis Rhinocorura, vel contra- ^{ritima} ^{uti Rhi-} ^{nocolura} è Rhinocura sita ad torrentem Ægypti & quidem juxta Strabonem, Hieronymum,

Cellarium à latere dextro in termino Palæstinae, quare Lxx pro phrasi sacra Es. xxvii, 12. *ab alveo fluminis ad torrentem Ægypti* legunt à fossa fluminis, ἵως ῥινοκόρου usque ad Rhinocuram, nam ad torrentem Ægypti, qui in Josua sæpius legitur & aliàs dicitur Sihor (non nilus) Rhinocura exstruebatur. Nominis rationem nobis profert strabo l. xvi. p. 516. ῥινοκόρουσιν ἀπὸ τῶν ἰσσωκισμένων τὰς ῥίνας ὑπὸ καλυμένη, τῶν γὰρ αἰθιόπων τις ἐπελθὼν ὅτι τὴν αἰγυπτον εἰς τὴν αἰγυπτον τὴν κακὴν γῆν ἀποτέμνων τὰς ῥίνας ἐνταῦθα κατόκισεν. *Rhinocolura ab iis, qui Rhinas deducebantur, dicta. Nam Æthiopum quidam Ægyptum invadens, maleficos non occidit, sed nasos eorum mutilavit atque illuc habitatum deduxit*, quomodo verba accipienda puto, non uti in ordinaria versione exstant. Origo *Rhinocolura* rationem eandem continet

Japhne.

ex ῥιν *nasus* & κόλυσ *truncatus*. Altera Japhne, quæ supra urbes illas Philistæas versus septentrionem posita olim muris cincta erat, 2. Paralip. xxvi, 6. atque etiam Philistæis paruit, licet nulla ex quinque celebribus fuerit. Quomodo Strabo l. cit. Jamniam (quæ mutato β in μ hæc Japhne merito habetur) vicum Joppe proximum appellat, atque hinc Aschdodum atque Ascalonem usque ducenta ferè stadia numerat.

Ubi

Ubi Cellarius benè unum urbis nomen & probabiliter Aschdod superfluum agnoscit. Locus hic observatu dignissimus est in Antiquitatibus Judaicis, quoniam in illo post excessum Christi judicia & studia Hebraica maximè floruerunt, vide Ligtfoot Op. T. II. p. 141. 181. Tertia Joppe, quæ Hebr. יָפוֹ *Joppe.* Japho, Jos. xix, 46. ubi terminus tribus Dan septentrionalis ponitur. Propinqua dicitur Japhne aut Jamnia ex testimonio Strabonis, protracta versùs aquilonem ad mare mediterraneum, ubi portus Judæis Hierosolymitanis non inusitatus, & quem Jonas c. I, 3. munus Propheticum detrectans petiit.

XXXI E diverticulo in viam. Redeun- *Limites*
dum ad reliquarum tribuum regiones per- *Benjaminitarum.*
lustrandum. Danitarum territoria egressi Benjaminitarum ingredimur, quod ad meridiem Judam & ex parte Danem ad occasum rursus partem Danitarum uti Kiriathearim: ad Septentrionem Ephraim: ad Ortum fluvium Jordan habuit.

XXXII. Urbes Benjaminitarum. I. Hierosolyma Metropolis non tantùm hujus- *Eorum*
tribus, sed totius Chanaan. Nonnunquam at- *urbes in*
tribuitur Judæ, sed etiam alibi Benjamino, *signiores*
Jud. I, 21. Probabiliter utrique tribui com- *sunt.*
munis erat. Verùm, quia tanta urbis digni- *Hieroso-*
tas, *lyma.*

Gilgal.

tas, de illa inferius in peculiari capite agemus. II. Gilgal primus locus, in quo Israelitæ sub Josua, postquam Jordanem non sine miraculo transgressi sunt, castra metati erant, Jos. IV, 19. Distabat à Jordane spatio L. stadiorum sive passuum 6250. Josepho testante. In sacris inclarescit propter circumcisionem in incircumcisis Judæis factam, unde locus Gilgal appellabatur, Jos. V, 9. comestionem primi agni Paschalis, in Canaan, cessationem Mannæ & quia ex mente Judæorum Tabernaculum ibi per XIV. annos substitit. R. Obad. de Jericho, Bart. ad tr. de Sacrif. c. XIV, 6. III. Hinc decem stadiis sive 1250. passibus aberat Jericho, urbs post Hierosolymam celebratissima, Taanith. fol. 67. 4. Nuncupatur modò יריחו *Jericho*, modò עיר התמר *urbs palmarum*, Jud. I, 16. Posterioris denominationis ratio evidens, nam crescebant ibi plures palmæ. Sed prioris ratio incertior. Cl. Hillerus à *Lunæ nascentis forma*, p. 850. Quid si à gratissimo odore? Nomen adeoque à Futuro Hiphil יריח factum, quod non insolens. Genuina autem adpellationis causa ex Strabone peti potest l. XVI. *Hiericus planities est montibus circumdata, qui alicubi instar theatri ad illam declinant. Ibi verò palmetum est, cui aliæ stirpes frugiferae per-*

permixta sunt, palmis verò abundans centum
 stadiorum spatium, irriguum totum & habita-
 tionibus plenum. Ibi & regio est & balsa-
 mi paradisus : quæ planta aromatica est. Plu-
 ra alia dabit Josephus de B. J. l. iv. c. 27. &
 ex hoc, aliisque scriptoribus Ligtfootus Op.
 T. II. p. 204. 205, 206. IV. Ephrem, oppi *Ephrem.*
 dulum deserto alicui propinquum, forsan
 illi quod Hierosolymam inter & Hiericho,
 Joh. XI, 54. V. Adomim, à sanguine qui *Adomim.*
 ibi fundebatur, secundum quosdam dicitur,
 quippe locus frequentibus latrociniis infam-
 is. Sed qui hanc rationem probat, dicere
 necesse habet, homicidia ibi jam tempore
 Josuæ facta fuisse, Jos. XV, 7. Locus situs
 inter Jericho & Hierosolymam, is ipse, ju-
 dicante Hieronymo, (vide Masium in l.
 Jos. cit.) ad quem Christus in Samaritano à
 latronibus sauciato alludit Luc. X, 30. Hæc
 in tribu Benjaminitarum, quæ ab Hieroso-
 lyma versùs ortum sive Jordanem prospi-
 ciunt. Nunc addemus loca, quæ versùs se-
 ptentrionem vergunt. VI. Anathot, Jer. *Anathot.*
 I, 1. patria Jeremiæ, nam Propheta filius Sa-
 cerdotis rectè in sacerdotali urbe habitabat,
 Jos. XXI, 18. Hieronymus ita: Fuit (Jere-
 mias) de genere Sacerdotum, qui habitabant
 contra septentrionem Hierusalem, in tertio
 milliario, in viculo Anathoth. VII. Beth- *Beth-*
 S 5 aven, *ven.*

aven, posita non procul à tribu Ephraim, atque jam nomen hoc habebat imperante Josua c. VII, 2. ut ineptè confundatur cum oppido Bethel non adeò dissito, quod nonnunquam habito respectu ad horrendam mutationem, quâ domus Dei domus Idolatriæ facta est, eodem nomine venit.

Ai. VIII. Ai, magis ad Orientem uti Bethelis, ita Bet Aven, Jos. VII, 2. à quibus non multum distabat. Urbs in montanis sita & à

Bethel. Josua succensa. IX. Bethel. De hac urbe in tribu Ephraim dicemus. Rectius ad Ephraimitas refertur, quamvis qui Beniaminitis annumerant, non valdè errent, Jos.

Gibeon. XVIII, 13. X. Gibeon, Chivæorum oppidum, sic septentrionem respicit, ut simul aliquantisper ortum vergat. Juxta Hieronymum, ut Adrichomius habet, *ostenditur nunc villa eodem nomine in IV. milliario Bethelis contra Orientalem plagam.* Urbs ab Hierosolyma quinquaginta circiter stadiis remota erat. Habitaculum ad tempus dabat

Emmaus. Tabernaculo. XI. Denuò regredimur Hierosolymam per loca, quæ collata cum modò memoratis magis ad occasum sita sunt, ex quibus Emmaus, Luc. c. XXIV, 13. & Josepho de B. J. l. VII. c. 27. metientibus, ab Hierosolyma distabat LX. stadiis aut septem miliaribus Italicis cum dimidio, si stadia

Romana intelligenda sunt. Rabbini Emmaus scribunt **דִּינְדִּין** vel **דִּינְדִּי** unde adeoque pro aquis calidis ibi repertis nullum argumentum peti potest. Magnum satis discrimen inter **דִּינְדִּין** & **דִּין** quod *calidum* significat. Succedente tempore *νικόπολις* dicebatur, prout hoc prolixè pertractat Cellarius. XII. Rama propinquior Hierosolymæ, scil. *σαδίων τεσσαερίκοντα*, *stadiis quadraginta* (ineptè Adrichomius *quadringentis*) nonnisi ab illa distita, uti habet Josephus l. VII. c. 6. p. 284. Rama hæc probè distinguenda ab aliis ejusdem nominis, quare distinctionis ergò *Rama Saulis* dicitur. Rationem habes 1. Sam. XXII, 6. Hæc ipsa Math. II, 18. intelligitur. XIII. Ramâ adhuc propinquior Metropoli est Gibeā, quod tum ex *Gibeā*. Jud. XIX, 13. nam Ramam ob occasum Solis viatores pervenire nequibant, tum clariùs testimonio Josephi, qui spatium viginti stadiorum nonnisi, non triginta, quod Cellarium asserere video p. 555. interpositum refert l. Antiq. V, 2. p. 147. A tribu nominatur *Gibeā in Benjamin*, Jud. XX, 4. & etiam *Gibeā Saulis*, qui inde oriundus erat. XIV. Nobe, civitas Sacerdotum, quemadmodum præprimis ex facinore Saulis, 1. Sam. XXI. elucet, præ Gibeā recedit ad septentrionem. Imò, si Itinerario Benjaminis cre-

שלשה פרסאות לבית נובי credendum, inde הוא נוב עיר הכהנים ובאמצע הדרך שני ים הסלעים של יהונתן שם האחר בוצץ ושם השני סנה, *tres Parasanga ad domum Nobæ, quæ Nob civitas sacerdotalis est. In medio via duo saxa Jonathanis, quorum unum Botzetz, alterum Sene, vide 1. Sam. XIV, 4. Ex calculo Judæorum Tabernaculum in Nob & Gibeon LVII. annis substitit. Maim. ad tr. ובהי' c. XIV, 7.*

Termini
tribus E-
phraim.

XXXIII. Sequitur ordine tribus Ephraim, quæ ab Austro perlustratam regionem Benjaminitarum conterminam agnoscit: Ad ortum Jordanem: ad septentrionem alteram dimidiam tribum Manassis: ad occasum mare mediterraneum fermè attingit.

Urbes no-
tiores.
Bethel.

XXXIV. Ex urbibus notamus sequentes: I. Bethel, quæ olim Lutz appellata fuit, Jos. XVIII, 13. Prius nomen à visione Dei, quæ ibi Jacobo contigit, Gen. XXVI, 14. habet. Tempore Jeroboami cultus vituli ibi instituebatur, ut postea sacro *χλευασμῶ* rectè בית ה' *domus iniquitatis, idololatriæ*, à Propheeta dicta fuerit. Sita autem in termino australi nonnihil versùs ortum, Jos. XVIII, 13. loco instituto Jeroboami maximè commo- do. Josephus Antiq. l. V. c. 1. latitudinem Benjaminitarum ab Hierosolyma ad Bethel extendit. II. Schilo ad septentrionem Beth-
elis,

Schilo.

elis, Jud. xxi, 19. inclinans tamen versus occasum. Urbs monti imposita erat atque sedem Tabernaculo præbebat annis ccclxix. uti numerat Maimonid. l. cit. Benjamin Tudelensis duabus nonnisi parasangis ab Hierosolyma distare affirmat p. 50. Certum videtur, situm ejus Benjaminitis vicinum fuisse. III. Beth Choron inferior oppositè ^{Beth-Choron} ad Beth Choron superiorem ejusdem tribûs Jos. XVI, 3. 5. collocata in limite Ephraimitarum australi, qui ad occasum vergit, Jos. XVIII, 13. ubi divinus scriptor locum hunc à portione Benjaminitica distinguit. Hierosolymitani iter facientes Cæsaream per Beth Choron, quæ C. stadiis sive duodecim miliaribus & dimidio ab Hierosolyma remota erat, profecti sunt, Joseph. A. l. xx. c. 4. Idem diligentissimus scriptor B. J. l. II. c. xxiv. p. 821. historiam refert, quæ naturam loci & ita rationem nominis aliquantum pandit. Cestius Περὶ τὴν δύναμιν ἐπὶ βασιλεύσας. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι κατὰ μὲν τὰς εὐρυχωρίας ἤτιον ἐπέκειντο. Συνειληθέντων δὲ οἱ τὴν κατὰ γενὰ καλίσσασιν, οἱ μὲν φθάσαντες εἰργον αὐτοὺς τῆς ἐξόδου, ἄλλοι δὲ τὰς ὑστάτας κατεώθησαν εἰς τὴν φάλαγγα. Τὸ δὲ πᾶν πλῆθος παρεκταθέν ὑπὲρ τὸν αὐχένα τῆς ὁδοῦ κατεκάλυψε τὴν φάλαγγα τοῖς βέλεσι. *Beth Choron versùs antecedebat exercitum. At Judæi latioribus quidem locis minus instabant, contractos verò (milites Ro-*
ma-

manos) *in angustos descensus*, illi, qui pra-
veniebant, exitu prohibebant, alii postremos
in vallem detrudebant. *Extensa omnis mul-*
titudo per itineris juga militem sagittis ope-
riebat. Convenit illud in Sanhedrin Ba-
 byl. fol. 32. 2. *Si duo Cameli in ascensu Beth-*
Choron simul ascendunt, uterque cadit. Verè
 itaque nomen בית חרון Beth Choron do-
 mus cavernarum, sive locus cavus, hohler

Sichem.

Reg. IV. Sichem & Sichar, Joh. IV, s.
 etiam Mamortha & Neapolis (non Nicapo-
 lis, ut non nemo habet) postea dicta. In inte-
 riori tribùs sita ad austrum Samariae. A Si-
 chemitis, (de quibus Gen. xxxiv.) potestati
 Jacobi subjecta fuit, in divisione cessit Ephra-
 imo ea conditione, ut esset urbs refugii, Jos.
 xxi, 21. Exstitit quoq; regia Jeroboami sedes.
 Memoratu digni sunt duo vicini montes
 Garizim & Ebal, juxta quos oppidum jace-
 bat, unde vox è cacumine Garizim dicta à Si-
 chemitis intelligi poterat Iud. IX, 7. Mons
 Garizim fertilis & amoenus destinabatur ad
 benedictiones in eo proferendas, Deut. xxvii,
 12. Sed Ebal sterilis in serviebat maledictioni-
 bus exprimendis y. 13. Ille à Samaritanis ma-
 gni habebatur & encomio *montis benedicti*
 ornabatur, in quo Templum suum exstrui
 curabant. V. Samaria magis assurgit ver-
 sùs septentrionem. Postea ab Herode no-
 mina.

Samaria.

minabatur Sebaſte in honorem Cæſaris Au-
 guſti. Monti Schomeron, qui à poſſeſſo-
 re Schomer appellabatur, urbs inde *Sama-*
ria dicta inædificabatur, 1. Reg. xvi, 24. at-
 que ſedes Regum Iſraelis per multum tem-
 pus exſtitit. Sed Iſraelitis in captivitatem
 deductis ſufficiebantur exteri in ſacris *Sama-*
ritani, in ſcriptis Rabbinorum כותי
Cuthæi vocati. Urbs reædificata multum
 ſplendoris indies accipiebat. Hinc inter
 præclara Herodis ædificia Joſephus de Se-
 baſtein ſequentem modum ſcribit: L. I. B. I.
 cap. xvi. pag. 746. ἐν τῇ ſαμαρείτιδι πόλιν καλίσ-
 σω περιβόλῳ τεχιτάμην ὅτι ſαδὺς εἴκει.
In Samaria urbem muro pulcherrimo ſpatio
viginti ſtadiorum (Herodes) circumdedit at-
que ſex mille colonas eò deduxit attribuitque
ſæcundiſſimam terram. Inſuper in medio
ejus Cæſari templum exſtruxit maximum &
& circa illud aream trium & ſemis ſtadiorum
 τὸ αὖτε ſεβαστὴν ἐκάλεισεν urbem *Sebaſten* appella-
 vit. Latior quoque *Samarie* ſignificatio eſt
 in N. Teſtamento de qua alibi. VI. Ad oc-
 caſum *Lydda* Hebr. לוד *Lod* condita à Sche. *Lydda*
 med 1. Paralip. viii, 12. Tr. מעשר שני c. v, 2.
Lydda מן המעשר ab occaſu Hieroſolymæ
 per iter unius diei. Lucas *Joppe* propinquam
 aſſerit Act. ix, 38. probabiliter à latere ur-
 bis Ioppe, quod ortum ſpectat. Iudææ non-
 ni ſe

nisi posteriori tempore accensebatur. Notandum etiam nomen recentius, origine Ethnicum, *Diospolis* Iovis oppidum. Benjamin Tudelensis meminit alius adhuc nominis *Segurasch* p. 52. VII. Rama alia à superiori, quæ in tribu Benjamin; hæc in Ephraim. Sam. I, 1. Illa Saulis; Hæc Samuelis 1. Sam. xv, 34. utpote urbs Levitica; illa Gibæ; Hæc Lyddæ vicinior. Hinc nonnulli ortum dicunt Iosephum Aramathæum *ἐκ ἀραμαθῆ* Matth. xxvii, 57. sed ob varia loca ab altitudine *Ramah* appellata certum nihil dici potest. Alii putant hanc intelligi haud posse, quoniam *πόλις ἰουδαίων* Luc. c, xix, 31. audit. Hæc tamen ratio non obstat, quoniam jam ante Christum Samariâ exenta & Iudææ adjudicata est, 1. *Saron*, Maccab. xi, 37. viii. Saron: Locus ab alio ejusdem nominis trans Iordanico 1. Paralip. v. 16. probè distinguendus, nam hic cis Iordanem prope Lyddam Act. ix, 38. jacebat. De hoc nostro agit Hieronymus in loc. Hebr. *A Casarea Palestinae usque ad oppidum Joppe omnis terra, quæ cernitur, dicitur Saronas*, quæ optimis campis constat, unde vituli *מן השרון* è Sarone ad sacrificia desumbantur Maim. de reb. alt. prohib. c. vii, 2. Regio hæc olim probabiliter pertinebat ad Regem *לשחרון* *Lascharon* Ios. xx, 18. Vulg. haud

haud malè *Rex Saron* quomodo לְרֶשֶׁת סָרוֹן præfixum habet, uti in eodem cæsorū Regum Catalogo v. 22, *Rex Jekoneham* לְרֶשֶׁת כַּרְמֶל *Carmelis*, ita *Rex Scharon* aut *Saron*. Missi tot aliis Etymologiæ conjecturis ab umbilico (quæ Hilleri) conspectu (hæc Bocharti) cantico (cujus Leusdenius meminit,) communior placet, quæ מִישֹׁרֵי שָׂרֹן idem ac מִישֹׁרֵי פְּלִיטִים *planities* exponit. Quod collatio Deut. iii, 10. cum i. Paralip. v. 16. vult, Utrumque Lxx *πεδιον* vertunt Cant. ii, 1. Ios. xx, 8. *Planities* nomen regioni illi optimè convenit.

XXXV. Dimidia tribus Manassis cis-Jordanica sequentes terminos habet: Ad austrum Ephraim: ad ortum Jordan. Ad septentrionem Ischaschar: Ad occasum mare mediterraneum. *Manassitarum cisjordanem termini.*

XXXVI. Ex urbibus Manassitarum nominandæ sunt I. Thirza, quæ olim peculiam Regem habebat, Jos. XII, 24. Postea, antequam Samaria exstruebatur, nonnullis Israelis Regibus ibi confidere placuit, i. Reg. XV, 21. XVI, 8. 9. credibiliter ob loci amenitatem, (quam origo nominis à תִּירְצָא indicat.) Hinc Cant. VI, 3. *Pulchra es amica mea sicut Thirza, formosa ut Hieroselyma.* II. Jezrael in confinio Ischascharis, unde ab aliis Ischaschari annumeratur, Jos. XIX, 8. Sed Hieronymus in L. H. *Jezrael in tri-*

bu Manasse, hodieque prægrandis vicus ostenditur in campo maximo inter Scythopolim & Legionem. Fuit autem terminus Ischaschar

Endor. Notabilis, quia aliquando Reges Israelis in ea habitârunt, i. Reg. xxi, i. III. Endor Hebr. *פַּי דּוֹר* *fons Dor.* Ad Manassen refertur, Jos. xvii, ii. & Hieronym. de L. H. p. 184. B. Endor in tribu Manasse, ubi Pytho-
nissa à Saule Rege Jude consulitur, & statim infra circa Scythopolim collocat. Ergo non-

Bethsche- *Betschean* infra exitum maris Galilææ haud
an. procul à memorato fluvio: Ad incolas ejusdem urbis pertinebat terræ tractus trans Jordanem in opposita ripa. Adjudicata forte quidem erat Manassitis, Jos. xvii, ii. sed nunquam possessa, quare regio illa inter Judæos ut Ethnica habebatur, vide Lightfoot. Op. T. II. p. 418. Posteriori tempore magis nomine *Scythopolis* inclaruit, quod quidam è Scythiis in illa confederint. conf. Cellarium. In-

Cæsarea. ter Decapolitanos maxima agnoscebatur, Joseph. l. III. c. 31. V. Cæsarea, prius turris Stratonis, sita ad mare mediterraneum inter Appolloniam & Doram, quarum illa australis hæc Aquilonaris est. Ornamenta & munimenta sua debet Herodi, qui illam ædificiis marmoreis splendide exornavit, addiditque

ditque commodum portum, atque nomen Cæsareæ in honorem Cæsaris imposuit. De hac sermo Act. xii, 19 & alibi. Alia à Cæsarea Philippi. Transeo Ainon, Salim Joh. III, 23. Megiddos, Gat Rimmon, Ephra & cetera.

XXXVII. Mentio hic quoque injicienda *Mons* montis Gilboah, uti proximi Bethschean si. *Gilboa.* ve Scythopoli, Hieron. de L. H. p. 185. H. *Gelboe montes alienigenarum: in sexto lapide à Scythopoli, in quibus etiam vicus est grandis, qui vocatur Gelbus.* Alienigenarum montes iudice Cellario dicebantur, quia Philistæi in iis exercitum Israelitarum fuderunt, quod quidem verum, 1. Sam. xxxi, 1. Sed quare non potiùs à Schytopolitaniis, qui juxta Gilboah fixas sedes habuerunt?

XXXVIII. Manassitarum regione egres- *Ischa-* sis occurrit Ischaschar, cujus adeò limites *scharis li-* ab austro Manasses: ab ortu Jordan: ab *mites.* aquilone Zabulon, mons Thabor: ab occasu montes Carmel, non mare mediterraneum, vide Jos. xvii, 10. conf. Jos. c. xix, 17-23. & Joseph. Antiq. l. V. c. 1.

XXXIX. Ischascharis urbes & numero *Urbes me-* paucae & minus illustres sunt, quare in illis *morando.* recensendis breviores erimus I. Jezrael. *Iezrael.* Hunc locum, præeunte Hieronymo, Manassi supra annumeravimus. II. Nain, uti *Nain.*

scribitur Luc. VII, 11. quasi נַיִן *exulum* civitatem exponit Hillerus. Sed Rabbinii נַיִן *amœnum* pronunciant, unde Ligtfoot⁹ colligit esse נַיִן Jos. xxi, 29. sed rationibus minus validis, nam inter נַיִן Nain vel Nain & Engannim magnum discrimen. Si נַיִן vera lectio, probabiliter nomen defumptum ex vaticinio Jacobi, Gen. XLIX, 15. Addo Hieronymum de L. H. p. 188. H. *Nain oppidum, in quo filium viduæ à mortuis Dominus suscitavit, & usque hodie in secundo milliario Tabor montis ostenditur contra meridiem juxta Endor.* Quum verò Thabor sit terminus Isaschar septentrionalis, inquit Cellarius, necesse est, quæ ad austrum monti subjacent, incidant in eandem tribum.

Schunem III. Schunem, Jos. xix, 18. vel Sunem, aut uti Hieronymus legit Sulem (hinc quibusdam Schulamitis Cant. VII, 1. eadem, quæ Schunamitis) propius ad austrum versùs montes Gilboa, è quibus Saul castra metans exercitum Philistæorum Schunemi collectum videre poterat 1. Sam. xxviii, 4. 5. Hieronymus de L. H. p. 190. H. *Sulem in tribu Isaschar & usque hodie vicus ostenditur, nomine Sulem in quinto milliario Thabor montis contra Australem plagam.* Via publica ad Iordanem & vicinas urbes illis fuisse videtur, qui è montibus Carmeli descendeabant, 2. Reg. IV, 8. 9.

XL. Ad meridiem Zabulon objacet Ischa-<sup>Zabulon-
nisterna-
ni.</sup> schari: Ad ortum lacus Galilææ. Joseph. Antiq. l. V. c. i. p. 141. Zabulonem pertin- gere ait *μῆξι Τερναγινδ*, usque Gennesari- tidem lacum, & Math. IV, 13. Capernaum urbs *maritima dicitur in finibus Zabulon & Naph- talin*. E. loca, quæ infra Capernaum ad ma- re sita, uti Tiberias, ad Zabulon pertinebant. Quamvis fatendum sit, Josuam in limitibus Zabulon maris nullam facere mentionem, imò Chammat, Rakkath, Jos. XIX, 35. qui- bus succedebat Tiberias, in portione Nephtalim locari. Ad aquilonem Nephtalim & Ascher: ad occasum mare mediterraneum & montes Carmel.

XLI. Zabulonis oppida nobiliora sunt <sup>Vrbes no-
biliores,
Naza-
reth.</sup> I. Nazareth, cuius nullam in V. T. mentio. Rab- bini scribunt נצר. Alii malunt נזר quod *co-
mam* capitis aut *coronam*, quæ cum coma a- liquam similitudinem habet, notat. Nam lo- cus colli montis impositus Luc. IV, 29. erat, uti coma aut corona caput cingere solet. De situ & distantia à lacu Galilææ certi nihil asseri potest, quoniam Veteres, qui Geogra- phica ex professo tractârunt, locum obscu- rum & à via publica, ut videtur, remotum silentio præterierunt. Hieronymus hæc: *Est autem usque hodie in Galilæa viculus contra Legionem in XV. milliario ejus ad orientalem*

plagam juxta montem Thabor nomine Nazara De L. H. p. 188. H. Verum, quia situs *Legionis* non adeo certus, (hinc Adrichomius ad *plagam Thabor orientalem*. Sed Cellarius cum majori probabilitate ad occidentalem ponit) nova surgit difficultas. Creditur ad latus Thaboris, quod occasum & septentrionem respicit, Nazareth erat, quo etiam Amanuel Helvetius (hic ante C. circiter annos loca illa perlustravit atque ejus itinerarium A. 1678. Tiguri impressum est) iter à mare Galilææ ad Nazareth faciens, & hinc Thaborem revertens referre videtur.

Tzipporis. II. Tzippori aut Sephoris vel recentiori nomine Dio Cæsarea, cujus tribus exstiterit, non clarè liquet. Innotuit illo tempore, quo tribuum distinctarum tanta cura non habebatur. Josephus illam ut principem in Galilæa memorat. De B. J. l. III. c. 3. Σεπφωρη μέγιστη ἔσται τῆς Γαλιλαίας πόλις ἐρυμνοτάτῳ ἐπεκπεμένη χωρίῳ καὶ φερεῖ ὅλη τὴν ἔθνη. *Sephoris urbs Galilææ maxima & in tutissimo loco condita totius gentis præsidium.* Etiam Josippon b. G. De Gabinio agens וישם בצפורי אשר בגליל *alium præfectum in urbe Tzippori,* מושל אחר *quæ in Galilæa, constituit;* p. 340. ed. Goth. conf p. 286. 558. 580. Quantum ex dimensione Benjaminis Tudelensis elucet, in Zabulon, aut non procul hinc, Sephoris erat,

nam

nam illam à Jesrael tribus , à Tiberiade quinque Parafangis distare ait p. 52. Ibi multa Eruditorum sepulchra visa memorat , quod non mirum , quoniam res literaria Iudæorum in ista urbe maximè florebat. Hac de re consule Ligtfootum Op. T. II. p. 229. *Bethle-*
 III. Bethlehem, cujus nomen ex Ios. XIX, 15. *hem*
 solùm nobis cognitum est. Situs ignoratur.
 IV. Cana ad distinctionem locorum , quæ *Cana*,
 idem nomen habent , vocatur *Cana Galilee*
 in Sacris, Ioh. II, 1. II. & Iosephus in vita sua
 p. 1005. Β. Διέτειβον ἐπὶ τὸν καὶ ἐν ἐκείνῳ ἐν καὶ μὴ
 τῆς Γαλιλαίας ἢ προσαγορεύεται Κανὰ. *Ipsè inte-*
rim agebam in vico Galilee. qui Cana dici-
tur. A Tiberiade tanto distabat spatio ,
 quantum unâ nocte Iosephus emetiri po-
 tuit, uti in l. c. statim infra testatur. Sed in
 quam plagam , non addit. Puto versùs
 montem Thabor & Nazareth adeòque oc-
 cidentalem. Nihil in Sacris vel apud Iose-
 phum obstare video. Profert illam Johan-
 nes cap. II, 1. Mater cum filio commodè
 ad nuptias in vicinia se confert. Dein ex
 cap. IV, 46. 52. 53. colligitur iter circiter
 dialè à Cana ad Capernaum , ubi filius
 βασιλεὺς ægrotabat. Convenit testimoni-
 um Iosephi modò citatum , nam Tiberias
 paulò propior. Aliud in eadem sua vita
 pag. 1029. οὗτ' βαλλόμεν' σπαλόπεδον Ἰου-

λαῖδος ἀπέχον πέντε ἑκατὸν ἐφῃς οὐδὲς τῆς
 τε εἰς πανὰ ἀγέσθαι καὶ τῇ εἰς Γάμαλα τὸ φρέειον.

*Hic (Sila) ad quintum stadium distans à
 Juliade stationes militum disposuit, ut vias
 custodirent, & eam, quæ ad Canam & alte-
 ram, quæ ad castellum Gamala ducit, ut hoc
 modo subsidia omnia à Galilæis proventura
 habitatoribus intercluderet. Quibus non as-
 serit, ibi Canam fuisse, ubi statio militum po-
 nebatur, sed non nisi viam publicam eò du-
 xisse. Convenit supra nominati Conterra-
 nei oculatum testimonium, qui spatio mil-
 liarū Nazareth à Cana distare ait. V. Tibe-
 rias olim juxta Talmudicos Chammath,
 Rakkath, Jos. XIX, 35. juxta Hieronymum
 Cheneret, sed Judæi כנרת pro terra Gene-
 sarithica habent. Credibiliter Chammath,
 Rakkath, quæ à Josua junguntur, postero-
 ri tempore tandem deleta sunt, sive Hero-
 des novam ibi urbem, quam in honorem
 Tiberii Tiberiadem appellavit, condidit.
 Hierosolym. Megill. f. 70. i. רקת היא טבריא
Rakkath est Tiberias. Babyl. Megill. f. 6. חמת
Chammath est Tiberias. Chammath, ab aquis
 calidis, quas eo in loco Ammannus quo-
 que reperit, dicebatur. Situs ejus maxima
 cum probabilitate ad extremitatem lacus
 Galilææ meridionalem ponitur, & secun-
 dum Josephum in vita sua p. 1025. ab Hip-
 pos xxx. solūm stadia distat.*

XLII. Antequam tribum Nephtalim per ^{Montana} lustramus, dicendum aliquid de celebratis-
 simis montibus Thabor & Carmel. Thabor, ^{Thabor}
 ut ex dictis patet, in australi Zabulonis parte,
 qua ab Ischaschare sejungitur, conspicieba-
 tur. Hieronymus de L. H. p. 191. *Thabor*
terminus Zabulon. Est autem mons in me-
dio Galilææ campo, mira rotunditate sublimis
distans à Dio Casarea decem millibus contra
Orientalem plagam. Altitudo xxx. stadiis
assurgit & ad septentrionem inaccessa, in
vertice planities xxvi. stadiorum tota muro
circumdata patet, vide Joseph. B. I. l. iv. c. 6.
Quæ Ammannus nobis reliquit, cum dictis
non adeò malè consistunt. Mons Thabor
ex parte in planitie situs magnus atque altis-
simus, fermè rotundus & ubique arboribus
atque fruticibus circumdatus. Assurgentes
in verticem conspiciebamus magnam satis pla-
nitiam. A figura rotunda qs. טבור umbili-
cus Fr. Spanh. F. dictus videtur, sed scribi-
tur תבור. Lxx, Josephus ita Ἰταβούριον Itaburium
quoque vocant. Ejus mentio Jud. iv, 6.
& juxta Veteres Salvator in illo cœlesti
gloria à Patre ornabatur Math. xvii, 1. licet
alii malint montem propè Cæsaream Phi-
lippi. Carmel ab ubertate Hebræis dictus ^{Carmel.}
ad occasum in mare non nihil desinebat Jer.
XLVI, 18. unde Plinio promontorium Car-
mel

mel l. v, c. xix. à septentrione tribus Ascher ab ortu Zabulon, à meridiè Ischaschar & dimidia Manassis, sitæ erant. Non unus continuus mons, sed plures cohærentes eodem nomine insigniebantur. Notabilis præprimis ob Historiam Eliæ i. Reg. xviii. qui verum Israelitarum cultum adversus Baalitas in illo comprobavit.

*Limites
tribus
Naphtha-
lim.*

XLIII. Limites tribus Naphthalim hi sunt: A meridiè Zabulon: Ad ortum mare Galilææ, Jordan, lacus Samachonitis. Ad septentrionem initia Jordan, Antilibanus: Ad occasum Ascher.

*Urbes il-
lustriores
Caper-
naum.*

XLIV. Urbes illustriores enarraturi incipiemus in Capernaum loco Naphthalim & Zabulon contermino Math. iv, 13. adeoque ad ortum Jordanis, qui mox in mare Galilææ influit, malè ponitur, nam eo limites Zabulonitarum non assurrexerunt, imo ibi sedes Juliadis erat. Josephus p. 1029. meminit vici *κεφαρνάμης* atque ibidem eas profert circumstantias, ex quibus concludere necesse est, illum infra Juliadem versùs Austrum, sed tamen suprà Tarichæum locatum fuisse, nam Josephus cum Sila præfecto regio non procul à Juliade pugnans in cœnosum locum cum equo prolapsus contuditque manus atque hinc deportabatur in vicum Capernaum & postea Tarichæas urbem

bem xxx nonnisi stadiis à Tiberiade direm-
tam. Propinquum vico oppidum Matth.
ix, 1. *eiusdem nominis* Capernaum nomen
ab illo trahit. Capernaum כפר נעון *vicius*
amœnus juxta originem sonat, qualis
quoque ex descriptione Josephi l. III. c. 35.
& aliorum Judæorum, *vide Aruch* in גנסר
erat. R. Obad. de Bart. גינסר הוזה מקום
בארץ הגליל שפירותיו מרובים וטובים
Gennesar locus in Galilæa, qui multos & præ-
stantes fructus profert Tr. מעשרו c. III, 7. No-
tandum autē oppidum Capernaum in fœ-
cunda hac regione, quæ xxx. stadia longa,
xx. lata ad mare Galilææ extendebatur Jo-
seph. l. cit. situm fuisse conf. Math. XIV, 34.
Ioh. vi, 17. 24. ab altera parte conspiciebatur
Bethzaida. Tanta Capernaumi felicitas olim
erat, ut Salvator, cujus *ἰδία πόλις* dicitur Matt.
ix, 1. illam *ad cælum exaltatam* prædicaverit,
ceu quæ bonis Naturæ & gratiæ abundabat.
II. Addimus Chorazim locum, quem Chri- *Chorazim.*
stus in interminatione Capernaumo junxit
Matth. xi, 21. Luc. x, 13. de quo nihil fermè
constat, quam illum Iudæos, qui doctrinam
& miracula Christi sæpius audiverant, vide-
rant, inhabitasse. Nonnulli situm ejus
trans Iordanem. Alii *præunte Hieronymo*
cis Iordanem. Ligtfootus regionem Syl-
vestrem circa Cana quasi כנרת exponit.
Sed

Sed ideo à Cellario rejicitur. Me quod attinet, omnino miror nomen adeo ignotum esse, ut neque Iosephus, neque alius Geographus, certi aliquid nobis referant, Scriptura Sacra locum silentio prætereat, quum tamen ex iis sit, in quibus Christus doctrina & miraculis potentissimus auditus & visus est Matth. xi, 20. 21. Luc. X, 13. quare, quia puto vestigia quædam probabilis aliqujus sententiæ in Sacris & voce ipsa latere, mentem meam aperiam. Primò certum habetur esse locum, in quo Christus sæpius commoratus est: Hæc enim interminationis ibi factæ ratio. Dein esse locum circa mare Galilææ; non tantum quia Salvator plurimum ibi ministerium obibat, sed & quia causa exprobrationis à Galilæis, Herode speciatim, orta est: quia quoque conjungitur cum Bethsaida & Capernaum, urbibus maritimis. Verum quoniam immediate connectuntur, *Va tibi Chorazin, Va tibi Bethsaida* prius generale, posterius speciale videtur, qualia passim obvia. Quare aliàs immediate conjunxisset? Saltem obstaculum non cerno, quare Chorazin non habeatur pro regione, in qua plures urbes locatæ. Hinc, quia Christus non contentus erat locum in genere nominasse, urbes, quas præ aliis beneficiis mactavit, nomine pro-

profert Bethsaida & Capernaum. Verum quæ illa regio ita dicta? Lutosa, aquosa intelligenda est. Nempe *χωραζιν*, quomodo teste Cellario legitur, est vox composita ex *χώρα* & *ιν*, quod græcè scribitur *ζιν*. Illud regionem, hoc *lutum* notat, Jes. LVII, 20. Chald. & faciunt aquæ ejus *יְדִי יָד* cænum & lutum. Mich. VII, 7-10. *יְדִי* ut lutum platearum. Christus itaq; probabiliter dixit *χωραζιν* postea conjunctim legebatur *χωραζιν* aut *χωραζιν*, & hinc in vetustis Historiæ Judaicæ monumentis frustra quærebatur Chorazin. Eadem est constructio, quæ toties apud Lxx & scriptores N. T. occurrit. Num. XXXII, 2. *χώρα* *ιαζιν* Jos. V, 12. *χώρα* τῶν φοινίκων, Es. IX, 1. *χώρα* ζαβυλῶν Matth. VIII, 28. *χώρα* τῶν γοργασινῶν. Marc. V, 1. *χώρα* τῶν γαδαρηνῶν. Merito autem *יָד* *lutosa* regio dicitur, in qua Bethsaida, Capernaum, aliæque urbes sitæ erant, quandoquidem ob abundantiam aquæ velut fluvii Jordanis, Cerith, Jarmoch, Chammath, fontis Capernaum, lacus Samachonitidis, Tiberiadis, hanc naturam tenuit. Ita modo supra exemplum Josephi unâ cum equo *εἰς τελευτῶν τὸν τόπον* in locum palustrem haud procul à Juliade incidentis dedimus. Prorsus similiter ac Pelusium (à *πηλὸς*) in Ægypto *יָד* dicitur Ezech. XXX, 15. quod Strabo illustrat αὐτὸ τὸ πηλόσιον κύκλω περιεκείμενα ἔχει ἔλη, αἵτινες βάραθρα καλῶσι καὶ τελευτα

Legendum
divisim
χωραζιν

μαρα ipsum Pelusium cinctum est lacubus, nonnulli Barathra vocant & paludibus. Et
rursum ἀρόμασαι ἀπὸ τοῦ πηλοῦ à luto nomen ha-
bet. Insuper velim notari ex pristinis in-
 colis סיני *Sinaeos* fuisse, qui primitus cre-
 dibiliter circa mare Galilææ regionem aquo-
 sam, lutosam habitarunt & ideo סיני ap-
 pellati, postea vi Israelitarum coacti magis
 ad septentrionem, non tamen adeo procul
 recesserunt & urbem ejusd. nominis *Sin* re-
 liquerunt, Conf. supra §. VI. Præterea hic
 scopus increpationis Christi erat, non tan-
 tum Betsaidam, Capernaum ingrati-
 tudinis, impietatis accusare, sed & reliquas ur-
 bes, in quibus plurima miracula perpetrata
 sunt Math. xi, 21. Præter memoratas apud
 scriptores sacros plures aliæ sunt & illæ com-
 modè sub regione Zin maritima lutosæ illæ
 intelliguntur. Non puto quempiam fore,
 qui huic conjecturæ nostræ grave aliquod
 obstaculum objectum jure dicat, aut saltem
 probabilitatis nomen adimat. Contrà ve-
 lim perpendi Chorazin non alibi exstare vel
 in Vetere vel in N. Testamento, quum ta-
 men, si oppidum aliquod fuisset, procul du-
 bio allegatum. Nam Evangelistæ satis di-
 ligenter itinera Christi, præsertim urbes, in
 quibus plurima miracula facta sunt, anno-
 tarunt. Quare nunquam Chorazin lo-
 cum

cum alioquin celebratissimum, qui Betsaida & Capernaumo à Matthæo & Luca præponitur, nominarunt? Quare Josephus, qui minima circa illud mare nobis tradidit, de hoc oppido altè silet? Mischnici, Gemarici, coeteri Rabbinii oppidum quoddam, quod hoc aut simili nomine profertur, nulli bi memorant. Neque alii Geographi. Quare dubito ejusmodi oppidum aut vicum Chorazin dictum unquam exstitisse. (*) III. Ju-
lias

Julias.

(*) Brevi, ex quo hæc de Chorazin cogitata in chartam conjeceram ex Prænobiliss. mihiq; conjunctissimo Viro intellexi jam superiori seculo A. 1686. Clariss. Majorem, Medicum juxta ac Philologum Celeber. pariter judicasse divisim Chora Zin legendum esse. Communicavit insuper pro solita humanitate scriptum Apologeticum prænominati Majoris, ex quo quidem omnem Viri Doctissimi de hac difficultate mentem percipere haud potui (hanc tamen in priori aliqua dissertatione plenius aperuisse ex illo colligo.) Nihilominus inde edoctus præter sagacissimum Medicum jam olim ipsum Originem & posteriori ævo Henninium ita legisse. Satis probabiliter ait hoc facile ex connexiva Veterum Græcorum scribendi ratione oriri potuisse, ut junctim legerint, quod divisim legendum erat *χωραζιν* pro *χωραζιν*. Exhibet Waltonus in *Proleg. Bibl. Polyglott.* elegantissimum specimen ejusmodi scriptionis ex celebri illo Codice Msc. Alexandrino. Ad quem modum verba immediatè conjuncta sic forsan existat-

lias, quæ prius Betharamphta, in honorem
 Julix, Augusti filix, ab Herode tetrarcha nun-
 cupabatur. Sita ad sinistrum Iordanis latus,
 ubi ille lacum Tiberiadis secut Joseph. B. J. l.
 III. c. 35. p. 861. Jordan *centum & viginti*
stadiis (post lacum Samachonitis) *præteritis*
μετὰ πόλιν ἰουλιάδα διεκίεμεν τὴν γεννησάρ post
oppidum Juliada Gennesar lacum medium secut.
 IV. *Cadesch*, vel *Cadesch Naphtali* differen-
 tia

habant. Οὐαι σοι χώρα ζιν καὶ σοι βηθσαιδα. Quæ
 verò Cl. Majoris aut Henninii pertractatio, aut
 quis locus Zin ab iis intelligatur, adhuc ignoro.
 Origenis Verba reperio in *Comment. in Exod.*
 p. 25. ed. Col. καὶ σοι χώρα ζιν καὶ σοι βηθσαιδα ὅτι
 εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένετο τὰ σημεῖα τὰ γενόμενα
 ἐν ὑμῖν πάλαι ἀνὴν σάκκῳ καὶ σποδῶ καθήμενοι μελε-
 νόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκλόησον
 ἔσται ἡ ὑμῖν καὶ τὰ ἐξῆς. Περιγνώσεις γὰρ ὁ θεὸς ὢν τῆς
 ἀπιστίας τῶν ἐν χώρᾳ ζιν καὶ τῶν ἐν βηθσαιδᾷ καὶ τῶν
 ἐν καπερναὺμ καὶ ὅτι ἀνεκλόηρον γίνεσθαι σοδόμων ἐν ἡμέ-
 ρα κρίσεως ἢ ἐκείνοις ὅτι τὰ τεράσια ἐπέλεξε ἐν
 χώρᾳ ζιν καὶ ἐν βηθσαιδᾷ. Ex interpret. Fr. Vigeri.
Va tibi REGIO ZIN, va tibi Bethsaida, quia si
Tyri & Sidone facta fuissent signa, quæ apud vos
facta sunt, jam olim in Sacco & cinere sedentes
pœnitentiam egissent. Ceterum dico vobis, tolera-
bilius erit Tyro & Sidoni, quam vobis & cetera.
Deus enim, qui duritiem & incredulitatem incola-
rum REGIONIS ZIN & Bethsaida & Caphar-
naim prænoverat & sciebat tolerabilius fore genti
Sodomorum in die iudicii, quam illis, cur miracu-
la patrabat in REGIONE ZIN & Bethsaida.

tia ergò huic tribui assignatur, Jos. XIX, 36. Urbs refugii, Jos. XXI, 32. quæ in monte, in confinio Tyrriorum, sita, constituta est: Hic sedem fixit strenuus Gentis Israeliticæ Dux Barac, Jud. IV, 6.

XLV. In extremitate portionis Naph-
 talim versùs fontes Jordanis situm erat Dan, Oppidi
Dan situm
 Danitarum oppidum, Jos. XIX, 47. quod prius Leschem, sed à Danitis occupatum secundum progenitorem Dan, non Leschem Dan, uti ex malè intellectis Scriptoris sacri verbis non nemo putat, nuncupabatur. Terminus Canaan septentrionalis hic vulgò ponitur à *Dan ad Berschabe*. Hieronymus de L. H. p. 182. E. *Dan viculus est in quarto à Panneade milliario euntibus Tyrum, qui usq; hodie sic vocatur, terminus Judææ provincie contra septentrionem, de quo & Jordanis flumen erumpens à loco sortitus est nomen. Jor quippe נַיִסְדֵּסוֹר, id est fluvium sive rivum, Hebraei vocant.* Unde simul patet, Panneadem à Dan distinguendam esse, sitam ad hujus latus septentrionale. Hæc ratione Cæsarea Philippi, Matth. XVI, 13. quæ à Cæsare & Philippo simul dicta, pro antiquo oppido Dan malè habetur. Rectius itaque Dan ad sinistrum, Pancas aut Cæsarea Philippi ad dextrum latus, ubi Jordan erumpit, collocatur.

*Limites
Ascher.*

XLVI. Tandem termini Ascher ponendi, qui ad ortum tribus Naphthalim & ex parte Zabulon: ad septentrionem Tyrii & Tzidonii: ad occasum mare: ad meridiem montes Carmel, & ita dimidia Manasses & Ischiaschar, utpote illos quoque attingebant, erant.

*Urbes prae-
clarae,
quae jure
ad hanc
tribum
pertinent*

XLVII. Multa quidem oppida Ascheritis attributa sunt, juxta Jos. XIX, 24. seqq. Sed quia illorum situs ignoratur, praestat ea silentio praeterire, quam incerta dicere. Solum de quibusdam urbibus, quae jure ad Ascheritas pertinuissent, Jud. I, 31. nunquam tamen ab illis occupatae sunt, aliquid dicendum, quoniam Geographiam sacram

Tzidon. illustrent. I. Tzidon ad mare mediterraneum sita commodo portu aliisque, quae ad negotiationem faciunt, abundans, emporium celeberrimum à vetustissimis temporibus existerat. Ad septentrionem erat Berytus: Ad ortum non procul distans Antilibanus: Ad meridiem Tzarepta, de qua jam.

Tzarepta

II. Ex testimonio Hieronymi de L. H. p. 191. B. *Sarepta oppidum Sidoniorum in via publica situm, ubi habitavit quondam Elias,* vide I. Reg. XVII, 9. 10. à latere meridiona-

Tyrus.

li habebat Tyrum III. Tyrus recentior quidem Tzidone, sed non minus potens & navigationibus inclyta. De hac plura Adri-
cho.

chomius. IV. Ecdippa, quæ אֶצִיב *Aczibh* ^{Ecdippa.}
 Jos. I, 31. inter Tyrum & Ptolemaidem po-
 nenda, Ptolemaidi tamen vicinior est. Hie-
 ronymus Achziba in tribu Aser, in qua alie-
 nigenæ permanserunt. *Hæc est & Dippa,*
 (leg. Ecdippa, uti rectè judicat Cellarius)
in nono milliario Ptolemaidis pergentibus Ty-
rum, conf. Ligtfoot Op. Tom. II. p. 219. V.
 Ptolemais, olim אֶפְרַיִם *Aco* Jud. I, 31. Consen-^{Ptolemais}
 tit Strabo l. xvi. Josephus prolixè l. II. c. 17.
 p. 790. de B. J. *Ptolemais est civitas Galilææ ma-*
ritima in campo magno sita; circumdatur au-
tem montibus; ab oriente à LX. stadiis, mon-
tano Galilææ: à meridie, Carmelo distante CXX
stadia: altissimo autem monte à septentrione,
qui vocatur Climax Tyriorum, distatque sta-
diis centum.

XLVIII. Tandem dicendum de statu ter-^{Nomina}
 ræ post captivitatem Babyloniam, & quæ ^{terra Ca-}
 tum fuerit ejus primaria divisio. Præmitti-^{naan, qua}
 mus duplicem appellationem, quæ illo tem-^{aastatum}
 pore in scriptis profanis cognita I. Palæsti-^{ejus post}
 na, quæ propria est regioni Pentapolitanæ ^{captivi-}
 maritimæ, olim à Philistæis, quos Josephus ^{tatem Ba-}
 Παλαιστίνης dixit, occupatæ, sed dein minus ^{byloni-}
 propriè transfertur ad terram Canaan, fal-^{cam per-}
 tem cis Jordanicam, uti apud Ammianum ^{tinent.}
 Marcellinum l. xiv. c. 26. *Ultima Syriarum*
est palestina, per intervalla magna protenta,

cultis abundans terris & nitidis, & civitates habens quasdam egregias, nullam nulli cedentem, sed sibi vicissim velut ad perpendiculum amulas: Cæsaream, quam ad honorem Octaviani Principis exadificavit Herodes & Eleutheroplin & Neapolim, itidemque Ascalonem, Gazam & Juliam a vo superiore extructas, Alii rursus aliter sumunt, vid. Pomp. Mel.

Phœnicia p. 66. 67. II. *Phœnicia* aut *Phœnice*, uti apud LXX. Exod. xvi, 35. pro terra Canaan & hinc Phœnicius pro Cananæo, Exod. vi, 15. *filius tñc Phœnicus*. Nomen probabiliter habet à copia palmarum ibi procreſcentium, aut à Canaan, qui Phœnicis cognomine primus insignis fuit, quod Bochartus præfert Geogr. S. I. IV. c. 34. p. 340. Verum etiam hujus limites varii statuuntur, vide Strabonem in Geogr. I. xv. p. 510. 514. Josephum de B. J. I. III. cap. 11. pag. 832. ubi Galilæam utramque à Phœnice & Syria cingi ait, adeoque distincta agnoscit loca.

XLIX. Quoniam terra illa justo Dei judicio possessores Israelitas sæpius mutavit, quod jam fieri inceptum paulò ante captivitatem Babyloniam, magis tamen post eam, hinc divisio non eadem in Scriptis legitur. Commode licet denuò distinguere in cis & trans Jordanicam.

L. Cis Jordanica tres insigniores partes ^{Terra cis} habet, Judæam, Samariam, Galilæam. ^{Jordanica} Jo- ^{partes.} seph. B. J. l. I. c. 12. p. 736. memorat Ἰουδαίαν καὶ Γαλιλαίαν, καὶ Σαμαρείαν. Additur nonnunquam Idumæa l. II. c. 4. p. 783. quomodo Marc. II, 7.8. ubi Samaria homines alius fidei continens rectè omittitur. Idumæa est ^{Idumæa} Judææ pars magis australis, nam Judæis in captivitatem deductis plures ex Idumæis occupaverant terram meridionalem ad exules pertinentem, conf. Ligtfoot. Op. T. II. p. 399. De Judæa accipe dimensionem Jo- ^{Judæa} sephi l. III. c. 11. B. J. pag. 833. Ἡ Ἀνωὰθ Βορκέως περὶ ἀνατολὴν κώμη, πέρος αὕτη τῆς Ἰουδαίας τὸ πρὸς βορρην. Τὰ νότια δὲ αὐτῆς ἐπιμήκει μετρουμένης ὀρίζεται, περὶ κυρτῶν τοῖς Ἀράβων ὄρεσι κώμην καλεῖσθαι αὐτὴν Ἰαρεδάν, &c. *Anuath vicus, qui Borceos compellatur, Judææ limes à septentrione. Australis verò secundum longitudinem mensurata terminatur vico, qui Arabum fines attingit & vocatur Jardan. Addit: Ἐνθεν γὰρ μὴν ἀπὸ Ἰορδάνου ποταμοῦ μέχρις Ἰόππης. Ἀναπέπταται ματαλάτη δὲ αὐτῆς πόλις τὰ Ἱερσόλυμα καίται. Γιαρὲ καὶ πνὴς ἢ ἀσκόπως ὁμοφλὸν τὸ ἄστυ τῆς χώρας ἐκάλεισαν* *Latitudo verò à Jordane flumine usque ad Joppen extenditur. Media autem ejus est Hierosolyma, unde quidem non sine causa umbilicum ejus terræ eam urbem vocârunt. Ita Judæa continet omnem terram, quæ inter Arabum & Samariæ limites interposita est.*

Samaria. Laxius de tota Palæstina. Samaria, quam Samaritani hostes Judæorum infensissimi incolebant, circumdata est hinc, latere australi, Judæa, illinc, Galilæa inferiore. Ad latus occidentale mare mediterraneum, orientale fluvium Jordan aspicit. Ubi verò septentrionalis Samariæ terminus desinit, incipit australis Galilæa atque protenditur usque ad Tyrriorum fines. Ad occasum confinis Galilæa Ptolemaidi & montibus Carmel: Ad ortum Gadara & Hippon: Tractus, qui vicinior Samariæ, Galilæa inferior, qui vicinior Tyro, superior vocatur, vide Joseph. l. & c. c. p. 832. Ille Ischascharem, Zabulon & exiguam Naphtalim: Hic majorem Naphtalim & integram Ascher continebat: Quoniam autem ibi plures Gentiles habitabant & ab occasu, septentrione alios plurimos conterminos habebant, dicebatur Galilæa Gentium, Math. IV, 5.

*Transjordanica
partes,
Perea.*

LI. Trajicimus fluvium perlustraturi terram trans Jordanicam, quæ inde Περαιά audit. Nomen hoc modò laxiori significatu omnem transamnanam regionem, veluti Marc. III, 8. Joseph. l. IV. c. 25. modò strictiori certam aliquam & ab aliis distinctam notat. Et tum quidem continet tribum Ruben & Gad, uti usurpat Joseph. l. III. c. 4. p. 833. Μῆκος μὲν ἔν αὐτῆς ἀπὸ Μαχαβέντης εἰς Πέμα,

Πέλλαν, ἔνθα δὲ ἀπὸ Φιλαδελφείας μέχρις Ἰορδάνου.
 Καὶ Πέλλη μὲν ἥ περιερίκαμεν τὰ πρὸς ἄρκλον ὀρίζεται
 τὰ πρὸς ἑσπέραν ὅ Ἰορδάνη μεσημβρινὸν δὲ αὐτῆς πέρας
 ἡ Μωαβίτις καὶ πρὸς ἀνατολὴν Ἀραβία τε καὶ Σιμων-
 νίτις; πρὸς ὅ Φιλαδεφνηνὴ καὶ Γεράσις ἀποτεμνέται.
*Longitudo ejus (Perææ) est à Machærunte in
 Pellam : latitudo verò à Philadelphia usque
 ad Jordanem. Et Pella quidem, quam supra
 diximus, septentrionalis ejus est tractus. Oc-
 ciduus verò Jordan: meridianum autem
 Moabitis regio terminat, sed ab oriente
 Arabia & Silbonitide nec non & Philadel-
 phia itemque Gerasis clauditur. Hæc ex ver-
 sione Rufini, quæ ex inspectione MSC. aut
 melioris editionis corrigenda videtur. Ab
 hac distinguitur Gileaditis aut Galaaditis*
 magis septentrionalis Gaulonitidi vicinior.
 Præterea Gaulonitis, quæ in inferiorem & *Gileadi-
 tis.*
 superiorem distingui solet: Ejus præcipua *Gauloni-
 tis.*
 urbs Gamla, hujus Gaulon. Insuper Bata- *Batanaæ.*
 naa à vetusto Basan dicta, præcipua, ut vide-
 tur, pars Regni Og, inclinans ad ortum.
 Sequitur Trachonitis, regio aspera, caverno- *Tracho-
 nitis.*
 sa, Ituræa, Auranitis, de quibus, quia vel *Ituræa.*
 omninò tacent S. Literæ vel paucissima di- *Aurani-
 tis.*
 cunt, prolixiores non erimus.

LII. Coronidis loco pauca de aquis no- *Maria &
 fluvii.*
 tatu dignioribus terræ Canaan addenda
 sunt. *Primò* de mari mediterraneo, quod *Mare
 mediter-
 raneum.*
 occidentalem Palæstinæ limitem constituit

Exod. XXIII, 31. atque hinc occasus יָם יַרְדֵּן dicitur Exod. X, 10. יָם יַרְדֵּן *ventus occi-*
dentalis, cuius oppositus v. 13. Vocatur aliàs
 vel simpliciter יָם *mare* Jos. XVIII, 14. vel
mare magnum xv, 12. & Rabb. יָם פְּלִשְׁתִּים aut
mare Philistæorum Exod. XXIII. 31. Secun-

Mare Galilææ,

dò de mari Galilææ, quod frequenti naviga-
 tione Christi in eo nobilitatum, imo quod
 piscatores, qui dein piscatores hominum
 facti sunt, aluit. Vocatur in Sacris V.T.
יָם כִּנְרֶת *mare Cinnereth* Jos. XII, 3. ob
 adjacens oppidum Cinnereth XIX, 35. In
 N. Testamento modò θάλασσα Γαλιλαίας *ma-*
re Galilææ Matth IV, 18. Marc. I, 16. modò

Mare Ti-
beriadis.

θάλασσα τῆς Τιβεριάδος *mare Tiberiadis* Joh.
 XXI, 1. Rabb. יָם טְבֵרְיָה ab urbe Ti-
 berias. Vocatur autem θάλασσα *mare*, licet
ἐν ἑμοφάσει comparatum cum mari mediter-
 raneo &c. tale non sit, sed scriptores sacri ad
 morem Lxx *mare* reddunt, ubi in textu O-
 riginali יָם, exprimens omnem aquæ co-
 piam, reperitur, quomodo Salomonis la-
 brum æneum יָם מִצְרַיִם *mare fusum*. Ma-
 gis propriè dicitur λίμνη *lacus* Luc. V, 1.
λίμνη Γεννησαρέτ *lacus Gennefaret*, quomodo
 Josephus B. I. L. III. cap. 32, pag. 857.
λίμνη ἥ καλεῖται Γεννησαρὸς ὅτι τῶν ἐπιχωρίων
lacus, qui ab indigenis Gennesar appellatur,
 scil. quia ad oram sita γῆ Γεννησαρέτ *terra*
Genne-

Gennesareth Matth. XIV, 34. probabiliter ex vetusto *Cinnereth*. In confinio ejus cernebantur nonnullæ urbes celebres, uti à latere Occidentali Tiberias, Tarichæa, Capernaum, Julias, prius Betharamphtha: Ab orientali Gamala, Bethsaida, Gerasa, Gadara, Hippos: Nec tamen lacus spatiosus erat, in longitudine centum & quadraginta, in latitudine nonnisi quadraginta juxta Josephi dimensionem in B. I. l. III. cap. 35. pag. 860. ubi malè Rufinus *quadraginta* omittit *σταδίων ἑνὸς ὄσα τεσσαράκοντα καὶ πρὸς τούτοις ἑτέρων ἑκατὸν τὸ μῆκος γλυκεῖα τε ὁμῶς ἐστὶ καὶ πόσι-μολάτη XL. stadiorum latitudo, totidem & insuper centum longitudo, dulcis atque admodum potabilis est.* Omnes jure in illo piscandi pollebant atque hoc ex constitutione vetustissima, cujus ipse Josua Auctor traditur. Hinc igitur jus piscatorium quorundam discipulorum Christi elucet Matth. IV, 18. conf. Ligtfoot. Op. T. II. p. 278. Tertiò de mari mortuo, uti apud Veteres quandoque ob immobilitatem aquæ dicitur. In Scriptura V. Testamenti nomine מַלְחָמָה *maris illius falsi* venit. Sæpiissimè occurrit Gen. XIV, 3. Num. XXXIV, 12. Deuter. III, 17. quæ appellatio in memoriam revocat Deum coelitus regioni amœnissimæ salem immisisse Deuter. XXIX, 23. Zephan. II, 9.

*Mare
mortuum*

Fluvius
Jordan.

huncque terra subsidente ibi unâ cum aqua collectum fuisse. vide, si vacat, plura de hoc mari ejusque falsedine in *diff. nostra de usu salis in cultu sacro* §. VI. Præterea lacus Asphaltites à bitumine, quod ille alicubi egerit. Hieronymus de Locis. *Mare Salinarum, quod vocatur Mortuum sive Asphalti, id est bituminis inter Hiericho & Zoaram.* Hiericho versùs septentrionem, Zoar ergo versùs Meridiem. Intra illud spatium olim sitæ erant florentissimæ, sed & maximè impiæ urbes Sodoma, Gomorrha, Adama, Zeboim, nunc *ἐρημὴν δειγμα, πρὸς αἰῶνι δεινὴ ὄπρηναι* Jud. vers: 7. Magnitudinem ejus Josephus de B. l. l. V, c. 27. p. 892. ita describit. *Ταύτης τῆς λίμνης μῆκος μὲν ὀγδοήκοντα καὶ πεντακόσιοι στάδιοι καὶ δὲ μέχρι Ζοάρων τῆς ἀραβίας ἐκτείνεται. εὗρος δὲ πενήκοντα καὶ ἑκατὸν* Longitudo hujus lacus est quingentorum & octoginta stadiorum, qui ad Zoara usque Arabia extenditur: Latitudo autem centum quinquaginta stadiis patet. Tandem de Jordane qs. 17 *ἡ δὲ ὁ ἄνω* fluvius Dan, qui circiter ibi oritur, aut saltem denuò conspicitur, ubi civitas Dan sita est. Tradit Josephus veram fluvii Originem multò superiorem esse, quàm illa communiter statuitur scil. oriri è lacu, qui rotundus *φιάλη* Phiala dicitur & à Cæsarea cxx. stadiis distat. Tum terra

terra occultatus tandem juxta Panium, haud procul à Dan, denuò prodit atque hinc in lacum Semechonitarum descendit: Postea profluit in mare Galilææ, quod medius secat, donec rursus illo effluens infra Hierichuntem in mare mortuum influit. vide Joseph. B. I. l. III. c. 35. Hic celebratissimus ille fluvijs, miraculis atque præclaris facinoribus inclytus. Alicubi publici trajectus erant, quorum beneficio viatores è cis in trans Jordanicam & vicissim tendere poterant.

LIII. Essent forsitan adhuc alia in medium proferenda, sed instituti memor tandem finem facio. Qui plura desiderant, iis consulo, ut attentè legant Historiam Iosux, quæ sedes Geographiæ sacræ. Illi adjungant nunquam satis laudandum Gentis Iudaicæ scriptorem Josephum, qui omnibus aliis hac in Materia facilè palmam præripit. E recentioribus multo cum fructu Geographiam sacram tractarunt Bochartus, Ligtfootus, Cellarius.

*Auctores,
qui de
Geogra-
phia ter-
ra Ca-
naan cõ-
sulendi*

DISSERTATIO DE TABERNACU- LO, EJUS ATRIO ET VASIS.

I.

*Palatium
Regis Is-
raelitarum
mobile.*

DEus Rex Israelitarum jussit, ut sibi Pa-
latium exstrueretur, utque ipse in me-
dio populi habitare posset. Quoniam au-
tem regnum demum expugnandum, iter
longiusculum emetiendum, Palatium illud
una cum suppellectili ita parandum erat,
ut illud Ministri facile, occasione postulan-
te, figere & refigere possent. Josephus insi-
gnit nomine *μεταφερείνον ναὶ πορείαις τοῦ ἱεροῦ*
Antiq. l. III. c. V, p. 80.

Nomina

II. Nomina Scripturæ diversa sunt:
נֹחַל מִקְדָּשׁ Lxx *ἀγίασμα* Exod. XXV, 8. nam
habitaculum Sancti Numinis, quod adeun-
di Sanctus nonnisi potestatem habet.
בֵּית אֱהֱרָאֵל Exod. XXVIII, 43. nam for-
mam habebat tenteriorum, quibus illis
temporibus frequens usus. Additur **מִדְבָּר**
quoniam condictus conventus sacri locus.
וְהָיָה מִשְׁכַּן illud habitaculum,
unde

unde *שוכן* Exod. XXV, 9. ab inhabitatione Dei, vel conjunctim *משכן העדות* *habitaculum testimonii* Exod. XXXVIII, 21. *ד. היכל* *Palatium* 1. Sam. I, 9. III, 3. conf. 1. Reg. XXI, 1.

III. Nominibus in medium productis *Tabernaculi descriptio.* de ipso Tabernaculo dicendum erit, quod latiori significatione est magnificum & sacrum Regis Israelitarum habitaculum constans duabus præprimis partibus ipso tentorio & circumjacente atrio ita compositum, ut urgente necessitate in suas partes dissolvi & transferri potuerit, in quo ille populum suum modo illustri rexit.

IV. Præcipua ejus pars tentorium est, *Pars præcipua ipsa domus.* Sancto & Sanctissimo constans, confectum ex asseribus auro obductis, tegminibus atque velis diversæ materiæ, formæ, coloris atque usus, instructum dein vasis pretiosissimis ad regiam magnificentiam indicandum apparatis.

V. Sanctum in anteriori ejus parte versus *In qua Sanctum & Sanctissimum* ortum situm, quod quotidie Sacerdotes introibant. Sed Sanctissimum, *קדש הקדש* appellatum, in parte posteriori versus occasum nec aditum Pontifici concedebat, nisi una die in anno, vicibus quatuor Lev. xvi, 2. 13. 14. 15. Illud majus, viginti scil. cubitorum, hoc minus, quod nonnisi decem in longi-
tudi-

tudine habebat, uti mox ex dicendis elucebit.

*Notanda
de Afferi-
bus,*

VI. De afferibus tenendum 1. *Nomen:* קרשים Lxx σύλας, *columnæ* Exod. XXVI, 15. quales ob crassitiem dici queunt. 2. *Materia:* ex ligno Schittim, quod ἀσπιλον simul & levissimum celebratur. 3. *Forma.* Requiebantur מדרים *arrectarii*. 4. *Longitudo* sive altitudo decem cubitorum. 5. *Latitudo:* Hæc unius & dimidii cubiti. 6. *Crassities*, quæ non exprimitur, probabiliter cubitum tenebat. 7. *Numerus:* In universum XLVIII. erant: scil. à latere meridionali XX. à latere septentrionali totidem: sed à latere occidentali octo, quorum duo angulares ex parte immittebantur: Hinc sequitur totius tentorii longitudinem XXX. latitudinem X. nonnisi cubitorum fuisse 8. *Incrustatio.* Auro obducebantur ut intus parietes auro rutilaverint. 9. *Ancones* qui manibus in forma & usu similes ידן dicuntur, Exod. XXVI, 17. Numero erant XCVI. 10. *Bases*, quibus ancones immittebantur. Harum (a) numerus scil. XCVI. (b) *Materia:* quæ argentum. (c) *Pondus:* Unaquæque basis ex talento argenti conficiebatur Exod. XXXVIII, 27. pretio adeoque 1500. thalerorum Imperialium. 11. *Veſtes* כהנים numero quinque, quorum medius per ipsam asse.

asserum crassitiem ad fortius continendum mittebantur: 12. Annuli aurei, per quos vestes transcurrerant. *Vid. Exod. XXV, 15-30.*

VII. Notandæ dein sunt columnæ, par- *Columnæ* tim quæ determinabant Sanctissimum à Sancto, partim quæ Sanctum ab atrio. Illæ numero quatuor ex memorato ligno Schittim auro obductæ, quibus unci aurei infixi erant. Unaquæque unam tantum basin ejusdem cum præcedentibus materiæ & ponderis habebat. Hæ quinque, quæ cum prioribus conveniebant, nisi quod bases fuerint æneæ. *Vid. Exod. XXVI, 31-37.*

VIII. Nunc sequuntur vela, quæ ab his *Vela,* columnis suspendebantur. Interius quod intuitum ab arca, folio Dei, arcebat, dicebatur פֶּרֶכֶת Lxx constanter καλαπέτασμα (unde Matth. XXVII, 51.) *velum.* Raschius כלשון חכמים פרנוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם *Sapientibus notat velum, quale Regem à populo dividit.* Velum hoc conficiebatur è lana hyacinthini, purpurei & coccinei coloris, & præterea ex lino, scil. ut idem Magister refert, de unaquaque specie fila sextuplicata sumebantur, atque inde Cherubini qui formam humanam, leoninam, aquilinam, vitulinam in diversis corporis partibus credibiliter exprimebant, מעשה חשב

חשב *summo ingenio* efformabantur. Exterius, quod atrium à sancto separabat, appellabatur מכסך ex eadem quidem Materia fiebat, sed non eodem artificio; Hoc מעשה רקם *opus acupictoris* verti solet. Differentiam his verbis Maim. tr. כלי המקדש c. viii. מקום שנאמר בתורה מעשה רוקם הוא שתהיה הצורה הנעשית נראית בצד אחד בפני הארץ בלבד ומעשה חושב הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין פנים ואחור *ubicunq; in scriptura exstat opus acupictoris, intelligendum de figura, quæ in una solum latere in tela conspicitur: At quæ ad opus ingeniosum referuntur, figuras ab utroque ostendant latere.* Alii aliter, uti in rebus obscuris fieri solet. Cave credas in Templo primo & secundo eadem vela suspensa fuisse: Hæc de Tabernaculo tantum valent. Exod. XXVI, 31. 36.

Tegmina
quatuor.

IX. Afferes obtegebantur quatuor tegminibus, quorum unumquodq; inferius superiori pretiosius erat. Imum sive infimum ex lana hyacinthina, purpurea, coccinea ut & lino tanta contexebatur arte, ut Cherubinorum figuræ ab utroque conspici potuerint latere. Non continuum erat, sed x constabat cortinis, quarum quinque acu consuebantur & sic quinque reliquæ. Hæ invicem ope fibularum & laqueolorum in medio

medio conjungebantur. Ex decem memoratis singulae XXVIII. cubitos longa, IV. latae erant: Hinc asseribus unum cubitum spissis impositae, illorum latera non integra obtegebant, sed à meridie & septentrione duos, ab occasu unum vacuum relinquebant cubitum. Exod. XXVI, i. 7.

X. II. um, è pilis caprinis textum undecim habebat cortinas: Sex anteriores ac confuebantur: Quinque posteriores itidem. Omnes unâ per laqueolos fibulasque conjungebantur. Longitudo xxx. Latitudo in universum XLIV. cubitorum erat. Illa tegebat latus meridionale & septentrionale uno tantum cubito nudo relicto: Hæc ab occasu supra teginen inferius spatio duorum cubitorum propendebat. Alii duo duplicati jacebant in parte Tabernaculi orientali, Exod. XXVI. 7. 14.

XI. III. um, è pellibus arietum rubrorum, quod cortinis caprinis imponebatur. IV. è pellibus communiter *taxorum*, forsan melius *hircorum* ætate provectorum stercke *Bocksfelle*, quod modo memoratis arietum pellibus superimponebatur atque ita aeris inclementias præcipuè sentiebat. Primum tegmen : Alterum Tertium & quartum appellatur Exod. XXVI, 14.

II.

III.

IV.

X

XII. Nunc

Vasa do-
mūs San-
ctæ.

XII. Nunc considerata veniunt vasa in-
tra aſſeres & tegmina aſſervata. Sunt autem
præcipuè quatuor I. Arca II. Menſa panum
propoſitionis. III. Altare ſuffitūs. IV.
Lychnuchus. Primum in Sanctiſſimo: Re-
liqua tria in ſancto collocata ſunt. Exod.
XXVI, 33, 34. 35.

I. Arca.

XIII. Arca, quæ ab uſu gloria Iſraelis
I. Sam. IV, 22. primum meretur locum
Ejus no-
men.

vid. Exod. XXV, 10. &c. Illa, ארון dicta,
nomen habet à colligendo, communiter ab
Auctore Bezaleelis, ut diſtinguatur à lignea

Dimenſio

Deut. X, 3. Longa erat dimidium & duos
cubitos, dimidium & unum lata, totidem
Situs.

alta. De ſitu obſervandus Maimon. תי
היה מונח אורכו לאורך. III. בירת הבחירה
הבירה ורוחבו לרוחב הבירה וכן שאר
כל הכלים שבמקדש אורכן לאורכו של
בית חוץ מן הארון שהיה ארכו לרוחב הבירה
וכן נרורת המנורה היו כנגד רוחב הבירה
(Menſa) longitudo correſpondebat longitudi-
ni domūs: latitudo ejus latitudini domūs.
Eadem reliquorum in ade ſacra vaſorum ra-
tio ut longitudo illorum ad longitudinem
templi converſa ſit. Excipienda tamen eſt
arca, cujus longitudo reſpondet latitudini
domūs. Pariter lucernæ Lychnuchi conver-
ſæ ad latitudinem domūs.

XIV. Ma-

XIV. Materia gemina. Lignea è celebri *Materia*
 illo Schittim. Hæc dein laminis ex auro pu- *gemina.*
 ro aliquantulum crassis (Abarbanel pal-
 mares facit) incrustabatur Rasch. ad Exod.

XXV. שלש ארונות עשה בצלאל שנים
 שר זהב ואחד של עץ ארבע כתלים ושולים
 לכל אחד ופתוחים מלמעלה נתן שר עץ בתוך
 שר זהב ושר זהב בתוך שר עץ וחפה
 שפתו העליונה בזהב נמצא מוצפה מבית ומחוץ
Bezaleel tres fabricavit arcas, quarum due
ex auro, una ex ligno: Unaquæque quatuor
habebat latera & funda, supernè verò aper-
taerant. Tum ille ligneam auream inclusit
& alteram auream ligneam: Ora superior au-
ro obducebatur: Hac ratione ab exteriori &
interiori parte auro tecto erat. conf. Hebr.
 IX, 4.

XV. Tria alia in arca Moses in super no-
 tat. I. *limbum* aureum ex opere inter- *Limbus.*
 rasili, tum decoris gratia, tum ad continen-
 dum operculum. II. *Annulos* aureos qua- *Annulis.*
 tuor *angulis* infixos. III. *Vectes* *Vectes.*
 duos auro incrustatos, qui perpetuò annulis
 infixi esse tenebantur, Conf. R. Levi Barsel.
 L. 97, Addo ex Maim, tr. כלי המקדש c. ii. f.
 כשנושאין אותו ער הכתף נושאין פנים כנגד
 פנים ואחוריהם לחוץ ופניה לפנים
 ונזחרים של ישמטו הבדים מן הטבעורת
 שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעורת
 לוקה

לוקה שנ' בסבועות הארון יהיו הכרים ל
 יסורו ממנו *quando (Levitæ arcam) humeris*
gestabant, tum gestantium facies ad se in-
vicem conversa esse debebant, terga au-
tem versa foras, ita ut facies introsum-
pta fuerint. Qui unum e vectibus ex an-
nulis extrahit, vapulat, quoniam scriptum
Exod. xxv, 15. Vectes in annulis arcæ erunt,
non inde recedent.

Opercu-
lum.

XVI Operculum arcæ, כפורת appella-
 tum, Lxx nonnunquam optimè ἡ ἀσπίς τοῦ ἁγίου
 θεοῦ ad duplicem usum vi vocis indicandum
 transferunt. Erat illud integrum ex auro
 habens longitudinem & latitudinem ean-
 dem cum arca. Huc alluditur Rom.
 III, 25.

Cheru-
bini.

XVII. Ope mallei ex duabus operculi
 extremitatibus duo Cherubini, facies sibi in-
 vicem obvertentes, atque alis expansis, quæ
 folii usum præbebant, ἡ ἀσπίς obtegen-
 tes artificiosissimè efformati deducebantur
 Exod. xxv, 18-21. conf. Hebr. ix, 5. ubi Apo-
 stolus κατεβίβη τῆς δόξης vocat.

In arca
tabula.

XVIII. Quædam ex jussu Dei arcæ in-
 cludenda: Alia ad latus ejus apponenda e-
 rant. Includendæ erant tabulæ foederis.
 Exod. xxv, 21. *arca impones* ארון העדות
testimonium, quod tibi daturus sum, conf.
v. 16. h. e. לוח העדות tabulas testimonii
 Exod.

Exod. xxxi, 18. quæ testes foederis erant, unde etiam *לוח הברית* *tabula foederis* Deut. IX, 9. &c. dicuntur. Numero duæ, ex lapidibus pretiosis probabiliter, paratæ, ut decem verba, quæ summam foederis continent, inscriberentur. (Allusio Ezech. XI, 19. II. Cor. III, 3. Hebr. VIII, 10) ex sententia Talmudicorum longitudinem & latitudinem sex, crassitiem trium palmorum habebant (*vid. rest.* apud Cl. Buxtorf. *F. Hist. Arc. fœd.* c. V, p. 57.) Hæ dein & quidem solæ 1. Reg. VIII, 9. ipsi arcæ indebantur. Nec operculo semel imposito illud rursum amovendi licentiam habebant.

XIX. Urceus mannae, dictus *אֵבֶר מַנָּה* *iuxta arcam ut ceus mannae* Lxx vertunt *σάμνα χρυσῆν*. Hos sequitur Paulus Hebr. IX, 4. Licet materia à Mose non exprimatur & alia à Magistris (in qua ipsi non consentiunt, vide Raschium, Aben Esra) tradatur, aurum certò fuit. Urceus hic simpliciter *לפני יהוה* *in conspectu Domini* Exod. XVI, 33. collocandus precipitur. h. e. uti Raschius rectè exponit, *לפני הארון* *ante arcam* ob. 1. Reg. VIII, 9. Nec obstat Hebr. IX, 4.

XX. Virga Aaronis, florens & fructus ferens intra noctis spatium, ponenda jubetur *לפני העדות* *ante testimonium* h. c. arcam testimonii, ubi priùs quoque erat

v. 19. ut signum esset Sacerdotii divinitus Aaroni & posteris ejus dati adversus contumaces Num. XVII, 25. Eandem ob causam virgam frondentem nummis exprimi Macabæi curarunt.

Liber Legis.

XXI. Liber Legis, qui probabiliter totus Pentateuchus, pariter in Sanctissimo aservabatur *ad latus arce*, ut testis incorruptus foederis divini esset Deut. xxxi, 26. Jonathan vertit aut potius suam aliorumque Judæorum mentem hac de re plenius ita tradit סֵפֶר יְהוָה דְּאֻרִּיתָא דְּרָא דְּרָא דְּתַשׁוּן יְתִיה בְּקוֹפֶסָא מִן צֶטֶר יְמִינָא דְּאֲרוֹן *accipite librum legis hujus & ponite ipsum in capsula ad latus dextrum arce foederis.* Credibiliter posteriori ætate alii additi fuere conf. 1. Sam. x, 25.

Thuribulum aureum.

XXI. Die expiationis solenni Pontifex Thuribulum aureum huic actui appropriatum loco facerrimo inferebat atque per aliquot horas in illo relinquebat tr. וְיָמֵי C III, 4. V, 1. VII, 4. Hoc est Pauli θυμιατήριον Hebr. ix, 4.

Cistula Philistæorum.

XXII. Tempore Samuelis addebatur cistula Philistæorum continens imagines aureas עֲפֻלִּים *mariscarum* & murium: His enim plagis idololatræ à verò Deo afficiebantur Mures vastabant terram, עֲפֻלִּים vel מְחֹרִיִּם uti marginalia legunt, communiter

muniter *marifcas*, morbum fati probrosum transferunt, quod cum Etymologia vocum & collatione locorum Deut. xxviii, 27. Ps. lxxviii, 66. haud malè convenit. Philistæi anathematibus his כִּשְׁמוֹנִי *reatum* confitebantur atque ejus veniam rogabant quod Deo Israelis summè gloriosum erat.

XXIV. Diximus solas foederis tabulas ^{*Sola tabula foederis in*} arcæ inclusas fuisse. Qualem autem locum ^{*arca.*} reliqua memorata habuerint non certò liquet. Vix tamen pavimento ita imposita ^{*Reliqua extra il-*} erant, ut nihil interjectum fuerit. Forſan ^{*lam.*} occupabant partem lapidis magni qui arcæ destinabatur, prominentem 1. Sam. VI, 15. Urceus Mannæ cum virga Aaronis ad ortum, nam erant לפני יהוה in conspectu Jehovahæ, sed liber Legis cum cistula Philistæorum ad meridiem & septentrionem. Quando post captivitatem Babyloniam arca deerat, adfuit tamen lapis Tr. יומא c. v, 2. משניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת גבוהה מן הארץ נאצבעו *Ex quo arca ablata est, lapis* לפני יהוה *ibi erat in diebus priorum Prophetarum, qui* בית הבחירה *fundationum vocabatur. Ejus altitudo à terra tres digitos. Clarius Maim. tr.* אבן היתה בקדש הקדשים במערבו *c. IV, init.* שעליה היה הארון מונח ולפניו צנצנרת המן ומטה אהרן *Lapis erat in Sancto Sancto-*

rum & quidem in ejus parte occidentali: Illi
arca imponebatur: Ante illam verò arceus
Manna & virga Aharonis.

Varia ar-
ca loca.

XXV. Ordinarius arcæ locus Sanctissi-
mum in Tabernaculo & postea in Templo
erat. Attamen ex eo subinde efferebatur,
tum quando iter faciebant, hostem aut ur-
bem adoriebantur Jos. VI, 11. 1. Sam. IV, 3.
&c. sed capta à Philistæis in fanum Dago-
nis 1. Sam. V, 2. hinc Gatham v. 8. Ekron
v. 10. Beth Schemesch c. vi, 12. Kiriat Jea-
rim c. vii, 1 in ædes Obed Edom ii, Sam. vi,
10. & urbem Davidis v. 16. & tandem in
Templum ii Chron. v. 7. מקומו ארל
in locum suum, in Oraculum Je-
hova (nam hætenus non erat loco suo) infe-
rebatur. Sub Templo secundo ex propria
Judæorum confessione deficiebat. Quo
autem pervenerit, non constat. Inter va-
sa Babyloniam deportata non exstat Efr. i, 9.
10. Jer. Lii, 17. &c. vasa viliora à Ba-
byloniis abducta, pretiosissimum verò
combustum fuisse, nescio an cum ve-
risimilitudine dici queat. Judæorum
מאגדסור ex Maimonide referam loc. cit.
נעת שבנה שלמה ארל הביר ויהע שסופן
ליחרב בנה בו מקום ליגנו בו הארון למשה
במטמוניות עמוקות ועקלקלות ויאשיאהו המלך
צוה וגנו במקום שבנה שלמה שנ' ויאמר
ללוי

ללוים המבנים וכו' וננו עמו מטה אהרן
והצנצנת ושמן המשחה וכו' אלו לז

*Eo tempore, quo Salomo שני חורו בבירא
Templum exstruxerat, atque noverat illud
aliquando vastandum esse, edificavit in il-
lo locum, in quo arca abscondatur infra ter-
ram in latibulis profundis atque tortuosis. Jo-
sias Rex precepit ut occultaretur in loco, quem
Salomo condiderat, prout exstat II. Chron.
XXXV, 3. Cum ea abscondebatur virga Aa-
ronis, urceus atque oleum unctionis. Hec
omnia in Templo secundo deficiebant.*

XXVI. Sequuntur Vasa Sanctuarii. I. *Mensa.*
Mensa, modò שלחן, modò המניח
Num. IV, 7. vel שלחן י"ז Malach. I, 7. 12.
appellata: erat ex ligno Schittim auro obdu-
cta, longa duos cubitos, lata unum & alta
unum cum dimidio, Exod. XXV, 23. cum
duobus (sermo nobis de mensa Moſis) lim-
bis & una tænia, quæ limbum supra, alterum
infra se tenebat: Et quoniam de loco in lo-
cum sæpius transferenda, annulis iv. & duo-
bus vectib⁹ instructa describitur, Exod. xxv,
24--29. De situ Maim. tr. cit. c. I. המנורה
בדרום משמאל הנכנס ושולחן מימין
*Lych- nuchus in plaga meridionali ejus, qui San-
ctum ingreditur. At mensa à dextra, in pla-
ga septentrionali.*

Ejus Vasa.

XXVII. Major difficultas de instrumen-
tis mensæ, quæ tam diversè exponuntur,
Exod. xxvi, 29. ועשית קערותיו וכפתיו וקשתיו
& *facies scutellas ejus acerras ejus,*
perticas ejus & calamos ejus. Vertimus קערות
1. *Scutella scutellas* præeuntibus Magistris, ex quibus
Abarb. Com. ad h. l. cito היה נאפה בדפוס
של ברזל וכשמוציאו מן התנור ביום ששי
נותנו בדפוס של זהב עד למחר ביום השבת
שמסדרו על השולחן ואותו דפוס של זהב נקרא
קערה (*panis*) *coquebatur in forma sive scutel-*
la ferrea: Sed die septimana sexta ex furno
extructa aurea imponebatur usq; ad diem cra-
stinum, qui Sabbathum erat, atque tunc in
mensa disponebatur. Hac autem aurea forma
dicebatur קערה:

2. *Acerra*
thuris.

XXVIII. Per alterum כפות *acerra thuris*
intelliguntur, tum ob i. Reg. VII, 50. tum
ob Judæorum consensum. Ex his nomino
Maim. tr. l. III, c. f. שני הבויכין
שמניחין בהן הלבונה על השולחן בצד המערכות
הן הנקראין כפותיו *Due accerra, quibus thus*
indere solent, ponuntur ad latus ordinum:
Ha in Lege dicuntur. Accedit Levit.
XXIV, 7.

3. *Pertica*

XXIX. Tertium nomen קשות. Magi-
stri Hebræorum diversimodè transferunt:
Modò *perticas*, modò *calamos dimidiatos.*
Prius magis placet, & videntur ipsi Docto-
res

res priorem significatum alteri præponere. Descendit enim vocabulum à rad. inus. קשה Arab. *قَسَا* pertulit, sustinuit rem ex duritie quod perticarum est Hebr. קשה *durus fuit*. Maim. l. cit. paulò supra: ד' סניפין של זהב היו לשלחן מפוצלין בראשיהם שהיו כומכין כהן שתי המערכות של לחם הפנים שנים מסדר זה ושנים מסדר זה וזה הנאמרים בתורה וקשותיו *Quatuor aureæ perticæ, quæ supernè fissæ, mensæ adstabant, atque duos panum ordines sustinebant: Duæ ab hoc, duæ ab isto latere. Vocantur in Lege קשותיו* Huc inclinant alii, imò ipse Raschius, licet soleat pro opposita citari sententia, *Comment. ad Exod. XXV f 93. i m.*

XXX. Ultimò מנקיות *calami dimidiati*, 4. Calami dimidiati. qui inter panes positi, illos à mucore puros כ"ח קנים של זהב כל אחד מהן כחצי קנה חלול היו לו ארבע עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה והם הנקראים מנקיות *XXV III. calami aurei erant: Unusquisq; instar dimidii calami cavi. XIV. collocati erant ad hunc, alii XIV. ad alterum ordinem. Et paulò infra: אלו הארבעה עשר קנים נותן החלה הראשונה על עצמו של שולחן ונותן בין הארבעה ראשונה ושנייה שלשה קנים וכן בין כל חלה וחלה ג' קנים ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד לפי שאין על הששית אחרת נמצאו ד' עשר בכל מערכה ומערכה. XIV. Quod attinet XIV. illos calamos, tenendum est, primam placen-*
tam

ram ipsi menſe impositam fuiſſe. Tum inter primam & ſecundam tres interponebantur calami. Conſimiliter ratione ſequentium, ſed ſextam inter & quintam duo ſolum poſui erant calami, quia in ſexta non alia recumbebat placenta. Unde exurgit numerus XIV. calamorum, qui ad unumquemque ordinem pertineant.

*Panes
proposi-
tionis.*

XXXI. Ipfos panes, quibus menſa inſtruebatur, paulisper deguſtabimus. Dicuntur   panes facierum, quia, ut Hebræi putant, varias habebant formas, vide *Maim. tr. תמיד* c. v. Requirebantur XII. pro numero tribuum Iſrael, qui in duos diſponebantur ordines. Unusquisque è duabus ſimilæ decimis auferebatur. Subigebantur extra, ſed coquebantur intra atrium, ſingulis Sabbathis novi imponebantur & eodem momento veteres auferebantur dividebanturque inter Sacerdotes, qui præteritâ ſeptimanâ miniſtrârunt, & illos, qui miniſtraturi ſunt ſubſequentē. Hæc aliaque l. cit. apud *Maim.* Ex Chriſtianis eruditam in menſa Panum Propoſ. cognoscenda operam navavit Amiciſs. Lud. Wolters Holmiæ-Suecus.

Lychnus.

XXXII. II. E regione ad austrum mirè ſplendet Lychnuchus, integer ex auro, incredibili arte ita paratus, ut ex una auri maſſa diverſiſſimæ

sissimæ partes ope mallei deductæ fuerint. Ejus ba-
 א ירך *basis*, quod homini femur, id Lych. sis.
 nucho quodammodo basis. Raschius: הוא
 הרגל של מטה העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים
Pes inferior ci. וצאין הימנה ולמטה
stæ instar factus, unde tres alii pedes infernè
prodeunt. ב Calami.
calami, à forma rotun-
 da, quorum septem, sed medius præcipuus,
 ex quo sex ab utroq; latere exeunt. ג Scyphi.
Scyphi, de quibus Maim. tr. בית הבחירה.
 III. ה הנביעים דומין לכוסות אלכסנדריא.
Scyphi similes sunt שפיהן רחב ושוליהן קצר
Scyphis Alexandrinis cum lato ore, sed fundo
angusto. Inerant autem toti Lychnucho xxii.
scyphi. ד Malogranata.
malogranata, qualia & callate
 olim & hodie ornatûs causa arte fieri solent.
 Raschius כמין תפוחים היו עגולין כביב כולטין
 סביבות הקנ' האמצעי כדרך שעושין למנורות
Erant pomorum instar rotan- השרים
da atque circa calamum medium protuber-
bant. Talibus ornata esse solent Principum
 candelabra. Maimonides numerat xi. ה Flores.
 פרחים פרחים כמו פרחים
flores, Maim. loc. cit.
 פרחי העמודים שהן כמין קערה ושפתה אל
Flores ad illorum formam atce-
dant, qui in columnis conspiciuntur, & refe-
runt quandam quasi scutellam, orificium au-
tem extrorsum duplicatum est. Erant nu-
 mero ix. Altitudo totius Lychnuchi duo-
 deviginti palmorum erat.

Lucerna.

XXXIII. Septem calamis supernè impositæ erant totidem lucernæ ellychnis instructæ, de quibus idem Celeberrimus Magister: ששה הנרות הקבועים בששת הקנים על יוצאיהם מן המנורה כולן פניהם לנר שאל האמצעי שער קני המנורה וזה הנר האמצעי פניו כנגד קודש הקדשים והוא הנקר' נר מערבי
Sex lucernæ posite in sex illis calamis, quæ ex medio prodibant, converse erant ad lucernam mediam, quæ inharebat calamo lychnuchi medio. Hæc autem versùs Sanctissimum versa, ideoq; dicitur lucerna occidentalis. Omnium memoratorum curam habebant Sacerdotes, qui illas mane & sub vespera parabant incendendo, extinguendo, purgando, &c.

Forcipes, trulla.

XXXIV. Hunc in finem conficiebantur quoque ex auro forcipes, trullæ, Exod. xxv, 38. ad emungendum & emuncta continendum. Item vasa olearia. Notant Magistri insuper lapidem, cui tres inerant gradus, cuius usus, ut Sacerdos lucernas paraturus illi insisteret atque memorata vasa ibi reponeret. Conf. Exod. xxv, 31--f. & Maim. tract. c. vi, i. c. III. & Mischn. tr. תמיד c. vi, i.

Altare suffitûs.

XXXV. III. Altare suffitûs, Hebr. מונח constabat ex ligno Schittim, quod auro obducebatur. Unum cubitum longum & latum, sed duos altum. In illo quatuor distinctè observanda i. iv. cornua ex

Ejus cornua.

ex eadem cum altari Materia, quæ in angulis ejus prominebant. 2. Limbus, qui coro- Limbus.
næ instar superiorem aræ partem cingebat.

3. גג Tectum solidum, planum, cui thuribu- Tectum.

lum imponebatur. 4. Duo annuli aurei la- Annuli.

teribus infixi, ut per illos vectes ad aram portatilem transferendum transmitti possent.

Addo Maimonid. tr. בית הבחירה c. III. c. f.

מזבח הקטורת היה מרובע אמה על אמה ואלו

והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון לדרום משוך

בין השלתו והמנור לחוץ ושלשתן היו מונחין

משליש ההיכל ולפנים כנגד הפרוכת המבדלת

בין הקדש ובין הקדש הקדשים Ara suffitūs

quadrata erat scil. longa & lata unum cubi-

tum. In Templo inter septentrionem & me-

ridiem ita collocabatur, ut præ Lychnucho &

mensa foras prodiret. Tria hæc vasa posita

erant intra tertiam Templi partem versùs

velum, quod Sanctum à Sanctissimo distinguit.

XXXVI. Ara hæc inserviebat duplici Ara suffitūs usus.

usui. & Ut aliquando sanguine consperge-

retur, Lev. iv, 17. præprimis tamen die ex-

piationis, Exod. xxx, 10. conf. Lev. xvi, 18.

19. כ Ut suffitus quotidianus in illo bis à Sa-

cerdote adoleretur, Exod. xxx, 7, 8.

XXXVII. Quæ de suffitu hoc tum ex Le. Suffitus describitur.

ge, tum ex traditionibus cognoscenda, ex

Maimonide tr. כלי המקדש c. II. proferam.

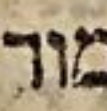
Propter prolixitatem textum originale

omit-

omittam. Quolibet anno suffimentum parabatur; namque illud parandi preceptum affirmativum exstat Exod: xxx, 34. Sume aromata, &c. Lex quatuor non nisi aromata Stacte, Onychen, Galbanum & thus purum nominatim exprimit. Reliqua verò aromata Mosi in monte Sinai tradita fuere. Aromata Mosi data in monte Sinai numero XI. quæ iusto pondere usurpabantur. His sine pondere superaddebatur Sal Sodomiticus, Succinus Jordanis & herba genus, quod fumum recte ascendere facit. Hanc certi solum viri noverrant atque alii ab aliis traditione acceperant. Pondus XI. illorum aromatum quod attinet, hoc est: De unaquaque specie sequentiam Stacte, Onyche, Galbano & thure pondus LXX. minarum sumebatur; Mina autem C. denariorum erat. Sed de Myrrha, Casia, Spica Nardi, Croco, de unoquoque pondus XVI. minarum. De Costo autem XII. & de Cinnamomo IX. de Cortice odorato trium minarum pondus. Memorata hæc junctim pondus CCCLXVIII. minarum faciunt. Omnia quam fieri poterat, minutissime contundebantur. Addebatur quarta Cabi de Sale Sodomitico pars, Succino Jordanis & herba illius, quæ fumum recte elevat parum. Quolibet autem die Mina in ara aurea adolebatur, scil. CCCLXV. respondent diebus anni solaris. Tres mina, quæ residua sunt,

unt, sub vespera diei expiationis, licet jam minutim contusæ fuerint, multò tenuius contunduntur, unde pugilli ad suffiendum die expiationis replentur, quod verò reliquum, licitum est, quemadmodum diximus *tr.* *וּקְלָשׁ* de Siclis.

XXXVIII. Æde sancta egredimur atque ^{Atrii lon-} ingredimur atrium, quod una cum vasis no- ^{gitudò &} bilioribus perlustrabimus. Atrium longum ^{latitudo.} C. latum L. cubitos Exod. xxvii, 11 12. Latitudo à plaga septentrionali ad meridionalem, sed longitudo ab occidentali ad orientalem mensuratur.

XXXIX. Illud circumstant ab omni pla- ^{Columna} ga columnæ ex ære, ut putat Raschius. De ^{atrii} his nota & numerum. In universum LX. aut ^{Earum} secundum alios LIX. erant, quarum viginti ^{numerus.} *quinq* *אמות בין עמוד לעמוד* *quin-* *que cubitis ab invicem distabant* ad meridiem & totidem ad septentrionem. Ad occasum x. ut & ad ortum. iv. ex posterioribus portam constituebant, ad cujus dextram tres aliæ columnæ, ad sinistram totidem colloca- ^{Altitudo,} tæ erant. Altitudinem, quæ quinque cu- ^{Bases.} bitorum, Exod. xxvii, 18. Bases ex ære. ^{Vnci.} *וּנְצִי* sive *uncos* formam & usum cum lite- ^{Fascia} ra habentes ex argento. fascias ex eadem materia, quæ ornatûs gratiâ columnas cin- gebant.

*Vela co-
lumnarū.*

XL. A columnis suspendebantur קלעים סרדין. Rashi
עשוין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים *formam habebant retis nautici: Non enim texebantur,
sed tota foraminata plicabantur,*

*Velum introitus
atrii.*

XLI. Loco velorum, quæ jam memora-
vimus, ab introitu ad ortum dependebat
aliud velum ex lino & lana hyacinthini pur-
purei & coccinei coloris, acupictum, latum
viginti cubitos.

Labrum

XLII. Vasa atrii duo, labrum & altare
exterius. Labrum Hebr. כִּיּוֹר forsan à ro-
tunditate, una cum basi ex ære conflatum
erat, Exod. xxx, 18. specialius במראות הצבאות
è speculis (foeminarum) ministrantium. Dan-
tur enim specula ex puro aut mixto saltem
ære, vid. *Plin. Hist. nat. l. xxxiii. c. ix.* qua
oblatione maximam profitebantur sponta-
neitatem atque intensissimum cultûs divini
amorem. Erectum erat altare exterius inter
& ædem sanctam, Exod. xxx, 18. sed משוך
קִמְעָא כלפי הדרום *paulò protractum versûs meridiem.* Ex eo Sacerdotes rem sacram ad-
ministraturi manus pedesq; sub poena mor-
tis lavare tenebantur. conf. Maimon. tr. בֵּית
הבחירה. Subjungo, quod de deportando la-
bro extra fontem originale Lxx. ajunt:
καὶ λήψοντες ἑμάππον πορφυρῶν καὶ συγκαλύψουσιν τὸν
ἀντήρα

αὐτῶν καὶ τὴν βάσιν αὐτῶν καὶ ἐμβαλεῖσιν αὐτὸ εἰς κάλυμμα
 δερμάτινον ὑακίνθινον καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ ἀναφορεῖς.
 & sument vestimentum purpureum & coop-
 erient labrum & basin ejus, & injicient il-
 lud in operimentum pelliceum hyacinthinum
 & trajicient gestatoria ejus.

XLIII. Altare, quod distinctionis ergò ^{Altare}
 exterius, aut æneum vel holocausti vocatur, ^{holocau-}
 constabat è ligno Schittim, ære obducto. ^{sti.}
 Nota & dimensionem: Longitudo & lati ^{Ejus di-}
 tudo v. cubitorum, altitudo autem iii. ^{mensio.}
 Cornua ejusdem materiæ numero IV. ex ^{Cornua.}
 angulis prominentia. א. ככב ambitum Sa- ^{Ambitus}
 cerdotibus ad ligna, victimas, aliaque in ara
 præstanda inservientem א Cratem ex ære ^{Crates.}
 paulò infra ambitum. Posita videtur inte-
 rius, ut ligna, victimas sustineret atque cine-
 rem transmitteret. Alioquin spatium in-
 terius cavum erat. ה Clivum: Neque enim ^{Clivus.}
 Sacerdotibus per gradus ascendere conces-
 sum erat, Exod. xx, 26. ad omnem nuditatis
 detectionem evitandum. ו. Vectes ligneos ^{Vectes.}
 ære incrustatos: quia enim altare uni loco
 haud affixum erat, his indigebat. Ex eadem
 causa exiguæ mensuræ præscribebatur. Ca-
 ve confundas ea, quæ de altari Templi se-
 cundi à Doctoribus referuntur cum hoc Be-
 zaleelis.

XLIV. Postquam totum Tabernaculum ^{Taberna-}
 Y 2 perlu ^{culi va-}
 ria sedes.

340 *Dissert. de Tabern. ejus Atrio & Vasis.*
perlustravimus, lubet finem facere, si prius
varias ejus sedes ex Maimonide apposuerim:
כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע
עשר שנה שכבשו ושחלקו ומשם באו לשילה
ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן
עליו ולא הית' שם תקרה ושם"ט שנה עמד
משכן בשילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו
שם מקדש וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון
ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית עולמים
ומי נוב וגבעון שבעה וחמשים שנה *Quando*

*terram intrarant, tabernaculum in Gilgale
erexerunt, ubi illud XIV. annos, quot terre
occupanda & distribuenda impenderant, per-
mansit. Tum Schiluntem transferebatur atq;
ibi edificabatur domus lapidea, quam aulaeis
supra expansis texerant: Neque enim tectum
habebat: Tempus verò, quod in Schilunte
stetit, est CCCLXIX. Mortuo autem Eli &
ade illa devastata Nobam ferebatur, quo in
loco Sanctuarium exstruebatur. Quod cum
post Samuelis obitum desolatum esset, aliud
edificabatur in Gibeone. Hinc tandem in
domum perpetuam inferebatur. Substitit
verò in Noba & Gibeone annis*

LVII.

MOSES ET AARON.

LIBER II.

DE

LOCIS.

CAP. I.

De Templo.

I. Sraelitis ex Ægypto egressis, ju- Taberna-
betur Moses exstruere *TA- culum &*
BERNACULUM, quod sit Templum.
locus cultui publico sacer; iis jussu Dei
in terra promissionis confirmatis, Salomo, à Mose &
jussu Dei, *TEMPLUM* molitur. Salomone
struuntur.

II. Hæc duo nobis depingunt discrimen Vtriusque
Synagoga Judaica & Ecclesie Christianae. Ta- Mysteriorum,
bernaculum fuit mobile, unius brevisque
temporis; *Templum* fixum, firmum ac du-
rabile. *Vetus Tabernaculum* antiquabile,
uni populo breviq; tempori adstrictum fuit.
Novum perpetuum & ad mundi fines exten-
sum. Præcipuè delineant statum Ecclesiæ

militantis & triumphantis ; utrumque respicit David *Psal. XV, 1. Jehovah, quis habitabitur in tabernaculo tuo? quis habitabit in monte sanctitatis tue?*

Tres celebres montes Tzion, Moria, Calvaria, in quorum altero Templum propriè situm erat.

III. In eadem valle eminent tres montes, *TZION, MORIA, & MONS CALVARIÆ*. Mons *Tzion* portabat urbem munimentumque Davidis, (1) *Moriam* premebat Templum ; monti *Calvarie* palus, ex quo pependit noster Servator, infixus fuit. Hi tamen tres montes communi nomine *Tzion* dicti sunt. *Genebrard. in Chronol. l. I. anno mundi 3146.* Hinc est, quòd S. Scriptura de Templo loquatur quasi exstructo in monte *Tziona*, cùm ipsum *Morie* esset impositum.

Templi
III. partes

IV. In **TEMPLO** hæc tria sunt notatu digna. 1. *Sanctum Sanctorum*, conveniens choro sive anteriori parti nostrarum ædium Basilicarum. *Thumb. Kirchen.* 2. *Sanctum*, coïncidens cum corpore ædium. 3. *Atrium*, referens nostra coëmeteria ambientia templum.

V.

Annot. (1) Paulò aliter Josephus de B. J. l. vi. c. vi. p. 912. qui munimentum Davidis monti Sioni, at civitatem monti Acræ insedisse refert. Hæc inferius cap. de Hierosolyma 6. proluxius tractanda erunt.

V. In Sancto Sanctorum erant χρυσὴν δοῦν Vasa in
 μιάλειον, aureum Thuribulum, καὶ κιβωτός τῆς Sanctissi-
 μος, & Arca testamenti, Hebr. IX, 4. In Thuribu-
 ea arca erant tria. 1. Urna aurea habens Man- lum &
 nam. 2. Virga Aaronis ἡ βλαστήσασα, quæ fron- Arca cū
 duerat. 3. Αἱ πλάκες τῆς δεξιᾶς, Tabula te- contentis,
 stamenti. Sunt, qui illud ἐν ᾗ in qua Hebr.
 IX, 4. non referunt ad τὴν κιβωτὸν, arcam, sed
 τὴν σκηνὴν, tabernaculum, (2) vers. 1. 2. 3. &
 Y 4 dicunt,

(2) Nulla ex allatis conciliationibus placet. Non prior: ob subjectum immediate antecedens, nexum & comina 5. Non posterior. Moses nullibi memorat se vasa memorata arcæ includisse: Deus verò jussit ut *in conspectu suo ante arcam* ponerentur, quod aliter longè sonat ac includere arcæ aut *נתן אר* *indere arca*, quemadmodum de tabulis testimonii reperitur Exod. XXV, 15. Nec legimus arcam, ex quo operculum impositum erat, reiectam fuisse. Quare maximè consultum judicamus, ut illud ע, quod respondet Hebr. ב ea significatione accipiatur, quæ vasis memoratis convenit quamque usus admittit. Vasa illa vel juxta arcam erant, ut urceus Mannæ, virga Aaronis; vel in arca, uti tabulæ fœderis. Ratione priorum idem ac AD. JUXTA veluti 1. Reg. VIII, 9. *Non erant in arca nisi due tabulæ lapideæ, quas Moses reposuit בחרב* Lxx ער Xαρηβ h. e. juxta Choreb, quando jam monte descenderat Deuter. X, 5. Ezech. X, 15. animal, quod vidi בנהר in fluvio h. e. juxta fluvium Chebar conf. c. 1. 1. ubi pro ב occurrit ער.

dicunt, in *tabernaculo* secundo, quod appellatum *ἅγια ἅγιον*, *Sanctum Sanctorum*, fuisse *urnam Manna*, & *virgam Aaronis*, *tabulasque fœderis*; videlicet *urnam* & *virgam* ante *Arcam*, *tabulam* autem in *Arca*. Ita *Moses Kots.* 210. 1. Sic tempore *Mosis* tria illa simul in *Arca* fuere, *Salomonis* autem ævo solas *tabulas testamenti Arca* continuit. 1. Reg. VIII, 9.

*Arca
operculū.*

Mysteriū.

Cherubini.

Mysteriū.

Vasa Sancta.

VI. *Operculum* hujus *Arce* vocatur *ἱλαστήριον*, *propitiatorium*, quòd *Legem* operiret celaretque, ne coram *Deo* hominem accusaret. Typus erat *Christi*, qui quoque dicitur *ἱλαστήριον propitiatorium nostrum*, Rom. III, 25. & *ἱλασμός propitiatio*, 1. Job. 11, 2.

VII. Ex utraque *operculi* extremitate stabat *Cherubinus* passis alis, *Deo* oracula pandente è medio duorum istorum *Cherubimorum*. *Exod.* XXV, 22. Hinc *Deus* dicitur *sedere inter Cherubinos*. *Psal.* XCIX, 1. Forma *Cherubinorum* talis fuit, ut unius facies ad alterum obversa, utriusque verò ora & oculi in *operculo* defixi essent. Designare commodè possunt *Judæos* & *Christianos*, qui se obverso vultu tuentur, idem tamen *ἱλαστήριον* *Christum* & *Salvatorem* anhelantes.

VIII. In *Sancto* collocatum erat *Altare thymiamatis* medium, & *mensa* cum duodecim panibus *propositionis* ad unum; & *lychnus* ad alterum latus. IX,

IX. *Altare suffitûs* erat typus precum no-^{1. Altaris}strarum, Psal. CCLI, 2. Et quòd Pontifex se-^{suffitûs.}mel quotannis illud adpersit sanguine sacrificii pro peccato, Exod xxx, 10. docemur, preces nostras Deo acceptas non esse, nisi sint sanctificatæ sanguine Christi.

X. *Duodecim panes* denotabant *duodecim*^{2. Mensæ}*tribus*, & *lychnuchus* *verbum Dei*. In his omnibus cernere possumus necessitatem *precum & predicationum*, si Deo volumus esse *ivâpesot grati*. *Lychnuchus predicationis*,^{3. Lychnuchi,}*thymiamata precatationis* monumenta & typi^{Mysteriû.} fuère.

XI. In tabernaculo Moïsis saltem *una* fuit ^{Differen-}mensa, *unusque* lychnuchus; in templo Sa-^{tia vaso-}lomonis *decem* (3) *mensæ totidemque* lych-^{rum in}nuchi;^{Taberna-}
Y 5 nuchi;^{culo &}
^{Templo.}

(3) Undecim mensæ, totidem Lychnuchi & Labra in Templo Salomonis reperiiebantur. Nam de unaquaque specie decem à Salomone parabantur. His adde labrum, mensam & lychnuchum Mosaicum. 11. Chron, IV, 6. 7. 8. Hac quoque ratione Doctores Judæorum exponunt. Raschius ad verba: & fecit decem labra *לבר מאותו של משה* *חמשה מימין* *וחמשה משמאל* *פי מימין כיור משה ומשמאלו* *וכן במנורות חמש מימין ומנורה שעשה משה* *וחמש משמאלו וכן בשלחנות חמש מימין* *לשלחן משה וחמש משמאלה* *(labra) quinque à dextra, quinque alia à sinistra scil. à dextra labri*

nuchi; uti & in tabernaculi atrio *unum* tantum labrum æneum, in templi atrio *decem* erant, (4) & aliud vas magnum, (5) ex quibus

bri Mosaici & totidem à sinistra. Par ratio lychnuchorum: quinque ad dextrum, alii quinque ad sinistrum lychnuchi Mosis latus sistebantur. Consimiliter quoad mensas, quarum quinque ad dextram, sed alie quinque ad sinistram Mosis stabant. Licet nondum certum videatur an nomen dextra aut sinistra respiciat mensam Mosis aut plagam domus. Posterius, saltem quoad labra, magis placet 1. Reg. VII, 39.

(4) Labra, quæ Salomon confici curaverat, erant numero X. ex ære, in superiori Peripheria quatuor cubitorum, continentia XL. Bathos [Bathus autem tantum continet, quantum cccxxxii ova] Insistebant totidem basibus 1. Reg. VII, 38. iv. cubitos longis & latis & iii. altis, quæ Leonum, Bovum & Cherubinorum formas oculis intuentium objiciebant. Hæ dein rotis æneis, quæ eandem cum rotis currus formam referebant, cubitum & dimidium altis insidebant. Usus eis τὸ καθαίρειν τὰ ἐντὸς τῶν ὀλοκαυτωμένων ζώων καὶ τὰς πόδας αὐτῶν *ad intestina atque pedes holocaustorum purgandum.* Joseph. Antiq. l. VIII. c. II. p. 261. f. In antecedentibus plura alia de labris Salomonis tradit, quorum quædam ex sacris emendanda sunt. conf. 11. Chron. IV, 6.

(5) Sequitur mare æneum sive fustum ex ære. Mare appellabatur ὁ γὰρ τὸ μέγεθος, ut habet Josephus l. cit. nam crassities palmaris, altitudo quinque

que cubitorum & latitudo diametri decem, unde Peripheria xxx cubitos tenebat II. Chron. IV, 2.

Adhunc modum recentiores Judæi שישה קיפונ' שפחים

Quod in peripheria שפח יס בו רוחב שפח tres palmos, id in latitudine unum occupat. tr.

עירובין c. i 5. Atque hoc glossa Bartenoriana exemplo maris fusi illustrat. Verum observant Geometrae hanc dimensionem minus accuratam esse, quod peritiores hujus artis ex Judæis non diffitentur. Lippmannus ex Rambam ad l. cit.

כל שישה אמה באלכסון שלה יס בהקיפה ג"א

ושביעיות בקרוב ולפי שזה לא יושג לעולם

אלא בקירוב לקחו הם בחשבון הגרור

quod in diametro unius cubiti est, id in peripheria trium

& prope septime partis. Quoniam autem hæc

proportio non nisi circiter intelligitur, sapientes

maluerunt definitum aliquem numerum nomina-

re, qualis scil. superior iste. Qua quoque ratio-

ne dimensio II. Chron. IV. accipi potest. Audi

insuper Ralbag ad I. Reg. VI, 23. הנה אמרו

שקו שלשים באמה יסוב אותו סביב הוא

על דרך קירוב כי ההיקף בעגור הוא מוסף

על שלשה בשעור בקוטר כמו שביעיות

הקוטר בקירוב מעט ואם אמרנו שמדת הקו

הסובב היא לקוח' בחלל' הים הנה יהיה

יותר קרוב אל האמת אך יהיה בו קירוב

מעט כי עביו היה שפח ולזה יהיה קטר חללו

עשר אמורת פחות שלישיות אמה ויהיה

הקיפו בקירוב יותר על שלשים אמה

ושלישיות אמה Quando textus ait, funiculum

xxx cubitorum mare circumquaque ambiisse, hoc

non ita accipiendum est, ac si dimensio accurata

esset, sed non nisi plus minus. Circumcurrens li-

nea enim septimam circiter partem ultra mensu-

*ram Diametri tertio computatam tenet. Quando
 statuimus lineam circumductam in maris conca-
 vitate mensuratam fuisse, tum vero propius acce-
 demus, quamvis aliqua exigua tamen distantia
 remansura sit, etenim crassities palmaris erat. Hac
 ratione diameter concavi erat X cubitorum, demta
 tertia cubiti parte, sed circumcurrentes linea xxx
 cubitorum & unius atque dimidii. Continebat
 2000 bathos i. Reg. VI, 26. At II. Chron. IV, 5.
 3000. scil. ut transfert Targum Chronicorum
 maximè laudabili M. Frid. Beckii curâ in lucem
 productum נקט תלת (אלפין) בתין כיוכש
 comprehen- חרין אלפין בתין ברוטבא מחסיל
 dit 3000 bathos rerum aridarum, sed 2000 rerum
 humidarum nam כלי כלי שעמקו חצי רחבו
 גרשו משפתו ולמעלה הוא שליש ממה שמכיל
 הכלי עד שפתו quodque vas, cuius profunditas
 dimidiatam proportionem habet, ad Σεξέτην
 si post impletionem porro acervetur, tantum ad-
 mittit cumulum, ut tertiam partem ejus quantita-
 tis, cuius ipsum vos adoramusque capax est, exa-
 quet, uti Wagenfeilius è Schilte Haggibborim c.
 xxvii vertit vid. Sota c. II. §. II. num. 4. pag. 357.
 Maris ora florum instar volvebatur: reliquum
 corpus מקעים, forsan cucurbitis, ornatum erat.
 Insistebat duodecim bobus æneis omnes plagas in-
 tuentibus. Aqua per canalem ex fonte Etham
 illud influebat. vid. L' Empereur tr. מרור
 c. III. 6. I. Totum hoc inserviebat lotioni sa-
 cerdotum II. Chron. IV, 6. cuius modum scriptura
 non detexit. Quodnam Templi II. labrum fue-
 rit, disce ex Maimon. tr. בירת הבחירה c. III. f.
 הכיור היו לו שנים עשר דד כדי שיהיו כלי
 הכהנים העוסקים בתמיד מקדשים ממנו כאחד
 Labro*

bus se Sacerdotes laverunt. Tabernaculum solummodò duas tubas argenteas habuit, templum centum Sacerdotes, tubis clangentes.

XII. Illud duo (6) saltem cinxêre atria; *Atrium*
 I. *Atrium Sacerdotum*, in quo posita erant *Sacerdo-*
aneum altare sacrificiis sacrum, & *labrum*, *tum.*

cx

Labro xii epistomia erant, quò omnes sacerdotes circa sacrificium iuge occupati unà inde se sanctificare possent.

(6) Tabernaculo stante unicum erat atrium *חצר* dictum. (quo nomine atria ante Palatia veniunt I. Reg. vii, 8. II. Reg. xx, 4. Esth. v, 2.) An illud præter Sacerdotes etiam alii Israelitæ intraverint, non clarè constat. Id tamen certum videtur illos, qui Sacra Deo obtulerunt, intra velum ingressos fuisse. Reliqui forsan extra stabant atque cuncta, quæ intus ab Aarone & filiis ejus agebantur, oculis obibant, nam quia vela reticulata à columnis suspensa erant, intuitus non arcebatur. Nisi putes obstare Exod. xxxviii, 8. coll. I. Sam. ii, 22. nam convenire *פתח אהל מועד* (ad) *ostium tentorii conventus*, de iis dicitur, qui intra atrium subsistunt. vid. Exod. xxix, 4. Lev. iv, 4. &c. oppositè ad *פתח שער החצר* *ostium portæ atrii* Num. iv, 26. Quando autem aditus atrii mulieribus concessus, tum multò magis viris, ita tamen ut uterque sexus distincta occupaverit loca, quod & sanctitas loci atque phrasis *הנשים הצבאות* *mulieres agminatim & ordinatim convenientes* I. Sam. ii, 22. poscit.

ex quo Sacerdotes & sese & sacrificia mundarent. *Labrum & Altare eodem* locata *atrio* significant idem, quod aqua & sanguis stillans ex hausto Christi latere, videlicet necessariam conjunctionem sanctificationis & justificationis in omnibus salvandis. *Labrum & aqua sanctificationem, altare ac sanguis justificationem* notat. 2. *Atrium populi.* *Atrium* Sacerdotum & *Atrium* populi distinxit murus trium cubitorum, *Joseph. lib. 8. cap. 13. (7)*

Varia nomina atrii populi

XIII. *Atrium* populi sæpè vocatur *atrium exterius*, subinde *templum*, interdum *domus anterior*, five *atrium Salomonis*, (8) quod

cir-

(7) Sub Templo secundo duo II. Reg. XXI, 5. memorantur atria. *Atrium* Sacerdotum & *atrium magnum* II. Chron. IV, 9. Illud *הפנימית* *interius* Ezech. X, 3. ceu ædi sanctæ propius, in quo sacerdotes res sacras administrabant. Aliàs *חצר בית יהוה* *atrium domûs Jehovæ* II. Chron. XXIV, 21. conf. Matth. XXI, 35. Locus facerrimus crimen augebat. *Atrium* magnum capiebat Israelitas, viros & foeminas, quem in finem magnum requirebatur spatium. Raschius explicat *עזרת ישראל* *atrium Israelis*.

(8) *Atrium* populi *atrium* Salomonis dici testimonio fide digno probari posse non puto. Nam Joh. X, 23. Act. III, 11. *σοὰ Σολομῶντος* *porticus Salomonis* ab *atrio* isto distinctum quid est, nec tam late

circumseptum erat multis porticibus, quæ-
populum orto imbre tutum reddebant. Re-
tinuit nomen *Salomonis*, vel ob beatam
ipsius memoriam recolendam, vel ob simi-
litudinem porticuum istarum cum portici-
bus & vestibulo, quo Salomon templum
circumvallavit. *1. Reg. VI, 3. Jesus ambulabat
in Sanctuario, ἐν τῇ σοᾷ in porticu Salomonis,
Joh. X, 23. Omnis populus concurrit ad eos,
ὅτι τῇ σοᾷ in porticu Salomonis, Actor. III, 11.*
h. e. exteriori vestibulo.

XIV. In medio atrii populi crexit Salo ^{In illo}
mo ^{suggestus.} suggestum aeneum pro Rege, 2. Chron.
VI, 13. XV.

latè patet. Inserviebat Judæis in Templum
convenientibus, ut adversus aëris inclementias
tuti essent. Joseph. Antiq. Jud. l. xx. c. viii, p. 699.
ἐπειδὴ τὸν βασιλέα τὴν ἀνατολικὴν σοᾶν ἀνεγείραι.
ἦν δὲ ἡ σοὰ τῇ μὲν ἔξωθεν ἱερῷ κεκλιμένη δὲ ἐν φάραγ-
γι βαθεῖα τετρακοσίων πήχων τὰς τοίχους ἔχουσα, ἐπ-
λίδων δὲ τετραγώνων καλοσκεύασο καὶ λευκῶν πάνυ,
τὸ μὲν μήκος ἐκάστη λίθου πήχους ἑικοσι, τὸ δὲ
ὕψος ἕξ, ἔργον σολομῶνος τῷ βασιλέως πρώτῳ
δειμαμένῳ τὸ σύμπαν ἱερὸν (Populus) suasis regi,
ut Orientalem instauraret porticum, ea templi ex-
tima clauderat profunda valli imminens ac pro-
inde subnixā muro quadringentos alto cubitos sa-
xis constructo quadratis valde candidis: eratque
cujusque saxi longitudo cubitorum viginti, sex
verò altitudo: Opus SALOMONIS REGIS
qui primus integrum templum extruxit.

*Atrium
populi;
prius in-
divisa
postea di-
visa area*

XV. Templum hoc populi *atrio* fuit circumcinctum; quod tempore Salomonis una & indivisa area fuit, postmodum autem depressiori vallo disjuncta, (9) ita ut viri in interiore illius parte, foeminae in exteriori starent. Hoc sepimentum & discrimen putatur esse factum tempore Josaphati, quem legimus stetisse *in domo Jehovae ante atrium novum*, h. e. *atrium* foeminarum. 2. Chron. xx, 5.

*Distin-
gueban-
tur scalâ
XV. gra-
dum.*

XVI. Inter *atrium* foeminarum & virorum *scala* fuit *quindecim graduum*, (10) in qui-

(9) Aream prius indivisam posteriori tempore divisam fuisse Historia Judaica facile admittit, sed num referendum sit ad tempora Josaphati, ego nullam cerno rationem. Neque enim ex 11. Chron. xx, 53. ubi *atrium novum* memoratur, elucet. Imò incertum, an sacerdotum, an verò populi intelligendum sit, prout Interpretum variae proficiant expositiones.

(10) De gradibus his Tr. Mischn. c. 11, 5. חמשה עשר מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל כנגד חמשה עשר מעלות שבתהלים שעליהם הלויים אומרים בשיר לא היו טרוטות לא מוקפות כחצי גורן עגולה. *Quindecim gradus ascendebant ex medio* (atrii foeminarum) *in atrium Israelis: Hi respondebant Psalmis, qui gradus inscribuntur* (scil. Ps. cxx-cxxxv,) *his Levitae insistentes canebant. Gradus illi non erant recti sed gyrati instar dimidia rotunda area, conf.*

quibus gradibus Levitæ quindecim illos Psalmos, qui immediatè excipiunt Psalmum CXIX. singulos Psalmos in singulis gradibus modulabantur; unde & isti Psalmi dicuntur *Graduales*. R. David Kimchi *Psalm. CXX.*

XVII. In foeminarum *atrio* posita fuit *In atrio*
capsa eleemosynaria, ut patet ex Luc. XXI, 1. *foemina-*
 ubi vidua tenui sorte in eam immisit *duos* *rum cap-*
minutos asses. Ea capsa Hebr. vocatur קרבן *sa elee-*
cista oblationum; sed hæc vox simpliciter *mosyna-*
 notat *oblationem*, *donum*; quo sensu dici-
 tur Luc. XXI, 4. *Omnes hi ex sua redundan-*
 Z *tia*

tr. סוכר c. v, 4. Commode inscriptiones
 שיר המעלות *canticum graduum*, quod in gradibus
 cantandum erat, dicuntur conf. 1. Reg. x, 19. Exod.
 xx, 26. Neh. iii, 15. Difficultas aliqua inde oritur,
 quod Auctor inscriptionum sit David, cujus ævo
 ejusmodi gradus nulli erant, neque etiam in Tem-
 plo Salomonis leguntur. Non tamen impedit,
 quominus attendentes ad vim vocis asseramus
 ex mente Hieropsalmographi Psalmos illos in
 gradibus Templi elevatis cantandos fuisse. At-
 tamen nollem affirmare totidem gradus atque eo
 in loco, in quo sub Templo secundo indicantur,
 in illo, cujus Salomo Auctor est, reperi tos fuisse.
 Forſan ii, penes quos post captivitatem Babylonii-
 cam exædificatio steterat, primi habitâ ad Psalmos
 illos ratione scalarum quindecim graduum confici-
 curarunt,

tia miserunt, εἰς τὸ δῶρον ἔθειν, *in donum Dei*, h. e. in τὸ *Korban*, five in *cistarnistam*. In Græco vocatur γαζοφυλάκιον (11) *gazophylacium*,

(11) Γαζοφυλάκιον notat propriè arcam, repositorium, in quo pecunia publica asservatur, quomodo Marc. XII, 43. Luc. XXI, 1. 1. Maccab. XIV, 48. 11. Maccab. III, 6. & c. minus propriè partem atrii foeminarum, uti Joh. VIII, 2. Quoniam autem ejusmodi arcæ, aut repositoria plura erant, locus credibiliter satis spatiosus nomine Gazophylacii insignitus est. Plura fuisse inde patet, quia Josephus γαζοφύλακια memorat l. V, 14. & Mischnici XIII, distinctas cistulas tradunt tr. שקלים c. VI, 5. שלשה עשר שופרות היו במקדש וכתוב עליהן תקלין חרתין ותיקלין עתיקין קינין וגו' וזו עולה עצים ולבונה זהב לכפרה וששה לנדבה *Tredecim cistæ in Sanctuario erant, quibus nomina rerum colligendarum inscribebantur, scil. Sicli novi (pro hoc anno) Sicli veteres (quorum solutio jam præterito anno debebatur) Nidi. Pulli pro holocausto. Ligna. Thus. Aurum pro expiatione. Sex reliquæ pro spontanea oblatione.* Cistæ illæ nuncupabantur שופרות propriè *buccinæ*, nam erant מלמעלה ורחבות מלמטה *cistæ supernè angustæ, sed infernè latæ*, ad modum buccinarum. Forſan huc alluſit Salvator noſter Matth. VI, 2. *quando eleemosynam erogas μὴ σαλπῖσης*. Hic enim erat publicus liberalitatis exercendæ locus, ad illum frequens hominum concio convenerat, adeoque talem Hypocritæ, ut viderentur, elegerunt. Christus

lacium, argyrotheca. Ab hoc *γασφυλακίῳ* videtur differre ea argyrotheca, quam fabricavit *Jojada* 2. Reg. XII, 9 nam extraordinaria tantum fuit, renovando templo destinata, & juxta altare atrii Sacerdotum locata; in quam Sacerdotes, non autem offerentes, dona conjecerunt. Subinde totum atrium nuncupatur *gazo-phylacium*. Hæc verba locutus est *Jesus* ἐν τῷ *γασφυλακίῳ* in *gazo-phylacio*, Joh. VIII, 20.

XVIII. Notandum est, quod Hebraica *Eleemosyna* vox צדקה *eleemosyna* significet *justitiam* (12) *na Hebr.*
Z 2 adeo- צדקה

stus verò commendat *eleemosynam* ἐν τῷ *κρυπτῷ*. Confer tr. cit. c. V, 6. לשכת השמים יראי חטא נותנים לתוכה בהשאי ועניים בני טובים מתפרנסין מתוכה בהשאי *Conclave occultorum* (erat in templo & hoc nomen ideo habebat, quia) *homines, qui peccata timebant, (pecuniā) in illud* ἐν *κρυπτῷ occultè projiciebant: Pauperes liberi bonorum inde ἐν κρυπτῷ occultè alebantur. Cui* usui argyrotheca *Jojadæ*, de qua Auctor, eidem sub Templo II. לשכת ברק הבית *conclave reparationis Templi* I. cit. conf. II. Reg. XII, 6.7.

(12) צדקה in scriptura & libris Judæorum pro benignitate, clementia etiam usurpatur; uti *δικαιοσύνη, δίκαια*. Loca sunt Psalm. XXII, 32. XXIV. 5. ubi & in aliis locis *Lxx ἐλεημοσύνη*, præprimis Ps. CXII, 9. *dispersit, dedit egenis* צדקה *justitia ejus beneficentia ejus consistit in perpetuum* conf. II. Corinth. IX, 9. & scopum Apostoli.

adeoque doceat, eleemosynas nostras erogandas ex opibus justè acquisitis; quo intuitu Judæi suam arcam eleemosynariam vocant קופה של צדקה *capsam justitiæ*, inque ea exarant hanc abbreviaturam מביא ex *Prov. XXI, 14. כסתר יכפה אף donum in occulto subigit iram. Buxtorf. in abbrev. מביא.*

*In Templo
Herodis
IV. area.*

XIX. In Templo *Herodis* quatuor *area*, h. e. *atria* fuere, unum pro *Sacerdotibus*, unum pro *viris*, unum pro *fæminis*, & unum (13) pro legaliter *impuris* ac *peregrinis*. *Joseph. lib. 2. cont. App. 1066.*

XX.

li. *Matth. I, 19. Josephus autem maritus ejus* *δὲ* *ὡς* *clemens*, benignus erat. Rabbiorum dictum: מלח ממון צדקה *Sal divitiarum Eleemosyna est.*

(13) Atria templi secundi ab iis in Templo I. & Tabernaculo probè discernenda sunt, quod ab his, qui locorum sacrorum historiam nobis tradiderunt, non semper accuratè observatur putantes eadem de omnibus jure dici. Defectum Auctoris de atriis post Captivitatem Babyloniam non nihil supplebo. Notum autem sita illa fuisse in monte: Quæ sublimiora, ea sanctiora, utpote magis propinqua ipsi ædi sanctæ in vertice montis collocatæ. Ex atriis sanctissimum, quod Sacerdotum dicitur & in illo pars ab altare ad vestibulum alteram versus atrium Israelis sanctitate longè superat vid. *Joel. II, 17. מרות* c. II, 6. עזרת

XX. Hoc extremum *atrium impurorum* Muro in-
 & *hospitum intergerinus murus* lapideus tri-^{tergering}
 um cubitorum discrevit ab atrio foemina-
 rum.

עזרת כהנים היתה אורך מאה ושלשים
Atrium Sa- וחמש על רוחב אחד עשרה
cerdotum longum CXXXV, sed latum XI cubitos
erat, in quo situm א altare exterius sive holocau-
 sti, quod quaquaversum cubitorum XXXII, altum
 verò X. Fundamentum habebat ad plagam qua
 meridionalem, qua occidentalem, non tamen re-
 liquas nisi exigua parte. Insuper foramina fan-
 guini excipiendo destinata. Dein circuitum Sa-
 cerdotum: Præterea filum rubrum ad aspersiones
 sanguinis superiores & inferiores distinguendas.
 Item quatuor cornua in quatuor altaris angulis
 prominentia. Duo adhuc foramina libationi vi-
 ni & aquæ consecrata. Foci tres quatuorve. Tan-
 dem tres clivos, unum majorem & duos minores.
 De his consule tr. cit. c. III. nec non Maimon. tr.
 בית הבחירה c. II. ב labrum, de quo supra 3
 annuli mactatorii ה Mensæ marmoreæ ה Co-
 lumnæ excoriatoriæ. Sequitur atrium Israelis illo
 inferius duobus cubitis cum dimidio, in longitu-
 dine & latitudine convenit. Ex hoc in atrium
 mulierum descensus per XV illos gradus cantui
 Levitarum destinatos tract. מדו' c. II, 5.
 עזרת הנשים היתה ארך מאה ושלשים
 וחמש על רוחב מאה ושלשים וחמש וארבע
 לשכות היו בארבע מקצעותיה ש ארבעים
Atrii muliebris אמה ולא היו מקוררות
longitudo CXXXV cubitorum cum latitudi-

rum. Illum murum condecorabant pilæ
paribus intervallis dispositæ, hanc inscri-
ptionem ferentes: Μη δει ἀλλόφυλον εἶνός τ' ἀγνὸς
παῖς.

ne CXXXV atq; quatuor conclavia (Nasiræorum,
lignorum, leproforum, olei,) erant in quatuor
ejus angulis. Singulaque cubitorum XL, quæ non e-
rant contignata. Et paulo infra חלקה היתה
בראשונה והקיפונה כצורה שהנשים רואות
מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין
Olim erat planū sive apertum, sed postea podio cir-
cumdederunt, ut mulieres supernè prospicerent;
viri autem infernè, ne miscerentur. Ex hoc per
duodecim gradus descensus datur in antemurale
latum x. cubitos l. c. §. 3. Tum sequitur cancel-
lata sepes, intra quam Gentili intrare haud con-
cessum erat, quare spatium exterius non adeò in-
commodè dici solet *atrium Gentium*, quia eo us-
que iis aditus permissus erat Maimon. tract.
בית המקדש c. III. החיל משלחן ממנו גוים
ab antemurali נידור מת ונועלי נידור
excludunt Ethnicos, pollutos mortuo & qui cum
uxoribus menstruo laborantibus rem habuerunt.
Vero admodum simile est sæpenumero Gentiles
variis ex causis montem Templi ascendisse, ut
hinc locus limite circumscriptus *atrium Genti-
um* vocari queat. Mischnici aliique Judæi no-
men גוים עזרת ignorant, sed rem ipsam
tamen docent appellantes הר הבית montem
domūs aut חור locum profanum vid. Ligtf. Op.
T. II. p. 192. Conf. 1. Reg. VIII, 41. Joh. XII, 20.
Act. VIII, 27. Transeo alia.

παειέται. Non debet alienigena in locum san-
ctum transire. Joseph. de B.J. lib. 6. cap. 6. (14)

XXI. Templum Hierosolymitanum ter *Trina*
exstructum est. 1. A Salomone. 2. A Zeru- *Templi*
babele. 3. Ab Herode. Prius ædificium ab- *exstructio*
solutum est annis septem, 1. Reg. vi, 38. Se- *Ejusque*
cundum annis quadraginta sex, coeptum se- *tempus.*
Z 4 cundo

(14) Murus hic intergerinus montem domus
non immediatè ab atrio fœminarum, sed antemu-
rali discriminabat vid. tract. מדרן c. II. 3.
Josephus simpliciter à δουλέρω ἱερῶ intelligens lo-
ca, ad quæ aditus alienigenis prohibebatur. Quia
autem hi Græci aut Romani plurimùm erant, ideo
observat columnas illas ἐλληνικοῖς καὶ ῥωμαικοῖς
γράμμασι Græcis, Latinisque literis inscriptas es-
se μὴ δεῖν ἀλλόφυλον εἰλὸς τῷ ἁγίῳ παειέται. Joseph.
l. VI, 14. p. 916. Mischnici paulo aliter septum
nobis describunt. tr. cit לפנינו סורג גבוה
עשרה טפחים ab interiori parte erat cancellata
sepes altitudine decem palmorum. Glossa Barte-
noriana לפנינו מחומת הר הבית סורג
מחיצה העשויה נקבים נקבים כמשה מסורגת
בחבלים והיא עשויה מרפי עץ ארוכים
וקצרים שמרכיבים אותן ערן באלכסן
Quando nominat partem interiorem intelligit
intra montem domus. Sepes cancellata est μεσότοι-
χον reticulatū, prout lecti funibus intersectim can-
cellari solent. Sic ipsa ex asseribus ligneis, longio-
ribus, brevioribus, quæ transversim sibi impone-
bantur, conficiebatur. Elegantissima allusio est
Eph. II, 14. τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμῆ λύσαι.

cundo anno Regis Cyri, Efr. III, 8. perfectum nono anno Darii Hystaspis. (15) Joseph. Antiq. libr. II. cap. 4. Sic fluunt anni: Cyrus Imperium tenuit triginta annos; Cambyfes octo; absoluitur templum nono anno Darii Hystaspis; iam si demas unum annum Cyri imperio, habes annos quadraginta sex. Herodis templum consummatum est octo annis. Joseph. Antiq. lib. XV. cap. ult.

*Difficultas ex
Ioh. II, 20.*

XXII. Serram inter se reciprocant eruditi, multumq; digladiantur, de quo templo sermo sit Judæorum, *Joh. II, 20. τεσσα-
ρεκοντα καὶ ἕξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς ἔτι.* *Qua-
draginta & sex annis ædificatum est hoc tem-
plum. (16) Multi exponunt de secundo tem-
plo,*

(15) Calculus hic stare nequit. Inceptum enim Templi ædificium anno Cyri secundo Efr. III, 8. scil. Imperii Babylonici à subversa Babyloniorum Monarchia. Deinceps regnavit per septennium. Cyrum secutus est Cambyfes filius, cui, unà cum 7 mensibus Smerdis, assignari solent octo anni. Postea regnum obtinuit Darius, Hystaspis filius, sub cuius imperio ex mente Auctoris ædificium consummatum erat, anno, uti Josephus tradit, nono, sed scriptura sexto Efr. VI, 15. Juxta hunc computum elapsi sunt anni xxv aut xxi i.

(16) De Templo Zorobabelis verba accipi nequeunt, quoniam calculus, uti supra vidimus, minus quadrat. Tantum anachronismum, quem nemo

nemo circumstantium refutabat, à Judæis commissum fuisse non puto. Multò minus verba ad Templum Zorobabelis referenda, quando illud anno Darii Nothi VI. ad finem perductum, ut inter initium & finem fluxerint CXIX. anni, quemadmodum Reizius computat. Quam enim ineptè Judæi ad Christum: *Circiter quadraginta & sex annis edificatum est Templum*, si CXIX. anni consumti fuissent? Instituto Judæorum convenientius calculum extendere, quàm contrahere. Rectius itaque de Templo Herodis colloquium Joh. II. intelligitur, quod diversa ratione consideratum vel idem vel distinctum ab illo Zorobabelis nuncupari potest. Josephus Antiq. I. XV. c. 14. *ἄλλοι* aliud à priori appellat. In Templo Herodis sermo habitus: Digito quasi monstrarunt *ὁ ναὸς ἐστὶ τὸ ἱερόν* *Templum hoc*, quod ante oculos. Id quidem evidentissimum Herodem tantum tempus non insumsisse, quo ea assiduitate ac operariorum numero in ædificatione occupatus erat, quemadmodū primis annis: Nihilominus ipse ejusque posterì semper plus decoris & perfectionis adjecerunt: Hinc multo post resurrectionem Christi ætate Agrippæ Junioris exstat *Ἡδὴ ὁ τότε καὶ τὸ ἱερὸν ἐτέλειτο*. *Jam tum & absolutum erat Templi ædificium*. Joseph. Antiq. I. XX. c. 8. p. 699. Ab initio autem usque ad tempus, quo Christus de Templo cum Judæis collocutus, facili opera numerus XLVI. annorum invenitur, scil. Herodes decimo octavo regni sui anno Templum denuò exstruere constituit. *Joseph. Antiq. I. XV. c. 14. p. 542.* mortuus autem postquam à Romanis Rex declaratus est anno trigesimo septimo (ille tamen jam antea Galilææ & Cœlesyriæ regi-

plo, dicentes, quòd Herodes id soluinmo-
dò recuderit, non verò novum struxerit.
Hi autem in supputatione annorum in di-
versum abeunt; Scripturaque apertè ait,
domum istam fuisse expeditam sexto anno
Regis Darii, Efr. vi, 15. Josephus quoque
loquitur *de novo Herodis templo, prius di-
ruentis*. Probabilius ergò videtur, Judæos
fari de *templo Herodis*, quod licèt *octo annis*
erectum, hoc tamen tempore, quo Judæi
hæc inquiebant, præcisè steterat quadragin-
ta sex annos, tot enim anni intercurrent *de-
cimum octavum* annum imperii *Herodis* (quo
templum ædificari coeptum est) & *annum*
baptismi Christi, circa cuius tempus hoc esse
dictum putatur. Toto hoc annorum tra-
ctu, templo quotidie plus dignitatis deco-
risque ac perfectionis accessit, adhibitâ sub-
tiliori limâ; sic ut hoc respectu tanto tem-
poris fluxu templum structum dici possit.
Vide *Hospin. de Orig. templ. cap. 3. & suppu-
tat. Funccii an. 347.*

XXIII.

regimen tenuit Antiq. l. XIV, 17.) Antiq. l. XVII.
c. 10. p. 599. Christus verò triginta circiter erat
annorum disputans cum Judæis. Quod si nunc
subtrahitur biennium, quo Christus cum Hero-
de vixit atque annus primus, quo forsan solùm
delineatio operis tentata, nec non annus collo-
qui, ipsum illum numerum habebimus.

XXIII. Senes dicuntur obortis lacrymis ^{Templum} contemplati esse *templum secundum*, quod ^{secundum} multò inferius esset templo *Salomonis*, di- ^{vilius} gnitate & ornatu: (17) Efr. III, 12. Supera- ^{Salomo-} ^{nis.}
 tum

(17) Templum Templo magnificentius. Zorobabelis vilissimum, Herodis pretiosius, pretiosissimum Salomonis. *Illud* superabatur ædificii altitudine & perfectione, vasorum copia & pretio. *Istud* nonnisi quoad vasa & alia quædam. Saltem externa ædificii sacri forma parùm cessit Salomonico. *ὡκοδομήθη ὃ ὁ ναὸς ἐκ λίθων μέν λευκῶν τε καὶ κρᾶσεων τὸ μέγεθος ἐκάστων πρὸς ἑ καὶ κ' πηγὰς ὅτι μᾶλλον ἢ ὃ ὕψος. εὐρύς ὃ πρὸς β' καὶ παντὸς αὐτῆς καθότι καὶ τῆς βασιλικῆς σοῦς τὸ μὲν ἔνθεν καὶ ἔνθεν λαπεινότατον ὑψηλότατον ὃ τὸ μεσσήτατον ὡς πρὸς πλῆθος ἐκ πολλῶν σαρδίων εἶναι τοῖς ἰσθ' χῶρον νεμομένοις μᾶλλον δ' εἰ τινες καὶ ἐναντίον οἰκῶντες ἢ προσιόντες ἴσχοιεν.* *Templum autem exstructum è lapidibus candidis durissimisque, xxv. cubitos longis, viii. altis, sed xii. latis. Habebatque basilicæ formam, ab utraque parte humilius, excelsius verò in medio & à multis stadiis conspicuum, qui regionem incolunt, maximè ex adverso habitantibus aut adventantibus.* Joseph. Antiq. l. XV. c. 14. p. 543. *Hoc omnium magnificen-*
 tissimum, auro maximè conspicuum, atque iis vasis, quæ כבוד gloriam Israelis constituunt, in-
 structum. Abarbanel, postquam pluribus differen-
 tiam primi & secundi Templi pertractaverat, ita
 tandem sermonem claudit: סוף דבר שהיו עניני
 הבירה השני ענינים אנושיים ועניני הבירה
 הר

tum autem est à templo priore. 1. *Ædificio*, quod multò imperfectius jam & inelaboratius erat. 2. *Vasis*, quæ jam erant cuprea, antea aurea. *Hospin. ex Talmud. de Origin. presertim v. rebus. Templ. c. 3.* 3. *Quinque rebus*, (18) quæ fuerunt sub templo primo, defeceruntque secundo. *Kimchi in Hag. I. 8.* Item *R. Salomon. ib.* Nimirum A. *Arca Dei*. B. *Urim & Thummim*; Deus per hæc non respondit, ut antea. C. *Ignis ægrotæ delapsus cælo*, qui in priori templo holocausta absorpsit. D. *Gloria Dei* habitans inter Cherubinos, quam vocârunt שכונה *inhabitationem* Majestatis

Ultimò: Opera Templi se- הראשון אלהים cundierant opera humana, sed opera Templi primi divina.

(18) R. D. Kimchi ad Hagg. I, 8. ואכנר כתיב ואכנרה קרי והענין אחד ור"ז דרשו חסרון הה"א מן הכתוב כי חמשה דברים חסרו מבית שני ארון ואורים ותומים ואש העליונה ושכינה ורוח הקדש In textu est ואכנרה : sensus sed in margine legitur ואכנר verò idem. Magistri p. m. exposuerunt defectum litteræ ה de v. rebus deficientibus sub Templo secundo. Sunt autem arca, Urim & Tummim, ignis cælestis, symbolum presentie divine atque Spiritus Sanctus. Eadem Raschius. Desumta sunt è tr. נומ Conf. Raym Mart. Pug. fid. p. II. c. IV. p. 381. edit. Lips. Hæc erant notatu dignissima. Aliàs plura alià defecerunt. vide Abarb. in Hagg. c. II.

jestatis Divinae. Hoc respicit Apost. Col. II, 9. *Εν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς.* *In ipso habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter;* h. e. non in nubi-
bus, ceremoniis, umbris, veluti inter Cherubinos, sed *verè & εἰσωδῶς essentialiter.* E. *Spiritus S.* scil. illis inspirans dona prophetiæ; nam inter Malachiam & Johannem Baptistam nullus surrexit Propheta; sed fuerunt informati per *קול בת* *filiam vocis*, quæ est echo coelitus allata. Et hæc est ratio, cur discipuli Johannis dixerint: *Non audivimus* *εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐστὶ, esse Spiritum S.*

XXIV. Hic quæri posset, quâ verificetur prophetia, *Haggai cap. II, 9.* *כבוד* *Gloria domus hujus posterioris major erit, quàm illius prioris.* *R.* Templum Herodis, quod loco illius exstructum est, majori fuit cultu, & superbiori ædificii splendore, quàm Salomonis templum fuit & gloriosiore dignitate, dum Christus in eo docuit. (19)

XXV.

(19) Vaticinium hoc Haggæi fudes est in oculis Judæorum, nam quia veram Templi II. gloriam non amant, ea pro gloriosis habent, quæ talia minimè sunt: Idem Kimchius ad c. II. *נחלקו רבותנו ז"ל כזה יש אומרים בשנים ויש אומרים בבנין וזה היה בי בית ראשון עמד ת"י שנה ובית שני ת"ך שנה וכן היה גדול*

גדול בבנין כמו שכתוב בדברי ה' **ו**
ונספר יוסף בן גוריון כי הבנין שבנה הורדוס
בנה לא נראה מעולם בנין טוב ונאה כמוהו
(*Quæ gloria Templi secundi fuerit*) *de eo Magi-*
stri nostri convenire nequeunt. Sunt qui gloriam
in annis: Sunt alii, qui in edificio quaerunt. U-
trumque verum: Domus enim prima tantum stetit
CCCCX annos, sed secunda CCCCXX. Major quo-
que excellentia in edificio, prout Magistri nostri
nobis reliquerunt. Josephus f. Gorion ait: Tem-
plo ab Herode exstructo edificium in splendore per
nunquam unquam visum est. Christianorum hac in
parte causam defendat Abarb. Comment. in Hagg.
quest. 17. אך אפשר שהכית אשר בנה זרובבל
במדה אשר נתן להם מלך פרס היה יותר
נכבד מן הבית אשר בנה שלמה ואף שנאמר
שהבנין שעשה הורדוס היה יפה ועשיר מאד
לא מפני זה ראוי שנחשוב שדמה ביופיו אל
הבית אשר בנה שלמה כי מה שזכרו חז"ל
מיופיו וטובו של בית הורדוס היה בערך
הבית אשר בנה זרובבל כל שכן שהכתוב לא
אמר גדול יהיה יופי הבית הזה או עושר
הבית הזה האחרון מן הראשון אבל אמר
כבוד והכבוד אינו העושר ולא היופי ולא רוב
התמדת הבנין כמו שאמרו בדרשתם כי הכבוד
באמת נאמר על כבוד ה' שמלא את
המשכן אחר שהוקם ועל כבוד ה' שמלא
את בית ה' אשר בנה שלמה וכ"ו והכבוד ההוא
לא היה בבית שני לא ממנו ולא הרבה
qua quæso ratione domus Zorobabelis ad dimensio-
nem, quam Rex Persarum dederat, fuerit magis
gloriosa, quam qua à Salomone exstructa. Et
quod dicitur edificium Herodis elegans atque val-
de dives fuisse non putandum est illud assimilari
Tem-

XXV. Postea milites *Tit*i subditis facibus *Vastatio*
 magnificum illud *Herodis* templum igni de- *Templi*
 pascendum dedere, qui nullâ humanâ indu- *Herodis.*
 striâ

Templo Salomonis: Omne enim quod *Magistri* de
 præstantia & pulchritudine ædificii *Herodiani*
 dixerunt, comparatè ad *Templum Zorobabelis* in-
 telligendum. Atque hoc eo magis, quoniam scri-
 ptura non dicit: magna erit pulchritudo aut divi-
 tiæ domus hujus posterioris præ priori, verum di-
 xit gloria. At gloria pro opulentia aut elegantia
 vel longa ædificii duratione non accipitur, quem-
 admodum in mysticis expositionibus dixerunt. No-
 men gloria verè dicitur de gloria *Jehovæ*, quæ
 implevit *Tabernaculum*, postquam illud exstructum
 erat, ut & de gloria *Jehovæ*, quæ ædem à *Salomone*
 ex ædificatam replevit &c. Verum gloria hæc nec
 majori, nec minori copia in domo secunda fuit.
 Quare *Abarbanel* de tertia aliqua (nullibi promiss-
 fa) domo verba Prophetæ exponit, sed incom-
 modè & contra mentem Dei, qui consolatur Ju-
 dæorum vilitatem domus secundæ deflentes præ-
 ter alia hoc argumento. Replebo domum הוּא hanc
 כבוד gloria. Major erit gloria הוּא הוּא
 domus hujus posterioris præ priori, quia autem ex
 propria Judæorum confessione nubes gloriosa in
 Templo secundo nunquam fuit, convenientissi-
 mum est, ut de Messia desiderio Gentium Pro-
 phetia accipiatur, ceu qui Antitypus שְׂכִינָה
Schecina, qui כבוד מלך Rex gloria Ps. XXIV, 7.
 8. כבוד אר Deus gloria Ps. XXIX, 3. conf.
 1. Cor. II, 8. Joh. I, 18. quomodo etiam Veteres
 Judæi intellexerunt tr. Sanh. c. Chelek vid. Raym.
Mart, Pug. fid. l. cit.

striâ compesci potuit. *Genebrard. Chron. lib. II. Anno Ch. 69.* Eâdem tempestate templum *Delphicum* Gentibus frequentissimum terræ motu & æthereorum lapidum imbre concussum corruit; nec unquam cum Hierosolymitano restaurari potuit; (20) qui utriusque miraculi concursus docuit, adesse finem *ceremoniarum Judaicarum*, & *Gentium idololatriæ*, eorumque casu stabilendum filii Dei regnum. CAP.

(20) *Ex Reiz.* Hoc testatur homo Paganus, Christianorum hostis, *Amm. Marcellinus l. 23.* ab init. ubi ita fatur. *Julianus ambitiosum quondam apud Hierosolymam templum, quod post multa & interneciva certamina, obsidente Vespasiano, posteaq; Tito, agrè est expugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis; negotiumque maturandum Alypio dederat Antiochensi, qui olim Britannias curaverat præfectus. Cum itaque rei idem fortiter instaret Alypius, juvaretque provincie Rector, metuendi globi flammæ prope fundamenta crebris assultibus erumpentes, fecere locum exustis aliquoties operantibus, inaccessum; Hocque modo elemento destinatus repellente, cessavit inceptum. Quæ templi sepultura docet, jam venisse tempus, quo Deus sit invocandus in omni loco Mal. I, 11. Job. IV, 21. quo frater fratrem sit invitaturus sub vitem & ficum, h. e. parietes privatos; ad discendum erudiendumque, quum omnes docti futuri sint à Spiritu S. i. Tim. II, 8 Matt. XVIII, 20. Zach. III, 10. quum cultus non magis sit restrictus ad Hierosolymam terrestrem & montem Tzionem Deut. XII, 5. 6. Exod. XX, 24.*

CAP. II.

De Synagogis, Scholis &

Προσευχαῖς.

I. **V**ocabulum, (1) *Synagoga*, Græcum ^{Nomina} est, venitque à συναγω colligo; sic ut ^{Synagoga} quibusvis rebus colligendis adhibeatur; ut συναγωγὴ γάλακτος, copia lactis, συναγωγὴ πολέμου, collectio eorum, quæ sunt ad bellum necessaria. Deus stat לְאֶתְרָא ἐν συναγωγῇ in cætu Dei, Psal. LXXXII, 1. Veruntamen *Synagoga* plerumque sumuntur pro ædibus Divino cultui sacris, in quibus fas fuit precari, concionari, disputare, non autem sacrificare.

Aa

He-

Annot. (1) Interpretes, qui Lxx dicuntur, usurpant loco Hebræorum קהל & עדת concio hominum Lev. IV, 13 quod si tota עדת ישראל Lxx συναγωγὴ ἰσραὴλ concio Israelis erraverit atque absconditum fuerit ab oculis קהל Lxx τῆς συναγωγῆς, unde insuper elucet aliquando inter קהל & עדת nullum discrimen esse. Quia autem integri cætus certum conventûs locum habere solent, hinc locus ille unâ cum cætu, vel etiam seorsim συναγωγὴ in N. Testamento audit. Illo modo Matth. IV, 23. διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν conf. c. XXIII 6. Marc. I, 21. Ἦκε: Luc. VII, 5. diligit gentem nostram καὶ τὴν συναγωγὴν & ipse Synagogam nobis edificavit conf. Act. XVIII, 7. Clarius Magistri כנסיות בתי אדם cætus vocitant.

Hebræis dicitur בית הכנסת *domus congregationis. Templum Hierosolymitanum, velut caput, Basilica fuit; Synagoga* tanquam Parochiæ, ad illud pertinentes.

*Earum
Ortus.*

II. Tempus, quo cœperint *Synagoga*, definire, arduæ operæ est. (2) Verisimile tamen esse puto, eas exsurrexisse Israelitis in terra promissionis constabilitis suscitatoque templo; quod quum longiùs remotum esset ab iis, quos latum locorum intervallum disjunxit, in causa fuisse autumo, Judæos

(2) Quoniam Israel tribus solùm vicibus singulis annis Templum adire tenebatur, non putandum illum interea diebus Sabbathi aliisque minoribus festis ad cultum in locis certis non convenisse. Id minimè convenit cum statu Judæorum, qui unâ in cognitione & amore crescere debebant. Dein ob .2 Reg. IV, 23. Attamen tempore Captivitatis Babylonicæ numerus & forma earum mutata videtur. 1. Tùm enim Judæi destituti erant Templo. 2. carebant potestate politica, qua fontes plectere poterant. Itaq; ad contribules non nihil compescendos censuras Synagogarum inveniebant. 3. plura, quæ in Synagogis recepta sunt, ex Judæorum confessione Esra instituit, veluti x illas constitutiones Megill. f. 75. 1. vide illas recensitas apud J. H. Otthonem in Hist. D. M. p. 6. 4. Judæi per totum terrarum orbem dispersi vix semel in anno Hierosolymitanum Templum frequentare poterant, quare ad cultui sacro vacandum Synagogas erigebant,

in certas *Synagogas*, templi vice, coisse. Avo Davidis eas jam stetisse, patet ex *Ps. LXXIV*, 8. *Cremârunt omnes Synagogas Dei* כל-מועדי-אל in terra. Et Moses ab ætati-
bus antiquis habuit, qui ipsum prædicent κατὰ πόλιν oppidatim, legiturque ἐν ταῖς συναγωγαῖς per singula Sabbatha, *Act. XV*, 21.

III. Hierosolyma continebat 480. *Syna-* Synagoga
Hieroso-
lymitana
gogas (3) præter Templum, cum pro Ju-
dæis

Aa 2

(3) Numerus Synagogarum ab Auctore cita-
tus exstat tr. Megillah f. 73. Alius paulò minor
in Talm. Hierosol. Chetubh fol. 35. sc. CCCCLX.
ubi simul additur unamquamque Synagogam in-
super habuisse domum ספר למקרא libri pro
scriptura sc. legenda & aliam למשנה pro *Mischna*
sive traditionibus docendis, prout habet *Ligtfoot*-
us v. Cent. Chorogr. *Matth. præmiss*, c. xxxvi.
Rursum variat testimonium in *Ketubh Babyl.*
fol. CV, i. quod citatum apud Cl. Rhenferdium
Diss. de X. Ot. Vir. p. 35. occurrit. Et ecce dixit
R. Phineas R. Ushajam dixisse: trecentas nona-
ginta quatuor domos iudiciorum fuisse Hierosoly-
mis; totidem Synagogas; totidem Academias ac
denique totidem ביתי סופרים *Pedagoga*. Ve-
rior videtur lectio בית ספר, quàm בית סופרי *Pæ-*
dagogeum ac *domus libri*. Judæi præsertim, qui
peregrinas terras incolebant, Hierosolymam ceu
florentissimam juris Judaici Academiam liberos
mittabant, ut ibi in culto sacro, cognitione legis
scriptæ & traditionum informarentur. Conf. *Act.*
VI, 9.

dæis, tum pro peregrinis. *Sigonius de Republ. Hebr. lib. II. c. 8.*

*Synagoga
Liberti-
norum.*

IV. *Synagoga* aliqua peregrinorum dicitur *Συναγωγὴ Λιβερίων*, *Actor. vi. 9.* Unde hæc *Synagoga* ita denominata sit, seu de *Libertinis* Romanorum manumissis, qui contradistincti fuere *Ingenuis*, h. e. in libertate natis; (nam multi horum *Libertinorum*, *Profelyti* facti, suas *Synagogas* habuerunt. *Philo in legat. ad Cajum.*) seu de *Lubar*, quod notat editum locum. Vide *Tremell. Act. VI, 9.* (sicut enim templum, ita ipsorum *Synagoga* & *Schola* collibus & eminentibus locis fuerunt impositæ; ob id dicitur *Prov. VIII, 1. 2. In vertice locorum sublimium Sapientia clamat:*) hoc iudicio *Lectoris* committo.

*Synagoga
extra
Hieroso-
lymam*

V. Extra *Hierosolymam*, in aliis urbibus & tractibus terræ, multæ frequentesque fuere *Synagoga*; in *Galilæa*, *Matth. IV. 21.* *Damasci*, *Act. IX, 2.* *Salamine*, *Act. XIII, 5.* *Antiochiæ*, *Act. XIII, 14.* Imò traditio ipsorum habet; quòd, ubi saltem decem viri *Israelitæ* commorentur, opus sit *Synagogâ*. *Maim. in Tephilla. cap. II. sect. 1.*

*Synago-
garum
inscripti-
ones.*

VI. Illorum *Synagoga* varias inscriptiones ostendebant; *Buxtorf. de Abbrev. pag. 73. 81. 174.* Portæ inscriptum erat illud *Psal. CXVIII, 20. יהוה שער ליהוה צדיקים*. Hæc est porta *Jehovæ*, quam *justi* ingre-

grediuntur. In pariete legebantur hæ & ejusmodi sententiæ: *Memento tui Creatoris, & in humilitate intrato domum Domini Dei tui.* Et, *Oratio sine devotione est instar corporis absque anima.* Item, *Silentium conducibile est tempore precum.*

VII. Quemadmodum atrium populi ante templum divisit murus in duas partes, ^{Earum partes distinctæ pro viris & mulieribus.} quarum alteram mulieres, alteram mares frequentabant; ita in Synagogis mulieres separatae à viris sunt clathris & transcennis sive fenestris reticulatis. *Talmud. in Tract. Succah cap. ult. Buxtorff. Synag. cap. IX. p. 221.*

VIII. In talibus Synagogis *Νομικοί Legis periti & Rabbini* docebant, non autem soli, ^{Penes quos potestas docendi in Synagogis} (4) siquidem & *Christus* in iis docens con-

A a 3

con-

(4) Illi videntur licentiam docendi possedisse, qui literati habebantur atque ipsi discipulos informabant. Quoniam autem *Christus* magnam doctrinae suae famam inter Judæos consecutus est Matth. VII, 28. 29. Joh. VII, 46. eandem miraculis confirmavit atque plurimos qui ipsum sequebantur, audiebant, instituit, mirum neutiquam est ipsum publicè in Synagogis docuisse, v. Matth. IV, 23. XIII, 54. Luc. IV, 16. &c. hinc non tantum à suis, sed & ab aliis Rabbi salutabatur Joh. I, 50. III, 2. IX, 2. Eadem ratio Apostolorum in Synagogis docentium.

concionandi, (5) appellabatur ἀρχισυναγωγός
Synagoga Princeps, Marc. V, 22. Fuit etiam
 in iis *minister*, (6) qui præbuit librum con-
 cio.

(5) Qui in N. Testamento ἀρχισυναγωγός,
 ille in scriptis Judæorum ראש הכנסת *caput cœ-*
tūs. R. Obad. de Barten. ad tr. יומא c. VII, i.
 ראש הכנסת על פיו נחתכים כל צרכי הכנסת
Archisynagogus is est, ex cujus ore ea, quæ Syna-
gogæ necessaria sunt, deciduntur & mox ipsa offi-
cia, quæ ab ejus ordinatione dependent, nominat.
 Conf, tr. סוטה c. VII, 7. Unde sequi videtur unum
 aliquem Archisynagogum cœtui præfectum fuis-
 se, neque aliâs data descriptio valeret. Synago-
 ga, cujus caput dicitur l. cit. una ex nobilissimis,
 nam illa sita in monte Templi. Si igitur hæc uno
 capite contenta, alias minus nobiles geminum
 aut plura habuisse prorsus incredibile est. Acci-
 dit tamen voci ἀρχισυναγωγός, quod ἀρχισυν-
 agōgus ut extendatur ad seniores Act. XIII, 15. qui propriè
 Archi-Synagogi non sunt.

(6) Minister appellatur חזן *Chazzan* Lipp-
 mannus ad tr. יומא c. VII, i. הוא לשון חזן
 שצריך לראות מה הם צרכי צבור *Signifi-*
catum habet provisoris: Ipsi enim incumbit, ut
prospiciat rebus cœtui necessariis, quemadmodum
 ראה Genes. XXII, 8. השגיח, הביט Ps. XXXIII,
 14. sæpius inspectionem cum cura rei notant, ita
 Synonymum חזן. Nec enim de simplici visione ac-
 cipi potest. Exod. XVIII, 21. *Et tu חזן vide cura*
 לxx σκέψαι Vulg. *provide* Tig. *Sihe dich* um.
 Num autem nomina Rabbīnorum semper ad usi-
 tatas

cionaturo, recepitque lecto textu. Et Christus πύξας τὸ βιβλίον ἀποδὲς τῷ ὑπηρέτῃ *complicatum librum reddidit diribitori*, Luc. IV, 20. Hic apparitor seu minister creditur esse is, quem vocant שלוח צבור *edituum* (7) Synagoge.

Aa 4

IX.

tatas Etymologiae rationes examinanda sint & examinari queant, ego ignoro. Aliis potius placeat ab Arabum *recondidit in horreo, aservavit*. Ejus persona à R. Obad. de Bart. ita describitur חזן הכנסת שמש הכנסת שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא להפשיט את התיבה ולהכין הכר: id est: חזן הכנסת *dicatur Minister Synagoge, res illius curans, (librum legis) ex arca depromens & in eandem iterum condens; Arcam quoque mundare & omnia in Synagoga ordine disponere, ad illius munus pertinet, uti vertit Wagenseilius ad tr. סוטה c. VII, 7. annot. 2. Ibidem in textu Mischnico, quemadmodum etiam tr. יומא c. VII, 1. ut is, qui librum legis ad legendum ex arca depromit, sistitur vid. Luc. IV, 20.*

(7) Quoniam nonnulli Magistri Chazzanem & שלוח צבור *legatum Ecclesiae* pro uno eodemque habent, non mirum Christianos, qui officia Synagogarum ex iis discunt, eodem loqui modo. Auctor Aruch ad חזן p. 54. edit. Basil. פירוש *expositio nominis Chazzan est legatus Ecclesiae* שלוח צבור *vide Schulch. Ar. ex Ord. Or. Chajim n. 124. Hæc aliaque testimonia legi possunt apud illos, qui Materiam hanc ex professo tracta-*

tractarunt. Nollem quoque absolutè affirmare in minoribus Synagogis atque omnibus in locis *Chazzan* à legato Ecclesiæ differre. Sed in majoribus iisque bene constitutis aliud *Chazzanis*, aliud legati Ecclesiæ munus erat, quemadmodum *Tosaphat* tr. ברכות f. XXXIV. med. ad c. V. עושה non spectant (scil. quæ in memorato tractatu) ad legatum Ecclesiæ, sed *Chazzanem* E. duo distincti. Quæ sequuntur, exstant apud Cl. Rhenferdium, de Synagoga optimè meritum differt de X. otios. Vir. p. 81. Major legati Ecclesiæ, quam æditui, dignitas agnoscebatur, quod vel ex sequentibus, si cum supra dictis conferuntur, patefcet. Ejus enim est precando populum præire. *Maimon.* tr. תפלה c. VIII. שלוח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן כיוצא בשעה שהוא מתפלל והן שומעין ועונין אמן אחר כל ברכה וברכה הרי הן כמתפללין *Aγέλαιος τῆς ἐκκλησίας pro pluribus satisfacit si ipso precante alii attendunt atq; postquamque precationem τὸ Amen pronuntiant. Hi enim, ac si ipsi preces dixissent, ducuntur, quod tamen cum distinctione aliqua accipiendum. Paulò infra אין ממנין שלוח צבור אל גדור שבציבור בחכמתו ובמעשיו ואם היה זקן הרי זה משובח ביותר ומשתדלין להיורת שלוח צבור אדם שקולו ערב ורגיל לקרורת ומו שלח נתמלא זקנו אף על פי שהוא חכם גדור ללוי יהיה שלוח צבור מפני כבוד הציבור Legatus Ecclesiæ non constituitur alius, quam qui sapientiâ atque operibus excellens. Ille, qui senex, maximè dignus. Opera danda ut legatus Ecclesiæ constituatur talis, cui grata vox, quique in legendo exercitatus. Qui verò ad plenam ætatem, licet*

IX. Differunt Scholæ à Synagogis. (8) *Differen-*
 Paulus διαλερόμενος & *differens ad tres menses in* ^{tia scho-}
 Synagoga, quum quidam verbo non assen- ^{larum &}
 rentur, κακολογῶντες τὴν ἰδὸν *maledictis in se-* ^{Synago-}
 gantibus viam istam, abcessit ab ipsis, separa- ^{garum.}

A a 5

vitque

licet sapientissimus sit, nondum pervenit huic digni-
 tati admovendus non est propter honorem cœtus.
 conf. quoq; Schulchan Aruch ex Ord. Orach Cha-
 jim n. 124. Respōdet persona in primitiva Ecclesia
 ἀρχαῖος τῆς ἐκκλησίας Apoc. ii, 18. 12. 18. iii. 1. 7. 14.

(8) Differentia Synagogarum & Scholarum
 consistit & in nominibus. Vide Auctorem. §. I.
 & IX. Quando Scholæ בית *domus* dicitur, sub-
 intelligitur מדרש aut Synonymum, veluti בית
 אורפנא *domus doctrinæ* II. Reg. XXI, 14. Vel
 Magister uti בית הלל *domus Hillel*, sed tum
 ipsi Scholares indicantur. Quemadmodum οἶκος
 θεῶν vel Templum Matth. XII, 4. vel Ecclesiam
 Hebr. x, 21. Dicitur etiam אסכולא, quod est
 Gr. σχολή. Tum ב in usu. Synagogæ להתפלל
 ad orandum Maimon. tr. תפלה c. xi. in
 כל מקום שיש בו עשר מישראל צריך
 להכין בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת
 תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת
 Ubique X. Israelitæ sunt, exstruenda est domus,
 quæ tempore precum adiri potest. Hic autem lo-
 cus dicitur domus congregationis, etiam ad legem,
 Prophetas prælegendum, sed Scholæ לדרוש ad
 allegoricè exponendum. Hic autem ordinarius
 usus. 1 Sanctitate. Maim. tr. cit. c. VIII. בית
 המדרש גדול מבית הכנסת
 Scholæ Synagogâ præ-
 stantior est.

vitque discipulos, quotidie sermonem serens in Schola cujusdam Tyranni, Act. XIX, 8. 9. Schola subinde vocatur simpliciter בית domus; ut claret ex his verbis: Octodecim res, de quibus contentio fuit inter domum Schammai & domum Hillelis, ne Elias quidem abolere posset. Drus. de 3. sect. lib. 2. cap. 10. h. e. inter ipsorum duas Scholas. Subinde etiam Schola vocatur בית המדרש domus subtilitatis & acuminis. Hic quaestiones motas intimius rimabantur, quam in Synagoga vel templo, proptereaque eum locum discutiendis rebus aptiorem praestantiorique ipso templo habebant. Huc facit illud dictum: Se posse Synagogam convertere in Scholam, non autem Scholam in Synagogam, quum sanctitate Synagogam Schola vincat. Maim. Tephilla. cap. 11. sect. 14. Et illud Psal. LXXXIV, 4. Eunt de virtute ad virtutem, exponunt; ac si esset gradus promotionis ex Templo ad Scholam. Paraphr. Chald. in hunc locum. In templo sermo videtur velut fusus ad populum, in Schola ad Clerum.

Situs.

X. Ac sicuti quævis urbs & plaga suas Synagogas, ita & Scholas colliculis incumbentes habuit. Mentio fit collis Mora, Jud. VII, 1. h. e. collis Doctoris.

Phrases
scholasti-
cae.

XI. Quando Magistri suos discipulos erudierunt, dicti sunt dare: Da sapienti, & sapiens

piens fiet adhuc insuper, Prov. IX, 9. Ubi discipuli quid discendo hauriebant, dicebantur illud accipere; Audi, fili mi, & accipe dicta mea, Prov. IV, 10. Unde natum est illud Apostoli 1. Tim. 1, 15. Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάντας ἀποδοχὴς ἀξίος. Fidelis est sermo, & omni acceptione, h. e. discendi cupidine, dignus. Quales loquendi modi ipsis Latinis familiares sunt. Da, si grave non est, h. e. dic. Horat. lib. 2. Sat. 8. Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis. Virg. Bucol. Eclog. I. vers. 19. Accipe nunc Danaûm insidias. Idem Æneid. lib. 2. vers. 65.

XII. An ipsorum Oratoria, seu προσευχαί, Quid (loca precibus sacra) differant (9) ab ipso-oratoriis
rum

(9) Nihil obstare video, quominus Proseucha pro Synagoga habeatur. Si enim attendimus ad nomen, Proseucha nihil aliud quam οἶκος προσευχῆς, quomodo Templum quoque vocatur Matth. XXI, 13. At Synagoga בית תפלה quod id ipsum. Quando autem à precibus nomen habet, inde noli colligere Legem in Proseuchis prælectam aut discursum de rebus divinis habitum non fuisse vide Act. XVI, 13. atque conf. Luc. IV, 20. 21. Multò minus ex loco impedimentum surgit, quoniam ubicunque decem Judæi sunt, extruenda est Synagoga. De Synagogis paganis frequens mentio inter Judæos. Maimon. tr. cit. c. XI. ait licitum esse vendere בית הכנסת של כפרים Synagoram paganorum.

rum *Scholis* vel *Synagogis*, nondum comper-
tum mihi est. Nihil probat, quòd illorum
quædam extra urbium muros fuerint; nam
ibidem & *Scholas* & *Synagogas* moliri lice-
bat. *Epiphanius* *Torn.* 11. l. 3. c. 80. differit de
his *Oratoriis*; sed ne unico verbo prodit,
permiffa in iis fuisse opera politica. Si hoc
asserì posset, differentia etiam facilè assigna-
ri posset. Quidam *Oratoria* cum *Synagogis*,
Beza *art* 16. 13. alii cum *Scholis* miscent,
Philo *Jud. de vita Mosis* p. 530. De ejusmo-
di *Oratorio* seu *ωγορευή* sermo est, *Act.* xvi,
13. ubi *Paulus* *confidens* locutus est mulier-
culis coactis; qui gestus adumbrant potiùs
predicantem quàm *orantem*.

Gestus
precant-
ium.

XIII. Verum quidem est, frequentissi-
mus mos fuit & gestus, *stando*, *genua flecten-*
do, *sedendoque* (10) *precari*. *Abraham* ad-
huc

(10) Sessionem pro frequentissimo precantium
more minimè agnosco. Hic enim minus decet
precantem, se coram facie divina deprimentem.
Dubito quoque plura confidentium atque pre-
cantium exempla adduci posse. A Rege autem
gratiam Dei deprædicante ad ordinarium precan-
tium gestum minus firma est argumentatio. Sal-
tem *Judæorum* *Canones* aliter. *Maimon*, tract.
תפלה c. v. אין מתפללין אלא מעומד היה
יושב בספינה או בעגלה אם יכור לעמוד
יעמוד ואם לאו ישב במקומו ויתפלל חולה
מתפלל

huc substitit coram Jehovah. Gen. XVII, 22. h. e. oravit. Publicanus procul stans in coelum preces misit, Luc. xviii, 13. Hinc profectum est proverbium ipsorum: *Sine stationibus non subsisteret mundus*, R. Juda in lib. Musar. vid. Drus. prater. Matth. VI, 5. Stephanus positus genibus precatus est, Act. VII, 60. David consedit coram Jehovah & dixit &c. 2. Sam. VII, 18. Quando autem sedendo oratio ad populum, non ad Deum, habetur, notat *predicationem*, non *preca- tionem*.

XIV. Verisimile est, egenos, ut ad por- tam templi, ita ad fores harum *προσευχῶν* edi- cularum, confluxisse, stipis capiendæ gratiâ; unde quibusdam *προσευχῆ* idem est, ac xeno- dochium vel facellum. Juvenalis Sat. 3. in- quit: *Ede ubi consistas, in qua te quero pro- seucha?*

Oratoria
conven-
tus men-
dicantiū.

XV. Talmudici flagellant segnitiam po- ab Triple
pronun-
ciatio
Amen.

מתפלל אפילו שוכב על צדו והוא שיכור
Nequit precatio nisi à stante fun-
di. Qui in navi aut curru confidet, hic, si stare
poterit, stare tenetur: Sin, sedeat in loco suo
atque precetur. Egroto vel inclinanti in la-
tus suum orare licitum, modo queat cogitata sua
intendere. vide alia hoc capite, quæ gestus pre-
cantium te edocebunt.

puli in precando, dicuntque, triplex (ii)
Amen ab eo, sed malè, usurpari. *Canin. de*
locis

(ii) Varia vocula **אמן** *Amen* usurpatio. Notatu dignissima illa, quâ cœtus ad publicas preces *Amen* acclamat atque ita consensum testatur se ea omnia abs Deo humiliter petere, quæ præco clara implorabat voce. 1. Chron. xvi, 36. Ps. cvi, 48. Nehem. viii, 6. Transiit ad Ecclesiam Christianam 1. Cor. xiv, 16. Utinam Judæi perinde solliciti essent in Deo **אמן** vero & fideli cognoscendo, ac sunt in pronuntiatione hujus vocis, quam variis circumscribunt Canonibus vid. Schulch. Ar. ex ord. Orach Chajim 104. 6. **יענו אמן אחר כל ברכה בין אותם שיצאו ידי תפלה בין אותם שלא יצאו ובכונה שיכוין כלבו אמר הוה הברכה שברך המכרך ואני מאמין בזה**
Amen dicendum est post unamquamque benedictionem, sive ita precationi satisfactum fuerit, sive non. Probè autem mente suâ debet perpendere, veram esse illam benedictionem, quam, qui benedicebat, proferebat q. d. Etiam ego illi fidem adhibeo. In animadversione, quæ paulò infra **ולמד בניו הקטנים שיענו אמן כי מיד שהתנוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא**
Filii minores in acclamatione אמן Amen informandi sunt. Quam primum enim puer Amen dicit, ille partem in altero seculo habet. Idem mox subjungit triplex *Amen*, cujus Auctor meminit, sed cum alia non nihil explicatione. Addit quartum **לא יענה אמן קצרה אלא ארוכה קצת כרי שיכור לומר א"ל מ"לך נ'אמן**
Amen breve, sed aliquantulum longum, ut queas dicere. El Melech naeman.

locis N. T. c. 5. p. 38. *Amen* debile, quod vocant יתומה *pupillum*, quando absque fervore orabant. *Amen concitatum* seu *præpes*, quod dicunt חטופה *surreptitium*, quando *אמן* *Amen*, finem præoccupabant. Denique *Amen socors*, quod appellant קטועה *se-ctile*, quasi in duas partes sectum, per oscitantiam; sic scilicet *Amen*, quod in orationis clausula hiscenti rictu effutiebant.

De Hierosol. & circumjacent. Montibus. 385
nostri, Psal. XLVIII, 2. Rem omnem tradit
Maim. tr. בית הבחירה c. vii. quo diversos
sanctitatis gradus recenset: ירושלים מקודשת
משאר עיירות המוקפות חומה שאוכלין קרשים
קלים ומעשר שני לפניכם מחומתה ואלו
דברים שנאמרו בירושלים אין מלינין בה
את המת ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם
ואין משכירין בתוכה בתים ואין נותנין יטע
בתוכה מקום לגר תושב ואין מקיימין בה
קברות מקברי בית דוד וקבר חולדה שהיו בה
מימות נביאים הראשונים ואין נוטעין בה
גנות ופרדסים ואינה נורעת ואינה נחרשת
שמן תסרח ואין מקיימין בה אילנות חוץ
מגית וורדים שהיתה שם מימות נביאים
הראשונים וכ"ו: Hierosolyma aliis omnibus

*urbibus muro cinctis sanctior habetur, nam
intra mœnia ejus sacrificia minus sancta &
decimam secundam comedendi potestas erat.
Hæc autem sunt, quæ de Hierosolyma dicun-
tur. [forsan legendum נאסרו prohibentur]
Non sinunt in illa pernoctare mortuum, nec
per illam transferri ossa humana: non elo-
cant domos, neque locum Proselyto domicilii
concedunt: Non erigunt sepulchra præter fa-
milie Davidicæ & Prophetissæ Chulde, quæ
jam ab ætate Prophetarum priorum ibi repe-
riebantur: Horti & pomaria in illa non plan-
tantur, non seminatur, nec aratur, ne forsitan
fæteat: Non tenent arbores, si exceperis Ro-
setum, quod jam à diebus priorum Propheta-*

rum ibi erat, &c. Quæ semel sancta dici coepit, illa postea nomen retinuit, quamvis illi nihil minùs quàm *sanctitatis* nomen conveniat, Math. iv, 5. xxv 11, 53. & alibi.

Pertinebat ad Benjamin & Iudam.

II. Communis erat Benjaminitis & Judæis, qui ex tribu Juda: Hinc jam filiis Judæ, Jud. I, 8. Jos. xv, 63. jam tribui Benjamin, Jud. I, 21. assignatur. Pars septentrionalis ad Benjamins, sed australis ad Judæos pertinebat. Divisus quoq; erat mons, cui insidebat Templum. Imò tempore festorum communis erat toti genti, unde domos sine pretio elocare debebant donato solùm corio ei, qui proprietarius. vid. Babyl. Joma f. xii. 1.

Montibus insidebat & circumdabatur.

III. Montibus partim insidebat, partim circumdabatur. Hinc Dan. IX, 16. *Jerusalem mons sanctus tuus*, Joël II, 1. *Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo*, conf. Jes. LXVI, 20. Ps. cxxv, 2. *quod attinet Hierosolymam* הַרִים סְבִיב לָהּ *montes circa illam*. Insidebat monti Tzion, Acra: Circumdabatur Bezetha, Moriah, monte oliveti, Calvaria.

Ex iis mons Tzion

IV. Mons Tzion ab ariditate dictus ex sententia Ligtfooti ad septentrionem situs erat, vid. Op. T. I. p. 553. & II. p. 186. 187. Sed juxta alios numero plures ad meridiem. Insp. Spanh. f. in *Topogr. Hierosol. V.* De hoc

hoc monte audiatur Josephus de B. J. l. VI. c. 6. pag. 912. Τῶν δὲ λόφων ὁ μὲν τὴν ἀνω πόλιν ἔχων ὑψυλάττερος πολλῶ καὶ τὸ μήκος ἰσούτερος ἢ δὲ γὰρ τὴν ὀχυρότητα φρέειον μὲν ὑπὸ Δαβὶδ τῇ Βασιλείᾳ ἐκαλεῖτο. *Collium verò alter, quo superior civitas sedet, multò est excelsior, & in prolixitate directior: adeò ut quoniam tutus erat, castellum à David quondam Rege vocaretur.* Præter regiam inædificatus xystus & hinc pons ducens in Templum Id. lib. II. c. 28. Etiam Millo 2. Chron. xxxii. 5.

V. Mons Acra (forſan à Græcorum Ἀκρον) *Acra.* è regione Tzionis ad septentrionem (si plurius suffragia obtinent) situs, locum inferiori urbi præbet, & quoniam declivis, ædificiorum capacissimus est, Tziona humilior, sed naturâ altior Moria. Tempore tamen Maccabæorum Acræ altitudo humilior facta, ut Templum superemineret. Joseph. l. cit. Quemadmodum hodiernum Synagogas ædificiis reliquis altiores erigendas docent.

VI. Collis Bezethæ posteriori demum *Bezetha.* ætate incolebatur, unde καινὸ πόλις dictus. Situs ille è regione Antonia, a qua altissimis fossis separatus ad aquilonem Templi. Ibid. Joseph.

VII. Magis versùs austrum Moriah, cui *Moriah.* ab apparitione Dei Genes. xxii, 14. nomen.

Procul dubio Deus hunc in finem Abraha-
mo inculcavit, ut filium imolaturus mon-
tem illum peteret, quoniam ibi aliquando
publica sacrificiorum sedes futura erat, imò
ibidem Antitypus Isaaci filius Dei *μονογενὴς*
immolandus. De hoc sacræ Literæ nos
dubitare neutiquam sinunt. Cujus fidei
autem *παράδοσις* Judaica sit, quam hic do,
alii disquirant *מסורת ביר הכל שהמקום*
שבנה בו דוד ושלמה בגורן ארונה הוא המקום
שבנה בו אברהם המזבח ועקר עליו יצחק
והוא המקום שבנה בו נוח כשיצא מן התיבה
והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל וכו' הקריב
אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא
אם' חכמים ממקום כפרתו נברא
Omnes traditione accepimus locum, in quo
& David atque Salomo in area Arauna alta-
re exstruxerant, in eodem Abrahamum aram
struxisse & Isaacum ligasse: Idem ille locus, in
quo Noachus ex arca egressus altare condidit.
Etiā Cain & Abel ibi obtulerunt. Imò ibi-
dem primus homo mox ac creatus erat, sacrifi-
cavit. Hinc sapientes: Adamus ex loco expia-
tionis suæ creatus est.

Ejus spa-
tium pro
vario
tempore
varium.

VIII. Mons Moriah naturâ haud adeò
spatiosus, arte & curâ Regum, Ducum am-
plior factus est. Ex quo divinâ directione
sedes Templi constitutus est, illi, penes quos
summa potestas erat, Deo, genti & sibi glo-
riosum judicarunt cuncta ad decus & com-
modi-

moditatem loci sacri tentare, quare successu temporis alios aliosque aggeres adjece-
runt, atq; ita majorem montis ambitum ef-
fecerunt, ut varia atria, aliaque ædificia in eo
collocari possent. Hinc sub secundo Tem-
plo partis montis, cui domus insidebat (ipse
mons multò amplior) חמש מאות אמה על
חמש מאות אמה *singula latera erant cubi-
torum quingentorum* tr. מרות cap. II, 1. cum
qua dimensione, observante L'Empereur,
Josephus concordat. *vid. in annot. ad l. c.*
Munit⁹ valdè tam industriâ humana, quàm
beneficio Naturæ, triplici muro circumda-
tus, hinc fortissimum semper Judæorum
propugnaculum exstitit.

IX. Ad ortum situs mons oliveti, Hebr. *Mons oli-
veti.* הר המשחה 2. Sam. XV, 30. Rabb. הר הזיתים
qui eleganti allusione 2. Reg. xxiii, 13. הר
המשחת *mons corrumpens*, seducens ad ido-
latriam dicitur. Initium ejus ab urbe di-
stabat στάδια πέντε stadia v. Joseph. *Antiq. lib.*
XX. c. 6. Sed remotior montis pars illa, ex
qua Christus coelum petiit, Act. I, 12. conf.
Luc. xxiv, 50. Ibidem vacca rufa, nobilissi-
mus Christi typus, comburebatur. Tr. מרות
c. I, 3. שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה
שבו כהן השורף את הפרה ופרה וכל מסעדיה
Interprete Const. L'Em-
preur: *Porta orientali impressa erat Susan ci-*

vitatis imago, per quam intuebatur Sacerdos, dum combureret vaccam. Etiam quicumque operis socii, quæque adjumento in vacca comburenda erant, hac in olivarum montem prodibant. Altus erat, hinc electus præ aliis, ut in illo tædæ ad indicandum Novilunium elevarentur tr. *שנה השנה* c. II, 4.

Golgotha

X. Ad occasum positus collis *גולגותא*, Math. xxvii, 33. per elisionem ל qs. *גולגותא* *cranium* locus craniorum, quæ plura ibi reperiiebantur. Erat extra urbem, Hebr. xii, 12. Convenienter statutis divinis, Levit. xxiv, 14. nam castrorum loco urbs Hierosolymitana habebatur. Editus supplicii locus eligebatur, ut illum plures intueri & aliorum exemplis sapere valeant. Colles alios transeo.

Urbis muri.

XI. Redeo ad urbem Hierosolymitanam, quæ ultimis temporibus triplici muro circumdata erat. Illi verò omnes turribus muniti. Intimus, qui vetustissimus, LX, medius XIV, extimus XC. turres habebat. Joseph. l. vi. c. 6 p 914. quæ ex secto marmore candido, lapidibus per XX. cubitos longis, X. latis ac per IV. altis, maximo artificio ita junctis, ut nullibi junctura compaginis compareret. Turres illæ murum supereminabant XX. cubitis in latitudinem, & XX. in altitudinem, cellæ desuper ac coenacula erant.

Turres

Admi-

Admiratione dignissima Psephina turris ad septentrionem occasumque in angulo eminebat, ubi Titus castra posuerat. Erat illa alta LXX cubitos, unde Sole oriente Arabia, itemque ad mare & usque ad ultimos Hebræorum fines prospectus dabatur. Τῆς πόλεως ὁ πᾶς κύκλος σταδίων ἦν τεράκοντα τετάρων. *Totus urbis ambitus XXXIII. stadiorum erat.*

XII. Ubi montes, ibi valles. Ex vallibus Hierosolymitanis notandæ N. vallis Hinnom, quæ pertinebat ad filios Hinnom. conf. 2. Chron. xxxiii, 6. 2. Reg. xxiii, 11. Sita illa ad latus urbis orientale. Hieronymus de locis: *Cecidit in sortem tribus Benjamin juxta murum Hierusalem contra orientem.* Detestabilis ob cultum Molochi, hinc quædam pars תופת *Tophet* 2. Reg. xxiii, 10. dicebatur. A. Vallis Kidron, de qua Josephus l. vi. c. 3. p. 908. Κατὰ τὸ ἐλαιῶν ὄρεσ οὗ τῆ πόλεως πρὸς ἀνατολὴν ἀντίκειται μέση φάραγι βαθεῖα διεργόμενον ἢ Κεδρῶν ὠνόμασαι. *Juxta montem Oliveti, qui ad ortum urbis jacet atque interjacente profunda valle, quæ Cedron, discernitur.* In hanc ex montibus aqua defluebat, unde קדרון נחל *torrens Cidron* 2. Sam. xv, 23. ab atrore, quia forsan vallis opaca erat, Joh. xviii, 1. χειμάρρος τῶν κέδρων, quasi ibi Cedri. Etiam sanguis victimarum in illam defluebat tr. מרות c. III, 2. הַדְמִים הַנִּתְּנִין עַל

יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן ומתערבין
 נאמה ויוצאין לנחל קדרון *Sanguis sparsus fu*
per fundamentum occidentale & super fun-
damentum meridionale descendebat (per fo-
 ramina) & *miscbatur uterque sanguis in ca-*
nali ac effluebat in torrentem Kidron. Pro-
 babiliter etiam aqua Templi.

CAP. III.

De Portis Hierosolymæ.

Porta
Hieroso-
lymitana.

I. **P**ORTÆ in circuitu Hierosolymæ
 novem (1) fuerunt: *Schindler. Pen-*
tagl.

Annot. (1) Portarum numerus varius tradi-
 tur: Sedes hujus materiæ Nehemiæ c. iii. Num
 verò omnes capite hoc recenscantur, incertum.
 Credibiliter hæ solæ vivente Nehemia urbem
 circumdabant. Quare optimè fecero, si eundem
 ducem sequar I. שַׁעַר הַצֶּאֱן *porta ovium* Neh.
 III, 1. de qua annot. 2. II. שַׁעַר הַדְּגִים *porta*
piscium c. c. v. 3. ad occasum pluribus sita videtur
 idque probabiliter, quoniam plurimi pisces ab
 occasu adferebantur. Convenit II. Chronic.
 xxiii, 14. III. שַׁעַר הַיְשָׁנָה *porta vetus*, quæ an-
 tiquissimis diebus exstructa & à Babyloniis non
 totaliter diruta I. c. v. 6. paulò magis versus se-
 ptentrionem. Ducebat ad montem Calvaria,
 unde quibusdam *porta judicii* aut etiam *porta fe-*
bustiarum. IV. שַׁעַר הַגִּיָּת *porta vallis* I. cit.
 v. 13.

tagl. *Porta probatica* Neh. III, 1. Hæc fuit propinqua (2) templo, & intromisit oves

B b 5 maſtan-

v. 13. qua ad vallem quamdam ibatur. Quia autem valles plures, circumſtantiis, quæ determinant, deſtitutus determinare nolo. Videtur tamen ad ortum ſita. V. שַׁעַר הָאֲשָׁפֹרֶת *porta ſter-*

quilinii l. c. v. 14. per quam ſtercus urbis efferebatur. Maimon. tract. בֵּית הַבְּחִירָה c. VII.

שַׁעַר הָאֲשָׁפֹרֶת מִקְיָמִין בֵּה אֲשָׁפָה מִפְּנֵי הַרְצִיִּים *ster-*
quiliniū non diu tenent in illa propter reptilia (quæ

in eo generantur.) Etiam hæc Orientalis cum aliqua probabilitate ſtatuitur, nam ad ortum valles, ſpeciatiim Hinnom, in quam ſordes exportabantur. VI. שַׁעַר הָעֵין *porta fontis* l. cit. v 15.

quia cum præcedentibus jungi ſolet c. II. & III. credibiliter ad eandem plagam collocanda: Ad-

de c. XII, 37. VII. שַׁעַר הַמַּיִם *porta aquarum* l. c. v. 26. Orientalis. Hinc aqua in Templum

ducebatur. VIII. שַׁעַר הַסּוּסִים *porta equorum*: Uti ad portam probaticam forum ovium &c. ita

ad portam equorum forum equorum, unde porta nomen habet. IX. שַׁעַר הַמּוֹרָה *porta O-*

rientalis l. c. v. 29. hinc non liquet portam urbis fuiſſe. X. שַׁעַר הַמַּפְקָד *porta mandati* l. c. v. 31.

Inſuper c. VIII, 16. memoratur *porta Ephraim* & c. XII, 39. *porta cuſtodie*, an ex memoratis, an verò

diſtinctæ ſint, certò affirmari nequit. Aliæ adhuc nominantur in libris Regum & Jeremiæ.

(2) De porta probatica duo cognoscenda I. Ratio nominis. Sic autem dicta, quia propè ſitum forum ovium. Foræ veluti piſcium, equorum &c. quemadmodum olim ita hodiernum quan-

maclandas, atque lotas in *κολυμβήθρα* (3) *nato-*

quandoque portis propè sitis nomen dederunt. In forum hoc non tam deducebantur oves, quæ ad sacrificia destinatae quam quæ ad communem usum. Illæ enim in montem Templi adducebantur. Matth. xxi, 12. Joh. II, 15. II. Situs. Spanhemius in *Topogr. Hierosol.* portam hanc ad Orientum; Lightfootus Op. T. I. p. 532. ad meridiem collocat. Neuter argumento, quod vel leviter satisfacit, utitur. Potius putem ad occasum & ea quidem parte, quæ meridiei propinqua. Hunc enim situm ordo portarum nominatarum posere videtur. Neh. III, 12. Præprimis si, quod conjecto, Josephi porta *ἑσσηνῶν* *Essenorum* eadem esset ac Probatica: Collocata enim ad Occasum, *v. l. c. 6. p. 93.* Vel quid porta *ἑσσηνῶν*? An ab Essenis, celebri Gentis Judaicæ secta? Nullam novi causam: imò plura obstare puto. Probabiliter erit una ex memoratis à Nehemia. Nomen autem vix cum alia aliqua convenit ac probatica, quæ *חצון* *Hasson* levi immutatione & addita terminatione Græca. Solet Josephus sæpiissime loca nominibus Hebræis ad Græcam terminationem compositis proferre. Exempla dabo ex eodem capite *ἑσσηνῶν* quod est *חצון*. Ita *ἑσσηνῶν* sc. Hebr. *חצון* *ἑσσηνῶν* pro *חצון*. Accedit quod idem scriptor huic portæ proximè adjacentem referat locum, dictum *βηθשא*, quæ vox, si quid conjectando assequor, notat *locum ovium*, puta *בית שח*, aut per aphæresin ultimæ literæ *בית שח*.

(3) Plurima de piscina, quæ Bethesda nuncupatur,

tatoria Bethesda, quæ proxima portæ fuit.
 Porta piscium, Neh. III, 3. Antehanc por-
 tam

patur, multo cum labore ac insigni commodo congestasunt, ut illis vix aliquid superaddi queat. Antepaucos annos eruditam de illa dissertationem Amantissimus Patruelis J. Conr. Hottingerus publicavit, ad quam Lectorem ablego. Ego duo saltem, quæ huc pertinent, notabo & Mihi videri optimam vocis intricatæ explanationem peti posse ex circumstantiis annotatione superiori memoratis. Piscina hæc sita ad portam probaticam Joh. V, 2. ubi etiam forum probaticum, locus Betso five probaticus, hinc piscinam adjacentem pariter probaticam dici: Convenientissimum esse arbitror, quod vocabulum Hebraicum aut potius Syro Chaldaicum absque omni detorsione admittit, nam *βηθεσδα* est *בֵּית שִׁיתָא* locus ovium. *ב* Nulla tamen ratione affirmari, oves mactandas in hac *κολυμβήθρα* lotas fuisse, quia, uti jam dictum, non tam forum erat ovium ad sacrificia destinatarum, quam communium. Dein quia de ejusmodi lotionem nihil legimus. Contrarium colligere licet ex tr. תמיד c. III, 3. 4. de mactatione sacrificii jugis. אמר להם צאו והביאו טלה מלשכרת הטלאים והרי לשכרת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית Præfectus dicebat ad illos: *Ite & adducite agnum ex conclavi, in quo sunt agni, illud autem conclave erat in angulo septentrionali occidentali & mox השקו את התמיד בכוס שר זהב* ad-
aquarunt sacrificium iuge ex poculo aureo nihil de lotionem, nedum in piscina hac, facta.

nam Judas putatur sibi fauces elisisse. Quo-
rundam opinio statuit, duas has *portas*, ut
& *portam equorum*, *Neb III, 28.* ita dictas
fuisse, quòd essent instar trium fororum,
αἰετοπωλεία, ubi *oves*, *ἰχθυοπωλεία*, ubi *piscis*,
& *ἵπποπωλεία*, ubi *equi*, venales fuerint. *Stu-
ckius conviv. lib. 2. c. 11.* Porta *vetus* ita vo-
cata creditur, quòd fuerit ex reliquis Jebusi-
tarum, nec disiecta ab Assyriis; vicina illa
fuit monti *Calvariae*, extra quam Christus
ἐσταύρωται in crucem actus est. Quantum ad
cæteras *portas*, de iis nihil memorabile oc-
currit.

Porta
templi.

II. Quod attinet *portas templi*, duæ sunt.
(4) Notabiles, quas Salomo excitavit, *R. Ju-
da*

(4) De portis Templi II. accipe verba Misch-
nicorum è tr. *מדרש* c. 1. in quo hoc thema opti-
mè pertractatum est. §. 3. *חמשה שערים היו
להר הבירה שני שערי חולדה מן הדרום
משמשין כניכרה ויציאה קיפונם מן הסערב
משמש כניסה ויציאה טרי מן הצפון לא היה
משמש כלום שער המזרחי* *Quinque erant in
montis domus ambitu portæ: scil. duæ Chulda dictæ
à meridie, quarum usus ad ingrediendum & egre-
diendum: Dein Kiponos ab occasu eidem usui de-
stinata: Insuper porta Teri ad septentrionem nullius
fermè usus. Tandem porta orientalis, de qua paulo
supra §. 4.5. ita pergunt: שבעה שערים היו בעזרה
פלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח
שנדרום*

da in l. Musar. Drus. præter. Joh. IX, 22. Altera illarum patebat novis conjugibus, altera Pœnitentibus & Excommunicatis. Pœnitentes discernebantur ab Excommunicatis operiendo labia suarum vestium parte. Nemo subiit istam portam denudatis labiis, nisi Excommunicatus. Israelitæ autem, qui Sabbathis confidebant inter has portas, applausere novis sponsis ita. Ille, *cujus nomen habitat in hac domo, hilaret vos liberis.* Pœnitenti-

שכדרום שער הדלק שני לו שער הבכורות
שלושי לו שער המים שבמזרח שער נקנור
וכ"ו ושבעפון שער הניצוץ וכמין אכסדרה היה
ועליה בנויה ער גביו שהכהנים שומרים
מלמעלן והלויים מלמטן ופתח היה לו לחיל שני
לו שער הקרבן שלושי לו ביר המוקד
At in atrio magno septem erant portæ, quarum tres ad septentrionem, aliæ tres ad meridiem, una ad ortum: Tres illæ, quæ ad meridiem, ita; porta ardoris, tum porta primogenitorum. Postea porta aquæ. Porta ad ortum sita Nikanor dicebatur &c. Sed quæ ad septentrionem, ita nominabantur; porta prominentiæ, forma exedrae cujusdam. Supra hanc exstructum erat coenaculum, in cujus superiore parte Sacerdotes, in inferiore Levitæ excubias agebant: Habebat eadem ostium ad intermurale. Sequitur porta oblationis & dein domus incendii. Alia si nosse cupis, adi Doctissimum Interpretem Const. L'Empereur & Ligtfootum in descript. Templi c. II. IV. Op. T. I. p. 555. &c.

tentibus dixerunt: Ille, qui habitat hanc domum, letitia & solatio vos perfundat: Excommunicatis hæc dederunt: Ille, qui habitat hanc domum, commoveat corda vestra ad audiendum verba Sociorum vestrorum.

*Portæ
muni-
menta &
fora erāt*

III. Inter Judæos *portæ munitissime* (5) fuerunt, sic ut iis captis vel propugnatis tota urbs capta vel propugnata videretur. Simul etiam eadem *fora judiciaria* (6) erant, in

(5) Portæ erant munitissimæ, quoniam per illas in urbem aditus datur. Hostes urbem expugnaturi castra circa portas metati erant *Jes. xxi, 7. ii. Sam. x, 8.* quibus superatis urbs in manus obfidentium perveniebat, unde antiquissima phrasis, *portam possidere*, est urbem in potestate habere *Gen. xxi, 17. & hæreditet semen tuum* שַׁעַר נִתְּנָה לְיָדֵינוּ *portam inimicorum suorum* conf. c. xxiv, 60. *Deut. xxv, 11. 57. Jud. V, 8.* Divino robore instructus fuerit oportet Simson, qui munitæ urbis portas cum postibus evulsit *Jud. xvi, 3.*

(6) Sub portis judicia habebantur, tum quia juxta illas fora erant *ii. Reg. vii, 18. Neh. viii, 1.* tum etiam ut partes litigantes, quæ peregrè veniebant, locum judicii facile invenire possent. Erant insuper loca munita, splendida, ubi quoque salus urbis optimè curari poterat, neque adeo omnibus introitus concedi. Huc passim respicitur *Deut. vi, 18. Judices & moderatores constitues tibi in omnibus* שַׁעֲרֶיךָ *portis tuis* *Deut. xxv, 27. & ascendet affinis ejus* הַשַּׁעֲרָה *ad portam ad Seniores,*

in quibus Judices consulere & causas dirimere solebant; unde natus est ille loquendi mos: *Πύλαι αὐτῆς κατηχύσουσιν αὐτῆς.* *Portæ inferni non prævalebunt ei; scil. Ecclesiæ. Et hereditabit semen tuum portam inimicorum suorum. Genes. XXII, 17.*

niores. Amos V, 12. *egenos בשער in porta ever-
tunt, & alibi passim.* Ex antiquitatibus adde testimonium Auctoris Ez. Hechajim Hilc. Dajanim. c. II. כ"ג דיונין שני בתי דינין שרל כ"ג דיונין אחד על פתח העזרה ואחר ערל פתח הר הבית וכן בכל עיר מישאל שיש בה מאה ועשרים או יתר מעמדין סנהדרין קטנה ויושבת בשער הדיון Interpretate Wagen-
seilio. *Hierosolymis constituta fuere iudicia duo, quorum quodque iudices XXIII. complectebatur, eorumque alterum in porta atrii, alterum in porta montis Templi colligebatur. Pari ratione in quoque oppido, quod CXX. aut plures Judæi, incolebant constitutum fuit Synedrion parvum atq; ejus Senatores in porta Civitatis jus dicebant.*

CAP. IV.

De Lucis & Celsis.

Primitiis
nulla
templa

I. **A**ntiqui Pagani non tantum nulla
templa (1) suscitarunt, sed & nefas
putarunt. *Hospin. de Templ. pag. 1.* Ratio
cre-

Annot. (1) Certum aliquod Templi testimo-
nium ante Mosis tempora exstare non puto, nam
quod nonnulli Hebraei Tempia ante diluvium
exstitisse scribant, sola nititur traditione Maim.
tract. כיון שעלה דבר זה על c. i. עבודה זרה
לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות
*quandocumque in hac cogitata (de gloria corporum
coelestium) devenerunt, inceperunt illis Tempia
exstruere.* Quod alii seriores ortum, veluti No-
achiaut subsequente ævo, affirmant, majori qui-
dem probabilitate, nulla tamen certitudine histo-
rica instructi sunt. Herodotus, ut solet, Ægy-
ptiis hanc laudem tribuit βασις τε καὶ ἀγάλματα
καὶ τὰς θεοῖσι ἀπονεύμασθαι πρῶτος (Ægyptios)
*primos Diis & aras, & simulachra, & templa sta-
tuisse.* In Euterp. c. 4. Ex sacris solum scimus
tum, quando verus Deus, Mose & Josua Ducibus,
Tabernaculum in Israele inhabitabat, Moabitas
impudicum Numen Baal Pehor domui inclusum
tenuisse Deut. XXXIV, 6. conf Jos. XIII, 17. Idem
tum fecere aliæ Gentes, forsan etiam Ægyptii.
Conf. *Joseph. Antiq. l. iv, c. 8.* Non quod pro
certo affirmare vellem non antea Idololatrias Diis
suis

creditur esse, quòd nullum templum spatiosum satis & amplum *Soli*, summo suo Deo, existimarent: inde prognatum illud dictum: *Mundus universus est templum Solis.* Alex. ab Alex. l. 2. c. 22. Dilutum insuper ipsis videbatur, infinitam, quam concipiebant, Divinitatem parietibus coërcere. Proptereaque, cùm successu temporis usus templorum increbresceret, tamen suum Deum *Terminum* aliosque *Colossos* colluere in templis supernè detectis, quæ ob id vocârunt *ὑψαιδεα subdialia*.

II. Hanc ego conjiciam esse rationem, *Ideo olim cur colles & montes, ut suæ idololatriæ fa-* cultus in
ventes, elegerint. Hi montes sacri sunt *collibus*
Celsa ista, (2) quæ S. Scriptura toties vetat. *& montibus per-*
C c III. *gebat.*

fuis ædes incolendas dedisse, licet verosimillimum sit Idololatriam cum tempore magis & magis corruptam fuisse, Gentes stolidiores de Diis eorumq; habitaculis fovisse cogitationes. Nec dubitandum Salomonem Templum suum dedicaturum de incomprehensibilitate Dei i. Reg. VIII, 27. ex hac locutum fuisse causa, quòd Israelitas doceret Deum Israelis parietibus his minimè coerceri, quòd stultæ Gentes aliquando crediderunt.

(2) Celsa, quæ *הַמְּצֻדֹת* i. Reg. XII, 31. XIII, 33 &c. (unde Gr. *βωμὸς*) erant loca sublimia in collibus, montibus sita, quæ Religiosi cultûs erga Numen testandi gratiâ ascendere soliti sunt. Ex-celsa

celsa enim naturâ amœna, cœlo, sedi divinæ, propinqua atque meditationum incitamenta hunc in finem eligebantur. Noachus Gen. VII. Abrahamus c. XII in excelsis sacrificabant, quorum exemplo posteri ejusmodi amabant loca imò publica sacrificiorum sedes tandem in excelsis, monte Moriah, constituebatur. Hæc probabiliter Gentibus innotuerunt, quæ dein uti alia imitatae sunt. Hinc Syri **אלהי הרים** **אלהיהם** *Dii montani sunt Dii eorum* (Israelitarum) 1. Reg. XX, 23. Locus humilis aut sublimis cultum, sacrificia per se neque commendat neque temeratur, non locus, sed animus colentis à Deo spectatur, adeoque excelsa absolutè & simpliciter non malè audiunt, sed tum, quando in iis Baali &c. divinus exhibetur honos. Et hæc est vocis **במות** in Historia Regum atque alibi frequens significatio 1. Reg. XII, 31. XIII, 33. XIV, 24. Dein quando posthabito ordinario & à Deo præscripto cultûs loco excelsa seligebantur. Deut. XII, 5. 6. &c. quare ante Tabernaculum Mosis sacrificia in montibus **על פסע** oblata Deo gratissima erant. Mischna tr. **על שלחן** c. ult. §. 4. **הוקם המשכן היו הבמות מותרות** *antequam erectum esset tabernaculum excelsa licita erant & mox נאסרו הבמות* *At postquam erectum esset Tabernaculum, illicita erant excelsa.* Iidem subjiciunt tempora posteriora, quibus cultus in excelsis licitus habebatur §. 5. **באו גלגל הותרו הבמות** *quando in Gilgal venerunt, excelsa (denuo licita erant. §. 6. לשילה נאסרו הבמות* *sed cum veenerunt in Schilo, (rursum) excelsa illicita habbantur §. 7. באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות* *Verum cum*

III. Postmodum, parturientibus Diis, *Ab his*
 ipforum sacri montes multiplicati sunt, sic *Dii Dea-*
 ut ab iis Dî Deæque sua nomina mutuâ *que ap-*
 rentur; velut *Mercurius Cyllenius, Venus Ery-*
cina, Jupiter Capitolinus. Denique ut suis *tur.*

Cc 2

sacris

cum in Nob & Gibeon venerunt, celsa concessa
erant. Non postea. Addo quæ in fine tracta-
 tûs exstant & jura Celsorum, ex mente Doctorum
 Gentis Judaicæ, egregiè illustrant אלו קדשים
 קרבין במשכן קדשים שהוקדשו למשכן קרבנות
 הציבור קרבין במשכן וקרבנות היחיד בבמה
 קרבנות היחיד שהוקדשו למשכן יקרבו במשכן
 ואם הקריבן בבמה פטור מה בין במת יחיד
 לבמת ציבור סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב
 ותנופה והגשה ר' יהודה אומר אין מנחה בבמה
 וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת וריח ניחוח
 ומחיצה בדמים ורחוץ ידיים ורגלים אבר
 הומן והנותר והטמא שוין בזה ובה *Sacri-*
ficia, quæ in Tabernaculo offerenda, hæc sunt: Sa-
crificia Tabernaculo consecrata & sacrificia cætûs:
sed privatorum in excelsis offeruntur. Sacrifi-
cia privatorum tamen, quæ Tabernaculo conse-
crata, etiam in eo offerenda sunt: Si quis verò in
excelsis obtulisset, liber est. Verùm quodnam est
discrimen inter excelsum publicum & privatum?
Impositio manuum, mactatio ad septentrionem,
sparsio circumquaque, agitatio, adductio. R. fe-
huda ait Fertum in excelsis non obtinet neque Sa-
cerdotium aut Sacerdotum vestitus vel vasa, non
iudicia aut distinctio inter sanguines superiores &
inferiores, vel lotio manuum pedumque. Pariter
se habent tempus, residuum, impurum.

Hinc
tandem
orti sunt
luci.

sacris montibus aliquam dignam (3) speciem inducerent, eos arboribus inumbrarunt: unde manavit mos initiandi *Montes & Lucos*, qui diu Diis nomina dedêre. Tandem

(3) Luci sive loca arboribus confita atque aris instructa Hebr. אֲשֵׁרֹת vel ab arboribus in quincuncem redactis aut potius felicitate, quam inde lucifugi expectabant, nuncupati in sedem cultûs jam antiquitus eligebantur atque hoc tum à veris cultoribus Gen. XXI, 33. tum præprimis Idololatri Deut. XVI, 21. 22. Lucianus de Sacrificiis. πρῶτον μὲν ὕλην ἀπενέμοντο καὶ ὅρη ἀνέθεσαν *primum sylvas dedicabant & montes consecrabant* Cujus rei rationes plures dari solent, quæ tamen, prout vel lucû Abrahami aut Idololatrarum concernunt, accuratè distinguendæ sunt. Subtilissimus Medus *de sanctitate relativa* c. VIII. in fascic. x. qui Roterodami prodiit p. 159. Hujusmodi autem & hac, quam dixi, forma, loca Patriarchæ sacris obligasse putandi non tantum pro necessitate vitæ rusticæ & pastoritiæ, (quod tamen hic non negligendum) sed etiam ex risu & more prisco. Quale enim in principio Deus fecit hominibus habitaculum, talia & fecerunt Deo. Hominem in Paradiso collocavit Deus, homines Deo plantarunt sacros Paradisos, id est, lucos Hæc nimirum vera locorum Origo. Meritò ab aliis additur umbræ causa, ob nimium æstum in Oriente, quo alioquin cultores affecti fuissent. Hanc quoque ob causam ad arbores tentoria figebant Gen. XVIII, 1. 8. Conf Hof. IV, 13. Ezech. xx, 28. VI, 13.

dem cœperunt quædam speciosæ & viscosæ arbores sacrari. *Virg. Eclog. 7.*

Populus Alcide gratissima, vitis Jaccho;

Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phæbo.

Gallorum Magi *Druidæ* nihil sacratius habuerunt (4) quercubus, ut inde appellati

Cc 3

quo-

vi. 13. sed Idololatræ insuper loca arborum densitate opaca obscœnis voluptatibus plurimum conducere putabant. Vid. *Hof. IV, 13.* & hinc *luci parùm casti* dicuntur. Plura de lucis invenes apud *Ursinum Arbor. Bibl. c. XLVII.* *Spencerum de Leg. Hebr. l. 11, c. 16.*

(4) *Ex Reizio:* Ilex arbor apud omnes fermè idololatræ in sacro honore fuit. Notatu dignum est illud *Phædri fab. LVI.*

Quercus fovi, ut Ela Baali,

Et myrtus Veneri placuit, Phæbo laurea,

Pyrus Cybelæ, populus celsa Herculi.

Veteres Celtæ, qui Germani quoque fuêre, (cujus contrarium inculcat *Bodinus de methodo Hist.*) quercus venerati sunt. *Petrus Albinus l. 1. cap. 6.* prodit, Mersbergum urbem ad *Caroli Magni* usque dies, Martem coluisse in querceto; & nulla sacra Germanos sine hujus arboris fronde confecisse, Deosque sacrificiis & epulis ritè sub hac arbore perpetratis invocasse. Nihil jam referam, quoties Poetæ tanquam raucæ cornices & graculi de frondosis, altis, sacris &c. ilicibus strideant. Has arbores præprimis coluerunt *Druidæ* Celtarum, Britonumque Sacerdotes, quos

quoque sint interpretatione Græcâ , siquidem *δρῦς* est *quercus*. *Plin. nat. hist. lib. 16. c. 44.* Hetrusci venerati sunt palmam. Inter Celtas quercus procera Jovis idolum retulit. *Maxim. Tyrius dissert. 38. fol. 225. edit. Steph.*

IV.

quos depingit *Jul. Cas. de B. G. l. vi.* Illorum nomen potius descendit à Græco *δρῦς*, quàm à Drutin vel Deru seu Dervu Cambro Britannico; nam testatur *Jul. Cas. l. cit. Druidas Græcis literis usus.* Tum temporis Græcæ linguæ usus etiam Germanis nostris innotuit. Vid. eundem de B. G. l. i. ubi prodit, *inter Helvetios tabulas repertas literis Græcis confectas.* Præsertim consule *Disput. de lingua vet. Germ. Cl. Hachenbergii Eloq. & Hist. P. P. Heidelb.* ut & alias ejusdem *Disputat. de re vet. Germ.* cedro dignas; in quo viro oris sermonisque gratia cum profunda in eruenda Antiquitate eruditione suave certamen ineunt. Hucusque Reizius. Quare autem Veteres præ aliis tanto honore profecuti fuerint, non certò constat. An in causa quercuum altitudo, robur *Amos II, 9.* densitas *Ezech. VI, 13.* aliaque, à quibus commendantur? An forsan, quod traditione acceperint, Patriarchas ad illas tentoria fixisse, sacra obtulisse, Deum sub illis comparuisse? de Abrahamo *Gen. XII, 6.* exstat, quòd habitaverit *ad Elon sive quercetum More* atque ibi Domino viso altare exstruxerit *Conf. Gen. XVIII, 1. 8. Jos. XXIV, 27. Jud. VI, 11. 19.* Saltem jam sub V. Testamento quercuum in cultu Idololatræ usus *Hos. IV, 13. Jes. I, 29. 30.* extitit.

IV. Apud Israëlitas pullulavit hæc idololatria sub Judicibus *Othniele & Ehud*, *Jud. III, 7.* quæ tandem adeò proserpsit invaluitque, ut Israëlitis essent Sacerdotes peculiares, nominati *Prophetae Luci*, *1. Reg. XV III, 19.* imò & *Idola Luci*, h. e. peculiares Dii, queis suos *lucos* dedicârant, *2. Reg. XXI, 7. 2. Chron XV, 16.* Quemadmodum Christiani erectis initiatisque templis, alicujus *Sancti*, ut *S. Petri, S. Pauli, S. Andrea, &c.* nomen imponunt: ita illi suos *lucos* certis Idolis consecrârant: de quibus testantur profani Scriptores; unde *Diana Nemorensis, Diana Arduenna, Albunea Dea*, à *nemoribus lucisque* sua nomina ferunt, in quibus cultæ sunt.

V. Idololum quoque subinde sumit nomen *Luci*: *Josias exportavit Lucum è domo Jehovæ*, *2. Reg. XX III, 6.* Verisimile est *Lucum* in hoc Idolo fuisse adumbratum & delineatum, sicut argenteæ descriptiones Templi Dianæ, quas fecerat Demetrius, vocantur *templa argentea*, *Act. XIX, 24.*

CAP. V.

De Asylis.

I. **H**Æc *Asyla*, à Deo ordinata, differunt ab *Asylis Herculis & Romuli* aliarumque gentium; quoniam Deus illi soli indulget

que ab
aliis Gen-
tibus in-
stituta
sunt.

dulsiſſet portum, qui voluntariâ ſe non pol-
luerat cæde, ſed quoad propoſitum inno-
cens erat. Reliqua verò communia ſacella
ſeu ſacra loca erant, & tam reis quàm inno-
centibus patebant.

Primitus
Aſylum
erat ara.

II. Si quis proximum ſuum per errorem,
aut incautè aut fortuitò (1) ſuſtulerat è me-
dio,

(1) *Ex Reiz.* Hebræi duo *judicia* habebant, *Forenſe*
ſeu *ordinarium*, & *Regium* ſeu *extraordinarium*.
Ordinario ſuo *judicio* ſola voluntaria piacula ca-
ſtigârunt, & quidquid fuerat per ignorantiam
commiſſum, etiamſi proximè accederet ad vo-
luntariam cædem, dimiſerunt. *Regium* aut *ex-
traordinarium* interdum ob publicam ſalutem
temporisque neceſſitatem illum, qui *ordinario*
abſolutus erat, morti adjudicavit. Voluntariam
cædem dixerunt כּוֹנֵן, h. e. *cum attentione*,
cædem verò involuntariam כּוֹנֵן בְּלֵא *cum*
nulla attentione. Hujus cædis tres fuerunt ſpe-
cies. 1. Ubi quis ex *ignorantia ſimplici* proximum
trucidârat. Ut ſi quis ferro è manubrio evolan-
te hominem perdiderat; juxta Exod. XXI, 13.
Num. XXXV, 22. Deut. XIX, 5. cui addunt, ſi
quis licitum falſò cenſuerat, trucidare aliquem.
2. Ubi quis *aſcendens, in hominem relapſus* eum
exanimârat; qui caſus rarior eſt eo, qui fit de-
ſcenſu. 3. Si quis *per errorem ſpontaneitati pro-
ximum* interemerat alium; velut ſi quis gnarus
excuſſo in coronam hominum ſaxo aliquem occi-
dit, quem tamen ipſe non petit. Primæ ſpeciei
ſoli *Aſyla* patebant. Secundæ non neceſſaria fue-
runt.

dio, homicidæ isti primitus erat concessum confugere ad (2) *ALTARE*, quod liquet

Cc 5

ex

runt. Tertiam non juverunt. Nec semper homicidæ primæ speciei exulârunt, sed tum, quando percussus extemplò exanimis procidit. Nec in exilium abivit vel pater, qui filium, vel magister, qui discipulum, vel lictor, qui reum corripiendo prostravit; nec vindici in eos insurgere licuit. Secunda species semper ab exilio & vindice tuta fuit. Tertia species (cui a numeratur osor, h. e. is, qui cum altero simultatis causâ per triduum verba non miscuit, & ex errore vel fortuito exorsum percussit) nullam habuit securitatem in *Asylis*, quia gravius ejus est delictum; nec tamen quoq; *ordinario* & *forensi judicio* damnata est, sed sibi à vindice cavere debuit, si salva esse voluit. Fusiùs hanc rem pertexunt Cel. Cocc. *Maccoth. cap. 2.* & *Selden: de fur. G. & N. l. IV. c. 2.*

(2) Maimon. tr. *רוצח ושמירת נפש* c. V. המזבח קולט שנאמר בהורג בורן מעם מזבחי תקחנו למורת מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח לפיכך ההורג בשגגה וקלטו מזבח והרגו שם נואר הדם הרי זה נהרג עליו כמי שהרגו בתוך עיר מקלט *Altare tutum receptum dabit: nam scriptum exstat de illo, qui animo protervo homicidam occidit* Exod. xxi, 14. Tolles illum ab altari meo, ut moriatur. Hinc sequitur illum, qui ignoranter homicidium perpetravit, in altari non occidendum esse. Quare si ejusmodi, qui confugit ad altare, ibi à vindice sanguinis trucidatur, vindex sanguinis mortem aequè commeritus est, ac si in media refugii urbe

ex verbis Exod. xxi, 14. *quum quis protervè egerit cum proximo suo, ad occidendum eum astu, eum ab altari meo rapies.* Et licet nobis opi.

be illum trucidasset. Juxta tenorem verborum Mosis privilegium spectabat ad omnem Israeli. *איש וכו' יויד אש* & si vir protervè egerit &c. conf. cum v. 12. 13. non verò solos sacerdotes. Hoc præprimis illis annis necessarium, quibus urbes refugii nondum superatæ erant; Aliàs homicida involuntarius non habuisset, quo fugâ salutem peteret. Hac ex causa Joabus cornua altaris apprehendit 1 Reg. II, 28. Parvi facio, quæ Judæi hac de re tradunt. Illa vel suspecta mihi sunt, aut tradunt morem recentiori ævo receptum, eumque humanum. Idem Celebrissimus Magister tr. & c. cit. paulò inferius. *אין קולט אלא גנו שר מזבח ביר עולמים בלבד ואין קולט אלא כהן ועבודה בירו אבר זר או כהן שאינו עובר בשעה שנהרג או שהיה עובר ולא היה ער גנו שר מזבח אלא סמוך לו או אחו בקרנותיו אינו נקלט וכן מי שקלטו המזבח אין מניחין אותו שם אלא מוסרין לו שומרים ומגלין אותו לעיר מקלטו* *solum altaris Templi tectum receptum dat nec omni, sed tantum Sacerdoti & quidem eo tempore ministranti.* Is verò, qui alio quàm Sacerdotali sanguine prognatus est, aut non ministrat eo tempore, quo alter occisus, vel etiam si ministravit sed non tenuit tectum altaris, verum locum propinquum, aut apprehendit aræ cornua, non recipitur. Qui verò tutum receptum invenit, ille ibi non relinquitur, sed custodibus in suam refugii urbem deducendus traditur.

opinari, hunc confugii morem receptum fuisse, ex facto Joabi 1. Reg. II, 28.

III. Ne autem altare nimis procul abes-
set ab eo loco, in quo cædes facta est, veri-
simile est Deum propterea dedisse certa *Asy-*
la, quæ proinde etiam creduntur æquo spa-
tio ab invicem in terra Canaan disposita fuis-
se. Horum *Asylorum* (3) sex erant: *Betzer*

*Postea sex
urbes
trans Egi-
ptum Iordanem.*

III

(3) Urbes numero sex *למקלט* in receptum
(à *קלט* recipere ap. Chaldaeos) datae sunt Num.
XXXV, 15. quæ tum demum privilegiis suis pol-
lebant, quando omnes in Judæorum potestate e-
rant אין אחרת מערי מקלט קולטת עד
שיבדלו כולן שנ' שש ערי מקלט תהיינה לכם
Nulla ex iis receptum dat, nisi omnes sint separate:
Q. S. E. Num. XXXV, 15. sex urbes refugii erunt
vobis. Ex mente Rabbinorum reliquæ XLII,
Levitârum urbes pariter immunitatibus gaude-
bant, sed cum sequenti discrimine *ערי מקלט*
קולטות בין לדעת בין שלא לדעת הואין
ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלויים אינן
קולטות אלא לדעת ורוצח הדר בערי מקלט
אינו נותן שכר ביתו והדר בשאר ערי הלוי'
נותן שכר לבער הבור *Urbes refugii*
omnem juris inscium & conscium recipiunt: Eo
ipso, quo aliquam ingressus est, receptus. At reliquæ
Levitarum urbes nonnisi juris conscium. Insu-
per homicida, qui commoratur in urbe refugii,
nullum locationis pretium solvit. Solvit verò ille
proprietaryo, qui in aliqua Levitarum commora-
tur

in terra *Rubenitarum*, *Ramoth* in *Gileade Gaditarum*, atque *Golan* in *Baschane Manassitarum*. Has tres urbes selegit *Moses* cis *Jordanem*, Deut. IV, 41. 43. Tres urbes cæteræ à *Josua* lectæ, in terra *Canaan*, erant *Kedes* in *Galileæ* in monte *Naphthali*, *Sichem* in mon-

te
ur. Insuper de his urbibus observa, quod solum
 יִשְׂרָאֵל in terra *Israelis* obtineant;
 quod dein ad sequentem modum comparatæ esse
 debeant עֲרֵי מְקֻלָּט אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא
 עִירֹת וְלֹא כְרָכִים גְּדוּלִים אֵלֶּה עִירֹת
 בִּינוֹנוֹת וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֵלֶּה בְּמִקְוֵם
 שׁוֹקִין וּבְמִקְוֵם הַמֵּיִם וְאֵם אֵין שָׁם מֵיִם
 מְכַנִּיסִין לְחוּבֵן מֵיִם וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֵלֶּה
 בְּמִקְוֵם אוֹכְלוֹסִין נִתְמַעֵט אוֹכְלוֹסִיהֶן מוֹסִיפִין
 עֲלֵיהֶן נִתְמַעֵטִין דִּיּוֹרִיהֶם מוֹסִיפִין לְחוּבֵן כְּהֵנִים
 לוֹיִם וַיִּשְׂרָאֵלִים וְאֵין פּוֹרְשִׁין בְּחוּבֵן מְצוּדוֹת
 וְאֵין מַפְשׁוּלִין בְּחוּבֵם הַבָּלִין כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה
 גִּבֹּר גָּבֹר הָרֶם מְצוּיָה שָׁם *Neque ur-*
bes magna, neque castella magna, sed urbes me-
diocris magnitudinis ad Asyla constituenda sunt.
Ibi collocantur, ubi fora & aqua. Si verò aqua
deficit, in illam deducenda est. Ita ibi, ubi homi-
num turba (אֹכְלוֹסִין est Gr. ὄχλος,) *Asylum rectè*
designatur. At illa deficiente, habitatoribus im-
minutis, incolæ aliunde ex Sacerdotibus, Levitis,
Israelitis advocandi sunt. In illa retia expande-
re aut funes suspendere non concessum est, ne pes
vindicis Sanguinis eò veniat. Hæc cuncta ex
Maimonide, Juris Judaici omnium peritissimo,
quem itaque in citationibus nostris merito fre-
quentissimè producimus. tr. cit. c. viii.

te Ephraimi, & Kiriath Arba, quæ est Hebron, in monte Judæ, Jos. XX. v. 7. Ejusmodi alias tres (4) urbes Israelitis Deus promittit sub conditione obedientiæ, quum dilataverit terminos ipsorum, Deut. xix, 8. 9. Sed inobedientia & contumacia eorum videtur hujus promissi impletionem sufflaminasse; S. Scripturâ eam silente.

IV. Quod ad has urbes, Hebræi produnt memoriæ, ad locum Deut. XIX, 3. *Parabis tibi viam*; (5) quod Synedrium, seu Magistratus

Via ad Asyla ducentes parandæ erant.

(4) Idem famigeratissimus Doctor suam aliorumque contribulium de Asylis promissis sententiam ita profert. *בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש שנ' ויספר לך עוד שלש ערים על השלש האלה והיכן מוסיפי אותן בערי הקניזי והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדין לא נכבשו ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' ארדך ארץ גבולך* *In diebus Regis Messia sex illis Asylis tria alia addenda erunt* Q. S. E. Deut. XIX, 9. & addes tibi tres alias urbes præter tres illas. *Sed unde illæ sumentur? Ex urbibus Kenizæorum, Keneorum & Kadmonæorum. Nam fædus cum Abrahamo patre nostro propter illas initum erat. (Gen. XV, 19.) Hucusque autem nondum subactæ sunt. De his in lege accipiendum* Deut. xix, 8. quando Jehova Deus tuus tibi terminos tuos dilataverit.

(5) Nonnihil hinc illustratur munus Præconis

stratus Israeliticus, debuerit vias parare ad
Asyla ducentes; eas planare, dilatare, & ab
 omnibus scandalis & impedimentis expur-
 gare. Non eminentia, non fossa, non la-
 ma viam intercludere; sed pons sterni, & li-
 berum iter confugienti præstari debuit. La-
 titudo viarum non minùs triginta duorum
 cubitorum erat; & in compitis scribebant
Asylum, Asylum, ut percussor sciret, qua sibi
 fugiendum esset. *R. Sal. Jarchi, Deut. XIX,*
3. Maimon. in Rotseach. c. 8. sect. 5. Quot
 annis decimâ quintâ mensis Adar (6) seu
 Fe.

nis Johannis Luc. III, 4. 5. 6. Dicitur *φωνὴ βοῶν-
 τοῦ*, qui ex mandato alterius alta voce clamare de-
 bebat. Similiter *שלוחין* *legati Synedrui* ad vias
 parandas emissi. Johannes clamabat: *Parate
 viam Domini, rectas facite semitas ejus &c.* Le-
 gatorum erat *להקנות ולהרחיב ומסירין מהן*
כל מכשול וכר תקלה ואין מניחין בדרך
לה תל ולל ולל גיזל *ordinare & dilatare*
vias, ex iis obstacula & impedimenta cuncta remo-
vere, non cumulum aut vallem relinquere loc. cit.
 Hoc Johannes agebat, ut omnis caro videret
τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. Legati, ut homicidæ involun-
 tarii celeri cursu, sine mora, urbem refugii videre
 atque illam ingredi possent.

(6) Hyeme enim viæ deperdebantur: Illâ
 nunc ad finem perductâ viæ sollicitè reparandæ e-
 rant. Alioquin ipsum Synedrium in causa mor-
 tis habebatur, si vindex homicidam in via truci-
 dasset.

Februarii emittebantur à Magistratu , qui vias reparabant.

V Constitutum quoque erat, ut duo aut (7) tres Sapientes *vindici*, *percussorem* insequenti, persuaderent, ne involaret in illum, priusquam res audita & inquisita esset. *Vindici Sapientes additi.*

VI. *Modus inquisitionis* ita se habuit: *Con-* *Modus inquisitionis.*
sistorium, aut *Judicium*, quod in eo tractu fuit, ubi cædes patrata, retractum ex *Asylo percussorem*, coramque tribunali positum, exquisitè examinârunt; quem, ubi voluntariæ cædis convictus fuit, neci, ubi autem involuntarium homicidium commisisse deprehensus est, extra vitæ discrimen *Asylo* reddiderunt.

VII Ibi non solùm moenia, sed totus urbis tractus & limites, (8) qui certis spatiis descri- *Vrbs cum limitibus tutum receptum dabat.*

(7) Mischna tr. מוסרין לו c. II, 5. מכור שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו
Hæc clara sunt ex Auctore.

(8) Juxta Num. xxxv. 27, Hæc traditionarii
ita accipiunt tr. & c. cit. § 7. כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם ר' יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כר' אדם ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכר' אדם אין חייבין עליו אילן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נוטה חוץ לתחום

descripti erant, ei tutum receptum dedere,
usque

לתחום או עומר חוץ לתחום ונופו נוטה
 לתוך התחום הכל הולך אחר הנוף Coccejo
 Interprete: *Sicut urbs ita territorium ejus recipit.*
Homicida si limitibus urbis egressus sit, deprehen-
deritque eum vindex sanguinis R. Jose Galileus
ait: Præceptum est in manu vindicis; facultas
in manu cujusvis. R. Akiva. Facultas est penes
vindicem, ceteri non tenentur ad pœnam illius no-
mine. Arbor si sita sit intra urbis fines, ramis
extra illos prominentibus (sub ramis tutus est.)
Aut (arbor) extra fines, ramis intra illos existen-
tibus, stirps ramos sequitur. Hinc sua Maimon.
 tr. נפש c. VIII. in fine & c. V.
 Ubi insuper addit קורם
 שיכנס לעיר מקלט או שהרגו בחזירתו עם
 השנים ששומרין אותו נכנס לעיר מלקטו
 (מקלטו lege) ויצא חוץ לתחומה בודון הרי
 זה התיר עצמו למיתה ורשורת לגואל הדם
 להורגו ואם הרגו כל אדם אין חיבין
 עליו שנ' אין לו דם יצא חוץ לתחום עיר
 מקלטו בשגנה כל ההורגו בין גואל הדם
 בין שאר אדם גולה ערל ידו הרגו בתוך
 תחום עיר מקלטו אפילו גואל הדם הרי
 זה נהרג עליו (Vindici sanguinis licitum est ho-
 micidam extra limites urbis refugii occidere,
 sive illum in via, antequam urbem intravit, depre-
 hendat, aut quando in comitatu duorum custodum
 illam denuò intrat. Si verò postquam Asylum in-
 gressus est, animo protervo limites transgreditur
 seipsum morti subjicit atque vindex illum occi-
 dendi

usque ad obitum (9) Pontificis præsentis; *Atq; hos ad obitū Pontificis.*
 quo die fonti ad suum focum & ad suam urbem, ex qua profugit, redire licuit. *Jos. XX, 6. Paul. Fagius Num. XXXV, 6.* Hâc ratione percussor absolutione quidem & vitâ ga-

Dd

visus

dendi facultatem habet. Omnis alius, qui ipsum occiderit, propterea non tenetur, dictum enim est, *Num. XXXV, 27.* non erit huic reatus sanguinis. Si verò limites Asyli inscius transierit, omnis, qui interfecerit vel vindex vel alius aliquis, propter illum exulare debet. Sed qui interfecerit intra terminos urbis refugii, ea propter occidendus est.

(9) Quum omnis certitudo Antiquitatum testimoniis probatis nitatur, Mischnicorum hac de re verba itidem proferam. אחר משוח בשמן המשחה ואחר המרוכה בכגרים ואחר שעבר ממשחתו רבי יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזור את הרוצח לפיכך אמותיהן של כהנים מספקות להן מחיר וכסורת כדי שלא יתפללו על בניהן שימותו נגמר דינו ומת כהן גדול הרי זה אינו גולה אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חוזר במיתתו שר שני נגמר דינו בלא כ"ג ההורג כ"ג וכ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפילו ישראל צריכים לו ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם שנ' אשר גם שמה שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו Eodem Viro Docto Interprete. *Æquali jure*

Sacer-

visus est, nihilominus tamen sede suâ pul-
sus, exilii speciem subiit, ut ipse cristam, *vin-*
dex bilem remitteret. *Areopagita* confi-
mili ratione *percussorem* ἀποκτείνοντα annali
exilio multârunt. *Mas. in Jos. XX.*

VIII.

Sacerdos unctus oleo unctiois & cultu Sacerdota-
li investitus & qui abiit ministerio Sacerdotali
atque ex sententia. R. Jehuda etiam qui bellica-
sa unctus est, (morte sua) restituunt homicidas.
Proptereaq; matres Sacerdotum victum atq; ami-
ctū illis sufficiunt, ne filiorum suorum mortem pre-
cibus accelerarent. Si consummato homicida judi-
cio Sacerdos moriatur, non exsulat. Sin verò ante
cause decisionem is decedat, surrogatoque in
ipsius locum alio causa finiatur, hujus morte post-
liminio in patriam restituitur. Qui in inter-
regno (quando nullus Pontifex) damnatus sit aut
Sacerdotem summum occiderit aut ipse Sacerdos
summus, si eadem patrauerit, nunquam egredi-
tur asylo: non ad testificationem precepti aut
rei pecuniariae vel capitalis, etiamsi populus Israel
ipsius ope indigeat, v. g. si vel exercitus imperator
sit, ut Joab filius Tseruja, non abit inde Q. D.
(Num, XXXV, 25.) Quo confugit. Ibi erit
ipsius commoratio, ibi obitus, ibi sepultura
Quare autem reditus in Patriam ad obitum Pon-
tificis adstrictus fuerit, diversimodè Interpretes
sentiunt & in re obscura vix quidquam dici potest,
quod aliis plenè satisfaciat. Sunt qui Pontificem
ut Regem, quemadmodum omnium urbium Le-
viticarum, ita speciatim Asylorum, expendendum
pu.

VIII. Cur tempus hujus exilii morte præsentis Pontificis terminatum sit, in diversum scinduntur Interpretes; Plausibile tamen est, *percussorem* in ista urbe, velut exilio, tempus trivisse usque ad obitum Pontificis, quòd piaculum directè contra ipsum ederetur, ut qui esset ἀρχὴς antistes & Princeps sanctitatis, & quasi primarius terræ Deus. *Masius ibidem.*

putant, quo mortuo servitium cessare. Alii arbitrantur fervorem vindicis meritò tum subsidere, quando ille maximum in Israele virum mortuum audit. Rursum alii Pontificem publicum sanguinis injustè effusi vindicem habitum fuisse, quo igitur defuncto etiam privatus iram omittere debet. Paulò aliter, ut vides, Eruditissimus Masius, non tamen quòd cum fascinata Judæorum Gente typum rejiciat, prout Reizius tantum virum perstringere haud veritus est. Audi ipsum: *Verum enim verò ipsa ἀναγωγὴ ut certissima ita aprissima est. Significat enim genus humanum, nisi per mortem summi Pontificis Christi in cœlestem Patriam suam reverti non posse, unde semel per Adæ errorem exulare cœpit. Quasi vero sensus literalis & mysticus unà stare nequeant? Præstaret sæpius à sensu mystico abstinere, quàm mox ea, quæ somnianti incidunt aut ab aliis dicta sunt, sine selectu corradere.*

à mundo condito usque ad obitum Christi delineationem præmittamus, atque ita occasionem nanciscamur cum Commilitonibus, quorum usui omnes conatus nostri consecrati sunt, hac de utilissima Materia differendi.

Tempus, quod à mundo condito usque ad mortem Servatoris nostri effluxit, commodè in VII. Periodos discescitur.

Prima Periodus à mundo condito usq; ad finem diluvii, continet annos 1657.

Secunda finit in vocatione Abrahami ex Ur Chaldæorum, quæ est annorum 426.

Tertia à vocatione Abrahami ad *νομολογίαν*, & est annorum 430.

Quarta à Legislatione usque ad ædificationem Templi Hierosolymitani, annis 480.

Quinta incipit in ædificatione Templi & desinit in ejus excidio per Nebucadnezarem: Complectitur 411.

Sexta ab excidio Templi usque ad manifestationem Christi in carne: estq; 601.

Septima ab *ἐπιγενομένῳ* Christi usque ad ejus mortem, quæ continet 70.

I. Periodus à creatione mundi ad finem diluvii continet annos 1657.

A mundo condito.

Ante Christum natum.

Mundus universus à Deo conditus est spatio sex dierum, Genes. I. horum ultimo Adamus & Eva primi incolæ ex hominibus. Probabiliter anni tempus autumnale primum erat, prout hodie accuratissimi Chronologi plerumque judicant. His favet Judaica traditio.

Ex Protoplastis nati sunt Cain impius & fratricida & הבל Habel *fluxa vita*, Gen IV, 1. 2. &c Uterque incerto anno: quia ille semen serpentis, ejus vitæ curriculum silentio præteritur. Hic autem liberis nomen ad posterum non propagavit.

Incertus quoque est annus fratricidii, licet videatur vicinus nativitati Sethi.

130. 3875 Nascitur Sethus Abeli pio à Deo surrogatus, Gen. IV, 25. V, 3.

235. 3770 Sethus procreavit filium Enoschum, cum esset annorum 105. Gen. IV, 26. V, 6.

Hoc tempore, quo Caini & posterorum, quales eo tempore numero haud pauci prognati esse poterant, impietas crescebat, Sethiani peculiare coetus ad invocandum nomen Dei instituunt, Gen. IV, ult. & dicti sunt *filii Dei*, Gen. VI. 2. qui cum Deo ambulabant. Sed alii *viam Caini* secuti, filii & filiae hominum audiebant.

Eno-

Enoschus nonaginta annorum, Gen. 325. 3680
v, 9. progeniuit Cainanum.

Cainanus, septuaginta annos habens, 395. 3610
genuit Mahaleelem, Gen. v, 22.

Mahaleel sexaginta quinque annorum 460. 3545
Jaredum, Gen. v, 15.

Enochus, *consecratus* Deo, prognasci- 622. 3383
tur ex Jaredo agente annos 162. Gen. v, 18.

Mathufala ex Enocho 65. annorum, 687. 3318
Gen. v, 21.

Lamechus ex parente Mathufala 187. 874. 3131
annorum, Gen. v, 25.

Denascitur Adamus, agens annum 930. 3075
930. Gen. v, 5.

Transfertur Enochus vivus in coelum, 987. 3018
postquam ambulavit cum Deo in hac
misera vita 365. Gen. v, 23. 24.

Moritur Sethus annos 912. natus, Gen. 1042. 2963
V. 8.

Oritur Noachus parente Lamecho an- 1056. 2949
norum 182. Gen. v, 28.

Moritur Enoschus, postquam vixerat 1140. 2865
905. Gen. v, 11.

Cainanus annorum 910. obit, Genes. 1235. 2770
v, 14.

Mahaleel natus 895. annos denascitur, 1290. 2715
Gen. v, 17.

Jared moritur, quum esset annorum 1422. 2583
962. Gen. v, 20.

Grassante Cainitarum impietate atque etiam inficiente *filios Dei*, non Angelos, sed Sethitas, qui se cultores Dei profitebantur, Noachus justus *κέρυξ δικαιοσύνης* constituitur, quo caro corrupta intra 120. annos ad meliores fruges redeat:

1536.2469 Aliter aquâ suffocandam esse, Gen. vi, 3. 2. Petr. II, 5. interminatus est Deus.

1556.2449 Japhetus Noacho 500. annorum in lucem editur, Gen. v, 22. Gen. x, 25. ubi frater *לִיִּרְיָה* natus major Semo dicitur.

1558.2447 Semus biennio post, quemadmodum colligitur ex Gen. xi, 10.

Chamus ultimus natus, Genes. ix, 24.

Annus ejus parum liquet.

1656.2349 Mathufala *מַתְּוֶפַל* annorum 969 moritur in initio anni, Gen. v, 27. nam altero mense diluvium jam immittebatur.

Eodem anno convenienter interminationi factæ diluvium terram ejusque incolas inundat & delet, in arca servatis nonnisi viii. hominibus atque nonnullis bestiis, quibus futurus mundus propagandus erat. Erat autem Noachus annorum 600. Gen. vii, 6. Imbres cadere incipiebant die 17. mensis secundi. Gen. vii. ii.

1657.2348 Subsequentis anni mense secundo die 27. Gen. viii, 14. 15. &c. terra penitus exsicca.

siccata erat, atque arcâ exhibat Noachus cum servatis.

Constat cuncta, quæ de calculo Chronologico hujus temporis aut rebus tum gestis tutò dici queunt, è S. Literis depro-menda esse, & illis quidem, quæ Hebræâ linguâ in manus nostras pervenerunt. Non curamus itaque vel LXX Interpre-tes, aut Josephi calculum, qui nostrum multùm superat, nam assurgit ad 2257 aut Samaritanum nostro minorem. Lon-gævitatem Patriarcharum, dicente ita Scripturâ, facilè credimus. Qui enim ævo Moïsis decrevit, ut dies nostri dura-rent 70. aut 80. annos, ille eodem poten-tissimo jussu ante diluvium vitam Patri-archarum ad octingentos, noningentos aut alium numerum ob sapientissimas ra-tiones protrahere valuit.

II. Periodus à fine diluvii usque ad voca-tionem Abrahami ex Ur Chaldaeo-rum. Continet 426.

ARphaxadus nascitur Semo centena-rio, duobus scil. annis post diluvium non finitum, aliàs incideret annus nata-lis in A. M. C. 1659. sed incipiens Genes. XI, 10.

Schelah procreatur Patre Arphaxado annos 35. agente Gen. XI, 12.

Dd 5

Heber,

M.C. A.C. 426 Chronologia à Mundo condito

1723. 2282 Heber, à quo vulgò Hebræi, oritur anno Patris 30. Gen. XI, 14.

1757. 2248 Phaleg Heberi filius nascitur Patre 34. annorum Gen. XI, 16. Dicitur autem *פֶּלֶג* *dividere*, quoniam ejus ætate *פֶּלֶג הָאָרֶץ* *divisa est terra* Gen. X, 25. sc. judicio Dei, vide c. XI.

1787. 2218 Rehu lucem videt Phalego 30. annos habente Gen. XI, 18.

1819. 2186 Serugus nascitur, dum pater 32. annos natus. Gen. XI, 20.

1849. 2156 Nachor filius Serugi in anno Patris 30. Gen. XI. 22.

1878. 2127 Tharah procreatur à Patre Nachore annos 29. agente Gen. XI, 24.

1948. 2057 Tharah procreare incepit anno ætatis 70. Gen. XI. *Tharah exstitit 70. annorum & procreavit Abrahamum, Nachorem & Charan. Primò* ter geminos fratres nemo dixerit, sed illi successivè prognati sunt. Dein ex nominum ordine firmum primogenituræ pro Abrahamo argumentum peti nequit, vide Gen. V, 32, X, 22. Itaq; si alibi Scriptura indicat Abrahamum multò serius prognatum esse, malè inde colligitur ipsum ceu primogenitum anno Patris septuagesimo lucem vidisse. Indicat autem Gen. XII, 4. coll. cum Act. VII, 4. scil. Stephanus disertè ait Abrahamum

hamum è Charran discesse post obitum Patris. Quando autem illinc discessit, natus erat annos 75. *l. cit. in Gen.* Si memorati 75. anni subtrahuntur de 205. qui viram Tharachi constituunt Gen. XI, 32. remanent 130. atque tum probabiler Abrahamus natus est. Displicet hic calculus præter alios Eruditissimo Clerico in *append. Comment. in Gen. q.* his verbis: *Moses quidem ait obiisse Therachum & quidem priusquam narrat discessum Abrahami in Chananeam, sed non dicit eum discessum post mortem Therachi fuisse. וְשָׂרָה וְעֵיזָבֶה in scriptura* (nihilominus certas ob rationes) dari non abnuo, quo commodè comma l. c. XII. coll. cum Act. VII, 2. referri potest. Non tamen tum, quando scriptor divinus clarè indicat, se rationem temporis tenere, quod Stephanus agit l. cit. Locus verò Proto Martyris parallelus est cum illo Gen. XII, 4. adeoque inde elucet discessum illum post mortem Tharachi contigisse. Scriptura enim è Scriptura exponenda est. Dein Moses in nostram sententiam inclinare videtur, non tantum, quia discessum Abrahami post mortem Patris narrat nulla ordinis posthabiti ratione conspicua, sed & Lothum comitem

tem memorat. Non enim credibile & filium & nepotem Tharachum senem, adhuc vivum & ope liberorum indigum, in Charrane reliquisse. Addit: *Nec verosimile videtur Abrahamum, qui sibi centum annos nato filium nasciturum vix credidit, ipsum ex Patre, qui 130. annum attigerat, natum esse. Certè ab Angelisei dubitanti non divina Omnipotentia, ut faciunt, c. XVIII. objici debuit, sed suum ipsius exemplum, si patri plusquam centenario natus fuisset.* Ingeniosa quidem, sed minus valida objectio est, quippe Abrahamus vix ultra 80. annos agens pariter dubitavit semen sibi fore Gen. XV, 1. 3. 4. XVI, 16. Quum tamen Tharach haud procul ab ea ætate fratrem natum minimum progenuisse concedendum est. Nimis meticulosi & dubiosi animi verba sunt, qualis non solet omnia accurate expendere, quæ & posset & deberet: Et licet ipse à Tharacho 130. annorum prognatus fuerit, probabile tamen est, ea & etiam antecedente ætate communiter Parentes multò citiùs liberos genuisse, quippe nullus Patriarcharum post diluvium ante memoratorum exactis 40. nendum 100 annis generare incepit. Solent autem meticulosi non ad rariora, sed

magis

magis vulgaria exempla respicere. Præ-
 primis notandum Abrahamum promis-
 sam filii nativitatem ratione non tam ad
 corpus & ætatem suam quàm uxoris ste-
 rilis incredibilem judicasse. Ita enim
 Gen. XVII, 17. *Abraham risit, dixitque*
in animo suo: an nato centum annos na-
scetur (proles)? וַאֲנִי שָׂרָה *an Sara?* הֲבֵנָה
an nata 90. annos pariet? Abraham se se-
 nem novit, qualis ad liberos generan-
 dum minus idoneus. Sed magis miratur
 prolem illam e Sara sterili 90. annorum
 sibi orturam, quare bis admirabundus
 in corde inquit, *an Sara? an nata 90.*
annos pariet? conf. וַאֲנִי Job. XL, 9.
 ubi negantis est.

Phaleg decedit anno 239. Gen. XI, 1996.2009
 18. 19.

Noachus moritur anno ætatis 950. 2006. 1999
 post diluvium incipiens 350. Gen. IX,
 28. 29.

Abrahamus nascitur patre annos 130. 2008. 1997
 agente Gen. XI, 32. XII, 4. Act. VII, 4.

Sarah decennio natu minor. 2018. 1987

Rehu moritur anno vitæ suæ 239. 2026. 1979
 Gen. XI, 20. 21.

Serug moritur anno ætatis 203. Gen. 2049. 1956
 XI, 22. 23.

*III. Periodus à vocatione Abrahami ex
Ur Chaldæorum usque ad vocem Sarai,
que 430. annorum est.*

2083. 1912 **A**brahamus ex Ur Chaldæorum evoca-
catur Gen. XI, 31. XII, 4. Act. VII, 2.
3. 4. atque in Charran ad breve tempus
moratur. Eodem anno videtur è Char-
ran in Palæstinam iter perfecisse l. cit.

2093. 1912 Sara de prole desperans finitis decem
commorationis in Canaane annis tradit
ancillam Hagarem marito, quæ gravida,
debita reverentia erga heram posthabita,
domo expellitur Gen. XVI, 2. 3. 6.

2094. 1911 Ismael Abrahamo octoginta sex an-
nos nato ex Hagare nascitur Gen. XVI, 16.

2096. 1909 Denascitur Arphaxadus anno vitæ
438. Gen. XI, 12. 13.

2107. 1898 Foedus Abrahamo confirmatur, ad-
dita circumcissione, foederis signo & si-
gillo: Immutaturque nomen Abra-
mi in Abraham & Sarai in Sara. Gen.
XVII.

Apparent tres Angeli, liberaliter ab
Abrahamo excepti, qui sterili Saræ sub-
ridenti denuo prolem promittunt Gen.
XVIII, 1. 16. Unus ex iis, qui Jehova di-
citur, Abrahamo periculum Sodomitis
imminens aperit.

Brevi post Sodoma, Gomorra & cir-
cum.

cumjacens regio coelesti Judicio subvertitur.

Nascitur Isaacus filius promissionis 2108. 1897
Patrecentenario Gen. XVII, 17. XXI, 2.

Nascuntur Moabitarum & Ammonitarum progenitores ex incestu Lothi cum filiabus Gen. XIX, 36. f.

Selah diem ultimum obit natus annos 2126. 1879
433. Gen. XI, 14. 15.

Moritur Sarah, postquam vixerat 127. 2145. 1860
annos Gen. XXIII,

Isaacus quadragenarius uxorem ducit 2148. 1857
Rebeccam filiam Bethuelis Gen. XXIV.

Moritur Semus agens 600. annos 2158. 1847
Gen. XI, 10. 11.

Rebecca viginti annos sterilis assiduis 2168. 1837
precibus edit gemellos, qui in matris
utero exaltasse traduntur, scil. Esav primogenitum & Jacob Gen. XXVI, 22. 26.

Abrahamus moritur annos habens 2183. 1822
175 Gen. XXV, 7. 10.

Heber denascitur anno ætatis 464. 2187. 1818
Gen. XI, 16. 17.

Esavus quadragenarius duas uxores 2208. 1797
Chittæas ducit Gen. XXVI, 34. 35.

Jacobus hoc anno probabiliter Leam 2252. 1753
& Rachelem in uxores accepit.

Intra septennium matrimonii plures
liberi Jacobo ex Lea nati sunt, sed providen-

dentia divina ita dirigente Rachel longo tempore sterilis demum septennio ad finem properante parit Josephum Gen.

2259. 1746 XXX, 23. 24. conf. Genes. XLVII, 9. XLI, 46.

2276. 1729 Josephus XVII. annorum Patri charissimus, sed ideo exosus fratribus, venditur Gen. XXXVII, 2. 28.

2288. 1717 Moritur Isaacus annos agens 180. Gen. XXXV, 28.

2289. 1716 Josephus triginta annorum insomnia Pharaonis feliciter interpretatur atque ad summam evehitur dignitatem Gen. XLI, 46, &c.

Eodem anno incipit septennium fecunditatis.

2296. 1709 Illo finito incipiunt anni famis Gen. XLI, 54.

2298. 1707 Jacobus 130 annorum Ægyptum descendit, atque filium Josephum, quem dudum mortuum putarat lætus videt

2315. 1690 Jacobus, postquam in Ægypto 17. annos vixerat, moritur Gen. XLVII, 28.

2369. 1636 Josephus centum & decem annorum vitâ decedit.

2392. 1613 Moritur Levi annos agens 137. Exod. VI, 15. qui filiorum Jacobi *manebat* habetur. Quia tertius ex Lea, nativitas ejus credibiliter incidit in annum 2285. quibus

quibus 137. additi numerum appositum conficiunt.

Post mortem Josephi magis ac magis res Israelitarum incidebantur, jugum portatu impossibile & maximè impium iis imponebatur, ut jussi fuerint masculos natos in rivum projicere. Quo tempore Moses ex Parentibus Amram & Jochebeth à Levi ortis in lucem editur, & quamvis ad tempus domi delituerit, mater metu tandem coacta, filiolum formosissimum fluvio in arca juncea committit, qui ut alter Noah miraculoso non tantùm conservatur modo, sed & à Pharaonis filia ut proprius filius habetur, Exod. II, 2. &c. Nativitas contigit octoginta annis ante exitum ex Ægypto, Act. VII, 23. 30.

Moses eruditus omni Ægyptiorum sapientia aulâ exit, & fratres invisens Ægyptium occidit aufugitque in regionem Midian, agens annos quadraginta, Act. VII, 23.

2473. 1532

Moses jam octogenarius Act. VII, 30. 2513. 1491 Exod. VII, 7. oves foci pascens à Deo ad Israelitas gementes liberandos vocatur, & in idoneitatem suam ad hoc officium primò prætendit, tandem sequitur.

Ec

Hic

Hic calculus probè convenit cum Auctoritate Pauli Gal. III, 17. nam respicit ad primam *Συγκένω* factam in Ur Chaldaeorum. Similiter Mose, Exod. XII, 40, 41. qui Synecdochica loquendi ratione utitur, atque omnem peregrinationem Abrahami usque ad exitum ex Ægypto narrat. Aliter accuratè loquendo non nisi dimidium tempus 215 annorum ab introitu Jacobi cum familia in Ægypto consumebatur.

*IV. Periodus à Νομοθεσίᾳ usque ad iacta
Templi fundamenta, quæ 480.
annorum est.*

2513. 1492 **E**odem anno, quo Israelitæ egressi sunt ex Ægypto, Lex ferebatur mense III. anni Ecclesiastici, modò ante instituti, IX. autem Politici, Exod. XIX, 1. &c.

2514. 1491 Tabernaculum superiori anno Mose in monte monstratum nunc absolutum erigitur & initiatur, Deo gloriam præsentiæ suæ sub symbolo nubis manifestante Exod. XL. atque Leges varias de Sacrificiis, Sacerdotibus præsertim ferente, quæ tertio Mosis libro continentur.

2553. 1452 Moses, postquam quadraginta annos in deserto consumserat, Tribubus benedicens terrâ eminus visâ trans Jordanem moritur.

Josua

Josua Mosi successus VII annis terram 2560.1445
Cananæorum magna ex parte occupa-
vit, Jos. XIV, 7-11.

Primus annus Sabbathicus incidit in 2567.1438
annum septimum subsequenter aut jux- *vel:*
ta Judæos decimum quartum, Deuter. 2574.1431
XXXI, 10. &c.

Josua 110. annos natus, quiete terræ ad-
ducta, in Domino quiescit.

Ab excessu ejus Seniores primas regimi-
nis partes in terris habebant, sed illas pessimè
administrabant, quippe populus à cultu veri
Numinis in foedissimam Idololatriam pro-
lapsus est, Jud. II.

Itaque accensa Regis summi ira populus
idololatricus traditur crudelitati Cuschanis
Rischathaimorum Regis Mesopotamiæ,
qui tyrannidem in illum exercebat spatio
octo annorum, Jud. III, 8.

Clamantium & poenitentium Deus mi-
serus mittit Othnielem liberatorem, qui
tyrannum præliis fregit, populum autem in
libertatem emisit. Mortuus Othniel, anno
(post Josuam) quadagesimo, Jud. III, 11.

Cum Othniele decessit simul verus Israe-
litarum cultus, quare altera vice servitutem
subire jubebantur scil. sub Eglone Moabita
annis octodecim, Jud. III, 12-15.

Rursum missus liberator, nomine Ehud,

qui Eglonem ex improvise obtruncavit. Hic, ut videtur, satur dierum anno post Othnielem cētogesimo obiit, Jud. III, 30.

Illum aut secutus est, aut valde senem adjuvit Samgar, qui pedo pastorali miraculosam à Philistæis victoriam reportavit, Jud. III, 31.

Denuò sine Judice, qui causam Dei fortiter agat, viventes à Jabino Rege in Chazor viginti annis opprimuntur, Jud. IV, 1. Rursum liberantur consilio & prudentia Deborah Prophetissæ atque fortitudine Baraci, qui exercitum Regis memorati cum Duce Sisera, postea manu mulieris pereunte, profugavit. Effluxerunt 40. anni, Jud. V, 31.

Iterum repetitus Idololatriæ cultus Gentem Israeliticam Midianitis per septem annos vexandam tradit, Jud. VI, 1. Vexati ad Deum clamitantes gratiose exaudiuntur atque Gideonis, qui à Deo modò prorsus extraordinario vocatus est, manu servitute eripiuntur, *quievit autem terra diebus Gideonis in annum usque quadragesimum*, Jud. IX, 28. scil. ab Epocha superiori.

Succedit Abimelech, filius Gideonis pessimus per triennium regnans.

Dein Thola, qui Judicis munere spatio 23. annorum fungitur, Jud. X, 1. 2.

Tum Jair judicans Israelem 22. annos, Jud. X, 3. Hic

Hic rursus Idololatria se conspurcavit, & ideo durissimæ Ammonitarum servituti subiectus fuit per octodecim annos Jud. X, 8.

Tum pro gratia, quâ peccatores resipiscences excipere solet, Jephthæ ita benedixit Deus, ut servientes mox in plenam libertatem vindicati fuerint. Regimen ejus durabat per sex annos Jud. XII, 7.

Suffectus illi est Ibsan Judex septem annorum, c. cit. 8.

Ibsanem secutus est Elon judex per 10. annos, c. cit. v. 11.

Successor Abdon octo annos Israelem judicavit, c. cit. v. 14.

Hic memoranda est oppressio diutissima Philistæorum, tempore Simsonis & Eli ut videtur, annis 40. Jud. XIII, 1.

Simson rerum Israeliticarum acerrimus adversus Philistæos defensor hostium plurimos in vita, plures in morte trucidavit, quum obiit, postquam 20. annis Hebræos judicaverat, Jud. XVI, 31.

Quæ abhinc in historia Judicum sequuntur, ordinem temporis non tenent, sed multò antiquiora sunt & referenda, ad c. 11.

Eli ex Ithamaris posteritate filiis pessimis nimis indulgens quadraginta annis populo præfuit & postea vitam miserè finiit, 1. Sam. IV, 18.

Eli substituitur Samuel, vir probatæ vitæ, quo ipse Deus familiariter usus est, quod co-
tamen tempore rarissimum. Nihilominus
procax populus more Gentium Regem pe-
tiit, qui tandem dabatur, scil. Saul unâ cum
Samuele regnans spatio quadraginta anno-
rum, Act. XIII, 20. 21.

Saule infelicitè defuncto successit Da-
vid primùm nonnisi tribulium suorum Ju-
dæorum per septem annos & tres menses,
post totius Gentis per triginta tres Rex con-
stitutus est 2. Sam. V, 5.

Davidi surrogatus est filius sapientissimus
Salomo, cujus anno quarto, mense secun-
do, Templum primum ædificabatur 1. Reg.
VI, 1.

Quod si nunc annos, prout in Historia sa-
cra reperiuntur atque ex illa excerpti sunt,
in summam redigimus, exurget numerus
599. puta additis 25. annis, quos plures Chro-
nologî Josuæ & Senioribus attribuere so-
lent. Calculus hic multum superat illum
in primo Regum libro c. VI, 1. *Anno qua-*
dringentesimo octogesimo לַצֵּאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִצֵּרֶם post egressum filiorum Israel
ex terra Ægyptiaca anno quarto mense Siv
(qui mensis secundus est) regni Salomonis super
Israelen exstruebatur domus Jehovæ. Su-
perior est annis 119. Posteriores illum cal-
culum,

culum, quem annales Regum nobis exhibent, verum esse ob reverentiam, quam scripturæ debeo, nullus dubito. Videtur quoque Scriptor sacer id intendisse, ut ætatem, quæ ab egressu ex Ægypto effluxit, distinctè & breviter enarret atque ita suppleat ordinem minus servatum in Historia Judicum.

At dices, quomodo se res habet cum majori summa? Quid superflui illi 119. anni? Noli à me exspectare varias conciliationes, quæ à Doctissimis Chronologis super hac tentatæ sunt. Neque enim id nunc ago, ut varias sententias in medium proferam, illas probem aut improbem. Puto utilissimum esse, si distinctim apposuerò annorum numeros, de quibus nulla jure moveri potest quæstio. Postea etiam illos obscuriores, & qui sine Synchronismo sive includendo numerum minorem majori non satis intelligi queunt.

Numerus annorum certorum quartæ Periodi hic est.

Ab exitu ex Ægypto ad introitum in Palæstinam	40
Anni Othnielis	40
Ehudi	80
Deboræ	40
Gideonis	40
Ec 4	Abi-

Abimelechi	3
Tholæ	23
Eli	40
Samuelis & Saulis	40
Davidis	40
Salomonis	4
	390

Restant ergo nonaginta alii, qui unà numerum in libro Regum designatum constituunt, quos huic statim subjiciam, ut calculus ex conjunctione clarius cognoscatur. Addam dein rationes, quæ illum probabilem reddunt.

scil. anni

Jairi	22
oppressionis Ammonitarum	18
Jephthæ	6
Ibsan	7
Elon	10
Abdon	8
Josuaë	19
	90
Anni incertiores	90
certi	390
	480
S.	

In computatione omissi sunt N. 8. anni oppressionis Cuschanis Rischataimorum Jud. III, 8. ceu qui postea inclusi sunt numero qua-

quadragenario v. 11. Nam phrasis & quie-
vit terra quadraginta annis & mortuus est
Othniel filius Kenaz aut similis, non necessa-
riò vult, terram ab hoste devicto tanto tem-
pore pacatè vixisse, aut Judicem toto illo
tempore populum rexisse. Observa enim
magnum discrimen inter allatum testimo-
nium, cui simile inf. v. 30. v. 31. & de in illa,
quæ tempus regiminis Judicialis exprimunt
veluti c. X, 2. & judicavit (Thola) Israelem
viginti tribus annis & (postea) mortuus at-
que sepultus est in Schamir. conf. consimi-
liter v. 3. XII, 7. 8. II, 14. XVI, 31. 1. Sam. IV, 18.
Anni illi incipiendi videntur à morte Josuæ
Epocha præcedente nobiliori c. II, 8. atque
ita defuncto Othniele sequentem claudunt,
non quòd ille per tantum tempus ab hoste
debellato Israeli præfuerit. 2 omitti sunt
18. anni Eglonis Moabitarum Jud. III, 12. 15.
qui quoque inclusi numero octogenario
v. 30. Neque probabile est Ehud octoginta
annis Israelem rexisse. 2 Samgar, de quo
solum Jud. III, v. ult. distinctos annos vel
ab antecedentibus aut consequentibus non
facit. 7 Viginti anni, qui Jabino assignan-
tur Jud. IV, 2. rursus comprehenduntur
quadraginta illis Jud V, 31. 7 Rursus 7.
Midianitarum Jud. VI, 1. exprimuntur sum-
mâ quadraginta annorum, quibus terra dic-

bus Gideonis quiescere dicitur Jud. VIII, 28.
 ¶ Solent plures, quemadmodum in præcedentibus factum, annos oppressionis Ammoniticæ regimini Jairi includere atque inchoare anno ejus quinto. Sed hic idem cum iis sentire nequeo, quoniam Historia Judicum oppressionem Ammonitarum morti Jairi postponit Jud. X, s. 6. 7. 8, non præponit aut inferit, uti in superioribus. Invalidè oppressio Ammonitica ideo cum annis Jairi commiscetur, quoniam sub hoc Judice terra quievissè non dicitur. Nec quievissè dicitur sub Thola, sub quo tamen nulla notabilis oppressio facta est Jud. X, 2.
 ¶ Sic Jephthæ, Ibsan, Elon, Abdon distinctos adscribo annos, quoniam scriptura c. XII. ut ab Ammonitarum octodecim memoratis ità à se invicem & Simsone, qui illos secutus est, dividit. ¶ Annos Simsonis quadraginta annis Philistæorum præeunte scriptura includo c. XIII, 1. XV, 20. Ut denuò hoc exemplo evidentissimè pateat Synchronismum obtinere. ¶ Et tandem idem tempus judico, quod oppressioni Philistæorum & regimini Eli adscribitur. Convenit spatium temporis. Insuper legimus sub Samuele demum, qui Eli substituebatur, Israelitas ab oppressionibus Philistæorum liberatos fuisse, Ultimò Josuæ 19. annos deducit,

di, quoniam illi calculo ex scriptura præmisso ad numerum 480. constituendum adhuc necessarii sunt.

Ex dictis itaque ratio calculi nostri, saltem probabilis, patet. Ex iis facta tectaque est Auctoritas Scriptoris Annalium regionum. Neque vis infertur Annalibus Judicum. Difficultas remanet circa locum Jud. XI, 27 in quo Jephtah contra Ammonitas provocat ad occupationem terræ per trecentos annos, quum tamen juxta nostrum calculum plurimum elapsi sint 286. sc. 1. (qui ultimus) Mosi, 19. Josuæ, 40. Othnielis, 80. Ehud, 40. Deboræ, 40. Gideonis, 3. Abimelechi, 23. Tholæ, 22. Jairi, 18. Ammonitarum sed nemo non videt exiguum admodum annorum discrimen esse. Credibiliter Jephta numero rotundo usus est, qui ejus instituto inserviebat. Difficilior videtur locus apud Lucam Act. XIII, 20. B. Lutheri lectio *τριακοσίαις* pro *τετρακοσίαις* maximè mihi probaretur, modò talis in vetusto aliquo codice exstaret, quoniam juxta calculum à me datum à Mose ad Samuelem numerantur 356. anni, pro quibus scriptor facer posuit 350. addiditq; particulam *ως*, quæ sæpius aliquid redundans aut deficiens indicat.

Difficultatibus è medio sublatis & calculo

lo quartæ periodi non sine probabilitate
posito etiam anni numerandi sunt, quan-
tum illi vel à mundi creatione vel ejus
præclarissima renovatione per Christum
distent

Incidit ergo annus quadragesimos Mo-

2553. 1452 sis in

2572. 1433

Decimus nonus Josuæ

2612. 1393

Quadragesimus Othnielis

2692. 1313

Octogesimus Ehudis

2732. 1273

Quadragesimus Deboraë

2772. 1233

Quadragesimus Gideonis

2775. 1230

Tertius Abimelechi

2798. 1207

Vigesimus tertius Tholæ

2820. 1185

Vigesimus secundus Jairi

2838. 1167

Decimus octavus oppressionis Am-
monitarum

2844. 1161

Sextus Jephthæ

2851. 1154

Septimus Ibsanis

2861. 1144

Decimus Elonis

2869. 1136

Octavus Abdonis.

2909. 1096

Quadragesimus Eli

2949. 1056

Quadragesimus Samuelis & Saulis

2989. 1016

Quadragesimus Davidis

2993. 1012

Quartus Salomonis

*V. Periodus à jactis Templi fundamen-
tis usq; ad captivitatem Babylonicam,
quæ est annorum 411.*

INdefessus Salomo septimo post jacta 3000. 1000
Templi fundamenta anno ædificium
prorsus incomparabile feliciter absolvit,
1. Reg. VI, 38. atq; illud oratione solenni
innumera sacrificiorum multitudine co-
ram universo Israele, Deo coelitus com-
placentiam testante, consecravit, 1. Reg.
VIII.

Paulò remissior in exstructione Palatii 3013. 992
Regii tredecim impendit annos, 1. Reg.
VII, 1.

Salomo omnibus rebus, opibus, for-
titudine, pace, sapientia, gloria abundans
ab uxoribus Idololatricis, quas plurimas
inaudito exemplo sustentavit, ipse Ido-
lolastra & ex sapientissimo stultissimus e-
vadit, 1. Reg. XI. Quare Deus judicia
minatur & pacem suscitato Hadado Edo-
mita turbat, 1. Reg. XI, 14. Rex memor
pristinæ felicitatis videtur causas calami-
tatis, impietatem & ingratitudinem suam
agnovisse, deplorasse atque publicum vi-
tæ vanæ in meliorem immutatæ libro,
quem קהלת à recessu à vanitate mundi
ad Deum suum appellat, edidisse. Mori-
tur, postquam XL. annos regnaverat, 1.
Reg. XI, 43.

Suc-

3029. 976 Succedit filius Rehabeamus, vitiorum non virtutum Paternarum & ideò non totius imperii hæres inhumano responso effecit, ut decem tribus aliam sibi constituerent Regem, ipse autem regeret non nisi Judam & Benjamin. Abhinc duo regna, unum Judæ, alterum Israelis.

Brevi post tempore elapsis scil. tribus annis etiam Rehabeamus cum subditis à vero veri Numinis cultu recedit, 2. Chron. XI, 17. & ideò Sefac Ægyptius contra Hierosolymam regiam ascendit,

3034. 971 XII, 2. anno quinto.

3046. 959 Rehabeamus natus annos 58. imperii anno 17. moritur.

Patri succedit simillimus filius Abiam aut Abia. Nihilominus egregiam victoriam à Jeroboamo reportavit. Re-

3049. 956 gnavit tribus nonnisi annis nec integris.

Primus Regum Israelis Jeroboamus scelesto consilio duos vitulos in Bethel & Dan (quam Idololatriam in Ægypto probabiliter didicit) ad populum facilius in obedientia continendum erigit atq; turpissimum impietatis exemplum existit.

3051. 954 Mortuus est anno regni 22. 1. Reg. XIV, 19.

Successit filius Nadab, qui etiam vivo patre, gravissimo morbo à Deo percusso, 2. Chron. XIII, 20. regnabat. Regnum
ejus

ejusduorum annorum, 1. Reg. XV, 25.
scil. quod partim cum Patre & quod par-
tim solus gessit. Aliàs non dici posset
regnasse secundo Asæ anno l. cit.

Nadabo occiso occisor Bæsa ex tribu
Ischafchar in Israele regnat anno Asæ Re-
gis Judæ tertio, 1. Reg. XV, 28. Mori-
tur anno regni 24. 1. Reg. XV, 33.

3075. 930

Patrem excipit filius Ela vigesimo sex-
to & septimo Asæ Regis Judæ, & regna-
vit duobus annis, 1. Reg. XVI, 8. 10. sed
non integris, qui vix unum integrum ex-
cedunt. Inter epulas necat⁹ est à Zimri l. c. 3076. 929

Zimri mox impietatis poenas dedit,
quippe post septem dies novo Rege ele-
cto de salute desperans se cum Palatio
comburare coactus est 1. Reg. xvi, 15.

Amri succedit, sed ab initio, spatio 4.
circiter annorum æmulum habuit Theb-
ni. Ultimus ex his quatuor annis vide-
tur trigessimus primus Asæ 1. Reg. xvi, 23. 3080. 925

Postea Amri æmulo defuncto solus
Israeli præfuit usque in octavum annum,
nam regnasse dicitur duodecim annos,
non tamen plenos (scil. à morte Zimri)
l. cit. & mortuus anno Asæ trigesimo o-
ctavo v. 29. quo tempore ab eodem Re-
ge Samaria extruebatur v. 24.

3087. 918

Asa decumbit ex dolore pedum 2.

Chron.

Chron. xvi, 12. & nimium confidit me.
3088. 917 dicis.

Moritur tandem anno regni sui qua-
3090. 915 dragesimo primo 2. Chron. xvi, 13.

Amri successus est filius Achab, qui
Antecessores suos omnes Idololatrias
multum Idololatriâ supergressus est, in-
troducendo cultum Baalis. Regnavit
in Israele spatio viginti duorum annorum
3109. 8961 Reg. xvi. 29. Ergò mortuus A. M.

Vixit hac ætate Elias, cui cum Achabo,
uxore Jezabele, filio Achazia & sacrifici-
is Baaliticis gravissima altercatio, de qua
fusi Auctor Annalium regionum.

Cum impio Achabo haud dissimilis
ingenii filius Achazias regnavit & brevi
post delapsus per Clathrum frustra ro-
gato Βαλζεβββ vitam finit. Conf. 1. Reg.
XXII, 52. 2. Reg. I, 17. quando regnaverat
duos annos, non tamen solus, uti jam
monitum.

Josaphatus Asæ in regno Judæ substi-
tutus egregiam Religionis & judiciorum
curam habuit & decessit anno regiminis
25. Ultimis annis non solus regnavit, sed
bello, ut credibile est, implicitus filium
socium ascivit, quare uno eodemque
tempore Josaphatus & Joramus reges
3015. 890 Judæ recensentur, 2. Reg. VIII, 16.

Jora.

Joramus Josaphati filius post octo re-3117. 888
gni annos morbo intestinorum laborans
moritur.

Joramo Achaziæ in Israele successori
duodecim assignantur anni, quorum ul-
timo miserè cum Jezabele, totaque fami-
lia manu Jehu periit.

3118. 887

Ultimo Jorami Regis Israelitici sive
duodecimo anno 2. Reg. VIII, 25 26. sc.
totius regiminis cujus primo anno una
cum Patre regnabat, aut undecimo, 2.
Reg. IX, 29. à quo solus populum guber-
nabat, regnum Judæ obtinuit Achasias
sed brevissimo tempore, quippe unà cum
Joramo, quem decumbentem invisebat,
à Jehu trucidabatur, v. 28.

3118. 887

Huc pertinet Historia Elisæi.

Athalia Achasiæ mater sedem regiam
vacuam occupat, & ut illam tranquille
possideat atque ad filios proprios ex alio
aliquo marito 2. Chron. XXIV, 7. propa-
get, omne genus regium crudelissime
perdit. Verum ipsa quoque elapsis sex
annis, substituto legitimo Rege Joaso
ad hoc tempus delitescente, occiditur.

3124. 881

Jehu Joramo trucidato Israeli præfi-3146. 859
citur & illum spatio 28. annorum regit,
2. Reg. XIII, 2.

Patri succedit filius Jeochas & præest 3163. 842

323 3164. 841 Israeli 17. annis 2. Reg. XIII, 1. usque ad annum trigesimum nonum Joasi.

3164. 841 Percutitur manu servorum Joas quidam dragenarius Rex Judæ.

3177. 828 In regno Israelis Joas ejusdem nominis cum præcedente Rege Judæ, (qui etiam Jehoas dicitur) summa potestate pollebat spatio sedecim annorum, quorum duobus prioribus Collega Patris fuit, reliquis solus regnavit.

3191. 814 Amazia, qui per biennium Regno cum Patre ægrotante 2. Chron. XXIV, 25. præfuisse videtur, solus clavum tenuit 27. annos, adeoque in universum 29. 2. Reg. XIV, 2. Cæditur Lachischi, quo à conjurantibus aufugit. Incidit in annum Jeroboami XIV.

3203. 802 Hic nunc interregnum duodecim circiter annorum ob minorennitatem Asariae aut Uziæ necessario ponendum, nam ut vidimus annus emortualis Amaziæ in annum Jeroboami 14. At Asarias regnum administrare demum cœpit anno Jeroboami 27. 2. Reg. XV, 1. 2.

3217. 788 Jeroboamus Secundus hoc nomine Israelitarum Rex bello clarissimus 41. annos regnabat 2. Reg. XIV, 23.

3240. 765 Ab ejus morte interregnum in Israele, cujus varii varias exhibent rationes, vel quòd

ob heredis infantiam vel seditionum turbas quæ in regno grassabantur. Durabat viginti tres annos.

Tandem Jeroboami filius nomine Zacharias succedit anno Regis Judæ Uzix sive Azariæ 38 2. Reg. XV, 8. quum tamen Jeroboamus mortuus fuerit anno ejusd. regis 14. finito. Zachariæ regnum per breve, sex nonnisi mensium, quando conjuratione facta aperta vi occiditur 2. Reg. XV, 10.

Brevius regnum obtigit Sallumo, qui 3241. 764 Zachariam interfecit, scil. per spatium menstruum 2 Reg. XV, 14. Incidit autem in annum 39. Uzix 2. Reg. XV, 13.

Menahem interfecto Sallumi thro. 3250. 755 num ascendit atque obtinet per decennium 2. Reg. XV, 17.

Patri in regno Israelis succedit Pekaja 3252. 753 & altero anno à Peka occiditur 2. Reg. XV, 23.

Uzias imperii diuturnitate & prosperis in illo successibus elatus functionem Sacerdotio propriam violat, leprâ percutitur & moritur, postquam regnaverat 52. annos, 2. Chron. XXVI, 3.

Jothamus post Patris excessum Ju. 3270. 735 dam rexit 16. annis, 2. Reg. xv, 33.

Peka regno Israelis præest viginti an 3272. 733

nis, eundem vitæ exitum sortitur manu
successoris, qualem dedit antecessori 2.
Reg. XV, 30.

Hoseas, qui Pekam percussit, non sta-
tim thronum conscendit, quippe regi-
minis Regis Hoseæ non prius mentio in-
jicitur, quàm anno Achazi duodecimo
2. Reg. XVII, 1. A morte Pekæ autem ad
hunc annum elapsi sunt novem mini-

3281. 724mum anni, qui interregnum faciunt.

Jothamum pium sequitur impius
Achaz in regno Judæ, quod sedecim an-
3286. 719nis obtinet 2. Reg. XVI, 2.

Hoseas ultimus Rex Israelis duodeci-
mo Achazi anno ad dignitatem Regiam
evehitur & tenet per novennium 2. Reg.
XVII, 1. Tum desit Regnum Israelis, ex
3290. 715quo steterat 260. annis à Jeroboamo.

Ezechias, biennio socius regni (vide
2. Reg. XVIII. 9. 10.) cum Patre Achazo,
Religionem collapsam strenuè restituit
anno regni sexto finem regni Israelitici
videt & in universum Judam gubernat

3313. 69229. annis 2. Reg. XVIII, 2.

3368. 637Optimi Ezechiaë pessimus filius Ma-
nasses in regno substituitur, quod occu-
pat 55. 2. Reg. XXI, 1.

3370. 635Ammon successor duobus annis Ju-
dæis præest, & à famulis interficitur.

Iosias

Josias Rex pientissimus spatio unius & 3401. 604
triginta annorum regit Judam 2. Reg.
XXI, 27.

Jehoachaz à populo Rex constituitur,
sed talis non nisi per tres menses mansit
2. Reg. XXIII, 31. atque dignitate de-
jectus à Pharaone Necho v. 33.

Hic verò Patri substituit alterum fili-
um Eliakimum, qui postea Jehojakimus
dicebatur 2. Reg. XXIII, 34.

Anno Eliakimi quarto incipiente, sive
tertio finito Hierosolyma à Nebucadne-
zare obsidetur, expugnatur. Ipse rex li-
gatur, throno restituitur ea conditione
ut regni Babylonici servus esset Jer. XXV,
1. Dan. I, 1. Ab hoc anno incipiunt 70. 3404. 601
anni captivitatis Babylonicæ atque sic
finit Periodus nostra quinta, quæ à jactis
Templi fundamentis duravit 411. à divi-
sione regni 374. à fine regni Israelitici 114.
*Periodus sexta ab initio captivitatis Ba-
bylonicæ usque ad nativitatem Jesu
Christi. Continet annos 601.*

ELiakim rebellans à Nebucadnezare
captivatur, jugulatur & insepultus ja-
cet Jerem. xxii, 19. ex quo undecim an-
nos regnaverat. 2. Reg. xxiii, 36.

Filius Jehojakim thronum vix con-
scendit & post tres menses dignitate

rursum privatur deduciturque in Babyloniam 2. Reg. xxiv, 8.

Succedit Zedekias ultimus Judæorum Rex à Nebucadnezare constitutus, qui à Babyloniiis deficiens sibi, urbi, Templo, imò toti genti exitium paravit, nam Nebucadnezar anno ejus nono, mense decimo, die decimo, magno cum exercitu Hierosolymam obsidet.

Huc commodè referuntur dies 390. si ve totidem anni, qui effluxerunt à primo Jeroboami, magni seductoris in Israele. De his vide Ezech. IV, 5.

3423. 582 Anno regni Zedekiae undecimo Zedekias capitur, oculis privatur. Mense quintodie septimo Nebusaradan Templum longè celeberrimum unà cum urbe incendit.

3449. 556 Nebucadnezar moritur anno imperii 45. qui 37. à captivitate Jojakim, vide 2. Reg. xxv, 27. 28.

3474. 531 Elapsi sunt Lxx anni Captivitati Babylonicae destinati, quando Cyrus Judæis redeundi & Templum exstruendi facultatem concessit Dan. IX, 2. Efr. I, 1. &c.

3481. 524 Postea superfuit Cyrus per septem annos.

3488. 517 Hunc in imperio excepit Filius Cambyses crudelis Princeps spatio annorum 7

Se.

Sequitur Smerdis *ῥευδάρης*: negant enim Historici illum verum Smerdin, Cambysis fratrem, jam prius interemtum, fuisse. Quia autem brevisimum ejus imperium extitit, reliquis Monarchis Persiæ à quibusdam ne quidem annumeratur.

Regnat Darius Hytaspis filius spatio 3524. 481 annorum 36.

Xerxes regnavit annos 21. copiis & 3545.460 cladibus celebratissimus.

Artaxerxes, *μακεῖνης* dictus, secundum quosdam à Patre Xerxe in regni communionem per decennium ascitus est, cui rei tamen alii nullam fidem habent. Præfuit imperio annis 41. 3586. 419

Darius Nothus successor ejus imperavit 3605.400 per annos 19. atque pacem bello prætulit.

Tum Artaxerxes Mnemon Princeps voluptuosus multam rem cum fratre Cyro habuit. 3651. 354

Post hunc imperium tenuit Artaxerxes Ochus annis 21. 3672. 333

Arsames brevedominium habuit scil. 3674. 331 spatio 2. annorum.

Ultimus Persarum Rex Darius Codomannus 4. annos imperavit. 3678 327

Secutus hic sum calculum, quem anni Monarchiæ Persicæ fundunt. Hic enim

certissimus videtur & longè præferendus illi, quem Hebræorum Magistri, minime accurati Chronologi, nobis exhibent & tempus hoc nimium contrahunt, veluti Auctor סדר עולם וזמנא reditum ex Babylonia in Canaan numerat anno M. C. 3390. Alexandri Imperium 3442. quomodo Monarchiæ Persicæ nonnisi 52 anni annumerandi essent, quod Historiæ omninò adversatur.

Hoc tempore Judæi hinc inde dispersi in Ægypto, Babylonia, Palæstina vixerunt, literas excoluerunt, cum Philosophis Gentium conversati sunt, unde illi ab his & vice versa hi ab illis plura mutuo acceperunt. Religio Judaica tamen præprimis in Canaan floruit, Templo post plura obstacula superata tandem instructo, Synagogâ M. cui Esra præfuisse dicitur, constitutâ cum in finem, ut prospiceret integritati Codicis S. ad posteros propagandi, ordinandis synagogarum functionibus aliisque, quæ ad *יהודה* populi pertinebant.

3686, 319 Imperio Persarum everso Alexander M. summa rerum potitus est per annos 8. Alii computant tantum 6. annos & 10. menses. Causam vide ap. Ven. Vitring. *Hypotyp. Hist. S.* p. 94.

Inter

Inter Judæos hoc ævo Celeberrimus erat Pontifex Jaddus, qui Alexandro in stola Pontificali obviam ivit atque animum hostilem in amicum mirè convertit, vide plura ap. Iosephum Antiq. l. xi. c. 8. p. 383. &c.

A morte Alexandri ad primum 3698.307 annum Nicanoris elapsi sunt 12. anni.

Hinc usque ad obitum Antiochi Epi-3847. 158 phanis, vel potius Epimanis numerantur 149. anni *Ioseph. Antiq. l. XII. c. 14. 419.* Durissima erant Judæorum fata Antiocho imperante & ferme omnis eorum Religio subversa atque in Idololatricam conversa. Hoc circiter temporis spatio ortæ sunt tres celebres Iudæorum sectæ, Pharisaica Sadducæa, Essena.

Hinc ad finem Gentis Maccabaicæ aut 3973. 32 Hasmonææ effluxerunt 126. anni Id. Antiq. l. XIV. c. 28. p. 508. Tum enim Herodes jam antea Rex declaratus Antigonom regno detrussit.

Ab eo tempore Herodes usque ad nativitatem Christi regnavit annos 32. Iosephus enim *Antiq. l. XVII. c. 10.* expressè refert Herodem, postquam Antigonom ceperat, imperasse ἔτη τέσσαρα καὶ ἰσλαύκοντες quatuor & triginta annos. Subtrahendi

nunc sunt duo anni, quibus Christo pro-
gnato Rex superfuit.

*Periodus VII. a natalibus Christi usque ad
ejus Obitum.*

4005

Post Christum natum

Christus, Salvator mundi, in oppido
Bethlehem, virtute Spir. S, ex virgine
Maria, natus est anno Herodis M. ante pe-
nultimo.

Eodem anno cum Patre *νομιζόμενος* &
matre sua metu Herodis M. in Ægyptum
venit, quando crudele infanticidium in
Bethlehem instituebatur Matth. II, 13.
14. 16.

4007

2

Herodes M. omnibus sceleribus coo-
pertus moritur. Tum Archelaus Idu-
mæam, Iudæam & Samariam, Herodes
Antipas Galilæam & Peræam, Philippus
Batanæam, Trachonitidem, Auraniti-
dem & partem, quam Zenodorus quidam
possederat, ordinante Cæsare, obtinuit.

Christus redux factus, cum Parentibus
in Galilæa oppido Nazareth habitat, ut
impleatur vaticinium Ies. VIII, IX. nam
Nazarethi commorans simul vivebat in
Galilæa.

4017.

12

Archelaus anno principatus sui deci-
mo à Iudæis apud Cæsarem accusatus
Viennam in exilium mittitur. Tum au-
tem Iudæa & Samaria Syriæ contribue-
batur.

batur. *Vid. Joseph. Antiq.* l. xviii. c. ult. p. 613. 14. Mittebatur dein Quirinius, ut censum ageret per Syriam & Iudæam *vide supra p. 244.* unde factio Gaulonitarum ortum sumsit.

Eodem anno Christus in festo Paschatis Hierosolymam ascendit atque in Templo pro consuetudine hujus ætatis puerorum comparet editque divinæ sapientiæ specimen.

Abhinc usque ad ministerium Christi publicum altè silet genuina Historia Evangelica, nihil referens, quæ tota illa ætate à Salvatore facta sunt. Credibiliter, præterquam quod se precibus ad arduum munus paravit, artem fabricam exercuit *Marc. VI, 3.*

Mortuo Augusto successit Tiberius. 4019. 14

Anno Tiberii XV. exordium functionis suæ fecit Iohannes, Sacerdos natus, Nasiræus perpetuus, qui præconio resipiscentiæ & baptismi viam Domino paravit *Luc. III, 1. 2.* 4034. 29

Via à Iohanne parata ipse Dominus munus aggreditur, facta cœlesti inauguratione: *Hic est filius meus dilectus, in quo acquiesco* *Matth. III, 17. conf. Luc. III, 23.* 4035. 30

Mox tentatur à Sathana *Matth. IV.* Iohannem denuò adit *Ioh. I, 28,* nuptiis, ubi

ubi primum miraculum patravit, in Cana Galilæa interest. Ioh. II, 1. 2. & postea Capernaum venit Ioh. II, 12. Hinc Hierosolymam ad PRIMUM PASCHA, ex quo functionem publicam suscepit, celebrandum proficiscitur Ioh II, 13.

4036. 31 Relicta Iudæa per Samariam Ioh. IV, 3. 4. in Galilæam venit atque in illa docendo, miracula perpetrando usque ad SECLINDUM PASCHA mansisse videtur Ioh. V, 1. neque enim festum Pentecostes aut Tabernaculorum ob. c. IV, 35. intelligi potest.

4037. 32 TERTIUM PASCHA, ab eodem Iohanne (qui studio videtur functiones Christi publicas juxta Paschata distinguere) memoratur c. VI, 4. eandem referens Historiam, quam Matthæus c. XIV, 13. ad finem conf. Ioh. VI, 5. 23.

4038. 33 QUARTUM PASCHA, quod emortuale dici solet, traditur ab omnibus quatuor Evangelistis, Matth. XXVI. Marc. XIV, Luc. XXII. Ioh. XIII, &c. Erat Tiberii annus nonus & decimus.

Quoniam autem, quæ in Chronologia sequuntur, cum fructu absque longiori pertractatione tradi non possunt, illam verò institutum nostrum non permittit, hic finimus.

למנוח ימינו כן הודע ונביא לבב חכמה
MO.

MOSES ET AARON.

LIBER III.

DE

DIEBUS ET TEMPORIBUS.

CAP. I.

*De Diebus, Horis, Septimanis,
Annis.*

I.

Riusquam de Judæorum *Festis*
agamus, opus erit præfatione ali-
quâ de distributione *dierum, ho-*
rarum, septimanarum &c.

II. Ipsorum *dies* duplex fuit: *Naturalis*, *Dies* vel
constans *die & nocte*, sive XXIV. horis; & ^{natura-}
Artificialis, quem Sol oriens orditur, occi- ^{lis vel ar-}
dens finit. Hinc natum illud, Joh. XI, 9.
Ὅυχι δώδεκά ἡμερὰ ὧρα τῆς ἡμέρας? Nonne sunt
duodecim horæ diei?

III. *Naturalis dies* rursus duplex erat: *Ci-* ^{Natura-}
vilis & *ἑσπέρια* ^{lis vel ci-} *profestus*, qui datus est ope- ^{vilis.}
ribus

ribus civilibus, quippe ab ortu Solis coepit
& ad sequentem Solis ortum desiit; Matth.
vel sacer. XXVIII, 1. sive *Sacer aegri festus*, con-
secratus *sanctis exercitiis*; hic cum occum-
bente (1) Sole natus & cum occumbente
Sole terminatus est.

Noctis
partes IV.

IV. Nox ipsorum in quatuor (2) partes
seu

Rectè omninò illi sentire videntur, qui
judicant primo noctem postea diem creatum
esse. Nam quando Deus mundum è ni-
hilo creavit, primò tenebræ abyssum occu-
parunt & demum ex tenebris lucem splen-
dere jussit Deus. Jam sive tenebras, sive noctem
ante diem fuisse dicas, unum idemque est. Hinc
תַּחַת *tenebræ* Gen. 1, 2. *nox* vocantur v. 5. Insu-
per Moses vicissitudinem noctis dieique recen-
sēns constanter vespere sive noctis primò memi-
nit veluti v. 5. & *fuit vespera* & *fuit mane dies*
primus conf. v. 8. 13. 19. 23. 31. quod argumento
est, diem naturaliter subsequi. Hinc Judæi uti
olim ita hodiernum noctem tempori matutino
præponunt. Ad horum exemplum etiam aliæ
Gentes.

(2.) Primitus credibiliter tres tantum noctis
partes aut vigiliæ computabantur, quod tum scri-
ptura tum etiam monumenta Judæorum postula-
re videntur. Illa, quæ memorat *אשמורת תיכונה*
vigiliam mediam Jud. VII, 19. qualis in numero
quaternario non datur. conf. Exod. XXVI, 28.
Hæc veluti Talm. Babyl. tr. *ברכות* f. III, 1. iii.
Postea

seu majores *horas* distributa erat, quæ dicebantur *nocturnæ vigiliae*; & quarum quævis tres minores *horas* habebat. Primam partem seu *vigiliam* appellabant **ראש שמרות** *caput vigiliarum*, *Thren. II, 19*. Secundam **אשמרת תיכונה** *vigiliam mediam*, *Jud. VII, 19*. vocabant; non ideo, quòd esset media inter tres *noctis vigilias*, uti *Drusius Jud. VII, 19*. nobis persuadere vult, sed quòd ea flueret usque ad *adultam* seu *mediam noctem*.

Ter-

Postea Romanis subjecti more illorum IV. *vigilias* aut sponte aut coacti numerarunt, unde in *Historia Evangelica* tot numero exprimuntur. *Vegetius l. VIII. Quia impossibile videbatur per totam noctem vigilantes singulos permanere, ideo in QUATUOR partes per clepsydram sunt divisæ, ut non amplius, quàm tribus horis nocturnis necesse sit vigilare.* Hinc utriusque divisionis l. c. mentio fit, licet prior Magistris longè præferatur. Apponam glossam *Raschianam* **איכא מאן דאמר ג' משמרות הוי הלילה במשמרות עבודת המלאכים ושיר שלהם נחלק לשלש חלקים ראשונה לכת אחת שנייה לכת אחת שלישית לכת שלישית ואיכא מאן דאמר ארבעה משמרות הוי הלילה** *sunt qui asserunt tres esse noctis vigilias, quibus Angeli serviunt atque eorum canticum tribus constare partibus primam ab una, alteram à secunda, tertiam à tertia cantari. Sed alii putant quatuor vigilias noctem constituere. Nisi forsan legendum sit במשמרות במשמרות* &c. pro **במשמרות**

Tertia vigilia nocte mediâ initium, & horâ tertiâ matutinâ finem sumpsit. Si venerit ἐν τῇ δευτέρῃ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ secundâ aut tertiâ vigiliâ, Luc. XII, 38. Postrema dicta Exod. XIV, 24. כָּר בְּקָרָה vigilia matutina, oriebatur horâ tertiâ, desinens sextâ matutinâ. Quartâ noctis vigiliâ abiit Jesus ambulans super mari, Matth. XIV, 25. Hæ vigiliae & aliis nominibus veniunt, quæ respondentis noctis partibus, quas quævis vigiliarum describit. Prima vocatur ὀψὲ serò. Secunda μεσονύκτιον media nox. Tertia ἀλεκτοροφωλία gallicinium. Quarta πρῶτὶ manè. Nescitis quando herus venturus sit, ὀψὲ vespere (serò,) ἢ μεσονυκτίῳ aut mediâ nocte, ἢ ἀλεκτοροφωλίᾳ aut gallicinio, (3) ἢ πρῶτὶ, aut diluculo, Marc. XIII, 35.

V.

(3.) In Historia Evangelica subinde cantûs gallinacei mentio injicitur scil. Marc. XIII, 35. Matth. XXVI, Amen dico tibi hac nocte ternis vicibus me abnegabis πρὶν ἀλεκτοροφωρίᾳ priusquam gallus cantaverit five absol-
verit cantum suum conf. Luc. XXII, 61. Sed Mar-
cus c. XIV. 72. Et gallus altera vice cecinit. Tum Petrus recordatus est verbi, quod dixerat ei Je-
sus, antequam gallus cecinerit δὶς bis, abnegabis me
τρίς ter. Marcus discipulus Petri ex Præcepto-
re poenitente circumstantias plenius edoctus est.
A reliquis tamen non dissentit. Ex Judæis ad-
duco

V. *Dies* itidem divisus erat in quatuor ^{Diei par-}
 partes, (4) uti patet ex parabola de operariis ^{tes IV. ex}
 Matth.

G g

in XX. di-
 versa nu-
 merandi
 rationes.

duco testimonium ex tr. ככל יום c. I. 8. יום

תורמין את המנחה בקריאת הגבר או סמוך לו בין

לפניו בין לאחריו *singulis diebus expurgabant*

altare ad gallicantum aut non multò citius vel

tardius. Conf. Cl. Bochartus Hieroz. Tom. II.

p. 119.

(4.) Vellem ut Auctor certius aliquod te-
 stimonium, (si modò suppetit,) adduxisset Hoc
 enim, quod ex Matth. XX. ad tale quid proban-
 dum allegat, valdè infirmum mihi videtur. Nam
 inde, quod horæ tertiæ, sextæ, nonæ, undecimæ,
 Matthæus meminit, argumentari diem in iv. ma-
 jores partes divisum fuisse, vocari partem ab illa
 hora, quæ quadrantem claudit, admodum ἀνα-
 κλάδων, mihi saltem, apparet. Omitto ulti-
 mum quadrantem horam undecimam, non duo-
 decimam, appellari. Nec necesse fuisset loco
 ultimæ undecimam nominare, nam quia illa ex
 Hypothesi Auctoris tres minores in se continet,
 unusquisque facilè nosse potuisset non præcisè
 ultimam ejus partem, qua servi solvantur, non
 novi admittuntur, intelligendam esse. Tantisper,
 dum certiora edoceor, puto allusionem esse ad
 tritam illam diei divisionem, de qua ap. Joh. XI, 9,
 pro lubitu autem mane v. 1. horam tertiam v. 3.
 sextam, nonam v. 5. quæ ab invicem æqualiter di-
 stabant, expresse, sed undecimam ut nos do-
 ceat illos solos mercedem consequi, qui, mini-
 mum exiguo tempore, fidelitatem suam domino
 probarunt.

in vineam μεμειδωμένοις pretio conductis, Math. XX. Primus quadrans coepit horâ sextâ matutinâ, desiit horâ nonâ: Secundus quadrans perrexit ad horam duodecimam; Tertius quadrans ad horam tertiam pomeridianam; Quartus quadrans sextâ vespertinâ clausus est. Quadrans primus dicitur tertia hora ὥ. 3. Secundus quadrans hora sexta ὥ. 5. Tertius hora nona ὥ. 5. Quartus hora undecima ὥ. 6. ubi nota, quòd tres priores quadrantes suum nomen ducant ab illa diurna hora, quæ quadrantem quemvis clausit. Nam horas computare solebant, initio à minoribus horis, scil. sextâ matutinâ, factò. Sic ut nostris horis 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 1. 2. 3. 4. 5. 6. responderent ipsorum horæ 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Verùm ultima hora l. c. à Salvatore nostro vocatur undecima, cùm ratione cæterarum horarum & vulgi vocari debuerit hora duodecima; quo docemur, quòd Deus, etsi merâ gratiâ operarios undecim diei horis in vineam suam conducat, vix tamen quemquam duodecimâ vocet; quum ea sit potius hora servos laboribus solvendi, quàm novos admittendi.

2. VI. Quidam Interpretum, inter quos Toletus in Joh. XIX. annotat. 8. deprehendentes ὥ. 1. hujus parabolæ τὸ πρῶτον, mane computant quatuor diei quadrantes ita:

Hora

Hora prima, hora tertia, hora sexta, hora nona; quasi *primus ternarius à prima usque ad tertiam* iverit, & dictus fuerit *hora prima*; *secundus à tertia usque ad sextam*, & dictus *hora tertia*; *tertius à sexta usque ad nonam*, & dictus *sexta*; *quartus à nona usque ad ultimam*, quæ erat *duodecima*, & dictus sit *nona*. Sic *Toletus* refellit receptam licet à multis recensioem, (ut ipse ait) quoniam de *undecima*, cujus meminit parabola, altum apud hos silentium. Jure quidem vapulant à te, *Tolete*, qui excludunt *undecimam*; constanter tamen asserenda est contra te quadripartita *diei* divisio. Illorum Interpretum error in hoc potissimum consistit: 1. Quòd *horam primam* faciunt, non inveniunt; & *horam undecimam* inveniunt, excludunt tamen, cum nihil à mente Evangelistarum magis alienum sit, quàm τὸ πρωϊνόν (*tempus matutinum*) verti *horam primam diei*, quæ vox in illorum Scriptis sonat *quartam noctis vigiliam*. 2. Quòd *ultimum quadrantem diei* constituent *horam nonam*: quid enim tum *undecima hora*, cujus mentionem facit eadem parabola?

VII. Hæc quadripartitâ *diei* divisione in *Hinc explicatur difficultas ex collatione duorum Ev. angeli.*
quadrantes seu horas majores conciliantur
 Evangelistæ circa *Passiones Salvatoris nostri*. Εὐαγγελιστὰς αὐτὸν cruciάρουν *horam ter-*
 tia:

starum
orta.

tia: *Marc. XV, 25. Johannes XIX, 14.* prodit ipsum coram Pilato exploratum, cum esset ὥρα ὥρι ἐκλν *hora quasi sexta.* Priori loco per *crucifixionem* non intelligi *suffixionem* ad lignum, quæ non fuit ante *horam sextam*, *Luc. XXIII, 44.* nec ejus ἐκπνευσιν *expirationem*, quæ non facta ante *horam nonam*, *Marc. XV, 34.* sed examen Pilati, quo tempore populus ingeminavit Σταύρωσον, σταύρωσον *Crucifige, Crucifige:* Sic *tertia & sexta horæ* facillimè consonabunt; nam, his *duabus horis* immediatè se comitantibus, id, quod *hora tertia* factum est, *horæ sextæ* convenienter adscribi potest.

Hora vel
minores
vel majores.

VIII. Tandem videmus, *horas* inter Judæos fuisse duùm generum: alias *minores*, quarum *duodecim* fecêre *diem*; alias *maiores*, quarum *quatuor* *diem* descripsêre; uti superiùs probatum ivimus. *Minores (5)*
di-

(5) Tantùm abest ut hinc quidquam ad opinionem suam firmandam adferat Auctor, quin potius plura ei obstant. Veluti quando ait *horas* *minores* dici ὥρα τῆς ἡμέρας quum *hora tertia*, quæ Goodvino *hora magna* five *precationis* est dicatur ὥρα τρίτη ἡς ἡμέρας *Act. II, 15.* Sic *hora nona*, quæ est ὥρα προσευχῆς *Act. III, 1.* dicitur ὥρα ἐνάτη τῆς ἡμέρας *Act. X, 3.* qua Cornelius more Judæorum preces dicebat. Ita sequeretur à Judæis preces ab *hora prima* usque ad *nonam* dictas

dicuntur ὥραι τῆς ἡμέρας *hora diei*. Nonne duodecim diei *hora sunt*? Job. XI, 9. Majores sæpenumerò vocantur *hora Templi*, five *hora precatationis*. Petrus & Johannes adscendebant unà in Templum, ὅτι τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐννάτην *sub horam precatationis*, nempe *nonam*, Act. III, 1. Verùm tres tantùm sunt *precatationis hora*, Tertia, Sexta & Nona. Drusus in præterit. Act. III, 1. ait: Non fuisse ultra tres horas *precatationis in die apud Judæos*, clarè testatur David Kimchi. Tertiamque consecratam ab Abrahamo; Sextam ab Isaaco; Nonam à Jacobo. *Hora tertia* descendit Spiritus S. super Apostolos, Act. III, 5. *Circa horam sextam* adscendit Petrus ἐπὶ τὸ δώμα προσευξάμενος *in solarium ad precandum*. Act. X, 9. *Hora nona* ascendebant Petrus & Johannes in Templum, Act. III, 1.

IX. Ab his horis majoribus diurnis & nocturnis derivatæ sunt *hora Canonice*, quas observat coetus Romanus. Quævis *Canonice* continet tres minores horas, sic ut totum diei noctisque tempus octo *Canonice hora* definiant. *Hora sexta vesperti* prima inchoat, quæ propterea *vespertina hora*, seu

Ab horis majoribus orta sunt hora Canonice.

Gg 3 sim.

dictas fuisse, quippe *hora precum* ceu major tres minores includit. Ita certum tempus incognitum. De horis *precum* autem apud Judæos &c. in peculiari capite de precibus.

simpliciter *vespertinum*, dicitur. *Hora nona nocturna* incipit *secunda*, vocaturque *completorium*. *Nocte media* oritur *tertia*, quam appellant *nocturnum*. *Hora tertia matutina* suam *quartam* seu *matutinum* habent. *Hora Canonica diurna* dicuntur, *Hora prima, tertia, sexta, nona*. Ipsorum *hora prima à sexta matutina* usque ad *nonam* procedit; *Tertia à nona* ad *duodecimam*; *Sexta à duodecima* ad *tertiam*; *Nona à tertia* ad *sextam vespertinam*. Vide Bellarm. de bonis oper. in particul. lib. 1. c. 10.

Horologia Solaria Iudeorum.

X. *Horologia Solaria*, *οριασματικά*, usitata Antiquis Judæis, differunt à nostris; nam illa species *scalarum & graduum* erant. Tempus *diurnum* non *lineis* fuit, sed *gradibus* distinctum. Umbra Solis quâvis *semihora* prorepfit ad novum gradum. In *Solario Achazi* Sol retrocessit מעלות gradibus, non *lineis*, Esa. XXXVIII, 8.

Septimana ordinaria & extraordinaria.

XI. *Duplices* (6) quoque ipsorum *septimanae*

(6) *Septimanae* Hebr. שבועות à primordiis mundi numerari ceptæ Gen. I, VIII, 10. 12. deum in *Historia Labanis* nominantur Gen. xxix, 27. 28. Dies non proprio aliquo nomine, sed numeris exprimebantur, *primus, secundus &c.* Gen. I. Rabbini diem solis אחד בשבת, *Lunæ* שני בשבת &c. nominant. Hoc notandum propter

mana fuerunt, altera *ordinaria*, terminata *septem diebus*, altera *extraordinaria* & *prophetica*, constans *septem annis*, Dan. IX, 24. Prior dicitur *hebdomas diaria*, posterior *hebdomas annalis*.

XII. Hebræi priores suos metiebantur *Menses* (7) *menses*, cursui Solis respondentes, unde *Solares*. & *Menses Solares* dicuntur, quovis *mense* triginta *dies* absumente. Aquæ invaluerunt, cataractis cœli se aperientibus, *decimo die mensis secundi* usque ad *decimum septimum diem mensis septimi*, Genes. VII, 11. VIII, 4. h. e. quinque totis *mensibus*. Si numeramus *dies*, erunt centum quinquaginta, Gen.

Gg 4 VII, 24.

propter phraseologiam N. Testamenti *μία σαββάτων* Matth. XXVIII, 1. Marc. XVI, 2. Act. XX, 7. 1. Cor. XVI, 2.

(7) Menses primò solares, quales quoque Apoc. XI, 2. 3. postea Lunares ex speciali jussu Dei Exod. xii, 2. *החדש הזה* *Mensis hic sit vobis caput mensium* &c. *חדש* propriè *novitatem* significat, quia mensis ab innovata luna incipere debebat. Aliud mensis nomen *ירח* Jarach, quod pariter à *ירח* Jareach *Luna* dicitur. Nomina ergo mensium à Luna, quia eo, quo Historia sacra conscripta est tempore, menses ad motum Lunæ figebantur. Consimiliter apud Græcos *μὴν* *mensis* & *μῆν* *Luna* Germ. *Monat* & *Mond* Hæc omnia orta videntur ab Hebr. *מני* Jes. LXV, 11. Lunæ nomine.

VII, 24. Ex quo patet, quòd quisque *mensium* constiterit triginta completis *diebus*.

Post egressum ex Ægypto, Israelitæ cursu Lunæ suos dimetiebantur *mensēs*, dictos *Lunares*. *Menses Lunares*; quivis eorum absolvebatur aut triginta *diebus*, dicebaturque *mensis plenus*; aut *diebus* viginti novem, & vocabatur *mensis cavus*. Sol cursu suo superat Lunam undecim *diebus*, propterea cuivis anno secundo vel tertio unus *mensis* intercalabatur. Vid. *Kalend. Hebraic. Munsteri* p. 62. Jam, quòd *mensis duodecimus* in *ἐπιμασίᾳ* seu *Calendario Hebraico* dicitur *Adar*, hinc, si *mensis intercalaris* fiebat, *ultimus mensis* vocatus est *וְאָדָר Veadar, Secundus Adar*.

Olim
mensēs so-
lo nume-
ro distin-
gueban-
tur.

XIII. Ante captivitatem Babyloniam suos *mensēs* recensabant sine ullo quàm solius numeri nomine, *Primus, Secundus, Tertius mensis &c.* (8) Post reditum ex Babylone

(8) *Ex Reizio*: Habuere ante captivitatem Babyloniam *mensēs* sua nomina peculiariora, ut *אָבִיב Abib* vel à *spica* *אָבִיב* vel ab *אָב* patre sic dictus, quòd esset *primus* seu *pater mensium*, anno sacro *Exod. XIII, 4*. Secundo *וְסִיף Sif*. 1. *Reg. VI, 1*. Tertiò *אֶתָנִים Ethanim*, in cuius *mensis* etymo Autores variant: vox notat *horridos, validos*. Forſan sic dictus, quòd tum temporis viri Mavortii è castris redeant; quemadmodum viri docti *נִסָּן Nisan* à *נֶסֶם vexillum* deducunt, quòd *Aprili*

lone eos his nominibus investiverunt. A.

ניסן *Nisan* dicitur quoque אביב *Abib*, (9) ^{Postea} ^{unusquis-} ^{que suo} ^{nomine} ^{insigne-} ^{batur.} quæ vox *spicam* notat; nam hoc mense hordeum *spicas* emittebat, & ex parte nostro Martio & Aprili respondet. B. יאר, aliàs יסף, quod significat *nitorem*, quoniam eo mense arbores floribus *niterent* gemmisq; luxuriarent. Hic coincidit cum nostro Aprili & Majo. C. סיון *Sivan* partim cum Majo & Junio. D. תמוז *Thamuz* respondet ex parte nostro Junio & Julio. E. אב *Ab* respondet ex parte Julio nostro & Augusto. F. אלול partim no-

Gg 5

stro

Aprili vexilla in campum proferantur: vel quòd bruma horrida eo mense, vel quòd cursus omnium mensium incipiat invalescere. 1. Reg. VIII, 2. Quartò בול *Bul*, quæ vox eadem est cum יבול h, e. *proventu*. Sic dictus, quòd eo mense sua hæc nomina etiam ante captivitatem Babyloniam fortiti erant, sæpius tamen nomine numerali veniebant.

(9) Mensis אביב *Abib* rectè à spicis dicitur; Utinos solemus Heu- Monat/ Herbst- Monat/ appellare, quia mensibus memoraris fœnum, uvæ amputantur: ita veteres אביב dixere, quia illo mense spica hordei ad maturitatem perveniebant demetebanturque. Huc primò pertinet Exod. ix, 31. nam hordeum jam erat אביב *spicatum*. Dein Lev. xxiii, 10-26. singulis annis manipulus recentis hordei die xvi Deo offerendus erat, de quo autem inferius. Messis Orientalium indoctè æstimaretur ex messe regionum nostrarum.

stro *Augusto*, partim *Septembri*. G. תשרי, aliàs אֲתַנִּי, partim *Septembri*, partim nostro *Octobri*. H. מרחשון, aliàs *Bul*, partim *Octobri*, partim *Novembri*. I. כסלו partim *Novembri*, partim *Decembri*. K. טבת partim respondet *Decembri*, partim *Januario*. L. שבט partim *Januario* nostro & *Februuario*. M. אדר *Adar*, *Veadar* nostro *Februuario* & *Martio*.

*Primitus
annus in-
choaba-
tur mense
Tisri.*

XIV. Ante migrationem ex *Ægypto* suum annum auspicabantur mense *Tisri*, (10) & sic in rebus civilibus, negotiis & mer-

(10) Alia duo anni initia statuerunt posteriores Judæi, quemadmodum ex *Mischna tract. Arבעה ראשי שנים* c. l. i. elucet. הם באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה רבי אלעזר ור' שמעון אומרים באחד בתשרי באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליוכלור ולנטיעה ולירקות באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו Eruditissimo Houtingio Interprete. Quatuor sunt annorum principia. Primo die mensis *Nisan* (Martii) Regum & festorum principium anni est. Primo die mensis *Elul* (Augusti) novus annus est pecoris decimandi R. Elieser & R. Simeon in primum *Tisri* incidere statuunt; Primo die mensis *Tisri* (Septembris novilunio) est caput anni ad figendos annos & intermissiones & Jubileæ simulque novus annus est plantationis omnium

mercatura, annis Sabbathicis. Judæi &c. hoc calculo usi sunt: Εἰς μηνὶ δευτέρῳ, Δίῳ μείζοντι ὑπὸ Μακεδόνων λεγόμενῳ, μαρσονάνῃ ἢ ὑπὸ Ἑβραίων. Οὕτω γὰρ Αἰγύπτιοι τὸν ἐν αὐτῷ ἦσαν διατεταχότες. Μωϋσῆς ἢ τὸν Νισάν, ὃς ἐστὶ ξανθικός, μῆνα πρῶτον ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς ὠεῖται; *Mense secundo, Dio postea à Macedonibus dicto, Marsonane* (mensis ἡ μαρσονάνῃ ponitur pro μαργχασανῇ, qui mensis erat olim secundus apud Hebræos, sicut & *Dius* apud Macedonas) *autem ab Hebræis. Sic enim Ægyptii annum erant metati. Moses autem τὸν Νισάν, qui est Macedonibus Xanthicus, primum mensem festis præstituit. Joseph. Antiq. lib. I. cap. 4. Sic post migrationem ex Ægypto suos ordiebantur annos mense Nisan, & hoc calculo in solennioribus Festis utebantur.*

Post mensem Nisan.

omnium arborum & herbarum. Quartum denique anni principium in primum mensis Sebat (Januarii novilunium) quod est pro arboribus secundum sententiam Scholæ Schammæ, Hillelis vero schola decimo quinto die statuit. Vide insuper, quæ doctissimè commentatus est præ-nominatus Interpres.

CAP. II.

De Festis & Conviviis.

I. **A**Ntequam descendamus ad Judæorum *Festa* specialia, contemplabimur ipsorum morem modumque celebrandi *festa* in genere.

Nomina
convivi-
orum.

ארוחה

II. Quemadmodum ipsorum *convivia ordinaria* nec multa, ita nec splendida fuerunt. Vocabantur ארוחה ab ארח iter facere, quod vocabulum propriè significat *viaticum*, seu *commeatum*, quo viatores in itinere utuntur. Sic ea vox usurpatur Jer. XL, 5. *Præfectus satellitum dedit ipsi ארוחה viaticum, & munus, & dimisit eum.* Sic Prov. XV, 17. *Melius est ארוחת ירק viaticum vel cibarium oleris, ubi est amor &c.*

משתה

III. *Extraordinarium & liberalius convivium* ipsorum in solennitatibus plerumque dicebatur משתה *convivium*, *compotatio*, ab illorum *liberaliori & largiori potatione* in istiusmodi *conviviis*: veluti Græci amant συμπόσιον dicere, ab altera *conviviorum* parere, bibendo scil.

חג

IV. Alia præterea *conviviorum festorum* (1) species erat, nempe, quando *convivaban-*

(1) Quoniam summa hominis felicitas in cultu & veneratione Numinis existit, convenientissimum

bantur exporrectâ fronte, sacrificiorum suorum reliquias absumentes. Hæc vocârunt *מִן־הַמִּזְבֵּחַ* *festum, solennem festivitatem, à rad. מִן־הַמִּזְבֵּחַ* *festum celebravit. Ab hoc convivandi more post sacrificia peracta, primævæ Ecclesiæ Christiani suas Agapas, quæ comitabantur Cœnam Dominicam, duxerunt instituerunt.*

simum habebatur, ut cultui divino vacantes lætitiâ testarentur, tripudiarent atque eum in finem cum Deo & coram Deo lautè comederent biberentque. Hinc festa *מִן־הַמִּזְבֵּחַ* nuncupata à *מִן־הַמִּזְבֵּחַ* tripudiare vid. 1. Sam. xxx, 16. Hoc & inter Gentes Jud. xvi, 23. Jes. LVII, 7. Exod. xxxiv, 13. 14. 15. & præprimis in natione Judaica obtinuit, Deo sic instituyente ut Judæi non tantum sacrificia in loco sancto offerrent. sed & partem, quæ ad offerentes pertinet, ibi ederent, uti de decimis Deut. xiv, 26. *expendes pecuniam pro omni eo, quod anima tua desiderat, pro bobus, ovibus, vino aut alio potu inebriante, imò pro omni eo, quod expetiverit anima tua, comedes ibi coram Jehova Deo tuo atque cum familia tua letaberis, primo-genitis Deuter. xv, 19. pacalibus Levit. vii, 16. 18. agno paschali Deut. xvi, 9. Nota sunt in scriptis Judæorum Sacrificia חַגֵּי שְׁלָמִים pacalia Chagiga & חַגֵּי שְׂמֵחָה pacalia letitiæ Chagiga à prioribus distincta. Conf. de præparatione & comestione pacificorum Maimon. tract. מַעֲשֵׂה קָרְבָּנוֹת c. x.*

runque. (2) *Chrysoft. in 1. Cor. XI. Hoc autem precipio.*

V. In

(2) Verè primitivæ Ecclesiæ Agapas à convivandi more post sacrificia peracta deducit Auctor. Ecclesiæ primitivæ membra plura erant ex Judæis, primi Doctores Judæi. Quid igitur verosimilius quam quod hi consuetudines divinitus institutas, utiles, amoris conciliando idoneas, quantum fieri poterat, ad Synagogas Christianas transtulerint? Certissimum quidem similem morem apud Ethnicos Diis sacrificantes viguisse: sed Agapas ab Idololatriis arcessere, ingenio Christianorum valdè repugnat. Præprimis illud observandum videtur, quòd quemadmodum in comestione agni Paschalis sacramenti V. Testamenti alii insuper cibi ut integra Cœna conficiatur, mensæ appositi sunt, ita in S. Cœna priorum illi substituta aliæ dapes præter panem & vinum, convivantibus dabantur. Nam præter agnum paschalem vesciebantur panibus infermentatis, emblemate חרוסת dicto, sacrificiis pacalibus Chagiga, bibebant vinum & hoc quidem ordine, ut agnum tum demum comederint, quando jam aliis cibis fames depulsa erat, ad quem modum primi Christiani Agapas Sanctæ Cœnæ præmiserunt, quod innuere videtur Apostolus 1. Cor. XI, 21. Hac de re consule indefessum Antiquitatum scrutatorem Schurtzfleischium *Diff. de Vet. Agap. rit.* §. 21-24. Prout autem Agapæ ad Christianos eum in finem traductæ ut amorem (hinc enim nomen habent) invicem conciliarent, conciliatum confir-

V. In utroque hoc solenniori *convivio* ^{Divisio} aliquas ceremonias, tanquam præparatio- ^{ceremo-} nem ad *convivium* præmittebant, alias in be- ^{niarum} nedictione seu gratiarum actione, alias in ipso ^{conviva-} *accubitu* adhibebant. ^{lium.}

VI. *Ceremonie præparatorie* præprimis ^{Ceremo-} tres erant: A. *Salutatio*. B. *Convivarum pe-* ^{nia præ-} *dum lotio*. C. *Olei effusio* in ipsos. ^{paratoria}

VII. *Salutatio* aut *verbis* fiebat, aut hu- ^{veluti i.} mili quâdam corporis flexione. *Verbis*, sic: ^{salutatio,} *Dominus vobiscum*, vel *Benedicat vobis Do-* ^{qua ver-} *minus*, *Ruth. II, 4*. Ex hoc *Benedictio* in S. ^{bis,} Scriptura sæpè sumitur pro *Salutatione*, *Ter-* *tull. lib. 4. contra Marcion. Si quem invene-* *ris*, ait Elisa ad Gehasi, לא תברכנו, non be- *nedices* seu *salutabis eum*, 2. Reg. IV, 29. Sic & transfert versio nostra, *salute him not*. Subinde inquebant: שלום לכם, *pax* *vobis*, *pax tibi*, *pax super te*, *pax super vos*; לך אבי in pace &c. *Intrantes do-* *rum*, *salutate eam*. Et quando digna fuerit *hæc*

confirmarent & propagarent, egenos insuper sublevarent sustentarentque, ita hunc ipsum convivium Judæorum festiva scopum habebant. Maim. מורה נבוכים l. III, c. XLVI. f. de fine festorum, multo magis conviviorum ait etiam hunc esse התאהב בני אדם וחברה קצתם אר קצתם *mrtuum amorem atque consortium* Conf. Deut. XII, 18.

*hæc domus, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν, ve-
 niat pax vestra super eam; si autem non fue-
 rit digna, pax vestra ad vos revertatur, Math.
 vel gesti. X, 12. 13. Flexione sive gestibus corporis, ita:
 salutabant interdum incurvatione totius
 corporis, interdum τῷ καταφιλεῖν τὰς πόδας (3)
 de osculatione pedum, Luc. VII, 58. Plerum-
 uti osculo, quæ osculo ordinario, Xenoph. de instit. Cyr.
 l. I.*

(3) Morem exosculandi pedes aut nunquam
 aut rarissimè casu prorsus extraordinario apud Ju-
 dæos obtinuisse puto. Saltem indubitatum in
 toto V. Testamento, quo osculorum crebra inji-
 citur mentio, testimonium huc pertinens non
 exstare. Neque enim 1. Reg. IV, 27. de exo-
 sculatione pedum agitur. Fœmina ex morte filii
 tota mœsta *ברגלי בן עלי* apprehendit pedes ejus
 Elisæi, quo mœrorem viro Dei testaretur atque
 eum facilius ad commiserationem commoveret.
 Quod verò attinet Luc. VII, 45. exemplum pror-
 sus insolitum est. Peccatricis illius reverentia
 erga Christum non ex affectu provenit, quo ho-
 mines etiam honoratissimi excipiuntur, sed ma-
 jori longe, quippe illum ut Salvatorem, Messiam
 habuit, coluit. Atque hoc facilè intelligemus,
 si commata 44, 45. 46 paulò attentius legimus,
 & cum moribus Judæorum conferimus, quibus
 sc. officia ordinaria honoratis convivis debita ex-
 traordinariis opponuntur, propter illa Christo de-
 negata hospes vituperatur, propter hæc fœmina
 laudatur. Oppositio autem hæc est: Convivis
 porri-

l. 1. p. 17. Item lib. 5. p. 113. Tunc obviam processit Moyses socero suo, & incurvans se osculatus est eum, Exod. XVIII, 8. Oscula quoque libavit Josephus omnibus suis fratribus, flens super iis, Genes. XLV, 15. Hoc vocat Paulus *φίλημα ἀγίου*, osculum sanctum, 1. Cor. XVI, 20. Petrus *φίλημα ἀγάπης*, osculum amoris, 1. Petr. V, 14. Tertullianus appellat osculum pacis, Tertull. de Orat. cap. 14. Hæc fuerunt oscula, quæ non Cato quispiam carpere, quæque virgo Vestalis capere turò possit.

VIII. Hujus generis tria fuerunt Judæis; *qua vel* Drusius ad difficil. loca Exod. XII. A. *נשיקות* *salutatio-*
פְּרוּקִים oscula propinquorum, seu salutatio-
nis, quæ explicata sunt præcedenti Josephi
 exemplo. B. *נשיקות פְּרָשׁוּת* oscula separatio- *vel sepa-*
nis. Non permisisti mihi, ut oscula filiis meis *rationis*.
 & filiabus meis figerem, Gen. XXXI. 28. C. *נשיקות גדולה* *vel hu-*
 oscula magnitudinis, sive humi- *miliatio-*
liatio- *nis*.

Hh

liatio-

porrigebatur aqua ad pedes conspurcatos, fessos mundandos, reficiendos vide Gen. XVIII, 4. 5. XIX, 2. XXIV, 32. Jud. XIX, 21. Hoc opponitur *τοῖς δάκρυσι τὰς πόδας βρέχειν καὶ ταῖς ὀρεῖσι τῆς κεφαλῆς ἐκμάσσειν*. Dein accedentibus osculum figebatur Exod. XVIII, 8. Ex adverso fœmina deosculabatur pedes. Insuper oleum honoratio- rum convivarum in caput effundebatur. At illa non oleo, sed unguento pretioso, non caput, sed pedes perfundebat.

liationis. Vox Hebr. significat *oscula dignitatis*, quæ erant signa *humiliationis* & *reverentia* erga Regiam Majestatem & supremam potestatem. Tum *Samuel*, sumpta olei *lenticula*, perfudit caput ipsius, osculatusque est eum, 1. Sam. X, 1. Huc referunt illud Psalmi II, v. 12. *Osculamini filium, ne irascatur*. Quamvis autem his *salutationibus* in publico occursum erga se invicem fungebantur, attamen iisdem quoque, si quem privatim excipiebant, utebantur; quod liquet ex multis ante citatis locis.

2. *Lotio pedum.*

IX. *Secunda ceremonia preparatoria* erat *lotio pedum* ante discubitus, (4) non solum Judæis, sed & Gentibus ipsis, usitata. *Locus hic tuus est, huc accumbe. Ferte aquam pedi-*

(4) Lotio pedum antiquitus recepta Genes. XVIII, 4. XIX, 2. XXIV, 32. Jud. XIX, 21. his præsertim ex causis 1. calceos cavos, tibialia non gestabant, sed tantum soleas (vid. Gen. XIV, 23. &c) unde iter facientium pedes pulvere admodum conspergebantur. 2. Æstus, qui in Oriente intensior esse solet, proficiscentes valde delassabat, quare ad reficiendum aqua nihil gratius iis erat. Moris vestigium ævo Apostolorum 1. Tim. V, 10. Non tamen putandum, pedum lotionem ante accubitus ordinariam aut lege quadam inculcatam fuisse, uti se habet cum manuum lotionem. Nihil hac de re vel in sacris vel aliis Judæorum monumentis.

pedibus. Præben' tu puere? Plaut. Pers. Act. V. Scen. 2. Introduxit vir ille homines illos in domum Josephi, deditque aquam, & laverunt pedes suos, Gen. XLIII, 24. Hoc servi- ^{A servis} tium plerumq; administrabatur per servos, ^{plerumq; admini-} & per vilissimos domûs, uti constat ex facto ^{strata.} Christi Salvatoris nostri, qui ὑπόδειγμα ταπεινότητος & exemplum humilitatis relicturus, lavit pedes discipulorum, Joh. IV, 5. Et Abigail Davidi ipsam in connubium accepturo dicebat: Ecce ancilla tua pro famula erit, ad lavandum pedes servorum domini mei, I. Sam. XXV, 41. (5)

X. Ad hunc finem certa vasa ipsis erant *Huic usui*
 præstò, huic usui destinata. Illud vas τὸν *vasa erant*
 ὑμῖν *destinata* vertimus *pelvim*, Job. XIII, 5. *Infundit*
aquam in pelvim; cùm ea vox ὑμῖν ple-
 rumque significet *labrum*, adhibeaturque
 ibidem pro eo, quod Græci vocant ποδὶ ὑμῶν
 Hh 2 *pellis-*

(5) Ralbag ad h. l. אמרה זה על צד הענוה להורור שדי לה אם תהיה לאשה לאחר מעבדי דור ותרחץ רגליו כמנהג האשה לבעלה
Hec verba humili animo dixerat Abigail: Satis sibi fore si quemdam servorum David in maritum habere queat atque ejus pedes lavare, uti uxor marito hoc officium prestare solet. Nam præter alia officia uxores ad ποδολύσιαν maritorum tenentur.
 Maim. tr. כל אשה רוחצת מ. c. xxi. c. מ. אישות
Unaqueque uxor mariti ורגליו ופניו ידיו
faciem, manus, pedes lavat.

pelluvium. Quispiam hîc quærere posset, undenam hæc aqua hausta fuerit? Non video disconvenientiam, si dicimus, in ipsorum κατὰλύμασι seu ἀνογίοις *cœnaculis* sive *tricliniis* disposita plerumque fuisse vasa magna, ex quibus in minora, quantum necesse erat, infundebant.

Talia Job.
II, 16.

XI. Cujusmodi non ineptè putantur fuisse illæ *hydriæ*, quæ memorantur Job. II, 6. *Stuckius lib. conviv.* Erant ibi ὑδρίαι λίθιναι ἑξ *lapideæ hydriæ sex*, posite ad purificationem *Judeorum*. Per τὸν καθάρισμόν *purificationem* intellige hanc curiosam *lotionem*, de qua agimus. Jam si contemplamur consuetam manuum *ablutionem*, quam, etsi in sedamanda non esset, superstitione tamen Legisperitorum & Phariseorum corrumpebat; & rursus *lotionem pedum* ante & post convivium, (Salvator enim noster suorum discipulorum pedes lavit à coena) quam Hebræi dicunt solummodò in ipso festo *Paschatis* usurpatam fuisse, tum non mirum erit, si & multa & capacia vasa præstò stabant.

XII. Insuper notandum est, quòd, quemadmodum administratio simplex, ita & vasa vulgaria & vilis pretii fuerint. Quæ observatio lumen dat illis verbis *Psal. LX, 10.* מוֹאֵב סִיר רִחְצִי *Moab est olla lotionis mea*, seu pollubrum meum. Hoc est Moabitæ ita mihi

mihi substernentur, velut pollubrum pedibus meis.

XIII. Tertia ceremonia preparatoria erat ^{3.} Effusio effusio olei. Mulier in illa urbe allato alabastro ^{olei.} unguenti, & stans apud pedes ejus retrò, flens cœpit humectare pedes ipsius lacrymis, & abstersit capitis sui capillis, & deosculabatur pedes ipsius, καὶ ἄλειψε τῷ μύρῳ, & unguento ungebat, Luc. VII, 37. 38. Effundebatur quoque in caput, quapropter eodem in loco Christus Phariseo, qui ipsum invitaverat, objicit: Oleo caput meum non unxisti. Et Psalm. XXIII, 5. Delibutum reddis caput meum oleo.

XIV. His ceremoniis preparatoriis absolutis transeunt (6) ad gratiarum actionem. ^{Gratiarum actio}

Hh 3

Pa-

(6) Precumante cibum dicendarum expressum Numinis præceptum Judæis datum esse non legimus. sed tantum post cibum veluti Deuter. VI II. 10. Illi nihilominus summa cum laude statuerunt comestioni præcedere debere precationem, hinc illud כָּל הַנֶּהֱנָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בִרְכָה כְּאִלּוּ גִזְזוּ לָהֶם לֶחֶם בֶּה ^{qui aliquem} ex mundo sine prævia benedictione usum capit, rapit ea, quæ Dei εὐλογητὰ sunt, præprimis Maim. tr. מִדְּכָרֵי סוּפְרִים לְבִרְכָּה עָרָא כָּל מֵאכָל תַּחֲלָה וְאַחֵר כֵּךְ יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְאַפִּילוּ נִתְכוּוֹן לֵאכּוֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת כָּל שֶׁהוּא מְבָרַךְ וְאַחֵר כֵּךְ יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְכֵן אֵם הָרִיחַ רִיחַ

Paterfamilias (7) cum domesticis confidens
tenet

רוח טוב מבר' וא' חב' יהנה ממנו וכל הנהנה
כלא ברכה מער' וכן מדברי סופרים לברך
אחר כר' מה שיאכל וכל מה שישתה והוא
שישתה רביעית והוא שיאכל כזית ומטעמא
אונה צריכה ברכה ל' לפניו ול' לאחריו
עד רביעית *Ex sententia scribarum omnis cibus*
ab initio precibus consecrandus: Tum demum
usus inde capiendus est: Quantilli etiam edere
aut bibere sibi proposuerit, dicenda tamen est pre-
catio & tum usus capiendus. Pariter quando o-
dorem gratum percepit. Qui vero re quapiam
absque prævia benedictione fruitur, re divina ab-
utitur. Ita quoque ex mente scribarum grates
dicende sunt quantillo cibo comesto & quantillo
potu hausto. sc. si biberit quantum quartarius lo-
gi aut ederit quantum oliva. Qui vero solum
degustat, ille benedicere non tenetur nec ante nec
post nisi quartarium biberit. Conf. Joseph. Karo
Schulch. Ar. ex Ord. Or. Ch. n. 210. p. 38. c. 1.
Hunc laudabilem morem observavit Christus
Matth. xiv, 19. xv, 36. xxvi, 26. & præcipit Pau-
lus i. Tim. iv, 4.5.

(7) De persona benedicientis accipe Canonem
prænominati Josephi Karo in Schulch. Ar. n. 201.
p. 36. 1. גדול מברך אפילו ב' בסוף ואם
רצה ליתן רשות לקמן לברך רשאי והני מילי
כשאין שם אורח אבל אם יש שם
אורח הוא מברך אפילו אם בער הבית
גדול ממנו *Is qui maximus, licet ultimus acce-*
rit, preces recitat. Si vero voluerit partes minori
commendare, id ei licitum est. Hæc ita accipien-
da

tenet cyathum (8) vino spumantem dextrâ, ^{Modus}
 simulque suam *benedictionem* orditur hac ^{cōsecran-}
 formulâ: ברוך אתה יי אלֹהינו מלך העולם ^{di vinum}
 בורא פרי הגפן *Benedictus sis tu Domine,*
 Hh 4 *Deus*

da sunt, quando nullus viator adest; Aliàs via-
toris est benedicere, quamvis Pater familiâs illo di-
gnior fuerit. Munus autem commissum de-
tractare non licet מי שנותנין לו לברך ואיט מברך
 מקצרים ימיו *Ille quem ad cibum consecrandum*
eligunt, & non consecrat, abbreviat dies
vite suæ. Ita Samuel 1. Sam. IX, 13. dicitur
 מברך הוֹבֵחַ Lxx εὐλογεῖ τὴν θυσίαν *ad quem*
modum Scriptores N. Testamenti rem consecran-
dam in accusativo ponunt vide 1. Cor. X, 16. &
alibi. Consimiliter Christum cibo benedixisse
Evangelistæ referunt.

(8) Præterquam quod cyathum integrum
 probè purgatum leges Judæorum poscunt, illum
 sequenti ratione à consecrante tenendum esse a-
 junt. מקבלו בשתי ידיו וכשמתחיל לברך
 נוטלו בימינו ולא יסוּע בשמאל ומגביהו
 מהקרקע טפח אם הוא יושב ער גבי
 קרקע ואם הוא מיסב בשולחן מגביהו מער
 השלחן טפח ונותן בו עיניו שלא יסיח דעתו
Scyphus duabus manibus tenetur: Quando au-
tem consecrans εὐλογίαν incipit, illum dextra tan-
tum apprehendit, neque sinistra fulcit. Palmi-
spatio à solo elevatur, quando is, qui consecrat, so-
lo insidet. Si verò mensæ accumbit, tum supra
mensam prænominato spatio attollitur. Oculos
ad illum reflectere debet, ne aliena cogitet, l. cit.
 n. 183. p. 33. c. 3.

Deus noster, Rex mundi, qui creas fructum vitis. Hoc dicto, delibat vinum, scyphus, que ab eo in corona accumbentium circumit. (9) Hanc benedictionem vocant ברכת היין benedictionem vini. Hoc modo videtur Christus suam orsus coenam esse: Accepto poculo, gratisque dictis; Sumite, ait, hoc, & dispensate inter vos; Dico enim vobis, quod non sim bibiturus ἀπὸ τοῦ γεννύμενου τῆς ἀμπέλου ex fructu vitis, usquequò venerit regnum Dei, Luc. XXII, 17. 18.

*Modus
cōsecran-
di panem.*

XV. A benedictione calicis Paterfamilias sumit panem, (10) ut illum scindat, non ab-

(9) Subjungo ex eod. l. n. 190. p. 34. c. 3. III. אחר שניים ברכת המזון מברך בורא פרי הגפן ויטעום המברך ואחר כך יטעמו האחרים *Finita cibi εὐλογία precatur precationem qui creas fructum vitis. Tum gustat is, qui consecravit, gustant quoque alii. Et paulo infra המברך אינו רוצה לטעום יטעום א' מהמסובין כשיעור ואין שתירה שנים מצטרפות ומכל מקום מצוה מן המובחר שיטעמו כולם Quod si is, qui consecraverit, degustare noluerit, alius ex accumbentibus secundum mensuram (certam) bibet. Duorum haustus non conjungitur. Attamen praeceptum longè præstantissimum est, ut OMNES gustent. Explica hinc Matth. xxv, 27. bibite ex illo πᾶντες.*

(10) Panis integer, ex præstanti frumenti specie, magnus in benedictione cibi præfertur fru-

abscindat; nam illum tantum incidit, quò
facilius frangat, non penitus dissecat. Sic
incisum ambabus manibus tenet, conse-
cratque his verbis: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ

H h הַעוֹלָם

frusto, aut qui ex viliori frumento coctus, vel non
ita magnus est. Is, qui benedictis personam
sumit, illi manus imponit & בּוֹצֵעַ בַּפֶּת בַּמָּקוֹם
panem ab ea scindit parte, quæ bene שְׂנֵאִפָּה הַיָּטִב
cocta est, non tamen discindit, aut separat, prius-
quam iuxtaeius absoluerit. Ex pluribus, quæ
hunc in finem à prænominato magni nominis Ju-
risconsulto inter Hebræos congesta sunt, quædā
Historiam N. Testamenti illustrantia excerpam,
uti n. 167. p. 30. 2. m. אִם הַמְסוּבִים רַבִּים
גָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּם בּוֹצֵעַ וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶם
בַּעַל הַבֵּית הוּנָא בּוֹצֵעַ וְאִפִּילוּ אִם הָאֹרַח
Si plures accumbunt, tum maximus ex גָּדוֹל
iis scindit: Si verò adest Paterfamiliās, illi hoc
munus confertur, licet adsit viator dignitate e-
minens אִין הַמְסוּבִים רִשְׁאִין לְטַעֹם עַד
nullus accumbentium ante il- שִׁיטְעוֹם הַבּוֹצֵעַ
lum, qui panem scidit, gustat. Excipe tamen,
si alius insuper panis appositus fuerit. Paulò in-
ferius: הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן פְּרוּסָה לְפָנָיו כֵּךְ אַחֵר
וְהָאֵחֵר נוֹטֵר פְּרוּסָה בִּידוֹ וְאִין הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן
בִּיד אֹכֵר אִ"א אֵכ אֵכֵר
Qui scindit, ille fru- שְׂטוֹם
stum coram unoquoque apponit: Alter verò sua
accipit manu: Neque enim scindens alterius ma-
nui tradit, nisi iugens fuerit, Conf. Maimon. tr. בְּרִכּוּר
c. vii. Christus panem consecravat,
postea fregit, illum discipuli manu sumserunt
comederuntque Matth. xxvi, 26. & alibi.

Benedictus העולם המוציא לחם מן הארץ
sis tu Domine, Deus noster, Rex mundi, qui
profers panem ex terra. Hanc panis conse-
crationem ברכת הלחם *benedictionem*
panis, Drus. in N. T. part. alt. pag. 78.
 Post consecrationem frangit; (à qua actio-
 ne paterfamilias, aut is, qui illius loco *be-*
nedictionem facit, dicitur הבוץ *concisor,*
fractor) quo fracto, cuivis accumbenti de
 eo frustum impertitur. Tumque cæteris
 patinis repletis manus laxant. Hanc panis
 atque calicis *benedictionem* solummodò
 observant in solennioribus Festis, aliàs enim
 solum panem, non calicem, consecrant. (11)

XVI.

(11) Licet ipsi Judæi inter se non conve-
 niant, neminem tamen, qui Auctoris verba pro-
 bet, inveni. יש אומרים שברכת המזון
 טעונה כוס אפילו ביחוד וצריך לחזר עליו ולא
 יאכל אם אין לו כוס לברך עליו אם
 הוא מצפה ואפשר שיהיה לו אפילו אם
 צריך לעבור זמן אכילה אחת ולפי זה אם
 שנים אוכלים יחד צריך לקחת כל
 אחד כוסו לברכת המזון ויש אומרים
 שאינה טעונה כוס אלא בשלשה כוס ברכת
 המזון אינו אלא של יין ולג משאר
 משקים אפילו קבע סעודתו עליהם ואם
 אין יין מצוי באותו מקום והשכר או שאר
 משקין הוו חמר מדינה מברכין עליהם חוץ
 מן המים *Sunt qui dicunt, benedictionem cibi*
 posce-

XVI. Tempore convivii cibos suos con- ^{Sermones}
 diunt bonis comparationibus, & similibus, ^{convivua-}
 quæ aut materiem institutionis præbent, aut ^{les.}
 ingenium exercent; Idem familiare etiam
 fuit Christianis *agapas* celebrantibus; de
 quibus *Tertull. Apol. c. 39. Non tam cœnam*
cœnant, quam disciplinam. Prioris generis
 fuit illa *Parabola*, quam Servator noster in
 medium protulit inter convivium *Luc. XIV*
7. Posterioris, ænigma Simsonis, quod suis
 soda-

poscere poculum (vini scil. quo precibus potus
 consecratur) *si quis vel solus* (mensæ assidet). *Hic*
tenetur sibi de eo circumspicere. Nec prius com-
edere licitum nisi ei poculum sit, cui benedicat.
Quod si expectare debet, fieri tamen potest, ut
postea accipiat (rectè facit) quamvis debeat in-
termittere tempus unius cœnæ. Propterea si duo
unà comedunt, eorum unusquisque cyathum ad
cibi benedictionem sumere debet. Alii verò di-
cunt tum demum ejusmodi cyathum requiri,
quando tres unà comedunt. Rursum alii, ne tum
quidem necessarium esse. Poculum benedictionis
cibi ex vino tantum constare debet, non verò ex a-
liis liquoribus, licet quoad illos convivium de-
terminatum sit. Si verò in loco aliquo copia vini
non datur, tum Sicera aut alii potui, qui in regione
receptus, benedicunt, non tamen aquæ n. 182. pag.
 33.2.. *Alia quàm panis benedictio* Matth. xiv, 19.
 & xv, 36. non exstat, alius enim potus non suppe-
 tere poterat, quàm forsan aqua. Non item in
 convivio Paschali.

sodalibus enodandum proposuit, *Jud. XIV*,
3. (12)

Gratia-
rum actio
post cibū.

XVII. Sub fine convivii repetebant gra-
tia-

(12) Omnibus gentibus ὁμιτεγνήζια συνγύναλα cognita erant atque plurimum ab iis habebantur, utpote inter mensam absque sermonibus & præsepe nihil interesse verè putabant. Sed de his alii consulendi, uti Stukius in *Antiq. Conviv.* Lydius in *Cæna dominica literatorum* pag. 442. in fascic. X. opusc. *Hist. Phil. Roterod.* Exemplis sacris præter citata ab Auctore addo Luc. VII. præprimis Joh. XIII. XIV. Elegantissimum R. Schimeonis dictum exstat in tr. פרקי אבות c. III. 3. שלשה שאכלו ועל השלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחית מתיים שנ' כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום אבר שלשה שאכלו על השלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משלחנו שר' מקום שנ' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' *Tres, qui uni assident mensæ atque comedunt nec tamen unà verba legis tractant, iidem habentur ac si comedissent de sacrificiis mortuorum, uti dictum Jes. XXVIII, 8.* nam omnes mensæ vomitu plenæ sunt, excrementum ut non ultra locus. Sed si tres, qui unà edunt, legem tractant, iidem ac si de mensa Dei participassent, prout dictum est: *Ezech. XLI, 22.* Dixit ad me. Hæc est mensa, quæ in conspectu Domini. Hinc explica *1. Cor. X, 21.* Est enim τεγνήζιον σαυνορίων, in qua זבחי מתיים Sacrificia, quæ in honorem Idolorum omni vita destitutorum apponuntur. *v. Ps. CVI, 28.*

tiarum actionem. Eam recitavit aut paterfamilias, aut hospes majore gravitate emicans, prensoque ambabus manibus scypho vini pleno, ita orsus est: (13) *Laudemus eum,*
qui

(13) Variat in circumstantiis oratio hæc pro numero comedentium. Unus aliquis ita orat:
 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם הון אר
 העולם כלו בטובו בחן בחסד וברחמים
 הוא נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו
 ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואר יחסר
 לנו מזון לעולם ועד בעבור שמו הגדול
 כי הוא זן ומפרנס לכל ומטיב לכל ומכין
 מזון לכל בריותיו אשר ברא ברוך אתה יי
 הון אר הכר *Benedictus es Domine Deus*
noster Rex mundi, qui universum cibus mundum
bonitate, favore, gratia atque misericordia. Ille
omni carni panem impertitur, quoniam gratia
ejus in perpetuum & bonitate ejus magna nihil un-
quam nobis deficit aut deficiet cibus in omne ævum
propter nomen ejus magnum. Ipse enim cibatur &
sustentat omnes, omnibus benefacit, preparat
omnibus creaturis suis, quas creavit, cibum. Bene-
dictus sis Domine Deus, qui omnes cibus.
 Siverò tres, obtinet ea, quam Auctor apposuit,
 oratio cum sequentibus. Si autem decem vel
 plures, paululùm immutatur נברך אלהינו שאכלנו
 משלו ובטובו חיינו ועונין ברוך אלהינו שאכלנו
 משלו ובטובו חיינו *Laudemus Deum nostrum,*
qui nos ex propriis cibavit & cujus bonitate vivi-
mus. Tum reliqui respondent. Benedictus De-
us noster qui ex propriis nos cibavit & cujus bo-
 nitate

qui nos suis bonis alit, & cujus benignitate vivimus; tum resonant omnes discumbentes: *Benedictus sit, cujus cibis frui sumus, & cujus liberalitate subsistimus.* Hanc gratiarum actionem vocant ברכת המזון *benedictionem alimoniae.* Et hîc censetur fuisse calix, (14) ex quo post Coenam Salvator noster

nitare vivimus. Hæc & sequentia, quorum Epitomen Goodvvinus noster dedit, habes in libello, precum cibariarum. Vide tr. ברכות c. VI, 3.

(14) Rectius hic calix non è communi aliqua Coena, sed speciatim Paschali exponitur. Ratio clara est. In Paschali autem IV. pocula notatu digniora sunt, de quibus tr. פסחים c. x, 2. לא יפחתו לו מארבע כוסות שר יין ואפילו מן התמחוי *Minimum IV. pocula etiam ab iis qui ex Eleemosynis victitant, ebibenda sunt.* Horum primo consecrabatur dies & festi solennitas l. cit. §. 2. Conf. Maimon. tract. חמץ ומצה c. viii. in. Secundum spectat ad הגדה expositionem mysticam de festo l. Misch. cit. §. 4. & Maim. in sequentibus. Tertium bibendum Coenâ ad finem perductâ. Tum כוס שלישי מברך על מזונו *infundunt in vas tertium atque grates pro cibo dicuntur, quod, ut Ligtfootus Op. T. II. pag. 380. ad Matth. XXVI, 27. annotat, hinc dicitur כוס אכסא וברכתא poculum benedictionis; כוס של ברכה ברכת המזון dialecto Talmudica: poculum benedictionis est, cum benedicatur post eibum.*

noſter ſuis diſcipulis myſterium ſive Sacramentum ſanguinis propinavit. *Vide* P. Fag. in prec. Hebr. Poſtea, ſic orſus *gratiarum actionem*, pergit: *Benedictus ſit, & benedictum ſit nomen ejus &c.* prolixam appendens orationem, quâ *gratias* dicit. 1. Pro præſenti alimento. 2. Pro educatione ex Ægypti ergaſtulo. 3. Pro foedere Circumciſionis. 4. Pro Lege per manum Moſis data. Deinde ſupplicat Deo, ut propitius ſit, 1. Populo ſuo Iſraeli. 2. Sux urbi Hieroſo-

bum. Mox quartum infundendum, de quo Miſch-
na tr. c. & ſ. cit. רביעי נומר עליו ארת ההלל
ſuper quartum ad fi- ואומר עליו ברכת השיר
nem perducitur cantus הלל Hallel: *Dicitur*
inſuper benediſtio Cantici: An Chriſtus pariter
hanc Judæorum conſuetudinem obſervaverit, pro
indubitato aſſerere nollem. Quoniam tamen
mos culpæ expers, & penes alios receptus atque
ejus veſtigia in Hiſtoria Evangelica deprehen-
duntur, abſurdum neutiquam eſt ex illa elucidationem petere. Hinc Lucas c. XXII, 17. 20. non
tantum poculi meminit, quo S. Cœna inſtitueba-
tur, ſed & alius, quo initium Cœnæ factum. Prout
hoc reſpondere videtur primo ex iv. memoratis,
ita illud tertio: Nomen idem vide I. Cor, X, 16.
τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας quod eſt בוס הברכה
Poculum exprimitur & intelligitur vinum in po-
culo contentum. Ita aliæ etiam phraſes, quæ
in illo convivio dicebantur, in Hiſtoria Evangelica
exſtant.

rosolymæ. 3. Tzioni, Tabernaculo suo gloria. 4. Regno domûs Davidis uncti sui. 5. Ut mittat Prophetam Eliam. 6. Tandem ut ipsos dignos esse velit diebus Messiaæ *αἰῶνι μέλλοντι & seculo futuro.*

XVIII. Hâc finitâ oratione omnes convivæ suppressâ voce ita dicunt: *Time-te Dominum Sancti ejus, quoniam non est penuria rimentibus eum: leunculi inopiam & famem patiuntur, sed quærentes Jehovaham non destituuntur ullo bono, Ps. XXXIV, 10. 11.* Postmodum is, qui gratias dicebat, & calici benedicere solebat, eâdem formulâ usus est cum accumberent primò, & sic orditur: *Benedictus sis tu Domine, Deus noster, Rex mundi, qui creas fructum vitis; ex quo delibat paulum vini, calicemque in orbem mittit. Sic benedictio calicis & inchoat & claudit convivium.*

*Claudi-
tur con-
vivium
benedicti-
one cali-
cis.*

*Calicis
nomen.*

XIX. Hunc calicem vocabant *כוס הלה* τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, sive ἐμνήσεως, poculum benedictionis. Utriusque hujus poculi ante & post coenam meminit Lucas c. XXII, 7-20. Hîc notatu dignum, quòd verba benedictionis comitentur tantum ultimum calicem, quibus tanquam pars altera S. Sacramenti N. T. consecratur. τὸ το ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματι μου. Hocce poculum (est) Novum Testamentum in sanguine meo.

XX. Post hæc omnia cantant (15) Hy. *Adjiciuntur hymni.*
 mnos & Psalmos, quemadmodum & factum
 à nostro Salvatore, *Marc. XIV, 26. Scalig de*
emend. Temp. l. 9. p. 173. Sic ipse, etsi nul-
 las admisceret frivolas superstitiones, quæ
 aut eâ tempestate usitatæ, aut à recentiori-
 bus Judæis adjectæ fuere, (velut, quòd qua-
 tuor cyathi sint evacuandi. *Moses Kots. fol.*
118. col. 1. vel quòd panis frangendus sit de-
 cem unà digitis, respectu decem præcepto-
 rum, *Sebast. Munster. Matth. XXVI. &c.*)

Ii

Vide-

(15) Hymnus procul dubio pro diversitate con-
 viviorum variabat. Communiter Ps. XXIII, ante
 cibum canere solent; hinc in libello precum ciba-
 riarum, qui Amstelodami 1702. prodiit, quoque
 reperitur. At in convivio Paschali aliter. Tum ca-
 nebantur Ps. CXIII. CXIV. CXV. CXVI, CXVII.
 CXVIII. Sed duabus distinctis vicibus. Primâ
 duo priores: Dein quatuor posteriores. Atque
 hi quidem, quando bibebatur poculum iv. *vid. an-*
not. sup. Addo ex Orach. Chajim n. 480. כּוּם
 רְבוּעֵי מַתְחִיל לֵאמֹר לָנוּ וְנוֹמַר עָלֵינוּ אֶת הַהֶלֶל
Ad poculum quartum incipit Ps. CXV. non nobis
atque perficit Hallel illud. Præterea בְּרַכַּת הַשִּׁיר
benedictio Cantici, quam Interpretes non uno ex-
 plicant modo. Sunt, qui intelligant, *Anima*
omnis viventis &c. Sed alii *laudabunt te omnia*
opera tua &c. cum quibus facit Maimonides.
 Dissentit Joseph Karoh n. cit. וְאֵינוּ אֹמְרֵי הַהֶלֶל
 אֶלֶּל אֹמְרֵי אֶחָד נֹמַר הַהֶלֶל הַלֵּל הַגָּדוֹל
 שְׁתֵּנֵּנוּ

Conve-
nientia
ceremo-
niarum
in convi-
viis Ju-
daeorum
& Cœna
Domini-
cæ.

Videmus tamen ipsius ceremonias, & in principio & in fine cœnæ Judæorum consuetudinibus accordare. Si quis desiderat prolixiorem Rabbinicarum harum *benedictionum* telam, is adeat *P. Fagii Commentarios in Deuter. VIII, 10.* item *prec. Hebr. per eundem editas*, unde multa eorum, quæ hic posui, petita sunt.

Hæc non
obest Sa-
cramento
Cœnæ.

XXI. Jam si quis objiciat, quod videar S. Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri convertere in Judaicam ceremoniam: R. Nequaquam. Nam, sicut lon-
go

neque di- שהוא מהורו לח' על נהרות בבר
cet laudabunt te &c. *sed ex quo prius illud Hallel absolvit, adjiciet Hallel Magnum, quod incipit à laudate Dominum usque ad flumina Babelis Ps. CXXXVII. Quia autem Ps. CXVIII. & Ps. CXXXVI. incipiunt à verbis Laudate Dominum varium Hallel Magni initium statuitur. Verum licet Magni Viri ex Christianis statuunt initiū Ps. CXVIII. attamen cum iis ego vix facere queo & ple-raq; Judæorum testimonia, quæ hunc in finem allegant, de Ps. cxxxvi. accipienda. Talm. Hieros. ad tr. אזה הלל הגדול הורו fin. c. iii. תענין לאלהי האלהים כי לעולם חסדו הורו לארוננו הארונים ונו' *Quodnam est Hallel Magnum? Ps. CXXXVI. qui incipit laudate Dominum, quia gratia ejus in perpetuum. Laudate Dominum Dominorum. Vide Dan. Lund. Suecum ad tract. תענין c. iii. §. ult. Idem cantus meritò intelli- guntur Matth. xxvi, 30.**

go tempore ante Judæis in usu fuit species consecrationis aquâ factæ, sine qua nullus Profelytus in Ecclesiæ Judaicæ gremium receptus est, non tamen ipsis Sacramentum fuit, sed ritus, ut Turcis & Saracenis Circumcisio est: Sic *panis fractio* non Sacramentalis, fiebat Sacramentalis, cum Christus diceret de eo: *Hoc est corpus meum. Hoc poculum est Novum Testamentum in sanguine meo, &c.* Το ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογούμεν, ἐν κοινῳία & αἰνέσει & χερσὶ ἐστὶ. *Poculum benedictionis, quod benedicimus, nonne est communio sanguinis Christi? 1. Cor. X, 16.*

XXII. Postremum, quod notatu dignum ^{Positura} in ipsorum conviviis, est illorum ^{convivia-} *positura* ^{rum.} *sive situs.* Diebus Salvatoris nostri, verisimile est, *posituram* Judæorum respondisse *posituræ* Romanorum. (16) Voces enim, quibus

Ii 2

bus

(16) Accubitus licet Judæis non sit Originarius, nihilominus longè ante cognitus, quàm populus Romanus Palæstinæ imperitavit. For-
 san ab Assyriis Ezech. xxiii, 41. Persis Esth. i, 6.
 vii, 8. Judæi, æmuliperegrinorum morum, lecto
 incumbentes cibum sumserunt. Ævo autem
 Christi penes omnes receptus erat, ut mos, qui
 antea delicatulorum vitiosus habebatur, tum pro-
 miscuè sine culpa observatus fuerit, uti ab ipso
 Christo factum. Imò hinc Metaphoricæ locu-
 tiones Matth. Viii, 11, & מִן הַמַּיִם חַיִּים c. iv, 16.

יְהוָה

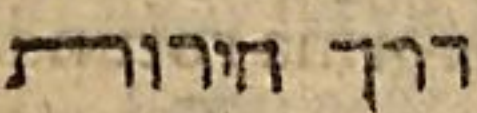
bus usi sunt Evangelistæ, sonant *accubitum*, non *sessionem*. Ἀνατίθεται, *Luc. XXII.* ἀνακεῖ-
 θαι, *Matth. XXV III.* κατακεῖθαι, *Luc. XIV.*
 ἐνακλιθῆναι, *Matth. XIV. (17)* Mensam in
 medio

התקן עצמך בפרוור כרי שתכנס לטרקלין
Prepara te ipsum in vestibulo, ut intrare possis tri-
clinium. Glossa Bartenoriana כרי שתזכה לעולם
 הבא *ut consequaris seculum futurum*, quod ob
 veras in Deo delicias convivio accomparatur.

(17) Illi, qui nobis positum convivarum dede-
 runt, alium & alium descripserunt. Ab Aucto-
 ris descriptione longè recedit antiquus ille lapis
 figuram accumbentium referens ap. Petrum Ci-
 acconium, *Eruditissimum Ant. Bynæum in Hist.*
Christi crucif. ubi pulvilli convivarum pectorib⁹
 suppositi cernuntur: Unde illis ad edendum li-
 beræ manus. Saturati sinistrae demum inniteban-
 tur. An verò idem omnibus fuerit, affirmare non
 licet. Judæi, quamvis posteriori tempore seden-
 tes cibum capere soleant, prout communiter fit,
 tamen pristini moris evidentissimum vestigium
 retinent in Cœna Paschali, de qua Maimon. tr.
 אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב אשה אינה צריכה הסיבה ואם
 אשה חשונה היא צריכה הסיבה ובן אצל
 אביו והשמש בפני רבו צריכין הסיבה אבל
 תלמיד בפני רבו אינו מיסב אלא אם כן
 נתן לו רבו רשות והסיבה ימין אינה הסיבה
Nequidem pauper ex Israele prius, quam accubue-
rit, edere debet, sed fœminæ non necessario accum-
bere tenentur. Fœmina tamen honorata accum-
bit.

medio locatam lecti circuibant, vel duo, vel tres, vel etiam plures ratione convivarum, super quibus singulis cubuerunt vel tres vel interdum quatuor, rarò aut nunquam plures. Quando quis recumbebat lecto, superior pars corporis suffulta sinistro cubito, inferior pars extensa lecto, quiescebat. Ubi verò multi lectos occupabant, supremus, capite lecti repositus, pedes suos ad tergum secundi demisit: eadem *positurâ* discubuerunt & tertius & quartus, singulis caput sinu alterius recondentibus.

XXIII. Sic reclinavit *Johannes in sinum Jesu.* (18) *Joh. XIII, 23.* Hoc est 1. signum ^{Hinc explicatur} singularis amoris erga illum, quem sinu suo ^{Ioh. XIII, 23.} recipit paterfamilias. *Johannes erat dilectus discipulus.* 2. Signum est *aequalitatis* accumbentium, altero in alterius quiescente sinu. *Multi ab Oriente & Occidente venient, καὶ ἀναλ-*
 li 3 ἀναλ-

bit. Filius apud Patrem, servus apud Dominum suum, non tamen discipulus præsente Praeceptore, nisi ab eo veniam acceperit, reclinandi licentiam habet. Qui inclinat manui dextrae, non inclinat. Accubitum *libertatis signum arbitrantur.*

(18) Si formam Triclinii Patavini in ædibus Rhamnusianis eandem agnoscimus, qua Salvator noster usus est, tum Johannes ἀνακείμενος ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ dextrum Christi latus clausit. Eandem probat comma 38. c. VII, ap. Lucam.

ἀνακλιθήσονται & discumbent cum Abrahamo, & Isaaco, & Jacobo in regno cælorum, Matth. VII, 11. ubi recumbent? In sinu Abrahe, Luc. XVI, 22. Hoc est, omnes accumbent eidem mensæ, cōsortes ejusdem gloriæ. Ita Christus fuit in sinu Patris sui, Joh. I, 18. h. e. juxta linguam Apostoli: Non rapinam duxit, esse æqualem Deo, Phil. II, 6.

Mensæ
circula-
res.

XXIV. Mensæ perfectè circulares (19) fuerunt, unde ipse accubitus vocatur מסבה discubitus circularis, à rad. סבב circumivit, ambivit; modusque convivas ad accubitus invitandi sic sonabat: סובו circumfidete. Non circumfidemus לא נסב, donec venerit hic, 1. Sam. XVI, 11. Rursus, Filii tui ut planta olearum סביב circum mensam tuam.

Ritus ac-
cumbendi
vel in le-
cto.

Hic ritus & ipsius Ezechielis ævo valebat: Consedisti in lecto honorato, ante quem mensa parata est, Ezech. XXIII, 41. Et num hic usus

(19) Mensa perfectè circularis non fuit illa in Sanctuario Exod. XXV, 23. Sine dubio tamen formæ pretiosissimarū respondit. Argumentum, quòd dein Auctor pro forma rotunda ex vocibus סבב מסבה etiam סביב profert, fateor mihi leve videri, quum quadrata æquè ac rotunda cum iis construuntur. Exemplum habes Lev. I, 11, & spargent sanguinem ejus סביב מוכה על super altare circumquaque. An ergo altare rotundum? vide Exod. xxv 11, 1.

usus obtinuerit apud vetustos Hebræos ? aliorum inquisitioni remitto. *Philo Jud. p. 388. In vestibus pignore captis accumbunt apud omne altare, Amos 11, 8.* Hoc est loco (20) lectorum adhibuerunt vestes pignore sumptas, cum vescerentur apud altaria <sup>vel vesti-
bus vetu-
stus.</sup> εἰδωλοθύτοις. Vetustissimus mos erat super lanatis pellibus discumbere. Ovid.

Qui poterat pelles addere, dives erat.

XXV. Imò mos *detrahendi calceos* cum ^{Elucet} accumberent, asserit hujus consuetudinis ^{etiam} accumbendi vetustatem summam. Illa *cal-* ^{inde, quod} *ceorum detractio* videtur in Ægypto jam usu ^{comesturi} *venisse*, (21) & propterea Israelitæ in come- ^{detraxe-} *stione Paschatis mandato divino teneban-* ^{runt cal-} *tur* ^{ceos,}

li 4

tur

(20) Targum Jonathan locum Amosi ita accipit *לשכון שוין* *in lectulis pignoratis accumbunt juxta omnes aras suas.* Nec malè: Nam *בגד* nomen generale, quod de lectulis commodè accipi potest, vide 1. Reg. I, 1. De pellibus substratis Judith. xii, 15. *ἔσρωσεν αὐτῇ καλέσαντι ὀλοφέρνη χαμαὶ τὰ κώδια αὐτῆς εἰς τὸ ἐσθίειν καλακλινομένην ἐπ' αὐτῶν* *serva stravit ei (Judithæ) ante Olophernem humi pelles, quas acceperat à Bagoa ad quotidianum usum suum, ut manducaret accumbens super eas.*

(21) *Ex Reizio: Cl. Vitsius Oecon. fæd. l. 4. c. 9. §. 25.* putat Deum jussisse Israelitas esse cal-

cea-

tur ad maiorem promptitudinem calceisesse ligati. Ratio, cur eos trito more exuerent, fuit, ne suos lectulos, quibus incumbabant, collutularent. Quoniam autem ius Paschatis requirit, ut absumatur à calceatis, quod petiùs *stationem* quàm *reclinationem* super lecto injungit, quæri potest, num Christus *accumbendo* mensæ primam institutionem dissolverit? Tremellius in *Matth. XXVI, 20.* cui manum ego meam porrigo, sic occurrit: Sciendum est, ait, quòd *Exod. XII.* dicatur, quomodo parati ex Ægypto migrare, Pascha eo temporis articulo comedere debeant. Nam temporis illius arcta necessitas voluit comestionem concitatam. Postea autem in Lege, ubi reiteratur mandatum de ritu Paschatis quotannis observando, hæc verba addita non sunt; propterea omnes Hebræorum Magistri

ceatos, non quòd aliàs consueverint ἀνυπόδητοι *nudis pedibus* accumbere, sed quòd ut plurimum calceis caruerint, aut saltem eorum usus in dura ista servitute quotidianus iis non fuerit, nunc autem asperum iter agressuris calceis opus fuerit. Hæc ὑπό ποδὶς *calceatio* Israelitarum notavit, nos debere esse indutos ἐλομασθαι *promptitudine* ad intrepidam migrationem ex Ægypto mystica, & fortem perambulationem deserti ad caelestem patriam. *Eph. VI, 15.*

stri, & antiqui & recentiores, (22) uno ore docent, mandatum de postibus sanguine tingendis, de calceandis pedibus, de succingendis lumbis, de manibus baculo firmandis, deque agno celeriusculè comedendo, se non extendere ad generationes posteriores, sed so-

li 5

lam

(22) Hinc primum פסח מצרים *Pascha Egyptiacum*, sequentia פסח דורות *Pascha Seculorum* in scriptis Judæorum nuncupantur. Mischna tr. מה בין פסח מצרים c. ix, 5. לפסח דורות פסח מצרים מקחו מבעשור וטעון הוא באגודת אוב על המשקוף ועל שתי המזוזות ונאכל בחפזון כלילה אחד ופסח דורות כל שבעה *Quanam differentia est inter Pascha Egyptiacum & Pascha Seculorū? Pascha Egyptiacum emitur a decima die: requirit asperisionem mediante hyssopi fasciculo in superliminare & duos postes & comeditur cum festinatione una nocte. At Pascha seculorum durat toto septiduo. Hæc posteriora cum lege Mosis minus concordare apertum est, sed error non tam Mischnicis, quàm descriptori attribuendus. Recentiores defectum sic supplendum censent מתנות' חסורי מחסרה והכי קתני ונאכל בחפזון כלילה אחד וחמוצו כר היום ופסח דורות חמוצו נוהג כל שבעה* *quæ in textu Mischnico desunt, ita restituenda: (Pascha Egyptiacum) Una nocte in festinatione comeditur: Abstinencia à fermento, quæ tum præcepta tota durbat die, sed Paschatis seculorum per totum septiduum. Ex glossa Bartenoriana ad l. cit. Conf. Maim. tr. פסח קרבן c. x.*

lam eam respexisse *noctem*. quâ Ægypto cesserunt. Receptus ab antiquis ritus fuit, quo comedentes *Pascha* confidebant, aut lecto inclinabant, uti Christus ipsiusque discipuli, in signum receptæ libertatis, *Talmud. Tract. de Pasch.* Vid. *Tremell. loc. cit.*

Convi-
vas exci-
piunt Pa-
terfami-
lias.
Dominus
convivii.

Praefecti
morum.

XXVI. Illorum, qui excipiebant in conviviiis, duo erant: 1. *Paterfamilias*, 2. *Dominus convivii*, vid. *Causab. exercit. p. 278.* Sic autem differebant: *Paterfamilias*, sive herus, vocabatur בעל הבית *oikodespotēs*, *Dominus familiae*. *Dominus convivii* vocabatur בעל משתה, ἀρχιπικλινος, *Praefectus triclinii*, nobis dictus *The Ruler*, sive *The Governor of the feast*, ein Schaffner/Hoff- oder Speisemeister. Ἀρχιπικλινος fuit summus minister, ministrans *paterfamilias* in conviviiis. Alii adjiciunt tertios, quos volunt fuisse *Praefectos morum*; Græcis dicuntur διοπάται. *Gaudentius Brixianus*, vid. *Causab. ibid.* Ipsorum munus fuisse creditur, attendere moribus convivarum, ne quis modestiam modumque excederet nimio mero, unde appellati sunt ὀφθαλμοί *oculi convivii*. Ejusmodi *Ministri* convivia moderabantur in aula Ahasveri, *Esth. I, 8.* & apud Athenienses, *Athenæus I, 10.* Verum num tales Judæis adscribi possint, jure in medio relinquitur.

XXVII.

XXVII. Antiqui Judæi hospitales erant, ^{Hospitalitas.} (23) & in exceptos hospites liberales. Hospitalitatem ipsorum Sacra Scriptura commendat; sed quæ certè hodie apud ipsos hospes est & exulat, uti liquet ex illo trito, quod concernit exceptionem amici: quòd
is

(23) Primam hospitalitatis laudem meretur Abrahamus Gen. XVIII. Hic data opera viatores, ut illos exciperet, ad ostium expectabat, ferio invitabat, neque quidquam, quod fessis gratum esse poterat, intermittebat. Abrahamum Lothus proximè excipit Cen. XIX: qui unà in exemplum proponuntur Hebr. XIII, 2. Hos alii multo numero secuti sunt arbitantes charitatem quam proximo debemus, optimè testatam fieri, si peregrinos ope aliorum indigos in ædes recipiant, sustentent, atque consilio & auxilio iter promoveant. Iis bene velle, qui nobis noti sunt, inter nos habitant, laus quidem est. At major longè liberalem erga illos te exhibere, quos antea à facie non nosti, à quibus boni nihil reportasti nec reportandi spem ullam habes. Quoad prius, οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιεῖσι Matth. V, 46. Sed posterius paucissimis datum est, qui proximè ad τελειό-
τητα Optimi Dei assurgunt. Quare non semel φιλοξενία Christianis commendata Hebr. XIII, 2. Tit. I, 8. 1, Pet. IV, 9. legitur, sed prohi dolor nemini nisi cauponi, qui φιλόξειν, quoniam φιλάργυρον, accepta. Christiani habent, quod hac in parte à Judæis liberalibus discant. Hi enim peregrinis cibum, potum atque comitatum debent. De posteriori in Exc. Gem. תוס' c. IX. 4.

is sit primo die אורח *viator*, *hospes*; secundo טורח *fatigator*, *onus*; tertio בורח *circumcursitor*, *profugus*. (24) Buxtorf. *Synag. Jud. c. 32. pag. 422.*

XXVIII.

אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר כל שאינו
 Dixit R. Jochanam מלוה כאלו שופך דמים
nomine R. Meir: Is, qui non comitatur (abeun-
tem) idem ac si sanguinem effudisset, habetur.
 Hinc illustra Act. XX, 38. Tit. III, 3. Addo gno-
 mam, quæ exstat tract. פרקי אבורת c. I, 5.
 יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך
 Jofe filius Jochanan vir Hieroso- פתוח לרוחה
lymitanus (qui ex Hierosolyma oriundus quo-
modo Judas Iscariotes qs. vir ex
Karioth) solitus est dicere: Esto domus tua aper-
ta ad plateam. Ubi glossa Bartenoriana
 של אברהם אבינו ע"ה שהיה פתוח לארבע
 רוחות העולם כדי שלא יצטרכו האורחים
 להקיף למצא הפתח *qualis erat Abrahami Pa-*
tris nostri p. m. Aperta enim erat ad quatuor mun-
di plagas, quominus peregrini illam circumire &
ostium querere cogantur.

(24) Omnino vera φιλοξενία requiritur αὐτῶν
 1, Petr. III, 9. qualis haud est illorum,
 qui ejusmodi frigida hospitalitatis carmina hypo-
 caustis inscribere solent Aliud illo, quod Au-
 ctor ex Buxtorfio refert, multo pejus ita sonat:

ביום ראשון אורח

ביום שני טורח

ביום שלישי סרח

ביום רביעי הוא בורח

ביום

XXVIII. Liberalitas in eo conspicitur, *Probatur*
 quòd memores pauperum in suis conviviis *in super*
 iis portiones submitterent, *Neb. VIII, II. nib- ad*
Mittite portiones cuicunq; nihil est paratum. pauperes
 Hoc postea invaluit & moris fuit veteribus *missis.*
 Gentilibus, qui non tantùm in solennioribus
 festis & conviviis præsentes liberaliter exce-
 perunt hospites, sed & iisdem concesserunt
 convivia, ex quibus quid auferre poterant,
 quæque vocabant inde ἀποφάγη. Solebant
 itidem μερίδας portiones mittere absentibus
 amicis, *Theophrastus c. περὶ μεμεψιμοιγίας.* Idem
 testatur *Plut. in Agesilao. Διέπεμπε μερίδας τοῖς*
φίλοις ἀπὸ τῶν τεθυμένων. Mittebat portiones ami-
 cis ex sacrificatis.

XXIX. Hæc observatio lucem affundit *Illustra-*
 Canoni illi *Laodicensis Concilii*; quo inter-*tur Ca-*
 dictum est μέγν ἀπειν portiones ferre Christia-*non Con-*
 nis *cilii Lao-*
dicensis.

ביום חמשי עלי קרח

ביום ששי מר צרח

An dem ersten Tag ein Gast/

An dem zweyten ein Last/

Dem dritten ein übler Geruch/

Dem vierdten heist: Begiebe dich in die Glucht/

In dem fünfften; packe dich du fahler Hund.

An dem sechsten ruffte er mit bitteru Mund.

Vid Buxtorfii Lex Thalm. p. 214. Nollem ta-
 men hæc & similia toti nationi attribuere. Quod
 enim unus alterve sordidus agit, inclementer ad-
 modum Gentilitium traducitur.

nis in *agapis* ; cujus interdicti rationes mihi
tres ex præcipuis fuisse putantur : 1. Ne Chri-
stiani symbolizarent Gentilibus. 2 Ne quis,
suam portionem sibi submittendam spe-
rans , *agapas* negligeret. 3. Ne præsentēs,
præsertim pauperrimi , ut sæpissimè contin-
git, defectum paterentur , si tales portiones,
omne quod optimum opimumque est , ab-
sorberent.

Tempus
convivi
orum.

XXX. Tandem coronidis loco hîc notabimus; quòd, quemadmodum Judæi cœnam sub vespera & tum quidem lautissimè parârunt, (25) sic prandium horâ sextâ, h. e. juxta nostram computationem, circa meridiem. *Μακτα οἰνσα αἰτίλια, & παρα, μεcum enim comedent homines isti meridie, Genes. XLIII, 16. Petrus ascendit ἐπὶ τὸ δῶμα in solarium, ut precaretur circa horam sextam, factumque est, ut esuriret, voluitque edere; parantibus autem illis ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, incidit in eum mentis excessus, Act. X, 9. 10.*

XXXI.

(25) Cœnæ tum sacræ veluti Paschalis, (unde Cœna Domini ea solennitate instituta nomen retinuit *Nachtmahle* vel *Abendmahle* vid. 1. Cor. xi, 23.) tum communes veluti nuptiales Matth. xxv, 1. Conf. 1. Thess. V, 7. Idem mos penes alios receptus. Hinc οἰνόπλης à Polluce ita describitur. Οὐτὶς λύχνος καὶ θρυαλλίδας παρῆχε καὶ τὴν ἐξ ἰσο πόσον ἐφώρε. *Hic lucernas & elychnia procurabat atque, ut potus equalis esset, attendit.*

XXXI. Insuper prætereunda non est dif-
 ferentia poculorum istorum trium, (26) quæ
 memorat. S. Scriptura I. *ποτήριον τῆς εὐλογίας* *Scriptura*
poculum benedictionis, 1. Cor. X, 19. respon-
 det illis cyathis, qui adhibiti sunt in solen-
 nioribus ipsorum festis & conviviis, nomen.
 que fert ex illa benedictione, quam affunde-
 re solebant. II. *כוס תנחומים* *ποτήριον εἰς πα-*
ρηκλήσιν poculum consolationis, Jerem. XVI, 7.
 Illud ita vocatur, quòd tempore luctûs
 amicis tradebatur, ut ipsius dulci flumine
 mœroris luctûsque amaror ex pectore lu-
 gentium elueretur. III. *כוס ישועות* *ποτήριον* III. *Salu-*
σωτηρίας poculum salutis, Ps. CXVI, 13. Hoc
 plerumque comitabatur sacrificia *שלמים*
pacifica sive eucharistica, quæ devota erant
 pro beneficiis acceptis; hinc LXX. *pacifi-*
cum plerumque *ποτήριον sacrificium salvatio-*
nis vertunt,

CAP.

(26) Addendum quartum poculum, cujus in
 Scriptura mentio: Poculum tribulationis, quod
 summus modimperator bibendum porrigit Jer.
 xxv, 15. Matth. xx, 22. Luc. xxii, 42. Ps. xi, 6.
 LXXV, 9. cum clara allusione ad potantium ri-
 tum veterem, quo per convivii præsidem sua cui-
 que vini pretio, quam hauriret, statuebatur. Con-
 sule *Gatakerum in Op. Crit. edit. Ultraject.*
p. 443. &c.

III.

De Sabbatho.

Sabbathi
varii si
gnificatus

I **V**OX שַׁבָּת , à quo nostrum *SAB-*
BATH, sonat *quietem*, tribuiturque
quibusvis festis solennioribus. *Sabbatha mea*
profanârunt, *Ezech. XX, 21.* h. e. festa mea.
Subinde sumitur pro *tota septimana*. Νῆστευο
ἡμεῖς ὁ οὐρανός τε, *Luc. XVIII, 12.* Sæpissimè pro
die septimo, quem Deus suo cultui conse-
cravit. Hic dies sanctus erat vel sanctitate
simplici, quatenus erat dies septimus, vel
duplici sanctitate, quam aliud festum inci-
dens in *Sabbathum* ei addidit, & tum voca-
batur *Sabbathum magnum*, *Job. XIX. 31. (1)*
Nam in id *Sabbathum*, de quo loquitur Jo-
hannes, isto anno incidit festum *Paschatis*.

Nomina
dierum
commu-
nium.

II. Dies septimanæ dicebantur Hebræis
 חוליות *profani*, Græcis ἐργάσιμοι, ἀνέοργοι, ἐνεργοί

Annot. (1) Joh. XIX, 31. vocatur μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῷ σαββάτῳ. Hac ratione ipsum Sabbathum magnum aliquo jure appellari potest. Licet non ob rationem, quam Ligtfootus Op. T. II. p. 675. profert, quia erat dies, quo oblatus est manipulus primitialis. Mallem tamen abstinere à speciali denominatione Sabbathum Magnum, quia illam locus cit. propriè non poscit: Dein quia apud Judæos Sabbathum est, quod αἷ ἐξ ἑχίνῃν ita appellatur. Schulch. Joh. p. 33. c. 2. שבת שלפני פסח קורין שבת הגדול Sabbathum, quod ante Pascha, Sabbathum Magnum appellari solet.

φι, profesti, in quibus opera manuarum fiunt. Quando autem eos dies profanos uno quasi nomine insigniebant, vocabant ipsos τὸ μεταξὺ σαββάτων, vel τὸ μεταξὺ σαββάτων, *tempus inter duo Sabbatha, vel interjectum inter Sabbathum.* (2) Hoc fuit tempus, quo Gen-

K k

tes

(2) Notant quidem Viri Docti legendum εἰς τὸ μεταξὺ σαββάτων, sed num vetusti Codices iis faveant, nescio. Alioquin certum Judæos jam illo tempore diebus septimanæ communibus ι ι & v. ad lectionem legis convenisse vid. Hierosol. הלל פ. 75.1. Quantum ex nexu colligi potest, subsequens Sabbathum intelligendum. Hinc v. 44. τὸ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη. Gentes enim prædicationem verbi ad hoc Sabbathum expetebant. Ita intellexerunt Veteres, ex quibus nomine Syrum: *petierunt ab eis, ut* ללל ללל Sabbatho altero loquerentur &c. Vulgatum: *rogabant, ut sequenti Sabbatho loquerentur.* Unica restat difficultas circa significationem μεταξὺ, de qua audiendus Lud. Capellus ad h. l. μεταξὺ pro μετόπισθεν vel μετέπειτα. Hac significatione accipitur μεταξὺ à Josepho de B. J. l. VI. c. 6. (edit. Col. p. 913. A.) πρὸς δὲ τῷ πλεονεκλήματι τῷ τόπῳ καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν Δαβίδος τε καὶ σολομώντος ἐπὶ δὲ τῶν μεταξὺ τούτων βασιλέων φιλοσημειώωντες τὸ ἔργον. Sane nulli intercesserunt inter Davidem & Salomonē Reges, sed multi eos secuti sunt; itaq; planū est isthic μεταξὺ significare non *inter*, sed *postea*, ut τῶν μεταξὺ τούτων βασιλέων reddi debeat *aliorum*, qui istos secuti sunt, *Regum*, quomodo hic εἰς τὸ μεταξὺ σαββάτων in sequente Sabbatho.

tes cupiverunt audire Paulum, *Act. XIII, 42.*
Scalig. de emend. Tem. l. 6. pag. 261. Item
Beza in hunc loc.

*Similitu-
do diei se-
ptimæ &
reliqua-
rum.*

III. Ratione variantis horum dierum san-
ctitatis, non ineptè *Sabbathum* confertur
Reginæ, sive potiùs *primariis* uxoribus, alia
festâ concubinis, dies *עֶרְבָּי* ancillis.

Initium.

IV. *Sabbathum* incipit horâ sextâ (3) ve-
 sperti.

(3) *Sabbathum* inchoat terminatve sol occi-
 dens *Marc. I, 32.* Hinc *Luc. xxi 11, 54.* *σάββατον*
ἐπέφωσκε. Illucere dici potest. A. ratione habita
 ad lucem stellarum, quæ sole occidente oriuntur
Maim. tr. משתשקע החמה עד י. ו. שבת.
שיראו שלש כוכבים בינוניים הוצא הזמן
הנקרא בין השמשות בל מקום
ex quo sol occidit donec tres mediocris magnitu-
dinis stellæ conspiciuntur. Hoc tempus commu-
niter dicitur inter duos soles. Tum enim propriè
Sabbathum, quando stellæ lucent. Hinc *לילה*
nox sæpius *אור* lux dicitur. Exempla dabit *Ligt-*
footus Op. T. II. p. 565. B. ratione etiam habita
 ad candelas, quæ tum in omnibus ædibus accen-
 dendæ sunt. *Joseph Karo in Ord. Orach Chajim*
n. 263. *אחר האנשים ואחר הנשים חייבים*
להיות בבתיהם נר דלוק בשבת אפילו אין לו
מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח
שמן ומדליק אור הנר שזה בכלל עונג
שבת הוצא *Viri foeminaque tenentur in do-*
mibus suis Sabbatho lucernas incendere, licet non,
quod comedant, habeant. Ostiatim petant & e-
mant oleum atque lucernas incendant, nam lucer-
næ ad delicias Sabbathi pertinent.

spertinâ pridie, *Scalig. de emend. Temp. l. 6.*

p. 269. Græci id nuncupant *παρασκευὴν σαββάτου*,

Hebræi *שבת* *introitum Sabbathi.*

Præparatio Sabbathi erat horâ tertiâ pome ^{& præpa-}
ridianâ, quam Hebræi vocant *ערב השבת* ^{ratio Sab-}
vesperam Sabbathi. Joseph. Antiq. 16. c. 10. ^{bathi.}

(4)

V. Patres antiqui istam præparationem ^{Hæc dice-}
appellant *COENAM PURAM*. Modus ^{batur}
loquendi tractus est à Gentilibus, qui reli- ^{Cœna}
gione suâ tenebantur in sacrificiis, quæ sa- ^{pura.}
crabant diis deabusque suis, sollicitâ se san-
ctimoniâ præparare. Quo præparationis
tempore fruebantur quâdam cœnâ, quæ
tum delectu ciborum, quos Gentiles aliis
sanctiores censuerant, tum sacris ritibus &
ceremoniis in ea usurpatorum, insignis fuit:
sic ut ipsi se, durante hâc præparatione, di-
cerent *esse in casto*, & suam præparationem,
cœnam puram. In ritibus ergò Paganorum
cœna pura appellatur cœna illis apponi soli-

Kk 2

ta,

(4) *ערב השבת* latius sumitur de sexto die,
cujus parte posteriore opera facere Judæo non
licet *העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה*
ולמעלה אינו רואה סימן ברכה ^{qui die}
σάββας a Mincha & postea opus facit, hic nullam
videbit benedictionem, nisi opera illa ab homine
inchoata, postea sine ope humana perficiantur
l. cit. n. 251. 252.

ta, qui in *casto* erant, quod Græci dicunt ἀγνεύειν vel καθαγνεύειν, *purificare, præpurificare*, Casaub. Exerc. 16. p. 662. Jam videmus rationem, cur Patres *Sabbathorum* vesperei vocârint *cœnam puram*.

Et πα- VI. Evangelistis ea dicitur παρασκεύη, ἀ-
 παρασκευή, *paratus*, Marc. XV, 24. Differentiæ gratiâ
 quæ di- possumus prius diei tempus vocare παρασκευήν
 stingu- σκεύην, *priorem preparationem*; nam totus
 tur à παρα- dies præparatorius fuit, uti elucebit ex illis
 παρασκευή. peculiaribus rebus eo die vetitis. 1. Eo die
 nefas fuit longiùs peregrè ire quàm tres
 פרסא; una פרסה tantum terræ spatium de-
 scribit, quantum, si decies multiplicetur, or-
 dinario unius diei itinere confici potest. (5)
 2. Eo die nefas fuit Judicibus considerare, &
 vitæ aut mortis sententiam inire, uti doce-
 batur *capite de transpositione Festorum*. 3.
 Cunctis opificibus illicitum fuit operari, ex-
 ceptis solis *Sutoribus, Sartoribus & Legispe-*
ritis,

(5) Eadem exposita dat prænominatus Magi-
 ster n. 249. אין הולכים בע"ש יותר מן
 פרסאות כדי שיג' לביתו בעוד היום
 גדול ויוכל להכין צרכי סעודה לשבת
 בין שהולך לבית אחרים בין שהולך לביתו
 Die παρασκευῆς ultra tres Parasangas iter nullum
 faciunt, quò domum veniant, quando sufficiens
 tempus ea, quæ ad Cœnam Sabbathicam faciunt,
 parandi remanet. Nec refert, num quis ad pro-
 priam aut alienam tendat domum.

ritis, Casaub. Exerc. 16. p. 474. ex Michlol. Kimchi; Prioribus duobus, quòd refarciant indumenta, posterioribus, quòd studio suo aliquid imbibant, ut id sequenti die explicandæ legis causâ reddant; his dimidium præparationis tempus ad operandum concessum est.

VII. Nemo præterea tam nobilis & di- ^{cui stude-}
ves sibi videtur, quamvis ei plurimi servi su- ^{bant ma-}
perant, qui præparationem *Sabbathi* suis ^{ximi qui-}
manibus promoveri dubitet; sic ut aliquan- ^{que.}
do magistri ipsi olus minutè concidere, do-
mum verrere, ligna findere, ignem suscita-
re, &c. non erubuerint, *Buxtorf. Synag. c.*
10. ex Talmude.

VIII. Antiquis temporibus hanc præpa- ^{Præpara-}
rationem significabant tinnitu tubæ vel cor- ^{tionis}
nu, (6) sed hodierni Judæi eam notificant ^{promul-}
^{gatio.}
K k 3 per

(6) *Rambam tract. שבת c. V. 18. 19. 20.*
כל מדינות ועיירות של ישראל תוקעין בהן
שש תקיעות בערב שבת ובמקום גבוה היו
תוקעין כדי להשמיע כל אנשי המדינה וכל
אנשי המגרש שלה תקיע ראשונה נמנעו העומדים
בשדות מלחרוש ומלעדור ומלעשות מלאכה
שבשדה ואין הקרובין רשאים ליכנס לעיר עד
שיבאו רחוקים ויכנסו כולם בבת אחת
ועדיין התניות פתוחות והתריסין מנחין
התחיל לתקוע תקיעה שנייה נסתלקו התריסין
וננעלו החניוֹת ועדיין החמין והקדרות היו
מונחין

per ædituum, aut alium inferiorem Synagoga ministrum, quem vocant שלוח צבור *Accensum Synagoga.*

IX.

מונחין על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלושית סלק המסלק והטמין המטמין והדליקו ארבע הנדורות ושוהה כדי לצלו' דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע וחוק' רשומת תקיע' ראשונה תוקע אות' במנח' והשלושית קרוב לשקיעת החמה וכן תוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים להתיר העם למעשיהן *In omnibus provinciis atque urbibus Israelitarum vespérâ Sabbathi sexies clangebant: Clangebant autem loco excelsso, ut sonum omnes homines ejus regionis & suburbii percipere possent. Quando primùm clangebatur, tum illi, qui in agris reperiebantur, ab aratione, sarritione atque aliis agrestibus operibus prohibentur. Qui urbi propinquiore, non licentiam illam intrandi habent, priusquam remotiores accesserunt, quando unâ omnes urbem intrant. Tum adhuc tabernæ apertæ & tabulæ mercatorum locis suis relinquebantur. Quando verò altera vice clangebatur remotæ sunt tabulæ & clausæ tabernæ: Hactenus tamen cibi calidi & ollæ super foco relinquebantur. Clangore tertio edito (ollæ) removebantur & (favillis) obtegebantur cibi atque lucernæ incendebantur, Tum expectat tantum quantum requiritur ad minutum piscem assandum aut ut panis in furno coquatur & sonum æqualem, fractum, denuò æqualem edit cessatque. Primus clangor edebatur in Mincha tertia parte elapsa,*

IX. Quantum ad sanctificationem *Sabbathi*, corruptis temporibus, multa Judæi <sup>Addita-
menta
Sabbathi.</sup> de suo addiderunt præceptis Dei, *Buxtorf. Synagog. ibidem.* Aliis in rebus non timuerunt sibi licentiam sumere, quam Deus ipsis non dabat. Ibi *superstitiosi*, hîc *sacrilegi* sunt.

X. I. Licentiam sibi rapuerunt. Bis mille <sup>Vti iter
sabbathi,
cum.</sup> cubiti disternabant arcam & castra, quum proficiscerentur, *Jos. III, 4.* &, ut verisimile est, eadem mensura, cum quiescerent, observata fuit. Hoc terræ spatium quidam exponunt *milliare unum*, alii *duo*; alii illud minori, alii majori cubito metiuntur, quem dicunt *decempedam*; in hoc autem omnes conveniunt, quod hi bis mille cubitis confecerint (7) *iter sabbaticum*; licet nemo,

Kk 4

nî

elapsa, quando sol jam occidebat. Ita quoque Sabbatho exeunte, stellis ortis, eum in finem clangebatur, ut quisque ad opera agenda licentiam acciperet. Ab initio testimonii Doctissimus Magister dixerat hocce factum in loco edito, qui ex ingeniosa Cl. Rhenferdii conjectura in Templo erat *מסך השברת* *tectum Sabbathi* 2. Reg. XVI, 18.

(7) Illustrantur ex Maimonidis tr. cit. c. xxvii, 1.
היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה
שנ' אל יצא ממקומו ביום השביעי מקום
זר הוא תחום העיר ולא נתנה תור'
שיעור לתחום זה אבר' חבמים העתיקו
שר

nî fallar, observârit rationem, cur ita dictum sit; quam ego hanc esse censeo.

XI. Die *Sabbathi* omnes confluere oportebat ad locum publici cultûs, qui divisus erat bis mille cubitis à proximè circumjacentibus oppidis & pagis. Inde sequuntur quatuor positiones. 1. Bis mille cubitos comparativè posse vocari *iter sabbaticum*. 2. Quòd illis, qui procul divisi fuerunt ab arca, plures quàm bis mille cubiti emetendi fuerint. 3. Quòd fas nunc sit, conferre se die *Sabbathi* ad loca publico cultui sacra, etsi,

שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל וכך אמר להן משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור שאלפים אמה הוא מגרש העיר

Is, qui Sabbatho extra regionis terminum egreditur, vapulat, uti scriptum est Exod. XVI, 29. ne exeat ullus è loco suo die septimo. Locus hic limes urbis est, cujus spatium Lex non definit: At sapientes ajunt terminum hunc extra XII. miliaria esse quæ respondent spatio castrorum Israël. Ita quoque Moses dixit: Ne castris exeatis. At ex verbis Scribarum nemo hominum extra urbem ultra 2000 cubitos prodire debet: Extra definitum spatium prohibitum est. Nam 2000 cubiti suburbium constituunt. Hinc explica Act. I, 21.

etsi longiùs distantia. 4. Quòd illicitum fuerit Judæis exinde libertatem sibi spondere eundi quo luberet, etsi prætenderent bis mille cubitorum *sabbathicum iter* esse.

XII. II. Addebant præceptis Dei. 1. Deus *Sabbathum* ait: *Memento septimi diei, ut sanctifices illud.* Quibus verbis Deus diem aliquem consecravit, ut esset *Sabbathum*, illi autem addiderunt *SABBATHULUM*, (8) ita vo-

K k 5 cârunt

(8) Magistris שבוֹרָא dicitur. Ejus hæc ratio est, ut de diebus profanis, sexto & primo ipsi Sabbatho aliquid adjiciatur, ne Sabbathum lege divina statutum violetur. Joseph Karo *Ord. Or. Ch. n. 261*. יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקדש וזמן תוספת זה הוא מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות וזמן הזה שהוא ג' מילין ורביע רצה לעשת כולו תוספת עושה רצה לעשות ממנו מקצת עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה וראי יום מחול על הקדש ושיעור זמן בין השמשות הוא תלת רביעי מילין שהם מהלך אלף דת' ק אמות קודם הלילה *Quidam dicunt de profano necessario addendum esse tempori sancto: Hoc autem additamentum à quibusdam tantum habetur, quantum ab initio occasus solis, quando sol super terram non ultra, conspicitur, elabitur usque ad tempus, quod solemus inter duos soles vocare. Continet autem tria milliaria & quartam in super partem. Qui totum hoc memoratum spatium pro additamento habere*

cârunt additamentum, quod annexuerunt *Sabbatho*, *Hospin. de Orig. Fest. cap. 2.* Hoc temporis additamentum duplex fuit: quidam *Sabbathum* prius ordiebantur quam alii; quod evenit Judæis Tiberiade comorantibus; ubi ipsos, quum in valle habitarent, Sol non tam citò adspexit, quàm alios. quidam etiam *Sabbathum* plus produxerunt quàm alii, quod factum ab iis, qui habitabant *Zephoram* urbem in montis supercilio eminentem, sic ut diutius Solis luce fruerentur, quàm alia loca. Hi utrique addebant de profano ad sacrum, scil. de diebus profestis ἀμείσως præcedentibus aut consequentibus. Nemo minuebat *Sabbathum*; propterea optabat R. Jose participare cum iis, qui *Sabbathum* inciperent cum Tiberiensibus, & finirent cum Zephorensibus: *Buxtorf. comment. Masoret. c. 4. ex Musar.*

Abstine-
tia à co-
ctione ci-
barum.

XIII. 2. Deus inquit: *Quies, Sabbathum sanctum Jehovæ cras est, quod cocturi estis, coquite, & quod elixaturi, elixate, Exod. XVI, 23.* Hoc mandatum pertinuit propriè ad

habere vult, habeat: *Qui verò partem nonnisi, licitum ei quoque. Hoc tamen accuratè tenendum, ut aliquod tempus, qualecunque illud sit, de communi sancto adjiciatur. Spatium temporis inter duos soles tres milliarii partes comprehendit, sive spatium 1500. cubitorum ante noctem.*

ad tempus *Mannæ* (9) *Jun. & Tremell. in*
Exod. XVI. Ratio, cur eam parare eo die
ante crastinum deberent, ibidem redditur,
quia non inventuri essent die *Sabbathi* in
agro. Judæi hoc præceptum extenderunt
ad omnia æva, & propterea nullis parandis
cibis eodem die operam dabant. (10) Hæc
fortassis ratio est, cur Gentiles putârent ipsos
die

(9) Præceptum *Exod. XVI, 23.* ita ad tem-
pus *Mannæ* pertinet, ut subsequens minime
excludat. Quia enim cibus *Israelitarum* in de-
serto vagantium ordinarius *Manna* erat, ejus so-
lùm in antecedentibus mentio facta est. Nul-
lum dein in sacris vestigium legis post ingressum
in *Canaan* sublata. Præterea ratio, quæ additur
l. cit. vult, ut de omni cibo mentem Legislatoris
intelligamus. *Quies, quies sancta erit Jehovæ*
die crastina, quod cocturi estis, coquite &c. Nam
omnis opera, quæ cibo parando impenditur,
quietem turbat. Quo cibus paratu difficilior,
eo magis quieti adversatur. Taceo, de quo in-
ferius dicendum erit, ignem in Sabbatho accen-
dendum non esse.

(10) Lex hæc hodiernum durat. Quia ta-
men Sabbatho delicatè vivendum, die sexta oc-
cupati sunt in cibis parandis. Illos, quos calidos
comedere volunt, in fornacem reponunt vide *O-*
rach Chajim n. 253 & 250. quo posteriori numero
ישכונם בבקר ביום ששי להכין צרכי שבת
Multò mane die hebdomada sexto ad ea, quæ in
Sabbathum necessaria, paranda surgat.

die *Sabbathi* jejunare. (11) *Sueton. in August. c. 76. de Jejun. Sabb. vide Martial. l. 4. epigr. 4. Non diffitebor, quòd hæc opinio falsa orta esse possit ex illo loquendi modo: Νίσυω δὲ σαββάτω, jejuno bis Sabbatho.*

Et accen-
sione ignis

XIV. 3. Deus ait: *Non accendetis ignem in omnibus sedibus tuis die Sabbathi, Exod. XXXV, 3.* Hoc præceptum solum ignem pro

(11) Non semel Latini scriptores de jejuniis Judæorum, quæ diebus Sabbathi celebrant, loquuntur. Præter memoratos Persius Sat. v,

Labrâ moves tacitus recutitaque Sabbathapalles,

ad quæ Joh. Bond. *Judæi toto die Sabbathi usque ad vesperam jejunabant, ex quo facti sunt pallidi.* Hæc verò cum legibus atque praxi Judæorum adversa fronte pugnant. Sæpius quidem Verpi jejunant, sed sabbatho illicitum censent, nisi in rarissimis casibus. Hinc Benjamin Tudelensis de Rechabitis p. 82. מתענים כל ימי חיהם חוץ מן השבתות וימי טובים טובים affligunt se omnibus vite diebus, si exceperis sabbatha atque festos dies. Ex adverso sabbathi essentiam in delitiis atque eleganti vestitu ponunt, Optima quæque ex sabbatho in voluptate consumito speranda putant. In Orach Chajim n. 250. ירבה בבשר ויין ומגרנות כמו יכלתו Proût quis opibus valet, carnem, vinum aliaque pretiosa sibi comparare debet. Plura dabit Buxtorfius in *Synag. Jud.* c. xv. p. 312-322. edit. Basil. 1680.

pro (12) operibus *Tabernaculi* tetigit, nam prius in hoc capite fit mentio *Sabbathi*, ad significandum, quòd opera *Tabernaculi* cedere debeant *Sabbatho*. *Vatablus* in hunc locum. Item *Trem. & Junius*. Judæi ex hoc concludunt, hoc die illicitum esse, ullum ullibi ignem sufflare.

XV. 4. Deus ait: *Non facies opus die Sabbathi*. Hoc sine ulla (13) exceptione acceperunt *Abstinētia denique ab omnibus operibus.*

(12) Vis hac ratione infertur textui, qui simpliciter ait: *non accendetis ignem in omnibus habitationibus vestris*. Postea quidem divinus scriptor meminit operū pro Tabernaculo, ita tamen, ut præceptum illud ab iis evidenter distinguat, annectatq; ceu *עֲשֵׂה* observationi sabbathicæ. Scil. dantur dies festi, quibus opera servilia pariter prohibita erant, sed concessa tamen præparatio ciborum: Ne autem ad hunc modum jura sabbathi intelligantur, addit Moses *nolite accendere &c.* Aben Esra לא תבערו אש לאפות לחם ולבשר בשר כיהאש צורך לכה מאכל ne accendatis ignem ad coquendum panem aut carnem: Ignis enim ad omnem cibum parandum necessarius.

(13) Nimis Judæis faveret is, qui diceret observationes eorum sabbathicas procedere ex tenore Legis divinæ, ea solū illicita censere, quæ in lege proscribuntur. Id tamen quoque dici nequit Judæos sine ulla exceptione verba. *Non facies ullum opus*, accepisse. Concedunt v. gr. ut bestię

perunt Judæi. Propterea illicitum putarunt. *Pomum igne torrere, olus deligere, arborem conscendere, pulicem elidere, vel venari, Hospin. de Orig. Fest. c. de Sabbatho.*

XVI.

bestiæ ad aquam ducantur: Sic enim in tr. שבת c. v, 3. postquam plura hac de materia prius dixerant Auctores Mischnici, subjungunt מכנים חבלים לחוך ידו וימשוך *funes manu tenent atque ducunt* (bestias). Ubi tamen annotat R. Obad. de Bartenora והוא שלג יהיו ראשי החבלים תלויין ויוצאין מתחת ידו לארץ טפח או יותר כדי שלג יראה כמו שנושא חבלים תלויין בידו *Hac conditione, ne extremitates funium dependeant atque vel palmi spatio aut ultra manu prodeant: Ne aliàs habeatur, ut is, qui funes dependentes manu sua gestat. Hinc. Luc. XIII, 15. Concedunt & alia. Cæterum docent omnes hominis actiones distingui posse in patres & תולדות filios h. e. opera generalia & specialia, quæ sub illis comprehenduntur. Hæc verò, licet non expressa, æquè esse prohibita ac illa ajunt. Tr. שבת c. vii, 2. מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע תורש והקוצר והמעמר הדש והזורה הכורר השוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצה והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חושין והפוצע שני חושין הקושר והמתיר והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור ב' תפירות הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והמוחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק*

XVI. Hinc quoque illicitum censuerunt, ^{Olim arbitrabantur, Sabbatho vim vi repellendam non esse.} die *Sabbathi* vim vi repellere, quare facti sunt bis hostium praeda. Primò ab Antiocho devicti sunt, ex quo Matthias decrevit, illicitum esse die *Sabbathi* se opponere hostibus; *Joseph. lib. 12. c. 8.* Illud autem decretum strictè sumpserunt, quasi tantum liceret tum se defendere, si oppugnarentur, non autem ullo opere, eo die, evertere arietes, cuniculos, si eos agerent hostes, &c. *Joseph. lib. 14. cap. 8.* Secundò facti sunt Pompejo praeda.

XVII.

והמוחק ערל מנר לכתוב שתי אותיות
הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש
המוציא ברשות לרשות הרי אלו אבות
מלאכות ארבעים חסר אחת
Ex interpre- tatione Sebast. Schmidii. *Patres operum (sive principalia opera) sunt quadraginta uno minus*
(1) *Serens.* (2) *Arans.* (3) *Metens.* (4) *Manipulans.* (sive colligens in manipulum) (5) *Triturans.* (6) *Ventilans.* (7) *Purificans.* (8) *Molens.* (9) *Cribrans.* (10) *Pinsens.* (11) *Coquens.* (12) *Tendens lanam* (13) *Dealbans eam* (14) & *excutiens eam* (15) & *tingens eam* (16) *nens* (17) & *stamen subtegens* (18) & *induens duo fila in spatium filorum* (19) & *texens fila duo* (20) & *rumpens fila duo* (21) *Ligans* (22) & *solvens* (23) & *suens duas suturas* (24) *dissecans eo fine, ut consuat* (25) *Venans capream* (26) *Mactans eam* [27] & *decorians eam* (28)
Saliens

Excipi-
untur.

1. Opera
charita-
tis.

XVI. Proinde ad verum hujus præcepti sensum, sciendum est, quòd tres operum servilium species licitæ fuerint. 1. *Opera charitatis*. Deus, qui ipsis concedit bovem & asinum die *Sabbathi* ducere aquatum, *Luc. XIII, 15*. ad plus reficiendam ipsorum vitam, multò magis libertatem indulget homini, pro se ipso & familia sua cibos parandi, ut eò magis idoneus sit ad sacra opera. Christus sanavit die *Sabbathi*; quare & tum & nunc (14) temporis licet visitare ægrotos,

Saliens eam (29) & *parans pellem ejus* (30) & *radens eam* (31) & *discindens eam* (32) *scribens duas literas* (33) & *delens ut scribat duas literas* (34) *Ædificans* (35) & *destruens ea* (36) *Extinguens* (37) & *accendens eam* (38) *Percutiens malleo* (39) *Educens rem è potestate in potestatem* (i.e. è loco privato in locum publicum & contra) *Hi sunt patres operum quadraginta unius minus*. Hæc opera generalia alias species sub se continent ut ex, gr. metere comprehendit decerpere fruges. Glossa Bartenoriana המלקט באילנות חייב משום קוצר קוצר qui fruges decerpit, tenetur nomine demetentis. Hinc explica Matth. XI 1, 12.

(14) Judæi absolute non negant die sabbathi remediis utendum esse, sed tum quando morbus inveteratus est neque ex dilatione medicinæ periculum timendum quales ægroti erant, quos Salvator diebus Sabbathicis sanavit. Cæterum audi Josephum Karo Ord. Orach Chajim n. 328.

מי שיש

tos, remediisque uti. 2. Opera ceremonia-2. Cere-
lia circa cultum divinum, ut sunt, non tan-^{monialia.}
tūm mactare victimas, (15) circumcidere in-

LI

fantes,

מי שיש לו חולי שרל סכנה מצוה להלל
qui morbo periclitatur, ejus
gratia Sabbathum rectè profanatur. Paulo infra
כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה
אף על פי שהוא ערל הבשר מבחוץ מחללין
עליו את השבת ואם רופא אחד אומר
צריך ורופא אחד אומר אינו צריך מחללין
Propter morbum, quem medici periculosum ha-
bent, Sabbathum profanare licet, licet labores æ-
grotus carnis aliqua exteriori parte. Si unus
medicus affirmat morbum periculosum esse; alter
verò negat, Sabbathum tamen profanatur, uti ve-
nam secando, hypocauftum calefaciendo, ut idem
Auctor habet. Huic ægrotorum classi annume-
rant puerperam, de qua præter alia עושין
לילדת כל שלשים יום אפילו בתקופת תמוז
Ignem in gratiam puerperæ accendant totis
XXX. diebus vel ipso Junii solstitio conf. Maimon.
tr. שבת c. II.

(15) Rectè ajunt Magistri במקדש
Non est Sabbathismus in Sanctuario. Neque e-
nim opus servile est labor, qui cultui divino im-
penditur. Quare olim non tantum jugia sacrifi-
cia, sed & addititia die septimo adducebant, ma-
ctabant &c. Num. XXVIII, 9. 10. Die expiationis,
qua quies altissima requiritur, plurimæ offerendæ
erant victimæ vide Levit. XVI. Illustra hinc
Matth. XI I, 5.

fantes, (16) *fed & personare buccinis & cornibus ad conciendum populum*, Num. X, 2. Licuit quoque populo exire ædibus suis ad publicum cultum. Æquali modo tutò Christiani pulsant campanas, ad convocandum populum ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, *die Dominica*; tutò iter ingrediuntur, ut se associent publico coetui, vel verbum proponant. Hæc opera,

(16) In quemcunque enim septimanæ diem tempus circumcisioni destinatum incidit, circumcisio ἀνεύχως administranda Gen. XVII, 12. quod traditionarii neutiquam abnuunt, sed exemplis & legibus idem docent. In Orach Chajim. n. 330. עושין כר צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה כמון (כמו *Cuncta*, *quæ ad circumcisionem necessaria sunt*, sabbatho agunt, circumcidunt, denudant, exsugunt, cingunt. Excipit tamen inferius מילה שלג בוסנה אינה דוחה שבת אנדרוגנוס ונולד בין השמשות ונולד כשהוא מהור ויוצא דופן ונכרית שילדה ואחר כך נתגיירה ומי שיש לו שתי ערלות אין מילתן דוחה שבת *Circumcisio, quæ non destinato tempore facta, Sabbathum non pellit. Neque etiam Androgyni aut ejus, qui tempore, quod inter duos Soles vocari solet, natus, vel qui jam circumcissus in lucem editus est, aut qui latere prodiit, vel Profelytissa, quæ peperit & postea fidem judaicam professæ est, item, qui duo præputia habet, omnium horum circumcisio sabbathum non pellit, hoc est Sabbatho agenda non est.*

opera, et si naturâ suâ sint corporalia, sanctum tamen templum naturam ipsorum mutavit, sanctificavitque, *Matth. XXIII, 17.* Aut, sicut Judæi ajunt de occupatione Jerichuntis, quam die Sabbathi captam produnt ipsorum Magistri: **מי צוה על השבת צוה** *qui jubet sanctificari Sabbathum, jubet etiam profanari Sabbathum. Kimchi in Hos. VI.* Denique 3. Opera absolute necessi- ^{3 et ab-} ^{solute ne-} ^{cessitatis.} tatis; ut defensio sui adversus hostem, & alia ejusdem naturæ, de quibus hoc proverbium Judæorum exstat: **סכנת הנפש דוחה השבת** *Periculum vite pellit Sabbathum.* (17) Christiani,

(17) Maimon tr. שבת c. II, 16. **מפקחין פיקוח** *נפש בשבת ואין צריך ליטור* *רשות מניה דין והמקדים להציל הנפש הרי זה משובח כיצור ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו אף ער* *פי שהוא צר הדגים עמו שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלותו והעלה דגים בלבד פטור מכולם נתכוין להעלות דגים והעלה דגים ותינוק פטור מפילו לא שמע שטבע הואיל והעלה תינוק עם הדגים פטור* *Die Sabbathi periculo vite liberant animam, neque à confesso judiciali potestas ideo petenda est. Is, qui antevertit ad liberandum, maximam laudem meretur. Quomodo? si quis infantem, qui in mare prolapsus, vidit, ille expandit rete atq; illum educit: Licet simul pisces extrahat. Si quis audivit infantem in mare immersum fuisse, expandat rete ad extrahendum,*

stiani, paulò mutato proverbio tritissimo, dicunt: *Necessitas non habet ferias.*

CAP. IV.

De Paschate & Festo Azymorum.

Vocis
Πάχα
origo.

I. **Q**UIDAM Patrum vocem Πάχα, *PA-CH A* derivârunt à Græco Πάχα, *Pattor*, quòd *Passionis* Christi memoria circa id tempus celebretur. *Tertull. adv. Jud. c. 10.* Item *Ambros. lib. de myst. Pasch. cap. 1.* quam opinionem rectè infrangit *Augustinus in titul. Psal. LXVIII.* Nam vox ea origine Hebraica est, significans *transire, transire.* Dei ipsius expositio hæc est: *Victima Paschatis est Jehova, פסח וטן* qui transiit domos filiorum Israelis, *Exod. XII, 27.*

Significa-
tus.

I.

II. Vox hæc פסח *Pascha* trifariam sumitur in Sacris Literis, *Primò* pro annuo illo Festo, quod celebrabatur decimo quarto mensis *Nisan*, aliàs *Abib.* Ex Theologis quidem non pauci omnia, quæ ad decimam quartam noctem pertinent, decimæ quintæ attribuunt; quem errorem hauserunt ex-
tur-

hendum, extrahatque pisces, ille prorsus liber est. Qui intendit pisces extrahere, extraxit simul infantem, liber, licet non audiverit illum immersum fuisse, quandoquidem una infantem eduxit, liber tamen est.

turbidis Rabbinorum lacunis , qui hodie eundem *errorem* errant , teste *Scaliger. de emend. temp. l. 6. p. 270.* Potes id vocare *PASCHA AGNI* , quum eo die circa vesperam Israelitæ debuerint ratione familiarum suarum agnum affare , & in privatis ædibus comedere. *Secundò* pro illa solennitate temporis , quæ erat decimo quinto mensis *Nisan* , poteritque vocari *PASCHA OVIVM & BOVM.* *Deuter. XVI, 2. (1)*

L1 3

Aliàs

Annot. (1) Gravissima quæstio , num פסח in V. Testamento dicatur de ovibus, bobus, qui die decima quinta Nisan offerebantur. Affirmant plures, ii que in Antiquitatibus versatissimi viri, ex quibus nomino Ligtfootum Op. T. II. p. 670. qui in hunc finem adducit Deut. XVI. 2. 2. Chron. XXX, 24. &c. XXXV, 8. 9. Fateor tamen loca illa ita comparata esse, ut animum in hanc sententiam non adeò pronum convincere nequeant. Ipsi etiam Magistri, qui nominantur, Rashi, Bechai, Nachmanides id non dicunt, sed distinguunt. His addo Abarbanelem, qui duas contribulium expositiones memorat in Leg. f. CCCLXII, l. m. וּבַחֲרַת פֶּסַח לַיְי אֱלֹדִיךָ צֹאן כִּי מִמֶּנּוּ יִהְיֶה הַפֶּסַח וְעֹד בֶּקָר תֹּזֶבַח לְשִׁלְמִים וְיֹתֵר נֶכֶן הַזֶּה דַּעַת הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה בֶּר נַחֲמָן שֶׁאָמַר וּבַחֲרַת פֶּסַח לַיְי אֱלֹדִיךָ וְלֹא הָאֲדִיךָ בּו עֹד כִּי כִבֵּר הַתְּבָאֵר חֲקַרַת הַפֶּסַח שֶׁמָּה אֵבֶר הַזֶּה חֲחִירוֹ שֶׁמֶלֶכָּר הַפֶּסַח יֹזֶבַח צֹאן וּבֶקָר לַחֲגִיגָה & immolabis Pascha Adonai Deo

Aliàs potest quoque dici *Festum Paschatis*, quemadmodum decimus quartus mensis *Nisan* simpliciter *Pascha*. Mense primo, decimo quarto ejus mensis est *Pascha Jehova*; Et decimo quinto ejus mensis festum. Numer. XXVIII,

Deo tuo scil. oves nam ex ovibus *Pascha* desumendum; Præterea boves immolabis, ut sint pacalia. Sententia verò Excellentissimi Magistri Mosis filii *Nachmanides* optima est, scil. Legislatorem tantum dixisse & immolabis *Pascha Adonai* Deo tuo, nec in *Paschatis* descriptione alia addidisse, quoniã statutum de illo jam alibi explicitum. Verum simul admonet præter *Pascha* insuper immolandas esse oves & boves ad *Chagiga*. Attamen non dubito $\pi\acute{\alpha}\chi\alpha$ Joh. XVIII, 28. pro sacrificiis *Chagiga* dictis accipiendum, quandoquidem, quod alibi monstrandum erit, *Pascha* propriè sic dictum jam comestum erat. De his Maim. tr. קרבן פסח cap. X. כשמקריבין ארז הפסח בראשון מקריבין עטו שלמים ביום ארבעה עשר מן הבקר או מן הצאן גדולים או קטנים וכרים או נקבות ככל זבחי השלמים וזו היא הנקראת חגיגת י"ד quando offerunt *Pascha* mense primo, simul offerre solent pacalia die decimo quarto ex pecore bovino vel ovino, majoribus, minoribus, sexu masculino aut foeminino, uti alia pacalia: Nomen habet *Chagiga* diei quarti & decimi. Non ita tamen ad memoratum diem pertinebant, ut alia licita non fuerint, quam potius ad subsequentem pertineant, observante Doctissimo Anglo vide l. cit. Conf. quoque Maim. tr. חגיגה c. i. in.

XXVIII, 16. 17. Ad hoc festum Josia magnam ovium, agnorum, hœdorum, boumq; copiam populo dedit. Tertiò sumitur pro *toto festo*, quod incipit decimo quarto mensis *Nisan*, finiturque vigesimo primo ejusdem mensis. Propè erat ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγόμενη Πάχα, *FESTUM AZYMORUM*, quod vocatur *Pascha*, Luc. XXII, 1. Sic ut hoc significatu quoque includatur *Festum azymorum*, licèt propriè loquendo *Festum azymorum* distinctum à *Festo Paschatis* fuerit.

III. 1. *Pascha* celebrandum erat circa ve- *Paschatis*
speram decimi quarti diei mensis primi; *tempus.*
hoc fuit secundum ipsorum *Sacramentum*,
(2) in quo licèt cum agno panes azymi co-
Ll 4 mede-

(2) Sacramentum pariter & sacrificium erat agnus Paschalis. Neque enim hæc duo inter se pugnant. Reliqua Sacrificia etiam Sacramenti naturam habebant. Nam omne, quod ad sacrificium pertinet, reperis in Paschate; nomen, locum, ritus, finem. Dicitur קרבן Num. IX, 7. *quare nos subtrahimur*, לבלתי הקריב את קרבן יי' *quominus offeramus oblationem Domino.* Item זבח Exod. XII, 27. De loco Deut. XVI, 2. qui reliquorum sacrificiorum etiam determinatur c. XII. s. neque tempore Mosis aliter denominari poterat. Num vero atrium, num urbs Hierosolymitana intelligenda, ex prædicatis hoc colligendum est.

Distin-
ctum est
festum
Azymo-
rum.

mederentur, festum tamen ipsum *Azymo-
rum* demum postridie, scil. decimo quinto
mensis ejusdem, coepit, agitatumque est per
septem dies, quorum tantum primo & se-
ptimo convocatio sancta & quies ab omni-
bus operibus servilibus fuit. *Levit. XXIII,*
5-8.

IV.

est. *Mischnici tract. זבחים c. v. 8.* והמעשר והפסח קרשים קלים שחיטתן בכל מקום
Primogenitorum, decimarum & agnorum Pascha-
lium, qui sancta leviora, mactatio ubique (in a-
trio) peragi potest. Nec refragatur scriptura,
quæ holocaustorum mactationem ad latusaræ a-
quilonare mandat *Lev. I, 11.* De quibus quo-
quoque *tr. & c. cit. §. 1.* העולה קדשי קרשים
Holocaustorum sacrorum maxi-
mum sanctitatis gradum habentium mactatio ab
aquilone fieri debet. *Ratione rituum. Mischna*
tr. שחט ישראל וקבר c. v, 6. פסחים
הכהן נותנו לחכירו וחכירו לחכירו ומקבר
את המלצ ומחזיר את הריקן כהן הקרוב
אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד
Israelita mactat, sacerdos autem sanguinem ex-
cipit atque illum socio porrigit, hic vero adstanti:
Sacerdos, qui altari vicinus, pelvim sanguine re-
fertam accipit & vacuam restituit. Tum una
sparsione versus altaris fundamentum sanguinem
effundit: sequitur excoriatio §. 9. כיצד תולין
ומפשיטין אנקליות של ברור היו קבועין
בכותלים ובעמודין שבהן תולין ומפשיטין
Quo-

IV. Et 2. *Pascha*, ætate primam ejus in ^{Forrò}stitutionem sequenti, nec maclari, nec co- ^{probatu.}medi debebat alio in loco, quàm eo solo, quem suo nomini elegit Jehova, h. e. Hierosolymæ. (3) Sed *Festum Azymorum* censuerunt Hebræi celebrari posse quibusvis in locis suarum habitationum, si nequirent es-

L1 5

se

Quomodo suspendebant & excoriabant? uncini ferrei parietibus infigebantur, & victimam à columnis suspendebant & excoriabant. Aliter tamen, si uncini deficiebant. Tum combustio adipis §. 10. קרעו והוציאו אמוריו נתנו כמניס והקטירן על discidit [agnum Paschalem] atque נבי המונח protraxit intestina imposuitque ea scutelle atque in ara adolevit. Quis ad hæc leviter attendens, rituum sacrificarum, si de illis quidquam audivit, non recordabitur? Quod finem attinet, in confesso est agnum Paschalem Christum sacrificium pro peccatis fidelium præadumbrasse, nam I. Cor. v, 7. τὸ πάχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη *Pascha nostrum pro nobis maclatum est.* Ergo fuit sacrificium.

(3) Rationes [1] Deut. xvi, 2. [2] quia agnus Paschalis sacrificium: At sacrificia à Templo Hierosolymitano dependent. Non ita se habet cum panibus fermentatis. Confirmat hoc Praxis Judæorum, qui extorres festum Azymorum celebrant, non tamen agnum Paschalem, cujus זכר מניסו non nisi habent Maimon. tract. חמץ ומצה c. VIII. 1. Aliter si agnus Paschalis non nisi sacramentum, uti circumcisio, tum æquè obtineret extra, quàm intra terram.

se Hierosolymæ; propterea dicunt: לא תלה
אכילה זו בקרבן הפסח אלא זו מצוה בפני עצמה
*Non pendet comestio illius ex Paschatis obla-
tione, sed est peculiare præceptum suapte na-
turæ. Maim. de fermento & azymoc. 6. sect. 1.*

*Ritus co-
mestionis
agni Pa-
schalis,
vel com-
munes,*

V. *Ritus & ceremoniæ* usurpatæ à Judæis
in comestione *Paschalis* agni correspondent
cum *ceremoniis* generalibus, quibus solen-
nioribus in festis utebantur. Benedicunt
calicem, & benedicunt panem, distribuunt-
que convivis ac lavant pedes accumben-
tium, uti diximus *cap. de Conviviis*.

*Vel speci-
ales.*

VI. Res singulares, quibus differt ab aliis
festis, produntur in quæstionibus, quæ à fi-
liorum quodam, catechizationis modo,
proponuntur tempore *Paschatis* comeden-
di: sive potius in responsionibus ejus, qui
benedictionem super mensa dicit, quas re-
gerit roganti puero. (4) Quæstio erat: Quid
notat hic cultus? modus responsionis ita ha-
buit: *Quomodo differt hac nox à cunctis aliis?*
Scalig. de emend. Temp l. 5, pag. 270. Nam
aliis noctibus semel lavamus, hanc nocte bis:
*(sic Christus finitâ coenâ lavit suorum disci-
pulorum pedes) aliis noctibus aut vescimur*
fermentato aut azymo pane, hanc solo azymo:
aliis

[4] Hæc desumpta sunt ex Mischna tr. פסחים
c. x, 4.5. Maimonide tr. & c. cit.

aliis noctibus vescimur variâ herbarum specie, hâc solis amaris: aliis noctibus vescimur & bibimus vel sedentes, vel accumbentes, hâc tantum accumbentes & in longum extensi. Tum pergit explicare, quòd Pascha sit proptererea, quia Deus præterierit domos patrum suorum in Ægypto.. Deinde sustulit herbas amaras manu, aitque: *His amaribus herbis vescimur, quia Ægyptii patribus nostris in Ægypto vitam reddiderunt amarâ.* Tertiò, manu allevat panem azymum, additque: *Hic panis azymus, quo vescimur, notat, quòd massa patrum nostrorum angustia temporis non potuerit fermentari, cum Dominus ipsis appareret, & ab hostibus liberaret.* Hanc catechizandi rationem ajunt præceptam, *Exod. XII, 26.* vocantque eam *הגדה* *פסח* *לש* annuntiationem seu enarrationem Paschatis. Hinc suum loquendi modum mutuatur Apostolus: *Quoties editis hunc panem, & bibitis hoc poculum, τὸν δάσκαλον & κύβητον κατὰ γέμετε. I. Cor. XI, 26.*

VII. Quantum ad hunc agnum, tale de eo præceptum habebant: *Decimo die mensis Abib quisque sibi accipiet agnum, pro domino paterna, integrum, masculum, anniculum; eritque apud vos in custodia, usque ad diem decimum quartum ejus mensis, Exod. XII, 3.* Lex divina de agno Paschali.

VIII. Paschalis pecus, vel agnus, vel hæ- Comedendus, dicitur à pluribus una

du, pro quavis domo sumebat. Totum Isra-
 òlitarum corpus divisum erat in duodecim
 tribus, tribus in familias, familiæ in domus.
 Si quæ domus non sufficiebat absumendo
 agno, tum proximus vicinus se adjunxit, ut
 (s) comederet. Tota communitas voca-
 batur

[5] חבורות *sodalitia* unà ineunt illi, qui li-
 centiam agnum Paschalem comedendi habent.
 Sed alium aliquem, quem Lex inidoneum convi-
 vam declarat, non recipiunt, non leprosum, im-
 purum aut alienigenam vel Apostatam, vid. Jo-
 seph. B. 7. l. vii. c. 17. p. 968. fœminas tamen, quæ
 nullo quidem præcepto tenentur, nihilominus, si
 ipsis libet, potestate comedendi pollent. Exstat
 tr. אין עושין חבורת נשים. c. viii, 7. פסחים.
non faciunt sodalitium ex ועבדים וקטנים
mulieribus, servis & parvulis. Verùm non nega-
 tur licentia comedendi agnum, sed solùm ejusmo-
 di sodalitium. vid. Glossa Bart. Hinc Maimon, tr.
 האשה שהיתה בבית בעלה c. II. m. קרבן פסח
 שהט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל
 משל בער. *Uxor, quæ jam in domo mariti, de*
agno mariti comedere debet si & pater & maritus
pro illa mactarunt. Hinc explica Luc. II, 41. Nu-
 merus sodalitii fixus statuitur ante mactationem.
 Idem Celeberrimus Magister ab initio cap. me-
 morati. אין שוחטין את הפסח אלא למנויו
 שנ' תכוסו ער' השה מלמד שמתמנים
 עליו כשהוא חי ואלו המתמנים ער' הפסח
 הם הנקראים בני חבורה *Número sociorum jam*
inito agnum demum mactant, uti scriptum exstat
 Exod.

batur *συναγία*. Ejusdem sensus sunt apud Mar-
cum cap. VI, 40. 41. *συνέβια* & *συναί*. Hæ
voces omnes notant *communitatem sodali-*
tatemque convivarum, quot eidem mense ac-
cumbere possunt. Ultimum vocabulum pro-
priè significat *toros & areolas hortorum*; &
sic videtur in Evangelio tota multitudo
confidens in gramine viridi comparari hor-
to, & singulæ sodalitates totidem areolis
horti. (6) Numerus accumbentium in *com-*
munitate Paschali infra decem non descen-
dit, nec supra viginti adscendit. (7) *Joseph.*
de Bell. Jud. lib. 7. cap. 17.

IX.

Exod. XII. pro ratione pecudis numerabitis: Hinc
docemur numerum figi, quando agnus adhuc vi-
vit. Illi verò, qui ita connumerantur ad Pascha,
sodales dicuntur.

[6] Unaquæque sodalitas distinctum locum
occupat neque cum altera confunditur Tract.
שתי חבורות שהיו אוכלים c. VII, 3. פסחים
בבית אחד אלו הופכים את פניהם הילך ואוכלים
ואלו הופכים את פניהם הילך ואוכלין *Quod*
si duo sodalitia uno in loco comedant, tum qui ad
hoc sodalitium pertinent huc, qui verò ad alte-
rum, isthuc facies convertunt.

[7] Verba Josephi, ad quæ Auctor noster re-
spicit, nec tamen mentem plenè tradit, hæc sunt:
Contubernium ἢ ἐλασσαν ἀνδρῶν δέκα [μόνον γὰρ
ἢ ἐξέσι δαίνυσθαι] πολλοί δὲ καὶ σὺν σῆκεσι ἀδελφοί-
ζονταί.

Require-
batur
masculus.

IX. Commendatur in Lege *masculus*, ad significandum vividum robur & vires Salvatoris nostri, cujus typus fuit.

Annicu-
lus.

X. *Anniculus*, Hebr. *בן שנה* *filius anni*. Sunt qui distinguunt inter *filium anni* & *filium anni sui*: *Filium anni* interpretantur, qui *annum unum* agit, nec minor, nec major est; *Filium verò anni sui*, qui est in *anno primo*, licet eum nondum absolverit. (8)
Sed

סוּטָא non pauciorum quàm x. erat [neque solus aliquis epulandi licentiam habet] multi viceni autem congregati sunt, Dissentire videtur Maim. יחיד ששחט את הפסח c. II. in. פסח. tr. לעצמו כשר והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו ומשדליום שלא ישחט לכתחילה ער יחיד Si unus aliquis pro seipso mactavit, conceditur, quando ille agnum integrum devorare poterit: Curant tamen ne pro uno aliquo datâ operâ mactatio peragatur.

[8] Meminit distinctionis hujus Aben-Esra attribuens illam R. Jeschux, quam ipse tamen rejicit collat: Num. VII, 15. 78. Perquam imò nimium accurati sunt Judæi in tempore victimarum ad momentum usque determinando. Hinc alium quoque calculum in bestiarum annis recensendis incunt. Glossa Bartenoriana ad tr. פרה. c. I. 3. נולד באחד באלול לא שלמה לו שנה עד אחד באלול של שנה שניה דבתר שנתו אולינו ולא בתר שנים שר מני העולם ומה נתעברה שנה נתעברה לו *Bestia primo*
Elal

Sed *Aben Esra* negat absque *Kabbala* posse sciri, quis sit *filius anni sui*, nam fieri potest inquit, ut sit ꝑ addititium, sive paragogicum, quale frequens est. *Anniculus*; illud expouunt sic, quòd agnus, qui octo & plures dies habet, idoneus ad *Pascha* fuerit, non tamen si pauciores, quia dicatur *Levit. XXII, 27.* *bos, aut agnus, aut capra, quum nata fuerit, fueritque dies septem sub matre sua, deinde à die octavo & ultra accepta erit in oblationem igne absumendum Jehovæ.* Rationem huius præcepti Hebræorum quidam esse putârunt, quòd nihil in mundo absolutè perfectum sit, usquedum Sabbathum transierit. Vid. *Munster. ad Lev. XXII.* Insuper, si horâ unâ ille agnus superârat annum, reprobatus fuit, quia dicitur: *Masculus, anniculus.*

XI.

Elul nata tum demum annum suum complevit, quando primus Elul subsequenteris anni accedit. Solemus enim computum proprium sequi non calculum mundi. Si annus embolimeus, tum & bestie embolimeus. Quæ Auctor habet, confirmari queunt ex Maimon. מעשה קרבנות c. I, 12. 13. Conf. Exod. xxii, 30. Levit. xxii, 27. Plin. l. viii, c. 51. Sui foetus sacrificio die quinto purus est, pectoris die octavo, uti habet Bochartus. Editio, quæ Hagenoæ prodiit, legit die vii.

Perfectus

XI. **כֹּמֵן** *Perfectus, integer* (9) debebat esse, tam ad commonendos Israëlitas de propria integritate & sinceritate, quàm ad denotandam absolutam illius perfectionem, qui revera fuit *ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ*, *agnus Dei*.

Segregatus die decima à reliqua grege.

XII. *Asservatusque fuit usque ad decimum quartum ejusdem mensis.* Rabbinii hujus custodiæ quatuor rationes dant. *Hospin. de Orig. Fest. cap. 5.* Quòd 1. aliàs potuissent negligere agnum *Paschalem*, ob præcipitem emigrationem & molem negotiorum tempore discessus. 2. Ut intra quatuor istorum dierum spatium eò melius explorare possent & cognoscere perfectionem agni. (10) 3. Ut, cum per tantum tempus suis oculis

[9] Integer finè ulla vel minima labe. Quare sacerdotes victimas perquirere tenebantur atque ab altari alienas declarare, si aliquod memoratorum vitiorum Lev. xxii, 22.23. vel in traditionibus nominatum in iis deprehenderint. Maimon. tr. **בֵּיאוֹת הַמִּקְדָּשׁ** c. VII. quinquaginta numerat vitia, quæ bestiam temerare poterant. Sunt autem in auribus v §. 2.3. in palpebris iii §. 4. in oculis viii §. 5. in naso iii §. 6. in ore vi §. 7. in genitalibus xii. §. 8. in manibus & pedibus vi. §. 9. in corpore toto iv §. 10. Denique iii vitia à senectute morboque.

[10] Non ultima hæc videtur ratio separationis die decima Nisan faciundæ. Cessavit autem poste-

oculis lustrarent agnum, eò meliorem occasionem & incitamentum haberent, tum descendendi in considerationem misericordiæ Dei eripientis eos ergastulo Ægypti, tum catechizandi instituendique suos filios ea in parte; ob quam rationem receptus mos Judæis fuit, ut agnum per hos quatuor dies lectorum fulcris alligarent. 4. Ut hoc præparationis tempore se possent expedire & parare ad mactandum cum.

XIII. Tempus, quo agnus mactari debuit, erat *vespera*, *Exod. XII, 6*. Sive, ut in ^{Tempus mactationis} *Textu*

Mm

Textu

posteriori ætate ejusmodi separatio quandoquidem & ratio cessavit. Nam Sacerdotio instituto exploratio ad Sacerdotes pertinebat. Sic exstat *tr. תמיר c. iii, 3*. Sacrificia jugia peculiari cuidam stabulo inclusa fuisse, ut ab aliis separarentur atq; explorarentur, sed §. 4. *אף על פי שהוא מבערב מבקרין אותו לאור האבוקור* *quamvis antecedente vespera [victima] explorata esset, nihilominus denuo eam ad lucem tadarum explorant.* Glossa Bartenoriana *תמיר טעון בקור ממום ד' ימים קודם שחישתו דומיא דשה הפסח* *sacrificium jube visitandum erat ob vitia per iv dies ante mactationem sicut fiebat in agno Paschali*, uti vertit Ordinarius hujus Tituli Interpres. Hinc separationis alia mentio non fit post legem *Exod. xii*. Observari nequit templo exstructo & populo in remotioribus locis habitante. Obstat quoque *Matth. XXVI, 17. Marc. XIV, 12. Luc. XXII, 7.*

Phrasis
inter du-
as vespere-
ras variè
explica-
tur.

(11) Textu Originali legitur, בין הערבים
Inter duas vespervas. Theologi hîc movent
quæstionem, quænam pars diei per hanc
locutionem intelligatur? Quidam distin-
guunt duas vespervas ita: Quòd fuerit *vespe-
ra Solis*, scil. cùm moles Solaris occidit, &
vespera luminis, cùm etiam radii Solares &
splendor terram deseruère; Tempus, sive
τὸ μετὰ ξύ interim, inter has duas vespervas
censetur esse una hora & tertia pars horæ,
quo

(11) Tempus, quod dicitur בין הערבים *inter
duas vespervas* idem, quod appellatur בערב *in ve-
spera* conf. Exod. xii, 6. cum Deut. xvi, 4. Nec
non Exod. xvi, 8. cum 12. Item Exod. xxx. 8.
cum xxvii, 21. Credibiliter prior phraseologia
respicit ad receptam antiquis temporibus distin-
ctionem duplicis vespere, quam quoque græci
Latinique scriptores tradiderunt, unde illud *nescis,
quid serus vesper vehat*. Num autem tempus
præcisè determinari queat, nescio. Prout id à
Judæis observatum fuerit, ex Historia constat.
Duo scopuli, evitandi sunt: Illorum, qui tempus
nimis laxant; Illorum quoque, qui contrahunt.
Qui igitur mediam viam ineunt, ad veritatem
propius accédere videntur. Tantum minimùm
spatium intelligendum, quantum oblationi sacri-
ficii jugis vespertini Num. xxviii, 4. & agno-
rum Paschalium sufficiens, quod crescente offe-
rentium Israelitarum numero dilatandum, neq;
enim unâ omnes atrium sacerdotum capiebat,
sed

quo interstitio ajunt jugulatum *Pascha*. *Aben Esra Exod. XII.* Alii dant laxius temporis intervallum, sicque distinguunt: Quòd sit *vespera declinationis & vespera occasus*. Putantque *Pascha* mactatum esse tempore eo, quod intercurrit meridiem & noctem. *R. David in Radic.* Hoc etiam colligi potest ex *Pircke Aboth. c. 5.*

Probatur.

XIV. Hæc postrema responsio videtur ^{intelligē-} magis consentanea veritati. i. Quia per eam ^{dum esse} locutionem debemus intelligere tempus ^{tempus,} longiusculum, quo non tantum *Pascha* ma- ^{quod in-} ctandum, sed etiam sacrificium jure offe- ^{tercurrit} rendum fuit. *Num. XXVIII, 4.* Hoc ergo ^{inter me-} potuit offerri primâ pomeridiani temporis ^{ridiem &} parte. Modum oblationis hoc tempore de- ^{noctem.}

Mm 2

scri-

sed successivè, prout monumenta Judaica testantur. Cavendum tamen præprimis, ne ante meridiem *Pascha* sacrificetur *Maim. tr. פסחא מוקדשי* c. xv. פסח ששחטו שלם לשמו בארבע עשר קודם חצות פסח לפי שאינו זמנו *Interprete Lud. de Comp. de Veil. Agnus Paschalis si mactaretur nomine suo ad xiv diem Nisan ante meridiem, temeraretur; quippe quod tempus non erat ejus proprium.* Doctissimus Interpretres videtur alio correctiori exemplari usus, nam ex verbis exemplaris, quo ego utor (impresum illud est Venetiis 1514.) *agnus Paschalis suo nomine non mactatus*, sed *Lectio*, ad quam Eruditissimus Ex-Judæus versionem composuit, magis placet.

scribit *Talmud. tract. de Paschate cap. 5. in initio*, qui juxta nostrarum horarum numerum ita habet: Sacrificium jube vespertinum plerumque mactabatur inter secundam & tertiam, offerebatur autem inter tertiam & quartam; Vesperâ *Paschatis* mactabatur inter primam & secundam, offerebaturque semi tertiâ. Quod si vespera *Paschatis* incideret in vesperam *Sabbathi*, jube sacrificium vespertinum mactabatur inter duodecimam & primam, & offerebatur mediâ ad secundam, & postea *Pascha*. (12) 2. Hoc convenit cum immolatione veri *Paschalis* agni, nam sicut tempus crucifixionis coepit horâ tertiâ diei cum sacrificio jugi matutino, *Marc. XV, 25.* ita id finitum est horâ nonâ *Y. 3 4.* cum soleret offerri sacrificium jube vespertinum, & in vespere *Paschatis*, ipsum *Pascha*.

XV.

(12) Hæc desumpta sunt ex tr. פסחין c. v. i. Confero Josephum de B. J. l. vii, c. 17. p. 968. *δύοσι ἀπὸ ἐνάτης ὥρας μέχρι ἐνδεκάτης* (*pascha*) *mactant ab hora ix usque ad xi.* Maimonides titulo & cap. modò cit. אחר תמיד שרל בין הערבים אחר שמקטירין קטורת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות מתחילין לשחוט את הפסח עד סוף היום post sacrificium jube vespertinum, sufficiens vespertini adolitionem & aptationem lucernarum incipiunt mactare *Paschata* usque ad diei finem.

XV. Præterea agnus debebat comedi *Vnà co*
medeban-
tur herba
amara
amara cum herbis amaris. (13) Ratio hujus præ-
 cepti est, ut eo admonerentur, agere Deo
 gratias pro liberatione ex servitute Ægypti
 aca, quæ ipsorum vitam amaram reddidit.
Exod. I, 14.

XVI. Has *amaras herbas* intingebant in *Quæ in-*
tingeban-
tur in
pulmen-
tum tum.
pulmentum crassiusculum sinapi instar, quod
 vocabant *חרוסת* (14) dicuntq; hoc pulmen-
 M m 3

(13) Lex simpliciter habet *מררין amaritudi-*
nes. Solent autem subintelligere *herbam.* Vulg.
lactucas agrestes. Raschius *כל עשב מר נקרא מרר*
omnis herba amara meror dicitur. Mischn. tract.
פסחים c. I. l. 6. *ואילו ירקור שארם יוצא*
בהן ירי חובתו בפסח בחוררת ובעולשון ובתמנא
ובחרחבנא ובמרר יוצאין בהן בין לחין בין יבשין
Olera, quibus homo in convivio Paschali debito
suo satisfacit, hæc sunt, lactuca, intybus, gingi-
dium, charchabina, Meror sive sint viridia sive
sicca. Excipiuntur condita, elixata, cocta. Ne-
 que necesse est, ut de omnibus memoratis specie-
 bus quis comedat; sufficit, si de una. Conf. Maim.
 tr. *ומצה חמץ* c. vii. c. f.

(14) Ipsi Judæi fatentur *חרוסת Embamma*
 hoc *מררין סופרי* *ex verbis scribarum* ortum
 habere. Attamen jam antiquo satis tempore,
 utpote ejus in Mischna mentio tr. *פסחים* c. X. 3.
 obtinuit. Huc igitur non malè refertur Matth.
 XXVI, 23. Præparationem, uti illam, descri-
 bit R, Obad. de Bart. his verbis accipe *חרוסת*
שעושים

Huius de-
scriptio.

Festum
Azymo-
rum.

tum esse signum luti, in quo laborârunt pa-
tres in Ægypto. *Moses Kotsens fol. 118.* Hoc
pulmentum putant quidam esse, in quo
Christus ἐμβαλε τὸ ψαμίον, *intinxit offulam,*
quam Judæ dedit. *Scalig. de emend. temp.*
l. 6. p. 272. De hoc crassiusculo jure ita scri-
bunt Hebræi: *Maim. de ferm. cap. 8. sect. 7. So-*
lebant panem azymum intingere in pulmento
Charoseth, & tum vesci; deinde immitte-
bant herbas amaras in Charoseth, vesceban-
turque iis. Conficiebatur è foliis palma-
rum vel ficubus aridis & passis uvis, quæ
contundebant, affusoque aceto, instar luti
commiscebant, mensæque apponebant Pa-
schali nocte. *Maim. in חמץ ומצה c. 7. sect. 11.*
XVII. Septem dies sequentes decimum
quartum *Nisan*, propriè loquendo, peculia-
re

שעושים מתאנים ולווים ובטנים ושקדי
ובמה מיני פירות ומשימן בה תפוחים ורכין
הכל במדוכה ומתערבין בחומץ ונותנין עליות
תבלין קנה וקנמון כעין פתילור דקור
ארוכור זכר לקש וצריך שתהיה עבה זכר
לטיט *Embamma componitur ex ficibus, avellanis,*
pistaciis, amygdalis, pluribus aliis fructuum specie-
bus; Indunt ei poma: Tum hæc omnia in morta-
rio contundunt, atque acetocommifcent: Addunt
dein aromata, veluti Calamum, Cinnamomum
instar funiculorum tenuium & oblongorum, ut es-
sent μνησκόρον paleæ. Requiritur ut crassiuscu-
lum sit, quo lumen in memoriam revocet.

re festum constituebant, uti superius dictum; nempe *festum azymorum*, quod hoc tempore non debebat panis fermentatus (15) in ipsorum ædibus reperiri. Hujus moris vestigia quædam sunt observata in Romanorum Flamine Diali. *A. Gell. noct. Attic. l. 10. cap. 15.*

Mm 4

XVIII.

(15) Lex divina exstat Exod. xii, 15. Deut. XVI, 3. & Exod. xii, 7. *non conspicator apud te חמץ fermentum & (in primis) non conspicator apud te שאור fermentum.* Unde evidentissimum est vocabula חמץ & שאור non prorsus idem significare, distinguimus ita, ut prius generatim omnia acida aut quæ ex fermentatione acedinem contrahere queunt, posterius fermentum farinaceum comprehendat, *vid. quæ fusius diximus dissert. de fertis in fermentatis §. 3. 4.* Hac itaque ratione non solum panis fermentatus, sed etiam alius cibus acidus aut acescens inò potus voluntate Legislatoris septiduo illo prohibitus est. Atque ita Veteres Judæos mentem Dei accepisse præter alia constat ex tr. פסחים c. III, 1. אלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המרי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזמן של צבעים וכ"ו *Pascha violatur sequentibus, Cutach Baby-* *lonico* [dicitur constare ex pane mucido & lacte] *cerevisia Medorum* [hæc ex tritico aut hordeo in aquis macerato] *aceto Idumæorum* [qui soliti sunt hordeum vino indere usq; acescat] *Zytos Egyptiorum* [constabat tertia parte ex hordeo, tertia parte ex croco sylvestri & alia tertia parte sale] *infectorio*

Modus

prepara-
tionis ad

hoc festū.

XVIII. Gradus præparationis ad festum

quatuor erant, *Buxtorf. Synag. c. 12.* 1. *Ex-*
purgatio fermenti, quando omnem suam
suppellectilem & vasa, quibus fermentum
adhærere possit, emundant; & hoc agunt
duobus vel tribus diebus ante *Pascha*. 2. *In-*
quisitio fermenti, quando fermentatum pa-
nem inquirunt per omnes domūs angulos
& murium scrobeculas: (16) hæc inquisitio
fit

Et orio succo qui Zuman appellatur [est aqua fur-
fure mixta] &c. At Maimonides tr. חמץ ומצה
c. v, i. אין אסור משום חמץ בפסח אלא ה' מיני דגן בלבד הם שני מיני חטים שהם
החטה והפוסמרת ושלשה מיני השעורים שהם
השעורה ושכולרת שועל והשיפון אבל הקטניות
כגון אורז ודוחן ופולים וערשית וכיוצא בהן אין
בהן משום חמץ *Quinque tantum frumenti spe-*
cies sub fermento in Paschate prohibita sunt scil.
Dua species tritici veluti triticum propriè sic di-
ctum, spelta & tres hordei species, quales hordeum
propriè sic dictum, hordeum sylvestre & avena.
Non item oryza, milium, faba & lens conf. פסחים
c. II, 1.

(16) Prolixi sunt Hebræorum Jurisconsulti
in locorum perscrutandorum recensione. Vide
Orach Chajim n. 433. solùm memoro בודק כר
המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהם
חמץ ולכן כל חדרי הבית והעליות צריכים
בדוק שפעמים אדם נכנס בהם ופתו בידו
Omnia loca, de quibus suspicio est, pervenisse illuc
fer-

fit accensâ cereâ, (17) & teste Buxtorfio no-
 etc ante Pascha. Scaliger id refert aliis ver-
 bis, nempe quòd hæc inquisitio instituta fu-
 erit; *ineunte quartâ decimâ usque ad quar-
 tam horam post ortum Solis. De emend. temp.
 in proleg.* Initium (18) autem decimæ quar-

M m 5

ta

*fermentum, rimanda sunt: Quare omnia concla-
 via & cœnacula investigatione opus habent, nam
 homines illa sæpius cum pane in manibus intrare
 solent. Conf. Maim. חמץ ומצה c. 11, 3.*

(17) Maimonides l. & c. cit. §. 4. אין בודקין
 לֹא לאור הלבנה ולא לאור החמה ולא
 לאור האבוק' אלֹא לאור הנר *Non investigant
 ope splendentis Lune aut Solis vel tadarum, sed ope
 candelarum scil. in scrobeculis, foraminibus. A-
 liter in loco lucido.*

(18) Septem quidem dies panum azymorum in
 lege traduntur, quorum primus decimus & quin-
 tus Nisan. Nihilominus jam ante die XIV. &
 perquirunt fermentum atque etiam à comestione
 abstinent, sive quòd putaverint ipsâ Dei Legem id
 velle, sive eum in finem, ut Lex eo minus violetur.
 Idem Celeberrimus Magister l. & c. cit. 1. מצות
 עשרה מן התורה להשביר חמץ קודם
 זמן איסור אכילתו שנ' ביום הראשון תשביתו
 שאור מבתיכם ומפי השמוע' למדו שהראשו'
 זה הוא יום ארבעה עשר ראיה לדבר זה
 מה שכתוב בתורה לֹא תשחוט ער חמץ
 דם זבחי כלומר לֹא תשחט הפסח ועדיין
 החמץ קיים ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה
 עשר אחר חצות *precipit ut fermentum etiam
 ante-*

antequam tempus comestionis ejus prohibitum est, aboleatur, nam scriptum Exod. XII, 15. die primo fermentum cessare facies. Ex traditione autem discimus diem primum esse XIV. cum quo aliud in lege convenit Exod. xxiii, 18. non sacrificabis super fermento sanguinem sacrificii mei, hoc est, non mactabis Pascha, quando fermentum adhuc reperitur. At mactatio Paschatis die XIV post meridiem mandata. conf. Raschium ad Exod. xii, 15. Quare ordinariò ex præscripto sapientum investigatio instituenda בתחלת ליל י"ד בניסן ab initio noctis xiv mensis nisan vide Schulch. Toh. p. 32. 2. aut quod idem לא יראה פסח in luce diei xiv. tr. פסחים c. I, 1. Tum tamen ommissa etiam postea compensari potest. Schulch. Ar. ex Orach Chajim. n. 435. conf. פסחים c. 1, 3. Cui lubet repertum fermentum mox in illa nocte exterminare, hoc est licitum. Sin, probè colligit in unum locum עד תלת שעות ושיר ומבערו usque ad principium horæ sextæ (respondet nostræ xii.) diei & tum exterminat. Scil. igne vel etiam alio modo tr. פסחים c. II, 1. Ab hinc usque illicitus, non tamen antea : דברי שיאכר ממנו למחר עד ארבע שעות Fermentum nocte decima & quarta eum in finem repositum, ut quis ex illo iv prioribus horis (usq. ad horam x) comedat, non hinc inde dispersum jacere debet Maim. l. cit. c. III, 1. 2. Ex dictis tria, N. Testamenti loca illustra 1. Matth. xxvi, 17. ubi dies Paschatis ἡ πρώτη τῶν ἁζύμων dicitur, neque tamen primus ex septem diebus panum infermentatorum 11. Matth. xxvi, 16. Panis ille infermentatus erat, nam fermentum omne jam ante exterminatum requirebatur. 111. 1. Cor. v, 7.

Varie ex-
plicatur.

ab Interpretibus triplicem nanciscitur sen-
sum. Vid. *P. Fag. in Exod. XII.* Quidam
per eam intelligunt, quòd talis ejiciendus sit
ex hereditate cœlesti; alii quòd Deus talem
excisurus è *vita sit morte subitaneâ*; alii,
quòd talis *absque liberis sit decessurus*, nulla
sui pignora relinquens. Huc facit ipsorum
Proverbium: *Vir sine filiis est sine vita.* *P. Fag. l. c.* Harum trium expositionum pri-
ma hoc loco verisimillima est, licet alia Scri-
pturæ loca secundam quoque admittant,
ut dicetur *cap. de Circumcisione.* Interim ju-
dicet æquus Lector, annon hæc verba im-
portent, præter occultum Dei in talis trans-
gressoris animam judicium, institutionem
Ecclesiæ, quo pacto ea ejusmodi peccato-
res

*terro animo fecerit, nam scriptum est, ejus, qui
fermentatum comederit, anima excindetur;
si verò ignorantia, tenetur ad determinatum sa-
crificium pro peccato. Mitior pœna illi infligitur,
qui rem fermento commixtam edit, uti idem
c. cit. §. 6.* אין חייבין כרת אלג ער
אכילת עצמו של חמץ אבר עירוב חמץ
כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכו' הדומה
להן מדברים שהחמץ מעורב בהן אם אכלו
בפסח לוקה *Excidium obtinet tum, quan-*
do ipsum fermentum comeditur. Si quis verò
fruitur mixtura fermenti tempore Paschatis, ve-
lut Cutach Babylonico aut Cerevisia Medorum aut
simili, ille vapulat.

res excommunicatione coërcere queat; quod poenæ genus Sacra Scriptura aliàs vocat *ἐκ τῆς συναγωγῆς τοιεῖσθαι*, *ejici ex Synagoga*. Joh. XVI, 2. quæ locutio convenit huic, *exscindi ex Israele*.

XX. Hic tria quæri possunt. 1. Quis ma-^{Maclans.} ctarit *Pascha*? 2. Ubi maclatum? 3. Ubi^{Loco ma-} comestum sit? 1. Maclatum est à Sacerdoti-^{stationis.} bus, (20) 2. Chron. XXXV, 6. 2. Maclabatur primis temporibus *in atrio templi*, loco, quem Deus elegerat. (21) Deuter. XVI, 3. Domi-

(20) Unumquemque Israelitam potestate ma-
ctandi polluisse patet ex tr, פסחים c. v, 6. vide
annot. II. in h. c. Conf. dissert. nostram de fun-
ctionibus Laicorum circa victimam §. 6.

(21) Maim. tr. פסח c. I. in. אין שוחטין
את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים אין
בשעת היתר הבמות לא היו מקריבין את
הפסח בבמת יחיד אלא בבמת ציבור וכל המקריב
את הפסח בבמת יחיד לוקר הקריב
כאילו בשוק שנ' לא תוכר לזבוח את הפסח
באחד שעריך מפי השמועה למדו שזו אזהרה
לשוחט בבמת יחיד אפילו בשעת היתר הבמות
Uti reliqua Sacrificia, ita agnū Paschalem in solo
sacerdotum atrio maclare licitum est, etiam eo
tempore, quo excelsa concessa erant: Hoc enim
tempore victimam paschalem in excelsa totius cœ-
tus, non privato, offerebant: Is verò, qui obtule-
rit in excelsa privato, verberibus subiciebatur, ut
si quis immolasset in platea, nam scriptum est
Deut.

& come-
stionis.

Dominus agni accepit à Sacerdote, & comedit in privata domo. Christus cum suis Discipulis *Pascha* celebravit in coenaculo Hierosolymæ. Vid. *Maimon. in Korban. Pesach. c. 1. sect. 6.*

Quod cœ-
nis Pa-
scha cele-
bratum
fuerit?

XXI. Ulteriùs quæri posset: An *Pascha* celebratum fuerit duabus cœnis, (22) alte-
râ

Deut. xvi, 5. non poteris sacrificare pascha in ulla portarum tuarum. *Ex traditione docemur admonitionem hanc spectare illum, qui immolat in excelsis privato, etiam illo tempore, quo alioquin excelsa permissa erant.*

(22) De duplici Cœna nihil memorant Scripta Judæorum, quod Magni Buxtorfii Magnus Filius invictè adversus Scaligerum probavit *Exercit. in Hist. Instit. S. Cœnae*. Ego ex Maim. tr. *חמץ ומצה* c. VIII. convivium Paschale paucis describam, unde & hoc ipsum confirmabitur & alia, quæ Evangelistæ de hac solennitate habent, elucidabuntur. Præmissâ consecratione diei & festi, atque finita manuum lotione *מביאין שלחן ערוך ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר חגיג' של יום ארבע' עשר ובזמן הזה מביאים ער' השלחן שני מיני בשר אחר זכר לפסח ואחר זכר לחגיגה* *adferebatur mensa cibis instructa scil. herbis amar- ris aliis insuper oleribus, panibus infermentatis pulmento, agno paschali & carne sacrificiorum Chagiga.* Hodie autem solent mensa imponere duas carnis species, quarum una *מנחם פא-
שבתי*

râ alteram immediatè insequenti? Quidam hoc affirmant, hisque rationibus. 1. Quia Christus accubuerit, *Pascha* autem comestum sit stando. Hoc omnium infirmissimum argumentum est; nam Christus æquè accubuit, cùm vesceretur *Paschate*, ac cùm institueret Sacramentum. Judæi in genere, post primam institutionem *Paschatis*, malunt id accumbendo comedere, quàm stando, ad significandum suam quietem & libertatem, ut patet ex *cap. de Conviviis*. 2. Quia *Pascha* solitum fuerit assari, cùm in ultimo *Paschate*, quod celebravit noster Jesus, fuc-

schatis, altera sacrificiorum Chagiga. Tum olea pulmento intingebantur atque ab omnibus accumbentibus degustabantur. Amovebatur mensa à conspectu illius: qui sensum *Paschatis* mysticum exponebat, ut occasio Mysterii explicandi suppeditaretur. Explicatione finita manus denudò lavabātur dicebaturque benedictio super laganis fermentatis, quæ unà cum herbis amaris rursus pulmento illi intingebantur. Tum apponebatur caro sacrificii *Chagiga* appellati. Postea demum caro agni *Paschalis* באחרונה אוכל מנשר הפסח אפילו כזית ואינו טועם אחריו מאכל אחר כלל. *Ultimò caro victima Paschalis comeditur, quamvis non ultra quantitatem olive deinceps alius nullus cibus comeditur.* Cum antiquitate ergò minimè convenit, quod Scaliger habet, esum agni primam cœnam constituisse.

fuerit jus, cui intingebatur panis, & cum quo edebatur *Paschalis* agnus, non tamen nefas fuerit, ordinariam coenam ejusdem comestioni adjungere, quæ jus admittere potuit: sed, uti superius demonstratum est, materia, cui intincta est illa offula, putatur esse *pulmentum* חרוסת 3. Urgent *Joh. XIII*, 2. jam peractam fuisse coenam primam, cum Christus surgens suorum Discipulorum pedes lavaret, postmodum autem Judæ datam esse offulam, quâ re ostendi accubitus secundum. Sic *Lucas* quoque refert, Christum suis Discipulis dixisse, μετὰ τὸ δεῖπναι, *post coenam* & consecrationem Sacramenti, quòd unus ipsorum ipsum proditurus esset.

(23)

XXII.

(23) Aliter ad locum *Joh. xiii.* respondendum putamus, scil. coenam isto capite recensitam non fuisse Paschalem [1] Talis toto illo capite non dicitur, quum contra reliqui Evangelistæ agni Paschalis mentionem faciant *Matth. xxvi. 17.* *Marc. xiv, 12.* *Luc. xx, 15.* [2] Coena illa habita dicitur μετὰ τῆς ἑορτῆς τῆς πάσχα v. 1. [3] Qua ratione colligere poterant discipuli, Christum ad Judam dixisse ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν. Quòd verò apud Johannem quædam similia reperiantur coenæ Paschali apud alios Evangelistas descriptæ, nondum probat eandem coenam esse.

XXII. Hoc est validissimum argumen-
tum illorum, non tamen sufficientis robo-
ris, quia Sacrae Scripturae frequens & fami-
liaris est *ענין*, quâ illud prius recense-
tur, quod ratione historiae posterius est. Sic
Joh. XI. refertur de Maria, quod unxerit Je-
sum, etsi illius unctio demùm sequatur hi-
storia proximo capite. Eandem quoque
de Proditore historiam *Matthæus & Marcus*
anteponunt consecrationi Sacramenti. De
hoc Judæis proverbium est: אין מוקדם ומאחר
בתורה Non est prius aut posterius in Scriptura.
Salom. Jarchi in Genes. VI, 3. His datis re-
sponsionibus videmus, quàm dilutum sit
statuere, homines decem (sæpè enim tot,
non plures fuêre,) coenam secundam esse
inituros, ubi jam absumserant agnum anni
sui, h. e. anniculum.

XXIII. Constat etiam ex historia Barra-
bæ, fuisse receptum morem, dimittendi
captivum quemdam tempore Pascharis. *Vnde mos*
Quantum ad hujus dimissionis rationes tri-
plex exstat opinio. Quidam putant, hunc
morem sacrum fuisse memoriae *Jonatha-*
nis, filii *Saulis*, quem populus liberavit pa-
tris manibus. Alii censent, quemdam di-
missum, ut festum eò majori lætitiâ & plau-
su agitaretur. Alii verisimilius esse dicunt,

id factum, ad vocandum in memoriam servitutem liberationemq; Ægyptiacam. (24)

Vnde varia determinatio diei Paschatis?

XXIV. Rursus hinc notandum, quod Judæi, loquentes de *Paschate*, loquantur subinde juxta computationem civilem, quam metiebantur dies ab ortu Solis ad ortum Solis; subinde juxta computationem sacram, quæ ibat ab occasu Solis. Hoc interfuit conciliando loco *Num. XXVIII, 16.* ubi decimus quartus primi mensis videtur poni pro primo die Azymorum.

Hinc VIII dies huic festo adscribuntur.

XXV. *Josephus Antiq. lib. 2. cap. 5.* prodit, quod huic festo octo dies attribuerint. Sic Discipuli dicuntur ad Christum accessisse *primo die Azymorum*, dicentes: πᾶσι ἡμεῖς ἐτοιμάσωμέν σοι φαγῖν τὸ Πάχα, *ubi vis pareremus*

(24) Lectisternii tempore quidem victis vincula demebantur, sed inde non sequitur: Ergo ad hunc Gentium morem allusio est Matth. XXVII, 15. Rationes sunt. 1. Magnum discrimen inter utrumque morem. Unus aliquis tantum in festo dimittebatur. Non item Lectisternii tempore. 2. Dependebat privilegium hoc à festo Judæorum, speciatim Paschate. 3. Joh. XVIII, 39. tanquam *συνήθεια* Judæorum, quæ illis originaria, citatur. 4. Imò ut *ἀνάγκη* necessitas quæ Pilato imposita: scil. victores victis promittebant libertatem in iis, quæ cultum concernebant; Pilatus itaque cogeatur hunc morem, qui Ecclesiasticus, ratum facere.

remus tibi ad edendum Pascha? Matth. XXVI, 17. quasi ἡ πρώτη Ἀζύμων, prima Azymorum fuerit ante Pascha. Hæc excusantur computatione dierum civilium, etsi ratione computationis dierum sacrarum festum Azymorum demùm coeperit decimo quinto, durâritque tantùm dies septem, Paschate festum Azymorum præcedente.

XXVI. Tandem sciendum est, quod concessum fuerit *secundum Pascha* iis, qui vesci *secundum quibus ex* primo non potuêre, vel propter impurita- *causis celebran-* tem ex contactu cadaveris contractam, (25) *dum.*

Nn 2

vel

(25) Plenius Maimonid. tr. c. VI. קרבן פסח. אי זה הוצא טמא שנדחה לפסח שני. *ab in.* כל מי שאינו יכול לאכול זאת הפסח בלילי ט"ו בניסן מפני טומאתו כגון זבים וזבות נדורות ויולדות ופועלי נדורת אבר הנגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהם ביום י"ד הרי זה שוכר ושוחטין עליו אחר שיטבול ולערב כשיעריב שמשו אוכל את הפסח טמא מרשע שחל שביעי שלו להיזר בי"ד אף ער פי שטבול והחזה עליו והרי הוצא ראוי לאכול קרשים לערב אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני שנ' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולצא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא מפי השמועה למדו שאותו י"ד שביעי שלהן היה ועל זה שאלו אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב ופירש להן שאין שוחטין עליה *Quis immundus ille, qui condemnatur ad* *Pascha secundum? Omnis ille, qui propter im-* *mundi-*

vel ob distantiam suarum habitationum ab eo loco, quo jugulari debuit. Id observari debuit mense secundo, die decimo quarto juxta omnes prioris *Paschatis* ceremonias. (26) Num. IX. Quantum ad concessionem *Pascha-*

munditiem suam nocte xv Nisan Pascha comedere nequit: Sunt autem seminisflui & seminisflue, femina, quæ menstruo laborant & puerpera, viri quoque, qui cum uxoribus in menstruis rem habuerunt die xiv, aut qui reptile attigerit, aut simile quid, pro illo, postquam aqua se immerfit, agnus mactatur, à quo quoq; si vespera accessit, ille comedit. Qui impurus propter mortuum, pro illo agnus mactandus non est, licet ejus dies vii incidat in xiv Nisan, licet quoque lotus & conspersus fuerit atque dignus, qui sub vespera comedat sancta, nihilominus tamen ad Pascha secundum condemnatur, nam scriptum legitur Num. IX, 6. fuerunt quidam, qui quum immundi esset ex cadavere hominis, non potuerunt Pascha die illo celebrare. Ex traditione autem constat, diem xiv Nisan fuisse illi septimum. Idcirco rogarunt Deum, num pro illis Pascha mactare & sub vespera illis comedere licitum sit, nec ne. At respondit Deus, pro iis non mactandum esse.

(26) Aliqua differentia statuitur tr. פסחין מה בין פסח הראשון לשני הראשון c. IX, 3. אסור בכל יראה וכל ימצא והשני מצה וחמץ עמו בבית הראשון טעון הלל באכילתו והשני אינו טעון הלל באכילתו זה וזה טעונים הלל בעשייתן ונאכלין צלו על מצות ומרורים

Paschatis posterioris pro iis, qui in itinere remoto fuerunt, Hebræi in iis verbis, in itinere remoto, singulares & notatu dignas meditationes exerunt. Forſan Dominus eo ſignificavit, nos Gentiles, qui immundi & mortui eramus in peccatis, ἡμεῖς ὄντες μακρόθεν & remoti, futuros eſſe propinquos ſanguine Jeſu Chriſti, ipſumque participaturos, qui eſſet Paſcha ſecundum. Eph. II, 1. 13. De hac legali conſtitutione (27) dicunt Hebræi: Quid eſt iter remotum iſtud? Qui die decimo quarto menſis primi, oriente Sole, quindecim aut plura milliaria ab Hieroſolymorum

Nn 3

mœni-

Quenam eſt מרורים ורחוק את השבירה differentia inter Paſcha primum & ſecundum? Quod primum attinet, (obſervandum eſt interdictum Exod. XII, 19.) non conſpicietur, non reperiatur (fermentum.) Quod ſecundum, azymum & fermentatum penes illum in domo eſſe poteſt. Primum quando comeditur, poſcit cantum הלל Non item ſecundum. Utrumque cantum illum requirit, quando paratur. Item utrumque aſſatum cum panibus inſermentatis & herbis amaribus comedendum: utrumque etiam propellit Sabbathum.

(27) Conf. quoque tractatum Miſchnicum modò cit. §. 2. unde Maimonides hæc depromſit. Ibi enim exprimitur Modiim diſtans xv milliari- bus puta Judaicis (de quibus cap. penult. l. vi.) ab Hieroſolyma.

moenibus abest. Ecce! hæc est via longinqua. Sin minùs abest, non est via longinqua, nam facilè Hierosolymam appellere potest tempore pomeridiano, licèt pedes eat. *Maim. in Korban. Pesach. c. 5. sect. 8. 9.*

*Analogia
inter Pa-
schalem
agnum
& Chri-
stum.*

XXVII. *Analogia inter Paschalem agnum & Christum* sic habet:

Christus est nostrum Pascha.

I. Cor. V.

Paschalis agnus fuit	Christus fuit
1. <i>Agnus è grege.</i>	1. <i>Filius hominis. Joh. I.</i>
2. <i>Absque vitio.</i>	2. <i>Absque peccato.</i>
3. <i>Offerendus & assandus. (28)</i>	3. <i>Cruciandus & occidendus.</i>
4. <i>Circa vesperam.</i>	4. <i>In consummatione seculorum. Hebr. IX, 26.</i>
5. <i>Cu.</i>	5. <i>Non</i>

(28) Modus assandi commodè ad crucifixionem agni, qui peccata mundi verè aufert, adferri solet. Ille, uti cum Doctores Mischnici describunt, sic se habuit. כיצר צולין ארז הפסח מביאין ארז שפוד של רמון תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו. *Ecquomodo agnum Paschalem assant? Solent veru de ligno malogranati (ajunt enim hoc ligni genus igni injectum non fudare aquam) per os ad nates usque transfigere & ita assare, tr, פסח c. VII, 1.*

5. Cujus non frangebantur ossa. (29)	5. Non fregerunt ejus crura. Joh. XIX, 33.
6. Cujus sanguine respersi portarum postes.	6. Cujus sanguis munda nostras conscientias.
7. Ut Angelus percussor ipsos transiret.	7. Ne peccatum & mors nos prosterneret.
8. Qui in domibus privatis edebatur.	8. Qui verâ propriâque fide applicatur.
9. Totus.	9. Per omnes fidei articulos.
10. Sine fermento.	10. Sine hypocrisi. 1. Cor. V, 8.
11. Cum herbis amaris.	11. Cum patientia sub cruce.
12. Cum festinatione & more viatorum.	12. Cum serio & siticuloso desiderio eterne vite.
13. A solis circumcisis.	13. A solis fidelibus. 1. Cor. XI.

Nn 4

CAP.

{29} Cap. cit. §. II. השובר את העצם
 בפסח הטהור הרי זה לוקה ארבעים
 Paschatis purè fregerit, ad XL plagas tenetur.
 Quare ossa comburenda erant vel die xvi aut xvii
 si xvi, in Sabbathum incidit. Vid, §. 10.

Nomen
Penteco-
stes.

Unde L.
dies nu-
merandi
sunt

Annot. (1) Nomina alia sunt חג השבועות & *festum septimanarum* : Rationem habes Lev. xxiii, 15. 16. חג הקציר *festum messis*, quo Deo pro messe grates dixerunt עזרתך vel Chald. עזרתך quod nomen alioquin in scriptura datur non toti festo ex pluribus diebus, sed ultimo Paschatis & octavo festi Tabernaculorum. Forſan à Magiſtris ad Pentecoſten indicandum transferebatur, quoniam hoc feſtum unica ſolùm die juxta legem conſtare debet יומת וימתו *Dies vovendi* qua hæc in memori- am revocabatur.

(2) Auctor noster sequitur opinionem tradi-
tiona-

dies à cessatione, nempe Paschate. Levit. XXIII, 11. Nam, quia hoc festum septem constabat diebus, primusque & septimus vocabantur *Sabbatha*; hæc locutio idem notat, ac si dictum esset *posteriore Paschatis die*.

N n 5

III.

tionariorum, qui Sabbathum Lev. XXIII, 11. de prima festi Azyimorum exponunt. Ex pluribus Raschium allego. Hic ad explicationem loci citati מִמַּחֲרַת יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שָׂאֵם אֶתְּהָ אֹמֵר שְׁנַת בְּרִאשִׁית אֶתְּהָ יוֹדַע אִיזֶהוּ à crastino diei festi primi Paschatis; si enim exponere velles de Sabbatho creationis (die septima) nescires, quodnam Sabbathum intelligendum esset. Conf. Aben Ezram, Abarbanclem, Maimonidem aliosque. Aliter Sadducæi: R. Obad. de Bartenora tract. חגיגה c. II, 4. הֵיוּ הַצְּרוּקִים אֹמְרִים לְעוֹלָם עֲצָרָת אַחֵר שְׁנַת מִדְּכָתִיב וּסְפָרָתִם לָכֵם מִמַּחֲרַת הַשָּׁכֶת וְהֵן אֹמְרִים מִמַּחֲרַת שְׁנַת בְּרִאשִׁית וְאֵם כֵּן לְעוֹלָם חַל עֲצָרָת בְּאַחֵר בְּשְׁנַת Sadducæi dicebant Pentecosten semper incidere in diem primum, eo quod scriptum sit Lev. XXIII, 11. & numerabitis vobis à crastina Sabbathi. Illi autem à crastina Sabbathi explicant de Sabbatho, qualis in Historia Creationis mentio fit. Qua ratione Pentecostes semper in primum septimanæ diem incidet. Negari quidem nequit notionem, quam Sadducæi voci שְׁנַת attribuant, esse longè receptissimam. Nihilominus pro altera facit nexus Lev. XXIII. Deia

Intra hoc
tempus e-
rat messis

III. Hi quinquaginta dies certi limites e-
rant Judaicæ messis, quam includebant duo
sollemnes dies, incunte eam $\delta\delta\lambda\epsilon\gamma\alpha$ & $\pi\acute{\alpha}\chi\alpha$
secundâ die Paschatis, claudente $\pi\epsilon\nu\eta\kappa\omicron\sigma\eta$,
quinquagesimâ post. $\Delta\delta\lambda\epsilon\gamma\alpha$ & $\pi\acute{\alpha}\chi\alpha$, secun-
dâ Paschatis offerebant manipulum primi-
tiarum messis suæ. (3) Levit. XXIII, 10. Sca-
lig.

Dein quia die xv cessandum ab opere servili c. c. v,
7. adeoq; שבת cessatio dici potest. Insuper, ut
Raschius argumentatur, nesciretur quale Sabba-
thum intelligendum esset. A partibus traditio-
nariarum præter Oncelosum etiam stat Josephus
Antiq. l. III, c. X. p. 93. $\tau\eta\ \delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\rho\alpha\ \tau\omega\nu\ \alpha\zeta\upsilon\mu\omega\nu\ \eta\cdot$
 $\mu\epsilon\rho\alpha\ \epsilon\kappa\tau\eta\ \delta'\ \epsilon\varsigma\iota\nu\ \alpha\upsilon\tau\eta\ \kappa\alpha\iota\ \delta\epsilon\kappa\acute{\alpha}\tau\eta$ secunda azymo-
rum die, quæ est mensis hujus decima & sexta scil.
offerebant manipulum.

(3) Quum manipulus agitationum ritus in
Antiquitatibus sacris celeberrimus sit, non pos-
sum quin ad systema Auctoris complendum bre-
vem ejus Historiam subjiciam, 1. Nomen dici-
tur עמר התנופה Lev. XXIII, 15. uti in eod. cap.
panes Pentecostales תנופה לחם panis agitatio-
nis v. 18. nam ut Maimonides habet tr, תמידין
c. VII. $\text{מניפו במזרח מוליד ומביא מעלה ומוריד}$
agitabatur ad ortum, movebatur huc illuc sur-
sum & deorsum 2. Constabat ex hordeo. Id. l. c.
 $\text{עומר זה מן השעורים היהב ודבר זה}$
הלכה ממשה רבינו $\text{manipulus hic ex hordeo}$
veniebat. Hoc autem $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\delta\omicron\sigma\iota\varsigma$ est à Mose Ma-
gistro nostro. Traditio probabilitatem inde ha-
bet, quod illo tempore triticum ad maturitatem
non-

lig. de emend. temp. lib. 6. Festo Pentecostes
offe.

nondum pervenerit. Hordeum enim citius maturefcebat vid. Exod. ix, 31. 32. Favet Josephus Antiq. l. III. c. x. p. 93. Manipulus autem è frumento recenti desumendus Lev. xxiii, 10. unde

ראשית קצירכם *primitia messis vestrae.* 3.

Hordeum hoc procrefcere debebat in terra Canaan, quod Celeberrimus Magister colligit ex Lev. xxiii, 10. demetebatur in loco, si fieri poterat, Hierosolymæ propinquo conf. **מנחור**

c. x, 2. 4. Tempus, scil. ineunte die xvi post occasum solis, licet Sabbathum fuerit 5. Modus demetendi. Hunc Mischnicorum verbis dabo tr.

כיצד היו עושין שלוחי בירת c. x, 3. **מנחור**

דין יוצאים מערב יום טוב ועושין אותו

כריכות במחיבר לקרקע כרי שיהא נוח

לקצור וכל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות

לשם כרי שיהא נקצר בעסק גדול

כיון שחשכה אומר להם בא השמש אומרים

הין בא השמש אומרים הין מגר

זו אומרים הין מגר זו אומרים הין

קופה זו אומרים הין קופה זו אומרים

הין כשבת אומר להם שבת זו אומרים

הין שבת זו אומרים הין אקצור אומרים לו

קצור אקצור והם אומרים לו קצור שלשה

פעמים על כר דבר ודבר והם אומרים

לו הין הין הין ? *Quæ ratio manipuli colligendi ?*

Legati Synedrii ante diem festum egrediebantur

atq; (hordeum) terræ adherens in fasciculos li-

gabant ut facilius demeti posset Oppida vicina

illuc conveniebant ut messis magna pompa perage-

retur. Quando obtenebrascebat, rogabat ali-

quis

offerrebant לחם תנופה שתיים (4) *panes*
agitationis duos. Levii. XXIII, 17.

IV.

quis: Occiditne sol? Respondent: Ita. Occidit-
 ne sol? denuò respondent: Ita. Querit prater-
 ea: An falce hac? Ita. An falce hac? Ita. In-
 super interrogat, Num hoc canistro? Sic. Num
 hoc canistro? Sic. Si incidit in diem Sabbathi, ro-
 gat aliquis. An hoc Sabbatho? Ita. An hoc Sabbatho?
 Ita. Rursum queritur. An de metam? Ita. An de-
 metam? Ita Ternis vicibus interrogare & totidem
 ad intergata respondere, Ita, Ita; Ita: solebant. Hoc
 autem omne propter Baithofeos aut Sadduceos, de
 quibus annot. superiori, fieri in fine observatur.
 6. Quantitas. Demetebantur tria fata hordei
 vid. c. c. §. 1. & Maim. tr. cit. Dein in templum
 apportabantur, ubi igne torrebantur. Jam
 נתנוהו בריחים של גרוסת והוציאו ממנו
 עשרון שהוא מנפה בשלש עשרה נפה והשאר
 נפדה ונאכל לכל אדם וחייב בחלה
 ופטור מן המעשרות *mole, qua faba comminui*
solent, indebant atque inde decimam, que per XIII.
cribra cribrata erat, secernebant. Id verò, quod
residuum, redimebatur & à quocunque comedi
poterat. Obligabatur tamen ad ius placentæ,
non verò ad decimam. 7. Usus: נתן שמנו
 ולבנתו יצק וכלל הניף והניש וקמץ והקטיר
 והשאר נאכל לכהנים *addebatur oleum &*
thusejus, effundebatur, commiscebatur, agitaba-
tur, adducebatur, pugillus capiebatur, isque adole-
batur, sed reliquum comedebatur à sacerdotibus
 l. cit. §. 4.

(4) De duobus his panibus prolixus Maimon.
 noster

IV. Ille manipulus oblatio fuit pro tota
 melle, fecitque, ut omnes fequentes fruges
 per totam terram fanctificarentur; *Manipu-
 lus mes-
 sem fan-
 ctificabat*

καὶ τὸτε *ex*
 ἀποδοῦν δὲ μισθὸν ἐξέειπεν καὶ ἰδιῶτα δεξιζόντων *eo*

noster tr. *c. viii.* unde nonnulla solum
 describo. מביאי שלש האי חטי' חדשות ושפין
 אותן וכו' עטין בהם כדרך כל המנחות
 ושוחנין אותן סולת ומנפין מהן שני עשרונות
 מנופה בשנים עשרה נפה והשאר נפרה
*adferunt tria tritici recentis sata, quæ conterunt
 & calcant, ut in aliis fertis fieri solet. Tum
 commolunt similam atque inde secernunt duas de-
 cimas xii cribris cribratas. Reliquum autem
 redimitur. Cavent autem ut unaquæque deci-
 ma è semisato conficiatur ut unusquisque panis
 seorsim pinsatur & coquatur, nec non fermentetur.*
 De forma in hunc modum: מרובעות
 הן אורך כל חלה ו' טפחים ורחבה ד' טפחים
 ונבהה ד' אצבעות *Longi vii, lati x palmos, sed alti iv digitos existebant.*
 Panes hi more solito una cum duobus agnis paca-
 libus agitabantur, non tamen aræ admovebantur,
 eo quod fermentati erant vid. *dissert. nostr. de fer-
 tis inferment. §. 10.* Verum dividebantur
 שתי החלות נוטר כהן גדול אחת מהם
 והשני מתחלקת לכל המשמרות ושתיהן נאכלות
 אותו היום וחצי הלילה כבשר קדשי קדשים
*de duabus placentis unam accipiebat Pontifex,
 altera distribuebatur inter vigilias. Ambæ com-
 edebantur una die & dimidia nocte, ea ratione
 qua caro sacrificiorum sanctiorum. Conf. tr.*
 מנחות *c. xi. Joseph, Antiq. l. i: i, c. 10. p. 193.*

eo deinceps publicè licet omnibus & privatim metere. Joseph. Antiq. l. 3. c. 10. Non enim priùs licuit falcem frugibus immittere, quàm post factam oblationem. (5) Panes autem duo, & oblatio eucharistica fuerunt, & signum collectæ messis.

Modus

suppu-

tandi

L. dies inter

Pascha

& Pente-

costen.

V. Secundò sciendum est, quòd hos quinquaginta dies numerârint, supputando septimanas à δαλέρα & πάχα, secundâ Pascha-

tis, unde dictum est *Festum septimanarum*. Modus supputandi septimanas erat pro numero Sabbathorum; δαλέρα secundam Paschatis sequentium. Hinc primum sequens Sabbathum vocabant δαλέρα πρώτων σαββάτων, Secundum δαλέρα δευτέρων, Tertium δαλέρα τρίτων, &c. Sicut singula Sabbathâ & septimanæ durante Pentecostes tempore, veluti *Primum*, *Secundum*

(5) Æquissimum, ut primò Deo, cujus benedictione fruges terræ procrescunt, oblatio fieret. Hinc ipsæ Gentes primitias diis sacras facere. Mischna tr. מנחות c. x, 5. משקרב העומר הותר החדש מיד והרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיה יום הנף כולו אסור ex quo manipulus oblatus erat, proventus novus quoque concessus erat. Illi, qui longè diffiti, à meridie & postea licentiam habebant. Sed Templo destructo Rabban Jochanan fil. Zaccai ordinavit ut proventus novus tota agitationis die (scil. xvi. Nisan) prohibitus esset Conf. Maimon. tr. תמיד c. vii.

cundum & Tertium &c. sua nomina duxerint à ὁδὸς, secundâ Paschatis die. Scalig. de emend. Temp. l. 6. p. 260. (6)

VI.

(6) Hunc in finem Lex Divina data est Lev. XXIII, 10. & numerabitis vobis è crastina Sabbathi à die, qua manipulum agitationis adduxeritis: septem septimane integræ sunt. Hinc actus ספירת העומר numeratio manipuli apud Judæos audit. Quem, quia facer est, precatione incipere solent באי אמה אק"ו על ספירת Benedictus sis Domine Deus noster, Rex mundi, qui sanctificasti nos præceptis tuis & præcepisti nobis de numeratione manipuli vide Maim. tr. תמידין c. VII. f. Ipsum autem modum numerandi dabo verbis Auctoris Schulch. Ar. ex Ord. Or. Chajim. n. 489. בליל שני אחר תפלת ערבית מתחילין לספור העומר ואם שכח לספור בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה ומצוה על כל כ"ג לספור לעצמו וצריך לספור מעומד ולברך תחלה וסופר הימים והשבועות כיצד ביום הראשון אומר היום יום אחד עד שמיני לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע ג' וביום שמיני יאמר היום ח' ימים שהם שבוע ג' ויום ג' וכן עד שיגיע לו י"ד ואמר היום י"ד ימים שהם שני שבועות ועל דרך זה מינה והולך עד מ"ט יום Post orationem vespertinam ineunte nocte secunda numerum manipuli inchoare solent. Si quis numerationem hanc oblitus est, poterit deinceps tota nocte numerare. Singulis incumbit, ut in usum propriam

Hinc ex-
plicatur
Luc. VI, 1,

VI. Hæc observatio lumen affundit loco illi Luc. VI, 1. ubi fit mentio *αὐτὸς ὁ δὲ* *πρῶτος*, Sabbathi secundo primi, per quod intelligitur proximum Sabbathum à decima sexta mensis Nisan, quæ erat *ἡ δέκα ἔκτα*.
(7)

VII.

primum numerent atque hoc stando. Præterea re-
nentur præmittere orationem, numerare & dies
& septimanas. Modus autem hic est. Die pri-
ma inquit: Hodie dies primus & sic (numerat di-
es) donec accesserint septem dies: Tum verò di-
cet: Hodie est dies septimus, qui unam constituit
septimanam. Die octavo: Hodiernus dies octavus
est, qui facit unam septimanam & insuper unum
diem. Quomodo pergit ad diem xiv. Tum ait:
Hodiernus dies est xiv. qui conficit duas septima-
nas. Ad hunc modum computus ad XLIX diem
ducitur. Etiamnum Judæi tempus, quod inter
Pascha & Pentecosten interjectum est, numerant.

(7) Quam variæ extent Virorum Doctorum
de Sabbatho Deuteroproto conjecturæ, nemini
ignotum esse valet. Auctori nostro maximè ar-
ridet Scaligeri, nec immeritò. Convenit [a]
tempus. Tum enim spicæ ad maturitatem per-
ductæ in agris reperiri poterant. [b] Nomencla-
tio, quia enim ex instituto Dei initium à *ἡ δέκα ἔκτα*
& *πρώτη* in septem illis septimanis numerandis fi-
gendum & in numeratione semper ad illum re-
spiciendum, Sabbathum, quod *ἡ δέκα ἔκτα ἡ πρώτη* se-
quitur, *ἡ δέκα ἔκτα ἡ πρώτη* haud malè dicitur. Alius
aliquis dies aut mensis à numero secundo vel in
Scri-

VII. Sic his quinquaginta diebus tempus ^{Messis} messis describentibus cognitis, operæ pretiū ^{Canana-} erit observâsse differentiam inter ipsorum ^{orum no-} messē & nostram, quæ præcipuè in eo ^{stram an-} consistit, quòd anticipent tempus nostrum, ^{ticipat.}
 (8) nam & *Cananei* & *Aegyptii* arva cum
 Oo falce

Scriptura vel in monumentis Judæorum ita cognitus non est. Insuper notatum volo hanc nomenclationem oppositam videri Sadducæis, Baithoæis, qui affirmabant omnem manipuli agitan-
 di diem in primum septimanæ incidere. Ut autem hic error ex mente populi eximeretur, Pharisei omnem occasionem sumserunt ostendendum inci-
 dere in diem Paschatis secundum; hinc Sabbatha cum relatione ad τὴν δευτέραν τῷ πάχῃ nominarunt. Cæterum vocabulū liceat conferre constructione
 Mischnicorum uti tr. ^{מנחה} c. V, 5. קרן
 מרחוק דרומית לערס אנאוליקו משהיבעינן
 Hern daß Sud-Ost steht. Ita Sabbathum
 illud dicebatur שבת שני ראשון hinc Lucas
 δευτερόπρωτον.

(8) Constat ex situ Palæstinæ & regionum, quas nos incolimus. Diversissima enim est poli elevatio & hinc calor multum varians. Quo autem æstus intensior, eo fruges citius ad maturitatem perducuntur. Constat insuper ex manipulo hordei recentis, qui jam xvi. Nisan Deo offerendus erat. Atque hoc ordinariò fiebat. Extra Ordinarium enim habetur, quando ob defectum hordei novi annus intercalandus. Ejusmo-
 di

falce visunt paulò ante *Calendas Aprilis*, peraguntque messem *Majo*, *Plin. lib. 18. cap 18.* Illud ipsum confirmat *Leo Afer*, testis *αὐλώτης*, *Descript. Afr. lib. 8. c. 4.*

CAP. VI.

De Tabernaculorum.

σκηνοπηγία.

Nomina
festi ta-
bernacu-
lorum.

I. **V**Ocabulum Græcum, quod adhibetur ad exprimendum hoc festū, notat propriè *structionem tabernaculorum*. *Jans. Concord. cap. 73.* Item *Tolet. in Job. VII.* Hebraicè dicitur חג הסוכות *FESTUM TABERNACULORUM.* (1) Utriusque etymologia ratio.

di edictum R. Simon filii Gamalielis notavit Cel. Coccejus *Sanh. c. 1. n. 9. notum vobis facimus, quod quum pulli adhuc sint teneri & agni tennes ויסנה ראביבא לא מטא* & tempus premetii non venerit, mihi visum sit addere huic anno xxx dies. Tandem constat ex *Bava Metzia f. 136, 2. dimidium Nisan, totus fiat & dimidium Sivan est קציר* tempus messis. Integrum testimonium, quod coeli Cananæi naturam egregiè pandit, tradit *Ligtfootus Op. T. II. pag. 618.*

Annot. (1) Insuper dicitur חג האסף *festum colle-*

ratio est, quòd per totum hoc festum, quod septem plenos dies habebat, nempè à *decimo quinto* mensis *Tisri* usque ad *vigesimum* *primum*, populus mansitaret sub *tabernaculis* & *tentoriis* in formam fornicum & porticum exstructis. Primus tamen horum septem dierum & septimus singulari modo celebrari debebant, quum esset iisdem *convocatio sancta*.

II. Quantum ad hæc *tabernacula*, de iis *Taberna-*
 sic scribunt Judæi: oportebat ea fieri sub *culorum*
 forma.
 Oo 2 dio, *usus.*

collectionis scil. frugum arborum, vineæ Exod. xxiii, 16. Deut. xvi, 13. ubi simul ratio nominis datur. Vel simpliciter חג festum. Quia enim festum Tabernaculorum latissimum, quo fruges agrorum & arborum in horrea collectæ sunt, quo beneficiis abs Deo acceptis largiter frui poterant, חג עֲשׂוּ חַגְּכֶם וְשִׂמְחִיתֶם את' עַמְּכֶם חַגְּכֶם festum appellatur. Maimon. tr. אף ערל פי שכל c. VIII, 12. חג המועדות מצוה לשמח בהם בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה Omnibus quidem festis diebus letandum, sed durante festo Tabernaculorum maximum in Templo gaudium existerat. Hinc dies Messiae, qui latissimi, festi tabernaculorum nomine veniunt Zach, XIV, 16. Hinc quoque Christus tanquam Messias salutatus iis Ceremoniis, quæ alioquin ad festum σκηνοπηγίας pertinent, in festo Paschatis excipiebatur, Matth. XXI.

dio, (2) non intra portas, aut sub tegmine alicujus arboris; nec tegi velis, nec condensari frondibus, sed relinqui Solis radiis stellarumque scintillationibus & pluviis rimulæ debebant, per quas illaberentur. Sub his septem dies agitabant velut in suis ædibus; proptereaque illa & suppellectile & lectis instruebant, nimbofo tamen æthere cibum somnumque capere in ædibus concessum erat, usquedum tempestas illa discussa esset. Vid. *Munster*. Lev. XXIII. Infirmis quoque, qui vapores terræ ferre nequibant, remanere domi licebat. Tempore *Nehemie* conficiebant sua *tabernacula* super tectis domorum, (3) Cædes enim ipsorum non culmina-

העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הבית *qui Tabernaculum suum infra arborem figit, idem ac si fixisset intra ades*, quod legibus quàm maximè adversatur. Conf. Schulch. Ar. ex Ord. Or. Ch. n. 626. aliosque, qui hæc & alia ad nauseam usque tradunt, disputant. Saniores videntur *Karræi*, qui ejusmodi minutias haud curant. Voluntati Legislatoris jam satisfactum est ab iis, qui tentoria, qualia ab Israelitis in deserto vagabundis incolabantur, inhabitabant. Plurimum ejusmodi ineptæ quæstiones à vero scopo animos avocare solent.

(3) Quia autem tecta nostra culminata sunt, in
iis

minatæ, sed planæ erant. *Deut. XXII. 8.*)
aut in atriis suis, aut plateis. *Neb. VIII, 17.*

III. Plutarchus referens hoc festum ^{Materia.}
Sympos. 4. Probl. 5. ait; quòd hæc taberna-
cula præprimis constructa fuerint ex hедера.
Sed S. Literæ tradunt quatuor frondium
species, quæ tabernacula sua munierunt,
Lev. XXIII, 40. quæ putantur esse sequen-
tes. 1. *Thyrsi olearum.* 2. *Thyrsi palmarum.*
3. *Termites myrtorum.* 4. *Rami salicum.*
(4)

Oo 3

IV. Rab-

iis Tabernacula struendi nulla prorsus occasio,
solent tamen alicubi, ubi à Christianis irriden-
tur, tecta aut potius tecti partem ad tempus de-
tegere, ut ita convenienter voluntati sapientum
in tentoriis sub dio commorari possent. De te-
ctis planis Orientalium vid. *Matth. X, 27.*
XXIV, 17. *Marc. II, 4.* & alibi.

(4) Duo hic notanda sunt 1. Significatus
quatuor specierum frondium, quas Auctor me-
morat. Prima *Lev. xxiii, 40.* dicitur פרי עץ הדר
fructus arboris pulcherrime, uti optimè vertit
Vulgatus. Ergo Deus nullam speciem deter-
minavit, quod demum à Sapientibus posteriori
ætate factum. Hinc Oncelos פארי אילנא אתרוגין
fructus arboris פרי עץ יוחר דהר ממנו
citrei, (uti plurimi alii Judæi.) *Verè: neq; enim fructus*
formosior est citreo. Ipse mallem cum traditiona-
riis hoc accipere modo, quàm cum aliis de *thyrso*
olearum. Distinguendus פרי *fructus* à ענף *ramo*
sive

Fasciculi
ramorum
gestatio.

IV. Rabbini produnt, quòd quisque
quovis

five thyrso. Secunda כפות תמרים Vulg. *Spathula palmarum* Oncelos לולבין uti commu-
niter Maim. tr. l. cit. שופר וב"ו כפות תמרים
האמורות בתורה הן חריות שר דקל
כשיצמחו קודם שיתפרדו העליון שלהן לכאן
ולכאן אלג כשיהיה כמו שרביט והוא
הנקרא לולב *de quibus in Lege* כפות תמרים
sunt rami palmarum, quando progerminant, ne-
que folia in hoc illud velatus divisa sunt: quando
adhuc sceptri formam tenent. Talis לולב Lu-
labb dicitur. Tertia ענף עץ עבות Vulg. *rami*
ligni densarum frondium Lxx αλάδας ξύλα δασύς
Rursum speciem non determinatam exprefferunt
sapientes: Hinc Oncelos הדסין *myrtum*. Maim.
l. cit. הוא ההדס שעליו חופין ארץ עצו
שיהיו שלשה עליו או יותר ערל כן כנבעור
אחר *intelligitur myrtus, quam ejus folia obtegere*
solent. Sequitur quarta ערבי נחל *salices tor-*
rentis, qui optimè ad aquam procrescunt. Idem
ערבי נחל האמורות בתורה אינן כל דבר
הנדר ערל הנדר אלא מין ידוע הוא
הנקרא ערבי נחל עלה שלה משוך כנחל
ופיו חלק וקנה שלו ארום וזה הוא הנקרא
ערבה ורוב מין זה נדר ערל הנחלים
לכך נאמר ערבי נחל ואפי' היה נדר
במדבר או בהרים כשר *de quibus* ערבי נחל
in Lege, non omne id, quod ad torrentem crescit,
notat, sed certam aliquam speciem, quæ appella-
tur ערבי נחל *Salices torrentis, quorum folia*
procienduntur juxta torrentem, ora glabra, cala-
mus rubicundus. Memorata species ערבה
Salix
dicitur;

quovis mane hunc suum ramorum fascicu-
lum

O o 4

dicitur, plurimumque reperitur ad torrentes, unde Salices torrentis. Licet verò reperiretur in deserto aut montibus, adhiberi nihilominus posset.

2. Num memorata inserviverint Tabernaculo inde exædificando, an fasciculo manibus gestando. Prius sentiunt Sadducæi, atque cum iis nonnulli Christiani. AbenEsra ad Lev. xxiii. **הַצְדֻקִי אָמְרוּ כִּי מֵאלֹה תַעֲשׂוּ סִכּוֹת וְהִבִּיאוּ רֵאִיָּה מִסֵּפֶר עֹרָא** *Sadducæi ajunt ex dictis [v. 40. c. xxiii.] tentoria conficienda esse atq; probationem petunt ex Libro Esra scil. c. Neh. viii, 15. &c. Sed posterius Rabbanitæ. Hi enim affirmant fasciculum ex spatula palmæ, myrto atque Salicibus constare debere eumque manu dextra gestandum, sed malum citreum sinistra vid. Maim. tr. & c. c. Ubi inter alia scribit כַּמָּה נוֹטֵר מֵהֵן לֹלֵב אֶחָד וְאַחֲרוֹן אֶחָד וּשְׁנֵי בְרֵי עֶרְבָה וְגַ' בְּרֵי הָדָם וְאַרְצָה לְהוֹסִיף בָּהֶם וּבְעֶרְבָה כְּרֵי שְׁתֵּיהֶם אֶנְוֶה גְדוּלָּה מִסִּיף *Ex his speciebus quot sumit? Spatulam unam, malum citreum unum, duos calamos salicis & tres myrti, si quis ramis salicis aut myrti ut fasciculus major fiat, addere vult, addat.* Conf. **סוֹכָה** c. III, 4. Si meum hac de controversia judicium apponere licet, posteriores ad veritatem propius accedere existimo, non quidem quoad modum, quem humanum esse ultro fateor. Rationes sunt & Moses Levit. xxiii, non asserit tabernacula ex fructu arboris speciosæ &c. figenda esse, verum potius distinguit v. 40. 41. **וְלִקְחֶתֶם** *sumetis die primo &c. de gestatione specierum nominatarum ope manûs si-**

Nomen.

lum tulerit, aut quòd aliàs jejunarit. P. Fa-
gius *Levit. XXIII.* Hunc fasciculum ap-
pellabant *Hosanna* [5] *Elias Thisbit*. Hinc
populus intranti Salvatore nostro Hieroso-
lymam putabat ramos ab arboribus, ster-
nebatque super via, ingeminans: ὡσαννά
τῷ υἱῷ Δαβὶδ. *Matth. XXI, 9.*

V. Plu-

ne ulla *σεβλάωσι* accipi possunt conf. 2. Reg. xiii,
15. &c. 1 Alias dicendum tabernacula demum
die festi prima erigenda fuisse quod ἀγοπεν. 7
Nehem. v. 11, 15. non est locus Parallelus cum Lev.
xxiii. Recte Aben Ezra הלך יראו כי אין בספר
עורא ערבי נחר ולא פרי עץ כלל *Annon*
(*Sadducei*) vident in libro *Esra* nullam fieri
mentionem *falicum torrentis* & *fructuum arboris*?
Hodienum Judæi distinguunt inter gestationem
fasciculorum atque tentoriorum inhabitatio-
nem.

[5] Exemplum in phrasi מנענעין את השענות
commovent fasciculos Conf. *Buxtorf. Abbrev.*
p. 80. edit. Basil. 1640. Quare autem ipsi fasciculi
hoc nomen habeant, ex usu eorum constat: scil.
eos tenentes inclamant Deum הושיעה נא *Salva*
quæso. Ita *Matth. xxi, 9.* ὡσαννά τῷ υἱῷ Δαβὶδ
qs. *salutem affer, ô Deus, filio Davidis*, ut re-
gnum ejus stabile sit, conf. *Joh. xii, 13.* ubi in-
super additur acclamantes gestaſſe τὰ βαῖα τῶν
קניקωγ, h. e. לולבין.

V. *Plutarchus*, illudens Judæis, com-^{Plutar-}
 parat hoc festum *Sacris Bacchi, Bacchanali-*^{chus fe-}
bus, in quibus convivæ circumcursitabant,^{stum ta-}
 hastas sacras hederâ vestitas, quas *θύρσους*^{lorum}
 vocabant, manibus tenentes: quapropter *Baccha-*^{comparat}
 festum *Tabernaculorum* appellavit *ὑπερβορίαν*^{Baccha-}
gestationem thyrsorum. Hoc festum non
 dissimile festo, quod *Athenienses* vocant
Ἐπεσώνιον (6)

VI. Primò post hoc festum die (7) septies^{Tempus}
 O o s altare^{circum-}
^{gestatio-}
^{nis pal-}
^{marum}
^{circa a-}
^{ram.}

(6) Ad hanc festi solennitatem respicere vi-
 detur Tacitus Hist. l. v. *Quia sacerdotes eorum*
tibia concinebant, hederâ vinciebantur, vitisque
aurea Templo reperta Liberum patrem coli domi-
torem Orientis quidam arbitrati sunt. Fateor
 non omnia convenire, sed hæc frustra ab Ethnico
 scriptore, Tacito præsertim, expectas. Tract.
 הלויים בכינורות ונבלים c. v, 4. סוכה
 ובמצלותים ובחצוצרות וכלי שיר בליל מספר
 וב'ו ועמדו שני כהנים בשער העליון שיורר
 מעזרת ישראל לעזרת נשים ושתי חצוצרות
 בידיהן *Levite (aderant) cum citbaris & nabliis,*
cymbalis atque tubis aliisque instrumentis musicis
innumeris &c. Duo quoque Sacerdotes stabant
 in porta excelsa, qua ex atrio Israelis ad atrium
 mulierum descensus patet, atque duas tubas mani-
 bus gestabant.

(7) Quæ sit Judæorum qua veterum, qua re-
 centiorum hac de re consuetudo, docet Maimon,
 tr. שופר c. vii, 23. ex quo simul de Auctoris as-
 ferto

altare circumviverunt, manibus palmarum
termite, in memoriam captæ *Hierichuntis*;
ex hac causa, vel quòd palmarum rami præ-
cipui essent in fasciculis, hoc festum voca-
tum est *dies palmarum*. *Hospin de Orig. Fest.*
cap. 7. item *Munster in Calend. p. 150.*

Rationes
festi.
1.

VII. Quantum ad *rationes* hujus festi.
(8) Quidam putant id institutum fuisse ob
memo.

ferto judicium ferri potest. בְּכַר יוֹם וַיּוֹם
היו מקיפין את המזבח כלולבין ביריהן
פעם אחת ואומרים אנא ה' הושיעה נא
אנא ה' הצליחה נא וביום השביעי מקיפין
את המזבח שבע פעמים וכבר נהגו ישראל
בכר המקומות להניח תיבה באמצע בירת
הכנסת ומקיפין אותה בכר יום כדרך שהיו
מקיפין את המזבח וזכר למקדש *Altare sin-*
gulis diebus cum Lulabh in manibus una vi cir-
cuire soliti sunt & dicere: Quæso Domine salva,
fac ut prosperè succedat, obsecro. At die septi-
ma altare septies quoq; circuibant. Nunc verò
Israel receptum ut arcam in media synagoga sistat
eamq; singulis diebus eo circumeat modo, quo o-
lim altare eius περιέβουρον Templi Conf. tract. סוכה
c. IV, 5.

(8) Duæ posteriores rationes omninò con-
jungendæ sunt. Utraque cum naturâ festi con-
venit. Ultima expressis verbis exstat Lev. xxii,
43. Altera non minus certò colligitur ex Exod.
xxiii, 16. &c. Æquissimum enim ut decentes
grates Deo dicerent pro frugibus arborum, uti
prius pro fructu agri. Hunc in finem id anni
tempus

memoriam protectionis, quam Deus Israelitis, desertum transcuntibus, nube dedit, sub cujus umbra, tanquam sub tuto papilione, iter faciebant. *Onkelos* in suo *Targum* seu

tempus elegit Deus, quod jucundissimum erat & quo laboribus æstivis fatigati vires denuò sumunt. Perplacent, quæ de hoc festo habet מורה נבוכים
sive *Doctor perplexorum* tr. III. c. XLIII. p. 163. i.

והיותו בזה הפרק הנה בארה התורה סבתו
באספך מן השדה רוצה לומר ערַת המנוחה
והפנאי מן העסקים ההכרחיים וכבר זכר
ארסטו במאמר התשיעי מספר המדות שכן
היה העניין מפורסם באמות מקדם אמר
כזה הלשון הקרבנות הקדומים והקבוצים
היו אחרי אסוף התבואות והפירות כאלו היו
הקרבנות מפני הרוחה זהו לשונו ועור שישיבת
הסוכה בעת ההיא אפשר לסבלה אין חום גדול
ולא מטר מצער. Ex Interpretatione Buxtorfii F.

Cur autem illo tempore ferietur, ejus causam apertè Lex indicat, dum ait: Eò quòd collegeris opera tua ex agro q. d. quia tum requies tibi est & respiratio à tuis negotiis. Ita meminit Aristoteles in libro octavo Ethicorum, idem in more olim fuisse apud Gentiles, in hunc sensum ferè scribens; Sacrificia antiqua, cœtusque & conventus, qui sacrificiorum causâ habebantur, facta fuerunt post collectionem fructuum & proventuum, quasi essent pro respiratione facta. Hac ille. Sed & ideo factum esse potest, quia illo tempore tolerabilis maximè est commoratio in tabernaculis, eo quod tum neque æstus neque pluvia molesta nimis esse soleat. Illustra hinc Gen. IV, 2.

- seu Paraphrasi Chaldaica videtur huic sententiae annuere; nam ubi Hebræi legunt: *Ut cognoscant generationes vestrae, me fecisse ut habitarent filii Israelis in tabernaculis. Levit. XXIII, 43.* Chaldaeus Paraphrastes vertit: *Ut generationes vestrae sciant, quod fecerim habitare filios Israelis במטל עננין sub umbra nubium.* Alii putant illud festum institutum tanquam solennem gratiarum actionem pro vindemia, quæ eo tempore colligebatur; hinc intelligunt eos *Psalmos* Davidis, qui inscribuntur על הגתות pro torcularibus, compositos esse in hoc festum. *Theoph. in Job. VII.* Alii verisimilius loquuntur, dicentes, rationem ejus esse patrum ipsorum habitationem in tentoriis & papilionibus. Textus claret *Levit. XXIII, 43.*

Sacrificia VIII. *Sacrificia*, quæ his septem diebus offerebantur, præscripta sunt *Num. XXIX, 13. 14.* (9) ubi legimus singulis diebus eadem

(9) Quæ fusius à Mose *Num. XXIX.* de sacrificiis festi Tabernaculorum dicta sunt, ea Moses Maimonides in compendium redegit. tract. ביום הראשון c. X. ab in. תמידין ומוכפין של חג הסוכות מקריבין מוסף היום שלשה עשר פרים ושני אלילים ויד כבשים כולן עולות ושעיר חטאת נאכלת וכן בכר יום

dem sacrificia fuisse facta ; hâctamen differentiâ, quòd primâ die offerrent *terdenos* juvencos subrumos, secundâ die *duodenos*, die tertiâ *undenos*, & sic deinceps quovis die, descendente numero. Rationem cujusque diminutionis hanc esse ajunt Judæi ; Totus numerus juvencorum , qui in hoc festo erant offerendi, erat *septuaginta*, juxta numerum *septuaginta nationum*, pro quibus, ut

יום ויום משכער ימי החג מקריבין שני
אלים וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת
אבל הפרים פוחתין אחד אחד בכר יום
בשני מקריבין שנים עשר בשלישי אחד
עשר עד שימצא קרבן יום שביעי פרים
שבעה אלים שנים כבשים ארבעה עשר הכל
עולות ושעיר חטאת. Interprete Lud. de Comp.
de Veil. *Ad primum diem solennitatis tabernaculorum* quotidianis sacrificiis addebantur *tredecim* juvenci, arietes duo & *quatuordecim* agni, qui mactabantur omnes in holocausta, porro hircus in hostiam pro peccato comedebatur. Et sic deinceps quolibet die ex septem tabernaculorum diebus duo arietes & agni *quatuordecim* mactabantur & præterea hircus in hostiam pro peccato. At juvenci quotidie minuebantur uno: itaque secundo tabernaculorum die mactabantur *duodecim*, tertio die *undecim*. adeò, ut ad diem septimum juvenci septem, duo arietes & agni *quatuordecim* mactarentur, omnes in holocaustum & hircus in hostiam pro peccato.

ut dicunt, hæc sacrificia facta sunt; quo præ-
nunciari diminutionem istarum gentium,
usquedum cuncta sceptro *Messia*, qui est de-
siderium gentium, ingenicularent. *Hospin.*
de Orig. hujus festi.

Dies xxi
peculiare
festum.

IX. Dies vigesimus secundus mensis *Tis-*
ri peculiare quidem festum fuit, (10) ut
patet ex *Neh. VIII, 19*. Verum, quia is im-
mediatè sequebatur festum *tabernaculorum*,
reputatus est pro ultimo festi illius die.

X. Non

(10) Tale quoque in scriptis Judæorum ha-
betur: Hinc non eadem jura septem prioribus
diebus, quæ octavo. Differentiam his initialibus
integrarum vocum literis indicare solent. פֶּזֶר
קֶשׁ"ב scil. פֶּזֶר *sors*, quæ propter functiones die
octava projiciebatur. יָמֵן *indictio* רֶגֶל בְּפִנֵּי עֶצְמָה
festum peculiare, quo habitatio in tentoriis inter-
mittenda est, hinc in סוּכָה c. iv, i. וְנוֹסֵךְ
הַמִּים וְהַמֶּלֶךְ *Tentorium & effusio aquæ per septem dies*
durat. Insuper קָרְבֵּן בְּפִנֵּי עֶצְמָה *sacrificium*
peculiare de quo Maimon. tract. תְּמִידִין c. x.
בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֶזְרָת מַקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם פֶּר
וְאֵיל וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁין כּוֹלֵן עוֹלוֹת וְשַׁעִיר הַטָּמֵא
die octavo, qui *Azerath* dicitur, offertur additiū
hujus diei scil. juvencus, aries, septem agni, qui o-
mnes toti consumebantur. Insuper בִּירְכָה בְּפִנֵּי עֶצְמָה
שִׁיר בְּפִנֵּי עֶצְמָה *sacrificium pro peccato*. Præterea
בִּרְכָה בְּפִנֵּי עֶצְמָה & tandem בִּרְכָה בְּפִנֵּי עֶצְמָה
canticum peculiare & tandem benedictio peculiaris. vide Ligtfoot. Op. T. II.
631.

X. Non soli autem rami, sed etiam dies ^{Priores 7} totius hujus festi vocati sunt ^{dies Ho-} ^{sannot,} ^{sed octa-} ^{vus Ho-} ^{sanna} ^{Rabba,} ^{וְהַיּוֹם הַזֶּה} ^{Hosannot,} à solenni acclamatione populi, cum fasciculos ramorum huc illuc ferrent. Octavus dies (11) dicebatur ^{וְהַיּוֹם הַזֶּה} ^{Hosanna Rabba magna,} seu magnus festi dies, *Joh. VII, 37. Talmud. tract. de festo Tabern. c. ה'.* *Vid. Tremell. Joh. VII.*

XI. Hoc die (12) Judæi legunt ultimam ^{Eodem} ^{Penta-} ^{teuchus} sectionem Pentateuchi, incipiuntque pri- ^{finitur in} ^{choatur-} ^{que,} mam, ne videantur plus hilares ob sectiones finitas, quàm proclives eas exordiendi. *Buxtorf. in Abbreviat. p. 253.*

XII. Hoc

(11) Unde hoc Auctor noster depromserit, ego ignoro. In faciem contradicit Auctor Schulch. Ar. ex Ord. Or. Chajim. ^{ביום זה} ^{הושענה רבה} ^{נוהגים להרבות} ^{במזמורים} ^{die septimo, qui Hosanna Rabba audit, cantus} ^{multiplicare solebant, unde etiam nomen habet.} Conf. supra annot. 8.

(12) Cum Auctore idem testatur Abarbanel *Comment in Leg. ad Deut. XXXI.* sed Buxtorfius ait incidisse in diem nonum *Synag. Jud. c. xxvii. p. 540.* Ego putem & illum & hunc verum dicere, pro varia, vario tempore & loco, Judæorum consuetudine. Dies hic aliàs dicitur ^{חג שמחת תורה} ^{festum latitiæ legis,} quod eruditè tractavit nominatus indefessus Antiquitatum scrutator I, cit.

Nec non
libatur
aqua.

XII. Hoc (13) quoque die juxta constitutionem (14) Prophetarum *Haggai, Zachariae*, & aliorum prophetarum virorum, (15) magna cum solennitate & lätitia

(13) Tempus libationis aquæ quod attinet, illud minus accuratè Anglus noster definit. Videtur enim affirmare die non nisi octava [saltem reliquorum non meminit] aquam illam libatam fuisse, quomodo se res minimè habet. Imò dubium est, an illa die obtinuerit. Hoc quidem à Ligtfooto affirmari novi l. cit. novi quoque in tr. *סוכה* c. ult. §. 9. R. Jehudam dicere *היום libabatur toto octiduo*. At monet R. Obad. de Bartenora hanc sententiam communiter non valere, quemadmodum ex c. iv, 1. ubi spatium septidui terminatur. Pariter Maim. tr. *שבועות* ימי החג מנסכין c. x. תמידין *Toties septem festi tabernaculorum diebus aquam in ara libabant*. Initium solennitas hæc favebat egrediente die primo tr. *סוכה* c. V, 2.

(14) Mos à Deo institutus non legitur. Maim. tr. & cap. cit. *traditionem Mosi à monte Sinai esse docet*. Quicquid sit, jam vetustissimis temporibus obtinuit.

(15) Hanc solennitatem ab illis, qui optimi in Israele habebantur, peractam monumenta tradunt. Maimon. tract. *שופר* c. ultim. 14 מצות להדנות בשמחה וולא היו עושין אותה עמי ארץ וכל מי שירצה אליו גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים

fiā aquæ abundantiam ex torrente Siloah in templum tulere, quæ ubi Sacerdotibus tradita, cum vino in altare effundebatur, ca-

P p

nente

והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו
מרקדיו וכ"ו אברא כר העם האנשים
והנשים כולן באין לראות ולשמע
Gaudium hoc si multiplicatur, optimè se habet. Non ple-
bejus, aut qui voluerit, celebritatem hanc pera-
git, sed non nisi sapientissimi in Israele, Rectores A-
cademiarum, Iudices, excellentes pii, Seniores,
& qui gestis famam acquisiverunt: Memorati
saltabant &c. Verùm omnis populus tam fœmine
quàm Viri, omnes spectatum & auditum veniunt.
Hinc summam quærunt in testificatione hujus
gaudii sanctitatem, prout Celeberrimus Magister
in sequentibus deducit כר המשפיר עצמו
ומקור נופו במקומות אלו הוא הגדול
המכובד עובר מאהבה
Is qui se ipsum humi-
liat atq; proprium corpus vile reputat, ille maximè
& honoratissimus habetur, Deum ex amore colit,
Ipsam solennitatem, quæ paulo prolixa est, ex
Mischna & Maimonide quantum potero, fidè cõ-
traham scil. egressu diei festi primi populus in atrio
mulierum conveniebat, atque cuncta ad lætitiā
testandam parabat. Collocata ibi erant Candē-
labra ex auro, curæ iv Sacerdotum florentissimo-
rum commissa. Tanta in templo fulgebat lux
ut splendore suo ipsam urbem Hierosolymitanā
lucidam fecerit. Maximi & pientissimi certatim
lætitiā suā conspicuā reddebant exsiliendo,
saltando, faces accensas gestando, tibiis, tubis, ci-
tharis

nente toto populo illud *Esa. XII, 3. Haurietis
aquas in letitia ex fontibus salutis.* Salvator
noster censetur hoc respexisse in illo dicto.
(16) quo usus est eodem die *Joh. VII. 38.*

Qui tharis, cymbalis aliisque instrumentis Musicis
pfallendo, voce Deum laudando. Levitæ præpri-
mis in xv illis gradibus, qui positi inter atrium Sa-
cerdotum & mulierum, tam vocali quam Instru-
mentali Musica omnia replebant. Et quia actus
hic Deo acceptissimus habebatur, ille ne quidem
die Sabbathi intermittendus erat. Ut autem pro-
pius ad libationem aquæ pergamus, desumenda
illa erat è celebri fonte Siloah, scil. in ampulla, quæ
logos tres capiebat. Tum ferebatur per portam
aquarum [quando sonus simplex, dein fractus, rur-
sum simplex edebatur] ad altare holocausti, cujus
collem cum ascenderat Sacerdos, ad sinistram se
convertit effuditque aquam illam in pelvim ar-
genteam ibi positam. Nam præter pelvim vi-
no libaminis continendo inservientem erat alia
magis ad occasum huic aquæ destinata. Hæc à
priori in eo etiam differt, quod tenuius foramen
habuerit altero, quò una effluerent. Libatio au-
tem fiebat supra dimidiam partem altaris in cor-
nu inter meridiem & occidentem intermedio,
sacerdoti libaturo adstantes dicebant, ut manum
elevaret, quo scil. omnes videre possent aquam
non pedibus affundi, sed pelvi, prout aliquando
Sadducæus traditionum contemtor fecisse tradi-
tur: Hæc aliaque reperies tr. סוכה c. IV. & V.
Maim. תמירין c. X.

(16) Convenit & Tempus. Verba citata
enim

Qui credit in me, ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος ῥέουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ fluvii aquæ vivæ fluent ex ventre illius. Tremell. Joh. XII, 37. ex Talmude.

XIII. Notatu quoque dignum est, quòd ^{Tempus festi à} cum Deus præcepit hoc festum agitari de ^{Ieroboamo} cimo quinto mensis Tisri, Jerobeam, ut ^{mo im-} dedoceret populum verum Dei cultum, or- ^{mutatur} dinârit die decimo quinto mensis octavi festum, quod respondere existimatur festo Tabernaculorum. *Hospin. de Orig. hujus festi p. 24.*

P p 2

CAP.

enim proferebantur ἐν τῇ ἑκάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς scil. festi tabernaculorum, quæ juxta quosdam dies septima. Juxta alios octava. Illorum sententia propius ad verum accedit, etenim dies octava peculiare erat festum, neque illa aqua libabatur. Commodè verò dicitur dies septima dies ultima atque etiam magna, nam, ut diximus, usitatè apud Judæos Hofanna Rabba sive magna audit. ▢ Ipsum dictum: *Si quis sitit, &c.* quo Salvator Judæos ad fruitionem spiritualis aquæ sub priori illa significatæ ducebat, neque enim tantam in libatione aquæ fontis Siloah gaudii materiam esse, maximam verò in conjunctione sui verbis illis Salvator innuebat vid. v. 39. Notatu dignissimum, quod Ligtfootus Op. Tom. II. p 632. è Bereschit Rabba notavit. *Quare vocant eum בית השואבה locum hauritionis? Quia inde hauriunt Spiritum Sanctum.*

CAP. VII.

De Festo Buccinarum & No-
viluniorum.

Tempus
festi buc-
cinarum.

UT intelligamus tempus, quo celebran-
dum fuit hoc festum, notandum est,
quòd mensis *Tisri*, fuerit *mensis septimus*
juxta computationem *sacram*. Hoc festum
igitur agitatum est *mensis septimi primo die*
Lev. XXIII, 24. Verùm juxta computatio-
nem *civilem* erat *mensis primus*, [1] sic ut
hoc

Annot. (1) Favet initium mundi, quod Judæi
juxta ac Christiani plurimi in *Tisri* incidisse arbi-
trantur. Unde illud Gemaricorum תניא ר' אלעזר אומר בתשרי נברא העולם
Tradi- tio, R, Elieser dicit. Mundus in Tisri creatus
est. Adeoque non putandum illud introducto
anno Ecclesiastico penitus oblivioni traditum
fuisse. Dein *Exod. XXIII, 16. & Exod. XXXIV,*
22. festum collectionis, quod est festum Taber-
naculorum, dicitur celebrandum תקופת שנה
[in] *revolutione anni.* Præterea antiquissima tra-
ditio Mischnicorum tr. באחד c. i, i, ראש השנה
בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליוכלות
ולנטיעה ולירקות *Mensis Tisri est ca-*
put anni ad figendos annos & quietes septennales &
Jubilea, ut & pro plantatione novarum arborum
atq;

hoc festum possit vocari *dies novi anni*.

II. Quisquemensium suum habebat festum (2) Quo comparebant coram Prophetis, audituri verbum, quemadmodum aliis Sabbathis. *Quare tuis ad ipsum hodie, cum non sit Novilunium, neque Sabbathum?* Novilunia singulis mensibus celebranda.

2. Reg. IV, 23. 2. Quo nefas fuit emere vel

P p 3

ven-

atque olerum. Tandem ratio statûs Judæorum. Habent enim leges quasdam, quæ ritè observatæ principium anni in Tifri postulant, uti anni Sabbathici & Jubilæa. Lev. XXV, 3. 5. 6. Nec novi sufficientes illorum rationes, qui, ut videtur, ex odio in Rabbinos duplex anni initium dari negant.

(2) Vulgaria novilunia, licet majorem habeant sanctitatem quàm alii communes dies, non tamen assurgunt ad sanctitatem Festorum, Sabbathorum, à quibus in scriptura distinguuntur Neh. X, 34. Ezech XLV, 17. XLVI, 3. 1. Chron. xxiii, 31. 2. Chron. I, 3. Jes. I, 14. Coloss. II, 16. Non tantùm nullus Hierosolymam adire, sed nequidem ab operibus desistere ita debebat, ut in festo aliquo. Neque enim *ἐνεργεῖα* mandata est. Hodier- ni Judæi, qui altari destituti, non nisi Novilunium consecrant, certas legis sectiones, preces, cantus in Synagoga dicunt. Cæterùm quod laborem attinet, de illo in Schulch. Ar. ex Ord. Or. Chajim n. 417. ראש חודש מותר בעשיית מלאכה והנשים שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה הן מנהג טוב Novilunio opus facere licitum est. Fœmine tamen, quæ laborem intermittunt, benè agunt.

vendere. Quando transibit Novilunium, ut vendamus annonam? Amos. VIII, 3. Quo offerebantur peculiaria sacrificia præter quotidiana.

Diffe-
rentia
festi buc-
cinarum
à reliquis
novilu-
niis.
1.

III. Festum tamen Buccinarum differt a communib⁹ Noviluniis. I. Respectu sacrificiorū. In Novilunio ordinario offerebāt, præter oblationes quotidianas, juvencos subrumos binos, arietem unum, agnos anniculos septenos integros, unā cū ipsorum מנחה munere frumentaceo, & נסִיךְ libamine & hircu peccati. Num. XXV III, 11. 15. Sed *עֹמֵד* Novilunio, quod ordiebatur novum annum, offerebant omnes dictas oblationes, & præter eas, juvencum subrumum unum, arietem unum, & hircum è capris in peccatum. Num. XXIX, 1-5.

2.

IV. II. Aliis Noviluniis non clangebant buccinis. (3) Hæc autem *עֹמֵד* Novilunio

(3) Reliquis noviluniis בחצוצרות tubis, Num. X, 10. sed celebriori illo in Tisri בשופר buccina, ut Judæi tradunt, utebantur. Hoc clucere ajunt ex Lev. xxiii, 24. Num. xxix, 1. coll. cum Lev. xxv, 9. ubi תרועה sonus fractus de buccina dicitur, sed vix satis valido argumento Num. X, 6, Discrimen inter duo hæc instrumenta tale communiter statui solet. Canna חצוצרת tibia paulò crassior, longitudine paulò minus cubitali,

lunio inflabant *buccinas* ab aurora ad occasum Solis. Schindl. in voce *רנן*. Unde discimus quale *Novilunium* sit, de quo loquitur David *Psalms. LXXXI, 4. Clangite in Novilunio buccinâ in interlunio, die festi nostri.*

V. Ratio generalis hujus *buccinationis* ^{Ratio buccinationis.} & clangoris ingentis videtur mihi fuisse, ut diem novi anni eò observabiliorem redderent, quoniam omnes negotiationes & contractus ipsorum & ipsi anni *Sabbatici* & *Jubilei* abinde computabantur.

VI. Verùm cur observabilis redditus sit ^{Specia-} ille dies *buccinis* sive *cornibus*, tres opiniones ^{tim cor-} existunt. I. Hebræi putant, illud fieri in ^{numini-} memoriam liberationis Isaaci, buccinatum- ^{flatorum.} que fuisse cornibus, quia aries ipsius loco jugulatus sit. *P. Fagius Levit. XXIII. II.*

P p 4

Basi-

bitali, cujus os tantum patebat. quantum ad inflandum sufficeret desinebatque in extremitatem campanulæ similem, quemadmodum tuba vid. Joseph. Antiq. l. III. c. II. p. 97. Confici poterat ex cupro aut ferro, sed illæ Num. x, argenteæ erant. *רנן* verò buccina, cornu animalis, arietis plurimum ex mente Judæorum scil. ob Jos. VI, 4. coll. eum 5. Neque hoc impossibile, nam cornua arietum, quæ in mucrone demum concreta sunt, facili perforantur labore. Quod etiamnum Judæorum praxis evincit. Etiam Josephus in Historia Gideonis Antiq. l. V, c. 8. *κρίον κέρασ ἀντιστά-* *της* usurpatum refert.

Basilius in Ps. LXXXI. autumat, quòd populo in memoriã revocaretur ille dies, quo acceperant Legem in monte Sinai *cum sono tubæ.* III. Aliorum sententia est, eo ipsos relegisse memoriam resurrectionis, quæ fiet *cum σαλπίσματι sono tubæ.* (4) *Mittit Angelos suos μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης cum voce magna tubæ. Matth. XXIV, 31.*

VII. Tria

(4) Imò Veteres videntur existimasse Deum sub initium novi anni iudicium de omnibus hominibus ferre, quod colligere licet è tr. ראש השנה בארבעה פרקים העולם נידון בפסח c. I, 2. על התבואה בעצרה על פירות האילן בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון שנ' הוצר יחד לכן המבין אל כל מעשיהם ובחג נידונין על המים *Quatuor temporibus mundus iudicatur; in Paschate de proventu; in festo septimanarum, de arborum fructibus, in principio anni omnes homines trans-eunt curam eo ut oves, secundum id, quod dicitur (Ps. xxxiii, 15.) formator pariter cordis eorum, animadvertit ad omnia opera eorum & in festo scenopegie iudicatur de aquis, ex interpretatione Houtingii, cuius prolixas notas, si vacat, hac de re lege.* Clangor autem buccinarum huic usui maximè accommodatus est, quippe ex inflari etiam tum solent, quando homines securi & vitiis indormientes excitandi sunt ut se animo humili & veniam delictorum implorante ad iudicium Dei parent Joel. II, 1, quare diebus jejuniorum gravioribus buccinis Judæi jam olim utebantur tr.

VII. Tria observari digna sunt in Novi-
Pp 5 lunis <sup>Tria in
Novilu-
niis ob-
servanda.</sup>

tr. תענין c. l, 6. Dies verò buccinarum, ob-
servante Maimonide in מורה נבוכים Ill. c.
XLIII. f. 163. יום תשובה הוא והערות בני
אדם משכחתם [lege potius] ומפני
זה יתקע בו בשופר כמו שבארנו במשנ' תור
ובאלו הוא הצעה ופתיחה ליום הצום כמו
שהוא מפורסם בקלרת האומה מעניין עשרת
ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים
*est dies resipiscentiae atque excitationis hominum
e somno. Hac de causa buccinis clangebant,
quemadmodum diximus in Mischneh Thorah.
Fit ita preparatio & quasi via aperitur ad diem
jejunii, quemadmodum manifestum est ex consue-
tudine decem illorum dierum in gente recepta, qui
fluunt inter initium novi anni & diem expiatio-
nis. Dignissima, ut puto, clangoris Materia est,
quam buccinatores intonare jubebantur. Tradit
illam, qui nomine טוב שמ Maimonidem illu-
stravit עורו עורו משנתכם הקיצו משנתיכם
הקיצו משנתיכם שהוא העסק בהבלי העולם
שתרדם' השם נפלה עליכם וזכרו נפשתיכם
ולפני כי אתם עתידין ליתן דין וחשבון
*Excitamini, excitamini e somno vestro, evigilate
e somno vestro, qui vana tractatis; nam sopor vo-
bis gravissimus immixtus est. Advertite ad animos
vestros & coram quo rationes in judicio redditur
sitis. Ad hanc aut similem inter Judæos publicè
receptam vitæ immutandæ formulam respici non-
nulli putant in verbis Eph. V. 14. Ideo dicitur:
Excitare, qui dormis, & resurge e mortuis & illu-
cescet tibi Christus. Videtur dein allusio ad novi-
lunium, ut præprimis v. 8.**

luniis. Scalig. de Emend. temp. 26. & 105.
 I. Σύνodus *conjunctio Lunæ cum Sole.* II. ἐξ-
 αυσμός *incrementum splendoris Lunæ.* III. Σχῆ-
 μα μνησείδης *forma falcata, seu initium Lunæ.*
 In primo statu Luna obscura planè est; In se-
 cundo se ipsam proripit ad recipiendos Solis
 radios. (5) In tertio apparet corniculata.

VIII.

(5) In noviluniis figendis attendendum erat
 ad ראיה φάσιν lunæ. Illa enim conspecta νο-
 μινία consecranda erat. Atque hic erat conse-
 crationis modus. Qui חדש *innovatam Lunam*
 primi viderant aut vidisse existimabant, celeri pe-
 de Hierosolymā & in illa Synedrium, quod de fe-
 stis judicabat, adibant. Tum, num legitimè te-
 stari possint [neque enim omnes posteriori præ-
 fertim ævo ad testandum admittebantur tr. ראש
 השנה c. II, 1.] examinabantur, ipsum dein testi-
 monium, num cum motu Syderum conveniat,
 perpendebatur. Tandem ex quo veritatem te-
 stantium deprehenderant, novilunium mox con-
 secrabant, præside dicente מקודש *consecratum*
est: Cui populus acclamabat מקודש מקודש
consecratum, consecratum est. Abhinc univer-
 so populo, propinquiori & remotiori indicaba-
 tur, sed pro vario tempore diverso modo,
 ראשונה היו משיאין משואות משקלקלו
 הכותים התקינו שיהו שלוחין ויצאין *Primi-*
us ad novilunium indicandum flammæ extule-
runt. At ex quo Cuthæi idem malitiosè intem-
pestivo

VIII. Hinc, cùm in tribus iftis mutatio-
 nis gradibus fit mutua participatio veteris &
 novæ Lunæ, Judæi obfervant *duos dies, ul-*
timum cujusvis mensis, & primum fequentis.
Hofpin de Orig. Fefl. c. 4. p. 15. Eadem ra-
 tio tenet etiam in illis menfibus, qui constant
 29. diebus. Propterea quia dies trigesimus
 erat ultimus menfium longiffimorum, *Ho-*
ratus lib. 1. fat. 6. hos ultimos dies vocat
Tricesima Sabbatha. Primos dies vocabant
requivias novilunia

IX. Ob certam rationem utuntur Judæi
mutatione quâdam feu *transpositione* dic-
 rum, quæ transpositio, etfi ufurparetur
 quoque aliis menfibus, fuma tamen cum
 cura

peftivo tempore facerent, decretum eft, ut nuntii
ad illud fignificandum egrederentur. Eligeban-
 tur in hunc finem altiffimi montes, quo breviffi-
 mo tempore in Judæa, Galilæa, Babylonia fixa il-
 la *requivia* innotefceret. Primus ex illis mons o-
 liveti, vide reliquos tr. cit. c. II. 1. 2. 3. Rabbanitæ
 ita Lunæ confpectæ rationem habendam dicunt,
 ut tamen absque illa juxta folum computum A-
 ftronomicum determinari queat, uti tempore nu-
 bilofo fieri debet & hodiernum Calendario intro-
 ducto communiter fieri folet. Hoc verò per-
 negant Karræi, unicam *requivias* determinandæ in
 Luna visa rationem ftatuentes. Litem fufè per-
 tractat præter alios Abarbanel *Commentar.*
 Exod. XII.

cura in transponendo ipsorum novo anno fiebat, sive die primo mensis *Tisri*. Et is, qui has *mutationes* sedulò conferet, omnes *transpositiones* ab hac prima pendere inveniet.

Triples. X. *Transpositio* dierum triplex fuit. *Scalig. de emend. temp. l. 2. p. 58. 1. Menstrua. 2. Politica. 3. Mixta.*

1. Men-
strua e-
jusq; ra-
tio.

XI. Ratio *transpositionis menstrua* erat, ne celebrarent festum *novilunii*, usquedum vetus penitus præteriisset. Ut hoc melius clucescat, observa tres regulas. I. Hebræi metiebantur suos dies sacros à vespera in vesperam, initio sumto ab hora sexta, sic ut ab ea hora sexta usque ad meridiem sequentem numerarentur 18. horæ. II. Ante *novilunium* *συνυγία* seu *conjunctio* est inter Lunam & Solem, quâ durante Luna vocatur *silens*, respectu obscuritatis ejus, totoque eo tempore est participatio veteris Lunæ. III. Solutâ hac conjunctione, nempe sub illarum octodecim horarum ante-meridianarum aliqua, *neomenia* habita est eodem die. Verùm si duraret unam minutam post duodecimam meridiem, festum transpositum est in sequentem diem; quia aliàs suum sacrum diem inchoassent tempore veteris Lunæ. *Munst. Calend. Hebr. p. 46.* Et hanc *transpositionem* signant hac ab.

abbreviaturâ מ.ח.ע. 18. propter horam decimam octavam, quæ illi causam dabat.

XII. Ratio *transpositionis politicæ* erat, ne ^{II. Politicæ ejusque ratio.} duo Sabbatha sive festa immediatè se contingerent; quia iis nefas fuit, ut dicunt, parare cibos, & iuxta mortuis, & quoq; incommodum fuit, duobus diebus abstinere parandis cibis & obruendis humo mortuis. *Munst. Calend. Heb. p. 136.*

XIII. Sed hîc admittendæ duæ exceptio- ^{Excepti- ones.} nes, quando conjunctio immediata duorum festorum evitari nequit. I. Si Pascha sive decimus quintus mensis *Nisan* incidere in Sabbathum, tum Pentecoste necessariò incidebat in diem *Solis*. II. Si Pascha incideret in diem *Solis*, tum immediatè antecessit Sabbathum hebdomadale. Primus Autor hujus *transpositionis publicæ* erat vir conspicuæ dignitatis *Eleazar*, 350. annis ante adventum Jesu Christi *Hospin. de Orig. Fest. p. 6.*

XIV. Peculiares *transpositionis politicæ* ^{Species} species sunt numero quinque: 1. אדו *Adu*, ^{transpositionis politica.} 2. באדו *Badu*. 3. גבאז *Gabaz*, 4. סבבאד *Sabbad*, 5. אגו *Agu*. Ad intelligendas has abbreviaturas sciendum est, quòd in his effectis vocibus literæ positæ sint pro numero, & applicentur septem diebus hoc modo: N. 1. Dies *Solis*. ב. 2. Dies *Lunæ*. ג. 3. Dies *Mar.*

Martis. 7. 4. *Dies Mercurii.* 7. 5. *Dies Jovis.* 1. 6. *Dies Veneris.* 1. 7. *Dies Saturni,* seu Sabbathi Judæorum.

Regula.

XV. Regulæ tangentes *transpositionem politicam* hæ sunt. 1. Ne vel *dies novi anni*, qui erat *primus* mensis *Tisri* vel *festum Tabernaculorum*, quod erat *decimus quintus* ejusdem mensis, celebretur in 17N, h. e. *Die Solis*, vel *Mercurii*, vel *Veneris*. Non *die Solis* vel *Veneris*, quoniam aliàs Sabbathum hebdomadale immediatè vel antecessisset, vel secutum esset: non *die Mercurii*, quia tum *festum expiationis*, quod celebratur *decimo* ejus mensis, veniret *die Veneris*, adeoque immediatè sequenti Sabbatho jungeretur. Hoc exemplum solummodò tangit *primum diem* mensis *Tisri*, nempe *festum buccinarum*, valet tamen etiam per consequens *die decimo quinto*, quo est *festum Tabernaculorum*, quia necessariò *decimus quintus* est idem hebdomadæ dies, qualis *primus* fuit. Propterea, si *primus* non fuit 17N *Adu*, nec *decimus quintus* fuit. Regula secunda erat, ne *Pascha* celebraretur in 172 h. e. *die Luna*, *Mercurii* & *Veneris*. Regula tertia erat, ne *Pentecoste* haberetur in 173 *Gahaz*, h. e. *die Martis, Jovis* & *Saturni*. Regula quarta fuit, ne *festum Purim* sive *sortium* agitaretur in 174 *Zabbad*, h. e. *die Luna*,

Luna, Mercurii & Saturni. Regula quinta erat, ne *feftum expiationum* haberetur in *AN Agu*, h. e. die *Solis, Martis & Veneris*.

XVI. *Transpositio mixta* est, quando ^{III. Transpositio mixta e-} partim *Menstrua*, partim *Politica* coinci- ^{jusq; ra-} dunt in mutatione dierum. *Transpositio*, ^{tio.} per hanc *mixtionem* seu *concursum* facta, du- ^{Transpo-} ſum generum est. 1. *Simplex*. 2. *Duplex*. ^{sitio mix-} *Transpositio simplex* est, quando *feftum* ^{ta est vel} *transpositum* est in diem fequentem, E. G. ^{simplex.} Si *Luna* mutatur die *Solis* poft meridiem, tum *feftum* transponendum est ob duas rationes. *Prima* ratio est *Menstrua*, quia punctum mutationis est poft horam π 18. *Secunda* est *Politica*, quia Regula *AN Adu* interdicit *feftum* haberi die *Solis*. Nihilo, minùs, quia dies proximus, nempe *Luna* dies, celebrabatur, voco *transpositionem simplicem*.

XVII. Hujus naturæ est *transpositio* illa, quam vocant בטו תאפח *Batu Takphat*. Quæ vox ficta est ad juvandam memoriam; quævis enim litera numerus est, & sic resolvi potest; ב erit 2. טו 15. בטו תאפח 589. Sensus est, quòd fequenti anno $\epsilon\mu\beta\omicron\lambda\iota\mu\alpha\acute{\iota}\omega$, cui totus mensis intercalabatur, si punctum mutationis incidit in diem secundum hebdomadæ, h. e. diem *Luna*, non ante horam decimam quintam & minuta 589. *feftum*
neumenia

neomenia transponi debuerit in diem *Martis*.
 Quid & *transpositio politica* & *menstrua* ope-
 rentur in hac mutatione, *Leg. Scalig. de e-*
mend. temp. l. 2. p. 87.

vel du-
 plex.

XVIII. *Transpositio duplex* est, quando
 festum transpositum est, non in diem pro-
 ximè sequentem, sed in alium, quemad-
 modum, si primus dies *Tisri* incidit in di-
 em *Saturni* & *Lunæ* conjunctio nondum
 facta est ante meridiem, tum *menstrua*
transpositio hoc festum rejicit in diem *Solis*,
 propter horas 18. *Politica* verò *transposi-*
tio id resolvit in diem *Lunæ*, ut patet ex Re-
 gula 17N *Adu*, quæ interdixit Sabbatho id
 celebrari.

Quot mi-
 nuta ho-
 ram con-
 ficiant?

Quibus
 diebus
 festum
 Taberna-
 culorum
 & Pa-
 schatis
 celebrari
 queat?

XIX. Hujus farinæ est 17טג *Gatrad*, quæ
 vox est ficta, quâvis literâ designante nu-
 merum, sicque resolvi potest: ג erit 3. ט
 9. 77 204. Sensus est, in anno commu-
 ni, cui mensis intercalatus non est, si pun-
 ctum mutationis incidit in diem *Martis*,
 non ante horam nonam & 204. minuta ho-
 ræ *neomenia* transposita est in diem *Jovis*.

XX. Tandem nota, quod 1080. minuta
 conficiant unam horam. *Munster. Calend.*
 p. 45.

XXI. *Festum Tabernaculorum* habebatur
 mense *Tisri*, propterea non poterat haberi
 postridie Sabbathi, ut patet ex Regula 17N
Adu

Adu Pascha celebratur mense *Nisan*, & propterea id poterat celebrari *poſtridie Sabbathi*, ut pater ex Regula 173 *Badu*. Siquis rationem petit, cur *Pascha poſtridie Sabbathi* potuerit haberi, non autem *feſtum Tabernaculorum*? Hanc puto eſſe rationem. *Posteriores omnes transpositiones* pendent ex *prima transpositione neomeniae 5 Tisri*, quæ non ita poterat transponi, ut evitarentur omnes feſtorum duorum concuſus. Atque ita, cùm *Pascha* haberent *poſtridie Sabbathi*, licet non omnes, declinabant tamen plurimos duorum Sabbathorum concuſus.

XXII. Hæc computatio *transpositionis* feſtorum partim aperit morem Judæorum in figendis feſtis, partim illuſtrat illud, de quo Theologi graviter conſigunt, ſcil. utrùm Salvator noſter anticipârit *Pascha*?

XXIII. Eccleſia Græca tenet, Chriſtum *Eccleſia* die decimo tertio menſis celebrâſſe ſingula. *Græca opinio de tempore Paſchatis à Chriſtò comefi.* re *Pascha* cum ſuis Diſcipulis, cùm panis aëymus nondum adhiberetur. *Epiph. lib. 2. Tom. I. cap. 51. pag. 147.* Propterea que utuntur pane fermentato, & inculcant neceſſitatem ejus in Sacra Coena, quem uſum quidem fermentati panis in Coena Domini- ca Eccleſia Romana olim non damnavit. *Casaub. exercit. 16, p. 465.*

Refuta-
tur.

XXIV. Verum illam sententiam Græcorum rejicimus. 1. Quia non convenit cum Historia Evangelica. 2. Quia hæc sententia statuit Christum Legis transgressorem, non impletorem.

Secundū
quosdam
Pascha
anno
Christi
ultimo
die Sab-
bathi ce-
lebraba-
tur.

XXV. Alii dicunt, quod, quum eo anno Pascha inciderit in diem Veneris, id festum trajectum sit in diem Saturni, per regulam ברוך ברוך Badu. Munst. in Matth. XXVI. Prætextus ipsorum est, quod Christus comederit Pascha decimo quarto, h. e. Veneris juxta præceptum Dei, Judæi autem Pascha sumptulerint die Saturni juxta δουλέρωσιν παλγωμεθα δότοιο. (6)

XXVI.

(6) Hi Canones Christi tempore nondum erant in usu. Quin Talmudici libri, qui quinto demum post Christum sæculo absoluti sunt, passim meminere festorum, quæ Sabbatho continua sunt. Ut in Succah cap. quinto יום טוב סמוך לשבת בין לפניה בין לאחריה festum Sabbatho conjunctum, sive præcedat, aut subsequatur. Et in Betfa capite primo יום טוב שחר להיורא festum, quod post Sabbathum incidit. Et in Chagiga cap. secundo יום טוב שחר להיורא festum, quod in Sabbathi Parasceven incidit. Verè igitur Aben Ezra. Lev. xxiii, 4. במשנה נם בתלמוד ראיות שהיה פסח בב"ד Tam ex Misna, quàm ex Talmude probatur Pascha in secundam, quartam & sextam feriam, quan-

XXVI. Tandem alii sustinent, quòd ^{Secundū} ^{alios die} ^{Veneris,} ^{quo etiā} ^{Christus} ^{suum Pa-} ^{scha com-} ^{edit.} Christus & Judæi eodem die & horâ (7) ^{scilicet}

Q q 2

quandoque incidisse. Apud Tessarescædecati-
tas, qui Pascha celebrabant iisdem diebus, qui-
bus Judæi, Pascha in quamlibet hebdomadis di-
em incidebat, nulla excepta, uti testantur Euse-
bius, Epiphanius, Theodoretus. Hæc aliaque
argumenta profert Celeberrimus Bochartus
Hieroz. l. II. c. L. p. 562.

(7) Et nos illis accedimus: Neque enim ju-
sta causa est, quare aliter statuamus. Præprimis
quia Historia Evangelica ita clarè hanc tradit sen-
tentiam, ut vix dubium aliquod relinquat. Erat
enim *ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάχα* ^{dies festus} Matth. XXVII, 15. Si Chri-
stus anticipavit, festum exstitisse nulla dici potest
ratione. Clarius Lucas c. xxii, 7. *venit ἡ ἡμέρα*
τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάχα ^{dies panum}
^{infermentatorum,} quo Pascha mactari oportet,
atque illa ipsa suum mactavit Salvator conf.
Matth. XXVI, 17. Marc. XIV, 12. Sic modò
supra v. 2. *Nostis post duos dies fore τὸ πάχα* de
festo tempore uti omnibus noto, non sibi pecu-
liari, de quo aliàs discipuli erudiendi fuissent, lo-
quitur. Præterea probè notandum est agnum
Paschalem, quem à Christo comestum ajunt Ev-
angelistæ, in atrium adducendum, tanquam vi-
ctimam Paschalem mactandum, sanguinem à Sa-
cerdote excipiendum, spargendum, quædam in
ara comburenda fuisse. Quis nunc cogitare au-
det, Sacerdotes victimam, quæ non fixo à Syne-
drio tempore mactatur, recepisse, præsertim ab
ejus

scilicet die *Veneris*, sive decimo quarto Mensis *Nisan*, *Pascha* comederint; initium autem diei *Veneris* pro Judæorum ritu sumendum est à diei *Jovis* vespera, & quidem hora sexta. *Scalig. de emend. temp. l. 6. p. 266.* Die *Veneris* summo mane judicio datus est, & crucifixus, & post meridiem circa tertiam, cum inciperet *ἡ ἑσπέρη* & *σαββᾶτον*, humatus. Ibi propter preparationem Judæorum posuerunt Jesum. *Job. XIX, 42.*

XXVII. Ut conciliemus Evangelistas hæc in parte, repetendæ sunt eæ singulares res. quæ fusiùs demonstratæ sunt c. de Paschate

Ἀνακρίσις
ἀειωσικῶν
dictorum
de die
XIV. &
XV. *Ni-*
san.

I. *Dies decimus quartus* mensis, quo consuebatur *Pascha*, vocatur *primus dies azymorum*. Prope erat festum *azymorum*, quod dicitur *Pascha* *Luc. XXII, 1.* II. *Dies decimus quartus* fuit festus non vel sacer, sed decimus quintus. Mense primo, decimo quarto die illius mensis, *Pascha* *Jeheva* est. Et decimo quinto die eius mensis festum *Num. XXVIII, 16. 17.* Quidam putabant, quia *Judas* habebat *γλωσσόκομον* thecam quod *Jesus* ei dicit: *Eme*, quibus opus habemus ad festum *Job. XIII, 29.* III. Oves & boves, qui hoc die immolabantur, vocantur
tur
eius discipulis, cujus doctrinam & vitam tantoperè improbarunt? Hæc ego si mecum perpendo, prorsus impossibile judico Salvatorem *Pascha* anticipasse, aut anticipare potuisse.

tur Pascha Deut. XVI, 2. Et hoc respectu Johannes intelligendus est cap. XVIII, 28. Et illi non intrabant eis τὸ πραιτώριον in curiam ne inquinarentur, sed ut comederent Pascha; Sic ut hæc Paschatis comestio non intelligi debeat de agno Paschali.

XXVIII. Verum quærerere hîc quis posset, quomodo inquinari potuissent introeuntes Prætorium? Resp. Vesperis sacrorum dierum, quas vocabant *dies preparationis*, illicitum fuit iudicibus decidere criminalia in Curiis. אין דיני נפשות לא בערב שבת ולא בערב יום טוב *Metu pollutionis Prætorium non intrabant, quia illo die nulla judicia habenda.* Nulla exercentur judicia capitalia vel vespere Sabbathi, vel etiam vespere diei festi. Moses ben Maimon, lib. ult. 7 ad. c. Sanh. Sect. II. Hinc Jesum deducunt ad Pilatum, Præsidentem Romanum, abstinentque Curiam, quapropter etiam dicunt Job. XVIII, 31. Non licet nobis occidere quempiam; h. e. tali & ejusmodi die. August. 14. tract. in Job. Ita hunc locum exponunt quoque Cyrill. lib. 12. in Job. VI. Chrysost. Homil. 12. Beda in Job. XVIII.

XXIX. Nam etiam si Syhedrium ipsorum, seu Senatus magnus, eâ tempestate oppressus esset, nihilominus omnis potestas in rebus capitalibus ipsis abrogata non erat, uti docent verba sequentia vers. 32. Ut sermo Jesus impleretur, quem dixit significans quali

morte moriturus esset. Qui textus ostendit, quòd illud τὸ ὑπὲρ ἐξέσσεως *illicitum* per singularem Dei providentiam evenerit, ut possit à Pilato judicari & crucifigi. Nam, si Judæi fuissent Judices, non affecissent reos tali mortis genere. Rursus *Stephanus* ab ipsis damnatus est ad lapides *Act. VII. 58.* Et questi sunt coram *Felice*, quòd, cùm voluissent *Paulum* secundum suam legem judicare, *Lysias* Chiliarcha ipsum ex manibus suis vi magnâ extorsisset. *Act. XXIV, 6. 7.* Quæ testantur, quòd non omnis potestas circa capitalia ipsis adempta fuerit. Sed de his plura *cap. de pœnis capital.*

CAP. VIII.

De Festo Expiationum.

I.

Tempus
& nomen
festi ex-
piatio-
num.

Decimo die mensis *Tisri* (1) qui respon-
det nostro *Septembri*, præceptum est
cele.

Annot. (1) Ut יוֹם הַכִּפּוּרִים vel יוֹם אֶזְרָא
diem expiationis, qui min⁹ rectè aliquando *festum*
expiationis dicitur, sanctius celebrent, tempus,
quod à principio anni Politici ad diem Decimum
labitur, multis precibus jejuniisque transigunt,
vid.

celebrari *festum expiationum* *Levit. XVI, 23. 27. 29.* ita dictum, quòd Pontifex eo die confessionem faceret coram Deo suorum peccatorum & Israëlitarum, & peragen- do certos ritus & ceremonias expiaret ea, eorumque remissionem impetraret à Deo.

II. Ceremoniæ, quæ eo tempore usurpa-
bantur, concernunt vel *populum & sacerdo-*
tem, vel *sacerdotem tantum*. Illæ, quæ
concernunt *populum & sacerdotem*, consi-
stebant in afflictione animarum ipsorum,
quæ fiebat jejuniis; (2) unde ipsum festum

*Ceremo-
nia hujus
festi vel*

*Pontifi-
cem cum
populo,*

Q 94

voca-

vid Schulch Toh. p. 54. 2. Unde & nomen habet
ימי תשובה עשרת *decem resipiscentia dies.* Dies
decimus à quibusdam ille putatur, quo Adamus
pœnitentiam egit. Quæ opinio, licet demonstra-
ri nequeat, non tamen adeo absurda habenda est.

(2) Populum & Sacerdotem unà concerne-
bant quies exactissima & afflictio animarum, de
hac *Lev. XVI, 29. affligetis animas vestras.* Affli-
gere autem animam in genere notat homini sub-
trahere ea, è quibus voluptatem capit, quo
profundius in seipsum descendat, coram Deo se
humiliet, veniam peccatorum imploret &c.
Quemadmodum autem varia sunt, quæ hominem
delectant, ita afflictio ejus haud uno instituitur
modo, veluti corpori subtrahendo cibum po-
tumque, unde *affligere animam* est plurimum
jejunare *Ps. XXXV, 13. עניתי בצום נפשי*
affixi jejuniis animam meam. Conf. *Dan. X. 3-12.*
Minime

vocatur *dies jejunii*. Joseph. de B. 7. p. 43. Quod illuminat textum. Act. XXVII. 9. Navigatio erat periculosa ob id, quod jam praterisset *in seia* jejunium h. e. festum expiationis jam elapsum erat, imminente brumâ.

vel Pon-
tificem
tantum
concer-
nebant.

III. Ceremoniæ, quæ concernebant Sacerdotem tantum, duæ erant. 1. Tunc intrabat Pontifex *Sanctum Sanctorum*, qui introitus proprius fuit huic festo. 2. Is, sacrificaturus pro se & pro sua familia *juvencum subrumum peccati & arietem in holocaustum*, induebatur (3) vestes Sacerdotales; lotusq; acci-

Minimè tamen alias afflictionum species excludit, quod Aben Ezra ad Lev. XVI. dicere videtur. Sed se habet ut genus ad species Jes. LVIII, 3. quare *עינו נפשנו צמנו* jejunavimus? quare *נפשנו* affliximus animas nostras? Rectè itaque Mischnici tr. *יום הכפורים אסור* c. VIII, 1. *יומא* נאכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה *Die expiationis prohibitus est esus & potus, lotio, unctio, inductio sandalii, concubitus conjugalis.* Qua lege, paucis exceptis, reliqui omnes tenentur. Atque hæc explicatio cum intentione Legislatoris probè convenit. Hinc affligi etiam dicitur ille, qui abstinet ab unctione Dan. X, 3. 12. lotione 2. Sam, XI l. 20. 21. qui nudis pedibus incedit 2. Sam. XV, 30. qui cum uxore non concumbit 2. Sam. XI, 11.

(3) Vestes Sacerdotales non sunt VIII illæ, quibus Pontifex ordinariò rem divinam administraturus

accipiebat à coetu Israelis *duos hircos caprarum in peccatum & arietem unum in holocaustum.*

IV. *Duos illos hircos stetit coram facie* *Duo hirci*
Jehovæ, ad portam tentorii conventus, *quorum*
sortem jaciens, uter sacrificari, uter verò *unus*
dimitti debeat vivus. *Gnaza-*
Hic posterior voca- *zel*
tur hircus emissarius *זֵרֵי (4.) Gnaza-*
zel,

turus indutus erat, sed IV. aliæ huic solennitati propriæ scil. pileus, tunica, balthus, femoralia Lev. XVI, 4. omnes ex lini specie, quæ זָרָא dicitur. Neque enim aliæ ibi, ubi jura functionum Pontificis ad ingressum in sanctissimum traduntur, memorantur. Verùm hac de re plura diximus in Exercit. nostris ad Levit. XVI, 4.

(4) Etymologia hæc multis modis laborat. Nihil dicam de diverso genere, quod forsan in compositione non semper exactè observatur, sed 1. hircus emissarius constanter זֵרֵי nullibi זֵרֵי dicitur. 2. Imò à זֵרֵי distinguitur Lev. XVI, 5. 3. Constructiones tales, quæ hircum à זֵרֵי evidenter distinguunt, veluti v. 8. & dabit Aharon super duos illos hircos sortes, sortem unam pro Jehova, sortem alteram זֵרֵי nam sive vertas in Azazelem, hoc est, in hircum in desertum mittendum, sive pro Azazele seu hircu, inconcinna erit versio. Conf. v. 10, 26. Puto itaque locum intelligendum esse, quod facile admittit phrasim mittere זֵרֵי ad Azazelem, uti dimittere זֵרֵי in tentoria sua Jud. VI, 18.

Conf.

zel, ex *iv* capra & *וין* R. D. Kimchi in
radic. quia altero jugulato ipse in desertum
emittebatur.

Hic apud Græcos
Græcos
ἐπι-
πομπῆς
di-
citur. V. Græci Interpretes vocant hunc hir-
cum, Ἀποπομπῶν, malorum depulso-
rem; quo nomine Gentiles suos Deos tutelares
insignierunt. Opinanturque, quod hir-
cus emissarius, peccata populi in desertum ef-
ferens, simul abstulerit, mala poenæ, quæ cō-
sequuntur mala culpæ. Et ad confirman-
dum hac in parte populum, jussit Deus
Pontificem confiteri peccata nomine totius
populi, & omnia peccata totius coetus re-
jicere in caput hirci emissarii.

Formula
confessio-
nis.

VI. Forma confessionis (5) juxta Ma-
gistros

Convenit cum projectione sortis, nam ejus vi hir-
corum unus in Templo immolandus, sed alter
vividus ad Azazelem dimittendus erat. Favet quo-
que, quod Azazel dicitur in deserto. Conf. Jos.
XX. 8. 1. Reg. IX, 18. Præterea Azazelis loco
v. 2. usurpatur terra excisa. Quare credibile est
fuisse locum in deserto, in quo capræ, hirci fre-
quentes pascebantur à *iv* capra & *וין* ire. Hir-
cus enim ille ex mandato Numinis vividus dimit-
tendus erat. Convenientissimum itaque illum
regi suo additum fuisse. Simillima ratio, quæ
avis pro leproso. Hæc aliaque prolixè discussi-
mus in Exercitationibus prænominatis.

(5) Confessio, quam nobis Auctor exhibet,
dice-

giftros Hebræorum ita habuit: O Domine, populus tuus, domus Israel, peccavit, rebellis fuit, & deliquit coram facie tua: Nunc te rogo, ô Domine, condona peccata, rebelliones & delicta, quibus populus & domus Israel peccavit, rebellis fuit & perversè egit coram facie tua, sicut scriptum est in Lege servi tui

dicebatur à Pontifice manus hirco emissario imponente vide illam tr. נאמ c. VI, 2. Est alia quæ dicebatur super juvenco ante maetationem אנני השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך אנני השם כפר נני לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך ככתוב בתורת משה עבדך לאמר בני ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכר חטאתיכם לפניו תטהרו והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד *Obsecro, Domine, perversè egi, defeci & peccavi in conspectu tuo, ego & domus mea & filii Aharon populus sanctitatis tue; Obsecro, Domine, remitte quæso perversitates, defectiones, peccata, in quibus perversè egi, defeci & peccavi in conspectu tuo ego & domus mea & filii Aharonis populus Sanctitatis tue, sicut scriptum est in lege Moysis servi tui, his verbis. Nam die ista expiabit vos ad mundandum vos, ab omnibus peccatis vestris coram Deo mundabimini. Illi verò respondebant: Benedictum sit nomen gloriosum regni ejus in secula seculorum, tr. cit. c. IV, 2. Est insuper alia. c. III, 8.*

tui Mosis ; Eo die expiaturus vos est , ut vos mundet , & vos mundabimini ab omnibus vestris peccatis coram Jehova , Lev. XVI. 30. Vid. P. Fag. Lev. XVI.

Sacrificiis
cessanti-
bus hodi-
enium
Gallus
aut Galli-
na circa
caput vi-
rorum
aut fœ-
minarum
circumagi-
tur.

VII. Hodierni autem Judæi, (6) quum non possit destructo templo Hierosolymitano sacrificium ritè offerri, si sunt viri, capiunt gallum gallinaceum album; si sunt fœminæ, gallinam. Hunc gallum ter circumagunt circa caput Sacerdotis (7) dicentes: Gallus gallinaceus hic commutatio erit pro me.

(8) Buxtorf,

(6) Plures quidem Judæi die nona mensis Tisri multo mane morem, cujus Auctor meminit, observant, non tamen omnes. Quod discrimen ipse vidi, quum A. MDCCIII. Amstelodami commorarer. Lusitani, qui ibi frequentes habitant, non tantum à mactatione gallorum & gallinarum abstinebant, sed insuper actionem peccaminosam detestabantur; Judæi Germani verò senullum sacrificium [quale extra templum neutiquam obtinet] offerre ajunt, sed non nisi כִּזְבִּי, solum in memoriam revocare oblationes, quæ ex Lege offerendæ essent. Consimiliter ac in Paschate,

(7) Auctor caput Sacerdotis ita exprimit, ac si aliud, circa quod gallus circumageretur, legibus aut consuetudini adversum esset, quomodo tamen serres non habet. Galli circa capita omnium Israelitarum nullo Sacerdote præsente circumagunt.

(8) Formula plenior ita sonat זה חליפתי זה תחת

Buxtorf. Synag. cap. XX. Postea mactant gallum, confitentes se morte dignos esse, jactisque supra tecti culmen intestinis, sperant corvos & cornices ea surrepturos, & simul ipsorum peccata ablaturus in desertum. Ne autem videantur sine ratione insanire, promunt rationem hanc ex archivo rationis, cur hoc tempore gallum eligant. Vox גבר in Sacra Lingua notat virum, in Talmude gallum. Jam dicunt illi, Dei justitia requirit, ut, quemadmodum גבר peccavit, ita גבר satisfacere debeat.

VIII. Verisimile est Græcos ex hoc festo ^{Festum} expiationum sumpsisse expiationem annuam <sup>expiatio-
nis trans-</sup> civitatum suarum, quæ hoc modo fiebat: ^{iii ad} Homines quidam damnati producebantur ^{Græcos,} redimiti fertis secundum morem sacrificiorum. Hos ex præcipiti loco deturbant in mare, Neptuno consecrantes, hisque verbis utuntur: $\Pi \epsilon \gamma \iota \cdot \chi \eta \mu \alpha \cdot \eta \mu \omega \nu \cdot \gamma \epsilon \nu \epsilon$ Sis pro nobis peripsema. ^{Suidas in voce} $\chi \epsilon \iota \cdot \chi \eta \mu \alpha$.

IX. Eam-

תחתי זה כפרתי זה התרננתי ילך למיתה
ואני אלך לחיים טובים עם כל ישראל

Hic (Gallus) sit permutatio pro me: Hic in סוֹן locum meum succedat: Hic sit expiatio pro me: Gallus hic morte afficiatur: Ego verò cum toto Israele prospera fruamur vita; Amen. Formula adeoque est, qualem olim in confessione peccatorum super Sacrificiis recitabant.

Eadem
expiatio
inter
Gentes
obtenebat
tempore
pestis.

IX. Eamdem expiationis speciem adhibebant Gentes tempore pestilentiae, vel mali inficientis; cujus repellendi gratiâ suis Dîs sacrificabant quosdam, quos vocabant καθάρματα; καθάρματα ἐλέγοντο ὅτι ἐπὶ καθάρσει λιμὲν τινὲς, ἢ τινὲς ἐλέγετο νόσου δυνάμενοι θοοῖς Katharmata dicebantur, quia in expiationem famis alicujus, aut alicujus alius morbi sacrificabantur Diis. Vetus Scholiast. in Aristoph. Plut. p. 48. Hæc duo vocabula adhibet Apostolus 1. Cor. IV, 13. & vertuntur sordes & excrementa: Facti sumus καθάρματα & κόσμος excrementa, purgamenta mundi, καὶ πάντων τοῦ κόσμου & omnium sordes, ramenta. Verba significant propriè sordes sive cænum, quæ purgantur, verrunturque ex pedibus hominum aut ex arcibus. Sed juxta opinionem Budæi annotat. reliq. in Pandect. de pænis p. 334. Apostolus respexit istam expiationem, quâ utebantur Gentiles; q. d. Ita despecti sumus, & sic exosi populo, sic onerari contumeliis & maledictionibus multitudinis, quemadmodum τὰ καθάρματα, homines illi, qui publicæ expiationis gratiâ sacrificantur.

Analogia
inter Pon-
tificem
die ex-
piationis
& Chri-
stum.

X. Jam quia Pontifex in hoc festo præprimis gessit figuram & typum Christi, è re erit annotâsse convenientias inter typum & antitypum, umbram & veritatem.

Aaron

Aaron.

Christus.

I. Pontifex intravit
Sanctum Sanctorum
Levit. XVI, 3.

I. Christus noster Pon-
tifex intravit eis a-
γία in Sanctuarium,
scil. in cælum Hebr.
IX, 12. 24.

II. Semel quotannis
intravit Exod. XXX,
10. (9)

II. Is semel intravit
ibidem.

III.

(9) Quod textus Hebræus habet אחת בשנה
Exod. XXX, 10. Lev. XVI. v. ult. id Lxx αἵματι &
ἐν τῇ αἵματι, quos Paulus Hebr. IX, 7. sequitur. Phrasis
verò nihil aliud innuit, quàm *unâ* scil. die *in anno*,
quâ tamen Pontifici sæpius Sanctissimum intrare
incubuit כהן גדול אינו נכנס לקדש הקדשים
אלא ביום הכפורים שנכנס ד' פעמים
ולא יותר שאם נכנס חמשים חייב מיתה
כדור שמים Pontifex summus die non nisi expia-
tionis Sanctissimum intravit, & tum quidem 10.
vicibus. Si quinquies, reus factus mortis cæli-
tus inferenda. vid. B. Avi Leg. Hebr. 273. Vices,
prout notantur in tr. יומא, hæ sunt. I. Ingressus
est cum cupa, quâ aromata & thuribulo, quo pru-
næ continebantur c. V, 1. conf. Lev. 16, 12. 13. Ma-
nus utraque onusta aliud aliquid loco sacerrimo
inferre nequibat. II. Cum sanguine juvenci, quem
octies, semel sursum, septies deorsum, spargebat
Pontifex §. 34. conf. Lev. XVI, 14. III. Ex quo
egressus erat, hircum mactabat & sanguinem pel-
vi exceptum eidem inferebat loco spargebatque
§. 4. conf. Lev. XVI, 15, IV. Ultimò intravit
להוציא את הכף ואת המחתה
tandum cupam thuribulumq, c. VII, 4.

III. Hic δι' αἵματός τῶν
 ζώων καὶ μόσχων per
 sanguinem hircorū
 & vitulorū Hebr.

IX, 12.

IV. Hic μόνος solus
 Hebr. IX, 7.

V. Hic vestitus erat
 Sacerdotalibus ve-
 stibus Levit. XVI, 4.

VI. Hic accepit duos
 hircos. Lev. XVI.

VII. Hircus portavit
 populi iniquitates.

III. Is per sanguinem
 proprium, ibidem.

IV. Is calcavit torcular
 ἰνὸν solus ipse Esa.
 LXIII, 3.

V. Is praedefinitus &
 obsignatus ad hoc
 munus à patre in
 ἀρχῇ ab aeterno.

VI. Is duas assumpsit na-
 turas. Ἀπάθεια im-
 passionabilitas Dei-
 tatis figurabatur hir-
 co emissario. Παθήματα
 passiones autem Hu-
 manitatis, hirco, qui
 mactabatur. Theod.
 quaest. 12. in Levit.

VII. Christus pro no-
 bis factus est pecca-
 tum 2. Cor. V: 21.

CAP. IX.

*De Anno Sabbathico, seu Quiete
Septennali, (1)*

I.

Quemadmodum quovis septiduo *Sabbathum* fuit, ita quovis septennio *annus Sabbathicus*. Lev. XXV, 2, 4. Et quemadmodum *Sabbathum* signum erat, quòd Domini essent, proptereaque cessarent ab operibus suis, ut agerent opus Domini; ita *annus Sabbathicus* signum erat, quòd & ipsi, & ipsorum terra Domini essent.

II. Observatio hujus festi consistebat præcipuè in duobus. (2) I. In ἀγρωγευσία
R r agri-

Annot. (1) Nomina sunt: N. שמיטה Lxx ἀφείσις aut שנת השמיטה ἡ ἀφείσις Deut. XV, 2. 9. annus, quo collectio frugum & exactio mutui omittebatur. vid. Exod. XXIII, 11. Deut. XV, 2. שנת הארץ Sabbathum terræ, quæ tum quiescebat, non colebatur. שביעית annus septimus, uti frequenter in scriptis Judæorum. Hinc tractatus Mischnicus, qui jura anni septimi tradit, idem habet nomen.

(2) His adjicienda quam maximè est solennis illa prælectio, qua Lex Moſis Lingua Hebraica à Judi-

agricultura cessatione, (3) unde vocatur
 שנת הארץ *Sabbatum terra* Lev. XXV, 6.
 II. In

Judice aut Rege solio insidente, coram universa
 Judæorum Gente, in atrio mulierum, principio
 anni septimi, toto Tabernaculorum festo, cum in
 finem prælegebatur, ut ejus notitia ad omnes
 perveniret.

(3) *Ἀγρογονία* præcepta est Lev XXV, 4. *agrum
 tuum non seminabis & vineam tuam non putabis*
 conf. Exod. XXIII, 10 11. Hanc Judæi ita expo-
 nunt מצור עשה לשבור מעבודת הארץ
 ועבודת האילן בשנה שביעית שנ' ושנתה
 הארץ שבת לה' בחריש ובקציר תשבור
 וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או
 האילנות בשנה זו בטר מצור עשה ועבר
 על לא תעשה שנ' שוך לא חורע וכרמך
 לא תזמר *Est præceptum affirmativum, cessan-*
dam esse a colenda terra arboribusq; in anno septi-
mo, juxta id, quod dicitur (Lev. XXV, 2.) & fe-
riabitur terra Sabbatum Jehova, scil. habita ra-
tione ad arationem & messem feriabitur. Qui-
eunq; verò anno septimo fecerit opus in terra colen-
da aut arboribus, ille violat præceptum affirma-
tivum & negativum, nam dictum agrum tuum
non conferes & vineam tuam non putabis. Maim. c.
 I, 1. tr. שמטה ויכר. Ergo illi generaliter men-
 tem Legislatotis accipiunt, quod etiam conve-
 nientissimum videtur. Nam, ut alibi in lege, una
 species nominata comprehendit quoque reliquas
 species ad idem genus pertinentes. Hæc *ἀγρο-*
γονία jam in fine sexti anni obtinebat, vide tract.
 שביעית

c. III, 1. שמטה ויובל c. I, 1. Maim. tract. שביעית
עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום
סמוך לשביעית אכורה הלכה למשה מסיני
מפני שהיא מתקנה לשבעית ודבר זה בזמן
שבית המקדש קיים הוא שנאמר מפי
השמועה וגורו חכמים שלא יהיו חורשים
שדה האילן ערב שביעית בזמן המקדש אלא
עד העצרת ושדה הלבן עד הפסח ובזמן
שאין מקדש מותרין בעבוד הארץ עד ראש השנה
בדין תורה- *Triginta ultimis diebus anni sexti cul-*
tura terra prohibita erat, uti traditio Mosaica in
monte Sinai accepta vult. Alias aptaretur ter-
ra in usum quietis septennialis. Hoc autem vò
παροῦστος Templo stante valebat et decre-
verunt sapientes ne agrum arboribus confitum al-
tra Pentecosten obararent anno ante septimum,
quando Templum adhuc erectum stat. Agrum verò
albentem sive frumentarium non nisi ad Pascha.
Verum Templo destructo terra juxta tenorem Le-
gis usq; ad initium novi anni exerceri potest. Non
tamen concernit omnem terram, in qua Judæi
habitaturi sunt, sed restricta est ad terram Canaan
Lev. XXV, 2. cujus varia anno septimo jura le-
שלש ארצות לשביעית c. VI, 1. שביעית tr.
כל שהחזיקו עולי בבר מארץ ישראל ועד
כזיב לא נאכל ולא נעבד וכל שהחזיקו
עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל
אכל לא נעבד מן הנהר ומאמנה ולפניהם
נאכל ונעבד- *Tri-* *Ex interpretatione Guisii*
fariam dispesctur terra ratione anni septimi. In
toto

unde vocatur שְׁמִטָּה לִיהוָה Remissio Jehova
Deut. XV, 1.2. (+)

III. Quum

toto illo tractu, quem in ditionem recepit populus à Babylonia redux à terra Israelis Ecdippam usq; nec fruges percipi, nec terram coli licet. In toto illo, quem ultra Ecdippam occuparunt ex Agypto profecti ad fluvium usq; & ad Amanam fruges percipere licet, non autem terram colere. A fluvio & Amana quicquid intra recedit, ibi & fruges percipi licet & terram coli.

(4) Tr. cit. c. X, 1. שְׁבִיעִי מִשְׁמִטָּה אֶרֶץ הַמְּלוּחַ בְּשֶׁט־וְשֶׁט־בְּשֶׁט־
Annus septimus remittit mutuum sub Chirographo & etiam quod non Chirographo munitum est. Quando igitur advenerat annus septimus, ejusmodi debitum fratri debitori remittendum erat, quamvis hic creditori Chirographum in manus dederit. Maimonides tr. שְׁמִטָּה וִיב' c. IX. judicat remissionem tum demum valere, quando septennium ad finem perductum fuerit atque hoc elucere ait ex Deut. XV, 1. מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים Verum hæc ejus argumentatio parum roboris habet. Etenim phrasim commodè vertitur in fine septem annorum. Finis septennii est annus septimus. Ingens quippe discrimen inter finem septem annorum & finem septimi anni. Eadem ratio quæ Deut. xxxi, 10. Proculdubio prælectio illa in principio septimi anni ex intentione Legislatoris recitanda erat.

III. Quum hoc anno ipsis agricultura ^{א'ג'ר'ק'ר'} interdicta fuerit, quæri hîc posset, quâ re ^{י'ג'ו'ר'י'א'ר'.} vesci potuerint eo durante? Resp. *Aman-*^{supplebas}
dabo benedictionem meam vobis in anno illo^{benedi-}
sexto, & proferet proventum in tres annos^{etio divi-}
Lev. XXV, 21. (5)

R r 3

IV. Quo.

(5) Omnino sufficeret benedictio terræ, quam Deus fideli populo anno sexto promisit & præstitit. Si verò post captivitatem Babyloniam messis tanta fecunditate non obtigit, hoc non impotentia Numinis, sed infidelitati atque nequitia populi adscribendum est. Ubertas enim non absolutè, sed cum conditione promittebatur, si scil. Israel fructus populo fœderato dignos ediderit. Insuper notandum, fructus, qui in agro, arboribus spontè procredebant quoque in cibum cessisse Lev. XXV, 5. כָּל שְׂתוּצֵי הָאָרֶץ בִּשְׁנָה שְׁבִיעִית בֵּין מִן הָזֶרַע שֶׁנִּפְרָה בָּהּ מִקּוֹרֵם שְׁבִיעִית בֵּין מִן הָעֵינִקְרִים שֶׁנִּקְצְרוּ מִקּוֹרֵם וַחֲזָרוּ וַעֲשׂוּ וּשְׁנִיָּהִם נִקְרְאוּ כִפִּיּוֹן בֵּין מִן הָעֵשְׂבִים וְהִירְקוֹת שֶׁעָלוּ מֵאֵילֵיהֶן וְאֵין לָהֶן זֶרַע הֵבֵל מִוֶּתֶר לֵאכֹלוֹ מִן הַתּוֹרָה שֶׁנ' וְהִיתָה שְׂבֵרַת הָאָרֶץ לָכֶם לֵאכֹלָה אֲפִילוֹ שְׂדֵה שְׁנִשְׁיִיב' בִּשְׁבִיעִית וְצִמְחוּ פִּירְתֶּיהָ מִוֶּתֶר' בִּאֲכִילָה זֶה שֶׁנ' אֶרֶץ כִּפִּיּוֹן קִצִּירָךְ לֹא תִקְצֹר שְׁלֵלָה יִקְצֹר כְּדֶרֶךְ שִׁקּוֹצָר בְּכָל שָׁנָה וְאִם קִצֹּר כְּדֶרֶךְ הַקִּיּוֹצֵרִין לֹקֶה כִּיּוֹצֵר כְּגֹן שִׁקְצָר כָּל הַשְּׂדֵה וְהַעֲמִיר כְּרִי וְדֵשׁ בְּבִקְרָא אוֹ שִׁקְצָר לַעֲבוּרֵת הָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱרָט אֵלֶּה קִיּוֹצֵר מֵעַט מֵעַט וְחֹבֵט וְאוֹבֵר Quic- quid

Qui ex
jussu Dei
debita re-
mittebat,
ejus bona
non acci-
sa fue-
runt.

IV. Quoniam quovis anno septimo de-
bita remitti debeant Dei jussu, quæri quoque
potest, annon res eorum, qui dabant mutua,
hac

quid anno septimo terra produxerit, seu de semine
ante dictum (scil. sextum) annum sparso, seu de
radicibus antea quidem succisis, sed rursus ena-
tis (quorum quodlibet כפירה h. e. sponte nascens vo-
catur) seu de herbis atq; oleribus sponte propul-
sulantibus ac semine destitutis id fuerit, omne
hoc Lex edere concedit. Q. S. E. [Lev. XXV. 6.]
& erit id, quod in Sabbatho terra protulerit, vobis
ad vescendum. Ipsius adeo agri in anno septimo
exculti germinantisq; fructus ad esum concedun-
tur. Q. S. E. (v. 5.) sponte ex messe sua natum
nemmet, ea nimirum ratione, qua quotannis agros
metunt, nam si communem messorum modum ob-
servaverit, pœnas dabit. Hoc qui fit? Si e. gr.
totum quis agrum messuerit, manipulorum exci-
taverit cumulos, bove triturerit aut etiam ad
modum culturae terræ, ceu dictum est, messuerit.
Ceterum, si desecaverit paulatim & leviter ex-
cussit, tum edere licet, uti vertit Eruditissimus
M. J. Fil. cui translationem tractatus de anno
Sabbathico & Jubilæo unâ cum doctissimis in
illum annotationibus debemus. Scribæ tamen
etiam ea, quæ sponte prognata sunt, comedenda
esse negant, vid. §. sequens. Sed non lege ali-
qua, verum potius metu transgressionum. Quare
non dubitandum Israelitas de sponte prognatis
comedisse, five illa in agro reperta fuerint, five in
ædes portata. Nam hoc posterius non illicitum,
ad-

hâcratione accisæ fuerint? (6) aut annon
 ipforû corda obdurarentur, ne inutuum ero-
 garent? Resp. Hoc pacto ipforum res non
 attenuabantur, nam certa est Maxima &
 Regula, *Non amittitur, quo Deus colitur.*
 Quare Hebræi ipsi hoc interpretantur esse
 potiùs *Mandatum probationis*, quale Deus
 dedit Abrahamo, non ut obtruncaretur
 Isaacus, sed ut Abrahami Amor & fides ten-
 taretur, quàm *Mandatum obedientiæ*; hoc

R r 4

re-

adhibita tamen cautela, de qua quoque Maimon.
 c. VII in. כר זמן שחיה אוכלת ממין זה זה
 מן השדה אתה אוכלת ממה שבבית כלה
 לחיה מן השדה חייב לבער אותו המין מן
 הבית וזהו ביעור של פירות שביעיות כיצור
 הרי שהיו גרונרות של שב יעיות בתוך
 ביתו אוכל מהן כר זמן שהתאנים
 באילנות בשדה כל התאנים מן השדה
 אסור לאכול מאותן שבבית אלא מבער אותן
*Omni tempore, quo bestia de certa proventus in
 agro specie vescitur, de eadem, quam quis domui
 sue intulit, comedendi ius habet, sed quando defi-
 cit in agro, tum illa quoque è domo removenda.*
*Hic autem fructus septimi anni exterminandi
 modus est: scil. ille, qui ficus anni septimi in aedes
 suas portavit, de iis tam diu comedendi ius habet,
 quamdiu aliæ ab arboribus in agro dependent. At
 cum deficiunt, de ficibus in domo asservatis com-
 edere non licet, sed illas removeere tenetur.*

(6) Non omne, quod quis proximo dedit, aut
 quod

respectu ait *Aben-Efra*, interpretans hæc verba; *Penitus non erit egens in te*. Deuter. XV, 4. Hoc est, ait, quasi Dominus dixisset: Scitote illud, quod vobis præcepi de non urgendo & admonendo fratre, non frustra esse. Si totus Israel, vel plurima illius pars obsecundabit voci Jehova; tum non erit mendicus inter vos, cui necesse sit dari mutuum, imò vos omnes poteritis mutuare gentibus multis. *Aben-Efra* in Deut. XV, 4.

V. Ra.

quod quis alteri debet, aⁿno septimo remittebatur. Plura à Juris Consultis Hebræorum excipiuntur, ex quibus nomino tr. שביעיות c. X, 1. Creditum tabernæ non remittitur. Et mox שכיר אינה שכר mercenarii merces non remittitur §. 2. האנס והמפתה והמוציא שם רע וכו' מעשה ב"ד אין משמטין המלוה ע"ל המשכון והמותר שטרותיו לבית דין אינן משמטין *Pœna ejus, qui stuprum intulit vel pellexit aut bonam famam lesit, omnia quoque acta Synedrionum non intercidunt.* Ita quoque, qui pro pignore mutuum dedit, aut literas contractûs Synedrionis tradidit, remittere non debet. Quando Auctor ait hac ratione corda Judæorum obdurata fuisse, ne mutuum erogarent, ejus rei Historiam testem habemus atque simul modum, quo malo huic occurrebant l. cit. §. 3. 4. פרובול אינה משמטה אחרמן הדברים שהתקין ה'ל' הזקן כשראה שנמנעו העם מהלות זה את זה ועוברין ע"ל מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם

V. Rationes instituti hujus festi censentur esse. I. Ut doceretur populus per fidem pendere à providentia Dei; nam licet ipse Dominus agri potuerit colligere ex proventu spontaneo ad sustentandum se & familiam suam *Lev. XXV, 6.* non tamen ei permissum erat conferere agrum, ditiores messes faciendi causâ; nec eidem licuit agrum suum metere, nec in horrea cogere ad fruendum propriis redditibus, sed omnia omnibus promiscua & communia erant, & quivis manum suam in agrum quemcunque

Rationes
anni Sabbathici
1.

עם לבבך בלי ערל ונומר התקין לפרוהכור
זהו גופו של פרוהכור מוסר אני לכם
איש פלוני ופלנוי הדיונים שבמקום פלו
שכר חוב שיש לו שאנבנו כר זמן
שארצה והדיונים חותמין למטה או העדים

Ex interpretatione Guisii. *Judicialis cautio non perimitur. Hac una est earum rerum, quas instituit Hillel senior. Cum populum videret à mutui datione invicem alienum fieri, adeoque illud, quod in lege scriptum est (Deut. XV, 9.) caveto tibi ne rem nequam animo cogites &c. violari, instituit Hillel cautionem Judiciale. Judicialis cautionis formula hac est. HOC EGO VOBIS TRADO N ET N JUDICES LOCI N UT QUODCUNQUE ÆS ALIENUM MIHI DEBETUR ID EGO VINDICEM QUO TEMPORE LIBEBIT Judices autem infra subsignant vel testes.*

2. que immittere poterat. II. Ut meminissent felicitis illius conditionis, quâ gaviscus fuerat Adamus in statu innocentiae suae, cum terra sponte, sine γεωργία, fructus ederet.
3. III. Ut figura & signum esset æterni Sabbathi, quod exspectamus in cœlis.

**Duratio
mundi
juxta E-
liam.**

VI. Hic quidam putant fundatam esse sententiam R. Eliae, scil. mundum staturum sex mille annos, & anno millesimo septimo futurum magnum annum Sabbathicum. Hospin. de Orig. hujus festi. Sex mille anni respondent sex profestis diebus, millesimus septimus Sabbatho, juxta illud 2. Pet. III. 8. χίλια ἔτι καὶ κενὸν ὡς ἡμέρα μία. Verba Eliae istius hæc sunt: Sex mille annis stabit mundus, & rursus corruet, באלפי תורה באלפי תורה באלפי ימות המשיח, Duo millia inanitatis, duo millia Legis, duo millia dierum Messie erunt. Talmud. in Sanhed. cap. Helec.

VII. Licet summam huius prophetiae rejiciamus, ut nimis curiosam, nihilominus tamen, cum Judæus loquatur, hoc inservire potest & evinci contra ipsum, 1. Messiam jam venisse. 2. Ipsius adventu Legem Mosis filere.

CAP. X.

De Anno Jubilao.

I.

HOc est ultimum festum. quod Deus ^{Tempus} Judæis præcipit. Celebratum fuit ^{Jubilao.} quovis anno quinquagesimo (1) institutum-
que *Levit. XXV, 8. Numerabis tibi septima-
nas annorum, septem annos septem vic-
tus &c.*

II. Vox

Annot. (1) Hæc Auctoris sententia meritò
illi præfertur, quæ asserit Jubilæum in annum
XLIX. incidisse. Rationes sunt 1. Expressa lex
Lev. XXV, 10. & consecrabitur את שנת החמשים
שנה annum quinquagesimum & proclamabitis
libertatem in ipsa terra omnibus habitatoribus e-
jus יובל Jubilæum esto vobis. Et, ne ulla erran-
di occasio esset, mox v. 11. repetit *יובל הוּא*
Annus שנת החמשים שנה תהיה לכם
quinquagesimus Jubilæum esto vobis. 2. Distin-
guitur ab anno Sabbathico modò præcedente.
Hic enim celebrandus anno XLIX, c. c. v. 4. 8.
3. Si annus Jubilæus esset annus Sabbathicus,
tum credibiliter verbo indicatum fuisset à Mo-
se, neque circumstantiæ ab invicem distinguerent
veluti quod repetitur v. 11. *non conseretis &c.* 4. Si-
millima phrasis *Lev. XXIII, 15. 16.* cujus vi non
XLIX. sed L. Pentecosten constituit. Testimonia
Ju-

Origines
nominis.
יוכל

II. Vox Jubilai descendit ab Hebraica
יוכל, notante arietem, ut & cornu arietinum
(2) septem Sacerdotes gestabunt septem buc-
cinas

Judæorum uti Maimonidis & Josephi. Illius tr.
מצות עשה לספור שבע c. X. שמטה ויוכל
שבע שנים ולקדש שנת החמשים שנ'
וספרת לך שבע שבתות שנים וג' וקדשתם
את שנת החמשים *Præceptum affirmativum*
est, cujus vi septem vicibus septem anni computan-
di sunt, sed quinquagesimus consecrandus. Q.S.E.
Lev. XXV, 8. numerabis tibi septem septima-
nas annorum &c. & consecrabitis annum quin-
quagesimum, & præprimis, inferius in h.c. Hu-
jus Antiq. l. III, c. X. p. 96. καλεῖται δ' ὑπὸ ἑβραῖ-
ων ὁ πεντηκσὸς ἐνιαυτὸς ἰαβηλ & Ab Hebrais quin-
quagesimus quisque annus jubileum vocatur

(2) Varia, quæ de hac voce dicuntur, ita con-
cilianda putamus. יובל Jobhel est vox ficta imi-
tans sonum, quales, uti in aliis linguis, ita Hebraica
præprimis, plures reperiuntur. Vid. Bochart He-
roz. & Eruditissimi Beckii Amici mei longè æsti-
matissimi annot. 5. in Maim. tr. שמטה ויוכל
c. 10. vel juxta ejus divis. c. 1. p. 33. Quia autem e-
jusmodi sonus anno quinquagesimo frequens au-
diebatur, ipse annus יובל nuncupabatur, pro-
ut principium anni Politici תרועה clangor fra-
ctus Num. XXIX, 1. Sonus verò certo instru-
mento efformandus est, hinc instrumenta illa קרן
שופרות היוכלים & היוכל cornua & buc-
cine hajobhelim, quæ talem sonum ex se edunt.
Cornua arietum plurimum in hunc finem adhi-
bita

einas arietinas coram arca. Jos. VI, 4. ubi vox יובלי occurrit, & à Paraphraſte Chaldaico vertitur *cornua arietina*. Marbachius in *Lev. XXV.* putat, quòd hic annus *Jobel* vocetur à יובל *Jubal*, primo inventore instrumentorum muſicalium, de quo legimus *Gen. IV, 21.* *Jubal fuit pater omnium tractantium citharam & organon.*

III. Alii Autores aliam hujus etymirationem dant; ſed veriſimillimum eſt, quòd hic annus vocatus ſit *Annus Jubel* à יובלי *cornibus arietinis*, quorum clangor tum temporis totam regionem perſonabat. *Lev. XXV, 9.*

IV. Quinque præcipua hujus feſti (3) ^{*Juralis bilai.*} adjuncta ſunt. 1. Generalis manumiffio ſer-

bita videntur. Forſan addendum *Jubhal*, qui Muſices inventor *Gen. IV, 21.* ab eodem ſono, quem ipſo organo invento reperit, nomen habere. Certiſſimum eſt Latinorum *jubilo* hinc ortum ſumere.

(3) Alia inſuper ſunt, quæ in Jubilæo obſervabantur, quæque communia cum anno Sabbathico דין היובר בשביתת הארץ ודין השמטה אחד הוא לכל דבר כל שאסור בשביעיות מעבודת הארץ אסור בשנת יובר וכל שמותר בשביעיות מותר ביובר ומלאכות שלוקין עליהן בשביעיות לוקין עליהן ביובר ודין פירות שנת יובר באכילה ובמכירה ובבעור

servorum (4) 2. Revolutio agrorum domorumque ad primos possessores, qui ea antea

ונבעור כרין פירות שביעות לכה דבר
fus jubilai quoad quietem terre prorsus convenit cum jure anni Sabbathiei. Omne id, quod anno septimo prohibitum, ne terra colatur, id quoque prohibitum in jubileo. Et quae licita in anno septimo, ea quoque in jubileo. Vapulant quoque propter eadem anno septimo & quinquagesimo. Eadem praeterea ratio fructuum anni septimi & jubilai quoad esum, mercaturam & exterminacionem in omnibus. Haec tenus convenientia: Mox disconvenientia יחירה שביעות ער היובר שהשביעות שמטת כספיהם ולא יובר ויותר ובלער השביעות שהיובר מוציא עבדים ומשמיט קרקע
Annus septimus praeb jubileo hoc habet, quod remittat aes alienum. At jubileum praeanno septimo servos manumittit & reddit agros.

(4) Servi non simpliciter omnes manumittendierant: Non Cananæi, origine & professione Ethnici, Lev. XXV, 44. 45. Maim. tract. עבדים c. IX. in. sed vel Originarii Judæi aut qui ex Gentibus ad Judæos transierunt, sive nunc se ipsos vendiderint aut propter delictum à Syndrio venditi fuerint sive etiam spontaneam servitutem auribus transfossi לעולם in seculum promiserint מכרוהו בית דין עובר שש שנים מיום מכירתו ובתחילת השנה השביעית שלו וצא בן חורין ואם פנעה בו שנת השמטה בכלל השש הרי זה עובר בה אבר אם כנעה

antea vendiderant. (5) Hoc modo custodita est distinctio Tribuum, redeuntibus nem-

פנעה בו שנת יובל אפילו נמכר שנה אחת לפני היובל הרי זה יצא לחירות שנ' עד שנת היובל יעבוד עמך בשנת היובל הזאת ונו' *Servus, quem Synedrium vendidit, serviet à die, qua venditus est, per vi. annos: Anno septimo mittitur in libertatem. Si in sexennium illud incidit annus Sabbathicus, ille servire pergit. Si verò intra illud spatium Jubileum celebrandum, manumittitur, licet uno solùm anno ante Jubileum venditus fuerit. Hujus rei ratio est Lex divina. Lev. XXV, 40. usque ad annum Jubileum serviet tibi & in anno Jubilæi. &c.*

(5) In hanc rem lege Lev. xxv, 23-35. & ex Juris Consultis Hebræorum tr. שמטה ויובל c. xi. xii. xiii. hinc pauca excerpam. Terra Israelis, quæ inter tribus earumque familias divisa est, in perpetuum à proprietario abalienari nequit. Non tamen idem totius terræ jus est. Israelita pauper, qui agrum suum vendere cogitur, absoluto biennio redimendi jus habet צריך שיאכר הלוקח שתי תבואות בשתי שנים ואחר כן תאר שני שני תבואות *Necesse est, ut is, qui emit, duorum annorum fructum capiat & dein redimatur Q. S. E. Lev. xxv, 15. anni proventus. Sin verò pecuniam, qua redimat, non habeat, ager nihilominus ad pristinum possessorem in Jubileo redit. Hoc jure non gaudet, qui vendit להניח דמים בכיסו או לעשות בהן כחורה או ליקח בהן כלים או עבדים ובהמה אינו*

nempè agris ad primos dominos in suis tribubus; servisque ad suas familias 4. Sunt, qui autumant, quòd, quemadmodum Græci sua tempora computabant Olympiadibus, Romani *Lustris*, Christiani *Indictionibus*. Ita Judæi *annis Jubileis* sua tempora numerarint. (6) *Hospin. de Orig. fest. c. 9. s. Figu.*

אֵינוֹ רִשְׁאֵי אֱלֹהִים לְמוֹנֹת בְּלִבָּר וְאִם עֵבֶר
וּמִכָּר מִכָּר מְקוֹם הָרִי אֱלֹהִים מְכֹרִין *ut pec-*
cuniam asseruet aut illa negotietur, vel emat va-
sa, servos, jumentum: Solum concessum est in usum
ciborum. Qui verò transgressus est & nihilomi-
nus vendidit, tum, quæ vendidit, vendita haben-
tur. Consimiliter comparatum cum domibus in
agro Lev. xx, 3. Sed non cum illis in urbe mu-
ro cincta. Idem c. XII, 1. הַמֹּכֵר בֵּית בְּתוֹךְ
עִיר הַמֻּקֶּפֶת חֹמֶה הָרִי זֶה גֹּאֲלָהּ כָּל יוֹ"ב חֹדֶשׁ
מִיּוֹם שֶׁמִּכָּר בְּכָר עַת שִׁירְצָה וְאִפִּילוּ כִּיּוֹם
שֶׁמִּכָּר וְכִרְוָצָה לְפָדוֹת נֹתֵן כָּל הַדְּמִיּוֹם שֶׁלָּקַח
וְאֵינוֹ גֹּרֵעַ לְלוֹקַח כָּלּוֹם *Ille, qui domum in-*
tra urbem muro circumdatam vendit, redimere
potest totis XII. mensibus [vel XIII. si annus in-
tercalaris] à die venditionis. Quacunque die
ipsi libuerit, ipsa quoque, qua vendebat, die. Red-
det autem omnem pecuniam emptori, neque quid-
quam detrahet. Anno vero elapso nullus red-
emtionis locus. Majori privilegio ædes Levita-
rum fruebantur vide Lev. xxv, 32. 33.

(6) Judæi hunc computum obtinuisse ajunt
ab anno decimo & quarto postquam Josua Duce
terram

s. Figurabat mysticè spirituales *Jubileum*, quo gaudent Christiani sub Christo, cujus sanguinis beneficio non solum redditus nobis est redditus in regnum coelorum, quod antea peccatis nostris amiseramus; (quemadmodum Israelitæ redierunt ad possessiones suas, quas antea vendiderant) verum etiam clangor Evangelii, qui adumbratur clangore tubarum, perripit orbem terrarum. Et sic *Jehova* clauxit buccinâ, uti loquitur *Zacharias cap. XI, 14.*

Ss

V. Hæc

terram ingressi sunt. Hinc שבעה עשר יובלים מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו ושנה שיצאו בה שחרב הבית בראשונה מוצאי שביעות היתה ושנה שש ושלישים ביוכל היתה שד' מאות שנה ועשר שנה עמר בית ראשון כיון שחרב הבית כשר' מנין זה משבטלה נשאר' הארץ חרבה שבעים שנה ונבנה בית שני וד' מאות ועשרים שנה עמר ובשנ' השביעות מבניינו עלה עזרא והיא הביאה השנייה ומשנ' זו התחילו למנות מנין אחר ועשו שנת שלש עשר' למנין בית שני שמטה ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמישים אף ער' פי שלא היתה שם יובר' בבית שני מנין היו אותו כרי לקדש ששמות *Septem* Doctissimo Beckio Interprete. *Septem decim jubileos numerarunt Israelitæ, ex quo ingressi sunt terram usq; ad exitum. Annus vero, quo exierunt, & in quo vastatum est Templum primum fuit exitus anni septimi & 36tus jubilei. Nam 410 annos stetit Templum prius, eo vastato*

Dies ma-
numissio-
nis ser-
vorum.

V. Hæc autem manumissio servorum, & remissio possessionum, facta non est ante decimum diem mensis *Tisri*, quo tempore illa quasi publicata est *tubis* seu *cornib⁹ arietinis*. (7) Novem prioribus diebus huius mensis feriabantur servi, genioque indulgebant, festa plectentes, in signum propinquæ libertatis.

CAP.

Stato cessavit hæc æra. Illa abrogata terra desertare relicta est 70 annos & tum exstructum est Templum secundum. Quod stetit annos 420. Anno septimo ab exstruktionem Templi secundi ascendit. Ezras, estque is secund⁹ in terram introitus atq³, ab hoc anno inceperunt uti alia æra & fecerunt annū 13um ab exstruktionem Templi secundi annū intermissionis, septemque annis Sabbathicis numeratis consecrarunt annum quinquagesimum. Quamvis autem jubileus non obtinuerit sub Templo secundo, nihilominus computarunt annos jubileos ad consecrandos annos Sabbathicos. Maimon. tract. cit. c. x. Vide alia, quæ huc faciunt, in antecedentibus & consequentibus.

(7) Eadem Maimonides noster l. cit. c. fin. Signum erat clangor buccinæ, qui illa die publico & privato nomine edendus erat.

CAP. XI.

De Festo Purim & festo Encaniorum.

I.

PUR פור est vocabulum Persicum, notans *Significa-*
sortem, unde hoc festum nomen ha- *tio nomi-*
 bet, vocaturque *Purim*, h. e. *sortes*, κληρω- *nis*
θήρα: פור

II. Cœpit hoc festum (1) die decimo *Tempus*
 quarto mensis *Adar*, duravitque ad finem *festi Pu-*
 Ss 2 *rim,* decimi

Annot. (1) Die immediatè antecedente in
 memoriam revocant calamitatem, quæ toti genti
 imminebat, quare מתענין כי נבארר ואסחר
 פורים באחר בשבת מקרימי להתענות ביום ה'
XIII. mensis Adar jejulant: Si verò Purim in
primam septimanæ incidit, tum jejunium antici-
pant atq; celebrant die V. Sed duobus subsequen-
 tibus summa in lætitia vivunt חייב איניש לבסומי
 בפורים עד רלצ ידע בין ארור המן לברוך
 מרדכי *Homo solennitate Purim tantopere se oble-*
ctare debet, ut inter maledictus Haman & bene-
dictus Mardochai discrimen facere nequeat; plu-
 rimùm feriantur פורים מותר בעשיית מלאכה
 ובסקום שנהנו שלא לעשות אין עושין
 והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה
In Purim operari non illicitum: Ubi verò feriari
solent, rectè feriantur. Qui verò operatur, ille
 suc-

Auctor.

Et celebratio
ejus.

decimi quinti. *Esth.* IX, 21. Institutum fuit à *Mardochai*, in memoriam liberationis Iudæorum è manibus *Hamanis*, coram quo singulis diebus, singulis mensibus, fors iacta est, ad extirpationem illorum. Hoc bi-duo legunt (2) historiam de *Esthere* in Synagoga, & quoties nuncupatur *Hamanis* nomen, pugnis & malleis sæviunt in tabulas & subsellia, ac si infelicis *Hamanis* tempora tunderent. *Hospin. de Fest. Fol. 33. ex Antonio Margarita in lib. de cerem. Iudæor.*

III. *Festum initiationis* vocatur in N. T.

Festi initiationis
nomen.

ἡ ἑορτή, (3) quod est *ἡ ἑορτή, καθ' ἣν ἐκκαυχώμεθα τὴν τιμήν σου*, *festum, in quo aliquid renovatum.* *Suid.* Quia

successum operis non habebit. Hæc cuncta ex *Schulch Ar. Ord. Or. Chajim* n. 686. 695. 696.

(2) Quo tanta salus Genti olim collata in recenti memoria conservetur *הכר הוינים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים שוחררים ומחנכין את הקטנים לקרותה* ad lectionem omnes tenentur, viri, fœmina, proselyti, servi in libertatem emissi. *Initiant quoque minores ad legendum.* l. cit. n. 689.

(3) In scriptis magistrorum *חנוכה* audit, unde *Gr. ἡ ἑορτή*. Incidit hoc festum in XXV. Cisleu atque per octiduum non sine insigni lætitiæ testificatione durat *אסורים בהפסד ותעניו* planctus verò & jejunium prohibitum censetur n. 670. Ex aduerso frequentia convivia celebrantur.

Quia illæ res solummodò initiatæ reputabantur, quæ fuerunt separatæ à communi usu, & usui sacro dedicatæ.

IV. Legimus de multis rebus initiatis in ^{Qua initiatio in}
V. T. *Tabernaculum, templum, Sacerdotes, memoria*
Altaria, Vasa, & Vestimenta initiata erant; ^{vocetur?}
sed non erat solennitas annua, quæ ipsorum initiationis memoriæ fuerit constituta; propterea *זמנא דזמנא* *initiatio*, de qua hîc sermo, quum sit solennitas annua, est festum *initiationis altaris*, institutum à *Juda Macchabæo*, ut singulis annis per octo dies à vigesimo quinto die mensis כסלו *Kislev*, qui respondet nostro *Decembri*, celebraretur. *I. Macc. IV, 59. (4)*

V. De

(4) Parcè admodum memoriam dedicationis altaris ut rationem hujus solennitatis Judæi tradunt. Video in annotatione ad n. cit. quosdam ita sentientes adduci. Potius observant institutam illam esse ad recordandum miraculi tum ipsis à Deo perpetrati, quando urna olei puri, quo destituti erant, reperta extra ordinaria Numinis Providentia per octo dies lucebat, quum tamen non plus olei, quàm quod una requirebatur nocte, adfuerit. Quare hodierni Judæi tales tenent ritus, qui ad lucernas divina virtute lucentes clarè respiciunt צריך ליוזר מאד בהדלקת נרות חנוכה ואפילו עני המתפרנס מן הצדק שואל
או

Huc re-
spicitur
Iob. X. 22.

V. De hoc festo dedicationis loquitur Iohannes, qui & praesentiam nostri Salvatoris refert, & tempus designat, quod fuerit Decembris mensis *Εγένητο τὰ ἐγκαίνια* facta sunt encenia Hierosolymae, & hiems erat Iob. X, 22.

Ratio
festi.

VI. Ratio huius festi fuit reminiscencia ingentis gratiae, quam Deus dedit suo populo, redimens ipsos ex tyrannide Antiochi, & idololatria, ad quam iste ipsos adegerat, dum idolum Jovis in templo posuerat, abolito vero Dei cultu.

Festa h. c.
sunt hu-
mana

VII. Haec duo festa sunt institutionis humanae, quibus adhuc alia possunt addi. Verum parum aut planè nihil additum est huic, quod refertur de iis in S. Scriptura.

MOSES

או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק כמה נרות מדליק כלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף וחולך אחד בכל לילה עד שכליל אחרון יהיה שמנה *Admodum sollicita cura accensionis lucernarum in solennitate dedicationis habenda est. Nam ne quidem ille liber, qui ex eleemosyna vivit, sed emendicare aut proprias vestes vendere debet ut sibi oleum ad accendendum emat. Accendenda autem prima nocte una lucerna, abhinc unaquaque alia insuper adjicienda, ita ut nocte ultima octo luceant.*

MOSES ET AARON.

LIBER IV.

DE

IDOLOL- ATRIA. (1)

CAP. I.

De Initio (2) Idololatriæ.

I.

INfinitas Divinæ Majestatis tantum su-
perat & excedit comprehensionem
creaturarum, ut, nisi consulatur Divini
oraculum Verbi, etiamsi perceptio
Deitatis indita sit ipsius Athei cordi, is ta-
men loco justi de Deo conceptus Creatu-
ram

*Origo
Idolola-
tria.*

SS 4

Annot. (1) Nomina idololatriæ & Idolorum
sunt vel ἰδωλα or ἰδωλα. Hæc עבודה זרה
servitium alienum, quando numen colitur, cui
cultus

ram pro creatore adoraturus sit. Et licet is Deo.

cultus divinus naturâ non competit. Verbum עֵבֶר aliâs usurpatur de debito erga verum Deum obsequio Deut. VI, 13. ב. עֲבֹדָתָם כֹּכָבִים וּמִזְלוֹת *cultus stellarum & planetarum* ab objecto. vide Deut. IV, 19. ג. יִרְאָה *Timor* subintellige falsi Numinis. Cultum Numinis in reverentia & metu consistere putabant æquè falsi ac veri cultores. Gen. XX, 11. XXXI, 42. 2. Reg. XVII, 34. Illa אֱלֹהִים nomen propriè vero Israelis Deo tribuitur. Abusivè passim ad Idola transfertur. ב. פֶּסֶל *Sculptile* quoniam εἶδολον in Materia aliqua exsculpitur atque ita divinam naturam illi inesse negatur. ג. צֶלֶם *imago* sub qua falsus Deus refertur. ד. אֱלִילִים quæ εἰδὲν ἐστὶν τὸ πῶς μὴ verè nihil sunt, sed esse stolide putatur. ה. הַבַּל *vanitas*. Est enim Idolum vanū & per consequens omnis cultus μάταιος *erit*. ו. Idem quod אֵוֶן 1. Sam. XV, 23. Jes. LXVI, 3. unde famosa בֵּית אֵוֶן *Beth Aven*. ז. שָׁקָר *mendacium*. Summum enim mendacium Deum fingere, qui non est & negare illum, qui revera est. ח. עֲצָבֹה *dolor*: Hic perpetuus comes Idololatrarum est. Animus ejusmodi cultu erigi nequit. Nihil enim reperit, quod animam veræ quieti reddere queat. ט. מַפְלָצָה *horror*, quem cultores in pectore gestant. י. גִּלּוּל *stercus* per contemptum. Nihil ita fœdum & turpe ac Idololatriâ. Unde diabolus omnis Idololatriæ Auctor βεελζεβὺλ sive בְּעֵל זִבּוֹר *Dominus stercoris* h. e. Idololatriæ, in Historia Evangelica audit. Cuncta, quæ recensui-

Deorum suorum numerum multitudine *incerti-*
 S s s stella- *tu do*
Idolola-
tratum.

censuimus, si **לך** exceperis, Lxx **εἰδωλον** transferunt. Hinc in N. T. vox **εἰδωλον αἰρεῖα**.

(2) Homo post peccatum imagine Dei destitutus sensim ac sensim Deum dediscit, nisi aliunde lux, quæ ad cognitionem veri Dei ducit, surgat. Hæc autem verbum revelatum est, nam hoc **אור עיני** *illuminat oculos* & **פקודי** *mandata Jehovæ recta sunt*, rectè de Deo cogitare nos informant, Ps. xix, 9. Quæ enim ratio quòd olim soli Judæi Deum agnoverint, reliquæ Gentes **ἄθεοι** exstiterint? Illis igitur, qui ante diluvium revelatione Dei carebant, facilis ad Idololatriam lapsus patebat. Quum verò Cainitæ aliam à Sethianis viam ingressi fuerint, summè scelerati describantur, vix sperandum est illos, quos Deus in propriis semitis incedere permisit, toto illo tempore à crimine Idololatriæ puros vixisse. Non referam Judæos ex **πατριωθευδόμεναι** habere antediluvianos Solem, Lunam, stellas divino profecutos fuisse honore, licèt hæc illorum traditio non improbabilis sit. Quæ enim rationes Idololatriæ ortæ perhibentur, illæ quoque in tempore antediluviano locum reperiunt. Deus Cainitas alloquio suo haud dignos habuit. Cainitæ impietati se totos dederunt: In reprobum itaque sensum à Deo tradit; voluptates carnis summum bonum judicarunt, Deum ex propriis affectibus æstimarunt, aut cœliastra (quorum maxima in orbem habitabilem efficacia, summa utilitas, stupenda magnitudo, altitudo, pulcherrimus

stellarum coeli mensus fuerit, & copiis reptilium humi, hæsitabit tamen, num adoret colatque verum Deum, imò numne verus Deus penitus *ἄγνως & ignotus* sit. Et hac ratione nautæ in navi Jonæ *invocabant quisque Deum suum* Jon. I. 5 (3) Et forsan, quum se omnes verum Deum præterire & non adorare timerent, excitant Jonam, ut suo reddat quoque vota Deo.

Hæc porro probatur.

II. Hæc incertitudo circa *Idololatriam* jussit Gentes stipare preces suas hæc generali formulâ: *Dii, Deæque omnes &c.* Virg. Georg.

cherrimus ordo, motus constantissimus illis, qui ex verbo omnium memoratorum Auctorem non edocti sunt, imponere potuit) Deos habuerunt.

(3) Quoniam navigantes sæpius in discrimen vitæ adduci solent, navigaturi Deos suos secum in navim deportarunt, ut obortâ tempestate illorum auxilium implorare possent, Persius Sat. VI. *Facet ipse in littore & una Ingentes de puppe Dei.* Quod ab iis quoque, qui Jonæ c. I. memorantur, factum videtur. Ipsas naves certis Diis tutelaribus commiserunt; veluti Act: xxviii, 11. *ἐν πλοίῳ Ἰδαίῳ Διοσκύροισι*. Quo respicit Virgilius aurato fulgebat Apolline puppis.

Et Ovidius

Est mihi sitque precor flavæ tutela Minervæ
Navis.

Georg. I. v. 21. (4) Arabes suorum notorum Deorum insufficientiam advertentes, consecrant sua altaria Ignoto Deo. Gyrald. Syntagm. 17. Paulus Athenis invenit altare ejusdem inscriptionis. Act. XVII, 23. Hinc vicinæ quædam terræ sic jurabant: Νὴ τὸν ἐν' Αθήναις ἀγνώστου Per Ignotum Athenis. Lucianus in Philopatride.

III. Ab hac dubitatione & incertudine Atheniensium, quis & quid Deus esset, alia ^{Hinc orta quoq; est divisio indivi-} nata est incertitudo inter ipsos tantundem ^{dua Dei-} damnosa, quàm prior, dividens indivi- ^{tatis.} duam Deitatis unitatem inter, nescio quos, socios & compares dum alia altaria habent, quæ docent multitudinem & pluralitatem Deo.

(4) Ex pluribus testimoniis, quæ assertum Auctoris confirmant, unicum cito. *Veteres Romani, cum in omnibus aliis vitæ officiis, tum in constituendis Religionibus atq; in Diis immortalibus animadvertendis castissimi cautissimiq; ubi terram movisse senserunt, nuntiatumve erat, ferias ejus rei causâ edicto imperabāt, sed Dei nomen ita uti solet, cui servari ferias oporteret, statuere & ediscere quiescebant, ne alium pro alio nominando falsa religione populum alligarent. Eas ferias, si quis polluisset, piaculoq; ob hanc rem opus esset SIVE DEO, SIVE DEÆ immolabat. Idque ita ex decreto Pontificum esse M. Varro dicit: quoniam & qua vi & per quem Deorum Deorumve terra tremere, incertum esset, uti A. Gellius I, II. c. 28.*

*Exemplū
celebre
in ara
Atheni-
ensium:
Deo igno-
to.*

Deorum hanc inscriptione: Θεῶν ἀγνώστον
Altare Deorum Ignotorum. Imò plena &
tota inscriptio istius altaris, quod vidit Pau-
lus, censetur hæc fuisse: Θεοῖς Ἀσίας, καὶ Εὐ-
ρώπης, καὶ Λιβύης, Θεῶ ἀγνώστον καὶ ξένον. *Dii
Asia & Europa & Libya, Deo ignoto & pere-
grino.* Theophyl. in Act. XVII, 23. item He-
ron. Tit. I, 12. Quæ observatio ostendit, ipso-
rum praxin convenisse cum aliorum Gen-
tilium formula precatoria: *Dii Deaque om-
nes.*

*Quod fa-
ctum vel
ex diffi-
dentia,
vel quia
nomen
Dei tute-
laris te-
ctum ha-
bere ma-
luerunt.*

IV. Hanc diffidentiam credo esse præci-
puam rationem, cur coluerint Θεῶν ἀγνώστον
Deum ignotum; non tamen negabo, altaria
potuisse tales inscriptiones gestare, ut tege-
retur nomen *Deum tutelarium*, quorum
custodiæ se dederunt; quia Gentes pleræ-
que putant, quòd, si nomen Deorum isto-
rum, quibus urbem consecraverunt, evul-
getur, hostes eum Deum carminibus aut
incantationibus evocare & urbe elicere pos-
sint. (5) *Alex. ab Alex. l. 6. c. 4. Tyraquell.*
in

(5) Plinius Hist. Nat. l. XXVIII, 2. *Verrinus
Flaccus auctores ponit, quibus credat in oppugna-
tionibus ante omnia solitum à Romanis Sacerdoti-
bus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum es-
set, promittitq; illi eundem aut ampliorem locum
apud Romanos cultumve.* Durat in Pontificum
disci-

in istum locum. Ut autem istiusmodi incantationis & evocationis vim eluderent Tyrii Lacedæmones, & aliæ nationes suos Deos devinxerunt, catenisque detinuerunt, ne emigrare possent. (6) *Macrob. Saturn. l. 3. c. 9.*

V. Rursus fieri id potuit ex eo, quòd Gentes imitarentur Judæos, qui circa tem-<sup>vel ex i-
mitatio-
ne Iudæo-
rum.</sup> pus nativitatis nostri Salvatoris illicitum censuerunt, essentiale Dei nomen יהוה *Jehova* eloqui, cujus loco legerunt אדוני *Adonai*. Occasio hujus occultationis nominis *Jehova*, ut puto, fuit, ne Gentes hoc sacro-<sup>Ratio
quare Iu-
dæi le-
gunt pro
Jehova
Adonai.</sup> sanctum nomen profanarent. (7) quæ jam didicerant ab isto nomine sua idola denomi-
nare *fove, I'ia, faoth, 'Iaia &c.* *Macrob. Sa-
turn. l. 1. c. 18.*

VI.

disciplina id sacrum. Constatque ideo occultatum, in cuius Dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Formula evocationis est apud Macrobius, ut observavit Huetius *demonstr. Evang. propos. IV. c. 10. §. 3. Si Deus, si Dea est, cui populus civitasq; Carthaginensis est in tutela.* Sunt qui tutelarium Deorum mentionem fieri ajunt 2. Sam. V, 6. sed non sat firmo argumento.

(6) *Jes. XL, 19.* Simulachro Idoli attribuntur חתכות כסף *catene argenteæ.* & cap. XLI, 7. מסמרים *clavi*, ne dimoveri queat.

(7) Potius in causa est reverentia, quam no-
mini

VI. Ex eotempore hoc nomen tantâ super-
 stitione involutum est, ut Judæi, quo il-
 lud nomen occultent, textum corrumpant
 (8) *Exod. III, 15. Hoc est nomen meum*
 לעל in seculum, legunt illi לעל ad
 abscondendum. *P. Galat. t. 2. c. 10. Quam-*
 vis

mini sanctissimo exhibendam censent, quare et-
 iamnum, licet Christiani illud cognoscant, ab
 ejus pronuntiatione tum in usu communi tum
 etiam sacro abstinere. Olim, quando Templum
 stabat, ejus pronuntiatio aliquando licita. Tr.
 Mischnicus תמיר c. VII, 2. de functionibus quo-
 tidianis במרינה אומרים אותה של ברכות
 ובמקדש ברכה אחת במקדש היו אומרים את
 השם ככתבו ובמרינה בכינוי *in provinciis tres*
distinctas recitabant benedictiones (hoc est, post
 unumquodque comma Num. VI, 24. 25. 26. po-
 pulus acclamabat suum Amen) *sed in Sanctuario*
unicam (tum demum Amen addebatur, quando
 Sacerdos benedicturus tria illa commata edixe-
 rat) *Ita quoque in Sanctuario Nomen Dei profereba-*
tur sicut scribitur (scil. יהוה) *sed in provinciis*
per cognomen. (puta ארזי)

(8) Cave hinc colligas Judæos textum Orig-
 inalem corrupisse, quibus potius post Deum Co-
 dicis Sacri integritatem debita gratitudine referi-
 mus. Quod enim attinet hunc locum, Judæi non
 minus ac Christiani legunt לעל in seculum
 Hinc Germ. Jud. Versio, quæ Amstelodami pro-
 diit. A.C. MDCCLXXIX. daß es mit nammem
 zu ewiglich. Quando autem punctandum ajunt
 לעל

Quamvis non diffitear, quòd hoc nomen quadantenus *ἀνεκφώνητον* sit, nempe, quemadmodum *Plinius* ait *proæm. l. 5. Hist. Nat. nomina populorum oppidorumq; Africa vel maximè sunt ineffabilia*, h. e. ita constituta, ut aliæ linguæ ea nequeant reddere & exprimere absque *ἀερεσάσει*.

VII. Sicuti præmissa nomina, idolis data, *Fons Idololatriæ*, nihil aliud erant, quam tot profanationes divini nominis *Jehova*; ita origo & fons tot insequentium generum *Idololatriæ* existit ex abusu & detorsione S. Scripturæ.

VIII. Acceperant Gentes per traditionem *Idololatriæ* *Solem & Lunam & Stellas* speciem quandam dominii (9) atque regiminis habere *tra primò luminaria cœlestia*.

וַיְהִי ad abscondendum non negant priorem

punctationē veram & propriam esse, sed quoniam varios explicandi scripturam modos agnoscunt, ideo dicunt punctari posse **וַיְהִי**. Plurimæ ad

hunc modum phrasēs in libris eorum existant, sed pessimè pro depravata scriptura producuntur. De Judæorum hac in parte fide, vid. *B. Avi Thesaurus. Philol. & Glassii Philol.*

(9) Nempe, quæ Gen. I, 16. 18. Deus de Solis Lunæque diurno nocturnoque dominio dixerat. Accessit dein eorundem magnitudo, efficacia, utilitas, sublimitas, constantia, motus. Hæc & illos, qui verbo recto destituti sunt, atque proprias

in dies, noctes, tempora; hinc factum, ut
eadem

propriam depravatam ratiocinationem sequuntur,
ad Idololatriam perfacilem ducebant. Hinc vulgò
& quidem rectè initia Idololatriæ in cultu Solis,
Lunæ, reliquarum Stellarum ponuntur. Nihil
enim in rebus sublunaribus, cui tot ad divinum
cultum rationes innatae videri possent, invenitur.
Chaldaeorum religio, quæ antiquissima est, versa-
batur circa exercitum cœlestem, estque illa Zabæ-
orum [qui iudicio Pocokii צבאים *Zabai* quasi
צבא השמים *exercitus cœlestis* cultores nun-
cupabantur] fides toties à Maimonide in præcla-
ro suo opere מורה נבוכים memorata, speciatim
l. III. c. XXIX. ידוע שאברהם אבינו עליו
השלוש נדר נאמנה הצאבה ודעתם שאין
אלוה רק הככבים *In confesso est Abrahamum,*
cujus recordatio in pace est, in fide Zabæorum e-
ducatum esse. Eorum autem fides stellas solas Nu-
men esse. Et mox errores ita proponit הככבים
הם אלהות ושהשמש הוא האלוה הנדר
וכן אמרו עוד ששאר הככבים החמשה אלהות
אבל שני המאורים הם יותר גדולים
ותמצאם אומרים בביאור שהשמש הוא אשר
ינהיג העולם העליון והשפל *Stellas esse divinas,*
sed Solem esse Deum illum magnum. Præterea ita
dicunt quinque stellas [erraticas] esse quoque De-
os, his majores duo illa luminaria. Reperies
quoque illos disertè dicere Solem regere mundum
superiorem & inferiorem. Si enim hæc fides,
in qua Abrahamus educatus, Chaldaeorum sit o-
portet. Hujus rei vestigia quoque in Sacris, veluti
Job.

eadem in Deos verterint, divinumque iis cultum dederint. Deinde invalescente corruptione, ipsorum *Ἀποθέωσις Relatio* inter Deos sedemisit usque ad creaturas sub-^{Dein} lunares: partim tanquam symbola & ex-^{creatura} pressa signa magnorum istorum & præstan-^{ras sub-} tiū luminarium. Ob hanc rationē adorant ^{lunares,} Chaldæi ignem *אור*, & Ur Chaldæorum (10) ^{ignem.} Genes. XI. notat ignem & lumen, putatur-
 Tt . que

Job. XXXI, 26.27: Num vidi *אור* lucem (Solem uti expressè Tigurini) dum splendebat & Lunam (quando) pulchrè incedebat & seduxit sese cor meum in occulto & osculum fixit manus mea ori meo, quibus verbis pientissimus Jobus negat se eo impietatis processisse, sed simul affirmat ab aliis id factum esse. Rursum Deuter. IV, 19. Exod. xx, 4.5. Neque enim credibile est leges has datas fuisse, si talis Idololatricus cultus tum temporis in mundo non exstitisset. Tandem ex vetustissimis Idolis Moloch, Baal, Astaroth, Sub quibus Sol & Luna intelligendi.

(10) Haud insolitum ut in honorem Idoli ur- bi idem nomen, quod Idolum habet à cultoribus tribuatur; uti Beth Pehor, Astharoth &c. ita Ur, quoniam incolæ colebant *אור* Ur. Auctor ver- tit ignem, lumen, quæ quidem generalis notio vo- cabulo inest [neque hic prorsus excludenda] sed præprimis valere videtur specialior uti Job. xxxi, 26. scil. Solis. Consimiliter ac oppida Beth Scha- mesch aut fir Schemasch *ἡ πόλις*. Solem à con- civibus

que fuisse Deus Chaldaeorum, etsi l. c. no-
men

civibus Abrahami Numen habitum fuisse fabula,
si aliquid veri continet, refert. **אמנם אברהם**
שגדל בכותא כשחלק עם ההמון ואמר שיש
שם עושה בלתי השמש טענו עליו בכך וכך
וזכרו בטענותיהם מה שהוא מבואר נגלה
מפעולות השמש במציאות ואמר להם רוצה לומר
אברהם צדקתם היא כגרון ביר החוצב בו
ואחר כך זכרו קצת מטענותיו עליהם
וסוף העניין ההוא זכרו שהמלך שם אותו
בבית הכלוא ושהוא התמיד לטעון עליהם
ימים רבים הוא בבית כלאו ואחר כן
פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישיב בני
אדם מאמונתם וגרשו המלך לקצה המזרח
אחר שלקה כל אשר לו Ex interpretatione Bux-
torfii F. *Cum Abrahamus, qui educatus est in*
Cuthia, à vulgo dissentiret & diceret, quòd præter
Solem alius sit Creator, incepisse illos sic & sic ipsi
obicere & inter alias objectiones meminerunt
quoq; operationum Solis evidentium & manife-
starum in hoc mundo. Abrahamum autem re-
spondisse eis. Justi estis h. e. rectè dicitis, quia Sol
est instar securis, quæ est in manu cadentis ipsa.
Deinde meminerunt quoque objectionum quarun-
dam, quas ipse movit contra illos. Et tandem
scribant, quòd Rex ipsum incarceraverit; sed
hoc nihil obstante ipse perrexerit in carcere sese il-
lis opponere, Quocirca Regem, cum timeret, ne
Regno suo detrimentum inferret, hominesque à
Religione sua abduceret, ipsam in fines usq; Ori-
entis, confiscatis omnibus ejus bonis, relegasse.
Maim. l. cit, Similem habet Raschius.

men *Ur* tribuatur insigni urbi, ejusdem cum Idolo nominis. Imò *Deus Nachoris* *אלהי נחור* non creditur alius fuisse, quàm *נור*. Partim etiam, quòd creaturæ sublu- nares canonizabantur seu pro diis habe- bantur, tanquam res, quæis gratiarum a- ctio deberetur, si quid beneficii hominibus contulissent. Quâ ratione, *Mare, Venti, Ether, Terra, Fructusq; Terra, Deorum* ^{aquam &c.} nominibus cultibusque investita sunt. Tan- ^{divino} dem *Homines bene meriti, imò Crocodili, Ser-* ^{honore} ^{prosecuti} ^{sunt.} *pentes, Glires, Feles, Canes, Cephæ & Allium* divino honore non carebant. (11)

T t 2

CAP.

(11) Nam

quicquid humus, pelagus, cœlum mirabile
gignunt,

id dixere Deos; Colles, freta, flumina, flam-
mas.

Atque hoc jam antiquis temporibus. Prout col- ligimus ex *Exod. xx, 4. non facies tibi sculptile aut ullam imaginem eorum, quæ in cœlis desuper & quæ in terra infra & quæ in aquis infra terram, ut & Deut. IV, 16. &c. ne faciatis vobis sculptile, ima- ginem ullius similitudinis, figuram maris aut fœ- minæ, figuram ullius animalis, quod in terra, ullius avis alatæ, quæ volat in cœlis, figuram ullius re- ptilis in terra, figuram ullius piscis in aqua infra terram.*

CAP. II.

*De Molocho, Adram - Melecho,
Anam - Melecho, Baale, Ta-
bernaculo Molechi, Chiun, &
Remphan.*

I.

*Molochi
diversa
scriptio.*

*Quorum
Deus?*

DE Idolo *Moloch* legimus in diversis
Scripturæ locis *1. Reg. XI, 5. 7. 2. Reg.
XXIII, 10. Levit. XVIII, 21.* Subinde vo-
catur *Moloch*, subinde *Molech*, subinde *Mil-
com*. Non tantum putatur fuisse *Deus Am-
monitarum*, sed & *Moabitarum* (i) *Lorin.*
in Act. VII. ex Oecumen. Nomen suum du-
cit à מלך *regnavit. LXX.* Interpretibus
Molech.

Annot. (1) Rectè ait Auctor *Moloch* non
solum *Ammonitarum*, sed & *Moabitarum* Ido-
lum haberi. *Moloch* videtur Numen pluribus
commune; forsitan tamen alio & alio modo cul-
tum ab hac illave Gente. Quare distinctionis
gratiâ aliquando vocula adjiciebatur uti מלך אדרם
Adramelech *Sepharvæorum* qs. מלך אדרם ex-
cellens *Moloch* & מלך אנם *Anamelech* *Sepharæo-
rum* qs. *Moloch, qui oracula fundit.* Præterea
Moloch idem, qui *Baal*. Hic autem à *Moabitis*
& pluribus aliis colebatur.

Molech. vertitur ἀρχων, βασιλεὺς *Princeps, Rex*.
Ejusmodi Regia Idola erant *Adram-Melech*,
& *Anam-Melech*, Dii *Sepharvaim*, in quo-
rum honorem populus suos filios per ignē
traducebat.

II. Putem ego, *Molechum* & *Baalem* es- *Molochus*
& *Baal*
idem.
se unum idemque idolum, (2) quum u-
triusque nomen *dignitatem* & *imperium* in-
digitet, voce בַּעַל *Baal Dominum*, voce מֶלֶךְ
Regem denotante. Eodem quoque Sacri-
ficiorum ritu culti sunt *Molech*, & *Baal*. *Æ-*
dificarunt celsa Baalis, ad comburendum fi-
lios suos igne, holocausta Baali. Jer. XIX, 5.
Exstruxerunt celsa Baalis, quæ sunt in valle
Ben-Hinnom, ad traducendum filios suos &
filias suas Molecho Jer. XXXII, 35. In quo
textu locus sacrficationis utriusque Idoli
docetur idem esse, & *Molech* ponitur in fi-
ne versûs, ad exprimendum & exponendum
Baalem in principio.

Tt 3

III.

(2) His addo: Hinc est, quòd *Moloch* & *Baal*
conjunctim reperiatur, veluti in vetusta inscri-
ptione Romæ in hortis Farnesianis visenda

ΑΓΛΙΒΩΛΩ ΚΑΙ ΜΑΛΑΧ

ΒΗΛΩ ΠΑΤΡΩΙΣ ΘΕΟΙΣ.

Consule *Seld. de Diis Syris Syntagm. II, c. 1. p. m.*
226. ed. Lugd. Bat. Prout מְלַכַּת הַשָּׁמַיִם
regina cæli Jer. XLIV, 17. luna, ita מֶלֶךְ *Rex*
procul dubio Sol erit. Pro uno eodemq; Idolo
ducit Abarbanel שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הֵן לֹ מוֹלֵךְ וְנֶעַל
Comment. in Leg. Deut. XVIII.

Obiectio. III. Sunt, qui putant ista Idola fuisse diversa, quia planeta *Jupiter* colebatur nomine *Baalis*, & planeta *Saturnus* verissimiliter nomine *Molechi*. *August. super Judic. q. Solvitur. 16. Vide sis Euseb. de preparat. l. I. c. 7.* Quando consulimus Historias attentè, invenimus tantam Planetarum confusionem, ut *Sol*, quemadmodum sæpè *Baal*, sæpè *Molech* appellatur, sic etiam subinde vocetur *Jupiter*, subinde *Saturnus*. *Plato apud Macrobi. Satur. l. I. c. 23.* ubi mendosè citatur è *Timæo Platonis*, quod est in *Phædro*. *Servius in Æneid. l.* qui ait: *Affyrios Saturnum (quem & Solem dicunt) Junonemque coluisse constat.*

Baal Sol est.

IV. Quod attinet *Baalem*, res in aprico est. Hinc *Phoenices Jovem* nominant *Beel-Samen*; quod nomen derivatur ab *Hebræis*, & notat id, quod *Jupiter Olympicus*, *Dominum cæli* scilicet; nam *בעל* significat *Dominum*, & *שמים* *cælum*. Et quid aliud *Dominus cæli* in Theologia Gentili est quàm *Sol*? qui æquè vocari potest *Rex cæli* ac *Luna*, *Regina*. Accedit, quòd *Sanchoniatho*, referente hoc de ipso *Eusebio l. c.* prouno eodemque sumit *Solem*, *Jovem*, & *Beel-Samen* (3)

V. Quod

הבעל שהיה עובדים היה כנגד השמש (3)

V. Quod attinet *Saturnum* apparens est *Moloch*.
 ipsius nomine cultum esse *Solem*. Depre-^{quoq.}
 hendo tamen, quosdam Interpretum *Mole-*
chum exponere per *Mercurium*; nam מלך
 dici volunt quasi מלאך *Angelum nuntium*.
 Proinde interpretantur *Molech Mercurium*,
Deorum nuntium. Alios video, qui per
Martem exponant. R. *Levi in Levit. XVIII*,
 21. Sed hi & numero & ratione inferiores
 sunt. Veritati propius putatur, quòd fue-
 rit *Saturnus*, quia, quemadmodum *Mole-*
cho, ita *Saturno* Gentiles suos sacrificabant
 filios filiasque (4) *Macrob. Saturn. l. I. c. 7*.
 Deinde statua *Molechi* parùm differebat à *Molochi*
 statua *Saturni*. Erat illa *Ænea*, stupenda *statua*
 magnitudinis, *cujus manus humum de ver-* ^{cum Sa-}
^{turni}
 Tt 4 *gentes collata.*

והוא הנקרא מולך כי הוא מלך ער
Baal, cui serviverunt, Sol est, qui-
que etiam Moloch vocatur, quoniam hominibus
ferocibus imperitat, ut ait Abarb. Comment. in
Jer. XLIV, 17.

(4) Plurimis testimoniis probari posset & ab
 aliis jam probatum est. Memoro tantùm duo :
 Unum Plutarchi: τὰ τέκνα παύσοντα τῷ κρόνον
kataθύοντες pueros Saturno immolare cessant. Al-
terum Plaut.

Faxo ut bubulis coriis sis onustus Saturni
 hostia

Ita ego te certe cruce & cruciatu mactabo.

gentes, & excavatae erant, quas facile claudere iisque plaudere poterat, sic ut juventus, quae cogeatur ad illud terriculamentum, tanquam tenaci ignis claustro prehenderetur. Euseb. de præp. Ev. lib. 4. c. 7. Fermè eandem delineationem Molechi habes apud Jalkut Jerem. VII. fol. 97. col. 1. ubi ita legere est: *Etiam si fuerint omnes aliae idololatricae aedes Hierosolymae, Molechi tamen aedes fuit extra Hierosolymam in loco separato. Quomodo Molech erat factus? Erat statua aenea, habens septem sacella, & faciem vituli, & manus expansas, instar viri palmas aperientis, ad aliquid ab alio accipiendum; ignem in eam subiciebant, excavata enim erat. In ista sacella pro ratione sacrificiorum ingrediebantur. Quomodo? Avem offerens, primum subibat sacellum; ovem offerens, secundum; arietem, tertium; vitulum, quartum; juvencum, quintum; bovem, sextum; denique filium suum oblaturus, septimum. Hoc ergo modo conveniunt Molech & Saturnus. 1. In ritu sacrificandi. 2. Formâ statuarum. Illa autem septem sacella exstructa Molecho conferre licet septem portis, quibus Persæ Solem coluere. Orig. contr. Celsum l. 6. fol. 74. col. 4. item Gyrard. in Deor. Syntag, 7. p. 223. Et veluti septem porta, ita septem sacella, mysticè significare*

ficare possunt *septem Planetas*, quorum *Sol* erat מלך, h. e. *Rex*.

VI. Cùm offerrent filios suos Idolo isti, In rex-
pulsabantur tympana, ne ejulatus puero-
rum parentum aures afficeret. Unde locus *roδυσία*
ille vocabatur תפת à תף quod notat *Molochi*
tympanas
pulsabantur
unde vox
γέεννα
lem, & גהה, quod notat *lamentari*. (5)

VII. Hic quæri posset, an hic loquendi
modus, *Ignis Gehennæ Matth. V, 22.* ortum
ducat ab isto igne, quem transiverunt filii
Molocho consecrati? Resp. Quòd hoc lo-
quendi modo neutiquam respectus sit iste
ignis, licet per miserandum filiorum ulula-
tum & planctum, horrenda inferni tor-
menta aliquo modo exprimi possint; attamen
durabilitas & æternitas infernalium
cruciatuum videtur mihi depicta per alium
ignem, qui continuò alebatur ad combu-
renda cadavera & sordes, ex Hierosolymis
egestas. Nam *Gehenna* habebatur locus
contemptissimus extra urbem, ubi combu-
rebant per תמיד שן *ignem continuum*, ossa,
cadavera, sordes & intestina. R. D. Kim-
chi, Ps. XXVII, 13. VIII.

(5) Potius placet Etymologia, quam dedimus
diff. de urbe Hierosolym. p. 391. Conf. Jer. xix, 2.
ceu quæ cum phrasi, natura Etymologiæ rectius
convenit.

*Gehenna
est infer-
nus vel
superior
vel in-
ferior.*

VIII. Kabbalistæ agentes de *Gehenna* hoc metaphorico sensu, scil. ut ea usurpetur pro cruciatibus inferni, distinguunt eam in *Gehennam superiorem & inferiorem*: per illam intelligunt tormenta corporalia, quibus utuntur corpora peccatorum in hoc seculo; per hanc poenas animarum in seculo futuro. *Capnio de Kabbala p. 644.*

*Ejus
septem
mansio-
nes.*

IX. Dicunt præterea septem *Gehenna* mansiones esse, seu gradus 1. *Infernum.* 2. *Perditionem.* 3. *Profundum.* 4. *Taciturnitatem.* 5. *Umbram mortis.* 6. *Terram inferiorem.* 7. *Terram sitientem.* P. Galat. l. 12. c. 6. Qui prodigus temporis est, l. c. septem illas mansiones intueri, pluraque legere potest.

*Pueri modo igne
combure-
bantur,
modo
Moloch
tantum
consecra-
bantur.*

X. Multum disquirunt Interpretes, utrum pueri in hac oblatione combusti sint igne, an verò tantummodo *Molecho* consecrati & initiati, transeuntes per medium ab utroque latere dispositum ignem in signum consecrationis suæ? Verisimile est utrumque usitatum fuisse. (6) Quia S. Scriptura de utroque loquitur. 2. Hebræi docent quoque modum utriusque.

XI.

(6) Nollem quidem negare transitum per ignem sive februationem in cultu Molochi obtinuisse. Attamen existimo phraseologiam העביר להעביר *traducere in honorem Molochi* aut העביר בנש

XI. Quòd combusti sint, docet expres-
sè Jalkut, Prius
proba-
tur ex
Hebrais
scriptori-
bus.

העביר באש למלך *traducere per ignem vel*
traducere per ignem in honorem Molocho Levit.
xviii, 21. Deut. xviii, 10. 2. Reg. xxiii, 10. ipsam
combustionem indicare. Asserti rationes sunt
I. quia est Synonymum **שחט, זבח, אכל, בער, שרף**
quæ plus quàm simplicem februationem docent.
Patet 2. 2. Reg. xvi, 3. *etiam (Achaz) filium su-
um העביר באש traduxit per ignem* nam in lo-
co parallelo 2. Chron. xxviii, 3. **ויבער את בניו באש**
& combussit filios suos igne β. Ezech. xvi, 20. 21.
*sumsisti filios & filias meas, quos mihi peperisti
& sacrificasti illis ad* **לחם לאכור**
*devorandum. An parùm hoc de scortationibus
tuis? & mactasti filios meos, & vel dum*
tradidisti illos ut traducerent eos illis (Idolis) γ.
Ezech. xxiii, 37. **העבירו להן לאכלה**
traduxerunt illis [falsis Numinibus] ad devorandum, nam
quæ in honorem Numinis cujusdam comburun-
tur, dicuntur *cibus ejus.* δ. Jer. xix, 5. *ædifica-
runt celsa Baali לשרף ad comburendum filios suos*
igne [ut fierent] **לבעל עלה** *holocausta Baali*
conf. Jerem. xxxii, 35. 2. Reg. xvii, 31. II.
2. Sam. xii, 31. de pcena, quam David Ammo-
nitis devictis præter alias inflixit **העביר**
במלכן אותם *traduxit eos per fornacem late-
ritiam,* certè non februavit. Ammonitæ prius
filios filiasque combusserunt **למלכ** *pro*
Mileom [nam ita in eadem Historia Molocho et-
iam appellatur.] Nunc David æmulus gloriæ di-
vinæ combussit eos **במלכן** *in fornace lateritia.*
III.

Posterior
R. Salom.

sè *Jalkut*, cui annuunt alii, *Aben. Ezra* *Levit. XVIII, 21.* ait: *Molech* est nomen idoli, & *Sapientes benedictæ memoria* dicunt *Molechum* esse nomen universale, & notare quemcunque sibi præposuerint, ut inter ipsos regnet, in hoc omnes conveniunt, quòd sit *Βδελυγµα* abominatio peccatorum *Ammonis* & hic modus loquendi, scil. Traducere tantundem valet ac Comburare. Alii R. *Salomon* *Levit. XVIII, 21.* ait: Nomen hujus idoli erat *Molech*, & hic erat ipsius cultus, nempe ut pater filium suum *Sacerdotibus* traderet, qui duas ingentes flammæ suscitabant, filios inter istos ignes traduentes.

Etiam a-
lia Sacri-
ficia Mo-
locho of-
fereban-
tur.

XII. Hoc non obstante, non putandum est, nulla alia sacrificia fuisse pro *Molecho* præter consecrationem filiorum, nam cui usui fuissent cætera sex sacella? Existimo hanc filiorum sacrificacionem ipsis non fuisse injunctam necessitate alicujus superstitionis.

III. *Moloch* est *Saturnus*, ut Auctor probavit. At *Saturno* hostiæ ex hominibus parabantur. Docet hoc ex *Sanchoniatone* & ejus Interprete *Philone Byblio*, quos auctores laudat, *Porphyrus* *de ἀποχρῆσι 2.* *Phænices*, inquit in maximis periculis ex bello, frugum inopia, pestilentia charissimorum aliquem publicis suffragiis ad id delectum sacrificabant *Saturno*. vid. illustris *Grotius* annot. ad *Deut. xviii.*

tiosæ legis seu constitutionis, sed eam habitam fuisse pro opere meritorio, factamque ἐδελοθρησκεῖα merâ. (7) Hoc annoto, quia aliàs clara differentia erat inter *Baalem* & *Molechum*. Nam Baalitæ imaginario suo Deo offerebant bovem, in disputatione illa inter ipsos & Eliam. *1, Reg. XVII, 26.* Boves, vituli, & agni erant ipsorum ordinaria sacrificia, filiorum sacrificatio fuit extraordinaria. Nihilominus tamen ipsorum ordinaria sacrificia cruenta erant quadantenus sanguine humano, sacerdotibus propriam carnem confodientibus. Non tamen sine sanguine Sacerdotum.

XII. Unde autem hic laniandi mos ortus sit, non invenio, nisi quòd legamus, ejusmodi quid usitatum fuisse Sacerdotibus Gentilibus in sacrificiis pro *Bellona*. *Tertullianus Apol. c. 9.* hoc tangit; *Lactantius* autem *Lib. 1. de fals. rel. c. 21.* agens de *Bellona* ejusque sacrificulis, clariùs loquitur; dicens: *Ipsi Sacerdotes non aliena, sed suo* Savissimi hujus moris origo.
crnore

(7) Vel quando ingentia mala regionem affligebant, quibus citius depellendis hostias humanas convenientiores cœci Idololatræ arbitrati sunt, quàm verò victimas ex bestiis. Vide modo anteced. test. Idem confirmat Carthagenensium exemplum, qui victi iratum sibi Deum putarunt, itaque, ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolarunt.

cruore sacrificant. Sectis namque humeris,
& utrâque manu districtos gladios exercen-
tes, currunt & efferuntur, & insaniunt.
Quis hos Bellonitas, non censeat esse
veros Baalitas, de quibus 1. Reg. XVIII,
26, 28. Insilierunt versùs altare, quod fece-
rat; Et incidebant sese cultris & spiculis suo
more, usquedum se perfunderent sanguine.

Ex hoc du-
bita orta
videtur
ex histo-
ria Abra-
hami.

XIV. Quòd opinio Deo placendi per sa-
crificium filiorum suorum nata sit ex histo-
ria Abrahamæ sacrificantis Isaacum, [8] ve-
risimile videtur, & docetur à R. Salomon.
Jarch. Ier. XVI, 31. Qui Deum ibidem in-
troducitur de Molecho ita loquentem: Non
præcepi, ut filios suos holocaustum offerant,
nec id dixi unquam Prophetarum cuiquam.
Cumq; Abrahamo loquerer de sacrificando fi-
lio

(8) Quoniam plura alia Patriarcharum, Abrahami
in primis facta Gentibus innotuerunt, improba-
bile neutiquam est immolationem unici filii sui à
Deo præceptam ad Ethnicorum notitiam perve-
nisse eamque in exemplum pertraxisse. Et ut fa-
cilius fidem habeamus, ea, quæ Veteres de Mo-
locho, Saturno tradunt, & in Abrahamum qua-
drant, postulant. Præter annotata ab Auctore
etiam hoc ex Sanchoniatone de Saturno, qui A-
brahamus, memorandum τὰ ἰδιώματα ἀνθρώπων
ταῦτ' ὅτι ποιεῖται καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν συμπάχυνε καὶ ἀ-
νὰ καὶ σὰς etiam pudenda circumcidit & commi-
litones suos eo adigit ut idem præstent. Conf.
Gen. XVII.

lio, non adscendit in cor meum, ipsum debere sacrificare eum, sed ut manifestaretur ipsius iustitia.

XV. Sic *Porphyrus* [9] agens de *Saturno*, qui videtur verus fuisse *Moloch*, ait, quòd Phœnices illum vocent *Israel*, [10] quòd-
que

(9) *Porphyrus* hæc ex *Sanchoniatone* habet. Hic autem perhibetur Antiquissimus Scriptor, qui Phœnicum Historiam inde à prima origine ex urbium & templorum monumentis lingua Phœnicia multo studio protraxit. Eam Græcè reddidit *Philo Byblius* sub *Adriano*, cuius versionis fragmentum posteritati servavit *Eusebius*. *Sanchoniaton* ex testimonio *Porphyrus* ad Historiam suam conscribendam quoque usus est *Commentariis* *Ἰερομβάλου τῆς ἱερέως τῆς θεῆς ἰαώ* ab *Jerombalo* Sacerdote Dei *ſao*, qui *Gideon*, *Jud.* VII, 1, VIII, 35. ut communiter Viri docti putant. Præ aliis legendus est *Bochart in Geogr.* p. II, l. II, c. 17. Hæc monere operæ pretium duxi, ut inde pateret tam antiquo, & qui *Judæis* non ignotus exstitit, Scriptori non omnem fidem negari posse.

(10) Verba sunt: *κρόν* & *τοίαν*, ὃν *φοίνικες* *Ἰσραήλ* προσαγορεύουσι *Saturnus*, quem *Phœnices* *Israel* cognominant. *Grotius* ad *Deut.* XVIII, & *Huetius demonstr. Evang. propos. IV.* c. III. §. 2. *Israel* positum videtur pro *ἰα* sic enim *Saturnum* dictum docet ibidem *Philo Byblius* *Sanchoniatonem* interpretans. Nam librarii vocem *ἰσραήλ*
sic

que ille apud *Anobreth* [11] habuerit unicū filium, linguā Phœniceā *Iend* dictum, [extra dubium ab Hebraicō vocabulo יְהוֹנָדָה, quod significat *unigenitum*, & Isaacō applicatur *Gen. XXI, 2.*] quem sacrificārint super altari ad hanc rem structo. *Euseb. præp. Evang. l. I c. 7. p. 17.* Quis hic non palpet historiam de *Abrahamo* & *Sara* sub nomine *Israel*, & *Anobreth*? & sacrificacionem *Isaci* sub nomine *Iend*? & originem filium jugulandi fuisse κακοζήλιαν facti *Abrahami*?

Ad Idololatriam
Solis
quoque
pertinet
Am. V, 26.
coll. cum
Lxx &
Stephano.

XVI. Sed quid? an Sol non alio modo idololatriæ colebatur? Imò, invenimus alium, quo cultus est, modum, nisi fallor, *Amosi. V, 26. Portastis tabernaculum Melchii vestri, & Ciun imaginum vestrarum, stellam Dei vestri, quem fecistis vobis* (12) Hanc versionem præfero aliis. I. Quia

vox

sic contrahere solent יְהוֹדָה & יֵהוּדָה. Cum ergo à Phœnicibus dictum Saturnum יְהוֹדָה legisset incautus librarius, significare putavit יֵהוּדָה. Nisi in Sanchoniatone nepotem cum avo confusum malis.

(11) Anobret Sara est, dicta quasi יְהוֹדָה Ann oberet ex gratia concipiens uti ingeniosa Bocharti conjectura est. *Geogr. p. II. l. II. c. II. f.*

[12] His ipsis verbis crimen Idololatriæ à Mose anno-

vox Hebraica סכות significat *tabernaculum*, סכות מלככם סכות מלככם 2. Vertitur à LXX. *tabernaculum Molechi*. 3. Ita rursus refertur à Stephano Act. VII, 43. καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τῆς Μολοχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν Ρεμφάν, ἡς τύπες, ἃς ἐποίησατε περὶ σκηνῆς αὐτοῖς. Imò *bajulastis tabernaculum Molocho*, & *sy-dus Dei vestri Remphanis*, *imagines*, *quas fecistis vobis*, *ut adoraretis*.

XVII. Tria hîc inquirenda, ut intelligatur locus iste παράλληλ. 1. Quid sit *bajulatio* illius tabernaculi. 2. Quid idoli indigetur nominibus *Chiun* & *Remphan*. 3. Quid per *stellam* hujus Dei denotetur?

XVIII. *Bajulatio* tabernaculi illius notat *Portatio* cultum, quem detulêre idolo isti, portan- *taberna-*
do illud huc & illuc in tabernaculis & aulæ- *culi est*
is, solenni processionis ritu. Hæc solen- *circum-*
nitas Romanis vocatur *Pompa*, & tentorium, *gestatio*
Idoli in
taberna-
culo.
U u five

annotatum quidem non legimus. Hinc tamen *apud Ro-*
non dum sequitur E. tale non commissum est: *manos re-*
Verba Prophetæ ad literam non sunt intelligenda. *cepta.*
Neque enim putandum Mosen omnia Israelis fa-
cinora nobis tradidisse. Sufficit, si Amos scriptor
æquè divinus ac Moses illud exprimit. Hinc iti-
dem θεός πνεύς Stephanus sequitur Act. VII, 42.
43. Nemo quoque ingenium populi ad omnem
Idololatriam proclive ignorat & quam vix falsi
cultus species fuerit, qua ille non se conspurca-
verit.

five theca, quâ portabatur Idolum, *Thenſa*;
juxta id: *Thenſa Deorum vehiculum.*

Et proba-
biliter
orta à
portatili
taberna-
culo.

XIX. Hæc idololatriæ species videtur or-
tum traxiſſe inter Gentes à κακοζηλία taber-
naculi Moſaici, quod nihil aliud fuit quàm
portatile templum, nam ἡ δὲν ναὶ μεταφερόμενον
διέφερε nihil à templo tralatitio diſtulit, Jo-
ſeph. *Antiq.* & de loco in locum, ubi ne-
ceſſe fuerit, transferri potuit. Siquidem
negari non poteſt, multas ſuperſtitiones
Gentilium hauſtas fuiſſe à vero Dei cultu,
quem ipſe Deus ſuo populo præſcripſerat.
Quemadmodum Deus habuit ſuum *Taber-
naculum, Sacerdotes, Altaria, Viſtimas*, ita
& Diabolus. Quemadmodum Deus ha-
buit *æternum* ſuper altari ignem *Levit. VI, 13*
ita & Diabolus ſuum, quem perpetuo fo-
vebant *Virgines Veſtales*. Quemadmodum
DEUS ſuum habuit *ἱλαστικόν propitiatorium*,
ſic Diabolus ſuos habuit *ſacros tripodas*, è
quibus oracula ſua ſe colentibus retulit.

Utraq;
facta in
honorem
Solis.

XX. Hæc ſolennis proceſſio apud Ro-
manos facta eſt in honorem *Solis*.

Solis honore novi grati ſpectacula Circi
Antiqui dixere Patres. (13)

Corip.

[13] Ad Kippingium *Antiq. Rom. l. II. c. VI.*
qui ludos Circenſes prolixè deſcribit. In his bre-
viores ſumus, quia inſtitutum ſolum eſt Anti-
quitates Hebræorum illuſtrare.

Corip. Afric. l. i. num. 17. vid. Dempst. Apud Israelitas ea ducta est processio in honorem *Molochi*, quem jam diximus esse *Solem*.

XXI. Ut pompam & dignitatem adde-
rent huic solennitati, Romani & Israelitæ
speciosæ magnitudinis equos & currus huc
illuc ducebant. Apud Romanos equi de-
dicati erant *Soli* & circus ipsorum, seu spa-
tium, in quo decurrebant, subinde vocatur
τὸ ἵππικὸν & ἵπποδρόμου. Alex. ab Alex. l. 3. cap. 12.
Quod autem plerumque currus in hoc
pomposo spectaculo adhiberentur, constat.
Hic illius arma; Hic currus fuit. Æneid.
i. Quod attinet Israelitas, annon idem fe-
cêre? *2. Reg. XXIII, 11. Et Josia removit e-*
quos, quos dicaverant Reges Jehuda Soli, &
currus Solis combussit igne.

XXII. Hæc Idololatria adorandi *Solem* idolola-
videtur ducta à Persis, (14) qui equos *Soli* tria Solis
quoque consecrabant. Et Rex Persarum, à Persis
primū
U u 2 — pom-oria.

(14) Passim in Græcis, Latinisque scriptis So-
liscultum Persis tributum invenies. Hesychius:
μὴθρα ὁ πρῶτος ἐν πέρσαις θεὸς. Mithra autem
Sol, qui Persis frequenter *Μιθρ.* Hoc verò
ægerrimè habet celeberrimum Hyde; qui enixè
contendit, ut convitiū Persis falso factū monstret.
Nam & Persæ, argumentatur *Anglus*, nunquam as-
seruerunt Solem esse Deum & nunquam preces ad
illum

pam suam magnificam ostentaturus, raræ magnitudinis equum huc illuc duci iussit, qui vocabatur *Equus Solis*. Cæ. Rhodigin. antiq. l. 8.

*Chiun si-
ve Rem-
phan est
Hercules.*

XXIII. Secunda quæstio est, quale Idolum intelligatur per *Chiun & Remphan*? Ne obruam Lectorem varietate interpretationum, multò minus superbâ temeritate eorum, qui textum emendare sustinent, per *Chiun* intelligendus est *Hercules*, qui lingua Ægyptia-

illum fuderunt. 3 Sanfon de hodierno statu Persiæ. *Quando ab eis queritur, cur prostrati adorent orientem Solem? se homagium prestare ei creatura, utpote quæ post hominem sit perfectissima earum, quas Deus ex nihilo creavit. Ajunt quoque Deum in eo collocasse thronum suum, cujus itaq; gloriosa Majestas debet humillimam eorum venerationem demereri.* Ait insuper prostrationes & salutationes tantum civiles in Oriente receptos à Persis Soli exhiberi. Non tamen video, quomodo Eruditissimus Anglus Persas ab Idololatriâ penitus purget. Non dicam antiquiora apparere testimonia, quæ illos Solis cultores constituunt, quam quæ ille profert. Neque valet: Persæ posteriores negant. E. idem priores negarunt. Sed ex judicio scripturæ jam is Idololatra est, qui Soli homagium præstat, qui procumbit coram illo. Exod. xx, 4. Deut. IV, 19. Impunè Orientales procumbebant coram Rege &c. sed minimè coram Sole. Illi civilis honos competit, non huic. Vid. Hist. Relig. Vet. Pers. c. IV.

Ægyptiacâ vocatur *Chon*; per *Remphan* intelligimus eundem, nam רפאי in Lingua Sancta significat *Gigantes*. Per *Herculem* intelligere possumus *Planetam Solis*. (15)

XXIV. Sunt Etymologici, qui nomen *Hercules* derivant à vocibus Ἡρας & κλέος, quæ ^{Etymologia nominis Hercules.} significant *aeris gloriam*; quæ autem alia est aeris gloria, nisi *Solis illuminatio*? *Macrob. Saturn. l. 2. c. 2.* Alii proinde etiam deducunt ab *Hebraico* האיר כר *illuminavit omnia*, cum quo convenit expositio Græca; denotaturque universalis lux, quam

Uu 3 Sol

(15) *Chiun*, qui Auctori *Hercules*, pro planeta *Solis* haberi nequit. *Moloch* enim *Sol* est, *Ciun* verò à *Molocho* disertis verbis distinguitur *portastis tabernaculum Molochi vestri* ואת כיון & *Ciun*. Rectius alii *Saturnum* dicunt neque sine probabilitate. *Aben-Efra* ad l. c. מלת כיון ידועה כלשון ישמעאל גבה פרס כי הוא כיוון והוא שבתו *Arabibus* & etiam *Persis* כיון nota est scil. nomine & notat *Saturnum*. Recte, nam کیوان *Persis Saturni planeta*. Illustratur deinde ex *Plauti Pænol. Act. V, Sc. II.* *Muni lechiun nab* נב legit *Paræus* & exponit *imaginem Saturni quæso*. Præprimis ex *Act. VII, 43.* ubi *Proto-Martyr* loco כיון legit ῥεμφαν *Lxx* ῥαιφαν. Estque vox *Ægyptiaca*, quam *Lxx* *Ægyptii* obscuriori substituerunt, quomodo *Saturnus* PHΦAN apud *Ægyptios* dicitur. Conf. *B. Avi Exercit. Anti-Mor. s. 43.*

Sol, velut fons aquam fundit. Adde, quòd *Porphyrius Herculis facta*, quæ toties decantantur Poetis, non aliter exponat, quàm ea esse *signa duodecim Zodiaci*, quem *Sol* quotannis emetitur. *Euseb. de prepar. Ev. l. 3. c. 4. p. 71.*

*Hercules
Judæis
innotuit.*

XXV. Sed quispiam quærere posset, an quoque nomen *Herculis* Judæis notum fuerit unquam? Verisimile est, quòd fuerit, quia *Hercules* fuit *Tyrriorum* Deus; à quibus multum idololatriæ venenum suxerunt Judæi, quum illis essent vicini. Imò apparet, tempore *Maccabæorum* hoc nomen vulgò innotuisse; nam *Jason* Pontifex misit ter centum drachmas argenti ad sacrificium *Herculis* 2. *Macc. IV, 19.*

*Stella
Remphan
est stella
exarata
in sinci-
pie Mo-
lochi.*

XXVI. Tertiò quæritur, quid fuerit *stella illius Remphan*? Verisimile putatur fuisse *stellam exaratam in sincipite Molechi*, *Oecum. Act. VII 43.* nam frequens fuit Gentilibus sua idola pingere vel sculpere cum ejusmodi symbolicis additamentis. Simulacro *Julii Caesaris* in vertice addita est stella. *Suet. in Jul. Cas. sub fin. Plin. Hist. nat. l. 2. c. 25. Horat. l. 1. od. 12*

*Sol quoque
adoraba-
batur sub
Tammuz
qui Ado-
nis.*

XXVII. *Sol* quoque adorabatur à domo *Juda* sub nomine *Tammuz*, nam *Tammuz*, teste *Hieronymo Comment. 3. in Ezech.* erat *Adonis*

Adonis; (16) & *Adonis* vulgariter exponitur esse *Sol*, ab Hebraico אָדוֹן *Adon*, *Dominus*, qui cum בַּעַל *Baal*, & מֹלֵךְ *Molech*, *Princeps* & *Dominus* planetarum est. *Pier. Hierogl. l. 9. p. 68.* Mensis noster *Junius* vocatur Hebræis *Tammuz*, & ingressus Solis in Signum *Canceri* in *Judaica Astronomia* dicitur תַּמְּזֻז *circumvolutio Tammuz.*

(17)

XXVIII. Quod attinet *Adonidem*, qui ^{Hujus in-} ab antiquis Autoribus subinde vocatur (18) ^{teritus & reditus.}

U u 4

Ost-

(16) Auctor Chronici Alexandrini Ἰακώβος ὁ ἱερογλυφικός *adonis*. Suspiciatur Illustris Huetius *Thammuz* sive *Themofin* aut *Thetmosin* appellatum fuisse eum *Ægypti Regem*, sub quo *Moses* prognatus est. Ejus verò filiam, quæ *Thermuthis* dicitur atque *Mosen* adoptavit, hunc non tantum ab extractione, sed & de patris nomine *Thammuz* appellasse.

(17) Hieronymus rationem nominis hanc dat in *Comment. ad Ezech.* *Quem nos Adonidem interpretati sumus & Hebræus & Syrus sermo* אָדוֹן *vocat, unde quia juxta Gentilium fabulam in mense Junio Amasius Veneris & pulcherrimus juvenis occisus & deinceps revixisse narratur eundem Junium mensem eodem appellabant nomine & anniversariam ei celebrant solennitatem, in qua plangitur à mulieribus quasi mortuus & postea reviviscens canitur atque laudatur.*

(18) Quod frequens est in *Idololatria*, ut idem *Ido-*

Osiris, duo notatu digna sunt; Ἀφαισμός *interitus Adonidis*, & ἔρπαισις *reditus illius*. Quemadmodum ingens planctus excepit ipsius ἀφαισμός, præprimis inter mulierculas, ita ipsius ἔρπαισις cum magnâ lætitia fuit, *Plut. in Alcib.*

Nunquamque satis quæsitus Osiris.

Semper enim perdunt, semper & inveniunt Luc.

Per interitum *Adonidis* intelligendus est recessus *Solis*, per reditum accessus. Jam autem bis quotannis videtur recedere. 1. Quando est in Tropico Cancrî, in remotissimo versùs Boream gradu. 2. Quando est in Tropico

Idolum plura habeat nomina à variis Gentibus data, id etiam verum quoad *Adonidem*, qui ex recensione Auctoris nostri *Moloch*, *Baal*, *Tamus*, *Osiris* audit. Huc facit *Ausonius Epigram. 30.*

Ogygia me Bacchum vocat
 Osirim Ægyptus putat
 Myfi Phanacem nominant
 Dionyson Jndi existimant
 Romana Sacra Liberum
 Arabica Gens Adoneum
 Lucaniacus Pantheum.

Convenientias, quæ inter *Adonidem* & *Osiridem*, idem docet. Nam & *Osiris* amittitur, requiritur & inventus magno gaudio est. Vid. *Cl. Brauerius Sel. S. l. IV. c. III.*

pico Capricorni, in remotissimo versùs Austrum gradu quod respondet binis recessionibus *Solis*, quæ vocari possunt *ἀφ' αὐτοῦ τοῦ ἡλίου* *Solis*; & binis revolutionibus immediatè sequentibus, quæ quoque vocari possunt *ἐπ' ἐσθίου* *Solis*. Hinc observare licet, quòd etsi Ægyptii sua *Adonia* feriarentur mense *Novembri*, (19) Sole in remotissimo Austri gradu constituto, domus tamen Judæ suum festum celebrârit mense *Junio*, Sole remotissimo ad Boream, quia utriusque festi eadem ratio fuit, in substantia convenientis De hoc censetur locutus esse Propheeta *Ezech. VIII, 14. Ecce ibi sedebant mulieres plangentes Thammuz.* (20)

XXIX. Solennitates istæ præprimis ob *cultus* servabantur à *Bybliensibus* (21) & *Alexan-* *præpri-*
drinis *mis à By-*
bliensibus
& Ale-
xandri-
nis.

(19) Mensis hic apud Ægyptios *Athyr* dicebatur & postquam figebatur, in *Novembrem* incidit, unde vetus Romanorum Calendarium in eodem mense *Heuresin* festum notat. Olim tamen vagus erat. Conf. *Seld. de Diis Syris Synt. II. c. XI.*

(20) Judæi *Bybliensibus* & *Alexandrinis* vicini notique hanc Idololatriam didicerunt.

(21) *Byblus* nobilis in Phœnicia urbs *ἡ ἐγὼ & ἡ πόλις* *Sacra Adonidi*, uti Strabo habet & plenius *Lucianus de Dea Syria. pag. 688. ed. Basil.*
εἰδὼν

drinis. Ritus ita habuit: Bybliensibus cele-
bran-

εἶδον καὶ ἐν βύβλῳ ἰεὺς Ἀφροδίτης βυβλίης ἐν τῇ
καὶ τὰ ὄργια εἰς ἄδωνιν ὀπιτελεύσει ἰδάνη ὃ καὶ τὰ
ὄργια λέγουσι γὰρ δὴ ὥς τὸ ἔργον τὸ εἰ Ἀδω-
νιν ὑπὸ τῷ σὺν ἐν τῇ γῶρᾳ τῇ σφείρῃ γενέσθαι καὶ
μνήμην τῷ πάθῃ τυπώνταί τε ἐκύεσθαι τε καὶ θρη-
νέουσι καὶ τὰ ὄργια ὀπιτελεύσει καὶ σφίσι μεγάλα
πένθεα ἀνὰ τὴν χώραν ἰσάται. Ἐπειὰν τε ἀποτύπον-
ταί τε καὶ ἀποκλαύσονται πρῶτα μὲν καταγίζουσι τῷ
Ἀδωνίδι ὅπως ἔοντι νέκοι μέλα ὃ τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ ζῶντι
τεμὴν μυθολογέουσι καὶ ἐς τὸν αἶρα πέμπουσι καὶ τὰς
κεφαλὰς ξυρέονταί ὅπως αἰγύπτιοι ἀποθανόντῃ Ἀ-
πιδῷ. *Vidi & Bybli Templum Magnum Veneris*
Bybliae in quo & ritus Adonid. perficiunt. Cogno-
vi & ipse ritus illos. Dicunt autem id factum
esse, quod Adonis in sua regione a pro percussus
fuerit & in rei memoriam verberantur singulis
annis, lamentantur & sacra faciunt, magnus ideo
luctus per totam regionem animadvertitur. Fini-
tis tandem verberibus atq; lachrymis inferias a-
gere incipiunt Adonidit tanquam mortuo. Sequen-
ti autem die vivere eum dicunt & in aera mittunt
& capita detondent, ut solent Aegyptii mortuo
Apide. Paulo inferius alia habet, quæ hîc me-
memoranda εἰσί ὃ ἔνοω βυβλίῳ οἱ λέγουσι παρὰ
σφίσι τελέσθαι τὸν ὄσφιν αἰγύπτιον καὶ τὰ πένθεα καὶ
τὰ ὄργια ἐκ ἐς τὸν ἄδωνιν ἀλλ' ἐς τὸν ὄσφιν πάντα
πρήσσεσθαι. ἔρεω δὲ ὁκόθεν καὶ τὰδε πρὸς δοκέουσι
κεφαλὴν ἐτάκῃ ἔτεος ἐξ αἰγύπτου ἐς τὴν βύβλον ἀπικνέ-
σθαι πλώσας τὸν μέλαξυ πλόον ἐπὶ τὰς ἡμέρας καὶ
μιν οἱ ἄνεμοι φορέουσι θείῃ ναυτιλίῃ τρέπεσθαι δὲ ἔ-
σθαι, ἀλλ' ἐς μένην τὴν βύβλον ἀπικνέεται καὶ
ἔστι

brantibus mortem seu ἀφαισισμόν Adonidis, Alexandrini mittebant epistolam cistulâ custoditam vimineâ, quâ docebant, Adonidem repertum esse, quem mortuum lugerent. Procop. in Esa. XVIII. item Cyrill. l. 2. tom. 2. in Esa. I. Hæc cistula, peractis consuetis ceremoniis, maris undis permissa, αὐλομάτως & secundo fluxu delata est Byblum; quâ receptâ, planctus mulierum in lætitiâ exiit.

XXX. Aliis placet, quòd hic planctus noctu fuerit impensus simulacro alicui, finitoque eo, cereâque allatâ, (quæ ceremonia mysticè significare potest εὐρεσιν & apparitionem Solis) Sacerdos locutus sit pressâ voce

ἔσι τὸ σύμπαν θάυμα. Καὶ τὸτο ἐκάστῃ ἔτεσσι γίνεται τὸ καὶ ἐμὴ παρέοντι ἐν βύβλῳ ἐγένετο καὶ τὴν κεφαλὴν ἐθνησάμην βυβλίνην: sunt ex Bybliis nonnulli, qui dicunt apud se humatum esse Osirim Ægyptium luctusq; & ritus hosce non Adonidi sed Osiridi omnes fieri. Dicam autem & unde fidem ejus rei sibi faciant. Caput unoquoq; anno Byblum defertur septem diebus, quantum spatii ex illa in hanc est enatans. Ac venti ipsum ferunt divina quadam remigatione. Vertitur autem nusquam aliò, sed solùm Byblum perfertur & est in summa mirum quiddam. Et hoc quovis anno fit, quemadmodum & me presente tum Bybli factum est, & caput ipsum spectavi è papyro effigiatum, uti interpretatur Jacobus Micyllus.

voce secum: Θαρσείτε τῷ Θεῷ, ἐσὶ γὰρ ἡμῖν ἐκ
 πόνων σωτηρία, *Confidite Deo, nam ex dolore*
nobis obvenit salus. Julius Maternus Fir-
micus lib. de errore profan. Relig.

*Iudaorū
 expositio
 de Tam-
 muz.*

XXXI. Sunt alii ex Judæis, qui asserunt
 suum *Tammuz* fuisse simulacrū, cui⁹ oculos
 implēssent plumbo, quod cum subdito igne
 colliquatū esset, idolo lachrymas expresfisse.
 הוּ עוֹשִׂים צֶלֶם וַיְהִי מֵלֵאִים עֵינָיו
 עוֹפְרָת וַהֲיוּ עוֹשִׂים אֵשׁ מִתַּחְתָּיו
Fece- *runt simulacrum, & impleverunt oculos ejus*
plumbo, & fecerunt ignem sub eo R. Da-
vid Kimchi in radic. (22)

XXXII.

(22) Fabula est jam dudum apud veritatis
 professores explosa בַּסֵּפֶר הַהוּא סֵפֶר עֵר
 אִישׁ מִנְבִיאי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהָיָה שְׁמוֹ תַמּוּז קִרָא
 מֶלֶךְ לַעֲבוּד הַשֶּׁבַע כְּכַבִּים וְהַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר
 מִלִּוְרֵת וְהָרְגוּ הַמֶּלֶךְ הַהוּא הָרֵג מִשׁוֹנָה וּזְכָר
 שְׁלֹשׁ מוֹתוֹ הַתְּקַבְּצוֹ הַצִּלְמִי מִקְצוֹרֵת הָאָרֶץ
 אֱלֹהֵהֶיכֶל אֲשֶׁר בְּבֵר אֲשֶׁר לַצֶּלֶם הַזֶּה
 הַגִּדּוֹל אֲשֶׁר הוּא צֶלֶם הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ
 הַצֶּלֶם הַהוּא נִתְּלָה בֵּין הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 וּנְפֹל בְּאַמְצַע הַיָּמִים וְהַצִּלְמִים כֻּלָּם
 סָבִיבוֹ וְהַתְּחִיל לֵאמֹר עַל הַתַּמּוּז וְלִהְיוֹת
 מִה שֶׁקָּרָהוּ וְהַצִּלְמִים כֻּלָּם בּוֹכִים וּמְקוֹנְנִים
 בְּלֵיל הַלֵּילָה וּבִעֲלוֹרֵת הַשָּׁחַר עַפּוֹ הַצִּלְמִים
 וּשְׁבוּ לִהְיוֹכְלֵיהֶם בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְהָיָה זֶה מִנְהַג
 מִתְמִיד בְּתַחֲלוֹת יוֹם מַחֲדָשׁ תַּמּוּז יִקְוֶנוּ
 וַיָּבֹאוּ עַל תַּמּוּז וַיִּסְפְּדוּ עָלָיו וַיֵּאָנוּ בְּנֵי אֲדָם
Buxtorfio Interpretante. Notatur in libro illo
fabu-

XXXII. Quidam putant Eſaiam reſpe-^{Quidam}
 xiffe incluſam iſtam vimineæ capſulæ epi-^{alludi}
 ſtolam *Eſa. XV III, 2.* cū loquitur de Lega-^{putant}
 tiſmiſſis trans mare in lembis juncceis. *Pro-*^{leſ. XVIII}
cop. in Eſa. XV III. Sed potius literalem ſen-^{ad cul-}
 ſum probo, nam propter Syrtes & brevia, ^{tum A-}
 item periculofa ſaxa Nili, frequens erat uſus ^{donidis.}
 lemborum fabricatorum ex majoribus jun-^{Præfertur}
 cis, qui Ægyptiis vocantur *papyrus*, & naves ^{ſenſus li-}
 ex ea, naves *papyraceæ*. *Plin. Hiſt. L. 6. C. 22.* ^{teralis.}

CAP.

fabula de Pſendo-Propheta quodam Idololatrigo,
cujus nomen erat Thammus; quod cum vocaret
Regem ad colendos ſeptem Planetas & XII. ſigna
Zodiaci ac à Rege ignominioſè interficeretur illa
nocte, qua interfectus fuit, omnes Imagines ab ex-
tremitatibus terræ convenerint in Palatio, quod in
Babylonia Imaginis magnæ aureæ, Imagini vi-
delicet Solis inter Cælum & Terram pendenti ere-
ctum erat. Ibi imaginem illam (Solis ſcil.) in
medio procidiſſe reliquis Imaginibus incircuitu ej⁹
circumſtantibus ac Thammum deſlere vel plan-
gere & quidei contigerit, narrare cœpiſſe, reli-
quas imagines ploraſſe & tota nocte lamentatas eſ-
ſe: Aurora verò aſcendente omnes ſimul avolaſſe
& in Templo ſuo in extremas Terræ oras reverſas
eſſe. Hinc conſuetudinem introductam eſſe, ut
primo die menſis Thammus (h.e. Junii) lamenten-
tur, lachrymentur, plangant & lugeant pro-
pter Thammum (Pſendo-Prophetam.)

CAP. III.

*De Baal - Peore , Baal-Tséphone,
Baal-zebub, Baal Berith , Bel
Dracone.*

I.

*Baal pri-
mò de Sole
postmodũ
de aliis
quoq; ido-
lis usur-
patur.*

Quem Hebræi *Baalem* , illum Baby-
lonii *Belum* dicunt; & licet planeta
sol solus primò sub hoc nomine videatur
cultus esse, postmodum tamen hoc nomen
commune (1) factum est aliis idolis, juxta
illud

Annot. (1) Nomen Baal Hebr. בַּעַל variè
usurpabatur. Olim tribuebatur Deo Hof. II, 17.
conf. Jes. LIV, 5. Jer. III, 14. XXXI, 32. Sed quan-
do illud falsis Diis promiscuè dari cœpit, verus;
qui ab illis diversissimus est, eodem nomine ap-
pellari renuit. Hinc Auctor illustrat i. Cor. VIII, 8;
nec id malè. Clara enim ibi oppositio inter verum
falsaque Numina. Agit Paulus de comestione
Idolothytorum, quam, si infirmus offenditur, illi-
citam censet, licet Idolum *ὁ δὲν ἐν τῷ κόσμῳ* sit:
Insuper Apostolus cum Corinthiis, qui Sacerdo-
tibus Templi Hierosolymitani nunquam parue-
runt, agit, quique tamen cultui Idololatræ prius
addicti erant. Ex his aliisque faciliè colligere est
h. c. de *ἑθελυθία* Gentili agi.

illud $\epsilon\iota\sigma\iota\ \pi\omicron\lambda\lambda\omicron\iota\ \Theta\epsilon\omicron\iota\ \kappa\grave{\alpha}\ \kappa\acute{\upsilon}\epsilon\iota\omicron\iota$. *Sunt multi Dii*
 seu $\epsilon\iota\lambda\omicron\gamma$ & *Domini* 1. Cor. VIII, 5.

II. Quemadmodum *Jupiter*, idem cum ^{Baalis} *Baale* ^{varia} idolum, ^{nomina.} varia nomina obtinet, & va-
 rios cultus sæpè ob diversitatem locorum,
 ut vocatur *Jupiter Olympius*, à monte *Olym-*
po; *Capitolinus*, à monte *Capitolio*; *Latia-*
lis, ab ea parte *Italiæ*, quæ appellatur *Latiū*;
 sæpe ob varietatem beneficiorum, quæ cre-
 ditur contulisse homuncionibus, ut *Jupiter*
Pluvius, quia *pluviam* dat; *Jupiter Luce-*
tius, quia *lucem* indulget; *Jupiter Altitonans*,
 quia *tonat*. Ita *Baal* variis suis titulis insi-
 gnis est, & variis ritibus colitur, vocaturque
 interdum ratione locorum, ut *Baal-Peor*
Num. XXV, 3. Aliquando ratione accepto-
 rum beneficiorum, ut *Baal-Tsephon* *Exod.*
XIV, 2. & *Baal-Zebub* 2. *Reg. I, 2*. Aliquando
 ob aliam rationem, ut *Baal-Berith*. *Jud.*
VIII, 33.

III. *Baal-Peor* creditur fuisse *Priapus* ob ^{Baal-Pe-}
 scænum illud Idolum, (2) celebre apud ^{hor est} ^{Priapus.}
 Au.

(2) Traditur obscœnum atque impudicum
 Idolum, quodque lascivo cultu maximè capieba-
 tur. Cui itaque nonnulla, quæ omnem turpitu-
 dinis ansam præscindunt, in Lege opposita ha-
 bentur. Vix aliter ex iis, quæ de Baal Pehor at-
 que Idololatriæ hujus professoribus in Scriptura
 ha-

Autores profanos, Hieron ad Hof. IX. Idem
prodit

habentur, judicare licet Num. XXXI, 15. 16. An
fœminam aliquam vivam reliquistis? Ecce illa
fuerunt (in causa) quod filii Israel juxta consilium
Bileam traditi fuerint prævaricationi in Jeho-
vam in negotio PEHORIS l. c. c. XXV, 1. 2. 3. In-
cepit populus scortari cum filiabus Moab. Quo
populum invitarunt ad Sacrificia Deorum suorum
et comedit populus atque incurvavit se coram
Diis eorum et copulatus est Israel cum Baal Pe-
hor. Hof. IX, 10. Illi accesserunt ad Baal Pehor
atque se separarunt ad pudendum. Et Apoc. II.
Bileam docuit Balak, quomodo scandalum filiis
Israel projicere debeat ad Idolothyta comedendum
et ad scortandum. Consilium Bileami in ~~Se-~~
doci Judæorum sic se habet הם מתאווים לכלי
פשתן בוגז ואשיאך עצה עשה להם קלעים
והושיב בהן זקנה מבחוץ וילדה מבפנים
וימכרו להם כלי פשתן עשה להן קלעים
מהר שלג עד בירת הישימון והושיב בהן
זונות זקנה מבחוץ וילדה מפנים ובשעה
שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין
לטיור בשוק זקנה אומרת לו בשוה וילדה
בפחור שנים ושלושה פעמים ואחר כך
אומרת לו הרי אתה כבן בירת שב ברור
לעצמך וצרצור של יין עמוני מונח אצלה
ועדיין לך נאמר יין של גוים אמרה
לה רצונך שתשתה כוס של יין כיון ששתה
בער בו אמר לה השמיעו לי הוציאה וראתה
מתוך חיקו אמרה לו עבוד לזה אמר לה הלא
ידורי אני ומה איכפת לך כלום מבקשים
מך

prodit Isidor. Orig. l. 8. Vocatur Peor בעל
 פֶּעוֹר à monte Peor. Num. XXIII, 28. Ita
 X x &

מִמֶּךָ אֵלֶּה פִּיעוֹר וְהוּא אִינוּ יוֹדֵעַ שֶׁכּוֹדֶתוֹ
 בְּכֶךָ וְלֵאמֹר עוֹד אֵלֶּה שְׂאִינוּ מִנְחָתְךָ עַד
 שֶׁתִּכְפֹּר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבְּךָ שֶׁנִּי הֵמָּה בָּאוּ בְּעַל
 פֶּעוֹר וַיִּנָּזְרוּ לְבָשָׂר וַיְהִיו שְׂקוּצִים כְּאַהֲבָם
 Bileamus ad Balackum dicebat: Israelitæ veste
 linea delectantur. Veni & dabo tibi consilium.
 Fac tuis tentoria atque in eis constitue foris vitu-
 lam, intus juvenculam, ut vendant illis linteami-
 na. Ita fecit. Tetendit tentoria inde à monte ni-
 vis usque ad Bethfeschimum. In illis constituit
 meretrices vetulam foris, juvenculam intus. Israe-
 litæ quum epulis vinoque saturi deambularent
 per plateas vetula æquo pretio merces indicabat:
 juvencula remittebat de pretio bis vel ter. De-
 nique sic affabatur Judæum. Ecce tu tanquam
 filius familias esto; elige tibi met. Astabat ur-
 ceus vino Ammonitico plenus. (Nec dum prohi-
 bitum erat vinum Gentile.) Vin' inquit; po-
 culum vini bibere? Eo, quum bibisset; veluti ar-
 debat, ita ut ei diceret. Obsequere mihi. Tum il-
 la terri culamentum suum ex sinu educere addi-
 tis his verbis: licet, si cultum huic exhibeas. Hic
 contra se Judæum esse. Quid tum? inquit illa.
 Numquid aliud à te postulatur quàm ventris cre-
 pitus? Ille autem ignorabat ita illud numen coli;
 deniq; inquit, non omittam te priusquam abneget
 legem Mosi magistrum tui. Q D (Hos. IX, 10.)
 Illi venerunt ad Baal Phegor & separarunt se pu-
 dendo &c.

Vocatur
quoque

כמוש.

Origo no-
minis.

& ipsius templum, in quo colebatur, quod-
que erectum erat super eodem monte, dici-
tur בית-פעור *Beth-Peor. Domus Peor. Deut.*
III, 29. colebatur à Moabitis & Midianitis.
Idolum כמוש (3) *Chemosh Jerem. XLVIII,*
7. censetur idem esse. Hieron in Es. l. 5. cap.
*V. Et credo ego, quòd Baal-Peor per χλδα-
μ. sanctam irrisionem tribuatur, q. d. ipso-
rum Deus cæcus, juxta illud Ps. CXV, 5. Sunt*
ipsis oculi, at non vident. Nam prior litera
כ est nota similitudinis, significans quasi,
& מוש palpavit instar cæci. Philo Jud. lib.
2. allegor. p 79.

Baal

Tzephon

Idolum

prestigia-

torum

Ægyptio-

rum.

IV. *Baal-Tzephon* ab Hebræis existima-
tur fuisse idolum, fictum à præstigiatoribus
Ægyptiis, positumque in deserto, ut ob-
servaret Israelitas, & inhiberet egressum
eorum ex Ægypto, unde appellatum est
צפון à צפה *observare, speculari instar vigilis;*
possumus ipsum nominare *Baalem Specula-*
rorem. P. Fagius Exod. XIV, 2. veluti apud
Romanos Jupiter, quòd fugientes stiterit,
vocatur Jupiter Stater זד'ס שטיר. Rosin. l. 2.
antiq. Rom. c. V. (4) V. Baal.

[3] Insuper patet ex Num. XXI, 29. 1. Reg.
XI, 7. A כמוש ortum habet Gr. κῶμος Deus
coimessationum nocturnarumque saltationum
præses. Notat etiam coimessationem lascivorum
Rom. XIII, 13.

[4] Seldeno hæc Hebræorū interpretatio merū
nuga-

V. Baal-Zebub בעל-זבוב sonat Dominum Baal-
 muscarum, sive Principem muscarum, qui^{Zebub:}
 dominatur agmini reliquo, (5) quo respe-^{Ratio}
 Xx 2 ctu^{nominis.}

nugamentum est ceu quod in sacris aliisque mo-
 numentis nullum vestigium habet. Ille igitur
 mavult oppidum Baalzephon dictum vide Num.
 XXIII, 7. ita & Baal i. Paral. IV, 33. Seld. de Diis
 Syris Syntagn. i. c. III.

[5] בעל זבוב quem quidam Dominum
 muscam, quasi Deus hic sub Imagine muscæ cultus
 fuerit; alii rectius Dominum muscarum vertunt.
 Muscæ aliquando ingenti copia terras earumque
 incolas infestant. Et videtur præprimis terra
 Canaan æstui Solis exposita hocce malum sensisse.
 Exod. XXIII, 28. Mittam ante te vesperam, quæ ex-
 pellat Fleverum &c. Deut. VII, 20. Insuper Jos.
 XXIV, 12. & misi ante faciem vestram vesperam,
 quæ expulit eos in conspectu vestro. Neque hoc
 cuiquam mirum videri debet, modò attendat ab
 his similibusque animalculis integras regiones de-
 solatas, habitatores ab iisdem sedibus pulsos
 fuisse. Ita quidam populi circa Pæoniam & Dar-
 daniam à ranis divexati regionem deseruerunt.
 Amuribus Troes Plin. l. X. c. 15. Plurimi (mu-
 res) ita ad Trojam perveniunt, ut jam inde fu-
 gaverint incolas. Iidem devastarunt terram Phi-
 listæorum i. Sam. VI, 4. Et quod maximè huc
 facit, Ælianus l. XI. c. 28. murium multitudo
 (Megarenses) sedibus suis pepulit φασελίται δὲ
 οὐκ οἶκας Phaselitas autem vespe. Phaselitæ, id est,
 Solymi illi videntur, quorum regionem sub Jo-
 sua

Et *Princeps demoniorum* in Evangelio vocatur *βεελζεβούβ, בוב* muscam significante.

sua occuparunt Israelitæ. Hinc quoque in scriptura infensissimi hostes sub muscis, apibus &c. repræsentantur Es. VII, 18. *sibilabit Dominus ad muscam, quæ est in extremo fluminum Egypti. Et sibilabit Dominus api, quæ est in terra Assur.* Nec non Ps. CXVIII, 12. *circumdederunt me ut apes.* Causa itaque satis evidens, quare Ekronitæ *Principem muscarum* coluerint ut, scil. ejus ope à muscis &c. earumque divexatione liberi essent. Simile est, quod Pausanias in Eliacis φάσι δὲ Ἡρακλεῖ Ἰωὶ ἀλκμήνης θυόνη ἐν Ὀλυμπίᾳ δι' ὄχλῳ μάλιστα γένεσθαι τὰς μύας ἐξευρόντα ἢ αὐτὸν ἢ καὶ ὑπ' ἄλλῳ διδάχθόντα ἀπομύω θύσα διττὴ καὶ ὅπως ἀποτραπῆναι τὰς πέραν τῆς Ἀλφειῆς, λέγονται ὅτι κατὰ ταῦτα καὶ ἡλεῖται θύειν Ἰωὶ ἀπομύω διττὴ ἐξελαύνοντι τὰς ἡλείας Ὀλυμπίας τὰς μύας. Ajunt etiam Herculi Alcmenes filio cum Olympiæ sacrificaret maximam muscas exhibuisse molestiam. Eum itaque vel proprio inventu vel monitu alieno sacra fecisse Jovi Apomyio [quasi dicat muscarum abigatori] atque ita muscas trans Alpheum fuisse profligatas. Ac proinde dicuntur Elæi Apomyio Jovi sacra facere, qui ex Olympia Elidis muscas abigat. De his aliisque consule Incomparabilem Bochart. Hieroz. p. II. l. IV. c. 9. In cultu Templi Hierosolymitani tertium ex decem miraculis, quæ ibi perpetrata esse Judæi docent, hoc memoratur *נראה זבוב כביר המשבחים* in domo mactationis musca nunquam conspiciebatur.

Ζηήσουσι μύιαν Θεὸν Ἀκκρον, *Quarent muscam
Deum Ekronitarum. Gregor. Nazianz. Orat.
2. contr. Julian. p. 102.*

VI. Hoc idolum adorabatur à Cyreniis; *Colebatur
Plin. l. 10. c. 28. sed præcipuè ab Ekronitis,* ^{præprimis} *ab Ekro-*
quia, dum ipsi sacra faciunt, muscæ con-^{nitis,}
cidunt inanimes, quæ aliàs hoc tempore
terram exagitant. Verùm constat hanc
rationem non solam fuisse, quum etiam se
ad ipsum, tanquam oraculum, contulerint.
2. Reg. I, 2. Possumus ipsum vocare *Jovem
Muscarium*, vel *Herculem Muscarium*, nam
incolæ urbis *Elis* sacrificant Jovi *Ἰσομύϊω mu-*
scarum Abactori, & Romani Herculi sub
eodem nomine. *Clem. Alex. in portr.*

VII. Quædam Græca exemplaria N. Test. *Legitur
legunt Βεελζεβούλ, (6) quæ diversitas existi-* ^{quoque}
X x 3 ^{in N. T.} *ma Βεελζε-*

tur in tr. פרקי אבור c. V, 5. Ubi Glossa Lipp-
manniana במקום שהיו שם שלחנור שר
שיש שמדיחים עליהם את האומרים ולא
היה יורד שם זכוב in loco, in quo collocata erant
mensæ marmoreæ intestinis lavandis destinatæ.
Nec tamen eo descendebat musca.

(6) Græca pleraque ita legunt. Quare me-
ritò præfertur lectio *Βεελζεβούλ* lectioni *Βεελζεβούλ*.
Neq; hæc duo unum idemque notant. Apud Rab-
binos זכוב & זכור distinctissima sunt. Illud
stercus, hoc muscam. Neque sat firma ratio da-
tur, quare Idolum Ekronitarum haud adeò no-
tum

matur facta esse ad maiorem *χλιδασμὸν*, exhibitionem idoli; q. d. *Jupiter stercoreus* nam *זבל* significat *stercus* & *Beel* seu *Baal Dominum*.

Baal-Berith,

VIII *Baal-Berith* erat Deus *Sichemitarum*, de cujus templo legimus *Jud. IX, 4.* *ברית* notat *fædus*, sic ut *Baal-Berith* possit verti *Jupiter fæderatus*, h. e. cui se fædere obstrinxerant. *Ἔθηκεν ἑαυτοῖς τῷ βαάλ διαθήκην ὅτι εἶναι αὐτοῖς αὐτὸν εἰς θεόν.* Posuerant sibi cum *Baale fædus*, ut ipse esset sibi Deus. *LXX. Interp. Jud. VIII, 33.*

IX, Quod attinet *Belum* & *Draconem*, parùm exstat de ipsis, nisi id, quod de ipsorum historia *libri Apocryphi* produnt.

CAP.

tum, saltem longè ignotius *Molocho*, *Baale* &c. princeps *Dæmoniorum* habitum fuerit. Potius *βεελζεβὺλ* *Diabolus* dicitur, cujus instinctu omnis *Idololatria* in mundo orta est, nam *זבול* improprie Magistris etiam *Idololatriam* significat *זבול לע' מובל' (id est, sacrificantes)* *Idolo Conf. Ligtfoot. Op. T. II. p. 323.* Nempe res turpissima atque in oculis Dei summè abominabilis nomine rei fœdissima piè effertur, præeunte S. Scriptura *Jes. IV, 4. XXVIII, 3. Prov. XXX, 12. Ezech. VIII, 20. & alibi.*

CAP. IV.

De Dagon. (1)

I.

H Ebræorum Magistri docent, quòd hoc *Dagon* ^{juxta} *idolum* ab umbilico in piscem desic- ^{quosdam} rit, sed à fronte ad umbilicum retulerit ho- ^{piscem} minem. *R. Dav. I. Sam. V.* Hoc conclu- ^{hominēq;} dunt ex *I. Sam. V, 4.* שתי כפופת ידיו *duæ* ^{retulit.} *palme manuum ejus abscissæ erant ad limen.* Præterea dicunt quod דגון dicatur ab Hebr. דג *piscis*, secundum quam descriptionem ipsum vocare licet *Philistæorum Neptunum*, vel *Tritona*, nam *Triton* non absimilem habuisse figuram fingitur. *Frons hominem præfert, in piscem desinit alvus.* *Pier. Hierogl. l. 31. p. 28. (2)*

X x 4

II. Alii

Annot. (1) *Dagon* erat Numen *Philistæorum* Jud. XVI, speciatim *Aschdodæorum*, qui fanum in ejus honorem exstructum habebant: Alebant quoque Sacerdotes, ne promiscuè ab omnibus illi ministerium exhiberetur.

(2) Probabilis insuper apparet 1 quia *Aschod* urbs ad mare mediterraneum sita, cujus itaque incolæ

*Aliis est
Iupiter
aratrius.*

II. Alii ארטר deducunt à ארטר *frumentum*, dicuntque ipsum primum aratri frumenti-que usum invenisse. quare ipsum interpre-
tantur *Jovem Aratrium*. *Philo Byblius* apud *Euseb. de prep. l. 1. c. 7.* Hoc respectu pos-
sumus ipsum nominare *Saturnum Philistæo-
rum*, quoniam credula Antiquitas *Satur-
num* finxit primum agriculturæ repertorem
proptereaque eum pinxit manu falcem te-
nente, quod commodissimum agricultu-
ræ instrumentum est. *Pier. Hierogl. lib. 32.
p. 228. & lib. 56.* Utraque hæc sententia su-
os

incolæ frequenter in mari degebant, ingentes
divitias inde conquirebant. Non ergò mirum
Idolum partim piscem retulisse. 2 Quia aliæ
Gentes maritimæ piscem, etiam talem, qui ex
parte hominem referebant, coluerunt. *Cicero de
Nat. Deorum; Piscem Syri venerantur.* *Xenophon*
ἀνὰ βαλίσσας de Chalo fluvio. *Erat is magnis
mansuetisq; piscibus refertus, quos Syri pro Diis
habebant, neq; ladi eos patiebantur, sicuti ne co-
lumbas quidem.* *Conf. Seld. l. cit. Synt. II. c. 3.*
Lucianus de Dea Syria. T. III, pag. 696. ed. Basil.
Δερκετὺς ὃ εἶδεν ἐν φοινίκῃ ἐδνησάμην δένμα ξένου.
*ἡμισὲν μὲν γυνὴ τὸ ὃ ὀκλόσον ἐν μηρῶν ἐς ἄκρως πό-
δας ἰχθύος ὃς ἐν ἀποταίνεσθαι* *Dercetus autem ima-
ginem in Phœnicia vidi spectaculum planè peregri-
num altera quidem parte mulierem, altera verò
quantum a femoribus ad imos pedes protenditur in
piscis caudam desinentem.*

os agnoscit Autores, & hætenùs neutra ju-
stè refelli potuit.

III. Præterea non desunt inter ipsos Judæ-
os, qui dicant, hoc idolum *Dagonis* effictum
fuisse in formam humanam. R. *Levi I. Sam.*
V. Nihilominus opinio *Scaligeri* verisimi-
lis videtur, quòd illi, quibus *Dagon* expo-
nitur *Jupiter Aratrius*, sive ἀγρότης *ruricola*,
errare possint & legere שדה, quæ vox signi-
ficat *agrum*, pro שדי, quod est nomen Dei
Omnipotentis.

CAP. V.

De Vitulo fuso.

I.

Historia *fusi vituli* latè recensetur
Exod. XXXII, ubi legimus populum
per absentiam Mosis ab Aarone petiisse sibi
fieri Deos, quique tum ipsis dederit *vitulum*
fusum. Sedes Hi-
storia de
vitulo
fuso.

II. Ratio, cur Deum potiùs ἐν ὁμοιώματι
in *similitudine vituli* adorârunt, quàm aliùs
creaturæ, in genere ab Interpretibus hæc
redditur, quòd istum errorem imbibissent

Xx 5

ab
ratus
fuerit.

ab Ægyptiis, (1) qui vivum bovem coluere,
quem

Annot. (1) Omnino hæc sententia aliis præferenda est. Nam constat ex scriptura Israelitas Idololatriam in Ægypto didicisse Jos. XXIV, 14. *removete Deos, quos Patres vestri coluerunt trans fluvium* **וּבְמִצְרַיִם** *ET IN ÆGYPTO* Ezech. XX, 6, ad liberatos ex Ægypto Deus dicebat *quilibet res, quæ abominationes esse deberent oculis suis, abjiciat* **וְכָל־מִצְרַיִם** *& Diis stercoreis ÆGYPTIORUM* ne polluamini &c. XXIII, 3. *Scortati sunt IN ÆGYPTO*, [jam] *in adolescentia scortati sunt*: In specie quod *μοχολατρείαν* concernit, ejus Ægyptium ortum clarè indicat Stephanus *reversi sunt cordibus suis in Ægyptum* & dixerunt ad Aaronem, *fac nobis Deos* &c. *καὶ ἐμοχοποίησαν* & vitulum fecerunt per illos dies. Act. VI, 39. 40. 41. Præterea inde confirmatur, quoniam constat Ægyptios boves tanquam Numen coluisse Exod. VIII, 25. 26. al. 22. 23. conf. Exod. XXIV, 5. Hinc Jer. XLVI, 20. **וְכָל־מִצְרַיִם** *עֲנֵלָה יִפְהַפִּיָּה* *vitula pulcherrima Ægyptus.* Addi possent testimonia peregrina, è quibus allego Strabonis l. XVII. *τρέφεται θήλειά βῆς ἱερὰ καὶ ἀπὸρ ἐν μέμφει ὁ ἄπις ἐν μέμφει ἐν ἡλίῳ δὲ πόλει ὁ μνευῖς, ἔτοι μὲν ἐν θεοὶ νομιζομένη* *sacram ibi vaccam alunt: ut apis quidem Memphi, Heliopolis autem Mnevis nutriuntur.* Atq; illi quidem Dii putantur. & Philonis de Decal. p. 755. Edit. Francof. Ægyptii etiam in Deorum numeros retulerunt *ζῶα ἄλογα animalia muta sc.* *ταύρους καὶ κριὸς καὶ τράγους* *tauros, arietes & hircos.*

quem *Apim* vocabant aut *Serapim*, quemq; per simulacrum expressarint, capiti fasciculo imposito, *Plin. nat. Hist. l. 8. c. 46. Herodot. l. 2. Solin. c. 35.* aut juxta aliorum distinctionem 45. *Alex. Genial. Dier. l. 6. c. 2,*

I. Hic bos certis maculis & genitalium notarum figuris expressus à cunctis aliis diversus fuit. Corpore erat niger, candidâ fronte, in tergo albâ notâ insignis, & nodus sub lingua ejus, quem cantharum appellant. Ut has notas in vitulo insignes redderet Aaron, videtur usus fuisse כתר stylo sculptorio. Ægyptii ad eum accedunt responsa petitori & oracula. Responsa privatis dat, è manu consulentium seu gramen capiendo; quod cum captat, portendit felicem eventum, sin, sinistrum quid. *Plin Hist. nat. l. 8. c. 46. item Alex. Genial. dier. l. 6. c. 2. Sic mutaverunt gloriam suam in figuram עשב שור אכר bovis comedentis herbam Ps. CXL, 20.*

IV. Vox Hebraica, l. c. versa *Bos*, est שור; quod propterea annoto, quia lucem affundit uni nomini, quo insignitur hocce idolum; aliquando enim vocatur *Apis* ab Hebr.

*Bovis, quæ
Apis dicitur,
descriptio.*

Origo nominis Serapis.

eos. Æmuli ergo erant Idololatriæ Ægyptiacæ, quam modò ante oculis lustrarunt imò, ut videtur, commiserunt.

Hebr. $\aleph$ *facies* (2) aliquando *Serapis* quasi *Scher-apis*, quod nihil aliud notat, quàm caput bovis, quod est verum nomen, quo hanc idololatriam expresserunt Patres. *Cyprian. de bono Patient. f. 318. Vid. etiam August. & Tertull. adv. Iud. c. 1.*

*Apis ab
Ægyptiis
in hono-
rem me-
moriæ
que Iose-
phi co-
lebatur.*

V. Vulgò constat hanc idololatriam ab Ægyptiis manasse ad Israelitas, sed unde eam Ægyptii hauserint, a paucis demonstratum est. Non ineptiunt, qui putant, primam institutionem factam esse in honorem memoriæque *Iosephi*, (3) qui suâ prudentiâ Ægyptum vicinasque terras in septennali fame juvit. Præter testimonia præstan-

(2) Malunt alii per $\aleph$ *Pater* explicare, quod cognomen *Iosephi* Gen. XLV, 8.

(3) Notissimum est illos, qui ingentibus beneficiis populum quemdam sibi devinctum reddiderunt, primum civili, postea etiam divino honore cultos fuisse. Quoniam autem Ægyptus *Iosepho* vitam & salutem debet, mirum non est illum ab Ægyptiis primitus tanquam Patronum, postea, nam labens ætas omnia maiora fingit, ut Numen honoratum fuisse. Ex veteribus plures ita judicarunt uti *Julius Firmicus de error. profan. Relig. c. XIV. c. 14. de Iosepho dicit. Huic post mortem Ægyptii patrio Gentis sue instituto Templum fecerunt. Et ut justam dispensationis gratiam posteritas disceret, quo modio esurientibus & ementibus frumenta dividerat, capiti is superpositus est.*

tium Autorum, ut *Suid. in Σάραρις. Ruffin. in lib. 2. hist. Eccl. c. 23. Pier. Hierogl. l. 3. p. 25.* sunt insuper firma argumenta, quæ nobis id persuadere possunt. (4) 1. Et anni affluen-

(4) In aliis quoque conveniunt. & Nomine. Apis videtur Hebr. אִפִּי. אִפִּי Nativitate. Apis *divinitus & cœlesti igne conceptus* Pomp. Mela l. 1. p. 60. edit. Basil. Josephus ex matre sterili divina gratia in lucem editus. 2. Notis genitalibus. Nam, ut Ammianus habet, *diversis notarum genitalium figuris expressus.* Josephi genitalia circumcisaerant. 3. Colore. Hic in Apide totus est niger præter notarum maculas, quæ album trahunt. Josephus totus erat niger hoc est Ægyptius (nigror enim Ægypti signum) in sermone, vestitu, jurejurando &c. Idem tamen spectabiles Candoris, justitiæ, benignitatis &c. notas habebat. 4. Dono vaticinandi. Apis apertis conjecturis signa rerum futurarum demonstrat, quod Ammianus Marcellinus docet. Josephum ex divina revelatione futura prædixisse S. Literæ disertè memorant. 5. Loco cultûs. Apis Memphim urbem præstantem ducebatur. Ille ipse locus, in quo Josephus habitavit. 6. Loco sepulturæ. Apis mergebatur in Nilum. Mirum sanè quanto consensu Judæi tradant Josephum in Nilum submersum fuisse, licet sacer Codex ne verbo quidem referat. Paraphrasis Jonathanis Gen. L, 26. *Et mortuus est Joseph natus CX annos & aromati- bus condixerunt ipsum & suffierunt ipsum & po- sue-*

affluentia & anni fame insignes denotati sunt per boum apparitiones. 2. Non potest aptius emblemata esse (nisi modò postea in idolum commutatum esset) ad alendam memoriam alicujus *Iosephi*, cujus sola dexteritas frumentum & annonam in extrema fame suffecit, quàm bos, verum vivumque seduli Patrisfamilias ὑπόδηγμα. Hac in re convenit *Suidas* cum aliis, quòd hic bospietis sit *modium capite gestans*, licet alii insuper clarè exponant rationem hujus effigiei, scil. ad denotandam quantitatem & abundantiam frumenti à *Iosepho* tempore famis dimensam.

μοχολα-
τρείας
Auctores
finguntur
Ægyptii
profelyti.

VI. Quantum ad peccata Israelitarum in hac μοχολοποίησιν vitulificatione, seu bovis, moderni Judæi omnem culpam rejiciunt in Ægyptios, profelytos, qui cum Israelitis egressi sunt, dicuntq; hos Ægyptios *Aarone* res pretiosas in ignem conjiciente, suis præstigiis & magicis artibus vitulum produxisse, quo fine ipsius *Aaronis* verba urgent. *Conjeci aurum in ignē ויצא חזקל הזה & prodiit vitulus iste* Exod.

XXXI,

suerunt ipsum in capsâ נילוס יתיה בגו נילוס וקצו & submerserunt ipsum in medium Nilus Ægypti. Alia testimonia dabit Cl. *Braunius* in *Sel. S. l. IV. c. XIII.* Confer de venerandi *Triglandii* dissertationem de *Iosepho Patriarcha* in sacri *Bovis Hieroglyphico* ab Ægyptiis adorato, cui, quæ hic notavimus, grata mente referimus.

XXXII, 24. quasi is non factus esset illius arte aut voluntate, sed quasi spontè ita evenisset. Verùm hæc ipsius responsio ostendit potiùs, quàm vana sit hominis mens, ad colorandum peccatum; & quemadmodum instrumentum sculptorium peccatum Aaronis impressit, ita illud confessio saniorum acriorumque Judæorum adversùs se promulgat, quando ajunt: *אין לך ישראל פורענות שאין בה אנקיה מעון העני*
Nulla ultio obvenit tibi Israel, in qua non sit uncia perversitatis vituli illius. Moses Gerund. vid. Munster. Exod. XXXII,

VII. Claudam hoc caput conformitate, *Convenientia inter Apin & vitulum fustum,* quæ intercedit inter *Apin & vitulum fustum,* quæque in tribus consistit: 1. Quemadmodum quædam peculiæ notæ in bove *Ægyptiaco* erant, ita plausibile est, Aaronem ejusmodi notas & insignia stylo suo sculptorio expressisse. 2. Quemadmodum *Ægyptii* suo bovi solenne festum celebrabant multo jubilo & lætitiâ; *Suidas in voce Άπιν* Ita Israelitæ proclamaverunt festum suo *πλεσιπῶδι quadrupedi; populusque consedit ad edendum & bibendum, & deinde surrexerunt ad ludendum. vers. 5. 6.* 3. Quemadmodum tandem bos *Ægyptiacus* undâ submersus est, ita *Moses* vitulum fustum combussit, commoluitque in pulverem, & dispersit

disperfit per torrentem. *Exod. XXXII, 20.*
Deut. IX, 21. (5)

Hanc ido-
 lolatriam
 imitatus
 est Iero-
 boamus.

VIII. Postea *Ierobeam* ejusdem iniquita-
 tis |autor fuit, licet aliam ob rationem;
 volvebat enim animo suo, quod, si po-
 pulus adscenderet Hierosolymam Sacra
 facturum in domo Jehovæ, fieri posset, ut
 descisceret, & rediret ad pristinum domi-
 num Regem Jehudæ. Quapropter fecit
 duos vitulos aureos, posuitque alterum
 Bethelæ, alterum Danæ dicens: רב-לכם
 מעלות ירושלים nimium est vobis ascendere
 Hierosolymam. *1. Reg. XII, 26. 28.*

CAP.

(5) Hinc in Sanh. c. XI. אמר ר' אשעי' עד ירבעם היו ישראל יונקים מענר אחר
 סכאן ואילך מנ' ענלים dixit R. Uschajas: Us-
 que ad Jeroboamum Israelitæ suserunt uno ex vi-
 tulo, sed deinceps ex tribus. Magna convenien-
 tia inter illum Aaronis & duos Jeroboami. Mate-
 ria, quæ aurum, eadem, Eadem quoq; forma:
 Idem artificium. Usus idem. Neque mirum, quum
 Jeroboamus in Ægypto *1. Reg. XI, 40.* commo-
 ratus fuerit didiceritque Idololatriam, in qua &
 Israelitæ.

CAP. VI.

*De Astharoth, Ammonia Funone,
Regina cæli, & Diana Ephe-
sina.*

I.

Quemadmodum *Sol* sub variis nomi-
nibus adoratus est, ita & *Luna* (1) <sup>*Astharoth*
idolum</sup>
עֶשְׁתֶּרֶת *Asthoreth* erat Idolum, præpri- <sup>*Sidonio-*
rum.</sup>
mis *Sidoniorum*. (2) *1. Reg. XI, 5. 2. Reg.*
XXIII, 13. Habuit suum templum dictum
בֵּית עֶשְׁתֶּרֶת *Domus Astharoth*, in quo
suspenderunt arma Saulis Philistæi. *1. Sam.*
XXXI, 10. Horum anathematum oblatio-
nem primò didicerunt ab Israelitis. *Nam.*
VII, 1. Sam. XXI.

Y y

II.

Annot. (1) **עֶשְׁתֶּרֶת** *Asthoreth* & **עֶשְׁתֶּרֶת**

Astharoth nomina Dæ Lunam, quæ post Solem
primò & præcipuè ab Idololatriis colebatur, no-
tant. Hinc non semel cum Baal sive *Sole* conjun-
guntur *Jud. I, 13. X, 6. 1. Sam. VII, 4. XII, 10.*
Convenit *Gen. XIV, 5.* **עֶשְׁתֶּרֶת קַרְנֵי** q. s.
Luna bicornis.

(2) Etiam Philistæorum *1. Sam. XXXI, 10. Sa-
lomo.*

Luna in-
telligitur.
Secundū
alios Lu-
no, que
tamen
ipsa Lu-
ua.

Rationes
variae.

II. *Lunam* sub hoc nomine adoratam fuisse probatione non indiget. Ἀστάρτη δ' ἐγὼ δοκέω σεληναίαν ἔμμεναι. *Astarten* autem ego opinor *Lunam* esse. *Lucian. de Dea Syria*; nisi quod quidam asserant *Astartem* esse *Junonem*. *August. super Jud. q. XVI.* Sed & *Junonem* sæpe pro *Luna* habitam fuisse, vix negari potest.

III. *Luna* & *Juno* sæpè vocantur eodem nomine, *Urania*. Nam *Astarte Urania* idem omninò valet apud Phœnicas, quod *Juno Lucia* apud Latinos. Deducitur *Urania* ab Hebr. אור *Lux*, ן in fine adjecto, aut per se solum, aut cum ם, quod passim fit à Syris, quasi אורן vel אורני *Lucidus* aut *Lucinus*, in Fœminino verò אורניה *Lucida* aut *Lucina*; hincque Græci suum ἐγερόν *cælum lucidum* mutuati sunt. Ac quemadmodum *Luna* respectu sui luminis vocatur *Urania*, ita respectu minorum syderum cœli vocatur *Astharoth*, Ἀσποράρχα, ἡ ἐπὶ τὴν τῶν ἀστέρων ἀρχὴν *ab imperio*, quod in *Astra* exercet. Vid. *Herod. lib. 5. Regina planetarum*, vel, quemadmodum *Horatius Epod. carm. seculari* ait de *Luna*, *Syderum Regina*, vel, uti *Virgilius* loquitur de *Junone*, *Æneid 1. vers. 50. Ast ego, que Divûm incedo Regina*; verisimile videtur *Iomonis 2, Reg. XXIII, 13.* Juxta quosdam etiam *Achabi*, licèt expressè non dicatur.

videtur, quòd hæc sit מלכת השמים
Regina cæli, de qua fatur Propheta *Jer. VII,*
18. XIV, 17.

IV. Deinde cui vetustæ gentes videri
 possunt exhibuisse solennem cultum istum,
 quo functi sunt singulis Calendis, si non
Luna? & tamen iste cultus tribuitur *Juno-*
ni, unde ea dicitur *Juno Calendaris*. *Macrob.*
Sat. l. 1. cap. 15.

V. Tandem, quemadmodum *Jupiter*
Ammon nullus alius fuit quàm *Sol*, qui co-
 lebatur sub forma *arietis*. *Idem Sat. l. 1. c. 21.*
 Sic, quantum video, *Luna* dici potuit *Juno*
Ammonia, *Cæl. Rhodig. l. 18. c. 38.* & colli
 sub forma *ovis*. Scio, quòd Hebræorum
 Magistri describant simulacrum *Astharoth*
 fuisse *ovem*. *R. D. Kimchi. 1. Sam. XXXI, 10.*
 item *Jud. 11, 13.* Et vox עשתרות *Astharoth*
 in lingua originali significet *gregem ovium*.
 Præterea *Luna* æquè potest vocari *Ammo-*
nia, quàm *Sol Ammon*, utroque nomen
 suum ab חמה *calor* ducente; unde & illa
 idola, de quibus legimus *Lev. XXVI, 30. Es.*
XVII, 8. XXVII, 9. vocantur חמני, quas
 erant idola posita in tectis ædium, & quoq;
 si in *Sole* apricabantur. *R. Salom. in Levit.*
XXVI, 30. Insuper quemadmodum *Jupi-*
ter Ammon effingebatur cornibus.

*Stat corniger illis Jupiter, Lucan. l. 9.
vers. 514. ita etiam Luna.*

Syderum Regina bicornis audi

Luna puellas. Horat. Epod. carm. seculari.

*Cur Sol
& Luna
cornibus
effingantur.*

VI. Cur autem ita *Sol & Luna* effigiantur
sint, variae rationes adduci possunt, quas
inter tres praecipuae sunt. Prima tantum
Soli propria est, duae posteriores *Soli & Lu-*
na communes. 1. *Sole* effigiaturn cornibus *arie-*
tinis, quia Astrologis *aries* in *Zodiaco* anni
initium est. *Pier. Hierogl. l. 10. 2.* Quia sicuti
robur animalium cornigerorum in corni-
bus latet, sic vis & influxus *Solis & Lune*
corporibus sublunaribus infunduntur ra-
diis ipsorum. 3. Quia *Solis Luneque* radii
cornutum quasi ejaculantur splendorem.

*Mosis fa-
cies non
erat cor-
nuta, sed
splende-
bat.*

VII. Cum *Moses* descenderet è monte
Sinai, *Aaron & omnes filii Israel* viderunt
quod radiaret cutis vultus
ipsius. *Exod. XXXIV, 29. 30.* Latini legunt
Facies ejus erat cornuta. Hinc *Moses* pin-
gitur *cornutus*; nam (3) Hebraicum קרן
(unde κέρας & cornu creverunt) significat in
modum

(3) Ipse etiam Hieronymus & superiori saeculo
Illustris Grotius *Mosen* cornutum crediderunt,
sed malè; Verba haec sunt. *Moses non cognovit*
se, quando ille loquebatur secum & Aharon atq;
omnes

modum cornuum splendorem radiosque emit-
tere. Errori autem isti viam stravit ambi-
guitas vocis קר, quæ & splendorem & cor-
nu notat; sicut ipsorum Rabbinorum qui-
dam splendorem Moſis expoſuerint per קרני
ההוא cornua magnificentia R. Salom.

Yy 3

VIII.

omnes filii Israel viderunt Moſen & ecce קר cor-
nuta erat cutis faciei ſue & timuerant ad illum
appropinquare. Procul dubio, ſi facies cornuta
exiſtitit, illam Moſes novit, ſenſit. Quare Aha-
ron cum populo illum convenire timuit? An jux-
ta illud; Cornu ferit ille: Caveto. Hæc & alia
ἀτοπα ſunt. Verba nihil aliud innuunt quàm Mo-
ſis faciem ex familiari cum Deo colloquio tan-
to opere ſplendere ut adſtantes ejus fulgorem ferre
nequeant. Conf. Matth. XVII, 2. XXVIII, 3.
Hic indubitatus verborum ſenſus, quem Inter-
pretes tam divinus quàm humani confir-
mant. Paulus 2. Cor. III, 7. Miniſterium mortis
factum eſt ἐν δόξῃ in gloria adeo, ut filii Israel
non potuerint intentis oculis intueri εἰς τὸ προσώ-
πον Μωσέως διὰ τὴν δόξαν τῆς προσώπου αὐτοῦ faciem
Moſis propter gloriam, quæ in facie ejus. Apo-
ſtolus ſecutus eſt Lxx ἐκ ἧδε ὅτι δεδοξασα ἡ ὄψις
τῷ χρώματι τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐν τῷ λαλῆν αὐτὸν
αὐτῷ. Καὶ εἶδεν Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι
Ἰσραὴλ τὸν Μωυσῆν καὶ ὃν δεδοξασμένη ἡ ὄψις τῷ χρώ-
ματι τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. Onceſo pariter נקרי וז
הוא הדר splendor glorie vultus ejus. Alias re-
centiores verſiones tranſeo. Nec incommode

*Diana est
Luna.*

VIII. *Luna* adorabatur quoque sub nomine *Diana*, quæ, licet per totam Asiam coleretur, majori tamen in honore & pretio apud *Ephesios* fuit. Hinc illa vox Μεγάλη ἡ Ἀρτεμις Ἐφεσίων, *Magna est Diana Ephesiorum.* Aët. XIX, 28. *Macrob. Saturn. l. I. cap. 15.* Illius magnificentiae testis exstat partim templum Ephesi exstructum, quod *Plin. l. 36. c. 14.* ait factum ducentis viginti annis à tota Asia, quos annos tamen bonus vir ad quadringentos extendit *lib. 16. c. 40.* partim ex quaestu magno, qui præbebatur fabris, τῷ ποιεῖν καὶ ἀργυρῆς faci-
ciendo delubra argentea,

XI. Multum

ⲓⲣⲡ *cornutum* esse notat etiam *radiare*, coruscare, quum inter cornu & radium similitudo sit. Radii sunt quasi cornua Solis, lucis. Hinc ⲓⲣⲡ *cornu* Habac. III, 4. *radius* est. Quod enim nummos, qui Mosen cornutum exhibent, concernit, illos adulterinos, barbaros & recentes esse cum plurimis Numismaticis, J. B. Carpzovio propriis [cujus integra exstat dissertatio de nummis effigiem Mosis cornutam exhibentibus] tuto asserimus. Sculptores, pictores sibi omnia licere putant & communiter non Eruditis subsidio sunt, sed potius veritati cognoscendae ingens obmovent impedimentum. Pucros nonnisi oblectant.

IX. Multum digladiantur Interpretes, ^{Quid de-}
 quid fuerint *hæc delubra argentea*? Sunt qui ^{lubra ar-}
 putant fuisse *ediculas, cistulas*, quæ ob exigui ^{gentea?}
 tatem ferri potuerint, formâ suâ templum ^{An cistu-}
Dianæ exprimentes, & intra se simulacrum ^{la templi}
Dianæ continentes; quo sensu ^{Diana} *vaída* ali-
 quando usurpantur pro ejusmodi *capsulis*, ^{exprimē-}
 quibus *custodiebantur Idola*. Alii existimant, ^{tes?}
 aliquam monetam dictam fuisse *Dianæ* ^{An mo-}
 templum, ab illius templi simulacro, huic ^{neta di-}
 monetæ aut insculpto aut impresso. Veluti ^{eta Dia-}
 in Anglia quædam monetæ argenteæ vo-
 cantur *Georgius*, quædam *Angelus*, quædam
Carduus, ab impressa figura.

X. Similis mos monetas appellandi ab ^{Moneta}
 impresso aut insculpto signo, usitatus quo-
 que fuit Antiquis; hæc ratione Atheniensium ^{ab im-}
 nummos quosdam, *boves*; eorumdem ^{presso si-}
 alios quosdam, *κόραι puellas*; alios Corin-
 thiorum, *πώλες pullos*; alios Peloponne-
 siorum, *χελώνες testudines*; alios Roma-
 norum, *naves* vocabant. Imò usitatus
 fuit nummus, cui impressum erat templum
Dianæ his additis Capitalibus literis:
 DIAN. EPHE. Th. Beza meminit
 in suis ad *Acta annotationibus*, se duos eo-
 rum vidisse.

*Luna
queque
colebatur
à viris in
habitu
muliebri,
& à mu-
lieribus
in habi-
tu virili.*

XI. Legimus quoque de alio adhuc ido-
lolatrico cultu, *Lunæ* præstito; quòd viri
se obtulerint in habitu muliebri, & mulieres
in habitu virili, quia credebant, *Lunam* &
marem & *fæminam* esse, unde illa apud Au-
tores tam *Lunus* dicitur quàm *Luna*. Et
Venus, quam *Philocorus* ait *Lunam* esse,
æquè dicitur *Deus Venus*, ac *Dea Venus*.
Macrob. Satur. l. 3. cap. 8. Non absimilem
idololatriam in cultu *Veneris* prodidit *Juli-
us Firmicus de errore prof. Relig. cap. 4.*
Quidam censuerunt Deum respexisse hoc
idololatriæ genus *Deut. XXII. 5.* Ubi viris
interdicitur gestare vestimenta muliebria,
& contrà. *Maimon, in more Nevochim part.*
3. cap. 37. (4) Verùm in genere & cum

(4) Verba Maimonidis, ad quæ Auctor re-
spicit, sic se habent *לא באמרו לא*
יהיה כלי גבר על אשה ונומר תמצאהו בספר
שומטו יצוה שילבש האיש בגד אשה צבוע
כשיעמר בכבב טנה ותלבש האשה השרין
וכלי המלחמה בעמדה למאדים וכו' ג"כ אצלי
סנה אחרת והוא שזה הפער מעורר התאוה
ומביא למיני זנות
Ex interpretatione Bux-
torfiii F. Eadem causa subest in illo, quod dicitur,
ne mulier induat vestimenta viri &c. Invenies
enim in libro *שומטו* præcipi ut mulier (hæc
vox ex inanimadvertentia scribebatur: Illi sub-
stituenda est *Vir*) gestet vestimentum muliebri
colo-

majori fundamento creditur ibidem vetari promiscuus vestium usus, quo distinctio generis tollitur.

CAP. VII.

De aliis Diis, qui referuntur in
Sacra Scriptura.

I.

EXistimo, quòd *Sol & Luna*, magna ^{Gentes} ^{quoq; co-} ^{luerunt} ^{minora} ^{cæli lu-} ^{mina.} cæli luminaria, præcipua fuerint idola, quæ coluere Gentes. Nihilominus coeca ipsorum devotio cæteros planetas quoque divinitate donavit; imò minorum luminarium grex, qui in S. Scriptura vocatur *Militia cæli & exercitus*, cujusque singularis natura, proprietates, & influxus non adeo seorsim noscuntur, ipsorum ~~inductio~~ auctus est. (1)

II. Simi-

coloratum quando stat coram stella Veneris. Similiter ut mulier induat lorica & arma bellica, quando stat coram stella Martis. Hic tamen alia quoque ratio mihi latere videtur; quod scilicet actio ista excitet concupiscentiam & ad scortationem occasionem præbeat.

Annot. (1) Jam ante Moſen Idololatria ſtel-
larum

Quid cu-
bicula
imaginis
Ezechiel.
VIII, 10.
12. ?

II. Simili ratione mentio fit in S. Scriptura *exercitus idolorum*, de quibus parum aut nihil plus ad rem ab Autoribus proditum est, quam de ipsorum nominibus. Hujus naturæ fuerunt *משכית חררי* *cubicula illa imaginis*, in quibus omnes formæ reptilium expressæ erant in pariete. *Ezech. VIII, 10, 12.* quæque vocare licet *Pantheon* ipsorum.

Dii, quos
coluerunt
Samaritani.

III. In illis coloniis, quas trajecit Rex Assyriæ in Samariam, quævis natio suæ gentis Deum coluit. *Babylonii* fecerant *סוכות בנות Succoth-Benoth*; *Homines Cuthi* fecerunt *נרגל Nergalem*; *Homines Chamathæ* fecerunt *אשחמא Aschimam*; *Havai* fecerunt *נבחז Nibchazum* & *תרתק Tharzhacum*; *Sepharvai* combusserunt filios suos igne *לדרמלך Adrammelecho* & *Anammelecho*, Diis *Sepharvæorum*. 2. *Reg. XVII, 30. 31.*

Eorum
explicatio.

IV. Hebræorum Doctores dicunt, (2) quòd *Succoth-Benoth*, fuerit effigies galline cum

larum grassabatur, quod colligimus ex *Deut. IV, 19.* Planetarum expressa demum mentio fit *2. Reg. XXIII, 5.*

(2) Vix quidquam certi de hac Idololatria nosse possumus. Voces sunt obscuræ originis: Alia certam monumenta de his populis defunt. Judæi ipsi met dissentiunt. Aliter Thalmudistæ Babylo-
nici:

cum suis pullis. (3) R. Salomo Jarchi. 2. Reg. XVII. R. David Kimchi non dissentit. Nergalem exponunt gallum sylvestrem; Aschimam, capram; Nibchazum, canem; Tharthacum, asinum; Adram-Melechum; mulum; Anam-Melechum, equum.

V. Vix

nici: Aliter Hierosolymitani. Illi in tr. Sanh. c. VII. אנשי בבל עשו את סכור בנור ומהי ניהו תרננולר אנשי כותה עשו נרגל ומהי ניהו תרננור אנשי חמר עשו את אשימה ומהי ניהו ברתה קרתה העוים עשו את נבהו ואת תרתק ומהי ניהו כלב וחמור הספרוים שורפין את בניהן ואת בנותיהן באש לאדרמלך וענמלך אלהי ספרוים ומהי ניהו הפרד והסוס Viri ex Babel fecerunt Succoth Benoth: Quid intelligis per Succoth Benoth? Gallinam. Cuthai fecerunt Nergal. Et quid Nergal? Gallus. Chamathai fecerunt Aschima. Aschima autem hircus calvus. Jvæi fecerunt Nibchaz & Tartak. Per hæc intelligunt canem & asinum. Sepharvæi combusserunt filios & filias Adramælech & Anamælech Diis Sepharvæorum. Sunt autem mulus & equus. Hi in עבודה c. III. Gallinæ, quam Babylonii coluisse dicuntur, addunt insuper pullos. Adramælech & Anamælech exponunt per pavonem & phasianum.

(3) Cum majori probabilitate Seldenus *Templa Veneris*, in quibus filios prostituerunt, exponit. Cui mori se opposuit Deus Lev. XIX, 29.

Probabi-
lis est :
nam gen-
tes nulla
non ani-
malia
&c. di-
vino ho-
nore pro-
secuti
sunt.

V. Vix credibile esset, talia bruta anima-
lia pro Diis culta esse, nisi hoc usitatum fu-
isse Gentilibus abundè testarentur Autores
profani. *Lucian. l. 16. de Dea Syra* testatur,
gallum à Syris adoratum esse pro Deo. He-
rodot. in *Euterp.* refert, capellam Mendesiis
cultam fuisse. Alii produnt canem ab aliis
divino honore affectum. *Cicero de legib. l. 1.*
vid. Tiraquel. in Alex. ab Alex. l. 6. item
Diodor. Sicul. l. 18. Imò in Deorum nume-
rum retulerunt, Boves, Leones, Aquilas, Lu-
pos, Crocodilos, Catos, Glires &c. *Alex. Neapol.*
l. 6. c. 26. Et ipsi horti genuere Deos, Por-
rum & Allium.

*Porrum & cape nefas violare & frangere
morsu,*

*O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in
hortis*

Numina. Juven. Sat. 15. l. 5.

VI. His adjungi potest, 1. *נִסְרוֹךְ* Deus
Assyriorum, qui videtur suum templum ha-
buisse in urbe *Ninive* 2. *Reg. XIX, 37.* &
Rimmon. Esa. XXXVII, 38. Et 2. *נִמְוֶה*, quæ vox si-
gnificat *malogranatum*. (4) Quòd attinet
hoc idolum, multum disputatur, num *Naa-*
man

(4) Notum quemadmodum cæcæ Gentes
porrum, allium aliaque vilissima pro Numinibus
co-

man peccârit, dicens : *In hac re remittat Jehova servo tuo, quando ibit Dominus meus in domum Rimmonis, ut incurvet se ibi, & is nitetur manu meâ, egoq; me incurvo in domo Rimmonis.* 2. Reg. V, 18. Resp. Lege verba hæc in Præterito, *Quando ivit dominus in domum Rimmonis, (5) & sic patebit, ipsum flagitare*

coluerint, mirum igitur non est si & Syri malogranatum à colore, odore, gustu tantopere commendatum Numen habuerunt, aut saltem ut fructum pulcherrimum Veneri dicatum. Grotius mavult Saturnum à □□ altitudine dictum intelligere & hinc exponere Stephani *ῥεμφάιν*.

(5) Retine potius versionem verborum in futuro, *quando ibit Dominus meus &c.* Hæc enim & constructioni & præprimis rei pertractatæ convenientior. Nam *י* est conversivum præteriti in futurum *והשתחוית & incurvavero me.* Naaman tanquam profelytus domicilii renunciavit Idololatriæ atque veri Dei cultum promisit v, 17. Nihilominus Regi suo in posterum servire animo constituit. Hoc autem servitium subinde postulabat, ut ille Regi adoraturus in domo Rimmon assisteret, atque ad reverentiam Domino suo exhibendam se incurvaret. Petit igitur Naaman veniam ab Elisæo, quam hic quoque dare videtur, quandoquidem veneratio illa non Idolo Rimmon, sed Regi præstanda erat, qualis in Oriente usitatissima. Insuper ex petito elucet non veniam peccatorum præteritorum peti,

Nebo.

flagitare remissionem præteritorum peccatorum, non futurorum. Eadem vox, נבו *intrando*, ponitur pro tempore præterito in titulis Ps. LII. & LIV. Denique 3, נבו *Nebo*, aliàs *Nabo*, idolum Assyriorum Jer. XLVIII, 1. Nomen ducit à נביא *Propheta*. Non videtur differre ab illo *Nebone* Ζῆς βουλοῦ, sive Ζῆς ἐπιτέτης *Jupiter consilii præses*, frequens in *Homero*. *Diodorus Siculus* l. 5. 27. utrumque pro uno eodemque sumit. Nos possumus *Nebonem* transferre, *Ammonem Assyriorum*, seu *Jovem Vaticinum*.

CAP. VIII.

De peculiari Oraculorum ὧ

χρηματισμῶν *ratione. (1)*

I.

Ortus
prestigia-
rum ex
imitatio-
ne divini
oraculi.

Quemadmodum idololatria originem duxit ex σεβασμῶν & abusu S. Scripturæ, ita

ti. Aliàs Syrus ille plura alia peccata, quæ perpetravit, memorasset, neque suspendisset ab adoratione Regis in domo Rimmon, nam & sine dubio Rege non præsentem Idolum adoravit.

Annot. (1) χρηματισμὸς est oraculum divinum quacunque ratione datum sive immediate
Hebr.

ita *præstigia*, quæ affines sunt *idololatriæ*, videntur primùm ortæ ex imitatione *Divini Oraculi*. Deus locutus est πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, *Hebr. I, 1.* כְּחִלְמוֹת בְּאוּרִים בְּנְבִיאִים *per somnos, per Urim, per Prophetas. I. Sam. XXVIII, 6. 7.* Jehovâ per nulum horum Sauli respondente, quæsit ille *Pythonissam*.

II. His modis addi potest Dei oraculum è medio *Cherubinorum*, ac responsum per *visionem, Angelos, vocem*. Sed præcipui revelandi modi à magistris Hebræorum notati quatuor sunt, quos vocant *quatuor Prophetia*, seu *Divina revelationis gradus*. P. Fagius in *Exod. XXVIII*. Propterea, ubi quid dixerimus de his, propositum nobis est explicare *peculiariora genera divinationum illicitarum*, quorum meminit S. Scriptura.

III. *Primus gradus* fuit נְבוּאָה *prophetia*; *Notabiles Prophetia.* scilicet quando Deus suam mentem voluntatemque exposuit per *visiones & revelationes*. (2)

IV.

Hebr. VIII, 5. sive mediatè ut per Angelum *Act. X, 22.* Dormientibus *Matth. II, 12.* aut vigilantibus *Hebr. VIII, 5.*

(2) De *Prophetia* consulendus est Maimonides in 'מורה נבוכי l. II. à c. XLI. ad f. qui plurima, quædam notatu dignissima, hac de Materia tradit.
Ex

Inspiratio
Spiritus
Sancti.

IV. Secundus, *וְהַקֹּדֶשׁ הַזֶּה* Inspiratio Spiritus Sancti, quâ quis circa visiones & revelationes potuit prophetare.

V. Qui.

Ex his tantum noto Prophetiam ab eo in XI. gradus Prophetiæ distingui, quorum duos priores etiam vocat gradus ad Prophetiam. Sunt autem sequentes. I. Cum quis auxilio divino ita instructus est & præditus ut eo moveatur & animetur ad magnum & heroicum aliquod facinus perpetrandum illumque motum in se sentit & animadvertit. Hoc donum vocatur Spiritus Domini i. Sam. X, 6. &c. II. Cum homo in se sentit rem vel facultatem quampiam exoriri & super se quiescere, quæ eum impellit ad loquendum, ita ut loquatur vel de scientiis & artibus vel psalmos & Hymnos vel utilia ac salutaria rectè vivendi præcepta vel res politicas ac civiles vel denique Divinas. Hoc effertur *loqui per Spiritum Sanctum*. III. Tertius est eorum, qui dicunt. *Ecce fuit verbum Domini ad me*, vel simile quid, quod huc tendit. Consistit autem in hoc, cum Propheta videt Parabolam in somnio una cum omnibus conditionibus veræ Prophetiæ, & cum in illo ipso somnio Prophetico sensus Parabolæ illius ei declaratur, uti factum Zachariæ. IV. Cum Propheta verbum aliquod clarè & distinctè in somnio prophetiæ audit, sed neminem videt, cujus exemplum in Samuele. V. Cum vir aliquis in somnio loquitur cum Propheta, sicut in quibusdam prophetiis Ezechielis dicitur Ezech. XL, 4. VI. Quando Angelus cum ipso loquitur in somnio, veluti

V. Quidam, ut ostendant differentiam ^{Differen-}
inter hos duos gradus, ajunt, quod ^{tia inter} *donum*
Prophetiae hominem in *ἐκστασι* abripuerit, ^{Prophe-}
omnibus abstractis sensibus; sed quod ^{tiam &} *in-*
spiratio illa *Spiritus* S. facta sit sine illa sen- ^{Spiritus}
suum migratione, uti patet in *Hiobo*, *Davi-*
de, *Daniele*. *D. Kimchi* praefat. in *Pf* (3) ^{Sanct.}

Zz

VI.

veluti Gen. xxxi, ii. VII. Cum Propheta arbi-
tratur Deum secum loqui in somnio Prophetiae, uti
Jesaias c. vi, i. VIII. Cum offertur ipsi visio in
visione Prophetica. Exemplum habemus Gen.
xv, 12. &c. IX. Quando audit verba in visione,
quod contigit Abrahamo Gen. xv, 4. X. Quan-
do videt virum secum loquentem in visione Pro-
phetica, sicut iterum Abrahamo in quercubus Mam-
re factum XI. Quando videt Angelum loquen-
tem secum in visione, uti Abraham in ligatione
Isaaci. Gen. xxii,

(3) Ita communiter discrimen inter libros
Propheticos atque *כתובים* sive *Hagiographos*
Judæi statuunt: scil. illos Spiritu Prophetiae, hos
inpiratione Spiritus Sancti exaratos fuisse. Nolo
quidem omne discrimen inter duas has librorum
Canonicorum classes negare. Attamen hoc ma-
gis subtile, quam utile, mihi videtur. Quæ phra-
ses de inspiratione Prophetis facta exstant, ex-
dem aut similes de inspiratione Auctoribus Ha-
giographorum, veluti Jes. xxi, 17. *Jehova Deus*
israelis locutus est. Conf. 2. Sam. xxi 1, 3. *Dixit*
Deus Israelis mihi. Visiones contigerunt non
tantum

*Memo-
rati modi
cum Urim
& Tum-
minim ces-
sarunt
sub Tem-
plo II.* VI. Utrique hi gradus, ut & *Urim & Thummim*, cessârunt sub templo secundo, dicentibus Sapientibus eorum; post mortem ultimorum Prophetarum *Haggai*, *Zachariae* & *Malachiae* Spiritum S. migrâsse ab Israele. *Talm. in Sanhed. c. i.* licet habuerint usum קול בן filiae vocis seu Echo de coelo.

*Quomo-
do Spiri-
tus S. non
fuerit in
Israele.* VII. Quod dicto non putandum est, Spiritum S. planè cessâsse operari in creaturis, vel ipsum non ita, ut antea, effecisse sanctificationem in hominibus, sed quòd singularis illa virtus prophetandi per inspirationem Sp. S. tunc desierit, & quòd hoc sensu Spiritus S. dicatur cessasse ab Israele.

*Illustra-
tur Act.
XIX, 2.* VIII. Ad hanc communem ferè omnium sententiam referendum illud *Act. XIX, 2.* Imò neque, sitne Spiritus Sanctus, audivimus. Quòd non dubitent de distinctione Per-

tantum Prophetis strictè sic dictis, sed & *Salomoni* 1. Reg. III, 5. Mirum præsertim *Danielem* numero Prophetarum strictiori appellatione excludi, qui optimo Jure talis dicitur. Quando enim visiones, ἐκστάσεις Prophetas declarant, *Daniel* Propheta utique erit. v. c. x, 1. 8. 9. &c. Christianis nullum dubium esse potest ob *Matth. xxiv, 15.* Saniores ex Judæis *Josephus*, *Abarbanel* aliique communem Gentis errorem quoque deferunt.

Personarum, claret exinde, si verum est, quod annotârunt quidam, scil. Judæos antiquos ante adventum Christi ita fuisse imbutos in hoc puncto, ut mysterium *Trinitatis* in nomine יהוה observârint. *P. Fag. in Exod. XXVIII.* Nam illud nomen constat quatuor literis, unde & vocatur τετραγλιτερων *quadriliterum*, tres tamen peculiares literæ tantum sunt in eo: י notat *Patrem principium, & fontem rerum*: ו est conjunctio copulativa, notatque *personam tertiam*, quæ exit à *Patre & Filio*: ה notat *Filium*.

IX. Rabbinis Proverbium est, *Deum omnia creare in litera ה*. Possunt eò respicere, quòd omnia creaverit verbo suo יהי fiat, יהי & factum est: sed possunt etiam respicere *secundam Personam in Trinitate*. Præterea annotant, quòd quum ה geminetur in hoc nomine, significantur *duæ Christi nature*.

X. *Tertius gradus fuit Urim & Thummim.* Varia opinionones de Urim & Thummim. 2. *Urim* significat *Lucem*, *Thummim* *integritatem*. Fuisse ea duo ornamenta in *Pectorali Pontificis*, in genere conceditur; sed quale illud fuerit ornamentum, & quo modo responderit, difficile est ostensu.

XI. Sunt qui putant, ea fuisse quatuor illos ordines in *pectorali*, quorum *splendor*

3. & *lux* victoriam notârit, & ex *regula contrariorum* concludunt, *obscuritatem* lapillorum retento splendore sinistrum quid portendisse. *Joseph ant. l. 3. c. 9.* Aliorum sententia vult, nomen יהוה positum fuisse in conductione *pectoralis*, quod duplicatum erat, *Exod. XXVIII, 16. R. Salom.* ut refert *D. Kimchi in radic.*

*Modus
consulta-
tionis.*

XII. Alii modum consultationis, (4) per *Vrim & Thummim* ita explicant. Primò dicunt, quòd soli *Regi* aut אב בית הדין פ"ד *Patri consistorii* (5) licuerit consulere oraculum,

(4) Hunc *Maim. tr. c. ult. his* כיוצא שואלין עומד הכהן בפניו tradit verbis לפני הארון והשואל מאחריו פניו לאחריו הכהן ואומר השואל אעלה או לא אעלה ואינו שואל בקור רם ולא מהרהר בלבו אלא בקור נמוך *Quomodo interrogatur? Sacerdos summus facie sua ad arcam conversastat: Is verò, qui consultat retro illum, ita ut faciem versus tergum Sacerdotis obvertat, atque inquit: Ascendamne aut non ascendam? Interrogatio hac voce submissa non elata fit.*

(5) *Tr. יומא c. VII, 5.* ubi sermo de VIII. vestibus Pontificis, quas Deum interrogans indutus esse debebat באלו נשאלין באורים ותומים ואין נשאלין בהן להדיח אלא למלך ולבית דין ולמי שהציבור צריך בו *In istis (scil. vestibus) rogabant per Urim & Thummim.*

culum, aut rem Pontifici proponere, qui solus (6) potestatem habebat eam solvendi. *Talmud. in Joma. c. 6. Vid. P. Fag. in Ex. XXVIII.* Secundò quòd res proposita non levis, sed ponderosa & gravis esse debuerit. (7) Tertiò, quòd *Urim & Thummim*

Zz 3

mim

mim. Interrogatio autem non fiebat pro privato, sed vel Rege vel Synedrio aut persona necessaria uti in bello. Legem habes Num. XXVII, 21. Exempla Jud. I, 1. & alibi possim.

(6) Pontifici hocce munus concessum est, uti habet institutio Num. XXVII, 19. 20. 21. Qua (non ante) demum usus Urim & Thummim præceptus videtur. Neq; enim antea usus aliquis esse poterat, nam Mose vivo difficultates non per Pontificem, sed ipsum illum fidum Ministrum Deo proponebantur. Quare nunquam Aharonis interrogantis, sed nonnisi Eleazaris, Mose ex hac terra jam decedente, mentio fit in Sacris. Solius Pontificis esse inde quoque elucet, quia is, qui interrogabat, pectorali ornatus requirebatur. Malè itaque aliter explicatur I. Sam. XXX, 7.

(7) Excipiuntur & res fidei. Quia enim Lex perfecta fidei & vitæ norma, nulla quæstio, quæ fidem & vitam cernebat, proponenda erat Jes. VIII, 20. attendat לתורה ולתעורה *ad legem & ad testimonium*, quando seductionis periculum est. ׀ Res leves. Dei Majestatem haud decet, ut de re qualibet modo extra-ordinario consultetur. Quæ commodè sine miraculo fieri pos-

pos-

mim constiterit ex nominibus omnium tribuum & familiarum, ut & Patriarcharum Abrahamæ, Isaaci, & Jacobi, sic ut nulla Alphabethi litera defuerit.

Responsi-
onis.

XIII. Atque ita, si quæstio esset proposita, quòd tum illæ literæ, quæ respondebant, fuerint בולטות *prominentes*, superiores reliquis. Exemplum sumunt ex 2. Sam. 11. 1. ubi David Jehovam consuluit: *adscensus sum in aliquam civitatem Juda?* respondente Deo, עלה *adscende*. Hic dicunt, quòd litera ע ex nomine שמעון *Simeon*, litera ל ex nomine לוי *Levi*, litera ה ex nomine יהודה *Juda* prominuerit. Aliis placeat, quòd literæ, exprimentes oraculum, fuerint מצטרפין, h. e. quòd in integras syllabas coaluerint, & in integras voces, & sic responsum dederint. Aliæ insuper numerari possent sententiæ, verùm is optimè sentit, qui rotundè fatetur, se nescire quid fuerit *Urim & Thummim*. R. David Kimchi *in radic.*

XIV.

possunt, ad ea temerè miracula implorantur. Aut quæ privatum concernunt. Sed, ut rectè ait Abarbanel, in re לכה *qua pro toto populo* & R. Levi ben Gerson ap. Buxtorf. Hist. Urim & Thummim. Videntur Urim & Thummim, non consultæ fuisse, nisi in rebus subitaneis & inopinatis incidentibus, sicuti patet ex exemplis in scriptura commemoratis.

XIV. Quartus gradus fuit **בת-קול** *filia* *Filia vo-*
vocis seu *Echo*, h. e. vox è cœlo lapsa, (8) *cis quid?*
 voluntatem Dei exponens; quæ fuit sub
 templo secundo, cùm cessarent tres gradus
 priores. (9) Illa testata est de nostro Sal-
 vatore:

Zz 4

vatore:

(8) Sunt qui **בת-קול** *filiam vocis* pro ipsa
 cœlitus delapsa voce habent. At Tosiphta ap.
 Coccejum in Sanh. Exc. Gem. c. 1. §. 13. not. 5.
Sunt qui dicunt, non ipsam vocem editam de cœlo
auditam fuisse, verùm ex illo exortam aliam vo-
cem, sicut contingit, quum quis fortiter ferit, se-
cundum sonum eminus percipi. Quam ob cau-
sam istud genus oraculi vocatur filia vocis.

(9) Exc. Gem. tr. Sanh. c. I, §. 13. **תנו רבנן**
משמתו נביאים האחרונים חני זכריה מלאכי
נסתלקה רוח הקדש מישראל ואף ערל פי כן
Tradunt Magistri: Post **בת-קול** *mortem ultimorũ Prophetarũ Haggai, Zacharie*
& Malachie recessit Spiritus S. ab Israele. Nihil-
ominus fruebantur filia vocis. Deum posse vocẽ in
aere formare atque illã homines erudire nemo sa-
nus dubitat. Tot omni tempore exempla pro-
stant quæ ejusmodi alloquium divinum fortissimè
confirmant Gen. III, 8. 9. Exod. III. XX. Lev. I, 1.
Job. XXXVII, 2. Matth. XVII, 5. Joh. XII, 28.
30. Act. X, 13. Apoc. IV, 5. qui ultimus ostendit
aliquando conjungi

strepitum, crepitum, sonitum, tonitru.

Plurima alia ex Historia Judaica proferri possent,
 sed his non eandem tribuo fidem, quam allega-
 tis,

vatore: *Ecce vox de cælis, dicens, Hic est filius meus dilectus, & ὁ ἐνδοξασα in quo acquiesco, Matth. II, 17.* Illa vocis filia quasi prologus & imago fuit *veræ* illius vocis Patris, λόγος αἰωνίος, qui manifestavit hominibus voluntatem patris sui.

Lex vel scripta vel oralis.

XV. Hæc sunt media extraordinaria, quæ Deus se olim suo populo revelavit; ordinariè autem se revelat per verbum scriptum. Nihilominus Hebræi dicunt; Legem scriptam ex quo Mosi ea tradita est, fuisse duplicem; alteram *scriptam*, quam vocant *תורה שבכתב* *Legem scriptam*; alteram *acceptam* per traditionem, quam vocant *תורה שבעל פה* *Legem oralem*, item קבלה à קבל accipere, discere. Addunt utramque à Deo traditam fuisse Mosi in monte Sinai, & quòd Moses *Legem non-scriptam* tradiderit Josuæ, Josua Senioribus, Seniores Pro-

Hujus Minister & modus illà propagandi.

tis. Absolutè quidem negare nolo Deum post excessum Prophetarum cum quibusdam ex Gente Judaica cœlitus locutum fuisse. Attamen existimo plurima exempla ficta esse, vel ad errores divino testimonio confirmandos aut Auctoritatem Magistris suis conciliandum, ut quæ de Hillele, Samuele parvo l. *Sanh. cit* exstant. Quandoque non tam vox è cœlo quàm inferno habenda est, ceu quæ contraria voci in scriptura loquenti, quum tamen Deus non sit διγλωττος. Conf. spec. meum Gem. p. 36. 38.

Prophetis, Prophetæ Synagogæ magnæ viris, eaque siciverit ad posteriora æva, usquedum tandem congesta esset in librum, qui contineret præprimis præcepta & constitutiones Israelitarum terram Sanctam incolentium; illumque vocant *Talmud Hierosolymitanum*. (10) Compilatum id est anno Domini 230 & quum pauca tantum complectatur præcepta, non adeo frequentis usûs est.

Hinc
Talmud
Hieroso-
lymitanũ.

XVI.

(10) Legem hanc Mosi eum in finem à Deo datam Judæi referunt ut jugiter ore ad os propagaretur, non autem conscriberetur. Atque hoc factum intercedente Josuæ, Seniorum, Prophetarum opera. Tum Jeremias ea, quæ sibi à Prophetis commissa fuere, tradidit Baruco, hic Esræ, Esras Simeoni Justo, hic Antigono Sochæo, hic denuo Jose filio Joeferi & Josepho fil. Jochanan, hiverò Josuæ filio Perachia & Nathan Arbelitæ, ab his acceperunt Judas Tabbæi filius & Simeon Schetachi fil. & dederunt Schemaja atque Abtalion, ab his pervenit ad Hillelem, tum ad Simeonem I. Postea ad Gamalielelem I. dein ad Simeonem II. ab hoc ad Gamalielelem II. à Gamaliele II. ad Simeonem III. è cujus manibus accepit Juda **שקדן** *Sanctus* longè suprâ laudem ob vitæ integritatem, humilitatem, divitias, eloquentiam evectus. Hic verò, quando gravissima judicia Genti Judaicæ imminere vidit, atque veritus est legem oralem penitus intercidere, constituit & ea quæ

Et Baby-
lonicum
ortum
sumsit.

XVI. Circa annum Christi quingentesimum alia & completior ipsorum dogmatum facta est conferruminatio, ad institutionem Judæorum in Babylonia & in aliis peregrinis solis habitantium, vocaturque *Talmud Babylonicum*, quod in frequenti usu Autoribus est, & complectitur corpus legum civilium & canonicarum.

XVI.

quæ in manibus suis, quæque ab aliis tum temporis Celeberrimis Magistris servabantur, ab interitu vindicare, chartisque mansuris tradere. Atque hoc contigit seculo secundo imperante Antonio. Tum enim ob metum curâ prænominati R. Jehudæ Corpus Juris Judaici, quod *משנה* *Lex secunda* dicitur, conscribebatur. Divisum illud in sex, ut appellant *סדרים* *Ordines*, qui varios *מסכתות* *tractatus* comprehendunt. Ordo primus, *זרעים* *de seminibus* inscriptus, primò preces, à quibus omnis benedictio, dicendas refert. Tum de rebus in agro in usum pauperum relictis, rebus dubiis, heterogeneis, fructibus anni septimi, Trumoth, decimis, decima secunda, placentis, quas olim mulieres depresentes Sacerdoti dare jubebantur, præputio arborum, primitivis agit. Ordo alter, *מועד* *de festis* nuncupatus, pertractat jura Sabbathi, commixtionum, sive qua ratione cibus vespërâ Sabbathi à variis collatus eos conjungat, Paschatis, Siclorum, diei expiationis, festi Tabernaculorum, rerum, quæ quolibet festo, præter Sabbathum

lici.

XVII. Hanc *legem oralem* tam authen- *Auctori-
tas Legis
Oralis.*
ticam putant quàm *scriptam*, & quòd Mo-
ses eam acceperit à Deo, cùm Lex ipsi da-
retur; ajunt enim, nî hæc obstitisset Le-
gis interpretatio, Decalogus potuisset tradi
בשעה קלה in hora veloci. *Moses Kotsensis*
in præfat.

XVIII.

licita aut illicita erant, novi anni, jejuniorum, fe-
sti Purim, dierum festi intermediorum, & quæ
in tribus solennioribus festis à comparentibus a-
genda erant. Tertius vocatur ordo *נשים*
mulierû: Continet jura leviratus, contractuum
matrimonialium, desponsationum, divortiorum,
votorum, Nasiræorum, uxoris de adulterio su-
spectæ. Sequitur quartus, qui *נזיקין* ordo *de damnis*
dicitur atque pertractat damna, quæ à bestiis vel
hominibus alicui inferuntur, res dein inventas,
concreditas, usuras, conductiones, societates in
commerciis, hæreditaria, confessus judiciales,
plagas fontibus infligendas, Juramenta dicen-
da, testimonia perhibenda, documenta judicialia,
Idololatriam, denique apophtegmata Doctorum.
Ordo quintus *קדשים* *de rebus Sanctis* compre-
hendit materiam de sacrificiis, fertis, animalibus
communis usûs, primogenitis, pretio rerum Deo
devotarum, permutatis sacrificiis, ab alienatione
rerum sacrarum, pœna excisionis, cultu jugi, di-
mensione Templi, pullis offerendis à pauperibus.
Tandem ordo ultimus, *טהרות* *de purificationib*
agit, ut de variis vasis puris aut impuris, tentoriis,
leprâ

פסוק וכו'
עיס
קבלה

XVIII. Hic sciendum est, vocem קבלה quando Kabbalistis applicatur, ad differentiam

lepra, vacca rufa, purificationibus, quæ aliunde quàm à cadavere hominis contractæ, conceptaculis aquarum ad mundandum, mulieribus menstruo laborantibus, fructibus, qui per affusionem liquoris polluuntur, aut ad pollutionem disponuntur, seminisfluis, lotis de die, manuum lotionem, pollutionem petiolorum. Hæc in compendio indicant themata prolixè in Mischna pertractata & hac quidem ratione, Maimonide observante, ut nonnulla ex lege Mosis scripta ortum habeant; quædam traditiones, (quarum in scriptura nullum vestigium,) è monte Sinai; alia conclusiones ex variis ratiocinationibus non sine dissensione; Rursum alia decreta Prophetarum & Sapientum, ut sepimenti loco legi essent: Alia denique sint constitutiones factæ per modum determinationis Legalis & convenientiæ cum rebus, quæ inter homines fieri solent, à quibus nec additur legi aliquid nec detrahitur. Si non omnia, saltem pleraque ita comparata ut fidem Historicam mereantur ceu quæ cum fabulis, quales in utraque Gemara, aliis Judæorum scriptis innumeræ sunt, nihil commune habent, tradunt brevibus verbis jura, constitutiones, exempla &c. collecta sunt à Viro in summa dignitate constituto, Juris Judaici expertissimo & quidem illo tempore & illo loco, quo plurima adhuc in usu erant, reliqua verò ante consignationem vel propriis oculis visa aut quæ à proxima antecedente ætate ipsi facillimè

tiam ponendam inter ipsos & Talmudistas, arctiori sumi sensu, & notare subtilitates & abdita mysteria, quæ ex diversa vocum transpositione & abstrusa arithmeticæ specie eliciuntur. (11) Hæc non plenè conscripta est. Aliqua habemus exempla. *Gen. XXIII, 2.* *Exemplæ Kabbalisticæ ex-*
Abraham venit לבכרתה ut defleret Saram,
 atqui quum in hac voce inveniat^{ur} *positionis.*
 וזעיר כ litera caph minor reliquis, propter-
 ea notant, Abrahamum tantum paucillum
 deflesse Saram, quia fuerit vetula. *Baal Tu-*
rim. Rursus quum litera נ sexies repe-
 riatur in primo Geneseos versu, hinc con-
 clusit R. Elias mundum tantum substitu-
 rum sex mille annis, quoniam Tò נ in Lin-
 gua Hebr. sumitur pro mille.

XIX.

mè sine corruptione aliqua innotescere potuerūt. In his aliquantulum longior fui, quoniam mul-
 tum faciunt ad Auctoritatem testimoniis è Mischna
 depromtis conciliandum. Alia tamen addere
 supersedeo. Plura dabit Maimonides in doctis-
 sima sua præfatione Mischnæ. Conf. Voisin in
 not. ad Raym. Mart. Pug. fid.

(11) Vox קבלה in genere notat omnem doctri-
 nam, quam quis ab alio accepit. Speciatim, ra-
 rius tamen, ad doctrinam Prophetarum signifi-
 candum adhibetur, veluti Talm. Hierosolym. tr.

הוריות

XIX. Ex transpositione literarum ita concludunt. **חרם** denotat *anathema*, seu *excommunicationem*, per **מטאדם**, literarum formatur **רחם** *miseratio*, vel etiam **רמח**. Quæ literarum positio juxta Hebræum calculum efficiunt numerum 248. Quem numerum ipsorum Anatomia dicit respondere membris humani corporis. Hinc eliciunt, quòd, si homo excommunicatus se verè convertat, tum ipsius **חרם** *excommunicationis* vertatur in **רחם** *commiserationem*, male-

ועליו הוא מפורש בקבלה c. ult. הוריות
 נלמי ראו עיניך ונ"ו & de eo scriptum est ex-
 presse in Kabbala **מאסאם** meam viderunt oculi
 tui Ps. CXXXIX, 16. Frequentius significat legem ore traditam. Etiam arcanam doctrinam de rebus divinis, Spiritibus, abstrusiore Scripturam explicandi modo. Aliàs dicitur **קבלה עיונית** *Kabbala speculativa*, cujus præcipuæ species **א. נומטריא** *נומטריא*, qua diversæ dictiones eundem numerum literis suis exprimunt veluti **עמח** *germen* Zach. III, 8. idem numero quod **מנחם** *consolator* scil. 138. **ב. תמורה** quando una vel duæ dictiones in unam vel plures alias per literarum transpositionem aut qualitatis inversionem transmutantur uti Ps. XXI, 2. **ישמח** *letabitur* per transpositionem **משיח** *Messias* **ג. נומטריקן** *נומטריקן* quando literæ singulæ integras voces notant, uti **מכבי** *vide supra p. 44.* Opponitur Kabbala Practica, quam aliter *Magiam* appellas. Neque Judæi à culpa artis magicæ prorsus excusari queunt.

maledictio in benedictionem; si verò non convertatur, quòd tum ipsius מר descenda in רמ, seu maledictio pervadat in omnia illius membra ad totius hominis perditionem. Denique אי significat *marem*, אשה *fœminam*. Hinc notant, quòd in nomine איש sit י, quæ litera non sit in nomine אשה, & in nomine *fœminæ* litera ה, quæ non sit in *maris* nomine; quæ literæ efficiant יה *Jah*, unum ex Divinis nominibus; & quòd hoc nomine ablato remaneat וי *ignis*, in utriusque nomine; quòdque doceatur, Deum, quousq; maritus & uxor conveniant, esse cum iis, at, si discrepent, *ignem*. Hinc videmus quàm frigidè harrigentur in vanis his mysteriis Kabbalistæ.

CAP. IX.

De Teraphimis.

I.

QUod attinet תרפים *Teraphim*, (1) duo inquirenda sunt. 1. Quid fuerint? 2. Cui usui?

II.

Annot. (1) Missis tot aliis Etymologiis non convenientiorem putamus esse illâ à Syr. תרפ
per-

Quid Teraphim?

II. Vox תרפים in genere notat *perfectam hominis imaginē*: Michal accepit את-תרפים & posuit super lecto. 1. Sam. XIX, 13. In specie autem notat εἰδωλον *idolum* (2) confectum ad hominum privatum usum in adibus propriis, sic ut appareant fuisse idololatrarum *Penates*, sive *Lares*. Cur furatus es את-אלהי Deos meos, תרפים Gen. XXXI, 30. 34. Micha habuit בית אלהי אדעם Deorum, & fecit Ephod & Teraphim. Jud. XVII, 5. Ab hoc τῶν Teraphim cultu descendit

percunctari, inquirere. Rationes [1] Idolum Syriacum ex lingua Syriaca rectè exponitur [2] Percunctabantur è Teraphim futura [3] Lxx: vel δῆλοι Hos. III, 4. vel ἀποφθεγσόμενοι Zach. X, 2.
(2) Rectè Auctor Teraphim Idolum vocat. Patet [a] Gen. xxxi, 30. 2. Reg. xxi i i, 24. [b] Hos. i i, 4. ubi status Judæorum hodiernus prædictus legitur, futurus scil. sine vero & simul sine Idololatrico Idoli cujusdam cultu, sine Ephod, quo Deus Israelis consultabatur & sine Teraphim Deo oraculario Gentium. vide Ezech. XXI, 26. 2. Reg. XXIII, 24. [c] Teraphim Michæ Jud. XVII. XVIII. Hic enim erat Idololatra c. xvii, 4. conf. Deut. xxvii, 15. Imagines Deos suos appellat c. xviii, 24. Nec quidquam ex Teraphim Rachelis & Michalis contrarium probatur. Falsum itaque est, quod Spencerus ait, Teraphim esse vocem mediam, sumi etiam in bonam partem.

dit Græcorum θεγαρεύειν colere, servire.

Οὐδ' ἀδυνατῶν θεγαρεύειν ἠδελον Nec Dīs servi-
re volebant. Hesiod. Ἔργα καὶ ἡμέραι vers. 134.

III. Quomodo hæc idola fabricata sint, ^{Modus} docent Rabbini, ubi dicunt: ^{fabrican-} Obtruncârunt ^{di.} hominem, caputq; abscissum condierunt sale & aromatibus, & laminam auream inscriptâ nomine *אנאל & אנאדאל* Spiritûs impuri subter capite posuerunt in muro, succensiq; coram eo cereis adorârunt. (3) R. Elieser. Vid. Eliam Thisbit.

A a a

IV.

(3) Nonnihil variat testimonium, prout prostat apud M. Buxtorfium in *Lex. Talm.* p. 2661.

Eadem Jonathan Ben Uziel Gen. XXXI. 29. La-

ban ivit ad tondendum gregem suam וננבת רחל

ית צלמניא דהוון נכסין גברא בוכרא וחומין

רשעה ומלחין ליה במילחא ובוסמין וכתבין

קוסמין בציצא דדהבא ויהבין תחות לישניה

ומקיסין ליה בכותלא וממליל עמהון ואילין הנון

דהוה גחין להון אבוהא & tum Rachel furata

est imagines: Maçtabant virum primogenitum

& avellebant caput ejus illudq; sale condiebant &

aromatibus, scribebant insuper divinationes in

lamina aurea, quas ponebant sub lingua ejus & e-

rigebant illud ad parietem; Tum loquebatur cum

illis. Hæ sunt (imagines) coram quibus (Laban)

pater ejus procubuit. Sed alii hæc non sine causa

à Judæis ficta affirmare videntur. Nec putandum

est à Labane, qui Deum nondum penitus dedi-

dicit, hanc summè detestabilem Idololatriam

commissam fuisse.

*Homine
refere-
bant.*

IV. Cum ejusmodi *Teraphim*, dicunt, *Laban* locutus est. Verum sine contro-
versia creduntur *perfecta hominis imago*
fuisse Teraphim, quos *Michal* in lecto po-
suit.

*Ufus Te-
raphim.*

V. Usus horum idolorum fuit, ipsa
tanquam oraculum consulere de iis rebus,
quæ pro præsentis ignorabantur, aut futuræ
erant. Ex qua causa ab Astronomis (4)
conficiebantur sub constellationibus certis,
ut essent idonea influentiis cœlorum, à qui-
bus vocalia reddebantur. תרפ"ם דברו און
Teraphimi loquuntur vanitatem. Zach. X, 2.
Aben-Esra. Gen. XXXI. Et inter alias ratio-
nes, cur *Rachel* subduxerit patris sui idola,
hæc putatur esse una, ne *Laban* consulens
ea recognosceret, quam viam fugiens *Jaco-
bus* ingressus esset.

CAP.

(4) Raschius ad 2. Reg. xxi. I, 24. תרפ"ם
צלמים שמדבר' ער' ידי כשפ"ם והעושה
אותן צריך לכון שעה אחת ושנה אחת ראוי
לכך *Teraphim* imagines sunt, quæ per artes ma-
gicas loquebantur. Qui illas faciebat, opus ha-
bebat horam certam & annum certum convenien-
tem huic rei observare. Præferenda utique est
hæc sententia priori, eò magis, quoniam constat
Orientales ejusmodi imagines, quas *Tilsemas* vo-
cant ad motum cœli factas habuisse. Conf. B. Avi
Hist. Orient. l. 1. c. viii.

CAP. X.

De peculiaribus generibus interdictæ Divinationis.

I.

INvenimus *Deut. XVIII, 10.* (1) *Divina-* *Divina-*
tores, quos Lex proscribit, septem esse *tionum*
 numero, non quòd non plures, sed quòd hi *species*
novem.

A a a 2

fre.

Annot. (1) Ut Israel integro corde Deo adhæreat, nihil scire desideret, quam quod in consummatissima Lege Divina scriptum, neque ingressurus terram Canaan imitetur malas prisorum incolarum artes, præcipuas *divinationum* species nomine exprimit, ut ab his similibusque sollicitè sibi caveant Israelitæ. Primo nominat interdictum traductionis per ignem. Probabiliter, quoniam abominabili illa liberorum traductione Moloch colebatur, atque ita oracula fundebat: Hæc autem divinatio reliquas, quæ sequuntur, impietate, crudelitate longè vincit, igitur meritò primum tenet locum. Auctor quidem in recensione specierum hanc omittit, sed malè. [1] Id vult nexus [2] *עֲנֵמֶלֶךְ* *Ana-*
mælæch est Moloch, qui *עֲנָה* *respondet* interrogan-
 tibus. [3] Baal, qui Moloch, habebat *נְבִיאֵי*
Prophetas 1. Reg. XVIII, 19. qui scil. falsa vaticinia Molochi ad populum deferebant. (4) Ita
sen-

frequentiores sint. 1. Divinator. (2)
 2. Omnium captator. 3. Φαγμῶς Veneficus.
 4. Incantator. 5. Ἐγγραμμῶς Pythonicus.
 6. Hariolus, Sciolus. 7. Νεχεμαῖος Consu-
 lens mortuos. His addi possunt 8. Consu-
 lens lignum suum Hos. IV, 12. & 9. haruspex,
 qui exta ruspatur, Ezech. XXI, 26.

1. Tempo-
 rum ca-
 ptator.

II. I. Primus est מְיוֹן Divinator tem-
 porumque captator, qui dicit: Hoc die fau-
 stum, vel hoc die infaustum est, hâc horâ, hâc
 septimanâ, hoc mense bonum est, & hoc vel
 illo die, vel mense malum, pro his vel illis, hoc
 vel illud agere. Salomo Jarchi Levit.
 XIX, 26.

Unde

מְיוֹן

III. Hinc illi, qui hoc vocabulum de-
 ducunt à עַיִן Oculus, quasi per id intelligatur
 prestigiator, qui offusâ caligine teneat & lu-
 dat oculos spectantium, penitus aberrant.
 R. David Kimchi in radic. Commodius lo-
 quuntur, qui derivant illud ab עוֹנָה Tempus.
 Sed cum iis consentio, qui deducunt à עָנָן
 Nubes,

sentiunt ex Hebræis Ramban & Abarbanel in
 Comment. Leg. CLXX, c. i. & ii. offert filium
 aut filiam Molocho כִּי יִחַשׁוּב שְׁעֵם הָעֲבוּדָה
 הַיָּיִן לַיָּיִן לְקִסּוֹם וְלִהְנוֹבָה מֵאֵת הַבְּעִיר
 quoniam arbitratur se hac cultûs ratione divina-
 tiones atq; vaticinia à Baal consecuturum.

(2) Hebr. קַסֵּם קַסֵּם divinans divina-
 tiones

Nubes, quia נִיבִימָּ dicatur (3) *Planetaryus, Astrologus. Aben-Efra. Lev. XIX, 26.*

IV. Hinc differt à secundo, qui etiam ^{Discrimē illorum qui tempora observant.} fuit *temporum observator. Primus suam conjecturam cepit ex colore vel motu nubium: Secundus ex suamet superstitiosa observatione eventuum faustorum vel infau-*
 A a a 3 *storum,*

tiones juxta stylum Scripturæ. Plurimum in malam accipitur partem uti h. l. Zach. X, 2. Ezech. XIII, 9. XXI, 23. Jes. XLIV, 19. al. 25. atque generaliter adhibetur, veluti I. Sam. xxviii, 8. Ezech. xxi, 21. prout etiam h. l. Aben-Efra exponit. Sed Raschius certam speciem mavult intelligi אִי זֶהוּ קוֹסֵם הָאוֹרוֹת אֶת מַקְלֹו וְאוֹמֵר אֵלֶּךְ אִם לֹא אֵלֶּךְ *Quis dicitur Divinans? qui baculum in manum accipit & querit: An ibo? Velannon ibo? Posteriori nexus favet.*

(3) Ramban apud Abarbanelem loc. cit. מַעֲוֵנִין הֵם הַיּוֹדֵעַ בַּעֲנָנִים וְשׁוֹפֵט מֵהֶם *Meonen est, qui nubecularum motus probè intelligit, atq; ex iis judicium fert. conf. Lev. xix, 26.* Experientia insuper probat repertos fuisse homines, qui ex nubibus, motu cœli futura prædicere ausi sunt. Hac tamen arte maximè capiebantur populi maritimi uti Philistæi Jes. II, 6. ubi dense nubes in aere volitare solent. Noli tamen putare, carpi illos, qui ex causis naturalibus tempestates conjectant. Quamvis et hoc culpabile sit, si qui ad signa cœli non autem temporis in Scriptura de ingenti beneficio aut imminente
 iudicio

storum, qui contigere hoc vel illo die, hoc vel illo tempore. Primus videtur concludere, à priori, à *nubibus vel Planetis*, operantibus bonos vel malos eventus: Secundus à posteriori, ab eventu ipso, hoc vel illo tempore contingente.

*Situs planetarii
nubes in-
tuentis.*

V. Hic *Planetarius* observans nubes videtur stetisse vultum obvertens Orienti, tergum Occidenti, dextram Austro, sinistram Septentrioni. Nisi dicamus Hebræorum loquendi modum ductum ab hac Planetarii astra legentis statione, non invenio rationem, cur ipsi Orientem vocarent אֶרֶץ, h. e. partem anteriorem mundi, Occidentem אַחֲרֵי, h. e. plagam mundi posteriorem; Austrum יָמִין, h. e. dextram; Septentrionem שְׂמֹאל, h. e. sinistram. Quòd ratio hujus denominationis ea sit, quia Adam versus Orientem verso ore creatus sit, tam vanum est, quàm probatu difficile.

a. Augur

VI. II, Secundus est, מִנְחָשׁ (4) Augur, Vates.

judicio determinati sollicitè attendunt, quemadmodum factum à Judæis Matth. XVI, 2.3. uti in exitu festi Tabernaculorum ex fumo ascendente vel annonæ caritatem aut fructuum copiam ante dixerunt.

(4) מִנְחָשׁ vox media est, ceu quæ in bonam & malam sumitur partem. In bonam veluti Gen. XXX,

Vates. Vox Hebr. talem denotat, qui ex propria experienciâ observationes trahit, ad futura bona vel mala vaticinanda, veluti *Augures* concludunt ex hujus vel illius eventûs, hujus vel illius volatûs, crocitûs &c. observatione. Rabbini hoc modo loquuntur; *Ille est Menachesch Fatidicus, qui dicit, quia mica panis ex ore ipsius cecidit, vel baculus ex manu, vel filius ipsum revocat, vel cornix ipsum inclamat, vel capra præterit, vel serpens est à dextra ipsius, vel vulpes à sinistra, propterea hoc vel illud hoc die non agite. R.D. Kimchi in radic. Hoc vocabulum adhibetur Gen XXX, 27. & נחשתי observavi, Jehovah benedixisse mihi propter te, ait Laban. Rursus Gen. XLIV, 5. Nonne ille calix est, ex quo bibit Dominus meus, & ex quo ipse נחש ינחש observando observabit? h.e. experietur, quales sitis?*

Aaa 4

VII.

XXX, 27. XLIV, 5, 15. Sed in malam Deut. xviii, 10. & pluribus aliis. Vi Originis ὀφθαλμολεῖα divinatio ex serpentibus notatur, qualis quoque recepta Terent. Pharm.

monstra evenerunt mihi

Introiit in ædes ater alienus canis

Anguis per impluvium decidit de tegulis.

Gallina cecinit: interdixit hariolus.

Gentium
supersti-
tie in
diebus
eligendis.

VII. Gentes admodum superstitiosæ fuerunt in ejusmodi observationibus: quidam dierum fuerunt *atri*, alii *albi*, quidam *infausti*, alii *fausti*. Quibusdam diebus funestum duxerunt, miscere prælium, quibusdam mensibus infaustum, uxorem ducere.

Mense malum Majo nubere vulgus ait. O. vid. Fast.

In usur-
pandis
mediis,
quæ vel
facta.

Et quemadmodum superstitiosæ fuerunt in observandis signis sinistris, sic etiam in usurpandis mediis, quibus malum, quod portendebatur, declinarent.

vel ver-
ba.

VIII. Media vel sunt *verba* vel *facta*: *Facta*, ut si qua avis funesta, vel aliud ejusmodi, occurreret, lapidibus illud petebant. Hujus sortis est sculptura suspecti Magi, quæ à rudiori plebecula censetur esse remedium adversus veneficium. *Verbis* putant se eludere futurum malum, quod istiusmodi omina annuntiârunt, si dicant, εἰς κεφαλὴν σοί: *In caput tuum recidat hoc omen*. Plura hujusmodi εἰσόδια σίμβολα *obvia omina* vide apud Theophrast. Charact. εἰς δεισιδαιµ.

3. Præsti-
giator.

IX. III. Tertius est *ἡψιδ* *præstigiator*, *gesticulator*. Vox Hebr. denotat talem, qui præstringit oculos & sensus hominum, mutatâ rerum specie, illas aliter, quàm in se sunt, repræsentans. Eadem vox applicatur

præ-

prestigatoribus Ægyptiacis, qui restiterunt
 Mosi. *Exod. VII, 11.* Pharaon vocavit etiam ^{Nomina}
 res מְכַשְׁפִּים prestigiatōres, & חֲרָטְמִים ^{Hebr.}
 Magi Ægyptii fecerunt etiam בְּלִהְטִיהֶם
 incantationibus suis sic. Hæc ultima pars
 explicat, quales prestigiatōres illi fuerint.
 Quod Magi vocantur, notat ipsorum stu-
 dium, scil. ipsos fuisse Sapiētes & Philosophos;
 vox autem בְּלִהְטִיהֶם indicat modum
 elusionis ipsorum, significatque talem artem,
 quā oculi falluntur; nam לִהְטִי, quod
 vertitur incantationes, denotat flammam
 splendentem ignis, quā corripuntur oculi.

X. Versio Græca non incommode eos ^{Græcum}
 vocat οαγμαρῆς Unguentarios, Seplasiarios, vel,
 si mavis, μωραφῆς qui faciem virorum mulie-
 rumque fūco pingunt, aliamque speciem indu-
 cunt. Οαγμαρῆς ὁ ἐστὶ μωραφῆς, Suidas. Hinc
 Apostolus ejusmodi Pseudo-Propphetas, qui
 sub μορφοῦσιν εὐσεβείας deformatione pietatis,
 captivas ducunt mulierculas incertas, com-
 parat Magis Ægyptiis Mosi resistantibus, ^{Ægyptii}
 qui fuerunt Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς, 2. Tim. III, 8. ^{prestigia-}
 (5) Hi duo præcipui fuerunt. In Talmu- ^{tores vo-}
 cantur
 Iannes
 de & Iam-
 bres.

(5) Nomina Magorum in V. Testamento non
 quidem memorata sunt, asservata tamen in pro-
 fana Judæorum Historia, unde illa Paulus nosse
 poterat atque insuper à Spiritu Sancto de illorum
 veri-

de tract. Menachoth. c. 9. vocantur Johanne & Mamre, à Numenio Pythagoreo, Jannes & Mambres. Orig. contr. Cels. l. 4. à Plinio Jamnes & Jotape. Hist. nat. l. 30. c. 1.

4. Incan-
tator.

XI. IV. Quartus est **חבר** Incantator. Vox Hebr. significat *congregationem, con- sociationem, sive ob fœdus & societatem, quæ inter tales homines & Diabolum inter- cedit, sive, ut Bodinus Dæmon. Magic. l. 1. c. 6. putat, ob id, quòd ejusmodi incantatores mul- tiplices congregationes celebrant, ubi saltant, & hilares sunt. Onkelos talem incantatorem vertit **מטין** mussitatorem, significans modum hujus incantationis factum *murmurando, mussitando.**

Ejus de-
scriptio.

XII. Descriptio incantatoris ita habetur apud Maim. tract. Idol. c. 11. sect. 10. 11. Is est Incantator, qui **קוּנָא'ס' אֲדִנָּא'ס** voces peregrinas & singularis sensûs loquitur, putatque in sua stultitia, has voces esse proficuas, adeò ut si quis hoc vel illo modo alloquatur serpentem

veritate convincebatur. Scriptio haud una, con- venientissima Jonathanis Exod. VII, 11. & voca- vit etiam Pharaon sapientes & prestigiatores & fecerunt etiam ipsi **יָנִים וַיִּמְבְּרִים** nempe Jannes & Mambres magi in Ægypto incantamentis presti- giarum suarum. Idem Paraphrastes alibi illos pro filiis Bilcami habet. Conf. Buxtorf. Lex Talm. p. 945. 946.

aut scorpionem, iidem homini nocere nequeant; aut, si quis hoc vel illo modo affetur hominē, ei nocere non possit. Is, qui occlusā buccā super vulnere submurmurat, aut versum ex Bibliis recitat, vel qui legit quid super infante, ne terreatur, vel qui imponit librum Legis, aut phylacteria infanti, ut somnum carpat, tales non tantum sunt in genere incantatores, sed in specie ex eorum numero, quos prorsus damnat S. Scriptura, quia verba Scripturae convertunt in medicinam corporis, quum ea sit medicina animae. Prouti scriptum est Proverb. III, 22. Eruntque, praecepta Dei, vita animae tuae. Hujus commatis est illud, de quo ait Bodinus Demon. Magic. l. 2. c. 1. Quod infans recitando certum ē Psalmis versiculum impediatur mulierem, ne possit suum butyrum coagulare, quod autem restituat butyrum retrò legendo illum versiculum.

XIII. V. Quintus est **וַיִּנְשׁוּ** con-^{s. Confu-}
sulens Obh seu Pythonem. Propriè notat^{lens Py-}
וַיִּנְשׁוּ utrem, & in diversis Scripturae locis In-^{thonem.}
cantatoribus tribuitur, quia malo Spiritu obfessi vocem lenem & obtusam emittunt, tanquam ex utre. Græci eos vocant: **ἑνταύρου** Ventriloquos, quorum vox videtur è ventre mutire, Chrysost. 1. Cor. XII. adv. Marcion. l. 4. c. 25. Talem Pythonem ha-

habuit illa serva *Act. XVI, 16.* juxta sententiam *Augustini de doctrin. Christ. l. 2. c. 23.* Cui plurimi Interpretum adstipulantur, qui putant *Pythonem*. quo illa *πυθίωνα* occupata erat, eundem Spiritum fuisse, quem Hebræi *בון* vocant. Similiter *Saga Hendori*, quam rogavit Saul, ut evocaret Samuelem, dicitur in Hebraico habuisse *לון בון* à Latinis Interpretibus constanter vertitur *Pytho-*
nissa.

Magus
qui Gr.
γρῶς

Rabbini
exponunt

de certa
bestia.

XIV. VI. Sextus *מגדל* *Magus*, qui Græcis subinde transfertur *γρῶς* *hæriolus*, *sci-*
lus. In utraque lingua nomen mutuatur à *cognitione* sive *scientia*, cuius compos esse vel à se ipso vel à plebe existimatur. *Rabbini* dicunt ipsum in Hebraico denominari à quadam bestia, cui nomen *מגדל* cuius forma viri, quoniam illi *Magi*, quando perficiunt suas divinationes, os hujus animantis suis dentibus insererunt. *P. Fag. Levit. XIX.* Verùm *Athenæus* bestiam hanc vocat *καλαβλεπῆσα*. *Vid. Bodin. Mag. Demon. l. 1. c. 6. p. 89.*

Illustra-
ur insu-
per.

XV. Hoc forsan Diabolicum sacramentum & ceremonia est, quâ foedus inter *Diabolum* & *Magum* hunc stabilitur. Profanæ historiæ produnt memoriæ similes divinationes, nimirum quod *Magi* consueverint
vesci

vesci partibus principalioribus talium bestiarum, queis putabant vim vaticinandi inhærere, credentes modo aliquo *μετεμψυχώσεις* animam istarum bestiarum hoc pacto in sua corpora una cum facultate prophetandi transfundi. *Perer. de Mag. p. 57.*

XVI. VII. Septimus est *דורש אל-חמתו* ^{7. νεκρο-μαίνης.} *Græci* simpliciter transferunt *ἐνεργωὶν* ^{7. νεκρὸς} *consulens mortuos, νεκρομαίνης, Divinus, evocans Spiritus damnatos.* Ejusmodi *Divini* consulunt Diabolum sub forma mortui. Memorabile exemplum est illud *1. Sam. XXVIII, 6, 8.* ubi Rex *Saul* copias ^{1. Sam. XXVIII.} educens adversus Philistæos, Deo ipsi nec per *Urim*, nec per *somnia*, nec per *Prophetas* respondente, accedit *Sagam Hendori*, petitque *Samuelem* è mortuis excieat, quo doceatur eventum belli.

XVII. Hoc jam spectrum non fuisse *Samuelem*, facile evincunt Doctorum ratio- ^{hoc non fuit Samuel.} nes & testimonia. 1. Non enim verisimile est Deum, cui noluit respondere medio ordinario, voluisse dignari responso extraordinario. 2. Nullus *Diabolus*, nec ullus *Magus* potest turbare quietem corporum seu animarum eorum, qui moriuntur in Domino, quiescunt enim à laboribus suis *Apocal. XIV, 13.* Denique 3. si *Samuel* fuisset, citra dubium

dubium invecus esset in Saulem, quod consuleret *Incantatores Diabolicos*.

s. Consu-
lens ba-
culum
suum.

XVIII. VIII. Octavus est חקל חרש
Consulens baculum suum Hos. IV, 12. Hiero-
nymus ait, modum hujus divinationis ita
fuisse. Si dubium fuit, quanam urbs è dua-
bus aut tribus sit oppugnanda prius, ut hoc sol-
vant, mittuntur sagittæ in pharetram, &
commiscentur inscriptæ, sive signatæ nomi-
nibus singulorum, ut videatur cujus sagitta
exeat, & quæ prius civitas debeat oppugna-
ri. Alii docent modum hujus consultatio-
nis sic habuisse: *Consulens bacillum suum*,
spithamis emetiens seu longitudine digitorum
dicebat inter mensurandum: Ibo, non ibo:
faciam hoc, non faciam; & ratione ultima
spithame decrevit. Hæc divinatio apud
Gentes vocatur παβδομαρτεία vel βελομαρτεία,
vaticinatio per sagittas aut virgas. Vid. Drus.
in Deut. p. 592.

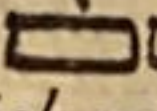
s. Haru-
spex.

XIX. IX. Nonus est חרש בכר Haru-
spex, Ezech. XXI, 21. Nebucadnezar, infesto
agmine in Judæos & Ammonitas moturus,
hæsit in via, utros prius aggredieretur; pro-
ptereaque i. Sagittis & bacillis, (6) de qui-
bus

(6) In textu Originali legitur חקל בחציו
lavigavit Sagittas. Unde Kimchius
מחרדין ומלשין

bus jamjam diximus, 2. *Extis bestiarum* rei certitudinem experiri instituit. Hæc *divinatio* in genere recepta apud Gentes fuit, & quoniam *hepar* præcipuum, & quod maximè attendebatur membrum erat, dicebatur *extispicium*, Ἡπατοσκοπία *inspectio jecoris*.

XX. Tria

ומלטשין פני ברזל החץ עד שיהיה בהיר
ferrum Sagittæ *acuebant atq; poliebant ita ut illud valde lucidum fuerit, quod tum divinatores intuentur.* Quæ expositio cum voce haud malè convenit. Malunt tamen alii de Sagittis in altum projectis, quæ prout vel in hoc aut illud latus delapsæ sunt, dubium determinant, exponere conf. 2. Reg. xiii, 15. & glossa Raschiana. Rursum alii βελομαντεία Arabum intellectam putant. Hæc autem ita se habebat. Sagittas numero tres uni vasculo ad divinandum indebant. Earum primæ inscriptum : *Fussit me Dominus meus* : secundæ verò *Prohibuit me Dominus meus* : Tertia nulla nota insignis. Si itaque extrahenti occurrebat prima aut secunda, rem, de qua divinatio instituebatur, aut promptè perficiebat aut illam omitebat : Si verò ἀγγράμμα, illam vasculo denuò indidit, donec una ex duabus prioribus in manus pervenerat,

Notanda XX. Tria in hac *divinationis* specie ob-
*in Hpa-*servanda sunt. 1. *Color* extorum, an omnia
*τοσχοπία*probo essent colore. 2. *Locus*, num ulla
 loco mota essent. 3. *Numerus*, num ulla
 deficerent; inter illa, quæ deficiebant, ie-
cur & cor deficiens præprimis sinistrum quid
 portendebat. Eodem die, quo confosus
 est *Julius Caesar*, produnt *Historiæ*,
 in duobus pinguibus bubus, qui
 mactabantur, defecisse

cor.

MOSES ET AARON.

LIBER V.

DE

CONSISTO RIIS SEU CON- SESSIBUS.

CAP. I.

*De Iudæorum Curiiis Forensibus, præ-
sertim de Consistorio Ecclesiastico.*

I.

DIversæ in Israele Curia fuerunt di- In Israele
duæ Curia
Ecclesia-
stica &
Politica.
versis consistentes viris, quarum
quædam res Ecclesiasticas, & quæ-
dam res civiles & publicas dirige-
bant. (1) Junius Anal. expos. Dent. XV II.

Bbb

De

Annot. (1) Concedi quidem potest curiam
aliquam inferiorem ex Sacerdotibus posteriori

tem-

De his, ipsarumque censuris peculiaribus
& poenis, restat quid dicendum.

II. Hæc

tempore exstitisse, quæ casus ceremoniarum le-
viores & quorum decisio cognita, cognoscebat,
unde glossa Bart. ad tr. **בית דין של** c. vi, 3. **כהנים** *Synedrium Sacerdotum* memorat. Vid.
Ligtfoot. T. II, p. 372. Attamen pro indubita-
to affirmandum existimo unam nonnisi in Israele
supremam curiam ex omnibus tribubus fuisse, quæ
Ecclesiastica & Politica simul judicabat, alios
confessus subordinata tantum potestate polluisse.
Rationes autem sunt. N. Deut. XVII, 8. 9. O-
mnes casus difficiliore à judiciis inferioribus ad
supremum, cujus sedes in loco sancto, perferendi
præcipiuntur. Hujus autem membra Sacerdo-
tes, Levitæ & Judices scil. ex aliis tribubus. Prio-
res etiam Judices sunt, sed quoniam insuper Sa-
cerdotes & Levitæ, ab his Characteribus deno-
minantur. Non tamen aliud Sacerdotibus &
Levitis, aliud Judicibus judicandum committeba-
tur. conf. Deut. XXI, 5. XIX, 17. **ב**. Maimon.
tr. **אין מעמידין בסנהדרין אלא** c. 11. in. **כהנים לויים וישראל המיוחסין הראויים להשיא**
לכהונה שנ' והתיצבו שם עמך בדומין לך
בחכמה וביראה וביחס ומצוה להיורת בסנהדרין
גדולה כהנים ולויים שנ' ובאת אל הכהנים
הלויים ואם לא מצאו אפילו היו כולם
ישראל הרי זה פותר, *Tantum Sacerdotes*,
Levitæ & Israelitæ, qui conjugio è stemmate Sa-
cerdotali ineundo idonei sunt, in Synedrium co-
optantur atq; hoc, quia scriptum Num. XI, 16. *ut*
fistant

II. Hæc diversa *consistoria*, *confessus* & *curia*, primò distincta reperiuntur Deuter. XVII, 12. *Qui non auscultat Sacerdoti, aut Judici.* Ubi Israel docetur, ob quas res & ad quos possent à minoribus *judiciis* & *curiis* appellare; nempe ad *Sacerdotes* in rebus *Ecclesiasticis* aut *ceremonialibus*, & ad *Judices* in rebus *criminalibus* aut *civilibus*. (2)

III. Hæc duo *dicaſteria* clariùs distinguuntur. 2. Chron. XIX, ubi Josaphat multos abusus in Ecclesia & Republica tollens,
 B b b 2 primò

ſiſtant ſe ſibi tecum, hoc eſt, quæ tibi ſimiles ſunt in ſapientia, in veneratione & familia. Optime ſe habet, quando in Synedrio Magno ſunt Sacerdotes & Levitæ. Q. S. E. Deut. xvii, 9. & venies ad Sacerdotes Levitas. Sin nulli in Synedrium recepti, legitimum tamen eſt, quamvis Iſraelitiſ tantum conſtet. Conf. Miſchnam tr. ejusdem nominis c. IV. §. 2. 1. Tantum abeſt, ut Sacerdotes non examinaverint reſ criminales & civiles, quin illi potius עֵינֵי pars præcipua Synedrii M. fuerint. Quod etiam rectiſſimè factum, quoniam illi legem divinam optime intellexerunt, atque lautis ſalariis fruenteſ tempuſ vacivum judicio habuerint. 7.

(2) Hæc vi Textui inferuntur, non verò illi inſunt, quandoquidem, ut modò ſupra vidimus, eadem Sacerdoti & Judicibus judicanda relicta ſunt. Conf. dicta.

primò per omnes civitates munitas Jehuda
Judices civiles constituit ad judicandum res
 criminales. vers. 5. Et Hierosolymæ ordina-
 vit *confessum Ecclesiasticum* è Levitis, Sacer-
 dotibus, & primoribus patrum Israelis v. 8.
In negotiis Jehovæ seu Ecclesiasticis Amaria
Pontifex primarius erat. In rebus autem
Regis seu civilibus Zebadia נָבִיא *Præsul*, vers.
 II. (3) Sic etiam Propheta Jeremias nec
 addicebatur à *confessu Sacerdotum*. Jerem.
 XXVI,

(3) Nec locus 2. Chron. XIX. Auctori no-
 stro favet. Josaphatus uti religionem ita judicia
 ad legem Moſis, Idololatria & injustitia ex regno
 suo exterminata, restituit. Itaque confessus ju-
 diciales minores per totum regnum v. 5. alium
 supremum in Hierosolyma constituit, qui exami-
 naret כל ריב *omnem litem* inter sanguinem & san-
 guinem, legem & præceptum, statuta & judicia
 adeoque capitalia, moralia, ceremonialia, forensia.
 Judices verò elegit Sacerdotes, Levitas וְכֹהֲנֵי
 הָאֲבוֹת & *capita patrum* h. e. primores ex reli-
 quis familiis. Hinc clarè elucet Senatum Hiero-
 solymitanum è personis Ecclesiasticis & Politicis
 simul constituisse, unâ Ecclesiastica & Politica diju-
 dicasse. Quod verò Amarias rebus, quæ Jeho-
 vam, Zebadias verò illis, quæ regem concerne-
 bant, præfectus fuerit, id non duas diversas cu-
 rias facit, sed summam Regis prudentiam docet,
 qua ordinatum ut Pontifex præfideret in causis
 sibi notissimis & Zebadias itidem.

XXVI, 8. Sed in *judicio Principum*, seu *judicum civilium*, qui sedebant sub portis, absolutus est vers. 6. (4)

IV. Et licet tyrannis Antiochi, & subsequentes motus tantâ confusione turbârint regimina Judæorum, ut vix discrimen ullum in N. T. reperiri possit, attamen vestigia quædam & imperfecta signa utriusque hujus *judicii* apparent *Matth. XXI, 23. XXVI, 3.* Ἀρχιερεῖς Sacerdotes primarii & πρεσβύτεροι & λαὸν Seniores populi adducuntur, tanquam diversi ordinis & confessus, quorum quisque videtur proprio nomine distingui. (5)

B b b 3

V. Con-

(4) Miror Auctorem nostrum hoc loco ad probandum uti, qui nequidem speciem ejus, quod probandum ipsi est, continet. Sic enim: *prehenderunt eum Sacerdotes & Prophetæ & omnis populus dicendo: Moriatur.* Jer. XXVI, 8. An ergo etiam falsi Prophetæ & totus populus membra Senatûs Ecclesiastici erant? Tumultus, non vero Synedrium aliquod ibi, ut circumstantiæ ostendunt, describitur. Et hæc ratio, quod Principes Judæ Jeremiam è manibus tumultuantium liberaverint.

(5) Quoniam ipse Goodvinus noster, imperfecta signa utriusque *judicii* *Matth. XXI, 23. XXVI, 3.* apparere ait, refutatione proluxa abstinemus. Omnis, qui Historiam Evangelicam legit, deprehendet Sacerdotes & Seniores populi

tam-

Curia
Ecclesia-
stica Sy-
nagoga;
Politica
Synedriū
dicitur.

V. *Confessus Politicus* vocatur *συμβουλιον* *congregatio*. Tradent vos eis *συμβουλιον*, & cadent vos flagris *ἐν ταῖς συμβουλιαῖς* *Matth. X. 17*. Hinc magnum Prophetarum sanctorumque virorum Collegium, quod Esra collegit ad reformandam Ecclesiam post adscensionem ex Babele, vocatur *Synagoga magna*. (6) *Officium Collegii Ecclesiastici* fuit, discernere inter sacrum & profanum, mundum & immundum. *Lev. X, 10*. Et decidere appellationes in rebus momentosis; hinc illud, *Dic Ecclesia*; quum penes eam esset *jus excommunicationis*, de qua seq. cap.

VI. Hic

tanquam membra ejusdem Synedrii frequenter conjungi: A Sacerdotibus Politica & à Senioribus Ecclesiastica judicari. *πρεσβύτεροι & λαὸς* sunt, qui in V. T. *קְנִי־הָעַם* & *קְנֵי יִשְׂרָאֵל* *Seniores Israel*, aut *רֹאשֵׁי אֲבוֹת* *capita Patrum* nominantur, qui ex reliquis tribubus in Senatum Hierosol. recepti sunt.

(6) *Synagoga Magna* Rabb: *בֵּנֵי הַגְּדוֹלָה* *Viri Synagoga Magnae* (cujus membra *בֵּנֵי הַגְּדוֹלָה* *Viri Synagoga Magnae*) distincta est à Synedrio & ortu & progressu, & functionibus & denique numero membrorum. *Synagoga M.* ortum sumit tempore Esra; Desiit in Simeone justo coætaneo Alexandri. Instituta erat ut Ecclesiam Hierosolymitanam

VI. Hic tantum nota, quod, quemad-^{Conve-}
modum in *Synedrio* & *Collegio politico*, quod^{niunt in}
constabat LXX. viris, penes quos ^{duobus} *summum*
judicium erat, fuerunt duo capita, alterum^{principis}
vocabant *נשיא* *Principem* seu *Judicem su-*
preum; & alterum vocabant *אב בית דין*
Patrem dicasterii; quod, inquam, etiam in
Synagoga, seu *Concilio Ecclesiastico* fuerint
duo capita seu *primarii*, *Pontifex*, ipsiusque
סגן *Vicarius* seu *Pontifex secundus*. 2. Reg.
XXIII, 4. *Pontificem* necessario membrum
fuisse *Synedrii*, falsum est, quia ad id *Collegi-*
um nunquam electus est, nisi fuerit vir raræ
& singularis sapientiæ. *Mos. Kots. in Sanhed.*

Bbb 4

VII.

mitanam & alias Judaicas restauraret, ab erroribus in fide, à vitiis in vita repurgaret & præscriberet modum, quo *Scripturæ Canon* integer ad posteros propagaretur: quo decenter & piè viverent. Membra erant Cxx. *Glossa Bartenoriana ad Tr. ק"ך זקנים* 1. 1. c. 1. *פרקי אבות*
היו זרובבל שריה רעליה מרדכי בלשן שריו
בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני ומכללם
חגי זכריה ומלאכי ונחמיה כן חכליה וחכריהם
ונקראו כנכרת הגדולה לפי שהחזירו העטרה
ליושנה *Senes erant Cxx: ex his Zerubabel, Seraja,*
Raalia, Mardochai Bilschan, quicum Ezra vi-
xerunt atque sub Templo secundo ex captivitate
ascenderunt. Ex eodem numero erant Haggai
Zacharias. Malachias, Nehemias fil. Chacalia
atque socii eorum. Nominabantur Synagoga
Magna, quia coronam in pristinum decus resti-
tuerunt.

*Utrumq;
Collegiū
aliquan-
do coivit.*

VII. Nota quoque, quòd utrumque *Collegium* coiverit, quoties res decidendæ, *ceremoniales* partim, & partim *politice* erant, sicque partim ad *Ecclesiam*, partim ad *Rempublicam* spectabant. Quod quum non observetur, Interpretes non faciunt discrimen inter illa *judicia*. Hæc utriusque *Consistorii* seu *Collegii* coitio & conjunctio hinc inde in Evangelio occurrit, ubi dicuntur *ἐξήρεται καὶ πρεσβύτεροι* congregati fuisse.

CAP. II.

De ipsorum Excommunicatione. (1)

I.

*III. Gra-
dus ex-
commu-
nicatio-
nis.*

TRes (2) erant *excommunicationis* gradus.

II.

Annot. (1) Prudenter Sapientes Judæorum stauerant, ut malum è cœtu tolleretur, neve impurè tolerando latius serperet. Non tamen delinquens prima statim transgressione duriter tractandus erat, verum varii obtinebant gradus: Excommunicationem prævertebat *נִפְסָה* increpacio, quando Vir sapientia aut dignitate excellens alterum malè agentem corripit, cujus est spatium minimum VII. dierum objurgationem sibi faciam curæ cordique esse, ipsa testari vita. R. Levi Bar-

II. I. Ἀποσυαγωγὴ *ejectio ex Synagoga*, I. נדוי *Niddui*, Joh. IX, 22. à Judæis dicitur נדוי *Niddui*, quæ vox significat *separationem & elongationem*: deducitur à verbo Pih. נדה *separavit*, hinc etiam *proscriptus*, *profligatus*, aut *separatus* quispiam dicitur מנודה. *Niddui* quo-

בתחלת התוכחה ראוי להוכיח Barfelonita בסתר ובלשון רכה ודבר נחרת כרי שלג יתבייש ואין ספק שם לא חור בו בכך שמכלימין החוטא ברבים ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו עד שיחזור למוטב *Initium reprehensionis fieri debet clam, lingua molli & verbis placidis, ne in ruborem convertatur. Sine dubio tamen, si hac ratione in regiam non redeat, peccatorem publicè confundunt, peccatum ejus ἐξοσυατίζοντες & exagitant usque dum ad frugem redierit. Vide hæc & alia ap. B. Avum in Jure Hebr. p. 321, 322. Illustra hinc Matth. xviii, 15, 16.*

(2) Rectius duo tantum excommunicationis gradus statuuntur. Scil. נדוי *Niddui* aliàs dictus שמתה *Schammatah*. Rationes. 1. Illi ex Judæis, qui jura optimè intelligunt, duos tantum memorant. Maim. תלמוד תורה c. VII. 2. Gradum *Niddui* cum *Schammata* eundem facit, quod ex sequentibus evidenter patet ביצד הוא הנדוי *Quomodo instituitur Niddui?* dicunt; *N. esto in Schammata excommunicatione.* 3. Idem hæc duo, si ad originem attendis, notant, nam נדה notat separare, Am. VI, 3. idem שמתה.

quoque dicitur significare elongationem ab omni negotiatione, vel communione viri aut femina, intervallo quatuor ulnarum; separationem quoque à comestione, aut comotatione cum alio, à complexu conjugali, à tonsura, lotionem, & similibus, pro sententia Judicis, & ratione criminis. Buxtorf. ex Rabb. epist.

*Eius
tempus.*

Heb. p. 55. Ea separatio triginta dierum erat, poterat tamen abbreviari factâ poenitentia. (3)

*& condi-
tio.*

III. Illi, qui ita excommunicatus erat, licebat cultui divino adesse, alios docere, & ab aliis doceri, conducere servos, & conduci, sub istius tamen separationis conditione. Ubi is nullam agebat poenitentiam, pro sententia Judicis poena ipsius ingravescibat, (4)
dum

(3) Tempus triginta dierum non minuebatur, sed augebatur Main. l. cit. מי שישב בנידון שלשים יום ולא בקש להתיר מנדן אותו שנייה יושב שלשים יום אחרים ולא בקש להתיר מחרומין אותו XXX. Is, qui excommunicatus erat XXX. dies neque ut solvatur, rogat, is alios XXX. dies excommunicatus esto. Si ne tum quidem, anathemati subjiciatur. Sed resipiscens veniam consequebatur. Formula l. cit. talis, si excommunicatus praesens לך שריו לך או מחורלך Venia tibi data est, si absens: לו שריו לו ומחורל לו N. veniam habeat.

(4) Hæc & plura alia in L. toties citato ut & c. VI.

dum aut duplicabatur, aut tempus ter augebatur, aut poena non nisi cum vita finiebatur. Illius filii non circumcidebantur; & ubi absque poenitentia decesserat, iussu Judicis loculo aut feretro injectus est lapis, ad ostendendum, ipsum fuisse dignum, qui lapidibus obrueretur. Non luctu solenni-que planctu deflevêre talem, nec eum comitantes ad sepulcrum, nec eum terræ mandantes communi sepulturâ.

IV. II. Secundus *excommunicationis* II. חרם
gradus est, *Ἐδύναί τινα τῷ Σατανᾷ tradere*
aliquem Satanae, 1. Cor. V. 5. qui vocatur
Judæis חרם (5)

V.

c. VI. Ex iis pauca excerpo. 1. Viginti quatuor rationes excommunicationis dari v. gr. qui sapientem vel jam mortuum despicit, qui aliquid, quod in verbis scribarum, multò magis Lege scriptum est, vile reputat, qui in tribunaliis Gentium adversus Israelitam testatur, unde hic sumtus facere cogitur, qui excommunicat hominem excommunicationem non merentem. Non expressa est illa Joh. IX, 22. vel metu, vel quia per se clara. 2. Excommunicatos habere potestatem intrandi loca sacra, veluti Templum, quamvis ad alias introitus leges adstrictus, ac alii. vid. tr. מרוק c. II, 2.

(5) Gradus חרם priori multum gravior. Ad terrorem omnibus incutiendum inflantur bucci-

na

Vsus vo-
eis

סרן

in scri-
ptura.

V. Ad magis intelligendum hoc voca-
bulum, scire nos oportet, quòd hoc sensu
non usurpatum sit in V. T. Ibi reperimus
illud applicatum *personis* aut *rebus*: Si *per-*
sonis, notat *devotionem Deo præstandam*
morte earum. Lev. XXVII, 29. Si *rebus*, no-
tat *devotionem Deo præstandam separatione*
earum à communi usu. Hinc *Achan* poc-
nâ affectus, quòd subduxerat *devotum Jos.*
VII, 11. 25.

Persona
devota
ἀναθή-
ματα.

VI. *Persona ita devota* Græcis diceban-
tur ἀναθήματα & *devota res* ἀναθήματα. *Budaus*
ἀναθήματα dici tradit *homines sacros*, quorum
capita inferis *dicata* sunt & *devota*, ἀναθήματα
verò *donaria Diis consecrata*; tempore ta-
men *Pauli* & τὸ סרן & τὸ ἀνάθημα deno-
târunt

ma, promulgantur delicta, devotionibus & exe-
crationibus horrendum in modum ἀποσυγχωρος
subjicitur. Ordinaria quidem formula hæc vi-
detur מוחרם וארור בו אלה בו
N. Anathemizatus & maledi-
ctus esto. Invadat illum *maledictio & juramen-*
tum atq; excommunicatur. Sed expressa insuper
alia apud M. Buxtorfium *Lex Talm.* pag. 828.
quæ sine animi horrore legi nequit. Et sanè in
quem imprecationes istæ aut similes dicuntur, Sa-
tanæ traditus verè dici potest, & prout 1. Cor. V.
ἐξείδοσιν illa eis ὁλεθρον σαρκὸς fieri debebat, ita
in formula cujus Celeberrimus Lexicographus
memi-

târunt tantum secundum excommunicationis gradum, distinctum à primo. 1. Quum ea excommunicatio non fieret à singulari iudicio, sed ea denuntiaretur audiente totâ Ecclesiâ. 2. Addebantur è Lege Mosis devotiones & execrationes. Quando eadenuntiabatur, cereæ accensæ sunt, finitisque execrationibus extinctæ, ut significarent, huiusmodi devotam personam emunctam esse luce cœli. Hæc excommunicationis species usurpabatur adversus illum incestuosum, 1. Cor. V, 5. & adversus Hymenæum atq; Alexandrum 1. Tim. I, 20.

VII. III. Tertius excommunicationis ^{III.} gradus vocatur in N. T. vocabulo Syriaco **ܡܬܬܐܢܐ** *Maḡv-âḏâ Maranatha*. 1. Cor. XVI, 22. h. e. Dominus venit. Maran notat Dominum, & Atha venit. Cujus autorem dicunt Enochum. Jud. vers. 14. Judæi id appellant **ܫܡܬܐܬܐ** *Schammatha*.

VIII. Hujus vocis duplicem adducunt ^{Duplex explicatio vocis} interpretationem; quidam ajunt tantundem ^{Schammatha.}

meminit, legimus, **יהיו עליו מכור גדול** *ſint ſuper* **ונאמנים וחלאים רבים ומשוני** *ipſum plage magna & fideles, morbi magni & horribiles.* Neque enim illud tradere Satana de morte exponi poteſt, tum ob 2. Cor. II, 1. 7. tum etiam quia excommunicatus morte puniri non ſolet. Ad **ἡ ἀποστασία** *respicit Paulus 2. Theſſ. III, 14.*

dem significare ac *Maranatha Dominus venit*, *מָרָנָא* notante Dominum, & *תָּבֵי* *venit*. Alii dicunt, quòd sonet, *ibi est mors*. *מָרָנָא* significante *ibi*, & *תָּבֵי* *mortem*. *Elias Thisb. in rad. שִׁמְתָּא*. Hinc posset verti *destinatio ad necem*. (9) Et hæc ratio creditur esse illius loquendi modi *1. Job. V, 16. Est peccatum ad mortem*, h. e. quod dignum est devotione ad mortem. *Bertram. de politia Jud. c. 2. p. 21.*

R. Gerson
excom-
munica-
tio ob re-
signationē
literarū.

IX. R. Gerson interdixit resignationem literarum sub poena ternæ illius excommunicationis. *Buxtorf. ep. Heb. p. 59.* In dorso epistolæ subjici solebat hæc abbreviatura, *אָסוּר בְּחַרְס*, h. e. *prohibitum est per anathema*, & R. Gerson, *luminis captivitatē*, sc. resignare has literas. Et hæc vocabatur *excommunicatio in secreto nominis tetragrammati*; vide illius formam cap. de *Sadduceis*.

Excom-
munica-
tio trans-
iit ad Ec-
clesiam
Christia-
nam, in
qua IV.
gradus.

X. Hujus censuræ quatuor gradus erant in Ecclesia Græca. *Vid. Justelli notas in cod. Canon. Eccles. univers. ad canon. 25. Bellarm. de pœnit. l. I. c. 22. & Casaub. Exercit. p. 552.* observant quintum gradum, quem ille *μίσωσις*, alter *μίσθξις* communicatio-

(6) Utraque Etymologia incerta: Certa à *מָרָנָא* excludere a societate humana. Eadem radix apud Arabes *Anathematizavit*, ignominia affecit.

nem appellat. Verùm communiter quatuor sunt. (7)

XI. 1. *Σύστασις assistentia.* Illi hoc gradu puniebantur, quibus sola *mensa Domini*^{σις} interdicta erat, licebatque intrare templum, audire verbum, cum Ecclesia preces fundere, cum reliquis Christianis adstare, & intueri, quomodo aliis Sacramentū daretur, et si ipsi illius non fierent participes, unde & vocabantur *Stantes*.

XII. 2. *ὑπόπλισις submissio.* Quod ad hanc poenam, quidquid de ea lego, hoc est; ^{2. ὑπόπλισις.} Qui hanc poenā affectus est, admissus est in templum, ipsius tamen locus erat *post suggestum*, vid. *Justell. loc cit.* & exire debebat cum Catechumenis, h. e. talibus Gentilibus, qui Christianam fidem amplexi, non tamen plenè admissi ad Ecclesiam, quoniam nondum erant sacro fonte tincti; & sic, quia cum aliis Christianis indiscriminatim precari non poterant, certus locus post chorum templi, modo coenobiorum, ipsis assignatus erat, vocabaturque *Catechumenium Hospin. de templ. p. 88.*

XIII.

(7) De his gradibus vide, quæ multâ eruditione scripsit Venerandus Patruus Joh. Jacobus Hottingerus in illustri Tigurinorum Athenæo Professor Theologiæ longè Celeberrimus in *Biga Diss. Histor. Theol. de poenitentia primit. nec non Romana Ecclesia. p. 49. &c.*

XIII. Hoc censeo esse locum pro hoc secundo *excommunicationis* gradu; sic ucredam, vim hujus' poenæ in tribus consistere. 1. Prohibebantur à mensa Domini. 2. Non permissum ipsis erat, adstare administrationi Coenæ Dominicæ, quod licebat primo gradui. Hocque clarè liquet ex eo, quòd Catechumeni plerumque dimittebantur, cùm administratio fieret; ipsis enim præprimis dicebatur: *Ite, missa est.* 3. Etiam si liceret ipsis ὑποπροσέειν, genibus inniti, precarique, unde & nominabantur *Succumbentes*. attamen non mittebantur hoc facere in Ecclesiæ concione, sed tantum in eo post chorum & suggestum loco, Catechumenis destinato; & hac in parte secundus gradus à primo differt.

3. ἀκρό-
ασις.

XIV. 3. Gradus erat ἀκρόασις *auditio*. Is, qui hoc gradu punitus est, non nisi ad coemeterium admittebatur, ubi Scripturam audire licebat, non autem accedere ad preces, aut ad mensam Domini; unde denominabantur *Audientes*.

4. πρὸς-
κλαυσις.

XV. 4. Quartus & ultimus gradus, seu species, erat πρὸς κλαυσις *præflectio*. In quos hoc gradu animadversum est, penitus præcludebantur templo, lacrymis obortis flagitantes ab intrantibus, ut orarent pro se Dominum. Unde dicti sunt *plorantes*.

XVI.

XVI. Quoniam in communi putatur *Gradus*
Cain primo *excommunicationis* gradu fuisse *excom-*
punitus, quem dicunt *Niddui*, & quod po *munica-*
stremus gradus, nimirum *Schammatha* ab *apud Iu-*
Enoch institutus sit, ideoque quum inde u. *daos An-*
triusque antiquitas pateat, non audeo dice- *tiquitas,*
re, tres *excommunicationis* gradus sumptos
esse à tribus impuritatis speciebus, quæ po-
pulum præcluserunt tribus castris, etsi pro-
portio quædam inter illorum gradus obti-
neat. De quibus *P. Fagius in Num. V, 2.*

XVII. *Niddui enim* potest comparari *exclu-* Conve-
sioni extra castra Dei, quæ obvenit contre nientis
etatione cadaveris pollutis. *Cherem* potest graduum
conferri *præclusioni extra castra Dei & Le-* excom-
vitarum, quibus ejecti, qui immundierant munica-
profluviis. *Schammatha* conferri potest tionis &
præclusioni extra tria castra, castra Dei, castra exclusio-
Levitarum, & castra Israelis; hâc animad. nium ex-
versi illi, quos lepra immundos reddidit. tra ca-
Credibile est Græcas & Latinas Ecclesias à stra Dei
Judæis suos *excommunicationis* &c.
gradus mutuatas esse.

CAP. III.

*De Collegio seu Confessu Civili, quas
personas id requisiverit.*

I.

*Actiones
hominū,
quæ in
Legem
Dei, sed
non in
pœnam
civilem
incurrūt,
ut vin-
dicta,
rancor.*

Homines multis in rebus possunt in-
currere in Legem Dei, etsi non in pœ-
nam hominum. *Non ulcisceris, & servabis
rancorem. Levit. XIX, 18.* Quod Judæi ita
exponunt: *Ulcisci est negare quidquam pe-
tenti, qui antea beneficium negavit alteri.
Rancorem servare alicui, qui antea detrecta-
vit benefacere, beneficium præstare cum ex-
probratione.*

II. Istud hoc illustant exemplo: Si *Ru-
ben* dicat *Simeoni*, commoda mihi securim
tuam, & is respondeat, nolo. Deinde si
Simeon indigeat securi, & dicat *Rubeni*,
commoda mihi tuam securim, & tum re-
gerat ei *Ruben*, ne expectes à me eam, quam
mihi negâsti. Hoc est *נִקְמָה ultio*. Rur-
sùs, si *Ruben* dicat *Simeoni*, commoda mi-
hi tuam securim, & is referat, nolo; ac de-
inde, ubi *Simeon* mutuari velit securim à
Rubene, qui reprimat; en accipe; non a-
gam tecum; quemadmodum tu mecum.
Hoc

Hoc est נטירה *rancoris servatio*. Uterque hic impingit in Legem Dei, etsi non in plagam hominum.

III. In cunctis *judiciis civilibus* quinque ^{Persona} personæ sunt. 1. *Judices*. 2. *Officiales* seu ^{judiciorum} *magistratus*. 3. *Advocati*. 4. *Scribæ*. 5. *Testes*. ^{civilium.}

IV. In *supremo judicio*, seu *Sanhedrin*, erat ^{Caput} quis caput omnium *Judicium* reliquorum, ^{Sanhe-} *Hebr.* נשיא, *Græcè* ἄρχων *Princeps*. ^{drin.}

V. *Testium* ad minimum duo erant (1) *Testium* ^{numerus} *Dent. XIX, 15*. Si fuerunt falsi, *talione re-* ^{& poena}

Ccc 2

per si falsi

Anno. (1) Tot ordinariò requiri testes scripta *Judæorum* passim memorant. Adferam exemplum, quod simul modum examinandi docet. *Mischna* tr. סנהדרין c. III, 6. כיצד בודקין את העדים היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן ומצינאין את כל האדם לחוץ ומשיירין את הגדול שבהן ואומדין לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר הוצא אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב כלום מאתים זוז ואחר כך מכניסין את השני לו לו שהוא חייב בפנינו הודה עד שיאמר לא אמר וכודקין אותו אם נמצאו דבריהן מכוונין נושאין ונותנים ברבר. *Coccejo* interprete.

Quomodo examinantur testes? Intro vocatis terrorem incutiunt; deinde, exactis omnibus, reliquum faciunt maximum natu testium & ita dicunt illi. Cedo, qui nosti, hunc illi debere, si responderit. Ipse mihi dixit: Ego isti debeo, aut alius id mihi recitavit: nihil testatus est usq; eodum dicat. Nobis præsentibus falsus est adver- ^{sarius}

*Scribarum
numerus,
confessus,
officium.*

perculsi sunt, h. e. eâdem poena, (2) quam machinati erant in fratrem, *Deut. XIX, 19.* *Scribarum*, seu *Notariorum* duo erant; alter stabat ad dextram, ut scriberet sententiam liberationis & quod dicebatur in defensio-

fario suo se ipsi debere ducentas drachmas. *Postea alterum testem intro vocatum examinant. Si horum effata consentire comperiantur, deliberant de causa.* Si verò unus aliquis adversus proximum testatur in re, cujus gratia ab accusato iuramentum exigere nequit, ille loris cædendus. Unicum tamen testis ἀξιόπιστος in rebus, propter quas alioquin testimonium divinum miraculo invocandum esset, sufficit, de quo ipsa scriptura ita sentire videtur. Num. V, 13. vid. Raschius ad h. l. Alia ad testes eorumque testimonia ex cit. tr. c. III. IV. & V. desumi queunt.

(2) Si falso testi talione poena condigna non infligitur, tum illa prudentiâ Judicium in aliam commutanda. Tr. מכור c. I, 1. כיצד העדים נעשים זוממים מעידין אנו באיש פלוני שהוה בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה ארבעים מעידין אנו באיש פלוני שהוה חייב לגלות אין אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה ש' Ex Coccejana Interpretatione: *Quomodo testes pro falsariis puniuntur?* si dicunt; Testamur adversus N. quòd sit filius expulsæ, aut filius ejus matris, cui calceus traditus sit: non statuunt Judices, ut ille vel ille pro tali habeatur vice alterius, de quo testati erant

(1) fensionem partis; alter stabat à sinistra, ut exciperet sententiam condemnationis & partium accusationes. (3) *Mos. Kots. in Sanhed.* Putat *Drusius* præter. *Matth. XXV.* Christum loquentem de ultimo iudicio, huc respexisse: *statuet oves ἐν δεξιῶν αὐτοῦ, hædos autem ἐξ ἀριστερῶν. Matth. XXV, 33.*

VI. *Officiales* semper erant præsentēs, ut *Officia-*
 exequerentur sententias *Judicum*: quapro- *lium offi-*
 Ccc 3 pter *cia,*

erant falsò, sed infligunt ipsi XL plagas. Si sic: Testamur de isto, quod ex filii pœnam demeritus sit: non jubent testem ipsum exsulare, sed is XL plagis ceditur.

(3) Scribarum erat vota absolventium & condemnantium accuratè in libris suis notare, quò Judices, si quid oblivioni traditum fuerit, cuncta benè notata rescire possent. **אם טעו בדבר שני**
Si qua in re er- **סופרי הדיונין מוכירין אותם**
rent, duo Scribæ illis in memoriam revocant
Mischna tr. cit. c. V, 5. Huc allusio in phrasi *liber vite*, præprimis *Apoc. XX, 12. 13.* *Dan. vii, 10.* Deus non ex libris fideles vel absolvet vel infideles damnabit: Ipse tanq. Omniscius illis minimè indiget. Verùm ut constet iudicium fore secundum *ἀλήθειαν*, phrasēs adhibentur à Iudicio *ἀκριβείᾳ* desumptæ. Sunt plura alia, quæ convenientiam inter iudicium divinum & humanum pandunt.

pter virgās & lora hinc illinc ferebant, (4)
 quemadmodum Consulibus Romanis vir-
 garum fasces cum securibus præferebantur,
 ad promptiorem justitiæ executionem. Mos.
 Kots. in Saph. Hebræis vocantur שוטרים
 tois LXX. subinde Γεγραμμεῖς, Belgis
 Gerechts-Dienaren / Luth. Stod. Meis-
 ter / Luca πραιποσιτος cap. XII, 58. Quum va-
 dis cum adversario tuo ἐπ' ἀρχοῦλα ad supre-
 mum magistratūs caput, in via da operam, ut
 libereris ab eo, ne fortè pertrahat te ad Judi-
 cem, & Judex שופט tradat te τῷ πραιποσιτῷ τῷ
 שופט Officiali seu Moderatori, & Officialis
 conjiciat te in custodiam.

VII.

(4) Officiales, qui modò שוטרים à circum-
 ferendis literis contractus, modo שמש בית דין
 ministri confessorum Judicialium &c. vocantur, à
 Maimonide his describuntur verbis שוטרים
 בעלי מקל ורצועה והם עומדין לפני
 הדיונים המסבבים בשוקים וברחובות
 ועל החנויות לתקן השערים והמדות
 ולהכור כר מעוות וכל מעשיהם על פי
 הדיונים וכל שיראו בו עוות דבר מביאין
 אותו לב' ד- Lictores manibus tenent bacula at-
 que lora; stant in conspectu Judicum, discurrunt
 quoq; per fora & plateas, adeunt tabernas ad or-
 dinanda pretia, mensuras, verberant perverse a-
 gentes: Omne autem, quod agunt, ex sententia
 Synedrī agunt: Mala, quæ vident, proferunt in
 Senatum. in הלכות סנהדרין c. l. init.

VII. *Advocatus* dicebatur רִיבֵנִי ^{Do} ^{ut &} ^{Advoca-} ^{torum.} *minus* (5) *litis*. Stabat à dextra partis in jus vocatæ, ubi aut pro ea aut contra eam verba faciebat. *Stabit Dominus ad dextram egeni, ad salvandum à damnantibus animam ejus. Ps. CIX, 31. h. e. Dominus tuebitur causam ejus. Et Satanæ stetit ad dextram Josuæ. Zach. III, 1. h. e. ad ipsum accusandum, aut causam ipsius disjiciendam. Quando Johannes ait 1. Joh. II, 1. Si quis peccaverit, habemus Paracletum: tum alludit ad hunc רִיבֵנִי ^{seu} *Advocatum*.*

VIII. *Judices* inquirebant decernebant. ^{Iudicium.} ^{Senten-} ^{tias fe-} ^{rendi} ^{modus.} ^{tus.} que, & inquisitione factâ, sententia de causis per *Judicem* hoc modo ferebatur: Tu N. *Innocens es. Tu N. obligaris. Tu Simeon justus es, Tu Ruben reus.* (6) Quâ sententiâ latâ, reus ad locum executionis tractus est. *Quum judicabitur, exeat condemna-*

Ccc 4

(5) Aliquando סַנִיגוֹר, uti in noto illo dicto *Va illi, cujus סַנִיגוֹר קָטִיגוֹר* *Sanigor factus est Kattigor.* Esse vocabula origine Græca συνίστορος & κατήγορος nulla probatione indigere puto, quamvis in eorum explicatione valde Judæi coecutiant. Huc quoque referendum מַרְקָלִיט, quod est Græcorum ἑρμηνεύς v. Joh. I, 1.

(6) *Judicibus* incumberebat ut controversias ritè

tus Ps. CLX, 7. Hebr. *עָשָׂה יָצֵא עֲשׂוּיָא* *exeat improbus.*

Alius

*apud Iu-
daeos.*

Alius

*apud
Romanos*

IX. Modus personarum sententiam ferentium in plurimis terris discrepat. Judæi absolvebant homines & condemnabant simplici sententiæ prolatione. Romani sententiam suam ferebant tabellis, quas in urnam immittebant, aut cistulam, huic rei paratam. Si quem absolvebant, tabellæ isti inscripsere literam A, quæ est prima litera in voce *Absolvo*; si quem condemne-

bant,

ritè cognoscerent, præprimis sibi caverent, ne quemquam impunè condemnarent Tr. סנהדרין
אם לו מצאו זכור פטרוה ואם
לאו מעבירין דינו למחר מורונו זונות
זונות וממעט' במאכל ולא היו שותין יין
כל היום ונושאים ונותנים בדבר כל הלילה
ולמחרת משכימין ובאים לבית דין המוכה
אמר אני מוכה ומוכה אני במקומי והמחייב
אמר אני מחייב ומחייב אני במקומי
*Comperto innocentem esse, absolunt: Sin judicium ejus in
crastinum differunt, binique conveniunt atque di-
minuto cibo vino non gustato toto die inter se de
causa conferunt; postridie matutino curiam ad-
eunt, tum is, qui absolvit, sic ait; Ego absolvo
& in ea sententia persevero; qui condemnat. Ego
condemno & in ea sententia persevero. Mox
additur: Qui condemnauerat, ei licet absolvere;
at qui absolverat, ei non est licitum mutata
sententia pœnæ reum adjudicare, ex Ordinaria h.
tr. versione.*

bant, miserunt in urnam literam C, in tabella exarata, quæ est prima litera vocis *Condemno*; si autem res gravior esset, quàm ut sententia ferri posset, tum injecerunt alias tabellas notatas literis N. L. significantibus *Non liquet* (7) *Rosin. Antiq. Rom. l. 9. cap. 24.* Itidem Græci utebantur tribus in judiciis literis; Θ nota erat ac symbolum damnationis, unde *Persius Sat. 4. vers. 13.*

Alius deniq; apud Græcos.

Et potius es nigrum vicio præfigere Thera. T, symbolum erat absolutionis (8) A, ampliationis seu dilationis.

X. Alii annotant condemnationis sententiam latam dando lapillum atrum & absolutionis dando lapillum candidum; *Ovid. Met. 15.*

*Sententia conde-
mnationis atro,
sed absolutionis
candido
dabatur
lapillo.*

Mos erat antiquis niveis, atrisq; lapillis.

Hos damnare reos, illos absolvere culpâ.

Huc videtur allusum esse *Apocal. II, 17.* qui vicerit, dabo ei *καὶ ἔσται λευκὸν* calculum album, h. e. absolvam ipsum & sententiam pro ipso feram die judicii.

XI.

(7) Eadem formula apud Hebræos *אני יודע* *Non liquet* l. cit.

(8) Sunt qui huc referunt *Ezech. IX, 4.* & signabis *ת* qs. litera *ת* intelligeretur. Sed *ת* signum quodvis notat, unde *ת* signare. Potius respectus est ad morem, quo in Oriente servos suos certo aliquo signo notabant & ab aliis distinguebant. Conf. *Apoc. VII, 3.*

Phrases
judicia-
les.

XI. Nota hos tres loquendi modos;
ἀναστῆναι εἰς κρίσιν surgere ad iudicium, ἀναστῆναι ἐκ
κρίσεως surgere in iudicio, & κατὰ δέδινασμένον ἐξελθεῖν
exire condemnatum. Primus modus lo-
quendi tribuitur *Judici* iudicium habenti.
Quum surgit Deus ad iudicium Ps. LXXVI,
20. h.e. ad exercendum iudicium. Secundus
tribuitur ei, qui in iudicio causâ vincit. *Viri*
Ninivite, ἀναστήσομεθα ἐκ τῆς κρίσεως surgent in iu-
dicio cum hac ætate, *Matth.* XII, 41. h.e.
justiores declarabuntur hâc generatione.
Tertius tribuitur *condemnato* Psalm. CIX, 7.
Exeat condemnatus, seu improbus. *Non*
stabunt improbi in iudicio Psalm. I, 5. Si-
milis loquendi mos usitatus fuit Romanis;
stare in Senatu, causâ cadere. Puto tamen
hunc Romanum loquendi morem sumptū
esse ab ipforum Gymnasiis, ubi positura
corporis, quâ quis parabat se defendere &
digladiari cum adversario, vocabatur
Status, aut *Gradus*; ut *cedere de Statu*,
Gradum vel Statum servare. Et sic à
Gymnasiis ad Iudicia hæ dictio-
nes traductæ sunt.

CAP. IV.

De Numero Curiarum Civilium.

I.

Judiciorum civilium duo erant: סנהדרין ^{judicia} ^{civilia,} ^{maius &} ^{minus.} ^{הגדולה} seu Collegium magnum, aut ^{הקטנה} ^{Senatus supremus;} & סנהדרין קטנה ^{Judi-} ^{cium} seu Collegium minus. Sic in genere apud Rabbinos ipsa distincta reperio. Et quamvis Collegium posterius insuper fuerit partitum, ut liquebit inferius, attamen antiquis ætatibus solummodò duo priora erant.

II. Istam divisionem videtur noster Sal- ^{Huc allu-} ^{so Matt.} vator Christus secutus, appellans ^{judicium} ^{minus,} ^{קטן} ^{judicium:} & ^{maius,} ^{הגדולה} seu ^{confessum} ^{maius.} Quicumque irascitur fratri suo temerè, ^{הוא} ^{על} ^{הא} ^{רעה} ^{הוא} ^{על} ^{הא} ^{רעה} obnoxius erit ^{judicio.} Quicumq; verò dixerit fratri suo Raca, obnoxius erit Synedrìo seu Collegio supremo; quisquis autem dixerit, ^{fatue,} obnoxius erit gehennæ incendio ^{Matth. V.}

III. In quibus verbis, quemadmodum est peccati gradualis adscensio; 1. Est ira, passio animi. 2. Raca, (1) quod non gran-

Annot. (1) Esse convitium vulgare Judæis ne-

grandis alicujus est sermo convitii, sed magis è contemptu natum, & neglectu dicentis. *Chrysof. in hom. 16. in Matth. III. Fatue*, convitiosum nomen; sic sunt adscendentes poenæ gradus 1. *Kēiōis* & *judicium minus*. 2. *Senatus supremus*, & *judicium majus*. 3. *Ignis gehenna*.

Gehenna
quid?

Typus
ignis in
fernalis.

IV. *Gehenna* fuit vallis horrenda duobus signibus. 1. In ea Idololatræ suæ pignora *Moloch* comburebant viva. 2. In ea perpetuus ignis lucebat ad comburenda cadavera & sordes Hierosolymarum. *Dav. Kimchi, Ps. XXVII, 13*. Hæc vallis typus fuit ignis infernalis, partim ob horrendum primi ignis modum, & partim ob contemptum loci, respectu secundi ignis. Possumus illud textum ita explicare; *ira* obnoxia est poenæ minoris judicii, *Raca*, majoris, & *fatue*, obnoxium est poenæ omnium judiciorum, imò ipsius ignis *Gehennæ*.

V. Ma-

nemo, ut puto, tam prolixè probavit ac *Ligtfoot* Op. T. II. 286. Ex quo testimonium. *Tanchum fol. XVIII, c. 4. Dixit Ethnicus Israelita: Paratum tibi apud me est esculentum appositissimum. Quale nam illud? inquit alter. Cui ille, Caro suilla. RAKA (inquit Judæus) de bestiis etiam mundis apud vos non comedendum &c.*

V. Magnus Senatus ille κατ' ἐξοχήν vocatur *Sanhedrin*, quod vocabulum derivatur à Græco συνέδριον *confessus judicii*; vocatur etiam בית דין *Dicasterium, Curia*, & distinguitur ab aliis judiciis. 1. Ratione numeri *Judicum*, quorum in eo LXXI. erant juxta Dei mandatum & primam Moſis institutionem. (2) *Mos. Kors. fol. 186. Col. 2. Num. XI, 16. Congrega mihi LXX. viros ex Senioribus Israelis, quos nōsti esse Seniores populi, ipsiusque moderatores, & assumes eos ad tentorium conventūs, & sistent se ibi tecum.* Ex ultimis hujus textūs verbis deprehenduntur LXX. præter Moſen; eoq; mortuo, semper in ipsius locum elegerunt *Judi-*

(2) Hæc est vulgò recepta Judæorum de numero membrorum Synedrii sententia, uti ipse textus Mischnicus tr. סנהדרין c. 1, 56. גדולה היתה של שבעי ואחר וקטנה של עשרי ושלשה ומנין לגדולה שהיא שם שבעים ואחד שנ' אספה לו שבעים איש מוקני ישראל ומשה ער' גביון הרי שבעים ואחד *Synedrium Magnum uno & septuaginta judicibus constabat, sed minus tribus & viginti. Unde autem constat Lxxi. Judices ad Synedrium M. pertinuisse? Ex eo, quod dicitur Num XI, 16. Congrega mihi Lxx viros ex Senioribus Israel. His Moſes præfectus erat: Hac ratione habes prædictos Lxxi. Vide glossam Bartenorianam.*

Judicem supremum, quem vocabant *Nasi Principem*, seu *Caput Judicum*, non accensentes ipsum *tois LXX*.

Electio
tempore
Mosis.

VI. Hi septuaginta creduntur electi esse, seni ex quavis tribu; exceptâ tribu Levi, quæ quatuor modò dederit. *Jun. Analyst. expos. Num. XI*. Alii putant, modum electionis ipsorum sic se habuisse: seni ex quavis tribu sua nomina inscripserant schedulis seu pittaciis. Septuaginta harum schedularum inscriptæ erant voce *קני senior* & duæ reliquæ voce *חלק pars*. (3) His pittaciis seu schedulis in urnam conjectis, si quis extraxit pittacium tale, notatum nomine *Senior*, is relatus inter *Judices* est. Quæ reliqua pittacia seu schedulas sortiebantur, quibus inscriptum erat *חלק* rejiciebantur. *Num. XI, 26*. Gravissimus ætate horum *Lxx* vocabatur *אב ביר דין Pater dicasterii*.

VII,

(3) Gravissimè hallucinatur hîc Auctor noster, vertens *חלק portio*, quum vertendum esset *glabrum*, cui nihil insculptum, prout nexus evidentissimè ostendit. Rem integram dabo *בשעה* שאמר לו הקדוש לו הקדוש ברוך הוא למשה אמר לו שבעים איש מוקני ישראל אמר משה כיצד אעשה אברור ששה מכל שבט ושבת נמצאו שנים יתירים אברור חמשה חמשה מכל שבט ושבת נמצאו עשרה חמשים

VII. Totus *Judicum* Senatus sedebat in semicirculo, Principe *Nasi* in medio constituto superiori loco, cæteris circumfidentibus, hâc formâ, ut *אב בית דין* *Pater dī-*
casterii esset proximus à dextris & *Nasi*. *Mos.*
Kots. fol. 186. col. 2. (4) VIII.

חסרים אברור ששה משבט זה וחמשה
 משבט זה הריני משיר קנאה בין השבטים
 מה עשה בירר ששה ששה והביא שבטים
 ושנים פיתקין ער שבטים כתב וקן ושנים
 הניח חלק כללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו
 וטלו פיתקיהם כל מי שעלה בירו וקן
 אמר כבר קידשך שמים מי שעלה בירו חלק אמר
 המקום לא הפץ כך אני מה אעשה לך
Illo tempore, quo Deus ενλογισας Mosi praecepit,
congrega mihi Lxx viros ex Israele, hic apud se
dixit: Quid mihi faciundum? Si ex qualibet
tribu sex elegero, tum duo redundabunt: si ex
qualibet tribu quinque, deficient 10. Si sex ex hac
tribu, quinque verò ex illa, tum invidiam inter
tribus concitabo. Quam ergò viam ingressus est?
Selegit ex singulis tribubus viros sex, & sumpsit
schedulas Lxxii. Lxx. inscripsit nomen יקי Se-
nior, sed duas glabras reliquit (sive duabus nihil
inscripsit) Tum commiscuit atq; indidit urnae sor-
itoriae dixitq; ad illos, venite atq; extrahite sche-
dulas. Ad illos, qui schedulas nomen יקי Senior
habentes extraxerunt, Moses dixerat. Deus jam
pridem te sanctificavit. Ad illos verò, cui obti-
gerunt glabra, Deus te non vult. Quid ego fa-
ciam? tr. cit. c. 1. f. 17. 1.

(4) Uti proximus à dextra *Pater domus* *Judi-*
cii

Collegiū
minus
vel ex
XXIII.

VIII. Collegium minus divisum erat in duas species; altera constabat Senatoribus XXIII. & ejusmodi duo erant Collegia Hierosolymæ, unum ad portam atrii templi, & alterum ad montem templi. In cunctis quoque civitatibus Israelis, quas incolebant centum & viginti patres familias, hujusmodi Collegium virorum XXIII. jus dicebat. (5) Altera spe.

cii, ita à sinistra חכם sapiens in legibus Judæicis versatissimus. Non eadem his tribus dignitas, maxima Principis, minor Patris domus Judicis, minima Sapientis: Hujus tamen major dignitate reliquorum Synedrii membrorum.

(5) Ratio hujus numeri datur quidem tract. סנהדרין c. 1, 6. sed inepta est. Cxx. familiarum ita ad c. l. in glossa Bartenoriana numerantur. עשרים ושלשה סנהדרי קטנה וג' שוררות של כ"ג כ"ג יושבים לפניהם שאם הוצרכו להוסיף על הדיונים מוסיפים מהם ועשרה בטלנים עשרה בני אדם בטלנים ככל מלאכה שיושבים תמיד בבית המדרש ושני סופרים לכתוב דברי המוכין ודברי המחייבין ושני חוננים שמשו בית דין להלקות החייב ולהזמין בעלי הדין ושני בעלי דינים ושני עדים ושני זוממין ושני זוממי זוממין וב' גבאים ושלישי לחלוק הצדק שצדקה נבכרת בשנים ומתחלק בג' ורופא ואומן להקין דם ולכלר ומלמד תינוקות הרי ק"ך XXIII. Senatum minorem faciunt: Præterea tres alii ordines in conspectu illorum sedentes quo-

species minoris Collegii seu Judicii consistebat *Triumviratu*; (6) idque erigebatur in ^{vel III.} minoribus oppidis, quæ non habitabantur ^{constabat} 120. familiis.

IX. 2. Secunda differentia inter Colle- ^{II. ratio-}gium majus & minus est respectu loci. ^{ne loci,} Septuaginta viri tantummodo confidebant *Hierosolymæ intra atrium templi* (7) in cœ-
D d d naculo,

rum unusquisq; ex XXIII. constat, requiruntur, ex his enim, quando necesse est, iudicibus alii adduntur: Insuper decem otiosi, qui ab omni opere feriuntur & jugiter in schola sedent. Dein duo scribe, quorum unus vota absolventium, condemnantium alter excipit. Nec non duo Senatus Ministri ad reos flagellandum atq; litigantibus tempus indicandum. Etiam duo litigantes: Testes duo: Falsarii duo & alii duo falsariorum falsarii. Duo quoque exactores Eleemosynarum: Tertius accedit, quando collectas distribuunt; Nam collectio à duobus fieri potest, sed distributio à tribus: Medicus: Scriba: Pædagogus. Hi faciunt Cxx.

[6] Quia enim Iudices numero impares ex sententia Judæorum constituendi sunt [ut scilicet res in hanc aut illam partem decidi queat] confessum infra tres dari negant: hinc tract. סנהדרין מox ab initio ad causas leviores tres denominantur דיני ממון בשלשה גזירות וחבלות *iudicia pecuniaria à tribus: de rapinis בשלשה & læsione à tribus &c.*

[7] Locum Synedrii quod attinet, de illo absolute

naculo, quod vocant לשכר הגויר *con-*
clave casura, (8) propter *caesos lapides*, qui-
 bus

solutè dici nequit Lxx viros tantummodò Hiero-
 solymæ intra atrium Templi consedisse, sed rectius
 ibi, ubi cultus divinus exercebatur, ut ita iudices
 Deum jugiter ob oculos habeant atque ex reve-
 rentia erga illum verè judicent: quia ibi plurimi
 ex Gente convenire solebant, supremæ curiæ
 convenientior locus vix constitui potuisset, Ita
 quoque quia in Synedrio de Sacerdotibus eo-
 rumq; ortu & integritate, de Propheta cognosce-
 batur. Primitus Synedrium M. sequebatur Taber-
 naculum Num. XI, 24. Deut. XVII, 8. Quando au-
 tem ejus usus cessabat, conjunctum illud erat
 Templo & urbi Hierosolymitanæ, 2. Chron. XIX, 8.

(8) לשכר הגויר *σπῆρα* sive concla-
 ve ex politis lapidibus constans conf. Am. V, 11.
 1. Reg. VII, 9. Situm hoc erat in portione Judæ
 סנהדרין בחלקי דיהודה *Synedrium in portione*
Judæ. Talin. Babyl. tr. זכח c. V, f. 54. [hinc
 מחקק Judæ assignatur Gen. XLIX, 10.] pars e-
 jus in atrio, altera in loco communi, unde hæc pro-
 priè Senatoribus confessum dabat, non illa. Num
 verò ad latus Templi meridionale an septentrio-
 nale collocatum fuerit, ob codicum Mischnico-
 rum variam lectionem tr. מרור c. V, 3. cer-
 tò asseri nequit, licèt prius cum positu terræ Ju-
 daicæ magis conveniat Maim. בתחלה כשנבנה
 בית המקדש היו ב"ד הגדול יושבין בלשכר
 הגויר שהיתה בעזרת ישראל *Quando*
primum Templum extruebatur, locus Synedrii
M. erat

bus structum erat. *Mos. Kots. ibid.* Græcis tale conclave dicitur *λιδόσπαστον pavimentum*; Pilatus sedit pro tribunali in loco, qui dicitur *λιδόσπαστον. Joh. XIX, 13.* Cætera Collegia seu Judicia omnia confidebant sub portis urbiū; Hinc quia portæ sunt propugnacula urbiū, Judicesque sub iis iudicium exercebant, dicitur, quòd *portæ inferni non sint prevalitura Ecclesie*, h.e. nec vis, nec astutia Satana. *Matth. XVI, 18,*

Ddd 2

X. Tan.

M. erat in conclavi Gazith stante in atrio israelis. Sub Templo secundo idem manebat locus, si exceperis, quæ *Talm. Babyl. Tr. Sanh. c. V, f. 41.* ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרין *Quadragenta annis ante Templum vastatum recessit Synedrium è loco suo: conf. Maimon. in tract. c. xiv. fin.* Hoc autem tempus incidit in annum Christi trigessimum, quo ipse munus suum auspicabatur. Tum enim, quando Schiloh venerat, ablato jam dudum sceptro, recedere quoque debebat מחקק potestas Synedrii. Ex quo autem semel locum suum reliquit, incertis sedibus vagabatur, donec tandem penitus expiravit. *Talm. Babyl. מלשכת הגזית c. IV. ראש השנה* לחנור ומחנור לירושלים ומירושלים ליבנה ומיבנה לאשא ומאשא לשפרעם ומשפרעם לבית שערין ומבית שערין לצפרי ומצפרי למברין *Synedrium M. postquam discesserat è conclavi Gazith venit*
in

III. Ratio-
ne pote-
statis &
Auctori-
tatis.

X. Tandem 3. differunt ratione potesta-
tis auctoritatisq;: Collegium virorum LXX,
accipiebat appellationes à Judiciis minoribus,
sed ab eo ad majus Judicium provocari non
poterat. Deut. XVII, 8. Rursus Collegium
Triumvirorum non dijudicabat criminalia,
seu דיני נפשות Judicialia capitalia, sed tan-
tummodò דיני ממונות Judicialia seu pœnas
mulctatitias & pecuniarias, causasque mi-
nores, ut flagellationem, &c. Collegium au-
tem seu Senatus XXIII. virorum, constitue-
bant de capitalibus, restrictâ tamen pote-
state; non enim tota Tribus, Sacerdos sum-
mus, & Pseudopropheta, aut aliæ ejusmodi
momentosæ res, apud illos postulari judica-
rive poterant. (9) Hæc tantum ad Sena-
tum דין LXX. pertinebant. Huc illud spe-
ctat: Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Pro-
phetas. Luc. XIII, 34. Cuneus de Rep. Hebr.
c. XII. l. 1.

XI.

in tabernas (montis Templi): è tabernis Hieroso-
lymam: Ex Hierosolyma in Japhne: Ex Japhne
in Uscham, ex Uscha in Scheph:arham, hinc in
Bethschaarim, inde in Tzipporim, & hinc in Tibe-
riadem. Quando Salvator noster ad mortem
condemnabatur, Synedrium in urbe Hierosoly-
mitana conveniebat.

(9) Quæ ad probandam hanc thesin aut illu-
strandam pertinent, peti possunt ex Tract.
סנהדרין c. l.

XI. Medium, quo tentabant *Pseudoprophetam*, hoc erat; notabant *judicia*, quæ ille minabatur, & bonum, quod prædicebat; si illa non irruerent, non arguebatur *Pseudoprophetia*, quum Deus esset longanimus & misericors, uti patet in exemplo *Hiskia*, & populus se fortè converteret, quemadmodum *Ninivita*; verum si hoc, quod prædixit, non evenerit, arguebatur *Pseudoprophetia*. Fundamentum suæ tentationis aut probationis petunt è verbis *Jer. cap. XXVIII, 9. Propheta, qui prophetabit pacem, eveniente verbo hujus Prophetae, cognoscetur ille Propheta esse, quem misit Jehova revera.*

XII. *Senatus iste virorum LXX.* non tantum jus dixit sub *Regibus & Judicibus*, *P. Galat. l. 4. c. 5*, sed autoritas ipsorum viguit quoque in interregnis, cum nullus *Rex* aut *Judex* *Israelem* regeret, propagataq; est, usquedum eam *Herodes* tolleret, ut suam tyrannidem stabiliret. *Joseph. Antiq. l. 14. c. 17. (10)*

Quando
& quam-
diu Syne-
drium M.
exstiterit.

Ddd 3

XIII.

(10) Videtur ergo Auctor noster ad illorum accedere sententiam, qui *Synedrium*, ex quo à *Mose* institutū erat, etiam sequenti tempore durasse affirmant: Nec sineratione. 1. Quæ enim ratio *Synedrii* instituendi vivo *Mose*, ea imò major

Obj.

XIII. Hic objici posset, tempore Samuelis aut hæcce dicta *judiciorum Collegia* non fuisse, aut ipsorum privilegium & auctoritatem valdè fuisse concisam, cum de anno in annum Samuel abiret Bethalem, Gilegalem, & Mizpam, & judicaret Israel in omnibus istis locis. 1. Sam. VII, 16. Ad quod responderi debere autumo; quòd quemadmodum Imperatores Romani potestatem habebant circumequitandi, judiciaque ex-

ercen-

jore ejus conservandi tempore posteriori. Judices non minus Seniorum consilio ac auxilio indigebant, ac fidelis ille Minister, qui Deo familiariter utebatur 2. 2. Chron. XIX, 8. Josaphatus impietate antecessorum & regni divisione collapsam regiminis formam ad Mosaicam restituit, uno forsan aut altero haud imprudenter immutato. 3. Jer. XXVI, 10. 4. Ezech. VIII, 11. Ad h. l. R. D. Kimchius ע' סנהדרין להראותו מה שנתן להם האל תחלה שיהיו עליהם שבעים וקנים להורות הדרך הטובה הם היו מתעים אותם כמו שאמר ישעיהו עמי מאשרך מתעים - *Intelligitur Synedrium Lxxvi-rale: Ita docetur Deum primitus dedisse septuaginta seniores, qui monstrarent viam bonam, sed illi alios potius seduxerunt* Q. D. Jesajas Jes. III, 12. ô popule mi, qui te ducunt, te seducunt. Et quamvis Herodes in membra Synedrii crudelissimè savierit, non tamen Synedrium penitus sustulit, uti Historia Evangelica, Apostolica, Judaica sufficienter probat.

ercendi, quod fiebat sine ulla Senatûs privilegi-
legiorum læsione; sic *Regibus & Judicibus*
Israëlis par licentia fuerit, illæsâ suarum
Curiarum autoritate. Hæc species *Judicio-*
rum per *Collegia* seu *Senatus* vocabatur à
Romanis *βουλὴ κυρία* *Senatus legitimus* seu
status, altera *βουλὴ σύγκλητος* *Senatus in-*
dictus.

CAP. V.

De Qualitatibus, quæ require-
bantur à Judicibus, & modo
electionis.

I.

L Ex Dei has requirit in *Judicibus* quali- *Judicium*
tates. 1. *Sapientiam*. 2. *Prudentiam*. *qualita-*
3. *Justitiam*. *Deut. I, 13*. Alias insuper E- *tes ex*
xod. XV III, 21. nimirum. 4. *Fortitudinem*. *lege Dei,*
5. *Timorem Dei*. 6. *Amorem veritatis*.
7. *Odium avaritiæ*. (1) Quibus addere pos-
sumus.

Ddd 4

Annot. (1) Qualitates, quæ §. i. recensentur, ejus naturæ sunt, ut omnibus *Judicibus* inesse debeant. Maim. tr. סנהדרין c. II. בית דין של שלשה אף על פי שאין מדרקין בהן בכר אלו הדברים צריך שיהא בכר אחד בהן שבעה

sumus. 8. Ἀποσωποληΐαι. Dent. I, 17. Has duas postremas qualitates præprimis Gentes in suis *Judicibus* requisiverunt; hinc *Thebani* pingunt *Justitiam* absque manibus & oculis, ut doceant, iniquum esse *Judici*, accipere dona, aut personam. *Plut. de Iside.*

Ex lege
humana.

II. Judæi plures addunt. 1. Ut sint sine ullo corporis vitio. 2. Ut calleant septuagin-

14

שבעה דברים ואלו הן חכמה וענוה ויראה
ושנאת ממון ואהבת האמת ואהבת
הבריות להם ובעלי שם טוב *Quod tri-*
um viros attinet, ab illis omnes recensitas qualita-
tes (quales ab Auctore nostro statim infra §. 2.
memorantur) non adeò accuratè postulant. Te-
nentur tamen omnes instructi esse septem sequenti-
bis, scil. sapientia, mansuetudine, timore, odio pe-
cunie, amore veritatis & hominum, bonâ famâ.
De quibus in Lege agi Doctissimus Magister
prolixius observat.

בעלי קומה (2) Idem Doctor ait *Judices* requiri *בעלי קומה* *proba statura & formæ*, nam externa multum venerationis *Judicibus* conciliare solent

πρῶτον μὲν εἶδος αἰξίων τυγεῖν

primum quidem species digna est imperio.

Hinc nonnullæ Gentes in Regibus eligendis ad staturam & formam attendebant, Conf. 1. Sam. IX, 2. 1. Sam. XVI, 8.

ta linguas, ne opus sit per Interpretem audire.

(3) 3. Ne sint vetuli, & marceant senectâ,

(4) quæ qualitas itidem apud Romanos requi-

(3) Sic יודעים ע' לשון fol. 65. i. מנהור
שלא תהא סנהדרין שומעין מפי התורגמן
Judices edocti linguas Lxx, ut sine Interprete,
quæ proferuntur, intelligant. Tot enim Judæi
nationes diversis linguis utentes faciunt, quas o-
mnes Mardochai novisse tradunt sive nugantur.
Verius Maimonides noster, uti alibi sæpissimè
i. cit. שידעו ברוב הלשונות כדי שלא תהא
Intelligere de- סנהדרין שומעת מפי התורגמן
bent plures linguas, ne Synedrium interprete
aliquo indigeat.

(4) Rectè ait Auctor vetulos Judices illegiti-
mos habitos fuisse, qui neque corporis neque ani-
mi pollebant viribus, non tamen senes variis cas-
ibus exercitados. Præprimis Præsides grandævi
& cani requirebantur. Hinc notabile exemplum
R. Eliazaris fil. Azariæ, qui quum sapientia
excellentissimus fuisset, sed annis junior quàm ut
præsides designaretur, arte caput ejus candifica-
runt. Glossa Bartenoriana ad tr. ברכות c. i.
f. 5. ad verba כבן שבעים שנה הייתי
genario similis videbar וכן ולא זקן
ממש אלא שהלבינו שערותיו יום שמנו אותו
נשיא כדי שיראה זקן וראוי לנשיאות
rebat senex nec tamen talis erat. Verum capil-
lose ejus eo tempore, quo Principem constituerunt,
dealbarunt, ut hac ratione senex aliis videretur,
atq; ad Principatum idoneus. Quid si verba Pau-

requisita fuit à *Iudicibus*, unde illud proverbiale dictum: *Sexagenarius de ponte*. Vid. *Erasm. Adag. 4. Ne sint Eunuchi*, quum tales ament esse immites. 5. *ut sint patres liberorum*, quibus putant plus misericordiae inesse: 6. *Ne sint magis rudes*, quum sine ea nesciant judicare Magos. *Mos. Kors. in Sanh.*

Modus
informandi in
cognoscendis
causis.

III. Ut essent semper idonei viri, qui surrogari mortuis *Iudicibus* possent, erant præterea tria subsellia inferiorum, quos vocabant תלמידי חכמים *discipulos sapientum* (5) *Mos. Kors. ibid.* Ex his eligebant,

Pauli habito respectu ad canitiem exponeremus? verba, quæ exstant Act. XXIII, 3. τοῖς γε κενονομαίειν. q.d. Nihil Judici conveniens in te cerno, canities tua te non magis Judicem declarat, quàm candor murum.

(5) Prout olim Romani filios suos secum in Senatum introducebant, ut ita in causis cognoscendis informarentur, ita quoque Judæi in inferioribus subselliis discipulos suos hunc in finem collocarunt כל סנהדרי קטנה מושיבין לפנייהם של שוררת של תלמידי חכמים בכר שורה ושורה כ"ג איש שורה ראשונה קרובה לסנהדרין ושורה שנייה למטה הימנה ושלישית למטה הימנה וכל שורה ושורה יושבין בה לפי מעלתן בחכמה (XXIII *Synedria minora* (Virorum) in conspectu suo constituerunt tria ex disci-

si quis deficeret, & duo ex his comitabantur condemnatum capitis, ad executionis locum.

IV. Ritus *initiandi Iudices* duplex fuit. *Ritus initiandi*
Initiatio 1. facta est ἐπιθέσει τῶν χειρῶν *impositione manuum*, juxta exemplum Moſis, *ma per* χε-
 nus ἐθετοῖαν

discipulis sapientum subsellia, quorum unumquodque XXIII. capiebat. Primum Synedrio proximum, inferius alterum, infimum tertium; Unumquodque subsellium confidet secundum gradum sapientiae. Quando opus erat, ex primo asciscebantur in numerum Judicum, uti in sequentibus Maimonides plenius tradit tr. סנהדרין c. i. Hæc non valent de Synedrio M. in quod Doctissimi quique per totam terram cooptabantur, uti tradit idem Magister c. II. אמרו חכמים שמבית דין הגדול היו שולחים בכל הארץ ישראל ובדקלים כל מי שימצאוהו חכם וירא חטא וענו ושפוי ופרקר נאה ורוח הבריות נוחה הימנו עושין אותו דין בעירו ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית ומשם מעלין אותו לפתח העזרה ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול. *Dixerunt sapientes* *morem obtinuisse, ut è Synedrio M. viri per universam Israelis terram mitterentur, qui inquirerent insipientes, & qui peccata timent, mansuetos, pacatos, difficultatibus solvendis promptos, hominibus gratos. Tales primò Iudices in civitatibus suis constituunt. Tum promovent ad ostium montis domus. Postea ad ostium atrii & tandem in Synedrium M.*

nus imponentis Josuæ. Hæc *impositio manuum* non putatur fuisse licita nisi præsentibus *quinq;* aut *tribus Iudicibus*. Petr. Galat. l. 4. c. 5. 2. Postea ea fiebat recitatione certi versiculi: *נָתַתָּה אֶת־רִיבִי סָמוּךְ וַיֵּשׁ לִי*
Eccce tu associa- רשות לדין אפילו דיני קנסות
tus, & est tibi facultas judicandi etiam pe-
nas multatitias. Maim. in Sanh. c. 4. Hinc
 illud Galatini ex Talmude: *Institutio iudi-*
cum aut manu fiebat, aut nomine tantum.

Quis
 סָמוּךְ
 dicatur?

V. Hic nota quòd סָמוּךְ, quod verti *As-*
sociatus, non semper notet hominem ad pu-
 blicum munus *manuum impositione* initia-
 tum, nam hic tribuitur tali, qui non conse-
 cratus est *impositione manuum*.

Quare
 סְמִיכָה
 manuum
 impositio?

VI. Ratio autem cur סְמִיכָה & סְמִיכִית
 ab omnibus Interpretibus in genere tam
 Judæis, quàm Christianis exponantur *im-*
positiones manuum, hæc est; quia hæc as-
 sumptionis species vetustis temporibus duo-
 bustantum hominum generibus adhibeba-
 tur in electionibus ipsorum, nimirum Rab-
 binis & Iudicibus, nunquam autem sine ce-
 remonia *impositionis manuum*; hinc factum
 est, ut duæ istæ voces expositæ sint *Imposi-*
tiones manuum, etiamsi propriè nihil aliud
 significant, quàm *sociationem*, *vicinitatem*,
 & *conjunctionem* alicujus ad collegiũ seu socie-
 tatẽ, cujus ille, qui *sociationem* facit admittitq;
 membrum est.

CAP.

CAP. VI.

*De Communibus Cæremoniis in
omnibus Capitalibus Iudiciis.*

I.

IN pœnis capitalibus sunt quædam cære-
monia, quæ omnibus *communes* sunt. *Iudicibus
delibera-*

II. I. *Iudices* debebant in quibusvis cau-
sis deliberationibus uti, (1) præprimis ta-
men in capitalibus. *tio causa-
rum in-
cumbit.*

Quatuor sunt res, ait
Jonathan in suo *Targum Num IX, 8.* quæ ad
Mosen deferrebantur (nullius mentionem
facit specialiter, sed quales eadem fuerint
res, statim discemus aliunde.) Harum duæ
ponderosæ non erant, in iis festinabat; reli-
quæ maioris momenti erant, utpote con-
cernentes vitam & mortem, in quibus mo-
ram traxit: *ובאילין ובאילין אמר משה לא*
שמעתי *Ceterum tam de his quàm de illis di-*
cebat Moses, non audiui, scil. à Domino.
Ut doceret, in omnibus sententiis ferendis
ineun-

Annot. (1) Ex tribus sententiis, quæ Syna-
gogæ M. adscribuntur, prima hæc est *הוּ מַחֲוִינִים*
estote tardi in iudicio tr. *פרקי אבן* c. I, 1.
conf. Joh. VII, 51.

ineundam esse consultationem tanquam
cum Deo. Hæ quatuor res occurrunt
Targum Hierosol. Num. IX, 8. Minus ponderosa
sunt: 1. Causa immunditiei, quâ pro-
hibebatur populus à Paschate. Num. IX,
2. Causa filiarum Zelaphechadi. Num. XXXV
10. Res duæ majoris ponderis & momenti e-
rant. 1. Causa blasphemi. Lev. XXIV, 14
2. Causa illius viri, qui ligna legit Sabbatho
Num. XV, 35.

III. In omnibus his judiciis exstat: Do-
minus dicebat ad Moſen. In causa prima
quæ minus momentosa censetur, quòd non
agatur de vita & morte in ea, Moſes ſolen-
ni modo populum conſiſtere jubet; Ego
audiam, quid mihi dicturus ſit Dominus, in-
quiens. Nihilominus tamen temeraria
quoque procrastiatio Judicem inſtitutiæ
condemnat. Non ullum aliud crimen im-
putatur illi Judici inſuſto, cui vidua vix ſen-
tentiam extorſit, quàm procrastiatio & di-
latio. *Luc. XVIII, 4.*

IV, II. Pars accusata ſiſtebatur in loco emi-
nentiori, è quo & cerni & audiri à toto po-
pulo poſſet: *Collocate Nabothum וְנָתַתְּ
בְּרֹאשׁ הָעָם in capite populi. 1. Reg. XXI, 9.*

V. III. Iudices & Teſtes latâ ſententiâ,
condemnatorum capiti manus ſuas impo-
nebant,

Abesse
zamen de
bet teme-
raria
procras-
tinatione.

Locus
partis
accusata.

A iudici-
bus & te-
stibus
manus

nebant, dicentes: *Sanguis tuus super caput conde-*
tuum. (2) *Drus. præter. Matth. XXVII.*

Huc respexit populus vociferans: *Sanguis*
eius super nos & filios nostros. Matth.
XXVII, 25.

VI. IV. *Locus executionis erat extra*
portas; (3) damnati eò ducti sunt à duobus
executoribus, quos Rabbinii vocant חזני
הכנסת Spectatores congregationis. Mos. Kotf.
Sanh.

(2) Expressa Lex ratione blasphemi Lev. xxiv,
14. quam Maimonides noster ita observatam
tradit. כל העדים והדיינים סומכין את
ידיהם אחד אחד על ראש המגדף ואומרים
לו דמך בראשך שאתה גרמתה לך
Omnes te-
judices manus suas imponebant: Unus-
quisq; (seorsim) capiti blasphemi & dicebat. San-
guis tuus super caput tuum. Tu ipse commertus es.
Conferre licet cum *χεῖρε δεοῖα* offerentium.

(3) Vide supr. p. 390. Adde Num. XV, 35.
1. Reg. XXI, 13. Act. VII, 58. Idem mos etiam
aliis Gentibus receptus. Hujus rei rationes da-
ri possunt sequentes. [1] Loca eligebantur, ad
publicas vias, ut condemnatos plures videre, at-
que eorum exemplo à mala vita absterreri queant.
[2] Sepulchreta habebantur extra urbes: ne ergo
efferendus sit, de illo supplicium quoque sumse-
runt extra urbem. [3] *Ne iudices cadibus dele-*
tari viderentur כחזני ב"ד רוצחים locum
lapidationis à loco judicii semoverunt, uti Inter-
pres habet. [4] ut ita tempus liberationis da-
mnati reperiri posset. vid. §. seq.

Sanh. item Talmud. lib. Maccoth. c. 3, in Mischna. Quod nomen est periphrasis illius, quem Marcus cap. VI, 27 nominat *σπεκνλάτωρ*; quæ vox, etsi eam adhibeant Græci & Chaldaici Interpretes, dicentes *ספקולטוריו* (Vid. *Uziel & Targum. Hieros. Gen. XXXIX.*) merè tamen Latina est, à *speculando* descendens, quia in judiciis executores tantùm agunt *spectatores*, ad expectandum mandatum *Iudicium*.

Rei cri-
men pu-
blicatur,

VII. V. Cùm reus ad supplicium trahitur, præcedit *הכרו* seu *הקור* *præco publicus, clamans; Hic vadit ad supplicium, quo subit hanc mortem, quia commisit hoc flagitium, hoc tempore, hoc loco, & N. N. sunt hujus rei testes: propterea si quis quid scit, quod huic prodesse possit, veniat & in medium proferat.* (4) *Mos. Kots. loc. cit.* Quo fine constitutus quispiam fuit in foribus *Consistorii*, manu tenens sudarium, aut vestem lineam

(4) Formula aliquantulùm variat, quam in tr. *סנהדרין* c. VI, 1. legimus *כרו יוצא לפניו* *איש פלוני בן פלוני יוצא ליוסקר ער* *שעבר עבירה פלונית ופלוני ופלוני עדיו כרו* *מי שידע לו זכות יבא וילמד עליו* *Præco* *(כרו est Gr. κηρύσσω)* *precedebat damnatum & clamabat. Vir iste N. filius N. lapidandus dicitur ob perpetratam culpam N. Test. Sunt N. & N.* *Qui-*

lineam, ut eam, si quis illius defensionem suscepturus esset, vibraret; quo viso alius, non procul insidens equo, effuso cursu revocabat damnatum. Imò ubi reus habebat, quod in sui defensionem diceret, quater aut quinques licebat reverti, nisi vana loqueretur; quare ut accuratius illius verba in via ponderarentur, duos ei adjunxerant ex discipulis sapientum.

VIII. VI. Admonebatur, ut daret confessionem, ne exfors foret futuri seculi Sic hortatus est Josua Achanem. Jos. VII, 19. Fili mi, tribue nunc gloriam Jehovæ Deo Israelis, & da ei confessionem; cui respondit Achan vers. 20. Sanè peccavi Jehovæ Deo Israelis, & hoc & illud patravi. (5)

Eee

IX.

Quicumq; verò ipsum innocentem probare potest, accedat doceatque. Pessimè mentiuntur Judæi ejusmodi præconem per quadraginta dies facinus Salvatoris nostri per totam terram promulgasse vide Sanh. f. 43. a. & maledicentissimum factum inscriptum ספר תולדות ישוע הנוצרי quum certissimè constet illum nocte immediate antecedente captum fuisse. Id solum constat τὸν δολον effectam mortis causam exhibentem ex more Romanorum capiti ad crucem appensum fuisse.

(5) Exemplum uxoris de adulterio suspectæ, מן מעלין אותה לבית דין c. l. 4. סוטה

Potus
mixtus
ad cere-
brum tur-
bandum
reo por-
rigebatur

IX. VII. Horâ executionis dabant reo
 יין לבונה בכוס של יין *granum thuris in ca-*
lice vini. Maimon. in Sanh. c. 13. item Mos-
Kots. in Sanh. ut turbarent cerebrum rei
 mentemque abalienarent, quominus cru-
 ciatum sentiret. *Marcus* hunc *calicem* vocat
 εἶνον ἐσμυρηνισμένον *vinum myrrhatum. Marc.*
XV, 23. Hoc factum est ex more Judæo-
 rum; sed milites illufuri admiscuerunt
 ὄξος μετὰ χολῆς *acetum & fel. Matth. XXVII,*
34. Quemadmodum quoque addiderunt
 ad illusionem majorem secundum *calicem,*
cum spongiam aceto impletam circumponerent
calamo, Matth. XXVII, 48. *Marcus* primo
calice morē Judæorum refert, qui speciem
 habet misericordiæ, fundaturque in illo
Prov. XXXI, 6. Date siceram pereunti. Mat-
thæus meminit saltem pravæ ipsorum com-
 mixtionis contrariæ sueto mori; ita Evan-
 gelistæ se invicem explicant. Primus *calix*
 sic ordinariè ante executionem præbebatur,
 ut subinde *calix* in S. Scriptura sumatur pro
 ipsa morte. *Pater mi, si possibile est, transeat à*
me calix iste. Matth. XXVI, 39.

X.

הגדול שבירושלים ומאיימין עליה כדרך שמאיימין
 ער עדי נפשות ואומרים לה בתי הרבה יין
 עשה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עוש'
 הרבה

X. VIII. Tandem arbor, ex qua quis su- ^{Instru-}
 spensus est, lapis & gladius, quibus quis per- ^{menta}
 cussus, ^{mortis} *lintheum*, quo quis strangulatus, ^{inferenda}
 humo condebantur; ne eadem sinistram ^{condun-}
 interfecti memoriam refoderent, neve dici ^{tur.}
 posset; *hæc est illa arbor, hic est ille gladius,*
hic est ille lapis, hoc est illud lintheum, quo hic
confectus est. Casaub. Exerc. p. 654. ex Maim.

Ecc 2

CAP.

הרבה שכנו הרעים עושים עשי לשמו הנדון
 שנכתב בקרושה של ימחה ער המים
 Hæ celeberrimus Wagenfeilius ita vertit: Ad-
 ducta fuit mulier adulterii suspecta in magnum
 iudicium Hierosolymitanum: Ibi eam territa-
 bant, simili prorsus modo, quo in causa capitali
 testimonium dicturis formidinem incutere sole-
 bant. Et vero, agebant illi: Filia carissima, for-
 sitan (ut delinqueres) vinum immodicum in
 causa aut petulantia vel etiam iuventa nimia.
 Fortasse multitudo improborum vicinorum occa-
 sionem præbuit. Age in gratiam nominis illius
 Magni, quod Sanctissima Cerimonia describitur,
 non committe, ut id aqua delere oporteat Conf.
 aliam formulam tr. c. סנהדרין VI, 2. & Joh IX, 24.
 Illi, qui nescit quomodo confessio edenda sit, ta-
 lia præscribunt verba *תהא מיתתי כפרה ער*
כר עונותי Sit mors mea expiatio pro omnibus
 perversitatibus meis. Qui vero se testium men-
 dacio gravatum putabat, dixit *תהא מיתתי כפרה*
ער כר עונתי חוץ מעון זה Sit mors mea ex-
 piatio pro omnibus perversitatibus meis excepta
 hac unica.

CAP. VII.

De pœnis & suppliciis capitalibus.

I.

IV Sup-
plicia
mortis.

Antiquis Judæis *quatuor* solummodo
mortis genera in usu erant. *Paraphr.*
Chald. Ruth. I, 17. Mikkotfi. fol. 188. Col. 3.
Ut I. *סקילה* Lapidatio. II. *שריפה* Combustio.
III. *הריגה* Decollatio. IV. *חנק* Suffocatio.

Vnum al-
tero gra-
vius.

II. Ex his suppliciis gravissima fuit lapi-
datio, combustio gravior decollatione, decol-
latio gravior suffocatione, suffocatio verò o-
mnium minima. (1)

Vbi Script.
simpli-
cem mor-
tem no-
minat,
strangu-
latio in-
telligen-
da.

III. Canonem habuerunt, quòd, ubi S.
Scriptura loquatur de malefico, *Morte ple-*
ctetur, nec exprimat mortis genus, intelli-
genda sit *strangulatio*. *כל מיתה אמורה בתורה*
סתר אין אלא חנק *omnis mors, quæ dicitur*
in Scriptura absolutè, non nisi strangulatio est.
R. Salom. Exod. XXI, 16. E. G. Lex dicit de
adultero Levit. XX, 10. morte plectetur; quia
autem genus mortis non exprimitur, stran-
gulatio intelligitur.

Ratio.

IV. Ratio hujus regulæ est, quia *strangu-*
latio erat supplicium minimum ex illis qua-
tuor

Annot. (1) Rectè: Poena gravissima illa ha-
betur, quæ dicta maximis criminibus, quæ di-
rectè adversus Deum perpetrantur.

tuor, & ubi Lex mortem non exprimit, ibi ajunt *ampliandi favores*; h. e. facienda interpretatio æqua.

V. Regula illa generalis non est, siquidem *Except.* antiquis temporibus adulterium *lapidatione* expiabatur. *Judicabo te judiciis adulterarum*, dicit Dominus. *Ezech. XVI, 38.* & illud *judicium vers. 40.* exprimitur: *obruent te lapidibus.* Pariter Pharisei dicebant Christo: *Moses præcepit nobis in Lege, ut tales lapidentur.* *Ioh. VIII, 5. (2)*

VI. Priusquam specialiter agamus de *An Iudæi* his quatuor *suppliciis*, quæritur, *num Iudæis* *anno e-* *tempore eo, quo crucifigebant Salvatorem no-* *Salvato-* *ris ha-* *buerint* *strum, fuerit permissum jus vitæ & necis?* *Ju-* *dæi* *jus vita* *& necis?*

Ecc 3

(2) An loca hæc à regula §. 3. excipienda sint, nondum liquere puto. Quod enim attinet *Ezech. xvi, 38. coll. 40.* Prophetæ verba nequeunt de ordinaria adulterarum pœna exponi, vide *v. 39. 40. 41.* sed illis, ut *Concionatores* solent, *Ecclesiæ fornicatrici*, quo tandem ad meliores fruges redeat, variæ pœnæ denuntiantur. *Johan. VIII, 5.* verò videtur respectus esse ad *Deuter. XXII, 21.* Neque enim alibi in Lege pœna lapidationis scortationi dicta, quum tamen disertè dicatur. *In lege Moses præcepit τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι ut tales lapidarentur*, sed & hoc non prætereundum, quod dicunt *τοιαύτας*, quasi fœmina illa non ex numero communium adulterarum fuerit.

dæi dicebant Pilato *Ioh. XVIII, 31. Nobis non licet occidere quemquam.* Et recentiores Judæi fatentur sibi omnia *judicia capitalia* 40. annis ante destructionem templi adempta fuisse. *Mos. Kots, in Sanh (3)*

VII.

(3) Scil. tr. cit. c. XIV. f. ארבעים שנה קודם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות
Hæc tamen Judæorum confessio eò non trahenda est, ac si illi XL. annis ante Templum subversum potestate judiciorum capitalium à Romanis privati fuissent; Neque enim hoc indicant. Imò alium longè potestatis nō exercitæ iidem causam nos docent כיון דחוו דנפישו להו רוצחין ולג יכלו למידן
cum viderent, quod ita multiplicarentur homicide, ut non possent eos judicare, dixerunt. Præstat nobis, ut migremus è loco in locum. vid. Ligtfoot. op. T. II. 671. Nulli dubitamus, Judæis tempore Christi in rebus, quæ Religionem concernebant, morte puniendis jus relictum fuisse. Præter *Joh. VIII, 7.* satis luculentè patet ex processu criminali Salvatoris nostri uti eum Johannes nobis descripsit; Christus in maligno Judæorum cœtu ad mortem condemnabatur, sed quoniam ejus apud plebem gratiam injustissimi Judices noverant, diffidebant illum absque ingentis tumultu ad mortem duci, quare homines astuti excogitarunt malo huic, quod timebant, optimè occurri posse, si accusatum Pilato traderent, quem admodum factum *Joh. XVIII, 28.* Tum Præses v. 29. *Qua accusatione hunc oneratis?* Quæ-

VII. Resp. *Primò*, sermo Judæorum ad Pilatum, quòd ipsis non liceret occidere quemquam, non intelligi potest ita, ac si dixissent; Non habemus jus vitæ & necis in quemquam. Nam, posito, ipsis in genere fuisse adempta *judicia capitalia*, attamen in hoc singulari casu concessa ipsis erat pro præsentì potestas à Pilato. *Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate.* *Job. XVIII, 31.* Nihilominus tamen etiam dici nequit, quòd suâ lege ipsum non potuerint damnare, si fuisset transgressor legis, aut quòd ex sua lege non habuerint, quod objicerent; dicunt enim: *Nos habemus legem, & secundùm legem nostram debet mori.*

Ecc 4

VIII.

Quærebat ita naturam delicti, quoniam non omnia, sed quædam tantùm Gentis Judaicæ delicta ab ipso cognoscenda erant. Et quum nolent crimen designare, ait: *juxta legem vestram judicate illum.* Ergo licentia Judæis concessa erat secundùm propriam legem judicandi. Tum cum viderent Pilatum Christum cruci non affixurum esse, nisi ille criminis accusaretur, Romanis legibus adversantis, impii mentiebantur esse seditiosum &c. conf. *Luc. XXIII, 2.* adeoq; foro Judaico non subjici. *Nobis non licet quemquam judicare* hujus criminis reum. Atque hanc fuisse accusationem examen Pilati probat. *An tu es Rex Judæorum?* Prostat quoque haud unum

VIII. Non ergo deerat ipsis potestas, sed temporis sanctitas jubebat ipsos dicere; *non licet nobis.* Ducebant enim illicitum esse, diebus tñs ~~ἡγουμένων~~ *ἡγουμένων* confidere, & judicare causas capitales, quemadmodum demonstratum est *Cap de transposit. Fester.* At die *Veneris*, quo noster Salvator in crucem actus est, erat *parasceve Sabbathi.*

IX. *Secundo*, in quaestione, num *judicia capitalia* ipsis fuerint adempta à Romanis, distinguenda sunt crimina. Quaedam *maleficia* arietabant legem Romanam, ut *fur- tum, caedes, rapina*, &c. Hæc judicandi facultas ipsis erepta erat. Alia autem *maleficia* erant contra legem Mosis, ut *blasphemia* &c. quæ judicare ipsis licebat. Paulo à Judæis ad Gallionem ducto, respondit Gal-
lio *Act. XVII, 14. 15.* *Ἐι μὲν ἀδικημά τι ἢ ῥα-
διούργημα πονηρὸν ἦν, ὡς Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἡνε-
χόμην ὑμῶν εἰς τὸ ζητημαῖ ἐσι κατὰ λόγον, καὶ ὀνομα-
των, καὶ νόμων ἔκαστος ὑμῶν, ὁψείδε αὐτοί.* Si qua
injuria aut facinus malum esset, o Judæi,
quantum ferret ratio, vos tolerarem; quum
autem sit quaestio de sermone, ac nominibus, &
lege vestrate, ipsi videritis.

X. In num in Actis Apostolicis argumentum *Act. V, 33.* *ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτὸν* *consultarunt interficere eum* c. VII, 59. *ἐλίσσονται* *lapidarunt* *Stephanum* ex sententia Judicii, non per tumultum, conf. c. XVIII, 15. XXIV, 6. 7. XXVI, 10.

X. In tractatione horum quatuor ^{Malefici} ^{lapidandi} suppliciorum, notandi sunt malefici, quos Judæi alicui adjudicant supplicio, & deinde modus suppliciorum. Homines lapidandi erant numero octodecim. *Moses Kors. fol. 188. col. 4.*
 1. Qui concumbit cum matre. 2. Aut cum patris uxore. 3. Qui rem habet cum nuru. 4. Aut cum puella desponsata. 5. Aut cum mare. 6. Aut cum jumento. 7. Mulier, quæ jumentum admittit. 8. Blasphemus. 9. Idololatra. 10. Qui dederit ex semine suo Molecho. 11. Pythomantis. 12. Hæriolus. 13. Qui palam ad apostasiam impellit. 14. Qui clam ad apostasiam incitat. 15. Magus. 16. Profanator Sabbathi. 17. Qui maledicit patri, itemque matri suæ. 18. Filius contumax & rebellis.

XI. Modus lapidationis ita habuit. (4) ^{Modus} ^{lapida-} ^{tionis.} Maleficus ducebatur ad locum extra portam, qui

(4) Vid. Mischna סנהדרין c. VI, 1. 4. Unde pauca alia, quæ huc pertinent, addam. §. 2. היה רחוק מבית הסקילה עשר אמות אומרים לו התודה - *quando decem cubi-*
ta abest à loco lapidationis, jubetur confiteri &
 §. 3. היה רחוק מבירה הסקילה ארבע אמות. מפשיטין אותו בגדי האיש מכסין אותו מלפניו והאשה מלפניה ומאחריה רברי רבי יהודה וחכמים אומרים האיש נסקל עירום ואין האשה נסקלה

qui altus erat geminam hominis longitu-
dinem, ex quo revinctis manibus ab altero
testium detrusus est, ut in lumbos caderet.
Hoc casu si mortuus non esset, testes levâ-
runt lapidem, parem robori duorum vi-
rorum, quem testium alter in pectus immi-
sit. Si nec hoc ictu confectus esset, à toto
Israele lapidibus obruebatur. *Manus testium*
primò in illum sit, ad ipsum interficiendum,
& manus totius populi deinceps. Deut. XVII, 7,

*Idolola-
tra &c.
ad festum
asserva-
bantur.*

*Lapidati
aliquan-
do etiam
suspensi
duntur,*

XII. Hinc sententia R. Akibæ in genere
recepta est, quòd ejusmodi idololatra (item
alii neci addicti) custoditus fuerit ad festum
aliquod commune, quò Hierosolymæ to-
ta Israelis multitudo conflueret (5) P. Fagius,
Deut. XVII, 7. Homo hoc supplicio affe-
ctus & interfectus, ad augendam ignomini-
am ex arbore suspensus est usque ad occa-
sum

נסקלה ערימה אבסט
quando à loco lapidationis abest
quatuor cubita, vestes ei detrahuntur. Maris
anteriora velantur: mulieris & posteriora. Sic cen-
set R. Jehuda. At sapientes sic pronuntiant:
Marem nudum lapidibus obrui: mulierem non
item.

(5) R. Akibha non tam Idololatram ad festum
aliquod custoditum tradit, quàm transgressorem
constitutionum à sapientibus cusarum. Tr. cit.
חומר בדברי סופרים מברברי
c. X. §. 3. 4. תורה

sum Solis, quo tempore & is & arbor humani sunt. (6) XIII.

תורה האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור חמש שוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו ולא בבית הנדב שביבנה אלא מעלין אותו לבית הנדב שבירושלים ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנ' וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד

Eodem Interprete: *Gravius peccatur circa verba scribarum, quam verba Legis. Si quis dicat; Phylacteria nihili sunt, ita ut transgrediatur Legem, liber est. Quinque capsule sunt in Phylacterio, ita ut addat verbis scribarum reus est. Non occiditur à iudicibus civitatis suæ: non à Synedrio, quod fas est: sed ad summum senatum Hierosolymam deducitur atque isthic in custodia asservatur usque ad festum & in festo interficitur. Q. D. Deut. XVII, 13. Et totus populus audiet & timebit, neque amplius præfractè agent, verba R. Akibha. Hinc rectè conjicit Eruditissimus Huldricus in Hist. Jesh. Naz. pag. 90. singulari Deo consilio nec absque occulto providentiæ Numinis lusu effectum esse, ut Jesus tempore festivo in mortem traditus fuerit, ideo etiam, ut innocens falsò impacta crimina lueret, eo tempore, quo consuetum erat, capite plecti, si qui erant Rabbinicarum traditionum impatientes, ut ita facilè ipsa temporis circumstantia declararetur, quæ vera Judæorum proceres causa impulerit, ut vitæ Jesu Nazareni tanto inhiarent opere.*

(6) Juxta R. Eliesarem quidem omnes lapidati

Malefici
combusti-
vendi.

XIII. Malefici combustioni destinati decem erant. Mos. Kots. loc. c. 1. Filia Sacerdotis scortata. 2. Qui init filiam suam. 3. Aut filiam filiae. 4. Aut filiam filii. 5. Aut filiam uxoris suae. 6. Aut filiam filii ejus, 7. Aut filiam filiae ejus seu neptem. 8. Aut socram suam. 9. Ejusve matrem. 10. Ut & matrem soceri.

XIV.

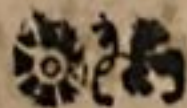
ti suspenduntur, sed plerique ad duos ex memoratis maleficis §. 10. c. VI, 4. restringunt חכמים אמרים אינה נתלה אלא הכנרף והעובר Sapientes dicunt nonnisi blasphemum & Idololatram (qui prius lapidabantur, postea) suspendi. Modus verò statim inferius dupliciter docetur כיצד תולין אותו משקעין את הקורה בארץ והעץ מסנה ומקיף שתי ידיו זו על גב זו ותולה אותו רבי יוסי אומר הקורה מוטה ער הכותל ותולה אותו כדרך שהטבחין עושין ומתירין אותו מיד ואם לן עובר עליו בלא תעשה שנ' לא תלין נבלתו ער העץ כי קבור תקברנו ביום הדין כי קללת אלהים תלוי וגו' כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל Quo- modo suspenduntur? Trabem terre infigunt, unde lignum prodit & colligatis manibus (lapidatus) suspenditur. Sed R. Jose ait: Trabs ad parietem inclinatur atque tum suspenditur prout lanii facere solent: Mox solvitur. Si verò pernoctavit, violatur praeceptum negativum U. S. E. Deuter. XXI, 23. non pernoctare fines cadaver ejus in ligno, sed sepelies eadem die, quoniam suspensus execratio Dei est &c, q. d. Quare hic suspensus est? Quia maledixit Deo, quomodo nomen Dei profanatur.

XIV. *Modus combustionis* fuit duplex. *Modus*
Quosdam comburebant ligno & fasciculis. *combustionis*
Hoc vocabatur *combustio corporis*. R. Levi *duplex*
Lev. X. Alios comburebant liquato plumbo
ori illorum infuso, quod in viscera descen-
dens ipsos enecabat, corpore integro ma-
nente; quare dicebatur *combustio animæ*.
Posterior modus usitatissimus fuit, & à
multis ipsorum Scriptoribus solus memora-
tur.

XV. *Malefici decollandi* duùm generum *Homines*
erant; Mos. Kots. in Sanh. 1. *Homicida*. 2. *decollandi & de-*
Incolæ urbis ad idololatriam prolapsæ. Hujus *collatio-*
decollationis *modus* hodie est in usu. *nis mo-*
modus.

XVI. *Malefici strangulandi* sex erant. *Homines*
1. *Qui patrem matremve pulsaverat*. 2. *Qui strangulandi.*
animam ex Israele furatus fuerat. 3. *Pres-*
byter edicto Senatûs seu Consistorii obnitens.
4. *Mendax vates, & qui vaticinatur in no-*
mine idoli. 5. *Qui cum alterius uxore*
concumbit. 6. *Qui cum filia Sacerdotis*
rem habet.

XVII. *Modus strangulationis* ita fuit. Da- *Strangula-*
mnatus fimo immergitur usque ad genua, *lacionis,*
modus.
linteumque collo ejus circumdatum, à duo-
bus executoribus hinc inde in diversa tam-
diu trahitur, usque dum exanima-
tur.

CAP. VIII.

De Pœnis non-capitalibus.

I.

*Pœna
non capi-
tales.*

Minores seu *non-capitales pœnae* Judæis
usitatae præprimis quatuor fuerunt.
1. *Captivatio.* 2. *Restitutio.* 3. *Talio.* 4. *Fla-
gellatio.*

*1. Capti-
vatio.*

II 1. *Captivatio.* Sub ea comprehen-
duntur *carcer, ejusq; carastæ, vincula, compedes,
manica &c.* (1) *Quæ pœnarum genera, quum
parum*

Annot. (1) Captivatio varia quemadmodum
in omnia alia Gente, ita speciatim Judaica. Vel
captivati simpliciter inclusi tenentur, vel majoris
securitatis ergo custodes illis adduntur. Rursum
aut manibus aut pedibus tantum, vel manibus pe-
dibusque simul vinciuntur, quæ omnia in Histo-
ria Apostolica exempla dantur, & hoc quidem or-
dine, ut crescente hostium Ecclesiæ furore Apo-
stoli fortiori custodia inclusi fuerint. Act. IV, 3.
V, 21. 23. XII, 7. XVI, 24. Insuper carcerum
differentia ex Historia Jeremiæ c. xxxvii. & xxxviii
elucet. Deterrimus ille, qui כּוּר *fovea Malkie
fil. Hamelech* dicitur & credibiliter omni luce
destitutus erat, uti ejusmodi carceres solent. Huc
respectus Jes. XXII, 7. 23. Matth. VIII, 13. XXII, 10.
Ex Antiquitatibus illum memoro quem comme-
riti sunt extremè impii, qui tertia vice ad idem
pec-

parùm aut nihil differant ab iis, quæ apud nos hodie in usu sunt, explicatione non indigent.

III. Δεσμοφύλακες *carcerum custodes*, cùm quis custodiâ ipsorum elaberetur, eâdem, ^{Δεσμοφύλακες eorumque officium,} quâ afficiendi fuerant elapsi, tenebantur poenâ. Hoc colligitur ex 1. Reg. XX, 39. *Custodi virum istum, si desiderando desiderabitur, anima tua loco animæ ipsius erit.* Quod attinet liberam custodiam, quam Drusus præf. 2, Tim. I, 18. probat Romanis in usu fuisse, dubito valdè, num illa apud Judæos valuerit.

IV. Quòd ejusmodi *captivi* Romæ in- ^{Captivi liberiores} terdiu exiverint ad opera sua, non adeò duris compedibus onusti, & sic vespërâ ad ergastulum redierint, alibi à me annotatum est. Et eadem catena & custodiam & militem copular, (2) ubi nota, quòd *custodia captivum*, ^{Modus illos cum miles studiendi}

peccatum sub excisione vetitum impegerunt.

הוּא מְקוֹם צַר כְּפִי קוֹמָתוֹ וְאִינוּ יָכוֹר

לִשְׁכַּב בּוֹ וְנוֹתָנִים לוֹ לֶחֶם צַר וּמִים לַחֵץ עַד שִׁיצְרוּ

מֵעֵיו וַיַּחֲלֶה וְאַחֵר כֵּךְ מֵאֲבִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִים

שְׁכָרִיסוֹ נִבְקַעַת locus est arctus stature hominis re-

spondens, in quo (tamen) cubare nequit. Non

alio cibo quam afflictionis vel aquâ quam pressurâ

vescitur, donec viteno affliguntur atque ipse mor-

bum contrahat. Postea cibant ipsum hordeo ut ejus

venter rumpatur. Conf. Misch. סנהדרין c. IX, 5.

(2) Exemplum Pauli Actor. XXVIII, 16. 20.

miles custodem significet, & quòd *Drusius* exprimat sensum *Seneca*, non verba, quando dicit: *Eadem catena tam reum quàm militem tenet. Senec. epist. 5, non in libr. de tranq. c. 10.* quemadmodum citatur à *Drusio*.

V. Porro nota, quòd *captivi* dextra alligata fuerit *custodis* sinistrae, quia dextra fortior est, & jure libera esse debet potius *custodi*, quàm *custodia*. Hinc illud; *Tu forte levio rem in sinistra putas catenam. Senec. de tranq. cap. 10.* Custos enim se-ipsam eadem catenâ spontè ligat, non poenæ ratione, sed ut eò tutior custodia *captivi* sit.

Restitutio triplex.

VI. II. *Restitutio*. Ea mandata est, ubi opes erant *injustè acquisitæ*, aut per nefas *re-tentæ*. *Exod. XXII.* fuitque triplex. 1. *Secundùm idem*, quando eadem res reddebatur, quæ per nefas erat acquisita. 2. *Secundùm æquale*; quando tantumdem reddebatur, opibus illis, quæ per nefas erant acquisitæ, venditis, aut amissis. 3. *Secundùm possibile*, cum reddebatur, pro facultatibus viri, qui nequibat omnia restituere. *Thom. Aquin. secund. sec. q. 62.*

Restitutio secundum idem præprimis obtinebat

VII. *Restitutio secundùm idem*, præprimis præcepta fuit. Hinc, si furtum, sive id bos, sive ovis fuisset, vivum apud aliquem repertum esset, duplo tantum rependebat.

Exod.

Exod. XXII, 4. Si autem idem vel mactatum vel venundatum esset, tum *quinque pro uno bove* reddebantur, & *quatuor oves pro parva pecude una.* *vers. 1. (3)*

VIII. Judæi hac in parte tam accurati erant, & ἀκριβῆς agebant, ut, si quis trabem vel alio ligno per nefas acquisito suam domum struxerat, domum demoliri, eamdemque trabem & lignum Domino proprio restituere non dubitarent. *Dav. Kimchi.* Huic ferè convenit *Habacuc. cap. II, 11.* *Lapis è pariete clamabit, & trabs è ligno respondebit illis.* Inter Judæos ille, qui non sufficebat reddendo, erat vendendus. *Exod. XXII, 3.* Et *Augustinus ep. 54 de Christianis* ait; *Non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

Fff

quia

(3) Quæ furto ablata sunt, variè admodum restituuntur. Species quasdam recensebo. N. Qui ablatum ex proprio motu restituit, ultra non tenetur. *Maim. tr. גניבה c. I.* גנב שהורה נגנב שגנב משלם ארץ הקרן ופטור מן הכפר ש' אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים אבל המרשיע את עצמו אינו משלם שנים והוא חייב לכל קנסות שהורה בהן פטור *fur, qui furtum suum ipse confessus est, reddit summam capitale, & à duplo liber est, Q. D. E.* *Exod. xxii, 9* quem condemnabunt Dii. *Verum hic se ipsum condemnavit; quare ad duplum non*

tenetur.

Talio.

est vel
identita-
tis.vel simi-
litudinis.

IX. III. Talio. Erat ea *aqualis retributio*. Dentem pro dente, oculum pro oculo, manum pro manu, pedem pro pede. Deut. XIX, 21. Talio autem duplex est. Talio *identitatis*, seu *Pythagorica*, quæ erat secundum *literam legis*, cum *maleficus* multabatur *oculo*, qui alii *oculum* eruerat. Deinde Talio *similitudinis* seu *analogica*, ut, si pretium *oculi*, aut alia multa æqua, pro *oculo* eruto, aut pro alio membro læso reddebatur. Hebræis placet Talio *similitudinis*, non *talio identitatis*,

tenetur. Idem jus est in omnibus *multatitiis*, scil. *confitentem immunem esse à solutione dupli*. ב. In aliis casibus obtinet restitutio dupli. Id. Maim. l. cit. גנב שהעירו עליו עדים כשרים. שגנב חייב לשלם שנים לבעל הגניבה אם גנב דינר משלם שנים גנב חמור או כסות או גמר משלם שנים ברמיה. Ille, adversus quem testes legitimi testati sunt, eum rem furto abstulisse, duplum proprietario rependere debet v. gr. si denarium furatus est, duos solvit: si asinum aut vestimentum aut camelum, duplum ejusdem pretii debet. ג. In aliis restitutio quadrupli, veluti in ovibus Exod. XXII, I. ד. Rursum in aliis restitutio quintupli, quemadmodum in bobus l. cit. diversitas hæc arcessenda est ex natura rerum ablatarum, quæ difficulter custodiuntur, majoris usus tum in communi vita, tum in cultu sacro, & ex quibus majus proprietario accedit damnum, graviori pœnate-
nentur.

is, exponentes; oculum pro oculo, id est pretium oculi. Targum Jonath. Deut. XIX, 21. item R. Salom. ibid. (4)

X. Quia talio identitatis in aliquibus casibus impossibilis est; ut, si cæcus erueret a-^{Hæc probatur & illustratur,} alii oculos, aut edentulus excuteret alii dentes; propterea in casibus corporalis læsionis Magistri Hebræorum statuunt, partem ream teneri satisfactione quintuplici. Vid. Munster. Exod. XXI, 1. Pro damno amissi membri. 2. Pro damno neglecti laboris. 3. Pro dolore & molestia, quæ evenerunt ex vulnere. 4. Pro sumptibus & expensis in sanatione. 5. Pro ignominia & deformationis nota. Munsterus hæc quinque ita transfert: vid. Exod. XXI. Damnum, læsio, dolor, medicina, confusio. Romanorum quoque legibus jus Talionis exstabat, relictâ tamen malefico libertate, utrum mallet rependere multam æqualem, an itidem membrum sibi per talionem rumpi. Vid. Agell. lib. 20. cap. 1.

F ff 2

XI.

(4) Aliquando talio identitatis, aliquando similitudinis obtinet. Illa, veluti in homicidio vid. Gen. IX, 6. Deut. XIX, 21. Hæc, quâ compensatur damnum ex arbitrio judicis. Posterior non minus ac prior in Sacris fundata est, quod patet (1) ex Exod. XXI, 19, 22, conf. 25. (2) interpret-

Flagel-
latio du-
plex.

İctuum
Numerus
Deuter.
XXV, 2, 3.

Judaorū
addita-
mentum.

XI. IV. *Flagellatio*. Eadem duplex fuit; aut fiebat *virgis*, (s) aut *flagellis*; poste-rior priore gravior est, uti patet ex illo dicte-rio; *Porcia Lex virgas ab omnium civium corpore amovit, hic misericors flagella retu- lit. Cic. pro Rabirio*. Utraque Romanis usitata fuit, posterior sola Hebræis. Hæc *flagellatio* mandata est *Deut. XXV, 2. 3*. Ubi determinatur ictuum numerus, quem trans- cendere Judici non licuit. *Quadragenis plagis flagellandum eum curabit, non addet.*

XII. Judæi multis in rebus studebant san- ctiores esse, quàm Lex ab ipsis videbatur exigere. E. G. Deus præcepit *Sabbathum*; illi

personas dispares l. & c. c. v. 26. 27. Pauperi mu- tilo melius consultum, si à mutilante victum acci- pit, quàm si & ipse membro privatur.

(s) Primitus Judæi fontes *flagellis*, sed poste- riori tempore aliquando etiam *virgis* percutie- bant. Forfan illas à Romanis, (quorum virga gravissimè à Deo castigati sunt,) in synedria sua receperunt. Exc. Talm. Sanh. c. I. חוטרי וסנדלי *virga, calcei, tuba, lora*. Pœnam virgis inflictam מכות מרדור *plagam contru- macia*, quæ extra terram plurimùm in usu Maim. c. XVI. appellant. Hanc incurrunt præter alios illi, qui verba sapientum transgre- diuntur, neque, uti in flagellatione, verbera nu- merantur.

illi addiderunt *Sabbathulum*, h. e. orsi sunt suum *Sabbathum* unâ horâ priùs, & claudebant unâ horâ tardiùs, quàm Lex jubebat. Deus ipsis vetuit vesci idolothytis, idolorumque libamina bibere, illi vetuerunt omnem prorsùs compotationem cum Gentibus, quoniam incertum sit, utrùm idolis consecratum fuerit, an non. *Thisbit. in* נסר Deus ipsos jubet tempore Paschatis *fermentũ adibus expurgare*, sed illi toto festo illius nomẽ ore proferre metuebãt. *Thisbit. in* דבר. Deus ipsis prohibet *suillam*, verùm illi horrent porci nomen appellare, vocantque suam דבר אחר *Rem aliam. Elias Thisb. ibid.* Simili modo Deus jubet insignes maleficos, verberibus dignos, 40. plagis cædi, at illi in extrema *flagellatione* tantùm 39. impigerunt. *A Judæis quinquies quadragenas plagas accepi, unâ minùs. 2. Cor. XI, 24.*

(6) Fff 3 XIII.

(6) Tr. במה מלקין אותו c. III, 10. מכות ארבעים חסר אחת שנ' במספר ארבעים מנין שהוא סמוך לארבעים ר' יהודה אומר ארבעים שלימות הוא לוקה *Quot verbera infliguntur? Quadraginta uno minus Q. D. E. Deut. XXV, 2. 3. ad numerum quadraginta, hoc est, ad numerum, qui quadragenario propinquus. R. Jehuda ait; quadraginta integro numero infliguntur.* Non dubitamus, quin posterior propius ad mentem Legislatoris accedat. Attamen verissimum est priorem numerum ordinariò observatum

Lora fla-
gelli tria.

Eorum
materia.

XIII. Propterea *flagellum* habebat tria lora, ita ut singulis ictibus trifariam caderetur. Unde in severissima *flagellatione* tantum 13. ictus inflicti sunt h. e. *quadraginta minus una plagâ*. Utrum autem unum ex his loris fuerit bubulum, & ambo reliqua ex pelle asinina confecta. *Talmud. lib. Maccoth. c. 3. in Mischn.* aut an vitulina singula tria fuerint, non facit ad rem, quævis sententia suos habet statuminales. *Baalturim. Vid. Drus. 2. Cor. XI, 24. (7)*

XIV.

vatum fuisse. Joseph. Ant. Jud. l. IV. c. 8. p. 124.
ὁ δὲ ᾧ ταῦτα ποιήσας, πληγὰς μιᾷ λειπούσας
τεσσαράκοντα τῷ δημόσιῳ σκῦτε λαβὼν, qui verò
contrafecerit, plagas una minus quadraginta ac-
cipit Pro ratione delicti licitum pauciores in-
figere.

(7) Quæ Auctor §. 13. 14. 15. tractat, illa ex
Maimonide nostro ritè probari & illustrari pos-
sunt tr, cit, c. XVI. כיצד מלקין אותו כופרת
שתי ידיו על העמוד אילך ואילך וחזן
הכנסת אותו בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם
נפרטו נפרטו עד שהיה מגלגל את לבו
שאנו סכה על כסותו שנ' והכהו ולג
לכסותו והאבן נתונה מאחוריו שהחזן המכה
עומד עליה ורצועה של עגל בידו כפולה
לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות של
חמר עולות ויורדות בו ורוחב הרצועה
מפח וארכה כדי שתהיה מעוררת על פי
בריו

XIV. *Modus flagellationis* ita habuit. *Modus*
 Sontis ambæ manus adstringebantur ad pa.^{flagella-}
 Fff 4 lum,^{tionis.}

כריסו והיד שרל רצועות שאוחז בה ארכה
 טפח האיש המכה צריך להיות יתר בדיעה
 וחסר בכח ומנביה ארת הרצועות בשתי ידיו
 ומכה כידו אחד בכרל כחו ומלקהו שליש
 מלפניו ערל חזיהו בין דדיו ושני שלישי
 מאחוריו שליש ערל כתף זה ושליש ערל
 כתף זה המוכה אינו עומד ולגל יושב אלא
 מוטה שנ' והפילו השופט והכהו לפניו שיהיו
 עיניו שרל שופט בו *Quæ flagellandi ratio?*
Manus vinciuntur ad columnam ab utroq; latere.
Lictor dein prehendit vestes ejus, si rumpuntur
(extrafuturam) rumpuntur, si dissuuntur (juxta
futuram) dissuuntur eoque, ut cor aperiatur.
Neque enim vestimentum ejus percutiendum.
Qd. Deut. xxv, 2. percutite illum, non verò vestimen-
tum ejus. Situs est lapis à tergo, cui lictor insistit.
Hic manu tenet lorum vitulinum bifidum, quod
denuò quadrifidum & duo alia lora asinina ascen-
dentia & descendenta (h. e. quæ contrahi & di-
latari queunt.) Lori latitudo palmaris, longitu-
do ea, ut pertingat ad os ventris: Manubrium,
quo lora tenentur, est quoque palmare. Is, cujus
est verberare, notitia pollere, non adeo viribus, te-
netur. Lora duabus manibus attollit, sed unâ,
quantum valet, verbera infligit & quidem ter-
tiam illorum partem pectori, tertiam huic, aliam
tertiam isti humero. Verberandus neque stat ne-
que sedet, sed inclinatur, quemadmodum dictum
 est

lum, unum & dimidium cubitum altum, super quo corpus inclinabatur. *Prosternet eum Judex. Deut. xxv, 2. Palus*, super quo sons inclinabatur, vocatur *מִדְּבָר* *columna*. Vestis ipsius ad lumbos detrahebatur vi, sive ea rumperetur, sive dissueretur. *Talmud. ibid. שֶׁמֶתִּיגוֹי, וְשֶׁרָרְהָאֲנֵתֵם אִתָּוֹן תֵּאֵי הַמָּאֵרָה* *ἐκέλευον ῥαβδίζαν* *Duces*, *dissutis Pauli & Silæ vestibus, jusserunt ipsos cadi. Actor. XVI, 22. (8)*

XV.

est Deut. XXV, 2. & prosternet illum Judex & percutiet illum in conspectu ejus, ut oculi Judicis verberandum aspiciant.

(8) Mirum alicui videri posset, quemadmodum Apostoli, speciatim Paulus toties flagellatus, cum Judæis familiariter conversati fuerint. Et quare non potius ut infames, qui propter errores, vitia sæpius pœnam senatûs incurrerunt, evitati fuerint. Sed observandum pœnam flagellationis inter Judæos honestam habitam fuisse, h. e. infligebatur aliquando maximis viris, quibus de dignitate nihil decedebat *כהן גדול שחטא לוקה בשלשה כשאר כל העם וחזר לגדולתו* *Pontifex vapulat presentibus tribus, quemadmodum reliqui de plebe & postea ad dignitatem suam redit. Maim. tr. cit. c. 17.*

XV. Ut lictor infligeret æquum nume-^{Quinam}
 rum plagarum ratione delicti, ^{interfue-} flagellatio
 fiebat in oculis Judicis. ^{rino fla-} Judex cum curabit ^{gellatio-}
 cadendum coram facie sua. Deuter. xxv, 2. ^{ni ?}
 Judex, qui inter tres illos præstabat, so-
 nantibus flagris, legebat aut recitabat il-
 lud Deuter. xxviii, 58. Si non observa-
 ris, ut facias omnia verba legis hujus, mi-
 rabiles faciet Dominus plagas tuas &c. Tal-
 mud. ibid. Alter Judicum numerabat
 plagas; Tertius jubebat lictorem ferire.
 Primus Judicum finiebat, dicens; Et ipse
 misericors expiabit iniquitatem. Psalm.
 LXXVIII, 38.

XVI. Subinde, ut exacerbarent pla-^{Rigidior}
 gas insignium nebulonum, certos plum-^{flagella-}
 bi bolos, aut rigidas spinas lororum extre-^{tio.}
 mitatibus annectebant. Hanc flagellatio-
 nem Græci vocârunt *μασίζας ἀσφαλωτάς*,
flagra taxillata. Eustathius. Item Athe-
 neus l. 4. In scriptura dicuntur *סורפי*
Scorpiones. Pater meus vos castigavit seu-
 ticis, ego verò vos castigabo scorpionibus.
 1. Reg. XII, 11. Tholosan, Synr.
 Jur. Univers. l. 31.

CAP. IX.

*De Suppliciis ab aliis nationibus
adscitis.*

I.

*Supplicia
peregrina.*

Suppliciorum ab aliis gentibus adscitorum
sex præprimis fuerunt. 1. *Cruz* (1) 2.
Serræ dissectio. 3. *Damnatio ad bestias.* 4.
Τερχός Rota 5. *Καταποντισμός Submersio in ma-*
ri. 6. *Τυμpanισμός Fustuarium.* *Primum &*
ultimum supplicium propria Romaniserant;
secun-

Annot. (1) Verè Auctor noster Crucem ge-
nus supplicii apud Romanos, saltem non apud
Judæos, primitus receptum nominat. Quando
autem crucem voco, intelligo supplicium, quo
vivi dispeffis manibus cruci affiguntur. Nam
N. Moses hujus mortis nullibi meminit, neque ex
scriptoribus V. T. quispiam. Hinc Hebræine
quidem nomen, quod *סוּגְוָו* plenè & perfectè
exprimit, habent. Quare loquentes de crucifi-
xione Christi illam simpliciter perforationem Es.
LIII, 5. vel circumscriptione perfossionem ma-
num pedumque Ps. xxii, 17. appellant. ב. Juris-
consulti Hebræorum supplicia Gentis quatuor
dixere Tract. *ארבע מיתות נמסרו* c. I, 1. *סנהדרין*
ל בית דין סקילה שריפה הרג וחנק *Quatuor sup-*
plicia capitalia Senatui tradita sunt: lapidatio,
ustio,

secundum quoque Romanis usitatum fuit, num autem ab iis adscitum sit, dubitatur: *quartum & sextum* Græcorum erant; *quintum*, quoad substantiam, Romanis, Græcis & Hebrais in usu fuit, differt tamen apud singulos, *modo submergendi*. Necesse est de singulis aliquid delibâsse.

II. 1. *Crux*. Hæc vox sæpiùs tribuitur *ar-* *Crucis*
bori, seu *palo simplici*, quo homo *exanimatus* *ratio*.
est. Magis tamen propriè tribuitur *ligno du-*
plici preparato, & in crucis formam conne-
xo. Prior *Crux*, vocatur *Crux simplex*,
posterior, *Crux compacta*. Posterior rur-
sùs est triplex: 1. *Decussata*. 2. *Commis-*
sa. 3. *Immissa*.

III. *Crux decussata* componebatur ex *Crux de-*
duobus lignis æqualibus, in medio sui *cussata*.
transversè invicem junctis, formâ τ̃ X
Romani. Et hinc vocatur *decussata*; *decus-*
sare

ustio, decollatio, strangulatio. 1. Expresse in super
negant תתוב המסמרות בגליו וידי אדם
clavos manibus aut pedibus hominis infigere esse
morem Judæorum. Similitudo quidem aliqua
est Deut, xxi, 22. non tamen idem mortis genus.
Apud Hebræos simpliciter suspenduntur, nec vi-
vi sed mortui antea lapidati. Sic Maim. tract.
סנהדרין c. XV. dicit, suspendendos esse אחר
אותו *postquam illos lapidarunt*.

*scire enim est per medium secare, veluti si
duæ regulæ concurrant ad speciem literæ X,
quæ figura crucis est. Hieron, in Jerem. xxxi.
Hæc crucis species vulgò dicitur Crux An-
dreana, quia is tali cruce suspensus esse pro-
ditur.*

*Commis-
sa*

IV. *Crux commissa* est, ubi lignum rectum
commissum est mediæ antennæ seu ligno
transverso, quod paulò brevius erat ligno
recto, formâ Romani T. vocaturque *Crux
Antoniana*, quia sæpius cum ejusmodi cruce
pingitur.

Immissa.

V. *Crux immissa* erat ex ligno transver-
so breviori, quod transibat rectum palum,
non planè in medio, ut *crux decussata*, nec
planè in vertice, uti *crux commissa*, sed pau-
lò demissius, hâc formâ †. Hæc putatur fu-
isse *Crux Christi*, ex qua pependit benedictus
Salvator noster. Lipsius de cruce lib. 1. c. 10.

*Circum-
stantia
crucifixi-
onis.*

1. Fla-
gellatio,

VI. *Circumstantiæ*, quibus in crucifixione
Romani utebantur, hæ erant; Primò, cæ-
debant fontem, & subinde ipsum columnæ
alligabant, cùm cæderent. Joseph. Excid. l. 7.
c. 32. Philo contra Flaccum. Item Livius lib.
1. Artemidorus clarus est hac in re:
αεθδεθεις κιονι πολλὰς ἑλαβε πληγὰς Alligatus
columnæ multas accepit plagas. Plautus in
Bacch. videtur huc respexisse. Abducite
hunc intro, atq; adstringite ad columnam for-
titer.

riter. Patres antiqui produnt nostrum Salvatorem ita alligatum columnæ cæsum fuisse. *Prudent. Hieron. Beda. Vid. Lipsium de Cruce lib. 2. c. 4.* Scriptura utrumque tacet, nempe locum & modum flagellationis; in genere tantum dicitur, quòd sit cæsus: τὸν Ἰησοῦν φεγγελλώσας postquam flagellasset Jesum, tradidit ipsum ut crucifigetur. *Matth. XXVII, 26.* Secundò, injiciebant humeris illius crucem (2) portandam. ^{a. Gestatio crucis.} Malefici cum ad supplicium educuntur, quisque suam effert crucem. *Plutarch. de sera Num. vind.* Sic Jesus suam tulit. *Joh. XIX, 17.* Huc respicitur *Matth. X, 38.* Qui non suscipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus. Tertiò, ut pateret æquitas ^{3. Criminis promulgatio.} judicii & condemnationis; causa ejus tabulæ inscripta & ante fontem prælata est,

(2) Quoniam *Joh. XIX, 17.* βασάζεν τὸν σταυρὸν conf. *Matth. X, 38.* nudè crucis gestatio memoratur, æquissimum, ut illam sine distinctione accipiamus, non de parte tantum, sed tota cruce. Nec quidquam huic sententiæ verè obstare video. Onus erat, fateor, sed ut tale crucifero imponebatur. Non tamen ἀβάσαντον, quum altitudo crucis vix ultra duos tresve pedes hominis staturam superaverit. Modus credibiliter hic erat. Palus rectus tergo injiciebatur: Transverso verò manus alligabantur. Huc videtur allusio *Joh. XXI, 18, 19.*

est, aut aliàs per præconem evulgata. *Euseb. Hist. Eccl. l. 5. c. 1. Sueton. in Domit. c. 10.* Hæc inscripta causâ plerumque à Romanis vocatur *Titulus*, aut *Elogium*. *Tertull. Apol. c. 2. Sueton. in Calig. c. 27.* Sic *Pilatus* scripsit τίτλον seu τὴν ἐπιγεγραφήν τῆς αἰτίας literis *Græcis, Romanis, & Hebrais*; οὗτος ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Quartò, crucifigendos vesti-
bus nudârunt; Sic *Christus passus est nudus.*
Artemidor. l. 2. c. 58.

4. denu-
ratio.

Serra
dissectio.

VII. II. *Serræ dissectio.* A capite ad calcem hominem medium dissecuerunt. Hoc supplicii genere utebantur *Romani* *Sueton. in Calig. c. 27. & Hebræi.* Hæc poenâ *Menasses Prophetam Esaiam* affecisse creditur; eoque respexisse *Paulus Hebr. XI, 37. ἐπερίσθενσαν dissecti sunt. (3)*

Damna-
tio ad
bestias.

VIII. III. *Damnatio ad bestias.* II, qui damnati erant ad bestias, vocabantur *Bestiarii.* Utrùm *Paulus* juxta literam cum bestiis depugnârit *Ephesi I. Cor. XV, 32.* depugna-
tur à doctis; quibusdam per *Bestias Deme-
trium*, aliosque, qui ipsi *Ephesi* obstiterant,
intelligentibus, ut *Theophylact. & Anselmo;*
aliis

(3) Orientalibus, præprimis Ammonitis, serræ dissectio recepta 2. Sam. XII, 31. 1. Chron. xx, 3. Hanc poenam *Esajam* subiisse *Judæi* tradunt, unde etiam Patres primitivæ Ecclesiæ eandem *Esaiæ* acceperunt.

aliis verisimilius *bestias literaliter* accipientibus, ut *Chrysof. Ambros.* aliisque. Hocce *supplicium* plerumque Christianos in primitiva Ecclesia exercuit. Hinc illa Gentilium in Christianos, quibus omnis mali publici causam imputabant, leonina vox: *Christianos ad Leones.* *Tertull. Apol. c. 40.* Accedit, quòd literalis expositio validius argumentum præbeat pro resurrectione mortuorum, quæ est scopus textûs, quàm si verba interpretemur de pugna impropria adversùs Evangelii annunciati hostes.

IX, IV. *Τερχὸς Rota. Rex sapiens reducit* *Rota.*
super improbos *ידין Rotam Proverb. XX, 26*
Puto, quòd verba hæc non importent plùs, quàm hoc; quòd *quemadmodum rota circumagitur, ita à prudenti Rege malitia improborum revolvatur in caput ipsorum.* Quòd hîc intelligenda sit contritio improborum sub rota currûs, quemadmodum rusticola quædam frumenta trochleâ commolit, *sonnium Interpretum est: (4) quum nulla monu-*

(4) Etiam *supplicium rotæ* apud Orientales in usu fuisse videtur v. 2. *Sam. xii, 31 Amos. I, 3.* quod tamen multum à Græcorum differebat. Illud enim à more tritrandi ortum. vid. *Jes. XXVIII, 27. XXV, 10. XLI, 5. &c.* scil. *plaustrum*, quod rotis ferreis atque dentatis instructum

monumenta prodant, ejusmodi poenam Judæis fuisse usitatam. Apud Græcos hoc supplicii genus in usu fuit, vocatumque est τροχὸς, non, quòd trochlea transierit maleficos, sed quòd illos radio rotæ alligatos tantoperè cæciderint, quoad confessionem extorquerent. Ἐπὶ τῷ τροχῷ γ' ἔλκοιτο μασιγύμενος. Rotâ nimirum trahebatur is, qui flagellabatur. Aristoph. in Iren. De eadem poena loquuntur Demosth. 3. in Aphob. & Suidas.

Submer-
sio in
Ponto.

X. V. Καταποντισμός Submersio in Ponto, multos apud populos usitata fuit, diverso tamen modo. Romani parricidam culeo infutum cum cane, gallo gallinaceo, vipera & simia in mare abjecerunt. Senec. l. 5. controuv. 4. Juven. Sat. 8. vers. 212. Modest. Digest. l. 48. ad legem Pomp. de parricid. Vid. Cael. Rhod. l. 11. cap. 12. Græci maleficum ad Pontum damnatum plumbo involverunt. Athenæus l. 14. Hebræi lapidem molarem collo damnati appendebant. (5) Hoc respectu

etum, volvitur super frumentum. An somnium Interpretum sit, qui putant. Prov. xx, 26. ad contritionem improborum sub rota currus respici ego ignoro. Receptum erat, ut patet, supplicii genus. Commodè autem Regi adscribitur, qui impios rigorosis judiciis à piis separat, quem admodum rusticus paleam à tritico.

(5) Rectius alii καταποντισμὸν Syris attribu-

respectu illi intelligendi, qui statuunt aliàs, hoc supplicii genus, *καταποτισμός* scilicet, Judæorum fuisse proprium, *Hieron. Matth. XVIII, 6.*

XI. VI. *Τυμπανισμός*, Generali voce *Distentionis* exponitur. *Hebr. XI, 35. 2. Macc. VI, 19.* Veruntamen ea vox notat peculiarem distentionis tortureque speciem, nimirum fustibus exanimari & corripì; deducitur à vocabulo *Τύμπαρον*, quod plerumque significat instrumentum bellicum sonans, a *drum*. Hinc quidam hanc poenam comparârunt Romanorum *Equuleo*, quasi tortus homo distenderetur veluti tympani pellis. *Magius lib. de Equuleo. Vid. Drus. prat. lib. 8.* Sed *Τύμπαρον* non tantum ipsum instrumentum cavum, verum etiam bacillos denotat, quibus id pulsatur; & hinc hæcce poena dicitur *τυμπανισμός*, quando quis stipitibus ita pulsatus est, ut spiritus illius velut tympani mal-

G g g

leis

unt. Nam ejus neque in sacra neque profana Judæorum Historia certum vestigium. Syris maritimis *βυθισμός* notum ex Eusebio testatur *Illustris Grotius Not. ad Matth. XVIII.* à quibus illa loquendi ratio ortū sumsit. Qui lapis molaris *Marc. ix, 42. ille Matth. xviii, 6. ὀγκός* dicitur, cum evidenti allusione ad molas, quæ ope asinorum circumagebantur. Ejusmodi lapides, ponderosi admodum, vi aquam dividebant atque fundum celerrimè petebant.

leis expelleretur. *Scholias.* *Aristoph.* Τύμπανα scribit esse ξύλα, δις τύπονται ἐν τοῖς δικαστηρίοις οἱ τιμωρόμενοι ligna, quibus feriuntur in dicasteriis illi, qui supplicio afficiuntur. In *Pluto* pag. 50. Res clara est in *Eleazaro*: is sponte prodiit ἐπὶ τὸ τύμπανον ad genus huius supplicii, 2. *Macc.* VI, 19. & vers. 30. nulla fit distentionis mentio, sed solis fustibus eanim expulsa esse dicitur. *Junius Jer.* XXIX, 26. aliam adfert supplicii speciem, quam Hebræi vocârint קנין; quam vocem ait esse compositâ. Sine dubio eam componit ex נא Navis, rates, & קנין sugere: dicit enim eâ voce significari certum supplicium, quod appellant *Naviculam sugentis*. Describit id supplicium *Plutarchus* in *Artaxerxe* sequenti modo; fuisse, ait, carceris quoddam genus, quo due scaphæ, pari commensu sibi respondentes, ita compingerentur, ut hominis corpus illis inditum quasi in vagina esset, cui præbitum fuerit mel temperatum lacte, ac invito etiam in os infusum, unde viveret &c. Et ab hac suctione mellis & lactis, poena hæc dicta est *Navicula sugentis*. Hebræi verò dicunt quòd *Tsinok* fuerit כלי מסגר לידים In-strumentum constringens manus. *D. Kimchi Jer.* XXIX, 26. Lectori libertatem relinquo eligendi, quam velit, interpretationem.

MOSES ET AARON.

LIBER VI.

DE

RITIBVS MIXTIS.

CAP. I.

De Circumcisione.

I.

DUO *Sacramenta* ipsis fuerunt. Duo V. T. Sacra-
menta.
1. *Pascha*, de quo peculiari ca-
pite egimus. 2. *Circumcisio*, de
qua nunc.

II. *Circumcisio* erat *abscissio praputii*, si. *Circum-*
gnum atque *sigillum* foederis, quod Deus cisio quide
cum populo Judaico pepigit. *Signum* vo-
catur à Deo in prima institutione *Gen. xvii.*
Et *sigillum* ab Apostolo *Rom. IV, 11.* Imò
G g g 2 vocatur

vocatur & *signum* & *sigillum* à Doctore Hebræo, qui vetustate suâ ipsum Talmud, anteit. *Zohar. Gen. XVII. (1)*

Circum-
cisio mul-
tis genti-
bus in usu

III. *Circumcisio* multis gentibus, etsi non tanquam *Sacramentum*, usurpabatur, ut *Colchis, Ægyptiis, Æthiopibus, Trogloditis. Alex. ab Alex. l. 2. c. 25. Herod. l. 2. Diod. Sicul. l. 2. c. 1. Item lib. 4. c. 3. (2)*

IV.

Annot. (1) Simile in Talm. Hieros. f. 13. 1. *Benedictus sit, qui sanctificavit dilectum ab utero & signum posuit & filios suos* כֶּתֶם וּסְמִינִי *sigillavit sigillo fœderis sancti: Rectè autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signabat semen Abrahamæ ut populum, qui vero Deo obedientiam promisit, distingueret à populo Idololatriæ, qui signa Idolorum in corpore gestabat: in memoriam quoque revocabat gratiam Abrahamo & semini suo factam eamque obsignabat.*

(2) Herodotus l. II. μῆνοι πάντων ἀνθρώπων κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτέμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα φοίνικες δὲ καὶ σύροι οἱ ἐν τῇ παλαιστίνῃ καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖνσι παρ' Αἰγυπτίων μαθεῖναι soli omnium Colchi, Ægyptii & Æthiopes à principio pudenda circumcidebant. Phœnices autem & Syri, qui Palestinam incolunt ipsi se consuetudinem illam ab Ægyptiis accepisse fatentur. Tolerandum hoc in scriptore Gentili, qui veris monumentis destitutus divinum circumcisionis ortum nosse non potuit, sed pessimè ex nostris illi agunt, qui mendacem Græculum

IV. Legimus in Scriptura de tribus aliis ^{Circum-}
Circumcisionis speciebus in sensu figurato, ^{cisionis}
 quibus hic ritus sacramentalis respicitur, sic ^{species.}
 ut quatuor *Circumcisiones* memorentur.
 1. *Carnis.* 2. *Cordis.* 3. *Labiorum.* 4. *Aurium.*
 (3)

V. Observabimus *Circumcisionem* in propria sua appellatione, attendentes 1. *Tempus*, quando peracta sit. 2. *Modum*, quomodo. 3. *Pœnam* neglectûs.

VI. *Tempus* erat *dies octavus*, qui ita accurate observatus est, ut, licet cum Sabba- ^{Tempus}
 tho coincideret, nihilominus eo infans ^{scil. dies}
circumcideretur. Hinc illud; *Circumcisio pellit* ^{octavus,}

G g g 3

Sab-

culum secuti circumcisionem ab *Ægyptiis* aut *Gentibus paulo antiquioribus* profluxisse ajunt, quum constet ex Gen. XVI, Deum illam in fœderis signum instituisse atque ejus observationem sub gravissima pœna inculcasse. Non ergo Abrahamus ipse expetebat ut morem, quem in Ægypto didicit, teneret. Insuper Joh. VII, 22. *Moses dedit vobis circumcisionem, non quod illa ex Mose,* ἀπὸ τοῦ πατρὸς.

(3) Vel quinque. scil. nominatis accedit præputium arborum Levit. XIX, 23. quæ quasi circumcisæ habebantur anno quarto. Præputium in scriptura figuratè notat id, quod superfluum & ea propter noxium, immundum, peccaminosum est. Circumcisio ergò remotio rei superflue, noxiæ, immundæ, peccaminosæ.

Sabbathum. Huic respondet illud Salvatoris nostri: *Et in Sabbatho circumciditis hominem. Joh. VII, 22.* (4)

VII.

(4) Vide, quæ diximus p. 530. Ordinariò nominatum circumcisionis tempus *ἀναβωρὴ* observabatur. Maimon. Tr. מילה c. I. §. 9. בומנה דוחה ארת השבת ושלג בומנה אינה דוחה לא ארת השבת ולא את יום טוב *Circumcisio statuto tempore pellit Sabbathum, sed quæ non destinato tempore, neque Sabbathum neque diem festum pellit.* Admittebat tamen aliquando suas exceptiones, si Judæis fides habenda. Præter alibi allegatas nunc memoro tr. & c. c. חולה אין מלין אותו עד שיבריא §. 16. ומונין לו מערת שיבריא מחוליו שבעה ימים מערת לערת ואחר כך מלין אותו *Egrotus non circumciditur usque dum convalescat. Computant autem a tempore recuperata valetudinis septem dies a tempore ad tempus & tum illum circumcidunt.* Certi tantum morbi justæ dilationis causæ sunt. אשה שמלה בנה ראשו ומרת מחמת מילה שהכשילה ארת כחו וכן מלה ארת השני ומרת מחמת מילה בין מבעלה הראשון בין מבעלה השני הרי זה לא ימור את השלישי בזמנו אלג ממתינין לו עד שיגדל ויתחזק כחו אין מולין אלג ולר שאין בו שום חולי שסכנת נפשות דוחה את הכר ואפשר למור לאחר זמן ואי אפשר להחזיר נפש אחד מישראל לעולם *Si uxoris ejusdam primogenitus ob cir-*
cum-

VII. Judæi superstitiosè somniant, per-^{Rationes}fectionem creaturæ pendere ex sanctificatione Sabbathi ad minimum unius, dicentes, Deum propterea præcepisse diem octavum, ut prius Sabbathum quemvis transiret, quàm hoc Sacramento insigniretur. Sed nos probabiliùs statuimus, rationes, cur Deus noluerit anticipari diem octavum, has fuisse. 1. Ad docendum, Deum in opere salutis nec fuisse, nec esse simpliciter adstrictum Sacramentis, aliàs non fuisset minor crudelitas in prohibendo anticipationem diei octavi, quàm bonitas in concedendo octavum. 2. Quia, tempore Pædagogicæ Moisaicæ, legalis impuritatis species fuit, quâ creaturæ censebantur esse in suo sanguine septem à partu dies. Levit. XII, 2. 3. & 22. 27. Deus etiam noluit differri longiùs Cir-

Ggg 4

cum-

cumcisionem, qua vires ejus imminutæ sunt, mortuus fuerit: Si dein eadem alterum filium ex hac causa amiserit (sive illum pepererit ex primo sive secundo marito) ea tertium ordinario tempore circumcidere non tenetur, sed licet expectare, donec creverit atque viribus polleat. Eum solùm partum circumcidunt, qui a morbo liber est, quippe discrimen vitæ cuncta tollit. Circumcisio quidem post tempus peragi, sed ne unica anima in mundum hunc revocari potest. Ejusmodi incircumcisi meminit. Mischn. tr. וְכִי c. II, 1.

cumcisionem octo diebus, ad consolationem parentum, quâ perfundebantur, quando infantes suos maturâ idoneâque initiatione foederatos cernebant.

Modus
circum-
cidendi.

VIII. *Modus circumcidendi* ita se habere legitur. (5) Quidam præsentium tenent scutellam arenâ plenam, in quam præputium abscissum projiciunt. *P. Fagius Deut. X. Rur-*

(5) *Modum circumcidendi* jejunè admodum tradit Auctor noster. Illum ex Maimonide tr. cit. II. § 2. plenius sic accipe. כיוצא מזהלין חותכין את כל העור המכסה את העטרה עד שתתגלה כל העטרה ואחר כך פורעין את הקרו' הרך שלמשה מן העור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה ואחר כך מוצץ את הדם עד שיוצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה וכל מי שאינו מוצץ מעבירין אותו ואחר שמוצץ נותן עליו אספלג' או רטייה וכיוצא בהן. *Quæ ratio circumcidendi? Cutis illa, quæ obteggit glandem. tota amputatur, ut ita glans denudata sit. Postea interior tennis pellicula unguedis cerpitur atq; hinc illuc deducitur usq; caro glandis tota conspicua sit. Abhinc sanguis ita exsugitur ut effluat è partibus remotioribus, ne aliàs infans in vitæ periculum incidat. Is verò, qui sanguinis exsuctionem negligit, removetur. Tum postquam sanguinem exsuxit splenium, emplastrum aut simile quid cicatrici imponit.*

Rursus, ponunt ibi loci sellam otiosam pro ^{Ponitur} *Elia. Christ. Cast. in Mal. III.* quod fit par- ^{sella otio-}
 tim in honorem illius, unde, quoties inci- ^{sa pro}
 dunt in difficiliorem Scripturæ locum, di- ^{Elia.}
 cunt: *Veniet Elias & omnia enodabit. Mer-*
cerus in abbreviat. קריק; Sed præprimis fit,
 quod putent *Eliam* spiritu præsentem esse,
 cujus corporalem adventum quotidie exspe-
 ctent. (6) Hæ ceremoniæ purè Judaicæ
 sunt, à recentioribus Rabbinis confictæ, &
 Salvatoris nostri tempore penitus ignotæ.
 Et, ut patet ex verbis Samaritanæ, illud di-
 ctum hodie Eliæ applicatum, olim Christo
 tribuebatur. *Joh. IV, 25.* ὅταν ἔλθῃ χριστὸς
 ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.

IX. Tertiò, is, qui *testis* seu *susceptor* aut ^{Susceptor}
compater est, ulnis tenet puerulum, dum
circumciditur. (7) Hunc *susceptorem* vo-
 cant

(6) Reditus Eliæ statuendi occasionem sum-
 ferunt Judæi ex verbis Malach. IV, 5. non ritè in-
 tellectis, nec hoc demum moderni. Quippe ex
 Matth. XVII, 10. constat discipulos eundem er-
 rorem ex institutione scribarum imbibisse. Com-
 munis est opinio לפני ביאת בן דוד יבא
Antequam venturus est filius Da- אליהו לבשר
vid, veniet Elias ad evangelizandum. Quomo-
 do Propheta hic intersit circumcisioni, confer ea,
 quæ notavit M. Buxtorfius *Synag. Jud. c. IV. p. 96.*

(7) Circumciditur vel à Patre familiās vel alio
 quo-

Ejus no- cant Baal-berith & Sandak, h. e. Dominum
men. fœderis. נהגין לקרוא שמחזיק בן חברו למולו.

Solebant vocare eum, qui ברית ברית
tenuit filium socii sui, ut circumcidatur iste, San-
Exemplū. dak & Baal-berith. Elias Thisbit in סנדק. Uria
cerdos, & Zacharias filius Jeberechia cre-
duntur fuisse susceptores in Circumcisione Ma-
her-Schalal-Chashbazi. Esā, VIII, 2. Jun. &
Trem. Es. VIII, 2. Hinc manavit mos su-
sceptores instituendi in baptismo. (8)

*ἐνομα-
τοδοσία
fit à pa-
rentibus.* X. Quartò, parentes dant infantibus suis
sua nomina. Tempore Zachariæ videtur,
quòd nomen puerulo à majoribus adsci-
scere voluerint. Et dixerunt ad illam; Nemo
est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.
Luc. I, 61.

XI.

quopiam artis perito. Neque enim Deus fun-
ctionem hanc ad certum hominum ordinem ad-
strinxit. Maim. tr. כשרין כ. מילה II, 1. הכר
למול ואפילו ערר ועבר ואשה וקטן מלין
במקום שאין שם איש אבל גוי לא ימול
כלל ואם מל אינו צריך לחזור ולמול
שנייה. Omnes circumcidendi jus habent: Etiam
incircumciscus, servus, fœmina, minorenis, viro
absente circumcidunt. Excipitur Gentilis, qui
jure illo prorsus non gaudet. Quod si tamen cir-
cumciderit, circumcisio repetenda non est.

(8) Quia enim baptismus Circumcisioni suc-
cessit, mirum haud est ritus honestos, pios, evlax-
tus simul successisse. Convenientia in precibus,
susceptoribus, ἐνοματοδοσία &c.

XI. Aliis populis sui quoque fuere statim ^{Mos no-} dies post nativitatem, quibus nomina in- ^{minis im-} fantibus imponebant. Romani suis pueru- ^{ponendi} ^{apud Ro-} ^{manos.} lis nono die, puellis octavo, dederunt nomi-
na. *Plutarch. prob. 10. Macrob. Satur. lib. 1. c. 16.* Athenienses insigniverunt ipsos nominibus decimo. *Cælar. Rhodig. l. 21. c. 12.* Alii septimo. *Arist. hist. animal. l. 7. c. 12.* Hos dies vocat *Tertullianus de idol. c. 16. Nominalia,*

XII. Græci præter diem decimum, quo ^{Et apud} ^{Græcos.} nomen infanti imperititi sunt, quintum etiam observârunt, quo obstetrices accepto infante properârunt ad ignem, in hunc finem suscitatum, ut hâc ceremoniâ & se & infantem lustrarent. *Scholiast. Aristoph. p. 886.* Item *Suidas in ἀμφοτέρω.* Hoc die proximi dona submiserunt, seu *munera natalitia*; à quo ritu profectum putatur, quòd inter Christianos *susceptores* infanti tincto munuscula præbeant. *Stuk de conviv. l. 1. c. 16.* Sed redeamus ad ceremonias Iudæorum.

XIII. *Circumciso* infante, in hæc erum- ^{Preces} ^{circum-} ^{cisoria.} pit pater. ברוך אתה יהוה אלוהנו מלך העולם אשר קדשתנו במצותך וצויתנו להכניסו בכרית של אברהם אבינו *Benedictus sis tu Domine Deus noster, qui sanctificasti nos præceptis tuis, & præcepisti ut colligatur hic infans in fœdus Abrahami patris nostri.* *Mos. Kots. in tr.*
cir-

circumcis. fol. 115. Quem universa circumstan-
tium Judæorum caterva ita excipit: **בשם**
שהכנסתו לברית כן תכניסוהו לתורה ולחופה
Sicut eum fecisti ingredi in **שובים** *in* **שמים**
fædus, ita facias eum ingredi in legem, thala-
mm, & opera bona. Mos. Kots. ibid. (9)

Pœna

*circumci-
gonis ne-
lecta.*

XIV. *Pœna neglectûs hæc est. Ea ani-*
ma exscindetur ex populo suo. Gen. XVII, 14.
(10) Existimo hanc pœnam tali irrogan-
dam, qui *Circumcisionem aut contempserit*
aut

(9) Preces variæ ea solennitate dicuntur; de
quibus M. Buxtorfius *Synag. Jud. c. IV. pag. 99.*
Conf. quoque Maim. tract. **פילה** c. III, 1. 2. 3.
Ubi etiam Celeberrimus Magister formulas tra-
dit in circumcisione profelytorum, fervorum re-
ceptas. Exempli loco sit precatio in profelyto
circumcidendo **כרוך אתה ה' אלהים מלך**
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו למר
הצרים ולהטיף מהם דם ברית שאילמלא
דם הברית לא נתקיימו שמים וארץ שנ' אם
לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ
לך שמתו *Benedictus tu Domine Deus Rex*
mundi, qui sanctificavit nos preceptis suis atque
nobis precepit, ut circumcideremus profelytos eli-
ceremusque sanguinem fæderis: Nisi enim san-
guis fæderis, non subsisterent cælum & terra, pro-
ut scriptum est. Si non fædus meum, diem &
noctem, statuta cæli & terræ non posuissem Jer.
XXXIII, 25.

(10) Pœnam **כרת** *excidii* quod attinet, illa
cer-

aut *protervè neglexerit*. Hoc sensu quæritur. 1. Quid significetur hoc loquendi modo; *anima illa exscindetur è populo suo?* 2. Quis ita puniendus fuerit? *puerulus, an parentes, & qui parentum loco sunt?*

XV. Resp. Quantum attinet primam *Quid significet & anima exscindetur.* quæstionem, putem, quòd, præter occultum

certò determinari vix potest. Saltem diversæ Doctorum interpretationes illam plurimùm obscurarunt. Crimina, quæ כרת attrahunt, gravissima sunt. E, gravissima sit oportet pœna, Tum enim infligi dicitur, quando vel ipse Deus throno suo dejicitur atque aliud Numen colitur vel quando res Deo consecratæ in usum communem rapiuntur aut si sacramenta gratiæ suæ negliguntur. Procul dubio ubi aliquod ex his criminibus studio perpetratur, pœnam annexam non temporalem tantum, sed & æternam habet. Verùm ubi abest malitia aut dolus animi, sola pœna temporalis intelligenda erit. Exemplum esto Exod. IV, 24, qualem ipse Deus variis modis, prout sapientiæ suæ visum, in fontes animadvertit Lev, X, 1. 2. XX, 3. Non tamen prorsus excludenda est pœna Ecclesiastica aut Politica, quemadmodum incircumcisi nullum Ecclesiæ Judaicæ habetur membrum, neque adeo privilegiis, quibus reliqua gens, gaudet. Huc referenda sunt verba in fragm. Petronii

Ni tamen & ferro succiderit inguinis oram

Et nisi nudatum solverit arte caput

Exemptus populo Grajam migrabit ad urbem.

tum Dei adversus hos delinquentes judicium, Ecclesia erudiatur, quo pacto in sua disciplina adversus hujusmodi improbos procedere possit. Si quis per *animæ excisionem* intelligat *excommunicationem* aut *ejectionem ex Synagoga*, non movebo litem; licet plus ipsorum sententiæ accedam, qui per eam intelligunt *mortem corporalem* θάλατος tali homini immissam: quo sensu illud capitur *Exod. XXXI, 14. Quicumque Sabbatho fecerit ullum opus, anima illa exscindetur ex medio populi sui.*

*Pœna hæc
Parentes
& suo
tempore
filios maner.*

XVI. Observatu dignum est, quod, cum Mosis filius *incircumcissus* esset, Deus Mosen *quæsi*verit interficere, *Exod. IV, 24.* Hoc quemadmodum ostendit pœnam hanc fuisse *mortem corporalem*; ita evincit, quod non infans, usque dum attigisset annos discretionis, sed parentes pœnæ obnoxii fuerint. Sententia Rabbinorum circa hoc punctum hæc proditur: *Si pater ipsum non circumcidat, incumbit Judicibus eum circumcidere, & si ipsos Judices res lateat, & ipsum non circumcidant, ubi adultus factus est, tenetur se ipsum circumcidere; singulis diebus, qui ipsum transeunt ad ultimum, & quibus se ipsum non circumcidit, ecce transgreditur præceptum. Mos, Kots. tract. circumcis. fol. 114. Col. 4.*

XVII.

XVII. Hic quæri posset, quomodo possibile fuerit, ut quis semel insignitus *Circumcisionis* caractere & notâ, istam notam obliterare & rursus evadere præputiatus potuerit? h, e. præputium reducere? quem admodum multi Judæorum metu Antiochi sibi fecerunt præputia. *1. Macc. I, 16.* Alii ex pudore, postquam Christo fideique Christianæ manus dederant, sibi præputium arcessebant. *1. Cor. VII, 18.*

XVIII. Respondetur, quòd hoc factum sit attrahendo præputium instrumento aliquo Chirurghi. *Epihan. lib. de mens. & pond. p. 415.* item *Celsus l. 7. c. 25.* Huc respicit *Paulus l. c. μὴ ἐπισπᾶσθαι, ne attrahat* <sup>Quomodo circum-
cisionis nota obliterari possit?</sup> præputium. Hæc fraus *Esauo* ut primo *Autori* adscribitur (II)

CAP.

(II) Ut circumcisio ritè peragatur, duo observanda sunt N. amputatio cutis superioris, quæ glandem obtegit & vulgò præputium audit. deinde dilaceratio pelliculæ interioris v. annot. 8. Posterius æquè necessarium ac prius & incircumcisus habetur is, cujus pellicula non lacerata est aut lacerata postea coaluit. Præputium præcisum nulla arte restituitur, quod non filii Medicorum tantum, sed ipse parens Hippocrates *Aph. l. VI. 19.* testatur. *ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον ἢ χόνδρον ἢ νεύρον ἢ γνάθου, τὸ λεπτὸν ἢ ἀκροποδὶν ὥστε αὐξήσεται ὥστε*
ξύμ-

CAP. II.

De Ἀπαρχῇ Primitiis fructuum frugumque, & primogenitis.

I.

Fruētus arborum Ill. prioribus annis non comedebantur.

Usus & finis primogeniarum frugum erat *consecratio sequentium.*

II. I. Hoc fine ipsis præceptum erat offerre *primos arborum fructus* (1) *Lev. XIX, 23. 24.* Ubi hic ordo observatus est, Pri-
mis

ἐννοεῖται ubi præcisum est os aut cartilago vel nervus aut gena pars tenuis *VEL PRÆPUTIUM* neq₃ angescit iterum neq₃ coalescit. Sed lacerata pellicula, quæ non amputatur, attrahi atque vel natura vel arte coalescere & ita glandem tegere potest. De hac itaque posteriori essentiali circumcisionis parte intelligimus I. Machab. I, 16. I. Cor. VII, 18. *μὴ ἐπισπᾶσθαι* scil. pelliculam, quæ infra cutem erat. *ἐπισπᾶν* respondet Hebr. *ṭwḏ* quo in eadem Materia Magistri utuntur. Conf. præpr. Illustr. Ludolfum *Histor. Æth.* p. 270. Item Grotium ad I. Machab. I, 16.

Annot. (1) Ad hanc legem tenentur eæ solùm arbores, quæ comestibiles fructus ferunt atque certum aliquem Dominum habent, non alia. vid. *diff. nostr. de jure planta* iv. anni. §. 5. 6. 7.

tribus annis, (2) ex quibus plantata arbor fuit, ^{sed IV} *censebantur fructus ejus praeputii* ^{Deo sacri} *& impuri*, non licebat iis vesci, eos vendere, aut aliquem usum ex iis percipere. Quarto anno *Jehovæ sancti* fuere, h. e. aut *dati Sacerdoti*; Num. XVIII, 12, 13. Hinc *Aben-Esra* in hunc loc. ait: *והכהן יאכלנו* & *Sacerdos eum fructum comedet*; Aut etiam *proprii domini* vescebantur iis *coram Jehova Hierosolymæ*, quemadmodum *decimis secundis*; & hæc ultima sententia communis Hebræorum est (3) *Talmud. Bab. in Magnasher Sheni* c. 1. Post annum quartum cesserunt rursus usui Dominorum. Possimus eas *primitias* simpliciter vocare *πρωτογενήματα*.

H h h

III.

(2) Initium anni in mense Tisri v. tr. *והשנה* c. 1, 1. Anni tamen integri non requiruntur ex Jure Judæorum v. gr. planta, quæ XLV. dies ante Tisri plantabatur, annua habetur mense Tisri. vid. *cit. diff.* §. 16.

(3) Hanc quoque *diff. cit.* §. 10. ex Magistris probavimus. Addo testimoniis ibi allegatis consentientem *Josephum* l. IV. c. 8. p. 123, *τὸ δὲ τετάρτον τρυγέτω πᾶν τὸ γερόμενον τότε γὰρ ὥρον εἶναι καὶ συναγαγὼν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν κομιζέτω καὶ σὺν τῇ δεκάτῃ τῆ αἵλου καρπὸς μετὰ τῶν φίλων εὐωγίμει & ἀναλισκέτω καὶ μετ' ὁρφανῶν καὶ χηρῶν καὶ γυναικῶν.* Ex, interpretatione S. Gelenii.

Quar-

Quatuor
species
primige-
niarum
cujuslibet
anni.

- III. II. Ipsis præceptum erat quotannis
pendere *primigenias* *cujusvis* anni proven-
tuum *fruges*. Et has vocare possumus
ἀπαρχάς; quarum variae fuerunt species.
1. Manipulus primitiarum messis. Lev. XXIII,
10.
 2. Primitiae duorum panum agitatio-
nis. Lev. XXIII, 17. Hæ duæ species clau-
debant messem. Manipulus offerebatur in
initio messis, decimo quinto & Nisan; duo
panes in fine, festo Pentecostes. Et mani-
pulus & panes communinomine Lev. XXIII
vocantur תנובות h. e. oblationes agitate.
 3. Primitiae masse. Num. XV, 20. Nimirum
vigesima quarta pars de ea dabatur Sacerdo-
ti וארבעה עשרין חר מן עשרין una pars ex vigin-
ti quatuor. (4) Uziel. Num. XV, 20. Quæ
obla-

Quarto verò anno colligat quicquid jam tempesti-
vum & in sanctam urbem deferat & cum reli-
quis proventus decimis in convivio cum amicis
consumat & cum pupillis ac viduis. Ab urbe re-
motioribus concessum erat fructus quarto anno
natos redimere atque, uti in decima secunda re-
ceptum, pecuniam eorum loco Hierosolymam
ferre. Hæc una cum restrictionibus deduximus
dissert. sepius cit. §, 11-15.

(4) Scriptura ראשית ערסורת חלה *pri-*
mitias masse, *placentam* vocat Num. XV, 20. ad
indicandum de massa nihil comedendum esse pri-
usquam pars Deo data fuerit, ut & partis illius
for-

oblationis species observabantur à revertis
jamjam ex Babylonia *Neb. X, 38*. Huc alludit

Hhh 2

Paulus

formam. Hebræis communiter חלה unde
tractatus Mischnicus, qui doni hujus jura tradit,
idem nomen habet. Ex hoc nonnulla illustra-
tionis gratia hic appono. c. I, 1. חמשה דברים
חייבין בחלה החטים והשעורים הכוסמין
ושבולת שוער ושיפון הרי אלו חייבין בחלה
ובצטרפין זה עם זה ואסורין בחדש מלפני
הפסח ומלקצור מלפני העומר *Ex quinque fru-
menti speciebus placenta solvetur scil. ex Tritico
proprie sic dicto, hordeo, spelta, hordeo sylvestri &
avena. Memorata tenentur de placenta atque
invicem conjunguntur. Quæ nova, prohibita
ante Pascha nec demetenda ante messem manipuli.
Admittunt tamen exceptionem. Quia quantum
Lex non determinavit, illud ordinis gratia à sa-
pientibus in hunc modum determinabatur שיעור
החלה אחד מעשרים וארבעה העושה עיסה
לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מעשרים
וארבעה נחתום שהוגע עושה למכור בשוק
וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק אחד
מארבעים ושמונה *Qui massam vel pro se aut filii sui
convivio conficit, solvit partē XXIV. Pistor vero vel
etiam fœmina, quæ panem vendet, partem XLVIII.
c. II. 7. Hinc corrige ea quæ in Buxtorfii Syna-
goga Jud. c. XLV. quanto definito adveniuntur.
Addo alia jura ex c. I. §. 9. החלה והתרומה חייבין
עליה מיתה וחומש ואסורים לזרים והם נכסי כהן
placenta & oblatio prima (reum) subjiciunt mor-
ti,**

4. *Paulus Rom. XI, 6. Si primitia sancta, etiam massa sancta est. 4. Primitia frugum ex area, quæ pendendæ erant Sacerdoti; Num XV, 20. Hæ duæ ultimæ species appellantur תרומות (5) oblationes elevationis. Hæc oblatio area est; Illa oblatio massa. Num. XV, 20. 21. Sub nomine primitiarum frugum Autores plerumque de ultima specie agunt, prætermisissis reliquis.*

*Quid
Thenupha &
Therumoth?
mab?*

IV. Priusquam progrediamur ad explanationem postremæ speciei, nota differentiationem duarum istarum vocum *Thenuphoth* & *Therumoth*, utraque notat oblationes agitata, hoc tamen discrimine; *Therumoth* oblationes erant agitatae sursum & deorsum, h. e. oblationes elevationis; ad docendū, Deū esse Dominum & coeli & terræ. *P. Fagius in Pensat. Oblationes autem Tenuphoth* agitabantur huc illuc, à dextra ad sinistram, ab Oriente in Occidentem, ab Aquilone ad Austrum; quâ agitatione Deum fatebantur esse Dominum totius mundi.

V. Ut

ri, obligant ad partem quintam, ab alienis à Sacerdotio comedi nequeunt; suntq; bona Sacerdotum.

(5) תרומה Est vocabulum pluribus donis, quæ ab Israelitis Deo data sunt, commune. Sed strictior usus in Scriptis Rabbinorum.

V. Ut sciamus quid fuerint *primitia frugum area*, Rabbinii, aliique, qui eos sequuntur, ipsas distinguunt in duas species. Prior harum erant *primitia septemrerum*. 1. Triticum. 2. Hordei. 3. Uvarum. 4. Ficuum. 5. Malogranatorum. 6. Olivarum. 7. Dactylorum. Quarum rerum fertilissimâ ubertate Palestina nobilis erat, laudaturque Deut. VIII, 8. Harum primitias Talmudici vocant בכורים R. Salom. (6) Deuter. XXVI, 2. Item Mos. Kots. fol. 201. col. 4. Et Hhh 3 quan-

(6) Mischn. tract. בכורים c. I, 3. אין מביאין בכורים חוץ משבעה המינים לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינם מן המוכתר אין מביאים קודם לעצרת אנשי הר צנועים הביאו בכוריהם קודם לעצרת ולא קבלו מהם מפני הכתוב שבתורה וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תורע בשדה *Primitiva* ex septem tantum speciebus adducuntur non ex dactylis in montibus prognatis vel fructibus convallium aut olivis minus prestantibus. *Primitiva* non adducuntur ante festum Pentecostes. (quare quum) Viri è monte Tzeboim oriundi aliquando illa ante memoratum festum adduxerunt non receperunt. Q.S.E. Exod. XXIII. & festum messis primitivorum operum tuorum, quæ in agro seminasti. Essent plura alia de primitivis notatu dignissima, sed quoniam Auctor illa per-

quando agunt de *primitiis frugum*, eas & non alias hoc nomine *Biccurim* intelligunt. Hæ, ajunt, sunt *frugum primitiæ*, quas populus toties in Lege jubetur ferre ad Sanctuarium festo Pentecostes, messis fine, uti patet & ex hac oblatione, & ex oblatione duorum panum *Lev. XXIII, 17*. Posterior harum erant *primitiæ frumenti, musti, olei, vellerisq; ovium. Deut. XVIII, 4. Num. XVIII, 12.* (7) Imò omnium aliarum rerum, quas gignit terra ad alendum hominem. Ita ipsorum Doctores intelligendi sunt, ubi dicunt; *quidquid eduliorum ex terra incrementum capit, obnoxium est primitiis, Therumæ, & Decimis. R. Salom. Deut. XXVI, 2. Item Mos. Kots. fol. 201. col. 4. Moses Egypt. in Jad. part. 3. tract. de Therumoth.*

Primitiæ unde?

Hæ dicuntur Truma.

VI. Hoc nominant תרומה *oblationem elevationis. Græci vertunt ἀφορισμὸν separationem, quia erat consecratio & separatio portionis* tractandi occasionem non suppeditat & operæ Typographicæ urgent, nunc illa addere superfedemus.

(7) Rabbini vocitant תרומה גדולה *Trumam Magnam*, quæ certa est frugum elaboratarum pars, quam coloni Sacerdotibus ad alimentum suppeditat. Integer tractatus Mischnicus תרומות dictus, ut & Maimonidianus ejusdem nominis existat.

tionis Domini. Quo respectu credo, quòd Paulus se vocârit ἀφοεισμένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Rom. I, 1. Ἀφοειεὶ Ἀαρὼν Aaron separabit Levitas. Sic vertunt Græci; sed fons ita sonat; הניף אהרן את הלוים תנופה *Agitabit Aaron Levitas agitationem. Num. VII, 11.* Rursus; ἀφορίσατε separate mihi Barnabam & Saulum. Act. XIII. 2. Drusus aliam dat rationem, uti dictum est, Cap. de Phariseis. Sed pergamus. Hebræi hanc secundam *primitiarum* speciem non vocant simpliciter *Therumah*, sed subinde תרומה גדולה *Oblationem elevationis magnam*, re-
Vel Rabb,
Truma
Gedolah.
spectu illarum *decimarum*, quas Levitæ Sa-
cerdotibus solvebant, hæ enim vocabantur תרומת מעשר *oblatio decimarum. Num. XVIII, 26.*
Quæ etsi erat una pars ex decem, respectu ejus quod solvebatur Levitis, attamen erat tantum una pars ex centum, respectu proventuum, quos coloni Levitis *decima-*
bant; & sic longè minor erat *oblacione ele-*
vationis magnâ, uti statim clarebit.

VII. Has *primitias*, ajunt Hebræi, non tenebantur Domini Hierosolymæ pendere. Lex non definit, quantum, seu in *Biccurim*, seu in *Therumah*, solvendum fuerit; verum per traditiones tenebant, quòd ad minimum *sexagesima pars* tam septem illarum rerum, quas vocant *Biccurim primitias*, quàm *harum*, quas dicebant *Therumah*, seu *Theru-*

mah Gedolah, fuerit dependenda. Sic distinguunt *Talmudici* *ta' Bicurim* à *Therumah Gedolah*. Sed pro mea sententia posunt *Bicurim* comprehendi sub *Therumah Gedolah*; & sanè, hæc utraque nihil aliud sunt, quàm תרומת גרן Oblatio area, cujus antea meminimus ex Num. XV, 20.

Negatur
has duas
species
distinctas
esse

VIII. Meæ sententiæ rationes hæc sunt. 1. Scriptura non indulget aliquam *primitiarum* partem retinere domi; si hoc probari posset, distinctio valeret. 2. Scriptura *primitias* non adstringit his septem rebus, quas solas vocant *Bicurim*. 3. Duæ istæ *primitiarum* species invicem commiscentur; nam dicunt, quòd in *ta' Bicurim* pendant. 1. *Triticum*. 2. *Hordeum*; & quòd in *Therumah* solvant *frumentum*; quasi *frumento* non comprehenderentur *triticum* & *hordeum*. Respondebit quis, quòd *ta' Bicurim* solverint *aristis*, messe nondum collectâ; & suam oblationem *Therumah*, *tritico* & *hordeo* jam *triturato* ac *ventilato*.

IX. Rationes huic responsioni has oppono. 1. Hoc pacto *sexagesimam* sui *frumenti* partem bis solvissent. 2. *Frumentum* in *aristis* & *manipulo* oblatum parva erat quantitas, nec offerebatur festo *Pentecostes*, quod messem claudit, sed festo *Pascharis*, quod messem orditur. Lev. XXIII, 10. Cùm ta-
men

men *תא' Biccurim* semper offerrentur festo *Pentecostes*. Satis sit hoc ad sententiam meam stabiliendam.

X. Progredior ad ostendendam rationem cur imperata sit in hac oblatione *area* ad minimum *sexagesima* pars; fundatur ea ver- ^{Modo se-}
bis Prophetæ *Ezech. XLV, 13*. Hæc est obla- ^{xagesima}
tio, quam offeretis, sextam *Ephæ* de *Chomer*,
h. e. *Sexagesimam* totius partem, quoniam
Chomer continet decem *Ephas*. Hinc hanc
oblationum istarum distinctionem desu-
munt. Quidam, ajunt, dabant qua- ^{Modo}
dragesimam suorum proventuum partē; ^{quadra-}
quæ, quia erat maxima, quæ pende- ^{gesima.}
batur in hac oblationis specie; merebatur nominari ^{Modo}
ab ipsis, *תרומת עין יפה* Oblatio oculi boni. ^{quinqua-}
Alii (quamvis ad alterorum liberalitatem ^{gesima}
non adscenderent, nihilominus ne existi- ^{pro di-}
marentur sordidi) solvebant partem quin- ^{versitate.}
quagesimam, quæ merebatur dici *תרומת* ^{animi}
בינונית Oblatio mediana. Alii, quos sordi- ^{solveba-}
dos tenacesque censebant, non plūs quàm ^{tur.}
sexagesimam partem dabant, quâ minus non
licebat dare. Hoc vocitabant *תרומת עין רעה*
Oblationem oculi mali. (8) Sic ut pensio
harum

(8) Hinc illustrantur phrasæ Scripturæ; oculus
bonus est animus liberalis, sed *malus* animus
ava-

harum *oblationum* fuerit determinata ab *Antiquis* inter *sexagesimam* & *quadagesimam partem*. Pharisei autem, ut suam sanctitatem elucere ante alios viderentur, sui ordinis regulis vovebant dare *quingagesimam* & *trigesimam*, adeo ut inexplabile dolium is haberetur inter ipsos, qui *quingagesimam* dependebat, isque *illiberalis*, qui non *trigesimam*. *Epiph. contr. Pharis. p. 11.*

XI. *Modus dependendi* (9) *has primitias*

avarus, sordidus, invidus Proverb. XXII, 9. טוב עין *benignus oculus ipse benedicitur* Matt. VI, 22. ὁ ὀφθαλμὸς ἀπλῆς *conf. Luc. XI, 34. Matth. XX, 15. An oculus tuus malus, quia ego bonus sum. conf. Deut XV, 9. Prov. XXIII, 6. XXVIII, 22. Denominatio autem fit ab oculo, quoniam hic animi index est.*

(9) Ad modum dependendi primitiva sunt in super alia monenda ex tr. בכורים c. III. 3. הקרובים מביאים התאנים והענבים והרחוקים מביאין גרוגרות וצמוקים *qui urbi propinquiores ficus & uvae recentes, sed ab illa remotiores ficus siccas & uvae passas adferebant in vas tamen diversis pro diversitate* העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב והעניים מביאים אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה והסלים והביכורים נותנין לכהנים *Ditiores in Calathis argenteis aureisve adducebant, sed pauperes in corbibus vimineis ex salicibus decor-* *tica.*

tias Bicurim dictas, latè proditur Deuter. xxvi. Sed tempore Prophetarum videntur

ticatis. Corbes & primitiva donabantur Sacerdotibus. Qua solennitate ex urbibus suis Hierosolymam portata fuerint, ex Maimonide docet Auctor. Addam modum illa apportandi ex urbe in Templum & tradendi Sacerdotibus. l. c.

הפחורת הסננים והזכרים §. 3. 4. 6. יצאים לקראתם לפי כבוד הנבגסים היו יוצאים וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם ושואלין בשלוםם אחינו אנשי המקום פלוני באתם לשלום: החליל מכה לפניהם עד שמגיעין להר הבית הגיעו להר הבית אפילו אנריפס המלך נוטר הסר ער כתפו ונכנס עד שמגיע לעזרה הגיע לעזרה ודברו הלויים בשיר ארומם י"ו דליתני ולא שמחת אויבי לי וכ"ו: עודהו הסר ער כתפו קורא שהגדתיו היום לה' אלהיך עד שגומר כל הפרשה רבי יהודה אומר עד ארמי אובד אני הגיע לארמי אובד אני מוריד הסל מער כתפו ואוחז בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו וקורא מארמי אובד אני עד שהוא גומר כל הפרשה ומניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא

Duces, praefecti & quaestores (ex urbe Hierosolymitana primitiva adducentibus) habita ad dignitatem illorum ratione in occursum ibant & omnes ejus loci artifices à facie priorum stabant salutabantq̃: Fratres nostri oriundi ex N. plurimum salvete. Donec attigerant montem Templi, tibia caneabant. Ex quo eo pervenerant, omnes, ipse etiam Rex Agrippas.

tur fuisse receptæ aliæ ceremoniæ, de quibus Hebræorum Magistri hæc referunt. Quando primitias suas offerebant, tum omnes civitates unius ejusdemque plage congregabantur in capite plage, ne singule solæque ascenderent; dictum enim est: in multitudine populi est majestas Regis Prov. XIV, 28. Et veniunt & pernoctant singulis noctibus in plateis metropolis, & non ingrediuntur ades, metu pollutionis. Horâ matutinâ ait gubernator, Surgite, adscendamus ad Tzionem, urbem Domini Dei nostri. Ipsos antecedit aurus, cujus cornua auro obducta sunt, redimitusq; caput sermo olive, ad significandum primitias septem rerum ac fructuum. Cantabatur quoque fistulâ, usque dum prope essent Hierosolymam, alias per totam

pas, canistrum humeris suis ferebant atq; progrediebantur in atrium. Tum Levitæ cantabant Ps. XXX, 2. Extollam te, o Domine, qui evexisti me, neque concessisti, ut hostes mei ex me lætitiam caperent. Dum adhuc canistrum humeris gestabant, recitabant Deut. XXVI, 3. Confiteor hodie Jehovæ Deo tuo & usq; ad finem sectionis. At R. Jehuda dicit usq; ad verba v. 5. Arumæus deperditus erat Pater meus. Quando huc recitatione sua pervenerant, deposuerunt humeris canistrum atq; ejus oram prehenderunt, Sacerdos verò supposuit manus. Tum agitarunt, & illi porro confessi sunt Arumæus deperditus erat Pater meus usq; ad finem sectionis. Postea collocarunt ad latus altaris atq; incurvatione facta egressi sunt.

nam viam ipsis cantionem hanc modulantibus. Letatus sum propter dicentes mihi, Domum Jehova accedamus &c. Psal. CXXII. Maim. in Bicurim c. 4. Sect. 16. Ad hujus aliusque modi congregationes solennes alludit Propheta, dicens: *Canticum erit vobis ut canticum noctis, quâ sanctificatur festum, & lætitia cordis, ut lætitia ambulantis cum tibia, ut accedat montem Domini, rupem Israelis.* Esa. XXX, 29.

XII. Primogenitos seu primitias hominum & bestiarum sibi adscribit Jehova. Exod. XIII. Fundamentum hujus legis fuit, quòd Deus interfecerit omnes primogenitos in Ægypto, à primogenito hominum ad primogenitum bestiarum, parcens interea Israelitis. In hujus beneficii æternam memoriam jussit sibi consecrari omnes mares primogenitos. (10) Primogeniti illi hominum & bestiarum redi-

(10) Huic legi subsunt non tantum primogeniti ex hominibus & bestiis mundis, verum etiam immundis. Num. XVIII, 15. *Omnis apertura uteri quoad omnem carnem, quam adducent Jehova, tibi erit; sed tamen redimendo redimes (omnem) primogenitum hominis* וְאֶת כֹּכֹר הַפְּרִמֹּנִית הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה *primogenitum bestiae immundae redimes.* Alibi scriptura ut speciem bestiae immundae asinum allegat, non quòd reliquæ hac

redimebantur *quinque siclis argenteis San-
ctuarii*, (11) datis Sacerdoti pro singulis
ipso.

hac lege non teneantur. Frustra ergo *equi, ca-
meli* excipiuntur.

(11) Primogenitos hominum V. siclis, hoc est,
circiter duobus thaleris Imperialibus & dimidio
redimendos esse lex aperte docet Num. XVIII, 16.
conf. Num. III, 47. die post nativitatem trigesi-
mo, quare si primogenitus 31. denatus fuerit, nec
dum redemptus, pretium redemptionis Sacerdoti
nihilominus solvendum. Conf. Luc. II, 22. 23. Re-
dentio hodiernum obtinet v. M. Buxtorfii *Synag.*
c. VI, 124. 125. &c. Sed quod ait Auctor primo-
genitos bestiarum quoque V. siclis redimendos
esse, nescio unde hoc ejus assertum confirmari
queat Exod. XIII, 13. *Omniem aperturam asini re-
dimes per pecudem, quod si non redemeris, decolla-
bis eam.* Maim. tr. בכורים c. XII in. שתי
מצות אלו נוהגות בכר מקום ובכר זמן
ומצות פרייה קודמת למצות עריפה השה
שפורין בו נותנו לכהן שנ' כל פטר חמור
ונו' ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה בהמה
טמאה האמורה כאן היא החמור בלכר
פטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה ואם
מכרו קודם פדיון דמיו אסורים ואם מת
קודם פדיון או שערפו יקבר מפני שהוא
אסור להנאה אף לאחר עריפתו הואיל ולא
נפדה. *Hac duo precepta (asinum vel pecude redi-
mendi aut decollandi) obtinent in omni loco & in
omni tempore. Preceptum redemptionis antecede-
dit preceptum decollationis. Pecus, quae redimi-*
tur

ipforum. (12) Num. XVIII, 15. 16. Huc
respe-

tur asinus, datur Sacerdoti Q.S. E. Exod. XIII,
13. omnem aperturam asini redimes & Num.
XVIII, 15. primogenitum bestiae immundae redi-
mes. Bestia autem immunda, quae hic memo-
ratur, est non nisi asinus. Ex primogenito asini,
antequam redemptus fuerit, commodum capi ne-
quit, si vero vendiderit ante redemptionem, pre-
tium interdictum est, si mortuus fuerit ante redem-
tionem aut decollaverit illum sepeliendus est, neque
enim, ut dictum, commodum ex eo capi potest, ne-
quidem post decollationem, quandoquidem non-
dum redemptus erat. Et paulò infra עין יפה לא
יפחות מסלע ועין רעה בחצי סלע ובינוני
Qui liberalis, non infra Selah בשלשה זוזים
nec avarus infra dimidium Selah solvet. Medio-
cris verò tres Zuzim (scil. pro asini redemptione)
Conf. tr. cit. Mischn. c. I, 7. Præterea censuram
Auctor noster meretur, quòd dicat generatim be-
stias redimi, quum tamen solae immundae redi-
mantur, non verò mundae Num. XVIII, 17. Maim.
tr. מצות להקדיש בכור בהמה c. I. כורות
טהורה ויאמר הרי זה קודש וכ"ו הכר חייבין
בכור בהמה טהורה כהנים לויים וישראלים
ואף ע"פ מי שהבכור לכהן
Præceptum est, cu-
jus vi primogenitus bestiae munda consecrandus
veluti dicit: Ecce foetus hic sanctus &c. Omnes
tam Sacerdotes, Levitae quàm Israelitae ad primo-
genitum animalis mundi tenentur, quamvis hic
Sacerdotis esset. Aliter verò se habet quoad pri-
mogenitum hominis & animalis immundi.

(12) Israelitae liberum relinquebatur huic aut
illi

respexit Petrus, dicens: *Redempti sumus non corruptibilibus rebus, auro & argento* 1. Petr. I, 18. *Primogenita bestiarum* mactabantur, sparso super altari ipsorum sanguine, accensoque ipsorum adipe in holocaustum, carne autem cedente Sacerdotibus.

XIII. Nota, quomodo Deus velit coli primogenitis hominum & bestiarum, primitiis fructuum, arborum & frugum terra, in manipulis, in area, in massa, in pane. Scilicet omnia nos docent consecrandas Domino annorum atque nostrae primitias.

CAP. III.

De Decimis.

I.

Hic inquirendum est. 1. Quænam res in genere fuerint *decimanda*. 2. Quot *decimarum* species. 3. Tempus, quo quævis species *decimabatur*.

II.

illi Sacerdoti primogenitum vel pretium ejus tradere, modo omnis procul erat fraus. Destinabatur certum tempus, quo foetus primogenitus apud matrem alendus erat. Misch. tr. *עד כמה ישראל חייבים להיטפר בכור* *בנהמה דקה עד שלשים יום ובנסה חמשים יום רבי יוסי אומר ברקה שלשה חדשים* *Israel pecus minutum per XXX. sed magnum per L. dies alere tenetur. R. Jose vero ait. Pecus minutum spatio trium mensium.*

II. I. Annui reditus proventusque ipso-
rum, aut *pecora*, aut *arborum fructus*, aut
terra fruges fuere. De his omnibus *deci-*
mas solverunt, ad *mentham*, *anethum* & *cu-*
minum usque. *Hæc oportebat ipsos non o-*
mittere, *Matth. XXIII, 23.* (1) *Vid. Sixtin.*
Amam. de Decimis.

Iii

III.

Annot. (1) Scriptura de rebus decimandis
aliquando generaliter loquitur *Lev. XXVII, 30.*
Omnis decima terræ de semine terræ, de fructu ar-
borum Jehovæ sancta esto *Deut. XIV, 28. decima*
proventus tui. Quando autem alibi species ex-
primit uti frumentum, mustum, oleum, non
sequitur alias legi decimationis subjectas non es-
se. Has memorat, quia præcipuæ sunt. Omnes
aliæ, quæ seminatæ è terra procrescunt, lege illa
simul tenentur. Quando igitur cuminum & alia
leviora olera Magistri decimanda docent, Legi
scriptæ nihil addunt. Unde & Christus disertè
ait ταῦτα ἴδετε μὴ ἀφίεναι, nam hocce Magistrorum
statutum in virtute literæ continetur. Quæ de
rebus, tempore, modo &c. decimationis Juris-
consulti Hebræorum scribunt, ea omnia apponere
non licet. Dabo tamen generalem regulam huic
Materiæ cognoscendæ perutilem. כל שרוא אוכל
ונשטר וגידוליו מן הארץ חייב במעשרו
ועוד כלל אחר אמרו כל שתחלתו אוכל
וסופו אוכל אף ערף שרוא שומר
להוסיף אוכל חייב קטן וגדול וכל שאין
תחלתו

II Species
decimarum.

III. 2. Species *decimarum*, quas ex arborum terræque fructibus dependebat colonus, duæ erant, & solvebantur hoc modo: messe factâ, omnibusque congestis, agricola seposuit suam magnam *Therumam*, seu *primitias area*, de quibus *cap. priore*. Postea ex reliquis *decimas* dedit (2) *Levitis*, hasque vocabant *מעשר ראשון* *decimam primam* *Tob. I, 7*. Hæc solvebatur in sua specie, & ut

תחלתו אוכר אכר סופו אוכר אינו
Ex Interpretatione חייב עד שיעשה אוכר
Ordinaria. *Quicquid in escam cedit & custoditur & incrementum habet è terra, ad decimas solvendas tenetur. Porro alia etiam traditur regula: Quicquid ab initio & in fine etiam esui idoneum est, quantumvis servari solet, ut esca incrementum capiat, illud tenetur & dum parvum est, & cum grande evasit. Quod autem ab initio edule non est, tandem verò in escam cedit, id non tenetur, donec esui idoneum fiat. Mischn. מעשרות c. I, I.*

(2) Pauca quædam, quæ ad decimam primam cognoscendam ducunt, ex Maimonide excerpo
אחר שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחד
מעשרה מן הנשאר וזה הנקרא מעשר
ראשון ובו נאמר כי את מעשר בני ישראל
אשר ירימו לה' וגו' והמעשר הזה ללויים
זכרים ונקבות שנ' ולבני לוי הנה נתתי
את כל מעשר בני ישראל לנחלה מעשר
ראשון מותר באכילה לישראל ומותר לאוכלו
בשומאה

ut mihi videtur, non ferebatur à colono Hierosolymam, sed dabatur Levitis, qui incolebant urbes sui districtus. (3) Neh. X, 3. 37. Alii putant, quod *decima prima*

lii 2

ne-

בְּשׂוּמָאָה שְׁאִין כּו קְדוּשָׁה כָּלָל וְכָל מָקוֹם
שֶׁנ' בַּמַּעֲשֵׂר קָדֵשׁ אִם פְּדִיָּה אִם אֵלֶּי
מַעֲשֵׂר שְׁנִי
Postquam Trumam Magnam separa-
runt, ex reliquo de decem partibus unam separant
& illa vocatur decima prima: De hac intelligen-
dum Num. XVIII, 24. Decima filiorum Israel,
quam separabant Jehovæ. Pertinet ad Levitas
utriusq; sexus. Q. D. E. c. c. V, 21. & filiis Levi
ecce ego dedi omnem decimam filiorum Israel in
hæreditatem. Decima prima etiam ab Israelita
& in impuritate comedi potest, utpote minimè
sancta est: Ubicunq; verò de decimis vel sanctitas
aut redemptio predicatur, ibi de decima secunda
sermo instituitur.

(3) 1. Lex Mosaica nullibi præcipit vide Num.
XVIII. Procul dubio autem præcepisset, si colo-
nus decimam primam in urbem Hierosolymita-
nam portare debuisset. Hoc enim quoad deci-
mam secundam factum Deut. XIV, 22. 23. 11.
Neh. X, 38. 39. Coloni Levitis decimam solve-
bant in propriis urbibus. Hi decimam de deci-
ma separabant in usum Sacerdotum (quare Sacer-
dos decimationi intererat) atque hanc in sanctam
urbem deferebant E. decima prima in urbibus il-
lis relinquebatur atque inter Levitas distribueba-
tur. III. Nihil ex ejusmodi deportatione quàm
in-

necessario, aut à colono ipso, aut ab ejus vicario, Hierosolymas deportandæ fuerint, *Sixt. Amam. de Dec.*

*Decima
ex deci-
ma à
Levitis
dabatur
Sacerdo-
tibus.*

IV. Ex his *primis decimis* desumebant *decimam* pro Sacerdotibus *partem* Levitæ, quam vocârunt *דְּמַעַשׁ מִן הַדְּמַעַשׁ* *Decimam ex decima* *Neh. X, 38. & Decimam sanctitatum* *2. Chron. XXXI, 6.* Hanc tulere Levitæ ad domum Dei. *Neh. l.c.* Hanc *decimam* Sacerdotibus datâ, Levitis ipsorumque domesticis licebat vesci reliquiis *primæ decimæ* in omnibus locis, extraque ipsam Hierosolymam. *Num. XVIII, 31.*

*Decima
secunda
ejusq. ju-
ra.*

V. Cùm *prima decima* soluta esset, colonus ex eo, quod relictum ipsi est, pendit *decimam secundam* (4) Hanc poterat colonus,

ingens labos atque ingentes sumtus surgerent. Ponam enim colonum in remotioribus Cananæ finibus habitantem, cujus esset maxima molestia & multo pretio *decimam primam* in Templum ferre. Tum Levita ex iisdem finibus oriundus non minori molestia & pretio illam reducere deberet.

(4) Rectè Auctor *decimam primam à secunda* distinguit 1. Illa à filiis Israel Levitis penditur *Num. XVIII.* ut his sit hæreditaria, quâ tanquam bonis, quæ hæreditate alicui obvenerunt, frui queunt. Hæc verò comedebatur à possessoribus, qui non nisi ad convivium præter alios etiam Levitas

nus, aut in specie, aut ratione commutationis, (5) in valore pendere. Verum, quando eam pecuniâ solvebat, addebat tum partem quintam, ita ut, quod in specie erat *decem ad centum*, in pecuniæ commutatione esset *duodecim ad centum*. Hoc colo-

Iii 3

nus

vitae invitabant, non ergò hæreditaria erat Deut. XIV, 27. 11. Levitæ de decima prima decimam partem rursum Sacerdotibus solvebant Num. XVIII, 28. Sed de decima secunda nihilolvere poterant, quum non nisi ad convivium invitati fuerint. 111. Decima dein prima per totam terram dependebatur, sed secunda Hierosolymam vel in natura vel saltem commutata ferebatur. Non dicam negata decima prima Levitas non habuisse, unde viverent. Non valet Levitas decimam ad alimentum accepisse, verum in signum gratitudinis possessores convivio excepisse, non enim ipsi invitabant, sed invitabantur.

(5) Maimon. tr. c. IV. הרוצה לפרור פירות מעשר שני פודה אותן בדמיהן ואומר הרי המעות האלו או הפירות האלו מחוללות על המעות האלו ואם לא פירש אלא הפריש מעורת כלבד כנגד הפירות דיו ואינו צריך לפרש ויצאו הפירות לחולין ויעלו המעות לירושלים ויצואם שם שנ' וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו וכן אם רצה לחלל פירות המעשר על פירות אחרות יעלו הפירות השניו ויאכלו בירושל' ולא יחלל ממין על שאינו מינו

nustulit Hierosolymam; exque eo paravit
 אֲגָפִינִי, seu convivium amoris, invitatis ad
 id Sacerdotibus atque Levitis. Verunta-
 men non quovis triennio id adduxit Hiero-
 solymam, sed consumpsit domi in suis por-
 tis cum Levitis, pupillis, viduabus, & pau-
 peribus, Deut. XIV, 28.

VI.

מינו ולא מן היפה על הרע ואפי' באותו
 המין ואם חלל הרי הן מחוללות
 ההפודה מעשר שני מברך אק"בה על' פדיון
 מעשר שני וכו' אין פודין פירות מעשר אלא
 בכסף שנ' וצרת הכסף וכן אם פדה לעצמו
 והוסיף חומש לג' יהיה החומש אלג' כסף
 בקרן ואין פודין בכסף שאינו מטבע אלג'
 בכסף מפותח שיש עליו צורה או כתב ואם פדה
 בלשון שר' כסף וכיוצ' בו והוא הנקרא
 אסימון לא עשה כלום ואין פודין בפחות
 מפרוטה מפני שהוא כפודה באסימון וכו'
*Qui voluerit fructus decima secunda sua redime-
 re, redimat pretio, quo constat atque dicat: Num-
 mi hi (forsan rectius hac superflua habentur) aut
 fructus hi communes habentur pro nummis his, si
 verò disertè hac non dixerit, sed solummodo num-
 mos separaverit pro fructibus, jam sufficit, neq;
 necesse est, ut formulam illam exprimat. Ita fru-
 ctus communes redduntur, nummi verò Hieroso-
 lymam portantur, ubi illos expendit. Q. D. E.
 Deut. XIV, 24. quòd si tibi iter longius fuerit,
 ut illam ferre haud valueris. Consimiliter si vo-
 luerit*

VI *Annum tertium* computabant ab *Hæc anno*
anno Sabbathico, quo terra quiescebat, sic ^{III &}
 ut *prima & secunda decima* penderetur à ^{VI ab an-}
colono, primo, secundo, quarto & quinto an- ^{no Sabba-}
no post Sabbathicum, tertio autem & sexto ^{thico do-}
anno, solummodò prima decima data est ^{mi ede-}
Levitis, & secunda domi consumpta. ^{batur.} *Mos.*
Kots. tract. de decima secunda fol. 199. Hinc,
 respectu speciei, vocatur hæc *מעשר שני*

Iii 4

De-

luerit fructibus decimæ alios substituere, tum sub-
 stituti in sanctam urbem adducendi atq; ibi com-
 dendi. Non tamen licitum est fructus decimar-
 dos pro alia fructuum specie communes habere,
 neque bonos pro malis, licet ejusdem speciei sint:
 Si quis tamen ita fecisset, fructus nihilominus
 communes habentur. Is, qui redemit, precatur:
 Benedictus sit Dominus Deus, qui sanctificavit
 nos preceptis suis atq; injunxit redemptionem deci-
 mæ secundæ &c. Fructus decimandi argento tan-
 tum ex lege redimendi sunt. Q. D. Deut, XIV, 25.
 & signabis argentum. Ita quoq; qui in pro-
 prium usum redimit, quintam in super partem ad-
 dere debet, atque agnoscitur sors capitalis. Re-
 demtio non sit pecunia, quæ nullâ notâ insignis, sed
 forma aut sculptura aliqua illi inesse requiritur.
 Hinc si quis redemisset ligula argentea aut simili,
 quod *און* dicitur, ejus redemption nulla. Nul-
 la quoq; quando pretium infra valorem Prutæ,
 quando quidem hoc idem ac si pecunia non signa-
 ta redemisset.

Decima secunda Tob. I, 7. Respectu verò illius, quòd quovis triennio pauperibus data est, vocatur מעשר עני, πτωχοδικαία, *decima pauperum*, & מעשר שלושי *decimateria*. Tob. I, 8. Iis annis, quibusea Hierosolymam adducta est, comedi debebat in atrio templi. Deut. XIV, 16. Per *decimam tertiam* intelligenda *decima pauperum* annotatio, qui vocatur *annus decimarum*. Deuter. XXVI, 12.

*Decima.
tio peco-
ris.*

VII. *Decimabant* (6) quoque sua pe-
cora.

(6) Quinam decimare debeant, tradit Maimon. noster tr. בכורורות c. VI. הכר חייבין במעשר בהמה כהנין לויים וישאלים ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט בעזרה וזורקין את דמו וריקה אחרת כנגד היסוד ומקטרין אמוריו ושאר הבשר נאכל לבעלים בירושלים כשאר קרשים קלים ואין לכהנים בו כלום אלא כולו לבעלים כפסח ואם היה בעל מום בין שנפל בו מום בין שהפרישו בתחילה במומו הרי זה נאכל בכל מקום *Omnes ad animalia domestica decimanda tenentur, Sacerdotes, Levite, Israelite.* Fus ejusmodi bestia hoc est ut in atrio mactetur, sanguis una effusione in fundamentum effundatur, intestina adoleantur, caro verò reliqua in Hierosolyma ad modum sacrificiorum leviorum à possessoribus tota, uti etiam agnus Paschalis, comedatur, neq; quidquam Sacerdotibus cedat. Si verò bestia illa vitio, quod demum contra-

cora. Ex bobus & parva pecude, (7) & ex omnibus iis, quae transeunt sub virgam, (8) decimum quodque erat sanctum Jehovae.

Lev.

traxit vel quo jam in separatione laborabat, affecta, ubiq³ locorum comedi potest.

(7) Id. l. c. מצוה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות טהורו שיוולדו לארם בכר שנה ושנה ואין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד שנ' כל מעשר צאן ובקר ונ' מעשר בהמה נוהג בחולין אבר לא במוקדשין ונוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלל בפני הבית אכל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית גזר שם יאכלוהו תמים ונמצא בא לירי איסור כרת *Præceptum est, juxta quod unum ex decem de omnibus animalium purorum speciebus, quae homini quovis anno prognata sunt, segregandū. Hoc autem præceptum tantum valet de pecore bovino & minuto. N. S. E. Lev. XXVII, 32. omnis decima gregis & bovis &c. Valet de animalibus communibus, non vero Sacris, in terra & extra illam, stante & diruto Templo. At Sapientes interdixerunt pecus hoc tempore decimandum esse, ordinarunt verò ut decimatio stante non nisi Templo obtineret atq³ hoc ideo ne quod decimandum perfectum comedant, quæ ratione violarent interdictum pœnâ excidii munitum.*

(8) Ut ita omnis fraus evitetur: Neque possessor, quod macilentum, vitiatum, decimam dicat. Hic quidem modus optimus. Attamen מנאם רבוצים או עומדין הרי אלו מעושרים

Si

Lev. XXVII, 32. Quidam Interpretum per hunc loquendi modum, *transire sub virgam*, intelligunt, quòd omnia *pecora* fuerint *decimanda*, quæ pascuntur sub custodia pastoris; quasi eò respiciatur *pedum* seu *virga custodum*, quâ custodiunt pecora sua. Hebræi probabilius intelligunt per eum loquendi modum, *modum decimandi pecora*, qui ita habuit: *Is, cui fuerunt oves, aut boves sic decimas suas separavit.* Cogit omnes oves & boves in angulum, in quo ponit angustam portam, quam duæ simul non possunt transire. Extra portam stant canes, (9) ut oves, audientes ipsorum latratus, ordine prodeant, alterâ alteram sequente. Tum qui.

Si quis (oves, boves) cubantes aut stantes numerasset, nihilominus decimati habentur Misch. tr. *בכורו* c. ult. § 7. Virga hæc inferius miniaria erat, quæ bestiæ decimæ notabantur Rasch. ad Lev. xxvii, 32.

(9) Canes extra portam stetisse neque Salomon Jarchi, (quem cum aliis per literarum compendium Raschium vocare soleo) ad l. cit. neque Maimonides tradit. Hic ex adverso matres ovium decimandarum ibi stetisse affirmat quod & convenientius והן מעמיד מבחוץ והן נועות כרי שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר *matres earum extra stabant, atq; balatu agnos ut exirent evocabant.*

quidam incipit numerare virgâ suâ; una, due, tres &c. Et decimam rubro signo notare, seu ea sit mascula, seu fœmella, perfecta, seu vitio laborans; dicitq; hæc est pro decima. Salomon. Jarchi Lev. XXV II, 32. & Maimon. de Primog. c. 7. Sect. 1. 5.

VI. I. Judæi, etsi in peregrino morentur solo, patria sede Leviticoque Sacerdotio exuti, qui videri volunt religiosiores, vice ^{Vice decimarum.} ^{hodie ita-} ^{dei deci-} ^{mam re-} ^{dituum} ^{partem} ^{egenis} ^{erogant.} *decimarum*, dispartuntur egenis *decimam* reddituum suorum *partem*, certò persuasi, quòd Deus ipsorum sorti eò ampliorem benedictionem sit affusus; Tritissimum enim Proverbium hoc apud ipsos fertur: *תעשר בשביר שחעשר* *Decimato propterea, ut ditescas.*

IX. *Tempus* anni, à quo *decimas* computabant, varium fuit. *Ab Elul ad Elul*, h. e. ab ^{Tempus anni,} ^{à quo} ^{decimas} *Augusto ad Augustum*, numerabant annum, ^{compu-} ^{tabant,} ^{varium,} ut pecus ritè *decimarent*. *A Tisri ad Tisri*, h. e. à *Septembri ad Septembrem*, propter frumentum, legumina & herbas supputabant. *A Schebat ad Schebat*, h. e. *Januario ad Januarium* propter arborum fructus. *Talmud. tract. de novo anno, ab initio. Buxt. Synag. Jud. c. XII. item Mos. Kots. in præcept. affirm. 136.*

*Synopsis
decima-
tionis.*

X. In hac *Synopsi* (quam *Sixtinus Ama-*
ma mutuatus est à *Scaligero*) ob oculos po-
nitur *modus decimandi* inter *Israelitas* usita-
tus.

6000. *Modios uno anno.*

100. *Modi ad minimum* à co-
lono pendendi erant Sa-
cerdotibus pro *primitiis*
area.

5900. *Modii* relinquebantur
colono, ex quibus duas
solvebat *decimas.*

590. *Modii* erant *prima deci-*
ma pro Levitis.

59. *Modios* dabant Levitæ
Sacerdotibus, qui voca-
bantur *decimarum decime*

*Prædium
coloni tulit.*

5310. *Modii* reliqui erant co-
lono, ex quibus depen-
debat *decimam secundam.*

531. *Modii* erant *secunda de-*
cima.

4779. *Modii*, omnibus solutis,
proprii remanebant co-
lono.

1121. *Modii* erant summa u-
triusq; *decime* conjun-
ctæ; quod plus est quàm
sexta pars totius, nempe
19. à 100.

XI.

Qua nam
res dubia
in deci-
matione.

XII. Hoc tempore multæ res in dubium
vocatæ sunt, utrùm etiam *decimanda* essent,
an non? Quare decidit Synedrium, quòd
in rebus

מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני היו עמי
הארץ משראאר מקילין ערל עצמן ולא היו
מפרישין אותן לפיכך גזרו שלא יהיה נאמן
ערל המעשרות אלא אנשים נאמנים
אבר עמי הארץ פירותין ספק ואין נאמנים
לומר מעושרין הן והיו הנקרא דמאי והתקינו
שלא יהא אדם מפריש מן הדמאי אלא תרומת
מעשר מפני שהוא עון מיתה ומעשר שני
שאין בזה הפסד שהרי בעליו אוכלין אותו אבל
מעשר ראשו ומעשר עני אין מפרישין מן הדמאי
מפני שהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה
לפיכך אומר ללוי או לעני הביא ראיה שאינו
מעושר וטול מעשרו Tempore Jochanan Pon-
tificis M. Successoris Simeonis fusti Synedrium
M. legatos emisit, ut inquirerent in cunctis Israelis
terminis (de modo solutionis decimarum) depre-
henderunt omnes in Truma M. pendenda accura-
tos esse; non item plebejos in solutione decime prima,
secundæ & quæ pauperum dicitur. Quare ordi-
narunt de decimis, viris nonnisi fide dignis fidem
habendam esse: Ex adverso plebejorum fructus
dubios ducendos, neque iis credendum, si dixe-
runt: Jam decimati sunt. Hi sunt quos דמאי
appellant. Constituerunt porro de rebus dubiis se-
parandam tantum esse Trumam decime, ceu cu-
jus omissio committeretur mortem, ut & decimam
secundam, in qua nullum damnum, etenim ipsi
posses-

in rebus dubiis, (quas vocabant דמאי) (ii) quamvis neque *primam*, neque *pauperum decimam* solverent,olvere tamen deberent *decimam secundam*, & *oblationem parvam*, nempe אחד ממאה *unam partem de centum*. Mos. Kots. *ibid.* *Mentha, anethum, & cuminum* videntur fuisse è numero *dubiorum*, in quibus, etsi decrevum Synedrui imperaret tantum *unam partem de centum*, Pharisei tamen *justam decimam* persolvere satagebant. Matth. XXIII, 23. Hinc gloriantur, *se decimas dare omnium, quæ possideant.*

possessores decimam hanc comedunt. At decimam primam, ut & pauperum à דמאי non separant, quia illæ suspectæ habentur, & quia aëtori incumbit probatio, ideo possessor Israelita ad Levitam aut pauperem inquit: Proba fructus hos nondum decimatos esse atque tum decimam tolle.

(ii) Vocabulum דמאי non adeo clarum insuper illustrabo glossa Bartenoriana ad tr. דמאי c. I, 1. דמאי הם התבואה והפירות הנקחים מעמי הארץ שהם חשודים על המעשרות והחומר הלוקח פירות מעמי הארץ צריך להפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני בלבד אם היא שנת מעשר שני Per *Demai* intelligendi sunt proventus (terræ) atque fruges (arborum) à plebejis emtæ: Hi enim de decimis suspecti sunt. Igitur sapiens, qui ab illis emet, tenetur separare *Trumam decimæ* atque *decimam secundam* tantum scil. si fuerit annus, quo *decimæ secundæ* solvendæ sunt.

sideant. Luc. XVIII, 12. Quâ in re superant cæteros Judæos, qui utuntur privilegio à Synedrio concessio.

CAP. IV.

De Matrimonio.

I.

IN hoc capite de *Matrimonio* notanda veniunt. I. *Distinctio conjugum seu mulierum.* II. *Modus despondendi.* III. *Ritus nuptiarum.* IV. *Forma divortii.*

*Patriar-
chis dua
uxorum
species.*

II. I. Patriarchæ in V.T. habebant duas uxorum species; utraque ipsarum legitima censebatur, uxoresque erant, & propterea quoque utriusq; liberi legitimi æstimabantur. Hebræi plerumque alteras vocabantur. I. נשים uxores præcipuas, ductas solennibus nuptiarum ritibus. Quidam deducunt hanc vocem à נשח oblitus fuit, quasi oblivio- se dicta, quòd plerumque minùs memoriæ valeant, quàm mares. Verùm non hallucinari videntur, qui dicunt, quòd fœminæ ita denominentur de oblivione, quia paterne familie oblivione premuntur & quasi obliterantur in Filiabus nuptis. Hinc na-
tum

*Rationes
nominis.*

tum illud tritissimum Hebræorum משפחה
familia matris non אִינָה קְרָאָה מִשְׁפָּחָה
vocatur familia. *Aben. Efr. Num. 1. 2.* Et è
 contratio *mas à memoria* זָכָר dicitur quia
 conservatur patris memoria in filio, juxta
 illud dictum *Absalomis: Non est mihi filius*
 שְׁמִי בְּעִבּוֹר הַזִּכִּיר *propter memoriam nomi-*
nis mei. 2. Sam. XVIII, 18. Eandem proles
 masculæ rationem habitam apud Græcos,
 testatur *Euripides.* Στῦλοι γὰρ οἰκῶν παῖδες ἄρ-
 σενες *Fulcra domûs sunt mascula proles.*

III. Posteriores speciem *fæminarum* II.
 vocabant פִּילְנָשִׁים *uxores secundarias;* פִּיל-
 quam vocem quidam compositam esse a- פִּיל-
 junt ex פִּילָּן *dividere* & נָשָׁא *uxor,* quasi
uxor divisa & dimidia; vertimus *concubi-*
nas plerumque, & quidem non incommo-
 dè, nam ipsa Hebraica vox notat subinde
obscænum prostibulum, aut commune scortum.

(1)

Kkk

IV.

Annot. (1) Vocem פִּילְנָשִׁים subinde obscænum
 prostibulum aut commune scortum notare non-
 dum liquet. Studio omnia loca (sunt autem
 circiter 36.) in quibus פִּילְנָשִׁים reperitur, percur-
 ri, non tamen ullum, qui ex expositione Auctoris
 explicandus sit, inveni. Est quidem clara diffe-
 rentia ab נָשִׁים uxoribus primariis 1. Reg. XI, 3.
 1. Chron. XI, 21. (licet etiam פִּילְנָשִׁים aliquan-
 do

Differen-
tia.

IV. Differentia inter has *concubinas* & *uxores primarias* multiplex erat.

1. Ratione
disparita-
tis in re
gimine
familia.

V. 1. Ratione *Disparitatis* in regimine familiae; *uxor primaria* erat tanquam *hera*; *concubina* tanquam *serua*, quæ solo *thori jure* fruebatur æquè ac *uxor primaria*, alias in cunctis inferior. Et hoc patet ex histo-
ria *Saræ & Hagaris*.

2. Ratio-
ne despō-
sationis.

VI. 2. Ratione *desponsationis*. *Uxor pri-
maria* ducebatur à marito certis donis & so-
len-

do נשי 2. Sam. XV, 16. XX, 3. & נש Gen. XXV, 1. dicantur) Verùm non tanta. Patet in-
de 1. Dicitur vox de uxoribus Patriarcharum
uti Abrahami, Jacobi, Calebi, quos cum obse-
no prostibulo rem habuisse cogitatu impium est.
11. Insuper de uxoribus Regum Davidis, Salo-
monis, Rehabeami. Non putandum est Reges
communia scorta aluisse, unde Ischboschetus
2. Sam. III, 7. *quare ingressus es ad concubinam
Patris mei*. Sic Esth. II, 14. illis peculiaris שר
custos assignatur 111. Præterea appropriatur cer-
to alicui marito Gen. XXXV, 22. *Bilha* בילה
נשי concubina Patris sui 2. Sam. XVI, 21. in-
gressus est ad concubinas Patris sui &c. Non dis-
plicet descriptio, quam Vir Doctus in Concord.
Buxtorfianis ad h. v. dat. היא מה המיוחדת
למשכב בלא חופה ובלא קדושין
serua est tho- ro destinata, sed sine solenni copulatione & de-
spensatione.

lennibus sponsalibus, ut pignoribus contractus conjugalibus. Sic dispensator domus Abrahami (qui verisimiliter putatur fuisse *Eliezer*, cujus fit mentio Gen. xvi, 2.) nomine *Isaaci* dedit *Rebecca* instrumenta argentea & aurea ac vestes Gen. XXIV, 53. Hic ritus etiam obtinuit apud Græcos; qui hæc dona vocârunt ἑδνα δὸνα jugalia.

Τάων ἦν κ' ἐθέλῃσι φίλην ἀνάεδνον ἀγέσθω
Πρὸς δίκον Πηληΐου.

Harum quam velit dilectam sine dote abducatur ad domum Pelei. Homer. Iliad. IX. vers. 140. Præterea uxor primaria accepit à marito scriptum seu instrumentum dotale, cum concubinae neque donum neque scriptum daretur D. Kimchi. 2. Sam. V, 16.

VII. 3. *Ratione liberorum.* Soli liberi uxoris primariæ erant hæredes paternorum bonorum, liberi autem concubinae dono emittebantur. Abraham dedit Isaac quidquid habebat, filiis autem concubinarum, quas habuit Abraham, dedit dona. Gen. XXV, 5.

6. Hic in transitu notetur, quod primo geniti, jure primogenituræ, acceperint duas paternæ hereditatis portiones. Pater dabit ei portionem duplam ex omnibus, quæ inveniuntur ei, nam est initium vigoris ipsius. Deut.

XXI, 17. (2) Hunc morem respexit Elifa, petens, ut duplò super se esset Elia Spiritus. 2. Reg. II, 9. h. e. ut super se essent duæ portiones spiritûs ejus, respectu reliquorum Prophetarum, seu potiùs *filiorum Prophetarum*, inter quos locum primogeniti fratris obtinebat, adeoque primogenituræ jus petebat. Sicut putandum non sit, quasi superciliosè ambiverit majorem spiritûs mensuram, quàm super Elia quiesceret, sed quòd petierit excellere reliquos Prophetarum, quibus deinde *pater* factus est. Hebraicus mos loquendi in utroque loco idem; **וּפַי שְׁנַיִם** *partem duorum*.

Tempus
inter
sponsalia
& nuptias.

VIII. II. In modo despondendi notanda sunt. I. *Intervallum temporis*, intercurrentis *sponsalia & nuptias*; quod quibusdam visum est *annus plenus*, ad minimum *decem men-*

(2) Maim. tr. **נחלור** c. II. in. **הבכור נוטל פַּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי אָבִיו שֶׁנ' לְתַרְתָּ לוֹ פַּי שְׁנַיִם כֹּזֶד הַנִּיחָה' כְּנִיָּם וְאַחַד מֵהֶן בְּכֹר הַבְּכֹר נוטל שְׁלֹשׁ הַמָּמוֹן וְכָל אֶחָד מֵהָאַרְבָּעָה פְּשׁוּטִים נוטל שְׁתּוֹרָה** *Is, qui primogenitus, duplicem portionem bonorum paternorum sumit, veluti si Pater quinque filios reliquit, qui inter hos primogenitus tertiam, unusquisq; è quatuor reliquis sextam accipit partem*. Exemplum in Josepho, qui Rubeni in hoc primogenituræ privilegio successit 1. Chron. V, 2.

mensēs: & hoc colligunt ex historia *Rebecca*, cujus frater & mater respondent ser-
 vo Abrahami, filiam non statim commi-
 graturam esse, sed ad minimum *decem dies*
 post sponsalia mansuram. *Gen. XXIV, 55.*
 Quem textum exponunt *decem menses*, ac
 per hos intelligunt **שנה ימים** annum
dierum. Gen. XLI, 1. Onkelos & R. Salom.
 Sed non admittimus hanc expositionem,
 nam, etsi nostra versio habet, *at least ten*
dayes, ad minimum dierum decadem, con-
 venienter **לעשר** LXX. & fonti, non tamen
 sequitur, quòd hoc tempus capiatur pro
 complemento definiti spatii, intercurrentis
 sponsalia, & nuptias; sed potius prodi-
 t tenerum matris amorem, nolentis tam matu-
 rum discessum. Hoc non obstante, plau-
 sibile est, quòd intercesserit intervallum
 temporis, inter *sponsalia & nuptias* ipsas, li-
 cèt id definitum non sit, aut determinatum
 certo *dierum, hebdomadarum, mensiumq;*
numero. (3)

K k k 3

IX.

(3) Maim.tr. **קודם מתן** c. I. in. **אישות**
 תורה דא **אדם** פוגע אשה בשוק **אם**
 רצה הוצא והוצא לישא אותה מכנים לתוך
 ביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה
 כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל **שאם**
 ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה
 בפני

Tres ma-
trimoniū
contra-
bendi ri-
tus.

IX. 2. Secundum, quod observandum est hīc, est *ritus contrahendi* matrimonium qui in Israele triplex fuit, fiebatque contra-
ctus 1. *Argento*. 2. *Scripto* seu instrumento.
3. *Copulatione*, & hæc omnia *presentibus te-
stibus*, כסף או בשטר או בביאה וכולן בעדים
Nummo, aut *literis contractus*, aut *ingressu*,
& *hæc omnia coram testibus*. Mos. Kots. fol.
124. (4) *Nummo*, fuerit etiam λαπτόν aut
pretium æquivalens. Eo tempore maritus
his verbis & similibus usus est: הרי ארתי
לך מקודשת לך *Ecce tu es desponsata mihi*. Maim.

בני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנ' כי
יקח איש אשה *Lege nondum lata* is, qui in platea
fœmine occurrit atque cum illa de matrimonio
convenit, introduxit eam in domum suam atque
privatim cum ea concubuit eratque uxor ejus. At
lege data Israel, qui uxorem ducere volebat, eam
presentibus testibus primò acquirere jubetur;
Postea demum est uxor ejus: Q. S. E. Deuter.
XXII, 13. quando vir uxorem sumserit. Ergo
Tempus aliquod inter desponsationem & intro-
ductionem intercedit v. Deut. xx, 7. quantum
verò sit, non certò constat. An forsan huc per-
tinet tempus, quo sponsa audit. R. Obad. de
Bart. c. VIII, 1. כל שלשים יום קרויה כלה
totis XXX. diebus dicitur sponsa. Illustra hinc
Matth. I, 18.

(4) Maim. l. cit. כיון שנקנית האשה ונעשית
מקודשת

in *Ischoth. c. 3. Sect. 1.* (5) deditque num-
 mum sponsæ in oculis testium. *Scripto;*
 scripsit autem hâcce sequentique formulâ:
esto mihi desponsata; quod instrumentum
 ipsi præbuit coram testibus, subscripto illo-
 rum nomine, aliàs desponsatio irrita fuisset.
Copulatione; quando hæc verba orsus est:
Ecce, tu eris mihi desponsata copulatione. Et
 sic cum ipsa unitus est coram duobus testi-
 bus; quâ copulatione factâ erat ipsius
conjug. Ubi cum ea se commiscuerat
 modo illicito, & cùm nondum desponsa-

Kkk 4

ta

מקודשת אף על פי שלא נבעלה ולא
 נכנסה לבית בעלה הרי היא אשר איש
 והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתה בית דין
 ואם רצה לגרש צריכה גט

Postquam fœmi-
na emta & sic desponsata est, quamvis nondum
compressa aut in domum introducta fuerit, nihilo-
minus uxor mariti cognoscitur. Hinc, qui cum
illa, si maritum exceperis, congregatur, ille se re-
um facit mortis per Synedrium inferende. Ita
si illam dimittere vult, libellus repudii requiritur.
 Ex hoc jure Josephus cum Maria desponsatus
 ἀνὴρ μαρίας, Maria verò γυνὴ ἑ Ἰωσήφ, vocatur.
 Josephus δίκαιος clemens voluit λάθρα ἀπολῦσαι
 αὐτὴν, quia si publicè fecisset, Maria vita plecten-
 da fuisset.

(5) Non tamen valet, si sponsa dixerit:

הרי

ta, aut factâ sponſatione clanculariâ ſine
 teſtibus, non fuit hæc deſponſatio rata ha-
 bita. Utcunque ſit, interdictum ipſi fuit
 ſecundo concubitu ante peractas ritè nu-
 ptias. Et licèt deſponſatio fieri poſſet ſin-
 gulis his ſpeciebus, plerumque tamen fiebat
nummo. Sique vellent, licebat fieri *instru-*
mento literarum; aſt deſponſatio, facienda
commixtione, interdicta erat Iſraelis ſtatutis,
 & qui contrà iverat, cadebatur virgis, et-
 iamſi deſponſatio in ſuo vigore ſtaret. Hi
 ſolennes ritus ſponſales peragebantur à ma-
 rito & nova nupta ſub tentorio ſeu *papilione*
 (6) hunc in finem erecto, quem ſuâ linguâ
 dicunt חופה *tabernaculum*. Elias *Thisb.*
 Huc alludit *Pſalmiſta*. *Pſ. XIX, 5. 6. In iis*
Soli poſuit tentorium. Et ipſe eſt ut ſponſus,
prodiens ex thalamo ſuo; alacris eſt ut he-
ros, ad decurrendum iter.

X.

הרי אני מקודש' לך הריני מאורסת לך
Ego ſum deſponſata tibi.

(6) Memoratos ſolennes ritus ſub חופה per-
 agi vix puto. Pertinent enim ad קידוש *deſpon-*
ſationem, quæ diſtinguenda eſt à נשואים quan-
 do mutuæ promiſſiones ſub חופה ſolenniter con-
 firmantur, quando ſponſa in domum ſponſi dedu-
 citur. Hoc diſcrimen in tr. cit. paſſim obſerva-
 re licet vide init. c. x.

X. III. *Ritus nuptiales* peragebantur in ^{Locus} *concione* ad minimum *decem hominum*, be- ^{rituum} *nedictionibus* & gratiarum actionibus ad ^{nuptialiū} Deum, unde ipsa domus vocatur **בית הלול** & epithalamia **הלול** *Hymne*. Sponsi *amici intimi*, qui comitabantur ipsū, cantantes hocce epithalamium, appella- ^{Amici} ^{Sponsi} bantur **בני חופה** (7) *fili thalami*. *Matth. IX, 15*. Tales mihi videntur fuisse *triginta illi socii*, quos assumpsit Simson. *Jud. XIV, 11*.

XI. Formula hujusmodi benedictionis ^{Preces} ^{nuptiales} latè describitur à *Genebrardo*; cujus sum- ^{ma} hæc est. Præcipuus horum sociorum, sumto calici benedicit, inquit: *Benedictus tu Domine Deus noster, Rex mundi, qui creas fructum vitis*; deinde pergit: *Benedictus sit Dominus Deus noster, Rex mundi, qui creavit hominem secundum imaginem suam, secundum imaginem similitudinis sue, & paravit eo sibi ædificationem æternam*; *Benedictus sis tu Domine, qui eum creasti*. Postea sequitur: *Benedictus tu Domine, Deus noster, qui creasti gaudium & latitiam*, *spon-*

(7) Rabbini **בני חופה** qui ad nuptias invitati sunt, quales *Joh. II.* & distincti a **שושביני** quorum erat ad fores thalami expectare atque de signis virginitatis testari v. *Joh. III, 29*.

sponsum & sponsam, charitatem & amorem fraternum, hilaritatem & jucunditatem, pacem & societatem. Precor te, O Domine, citò audiatur in civitatibus Judæ & vicis Hierosolymæ vox gaudii & lætitiæ, vox sponsi & sponsæ: vox exultationis in thalamo dulcior est omni festo, & liberi suaviores, quam suavitas omnis cantionis. (8) Hoc finito, propinat conjugibus novis.

*Eorum
finis.*

XII. Hic ritus celebrandi Deum hoc tempore non fuit supervacaneus & frustraneus; siquidem fructus ventris expectabatur à Deo, tanquam singularis benedictio, (9) quod agnoscunt Judæi, quando dicunt:

Quatuor

(8) Vide benedictiones has, quas à numero שבע ברכות *septem benedictiones* vocant in M. Buxtorfii Synag. J. c. xxxix. p. 634. atque Auctoris nostri partim supple partim emenda. Earumdem meminit Hebræus Tobias c. VII, 17. Rectè Judæi monent nuptias precibus consecrandas esse, quo Benignissimum Numen novos conjuges omni benedictione perfundat.

(9) In scriptura liberi benedictionis signum habentur Ps. cxxvii. cxxviii. Pii veteres verè judicabant hominem esse creaturam nobilissimam, imagine Dei instructam, omnes mundi thesauros pretio longè antecedere. Plurimum gaudebant, si ex lumbis propriis egressi fuerint, qui

fœ-

Quatuor claves sunt in manuejus, qui totius mundi Dominus cluit, quæ nec Angelis nec Seraphimis conceditæ sunt; nempe, מפתח מטר מפתח פרנסה מפתח קבורה, מפתח עקרתה *clavis pluvie, clavis cibationis, clavis sepulcrorum, & clavis sterilitatis.* Targum Hierosol. Genes. XXX, 31.

(10)

XIII. Quod attinet *clavem pluvie*, sic Deo loquitur Scriptura: *Aperiet tibi Dominus thesaurum suum bonum, cælos, ad mittendum pluviam in terram tuam.* Deut. XXVIII, 12. *claves vindi- cantur.*

Quod attinet *clavem cibationis*, sic legitur:

Aperis manus tuas, & satias omne vivens benevolentia Ps. CXLV, 16. Quod attinet

clavem sepulturae, ita habetur; *Ecce ego aperiens sepulcra tua,* Ezech. XXXVII 12. Quod at-

tinet clavem sterilitatis: Deus recordatus est Ra-
chelis,

foederati summi Dei sunt, atque ad manifestan-

dam gloriam ejus enituntur. Mirè cupiverunt

nativitatem Messiae, atque, si ita Deo visum fue-

rit, unusquisque à se mediatè aut immediatè pro-

gnatum impensè desiderabat. Ex adverso steri-

lilitatem notam maledictionis Exod. xxiii, 26.

Deut. VII, & xxviii, 11. & opprobrium Luc. I, 25.

habebant.

(10) Convenit Sanh c. XI. שלשה מפתחות

לגן נמסרו לשלוח של חיה ושל גשמים

ושר תחיות המתים

Tres claves Ministro commisse non sunt: scil. clavis vite, pluvie & re-

surrectionis mortuorum. Illustra Apoc. I, 18.

primitur per illud, Ἀρχιτεταλιν. Joh. II, 9. Hodierni Judæi in Italia, invitantes quempiam ad nuptias, hæc ajunt: N. N. *invitat* ^{Formula} *te, ut testeris conjugium filia suæ præsentia* ^{invitan-} *suâ in nuptiis, &c.* cui regerit invitatus: ^{di ad} *nuptias.* טוב מור Stuk. de conviv. l. 2. c. 3. Quod quidam exponunt esse communem gratulationem; *Fortuna bona!* verum, potius putem, quod novis conjugibus adoptata ea sit *singularis benedictio in generatione prolis*; hinc annulo pronubo idem hoc inscriptum erat; טוב מור Munst. Gen. XXX. Hebræi etiam *Planetam Jovis* vocant מור, cujus influxum magnæ virtutis in generationem esse reputant. Sed *Mazal* notat alium *Planetam* aut *sydus coeli*, juxta illud Hebræorum tritum: *Non est tibi ulla herba inferius, cui non sit Mazal, sydus, in firmamento*; & מור Mazal ferit ipsam, & dicit ei: *Cresce.* Sic, quia etiam טוב notat *bonum*, phrasis ista sonabit: *fiat faustâ horâ, aut sub bono Planeta!*

XVI. *Tempore nuptiarum tradit quoque* ^{Instru-} *maritus uxori instrumentum literarum, scri-* ^{mentum} *bente id Notario, solvente sponso. Hujus* ^{dotis,} *jure sponsus suæ sponsæ dat 200. denarios, h.* ^{quod ma-} *est 50 siclos, si sit virgo; si autem sit vidua* ^{ritus u-} *xori por-* ^{200. rigis.}

100. denarios, h. e. 25. siclos. (12) Hæcque summa vocata est *radix*, seu *precipua dotis pars*. Dos minor esse non poterat, sed major, pro lubitu sponsi, fuerit etiam talentum auri. Mentio fit contractûs inter *Tobiam & Saram*, formati non per *Notarium*, sed *Raguel*em, sponsæ patrem. (13) Ubi notandum, quòd ante exarationem hujus instrumenti literarii fuerit *traditio mulieris, traditæ marito*. Verba adhibita sunt: *Ecce secundum legem Moysis accipe illam*. Tob. VII, 15.

XVII.

(12) Mischn. tr. כתובות c. I, 2. בתולה כתובה מאתים ואלמנה מנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענות בתולים הניורת והשבירת והשפחה שנפרו ושנתגידו ושנתחררו פחותות מנורות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים *Dos matrimonialis, quæ Virgini datur, ducentis Zuzim constat, sed quæ viduæ, nonnisi centum. Virgine, quæ vidua aut repudiata vel quæ calcem exuit, ex desponsatione pro dote datur summa ducentorum Zuzim, sed de virginitate questio movetur. Peregrinarum, captivarum & servarum, quæ redemptæ profelytissæ factæ, & in libertatem emisse sunt quando nondum habebant tres annos & unum diem, dos matrimonialis quoque ducentorum Zuzim est, atque etiam de virginitate questio movetur.*

(13) Sic Lector facile colligit ex textu Hebr. (dic.

XVII. Copia hujus instrumenti dotalis ^{Ejus co-}
 sumpta est à Bertramo ex Talmude Babyl. ^{pia.}
 Vid. Buxtorf. Grammat. Chald. p. 383. Sum-
 maque hæc est: Sexto septimana die, quarto
 mensis Sivan, anno 5254. à Con. M. juxta
 computum, quo utimur hic Massilia, urbe si-
 tā ad mare Schoar, sponsus Rabbi Moses, fi-
 lius R. Jehudæ, dicit sponsa, Clarona, filia ex
 R. Davide R. Mosis, civis Lisabonensis filio.
 Sis mihi in uxorem secundum legem Mosis &
 Israelis, & ego secundum Dei verbum te co-
 lam, honorabo, alam, regam; secundum
 morem virorum in Israele, qui suas conjuges
 colunt, honorant, sustentant, fideliterq; re-
 gunt. Do quoq; tibi dotem virginitatis tuæ,
 200. denarios argenteos, qui tibi debentur
 juxta legē, ut & alimentū, vestimenta, &
 sufficientes necessitates, nec non cognitionē
 jux-

edit. Mamterianæ, Lxx virali, versione vulgata.
 Textus Hebræus ex edit. P. Fagii magis ad Ju-
 daicos ritus compositus. ואמר לנער ראה בני
 הרי זאת מקורשרת לך כרת יהודה וישראל
 ולך ארל אבך ומיר קרא עדים וקדש
 אותה בפניהם וכתבו וחתמו שטר כתובתה
 Raguel dixit ad juvenem: En fili mi, hæc despon-
 sata esto, prout mos in fuda & Israel est. Tu (cum
 illa) ad patrem tuum ibis. Mox convocavit re-
 stes atque in illorum presentia consecravit. Scri-
 pserunt atque sigillarunt instrumentum dotis ma-
 trimonialis.

juxta consuetudinē universae terrae. Sic Clara
 rona virgo acquiescit hoc, fitque conjux R.
 Mosis sponsi, Fil. R. Jehuda. (14)

XVIII.

(14) Vix dimidiam instrumenti dotalis par-
 tem tradit hic Auctor. Supplebo itaque defe-
 ctum ex copia ejusmodi instrumenti apud Selde-
 num de Ux. Ebr. l. II. c. X. p. 120. cd. Ff. ad Od. Assen-
 sum item praeiit illa N. ut esset illi N. in uxorem.
 Voluit etiam & adjecit ille illi in principalis dotis
 incrementum summam N. Et bona, quae attulit
 ipsa sponsa (Nedunia vocant, quod idem est cum
 dote in Jure Caesareo) aestimantur summā N. To-
 tum autem sponso huic acceptum in ejus possessio-
 nem transit & illius sit potestatis atq; ut creditum
 ex ejusce fide pender. Et sic nobis dixit sponsus
 ille N. In me recipi praestationem totius ipsius do-
 tis etiam & bonorum, quae secum ipsa sponsa jam
 attulerit aut postmodum sibi adquisierit item &
 dotis incrementi conditionumq; qualiumcunque ad
 dotem attinentium, nec in me solum, sed etiam in
 heredes meos, qui mihi successerint & in omnem
 substantiam meam pretiosiores possessionesque me-
 as qualescunque sub caelo, quae sive nunc mihi sint,
 sive impofterum fuerint idq; sive res fuerint mobi-
 les sive immobiles, quae universa pignori sint atq;
 hypotheca doti jam dicta toti ac rebus, quas secum
 attulit, seu postmodum adquisierit sponsa & incre-
 mento dotis, ut exinde haec praestentur, sive dum
 superstes fuero, sive postquam sim mortuus. Quod
 & de pallio super humeris meis dictum volo. Quin
 & obligatio omnium rerum, quae supra scribuntur

memo-

XVIII. Finitis nuptiis, uxor à marito tria ^{Officia} ^{mariti} ^{erga ux-} ^{orem.} poscere poterat. 1. *Alimenta.* 2. *Vestimenta.* 3. *Concubitus*, seu ius thalami; (15) quod notant ex Exod. XXI, 10. *Si aliam accipiet sibi, vestitum ejus, alimentum ejus, officium debiti conjugalis, non subtrahet.* Quò respicit Apostolus, id officium vocans *ἡννοίαν ὀφειλομένην debitam benevolentiam.* 1. Cor. VII, 3.

LII

XIX.

memoranturque implenda non quia probatio suppetat deficiatve seu pro libelli formulæ vi, sed juxta vim & effectum omnium libellorum dotalium, qui in usu apud Israelitas & secundum id, quod receperunt & ordinarunt Rabbini nostri piæ memorie. Et signavimus libellum seu syngrapham hanc dotalem tempore supra memorato. Resque tota fit manifesta rata ac firma.

(15) In textu Originali est עונה quod rectius *domicilium* vertis. conf. Es. XIII, 22. Tria officia, quæ Auctor noster allegat, vir uxori juxta scripturam debet. Sunt insuper septem alia ex constitutione sapientum האחד מהם עיקר כתובה ודשאר הם הנקראים תנאי כתובה ואלו הן לרפאתה אם חלתה ולפרותה אם נשנית ולקבורה אם מתה ולהיורת נזונת מנכסיו ויושבת בביתו אחר מותו בר זמן אלמנותה ולהיורת בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יותר

*Vxoris
caput te-
ctum esse
solet.*

XIX. Uxor, cum primum ostenderetur marito, textit caput *tegmine* in signum *subjectionis*. Rebecca accepit peplum, & operuit se. Gen. XXIV, 65. Propterea (nempe in signum *subjectionis*) debet mulier *ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐξουσίαν ἔχειν*. I. Cor. XI, 10. Ubi per *ἐξουσίαν potestatem* Apostolus intelligit *velamen*. (16) Si quis quærat, cur *ve-*
lamen

וְחָרַץ עַל חֶלְקָם בִּירוּשָׁה שְׁמֵי אֲחֵיהֶם
Primum ex illis est fundamentum dotis matrimo-
nialis: Reliqua vocantur conditiones instrumenti
matrimonialis, veluti quod (à marito) uxor agro-
ta sananda, captiva redimenda, mortua sepeli-
enda, ex opibus suis alenda, domicilium à morte
ejus omni viduitatis sue tempore concedendum, fi-
liae, quas ex marito peperit, illo mortuo ex bonis
mariti quoque cibanda usque dum desponsantur, fi-
lii, quos ex eodem progeniit, dotem matrimonia-
lem hereditario consequuntur ultra hereditatis
partem, quæ ipsis cum reliquis fratribus contingit.

(16) Paulus l. c. id agit ut ostendat mulierem, quæ mariti potestati subiecta est, in signum sub-
jectionis tecto capite esse debere. nam omnis
mulier, quæ preces fundit aut prophetat ἀκατα-
καλύπτω τῇ κεφαλῇ illa caput suum dehonestat
v. 5. quod in sequentibus usque ad c. 10. probat.
& ex dictis colligit propterea mulier debet ἐξουσίαν
ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς E. vi argumentationis Pau-
linæ aliud sub ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς intel-
ligere nequeo quàm velamen capitis. Opponit
Apo-

lumen intelligat per *potestatem*, præsertim cum sit nota subjectionis? Resp. Apostolus, quum fuerit *Hebræus ex Hebræis*, potuit respexisse Hebraicum vocabulum *רדד* quod notat *velamen*, descenditque à verbo *רדד* *subdidit, subiecit, potestate usus est*; (17) & sic vox Græca *ἐξουσία* eodem sensu, quo Hebræa, sumi potest. Et sanè, quid est illa sub viro *subiectio*, nisi *potestas & protectio* uxoris, si conferamus pristinum virginitatis ipsius statum? Et proinde marito zelotypiâ accenso adversus illam, tum inter alia tristitia signa jubebatur quoque stare, ad probationem

LII 2 nem

Apostolus ἀκατακαλύπτω τῇ κεφαλῇ & ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Addo legem, ad quam mulieres Judææ se componere debent. Maimon. tr. *אישור* c. XXIV. *ואי זו היא דת יהודית* *הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל* *ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית יוצאה לשוק או למכור מפולש וראשה פרוץ ואין עליה רדיד* *כבר הנשים זכ"ו* *Quenam est Judaica constitutio, juxta quam filiae Israel modestiae student?* *Si aliquod ex sequentibus violarunt, tum illam transgressæ sunt: veluti si mulier in plateam aut ambulacrum patens nudato capite sine peplo juxta morem reliquarum mulierum prodierit &c.*

(17) Malè: nam *רדד* notat non *dominari*, sed *expandere* 1. Reg. VI, 32. Unde Judæi rectè ex-

ex-

nem suam, nudato capite, Num. 5, 18.
 בלא רדוד *sine Redid*, אִדּוּ יִשְׁוִיָּא. Sic ergo
 interpretor verba Maimon. in Sota. c. 3.
 sect. 5. Quo significabatur, quod si se
 purgare à crimine non posset; שׁוֹטֵט רִיבּוֹ
 & in posterum exuenda esset omni potesta-
 te, quâ antea sub marito gavisa est.

Libelli
 repudii
 nomina.

XX. IV. Peractis nuptiis perfectoque
 conjugio subinde (18) admixtus est libellus
 repudii, quem Hebræi vocant ספר כריתות,
 Græci Βιβλίον ἀποσασίω libellum abscissionis, quia
 uxor hoc pacto abscinditur à familia mariti.

XXI.

exponere solent per פרישה & רקוע *expansum*.
 De peplo commodè quoque dicitur.

(18) Ipsi Magistri in causa divortii danda vix
 conveniunt. Misch. c. ix, 10. בֵּית שַׁמַּאי
 אומרים לֹא יגרש אדם את אשתו אלא
 אם כן מצא בה דבר ערוה שנ' כי מצא
 בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפילו
 הקדחתו תבשילו שנ' כי מצא בה ערות דבר
 רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת
 נאה הימנה שנ' והיה אם לא תמצא
 חן בעיניו Schola Schammai ait: Uxorem non
 esse repudiandam, nisi in ea inventa fuerit restur-
 pitudinis. Q. D. E. Deut. XXIV, 1. quando repe-
 rerit in illa rem turpem. At Schola Hillelis: si
 vel combusserit decoctum ejus Q. D. E. l. c. Si re-
 pererit in illa turpitudinem rei (cujusdam) R.
 Akibha dicit: Modo aliam pulchriorem invene-
 rit. Q. D. E. l. c. & si non invenerit gratiam in o-
 culis

XXI. Decem res censebantur requisitæ *Requisita.* fuisse tanquam fundamenta & rationes repudii. *Maim. de divort. c. 1. sect. 1. nim. 1. Ut non nisi sponte maritus ipsam repudiaret. 2. Ut dimitteretur libello, non ullâ aliâ re. 3. Ut summa libelli esset de repudiatione & expulsionem ejus ex possessione. 4. Ut causa repudii esset inter ipsum & ipsam. 5. Ut scriberetur cum illius nomine. 6. Ut non deessent post ejus scriptionem actiones, præter insinuationem. 7. Ut traderet ei. 8. Et quidem coram testibus. 9. Atq; secundum legem repudii. 10. Ut maritus, aut alius in hoc munus deputatus, traderet uxori.*

XXII. Formula libelli illius hæc fuit: *Die Formula hebdomadis N. Mensis N. Anni N. à C. M. computo, quo utimur hac in urbe N. sita ad fluvium N. in Provincia N. Ego N. filius Rabbi N. de provincia N. Sed nunc habitans in loco N. propè ad fluvium N. voluicū summo animi*

LII 3

con-

culis suis. Schammæani per ערוה *turpitudinem* scortationem, v. Lev. XVIII, 6. sed Hilleliani rem quamvis vitiosam intelligunt. Notandum autem quod Hillelianorum (ut plurimum) sententia obtineat. Glossa Bartenoriana הלכה כבית הלל *decisio juxta domum Hillel.* Rectè itaque Christus Judæos levitatis de divortio accusat, Matth. V, 31. 32. XIX, 7. atque ita se à parte Schammæanorum adversus Hillelianos stare indicat.

consensu, & absq̃ ulla coactione, ac repudia-
vi, dimisi, atq; expuli te, te, inquam, N. uxo-
rem meam de provincia N. filiam Rabbi N.
habitantis in provincia N. & nunc in loco N.
sito prope fluvium N. quæ antehac uxor mea
fuisti. At nunc te repudio, dimitto, & te
expello, ut libera & tui juris sis, abeasq; &
nubere possis alii alicui viro, cuicunq; placue-
rit. Et nullum virum repudies propter me,
ab hodierno die usque in perpetuum. Libera
ergo & legitima es cuivis homini: Atqui
hic esto tibi à me libellus repudii, epistola di-
vortii, & literæ expulsionis, secundum legem
Mosis ac Israelis.

N. Filius N. Testis.

N. Filius N. Testis.

Hæc forma reperitur apud Mos. Kots. fol.
133 Aliud exemplar ibidem habetur, item
in Mose Ægyptio, part. 2. fol. 59. unde de-
sumpta est hæc testium subscriptio, quam
apposuimus.

Scriptor. XXIII. Hic libellus scriptus est à Nota-
rio. (19) Salom. Jarchi. Hos. I, 10.
Præterea

(19) De materia, quæ scribitur & cui inscribi-
tur, ipso scriptore pauca ex cit. tr. c. II, 3.5. ex-
cerpam. כותבין בריו בסם פסקרא
ובקומום ובקנקנתום ובכר דבר שהוא שר
ק"מ

Præterea uxor repudiata & vidua non pote-
 rant secundum conjugium ingredi, priusquam ^{repudia-}
 abiissent 90. dies post diem repudiationis aut ^{ta rur-}
 mortis mariti & conjugii ultimi, eo fine, ut ^{sum ma-}
 pateret, utrùm prægna esset, annon, & ut ^{trimoniū}
 liqueret, utrùm sit semen primi an secundi ^{inire pos-}
 mariti. Maim. de divort. cap. 11. sect. 18. ^{sit?}

XXIV. Recepta apud Romanos con- ^{Etiam}
 suetudo fuit circa nativitatem Salvatoris no- ^{foemina}
 stri, ut ipsæ etiam foeminae maritos suos ^{maritos} re-repudiant
 pudia-

קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי
 פירור ולא בכל דבר שאינו מתקיים על
 הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן
 של פרה ונותן לה את הפרה על יד של
 עבד ונתן לה את העבד וכ"ו הכל כשרין
 לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן
 האשה כותבת את גיטה והאיש כותב את
 שוכרו שאין קיום הגט אלא בחותמו
 Scribebant vel atramento vel auripigmento vel
 minio aut Gummi vel chalcantho imò omni mate-
 riā mansura, sed non licitum est scribere liquore
 vel aqua frugum nec ulla alia materia, quæ non
 manet. Sic inscribunt cuius materiæ uti folio
 olive aut cornu vaccæ (Maritus mulieri) ipsam
 vaccam ope servi, imò & servum dat. Ad libel-
 lum divortii scribendum omnes idonei sunt, etiam
 surdus, stultus & minorennis. Imò mulieri pro-
 prium repudii libellum & mariti apocham scribe-
 re licet, etenim confirmatio omnis dependet à subsi-
 gnatione.

pudiarent, & aliis pro lubitu nuberent. De hac re loquuntur Gentiles Scriptores,

----*Sic fiunt octo mariti*

Quinque per autumnos.

Juvenal. Sat. VI. vers. 230.

Et nubit decimo jam Thelesina viro.

Martial. l. 6. Non consulum, sed maritorum numero annos suos computant &c. Senec. 3.

de benef. 16. Literæ ab uxore traditæ vocabantur γέρματα ἀπολείψας literæ derelictionis, non abscissionis, aut dimissionis.

Plutarch. in Alcibiad. Eadem praxis & apud Hebræos valebat. (20) Hinc est illud, Marc. X, 12. Si mulier virum suum reliquerit ἀπαύσῃ, & nupsit alii, &c.

XXV.

(20) Æquissimum videtur, ut, si causa justa, mulieri æquè ac viro repudiandi potestas concedatur. Hebræos tamen ita sentire, quod Auctor ait, nescio. Joseph. Antiq. Jud. l. XV. c. II. p. 532. πέμπει μὲν ἐνθὺς αὐτῷ γερματίον ἀπολυμένη τὸν γάμον ὃ κατὰ τὴν ἰσραήλ νόμος. ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἔξει παρ' ἡμῖν τὸ τοιοῦτον γυναῖκα δὲ οὐδὲ διαχαιδεῖσθαι κατ' αὐτὸν γαμνηθεῖν μὴ τῷ πρῶτῳ ἀνδρὶ ἀφίεντος. *Salome mox libellum repudii marito mittit præter legem Judæorum. Lex enim nostra solis maritis hoc jus permittit, mulieribus autem ne dimissis quidem fas est nubere, nisi prioris viri permissu.*

XXV. Licet autem eo tempore secunda *Lex Dei* cum aliis *connubia* post *divortia* hæc, huma-^{repudiū} nis legibus non prohiberentur, attamen ^{& con-} Dei Lex tam *repudium* istud seu *divortium*, ^{nubium} quàm *connubium* istud damnat; & istæ ^{post di-} personæ, ingredientes secundum thala-^{vortium} mum post talia *divortia*, habentur à Deo *Digami*. Ob hanc rationem jubetur præ-
 primis Minister esse *μία γυναῖς ἀνδρὶ ἑνὶ* *mulieris vir. 1. Timoth. III, 2.* & mulier *ἑνὶ ἀνδρὶ γυνή* *unius viri mulier. 1. Tim. V, v. 9.*
 In quibus locis *nuptiæ secundæ* (si vir aut mulier è vivis abiit) non plus prohibentur, quàm Poeta illis interdicit, in simili loquen-
 di modo:

Unico gaudens mulier marito.

Hor. carm. 3. 14.

XXVI. Tandem nota, quòd sponsa suo *Dos*, marito quoque attulerit dotem jam mino-^{quam} rem, jam majorem; quam vocabant *Rab* ^{sponsa} *bini* נדוניא (21) *Elias Thisb.* item *Salom.* ^{marito} *Jarchi, Gen. XXXI, 15.* Ita Raguel dedit ipsi
Saram

(21) Bona uxorum duplicis naturæ sunt, de quibus Maimon. tr. *אישות* c. xvi, 1. הנכסים שבכנסת האשה לבעלה בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים אף ער לא פי שהן נכתבין בשטר הבתובות אין נקראין כתובה אלא נדוניא שם

Saram uxorem ipsius cum dimidio facultatum, mancipiis, jumentis, & pecunia. Tob. X, 11.

CAP. V.

De Sepultura.

I.

Ceremonia ante humationem.

MUltæ ceremoniæ observabantur ante denati hominis *humationem*. (1)

1. Pro-

שמים ואם קיברל הבערל אחריות הנדוניא
עליו ונעשת ברשותו אם פחתה פחתה לו
ואם הותירה הותירה לו הרי זה נקר'א נכסי
אין ברזל ואם לא קיברל אחריות הנדוניא
עליו אלא הרי הוא ברשו' האשה אם פחתה
פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זה
נקראת נכסי מלוג *Bona uxoris, quæ marito suo*
tradit tam mobilia quam immobilia vel mancipia,
licet inscripta sint instrumento, quod dotem matri-
monialem continet, non tamen dos matrimonialis
sunt, verum נדוניא vocantur. Si maritus cau-
tionem de damno præstiterit atq; bona illa sue po-
testati commissa fuerint tum quando imminun-
tur, damnum in maritum, si augentur, commo-
dum in eundem redundat. Appellantur opes pe-
coris ferrei (quæ nec crescunt nec decrescunt)
Si vero bonorum נדוניא cautionem non suscepit,
sed illa in manu uxoris sunt damnum & commo-
dum eidem cedunt. Ejusmodi dicuntur opes de-
pilationis.

Annot. (1) Plures conjunctos exhibet Maim.
c. IV.

1. Proximus sanguine clausit oculos mortui. 70-1. Clau-
 seph imponet manum suam oculis tuis. Gen. XLVI, ^{dere ocu-}
 4 Hic ritus & ipsis Romanis atque Græcis ^{los mor-}
 peregrinus non fuit. Ovid. ^{tui.}

Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

Ὅυ μὲν σοί γε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
 ὅς σε καδαρήσυσσι δαμόντι.

*Non equidem tibi vel pater aut pia mater, sed qui-
 cunque prement oculos morienti. Homer. Iliad. 2.*

II. 2.

c. IV. 1. מנהג ישראל כמתים ובקבורה כך. 1. IV. c.
 הוא מאמצין עיניו של מרת ואם נפתח
 פיו קושרין את לחיו' ופוקקין את נקביו
 אחר שמדיחים אותו וסכין אותו במיני
 בשמים וגוזזין שערו ומלבישין אותו תכריכין
 תפורין בחוש של פשתן לבנים ולא
 יהיו דמיהם יקרים ונהגו חכמים בסודר
 שזה זון שלא לבייש את מי שאין לו ומכסין
 פני המת שלא לבייש את העניים שפניהם
 מושחרין ברעב ואסור לקבור בתכריכין של משי
 ובגדים המזהבין הרקומין אפילו לנשיא שבישראל
 שזהו גסות הכור והשחתה ומעשה גוים
Mos circa mortuos eorumq; sepulturam in Israe-
le hic est. Claudunt oculos mortui. [sed non
priusquam verè mortuus fuerit] Os si forsan aper-
tum, maxillas colligant. Ablutione peracta fo-
ramina, per quæ excrementum emitti solet, ob-
struunt: Ungunt insuper speciebus aromatum,
capillos detondent, quos vilis pretii involucri filis
lineis

2. Lava-
re cada-
ver.

Lotio
triplex.

1.

26

II. 2. Lavabant cadaver. Tabitham mortuam postquam lavissent, posuerunt

ἐν ὀπερώῳ in cenaculo. Act. IX, 37. Baptizatio

seu lotio circa tale tempus triplex fuit. 1.

βαπτισμὸς ἀπὸ νεκρῶν, Ablutio pollutionis accer-
sita ex contactu mortui, Syr. XXXIV, 29.

Ita homo nescius improvisoque casu pollu-
tus, lotionem aliquā mundatus est. 2. βαπτισμὸς

τῶν νεκρῶν, ipsius cadaveris ablutio. Sic lota

est Tabitha. Vox autem βαπτισμὸς non ex-

traordinariē applicatur communi lotioni,

uti Marc. VII, 4, legimus de lotionibus po-

culorum, sextariorum, aramentorum, le-

ctorumque. In Textu est vox βαπτισμὸς.

Prior istarum lotionum erat Judæorum pro-

pria: posterior & Judæis fuit familiaris &

Christianis. Tertul. Apol. c. 47. it. Euseb.

hist. lib. 7. c. 17. & etiam Gentilibus:

Corpusque lavant frigentis & ungunt.

Virg. Aeneid. 6. v. 219. Denique 3. βαπτισμὸς ὑπὲρ

νεκρῶν

lineis, coloris albi consuto indunt. Sudarium ex

consuetudine sapientum nonnisi unum Zuz con-

stare debet, atq; hoc ideo, ne pauper aliās ignomi-

nia afficiatur. Ob eandem rationem tegunt de mor-

tuorum facies, pauperum, qui fame premebantur.

Sic vetitum quemdam involucris sericeis vestibus

inauratis, acupictis, si vel in Israele princeps fue-

rit, involvere. Hoc enim esset indicium animi

elati, ἀπώλεια & mors infidelium. Maimon. tr.

בבב c. IV. in.

νεκρῶν Lotio pro mortuis. 1. Corinth. XV, 29. (2) 3!
 Usitata solum Christianis haud benè instituta.

III. Quæritur hîc, qualis *baptismus* fuerit? Hunc locum, attamen cum subjectione iudicii, intelligo cum *Ambrosio in h. l. de 1. Cor. lotione Sacramentali*, applicatâ quibusdam *Qualis Baptismus. 1. Cor. XV, 29.* hominibus *vivis*, nomine & causâ amici, sine recepto *baptismo* denati, ex superstitiosa opinione, quasi *baptismus* in vivo peractus, nomine mortui, juvare posset eum, qui sine *baptismo* lucem reliquit; ita ut Apostolus, hos superstitiosos *Corinthios* proprio gladio confecturus, resurrectionem mortuorum confirmet ex ipsorum errore, probans, quòd ipsorum anilis ritus tingendi aquâ vivos, mortuorum loco, frustraneus vanusque esset, nisi expectaretur mortuorum *ἀνάστασις*. Hinc Apostolus cum emphasi distinguit personas *vers. seq.* dicens; *quid & nos periclitamur omni horâ?* Evincit resurrectionem vi duplicis argumenti: *prius* ducitur à superstitioso ipsorum ritu & *baptismo pro mortuis*; *posterius* de omnium horarum periculo, quod nos, h. e. ipse Apostolus

(2) Hunc locum meritò inter *δυσκόλητα* Paulina referre licet: Abundè id constat ex innumeris

lus & alii Christiani, subimus. Ita, sicuti Pater iste notat, Apostolus non suffragatur ipsorum errori, sed convincit ipsos de resurrectione, ex ipsorum, licet vitiosâ, praxi. Quod autem *vicarium tale baptismum*, uti id *Tertullianus* vocat *de resurr. carnis*, in usu fuerit apud *Marcionitas*, imò & apud *Cerinthianos*, res liquet. *Epiph. ad Cerinth. Her.* 28. (3)

IV.

ris fermè tam Theologorum quàm Philologorum interpretationib⁹, quarum plurimas si non omnes clarissimi nominis Theologus Frid. Spanhemius F. in *pecul. Diatr. de Veterum propter mortuos baptismo*, recensuit examinavitque. Eundem haud ita pridem magna eruditione feliciter discussit Prænobilissimus, Consultissimus Parergorum Sacrorum (quæ, nisi aliunde ejus non vulgaris & forensis illa, sed exactissima Juris notitia omnibus constaret, perpetuum ejus *ἐπεὶ* diceres) Auctor, Amicus noster Honoratissimus, probans Paulum loqui de iis, qui Martyrium subierunt, mortem perpeffi pro Christo & confessione Evangelii rationibus ex nexu, commate 30. phrasicoll. Matth. xx, 22. 23. Luc. xii, 50. &c. desumptis.

(3) Duo præprimis in hac Veterum & recentiorum quorundam expositione desiderantur. i. Minimè credibile Paulum superstitioso & peccaminoso more tanquam argumento ad gravissimum resurrectionis dogma usum fuisse. ii. Morem hunc eo tempore, quo Paulus ad Corinthios scripserat, nondum obtinuisse, v. cit. *Diatr. Spanhemii*.

IV. Modusejus sic describitur. *Quando aliquis Catechumenus moritur, tum vivus quidam subter denati lecto recumbit, accedentibus aliis, qui mortuum rogant, num baptizari velit? qui quum non respondere possit, pro ipso responsum dat subter lecto jacens, aitque, se velle baptizari; & sic baptizant ipsū vice mortui, scenam quasi in theatro agentes. Chrysost. 1. Cor. XV.*

V. Tertius ritus Judæis circa mortuos ^{3. Pollin,} sitatus, erat *Pollinctura* corporis, quā, ^{cire cor-} uti ^{pus.} probabile est, hauserunt ab *Ægyptiis*. Reperimus enim, quod Josephus primus sit, qui hunc obiverit ritum. Gen. L. 2. *Ægyptius pollincturæ* modus ita habuit: *auferunt viscera ex cadavere, purgant ac lavant vino dactylidum, & rursus aromatibus. Postmodum replent intestina pura contusâ myrrhâ & casîâ aliisque aromatibus, (præter thus) & iterum consuunt. Deinde condiunt corpus, 70 dies nitro abscondentes, non diutiùs: post 70 dies lavant corpus, & bysso gummi illitæ involvunt, quod gummi Ægyptii usurpant pro glutine; Græci vocant τὰ πύρινον. Herod. Euterpe.*

VI. Usus illius erat, ut conservarentur ^{Pollin-} corpora, ne tam citò putrescerent. ^{ctura ra-} *Quando* ^{tio.} autem non diu tardabant sepulturam, aliam adhibebant *pollincturam*, nempe *externum*

ternum aromatum & suffimentorum illitū,
retinente intestina ventre. Hoc vocant
Græci ἐνταφιάζεν. Usurpatur tamen τὸ
ἐνταφιάζεν in Scripturis latā significatione, ad
denotandam utramque *condituram*. Imò
ἐδάψαν *sepeliverunt* occurrit Gen. L, 26. pro
eo, quod in Hebr. exstat, ונטמן & *aromati-*
bus condiderunt. Verbum ἐνταφιάζεν adhi-
betur Salvatori nostro Joh. XIX, 40. Subin-
de *cremabant cadaver*, ossa urnā condentes.
(4) *Amos. VI, 10.* Ut plurimum autem *to-*
tum sepeliebant corpus.

VII.

(4) Judæos corpora subinde cremasse dici ne-
quit, siue enim ad leges siue exempla attendas, ex
his cadaverum sepultura clarè elucebit. Et omni-
no fundamentum in Gen. III. *Pulvis es & in*
pulverem reverteris, ponendum est. Abrahamus,
Isaacus, Jacobus &c. sepeliebantur. Idem ho-
dierna Judæorum praxis antiquitatis tenacissima
comprobat. Quod I. cit. Am. VI, 10. attinet præ-
terquam quod vox incertæ significationis, nihilo-
minus si vel maximè concederetur habere illam
cremandi notionem non de cadaveris, sed rerum,
quæ ejusmodi occasione tetri odoris fugandi gra-
tia incenduntur, crematione exponendum esset.
Atque hoc vel ex verbis *ad exportandā ossa* do-
mo satis probant. Sic Jer. xxxiv, 5. ita שרפו לך
comburent tibi in honorem tuum. Maim. in fine
tract. מלך או נשיא שמת c. xiv. אבר
יש להן לשרוף ממתו וכל תשמישו
Regis aut Principis lectus & reliqua vasa mien-
silia comburenda sunt.

VII. Vetusti Judæi, si non acceperant ^{Sepulcre:}
 à majoribus sepulcretum, tum sibi ipsis ^{ta fami-}
 comparabant, quo ipsi olim ipsorumque ^{liarum.}
 familia reconderebantur. Facies ejus loci hæc ^{Eorum}
 fuit: caverna fornicata erat ex rupe, sex ^{forma.}
cubitorum longa שש ערמות *Talmud.*
Seder. Nez. in Bavabathra. c. 6. & quatuor
 lata; in qua octo aliæ minores cellulae seu
 cavernulae [aut juxta alios tredecim] distin-
 ctæ erant pro recipiendis cadaveribus. Quo-
 ties quempiam *humabant*, solebant ori se-
 pulcri ingens saxum apponere. *Cavernam* ^{Nomina}
 seu *fornicem* ipsum denominabant de *hu* ^{sepul-}
mationis actu קבר *sepulcrum*, aut de ipsius ^{chralia:}
 forma מערה *speluncam*. Cellulas istas,
 quibus reponebatur cadaver, vocabant
 כוכים *tumulos*, (5) & saxum גל
lapidem volutationis. Hæc multum lucis
 afferunt Evangelistæ: *Joseph, cum accepisset*
corpus Christi, involvit illud sindone purâ
posuitque illud ἐν τῷ αὐτῷ μνημείῳ καὶνῳ *in mo-*
numento suo novo, quod calaverat ex petra,
& advolvit saxum ingens ostio sepulcri.
Matth. XXVII, 59. 60.

M m m

VIII.

(5) Spatium cellularum ex sententia Sapien-
 tum in tr. בבא בתרא c. VI, 8. tale. כוכין אורכן
 ארבע אמות ורומן שבעה ורחבן שש
Longitudo cellularum IV. altitudo septem & lati-
tudo sex cubitos tenebatur.

Mos se-
pulchra
dealban-
di.

de defun-
ctis lo-
quendi
formula.

VIII. Hæc sepulcra seu fornices quum
ditiores pingerent, ornarent, & polirent
circa os seu introitum eorum, hinc fluxit
ille mos loquendi: *Sepulcra dealbata* (6)
Quoties occasio erat recolendi memoriam
alicujus amici mortui, aut de eo loquendi,
usi sunt eo: *זכר צדיק לברכה memoria justis*
fit in benedictione. Prov. X, 7. Propterea
Rabbini, quoties citant aliquem veneran-
dum Autorem, consueverunt semper ad-
dere honestam hanc commemorationem:
N. Benedicta memoria וְנִ. Ordinaria ipso-
rum epitaphia hæc erant: *נשמתו תהיה צרורה*
בגן עדן אא"א סלה Anima ejus sit colliga-
ta in hortum Eden seu in fasciculum vivorum.
Amen Amen Amen Selah. Schindl. in voce
ערה.

IX

מועד קטן. (6) Glossa Bartenoriana ad tract. c. I, 2. & quidem ad verba *מצינין את הקברות*
עושין ציונין ער *הקברות* *signant sepulchra*
שהיו ממחין סיד ושופכין ער *הקבר והוא*
סימן להולכי דרכים שלה יעברו במקום
שומאה *signabāt sepulchra trullisando ea calce so-*
luta, quò iter facientes sibi a loci immundi calcati-
one cavere possent. Unde constat sepulchra ex lege
dealbanda fuisse. Verosimillimum ditiores ad ex-
ternum ornatum nihil intermississe, licet sepul-
chra intus putidis ossibus foetuerint.

IX Recentiores Judæi somnia fovent *Resurre-*
de loco sepultura, persuadentes sibi, quòd, *ctio non*
 ubi Israëlitæ animam efflat in terra peregrina *nisi in*
 extra terram promissionis, is exsors futurus *terra Ca-*
 sit resurrectionis, nisi ipsi Deus *naan,*
viam subter-
raneam expedire dignetur, per quam ipsius *Hinc*
 corpus continuâ volutatione & rotatione *mortui*
 feratur in terram Canaan. (7) *extra il-*
lam eo
volutan-
tur.

M m m 2

X.

(7) Hebræi vocant גלגול המתיים *vo-*
lutationem mortuorum. Dogma hoc erroneum
 ortum videtur ex nimio terræ Canaan amore at-
 que ejus præ omni alia imaginaria sanctitate præ-
 stantiaque. Insuper quia vitam Patriarcharum
 aliorumque virorum in sua Gente æstimatorum
 legentes maximum in hanc regionem desiderium,
 ut non tantum in illo vivere, sed & sepeliri po-
 stulato hunc in finem juramento expetiverint, de-
 prehendebant existimabantque præter plura alia
 terræ privilegia hoc quoque numerandum esse,
 ibi mortuos resuscitandos esse. Insuper male ex-
 ponebant Ezech. XXXVII, 12. de resurrectione
 in terra Canaan, quod Kimchius probè vidit
 מלוקת יש בדברי ר"ל על המתיים בחוצה
 לארץ מהם אמרו כי בחוצ' לארץ יעלו מקברותיהם
 ומהם אמרו מקברותיהם יעלו לא"י בגלגול
 ודרך כחלוצת והפסוק הזה מוכיח כי בחוצה
 לארץ יהיו כמו מיתו ארץ ישראל שהרי אמר
 פתח את קברותיכם והעליתו אתכם מקברותיכם
 ואחר כך והבאתי אתכם אל ארצת ישראל
 Cons=

Jacobi
manda-
tum ad
Iosephum
ut conde-
retur in
terraCa-
naan
eiusq;
rationes.

X. Fundamentum hujus opinionis de-
sumitur ex mandato Jacobi ad filium suum
Iosephum, ne ipsum conderet terrâ Ægy-
ptiacâ, sed Cananæâ; cujus mandati tres
afferunt rationes. 1. Quia Iosephus per
Spiritus Propheticum prænoverit, quod
pulvis illius terræ postmodum commutan-
dus sit in pediculos. 2. Quia illi, qui decede-
rent extra terram sanctam, non resurrecturi
sint, nisi prius ipsorum corpora volutatione
difficili & acerbâ per cavam istam viam eò
deferantur. 3. Ne Ægyptii ipsum adorarent
idololatricè. *Salom. Jarchi. Gen. XLVII, 20.*

(8)

Convi-
via fu-
nebria.

XII. Celebrârunt itidem convivium fune-
bre, quod dicitur panis hominum. *Ezech. XXIV.*

*Controversia est inter Magistros nostros de iis, qui
extra terram mortui sunt. Quidam ex iis affir-
mant illos extra terram è sepulchris suis prodi-
turos; sed alii ajunt volutando esse per cavernas
in terram Canaan atque ibi prodituros. At com-
ma (scil. 12. in c. XXXVII. Ezech.) monstrat mor-
tuos extra terram ad vitam revocandos esse eo
prorsus modo, quo moriebantur intra illam. Di-
citur enim. Ego aperio sepulchra vestra & ascen-
dere vos faciam; è sepulchris vestris & postea
& adducam vos in terram Israel.*

(8) Nulla ex allatis rationibus placet, licet ter-

XXIV. 17 & calix consolationis. Jer. XVI. 7.

(9) Quoniam adhibebatur ad *solandum* eos, quorum cor mœstum esset. Simile est Romanorum *Silicernio*. Ex duobus his posterioribus locis observare possumus, quod in sepeliēdis amicis sequentes usurparent ceremonias; quasdam ad *testandum*, & quasdam ad *ampliandum* suum mœrorem.

M m m 3

XII.

tertia duabus prioribus probabilior sit. Potius dicendum Patriarchas hac ratione fidem datis de terra Canaan possidenda, de Messia in illa revelando promissionibus adhibuisse atque suo exemplo posteros ad eandem fidem validissimè exhortatos fuisse.

(9) Illustre exemplum 2. Sam. III, 35. Hodie-
num idem mos obtinet Maim. tr. אבר c. IV.
האבר ביום ראשון בלבר אסור להניח תפילין
ולאכיל משלו וכ"ו ונמאר לו ולחם אנשים
לך תאכ' מכלל שכל העם אוכלין משר
אחרים ביום ראשון ואסורין לאכור משר
עצמן *Lugenti prima die vetitum est vel Phyla-*
eteria induere aut ex proprio edere &c. dictum
est Ezech. XXIV, 17. panem virorum (qui te con-
solandi gratia adeunt) non comedes. Hinc
constat populum die luctûs prima ex alieno, non ex
suo, vivere &c. XIII. אין מוליכין לבית האבר
המאבר שמברין בו לא בכלי כסף ולא
בכלי שעם וכיוצא בהן אלא בכלי נצרים
שר ערבה קלופה וכיוצא בהן שלא לבווש
את

Lugentes
seipſos
ſecabant.

XII. 1. *Seipſos ſecabant*, h. e. vulnerabant, aut instrumento membrum aliquod corporis amputabant. Hanc feritatem didicerant à Gentibus, quæ non tantum ora laniabant, ſed & quaſdam corporis partes ac ſauciabant, vel alias incidebant, atramentumq; ſuperponebant, quod in cultum dæmonum ſuorum fiebat. Præcipitur ergo, ne ullo pacto ſicut Gentes, ferirent carnes ſuas, Deut. XIV. 1. quemadmodum Sacerdotes Cybeles & Dæ Syrorum, ut refert *Lucianus*. P. Fagius Deut. XIV. 1.

Unguis ora ſoror ſædans, & pectora pugnis. Virg. l. 4 *Aeneid.* verſ. 673.

XIII.

אֲרַת מִי שֶׁאֵין לוֹ וְאֵין מִשְׁקִין בּוֹכּוּרִים
לִכְנֵה אֱלֹהִים בַּצְּבוּעָה שֶׁלֹּא לִנְיֹשׁ אֶרֶץ הָעֲנִיִּים
שֶׁאֵין יִינוּתִיהֶן מְוֹכּוֹת אֵין שׁוֹתִין בְּבֵית הָאֲבִיר
וְחַר עַל עֲשֵׂרָה כּוֹסֵי לֶכֶּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשָׁה
קוֹדֶם אֲכִילָה וְשְׁלֹשָׁה בְּתוֹךְ אֲכִילָה וְאַרְבַּעַה
לְאַחַר אֲכִילָה וְלֹא יוֹסִיף שְׂמֵחַ יִשְׁתַּכֵּר
*Cibus, quo lugentes reficiunt, non vasis argenteis aut
subercis illorum adibus infertur, ſed vimineis ex
ſalicibus decorticatis aut ſimilibus, ne alioquin
pauperes hiſce deſtituti confundantur. Ex ea-
dem cauſa potus non vitris albis, ſed coloratis por-
rigendus eſt, pauperum enim vinum ignobilius eſſe
ſolet. Ultra decem pocula in æde funebri a nemi-
ne ebibenda ſcil. tria ante convivium, tria dein
ſuper menſa & quatuor finito convivio. Huic
numero nihil addendum, ne quis inebrietur.*

XIII. Et 2. *sibi ipsis calvitiam faciebant* Sibi ipsis calvitie. faciebant.
 variis modis, aut *tondendo* capillos, aut *evellendo* manibus, aut *exstirpando* medicamen-
 tis. Aliæ nationes solebant radere caput,
 & capillitium offerre mortui causâ. *Ovid.*
Met. 3. vers. à fin. 227.

Planxere sorores

*Najades, & sectos fratri imposuere ca-
 pillos.*

Subinde solas *tondebant* genas, interdum
 supercilium; quæ Gentiles consuetudines
 proscribuntur, *Deut. XIV, 1.*

XIV. 3. *Ibant nudo capite*, ut possent Ibant nu-
 do capite.
 id pulvere & cinere conspergere, testantes
se indignos esse, quos terra portet.

XV. 4. *Ibant nudo pede*, ad majoris hu- Ibant
 nudo
 pede.
 militatis speciem.

XVI. 5. *Obvelabant labia*; quod erat Obvela-
 bant la-
 bia.
 singularis mœstitiæ pudorisque nota: Et
*pudescunt videntes, & compungentur fati-
 dici, & operient mentum omnes, quia non est
 responsio Dei, Mich. III, 7.* Quæritur, quo-
 modo obvelârint sua labia? Resp. putan-
 tur fecisse extremitatibus palliorum aut ve-
 stium injectis, *D. Kimchi & Aben-Esra P.*
Fag. Lev. XIV, 45.

XVII. 6. *Dissuebant vestes suas.*

----- *Scissâq; Polixena pallâ.*

Dissue-
 bant ve-
 stes.

Juven. Sat. 10. vers. 262.

Mmm 4

XVIII.

*Lumbos
cingebāt
cilicio.*

XVIII. Tandem 7. *Lumbos cingebant cilicio.* (10) *Gen. XXXVII, 34.* Hæ fuerunt generales luctûs notæ & signa, usurpata in omnibus maioribus flugendi occasionibus.

*Adam
pliandū
luctum
habebāt
Musicos.*

XIX. Præterea duo insuper sunt signa, sepulturæ propria, ad ampliandum luctum. 1. *Musici*, qui sono querulo & flebili affectus populi ad ploratum movebant. (11) Horum duæ species erant; alii modulaban.

(10) Saccus vestis lugubris è materia vili, præprimis asperis pilis, unde Apoc. VI, 12. *σάκκος* & *τερίχιν*, confectus, quem lugentes immediate super carnem Job. XVI, 15. 1. Reg. XXI, 27. induebant & corpori ope cinguli 2. Sam. III, 31. 1. Reg. XX, 32. arctè aptabant. Hinc ita amicti functiones suas obibant Judith. IV, 4. foras prodeibant, ut unus alterum ad luctum permoveret. Aliquando in faccis dormiebant 1. Reg. XXI, 27. Aliquando foras prodeuntes aliam vestem superinduebant 2. Reg. VI, 30.

(11) Si quis ad mores nostri seculi attendit, ille tubas & tibias potius ad lætitiā quam luctū ampliandum pertinere diceret. Sed aliter veteribus visum. Non quidem arbitror tibiārum & tubarum usum in funeribus Judæis originarium existere, sed tamen illum antiquo jam tempore à Gentibus didicerunt 2. Chron. XXXV, 25.

omnes

bantur tibiis, alii insonabant tubis, Majoris
etatis fortunæque funera ad tubam proferre
solebant, minoris verò etatis & conditionis
ad tibia. Servius *Aneid.*

Cum signum luctûs cornu grave mugit
adunco

Tibia, cui teneros suetum producere
manes

Lege Phrygum mæstâ.

Statius *Theb. l. 6. vers. 121.* Hoc respectu
dicitur; quòd Jesus, suscitans filiolum Jai-
ri, expulerit τῶν αὐλητῶν tibicines *Matth. IX,*
23. Et 2. *Fæmina* eodem fine conductæ ad <sup>Et lamē-
tatrices.</sup>
modulandum lugubre carmen, (12) & ex-
terioribus luctûs signis cateryam commo-
vendum

omnes cantores atque cantatrices lamenta sua in
fossam dixerunt. Ævo Christi & subsequente
non tantum usitatus, sed & lege injunctus Tract.
רבי יהודה אומר אפילו עני c. IV, 4. כתוב
שבישראל לא יפחור משני חלילים
*R. Jehuda dicit; Pauperrimus in Israele non mi-
nus quam duos tibicines (ad deplorandum mor-
tem uxoris) conducet.* Duplex ergò isque opposi-
tus memoratorum instrumentorum usus, quo al-
luditur. *Matth. XI, 17.* Hinc tr. בנה מציעה
c. VI, 1. לבלה או למרת *tibiae prospan-
sa aut pro mortuo.*

(12) Elegantissimum illud mihi visum, quod
Bar

vendum fortius. Vocare lamentatrices, ut veniant, & ad sapientes feminas mittite, ut veniant Jer. IX, 16. Has vocabant Romani. *Præficas*, quasi in hoc ipsum præfectas.

CAP. VI.

De Furejurando.

I.

Varie
jurandi
modus

1. Ele-
vando
manus in
coelum.

Modus jurandi sæpè fiebat elevatione manuum versùs coelum. Dixit Abraham ad Regem Sodomæ; extuli manum meam ad Jehovam, h. e. juravi, me non capturum esse vel filium, vel corrigiam calcei tui. Gen. XIV, 22. 23. Quò respicit Psalmista: *extulit manum suam*. Ps. CVI, 26.

2. ponen-
do manus
subter
femore
alterius.

II. Interdum jurans ponebat manum suam subter femore alterius, cui jurabat. Legimus ita Abrahamum administrasse hunc jurandi modum. Gen. XXIV, 2. & Jacobum. Gen. XLVII, 29. Quam ceremoniam qui-

Bar Abbin Auctorem habet נכו לאבלים ולא לאבירה שהיא למנוחה ואנו לאנחה deflete lugentes, non verò defunctum: Hic enim quiescit, sed nos gemimus.

dam exponunt esse *subjectionis signum*. *Aben-Esra. Gen. XXIV, 2.* Alii dictitant fuisse *mysterium Circumcisionis*, cujus notam ferebant circiter eum corporis locum. *Salom. Jarchi. ibid.* Aliis videtur probabilius, fuisse *mysticum signum Christi promissi seminis*, quod nasciturum esset ex lumbis Abrahamæ aut femore, quemadmodum similis loquendi modus usurpatur. *Gen. XLVI, 26. anima egressa ex femore Jacobi. August. quest. super Gen. 62. (1)*

III.

Annot. (1) Hic jurantium ritus bis refertur *Gen. XXIV, 2. XLVII, 29.* quando servus domino & filius Patri juramentum præstabat. Talis igitur ritus ratio danda, quæ utrique exemplo convenit. Qui morem illum arctissimæ necessitudinis Symbolum habent, iis prius, qui verò subjectionis signum, illis posterius refragari videtur exemplum. Existimem potius *77 femur* ea notione accipiendum, quâ *Exod. I, 5.* scil. pro genitali. Hoc autem membrum circumcisione divinitus instituta à Patriarchis Sacerrimum habebatur, cœu quod fœderis signum gestabat, Deum esse Deum Abrahami, semen benedictum ex lumbis ejus proditurum, posteritatem ejus hæreditaturam terram Canaan. Qui igitur manus sub femore ponebant, testabantur, se fidem habere Deo fœderato, illum juxta fœdus datum cuncta

3. *stando*
coram al-
tari.

III. Interdum etiam jurabant *stando co-*
ram altari. 1. Reg. VIII, 31. Qui etiam
mos *Atheniensium* fuit. *Alex. ab Alex.*
l. 5. c. 10. item *Carthaginiensium.* *Livius*
Dec. 3. l. 1. *Valer. M. l. 9. c. 3. ac Romano-*
rum.

Quantum quisq, sua nummorum servat in
arca.

Tantum habet & fidei: jures licet, &
Samothracum.

Et nostrorum aras, contemnere fulmina
pauper

Creditur, atque Deos.

Juvenal. Sat. 3. 143.

Objectum
legitimi
juramen-
ti Solus
Jehova.

IV. *Objectum legitimi juramenti* fuit at-
que est *Solus Jehova*, (2) unde jurans di-
citur *confiteri Deum.* Conf. *Esa. XLV, 23.*
cum *Rom. XIV, 11.* Antiquus autem mos im-

eta præstiturum, se quoque nihil intermissuros ad
promissa divina promovenda. Ita servus Abra-
hamo jurabat sibi curæ cordique futurum, ut Isaa-
cus uxorem ex fidelibus duceret. Josephus ve-
rò juratus Patri promittebat sepulturam in terra
promissa. q. d. quàm verè credo Deum signum
fœderis in abscisso præputio dedisse, tam verè po-
stulata sanctè implebo.

(2) Maim. tr. *עשה* c. XI, in. *שבועו*
ששבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם שני
בשמו

imponendi *juramentum* hic fuit. Tribue
gloriam Deo Jos. V II, 19. Joh. IX, 24. Deus
 itaque glorificatur *juramento*, quia eo fit so-
 lennis confessio Divinae *omnipraesentia*,
 quòd ubicunque praesens sit; item *omni-*
scientia, quòd sint πάντα τετραχλισμένα τοῖς
 ἰσχυρισμοῖς αὐτοῦ, abditaque quæque pernoscat;
veritatis, quòd sit *cultor veritatis & ultor*
falsitatis; *justitiae*, quòd sit ἐκείνου, prom-
 ptus; *omnipotentia*, quòd satis virium ipsi
 sit ad puniendum eos, qui Deo *perjurio* illu-
 dunt

בשמו תשבע זו מצות עשה שהשבועה בשמו
 הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא והדרור וקדוש
 גדול הוא להשבע בשמו ואסור להשבע בדבר
 אחר עם שמו וכל המשתף דבר אחר עם
 שם הקדוש ברוך הוא בשבועה נעקר מן
 העולם שכן שם מי שראוי לחלוק לו
 כבוד שנשבעין בשמו אלא האחד ברוך הוא
Præceptum affirmativum est, ut ille qui in judicio
ad juramentum adstringitur, juret in nomine Dei.
Q. S. E. Deut. VI, 13. in nomine ejus jurabis.
Est ergo præceptum affirmativum. Etenim ju-
ramentum nomine Magni atque Sancti Dei dictum
pars cultus divini est, Deus juramento honoratur
& sanctificatur. Prohibitum est unum in nomine
Dei & re alia jurare. Hinc omnis qui nomini
Dei sancti & benedicti aliud aliquid addiderit, ex
mundo extirpabitur. Neque enim ullum nomen
est honoris hujus capax, ut per id creatura juret.
Hac gloria soli benedicto Deo competit.

dunt. Et quemadmodum *objectum legitimi juramenti* erat solus Deus, ita docet, quòd non citò & incautè suscipiendum sit, sed tantùm, si sit necessitatis vi impositum; nam & vox Hebr. נשבע passiva est, potius significans *jurari* quàm *jurare*.

Non verò
ulla cre-
atura.

V. Corruptis temporibus solebant *jurare per creaturas*. Allium, porrum, cepasque inter Deos jurejurando habuit Egyptus. Plin. lib. 19. c. 6. Juven. Sat. 15. vers. 9. 10. Judæi autem præprimis jurabant per Hierosolymam, per templum, per templi aurum, per altare, & donum super altari. (3)

VI.

(3) Judæi levissimis de causis jurabant atque ut partim nomini divino parcerent, partim ut tantam juramentum servandi necessitatem sibi impositam negarent, per creaturas jus jurandum dicebant vide Matth. V, 34. 36. XXIII, 18. 21. Pleræque ex allegatis formulæ in monumentis Judæorum exstant. Maim. tr. cit. c. XII. מי שנשבע בשמים וכארץ ובשמש וכיוצא בהן אף על שאין כונתו אלה למי שבראם אין זו שבועה qui jurat per coelum, aut per terram, aut per solem, vel simile quid: Licet intentio ejus sit jurare per illum, qui memorata creavit, juramentum tamen non est. Ex testimonio hoc insuper patet Hebræos efferre per נשבע בשמים quos Interpretes N. Testamenti sequuntur ὁρκίζω ἐν τοῖς ἁγίοις

VI. Hoc donum Hebr. vocatur קרבן ^{Korban} ^{est iura-} ^{menti} ^{species.} Corban, eratque tempore Salvatoris nostri ex iis ^{est iura-} ^{menti} ^{species.} juramentis unum, quæ Scribæ & Pharisei censebant esse plurimum obligantia. ^{Εν οἷς μετὰ τινων ἄλλων καὶ τὸν καλούμενον ὄρκον Κορβαν καταριθμοῖ} inter quæ sacramenta cum quibusdam aliis etiam iusjurandum, quod Corban appellatur, enumerat. Joseph. contr. App. l. I. p. 147. Si quis juraverat per altare, nihil erat, quòd si autem per donum super eo, tenebatur. Matth. XXIII, 18.

VII. Et licet Lex Dei præcipiat & sustentationem & honorem parentibus imper- ^{Qui hoc} ^{jureju-} ^{rando se} ^{obstrinxit} tiendum, nihilominus, ubi se obstrinxerant ^{putabat} ^{se paren-} ^{tibus ni-} ^{hil com-} ^{modi præ-} ^{stare de-} ^{beret.} jurejurando Corban, scil. parentes non à se adjutum iri, putabant se lege solutos esse. De quo Talmud. Hieros. tract. de votis c. 10. dicit: qui vis tenetur suum patrem & matrem honorare, nisi contrarium voverit. Etsi satis manifestum est, quòd Judæi sæpè solennibus promissis & juramentis seipsum devinxerint, se huic vel illi nihil commodi præstitur.

עמך. Sic alia formula Tr. כריתות c. I, 7. אמר רבן שמעון בן גמליאל המעון הזה לא אלן הלילה עד שיהו בדונרין ^{Dixit Rab-} ^{ban Simeon ben Gamaliel. Per Templum: non per-} ^{noctabo nocte hac, donec valeant denarios. Glossa} ^{Bartenoriana} המעון הזה שבועה היא ^{Per tem-} ^{plum hoc: Est formula juramenti. Conf. præpr.} ^{Ligtfoot. Op. T. II. p. 223.}

stituros. Ὁρκῶ πισεῖνται τῷ θεῷ μὴ παρῆναι
ὠφέλειάν τινά. *Jurejurando se obstringunt,
se huic vel illi non prestituros utilitatem ali-*
quam. Phil. Jud. de specialib. legib. p. 595.

Juramē-
tum ple-
rumque
comita-
tur de-
votio
conditio-
nalis.

VIII. Sciendum porrò est, quòd plerum-
que *juramentum* comitata sit *execratio* aut
devotio conditionalis, quæ sic interdum si-
militerque exprimitur: *nisi ita vel ita fecer-*
o, faciat mihi Deus ita. & ita addat. 1. Sam.
XIV, 44. 1. Reg. XX, 10. Interdum illa
subintelligitur, ut Gen. XIV, 23. *Extuli*
manum meam ad Jehovah, si vel filium vel
corrigiam calcei capiam; tum Dominus mi-
hi ita faciat, & ita addat. Hoc aut ejus-
modi quid tacitè subintelligitur, facitque,
ut prius sonet negativè, quasi Abraham
hoc modo dixisset: *juravi, me non captu-*
rum quidquam. Similis ratio illius Ps. xcv, 11.
Juravi in ira mea, si intrabunt in quietem meam.
Heb. III, 18.

Hinc il-
lustratur
Matth.
XV, 5.

IX. Hæc juvant explicationem difficilis
illius loci Matth. XV, 5. ubi legitur:
Δῶρον, ὃ ἐστὶν ἐξ ἐμοῦ ὠφελήθης *Oblatio sit, quidquid*
ex me utilitatis ceperis. (4) Quod si autem
hæc

(4) Qui Matth. XV. & Marc. VI l. voti for-
mulam agnoscunt, illi eam ex traditionibus Judai-
cis facile probant, ceu in quibus frequens mentio
קרְבַּן שְׁאֵנִי נִהְיָה לִּי *Korban esto id, quo tibi*
prodesse

hæc verba concipiamus juxta formam *juris-jurandi Corban*, sic scil. *si per Corban quidquam tibi profuero*, hac execratione subauditâ, tum *faciat mihi Deus ita, & ita addat*, sensus talis emerget: *Per Corban nihil tibi prodero*. Interpretor δ $\iota\alpha\nu$, *si quidquam*, quemadmodum $\delta\epsilon$ $\iota\alpha\nu$, *si quisquam*. *Matth. X, 14. & Matth. XXIII, 18.* Cæterum si quis urgeat, quòd in fonte sit Κορβαν , non *per Korban*, vel $\epsilon\omicron$ Κορβαν ; sciendum, quòd similis ellipsis in *jurandi* formulis non sit inusitata; hinc במעון הזה valet המעון הזה *per domicilium hoc* Vid. *Drus. de 3. Sect. l. 2. c. 17.*

X. Hæc interpretatio tam benè collimat cum scopo loci istius, quàm cum modo *jurandi* & clarè docet, quâ ratione Pharisei suis statutis & traditionibus præcepta Dei

Nnn

clu-

prodesse potero. Vide passim קרבן *Korban* in votis, quæ in peculiari Mischnæ tractatu נדרים sive *Vota* nominantur c. I, 2. 4. II, 2. Parùm aut nihil interest, num voventium, num jurantium vocem dicas, quandoquidem votum de juramento participat. Ipsi Judæi promiscuè aliquando accipiunt, quemadmodum ex tr. שבועה c. II, 2. patet שקוקה *Nomina* $\text{נדר במוטה הרי אלו כנוין לשבועה}$ *Schebhutah, Schekukah, Neder (votum) Bemutah sunt cognomina juramenti.*

cluserint. Deo enim mandante; *honora patrem ac matrem*, Scribæ & Pharisei dicunt, si quis parentibus opem poscentibus responderit: *per Corban nihil tibi prodero*; non *teneatur*.

CAP. VII.

De modo scribendi, Masorethis, ipsorumque opere.

I.

Scriptura nulla in natione subito perfectionem obtinuit, sed per gradus limatio facta est.

*Quis inventor
literarum.*

II. Opiniones Veterum de autoribus ac inventoribus *literarum* diversæ sunt. Quidam dicunt *Cadmus* primum in Græciam intulisse *literarum* usum. *Plin. l. 7. c. 56. Diod. Sic. l. 6. c. 15.* Alii *Palamedem*. *Serv. l. 2. Æneid.* Alii produnt *Rhadamanthum* intulisse eas in Assyriam, *Memnonem* in Ægyptum, *Herculem* in Phrygiam, *Carmentem* in Italiam. *Alex. ab Alex. Genial. l. 2. c. 30.* Ita quoque quidam dicunt, quod *Phænices* primi fuerint, qui noverint usurpârintque *litteras*.

Phæ.

*Phænices primi, fama si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuris.*
Lucan. lib. 3. vers. circit. 220. Alii dicunt
primos autores *Æthiopes. Diod. Sic. l. 4.* A-
lii *Assyrios. Plin. loc. cit.* Sed firmiore funda-
mento statuitur *Moses, quod primus docuerit*
Judaos literarum usum; & quod Phænices
eadidicerint à Judæis, & à Phænicibus Græ-
ci. Euseb. præp. Evang. l. 8. (1)

III Materia itidem, cui inscribebatur, rudib⁹ Materia
ætatibus diversa fuit. Quidam inscribe cui in-
bant interioribus arborum corticibus, unde scribeba-
& dictus est *Liber*, qui propriè denotat talem tur va-
corticem. Alii literas *officulo*, pennæ vice,
exarabant in *Lateribus. Diog. Laert. in vita*
Cleanthis. Alii scribebant in *tabulis;*
Nnn 2 (2) quæ

Annot. (1) *Mosen antiquissimum scriptorem*
esse, cujus monumenta ad manus nostras perve-
nerunt, satis firmè asseri puto. Nollem tamen
negare jam ante Mosen artem scribendi cognitam
fuisse. Si quis enim cogitat longum tempus,
quod à mundo condito ad ætatem Mosis elapsum
est, multiplicatum genus humanum, varia nego-
tia, studia, in Ægypto præsertim exculta, nescio
qua ratione Mosen inventorem literarum nomina-
re liceat. Non referam quod ex traditione habet
Josephus Antiq. l. 1. c. III. p. 8. antediluvianos
duabus columnis inventa sua inscripsisse ut eorum
notitia ad posteros propagaretur.

quæ postrema scriptura Judæis familiaris fuit. Decalogus inscriptus erat *duabus tabulis lapideis*. Rursus; *scribe illud in tabula*; *Esa. XXX, 8. LXX.* ajunt; *אֲבִי כִּיבִיבִי* in *tabella buxea*, ac si tabulæ scriptoriæ ea tempestate fuerint è buxo confectæ. (3) Tum temporis non utebantur pennis, sed instrumento quodam ferreo, quod dicebant *Stylum*

(2) *לוחות* *tabula* aliquando ex ligno, Cant. VIII, 9. plurimum ex lapide constare dicuntur. His nunc mansura documenta stylo ferreo aut scalpro adamantis insculpebantur, Jer. XVII, 1. Lapidæ dicuntur tabulæ Legis, Exod. XXXI, 18. XXXIV, 1. Deut. IX, 9. 10. tum priores, quæ *מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים* *opus Dei*, Exod. XXXII, 16. tum posteriores manu Mosis dolatæ. An ex lapidibus vulgaribus, an verò ex pretiosis factæ fuerint, non satis liquet. Neque enim quia *אֲבִיבִיבִי* aut *אֲבִיבִיבִי* dicuntur, necessariò vulgares intelligendi, nam nomen pretiosissimis commune, Exod. XXVIII, 17. Saltem de prioribus Judæi referunt Sapphirinos fuisse. Allusio Prov. III, 3. 2. Cor. III, 3.

(3) Ex eadem materia constabant duæ illæ sortes super duobus hircis die expiationis projectæ Tr. *אֲבִיבִיבִי* c. III, 9. *שְׁנֵי גִּלְגֻּלֵּי שֵׁל* *duæ sortes ex buxo erant*. vide exercit. nostr. ad Lev. XVI, 8. 65.

lum; cuius altera extremitas acutâ erat cus-
spide, ad faciliùs incidendum literas; altera
autem erat latior ut rursùm oblitterarent,
quod exarâssent. Unde & natum est illud
Proverbium: *Invertere Stylum*; h. e. mu-
tare quod dixeris aut scripseris. *Erasm.*
Adag. Mutata sententia. Scribe stylo hominis.
Esa. VIII. 1.

IV. Antequam etiam libros compinge-
re scirent, quemadmodum hodie, inscribe-
bant voluminibus papyri aut membrana-
rum, quæ interdum latitudine in decem
ulnas, longitudine in viginti excurrebant.
Zach. V. 2. (4) Tale volumen vocabant
סגולא volumen, Anglicè à volume, à ללל
voluit. In volumine libri de me scriptum
est. Ps. XL. 8. Et Christus librum claudens,
dedit ministro, Luc. IV, 20. Originalis vox
est πτύξας complicans, convolvens & vers. 17.
ἀναπτύξας explicans, evolvens.

V. Hæc volumina non erant conscripta
continuo vocabulorum fluxu, sed scriptura
distincta in iis erat multis spatiis & columnis
N nn 3 qua-

Olim li-
bri non
compin-
gebantur
sed com-
plicaban-
tur.

Scriptu-
ra in iis
erat di-
stincta
multis
columnis

(4) Sub hac forma hodiè volumina nulla con-
spiciuntur, sed illa lata circiter sequiulnam, lon-
ga 50. veluti Codices sacri, quibus in Synagogis
suis utuntur.

quasi totidem areolis. (s) Hæ *area* scriptis confitæ erant vice foliorum in libris; sic intelligenda sunt illa *Jer. XXXVI. 23.* Cum legisset Jehudi tres paginas vel quatuor, scidit id cultello *Scribe &c.* Hæ pagine nihil aliud erant, nisi spatia repleta in volumine. Hodierni Judæi Legem hujusmodi voluminibus & spatiis scriptam in suis Synagogis recondunt. *Buxtorf. Instit. Epist. p. 4.*

VI. Multum depugnatur, utrum Judæi ab initio scripserint cum Vocalibus & Accentibus, aut an iidem à Masorethis additi sint? Quod ut intelligatur, opus est inquire, 1. Qui fuerint *Masorethæ*? 2. Quod ipsorum opus? Et tum decidemus, quid plausibilius hac in re videri possit.

*Masora.
quid?*

VII. Primò, quod attinet *Masorethas*, sciendum est, quod מסר significet *Tradidit*, & מסורה *Traditionem*, ex manu ad manum ad posteros sine scripto transmissam, quemadmodum *Pythagorici Druidæque* facere consueverant. Sed hîc per *Synecdochen* significat *scholia & notas criticas*, positas in Bibliorum margine. Autores harum notarum criticarum vocabantur *Masorethæ*.

VIII.

(s) Hebraicè מלחמה propriè *janua*. Commune nomen ob communem formam Veteres tribuerunt.

VIII. De iis autem, quales fuerint, duæ ^{Quinam} sunt opiniones. Quidam putant fuisse ^{Masoretha.} ipsos Judæos doctos, Tiberiade habitantes, proptereaque dictos *Sapientes Tiberiadis*. *Aben-Efra*. Vid. *Buxtorf. comment. Masor. c. 3.* Hi sapientes putantur notas istas marginales addidisse Bibliis Hebr. brevi tempore post excusum Talmud Babylonicum, scil. circa annum Domini nostri 506. *Elias Levita in pref. 3. l. Masoreth Hammasoreth*. Verum hæc opinio concidit duabus rationibus. 1. Quia historia non produnt, quòd ullum Collegium aut Schola tam longo temporis tractu Tiberiade perstiterit, sed potius quod doctrinæ gradus ibidem cessarint anno 400. post nativitatem Salvatoris nostri. *Buxt. in Mas. c. 7.* Et 2. quia in utroque Talmude Masoræ & rerum in illa contentarum mentio fit. *Buxt. in com. Mas. c. 8.* Alii ergo verisimilius dicunt, *Masorethas* illos fuisse *Concilium Ecclesiasticum* seu Collegium constitutum ab *Efra*, *Haggai*, *Zacharia*, *Malachia*, aliisque pluribus ad reformandam Ecclesiam congregatis, post reversionem à Babylone. *R. Asarias*. *R. Gedalia*. *Buxt. in com. Mas. c. 11.* Vocabantur illi *Collega*, *Viri Synagoga magna*.

Synagoga
M. quam-
diu exti-
terit.

IX. Istud *Concilium* ad minimum 40. annos perstitit; nam *Simeon justus*, qui in vestibus Sacerdotalibus occurrit, leniturus Alexandrum Magnum infesto animo adversus Hierosolymam moventem, ultimus illius *Concilii* fuit. *Pirke Aboth. c. 1.* Et hoc fuit plus 300 annis ante nativitatem Christi. *Efra* erat *Præses Concilii*, tantæque apud Judæos autoritatis, ut ipsum compararent Mosi, dicentes: *Dignus erat Efra, quod data fuisset Lex per manus ejus Israeli, si non præcessisset eum Moses. Talmud. Sanh. c. 2. f. 21.*

Munus
viro-
rum
Synagoga
M.

X. Secundò, advertendum est munus, seu opus, quod illi *Viri Synagoga magna*, seu *Masorethæ*, præstiterint. Opera ipsorum munusq. ad hæc singularia reduci possunt.

Versaba-
tur circa
canonem
S. Scri-
ptura
illum ab
erroribus
castigando

XI. Congregatâ Synagogâ magnâ, cuius caput fuit *Efra*, inspiratione Spiritus S. clarus, *Collegæ* determinabant, qui libri essent canonici, qui spurii & apocryphi. *Buxt. in com. Mas. c. 11.* Castigabant libros canonicos ab omni errore, qui tempore captivitatis in ipsos irrepserat. *Tertull. l. de habit. muliebr. Chrysost. Homil. 8. ad Hebr. Irenæus advers. hæres. lib. 3. c. 25. August. de mirab. Sacra Script. l. 2. circa finem.* Dividebant Vet. Test. in libros 22. pro numero literarum Hebraicarum *Genebrard. lib. 2.*

Dividen-
do in li-
bros.

Chron.

Chron. Idque in *sectiones magnas & versus*; nam etiam si Lex non ita citra ordinem, sine *Sectiones Versus.* ullo spatio & signo distinctionis, inter vocem & vocem, scripta esset, ut videretur esse unus continuus versus, aut, quemadmodum *Kabbalistæ* dicunt, חִבְרוּת אַחַת *Dictio una*, usque ad tempora *Masoretharum*, attamen non ita distincta eadem erat in *sectiones & versus*, ut nunc habemus. Ad-diderunt suas censuras & notas criticas, quā- *Addendo notas criticas &c.* tūm requirere videbatur irregularitas multarum vocum, respectu Vocalium & Accentuum. Numerabant versus, voces, literas cujusque libri, ut præcaveretur omnis corruptionis possibilitas, ævis insequentibus; nam abhinc, dicebant, deficiet donum prophetiæ. Tandem annotabant *variantes scriptiones, & variantes lectiones.*

XII. Quod ut intelligatur, sciendum est, *Illustratur.* quod in textu Hebr. multæ voces scribantur pluribus, multæque paucioribus, quā proferrantur literis, & quod multæ voces scribātur, quæ non legantur. Sunt autem octo voces, quæ scriptæ sunt in textu, sed non leguntur, quas adducit *Masora Ruth. III. 12. &c.* Diversitas in margine exprimitur, unde diversitas in textu vocatur כְּתִיב *Scriptio*: diversitas in margine קרי *Lectio*, quia vox in margine notata legitur. Hæc differentia putatur

tur à quibusdam esse correctio Bibliorum
juxta peculiare descriptiones post liberatio-
nem ex Babylone. Contra hos disputat
Elias Lev. in pref. 3. l. Mas. Hammah.

*Diversi-
tates in
textu o-
riginali
sunt Au-
thoritatis
divinae.*

XIII. Quod autem eæ diversitates sint
autoritatis divinæ, continentes multa my-
steria Mosi patefacta, & in sequentibus Pro-
phetis (licet plurima illorum nostrum ævum
lateant) quodque non sint correctiones, sed
quod studio & summam ob rationem ab
ipsis Prophetis sanctisque Scripturæ Scripto-
ribus fuerint constructæ, hoc ἰσχυροῦς
patet ex variantibus lectionibus, quas de-
prehendimus in illis libris, quos concipsere
Haggai, Zachariah, Maleachi, Daniel, Esra.
Qui quum essent suorum librorum autores,
non habebant opus correctione eo tempo-
re, cum essent præsentibus; & tamen in iisdem
variantes lectiones occurrunt.

*Vocales
ejusdem
cum vo-
cibus ve-
tustatis*

XIV. Tertiò; Propositio hæc sequitur;
quia *Masoretha* suæ censuræ virgulâ multas
voces propter irregularitatem Vocalium &
Accentuum in istis notant, propterea Voca-
les non agnoscunt autores *Masorethas*, sed
redolent eandem cum suis vocibus vetusta-
tem. Et reverâ aliàs fuissent *corpus sine anima.*

C A P. VIII.

*De metationibus tenteriorum &
castris Israëlitarum.*

I.

TEmplum Israëlitarum in desertis vagantium fuit *Tabernaculum*, & domicilia *tentoria*, adeo ut *castra* ipsorum dici poterint *urbs mobilis*. *Castra
Israelita-
rum urbs
mobilis.*

II. *Castra* distinguebantur in tres partes. *Castra
III.*
In centro seu in medio erat *Tabernaculum* cum *atriis*, quod vocabant *castra Majestatis Divinae*. Circum ea proximè habitationes figebant Sacerdotes & Levitæ, quibus cura tabernaculi commissa, & propterea proxima habitatio commodissima erat. Hæc vocabant *castra Levi*. In extrema parte circum Levitas sua metabantur *tentoria* duodecim Tribus, vocabantque *castra Israelis*.

III. *Prima castra* erant instar templi cathedralis cum cœmeterio. *Secunda* instar loci privilegiati prope templum, in quo erecta sunt *Similitudo illorum.*

sunt pro clericorum habitationibus Collegia. *Tertia* velut corpus urbis, ubi cives seu laici habitant.

Forma.

IV. Totorum castrorum forma verissimiliter putatur fuisse *quadrata*; quidam dicunt eadem exivisse in 12. milliarium longitudinem, & 12. milliarium latitudinem. (1) *Uziel Num. 23.* A parte Orientali tendebant hæ

Annot. (1) Idem Gemarici tr. c. סוטה. I. ajunt תניא רבי אליעזר הנדור אומר שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד סחנה ישראל היה בר קור משמע Traditio. R. Elieser senior dixit; Per duodecim milliaria quaquaversus secundum (spatium nimirum, quod occupabant) castra Israelitarum, oraculum insonuit, uti vertit Consultiss. Wagenfeilius *Sota* p. 322. Colligunt id sapientes ex Num. xxxiii, 49. Ajunt enim tantum spatium interponi inter Beth Jeschimoth & Abel Schittim. Ut de hac castrorum dimensione æquius judicemus, notandum. א. Milliaria Judaica nostris multò minora esse. v. cap. de mensura. ב. Magnam Israelitarum utriusq; sexus multitudinem fuisse. ג. Castra ordine disposita, ita ut inter singulos, præprimis inter tribum & tribum interstitium aliquod patuerit, ingens spatium requisivisse. ד. Sanctitatem Tabernaculi non concessisse ut Israelitæ castra sua prope castra Majestatis divinæ figerent. ה. Denique spatium maximum ad jumenta pascenda, plura alia tutò asservanda necessarium fuisse.

hæ tres Tribus, *Juda, Isaschar, & Zebulon*:
 A parte Australi, *Ruben, Simeon, & Gad*.
 A parte Occidentali, *Ephraim, Manasse, & Benjamin*: A parte Boreali, *Dan, Ascher & Naphthali*, & hæ Tribus constituerunt extrema, seu *Israelis castra*.

V. Inter singulas Tribus, in singulis his ^{Inter sin-}
 quatuor partibus, patebant spatia magna ^{gulas tri-}
 instar platearum, in quibus, quemadmodum ^{bis pate-}
 in foris, emebatur vendebaturque, ac ubi ^{bant}
 institores Cereales apportabant, reducebant-
 que. Ουδενί τε ἄλλῳ ἢ πόλει μεταγισαμένη καὶ καθεδρυ-
 μένῃ ἔσκει, nulli alii rei, quàm urbi benè ordinata
 & disposita similia sunt, Scil. castra, *Joseph.*
l. 3. antiq. c. 11. p. 57.

VI. Tradunt Hebræi, filios Israelis ca- ^{Distantia}
 stra metatos fuisse in circuitu tabernaculi, ^{castrorū}
 ut unum milliare interfuerit, h. e. spatium ^{Israelis}
 mille passuum, quod est iter Sabbathi. ^{à taber-}
P. Fanaculo.
gus. Num. 2. 3. quod colligitur ex *Jos. III, 4.*
 ubi præcipitur spatium cubitorum 2000.
 inter populum & Arcam. Postea tende-
 bant castra Levitæ: A parte Orientali *Mo-*
ses & Aaron & Sacerdotes. A parte Austra-
 li, *Cahathitæ*; à parte Occidentali *Gerso-*
nitæ; à parte Boreali *Meraritæ*.

VIII. In meditullio erant castra ^{In medi-}
 Divinae ^{tullio.}
 Majestatis. Huc allusit *David. Ps. XLV 1, 6.* ^{erant ca-}
Deus est in medio ejus; non movetur. ^{stra di-}
 Sta- ^{vine M}
 bili- ^{jestatis}

bilità Republicâ. partes Hierosolymæ æquali modo distinctæ fuere. A portis Hierosolymæ ad montem templi erant *castra Israelis*; à porta montis templi ad portam atrii (quæ aliàs vocatur *porta Nicanoris*) erant *castra Levi*: à porta atrii & longius erant *castra Majestatis Divine*. Maimon. in *Beth habechirah. c. 7. sect. 11.*

Omnibus
tribubus
erant IV.
vexilla.

VIII. Adhæc sciendum est, quòd duodecim Tribubus fuerint quatuor principalia (2) *vexilla*; singula *vexilla* trinis Tribubus: quam ob causam Ecclesia dicitur *terribilis ut acies vexillis instructa. Cant. VI. 4.* Vocabulum Hebr. *לג* *vexillum* Num. II. 2. vertunt LXX. *τάγμα ordinem, turmam.* ἄνθρωποι ἐχόμενοι κατὰ τὰγμα αὐτοῦ *quisq; juxta ordinem suum.* Chaldei vocant *קסין* quam vocem mutuuntur à Græcis, quibus *τάξις* idem est) *ordinem*: ut *קסין על גבר* *quisque juxta ordinatas suas acies.* Hinc suum loquendi modum sumpsit Paulus I. Corint. XV, 23. *ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι.*

IX.

(2) Rectè ait Goodvinus noster duodecim tribubus fuisse quatuor principalia vexilla vid. Num. II, 3. 10. 18. 25. ad unamquamque plagam unum. Sed præter illa alia insuper signa tribum à tribu, imò familiam à familia distinguebant Num. II, 2. *סמנין* *signa domus paterna*, quod ordo castrensis, qualis ab Israelitis quoque observatus erat, requirebat.

IX. Singula *vexilla* putantur fuisse tribus ^{Eaque} coloribus tincta, secundum colores gem- ^{coloribus} marum in pectorali, & gestasse Patriarcha- ^{tincta.} rum nomina. *Jonath. Uz Num. II. 3.* Ve-
rùm hæc proportio vacillat; nam Tribus *Le-
vi*, quæ hîc reliquis Tribubus non annu-
meratur; suam tamen gemmam habebat in
pectoralis. *Joseph* autem, cujus gemma in
pectoralis fuit *Beryllus*, hîc constituit duas
Tribus, *Ephraim* & *Manassen*, attamen ei
non possunt duo colores ex pectorali tri-
bui.

X. Singulis *vexillis* sua erat *inscriptio*. & *inscri-*
In primo exaratum erat illud *Num. X. 35.* ^{pta.}
Surge Jehova, & dispergantur inimici tui,
fugiantque osiores tui à vultu tuo. Præterea
putatur ab Hebræis, quòd singulis *vexillis*
impressum fuerit peculiare *signum*. Dicunt ^{atque pe-}
in *vexillo* Ruben fuisse imaginem hominis; ^{culiari-}
in *vexillo* Judæ imaginem leonis; in *ve-* ^{bus signis}
xillo Ephraim imaginem bovis; in *vexillo* ^{notata.}
Dan imaginem aquilæ; *P. Fagius Num. 2.*
Aben-Esra ibid. Quæ quatuor animalia me-
morantur ab *Ezech. c. i. 10.* ad definiendam
Angelorum naturam; nam Angeli ex hoc
versu definiri possunt, quòd sint Spiritus in-
telligentes, ut Homo; potentes, ut Leo;
Ministratorii, ut Bos; & celeres, ut Aquila
Tremell.

Tremell. in Ezech. i. Hanc Cherubinorum descriptionem habes *Apoc. IV, 6.*

Signa illa
quæ IV.
animalia
figura-
bant
Evange-
listas.

XI. Per quæ quatuor animalia, juxta sententiam multorum, figurantur *Evangelistæ quatuor*. *Hieron. ad init. sui comment. in Matth.* Item *Gregor. Homil. l. 4. Ezech. ab Hieron. dissentit August. in Matth. & Marc.* nam in leone Matthæum, Marcum in homine putat adumbratum. *August. de de consens. Evang. l. i. c. 6.* Ita creditur, quod *Homo Matthæum* adumbrârit, quia Evangelium exorditur *generatione* Christi secundum humanitatem; *Leo Marcum*, qui suum Evangelium inchoat voce Leonis, rugientis in deserto, *Vox clamantis in deserto*; *Bos Lucam*, quia inchoat cum Sacerdote Zacharia; & *Aquila Johannem*, quoniam altius adscendit, initium de Deitate Christi capiens.

Habita
ad nubem
ratione
castra
movebã-
tur aut
consiste-
bant.

XII. Sic videmus, quomodo metati sint *sua castra*; sequitur ipsorum *motio & progressus*, ubi annotanda i. Ipsorum *motio* in itinere per desertum. ii. Ipsorum *eductio* in bellum. i. Quod attinet *motionem* in itinere, aut progressi sunt, aut constiterunt; ratione nubis, quæ ipsos comitabatur; scil. si illa se aut moveret aut sisteret; cujus modus describitur Num X.

XIII.

XIII. Summatim observem⁹, quod quando ^{Motio} Deus nubem tolleret, Mose precat⁹ & si- ^{castrorū.} gno ad movendum à Sacerdotibus edito, ^{in itinere} tum moverit primum *vexillum Juda cum* ^{rum.} *Isaschar & Zabulon*, subsequentibus *Gerfonitis & Merarithis*, qui afferes & pelles Tabernaculi curribus ferebant. Tubis alterum signum dantibus, movebant *Ruben, Simeon & Gad*, sequentes Tabernaculum. Post hos ibant *Kathita* medii inter duodecim Tribus, ferentes humeris suis *arcam*, (3) *lychnuchum, mensam, altare* aliasque res sacras. Tertio tubæ signo excitum est *vexillum Ephraimi, Manassis, & Benjaminis*, sequentium Sanctuarium. Huc respexit David, orans Ps. LXXX, 3. *Coram Ephraïmo, & Beniamine, & Manasse excita præpotentiam tuam, & veni ad salutem nobis.* Quarto signo tubæ dato, prodibant cum *vexillo suo Dan, Ascher, & Naphthalim* quibus erat demandata cura claudorum, debiliū, & ægrorum, ne quis relinqueretur,

VX O o o sed

(3) Valde dubito rem ita se habere quoad arcam. Nihil enim probatur Num. X, 21. Obstant alia: α. Ibi erat arca ceu thronus ubi nubes quæ cherubinis insidebat, β. Num. X, 33. *arca fœderis Jehovæ proficiscebatur* *coram illis* ad investigandum illis requiem. γ. Jos. III, 3. 6.

sed omnes colligerentur, unde & illud *ve-
xillum* vocatur *acies colligens*. *Jos. VI, 9.* quò
respexit David. *Psal. XXVII, 10.* *Pater meus
& mater mea dereliquerunt me; at Jeho-
vah suscipiet me.*

*Eductio
in bellum*

XIV. II. Quod attinet *eductionem* in bel-
lum. 1. Sacerdotes tubis edebant *sonum
fractum* *Num. X, 9.* quem vocant תרועה
clangorem, vociferationem. Hebraei dupli-
cem *clangorem* esse statuunt, alterumque
vocari תרועה *clangorem*, alterum תרועה
sonum fractum; quorum ille æquabilis est
vox, hic citus concisusque fragor; ille ad
convocandos cœtus, hic ad accendendos
militum animos facit. 2. Delectus ex toto
numero Sacerdos est, qui animos populi fle-
xanimâ oratione ad pugnam incitaret. *Deut.
XX, 2.* Hunc appellabant מִשׁוּחַ מִלְחָמָה *Belli
causâ unctum.* (4) 3. Ad prælium ibant
quini in uno ordine. *Exod. XIII, 18.* vox
חֲמִשָּׁה hoc importat.

XV.

(4) Ajunt Sacerdotem hunc oleo sancto per-
fusus fuisse, ad gravissimam suam functionem di-
gnè & feliciter obeundum. Dignitatem ejus
partim æquiparant Pontificali, partim minorem
faciunt, majorem tamen Saganis. Flexanima
oratio, quam Auctor indigitat, continetur *Deut.
XX.*

XV. Tandem observandum est, quomodo se gerere debuerint in *obsessione* urbis

Ooo 2

ali-

XX. & ejus expositio tr. סוטה c. VIII, 1. quam ex interpretatione Wagenfeilii dabo. Sacerdos ad bellum unctus alloquitur populum Hebraicè & dicit illis: *Audi Israel &c. contra inimicos vestros* (inquam expeditionem suscipitis) *non vero contra fratres vestros. Non* (pugnabit tribus) *Juda contra tribum Simeonis aut Simeonis adversus tribum Benjaminis, ut si in illorum manus incideritis, misericordia erga vos utantur, prout* S. E. (2. Chron XXVIII, 15.) & surgentes homines quidam, qui expressi fuerunt nominatim, prehenderunt multitudinem illam captivam & omnes nudos eorum inducunt ex præda; cumque induissent & calceassent, cibumque & potum dedissent atque unxissent eos, deduxerunt asinis quemque labantem eorum adduxerantque Jerichuntem in civitatem palmarum ad fratres eorum, deinde reversi sunt Samariam &c. *Contra hostes, inquam, vestros proditis, quorum si in manus incideritis, vestri non miserebuntur.* (Additur porro Deut. xx, 3.) *Ne mollescat cor vestrum, ne timete neq; trepidate &c. [i.e.] ne mollescat cor vestrū, ob hinnitum equorum & fulgorem ensium: ne timete ob collisionem scutorum & agmen cataphractorum: Neque trepidate ob sonum tubarum: Neque expavescite ob classica. Nam Dominus Deus vester ambulat vobiscum. Ipsi adventant robore misello humano, vos vero acceditis freti robore Dei infiniti. Venerant (olim) Philistæi cum robore Goliathi; quid tandem evenit? Ad*
postre-

alicujus. Quod ut benè capiatur, duas has
nota propositiones. I. *Pacem debebant of-
ferre omnibus inquilinis & Cananaeis.* (s)
Deut. XX, 10. Hoc clarè patet *Jos. XI, 19. 20.*
*Nulla fuit urbs, quæ pacem iniit cum filiis
Israelis*

*postremum gladio cæsus est, & illi pariter cum eo-
dem.*

(5) Maimonidis hac de re testimonium appo-
nam. Legitur illud tr. **מלכים ומלחמות** c. VI.
אין עושין מלחמה עם אדם בעולם
עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת
הרשות ואחד מלחמת מצוה שנ' כי תקרב
אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום
אם השלימו וקבלו שבע מצות שנצטוו בני
נוח עליה אין הורגין מהן נשמה והרי הן
למס שנ' יהיו לך למס ועבדוך וכ'ו שבעה
עממין ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהן
נשמה שנ' כן תעשה לך וגומ' רק מערי
העמים לא תחיה כן נשמה וכן הוא
אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק ומניין
שאנו מרבר אלף באלו שלא השלימו
שנ' לא היתה עיר אשר השלימה את
ישראל בלתי החיים יושבי גבעון את הכל
לקחו במלחמה כי מאת ה' היתה לחזק את
לבם לקראת המלחמה את ישראל למען
החרים מכלל ששלחו להם לשלום ולא
קבלו שלשה כתבים שלח יהושע עד שלא
נכנס לארץ הראשון שלח להן מי שרוצח
לברוח יברח וחור ושלח מי שרוצה להשלים
ישלים וחור ושלח מי שרוצה לעשות מלחמה יעשה
Cum

Israelis . nisi Hevite Gibeonis incolae ; omnes ceperunt bello . A Jehova enim fuit , ut obdurarentur corda ipsorum . Moab autem & Ammon hic excepti sunt . Pacem ipsorum
O o o 3 & bonum

Cum nemine bellum geritur , nisi illi prius pax oblata fuerit . Atq; hoc valet in bello voluntario & quod divinitus praeceptum est . N.S.E. Deut. XX, 10. quando accedes ad urbem ad oppugnandum eam ; invitabis eam ad pacem . Si (Gentiles) pacem fecerunt atque susceperunt VII. praecepta , quae filiis Noe injuncta sunt , nemo ex illis interficitur . Verum tributa pendunt . U.D.v.11. sint tibi in tributum serviantque tibi &c. Septem Canaanæ nationes uti & Amalekitæ , qui pacem non inierunt , interficiendi sunt nec cuiquam vita relinquenda est : Q. S.E. v. 15. Sic facies omnibus &c. Verum de urbibus populorum horum non fines vivere ullam animam . Ita de Amalekitis quoq; reperitur Deut. XXV, 19. delebis memoriam Amaleki . Unde autem constat verba non esse explicanda nisi de iis qui pacem inire detrectarunt . Q. S.E. Jos. XI, 19. 20. Non fuit urbs , quæ pacem fecit cum Israele præter Chivæos habitatores in Gibeon ; Omnes ceperunt bello . Nam à Jehova factum ut obfirmarent animum suum ad bellandum cum Israele ut devotioni darent eos . Hinc elucet missos fuisse legatos , qui pacem offerrent , sed illam recipere noluerunt . Josua antequam terram Canaan ingressus est , tres misit epistolas . Prima indicat ; Qui fugere vult , ille fugiat . Al-
tera

& bonum ipsorum, Israeli interdictum est quærere. Deut. XXIII, 6. II. Non licebat Israeli *fædus ferire cum septem populis*. Deut. VII, 2. *Exod. XXIII, 32. 34. 15.* Licebat autem cum peregrinis. *Jos. IX, 7.* Forsan in medio mei habitas, & quomodo percuterem tecum *fædus*? Non, quomodo pacem componerem tecum?

Discrimē

inter pa-

cem com-

ponere &

fædus

pangere:

XVI Si quis quærat, quid discriminis sit inter *to* pacem componere & *fædus* pangere? Resp. Duplex discrimen est. 1. *Compositio pacis* erat *nuda stipulatio* & *promissio mutua*, ad tollendam omnem simultatem dissidiumque mutuum, ut utriusque partis vita tuta esset. *Percussio* autem *fæderis* erat *mutua solennisque devinctio*, de invicem præstanda illa promissione mutua, fiebatque externis ceremoniis, scil. dissecando bestiam, & inter partes transeundo. *Jerem. XXXIV, 18.* q. d. *Ita fiat ei, & ita corpus ejus dissecetur, qui ruperit hoc fædus.* Hæc est causa, cur Hebræi, *fædus facere*, dicant כרור הברית *dividere* aut *dissecare fædus*, quemadmodum apud Latinos dicitur *percutere fædus*, quæ locutio fluxit ab antiquo

tera; Qui pacem inire vult, ille ineat. *Tertia*; Qui pugnare vult, ille pugnet. Modò hisce non obstat Deut. xx. v. 16. & præprimis ratio v. 18.

tiquo foederis faciendi more, Sacerdos enim vel Fecialis feriebat porcum filice, dicens: *qui prior defecit dolo malo, hunc tu illo die Jupiter sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam.* Liv. Dec. 1. lib. 1. c. 24 Deinde 2. Israelitæ non componebant pacem, nisi hâc conditione; *ut populus iste fieret tributarius,* Deut. XX, 11. Percussio autem foederis stabat æqualibusterminis, sine ulla vel tributi vel servitutis conditione, uti patet ex foedere, quod pepigit cum Gibeonitis Josua, ubi nullius omnino conditionis mentio, Jos. ix.

(6)

XVII. Hæc distinctio videtur mihi sequenda; utpote. 1. Quæ facit ad multorum Scripturæ locorum conciliationem; ut quando Deus ait: *offer omnibus pacem, & cum nemine pange fœdus.* 2. Ostendit, quòd fraus Gibeonitarum communi opinione major sit, nam non simpliciter quæsiverunt

Hinc illustratur Scriptura

O o o 4 pacem,

(6) Valdè vereor examen, quod Auctor noster inter *ῥεγίσιν* pacem componere & fœdus pangere instituit, ex scriptura confirmari posse. N. Nam *השלים* quod ille *pacem componere* vertit, idem ac *כרת ברית* *secare fœdus*, conf. Jos. x, 1. ix, 15. ב. Partes pacem componentes æqualibus terminis stant. 1. Reg. xxii, 45. 2. Vice versa, ubi adhibetur *ῥεάσις* secare fœdus una pars tributo & servituti subjicitur. Jos. ix, 11. 1. Sam. xi, 1. 2. Sam. V, 3. Ergo discrimen Auctoris fictum.

*pacem, sed etiam fœdus; Secate nobiscum fœdus. Jos. IX, 6. Et 3. solvit communem objectionem pro juramentis inconsideratis, quòd illa, licèt illicita, obligent. Objectio ita habet: Fœdus, quod Josua inconsideratè pepigit cum Gibeonitis, illicitum fuit, & tamen Josua illud servavit, ruptumq; à Saule. Gibeonitas percutiente, ultus est Deus. 2. Sam. XXI, 1. Ergo &c. Dico, quòd solvat hanc objectionem, quia, sedulò contemplando factum Josuæ, reperiemus, quòd juramenta inconsiderata eò usque & tantum eò usq; sint obligatoria, quoad convenit inter ipsa Verbumque Dei. Verbum Dei requirebat, Gibeonitas debere esse tutos à vitæ periculo, quoniam pacem accipiebant, huc usque ergo fœdus illud in suo vigore mansit. Rursum Dei Verbum requirebat, Cananitas acceptâ pace oportere esse tributarios, hîc fœdus illud nullum vigorem habuit, proptereaque fecit ipsos Josua *lignorum putatores & aquam haurientes*; quod fuit tributi species, juxta locutionem Sctipturæ; *tributum corporis non æris*; quo sensu Ægyptii præfecti, qui cuivis suam statam operam demetiebantur, in Hebr. vocantur שרי מסים *præfecti tributorum. Exod. I, 11.**

C A P. IX.

De Mensura.

I.

M*ensura*, Hebræis usitata ut & omni-
bus aliis nationibus, duarum fuerunt <sup>Mensura
vel applica-
tionis
vel capa-
citatis.</sup> specierum. 1. Quædam *mensura applicatio-
nis*, veluti *spithama*, *ulna* &c. 2. Quædam
mensura capacitatis, veluti *pinta*, *sextarii*, &
modii &c.

II. 1. *Mensura applicationis*, in Scriptura <sup>Mensu-
rarum
applica-
tionis
funda-
mentum.</sup> occurrentes, sunt sequentes, quibus fraus
omnis abesse debuit. Fundamentum ha-
rum *mensurarum* erat latitudo tot & tot
granorum hordeaceorum mediocri ma-
gnitudine, juxta se positorum.

III. **אצבע** *Digitus*, seu latitudo pollicis, <sup>Species
i Digitus.</sup> complectebatur sex grana hordei ventre
juncta. *Arias Montanus Thubal Cam.* Ve-
rùm licet *digitus* per rotundam supputatio-
nem pro pollice sumatur, quatuor tamen di-
giti, si accuratè velimus loqui, constituunt
tres pollices. *Franc. Jun. in Ezech. XL, 5.*
Hujus fit mentio *Jer. LII, 21.*

IV. *Palmus*; qui duplex fuit, *palmus* 2. *Palmus*
minor, & *palmus major*. *Minor est mensu- minor;*

Major. *ra* quatuor digitorum conjunctorum, seu trium pollicum; Græci vocant illam *mensuram palmaria*, Hebræi מַטְבֵּיט. *Major* vocatur טַרְטֵיט, Græcis σπιθαμή, Latinis *spithama* & *dodrans*; & est *mensura* ex partibus digitorum, à pollice summo ad digitum minimum.

3. Pes.

V. כַּדְּמַי pes, continet pollices duodecim, seu quatuor palmos minores, aut sedecim digitos. *P. Martyr. 1. Reg. VI.*

*4. Ulna
ejusque
species.*

VI. אַמָּא cubitus, ulna. Quatuor cubitorum species occurrunt apud Autores. 1. *Cubitus communis*, seu distensio à flexura brachii ad extremitatem digiti medii. Continet pedem & dimidium, seu sesquipedem. 2. *Cubitus sacer*, erat virga plena, completens duos cubitos communes, uti patet ex coll. 1. Reg. VI, 15. cum 2. Chron. III, 15. (1) Priori loco dicuntur columnæ altæ *octodecim*

Annot. (1) Cubitus hic in Antiquitate nullum fundamentum habet & ab iis excogitatus videtur, qui loca Scripturæ difficilia optimè exponi posse putabant, si cubitum sacrum duos communes continentem effinxerint. Sed novo hoc commento loca illa non indigent. Sane qui eò confugiunt, clarissimè ostendunt, se textum Originalem non inspexisse. 1. Reg. VII, 15. & formavit duas columnas aneas; unam columnam octodecim cubi-

octodecim cubitos: posteriori, *cubitos triginta quinque*; quibus si addatur altitudo basis, quæ erat *pes vel ulna communis*, duplicatur numerus; sicut textus prior loquatur de *cubitis communibus*, posterior de *sacris*.
 3. *Cubitus Regis*, qui trium digitorum longitudine superabat *cubitum communem*, qui communis proinde vocatur *cubitus viri* Deut. III, 11. quemque Onkelos inconvenienter vertit *cubitum Regis*. Vid. Herodot. l. 2. in descript. Bab. 4. *Cubitus Geometricus*, mensura æquans sex *cubitos communes*; juxta hos cubitos creditur *Arca Noachi* structa. Orig. Hom. 2. in Genes. Item August. de C. D. lib. 15. c. 27.

VII. Quidam *cubitum sacrum & communem* ita distinguunt: *communis cubitus*, ajunt, complectitur *quindecim pollices*, seu *quinos palmos minores*; *sacer octodecim pollices* seu *sex palmos minores*. Veruntamen probavimus *sacrum cubitum* complexum esse *duos communes*. Et verisimile est, quòd, qui statuunt, eos *cubitos tantum differre tribus pollicibus* seu *uno palmo*, errorem suum trahant ex eo, quia *cubitum Regis habent pro sacro*.

VIII.

cubitos altam. At 2. Chron. III, 15. & paravit ante domum duas columnas *triginta quinque cubitorum*, scil. unâ.

5. Funi-
culus,

VIII. חבל *Funiculus, funis.* Ejus iusta longitudo ignoratur; usus fuit metiri fundos; (2) hinc & ipsius hæreditatis nomen capit. *Funes mihi ceciderunt in amœnis.* Psal. XVI, 6. h. e. hæreditas mea.

6. Arun-
do,

IX. קנה *Arundo, calamus.* Usus huius fuit ædificia metiri, longitudo æquabat sex cubitos, & palmum unum, *Ezech. XL, 5.* (3) *Cubiti* hoc loco exponuntur per *cubitos Regis.* Minor in hac mensura fraus subesse poterat, quàm in funiculo, quia extendi plus, plusve contrahi nequibat. Inde *Canon S. Scripturæ* mystice adumbratur *calamo.* *Ezech. XL. Apoc. XXI, 15.*

X. His insuper aliæ addi possunt *mensura,*

(2) Vid. Jos. xvii, 14. 2. Sam. VIII, 2. Unde etiam certus terræ tractus חבל funis dicitur Deut. III, 4.

(3) Auctor sequitur Vulgatam, uti & aliæ versiones. Textus Originalis ita legit קנה המדה שש אמות נאמה וטפה *calamus mensura sex cubitorum juxta cubitum & palmum* hoc est cubito intelligitur, qui unum communem & præterea palmum continet. Targum Jonathanis in manu viri calami mensura, ex quibus unus erat sex cubitorum נאמה דהיא אמה ופסך *in cubito, qui est cubitus & palmus.*

ra, quibus *mensurârunt* suas *vias & gressus*. *Mensura*
Minima hujus generis fuit $\pi\epsilon\tau$ *passus*. *viarum*
uti passus

XI. $\Sigma\tau\acute{\alpha}\delta\iota\omicron\nu$ *stadium*; cujus sæpiùs in N. *Stadia*,
T. nunquam in V. T. mentio fit. Continet
125. *passus* seu octavam nostrorum milliari-
um partem. *Isidorus*. (4) Sunt qui putant
 $\sigma\acute{\alpha}\delta\iota\omicron\nu$ denominari $\sigma\tau\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$ *à stando*, quod
Hercule tantum terræ spatium cursu inter-
rupto *emensus sit antequam steterit*.

XII.

(4) Stadia primitus Hebræis incognita erant.
Posteriori tempore victi à victoribus didicerunt.
Attamen in dimensione non conveniunt. Sta-
dium Hebraicum, quod רום aut alii רום legendum
putant, 266. *passus* continet, & septem cum di-
midio unum milliare constituunt. Glossa Bar-
tenoriana ad tr. שבעה ומחצה c. vi, 4. רום
 לכל מיל $\text{אני שמעתי דרום גרסין}$
 $\text{בוי'ו והם מאתים וס'ו פסיעות כחשבו}$
 $\text{רום נמצאו' ריסין ומחצה אלפים פסיעות}$
 $\text{פחות ה' קרוב למדת תחום שבת}$
septem stadia cum dimidio unum milliare faciunt.
Ego ex aliis audiivi legendum esse non רום *sed* רום
cum γ *atque stadium est CCLXVI. passuum juxta*
numerum, qui inest voci רום . *Quomodo septem*
stadia cum dimidio faciunt M. M. passus exceptis
quinq. *Propè igitur accedunt ad mensuram itine-*
ris Sabbathici. Noli ex dictis colligere stadium
Hebraicum Romano majus esse, quum conti-
neat 266. *passus*. Nam *passus* Hebræi longè bre-
viores sunt Romanis. Romanus est 80. digito-
rum, sed Hebræus non nisi 24.

Milliaria

XII. *Milliarium* est *spatium mille passuum*, plurium tamen apud Hebræos, (s) apud quos vox כברה sæpiusculè *milliarium* transfertur, propriè tamen notat *prandium*, aut
alt.

(s) *Milliare* Hebraicum continet stadia Hebraica VII. & dimidium. Dabo tabulam, unde quæ proportio inter mensuras intervallorum sit, Lector optimè nosse potest.

Digitus		Palmus		Spithama		Pass ⁹		Stadiū		Milliare	
I		I		I		I		I		I	
4		3		2		1		1		1	
12		6		532		266		1		1	
24		1596		3990		1995		7½		I	
6384		11970									
47880											

Apponam pariter tabulam earundem mensurarum inter Romanos.

Digitus		Palmus		Pes		Passus		Stadium		Milliare	
I		I		I		I		I		I	
4		4		5		1		1		1	
16		20		625		125		1		1	
80		2500		5000		1000		8		I	
10000		20000									
80000											

Magnum ergo discrimen inter *milliare* Hebraicum & Romanum.

alimentum, à כֶּרֶךְ, ut כֶּרֶךְ sit Servile; applicatumque *viis & spatii*, significat tantum loci intervallum, quantum homo commodè conficere potest die dimidio à pastu ad pastum. Vox ea legitur Genes. XXXV, 16. כֶּרֶךְ הָאָרֶץ *pastus terra*, i ter diei dimidia. Græci eo loco peregrinum substituunt vocabulum *καβαδαί*, extra dubium confictum ex Hebr. כֶּרֶךְ.

XIII. 2. *Mensurae capacitatis* erant du-^{Mensu-}rum generum; quædam *mensura aridorum*,^{rarum} ut *frumentorum seminum &c.* & quædam^{capacita-} *liquidorum*, ut *vini & olei &c.* Ut in utrisq;^{tis funda-} *mensuris* iusta proportio observaretur, omnes *mensuras* suas descripsere certo testarum gallinacearum mediocris magnitudinis numero.

XIV. Quando hîc *mensuras* cum nostris ^{Collatio} confero, & loquor de *modiis*, *semodiis*, &c.^{cum men-} intelligo id juxta *mensuras Wintoniæ*. Talis ^{suris} *modius* continet *sedecim sextarios*; & quan-^{Wintoni-}do loquor de *congiis*, *semi congiis*, *quartariis*, &c. intelligo id juxta nostras *mensuras* ^{in rebus} *cerevisiarias*; quâ re evito fractionem nu-^{aridis}meri. ^{species.}

XV. קָב *Cabus* continebat tantum, quan-^{Cabus}tum 24. ova, convenit cum *quartario* nostro. *Arias Montanus Thubal-Cain*. *Mensura minima* in S. Scriptura est *quarta pars cabi*, seu 6. ova,

6. ova, 2. Reg. VI, 25. Fames in Samaria tam magna fuit, ut quarta pars cabi excrementorum columbarum venierit quinque argenteis. (6) Rabbinis hoc proverbium de cabo est עשרה קבין שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים Decem cabi locutionis descenderunt in mundum, & novem istorum abstulerunt mulieres. Buxt. Lex. in היה.

2. Omer. XVI. עמר Omer continet unum Cabum, & dimidium Cabum & quintam partem Cabi, h.e. tres pintas, & dimidiam, & quintam partem semi-pinta. Erat decima pars Ephæ. Exod. XVI, 36. Alsted. præcogn. Theol. l. 2. p. 588. (7)

XVII.

(6) Ingens fames Samariam premebat 2. Reg. VI, 25. quum caput asini (animalis immundi & vilissimi) octoginta nummis argenteis hoc est 40 thaleris Imperialib⁹ & quarta pars cabi (quantum 6. ova continent) de excremento columbarum quinque siclis argenteis hoc est 2½. thaleris constiterit. Bochartus quidem putat חריונים vel ut in margine legitur רביונים genus ciceris vilissimum notare, sed prior notio cum vocibus magis convenit. Eandem probant Veteres & recentiores versiones Jonathanis, Lxx, Vulg. Arabica, Syriaca, Tig. Schmid. &c.

(7) עומר Omer est cibus diurnus Israelitarum Exod. XVI, 16. qui edaci sufficit. Et quemadmodum Deus unicuique Israelitæ singulis diebus Omer

XVII. סאה *Seah* סֵאֵה *satum*. Latini ^{3.} *Seah*.
Interpretes plerumque vertunt *Modium*.
Continet *sex Cabos*, h. e. Congium & dimi-
dium. Vid. *Buxt. Lex. in כב* ex opere
R. Alphes tract. de pasch. c. 5. fol. 176. Inge-
nere hanc vocem interpretamur *mensuram*.
Cras hoc tempore veniet à measure mensura
(סאה) *simila, siclo. 2. Reg. VII, 1.*

XVI. I. אפה *Epha* continet tria sata, A= 4. *Ephas*
rias Mont. Thubal-Cain.

XIX, לתך *Lethech* continet *quindecim* ⁵ *Letech*,
mensuras seu sata, h. e. *duos modios, sex Con-*
gios, & semi-Congium. Hujus mentio *Hof.*
III, 2. Ibi à nostratibus vertitur *an half homer*
semi-Chomer, vid. *Epiph. de mens. & ponder.*

XX, חמר *Chomer*; dicitur à חמר *Asinus*, ⁶ *Chomer*
quoniam hæc mensura tantum frumenti
capiebat, quantum Asinus ferre sufficit.
Continuit *decem Ephas. Ezech. XLV, 11.* h. e.
45. Congios, seu 5. Modios & 5. Congios.

XXI. כר *Corus* eadem *mensura* fuit cum ^{7.} *Corus*
Chomer. Ezech. XLV, 14. Non autem tan-
tùm fuit *mensura aridorum sed & liquido-*
rum Luc. XVI, 7. (8)

XXII. Hæ *mensuræ*, de quibus hucusque *Species in*
disse *rebus li-*

Omer Mannæ cœlitus dedit, ita illi ad gratitu-
dinem testandum rursus decimam Ephæ de si-
mila in ferto jugi obtulerunt Num. xxviii, 5.

(8) Ad capacitatem mensurarum in rebus
aridis

differuimus, adhibentur ab Hebræis *in rebus aridis metiendis*. Fuerunt tres aliæ *liquidorum mensurae*. Ut

1. *Logus*. XXIII. לוג. Continet *sex ova* Vid. Buxt. l. c. eadem *mensura* fuit cum quarta Cabi parte seu *semi pinta*.

2. *Hin*. XXIV. הין conficit 72. ova. Buxt. ibid. & juxta nostram *mensuram* 3. quartarios.

3. *Bathus* XXV. בַּת בָּאֵר Bathus ejusdem erat quantitatis cum *Epha*, scil. *decima pars Chomeris*. Ezech. XLV, 14. Latini Interpretes plerumque vertunt *Cadus*. Hieronymus Ez. XLV. transfert *Vadus*: *Decima pars Cori*, inquit, *in speciebus liquidis vocatur Bathus si- ve Vadus*. Putaveram esse *sphalma typogra- phicum*, & positum esse *Vadus* pro *Cadus*; sed invenio, Græcos adhibuisse vocabula Βάτ & Βάδ, pro qua posteriori voce Pa- ter

aridis facilius intelligendum multum facit hæc tabella

Chomer

vel Corus I

conti- net.	Letch	2	1					
	Epha	10	5	1				
	Sata	30	15	3	1			
	Omer	100	50	10	3½	1		
	Cabos	180	90	18	6	1½	1	
	Ova	4320	2160	432	144	43½	24	1

ter iste legit *Vadus*. Subinde in genere transfertur in nostra lingua à *measure mensura*. Luc. XVI, 16. continetque 4. Congios & dimidium. (9)

XXVI. Omnes hæ *mensuræ* Hebræorum *Mensuræ* propriæ fuere; sed præter eas, tres aliæ oc- *aliarum* currunt in N. T. ductæ ab aliis gentibus. Ut *Gentium*.

XXVII. *Σεσός Sextarius*, quam vocem *Sextarius* vertimus a pot Marc. VII, 4. ejusdem cum *Log* quantitatis fuit, si intelligimus *Sextarium Romanum*; paulò autem major est, si intelligimus *Sextarium Atticum*. Unde- *Attici sextarii* æquabant *Romanos* duodecim. Verisimiliùs ergò intelligimus *Romanam mensuram*, sic ut continuerit *sex ova*, seu *semipintam*. Vid. *Alsted. præcogn. Theol.* p. 561.

Ppp 2

XXVIII.

(9) Tabella mensurarum liquidarum.

	Bathus	I			
conti-	{ Hin	6	i		
net.	{ Logos	72	12	I	
	{ Ova	432	72	6	i.

Quæ proportio sit cum mensuris rerum liquidarum quibus hic, alii alibi utuntur, id, si quis scire capit, optimè cognoscere poterit, ex capacitate ovorum mediocris magnitudinis comparata cum mensura provinciali. Circiter 38. ova continent tantum, quantum mensura Marburgensis.

Chœnix. XXVIII. χοῖνιξ *Chœnix* mensura. Apoc. VI, 6. Propriè denotat tantam frumenti *mensuram*, quantam Servo de die pasci licuit. Hinc natum illud *Pythagoræ*: χοῖνιξ μὴ ἐπιμα-
σίου super *Chœnice* non *sedeas*; h. e. non u-
 nius diei dimenso acquiescendum, sed & in-
 crastinum prospiciendum. Continebat 4. sex-
 tarios, h. e. unum quartarium. *Budaus* de as-
 sib. l. 5.

Metreta. XXIX. Μετρητής *Metreta* Joh. II, 6. Trans-
 fertur à *Firkin*. Erat *mensura Attica*, ejus-
 demque quantitatis cum *Cado*; & *Cadus*, ut
 antea annotatum est, coincidit cum Hebrai-
 co *Batho*, sic ut quoq; continuerit 4. *Con-*
giis & dimidium. *Budaus* ibid.

CAP. X.

De Moneta ipsorum cuprea, argen-
tea, & aurea. (I)

I.

Nummos
&c.
librarunt
granis. **V**T justos nummos & pondera haberent,
 utraque librârunt granis.

Num.
 Annot. (1) Ex hac triplici Materia pecunia
 Hebræorum eudebatur, vide Matth. x, 9. Marcus
 c. vi, 8. legit χαλδος & intelligit pecuniam ex
 quacunque Materia. conf. xii, 41. Prout Latini in
 arcesse, as contrahere.

Nummi cuprei.

Nummo-

II. Αστέριον *minutum* seu *quadrans ultimus* ^{rum cu-}
Luc. XXI, 2. Marc. XII, 42. Recentiores Ju- ^{preorum}
 daei vocant פרוטה *nummulum minutum*, Syr.

שמונה *octavam assarii partem.* Pendet di-
 midium granum hordei פרוטה זה משקל ^{1. Minu-}
 חצי *Minutum* ^{tum.} *istud est pondus dimi-*
diæ partis hordei. Mos. Kots. fol. 124. col. 4.
 Conficit tres partes quadrantis nostri.

III. Κοδράντης *Quadrans*, erat *nummulus* ^{2. Qua-}
Romanus, pendens granum hordei, vel duo ^{drans.}
minuta: Vidua illa pauper immisit in gazo-
phylacium duo minuta, quod est quadrans.
Marc. XII, 42. Consequenter valet nostrum
 quadrantem seu c. 12.

IV. Ἀσάριον *Assarius* vel *Assarium*, erat ^{3. Assari-}
nummus Romanus, pendens quatuor hordei ^{us,}
 grana. Rabbinii vocant איסור, & dicunt,
 quòd constituerit 8. *minuta.* Drus. in prat.
Luc. XII, 59. De eo legimus *Matth. X, 29.*
Nonne duo passeruli veneunt assario? (2) No-
 stri legunt *for a farthing.* Si præcisè loqua-
 mur, de nostro valet qa. q- Seu semiss.

Ppp 3

Num-

(2) Assarius videtur sumi pro pretio vili. Uti
 apud Latinos *Asses se negat daturum*, sic tract.
 חולין c. ult. §. ult. מה אם מצוה קלה
 שהיא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך
 והארכת ימים קל וחומר על מצורת חמורה
 שבתורה *Quod si Lex* (observanti) *leve præce-*
ptum

Argente-
orum spe-
cies

Nummi argentei.

1. Gerah.

V. גֶּרָה Gerah, erat vigesima pars sicli sa-
cri. Siclus est viginti gerah. Exod. XXX, 13.

Minimus est nummus argenteus Hebræorum
& convenit cum nostro Obolo. i. d. ob.

2. Ago-
rah.

VI. אֲגוֹרָה Agorah. Vertimus in genere
à piece of silver, particulam argenti. i. Sam.
II, 36. Verùm ex Chaldaica Paraphrasi li-
quet, quòd ejusdem cum Gerah valoris
fuerit, ibidem enim utrumque transfertur
נַיִם, & à Græcis ὀβολοι. Valor ergo est i. d. ob.

3. Keschitah.

VII. קֶשֶׁתִּיתָה Keschitah, notat agnum He-
bræis, certumque nummum, cuius alteri la-
teri agnus impressus fuit. In genere vertimus
a piece of money, partem monetae. Jacob emit
portionem agri centum nummis, for 100. pie-
ces of money. Gen. XXXIII, 19. Hebr. cen-
tum agnis. Verisimile tamen est, Jacobum
redemisse istum agrum nummis, nam Ste-
phanus ait Act. VII, 16. emissit ipsum pretio
argenti. juxta sententiam Rabbinorum, ejus-
dem valoris cum Obolo fuit. R. Salom. Gen.
XXXIII, 19. Item R. David Kimchi in lib. rad.
Item Levi Ben Ger. Gen. XXXIII, 19. &
con-

ptum ad instar assarii (de non capienda matre
cum pullis tantum bonum promittit) ut tibi be-
nè sit & prolonges dies. Deut. xxii, 7. quantum
manebit illos, qui gravia legis prestituri sunt.
Conf. cum Matth. x, 29.

constituit vigesimam *sicli* partem. *Drus. ad diff. loc. Gen. p. 119.* Valor ergo fuit 1. d. ob.

VIII. ἄργύριον *Argenteus*. Quem- 4. *Ar-*
admodum Romani suas *summas* numera-^{genteus.}
bant *sestertiis*, sic, ut sæpè *nummus* absolutè
positus sit ad significandum idem quod *se-*
stertius; ita Hebræi suas *summas* supputa-
bant *siclis*, Græci *drachmis*. Hinc *argenteus*
in S Scriptura absolutè positus, cùm locus
agit de *nummis* Hebræorum, stat pro *siclo*;
valetque τετραδραχμον seu *staterem Atticum*
2. s. 6. d. si fuerit *siclus sacer*; si verò *com-*
munis, διδραχμον *Atticum* 1. s. 3. d. Cùm au-
tem locus agit de *nummis* Græcis, ut Actor.
XIX, 19. tum notatur *drachma Attica*, quæ
valet *obolo* 7. *Luc. XV, 9. Breervv od. de num.*

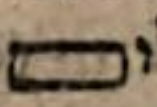
IX. διδραχμον *Didrachmum* Matt. xvii, ^{s. Di-}
24. (2) *The tribute money* vertimus. Syri ^{drachmū.}
legunt תרין זוזין *duo zuzin*; Hebræorum
autem *zuz* convenit Romanorum *denario*;
ex quo patet, quòd confecerit 7. *obolos* no-
stros. X.

(3) διδραχμον Matth. xvii, 24. est idem quod
חצי שקל *dimidius siclus* Exod. xxx, 13. qui
annuatim à quovis Israelita pendendus erat & qui-
dem eum in finem, ut inde sacrificia jugia, ferta,
libamina eorum, manipulum, duos panes Pente-
costales, panes propositionis, suffitum, & si quæ a-
lia publico nomine sacra fiebant, emerent. v. tr.
שקל c. iv, Probabile maximè est tributum
hoc

~~Stater.~~

X. Στατήρ *Stater*. In genere interpreta-
mur cum *a piece of money*, valet verò præ-
cisè *duo didrachma*. Nam *nummus* censûs à
quovis dependendus, erat *didrachmum*
Matth. XVII, 24. Hicque *stater* solutus est
pro duobus, nempe Christo & Petro. Ejus
ergo valor æquavit 14. *obolos*. 2. s. 6. d.

XI.

hoc usque ad excidium Templi accuratè solutum
fuisse, neque aliàs cultus ceremonialis peragi po-
tisset, sed Templo destructo alio impendebatur.
Joseph. B. J. l. VII. c. xxvi. p. 983. φέρειν δὲ τοῖς
ἔθνεσιν ἡ πόλις ἔσται ἰουδαίοις ἐπέβαλε δύο δραχμαὶς ἑκά-
στον κατεύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ καπετώλιον φέρειν,
ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις ναὸν συνετέ-
λουν, *stipendium* verò ubique degerent *Judeis*
indixit: binasque drachmas singulis annis deferre
in Capitolium iussit, ita ut ante hac Hierosolyma-
rum templo pendebant. Nihil itaque obstare
cerno, quare non interrogationem illam Matth.
xvii. de tributo sacro exponam, sive ad blandam
illam exactorum allocutionem, qualem à publica-
nis Romanorum frustra expectas, sive ad collo-
quium Christi cum Petro v. 25. 26. quod ad tribu-
tum Romanorum minimè convenit, attendam.
Verum quidem est dimidium siclum in festo Pa-
schatis Hierosolymæ solutum fuisse, quo respici-
tur Matth. xxi, sed non minus verum eundem in
provinciis ante illud festum quoque exactum fu-
isse. vid. *ἵπρω* c. l. 1. E. *δίδραχμον* c. xvii. cum
denario c. xxii, nihil commune habet.

XI. Δηνάριον *Denarius*. Hoc erat numisma ^{7. Denarius,} *census*, Matth. XXII, 19. Duæ species *denariorum* ipsis usitatae erant. Tremell. Matth. XXII, 19. *Denarius communis*, qui valet 7. d. ob. septem obolos. Et *denarius sacer*, qui constituit δίδραχμον *Atticum* seu 1. 6, 3. d. Et posteriori sensu Matthæus l. c. intelligendus est, nam *numisma census didrachmum* fuisse ex Matth. XVII, 24. notavimus. Hoc *didrachmum*, seu *dimidia sicli pars*, antiquis temporibus quotannis ab Israelitis trigessimum annum affecutis Templo datum est, Exod. xxx, 32. Aben. Esra. Neh. X, 32. Cæsar, hunc templi *censum* suo gazophylacio inferens, abstulit τὰ τῷ θεῷ. Hinc Christus in quæstione sibi proposita; *Licet censum dare Cæsari, an non?* Respondet; *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Hic *census* postea, vi decreti à Vespasiano facti, Capitolio Romano depensus est, Joseph. D. B. J. l. 7. c. 27.

XII. ἡ ζוז erat quarta pars sicli argentei ^{8. Zuz.}, & sic æquivalet nostrorum obolorum septem 7. d. ob. שקל רבע הוּ זוז est quarta pars sicli argentei. Elias Thib.

XIII. שקל *Siclus* duplex erat. I. *Siclus Regius*, ^{9. Siclus vel Regius.} communis usûs in negotiis civilibus, emptionibus, & venditionibus, & ejusdem ^{vel Sanctuarii.} valoris cum *didrachmo*. II. *Siclus Sanctuarii*, ^{rit,}

rii pretio æquans τετραδραχμον, seu 2. s. 6. d.
 (4) In Siclo Sanctuarii duo typi excusi erant
 quorum alter ubivis inter Judæos valebat.
Triginta argentei, quos Judas accepit, cre-
 duntur fuisse *triginta sicli sacri*. Unus ty-
 pus in altero latere fuit *Urna manne*, aut,
 juxta aliorum sententiam, *thuribulum Aa-*
ronis, cum hac inscriptione שקל ישראל
Siclus Israelis. In altero latere erat impres-
 sa *Virga frondens Aaronis*, cum hac inscri-
 ptione ירושלים הקדושה *Hierosolyma San-*
cta.

(4) Siclus Sanctuarii pretio æquans τετρα-
 δραχμον antiquis temporibus in Republica Judai-
 ca notus non erat, sed à recentioribus Magistris
 demum, tum ob frequentem appellationem *siclus*
sanctuarii, tum ob loca quædam difficilia facilius
 exponenda, excogitatus. Vetus Historia unum
 solum siclum ejusdem valoris agnoscebat Nam
 in scriptura nullum firmum fundamentum est du-
 plicis sicli, quorum unus alterum tanto pretioso-
 perat. 2. Etiam sicli communis usûs ad siclum
 sanctuarii examinandi. Lev. xxvii, 25. conf. 1. Chron.
 xxiii. 29. 3. Siclus sacer dimidiis nullibi vocatur
 simpliciter שקל *siclus* aut חור *siclus*
profanus sed שקל מחצית *dimidiis siclus*,
 quod tamen, si unum idemque pretium, semel
 vel iterum credibiliter factum fuisset. 7. Versio
 Lxx. nullum discrimen facit: Sive locum, qui de
 profanis, sive qui de sacris agit, ver-
 tit διδραχμον aut σίκλον conf. Gen. xxiii, 15. 16.
 Exod. xxi, 32. xxx, 13. 24. xxxviii, 24.

*Et*a. Post adventum Salvatoris nostri, conversi ad Christianam fidem Judæi mutârunt suum *siclum*, in priori latere exaratâ effigie Christi, adjectisque ad frontem vel os literis ψ , & impositâ capiti literâ ι ; quæ tres literæ componunt nomen JESU, *Alsted. præcogn.* Altero autem hujus *sicli* latere nullum erat signum, sed totus orbiculus repletus erat hâc inscriptione משיח מלך בא בשלום *Messias rex venit cum pace, & lux de homine facta est vita.* In aliis *monetis* eodem sensu hæc inscripta leguntur; והיה עשוי אדם *ô thîs êxêveto avðgwn.* *Siclus Regius*, tempore Davidis & Salomonis, altero latere signum tulit, turrim positam inter ירושלים & עיר הקודש *Hierosolyma urbs sanctitatis.* Alterum latus totum inscriptum erat his verbis. $\text{דוד המלך ובנו שלמה המלך}$ *David Rex & filius ejus Salomon Rex.* *Siclus* præterea in minores *nummos* divisus fuit, qui suam denominationem habuerunt à partibus ejus. Sic mentio fit *dimidii sicli.* *Exod. xxx, 13. & tertiæ partis Sicli. Neh. x, 32. & quartæ. 1. Sam. ix, 8.*

Nummi aurei.

XIV. זָהָב quod transferimus a piece of ^{rum aureorum} gold 2. *Reg. V, 5.* alii *siclum auri* esse putant ^{species.} ex 1. *Chron. xxi, 25.* Hujus generis sunt ^{1. Siclus aureus.}

1700 *nummi aurei*, quorum mentio Jud. VIII, 26. quo loco *Græci* vertunt χρυσοὶ χίλιοι &c. Pondus hujus *nummi* æquavit duas *drachmas Atticas*, valor 15. S. *Breerwood. de num.*

2. *Adar-*
son.

XV. אֲדָרְכֹן, de quo Est. viii, 27. vocalias דֶּרְכֶּמֶן Est. ii. 69. Utrumque hoc nomen videtur denotare eundem *nummum*, si non, pondus tamen idem utriusque fuit. *Græci* utrumque interpretantur per δραχμήν, secundum quos nos quoque utrumque transferimus a *dram of gold*; quod intelligendum de *drachma Hebræorum*, quæ æquivalet duabus *drachmis Atticis*. A Græca voce δραχμή videtur natum *Darkemon*. Non hariolatur, qui putat, *Adarkon* dici, quasi *Daricon*, quod fuit *nummus aureus Persis* usitatus & à Rege *Dario*, cujus effigies alteri lateri impressa erat, ita dicta. & autem apud *Chaldæos* sæpius præfigitur vocabulo, sicut הָ apud *Hebræos*. Valoris ejusdem fuit cum זָהָב seu *siclo aureo*. *Breerwood. de num.*

Summa ipsorum due fuerunt.

Summa-
rum spe-
cies.

XVI. מִנָּה מִנָּה *Mina, libra seu pondus*. *Mina aurea* pendet 100. *silos*. Hoc liquet ex collatione textuum. 1. Reg. x, 17. Tres *minas* מִנִּים imposuit unicuique scuto. Et 2. *Chron.* ix, 16. legitur imposuisse 300 *siclos auri* unicuique scuto. In *Hebr.* quidem *siclus* non ex-

expresse legitur, sed necessario subauditur, uti patet ex eo, quod diximus de *Zabab*. Nam receptus est canon, quod *aurum* positum in Scriptura cum *numero* notet totidem *Siclos aureos*, & sic *argentum* pariter, &c. Ponderus ergo quum sit 100. *siclorum*, valor erit 75. *Lib.* Mina autem ipsorum *argenta* pendet 60. *siclos* Ez. XLV, 12. sic ut valor sit 7. *lib.* 10. *J. Schindlerus* in מנא lapsus est, dicens; quod pretium *minæ* mutatum sit tempore Ezechielis, quum valuerit tum temporis 60 *siclos*; nam differentia illa non est inter *minam sacram* & *profanam*, uti is putat; sed inter *minam auri*, quæ semper valuit 100 *siclos*, & inter *minam argenti*, quæ pendet 60. *siclos* juxta citatum *Ezech.* locum. (5)

XVII. Secunda *summa* fuit ככר *Talentum*. 2. *Talentum*. Quod, cum est *talentum argenti*, continet pondus 3000 *siclorum*. Nam collati isti duo versiculi Exod. XXXVIII, 25. 26. ostendunt; quod dum à sexies & centies mille capitibus, singulis *dimidium siclum* pendentibus, 100. *talentorum summa* tollitur, *talentum Hebræorum* valuerit 375. *lib.* Sed *talentum auri*, comparatum *argento*, duodecies superabat, sic ut apud nos conficiat 4500 *Lib.* (6) Hic, cum agimus de ipsorum *nummis*, tria observanda sunt.

XVIII.

(5) In re obscura illos sequor, qui Minam 50. *siclos* continere ajunt.

(6) Finem annotationum faciam, comparando pecuniam Hebræorum inter se & cum hodierna

975

De Moneta ipsorum cuprea &c.
 PECUNIA HEBRÆORUM COMPARATA
 CUM HODIERNA.

1. Talentum Thaleri Imper.

1,000

Crucig. Ob.

1. Mina

25

1. Siclus

$\frac{1}{2}$

1. Didrachma

22

2

1. Denarius

facit

11

1

1. Gerah

2

1

1. Assarius

$1\frac{1}{4}$

1. Quadrans

$\frac{1}{4}$ 16.

1. Pruta.

$\frac{1}{8}$ 32.

XVIII. 1. Quòd quemadmodum Romani anti- Olim pe-
 quitus usurpârunt *Æs grave* seu *rude*, quod in cunia pē-
 massa in suis expensis pendebant, & deinde *Æs si-* debatur.
gnatum; ita Hebræi, etsi tandem receperint usum dein si-
signatorum nummorum, priùs tamē suum *as rude* gnabatur
 dependebant. Appendebat Abrahā Ephroni argen-
 tum Gen. XXIII, 16. Hinc *siclus* suum nomen traxit,
 nam *לפז* *ponderare, librare.*

XIX. 2. Uti *signatus siclus* duplex fuit, alter *Pondus*
 in usum Sanctuarii, alter in usum Reipublicæ, *siclus* *sicli du-*
que Sanctuarii æquavit duos *siclos communes*; ita plex.
pond^o sicli eodem modo distinguendum est. *Siclus*
Sacer pendet *semi-unciam* ponderis Trojani; com-
 munis *quartam uncie partem*. E. G. *Mucro ferreus*
hastæ Goliathi pendebat 600 *siclos sacros*. 1. Sam.
 XVII. 7. h. e. 25. *pondo*. *Coma Absolomonis* pende-
 bat 400 *siclos ponderis regii* 2. Sam. XIV. 26. h. e. 4.
pondo, & 2. *uncias*. Imò etiam *summe* juxta San-
 ctuarium sumptæ dimidiam pretii partē amittunt,
 quando in publico usu juxta *regium pondus* com-
 ponuntur.

XX.

Minimi
nummi
diceban-
tur

κέρματα

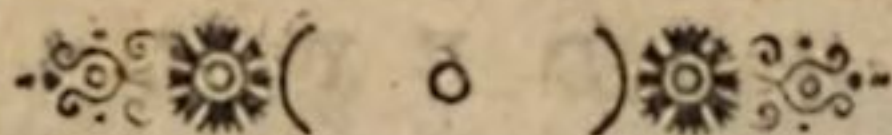
Eorum
usus in
permuta-
tione pe-
cunie.

Qui ita
cum fœ-
nore per
mutabāt,
vario
respectu
diversum
nomen
habent.

XX. 3. Minimi *nummi* in genere dicebantur κέρματα, aut in Num. Sing. κέρμα Joh. 11, 15. Vox ea propriè denotat *parvam metalli particulam*, qualis ab angulis abradi potest. Primo mensis *Adar* factum est *præconium* per *Israelem*, ut populus pararet *dimidium suum siclum*, qui quotannis de-
pendebatur ad cultum templi, secundum Dei præ-
ceptum. *Exod. XXX, 13. Mos. Kots. Sicl. fol. 122. col. 2.* Die decimo quinto mensis *Adar* mensas portârunt in templum, h. e. in atrium, ubi popu-
lus stetit; quibus imposuerunt ea κέρματα seu *mi-
nutos nummos*, ut eos juvarent, quibus opus esset *dimidiis siclis* ad oblationem, aut ad solvendo-
boves, oves, columbasque, quæ ibidem quoque in
atrio venalia exponebantur. *Mos. Kots. ibid.*

XXI. Hæc autem *minuta pecuniâ* aliâ mutata sunt aut saltem rebus aliis vice pecuniæ, non sine fœnore. Hinc illi, qui assidebant his mensis, vo-
cantur κερματισαί respectu *minutorum*, quæ com-
mutabant, respectu verò hujus *commutationis* di-
cuntur κολυβισαί, nam κόλυβος inquit *Pollux*, est
ἀγυρίς ἀλλαγή *Pecunie permutatio*. Vid. *Drus. annot. in N. T. part. alt.* Et quod κόλυβος Græ-
cè, hoc Latinè *Cambium* significat; unde illæ lite-
ræ *collybisticae*, quas Latini vocant *Literas cambii*,
& Græci σύμβολα κολυβισικά *tesseræ collybisticæ*.
Tandem respectu mensarum, quibus assidebant,
vocabantur Talmudicis מלחנין *mensarii*, à
מלחן *mensa*; ob eandem rationem Græcis sæpe
dicuntur τραπεζίται, & apud Latinos *mensarii*.
Hi erant *nummularii* isti, quos *Salvator*
noster templo pepulit.

F I N I S.

INDEX I.

LOCORUM S. SCRIPTURÆ,

Quæ in nova hac Editione , tam in Textu ,
quàm in Notis, vel fusiùs vel concisiùs expli-
cantur , aut saltem ex Antiquitatibus
Sacris illustrantur.

VETUS TESTAMENTUM.

Cap.	ψ.	Pag.	Cap.	ψ.	Pag.
<i>Genesis.</i>			XXXIV	29. 30	708
IV	2	587	<i>Leviticus.</i>		
XXIII	16	975	XVI	34	623
XXIV	2	923	XVIII	6	901
XXX	27	743	—	21	667
XLIV	5. 15	ibid.	XXI	10	93
XLVII	29	923	XXIII	11	569
XLIX	10	45	XXV	4	626
<i>Exodus.</i>			—	6	ibid.
XII	6	546	<i>Deuteronomium.</i>		
—	15	555. sq.	VII	20	691
—	26	539	XV	9	858
XVI	8. & 12	546	XVI	2	533. & 535
—	23	523	—	4	546
XXIII	28	691	XVIII	10	667
XXVI. tot.		318. sq.	<i>Josua.</i>		
XXVII	21	545	XXIV	12	691
XXVIII tot.		78. sq.	<i>Judic.</i>		
XXX	10	623	Q 99		

I N D E X I.

Cap.	ψ.	Pag.	Cap.	ψ.	Pag.
<i>Judices.</i>			<i>Proverb.</i>		
XIV	II	889	XXII	9	858
<i>1. Samuel.</i>			XXIII	6	ibid.
VI	4	691	XXVIII	22	ibid.
VIII	7	34	<i>Jesaias.</i>		
XII	12	ibid.	VII	18	692
XXVIII	6.8	749	XVIII	2	685
<i>2. Samuel.</i>			XLV	17	6
III	35	917	LIV	5	686
XI	II	616	<i>Jeremias.</i>		
XII	20.21	ibid.	III	14	686
XV	30	ibid.	XIX	5	661
<i>1. Regum.</i>			XXXI	32	686
I	40	9	XXXII	35	661
<i>2. Reg.</i>			<i>Ezechiel.</i>		
II	9	884	VIII	10	714
IV	27	480	IX	4	777
V	18	717	XXI	21	750
VI	25	960	<i>Daniel.</i>		
X	15	150	VII	10	773
XXIII	6	407	X	3-12	615. sqq.
—	10	667	<i>Hoseas.</i>		
<i>2. Chron.</i>			II	17	686
XXX	24	533	<i>Amos.</i>		
XXXV	8.9	ibid.	V	26	672
<i>Psalms.</i>			<i>Jonas.</i>		
XVI	6	956	I	5	650
XXXV	13	615	<i>Haggai.</i>		
LX	10	484	II	9	365. sqq.
CXVIII	12	692	<i>Zachar.</i>		
—	23	9	V	2	933

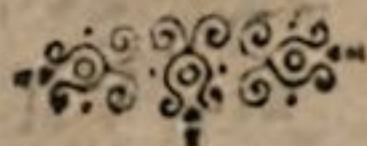
Locorum S. Scripturae.

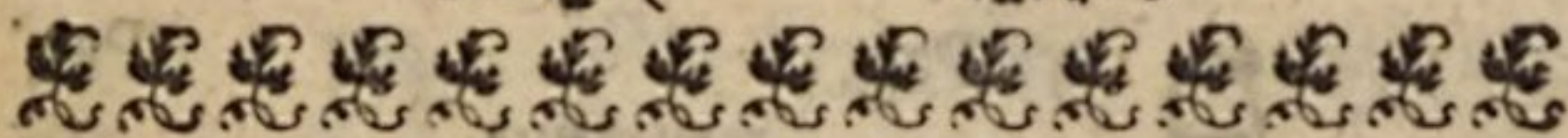
NOVUM TESTAMENTUM.

Cap.	ŷ.	Pag.	Cap.	ŷ.	Pag.
<i>Matth.</i>			XXIII	5	192 & 202
I	18	886	XXIV	17	581
II	4	14	XXVII	15	562
- -	10	9	<i>Marcus.</i>		
V	22	665 & 779	II	4	581
- -	45	170	IV	I	12
VI	22	858	V	1	19
VII	2	10	VI	21	247
VIII	28	19	VII	3	184
IX	11	190	- -	4	188
- -	15	889	<i>Luc.</i>		
X	27	581	I	9	21
- -	38	829	II	I	244
XI	16	12	- -	41	540
XII	5	529	III	4-6	414
XIV	36	203	VI	I	576
- -	6	247	VII	39	190
XV	2	183	- -	45	480
- -	5	928	VIII	26	119
XVI	14	181	- -	44	203
XVII	24	968	XI	34	858
XIX	24	11	XVIII	12	191
XX	3-6	466	XXII	I	612. sqq.
- -	15	858	<i>Joh.</i>		
XXI	24	9	II	6	484
XXII	16	249	- -	20	360
- -	32	214	VII	38	594. sqq.
			Qqq	2	X, 22

INDEX I. Locorum S. Scripturae.

Cap.	ŷ.	Pag.	Cap.	ŷ.	Pag.
X	22	646	VIII	8	686. ſqq.
XIII	2	560	X	21	492
- -	23	501	XI	10	898
- -	29	612	- -	26	539
XVIII	28	534. 613	XV	23	942
XIX	31	512	- -	29	909
<i>Actor.</i>			<i>Ephes.</i>		
V	37	244	V	8. 14	601
VI	I	58	<i>Philipp.</i>		
VII	43	673	III	5	57
XVII	23	651. ſqq.	<i>Coloff.</i>		
XVIII	18	136	II	9	365
XIX	2	722	- -	18	239
- -	17	829	<i>I. Tim.</i>		
- -	24	407	III	13	104
XXI	18. 19	829	IV	3	239
- -	23	136	V	23	239
XXII	3	128 & 129	<i>Hebr.</i>		
XXVII	9	616	IX	4	326
XXVIII	11	650	- -	7	623
- -	16. 20	815	<i>Apoc.</i>		
<i>Rom.</i>			I	18	891
V	6. 7	170	II	17	777
<i>I. Cor.</i>			III	5	22
I	20	121	XX	12. 13	773

INDEX II.

Siftens

VOCES HEBRAICAS & GRÆCAS

Quarum partim Significatio, partim Expositio in hoc Libro traditur.

VOCES HEBRAICÆ.

א		Pag.	העביר באש למלך		Pag.
					666.667
אמן		382	העביר למלך		666.667
אפור		82			
ב			זכוב & זכול		693
בד		80			
בחור		124			
בית מדרש		120	חבר		125 & 746
בית שיתא		8 & 395	חטאת		8
בעל		686	חסיד		167
בשר		8	חסידים		237
בת קול		727	חרם		763 sq.
ג			חשן		83
גדולים		202	ט		
גיהנם		391 & 665	טטפות		200
ד			י		
דנון		695	יהוה		653 seq.
דמאי		879	יובל		636
דרד		899	כ		
דרש		120	כהנים גדולים		15
דרשן		ibid.	כמוש		690
ה			כרת		844
הללויה		8	כתנת		79
היכל		28	מנבעות		Q q q 3

INDEX II.

	Pag.	עשתורת	Pag.
מ		פ	
מגבעות	86	פיר	643
מגדל	129	פילגש	881
מוכסים	51	פך	71
מחקק	47	פסח	532
מימרא	6	פסחא	8
מונים	215	פתיל	102
מבנסים	78		
מכשף	744	צ	
מלך	660	צדוקים	167 & 172
מלכות שמים	10	צינוק	834
מנחש	742	ציצית	201
מעונן	740		
מצנפת	86	ק	
מתאבק	130	קבלה	732 fq.
		קטן	124
נ		קסם	740
ננשים	51	קסמים	
נחש	742	קראים	172 fq.
נשים	880	קרן	708 fq.
ס			
סגן	96	ר	
סופרים	117	רב	
סמוך	796	רבי	124
סמיכה	125 & 796	רבן	
		רחם	8
ע		ש	
עבר	648	שבט	47
עול	8	שילה	46 48
עונה	897	שכינה	10
עואול	617	שמתא	765
עם הארץ	176 fq.	שש	80
ערוח	901	תמלוד	

Vocum Hebraicarum & Græcarum.

ת	Pag. 124	תפילין	Pag. 201
תלמוד		תשנ	79

VOCES GRÆCÆ.

A		Νομικός	119
Αἰών	Pag. 8	Ο	
Ἀλληλεῖα	ibid.	ὅτι	237
Ἀμαρτία	ibid.	Π	
Ἀνάθεμα	764	Παροσκευή	516
Ἀρχιερεῖς	14	Πάρα	8
Ἀρχισυνάγωγος	374	Πεντεκοστή	568
B		Πυγμή	184
Βασιλεύειν	188	Πεσπαροσκευή	516
Βεελζεβούλ	693	Πεσσευχή	379
Βηθεσδα	8 & 395	Σ	
Γ		Σάββατον	513
Γραμματεῖς & λαῖ	116	Σάββατον δευτέρου.	
Γαζοφυλάκιον	353		576
Γέννα	665	Σάρεξ	8
Γόλγαθα	390	Σοφός	114
K		Σπλαγχνίζομαι	8
Κέρμα	976	Συγχαίρομαι	219
Κερματιστής	ibid.	Συναγωγή	369
Κολλυβιστής	ibid.	Τ	
Λ		Τυμπανισμός	833
Λιθόστρωτον	786	Φ	
M		Φυλακήεια	201
Μαράν αθά	765	X	
Μελαξύ	513	Χράομαι	219
N		Χρηματισμός	718
Νικάν	24	Χωρίζιν	299
Νίπιεσθαι	188	Qqq 4	INDEX

INDEX III. RERUM & VERBORUM,

Ut &

Illorum Authorem, quorum peculiares
& haud vulgares sententiae vel laudantur
vel refutantur.

A

	Pag.
A bbreviaturae Hebraicae satis antiquae	45
Abdon Judex	437
Abib (mensis) unde dicatur	473
Abimelech Judex	436
Abjia regnavit	446
Abrahamus an fuerit primogenitus Tharae	426-
429. nascitur ibid. evocatur ex Ur Chaldaeo-	
rum 430. moritur	431
Abfolom qualis Naziraeus	135
Accumbendi mos Judaeis usitatus 499. describi-	
tur 500. vel in lecto 502. vel vestibus	503
Achab Rex	448
Acra mons	387
Adamus fuit Propheta 108 & Sacerdos ib. de-	
nascitur	423
Adarcon monetae species	972
Adomim	281
Adonis fuit cultus sub idolo Thammuz	678.
ejus interitus & reditus 679. hujus nominis	
expositio ibid. à quibus cultus	681-683
	Adram-

Rerum & Verborum.

Adrammelech vel Anammelech quorum idolum	
714 origo nominum	660
Advocatorum apud Judæos officium	775
Ænigmata apud Judæos inter convivia usitata	491
etiam apud alias gentes	492
Æra Judæorum est à Jubilæis	640. 199.
Agapæ primævorum Christianorum unde ortæ	477. 19.
Ἀγῶπῳνοία præcepta anno Sabbathico	626
Agnus paschalis quibus ceremoniis comestus	538
de eo lex divina 539 à pluribus erat comedendus	ibid. 19. ejus requisita atque rationes 542
19. tempus mactationis 545 explicatur 546 19.	
comedeatur cum herbis amaris 549 & pulmento	ibid. 19. à quo & ubi mactatus & comestus 557
analogia inter Christum & agnum paschalem	566 19.
Agorah, quæ moneta	966
Ai	282
Altare holocausti ejusq; partes 339 suffitus ejusque partes & usus	334. 19.
Altingii explicatio de promissione Rechabitis facta	163
Amaziæ Regnum	450
Amen triplex pronuntiatio 381. 19. usus	382
Ammonitæ 259 eorum progenitor quando natus	431
Ammorræorum sedes	255
Amri Regnum	447
Anathot	281
Animalia an à Samaritanis divino honore culta	716
Animalia IV. quid Ezech. IV. Evangelistas præfigurata	944

INDEX III.

Annus primitus inchoabatur mense Tisri	474
ejus duo initia	ibid. sq.
Annus Jubilæus 635	ejus initium 635 sq. origo
nominis 636	ejus jura 637 sq. quinam servi
hoc anno dimissi 638	quænam revolutio agro-
rum 639 Jubilæi mysterium 641	dies manu-
missionis	642
Annus Sabbathicus, ejus nomina, tempus, signum	
& jura 625--628	quomodo ἀναργησία præ-
cepta 626 sq.	qui ex jussu Dei debita remitte-
bat, ejus bona non accisa fuerunt 630	quædam
excipiuntur 632	rationes hujus anni 633 sq.
Antigoni Sochæi doctrina 209	ejus discipuli
	ibid.
Antiquitatum Judaicarum præstantia 2	in expli-
catione V.T. ibid.	N. T. 6
Apis descriptio 699	à quibus colebatur 700
convenientia Josephi & Apis 701	inter apim
& vitulum fufum	703
Arce fœderis nomen, dimensio, situs	322. sq.
materia & partes, quid in & juxta eam	324. sq.
varia ejus loca	328
Arca, an in itinere in deserto portata fuerit in	
fronte vel in medio exercitus	945
Argenteus, quænam monetæ species & quanti va-	
leat	967
	263
Aroer	
Arphaxad nascitur 425	denascitur 430
	556
Arvadæorum Regio	956
Arundo, quænam mensura	448
Afa Rex	276
Ascalon	ibid.
Aschdod	
Ascher limites 306	ejus urbes præclaræ ibid. sq.
Aschimam, quale idolum	714
	Assarius

Rerum & Verborum.

Affarius, qualis nummus, ejusque valor & nomen 965 sumitur pro re vili ibid.

Affidæi unde dicti 167 ab iis orti Pharifæi &

Essæi 171 iidem qui Esseni 237

Astarte 706 sub cuius imagine culta ibid.

Astharot fuit regio regis Ogi 267 unde nomen ib.

fuit idolum Sidoniorum 705 quid sub eo cultum 706

variæ hujus rationes ib. sq.

Asyla Judæorum 407. sq. differunt à Gentilium

408 primitus erat ara ibid. sq. postea urbes

411. sq. Huc pertinent Levitarum urbes ibid.

viæ ad asyla parandæ 413 urbium limites 415

417 ejus ratio 419

Atrium, ejus in Tabernaculo descriptio, una cum

ejus vasis & columnis 337--339 atrium Sacer-

dotum in templo 349. sq. populi 325 ejus di-

visio & distinctio ibid. quid in atrio scæmina-

rum fuerit 353 quatuor erant in Templo He-

rodus 356 ubi etiam murus intergerinus 357

Augures futura observant 742. sq.

Azazel, hircus emissarius 617 quid de eo sentien-

dum ibid. sq.

Azymorum festum. vid. Festum.

B

BAal notat primò Solem 662 postea de aliis

usurpatur 686 ejus varia nomina 687

Baal-Berith erat Deus Sichemitarum 694

unde dictus ibid.

Baal-Peor est priapus 687 est obscœnum ido-

lum ibid. sq. unde & quare ita dictum 689

à quibus cultum 690 vocatur & Chemosch ib.

Baal-Tzephon quale idolum 690

Baal-Zebub est dominus muscarum 691 colebatur

ab Ekronitis 693 in N. T. legitur Βεελζεβὴλ ib.

Bacchanalia ab Ethnicis comparantur cum festo

tabernaculorum 585 Bacu-

Baculum consulens	750
Baefæ Regnum	447
Baithosi incerta historia 211	forſan iidem Bai-
thofæi cum Effenis	212
Bajulatio Tabernaculi Molochi quid	673
Baltheus Sacerdotum 80 conſtitit ex lino & lana ib.	
Baptiſmus ut ritus ante Chriſtum obtinuit	65
Baptiſmus profelytorum	64
Baptiſmus mortuorum 908	pro mortuis quid
notet	909. ſq.
Batanæa	311
Bathus, cujus quantitatis menſura	962
Beckius laudatur de לבי	636
Belli dux Iſraelitarum erat Deus	32
Benjaminis Tudelenſis de Regno Rechabitarum	
fabulæ	165
Benjaminitarum limites 279 urbes inſigniores ib.	
Berſcheba	273
Beth-Aven	281
Beth-Choron 285	Beth-El 281. 284
Bethesda, unde 8	ejus ſitus & quid de ea ſenti-
endum	395
Bethlehem Ephrata 271	Zabulonis 295
Beth-Peor	261
Beth-Saida	267
Beth-Schean	290
Betzer	262
Bezetha mons	387
Bractea aurea Sacerdotis M. 86	ejus forma ib.
Buccinarum feſtum vid. Feſtum.	
Buddæus laudatur	208
Burmannus notatur	148

C

CAbus fuit menſura aridorum 959 ejus
quantitas ibid.

Cadefch-

Rerum & Verborum.

Cadesch-Naphtali	304
Cæsarea	290
Cainan nascitur 423	moritur ibid.
Calamus fuit mensura Hebræorum	956
Calceos detrahebant Judæi comesturi	503. sq.
Calix in cœna Salvatoris quis 494	rectius exponitur ex Cœna Paschali quam communi ibid.
Calicis benedictionis nomen	496
Cana 295 Cananæi quinam	258
Candidæ vestes Hebræis placuerunt	73
Capernaum	298
Captivatio fuit pœna non capitalis 814	quid ib.
comprehendat & quomodo se habeat	ib.
Captivi etiam fuerunt liberiores 815	modus ibid.
illos custodiendi	ibid.
Carcerum custodes eorumque officium	815
Carmel	297
Castra Israelitarum 33 horum metatio in deserto	939 distinctio & similitudo ibid. forma cum longitudine & latitudine 940 quid interfuerit inter singulas tribus 941 intervalla à Tabernaculo ibid. locus castrorum Dei ib. sq. castrorum motio & progressio in itinere 944. sq. in educatione in bellum 946
Celsa Gentilium 401 eorum ortus & progressus idololatricus apud Israelitas	407
Chaldaicæ paraphrasæ aliter vaticinia de Messia explicant quam recentiores Judæi	6
Chamathæorum habitatio	257
Chamus fuit ultimò natus	424
Chanaan. vid. Terra Canaan.	
Chananæi quinam	258
Chaschmonæi Judæis sunt Maccabæi	44
Chavran	267
	Che-

Chebron	270
Chemofch quale idolum	690
Chesbon urbs regia	261
Chittæorum habitatio	254
Chivæorum sedes	255
Chiun est Hercules 676	nequit haberi pro So-
le, potius pro Saturno	677
Chœnix, quæ mensura	964
Chomer mensuræ genus, unde dictum & quæ ejus quantitas	961
Chorazin 299	est locus ignotus 300 quomo- do vox legenda 301
Christus ipse phylacteria gestavit 196	item & fimbrias 203 quomodo Nazarenus vocetur 139 mos in informatione 129 ejus vestitus illusorius 73 sæpius sententiis Judaicis usus est 10 ut & proverbiiis 11 cum justo & à Pro- phetis designato tempore apparuisse testantur Judæorum libri 15 ultimum Pascha unà cum Judæis celebravit 611
Chronologia sacra cognitu necessaria 420	ejus tractatio 420-460
Cibi quorundam apud Judæos suspecti habeban- tur	190
Cidaris Pontificis M. & gregariorum	86
Circumcisio 835	multis gentibus fuit in usu 836 ejus species 837 profelyti 64 tempus est octi- vus dies 816 qui anæstas observandus 530. 838 ejus rationes 839 modus circumcidendi 840. 847 adduntur preces 843 pœna neglectus circumcisionis 844 illa manet parentes & suo tempore filios 846 nota circumcisionis potuit obliterari 847
Classes Sacerdotum. vid. Sacerdotes.	Cleri-

Rerum & Verborum.

- Clerici sententia de Kenæis 259 idem refutatur 427
Collybiſtæ quinam & unde ita dicti 976
Comam quomodo aluerint Sacerdotes 93
Combustio fuit supplicium capitale 804 quinam
comburendi 812 ejus modus duplex 813
Condemnatis imponebantur manus à Judicibus
799 crimen eorum publicabatur 800 debe-
bant dare confessionem 801 dabatur eis potus
ad cerebrum turbandum 802
Confessionis formula in die expiationum 818. ſq.
Consecratio panis & vini quomodo & à quo fie-
bat 427. ſqq.
Confessus seu confistoria ſuprema an duo fuerint
apud Judæos 753. 756 confessus civilis quot
personas habuerit 771
Conſulens Pythonem 747 baculum ſuum 750
Convivia Judæorum 476. ſq. eorum nomina ib.
convivia feſtorum quare in nuncupata 477
quot & quænam ceremoniæ convivales 479
ſermonibus ea condiebant 491 precibus in-
choant 485 claudunt benedictione calicis 496
& hymnis 497 convenientia conviviorum &
Cœnæ Dominicæ non obest Sacramento 498
conviviorum tempus 510 Paſchale peculiare
habebat hymnos 497 convivarum poſitura
499 quis exceperit convivas 506
Cornelius non fuit profelytus domicilii 63
Corus, quæ menſuræ ſpecies 961
Cremare mortuos apud Judæos non fuit in uſu
912
Crux quale ſupplicium 826 ejus ratio 827 quid
decuſſata ibid. quid commiſſa & immiſſa 828
circumſtantiæ crucifixionis ibid. crucis geſta-
tio accipitur de tota 829
Cubi-

INDEX III.

- Cubitus, mensura Judæorum, quotuplex 954. sq.
 an vel communis vel sacer 954
 Curia quomodo in Israël duæ fuerint 753
 aliàs una fuit suprema 754. sq. Ecclesiastica di-
 citur Synagoga, politica synedrium 858 curia-
 rum civilium numerus 879
 Cyrenius vocatur & Quirinius 244 à quo & un-
 de missus ibid. ejus descriptio ibid.

D

- Dagon, quale idolum & quotuplicis formæ 695
 vocis Etymologia ib. quorum idolum ib. sq.
 aliis est Jupiter Aratrius 696. sq.
 Damnatio ad bestias fuit supplicii genus 830 an
 Paulus cum bestiis juxta literam pugnaverit
 ibid. sq.
 Dan oppidi situs 305
 Danitarum tribus & ejus termini 274 urbes no-
 tiores ibid.
 David quamdiu regnaverit 438
 Deborah Prophetissæ ætas 436
 Decimæ 864 res decimandæ 865 species 866
 quid decima prima ibid. ubi soluta 867 deci-
 ma ex decima quid 868 decima secunda ejusq;
 jura ibid. sq. quando domi fuit comesta 871
 decimatio pecoris quænam 872. sq. quomodo
 Judæi hodie decimam observent 875 à quo
 tempore computata ibid. synopsis decimatio-
 nis 876 tempus neglectus 877 res dubiæ in
 decimatione 878
 Decollatio fuit pœna capitalis 804 quænam de-
 collandi ejusque modus 813
 Denarius, quale numisma & quotuplex 969
 Descri-

Rerum & Verborum.

- Descriptio de qua Act. V, 37. quomodo differat
ab illa, cujus meminit Luc. II, 2. 244
- Despondendi modus apud Judæos quid includat
884 sq.
- Deus Rex Israëlitarum pleno jure dicitur 25. sq.
qui etiam variis modis talem se gessit 26. sq.
ejus fœdus cum Israël 27 palatium 29 ejus
ministri erant Sacerdotes & Levitæ 30 habe-
bat regios redditus 31 ipse ceu Rex in rebus dif-
ficilibus adeundus erat 31 in bello exercitum
præivit, bellumque indixit 32 competunt ei
tituli regii 33
- Diana est Luna 710 quid delubra ejus argentea 711
- Didrachmum monetæ species & quanti confecerit
967. sq. pendebatur annuatim à singulis
Israëlitis ibid. quamdiu hoc tributum solu-
tum 968
- Dies apud Judæos quotuplex 461 incipit à nocte
462 an in quatuor partes divisus 465 quid
transpositio dierum. vid. Transpositio.
- Dies natales Regum celebrare antiquissima con-
suetudo 246 Herodis exemplum 247
- Digitus, quænam Hebræorum mensura 953
- Dii Samaritanorum quinam 714 eorum explica-
tio ibid. sq.
- Diluvii tempus 424
- Discipulorum Rabbīnorum nomina 126 Magi-
strum suum Rabbi vocabant 127 quando
stantes & quando sedentes didicerint 128 disci-
pulus ut in arena se extendens describitur 130
discipulorum discentium situs ibid. horum di-
versa ingenia 131
- Disputandi modus in Synagogis 128
- Disquisitores quinam 119

I M D E X III.

Divinationum species 739	harum maximè abominabilis est traductio per ignem	ibid.
Divinator quisnam 740	qui tenebant hanc artem 741	discrimen illorum qui tempora observant ib.
	fitus horum nubes intuentium	722
Divortium.	vid. Repudium.	
Doctrina Evangelica ex Scriptis Judæorum confirmatur		15
Dos à sponfa marito offertur 905	instrumenti dotalis quænam copia	895. sq.
Dositheai duo fuerunt 208	differentia inter Dositheanos & Sadducæos	209
Drusii hallucinationes		248

E

E cclesiæ Græcæ sententia de tempore Paschatis à Christo comesti refutatur		609. sq.
Ecdippa		307
Ekron		277
Ekronitarum idolum		277
Ela quamdiu regnavit		447
Elias quando vixit		448
Eli quot annos præfuerit Israël		437
Elisæi historia quò pertineat		449
Elon Judex		437
Emaus		282
Encæniorum festum.	vid. Festum.	
Endor		290
Engaddi		296
Enochus prognascitur 423	transfertur vivus in cœlum	ibid.
Enosch nascitur 422	moritur	423
Epha quantum mensuræ genus		961
Ephod, ejus descriptio 82	erat è triplici materia ib.	
	Ephrai-	

Rerum & Verborum.

- Ephraimitarum termini 284 urbes notiores ib.
Ephrem 281
Esavus nascitur 431
Esseni unde ita dicti 224 horum duæ species ibid.
convenientia dogmatum cum dogmatibus Pythagoricorum ibid. sq. hujus convenientiæ ratio 224 non ab omni prorsus juramento abstinebant 229 eorum initiatio 231 pœna perjurii apud eos 232 adorabant versus ortum Solis non ipsum Solem ibid. Essenorum origo 235 minimum 150. annis ante Christum natum existerunt 237 credibiliter sunt ipsi Assidæi ibid. quare illorum in N. T. nulla fiat mentio 238
Theoreticorum & Practicorum convenientia & disconvenientia 241 Theoretici non erant Monachi Christiani ibid.
Eunuchus, de quo in Actis, non fuit profelytus domicilii 63
Excommunicationis gradus quinam 760. sq. quot fuerint 761 transiit ad Ecclesiam Christianam 766 ejus gradus ibid. sq. gradus excommunicationis apud Judæos putantur antiquissimi 769 convenientia graduum ibid.
Executionis locus fuit extra portas 799
Expiationis festum Judæorum. vid. Festum.

F

- Fasciculus Hofanna 584
Femoralium Sacerdotum forma 78 cum iis comparantur feminalia Phariseorum 177
Fermentum Herodis 250
Fermentum quando Judæi expurgaverint 551. sq.
Festa Judæor. Sabbatho etiam sunt continua 610
Festum Azymorum est distinctum à Paschate 536

INDEX III.

- juxta Hebræos in propriis habitationibus celebrabatur 537 quantum tempus postulaverit 550
 eo omne fermentum prohibebatur 551. sq.
 Festum Buccinarum & noviluniorum, ejusque tempus 596 festum buccinarum differt à reliquis noviluniis 598 ratio buccinationis 599
 speciatim cornuum inflatorum ib. sq.
 Festum Encœniorum 644 ejus nomen ib. quid in memoriam revocaverint 645 festi ratio ib. ibid
 fuit ex institutione humana
 Festum Expiationis quando celebratum & quare sic dictum 614. sq. ejus ceremoniæ quæ & quotuplices 615 Pontifex M. hoc die tantum IV. induebat vestes 616 duo hirci sistebantur coram Adonai 617 ceremoniæ hodiernorum Judæorum quænam 620 hoc festum transiit ad Græcos 621 etiam obtinebat inter alias Gentes 622
 Festum Purim 643 nominis significatio ib. tempus hujus festi ibid. illius author & celebratio quænam 644 fuit humani instituti 645
 Festum Tabernaculorum 578 ejus nomina & tempus 579 tabernaculorum forma, usus & materia ib. 581. sq. ejus celebratio 582 comparatur cum Bacchanalibus 585 rationes hujus festi 586. sq. ejus sacrificia 588 dies XXII. peculiare erat festum 590 ejus tempus immutatur à Jeroboamo 595
 Filia vocis quid 727
 Fimbriæ Judæorum, earum nomina 202 ab ipso Servatore gestatæ 203 earum ratio 204 modus conficiendi ibid.
 Flagellatio est pœna non capitalis 814 quotuplex 820 quot plagæ inflictæ ib. sq. ejus modus 823 etiam

Rerum & Verborum.

etiam fuit honesta habita	824	quinam inter-
fuerint flagellationi	825	fuit etiam flagellatio
rigidior		ibid.
Flagellum, quo utebantur Judæi, ex qua materia		
factum		822
Fœdus pangere quid		950
Fœdera pangendi modus	27	Dei fœdus cum
Israële		ibid.
Fœminæ lamentatrices erant Judæis		921
Funiculus qualis mensura		556
Furtum quomodo apud Judæos restitutum		817

G

G Adara		268
Gadarenorum & Gergesenorum regiones		
erant vicinæ		19
Gaditarum termini	263	urbes illustriores ibid.
montana		264
Galilæa		310
Gamala		266
Gath		276
Gaulon seu Golan		266
Gaulonitarum dux	243	ortus 244 causa 245
exempla		246
Gaulonitis		311
Gaza		275
Gazith conclave, in eo fors pro suffitu projicie-		
batur		21
Gazophylacium ubi positum		353. sq.
Gehenna quinam locus	665. 780	est infernus vel
inferior vel superior	666	ejus VII. mansio-
nes		ibid.
Gerar		273
Gergesa		268
Gerah, quæ moneta & quid valeat		966
	R r r 3	Gerge-

I N D E X I I I.

Gergeschaorum sedes	555
Gergesenorum & Gadarenorum regiones erant vicinae	19
Gibea	283
Gibeon	282
Gideon Judex	436
Gilboa mons	291
Gileaditis	311
Gilgal	280
Golan seu Gaulan	266
Golgotha	390
Goodvvinus refutatur 40. 41. 62. 63. 77. 94. 119. 130. 172. 173. 188. 191. 213. 239. 465. 468. 591. 665. 754. 755. 756. 757. 761. 82. 867. 888. 899. 912. 950. 954 laudatur 660. 736. 789. 868	
Gracissantes, vid. Hellenistae.	
Græcorum regimen in Judæa	44
Gratiarum actio qualis apud Judæos 485 quis eam recitaverit 486 an præcepta lege divina 485 modus hujus benedictionis, præsertim vini 487 & panis 488 etiam post cibum usitata 492 variat in circumstantiis 493	
Gürtlerus laudatur	108

H

H Agiographi, qua in re juxta Judæos differant à Prophetis	721
Harkæi	256
Haruspex quisnam 750. sq. tria in ejus divina- tione notanda	552
Heber oritur 426 moritur	431
Hebræi neutra terminatione scæminina pronun- tiant	

Rerum & Verborum.

tiant 9	fæpiffimè folent verbis ejufdem radicis	
nomina	ſubſtantiva adjectiva adjicere	ib.
Hebræi qui	57 eorum catalogi genealogici	59
Helleniſtæ	origine & religione Judæi habendi	58
Hercules	unde originem habeat 677	Judæis in-
	notuit 678 ſub quibus idolis cultus	676. ſq.
Herodis natalitia	246 qualis ille Herodes fuerit	
247	Herodis fermentum	250
Herodes Judæorum	tabulas genealogicas flam-	
	mis delevit 59 ſed ſine ſucceſſu	ib.
Herodiani juxta quosdam erant	qui Herodem M.	
	Meffiam habebant 246 quæ opinio rejicitur	
248	juxta alios ſunt certi gnathones in aula	
Herodis	ib. juxta alios denique dimicabant	
	pro cenſu Cæſari dando	249
Hierofolyma pertinet ad tribum Benjamin	279	
& Judam	386 ejus deſcriptio 384-391	varia
nomina	384 ejus ſitus 386 muri & turres	390
valles	391 portæ	392-399
Hillel primus titulo Rabbi inſigniebatur	127	
Hillerus citatur	280. 292	
Hin quanta meſſura	962	
Hippon	268	
Hircus emiſſarius	217. ſq.	
Hominum quatuor conditiones	171	
Horæ apud Judæos quales	468 ab his ortæ ſunt	
horæ canonicæ	469	
Horologia ſolaria Judæis uſitata	470	
Hospitales fuerunt antiqui Judæi	507 id proba-	
	tur ibid. quodnam carmen hospitalitatis	508
	etiam probatur ex portionibus ad pauperes	
miſſis	509 hinc illuſtratur canon concilii Lao-	
dicenſis	ibid.	

Hottingerus [Joh. Jacobus] laudatur de gradibus excommunicationis	767
Hottingerus [Joh. Conradus] allegatur de pisci- na Bethesda	395
Huldricus [Joh. Jacobus] citatur	811
Hydriæ Joh. II. quænam	484
Hymni in conviviis Judæorum erant usitati variabant pro diversitate conviviorum, præ- fertim in paschali	497 ib.
Hypocrisis Judæorum	17

J

Jabes Gilead	266
Jacobus quando natus 431	denatus 432
Jair Judex	436
Jannes & Jambres sunt Ægyptii præstigiatores	745
Japhetus natu major oritur	424
Japhne	278
Jaredus nascitur 423	obit ibid.
Jazer urbs	263
Jbsan Judex	437
Idolum à luco nomen sumit 407 in ejus honorem urbi idem nomen sæpè tribuitur	657
Idololatriæ origo 647. sq. 655 ejus nomina ib. idololatria Solis à quibus orta 675. sq. idolo- latrarum incertitudo 649. sq. quid hinc or- tum 651 idololatræ primum coluerunt lumi- naria cœlestia 655 deinde ignem 657 aquam 659 etiam minora cœli lumina	713
Idololatra apud Judæos an ad festum fuerit asser- vatus	810. sq.
Jebusæorum habitatio	254
Jehu regnat	449
	Jeo.

Rerum & Verborum.

Jeochas quousque regnaverit	450
Jephtæ regimen	437
Jericho 280	ejus denominationis ratio ib.
Jeroboamus quot annos regnaverit	446
Jethro unde & quis fuerit 145	ejus associatio
cum Israëlitis	146
Jezraël	289
Jischemesch	274
Impositio manuum 105	condemnatis etiam im-
ponebantur manus	799
Incantator 746	ejus descriptio ib.
Joas quousque imperium habuerit	450
Jonadab filius Rechabi 149	auctor instituti Re-
chabitarum 150	an is qui occurrit Jehu ibid.
	an rectè fecerit, quòd posteros suos singulari-
	bus vitæ regulis obligaverit 156. sq. in poste-
	ris Jonadabi est rarissimum filialis obsequii ex-
emplum	160
Joppe	279
Jorami anni imperii	449
Jordan	314
Josaphati regnum	448
Josephus Arimathæus unde fortè oriundus	288
Josephus, filius Jacobi, quando venditus	431
mortuus	ib.
Josephi Flavii testimonium de Theocratia Israë-	
litarum	35
Josua quo anno terram Canaan occupaverit	435
moritur	ibid.
Isaacus oritur 431	moritur 432
Isascharis limites urbesque memorantur	291
Israëlitarum Theocratia 24. sq. castra 33	eorum
officia in occupanda terra Canaan	947. sqq.
Iter Sabbathicum quid	519

INDEX III.

Judæ tribus termini urbesque memorabiles	269
ejus montana	272
Judæa	309
Judæorum commentarii in S. S. non frustra con- feruntur 3 fidem Christianam quandoque con- firmant 5. 15 imprimis in explicandis ceremo- niis adhibendi 5 eorum usus in explicatione N. T. 6 quoad singulas voces 8 constructio- nes 9 phrascs ib. sententias 10 proverbia 11 similitudines ibid. quoad res 13 doctrinam 15 vitia in vita 17 Geographiam 18 ceremonias 21	
Judæi cœlum pro Deo sumere solent 10 eorum Traditiones. vid. Lex oralis.	
Judæi publicani esse potuerunt	55
Judæorum tres solum erant sectæ	242
Judas Gaulonites vel Galilæus 243 populum ad defectionem sollicitabat	ibid.
Judices, eorum tempus 42 post Josuam recen- sentur, eorumque anni	435-444
Judices Synedrii quomodo tulerint sententias 775 sq. horum modus differt à Romanorum 776 & Græcorum 777 quare numero impares fuerunt 785 eorum qualitates ex lege Dei 791 & ex lege humana 792 vetuli illegitimi erant 793 ritus eos initiandi	795. sq.
Judicia quotuplicia fuerint 408 capitalia an Ju- dæi habuerint ævo Christi 613. 805-808 eo- rum ceremoniæ 797-803 personæ 771 locus partis accusatæ	798
Judicialis quænam phrasis	778
Juramenti legitimi objectum est Jehova 924 non ulla creatura 926 juramenti species est Korban 927 quid juramentum comitetur 928	
Jurandi apud Judæos varius modus	922. sqq. præ-

Rorum & Verborum.

præsertim manum subter femore ponebant ib.	
quæ hujus ritus ratio	923
Jurejurando quomodo Esseni abstinerint	229
pœna jurisjurandi apud Essenos	232

K

K Abbala quid 732 exempla Kabbalisticæ ex- positionis	733
Kadmonæi	259
Karræi quinam 172 in Sadducæos degenerârunt	
173 id refutatur	ibid.
Kenæi quinam 258 eorum origo 145 ex iis Re- chabitæ orti ib. ex illis erat Jethro focer Mo- sis ibid. associârunt se cum Israëlitis in deser- to ibid. laudantur à Bileamo 147 dein par- tim tribui Judæ adhæserunt ibid. partim habi- târunt in Kades	148
Kenizæi	259
Keschitah, monetæ genus, quid notet & quanti valeat	966
Kiriathaim	261
Kiriatjearim	275
Korban est juramenti species 927 quid Judæi hoc juramento voluerint	ibid.

L

L Abrum Mosaicum in atrio Tabernaculi	338
Salomonicum	346
Lamech prognascitur	423
Lapidatio est supplicium capitale 804 quinam malefici lapidandi ejusque modus 809 lapidati aliquando suspendebantur	810.812.sq.
Lapillus ater & candidus quid notaverit in sen- tentiis dicendis	777
	Laza

- Laza urbs 261
 Legatus Ecclesiæ quomodo à Chazzan differat 375
 Legislatio, per eam Deus ostendit, se esse Regem
 Israël 26. sq.
 Legisperitorum professio & nomen 119 non sunt
 Karræi ibid.
 Lethech quantum mensuræ genus 961
 Levitæ erant ministri Dei 30 eorum munera sub
 Mose & Davide 101 eorum gradus 103
 impositio manuum 105 non erant Sacerdo-
 tes sed distincti ab illis 169
 Lex fertur Israëlitis 134 fuit vel scripta vel oralis
 728 hujus minister fuit Moses, & qui modus
 illam propagandi ibid. hinc ortum Thalmud
 Hierosolymitanum & Babylonicum 730 Lex
 oralis fusiùs tractatur 729-733 ejus autoritas
 17. 731
 Libatio aquæ in festo Tabernaculorum facta 592
 describitur plenius ib. 594
 Libellus repudii 900 ejus nomina ibid. formula
 901 scriptor & materia 902. sq. quando repu-
 diata iterum matrimonium inire potuerit 903
 Libri olim non compingebantur sed complica-
 bantur 933 quomodo in iis Scriptura distin-
 cta ibid.
 Ligtfooti sententia de Cananæorum sede 258
 Αἰθόσπαιον, quale conclave & ubi situm 786. sq.
 Literarum inventor quis 530
 Logus, mensuræ genus, 962
 Lotio manuum apud Judæos, quomodo facta 183
 frequentissimè & levi de causa adhibita 186
 triplex lotionum species 187 non semper to-
 tum corpus lavabant 188 quanta sit mensura
 ad lotionem adhibita 189
 Lotio

Rerum & Verborum

- Lotio mortuorum quænam 908 pro mortuis
quid significet 909. sq.
Lotio pedum antiquitus ante discubitus fuit re-
cepta 482 ejus causæ ibid. administrabatur
plerumque à servis 483; certa erant vasa huic
destinata ibid.
Luci apud Gentiles quid 400. sq. cur eos pagani
elegerint 401. sq. ab iis Dii Deæque appella-
bantur 403 orti sunt ex celsis 404 horum ido-
latria etiam apud Israëlitas pullulavit 407
idolum etiam à loco denominatur ibid.
Lugentium Judæorum quinam ritus 905. sq.
etiam habebant Musicos 920 & fœminas la-
mentrices ibid.
Luna sub quo idolo culta 705 cur cornibus ef-
fingebatur 708 adorabatur quoque sub nomi-
ne Dianæ 710 colebatur etiam à viris in habi-
tu mulieri & contra 712
Lychnuchus ejusque partes 332. sq.
Lydda 287
Lydius allegatur 492

M

- M** Aaloth Akrabbim 269
Maccabæi unde dicti 44 vocantur à Judæis
Chaschmonæi ibid. eorum potestas quamdiu
duraverit 45
Machærus urbs 262
Magi quales fuerint 748 Rabbinii explicant vo-
cem Hebr. de certa bestia ibid. hoc insuper
illustratur ibid. sq.
Mahaleel nascitur 423 obit ibid.
Majoris sententia de voce Chorazin citatur & lau-
datur 303. sq.
Male-

I N D E X I I I.

Maleficus. vid. Condemnatus	
Manachanaïim	264
Manassitarum termini trans Jordanem	265
urbes notabiles ibid.	eiusdem fines cis Jordanem 289
& oppida	ibid.
Manipulus agitationum quando & quibus frugibus fuerit oblatus	570. sq.
Manuum impositio	105
Manuum lotio. vid. Lotio.	
Mare æneum ejusque descriptio	347
Mare Mediterraneum 311	Galilææ & Tiberiadis 312
mortuum	313
Mariti erga uxorem post nuptias officia	897
Mafius laudatur	419
Masora quid	934
Masorethæ qui 117	eorum labor ibid. unde deriventur 935
quamdiu illorum concilium exstiterit 936	eorum munus ibid. sq. an sint authores vocalium & accentuum 938
Matrimonium 880	ejus ritus apud Judæos triplex fuit 886. 888
Mensa pauperum propositionis 329	ejus vasa 330. sq.
Mensæ Judæorum in conviviiis quales	501
Menses Hebræorum primò erant solares	471
postea lunares ibid.	olim solo numero distinguebantur 472
deinde quisque suo nomine indigitabatur	473
Mensuræ Judæorum quænam & quotuplices 953. sqq.	fuerunt etiam mensuræ viarum 957. sqq.
capacitatis quodnam fundamentum	959
collatio cum Wintonianis ibid.	mensuræ liquidorum 962
earum fabula	963
aliarum gentium	ibid.
Messias. vid. Christus	Messis

Rerum & Verborum.

Messis Judæorum tempus	570	Cananæorum	
nostram anticipat & quare			577
Methusalah nascitur	423	moritur	424
Metreta qualis mensura			964
Millearium Hebraicum quid contineat			958
ejus discrimen cum Romano			ibid.
Mina fuit Hebræorum summa	972	mina aurea	
& argentea quantum pendeat	ibid. sq.	an ejus	
pretium unquam mutatum	973	quomodo di-	
stinguatur			ibid.
Minim, qui ita vocentur			213
Ministri Regum varii	30	Ministri Dei olim	
erant Sacerdotes & Levitæ			ibid.
Ministrorum templi ordines			74
Minutum quænam moneta			965
Moabitæ	259	eorum progenitor quando	
natus			431
Moloch quorum idolum	660	nominis derivatio	
ibid. Moloch & Baal sunt unum idemque ido-			
lum	661	sub eo Saturnus cultus	663
conferuntur eorum statuae	ibid. sq.	ceremoniæ in	
ejus cultu	655	infantes quomodo per eum	
consecrati	666	alia sacrificia ei offerebantur	
668		non sine sanguine Sacerdotum	669
hujus moris origo	ibid. sq.	quid bajulatio taber-	
na culi Molochi	672	unde orta & in cujus ho-	
norem facta			674
Monetæ Judæorum quænam & quotuplicis spe-			
ciei			964. sqq.
Monetæ ab impresso signo appellantur			711
Montes in terra Canaan sunt Gilead	264	Her-	
mon & Anti-Libanus	268	Seir & Carmel	272
Zion	386	Acra, Bezetha, Morjia	387
389		Golgatah	
			390
		Morija	

INDEX III.

Moria 387	ejus varium spatium	388
Mors in Scriptura simpliciter nominata,	quale supplicium	804
Mortui volutantur juxta Judæos per viam subterraneam in terram Canaan, & quare		915
Moses nascitur 433	ejus vita publica & privata ib. num fuerit Rex 41	
	ejus facies non erat cornuta 709	434
Morus intergerinus fuit in Templo Herodis		359
Musicos habebant Judæi lugentes		910

N

N Achor nascitur		426
Nadabi regimen		446. sq.
Nain		291
Naphtalim limites 298	urbes illustriores ib. sq.	
Nazareth		293
Naziræi, eorum nomen 132	leges 133	eorum oblationes finito Naziræatu ibid. erant duplicis generis 134
	qualis fuerit Samuel ibid. & Simson 135	Paulus ibid. eorum tempus 137
Naziræi, qui Christi doctrinam amplectebantur		138
Naziræi sectarii 140	ita quoque vocabantur primi Christiani 41	Naziræorum & Judæorum odium 142
	Nazaræi qui Pentateuchum rejiciebant	143
Nebo fuit idolum Assyriorum		718
Nekromantes 749	ejus memorabile exemplum i. Sam. XXVIII. ibid.	749
Samuel		714
Nergal quale idolum		ibid.
Nethinæorum officia 107	conditio	ibid.
Neutra Hebræi pronuntiant terminatione feminina		9
		Nib.

Rerum & Verborum.

- Nibchaz quorum idolum 704
Nisroc Deus Assyriorum fuit 716
Noachus quando natus 423 ejus filii 424
moritur 429
Noachidarum præcepta 61
Nobe 283
Nomen quando Judæi liberis imponebant 842
hic mos etiam fuit apud Romanos & Græcos 843
Novilunia singulis mensibus celebranda 597 non
ita sancta sunt ac reliqua festa ibid. in Novilu-
niis tria erant observanda præsertim phasis Lu-
næ 601. sq. quare duo dies observentur 603
Novum Testamentum; ad ejus explicationem
Scripta quoque Judæorum conducunt 6. sq.
Scriptores N. T. linguam Græcam, quando-
que ad indolem ling. Hebr. flectebant 7 dan-
tur phrasæ in N. T. quæ receptæ in Synagoga
Judaica 9
Nox apud Judæos in quot partes distributa 462
quomodo illæ partes appellatæ 463
Nummos Judæi librarunt 964 cupreorum
quænam species 965 argenteorum 966 au-
reorum 971. sq. minimi nummi quinam 976
eorum usus ibid.
Nuptiarum ritus ubi & quomodo peracti 889
preces nuptiales quænam ibid. sq. earum finis
890 nuptiæ quamdiu duraverint 892 summi
earum moderatoris nomen ibid. hoc tempo-
re maritus tradebat uxori instrumentum dota-
le 893. sq. ejus copia 895. sq.

O Officialium in judiciis Judæorum officium
quod 773. sq.

INDEX III.

Olei effusio quando recepta	485
Oleum S. unde constiterit	76
Oleo Judæi olim valdè delectabantur	228
Oliveti mons	389
Omer, mensuræ genus	960
Oraculi divini varii modi 719 notabiles fuerunt prophetia ibid. inspiratio Sp. S. 720 hi modi cum Urim & Thummim cessarunt in Tem- plo II.	722
Oratoria Judæorum an à Synagogis vel scholis differant 379 fuerunt conventus mendican- tium	381
Origines citatur de Chorazin	304
Osculari pedes fuit mos extraordinarius	480
Osculorum tria fuerunt genera	481
Othniel Judex	435

P

P Acem Cananæis debebant Israëlita offerre in occupanda terra	948. sq.
Pacem pangere quid 950 an differat hæc phrasis ab illa quæ est fœdus pangere	ibid. & 951
Palæstina	307
Pallium Sacerdotum 81 ejus tintinnabula & malo- granata	ibid.
Palmus, quæ mensura Judæorum & quotuplex	953. sq.
Panem fermentatum tempore festi Azymorum comedentis poena	555. sq.
Panes propositionis 332 agitationis duo quando oblati	572-575
Paraphrases Chaldaicæ. vid. Chaldaicæ	
Pascha unde derivetur & quid significet 532 vocis varii significatus ibid. sq. an sub Paschate ve- niant	

Rerum & Verborum.

niant oves & boves 533	quo tempore celebra-
tum 535	fuit Sacramentum & sacrificium ibid.
sq. quod porrò probatur 537	ritus & ceremo-
nia in comestione paschatis 538	comeden-
dus erat à pluribus 539	hinc sodalitia expli-
cantur 540. sq. paschalis agni requisita & plu-	
ra <i>de hoc vid. Agnus paschalis.</i>	quot cœnis pa-
scha celebratum 558. sq.	unde mos captivum
dimittendi in paschate	561
Pascha secundum quibus ex causis celebratum 563.	
sq. an Christus suum pascha cum Judæis cele-	
braverit	611
Paulus an fuerit Naziræus	136
Pectorale Pontificis M. 83	ejus forma 84
Pecunia Hebræorum inter se collata 974.	compa-
rata cum hodierna 975	olim eam pendebant
ibid. <i>plura vide in Moneta & Nummis.</i>	
Pella	268
Peniel	264
Pentateuchus finitur & inchoatur octavo die post	
festum Tabernaculorum	591
Pentecoste quid significet & quare sic dicatur 568	
hujus festi nomina ibid.	unde illi L. dies sint
numerandi ibid. sq.	illi dies etiam erant tem-
pus messis 570	quid obtulerint hoc festo ibid.
sq.	quomodo L. dies inter Pascha & Pente-
costen numeraverint	574
Peræa	310
Periodi à mundo condito ad mortem Christi 421	
prima quot contineat annos 422	secunda 425
tertia 430	quarta 434
quinta 445	sexta 453
septima	458
Persarum regimen in Judæos	43
Pes quantamensura Hebræorum	954
S s s 2	Petrus

I N D E X I I I.

Petrus quomodo Galilæus dictus	243
Phaleg nascitur 426	decedit 429
Pharisæorum variæ Etymologiæ 174	eorum se-
paratio in quo constiterit 175	eorum superbia
& fastus describitur 176	sanctitas in ha-
bitu 177 ortus 178	vix certo definiri po-
test ibid. dogmata 179	eorum de <i>μετεμύχου</i>
<i>ου</i> contentio cum Sadducæis 180	Lege orali &
scripta 182	lotio manuum ante cibum 182
facta <i>πυγμή</i> 184	fuit superstitiosa 185 multo-
ties levissimis de causis lavabant manus	186
post reditum è foro 188	poculorum 190 ab-
stinencia à comestione cum peccatore	ibid.
jejunabant bis in septimana 191	dilatabant phy-
lacteria 192. 195	fimbrias 202
Pharisæorum	
VII. genera 205	quales illi in Historia Evan-
gelica fuerint	206
Pharisæi fuerunt hypocritæ 18	huic sectæ pluri-
mum addicti erant scribæ	116
Pherizæi	259
Philistæi 259	eorum urbes 275
Phœnicia	308
Phylacteria quid fuerint 192	fuerunt vel capitis
vel manus 193. 195	modus conficiendi phyla-
cteria capitis 193 & manuum 195	phylacteria
alia Pharisæorum alia Sadducæorum	ibid.
Christus ipse phylacteria gestavit 196	fuerunt
divinitus instituta ibid.	pericopæ legis iis
inscriptæ 198	modus inscribendi ibid. publi-
cè gestata fuerunt 200	nomina phylacterio-
rum ibid. hinc superstitiones	201
Pittacia	ibid.
Pocula in cœna paschali quot	494. sq.
Pœnæ capitales apud Judæos quot & quænam 804	an

Rerum & Verborum.

an anno emortuali Christi habuerint jus vitæ & necis	805-808
Pœnæ non capitales erant IV.	814
Pollinctura corporis circa mortuos ejus ratio	911 ibid. sq.
Pontifex in quibus typus Christi	623. sq.
Pontifex summus unus numero erat 13 an Sacer- dotium S. jure hæreditario consecutus	74
Pontificis & Sacerdotum differentia 76. sq. un- ctio 76 vestes 78. sq. aureæ 87 albæ 88 unde ita dictæ ibid. an aliquas in publico urbis ge- stare licuerit 88 qualem uxorem sibi Pontifex jungere licuerit 90 ejus initiatio ibid. quæ- nam vitia cum polluant 91 ejus officium 92 luctus ibid. scissio vestium 93 comæ nutri- tio	76. sq. un- ctio 76 vestes 78. sq. aureæ 87 albæ 88 unde ita dictæ ibid. an aliquas in publico urbis ge- stare licuerit 88 qualem uxorem sibi Pontifex jungere licuerit 90 ejus initiatio ibid. quæ- nam vitia cum polluant 91 ejus officium 92 luctus ibid. scissio vestium 93 comæ nutri- tio
Pontificis & Sacerdotum convenientia in munc- re 95 ejus suffraganeus	ibid.
Pontifices favebant Sadducæis	223
Pontificatus quomodo primogenito cesserit	74
Populus terræ quis	176. sq.
Porcos Judæi alere non audent	19
Portæ Hierosolymitanæ quot 392-399 probati- ca quænam 393. sq. Templi notabiles 396 in urbibus erant portæ munimenta & fora judi- ciaria	392-399 probati- ca quænam 393. sq. Templi notabiles 396 in urbibus erant portæ munimenta & fora judi- ciaria
Præstigiæ ortus	718
Præstigiator quis 744 nomina ejus Hebraica & Græcum 745 Ægyptii præstigiatores sunt Jannes & Jambres	744 nomina ejus Hebraica & Græcum 745 Ægyptii præstigiatores sunt ibid.
Precantium Judæorum gestus	380
Precatio Judæorum contra hæreticos & apostata- tas	142. 143
Preces Judæorum XVIII:	143

- Primitiæ fructus arborum, quando Deo conse-
 cratæ 448. sq. cujuslibet anni quot fuerint
 species 850 quid primitiæ massæ ibid. sq. un-
 de defumtæ 854 quantum de iis solvendum 855
 modus dependendi 857-860 primitias homi-
 num & bestiarum cur Deus sibi ascripserit 861. sq.
 Primitiva unde defumta 853 quanta eorum solu-
 tio 855 an distincta species à primitiis 856
 Primogeniti hominum quomodo solvendi 862. sq.
 Primogenito quomodo Pontificatus cesserit 74
 Primogenitorum jus ante Moysen 39 an pro fra-
 tribus suis sacrificaverint 40
 Prophetarum III. periodi 107. sq. quinam dice-
 bantur 110 eorum scholæ 112 aliquando Pro-
 phetis jungitur nomen patris & urbis ibid. sq.
 Prophetiæ III. nomina 111 fuit primus gradus
 oraculi divini 719. sq. ejus differentia & Spiri-
 tus S. 721
 Profelyti qui dicti 57 unde fuerint 60 eorum
 species ibid. profelyti portæ ratio 61 an ad
 Sabbathum servandum obligati fuerint 62
 exempla 63 initiatio profelyti fœderis ibid.
 ex Samaritanis non recipiebant profelytos 218
 initiatio profelytæ 65 profelytorum existima-
 tio 66 eorum promotiones & dignitates 67
 Pseudo-Propheta quomodo fuerit tentandus 789
 Ptolemais 307
 Publicani qui 51 quando orti ibid. eorum species
 & ordo 52 malè audiebant apud Judæos & qua-
 re 53 Judæi publicani quoque esse poterant 55
 annumerantur furibus & pessimis hominibus
 ibid. inidonei sunt ad testandum sed cum re-
 strictione ibid.
 Pythagoras quando vixerit 226 ejus dogmata à
 Judæis hausta ibid. Pytha-

Pythagoricorum dogmata	225. sq.
Pythonem consulens	747

Q

Quadrans, monetæ genus, quanti valeat	965
Quies septennalis. vid. Annus Sabbathicus.	
Quirinius. vid. Cyrenius.	

R

Rabba	264
Rabbi tituli ortus & variæ scriptiones	123
variigradus	124
horum discipulorum nomina	
ibid. Rabbinorum promotio	125
variæ pro gradu doctrinæ appellationes	126
sedentes	
docebant	129
Rama in Benjamin	283
in Ephraim	288
Ramoth in Gilead	263
Rancor quidnam	770
Rebecca edit gemellos	431
Rechabitæ ex gente Kenæorum	145
unde orti	148
Rechabi ætas	149
eorum instituta	150
à Jonadabo ibid. regulæ instituti	153
earum rationes	154. sq.
cur in conclavi Templi Rechabitarum constantiam explorare voluerit Deus	162
promissio Rechabitis facta	163
explicata ab Altingio ibid. & Scaligero	164
Benjaminis de Regno Rechabitarum fabula	165
Reges Judæ recensentur & eorum regiminis anni	438-446
Reges Israël	446-453.
vid. etiam infra Rex.	
Regimen Israëlitarum usq; ad Saulem fuit Theocraticum	24
Regnum cœlorum quid apud Judæos	10
Rehabeami anni & imperium	446
Rehu lucem vidit	426
moritur	429

INDEX III.

- Reizius allegatur 56. 67. 139. 368. 408. 472
- Remphan est Hercules 676 pro Saturno verius
habetur 677 stella Remphan quid 678
- Rephæi 259
- Repudium admittebant Judæi 900 ejus requisi-
ta 901 fœminæ etiam maritos repudiant 903.
sq. Lex Dei damnat repudium 905
- Respublica Judaica ejusque diversæ facies 39
eam usque ad Moysen administrabant patres fa-
miliæ & primogeniti ib. illius status sub Mo-
se, Josua & Judicibus 41. sq. sub Regibus &
captivitate Babylonica 43 ab ea usque ad
Christum ibid. sq.
- Restitutio fuit pœna minoris generis 814 quan-
do mandata & quotuplex 816 illa secundum
idem præprimis obtinebat ibid. quomodo
furto ablata restituta 817 in restitutione Ju-
dæi erant accurati ibid.
- Resurrectio mortuorum est articulus fundamen-
talis apud Judæos 180 fingitur ab iis tantum
in terra Canaan 915
- Rex Israël fuit Deus 25 Regi recens electo
subditi dona mittere solebant 28 Regum pa-
latia ibid. Regum tres species 68 Reges Israë-
litarum exemplar legis describere tenebantur
69 quinam Reges uncti fuerint 70 instru-
mentum unctionis ibid. eorum vestitus 72
secretarii 116
- Rhenferdus laudatur 376
- Rhineolura. vid. Rhinocura. 277
- Rimmon quale idolum 716
- Rota quale genus supplicii 831 apud Orientales
fuit in usu ibid. & apud Græcos 832
- Rubenitarum terra 261 ejus urbes celebriores ib.
262
- montana
- Rufinus refutatur 313
- Sabba-

- S**abbathum & ejus varii significatus 512 Sabbathum magnum quid ib. illius initium & præparatio 514 cur patres hanc præparationem vocaverint cœnam puram 515 Sabbatho studebant maximè Judæi 517 ejus præparatio promulgabatur ib. additamentum ejus 519 quid iter Sabbathicum ib. Sabbathulum etiam addiderūt 521 à quibus reb^o illo die abstinerint Judæi 522-525 male gentiles inde concludebant eos jejunasse 524 quædam hic excipiuntur 525 sq. præsertim opera charitatis 528 & ceremonialia & necessitatis 529 sq. quid Sabbathum deuteroproton 576
- Sacerdos belli causâ unctus, quis 946 quomodo populum adlocutus 947
- Sacerdotes in classes distributi erant 14 qua ratione in numerum Sacerdotum recepti 23 erant Ministri Dei 30
- Sacerdotum & Pontificum differentia 76 unctio 77 vestes 78 initiatio 90 quænam vitia eos polluerint 91 luctus 94 convenientia in munere 94
- Sacerdotum gregariorum divisio in classes 96 illæ ante Davidem obtinuerunt 97 eorum per sortes distributio 98 officia 99 capita eorum ib. functiones forte distribuebantur 100 ejus initium 100
- Sacrificium profelyti 65 Naziræi finito Naziræatu 133
- Sadoc quando vixerit 208 discipulus Antigoni Sochæi fuit 209 sq.
- Sadducæi, eorum phylacteria 195 unde ita dicti 207 non confundendi cum Dosithæis 208 dif-

INDEX III.

differentia inter eos & Dosithæanos	209	cau-
sa hujus sectæ ibid. eorum dogmata	213	sq.
non solum Pentateuchum ceu librum Canoni-		
cum agnoverunt ib. vocati sunt Minim	ibid.	
Sadducæi & Samaritani affines	217	horum con-
venientia	220	iis favebant Pontifices
		223
Sadducus socius Iudæ Galilæi		243
Sagan s. suffraganeus pontificis	95	ejus digni-
tas		96
Salomon quando absolverit templum	445	quam-
diu regnaverit		ib.
Salutatio apud Judæos fiebat verbis & gestibus		
		479
Samaria urbs	286	terra
		310
Samaritani affines cum Sadducæis	217	eorum
controversiæ cum Judæis	ib.	non utebantur
familiariter Judæis	218	ex Samaritanis non
recipiebantur profelyti	ib.	nec cum iis vesce-
bantur Judæi	220	eorum convenientia cum
Sadducæis	ib.	inficiabantur resurrectionē mor-
tuorum	221	sed ante captivitatem Babyloni-
cam	ib.	Samaritanorum tres mutationis gra-
dus	221	eorum idololatria
animalia coluerint	222	714 seq. an
		716
Samgar iudex		436
Samuel fuit Naziræus	134	substituatur Eli
		438
Samuel parvus		143
Sanctum & ipsius vasa		343 sq.
Sanctum Sanctorum	342	ejus vasa
		343 sq.
Sapientes quinam dicantur		113 sq.
Sara quando nata	429	mortua.
		431
Saron		288
Satanæ tradere quid		736
Satum mensuræ genus, quantum contineat		961
		Sau-

Rerum & Verborum.

Saulis regimen	483
Scala xv. graduum fuit in atrio	352
Scaliger notatur 151 558 sq. ejus sententia de promissione Rechabitis facta	164
R. Schem toph testimonium de Theocratia Israe- litarum	36
Schilo oppidum	284
Scholæ Judæorum differunt à Synagogis 377 ea- rum situs 378 scholasticæ phrasæ	378
Scholæ prophetarum	112
Schunem	292
Scribæ quinam 114 eorum officium ib. tales erant Simeonitæ	ib.
Scribæ populi sunt interpretes legis 116 eorum ort ⁹ ib. dignitas 117 nō est nomē sectæ sed officii 116 plurimum sectæ pharisaicæ addicti erant ib.	
Scribarum in Judiciis Judæorum numerus, con- fessus & officium.	772 sq.
Scribendi modus à quibus inventus 930 sq. mate- ria, cui inscribebatur, varia	931
Scriptura S. à quibus castigata & in libros versus- que divisa 936 seq. diversa ejus lectio, ib. cujus authoritatis hæc diversitas	938
Secretarii regis 116 populi	ib.
Sectæ Judæorum tantum tres erant	242
Sedens aliquando idem qui docens	129
Sehla nascitur 425 obit.	431
Semus procreatur 424 denascitur	431
Septimanæ Judæorum quotuplices 470 quan- do primum in scriptura nominatæ.	ib.
Sepulcreta familiæ habebant apud Iudæos 913 eorum forma ib. nomina sepulchralia ib. mos sepulchra dealbandi	914
Sepultura Judæorum 609 ejus ritus	ib. sq.
Serapis nominis origo	699
	Ser-

INDEX III.

Sermones convivales qui cogniti	491	omnibus gentibus	492
Serræ dissectio quale supplicii genus	830	apud	ib.
quos in usu			
Serug nascitur	426	moritur	429
Sethus prognascitur	422	moritur	423
Sextarius quale mensuræ genus			963
Sichem v. Sichar			286
Siclus monetæ species	969	non fuit duplex sed	
unicus	970	ejus pondo	975
Siclus aureus			971
Simeonitæ erant scribæ	114	eorum hæreditas	115
limites	272	urbes præcipuæ	273
Simson Iudex	437	qualis Naziræus	135
Sinæorum habitatio			256
Sodalitia Iudæorum in comedendo agno Pascha-			540
li			sq.
Sol sub multis idolorum numinibus cultus	661		
bajulatio tabernaculi Molochi in ejus honorem			
fiebat	674	quæ augebatur ducendo huc &	
illuc equos	675	ejus idololatria unde orta	ib.
colebatur etiam sub Thammuz	678	cur Sol &	
Luna cornibus effingantur	708	eum non ad-	
orabant Esseni			232
Sorte distribuebatur suffiendi munus	21	ut &	
omnia munera Sacerdotalia			100
Spanhemii sententia de Kenæis	258	id. refutatur	
			297 394
Spectrum i. Sam. xxviii. non fuit Samuel			749
Spiritus S. inspiratio quænam	720	quomodo	
Sp. S. non fuerit in Israele			722
Stadium fuit mensura viarum	957	ejus quantitas,	ib.
ortus & denominatio			Sta-

Rerum & Verborum.

Stater, monetæ gens, quanti valeat	968
Strangulatio fuit minimum supplicium capita- le, ideò intelligenda ubi Scriptura mortem simpliciter nominat	804
Submersio in Ponto fuit supplicii genus 832 qui- bus attribuenda	ib.
Succoth. Benoth quale idolum	714
Suffiendi munus in templo forte distribuebatur 21 quinam ad hoc munus electi fuerint	22
Suffitus descriptio	335
Summarum species	972
Superstitio Gentium fuit in diebus eligendis 744 etiam in usurpandis mediis	ib.
Supplicia capitalia Judæorum erant quatuor	844
Supplicia ab aliis nationibus adscita quot & quænam	826
Sulceptor apud Judæos	841
Synagogæ Judæorum 369 sq. earum nomina ibid. or- tus 370 Numerus Hierosolymitanarum 371 Li- bertinorum 372 extra Hierosolymam ib. ea- rum inscriptio & partes distinctæ 373 penes quos docendi potestas in Synagogis ib. quis minister in illis	374
Synagogarum & Scholarum differentia	377
Synagoga M. distincta est à Synedrio	758 sq.
Synedrium est consessus politicus 758 in quibus cum Ecclesiastico conveniat 759 magnum differt à mi- noribus 781 & 785 788 modus consedendi in Sync- edrio 783 Synedrium minus quomodo divisum 784 quinam ejus locus 785 sq. quando & quamdiu Synedrium M. exstiterit	789 sq.

T.

T abernaculi nomina 316 ejus descriptio 317 par- tes ib. asseres. 318 columnæ & vela 319 quatuor regmina 320 vasa 322 variæ ejus sedes 339 sq. quo anno erectum	334
Tabernaculi Molochi bajulatio	672
Tabernaculorum <i>σκηνοπηγία</i> v. festum Tabernacu- lorum.	

INDEX III.

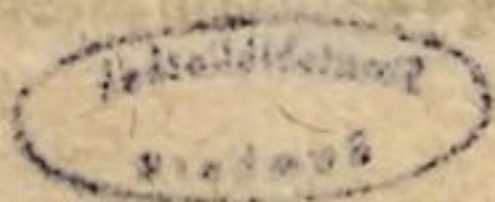
Tabulæ legis ex quibus lapidibus fuerint, non satis constat	932
Talentum quantum valeat	973
Talio quotuplex 880 in specie talio identitatis	819
Talmud Hierosolymitanum 719 Babylonicum quando	730
Tammuz 678 sq. Judæorum expositio de Thammuz	684
Τερροθυρία gentilium unde orta	670
Templi Hierosolymitani descriptio 341-368 ejus partes 342. sq. trina constructio & illius tempus quando Salomonicum absolutum	359 448
Templum II. vilius fuit primo 363 præsertim ob defectum V. rerum 364 Templi secundi everſi causa	18
Templi Herodis vastatio 367 sq. ejus portæ	396 sq.
Templi ministrorum ordines	74
Templum aliquod an ante Moſis tempora exſtiterit non constat	400
Teraphim quid fuerint 735 sq. Modus fabricandi 737 referebant hominem 738 usus eorum ibid, cur Rahel subduxerit Patri	ib.
Terræ Canaan tria notabilia fata 252 ejus primi incolæ 253 præſcæ terræ termini ib. hujus inter Israelitas diviſæ nomina 260 ejusdem termini ib. nomina poſt captivitatem 307 maria & flumina 311 Quid Israeli obſervandum in hac occupanda	947 sq.
Tertullianus notatur	55 sq.
Testes in Judiciis Judæorum quot requiſiti quænam falſorum pœna	771 ib. sq.
Thabormons 297 Thara procreatur	426
Tharthac quale idolum	714
Thekoa 271 Theocratia Israelitarum 24 sq. ejus teſtimonium ex Joſepho 35 initium & finis	37 274
Thimnath	416
Thirza 289 Thola judex	296
Tiberias	115
Tituli quales Prophetarum ævo in uſu 123 Tempore Chriſti	Toga

Rerum & Verborum.

Toga ocellata Sacerdotum	79
Trachonitis	311
Traditiones Judæorum vid. Lex oralis.	
Transpositione dierum quare Judæi utantur 603 quo- tuplex ib. ratio transpositionis menstruæ ib. po- liticæ quæ, ejusque ratio 605 quot illius species ib. ejus regulæ 606 mixta quæ & quotuplex 607	
Transpositio festorum quotuplex	608
Triglandius laudatur	174
Truma quid sit	854 sq.
Tunica hyacinthina Sacerdotum 80 vid. pallium.	
Τυμπαρισμός fuit supplicii genus 833 unde hæc pœ- na & quinam ejus modus	ib. sq.
Tyrus	306
Tzidon 306 Tzidoniorum habitatio	254

V

Valles Hinnom & Kidron	391
Vasa domus sanctæ	322
Vasa sanctuarii	329-336
Vasorum in tabernaculo à templo differentia	345 sq.
Vasa certa lotioni pedum destinata	483
Vestes candidæ præprimis Hebræis placuerunt 72 Summi Sacerdotis 78 Sacerdotum gregariorum 90 an eas in publico gestare licuerit	88
Vestes scindere quomodo Sacerdoti S. licuerit	93
Vestis lugubris qualis	920
Vestitus regius 72 Christi illusorius	73
Vestitus Pontificalis præfigurabat triplex Christi mu- nus	89
Veteris Testamenti interpretes Judæi	3
Vexilla Israelitarum in deserto quot & quænam 941 fuerunt coloribus tincta 943 habebant inscriptio- nem & peculiaria signa ibid. an per illa signa Evan- gelistæ præfigurati	944
Vindicta seu ultio quid	770
Virorum stationariorum origo 106 divisio in classes ib. coram ratio ib. capita	107
Vitæ singularis causa	144
Vitulus fusus 697 cur Deus in similitudine vituli ad- oratus ib. sq. num fuerit emblemata apis v. serapis 699 hujus vituli fictionis quinam authores 702	Con-

INDEX III.

Convenientia inter apin & vitulum fufum 703 hanc
idololatriam imitatus Jeroboamus 704

Ulna vide cubitus

Uctionis regum instrumentum 71

Uctio Sacerdotalis 76 ejus materia ib. myfterium 77

Voluminibus olim infcribebant 933 in illis fcriptura
erat diftincta columnis ibid.

Volutatio mortuorum quid juxta Judæos 915 quod-
nam hujus opinionis fundamentum 916

Urbes refugij vid. Afyla. Urbs falis 169

Urim & Thummim varias habet explicationes 723 fq.
fuerunt lapides pectoralis 85 quinam confultatio-
nis modus 724 cui hoc munus conceffum 725
quænam res prepoſitæ & quæ excipiantur ib. quo-
modo fuerit refponſio 726

Uxores patriarcharum erant duplicis ſpeciei 880 fq.
differentia inter has fuit multiplex 882 fq. regebant
caput quando maritis primum oftendebantur 848

W

Wagenſeilius citatur 384

Waltonus citatur 303

Witſius de Rechabitis 144

Wolters (Lud.) Holmia Suecus citatur 332

Z

Zabulonis termini 293 Urbes nobiliores ib. fq. mon-
rana 297

Zachæus fuit Judæus 55

Zara 274 Zarepta 306

Zemaræorum ſedes 275

Ziklag 273 Zimri imperium 447

Zion 386

Zipporis 294

Zuz monetæ ſpecies, quanti valeat 969

ERRATA.

P Ag 10. lin 7. poſt regnum adde improbitatis. p 57. in
annot. 1. pro regione lege religione. p 61. dele (2) p 62.
lege homicidium. p. 68 annot. 1. pro Sacerdotali lege Pro-
phetica p. 166. poſt feſtis diebus adjice exceptis p 323. in fi-
ne poſt verba in plaga meridionali adde à ſiniſtra p. 357.
dele meridionalem & ſubſtitue ſeptentrionalem p. 421. in
fin. pro 70 ponend⁹ numeri 33 p. 450. dele cuſtod. quod.
Irreperunt & alia, quæ ob concatenatos labores caſti-
gari non poterant.

Reelant, Adriaan,

Antiquitates sacrae veterum Hebraeorum

Lipsiae 1713

Bamberg, Staatsbibliothek -- Arch.eccl.o.23

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11423223-5

VD18 14929007-001